

විනයපිටකෙ

විනයාලචිකාර-විකා

(පටිමො භාගො)

ධම්මවිචය

පටුන

ගන්ථාරම්භකථා.....	1
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා	2
1. දිවාසෙය්‍යවිනිවිජයකථා	8
2. පරික්ඛාරවිනිවිජයකථා.....	21
3. හෙසජ්ජාදිකරණවිනිවිජයකථා	38
4. විඤ්ඤත්තිවිනිවිජයකථා.....	46
5. කුලසඬ්ගවිනිවිජයකථා	49
6. මච්ඡමංසවිනිවිජයකථා.....	55
7. අනාමාසවිනිවිජයකථා	56
8. අධිට්ඨානවිකප්පනවිනිවිජයකථා	61
9. චීවරවිජ්ජවාසවිනිවිජයකථා	74
10. භණ්ඩපටිසාමනවිනිවිජයකථා.....	77
11. කයවික්කයසමාපත්තිවිනිවිජයකථා	80
12. රූපියාදිපටිග්ගහණවිනිවිජයකථා	84
13. දානලක්ඛණාදිවිනිවිජයකථා.....	107
විස්සාසග්ගාහලක්ඛණවිනිවිජයකථා	110
ලාභපරිණාමනවිනිවිජයකථා	111
14. පථවිබ්භිකවිනිවිජයකථා	112
15. භූතගාමවිනිවිජයකථා.....	115
16. සහසෙය්‍යවිනිවිජයකථා	119
17. මඤ්චපියාදිසඬ්ඝිකසෙනාසනෙසුපටිපජ්ජිතබ්බවිනිවිජයකථා	121
18. කාලිකවිනිවිජයකථා	127
19. කප්පියභූමිවිනිවිජයකථා.....	142
20. පටිග්ගහණවිනිවිජයකථා.....	145
21. පචාරණවිනිවිජයකථා	152
22. පබ්බජ්ජාවිනිවිජයකථා.....	158

උපසම්පදාවිනිවිජයකථා.....	183
23. නිස්සයවිනිවිජයකථා.....	198
24. සීමාවිනිවිජයකථා	204
සීමාබන්ධනවිනිවිජයකථා	236
25. උපොසථපචාරණාවිනිවිජයකථා	257
26. වස්සුපනායිකවිනිවිජයකථා	276
විනයාලඨකාර-ටීකා (දුතියො භාගො)	290
27. උපජ්ඣායාදිවත්තවිනිවිජයකථා	290
උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා.....	290
ආවරියවත්තකථාවණ්ණනා.....	293
සද්ධිවිහාරිකවත්තකථාවණ්ණනා	294
අන්තෙවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා.....	295
ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා.....	296
ආවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා	296
ගමිකවත්තකථාවණ්ණනා	297
හත්තග්ගවත්තකථාවණ්ණනා	297
අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා.....	301
පිණ්ඩවාරිකවත්තකථාවණ්ණනා	301
ආරඤ්ඤිකවත්තකථාවණ්ණනා.....	302
සෙනාසනවත්තකථාවණ්ණනා	303
ජන්තාසරවත්තකථාවණ්ණනා.....	303
වච්චකුට්ඨවත්තකථාවණ්ණනා	303
28. වතුපච්චයභාජනීයවිනිවිජයකථා	304
වීචරභාජනකථාවණ්ණනා	304
පිණ්ඩපාතභාජනකථාවණ්ණනා.....	313
නිමන්තනහත්තකථාවණ්ණනා.....	314
සලාකහත්තකථාවණ්ණනා	315
පක්ඛිකහත්තාදිකථාවණ්ණනා	317

ආගන්තුකහත්තාදිකථාවණ්ණනා	317
ධුරහත්තාදිකථාවණ්ණනා	318
ගිලානපච්චයභාජනකථාවණ්ණනා	318
සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා	318
චතුපච්චයසාධාරණකථාවණ්ණනා.....	322
විහාරවිනිච්ඡයකථාවණ්ණනා	323
29. කථිනත්ථාරවිනිච්ඡයකථා	348
30. ගරුහණ්ඩවිනිච්ඡයකථා	388
31. වොදනාදිවිනිච්ඡයකථා	397
32. ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයකථා.....	427
පටිච්ඡන්තපරිවාසකථා	427
සුද්ධන්තපරිවාසකථා	432
ඔධානසමොධානපරිවාසකථා	432
අග්ගසමොධානපරිවාසකථා	433
පරිවාසවිනිච්ඡයකථා.....	435
මානත්තවිනිච්ඡයකථා.....	458
33. කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථා	466
34. පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථා.....	486
ගණභොජනකථා	488
පරම්පරභොජනකථා.....	491
අනාපුච්ඡාකථා.....	492
පංසුකුලකථා	493
අච්ඡින්නවීරකථා.....	495
පටිභානවිත්තකථා.....	504
විජ්ජකතභොජනකථා.....	504
උද්දිසන්තඋද්දිසාපනකථා	504
තිවස්සන්තරිකකථා.....	505
දීඝාසනකථා	505

ගිලානුපට්ඨානකථා.....	505
මරණවණ්ණකථා	506
අත්තපාතනකථා	506
අප්පච්චවෙක්ඛිත්වානිසිත්තකථා.....	507
දවායසිලාවිජ්ඣනකථා.....	508
දායාලිම්පනකථා	508
මිච්ඡාදිට්ඨිකුලාහනකථා	508
ගොපකදානකථා.....	509
ධම්මිකාරක්ඛයාවනකථා.....	511
උච්චාරාදිෂඩ්ඛනකථා.....	512
නභානෙරුක්ඛාදිසංසනකථා.....	514
චලිකාදිකථා	515
දීඝකෙසකථා	516
ආදාසාදිකථා.....	517
නච්චාදිකථා.....	517
අඬගච්ඡෙදාදිකථා	518
පත්තකථා.....	518
සබ්බපංසුකුලාදිකථා	520
පරිස්සාවනකථා	521
නග්ගකථා	521
ගන්ධපුප්ඵකථා.....	523
ආසිත්තකුපධානකථා	523
මළොරිකකථා	524
ඵකභාජනාදිකථා.....	524
චෙලපටිකකථා	524
පාදසංසනීයකථා	526
බීජනීකථා.....	526
ජත්තකථා.....	526

නබකථා	527
ලොමකථා	527
කායබන්ධනකථා	528
නිවාසනපාරුපනකථා	529
කාජකථා	529
දන්තකට්ඨකථා	530
රුක්ඛරොහනකථා	531
ජන්දාරොපනකථා	531
ලොකායතකථා	531
බිපිතකථා	532
ලසුණකථා	532
නඤ්ඤමිතබ්බාදිකථා	533
අවන්දියවන්දියකථා	533
ආසන්දාදිකථා	537
උච්චාසයනමහාසයනකථා	538
පාසාදපරිභොගකථා	540
උපාහනකථා	540
යානකථා	541
වීචරකථා	541
ජින්නවීචරකථා	541
අකජ්ජියවීචරකථා	542
වීචරවිචාරණකථා	542
වීචරසිබ්බනකථා	543
ගහපතිවීචරාදිකථා	546
ජවීචරකථා	547
රජනාදිකථා	548
අතිරෙකවීචරකථා	550
අට්ඨවරකථා	550

නිසිදනාදිකථා	551
අධම්මකම්මකථා	552
ඕකාසකතකථා	552
සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනකථා.....	553
සන්තරුත්තරකථා.....	554
වීචරනික්ඛෙපකථා.....	554
සත්ථකම්මවත්ථිකම්මකථා	555
නභාපිතපුබ්බකථා.....	555
දසභාගකථා	556
පාථෙය්‍යකථා	556
මහාපදෙසකථා	557
සංසට්ඨකථා	557
පඤ්චභෙසජ්ජකථා.....	558
දුතියභෙසජ්ජකථා	559
වසාභෙසජ්ජකථා	560
මූලභෙසජ්ජකථා	560
පිට්ඨභෙසජ්ජකථා.....	561
කසාවභෙසජ්ජකථා.....	561
පණ්ණභෙසජ්ජකථා.....	561
ඵලභෙසජ්ජකථා	562
ජතුභෙසජ්ජකථා	562
ලොණභෙසජ්ජකථා.....	563
වුණ්ණකථා	563
අමනුස්සිකාබාධකථා	564
අඤ්ජනකථා	564
නත්ථුකථා	565
ධුමනෙත්තකථා	566
තෙලපාකකථා	566

සෙදකම්මකථා.....	567
ලොභිතමොවනකථා.....	567
පාදබ්භඤ්ජනකථා.....	567
ගණ්ඨාබාධකථා.....	568
විසපීතකථා.....	568
සරදින්නකාබාධකථා.....	569
දුට්ඨගහණිකකථා.....	569
පණ්ඩුරොගාබාධකථා.....	569
ජවිදොසාබාධකථා.....	569
අභිසන්නකායකථා.....	570
ලොණසොචීරකකථා.....	570
අන්තොවුත්ථාදිකථා.....	571
උග්ගහිතපටිග්ගහිතකථා.....	572
තතොනීභටකථා.....	572
පුරෙහත්තපටිග්ගහිතකථා.....	573
වනට්ඨපොක්ඛරට්ඨකථා.....	573
අකතකප්පකථා.....	573
යාගුකථා.....	573
ගුළකථා.....	574
චතුමහාපදෙසකථා.....	575
ආනිසංසකථා.....	575
නිගමනකථාවණ්ණනා.....	577
නිගමනකථා.....	578

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිදා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - හික්බු ධම්මවිහාරි

(ජට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

විනයාලච්ඡායා-විකා-(පටිමො භාගො)
නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ විනයාලච්ඡායා-විකා (පටිමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

මුත්තහාරාදිනයගාථා

යො ලොකෙ ලොකලොකො වරතරපරදො රාජරාජග්ගජඤ්ඤා;
ආකාසාකාරකාරො පරමරතීරතො දෙවදෙවන්තවජ්ජො.

සංසාරාසාරසාරො සුන්තරනමනතො මාරහාරන්තරට්ඨො;
ලොකාලච්ඡායාකාරො අතිසතිගතිමා ධීරවීරත්තරම්මො.

සීහනිවත්තනයගාථා

සංසාරවක්කවිද්ධංසං, සම්බුද්ධං තං සුමානසං;
සංනමාමි සුගුණෙසං, සංදෙසිතසුද්දසං.

අනොතත්තොදකාවත්තනයගාථා

යෙන විද්ධංසිතා පාපා, යෙන නිබ්බාපිතා දරා;
යෙන ලොකා නිස්සරිසුං, යෙන වාහං නමාමි තං.

චතුදීපවක්කවත්තනයගාථා

සඬ්ඝං සසඬ්ඝං නමාමි, වන්තන්තවරධම්මජං;
මග්ගග්ගමනඵලට්ඨං, සුසංසං සුභමානසං.

අඛ්‍යපෙතචතුපාදආදියමකගාථා

විනයං විනයං සාරං, සඬ්ගහං සඬ්ගහං කරං;
වරියං වරියං වන්දෙ, පරමං පරමං සුතං.

ඛ්‍යපෙතචතුපාදආදිඅන්තයමකගාථා

පකාමෙ බ්‍රහ්මපකාමෙ, සාගමෙ ගුණසාගමෙ;
ගරවො මම ගරවො, වන්දාමි අභිවන්දාමි.

විනයාලඬිකාර-ටිකා-(පයමො භාගො)

වත්ථුත්තයෙ ගන්ථකාරෙ, ගරුසු සාදරං මයා;
කතෙන නමක්කාරෙන, හිත්වා සබ්බෙ උපද්දවෙ.

සික්ඛාකාමෙහි ධීරෙහි, ජිනසාසනකාරිහි;
හික්ඛුහි විනයඤ්ඤාහි, සාදරං අභියාචිතො.

වණ්ණයිස්සාමි විනය-සඬිගහං පිතිවඬිස්සනං;
හික්ඛුනං වෙනයිකානං, යථාසත්තිබලං අහං.

පොරාණෙහි කතා ටිකා, කිඤ්චාපි අත්ථි සා පන;
අතිසඬිබෙපභාවෙන, න සාධෙති යථිච්ඡිතං.

තස්මා හි නානාසත්ථෙහි, සාරමාදාය සාධුකං;
නාතිසඬිබෙපවිත්ථාරං, කරිස්සං අත්ථවණ්ණනං.

විනයාලඬිකාරං නාම, පෙසලානං පමොදනං;
ඉමං පකරණං සබ්බෙ, සම්මා ධාරෙන්තු සාධවොති.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

විවිධවිසෙසනයසමන්තාගතං කායවාචාවිනයනකරණසමත්ථං
ලජ්ජිපෙසලහික්ඛුනං සංසයවිනොදනකාරකං යොගාවචරපුග්ගලානං
සීලවිසුද්ධිසම්පාපකං ජිනසාසනවුඬිසීහෙනුභූතං පකරණමිදමාරහිතුකාමො
අයමාවරියාසහො පයමං තාව
රතනත්තයපණාමපණාමාරහභාවඅභිධෙය්‍යකරණහෙනු
කරණජපකාරපකරණාහිධානනිමිත්තපයොජනානි දස්සෙතුං “වත්ථුත්තයං
නමස්සිත්වා”තිආදිමාහ. එත්ථ හි වත්ථුත්තයං නමස්සිත්වාති ඉමිනා
රතනත්තයපණාමො චුත්තො පණාමෙතබ්බපණාමඅත්ථදස්සනතො. සරණං
සබ්බපාණිනන්ති ඉමිනා පණාමාරහභාවො පණාමහෙනුදස්සනතො.
පාළිමුත්තවිනිච්ඡයන්ති අභිධෙය්‍යා ඉමස්ස පකරණස්ස අත්ථභාවතො.
විජ්ජකිණ්ණමනෙකත්ථාති කරණහෙනු තෙනෙවකාරණෙන පකරණස්ස
කතත්තා. සමාහරිත්වා එකත්ථ, දස්සයිස්සමනාකුලන්ති කරණජපකාරො
තෙනාකාරෙන පකරණස්ස කරණතො. පකරණාහිධානං පන සමාහරිතසද්දස්ස
සාමත්ථියතො දස්සිතං සමාහරිත්වා දස්සනෙනෙව ඉමස්ස පකරණස්ස
විනයසඬිගහඉති නාමස්ස ලභනතො.

නිමිත්තං පන අජ්ඣත්තිකබාහිරවසෙන දුට්ඨං. තත්ථ අජ්ඣත්තිකං නාම
කරුණා, තං දස්සනකිරියාය සාමත්ථියතො දස්සිතං තස්මිං අසති
දස්සනකිරියාය අභාවතො. බාහිරං නාම සොතුජනසමුහො, තං

යොගාවචරහික්ඛුනන්ති තස්ස කරුණාරම්මණභාවතො. පයොජනං පන දුට්ඨං පණාමපයොජනපකරණපයොජනවසෙන. තත්ථ පණාමපයොජනං නාම අන්තරායවිසොසනපසාදජනනාදිකං, තං සරණං සබ්බපාණීනන්ති ඉමස්ස සාමත්ථියතො දස්සිතං හෙතුම්හි සති ඵලස්ස අවිනාභාවතො. චුත්තඤ්ඤි අභිධම්මටිකාවරියෙන “ගුණවිසෙසවා හි පණාමාරහො හොති, පණාමාරහෙ ච කතො පණාමො චුත්තජ්ජයොජනසිද්ධිකරොව හොති”ති (ධ. ස. මූලටී. 1). පකරණපයොජනම්පි දුට්ඨං මුඛ්‍යානුසංඛිතවසෙන. තෙසු මුඛ්‍යපයොජනං නාම ඛ්‍යාඤ්ජනානුරූපං අත්ථස්ස පටිවිජ්ඣනං පකාසනඤ්ච අත්ථානුරූපං ඛ්‍යාඤ්ජනස්ස උද්දිසනං උද්දෙසාපනඤ්ච, තං විනයෙ පාටචත්ථායාති ඉමිනා චුත්තං. අනුසංඛිතපයොජනං නාම සීලාදිඅනුපාදාපරිනිබ්බානන්තො අත්ථො, තං සමාහරිත්වා එකත්ථ දස්සයිස්සන්ති ඉමස්ස සාමත්ථියෙන දස්සිතං එකත්ථ සමාහරිත්වා දස්සනෙ සති තදුග්ගහපරිපුච්ඡාදිනා කතපයොගස්ස අනන්තරායෙන තදත්ථසිජ්ඣනතොති.

කිමත්ථං. පනෙත්ථ රතනත්තයපණාමාදයො ආවරියෙන කතා, නනු අධිජ්ජෙතගන්ථාරම්භොව කාතබ්බොති? චුච්චතෙ – එත්ථ රතනත්තයපණාමකරණං තබ්බිහතන්තරායො හුත්වා අනායාසෙන ගන්ථපරිසමාපනත්ථං. පණාමාරහභාවච්චනං අත්තතො යුත්තපත්තකාරිතාදස්සනත්ථං, තං විඤ්ඤනං තොසාපනත්ථං, තං පකරණස්ස උග්ගහණත්ථං, තං සබ්බසම්පත්තිනිජ්ඣාදනත්ථං. අභිධෙය්‍යකථනං විදිතාභිධෙය්‍යස්ස ගන්ථස්ස විඤ්ඤනං උග්ගහධාරණාදිවසෙන පටිපජ්ජනත්ථං. කරණහෙතුකථනං අකාරණෙ කතස්ස වායාමස්ස නිජ්ඣලභාවතො තජ්ජටික්ඛෙපනත්ථං. කරණජ්ජකාරකථනං විදිතජ්ජකාරස්ස ගන්ථස්ස සොතුනං උග්ගහණාදීසු රුචිජනනත්ථං. අභිධානදස්සනං වොහාරසුඛත්ථං. නිමිත්තකථනං ආසන්නකාරණදස්සනත්ථං. පයොජනදස්සනං දුට්ඨපයොජනකාමීනං සොතුනං සමුස්සාහජනනත්ථන්ති.

රතනත්තයපණාමපයොජනං පන බහුහි පකාරෙහි විත්ථාරයන්ති ආවරියා, තං තත්ථ තත්ථ චුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. ඉධ පන ගන්ථගරුභාවමොචනත්ථං අට්ඨකථාවරියෙහි අධිජ්ජෙතපයොජනමෙව කථයිමිහ. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථාවරියෙන –

“නිපච්චකාරස්සෙතස්ස;
කතස්ස රතනත්තයෙ;
ආනුභාවෙන සොසෙත්වා;
අන්තරායෙ අසෙසතො”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා 7);

අයමෙත්ථ සමුදායත්ථො, අයං පන අවයවත්ථො – අහං සබ්බපාණීනං සරණං සරණිභූතං වත්ථුත්තයං නමස්සාමි, නමස්සිත්වා යොගාවචරහික්ඛුනං විනයෙ පාටවත්ථාය අනෙකත්ථවිජ්ජකිණ්ණං පාළිමුත්තවිනිච්ඡයං එකත්ථ සමාහරිත්වා අනාකුලං කත්වා දස්සයිස්සං දස්සයිස්සාමිති යොජනා.

තත්ථ වසන්ති එත්ථාති වත්ථු. කිං තං? බුද්ධාදිරතනං. තඤ්ඤි යස්මා සරණගතා සප්පුරිසා සරණගමනසමඬගිතො භුත්වා බුද්ධාදිරතනං ආරම්මණං කත්වා තස්මිං ආරම්මණෙ වසන්ති ආවසන්ති නිවසන්ති, තස්මා “වත්ථු”ති වුවිචති. ආරම්මණඤ්ඤි ආධාරො, ආරම්මණිකං ආධෙය්‍යාති. ඉතො පරානිපි වත්ථුසද්දස්ස වචනත්ථාදීනි ආවරියෙහි වුත්තානි, තානිපි තත්ථ තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. ඉධ පන ගන්ථවිත්ථාරපරිහරණත්ථං එත්තකමෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බන්ති. තිණ්ණං සමුහොති තයං, තයො අංසා අවයවා අස්සාති වා තයං. කිං තං? සමුදායො. වත්ථුනං තයන්ති වත්ථුත්තයං. කිං තං? බුද්ධාදිරතනත්තයං. නමස්සාමිති නමස්සිත්වා, අනම්න්ති නමස්සිත්වා. බුද්ධාදිරතනඤ්ඤි ආරම්මණං කත්වා විත්තස්ස උප්පජ්ජනකාලෙ ත්වා-පච්චයො පච්චුප්පන්තකාලිකො හොති, තස්මා පඨමො විග්ගහො කතො, පාළිමුත්තවිනිච්ඡයං එකත්ථ දස්සනකාලෙ අතීතකාලිකො, තස්මා දූතියො විග්ගහො. තෙනෙව ච කාරණෙන අත්ථයොජනායපි පච්චුප්පන්තකාලඅතීතකාලවසෙන යොජනා කතා.

සරති හිංසතීති සරණං. කිං තං? බුද්ධාදිරතනත්තයං. තඤ්ඤි සරණගතානං සප්පුරිසානං භයං සන්තාසං දුක්ඛං දුග්ගතිවිනිපාතං සංකිලෙසං සරති හිංසති විනාසෙති, තස්මා “සරණ”න්ති වුවිචති. වුත්තඤ්ඤි භගවතා –

“යස්මිං, මහානාම, සමයෙ අරියසාවකො තථාගතං අනුස්සරති, නෙවස්ස තස්මිං සමයෙ රාගපරිශුච්ඡිතං චිත්තං හොති”තිආදි (අ. නි. 6.10; 11.11),

“එවං බුද්ධං සරන්තානං;
ධම්මං සඬ්ඝඤ්ඤා භික්ඛවො;
භයං වා ඡම්භිතත්තං වා;
ලොමහංසො න හෙස්සතී”ති ව. (සං. නි. 1.249);

යස්මා පන “සරණ”න්ති ඉදං පදං “නාථ”න්ති පදස්ස වෙච්චනභූතං කිතසුද්ධනාමපදං හොති, න කිතමත්තපදං, තස්මා ධාත්වත්ථො අන්තොනීතො. “සර හිංසාය”න්ති හි වුත්තං හිංසත්ථං ගහෙත්වා සබ්බපාණීනං සරණං හිංසකං වත්ථුත්තයං නමස්සිත්වා විඤ්ඤායමානෙ අනිට්ඨප්පසඬගතො සබ්බපාණීනං සරණං සරණිභූතං නාථභූතං වත්ථුත්තයං නමස්සිත්වාති විඤ්ඤායමානෙයෙව යුජ්ජති, තෙනෙව ච කාරණෙන

අත්ථයොජනායමපි තථා යොජනා කතා. සබ්බ-සද්දො නිරවසෙසත්ථවාචකං සබ්බනාමපදං. සහ අවෙන යො වත්තතීති සබ්බොති කතෙ පන සකල-සද්දො විය සමුදායවාචකං සමාසනාමපදං හොති. පාණො එතෙසං අත්ථිති පාණිනො, පාණොති චෙත්ථ ජීවිතින්ද්‍රියං අධිජ්ජෙතං. සබ්බෙ පාණිනො සබ්බපාණිනො, තෙසං සබ්බපාණිනං. එත්තාවතා වත්ථුත්තයස්ස සබ්බලොකසරණභාවං, තතොයෙව ච නමස්සනාරහභාවං, නමස්සනාරහෙ ච කතායනමස්සනකිරියාය යථාධිජ්ජෙතත්ථසිද්ධිකරභාවං, අත්තනො කිරියාය ච ඛේතකභාවං දස්සෙති.

එවං සහෙතුකං රතනත්තයපණාමං දස්සෙත්වා ඉදානි පකරණාරම්භස්ස සනිමිත්තං මුඛ්‍යපයොජනං දස්සෙතුමාහ “විනයෙ පාටචත්ථාය, යොගාවචරභික්ඛුන”න්ති. එත්ථ ච විනයෙ පාටචත්ථායාති මුඛ්‍යපයොජනදස්සනං, තදස්සනෙන ච අනුසංඝිකපයොජනමපි විභාවිතමෙව හොති කාරණෙ සිද්ධෙ කාරියස්ස සිජ්ඣනතො. යොගාවචරභික්ඛුනන්ති බාහිරනිමිත්තදස්සනං, තස්මිං දස්සිතෙ අජ්ඣත්තිකනිමිත්තමපි දීපිතමෙව හොති ආරම්මණෙ ඤාතෙ ආරම්මණිකස්ස ඤාතබ්බතො. තත්ථ විවිධා නයා එත්ථාති විනයො, දුට්ඨපාතිමොක්ඛදුට්ඨවිභවිගපඤ්චට්ඨපාතිමොක්ඛද්දෙසපඤ්චආපත්තික්ඛන්ධ සත්තආපත්තික්ඛන්ධාදයො විවිධා අනෙකජ්ජකාරා නයා එත්ථ සන්තීති අත්ථො. අථ චා විසෙසා නයා එත්ථාති විනයො, දළ්භිකම්මසිථිලකරණපයොජනා අනුපඤ්ඤත්තිනයාදයො විසෙසා නයා එත්ථ සන්තීති අත්ථො. අථ චා විනෙතීති විනයො. කායො විනෙති කායවාචායො, ඉති කායවාචානං විනයනතො විනයො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං -

“විවිධවිසෙසනායත්තා;
විනයනතො චෙව කායවාචානං;
විනයත්ථවිදුහි අයං;
විනයො ‘විනයො’ති අක්ඛාතො”ති. (පාරා. අට්ඨ.
1.පට්ඨමහාසංඝිතිකථා; ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; දී. නි. අට්ඨ.
1.පට්ඨමහාසංඝිතිකථා);

කො සො? විනයපිටකං. තස්මිං විනයෙ. පටති වියත්තභාවං ගච්ඡතීති පටු. කො සො? පණ්ඩිතො. පටුනො භාවො පාටචං. කිං තං? ඤාණං. අසති කාරණානුරූපං භවතීති අත්ථො. කො සො? පයොජනං. පාටචමෙව අත්ථො පාටචත්ථො, තස්ස පාටචත්ථාය, විනයපිටකෙ කොසල්ලඤාණපයොජනායාති චුත්තං හොති. යුඤ්ජනං යොගො, කම්මට්ඨානමනසිකාරො. අවචරන්තීති අවචරා, යොගෙ අවචරා යොගාවචරා, කම්මට්ඨානිකා භික්ඛු. සංසාරෙ භයං ඉක්ඛන්තීති භික්ඛු, යොගාවචරා ච තෙ භික්ඛු වාති යොගාවචරභික්ඛු, තෙසං

යොගාවචරහික්ඛුනං. එතෙන විනයෙ පටුභාවො නාම හික්ඛුනංයෙව අත්ථො භොති, න ගහට්ඨතාපසපරිබ්බාජකාදීනං. හික්ඛුසු ච කම්මට්ඨානෙ නියුත්තානං ලජ්ජිපෙසලහික්ඛුනංයෙව, න විස්සට්ඨකම්මට්ඨානානං අලජ්ජිහික්ඛුනන්ති ඉමමත්ථං දස්සෙති.

එවං පකරණාරම්භස්ස සනිමිත්තං පයොජනං දස්සෙත්වා ඉදානි සහෙතුකං අභිධෙය්‍යං දස්සෙතුං “විජ්ජකිණ්ණමනෙකත්ථ, පාළිමුත්තවිනිච්ඡය”න්ති ආහ. තත්ථ විජ්ජකිණ්ණං අනෙකත්ථාති ඉමිනා පකරණාරම්භස්ස හෙතුං දස්සෙති හෙතුමන්තවිසෙසනත්තා, ඉමස්ස අනෙකත්ථවිජ්ජකිණ්ණත්තායෙව ආචරියස්ස ආරම්භො භොති, න අවිජ්ජකිණ්ණෙ සති. චක්ඛති හි “සමාහරිත්වා එකත්ථ දස්සයිස්ස”න්ති (වි. සඬග. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා). පාළිමුත්තවිනිච්ඡයන්ති ඉමිනා පකරණාභිධෙය්‍යං. තත්ථ කිරති වික්ඛිපතීති කිණ්ණො, පකාරෙන කිණ්ණො පකිණ්ණො, විවිධෙන පකිණ්ණො විජ්ජකිණ්ණො. කො සො? පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො, තං විජ්ජකිණ්ණං.

අනෙකත්ථාති එත්ථ සඬබ්‍යාවාචකො සබ්බනාමිකො එක-සද්දො, න එකො අනෙකෙ. බහ්වත්ථවාචකො අනෙකසද්දො. එකන්තඑකච්චනන්තොපි එක-සද්දො න-ඉතිනිපාතෙන යුත්තත්තා බහුවචනන්තො ජාතොති. තත්ථ අනෙකත්ථ බහුසුති අත්ථො, පාරාජිකකණ්ඩට්ඨකථාදීසු අනෙකෙසු පකරණෙසුති වුත්තං භොති. පොරාණට්ඨකායං පන අනෙකත්ථාති අනෙකෙසු සික්ඛාපදපදෙසෙසුති අත්ථො දස්සිතො, එවඤ්ච සති උපරි “සමාහරිත්වා එකත්ථා”ති චක්ඛමානත්තා “අනෙකත්ථවිජ්ජකිණ්ණං එකත්ථ සමාහරිත්වා”ති ඉමෙසං පදානං සහයොගීභූතත්තා අනෙකෙසු සික්ඛාපදපදෙසෙසු විජ්ජකිණ්ණං එකස්මිං සික්ඛාපදපදෙසෙ සමාහරිත්වාති අත්ථො භවෙය්‍ය, සො ච අත්ථො අයුත්තො. කස්මා? අනෙකෙසු පකරණෙසු විජ්ජකිණ්ණං එකස්මිං පකරණෙ සමාහරිත්වාති අත්ථො අම්භෙහි වුත්තො. අථ පන “එකත්ථා”ති ඉමස්ස “එකතො”ති අත්ථං විකජ්ජෙත්වා අනෙකෙසු සික්ඛාපදපදෙසෙසු විජ්ජකිණ්ණං එකතො සමාහරිත්වාති අත්ථං ගණ්භෙය්‍ය, සො අත්ථො යුත්තො භවෙය්‍ය.

පකට්ඨානං ආළිති පාළි, උත්තමානං වචනානං අනුක්කමොති අත්ථො. අථ වා අත්තත්ථපරත්ථාදිහෙදං අත්ථං පාලෙති රක්ඛතීති පාළි, ලලානමවිසෙසො. කා සා? විනයතන්ති. මුච්චතීති මුත්තො, පාළිතො මුත්තො පාළිමුත්තො. ඡිත්ථියතෙ අනෙතාති ඡයො, නිහරිත්වා ඡයො නිච්ඡයො, විසෙසෙන නිච්ඡයො විනිච්ඡයො, බ්ලමද්දනාකාරෙන පචත්තො සද්දනයො අත්ථනයො ච. පාළිමුත්තො ච සො විනිච්ඡයො වාති පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො, තං පාළිමුත්තවිනිච්ඡයං. ඉදඤ්ච “ආනගරා බදිරවන”න්තිආදීසු විය යෙභුය්‍යන යවසෙන වුත්තං කත්ථවි පාළිවිනිච්ඡයස්සපි දිස්සනතො.

පොරාණටිකායං පන පාළිවිනිච්ඡයො ච පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො ච පාළිමුත්තවිනිච්ඡයොති එවං එකදෙසසරූපෙකසෙසවසෙන වා එතං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බන්ති දුතියන යොපි වුත්තො, එවඤ්ච සති පාළිවිනිච්ඡයොපාළිමුත්තවිනිච්ඡයෙහි අඤ්ඤස්ස විනිච්ඡයස්ස අභාවා කිමෙනෙත ගන්ථගරුකරෙන පාළිමුත්තග්ගහණෙන. විසෙසනඤ්ඤි සම්භවත්තාහිවාසෙ ච සති සාත්ථකං සියාති පටිමන යොව ආරාධනීයො හොති.

එවං සහෙතුකං අභිධෙය්‍යං දස්සෙත්වා ඉදානි කරණප්පකාරං දස්සෙති “සමාහරිත්වා”ති ආදිනා. දුට්ඨො හෙත්ථ කරණප්පකාරො එකත්ථ සමාහරණ අනාකුල කරණවසෙන. සො දුට්ඨොපි තෙන පකාරෙන පකරණස්ස කතත්තා “කරණප්පකාරො”ති වුවිච්චි. තත්ථ සමාහරිස්සාමිති සමාහරිත්වා, සං-සද්දො සඬ්ඛෙපත්ථො, තස්මා සඬ්ඛිපිය ආහරිස්සාමිති අත්ථො. අනාගතකාලිකවසෙන පච්චමානෙන “දස්සයිස්ස”න්ති පදෙන සමානකාලත්තා අනාගතකාලිකො ඉධ ත්වා-පච්චයො වුත්තො. එකත්ථාති එකස්මිං ඉධ විනයසඬ්ගහප්පකරණෙ. එකත්ථාති වා එකතො. දස්සයිස්සන්ති දස්සයිස්සාමි, ඤාපයිස්සාමිති අත්ථො. ආකුලති ඛ්‍යාකුලතිති ආකුලො, න ආකුලො අනාකුලො, පුබ්බාපරඛ්‍යාකිණ්ණවිරහිතො පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො. අනාකුලන්ති පන භාවනපුංසකං, තස්මා කරධාතුමයෙන කත්වාසද්දෙන යොජෙත්වා දස්සනකිරියාය සම්බන්ධිතබ්බං.

එවං රතනත්තයපණාමාදිකං පුබ්බකරණං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙ පාළිමුත්තවිනිච්ඡයෙ දස්සෙතුකාමො, තෙසං අනුක්කමකරණත්ථං මාතිකං යජෙත්තො “තත්‍රායං මාතිකා”ති ආදිමාහ. මාතිකාය හි අසති දස්සිතවිනිච්ඡයා විකිරන්ති විධංසෙත්ති යථා තං සුත්තෙන අසඬ්ගහිතාති පුජ්ථාති. සන්ති යා පන මාතිකාය දස්සිතවිනිච්ඡයා න විකිරන්ති න විධංසෙත්ති යථා තං සුත්තෙන අසඬ්ගහිතාති පුජ්ථාති. තං තං අත්ථං ජානිතුකාමෙහි මාතිකානුසාරෙන ගන්ත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතවිනිච්ඡයං පත්වා සො සො අත්ථො ජානිතබ්බො හොති, තස්මා සුඛග්ගහණත්ථං මාතිකා යජිතා. තත්ථ තත්‍රාති තස්මිං පාළිමුත්තවිනිච්ඡයෙ. අයන්ති අයං මයා චක්ඛමානා. මානා වියාති මාතිකා. යථා හි පුත්තා මාතිතො පභවන්ති, එවං නිද්දෙසපදානි උද්දෙසතො පභවන්ති, තස්මා උද්දෙසො මාතිකා වියාති “මාතිකා”ති වුවිච්චි.

දිවාසෙය්‍යාති ආදිසු දිවාසෙය්‍යා දිවාසෙය්‍යවිනිච්ඡයකථා. පරික්ඛාරො පරික්ඛාරවිනිච්ඡයකථා...පෙ.... පකිණ්ණකං පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථාති යොජනා. තෙනෙව චක්ඛති “දිවාසයනවිනිච්ඡයකථා සමත්තා”ති ආදි. ඉති-සද්දො ඉදමත්ථො වා නිදස්සනත්ථො වා පරිසමාපනත්ථො වා. තෙසු ඉදමත්ථෙ කා සා? දිවාසෙය්‍යා...පෙ.... පකිණ්ණකං ඉති අයන්ති. නිදස්සනත්ථෙ කථං සා? දිවාසෙය්‍යා...පෙ.... පකිණ්ණකං ඉති දට්ඨබ්බාති.

පරිසමාපනත්ථෙ සා කිත්තකෙන පරිසමත්තා? දිවාසෙය්‍යා...පෙ.... පකිණ්ණකං ඉති එත්තකෙන පරිසමත්තාති අත්ථො. ඉමෙසං පන දිවාසෙය්‍යාදිපදානං වාක්‍යවිග්ගහං කත්වා අත්ථෙ ඉධ වූච්චමානෙ අතිපපඤ්ඤො භවිස්සති, සොතුනඤ්ච දුස්සල්ලක්ඛණීයො, තස්මා තස්ස තස්ස නිද්දෙසස්ස ආදිමභියෙව යථානුරූපං වක්ඛාම.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. දිවාසෙය්‍යාවිනිච්ඡයකථා

1. එවං පාළිමුත්තවිනිච්ඡයකථානං මාතිකං යපෙත්වා ඉදාති යථායපිතමාතිකානුක්කමෙන නිද්දිසන්තො “තත්ථ දිවාසෙය්‍යාති දිවානිපජ්ජන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ තත්ථාති තෙසු මාතිකාපදෙසු සමභිනිවිට්ඨස්ස “දිවාසෙය්‍යා”ති පදස්ස “දිවානිපජ්ජන”න්ති අත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා. තත්ථ දිවා-සද්දො අභවාචකො ආකාරන්තො නිපාතො. චුත්තඤ්ඤි අභිධානප්පදීපිකායං “ආනුකූලොත්තු සද්ධඤ්ච, නත්තං දොසො දිවා ත්වහෙ”ති. සයනං සෙය්‍යා, කරජකායගතරූපානං උද්ධං අනුග්ගන්ත්වා දීඝවසෙන විත්ථාරතො පවත්තනසඬ්ඛාතො ඉරියාපට්ඨිසෙසො. දිවාකාලස්මිං සෙය්‍යා දිවාසෙය්‍යා. අරුණුග්ගමනතො පටියාය යාව සූරියත්ථඬ්ගමනා, එතස්මිං කාලෙ සයනඉරියාපට්ඨකරණන්ති. තෙනාහ “දිවානිපජ්ජනන්ති අත්ථො”ති.

තත්තාති තස්මිං දිවාසයනෙ අයං වක්ඛමානො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. “අනුජානාමි...පෙ.... වචනතො”ති (පාරා. 77) අයං පටිමපාරාජිකසික්ඛාපදස්ස විනිතවත්ථුසු ආගතො භගවතා ආභව්චභාසිතො ඤාපකපායො. තත්ථ දිවා පටිසල්ලියන්තෙනාති දිවා නිපජ්ජන්තෙන. ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියිතුන්ති ද්වාරං පිදහිත්වා නිපජ්ජිතුං. “දිවා...පෙ.... නිපජ්ජිතබ්බන්ති ඤාප්‍යං. නනු පාළියං “අයං නාම ආපත්ති”ති න චුත්තා, අථ කථමෙත්ථ ආපත්ති විඤ්ඤායතීති වොදනං සන්ධායාහ “එත්ථ ව කිඤ්චාපි”තිආදි. තත්ථ එත්ථාති එතස්මිං දිවානිපජ්ජනෙ. ව-සද්දො වාක්‍යාරම්භජොතකො, කිඤ්චාපි-සද්දො නිපාතසමුදායො, යදිපිත්‍යත්ථො. පාළියං අයං නාම ආපත්තීති කිඤ්චාපි න චුත්තා, පන තථාපි අසංවරිත්වා නිපජ්ජන්තස්ස අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.77) දුක්කටං යස්මා චුත්තං, තස්මා එත්ථ ආපත්ති විඤ්ඤායතීති යොජනා. එවං සන්තෙපි අසති භගවතො වචනෙ කථං අට්ඨකථායං චුත්තං සියාති ආහ “විවරිත්වා...පෙ.... අනුඤ්ඤාතත්තා”ති. එතෙන භගවතො අනුජානනම්පි තං අකරොන්තස්ස ආපත්තිකාරණං භොතීති දස්සෙති.

තත්ථ “උප්පන්නෙ වත්ථුමිහිති ඉත්ථියා කතථජ්ඣාචාරවත්ථුස්මි”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.77) වුත්තං, සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.77) පන “මෙටුනවත්ථුස්මි උප්පන්නෙ”ති වුත්තං, පොරාණටිකායමපි තමෙව ගහෙත්වා “උප්පන්නෙ මෙටුනවත්ථුස්මි”න්ති වුත්තං, තදෙනං විචාරෙනබ්බං මෙටුනලක්ඛණස්ස අභාවා. නනු සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං නාම බුද්ධවිසයො, අථ කස්මා අට්ඨකථායං දුක්කටං වුත්තන්ති ආහ “භගවතො”තිආදි. න කෙවලං උපාලිත්ථෙරාදීහි එව අට්ඨකථා යපිතා, අථ බො පාළිතො ව අත්ථතො ව බුද්ධෙන භගවතා වුත්තො. න හි භගවතා අබ්බාකතං තන්තිපදං නාම අත්ථී, සබ්බෙසංයෙව අත්ථො කථිතො, තස්මා සම්බුද්ධෙනෙව තිණ්ණං පිටකානං අත්ථවණ්ණනක්කමොපි භාසිතොති දට්ඨබ්බං. තත්ථ තත්ථ හි භගවතා පවත්තිතා පකිණ්ණකදෙසනායෙව අට්ඨකථාති.

කිං පනෙත්ථ එතං දිවා ද්වාරං අසංවරිත්වා නිපජ්ජන්තස්ස දුක්කටාපත්තිආපජ්ජනං අට්ඨකථායං වුත්තන්තා එව සිද්ධං, උදාහු අඤ්ඤෙනපිති ආහ “අත්ථාපත්ති”තිආදි. එතං දුක්කටාපත්තිආපජ්ජනං න කෙවලං අට්ඨකථායං වුත්තන්තා එව සිද්ධං, අථ බො “අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති, නො රත්ති”න්ති (පරි. 323) ඉමිනා පරිචාරපාඨෙනපි සිද්ධං භොතීති යොජනා. කතරස්මිං පන වත්ථුස්මිං ඉදං සික්ඛාපදං වුත්තන්ති? “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො හික්ඛු වෙසාලියං මහාවනෙ කුටාගාරසාලායං දිවා විහාරගතො ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නො අභොසි. තස්ස අභිගමඤ්ඤාති වාතුපත්ථද්ධාති අගෙසුං. තෙන බො පන සමයෙන සම්බහුලා ඉත්ථියො ගන්ධඤ්ඤා මාලඤ්ඤා ආදාය විහාරං ආගමිංසු විහාරපෙක්ඛිකායො. අථ බො තා ඉත්ථියො තං හික්ඛුං පස්සිත්වා අභිගජානෙ අහිනිසිදිත්වා යාවදත්ථං කත්වා ‘පුරිසුසභො වතාය’න්ති වත්වා ගන්ධඤ්ඤා මාලඤ්ඤා ආරොපෙත්වා පක්කමිංසු. හික්ඛු කිලින්තං පස්සිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං. පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, ආකාරෙහි අභිගජානං කම්මනියං භොති රාගෙන, වච්චෙන, පස්සාවෙන, වාතෙන, උච්චාලිඤ්ඤාපාණකදට්ඨෙන. ඉමෙහි බො, හික්ඛවෙ, පඤ්චභාකාරෙහි අභිගජානං කම්මනියං භොති. අට්ඨානමෙතං, හික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං තස්ස හික්ඛුනො රාගෙන අභිගජානං කම්මනියං අස්ස, අරහං සො, හික්ඛවෙ, හික්ඛු, අනාපත්ති හික්ඛවෙ තස්ස හික්ඛුනො. අනුජානාමි හික්ඛවෙ දිවා පටිසල්ලියන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියිතු”න්ති (පාරා. 77) එතස්මිං වත්ථුස්මිං ඉදං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

2. ඉදානි ද්වාරවිසෙසං දස්සෙතුං “කිදිස”න්තිආදිමාහ. තත්ථ පරිවත්තකද්වාරමෙවාති සංවරණවිවරණවසෙන ඉතො විතො ව පරිවත්තනයොග්ගද්වාරමෙව. රුක්ඛසුචිකණ්ටකද්වාරන්ති රුක්ඛසුචිද්වාරං කණ්ටකද්වාරඤ්ඤා. “රුක්ඛසුචිද්වාරකණ්ටකද්වාර”මිච්චෙව වා පාඨො. යං උභොසු පස්සෙසු රුක්ඛත්ථමිහෙ නිබ්බන්ධා තත්ථ විජ්ඣිත්වා මජ්ඣිකෙ ද්වෙ

තිස්සෝ රුක්ඛසුවියෝ පවෙසෙත්වා කරොන්ති, තං රුක්ඛසුවිද්වාරං නාම. පවෙසනනික්ඛමනකාලෙ අපනෙත්වා ධ්වනියොග්ගං එකාය, ඛණ්ඨි වා කණ්ටකසාධාහි කතං කණ්ටකද්වාරං නාම. ගාමද්වාරස්ස පිධානත්ථං පදරෙන වා කණ්ටකසාධාදීහි වා කතස්ස කවාටස්ස උදුක්ඛලපාසකරහිතතාය එකෙන සංවරිතුං විවරිතුඤ්ච අසක්කුණෙයාස්ස හෙට්ඨා එකං චක්කං යොජෙත්ති, යෙන පරිවත්තමානකකවාටං සුඛට්ඨකතකං හොති, තං සන්ධාය වුත්තං “චක්කලකයුත්තද්වාර”න්ති. චක්කමෙව හි ලාභබ්බත්ථෙන සංවරණවිවරණත්ථාය ගහෙතබ්බත්ථෙන චක්කලකං, තෙන යුත්තකවාටම්පි චක්කලකං නාම, තෙන යුත්තද්වාරං චක්කලකයුත්තද්වාරං.

මහාද්වාරෙසු පන ද්වෙ තිණි චක්කලකානි යොජෙතිති ආභ “එලකෙසු”තිආදි. කිට්ඨාසුති වෙළුපෙසිකාදීහි කණ්ටකසාධාදීහි ච කතට්ඨකතකෙසු. සංසරණකිට්ඨකද්වාරන්ති චක්කලකයන්තෙන සංසරණකිට්ඨායුත්තමහාද්වාරං. ගොජ්ඵෙත්වාති ආවුණිත්වා, රජ්ජුහි ගන්ථෙත්වා වා. එකං දුස්සසාණිද්වාරමෙවාති එත්ථ කිලඤ්ජසාණිද්වාරම්පි සඬගහං ගච්ඡති. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 76-77) පන “දුස්සද්වාරං සාණිද්වාරඤ්ච දුස්සසාණිද්වාරං. දුස්සසාණි කිලඤ්ජසාණිතිආදිනා වුත්තං සබ්බම්පි දුස්සසාණියමෙව සඬගහෙත්වා වුත්තං, එකසදිසත්තා එකන්ති වුත්ත”න්ති වුත්තං.

3. එවං ද්වාරවිසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි යත්තකෙන ද්වාරං සංවුතං හොති, තං පමාණං දස්සෙතුං “කිත්තකෙන”ත්ථාදිමාභ. තත්ථ සුවීති මජ්ඣෙ ඡිද්දං කත්වා පවෙසිතා. සට්ඨානි උපරි යොජිතා. ඉදානි යත්ථ ද්වාරං සංවරිත්වා නිපජ්ජිතුං න සක්කා හොති, තත්ථ කාතබ්බවිධිං දස්සෙතුං “සවෙ ඛණ්ණං චලඤ්ජනට්ඨානං හොති”තිආදි වුත්තං. ඛණ්ණං අචලඤ්ජනට්ඨානෙපි එකං ආපුච්ඡිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතියෙව. අථ භික්ඛු...පෙ.... නිසින්නා හොන්තිති ඉදං තත්ථ භික්ඛුනං සන්තිහිතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, න සෙසඉරියාපට්ඨමඬගිතානිවත්තනත්ථං, තස්මා නිපන්තෙපි ආහොගං කාතුං වට්ටති. නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙ පන ආහොගං කාතුං න වට්ටති. අසන්තපක්ඛෙ ඨිතත්තා රහො නිසජ්ජාය විය ද්වාරසංවරණං නාම මාතුගාමානං පවෙසනිවාරණත්ථං අනුඤ්ඤාතන්ති ආභ “කෙවලං භික්ඛුනි වා”තිආදි.

එත්ථ ච තං යුත්තං, එවං සබ්බත්ථම්පි යො යො ථෙරවාදො වා අට්ඨකථාවාදො වා පච්ඡා වුවිච්ඡි, සො සොව පමාණන්ති ගහෙතබ්බත්ති ඉදං අට්ඨකථාවචනතො අතිරෙකං ආවරියස්ස වචනං. ඉතො පුබ්බාපරවචනං අට්ඨකථාවචනමෙව. තත්ථ තං යුත්තන්ති “කුරුන්දට්ඨකථායං පන...පෙ....

න වත්තනි”ති යං වචනං අට්ඨකථාවරියෙහි චුත්තං, තං වචනං යුත්තන්ති අත්ථො. එවං...පෙ.... ගහෙතඛ්ඛන්ති යථා චෙත්ථ කුරුන්දියං චුත්තවචනං යුත්තං, එවං සඛ්ඛන්ථපි විනිච්ඡයෙ යො යො ථෙරවාදො වා අට්ඨකථාවාදො වා පච්ඡා චුච්චති, සො සොච පමාණන්ති ගහෙතඛ්ඛං, පුරෙ චුත්තො ථෙරවාදො වා අට්ඨකථාවාදො වා පමාණන්ති න ගහෙතඛ්ඛන්ති අධිප්පායො. ඉදං වචනං අට්ඨානෙ චුත්තං විය දිස්සති. කථං? යං තාව චුත්තං, තං යුත්තන්ති. තං ඉමස්මිං ආපුච්ඡනආභොගකරණවිනිච්ඡයෙ අඤ්ඤස්ස අයුත්තස්ස අට්ඨකථාවාදස්ස වා ථෙරවාදස්ස වා අභාවා වත්තුං න සක්කා. න හි පුඛ්ඛවාකො “හික්ඛු එවා”ති අවධාරණං කතං, අථ ඛො ආසන්නවසෙන වා පට්ඨානවසෙන වා “හික්ඛු විවරකම්මං”ඉවාදිකංයෙව චුත්තං. යම්පි චුත්තං “එවං සඛ්ඛන්ථපි”ත්‍යාදි, තම්පි අනොකාසං. ඉමස්මිං විනිච්ඡයෙ අඤ්ඤස්ස අට්ඨකථාවාදස්ස වා ආවරියවාදස්ස වා අවචනතො පුරෙ පච්ඡාභාවො ච න දිස්සති, අයං “පමාණ”න්ති ගහෙතඛ්ඛො, අයං “න ගහෙතඛ්ඛො”ති වත්තඛ්ඛාවො ව.

උපරි පන “කො මුච්චති, කො න මුච්චති”ති ඉමස්ස පඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජනෙ මහාපච්චරිවාදො ච කුරුන්දිවාදො ච මහාඅට්ඨකථාවාදො වාති තයො අට්ඨකථාවාදා ආගතා, එකො මහාපදුමත්ථෙරවාදො, තස්මා තත්ථෙව යුත්තායුත්තභාවො ච පමාණාපමාණභාවො ච ගහෙතඛ්ඛාගහෙතඛ්ඛාවො ච දිස්සති, තස්මා තස්මිංයෙව යානෙ වත්තඛ්ඛං සියා, සුවිමලවිපුලපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියසමන්තාගතෙන පන ආවරියාසහෙන අවත්තඛ්ඛට්ඨානෙ චුත්තං න සියා, තස්මා උපරි අට්ඨකථාවාදසංසන්දනාවසානෙ මහාපදුමත්ථෙරෙන චුත්තන්ති ඉමස්ස වචනස්ස පච්ඡතො චුත්තං සියා, තං පච්ඡා ලෙඛකෙහි පරිවත්තෙත්වා ලිඛිතං භවෙය්‍ය, පාරාජිකකණ්ඩට්ඨකථායඤ්ච ඉදං වචනං චුත්තං. ටිකායඤ්ච ඉමස්මිං යානෙ න චුත්තං, උපරියෙව චුත්තං, “යො ච යක්ඛගහිතකො, යො ච ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො”ති ඉමස්ස අට්ඨකථාවාදස්ස පච්ඡිමත්තා සොයෙව පමාණතො ගහෙතඛ්ඛො. තථා ච වක්ඛති “සඛ්ඛන්ථ යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ඡා චුච්චති, සො සොයෙව පමාණතො දට්ඨඛ්ඛො”ති, තස්මා ඉදමෙත්ථ විචාරෙත්වා ගහෙතඛ්ඛං.

4. ඉදානි ද්වාරං සංවරණස්ස අත්තරායෙ සති අසංවරිත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටතිති දස්සෙතුං “අථ ද්වාරස්ස”ත්‍යාදිමාහ. නිස්සෙණිං ආරොපෙත්වාති උපරිමතලං ආරොපෙත්වා විසඬ්ඛරිත්වා භූමියං පාතෙත්වා, ඡඩ්ඬෙත්වා වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. ඉදං එකාබද්ධතාය චුත්තං. ද්වෙපි ද්වාරානි ඡග්ගිතඛ්ඛානීති එත්ථ සථෙ එකස්මිං ද්වාරෙ කවාටං වා නත්ථි, හෙට්ඨා චුත්තතයෙන සංවරිතුං වා න සක්කා, ඉතරං ද්වාරං අසංවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. ද්වාරපාලස්සාති ද්වාරකොට්ඨකෙ මහාද්වාරෙ, නිස්සෙණිමුලෙ වා යත්වා ද්වාරජග්ගනකස්ස.

පච්ඡිමානං භාරොති එකාබද්ධවසෙන ආගච්ඡන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. අසංවුතද්වාරෙ අන්තොගඛිහෙ වාති යොජෙනඛිබ්බං. ඛිචි වාති ගඛිහතො ඛිචි. නිපජ්ජනකාලෙපි...පෙ.... වට්ටනියෙවාති එත්ථ ද්වාරජග්ගනකස්ස තදධිනත්තා තදා තස්ස තත්ථ සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවං අනුපධාරෙත්වාපි ආභොගං කාතුං වට්ටනියෙවාති වදන්ති.

යෙන කෙනච්ච පරික්ඛිත්තෙති එත්ථ පරික්ඛෙපස්ස උඛිබ්බෙධනො පමාණං සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ වුත්තසදිසමෙව. වුත්තඤ්චි සමන්තපාසාදිකායං (පාචි. අට්ඨ. 51) “යඤ්චි සෙනාසනං උපරි පඤ්චහි ඡදනෙහි අඤ්ඤෙන වා කෙනච්ච සඛිබ්බෙව පටිච්ඡන්තං, අයං සඛිබ්ච්ඡන්තා නාම සෙය්‍යා...පෙ.... යං පන සෙනාසනං භූමිතො පට්ඨාය යාව ඡදනං ආහච්ච පාකාරෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනච්ච අන්තමසො වත්ථෙතපි පරික්ඛිත්තං, අයං සඛිබ්ච්ඡන්තා නාම සෙය්‍යා. ඡදනං අනාහච්ච සඛිබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඬිඬහත්ථුඛිබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තාපි සඛිබ්ච්ඡන්තායෙවාති කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්ත”න්ති. “දියඬිඬහත්ථුඛිබ්බෙධො වඬිඬකිහත්ථෙත ගහෙනඛිබ්බො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.51) විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. පාචිත්තිය 2.50-51) වුත්තං. මහාපරිවෙණන්ති මහන්තං අඬිගණං. තෙන ඛුජනසඤ්චරණට්ඨානං දස්සෙති. තෙනාහ “මහාබොධි”තිආදි.

අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨාති, අනාපත්ති අනාපත්තිබ්බන්තභූතාය රත්තියා සුද්ධචිත්තෙන නිපන්තත්තා. පබුජ්ඣිත්වා පුන සුපති, ආපත්තීති අරුණෙ උග්ගතෙ පබුජ්ඣිත්වා අරුණුග්ගමනං ඤත්වා වා අඤත්වා වා අනුට්ඨහිත්වා සයිතසන්තානෙන සුපති, උට්ඨහිත්වා කත්තඛිබ්බස්ස ද්වාරසංවරණාදිනො අකතත්තා අකිරියසමුට්ඨානා ආපත්ති හොති අනාපත්තිබ්බන්තෙ කතනිපජ්ජනකිරියාය අනඬිගත්තා. අයඤ්චි ආපත්ති ඊදිසෙ යානෙ අකිරියා, දිවා ද්වාරං අසංවරිත්වා නිපජ්ජනක්ඛණෙ කිරියාකිරියා ව අචිත්තකා වාති වෙදිතඛිබ්බා. පුරාරුණා පබුජ්ඣිත්වාපි යාව අරුණුග්ගමනා සයන්තස්සපි පුරිමනයෙන ආපත්තියෙව.

අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨහිස්සාමීති...පෙ.... ආපත්තියෙවාති එත්ථ කදා අස්ස ආපත්තීති? වුච්චතෙ - න තාව රත්තියං, “දිවා ආපජ්ජති, නො රත්ති”න්ති (පරි. 323) වුත්තත්තා අනාදරියදුක්කථා න මුච්චතීති වුත්තදුක්කථං පන දිවාසයනදුක්කථමෙව න හොති අනාදරියදුක්කථන්තා එව. “අරුණුග්ගමනෙ පන අචිත්තකං අකිරියසමුට්ඨානං ආපත්තිං ආපජ්ජතීති වෙදිතඛිබ්බ”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.77) වුත්තං, සාරත්ථදීපනියමපි (සාරත්ථ. ටී. පාරාජික 2.77) “යථාපරිව්ඡෙදමෙව වුට්ඨාතීති අරුණෙ උග්ගතෙයෙව උට්ඨහති. තස්ස ආපත්තීති අසුද්ධචිත්තෙනෙව නිපන්තත්තා නිද්දායන්තස්සපි අරුණෙ උග්ගතෙ දිවාපටිසල්ලානමුලිකා ආපත්ති. ‘එවං

නිපජ්ජන්තො අනාදරියදුක්කටාපි න මුව්චතී’ති චුත්තත්තා අසුද්ධචිත්තෙන නිපජ්ජන්තො අරුණුග්ගමනතො පුරෙතරං උට්ඨහන්තොපි අනුට්ඨහන්තොපි නිපජ්ජනකාලෙයෙව අනාදරියදුක්කටං ආපජ්ජති, දිවාපටිසල්ලානමුලිකං පන දුක්කටං අරුණෙයෙව ආපජ්ජති’ති චුත්තං, තස්මා එවං නිපජ්ජන්තස්ස ද්වෙ දුක්කටානි ආපජ්ජන්තීති වෙදිතඛිං.

සචෙ ද්වාරං සංවරිත්වා අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහිස්සාමීති නිපජ්ජති, ද්වාරෙ ච අඤ්ඤෙහි අරුණුග්ගමනකාලෙ විචට්ඨෙ තස්ස අනාපත්තියෙව ද්වාරපිදහනස්ස රත්තිදිවාභාගෙසු විසෙසාභවා. ආපත්තිආපජ්ජනස්සෙව කාලවිසෙසො ඉච්ඡිතඛිං, න තජ්ජරිභාරස්සාති ගහෙනඛිං. “ද්වාරං සංවරිත්වා රත්තිං නිපජ්ජති’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.77) හි චුත්තං. දිවා සංවරිත්වා නිපන්තස්ස කෙනාපි විචට්ඨෙ ද්වාරෙ අනාපත්තියෙව, අත්තනාපි අනුට්ඨහිත්වා ච සති පච්චයෙ විචට්ඨෙ අනාපත්තීති වදන්ති, ඉදම්පි විමතිවිනොදනියමෙව (වි. වි. ටී. 1.77) චුත්තං.

යථාපරිච්ඡෙදමෙව වුට්ඨාතීති අරුණෙ උග්ගතෙයෙව වුට්ඨාති, ආපත්තියෙවාති මූලාපත්තිං සන්ධාය චුත්තං. අනාදරියආපත්ති පන පුරාරුණා උට්ඨිතස්සපි තස්ස හොතෙව “දුක්කටා න මුව්චතී’ති චුත්තත්තා. දුක්කටා න මුව්චතීති ච පුරාරුණා උට්ඨහිත්වා මූලාපත්තියා මුත්තොපි අනාදරියදුක්කටා න මුව්චතීති අධිප්පායො.

5. නිද්දාවසෙන නිපජ්ජතීති නිද්දාහිභූතතාය එකපස්සෙන නිපජ්ජති. “නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති’ති වොහාරවසෙන චුත්තං, පාදානං පන භූමිතො අමොචිතත්තා අයං නිපන්තො නාම හොතීති තෙනෙව අනාපත්ති චුත්තා. අපස්සාය සුපන්තස්සාති කට්ටධීතො උද්ධං පිට්ඨිකණ්ටකෙ අජ්ජමත්තකං පදෙසං භූමිං අචුසාපෙත්වා සුපන්තස්ස. කට්ටධීං පන භූමිං චුසාපෙත්තස්ස සයනං නාම න හොති. පිට්ඨිපසාරණලක්ඛණා හි සෙය්‍යා දීඝා, වන්දනාදීසුපි තිරියං පිට්ඨිකණ්ටකානං පසාරිතත්තා නිපජ්ජනමෙවාති ආපත්ති පරිහරිතඛිංච. වන්දනාපි හි පාදමූලෙ නිපජ්ජතීතිආදීසු නිපජ්ජනමෙව චුත්තා. සහසා වුට්ඨාතීති පක්ඛලිතා පතිතො විය සහසා වුට්ඨාති, තස්සපි අනාපත්ති පතනක්ඛණෙ අවිසයත්තා, විසයෙ ජාතෙ සහසා වුට්ඨිතත්තා ච. යස්ස පන විසඤ්ඤිතාය පච්ඡාපි අවිසයො එව, තස්ස අනාපත්තියෙව පතනක්ඛණෙ විය. තත්ථෙව සයති, න වුට්ඨාතීති ඉමිනා විසයෙපි අකරණං දස්සෙති, තෙනෙව තස්ස ආපත්තීති චුත්තං.

ඉදානි අට්ඨකථාවාදසංසන්දනං කාතුං “කො මුව්චති, කො න මුව්චති”තිආදිමාහ. තත්ථ මහාපච්චරියන්තිආදීසු පච්චරීති උචම්පං වුව්චති, තස්මිං නිසිදිත්වා කතත්තා තමෙව නාමං ජාතං. කුරුන්දිවල්ලිවිහාරො නාම

අත්ථී, තත්ථ කතත්තා කරුන්දීති නාමං ජාතං. මහාඅට්ඨකථා නාම සඬගීතිත්තයමාරුළුභා තෙපිටකස්ස බුද්ධචරිතස්ස අට්ඨකථා. යා මහාමහින්දත්ථෙරෙන තම්බපණ්ණිදීපං ආභතා, තම්බපණ්ණියෙහි ථෙරෙහි පච්ඡා සිහළභාසාය අභිසඬකතා ව හොති. එකභඩ්ඨෙනාති එකපස්සභඤ්ජනෙන පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වා එකපස්සෙන සරීරං භඤ්ජිත්වා නිපන්තොති චුත්තං හොති. මහාඅට්ඨකථායං පන මහාපදුමත්ථෙරෙන චුත්තන්ති සම්බන්ධො. තෙන මහාඅට්ඨකථාය ලිඛිතමහාපදුමත්ථෙරවාදෙ “අය”න්ති දස්සෙති. “මුච්ඡිත්වා පතිතත්තා අවිසයත්තා ආපත්ති න දිස්සති”ති ථෙරෙන චුත්තං. ආචරියා පන යථා යක්ඛගහිතකො ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො ව පරවසො හොති, එවං අපරවසත්තා මුච්ඡිත්වා පතීතො කඤ්චිකාලං ජානිත්වා නිපජ්ජතිති අනාපත්තිං න වදන්ති, විසඤ්ඤිතෙ පන සති අනාපත්තියෙව.

ද්වෙ ජනාතිආදි මහාඅට්ඨකථායමෙව වචනං, තදෙව පච්ඡා චුත්තත්තා පමාණං. යක්ඛගහිතග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ විසඤ්ඤිභූතොපි සඬගහිතො, එකභඩ්ඨෙන නිපන්තො පන අනිපන්තත්තා ආපත්තිතො මුච්චතියෙවාති ගහෙතඛිඛං. සාරත්ථදීපනියඤ්ච (සාරත්ථ. ටී. 2.77) “යො ව යක්ඛගහිතකො, යො ව ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො”ති ඉමස්ස අට්ඨකථාවාදස්ස පච්ඡිමත්තා සොයෙව පමාණතො ගහෙතඛිඛො, තථා ව වක්ඛති “සඛිඛත්ථ යො යො අට්ඨකථාවාදො වා පච්ඡා චුච්චති, සො සොයෙව පමාණතො ගහෙතඛිඛො”ති. ඉමස්මිං යානෙ ඉමස්ස අට්ඨකථාපාඨස්ස ආනිතත්තා ඉමස්මිං විනයසඬගහජ්ජකරණෙපි ඉමස්මිංයෙව යානෙ සො පාඨො වත්තඛිඛොති තො ඛන්ති. එත්ථ ව “රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තො අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨාති, අනාපත්ති”තිආදිවචනතො අරුණුග්ගමනෙ සංසයවිනොදනත්ථං අරුණකථා වත්තඛිඛා. තත්ත්වං චුච්චති –

“කො එස අරුණො නාම;
කෙන සො අරුණො භවෙ;
කීදිසො තස්ස වණ්ණො තු;
සණ්ඨානං කීදිසං භවෙ.

“කිස්මිං කාලෙ ව දෙසෙ ව, අරුණො සමුගච්ඡති;
කිං පච්චක්ඛසිද්ධො එසො, උදාහු අනුමානතො”ති.

තත්ථ කො එස අරුණො නාමාති එත්ථ එස අරුණො නාම සූරියස්ස පභාවිසෙසො. චුත්තඤ්ඤෙනං අභිධානජ්ජදීපිකායං –

“සූරස්සොදයතො පුබ්බුට්ඨිතරංසි සියාරුණො”ති;

තට්ඨිකායඤ්ඤා “සුරස්ස උදයතො පුබ්බෙ උට්ඨිතරංසි අරුණො නාම සියා”ති. විමතිවිනොදනිනාමිකායං විනයට්ඨිකායඤ්ඤා (වි. වි. ටී. 1.463) “අරුණොති චෙත්ථ සුරියුග්ගමනස්ස පුරෙවරො වඩ්ඪනසනරත්තො පභාවිසෙසොති දට්ඨබ්බො”ති වුත්තං, තස්මා සුරියස්සපභායෙව අරුණො නාම, න අඤ්ඤාති දට්ඨබ්බං. කෙන සො අරුණො භවෙති ඵත්ථ අරුණො වණ්ණො අස්සාති අරුණො, කිඤ්චිරත්තවණ්ණසමන්තාගතොති අත්ථො. අථ වා අරති ගච්ඡති රත්තවණ්ණභාවෙන පවත්තනීති අරුණො. වුත්තඤ්ඤෙන අභිධානස්පදිපිකාට්ඨිකායං “අරුණුවණ්ණනාය අරති ගච්ඡතීති අරුණො”ති. කීදිසො තස්ස වණ්ණොති ඵත්ථ අඛ්‍යාත්තරත්තවණ්ණො තස්ස වණ්ණො භවෙ. වුත්තඤ්ඤි අභිධානස්පදිපිකායං “අරුණො කිඤ්චිරත්තො”ති. තට්ඨිකායඤ්ඤා “කිඤ්චිරත්තො අඛ්‍යාත්තරත්තවණ්ණො අරුණො නාම යථා මච්ඡස්ස අක්ඛී”ති. විමතිවිනොදනියඤ්ඤා (වි. වි. ටී. 1.463) “වඩ්ඪනසනරත්තො පභාවිසෙසො”ති, තස්මා සුරියස්ස රත්තස්සපභායෙව අරුණො නාම, න සෙනස්සපභාදයොති දට්ඨබ්බං. යදි ඵවං පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.383) “පාළියං පන නන්දිමුඛියාති ඔදානදිසාමුඛනාය තුට්ඨමුඛියා”ති වුත්තං, තං කථං යුජ්ජෙය්‍යාති, නො න යුජ්ජෙය්‍ය. තත්ථ හි අරුණුග්ගතකාලෙ අරුණොභාසෙන ඔදානදිසාමුඛභාවො වුත්තො, න අරුණොභාසස්ස ඔදානභාවො. වුත්තඤ්ඤෙන උදානට්ඨකථායං (උදා. අට්ඨ. 23) “නන්දිමුඛියාති අරුණස්ස උග්ගතත්තා ඵව අරුණොභාය සුරියාලොකුපජීවිනො සත්තෙ නන්දාපනමුඛියා රත්තියා ජානාය විභායමානායාති අත්ථො”ති.

ජාතකට්ඨකථායඤ්ඤා –

“ජීසඤ්ඤරත්තිං අරුණස්මිමුහතෙ;
යා දිස්සති උත්තමරූපවණ්ණනී;
තපුපමා මං පටිභාසි දෙවතෙ;
ආවික්ඛ මෙ තං කතමාසි අව්ජරා”ති. (ජා. අට්ඨ. 5.21.254);

ඉමස්ස ගාථාය අත්ථවණ්ණනායං “තත්ථ ජීසඤ්ඤරත්තින්ති පච්ඡිමරත්තිං, රත්තිපරියොසානෙති අත්ථො. උභතෙති අරුණ උග්ගතෙ. යාති යා පුරත්ථිමා දිසා රත්තවණ්ණනාය උත්තමරූපධරා හුත්වා දිස්සතී”ති. ඵවං අරුණුග්ගතසමයෙ පුරත්ථිමදිසාය රත්තවණ්ණනා වුත්තා, තස්මා තස්මිං සමයෙ අරුණස්ස උට්ඨිතත්තා පුරත්ථිමාය දිසාය රත්තභාගො සුරියාලොකස්ස පත්ථටත්තා සෙසදිසානං ඔදානභාවො විඤ්ඤායති.

සංඝදානං කීදිසං භවෙති එත්ථ අරුණස්ස පාටෙක්කං සංඝදානං නාම නත්ථි රස්මිමත්තත්තා. යත්තකං පදෙසං ඵරති, තත්තකං තස්ස සංඝදානන්ති දට්ඨබ්බං. අථ වා පුරත්ථිමදිසාසංඝදානං. චුත්තඤ්ඤි ජාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 5.21.255) “පුරත්ථිමදිසා රත්තවණ්ණතාය උත්තමරූපධරා හුත්වා දිස්සති” ති.

කිස්මිං කාලෙ ව දෙසෙ ව, අරුණො සමුගච්ඡති එත්ථ එස අරුණො සුරියුග්ගමනස්ස පුරෙ කාලෙ පුරත්ථිමදිසායං උග්ගච්ඡති. චුත්තඤ්ඤතං උදානට්ඨකථායං (උදා. අට්ඨ. 23) “උද්ධස්සෙ අරුණො උග්ගතෙ අරුණො, අරුණො නාම පුරත්ථිමදිසායං සුරියොදයතො පුරෙතරමෙව උට්ඨිතොභාසො” ති. අභිධානප්පදිපිකායඤ්ච “සුරස්සොදයතො පුබ්බට්ඨිතරංසි” ති.

කිං පච්චක්ඛසිද්ධො ඵසො, උදාහු අනුමානතොති එත්ථ අයං අරුණො නාම පච්චක්ඛසිද්ධො ඵව, න අනුමානසිද්ධො. කස්මා විඤ්ඤායතීති ටෙ? චක්ඛුවිඤ්ඤාණගොචරවණ්ණායතනභාවතො. අක්ඛස්ස පතීති පච්චක්ඛං, චක්ඛුරූපානං අභිමුඛභාවෙන ආපාඨගතත්තා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හොති. චුත්තඤ්ඤතං භගවතා “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං” ති (ම. නි. 1.204, 400; 3.421, 425, 426; සං. නි. 2.43, 44, 45, සං. නි. 4.60; කථා. 465, 467), තස්මා අයං අරුණවණ්ණො චක්ඛුතා දිස්වා ජානිතබ්බතො පච්චක්ඛසිද්ධොයෙව හොති, න ඵවං සති ඵවං භවෙය්‍යාති අනුමානෙන පුනස්පුනං විත්තනෙන සිද්ධොති. ඉමං පඤ්ඤාච්ඡිස්සජ්ජනං සාධුකං මනසි කරිත්වා පණ්ඩිතෙහි රත්තොභාසොයෙව අරුණොති පච්චෙතබ්බො සල්ලක්ඛෙතබ්බොති.

කස්මා පන ඉමස්මිං යානෙ අරුණකථා චුත්තාති? ඉමිස්සා අරුණකථාය මහාවිසයභාවතො. කථං? උපොසට්ඨිකා උපාසකා ව උපාසිකායො ව අරුණුග්ගමනං තථතො අජානන්තා අනුග්ගතෙයෙව අරුණො උග්ගතසඤ්ඤාය බාදනීයං වා බාදන්ති, භොජනීයං වා භුඤ්ජන්ති, මාලාගන්ධාදීනි වා ධාරෙන්ති, තතො තෙසං සීලං භිජ්ජති. සාමණෙරා තට්ඨෙව විකාලභොජනං භුඤ්ජන්වා සීලවිනාසං පාපුණන්ති. නිස්සයපටිපන්නකා භික්ඛු ආවරියුපජ්ඣායෙහි විනා බහිසීමෙ වරන්තා නිස්සයප්පස්සම්භනං පාපුණන්ති, අන්තොවස්සෙ භික්ඛු උපචාරසීමතො බහිගච්ඡන්තා වස්සවිෂෙදං, තෙව්වරිකා භික්ඛු අබද්ධසීමායං වීචරෙන විජ්ජවසන්තා නිස්සග්ගියපාවිත්තියං, තථා සත්තබ්බන්තරසීමායං, සහසෙය්‍යාප්පභොගකට්ඨානෙ අනුපසම්පන්නමාතුගාමෙහි සහ සයන්තා පාවිත්තියං, තථා යාවකාලිකං භුඤ්ජන්තා භික්ඛු, පාරිවාසිකාදයො වත්තං නික්ඛිපන්තා රත්තිවිෂෙදං. ඵවමාදිඅනෙකාදීනවසම්භවතො ලජ්ජිපෙසලානං භික්ඛුනං තථතො අරුණුග්ගමනස්ස ජානනත්ථං චුත්තාති දට්ඨබ්බා.

කෙවි පන භික්ඛු අභිසරත්තිසමයෙ සට්ඨකුඤ්ඤාතා අභිසරත්තිකාලං
 අතික්කමම අඤ්ඤාදිවසො හොති, තස්මා තස්මිං කාලෙ අරුණං උට්ඨිතං නාම
 හොතීති මඤ්ඤාමානා අභිසරත්තිං අතික්කමම බාදනීයහොජනීයාදීනි
 භුඤ්ජන්ති, තෙ පන බුද්ධසමයං අජානන්තා වෙදසමයමෙව මනසි කරොන්තා
 එවං කරොන්ති, තස්මා තෙසං තංකරණං පමාණං න හොති. බහවො පන භික්ඛු
 අරුණස්ස පච්චක්ඛවාං අජානන්තා අනුමානවසෙන වින්තිතුඤ්ඤා
 අසක්කොන්තා අනුස්සවවසෙනෙව පරවචනං සද්දහන්තා අම්භාකං ආවරියා
 අරුණුග්ගමනවෙලායං උට්ඨාය ගච්ඡන්තා සුරියුග්ගමනවෙලායං
 ද්විසහස්සදණ්ඩප්පමාණං යානං පාපුණන්ති, තිසහස්සදණ්ඩප්පමාණං යානං
 පාපුණන්ති ව වදන්ති. ඉමම්භා විහාරා අසුකං නාම විහාරං අසුකං නාම
 වෙතියං අසුකං නාම ගාමං පාපුණන්තිආදීනි ව වදන්ති එවං අනුස්සවවචනං
 වදන්ති, තම්පි අප්පමාණං. කස්මා? අද්ධානං නාම බලවත්තස්ස
 ජවසම්පන්නස්ස ව රස්සං හොති, දුබ්බලස්ස සන්නස්ස ව දීඝං හොති.
 චුත්තඤ්ඤි භගවතා -

“දීඝා ජාගරතො රත්ති, දීඝං සන්නස්ස යොජනං;
 දීඝො බාලාන සංසාරො, සද්ධම්මං අවිජානත”න්ති. (ධ. ප. 60);

තස්මා අද්ධානං නාම සබ්බෙසං එකසදිසං න හොතීති අරුණුග්ගමනස්ස
 ලක්ඛණං භවිතුං න සක්කා, න ව තෙ ආයස්මන්තො පිටකත්තයතො කිඤ්චි
 සාධකභූතං වචනං ආහරන්ති, අසක්ඛිකං අභිධං කරොන්ති විය
 යථාප්ඤ්ඤාසමෙව වදන්ති පමාණං න හොති.

අඤ්ඤා පන -

“අතීතරත්තියා යාමො;
 පච්ඡිමොඨසමමුස්ස වා;
 භාවිතියාදිප්පහාරො;
 තදඨසං වාජ්ජනෙහා හොති -

කච්චායනසාරප්පකරණාගතං ගාථං වත්වා අතීතරත්තියා පච්ඡිමො යාමො අප්ප
 පරියාපන්තො, තස්මා පච්ඡිමයාමස්ස ආදිතො පට්ඨාය අරුණං උග්ගච්ඡති”ති
 වදන්ති. අයං වාදො සකාරණසඤ්ඤාපකත්තා පුරිමෙහි බලවා හොති, එවං
 සන්නෙපි අයුත්තොයෙව. කස්මා? අයඤ්ඤි ගාථා බාහිරසද්දසත්ථෙ
 ජඩගදාසප්පකරණෙ චුත්තනයෙන අප්ප භවා අප්පතතීති චුත්තඅප්පවොහාරස්ස
 පචත්තනකාලං දස්සෙතුං චුත්තා, න පිටකත්තයෙ චුත්තස්ස අරුණුග්ගමනස්ස
 කාලං දස්සෙතුං, තස්මා අඤ්ඤාසාධාරණස්ස අඤ්ඤාසාධකෙන සාධිතත්තා
 අයුත්තොයෙව.

අපරෙ පන “පහාරො යාමසඤ්ඤිතො”ති අභිධානප්පදිපිකායං චුත්තත්තා පහාරයාමසද්දානං එකත්ථත්තා තත්ථෙව “තියාමා සංවරී භවෙ”ති චුත්තත්තා රත්තියා ච තියාමභාවතො පාළියඤ්ච (උදා. 45; චූළව. 383) “අභික්කන්තා, භන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පච්ඡිමො යාමො, උද්ධස්තො අරුණො”ති ආගතත්තා ඉදානි රත්තියා චතුසු පහාරෙසු තතියප්පහාරස්ස අවසානෙ අරුණො උග්ගතො, තස්මා අවසෙසඵකප්පහාරමත්තො කාලො දිවසභාගං භජතීති වදෙය්සං, අයං වාදො තතියවාදතොපි බලවතරො. කස්මා? ඤාපකඤාපායානං අනුරූපභාවතො. තථා හි “පහාරො යාමසඤ්ඤිතො”ති අයං ඤාපකො පහාරයාමානං එකත්ථභාවස්ස අනුරූපො, “තියාමා සංවරීභවෙ”ති අයං රත්තියා තියාමභාවස්ස, “පාළියඤ්චා”තිආදි තතියප්පහාරස්ස අවසානෙ අරුණුග්ගමනස්ස, තථාපි අයුත්තොයෙව හොති. කස්මා? “අවසෙසඵකප්පහාරමත්තො කාලො දිවසභාගං භජතී”ති වචනස්ස විරුද්ධත්තා. මජ්ඣිමදෙසෙ හි දසසට්ඨකාපමාණස්ස කාලස්ස ඵකප්පහාරත්තා සබ්බා රත්ති තියාමාව හොති, න චතුයාමා, ඉදානි පන පච්චන්තවිසයෙසු සත්තට්ඨසට්ඨකාමත්තස්ස කාලස්ස ඵකප්පහාරකතත්තා චතුප්පහාරා භවති, තස්මා මජ්ඣිමදෙසවොහාරං ගහෙත්වා අභිධානප්පදිපිකායඤ්ච “තියාමා සංවරී භවෙ”ති චුත්තං, පාළියඤ්ච (උදා. 45; චූළව. 383) “නික්ඛන්තො පච්ඡිමො යාමො, උද්ධස්තො අරුණො”ති, තස්මා රත්තිපරියොසානෙයෙව අරුණො උග්ගතොති දට්ඨබ්බො. තථා හි චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මභාවග්ග 2.201) “තථා පාරිවාසිකාදීනම්පි අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා චත්තං නික්ඛිපන්තානං රත්තිවිජෙදො චුත්තො, උග්ගතෙ අරුණෙ නික්ඛිපිතබ්බන්ති හි චුත්ත”න්ති.

සහසෙය්සසික්ඛාපදෙපි (පාටි. 52-54) “අනුපසම්පන්නෙහි සහ නිචුත්ථභාවපරිමොචනත්ථං පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා”තිආදි චුත්තං. එවං විචරවිජ්ජවාසාදීසු ච සබ්බත්ථ රත්තිපරියොසානෙ ආගමනවසෙන අරුණුග්ගමනං දස්සිතං, න අතීතාරුණවසෙනාති. ජාතකට්ඨකථායම්පි (ජා. අට්ඨ. 5.21.255) “රත්තිපරියොසානෙති අත්ථො”ති. න කෙවලං මජ්ඣිමදෙසෙසු රත්තියායෙව තිප්පහාරභාවො හොති, අථ බො දිවසස්සපි. තථා හි චුත්තං අට්ඨසාලිනියං (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා) “සම්මාසම්බුද්ධස්ස අභිධම්මදෙසනාපරියොසානඤ්ච තෙසං හික්ඛුනං සත්තප්පකරණඋග්ගහණඤ්ච ඵකප්පහාරෙතෙව හොති”ති, මූලට්ඨකායඤ්ච (ධ. ස. මූලට්. නිදානකථාවණ්ණනා) “ඵකප්පහාරෙතාති එත්ථ පහාරොති දිවසස්ස තතියභාගො චූච්චතී”ති, තස්මා එකො රත්තිදිවො ජප්පහාරො හොතීති විඤ්ඤායති. එවං මජ්ඣිමදෙසවොහාරෙන තියාමසඤ්ඤාතස්ස තිප්පහාරස්ස අවසානෙ සබ්බරත්තිපරියොසානෙ උට්ඨිතං අරුණං පච්චන්තදෙසවොහාරෙන තිප්පහාරස්ස අවසානෙති ගහෙත්වා ඵකප්පහාරාවසෙසකාලෙ අරුණො උග්ගතොති චුත්තත්තා අයම්පි වාදො අයුත්තොයෙව හොතීති දට්ඨබ්බො.

බහවො පන පණ්ඩිතා “බුද්දසික්ඛානිස්සයෙ චුත්තං -

‘සෙතරුණඤ්ච පඨමං, දුතියං නන්දියාවට්ඨං;

තතියං තම්බවණ්ණඤ්ච, චතුත්ථං ගද්දහං මුඛ’න්ති. -

ඉමං ගාථං නිස්සාය එකරත්තියං අරුණො චතුක්ඛත්තුං උට්ඨහති, තත්ථ පඨමං සෙතවණ්ණං හොති, දුතියං නන්දියාවට්ඨපුප්ඵවණ්ණං හොති, තතියං තම්බවණ්ණං හොති, චතුත්ථං ගද්දහමුඛවණ්ණං හොති”ති චත්වා රත්තොභාසතො පුරෙතරං අතීතරත්තිකාලෙයෙව චත්තනික්ඛිපනාදිකම්මං කරොන්ති. තෙසං තං කරණං අනිසම්මකාරිතං ආපජ්ජති. අයඤ්ඤි ගාථා නෙව පාළියං දිස්සති, න අට්ඨකථායං, න ටිකාසු, කෙවලං නිස්සයෙ ඵ්ඵ, නිස්සයෙසු ඵ එකස්මිංයෙව බුද්දසික්ඛානිස්සයෙ දිස්සති, න අඤ්ඤානිස්සයෙසු, තත්ථාපි නෙව පුබ්බාපරසම්බන්ධො දිස්සති, න හෙතුඵලාදිභාවො, න ඵ ලිඬිගනියමොති න නිස්සයකාරාවරියෙන ධ්වනිතා භවෙය්‍ය, අථ ඛො පච්ඡා අඤ්ඤෙහි ලෙඛකෙහි වා අත්තනො ඉච්ඡානුරූපං ලිඛිතා භවෙය්‍ය, තස්මා අයං ගාථා කුතො ආභතා පාළිතො වා අට්ඨකථාතො වා ටිකාතො වා විනයතො වා සුත්තන්තතො වා අභිධම්මතො වාති පහවං අපරියෙසිත්වා නිස්සයෙ දිට්ඨමත්තමෙව සාරතො ගහෙත්වා පාළියට්ඨකථාටිකාසු චුත්තවචනං අනිසාමෙත්වා කතත්තා අනිසම්මකාරිතං ආපජ්ජති.

තත්තායං පාළි “තෙන ඛො පන සමයෙන බුද්ධො භගවා සීතාසු හෙමන්තිකාසු රත්තිසු අන්තරට්ඨකාසු හිමපාතසමයෙ රත්තිං අජ්ඣෙකාකාසෙ එකච්චරො නිසීදි, න භගවන්තං සීතං අහොසි. නික්ඛන්තෙ පඨමෙ යාමෙ සීතං භගවන්තං අහොසි, දුතියං භගවා චීවරං පාරුපි, න භගවන්තං සීතං අහොසි. නික්ඛන්තෙ මජ්ඣිමෙ යාමෙ සීතං භගවන්තං අහොසි, තතියං භගවා චීවරං පාරුපි, න භගවන්තං සීතං අහොසි. නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමෙ යාමෙ උද්ධස්තෙ අරුණො නන්දිමුඛියා රත්තියා සීතං භගවන්තං අහොසි, චතුත්ථං භගවා චීවරං පාරුපි, න භගවන්තං සීතං අහොසි”ති. අයං මහාවග්ගෙ (මහාව. 346) චීවරක්ඛන්ධකාගතා විනයපාළි. පාළියං නන්දිමුඛියාති තුට්ඨිමුඛියා, පසන්නදිසාමුඛියාති අත්ථො. අයං තංසංචණ්ණනාය විමතිවිනොදනීපාඨො (වි. වි. ටි. මහාවග්ග 2.346).

“තෙන ඛො පන සමයෙන බුද්ධො භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරාමාතුපාසාදෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා තද්දුපොසථෙ හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො නිසින්තො හොති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො අභික්කන්තාය රත්තියා නික්ඛන්තෙ පඨමෙ යාමෙ උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඬ්ඨං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච - අභික්කන්තා, හන්තෙ රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො,

විරනිසින්තො භික්ඛුසඨසො, උද්දිසතු, හන්තෙ, හගවා භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛන්ති. එවං චුත්තෙ හගවා තුණ්හි අහොසි. දුතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො අභික්කන්තාය රත්තියා නික්ඛන්තෙ මජ්ඣිමෙ යාමෙ උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා යෙන හගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා හගවන්තං එතදවොච – අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො මජ්ඣිමො යාමො, විරනිසින්තො භික්ඛුසඨසො, උද්දිසතු, හන්තෙ, හගවා භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛන්ති. දුතියම්පි හගවා තුණ්හි අහොසි. තතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො අභික්කන්තාය රත්තියා නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමෙ යාමෙ උද්ධස්තෙ අරුණෙ නන්දිමුඛියා රත්තියා උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා යෙන හගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා හගවන්තං එතදවොච – අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පච්ඡිමො යාමො, උද්ධස්තං අරුණං, නන්දිමුඛි රත්ති, විරනිසින්තො භික්ඛුසඨසො, උද්දිසතු හන්තෙ හගවා භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛන්ති. අපරිසුද්ධා, ආනන්ද, පරිසා’ති (චූළව. 383). අයං චූළවග්ගෙ පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකාගතා අපරාපි විනයපාළි.

නන්දිමුඛියා රත්තියාති අරුණුට්ඨිතකාලෙ ජිතිමුඛා විය රත්ති ඛායති. තෙනාහ “නන්දිමුඛියා”ති (චූළව. අට්ඨ. 383) අයං තංසංචණ්ණනාභුතසමන්තපාසාදිකට්ඨකථාපාඨො. අභික්කන්තාති පරික්ඛිණා. උද්ධස්තෙ අරුණෙති උග්ගතෙ අරුණසීසෙ. නන්දිමුඛියාති තුට්ඨිමුඛියා. අයං තංසංචණ්ණනාභුතසාරත්ථදීපනීපාඨො (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.383). පාළියං නන්දිමුඛියාති ඔදාතදිසාමුඛිතාය තුට්ඨිමුඛියා. අයං තංසංචණ්ණනාය (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.283) විමතිවිනොදනීපාඨො.

“තතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො අභික්කන්තායරත්තියා නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමෙ යාමෙ උද්ධස්තෙ අරුණෙ නන්දිමුඛියා රත්තියා උට්ඨායාසනා එකංසං වීචරං කත්වා යෙන හගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා හගවන්තං එතදවොච – අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පච්ඡිමො යාමො, උද්ධස්තො අරුණො, නන්දිමුඛි රත්ති, විරනිසින්තො ආගන්තුකා භික්ඛු, පටිසම්මොදතු, හන්තෙ, හගවා ආගන්තුකෙ භික්ඛු”ති. අයං උදානාගතා සුත්තන්තපාළි (උදා. 45). උද්ධස්තෙ අරුණෙති උග්ගතෙ අරුණෙ. අරුණො නාම පුරත්ථිමදිසායං සුරියොදයතො පුරෙතරමෙව උට්ඨිතොභාසො. නන්දිමුඛියා රත්තියාති අරුණස්ස උග්ගතත්තා එව අරුණොභාය සුරියාලොකූපජීවිනො සත්තෙ නන්දාපනමුඛියා රත්තියා ජාතාය, විභායමානායාති අත්ථො. අයං තංසංචණ්ණනාභුතා උදානට්ඨකථා (උදා. අට්ඨ. 23).

ඉති එත්තකාසු විනයසුත්තන්තාගතාසු පාළියට්ඨකථාටිකාසු එකස්මිම්පියානෙ අරුණො චතුක්ඛන්තුං උග්ගතොති නත්ථි, එකචාරමෙව චුත්තො. චතුබ්බිධචණ්ණසමන්තාගතොතිපි නත්ථි, එකචණ්ණො එව චුත්තො.

ජාතකට්ඨකථායමිති (ජා. අට්ඨ. 5.21.255) රත්තවණ්ණො ඵච චූත්තො, න සෙනවණ්ණාදිකො. නන්දිමුඛිති ච සත්තෙ නන්දාපනදිසාමුඛි රත්ති ඵච චූත්තා, න අරුණස්ස නන්දියාවට්ටපුප්ඵසදිසවණ්ණතා. තෙනාහ “සත්තෙ නන්දාපනමුඛියා රත්තියා”ති. ඵචං අභිධානප්පදිපිකාපකරණවචනෙන විරුද්ධත්තා පාළියට්ඨකථාදිහි අසංසන්දනතො දුබ්බලසාධකත්තා ච අයමිති වාදො අයුත්තොයෙවාති දට්ඨබ්බො, තස්මා සම්මාසම්බුද්ධස්ස ආණං අනතික්කන්තෙන ලප්ඵිතික්ඛුනා යදි කෙනචි අප්පට්ඨිජන්තො විචට්ඨොකාසෙ හොති, මච්ඡක්ඛිසමානඅඛාත්තරත්තොහාසස්ස පඤ්ඤායමානකාලතො පට්ඨාය වත්තනික්ඛිපනාදිකම්මං කාතබ්බං.

යදි පන පබ්බතාදිනා පට්ඨිජන්තට්ඨානං හොති, යත්තකෙන කාලෙන විචට්ඨානෙන රත්තොහාසො පඤ්ඤායති, සූරියමණ්ඩලස්ස දිස්සනකාලතො එකසට්ඨකාමත්තෙන වා ද්විසට්ඨකාමත්තෙන වා තත්තකං කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමස්මිං කාලෙ අරුණො උග්ගතො භවෙය්‍යාති තක්කෙත්වා කාතබ්බං, සංසයං අනිච්ඡන්තෙන තතොපි කඤ්චිකාලං අධිවාසෙත්වා නිස්සංසයකාලෙ කත්තබ්බං, අයං තත්ථ සාමීචි. අයං පන වාදො යථාචූත්තප්පකරණවචනෙහි සුට්ඨු සංසන්දනි යථා ගඨගොදකෙන යමුනොදකං, තස්මා පණ්ඩිතෙහි පුනප්පුනං පුබ්බාපරං ආලොලෙන්නෙන මනසි කාතබ්බො. ඵචං මනසි කරිත්වා අරුණපට්ඨසංයුත්තෙසු යානෙසු සංසයො ඡින්දිතබ්බො, සංසයං ඡින්දිත්වා විසාරදෙන භුත්වා තං තං කම්මං කාතබ්බන්ති.

විසුද්ධත්ථාය සිලස්ස, හික්ඛුනං පියසිලිනං;
කතාරුණකථා ඵසා, න සාරම්භාදිකාරණා.

තස්මා සුට්ඨුපධාරෙත්වා, යුත්තං ගණ්හන්තු සාධවො;
අයුත්තඤ්ඤෙ ඡඩ්ඛයන්තු, මා හොන්තු දුම්මනාදයොති.

ඉති විනයසඬ්ඛනසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායො

දිවාසෙය්‍යවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

පට්ඨානාං පරිච්ඡෙදො.

2. පරික්ඛාරවිනිච්ඡයකථා

6. ඵචං දිවාසෙය්‍යවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි පරික්ඛාරවිනිච්ඡයං කථෙතුං “පරික්ඛාරොති සමණපරික්ඛාරො”තිආදිමාහ. තත්ථ දිවාසෙය්‍යවිනිච්ඡයකථාය ආදිමිති චූත්තං “තත්ථා”ති පදං ආනෙත්වා තත්ථ තෙසු මාතිකාපදෙසු සමහිනිවිට්ඨස්ස “පරික්ඛාරො”ති පදස්ස

“සමණපරික්ඛාරො”ති අත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා, එස නයො ඉතො පරෙපි. සමණපරික්ඛාරො චුත්තො, න ගිහිපරික්ඛාරොති අධිප්පායො. පරිසමන්තො කරියතෙති පරික්ඛාරො, ඡත්තාදිකො. තත්ත්වාති සමණපරික්ඛාරෙ. කප්පතීති කප්පියො, න කප්පියො අකප්පියො, කප්පියො ච අකප්පියො ච කප්පියාකප්පියො, සමාහාරද්වන්දෙපි පුල්ලිඬගම්ච්ඡන්ති පණ්ඩිතා. කප්පියාකප්පියො ච සො පරික්ඛාරො වෙති තථා, තස්ස විනිච්ඡයො කප්පියාකප්පියපරික්ඛාරවිනිච්ඡයො.

කෙච් තාලපණ්ණවිජත්තන්ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං. සබ්බමපි හි ඡත්තං තථාකරියමානං න වට්ටති. තෙනෙවාහ වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 85) “සබ්බපරික්ඛාරෙසු වණ්ණමට්ඨවිකාරං කරොන්තස්ස දුක්ඛටන්ති දීපෙන්තෙන න වට්ටතීති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති. න වණ්ණමට්ඨත්ථායාති ඉමිනා ටීරකරණත්ථං එකවණ්ණසුත්තෙන විනන්ධියමානං යදි වණ්ණමට්ඨං හොති, තත්ථ න දොසොති දස්සෙති. ආරග්ගෙනාති නිබ්බදනමුඛෙන. යදි න වට්ටති, තාදිසං ඡත්තදණ්ඩං ලහිත්වා කිං කාතබ්බන්ති ආහ “සට්ඨං වා”තිආදි. සුත්තකෙන වා දණ්ඩො වෙදෙතබ්බොති යථා ලෙඛා න පඤ්ඤායති, තථා වෙදෙතබ්බො. දණ්ඩබ්බන්දෙති දණ්ඩමුලෙ, ඡත්තදණ්ඩස්ස හෙට්ඨිමකොටියන්ති අත්ථො. ඡත්තමණ්ඩලිකන්ති ඡත්තස්ස අන්තො බුද්දකමණ්ඩලං, ඡත්තපඤ්ජරෙ මණ්ඩලාකාරෙන බද්ධදණ්ඩවලයං වා. උක්ඛිරිත්වාති නින්නං, උන්නතං වා කත්වා උට්ඨාපෙත්වා. සා වට්ටතීති සා ලෙඛා රජ්ජුකෙහි බන්ධන්තු වා මා වා, බන්ධිතුං යුත්තට්ඨානත්තා වට්ටති. තෙන චුත්තං ආවරියවුද්ධිදත්තමහාපෙරෙන –

“ඡත්තං පණ්ණමයං කිඤ්චි, බහි අන්තො ච සබ්බසො;
පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන, සිබ්බිතුං න ච වට්ටති.

“ඡිත්තිතුං අඬ්ඪවන්දං වා, පණ්ණ මකරදන්තකං;
සට්ඨං වාලරුපං වා, ලෙඛා දණ්ඩෙ න වට්ටති.

“සිබ්බිතුං එකවණ්ණෙන, ඡත්තං සුත්තෙන වට්ටති;
ටීරත්ථං පඤ්චවණ්ණෙන, පඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං.

“සට්ඨං වාලරුපං වා, ලෙඛා වා පන කෙවලා;
ඡිත්තිත්වා වාපි සංසිත්වා, ධාරෙතුං පන වට්ටති.

“අභිච්ඡත්තකසණ්ඨානං, දණ්ඩබ්බන්දමහි වට්ටති;
උක්ඛිරිත්වා කතා ලෙඛා, බන්ධනත්ථාය වට්ටති”ති.

තස්ස වණ්ණනායමපි ඡත්තං පණ්ණමයං කිඤ්චිති තාලපණ්ණාදිපණ්ණවිජදනං යං කිඤ්චි ඡත්තං. ඛේති උපරි. අන්තොති හෙට්ඨා. සිඛ්ඛිතුන්ති රූපං දස්සෙත්වා සුචිකම්මං කාතුං. පණ්ණොති ඡදනපණ්ණො. අඛිඨවන්දන්ති අඛිඨවන්දාකාරං. මකරදන්තකන්ති මකරදන්තාකාරං, යං “ගිරිකුට්”න්ති වුව්වති. ඡිත්දිතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. මුඛවට්ටියා නාමෙත්වා බද්ධපණ්ණකොටියා වා මත්ථකමණ්ඩලකොටියා වා ගිරිකුටාදිං කරොන්ති, ඉමිනා තං පටික්ඛිත්තං. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ. සටකන්ති සටාකාරො. වාළුරූපං වාති බ්‍යග්ඝාදිවාළානං රූපකං වා. ලෙඛාති උක්කිරිත්වා වා ඡිත්දිත්වා වා විත්තකම්මවසෙන වා කතරාජී. පඤ්චවණ්ණානං සුත්තානං අන්තරෙ නීලාදිඵකවණ්ණොන සුත්තෙන ථීරත්ථං ඡත්තං අන්තො ව ඛේ ව සිඛ්ඛිතුං වා ඡත්තදණ්ඨග්ගාහකසලාකපඤ්ජරං ථීරත්ථං විනන්ධිතුං වා වට්ටතීති යොජනා. පඤ්චවණ්ණානං ඵකවණ්ණොන ථීරත්ථන්ති ඉමිනා අනෙකවණ්ණොහි සුත්තෙහි වණ්ණමට්ඨන්ථාය සිඛ්ඛිතුඤ්ච විනන්ධිතුඤ්ච න වට්ටතීති දීපෙති. පොත්ථකෙසු පන “පඤ්චවණ්ණොනා”ති පායො දිස්සති, තස්ස ඵකවණ්ණොන පඤ්චවණ්ණොන වා සුත්තෙන ථීරත්ථං සිඛ්ඛිතුං විනන්ධිතුං වා වට්ටතීති යොජනා කාතබ්බා හොති.

ඵත්ථ ව හෙට්ඨා වුත්තෙන “පඤ්චවණ්ණොන සුත්තෙන සිඛ්ඛිතුං න ව වට්ටති”ති පායෙන ව “කෙචි තාලපණ්ණවිජත්තං අන්තො වා ඛේ වා පඤ්චවණ්ණොන සුත්තෙන සිඛ්ඛෙත්වා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ටති, ඵකවණ්ණොන පන නීලෙන වා පීතකෙන වා යෙන කෙනචි සුත්තෙන අන්තො වා ඛේ වා සිඛ්ඛිතුං, ඡත්තදණ්ඨග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං වට්ටති, තඤ්ච ඛො ථීරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨන්ථායා”ති අට්ඨකථාපායෙන ව විරුජ්ඣති, තස්මා සො න ගහෙතබ්බො.

ලෙඛා වා පන කෙවලාති යථාවුත්තජ්ජකාරා සකලා ලෙඛා වා. ඡිත්දිත්වාති උක්කිරිත්වා කතං ඡිත්දිත්වා. සංසිත්වාති විත්තකම්මාදිවසෙන කතං සංසිත්වා. දණ්ඨබ්බන්දමිහීති ඡත්තදණ්ඨස්ස පඤ්ජරෙ ගාහණත්ථාය ථාලිතබ්බන්දමිහී, මූලෙති අත්ථො. අයමෙත්ථ නිස්සන්දෙහෙ වුත්තනායො. බුද්ධසික්ඛාගණ්ඨිපදෙ පන “ඡත්තපිණ්ඩියා මූලෙ”ති වුත්තං. අභිච්ඡත්තකසණ්ඨානන්ති ඵුල්ලඅභිච්ඡත්තකාකාරං. රජ්ජුකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඨෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙන වලයමිච උක්කිරිත්වාති වලයං විය උපට්ඨාපෙත්වා. බන්ධනත්ථායාති වාතෙන යථා න වලති, ඵචං රජ්ජුහි දණ්ඨෙ පඤ්ජරස්ස බන්ධනත්ථාය. උක්කිරිත්වා කතා ලෙඛා වට්ටතීති යොජනා. යථා වාතජ්ජහාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඨෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙන වලයමිච උක්කිරිත්වා ලෙඛං යපෙන්නි, සා

වට්ටනීති. සචෙපි න ඛන්ධනි, ඛන්ධනාරහට්ඨානත්තා වලයං උක්කිරිත්වා වට්ටනීති ගණ්ඨිපදෙ වත්තන්තීති ආගතං, තස්මා පක්ඛරණෙසු ආගතනයෙනෙව ඡත්තෙ පටිපජ්ජිතබ්බන්ති.

7. විචරෙ පන නානාසුත්තකෙහීති (සාරත්ථ. ටී. 2.85; වි. වි. ටී. 1.85) නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි. ඉදඤ්ච තථා කරොන්තානං වසෙන චුත්තං, එකවණ්ණසුත්තකෙනපි න වට්ටනියෙව. “පකතිසුචිකම්මමෙව වට්ටනී”ති හි චුත්තං. පට්ටමුඛෙති ද්විත්තං පට්ටානං සඬ්ඝට්ඨානං සන්ධායෙනං චුත්තං. පරියන්තෙති විචරපරියන්තෙ. අනුචාතං සන්ධායෙනං චුත්තං. චෙණ්ති වරකසිසාකාරෙන සිබ්බනං. සඬ්ඛලිකන්ති ද්විගුණසඬ්ඛලිකාකාරෙන සිබ්බනං, බ්ලාලසඬ්ඛලිකාකාරෙන සිබ්බනං වා. චෙණ් වා සඬ්ඛලිකං වා කරොන්තීති කරණකිරියාය සම්බන්ධො. අග්ගිසං නාම චෙතියසණ්ඨානං, යං “අග්ගිසන්ථම්භො”ති වදන්ති. ගයා නාම මූලෙ තනුකං අග්ගෙ මහන්තං කත්වා ගදාකාරෙන සිබ්බනං. මුග්ගරො නාම මූලෙ ව අග්ගෙ ව එකසදිසං කත්වා මුග්ගරාකාරෙන සිබ්බනං. කක්කටක්ඛීති උක්කිරන්තීති ගණ්ඨිකපට්ටපාසකපට්ටානං අන්තෙ පාළිබද්ධං කත්වා කක්කටකානං අක්ඛිසණ්ඨානං පට්ඨපෙන්නි, කරොන්තීති අත්ථො. “කොණසුත්තපිළකාති ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණෙහි නිභට්ඨුත්තානං කොට්ඨො”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. කථං පන තා පිළකා දුච්ඤ්ඤායාරූපා කාතබ්බාති? කොණෙහි නිභට්ඨුත්තානං අන්තෙසු එකචාරං ගණ්ඨිකකරණෙන වා පුන නිවත්තෙත්වා සිබ්බනෙන වා දුච්ඤ්ඤායාසභාවං කත්වා සුත්තකොට්ඨො රස්සං කත්වා ඡන්දිතබ්බා. ධම්මසිරිත්ථෙරෙන පන “කොණසුත්තා ව පිළකා, දුච්ඤ්ඤායාව කප්පරෙ”ති චුත්තං, තථා ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙනපි “සුත්තා ව පිළකා තත්ථ, දුච්ඤ්ඤායාව දීපිතා”ති චුත්තං, තස්මා තෙසං මතෙන කොණසුත්තා ව පිළකා ව කොණසුත්තපිළකාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. 1.85) කොණසුත්තපිළකාති ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණෙහි බහි නිග්ගතසුත්තානං පිළකාකාරෙන ධ්වනිකොට්ඨොති කෙචි වදන්ති, තෙ පිළකෙ ඡන්දිත්වා දුච්ඤ්ඤායා කාතබ්බාති තෙසං අධිප්පායො. කෙචි පන “කොණසුත්තා ව පිළකා වාති ද්වෙයෙවා”ති වදන්ති, තෙසං මතෙන ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණතො කොණං නිභට්ඨුත්තා කොණසුත්තා නාම. සමන්තතො පන පරියන්තෙන ගතා චතුරස්සසුත්තා පිළකා නාම. තං දුට්ඨමිති කෙචි විචරතො විසුං පඤ්ඤානත්ථාය විකාරයුත්තං කරොන්ති, තං නිසෙධාය “දුච්ඤ්ඤායාරූපා වට්ටනී”ති චුත්තං, න පන සබ්බථා අවක්ඛුගොචරභාවෙන සිබ්බනත්ථාය තථාසිබ්බනස්ස අසක්කුණෙයාත්තා, යථා පකතිවිචරතො විකාරො න පඤ්ඤායති, එවං

සිබ්බිතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. රජනකම්මතො පුබ්බෙ පඤ්ඤායමානොපි විසෙසො වීචරෙ රත්තෙ එකවණ්ණතො න පඤ්ඤායතීති ආහ “වීචරෙ රත්තෙ”ති.

8. මණිනාති නිලමණිආදිපාසාණෙන, අංසබද්ධකකායබන්ධනාදිකං අවිචරත්තා සඬබ්බාදිහි සංසිතුං වට්ටතීති වදන්ති. කණ්ණසුත්තකන්ති විචරස්ස දීඝතො තිරියඤ්ච සිබ්බිතානං චතුසු කණ්ණෙසු කොණෙසු ච නික්ඛන්තානං සුත්තසීසානමෙනං නාමං, තං ඡින්දිත්වාච පාරුපිතබ්බං. තෙනාහ “රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බ”න්ති. භගවතා අනුඤ්ඤාතං එකං කණ්ණසුත්තම්පි අත්ථි, තං පන නාමෙන සදිසම්පි ඉතො අඤ්ඤමෙවාති දස්සෙතුං “යං පනා”තිආදි චුත්තං. ලග්ගනත්ථායාති විචරරජ්ජයං විචරබන්ධනත්ථාය. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.85) එත්තකමෙව චුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.85) පන “පාසකං කත්වා බන්ධිතබ්බන්ති රජනකාලෙ බන්ධිතබ්බං, සෙසකාලෙ මොචෙත්වා යපෙතබ්බ”න්ති චුත්තං. විනයසඬගහජ්ජකරණස්ස පොරාණට්ඨායම්පි ඉදමෙව ගහෙත්වා චුත්තං, තං පන විචරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 344) “මජ්ඣෙත ලග්ගෙන්ති, උභතො ගලති, භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කණ්ණෙ බන්ධිතුන්ති. කණ්ණො ජීරති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක”න්ති එවං අනුඤ්ඤාතවිචරරජ්ජයං රජිත්වා පසාරිතවිචරස්ස ඔලම්බකසුත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

ගණ්ඨකෙති විචරපාරුපනකාලෙ පාසකෙ ලග්ගාපනත්ථං කතෙ දන්තාදිමයෙ ගණ්ඨකෙ. පිළකාති බිත්ඪං බිත්ඪං කත්වා උට්ඨාපෙතබ්බපිළකා. චුත්තඤ්ඤාතං විනයවිනිවිජයජ්ජකරණං –

“නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, මණ්ඩනත්ථාය විචරං;
සමං සතපදාදීනං, සිබ්බිතුං න ච වට්ටති.

“පත්තස්ස පරියන්තෙ වා, තථා පත්තමුඛෙපි ව;
වෙණිං සඬබලිකං වාපි, කරොතො හොති දුක්කටං.

“පට්ටම්පි ගණ්ඨපාසානං, අට්ඨකොණාදිකං විධිං;
තත්ථග්ගියගදාරූපං, මුග්ගරාදිං කරොන්ති ව.

“තත්ථ කක්කටකක්ඛීනි, උට්ඨාපෙන්ති න වට්ටති;
සුත්තා ච පිළකා තත්ථ, දුච්ඤ්ඤායාච දීපිතා.

“චතුකොණාව වට්ටන්ති, ගණ්ඨපාසකපට්ටකා;

කණ්ණකොණසු සුත්තානි, රත්තෙ ඡින්දෙයා විවරෙ.

“සුචිකම්මවිකාරං වා, අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චිපි;
විවරෙ භික්ඛුනා කාතුං, කාරාපෙතුං න වට්ටති.

“යො ව පක්ඛිපති භික්ඛු විවරං,
කඤ්චිපිට්ඨබලිඅල්ලිකාදිසු;
වණ්ණමට්ඨමභිපත්ථයං පරං;
තස්ස නත්ථි පන මුත්ති දුක්කටා.

“සුචිහත්ථමලාදීනං, කරණෙ විවරස්ස ව;
තථා කිලිට්ඨකාලෙ ව, ධොවනත්ථං තු වට්ටති.

“රජනෙ පන ගන්ධං වා, තෙලං වා ලාබ්මෙව වා;
කිඤ්චි පක්ඛිපිතුං තත්ථ, භික්ඛුනො න ව වට්ටති.

“සඬ්ඛෙන මණ්ණා වාපි, අඤ්ඤෙනපි ව කෙනවි;
විවරං න ව සට්ටෙයා, සංසිතබ්බං න දොණ්ණියා.

“විවරං දොණ්ණියං කත්වා, නාතිසට්ටෙයා මුට්ඨිනා;
රත්තං පහරිතුං කිඤ්චි, හත්ථෙහෙව ව වට්ටති.

“ගණ්ඨිකෙ පන ලෙඛා වා, පිළකා වා න වට්ටති;
කප්පබ්බිද්දුවිකාරො වා, පාළිකණ්ණිකහෙදතො”ති.

විනයසාරත්ථසන්දීපනියම්පි සමං සතපදාදීනන්ති සතපදාදීහි සදිසං.
තුල්යත්ථෙ කරණවචනප්පසඬ්ඛිගෙ සාම්චවනං. පට්ටස්ස පරියන්තෙ වාති
අනුචාතස්ස උභයපරියන්තෙ වා. පට්ටමුඛෙපි වාති ද්විත්තං
ආයාමවිත්ථාරපට්ටානං සඬ්ඛට්ඨිතට්ඨානෙ, කණ්ණෙපි වා එකස්සෙව වා
පට්ටස්ස උනපුරණත්ථං සට්ඨිතට්ඨානෙපි වා. වෙණිති කුද්දසසිසාකාරෙන
සිබ්බනං. කෙච්චි “වරකසිසාකාරෙනා”ති වදන්ති. සඬ්ඛලිකන්ති
බ්ලාලදාමසදිසසිබ්බනං. කෙච්චි “සතපදිසදිස”න්ති වදන්ති.

පට්ටම්පිති පත්තම්පි. අට්ඨකොණාදිකො විධි පකාරො එතස්සාති
අට්ඨකොණාදිකවිධි, තං. අට්ඨකොණාදිකන්ති වා ගාථාබන්ධවසෙන
නිග්ගහිතාගමො. “අට්ඨකොණාදිකං විධි”න්ති එතං “පට්ට”න්ති එතස්ස
සමානාධිකරණවිසෙසනං, කිරියාවිසෙසනං වා. “කරොන්ති”ති ඉමිනා
සම්බන්ධො. අථ වා පට්ටන්ති එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං, පට්ටෙති
අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ අට්ඨකොණාදිකන්ති උපයොගවචනං. විධින්ති

එතස්ස විසෙසනං. ඉධ චක්ඛමානචතුකොණසංශ්ඨානතො අඤ්ඤං අට්ඨකොණාදිකං නාම. තත්ථාති තස්මිං පට්ටද්වයෙ. අග්භියගදාරූපන්ති අග්භියසංශ්ඨානඤ්චෙව ගදාසංශ්ඨානඤ්ච සිඛ්ඛනං. මුග්ගරන්ති ලගුළසංශ්ඨානසිඛ්ඛනං. ආදි-සද්දෙන චෙතියාදිසංශ්ඨානානං ගහණං.

තත්ථාති පට්ටද්වයෙ තස්මිං යානෙ. කක්කටකක්ඛිනීති කුළිරකච්ඡිසදිසාති සිඛ්ඛනවිකාරාති. උට්ඨාපෙන්නීති කරොන්නි. තත්ථාති තස්මිං ගණ්ඨිකපාසකපට්ටකෙ. සුත්තාති කොණතො කොණං සිඛ්ඛිතසුත්තා චෙව චතුරස්සෙ සිඛ්ඛිතසුත්තා ච. පිළකාති තෙසමෙව සුත්තානං නිවත්තෙන්වා සිඛ්ඛිතකොට්ඨො ච. දුච්ඤ්ඤෙය්‍යාවාති රජනකාලෙ දුච්ඤ්ඤෙය්‍යාරූපා අනොලාරිකා දීපිතා වට්ටන්ති. යථාහ “කොණසුත්තපිළකා ච විවරෙ රත්තෙ දුච්ඤ්ඤෙය්‍යාරූපා වට්ටන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85).

ගණ්ඨිකපට්ටිකා පාසපට්ටිකාති යොජනා. කණ්ණකොණසු සුත්තානීති විවරකණ්ණෙ සුත්තා චෙව පාසකපට්ටානං කොණසු සුත්තාති ච අච්ඡින්නද්ධි. එත්ථ ච විවරෙ ආයාමතො විත්ථාරතො ච සිඛ්ඛිත්වා අනුචාතතො ඛහි නික්ඛම්මසුත්තං විවරං රජිත්වා සුක්ඛාපනකාලෙ රජ්ජයා චා විවරවංසෙ චා ඛන්ධිත්වා ඔලම්බිතුං අනුචාතෙ ඛන්ධසුත්තාති ච කණ්ණසුත්තාති නාම. යථාහ “විවරස්ස කණ්ණසුත්තකං න ච වට්ටති, රජිතකාලෙ ඡින්දිතඛිං, යං පන ‘අනුජානාමි භික්ඛෙව කණ්ණසුත්තක’න්ති එවං අනුඤ්ඤානං, තං අනුචාතෙ පාසකං කත්වා ඛන්ධිතඛිං රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85).

සුවිකම්මවිකාරං වාති විවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදිසදිසං සිඛ්ඛන්තා ආගන්තුකපට්ටං ධපෙන්නි, එවරූපං සුවිකම්මවිකාරං වා. අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චිපිති අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි මාලාකම්මමිගපක්ඛිපදාදිකං සිඛ්ඛනවිකාරං. කාතුන්ති සයං කාතුං. කාරාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙන වා කාරාපෙතුං.

යො භික්ඛු පරං උත්තමං චණ්ණමට්ඨමහිපත්ථයන්තො කඤ්ඡිකපිට්ඨබ්ලිඅල්ලිකාදීසු විවරං පක්ඛිපති, තස්ස පන භික්ඛුතො දුක්කටා මොක්ඛො න විජ්ජතිති යොජනා. කඤ්ඡිකන්ති වායනතන්තමක්ඛනං කඤ්ඡිකසදිසා සුලාකඤ්ඡිකං. පිට්ඨන්ති තණ්ඩුලපිට්ඨං. තණ්ඩුලපිට්ඨෙහි පක්කා බ්ලි. අල්ලිකාති නිය්‍යාසො. ආදි-සද්දෙන ලාබාදිනං ගහණං. විවරස්ස කරණෙ කරණකාලෙ සමුට්ඨිතානං සුවිහත්ථමලාදිනං කිලිට්ඨකාලෙ ධොවනත්ථඤ්ච කඤ්ඡිකපිට්ඨබ්ලිඅල්ලිකාදීසු පක්ඛිපති, වට්ටන්ති යොජනා.

තත්ථානි යෙන කසාවෙන චිවරං රජති, තස්මිං රජතෙ චිවරස්ස සුගන්ධභාවත්ථාය ගන්ධං වා උජ්ජලභාවත්ථාය තෙලං වා වණ්ණත්ථාය ලාබං වා. කිඤ්චිති ඵවරුපං යං කිඤ්චි. මණිනාති පාසාණෙන. අඤ්ඤෙනපි ව කෙනචිති යෙන උජ්ජලං හොති, ඵවරුපෙන මුග්ගරාදිනා අඤ්ඤෙනපි කෙනචි වත්ථුනා. දොණියාති රජනම්බණෙන න සංසිතබ්බං හත්ථෙත ගාභාපෙත්වා න ගහෙනබ්බං. රත්තං චිවරං හත්ථෙහි කිඤ්චි ථොකං පහරිතුං වට්ටතිති යොජනා. යත්ථ පක්කරජනං පක්ඛිපන්ති, සා රජනදොණි. තත්ථ අංසබද්ධකකායබන්ධනාදිං සට්ඨෙතුං වට්ටතිති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

ගණ්ඨිකෙති වෙළුන්තවිසාණාදිමයගණ්ඨිකෙ. ලෙඛා වාති වට්ටාදිහෙදා ලෙඛා වා. පිළකාති සාසපබ්බසදිසා බුද්දකබ්බබ්බුලා. පාළිකණ්ණිකහෙදතොති මණිකාවලිරුපපුප්ඵකණ්ණිකරුපහෙදතො. “කප්පබ්බන්දුවිකාරො වා න වට්ටතිති යොජනා”ති වුත්තං, තස්මා තථෙව චිවරෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

9. පත්තෙ වා ථාලකෙ වාතිආදිසු ථාලකෙති තම්බාදිමයෙ පුග්ගලිකෙ තිව්ධෙපි කප්පියථාලකෙ. න වට්ටතිති මණිවණ්ණකරණපයොගො න වට්ටති, තෙලවණ්ණපයොගො පන වට්ටති. තෙලවණ්ණොති සමණසාරුප්පවණ්ණං සන්ධාය වුත්තං, මණිවණ්ණං පන පත්තං අඤ්ඤෙන කතං ලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති වදන්ති. පත්තමණ්ඩලෙති තිපුසිසාදිමයෙ පත්තට්ඨපනකමණ්ඩලෙ. “න භික්ඛවෙ විවිත්‍රානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙතබ්බානි රුපකාකිණ්ණානි භිත්තිකම්මකතානි”ති (වුළුව. 253) වුත්තත්තා “භිත්තිකම්මං න වට්ටති”ති වුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මකරදන්තකං ඡිත්දිතු”න්ති (වුළුව. 253) වුත්තත්තා “මකරදන්තකං පන වට්ටති”ති වුත්තං. තෙනාහු පොරාණා –

“ථාලකස්ස ව පත්තස්ස, බහි අන්තොපි වා පන;
ආරග්ගෙන කතා ලෙඛා, න ව වට්ටති කාවිපි.

“ආරොපෙත්වා හමං පත්තං, මජ්ජිත්වා වෙ පවන්ති ව;
‘මණිවණ්ණං කරිස්සාම’, ඉති කාතුං න වට්ටති.

“පත්තමණ්ඩලකෙ කිඤ්චි;
භිත්තිකම්මං න වට්ටති;
න දොසො කොචි තත්ථස්ස;
කාතුං මකරදන්තක’න්ති.

විනයසාරත්ථසන්දීපනියම්පි ආරග්ගෙනාති ආරකණ්ටකග්ගෙන,
සුවිමුඛෙන වා. කාවිපි ලෙඛාති වට්ටකගොමුත්තාදිසණ්ඨානා යා කාවිපි රාජි.

භමං ආරොපෙත්වාති භමෙ අල්ලියාපෙත්වා. පත්තමණ්ඩලකෙති පත්තෙ ඡවිරක්ඛණත්ථාය තිපුසිසාදීහි කතෙ පත්තස්ස හෙට්ඨා ආධාරාදීනං උපරි කාතබ්බෙ පත්තමණ්ඩලකෙ. භික්තිකම්මන්ති නානාකාරරූපකකම්මවිචිත්තං. යථාහ “න, භික්ඛවෙ, විචිත්‍රානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙතබ්බානි රූපකාකිණ්ණානි භික්තිකම්මකතානී”ති. තත්ථාති තස්මිං පත්තමණ්ඩලෙ. අස්සාති භික්ඛුස්ස. මකරදන්තකන්ති ගිරිකුටන්ති චුත්තං, තස්මා එවං පත්තථාලකාදීසු පටිපජ්ජිතබ්බං.

ධමකරණ...පෙ.... ලෙඛා න වට්ඨති ආරග්ගෙන දින්නලෙඛා න වට්ඨති, ජාතිහිඬුලිකාදිවණ්ණෙහි කතලෙඛා පන වට්ඨති. ඡත්තමුඛවට්ඨියන්ති ධමකරණස්ස භත්ථෙන ගහණත්ථං කතස්ස ඡත්තාකාරස්ස මුඛවට්ඨියං. “පරිස්සාවනඛන්ධට්ඨානෙ”ති කෙවි. විනයවිනිච්ඡයෙපි –

“න ධම්මකරණච්ඡත්තෙ, ලෙඛා කාවිපි වට්ඨති;
කුච්ඡියං වා යපෙත්වා තං, ලෙඛං තු මුඛවට්ඨිය”න්ති. –

චුත්තං. තට්ඨිකායං පන “මුඛවට්ඨියා යා ලෙඛා පරිස්සාවනඛන්ධනත්ථාය අනුඤ්ඤාතා, තං ලෙඛං යපෙත්වා ධමකරණච්ඡත්තෙ වා කුච්ඡියං වා කාවි ලෙඛා න වට්ඨති යොජනා”ති චුත්තං, තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව ධමකරණෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

10. කායඛන්ධනෙ පන කක්කටක්ඛිනීති කක්කටකස්ස අක්ඛිසදිසානි. මකරමුඛන්ති මකරමුඛසණ්ඨානං. දෙඩ්චුහසිසන්ති
උදකසප්පසිසසදිසසණ්ඨානානි. අච්ඡිනීති කුඤ්ජරච්ඡිසණ්ඨානානි. එකමෙව වට්ඨති එත්ථ එකරජ්ජකං ද්විගුණනිගුණං කත්වා ඛන්ධිතුං න වට්ඨති, එකමෙව පන සතචාරම්පි සරීරං පරික්ඛිපිත්වා ඛන්ධිතුං වට්ඨති. “ඛහුරජ්ජකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙයෙත්වා කතං ඛහුරජ්ජකන්ති න චත්තබ්බං, තං වට්ඨති”ති චුත්තත්තා තං මුරජසඬ්ඛං න ගච්ඡති වෙදිතබ්බං. මුරජඤ්ඤි නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි මුරජවට්ඨිසණ්ඨානං වෙයෙත්වා කරොන්ති. ඉදං පන මුරජං මද්දවිණසඬ්ඛාතං පාමඬ්ඛසණ්ඨානාඤ්ච දසාසු වට්ඨති “කායඛන්ධනස්ස දසා ජීරන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුරජං මද්දවිණ”න්ති (චුළව. 278) චුත්තත්තා.

විධෙති දසාපරියොසානෙ ටීරභාවාය දන්තවිසාණසුත්තාදීහි කතෙ විධෙ. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.85) පන “කායඛන්ධනස්ස පාසන්තෙ දසාමුලෙ තස්ස ටීරභාවත්ථං කත්තබ්බෙ දන්තවිසාණාදිමයෙ විධෙ”ති චුත්තං. අට්ඨමඬ්ඛලානි නාම සඬ්ඛො, වක්කං, පුණ්ණකුමහො, ගයා, සිරිවච්ඡො, අඬ්ඛුසො, ධජං, සොවත්ථිකන්ති. මච්ඡයුගලජත්තනන්දියාවට්ඨාදිවසෙනපි

වදන්ති. පරිච්ඡේදලොමත්තන්ති දන්තාදීහි කතස්ස විධස්ස උභොසු කොට්ඨු කාතබ්බපරිච්ඡේදරාජිමත්තං. විනයවිනිවිජයප්පකරණෙපි –

“සුත්තං වා දිගුණං කත්වා, කොට්ටෙන්ති ව තහිං තහිං;
කායබන්ධනසොහත්ථං, තං න වට්ටති භික්ඛුනො.

“දසාමුඛෙ දළ්භත්ථාය, ද්විසු අන්තෙසු වට්ටති;
මාලාකම්මලතාකම්ම-චිත්තිකම්පි න වට්ටති.

“අක්ඛීනි තත්ථ දස්සෙන්වා;
කොට්ටිතෙ පන කා කථා.
කක්කටක්ඛීනි වා තත්ථ;
උට්ඨාපෙතුං න වට්ටති.

“සටං දෙඩ්ඛුහස්සං වා, මකරස්ස මුඛමිපි වා;
විකාරරූපං යං කිඤ්චි, න වට්ටති දසාමුඛෙ.

“උජුකං මච්ඡකණ්ටං වා, මට්ඨං වා පන පට්ටිකං;
බජ්ජුර්පත්තකාකාරං, කත්වා වට්ටති කොට්ටිතං.

“පට්ටිකා සුකරන්තන්ති, දුච්ඨං කායබන්ධනං;
රජ්ජුකා දුස්සපට්ටාදි, සබ්බං තස්සානුලොමිකං.

“මුරජං මද්දවීණඤ්ච, දෙඩ්ඛුහඤ්ච කලාබුකං;
රජ්ජුයො ව න වට්ටන්ති, පුරිමා ද්වෙදසා සියුං.

“දසා පාමඬිගසණ්ඨානා, නිද්දිට්ඨා කායබන්ධනො;
ඵකා ද්විතිවතස්සො වා, වට්ටන්ති න තතො පරං.

“ඵකරජ්ජුමයං චුත්තං, මුනිනා කායබන්ධනං;
තඤ්ච පාමඬිගසණ්ඨානං, ඵකමිපි ව න වට්ටති.

“රජ්ජුකෙ ඵකතො කත්වා, බහු ඵකාය රජ්ජුයා;
නිරන්තරඤ්චි වෙයෙත්වා, කතං වට්ටති බන්ධිතුං.

“දන්තකට්ඨවිසාණට්ඨි-ලොභවෙඨනලබ්භවා;
ජතුසඬ්ඛමයා සුත්ත-ඵලජා විධකා මතා.

“කායබන්ධනවිධෙපි, විකාරො න ව වට්ටති;
තත්ථ තත්ථ පරිච්ඡේද-ලොමත්තං තු වට්ටති” ති. –

වුත්තං.

විනයසාරත්ථසන්දිපතියම්පි තහිං තහින්ති පට්ටිකාය තත්ථ තත්ථ. තන්ති තථාකොට්ඨිතදිගුණසුත්තකායබන්ධනං. අන්තෙසු දළ්භත්ථාය දසාමුඛෙ දිගුණං කත්වා කොට්ටෙන්ති, වට්ටනීති යොජනා. විත්තකම්පිති මාලාකම්මලතාකම්මවිත්තයුත්තම්පි කායබන්ධනං. අක්ඛීනීති කුඤ්ජරක්ඛීනී. තත්ථාති කායබන්ධනෙ න වට්ටනීති කා කථා. උට්ඨාපෙතුන්ති උක්කිරිතුං.

සටන්ති සටසණ්ඨානං. දෙඬුහසිසං වාති උදකසප්පසිසං මුඛසණ්ඨානං වා. යං කිඤ්චි විකාරරූපං දසාමුඛෙ න වට්ටනීති යොජනා. එත්ථ ව උභයපස්සෙසු මච්ඡකණ්ටකයුත්තං මච්ඡස්ස පිට්ඨිකණ්ටකං විය යස්සා පට්ටිකාය වායනං හොති, ඉදං කායබන්ධනං මච්ඡකණ්ටකං නාම. යස්ස ඛජ්ජුරිපත්තසණ්ඨානම්ව වායනං හොති, තං ඛජ්ජුරිපත්තකාකාරං නාම.

පකතිවිකාරා පට්ටිකා සුකරන්තං නාම කුඤ්චිකාකොසසණ්ඨානං. තස්ස දුට්ඨස්ස කායබන්ධනස්ස. තත්ථ රජ්ජුකා සුකරන්තානුලොමිකා, දුස්සපට්ටං පට්ටිකානුලොමිකං. ආදි-සද්දෙන මුද්දිකකායබන්ධනං ගහිතං, තඤ්ච සුකරන්තානුලොමිකං. යථාහ “එකරජ්ජුකං පන මුද්දිකකායබන්ධනඤ්ච සුකරන්තං අනුලොමෙති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 278). තත්ථ රජ්ජුකා නාම එකාවට්ටා, ඛහුරජ්ජුකස්ස අකප්පියභාවං වක්ඛති. මුද්දිකකායබන්ධනං නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතන්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

මුරජං නාම මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙයෙත්වා කතං. වෙයෙත්වාති නානාසුත්තෙහි වෙයෙත්වා. සික්ඛාභාජනවිනිච්ඡයෙ පන “ඛහුකා රජ්ජුයො එකතො කත්වා එකාය රජ්ජුයා වෙයීත”න්ති වුත්තං. මද්දවීණං නාම පාමඬගසණ්ඨානං. දෙඬුහසිසං නාම උදකසප්පසිසං. කලාබ්බකං නාම ඛහුරජ්ජුකං. රජ්ජුයොති උභයකොටියං එකතො අබන්ධා ඛහුරජ්ජුයො, තථාබන්ධා කලාබ්බකං නාම හොති. න වට්ටන්තීති මුරජාදීනි ඉමානි සබ්බානි කායබන්ධනානි න වට්ටන්ති. පුරිමා ද්වෙති මුරජං මද්දවීණනාමඤ්චාති ද්වෙ. “දසාසු සියු”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපෙන “දසා සියු”න්ති වුත්තං. යථාහ “මුරජං මද්දවීණන්ති ඉදං දසාසුයෙව අනුඤ්ඤාත”න්ති.

පාමඬගසණ්ඨානාති පාමඬගදාමං විය චතුරස්සසණ්ඨානා. එකරජ්ජුමයන්ති නානාවට්ටෙ එකතො වට්ටෙන්වා කතං රජ්ජුමයං කායබන්ධනං වත්තුං වට්ටනීති “රජ්ජුකා දුස්සපට්ටාදී”ති එත්ථ එකවට්ටරජ්ජුකා ගහිතා. ඉධ පන නානාවට්ටෙ එකතො වට්ටෙන්වා කතා එකාව රජ්ජු ගහිතා. තඤ්චාති තං වා

නයමි පිඤ්ඤාකායබන්ධනං පාමඤ්ඤායානෙන ගන්ථිතං. එකමි පිඤ්ඤා ව න වට්ඨති කෙවලමි පිඤ්ඤා වට්ඨති.

බහු රජ්ජකෙ එකතො කත්වාති යොජනා. වට්ඨති බන්ධනාති මුරජං කලාබ්බකඤ්ඤා න භොති, රජ්ජකායබන්ධනමෙව භොතිති අධිප්පායො. අයං පන විනිච්ඡයො “බහුරජ්ජකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙයෙත්වා කතං බහුරජ්ජකත්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ඨති”ති අවිධිකල්පාගතො ඉධ වුත්තො. සික්ඛාභාජනවිනිච්ඡයො “බහුරජ්ජකො එකතො කත්වා එකාය වෙයිතං මුරජං නාමා”ති යං වුත්තං, තං ඉමිනා විරුජ්ඣනතො න ගහෙතබ්බං.

දන්ත-සද්දෙන හත්ථිදන්තා වුත්තා. ජතුති ලාබා. සඤ්ඤායාති සඤ්ඤානාමයං. විධිකා මතාති එත්ථ වෙධිකාති පායො, විධිපරියායො. කායබන්ධනවිධෙති කායබන්ධනස්ස දසාය ථිරභාවත්ථං කට්ඨදන්තාදීහි කතෙ විධෙ. විකාරො අවිධිකල්පාදිකො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං යානෙ. තු-සද්දෙන සටාකාරොපි වට්ඨතිති දීපෙතිති අත්ථො පකාසිතො, තස්මා තෙන නයෙන කායබන්ධනවිචාරො කාතබ්බොති.

11. අඤ්ජනියං “උජ්ජකමෙවා”ති වුත්තත්තා චතුරස්සාදිසංඝායානාපි වධිකගතිකා න වට්ඨති. සිපාටිකායාති වාසිආදිභණ්ඩපක්ඛිපතො. විනයවිනිච්ඡයජපකරණෙ පන —

“මාලාකම්මලතාකම්ම-නානාරූපවිචිත්තිතා;
න ච වට්ඨති භික්ඛුනං, අඤ්ජනී ජනරඤ්ජනී.

“තාදිසං පන සංසිත්වා, වෙයෙත්වා සුත්තකෙන වා;
චලඤ්ජන්තස්ස භික්ඛුස්ස, න දොසො කොපි විජ්ජති.

“වට්ඨා වා චතුරස්සා වා, අවිධිකා වාපි අඤ්ජනී;
වට්ඨතෙවාති නිද්දිට්ඨා, වණ්ණමට්ඨා න වට්ඨති.

“තථාඤ්ජනියලාකාපි, අඤ්ජනිථවිකාය ව;
නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, චිත්තකම්මං න වට්ඨති.

“එකවණ්ණෙන සුත්තෙන, සිපාටිං යෙන කෙනවි;
යං කිඤ්චි පන සිබ්බෙත්වා, චලඤ්ජන්තස්ස වට්ඨති”ති. —

ආගතං.

තට්ටිකායමපි මාලා...පෙ.... විත්තිතාති මාලාකම්මලතාකම්මෙහි ව මිගපක්ඛිරුපාදිනානාරුපෙහි ව විවිත්තිතා. ඡනරඤ්ජනීති බාලජනපලොහිති. අට්ඨංසා වාපිති එත්ථ අපි-සද්දෙන සොළසංසාදීනං ගහණං. වණ්ණමට්ඨාති මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨා. අඤ්ජනීසලාකාපි තථා වණ්ණමට්ඨා න වට්ටනීති යොජනා. අඤ්ජනීථවිකාය ව නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි විත්තිකම්මං න වට්ටනීති පාඨො යුජ්ජති, “ථවිකාපි වා”ති පාඨො දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො. “පීතාදිනා යෙන කෙනවි එකවණ්ණෙන සුත්තෙන පිලොතිකාදිමයං කිඤ්චිපි සිපාටිකං සිබ්බෙන්වා වළඤ්ජන්තස්ස වට්ටනීති යොජනා”ති ආගතං.

12. ආරකණ්ටකාදීසු ආරකණ්ටකෙති පොත්ථකාදිඅභිසංඛරණත්ථං කතෙ දීසමුඛසත්ථකෙ. හමකාරානං දාරුආදිලිඛනසත්ථකන්ති කෙවි. වට්ටමණිකන්ති වට්ටං කත්වා උට්ඨාපෙනබ්බබ්බුලකං. අඤ්ඤන්ති ඉමිනා පිළකාදිං සංඛගණ්හාති. පිජ්ජලිකෙති යං කිඤ්චි ඡෙදනකෙ බුද්දකසත්ථෙ. මණිකන්ති එකවට්ටමණි. පිළකන්ති සාසපමත්තිකාමුත්තරාජිසදිසා බහුවට්ටලෙබ්බා. ඉමස්මිං අධිකාරෙ අවුත්තත්තා ලෙඛනියං යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං වට්ටනීති වදන්ති. වජිරබුද්ධිටිකායං පන “කුඤ්චිකාය සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා සුවණ්ණරුපියමයාපි වට්ටනීති ඡායා දිස්සති. ‘කුඤ්චිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටනී’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) වචනතො අඤ්ඤෙ කප්පියලොභාදිමයාව කුඤ්චිකා කප්පන්ති පරිහරණියපරික්ඛාරත්තා”ති වුත්තං. ආරකණ්ටකො පොත්ථකාදිකරණසත්ථකජාති, ආමණ්ඩසාරකො ආමලකඵලමයොති වදන්ති.

වලිතකන්ති නබ්බිඡෙදනකාලෙ දළ්භග්ගහණත්ථං වලියුත්තමෙව කරොන්ති. තස්මා තං වට්ටනීති ඉමිනා අඤ්ඤමපි විකාරං දළ්භිකම්මාදිඅත්ථාය කරොන්ති, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය, තං වට්ටනීති දීපිතං, තෙන ව කත්තරදණ්ඩකොටියං අඤ්ඤමඤ්ඤං සංඛසට්ටනෙන සද්දනිච්ඡරණත්ථාය කතවලයාදිකං අවුත්තමපි යතො උපපන්නං හොති. එත්ථ ව දළ්භිකම්මාදීති ආදි-සද්දෙන පරිස්සයවිනොදනාදිං සංඛගණ්හාති, තෙන කත්තරයට්ඨිකොටියං කතවලයානං අඤ්ඤමඤ්ඤසංඛසට්ටනෙන සද්දනිච්ඡරණං දීසජාතිකාදිපරිස්සයවිනොදනත්ථං හොති, තස්මා වට්ටනීති දීපෙති. තෙනාහ ආවරියවරො –

“මණිකං පිළකං වාපි, පිජ්ජලෙ ආරකණ්ටකෙ;
ය්පෙතුං පන යං කිඤ්චි, න ව වට්ටනි භික්ඛුනො.

“දණ්ඩකෙපි පරිච්ඡෙද-ලෙඛාමත්තං තු වට්ටනි;
වලිත්වා ව නබ්බිඡෙදං, කරොන්තිති භි වට්ටනී”ති.

තස්ස චණ්ණනායමපි මණිකන්ති පුලබ්බිබ්බලං. පිළකන්ති සුබ්බමබ්බිබ්බලං. පිප්ඵලෙති චත්ථච්ඡේදනසත්ථෙ. ආරකණ්ටකෙති පත්තධාරවලයානං විජ්ඣනකණ්ටකෙ. යපෙතුන්ති උට්ඨාපෙතුං. යං කිඤ්චිති සෙසචණ්ණමට්ඨමිපි ව. දණ්ඩකෙති පිප්ඵලිදණ්ඩකෙ. යථාහ “පිප්ඵලිකෙපි මණිකං වා පිළකං වා යං කිඤ්චි යපෙතුං න වට්ටති, දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡේදලොඛා වට්ටති”ති. පරිච්ඡේදලොඛාමත්තන්ති ආණ්ඩන්ධනට්ඨානං පත්වා පරිච්ඡින්නන්ථං එකාව ලොඛා වට්ටති. වලිත්චාති උභයකොට්ඨුබ්බං කත්වා මජ්ඣෙකෙ වලියො ගාහෙත්වා නච්ච්ඡේදං යස්මා කරොන්ති, තස්මා වට්ටති යොජනාති ආගතා.

උත්තරාරණියං මණ්ඩලන්ති උත්තරාරණියා පවෙසනත්ථං ආවාටමණ්ඩලං හොති. දන්තකට්ඨච්ඡේදනවාසියං උජුකමෙව බන්ධිතුන්ති සම්බන්ධො. එත්ථ ච උජුකමෙවාති ඉමිනා වඩ්ඤං කත්වා බන්ධිතුං න වට්ටතිති දස්සෙති, තෙනෙව අඤ්ජනියමිපි තථා දස්සිතං. උභොසු පස්සෙසු එකපස්සෙ වාති වචනසෙසො, වාසිදණ්ඩස්ස උභොසු පස්සෙසු දණ්ඩකොට්ඨං අවලනත්ථං බන්ධිතුන්ති අත්ථො. කප්පියලොහෙන චතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා කාතුං වට්ටතිති යොජනා.

13. ආමණ්ඩසාරකෙති ආමලකඵලාති පිසිත්වා තෙන කක්කෙන කතතෙලහාජනෙ. තත්ථ කිර පක්ඛිත්තං තෙලං සිතං හොති. තථා හි චුත්තං ආවරියෙන -

“උත්තරාරණියං වාපි, ධනුකෙ පෙල්ලදණ්ඩකෙ;
මාලාකම්මාදි යං කිඤ්චි, චණ්ණමට්ඨං න වට්ටති.

“සණ්ඩාසෙ දන්තකට්ඨානං, තථා ඡේදනවාසියා;
ද්විසු පස්සෙසු ලොහෙන, බන්ධිතුං පන වට්ටති.

“තථා කත්තරදණ්ඩෙපි, විත්තකම්මං න වට්ටති;
වට්ටලොඛා වට්ටන්ති, එකා වා ද්වෙපි හෙට්ඨනො.

“විසාණෙ නාළියං වාපි, තට්ඨවාමණ්ඩසාරකෙ;
තෙලහාජනකෙ සබ්බං, චණ්ණමට්ඨං තු වට්ටති”ති.

ටිකායමිපි අරණිසහිතෙ හන්තකිච්චකරො දණ්ඩො උත්තරාරණි නාම. වාපිති පි-සද්දෙන අධරාරණිං සචගණ්භාති. උදුක්ඛලදණ්ඩස්සෙතං අධිවචනං. අඤ්ජනකයන්තධනු ධනුකං නාම. මුසලමත්ථකපිළනදණ්ඩකො පෙල්ලදණ්ඩකො නාම. සණ්ඩාසෙති අග්ගිසණ්ඩාසෙ. දන්තකට්ඨානං ඡේදනවාසියා තථා යං කිඤ්චි චණ්ණමට්ඨං න වට්ටතිති සම්බන්ධො. ද්විසු

පස්සෙසුති වාසියා උභොසු පස්සෙසු. ලොභෙනාති කප්පියලොභෙන. ඛන්ධිතුං වට්ඨති උජුකමෙව වා චතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා ඛන්ධිතුං වට්ඨති. සන්ධාසෙති අග්ගිසන්ධාසෙති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. අට්ඨකථායං පනෙත්ථ සුච්ඡිසන්ධාසො දස්සිතො. හෙට්ඨාති හෙට්ඨා අයොපට්ඨවලයෙ. “උපරි අභිච්ඡත්තකමකුළුමත්ත”න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං. විසාණෙති තෙලාසිඤ්ඤවනකගවයමහිංසාදිසිඬිගෙ. නාළියං වාපීති වෙළුනාළිකාදිනාළියං. අපි-සද්දෙන අලාබ්බං සඬගණ්හාති. ආමණ්ඩසාරකෙති ආමලකවුණ්ණමයතෙලසටෙ. තෙලභාජනකෙති වුත්තප්පකාරෙයෙව තෙලභාජනෙ. සබ්බං චණ්ණමට්ඨං වට්ඨති පුමිත්ථිරුපරහිතං මාලාකම්මාදි සබ්බං චණ්ණමට්ඨං වට්ඨති ආගතං.

භූමත්ථරණෙති කට්ඨසාරාදිමයෙ පරිකම්මකතාය භූමියා අත්ථරිතබ්බඅත්ථරණෙ. පානීයසටෙති ඉමිනා සබ්බභාජනෙ සඬගණ්හාති. සබ්බං...පෙ.... වට්ඨති යථාවුත්තෙසු මඤ්චාදිසු ඉත්ථිපුරිසරුපමපි වට්ඨති. තෙලභාජනෙසුයෙව ඉත්ථිපුරිසරුපානං පටික්ඛිපිතත්තා තෙලභාජනෙන සහ අගණෙත්වා විසුං මඤ්චාදිනං ගහිතත්තා වාති වදන්ති. කිඤ්චාපි වදන්ති, එතෙසං පන මඤ්චාදිනං හත්ථෙත ආමසිතබ්බහණ්ඩත්තා ඉත්ථිරුපමෙත්ථ න වට්ඨති ගහෙතබ්බං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 85) පන “තාලචණ්ටබ්ජනිආදිසු චණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ඨති”ති වුත්තං. කිඤ්චාපි තාති කුඤ්චිකා විය පරිහරණීයාති, අථ බො උච්චාවචාති න ධාරෙතබ්බාතීති පටික්ඛෙපාභාවතො වුත්තං. කෙවලඤ්චි තාති “අනුජානාමි හික්ඛවෙ විධුපනඤ්ච තාලචණ්ටඤ්චා”තිආදිනා වුත්තාති. ගණ්ඨිපදෙ පන “තෙලභාජනෙසු චණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ඨති, සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා වුත්ත”න්ති වුත්තං. ආවරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙනපි වුත්තමෙව –

“පානීයස්ස උච්චිකෙපි, දොණියං රජනස්සපි;
සටෙ ඵලකපියෙපි, වලයාධාරකාදිකෙ.

“තථා පත්තපිධානෙ ව, තාලචණ්ටෙ ව බ්ජනෙ;
පාදපුඤ්ජනියං වාපි, සම්මුඤ්ජනියමෙව ව.

“මඤ්චෙ භූමත්ථරෙ පියෙ, හිසිබ්බිබ්බොහනෙසු ව;
මාලාකම්මාදිකං විත්තං, සබ්බමෙව ව වට්ඨති”ති.

14. එවං සමණපරික්ඛාරෙසු කප්පියාකප්පියං කට්ඨෙත්වා ඉදාති සෙනාසනෙ කට්ඨතුං “සෙනාසනෙ පනා”ත්තාදිමාහ. එත්ථ පන-සද්දො විසෙසජොතකො. තෙන සබ්බරත්තමයමපි චණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ඨති, කිමඬිගං පන අඤ්ඤචණ්ණමට්ඨකම්මන්ති අත්ථං ජොතෙති. යදි එවං කිස්මිඤ්චි

පටිසෙධෙතබ්බෙ සන්තෙපි තථා චත්තබ්බං සියාති ආහ “සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙතබ්බං නත්ථී”ති. චුත්තම්පි වෙනං ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන -

“නානාමණ්ඩයත්ථම්භ-කවාටද්වාරභිත්තිකං;
සෙනාසනමනුඤ්ඤාතං, කා කථා චණ්ණමට්ඨකෙ.

“සොචණ්ණියං ද්වාරකවාටබද්ධං;
සුවණ්ණනානාමණ්ඩභිත්තිභූමිං;
න කිඤ්චි එකම්පි නිසෙධනීයං;
සෙනාසනං වට්ටති සබ්බමෙවා”ති.

සමන්තපාසාදිකායම්පි පටිමසඤ්ඤාදිසෙසවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 2.281)
“සෙනාසනපරිභොගො පන සබ්බකප්පියො, තස්මා ජාතරූපරජතමයා සබ්බෙපි සෙනාසනපරික්ඛාරා ආමාසා. භික්ඛූනං ධම්මවිනයචණ්ණනට්ඨානෙ රතනමණ්ඩපෙ කරොන්ති එලිකත්ථම්භෙ රතනදාමපටිමණ්ඩිතෙ. තත්ථ සබ්බපකරණානි භික්ඛූනං පටිපග්ගිතුං වට්ටන්ති”ති ආගතං. තස්සා චණ්ණනායං පන විමතිවිනොදනීයං (වි. වි. ටී. 1.281) “සබ්බකප්පියොති යථාචුත්තසුවණ්ණාදිමයානං සෙනාසනපරික්ඛාරානං ආමසනගොපනාදිවසෙන පරිභොගො සබ්බථා කප්පියොති අධිප්පායො. තෙනාහ ‘තස්මා’තිආදි. ‘භික්ඛූනං ධම්මවිනයචණ්ණනට්ඨානෙ’ති චුත්තත්තා සඤ්ඤාමෙව සුවණ්ණමයං සෙනාසනං සෙනාසනපරික්ඛාරා ච වට්ටන්ති, න පුග්ගලිකානීති වෙදිතබ්බ”න්ති චණ්ණිතං.

සෙනාසනක්ඛන්ධකචණ්ණනායම්පි සමන්තපාසාදිකායං (චූළව. අට්ඨ. 320) ‘සබ්බං පාසාදපරිභොගන්ති සුවණ්ණරජතාදිවිචිත්තානි කවාටානි මඤ්චපීඨානි තාලචණ්ටානි සුවණ්ණරජතමයපානීයසට්ඨානීයසරාවානි යං කිඤ්චි විත්තකම්මකතං, සබ්බං වට්ටති. පාසාදස්ස දාසිදාසං බෙත්තං චත්ථුං ගොමහිංසං දෙමාති වදන්ති, පාටෙක්කං ගහණකිච්චං නත්ථී, පාසාදෙ පටිග්ගහිතෙ පටිග්ගහිතමෙව හොති. ගොනකාදීනි සඤ්ඤාකවිභාරෙ වා පුග්ගලිකවිභාරෙ වා මඤ්චපීඨෙසු අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති, ධම්මාසනෙ පන ගිහිවිකතනීභාරෙන ලබ්භන්ති, තත්ත්වාපි නිපජ්ජිතුං න වට්ටති”ති ආගතං. තස්සා චණ්ණනායං පන විමතිවිනොදනීයං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.320) “සුවණ්ණරජතාදිවිචිත්තානීති සඤ්ඤාසෙනාසනං සන්ධාය චුත්තං, පුග්ගලිකං පන සුවණ්ණාදිවිචිත්තං භික්ඛූස්ස සම්පට්ඨිකමෙව න වට්ටති ‘න ත්වෙවාහං භික්ඛවෙ කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බ’න්ති (මහාව. 299) චුත්තත්තා, තෙනෙවෙත්ථ අට්ඨකථායං ‘සඤ්ඤාකවිභාරෙ වා පුග්ගලිකවිභාරෙ වා’ති න චුත්තං, ගොනකාදිඅකප්පියහණ්ඩවිසයෙව එවං චුත්තං, එකභික්ඛූස්සපි තෙසං ගහණෙ දොසාභාවා”ති චණ්ණිතං.

තස්මිංයෙව ඛන්ධකෙ අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 321) “සවෙපි රාජරාජමහාමත්තාදයො එකජ්ජහාරෙනෙව මඤ්චසතං වා මඤ්චසහස්සං වා දෙන්ති, සබ්බෙ කජ්ජියමඤ්චා සම්පට්ඨිතබ්බා, සම්පට්ඨිතවා චූඩ්ඨපටිපාටියා සඨිසිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජාති දාතබ්බා, පුග්ගලිකවසෙන න දාතබ්බා”ති ආගතං. තස්සා වණ්ණනායංයෙව විමතිවිනොදනියං. “කජ්ජියමඤ්චා සම්පට්ඨිතබ්බාති ඉමිනා සුවණ්ණාදිවිචිත්තං අකජ්ජියමඤ්චං ‘සඨිසස්සා’ති චුත්තෙපි සම්පට්ඨිතං න වට්ටතිති දස්සෙති, ‘විහාරස්ස දෙමා’ති චුත්තෙ සඨිසස්සෙව වට්ටති, න පුග්ගලස්ස ඛන්තාදි වියාති දට්ඨබ්බ”න්ති වණ්ණිතං, තස්මා භගවතො ආණං සම්පට්ඨිතන්තෙහි ලජ්ජිපෙසලබ්භස්සුතසික්ඛාකාමභූතෙහි භික්ඛූහි සුට්ඨු මනසිකාතබ්බමිදං යානං.

නනු ව සෙනාසනෙ විරුද්ධසෙනාසනං නාම පටිසෙධෙනබ්බං අත්ථි, අථ කස්මා “සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙනබ්බං නත්ථි”ති චුත්තන්ති වොදනං සන්ධායාහ “අඤ්ඤත්ථ විරුද්ධසෙනාසනා”ති. තස්සත්ථො – විරුද්ධසෙනාසනා විරුද්ධසෙනාසනං අඤ්ඤත්ථ යපෙත්වා අඤ්ඤං වණ්ණමට්ඨකම්මාදිකම්මං සන්ධාය සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙනබ්බං නත්ථිති චුත්තං, න තදභාවොති. යදි එවං තං විරුද්ධසෙනාසනං ආවරියෙන වත්තබ්බං, කතමං විරුද්ධසෙනාසනං නාමාති පුච්ඡායමාහ “විරුද්ධ...පෙ.... චූච්චති”ති. තත්ථ අඤ්ඤෙසන්ති සීමස්සාමිකානං. රාජවල්ලභෙහිති ලජ්ජිපෙසලානං උපොසථාදිඅන්තරායකරා අලජ්ජිනො භින්නලද්ධිකා ව භික්ඛූ අධිජ්ජෙතා තෙහි සහ උපොසථාදිකරණායොගතො. තෙන ව “සීමායා”ති චුත්තං. තෙසං ලජ්ජිපරිසාති තෙසං සීමස්සාමිකානං අනුබලං දාතුං සමත්ථා ලජ්ජිපරිසා. භික්ඛූහි කතන්ති යං අලජ්ජිනං සෙනාසනභෙදනාදිකං ලජ්ජිභික්ඛූහි කතං, තං සබ්බං සුකතමෙව අලජ්ජිනිග්ගහත්ථාය පවත්තෙතබ්බතො.

එත්ථ ව සියා – “අඤ්ඤෙසං සීමායා”ති අට්ඨකථායං චුත්තං, සීමා නාම බහුවිධා, කතරසීමං සන්ධායාති? බද්ධසීමං සන්ධායාති දට්ඨබ්බං. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “මා අම්භාකං උපොසථපචාරණානං අන්තරායමකත්ථා”ති අට්ඨකථායමෙව චුත්තත්තා, සාරත්ථදීපනියමිපි (සාරත්ථ.ටි. 2.85) “උපොසථපචාරණානං අන්තරායකරා අලජ්ජිනො රාජකුලූපකා චූච්චන්ති”ති චුත්තත්තා, උපොසථාදිවිනයකම්මඛෙත්තභූතාය එව සීමාය ඉධ අධිජ්ජෙතත්තා. යදි එවං ගාමසීමසත්තබ්බන්තරසීමඋදකුක්ඛෙපසීමායොපි තංඛෙත්තභූතා එව, තස්මා තාපි සන්ධායාති වත්තබ්බන්ති? න වත්තබ්බං තාසං අබද්ධසීමත්තා, න තෙ තාසං සාමිකා, බද්ධසීමායෙව භික්ඛූනං කිරියාය සිද්ධත්තා තාසංයෙව තෙ සාමිකා. තෙන චුත්තං “යං පන සීමස්සාමිකෙහි භික්ඛූහි”ති. යං පන වදන්ති “උපචාරසීමාපි තංඛෙත්තභූතා”ති, තං න

ගහෙනබ්බං, තස්සා තදක්කේත්තභාවං උපරි සීමාවිනිවිජයකථාදීසු (වි. සඬග. අට්ඨ. 156 ආදයො) කථයිස්සාම. අපිව ගාමසීමාය අඤ්ඤෙසං සෙනාසනකරණස්ස පටිසෙධිතුමයුත්තත්තා සත්තබ්බන්තරඋදකුක්කේපසීමානඤ්ච සබ්බදා අතිට්ඨනතො බද්ධසීමායෙව අධිජ්ජෙතාති විඤ්ඤායතීති.

ඡිත්තදාපෙය්‍යා වා ඡිත්තදාපෙය්‍යා වා, අනුපවජ්ජොති ඉදං සබ්බමත්තිකාමයකුට්ඨිය සබ්බථා අනුපයොගාරභං සන්ධාය චුත්තං. යං පන පඤ්චවණ්ණසුත්තෙහි විනද්ධජත්තාදිකං, තත්ථ අකජ්ජියභාගොව ඡිත්තදිත්තබ්බො, න තදවසෙසො, තස්ස කජ්ජියත්තාති ඡිත්තදත්තො උපවජ්ජොව භොති. තෙනෙව චුත්තං “සට්ඨකම්පි වාළුරුපම්පි ඡිත්තදත්තා ධාරෙතබ්බ” ත්තිආදි.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

පරික්ඛාරවිනිවිජයකථාලඤ්ඤාරො නාම

දුතියො පරිච්ඡෙදො.

3. භෙසජ්ජාදිකරණවිනිවිජයකථා

15. එවං පරික්ඛාරවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදාති භෙසජ්ජකරණපරිත්තපටිසන්ථාරානං විනිවිජයං කථෙතුං “භෙසජ්ජා” තිආදිමාහ. තත්ථ භිසක්කස්ස ඉදං කම්මං භෙසජ්ජං. කිං තං? තිකිච්ඡනං. කරියතෙ කරණං, භෙසජ්ජස්ස කරණං භෙසජ්ජකරණං, චෙජ්ජකම්මකරණන්ති චුත්තං භොති. පරිසමන්තතො තායති රක්ඛතීති පරිත්තං, ආරක්ඛාති අත්ථො. පටිසන්ථරණං පටිසන්ථාරො, අත්තනා සද්ධිං අඤ්ඤෙසං සම්බන්ධකරණන්ති අත්ථො. තත්ථ යො විනිවිජයො මාතිකායං “භෙසජ්ජකරණම්පි ච පරිත්තං, පටිසන්ථාරො” ති (වි. සඬග. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා) මයා චුත්තො, තස්මිං සමභිනිවිට්ඨෙ භෙසජ්ජකරණවිනිවිජයෙ. සහධම්මො එතෙසන්ති සහධම්මිකා, තෙසං, එකස්ස සත්ථුතො සාසනෙ සහසික්ඛමානධම්මානන්ති අත්ථො. අථ වා සහධම්මෙ නියුත්තා සහධම්මිකා, තෙසං, සහධම්මසඬබාතෙ සික්ඛාපදෙ සික්ඛමානභාවෙන නියුත්තානන්ති අත්ථො. විචට්ටනිස්සිතසීලාදියුත්තභාවෙන සමත්තා සමසීලසද්ධාපඤ්ඤානං. එතෙන දුස්සීලානං භින්තලද්ධිකානඤ්ච අකාතුම්පි ලබ්භතීති දස්සෙති.

ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො වාති අත්තනො වා තෙසං වා ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො. න කරිසිත්ථාති අකතා, අයුත්තවසෙන අකතපුබ්බා විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්ති. චජිරවුද්ධිට්ඨිකායං (චජිර. ටී. පාරාජික 186) පන

“අකතවිඤ්ඤත්තියානි න විඤ්ඤත්තියා. සා හි අනනුඤ්ඤාතත්තා කතාපි අකතා වියානි අකතවිඤ්ඤත්ති, ‘වදෙය්‍යාථ හන්තෙ යෙනත්ථො’ති එවං අකතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්තීති ලිඛිත”න්ති වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.185) “ගිලානස්ස අත්ථාය අප්පචාරිතට්ඨානතො විඤ්ඤත්තියා අනුඤ්ඤාතත්තා කතාපි අකතා වියානි අකතවිඤ්ඤත්ති, ‘වද හන්තෙ පච්චයෙනා’ති එවං අකතපචාරණට්ඨානෙ ව විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්තී”ති.

16. පටියාදියතීති සම්පාදෙති. අකාතුං න වට්ඨතීති එත්ථ දුක්ඛටන්ති වදන්ති, අයුත්තතාවසෙන පනෙත්ථ අකරණප්පටික්ඛෙපො වුත්තො, න ආපත්තිවසෙනාති ගහෙතඛිබ්බං. සඛිබ්බං පරිකම්මං අනාමසන්තෙනාති මාතුගාමසරීරාදීනං අනාමසත්තා වුත්තං. යාව ඤාතකා න පස්සන්තීති යාව තස්ස ඤාතකා න පස්සන්ති. “තිත්ථියභූතානං මාතෘපිතුනං සහත්ථා දාතුං න වට්ඨතී”ති වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 186) වුත්තං.

17. පිතු හගිති පිතුච්ඡා. මාතු භාතා මාතුලො. නප්පහොන්තීති කාතුං න සක්කොන්තීති ටිකාසු වුත්තං. “තෙසංයෙව සන්තකං හෙසජ්ජං ගහෙත්වා කෙවලං යොජෙත්වා දාතඛිබ්බ”න්ති වත්වා “සචෙ පන නප්පහොන්ති යාවන්ති ව, දෙථ නො හන්තෙ, තුම්භාකං පටිදස්සාමා”ති වුත්තත්තා පන තෙසං හෙසජ්ජස්ස අප්පහොනකත්තා හෙසජ්ජමෙව යාවන්තීති අට්ඨකථාධිප්පායො දිස්සති, විමංසිතඛිබ්බො. න යාවන්තීති ලජ්ජාය න යාවන්ති, ගාරවෙන වා. “ආහොගං කත්වා”ති වුත්තත්තා අඤ්ඤථා දෙන්තස්ස ආපත්තියෙව. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.18) පන “ආහොගං කත්වාති ඉදං කත්තඛිබ්බකරණදස්සනවසෙන වුත්තං, ආහොගං පන අකත්වාපි දාතුං වට්ඨතීති තීසු ගණ්ඨිපදෙසු ලිඛිත”න්ති වුත්තං. පොරාණටිකායමිපි තදෙව ගහෙත්වා ලිඛිතං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.185) පන තං වචනං පටික්ඛිත්තං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ කෙවි පන “ආහොගං අකත්වාපි දාතුං වට්ඨතීති වදන්ති, තං න යුත්තං හෙසජ්ජකරණස්ස, පාළියං ‘අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්ස, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා’ති එවං අන්තරාපත්තිදස්සනවසෙන සාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තත්තා, අට්ඨකථායං අවුත්තප්පකාරෙන කරොන්තස්ස සුත්තෙනෙව ආපත්තිසිද්ධාති දට්ඨඛිබ්බා. තෙනෙව අට්ඨකථායමිපි ‘තෙසඤ්ඤෙව සන්තක’න්තිආදි වුත්ත”න්ති.

එතෙ දස ඤාතකෙ යපෙත්වාති තෙසං පුත්තනත්තාදයොපි තප්පට්ඨද්ධත්තා ඤාතකා එවාති තෙපි එත්ථෙව සඬගහිතා. තෙන අඤ්ඤෙසන්ති ඉමිනා අඤ්ඤාතකානං ගහණං වෙදිතඛිබ්බං. තෙනෙවාහ “එතෙසං පුත්තපරම්පරායා”තිආදි. කුලපරිවට්ඨාති කුලානං පටිපාටි,

කුලපරම්පරාති වුත්තං හොති. හෙසජ්ජං කරොන්තස්සාති යථාවුත්තවිධිනා කරොන්තස්ස, “තාවකාලිකං දස්සාමි”ති ආහොගං අකත්වා දෙන්තස්සපි පන අන්තරාපත්තිදුක්කටං විනා මිච්ඡාජීවනං වා කුලද්වසනං වා න හොතියෙව. තෙනාහ “වෙජ්ජකම්මං වා කුලද්වසකාපත්ති වා න හොතී”ති. ඥාතකානඤ්ඤි සන්තකං යාවිත්වාපි ගහෙතුං වට්ටති, තස්මා තත්ථ කුලද්වසනාදි න සියා. සාරත්ථදීපනියම්පි (සාරත්ථ. ටී. 2.185) “මය්හං දස්සන්ති කරිස්සන්තිති පච්චාසාය කරොන්තස්සපි යාවිත්වා ගහෙතඛිබ්බධානතාය ඥාතකෙසු වෙජ්ජකම්මං වා කුලද්වසකාපත්ති වා න හොතීති වදන්ති”ති වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 186) පන “වෙජ්ජකම්මං වා කුලද්වසකාපත්ති වා න හොතීති වචනතො යාව සත්තමො කුලපරිවට්ටො, තාව හෙසජ්ජං කාතුං වට්ටතීති වදන්ති”ති එත්තකමෙව වුත්තං. සඛිබ්පදෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බොති “චූළමාතුයා”තිආදීසු සඛිබ්පදෙසු චූළමාතුයා සාමිකොතිආදිනා යොජෙත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බො.

උපජ්ඣායස්ස ආහරාමාති ඉදං උපජ්ඣායෙන මම ඥාතකානං හෙසජ්ජං ආහරාමාති ආණත්තෙහි කත්තඛිබ්බවිධිදස්සනත්ථං වුත්තං. ඉමිනා ච සාමණෙරාදීනං අපච්චාසායපි පරජනස්ස හෙසජ්ජකරණං න වට්ටතීති දස්සෙති. වුත්තනයෙනෙව පරියෙසිත්වාති ඉමිනා “හික්ඛාවාරවත්තෙන වා”තිආදිනා, “ඤාතිසාමණෙරෙහි වා”තිආදිනා ච වුත්තමත්ථං අනිදිසති. අපච්චාසීසන්තෙනාති (වි. වි. ටී. 1.185) ආගන්තුකචොරාදීනං කරොන්තෙනපි මනුස්සා නාම උපකාරකා හොන්තිති අත්තතො තෙහි ලාභං අපත්ථයන්තෙන, පච්චාසාය කරොන්තස්ස පන වෙජ්ජකම්මකුලද්වසනාදිනා දොසො හොතීති අධිජ්ජායො. එවඤ්ඤි උපකාරෙ කතෙ සාසනස්ස ගුණං ඤත්වා පසිදන්ති, සඬ්ඝස්ස වා උපකාරකා හොන්තිති කරණෙ පන දොසො නත්ථී. කෙච්චි පන “අපච්චාසීසන්තෙන ආගන්තුකාදීනං පටික්ඛිත්තපුග්ගලානම්පි දාතුං වට්ටති”ති වදන්ති, තං න යුත්තං කත්තඛිබ්බකත්තඛිබ්බධානවිභාගස්ස නිරත්ථකත්තජ්ජසඬ්ගතො අපච්චාසීසන්තෙන “සඛිබ්බෙසම්පි දාතුං කාතුඤ්ඤ වට්ටති”ති එත්තකමත්තස්සෙව වත්තඛිබ්බො. අපච්චාසීසනඤ්ඤ මිච්ඡාජීවකුලද්වසනාදිදොසනිසෙධනත්ථමෙව වුත්තං න හෙසජ්ජකරණසඬ්ඛාතාය ඉමිස්සා අන්තරාපත්තියා මුච්චනත්ථං ආගන්තුකචොරාදීනං අනුඤ්ඤාතානං දානෙනෙව තාය ආපත්තියා මුච්චනතොති ගහෙතඛිබ්බං.

18. තෙනෙව අපච්චාසීසන්තෙනපි අකාතඛිබ්බධානං දස්සෙතුං “සද්ධං කුල”න්තිආදි වුත්තං. “හෙසජ්ජං ආචික්ඛං”ති වුත්තෙපි “අඤ්ඤමඤ්ඤං පන කථා කාතඛිබ්බා”ති ඉදං පරියායත්තා වට්ටති. එවං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන

ඉදඤ්චිදඤ්ච ගහෙත්වා කරොන්තිති ඉමිනා පරියායෙන කට්ඨන්තස්සපි නෙවත්ථි දොසොති ආචරියා. පුච්ඡන්තිති ඉමිනා දිට්ඨදිට්ඨරොගිනං පරියායෙනපි වත්වා විවරණං අයුත්තන්ති දස්සෙති. පුච්ඡන්තස්සපි පන පච්චාසිසන්තස්ස පරියායකථාපි න වට්ඨන්ති වදන්ති. සමුල්ලපෙසිති අපච්චාසිසන්තො එව අඤ්ඤාමඤ්ඤං කථං සමුට්ඨාපෙසි. ආචරියභාගොති විනයාචාරං අකොපෙත්වා හෙසජ්ජාචික්ඛණෙන චෙජ්ජාචරියභාගො අයන්ති අත්ථොති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.185) වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.185) පන “විනයලක්ඛණං අජානන්තස්ස අනාචරියස්ස තදනුරූපවොහාරාසම්භවතො ඊදිසස්ස ලාභස්ස උජ්ජත්ති නාම නත්ථිති ‘ආචරියභාගො නාම අය’න්ති වුත්තං. විනයෙ පකතඤ්ඤානා ආචරියෙන ලභිතඛිඛභාගො අයන්ති වුත්තං හොති”ති වුත්තං. “පුජ්ඵපුජනත්ථාය දින්නෙපි අකජ්ජියවොහාරෙන විධානස්ස අයුත්තන්තා ‘කජ්ජියවසෙනා’ති වුත්තං, ‘පුජ්ඵං ආහරථා’තිආදිනා කජ්ජියවොහාරවසෙනාති අත්ථො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.185) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.185) පන “පුජ්ඵපුජනත්ථායපි සම්පටිච්ඡියමානං රූපියං අත්තතො සන්තකත්තභජනෙන නිස්සග්ගියමෙවාති ආහ ‘කජ්ජියවසෙන ගාභාපෙත්වා’ති. ‘අම්භාකං රූපියං න වට්ඨති, පුජ්ඵපුජනත්ථං පුජ්ඵං වට්ඨති’තිආදිනා පටික්ඛිපිත්වා කජ්ජියෙන කම්මෙන ගාභාපෙත්වාති අත්ථො”ති වුත්තං. චජිරබුද්ධිටිකායං (චජිර. ටී. පාරාජික 186) පන “කජ්ජියවසෙනාති අම්භාකං පුජ්ඵං ආනෙථාතිආදිනා. ‘පුජ්ඵං අකාසී’ති වුත්තන්තා සයං ගහෙතුං න වට්ඨන්ති වදන්ති”ති එත්තකමෙව වුත්තං. අයමෙත්ථ හෙසජ්ජකරණවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො.

19. එවං හෙසජ්ජකරණවිනිච්ඡයං කට්ඨන්තවා ඉදානි පරිත්තකරණවිනිච්ඡයං කට්ඨතුමාහ “පරිත්තෙ පනා”තිආදි. තත්ථ යදි “පරිත්තං කරොථා”ති වුත්තෙ කරොන්ති, හෙසජ්ජකරණං විය ගිහිකම්මං විය ව හොතිති “න කාතඛිඛ”න්ති වුත්තං. “පරිත්තං භණථා”ති වුත්තෙ පන ධම්මජ්ඣෙසනන්තා අනජ්ඣට්ඨෙතපි භණිතඛිඛො ධම්මො, පගෙව අජ්ඣට්ඨෙතාති “කාතඛිඛ”න්ති වුත්තං, වාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජිත්වාති පරිත්තං කරොන්තෙන කාතඛිඛවිධිං දස්සෙති. වාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජිත්වාති ඉදං වා “පරිත්තාණං එත්ථ පවෙසෙමි”ති විත්තෙන එවං කතෙ පරිත්තාණා එත්ථ පවෙසිතා නාම හොතිති වුත්තං. විහාරතො...පෙ.... දුක්කටන්ති ඉදං අඤ්ඤාතකෙ ගහට්ඨෙ සන්ධාය වුත්තන්ති වදන්ති. පාදෙසු උදකං ආකිරිත්වාති ඉදං තස්මිං දෙසෙ වාරිත්තවසෙන වුත්තං. තත්ථ හි පාළියා නිසින්නානං හික්ඛුනං පාදෙසු රොගවූපසමනාදිඅත්ථාය උදකං සිඤ්චිත්වා පරිත්තං කාතුං සුත්තඤ්ච යපෙත්වා “පරිත්තං භණථා”ති වත්වා ගච්ඡන්ති. එවඤ්චි

කරියමානෙ යදි පාදෙ අපනෙත්ති, මනුස්සා තං “අවමඬිගල”න්ති මඤ්ඤන්ති “රොගො න වූපසමෙස්සති”ති. තෙනාහ “න පාදා අපනෙතඛබ්බා”ති.

මතසරිරදස්සනෙ විය කෙවලෙ සුසානදස්සනෙපි ඉදං ජාතානං සත්තානං වයගමනට්ඨානන්ති මරණසඤ්ඤා උප්පජ්ජතිති ආහ “සිවථිකදස්සනෙ...පෙ.... මරණස්සතිං පටිලභිස්සාමාති ගන්තුං වට්ටති”ති. ලෙසකප්පං අකත්වා සමුප්පන්නසුද්ධචිත්තෙන “පරිවාරත්ථාය ආගච්ඡන්තු”ති වුත්තෙපි ගන්තුං වට්ටතිති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.185) වුත්තං. එතෙන අසුභදස්සනන්ති වචනමත්තෙන ලෙසකප්පං කත්වා එවං ගතෙ මතස්ස ඤාතකා පසිදිස්සන්ති, දානං දස්සන්ති, මයං ලාභං ලභිස්සාම, උපට්ඨාකං ලභිස්සාමාති අසුද්ධචිත්තෙන ගන්තුං න වට්ටතිති දස්සෙති. කම්මට්ඨානසිසෙන පන “මරණස්සතිං ලභිස්සාමා”තිආදිනා සුද්ධචිත්තෙන පක්කොසිතෙපි අපක්කොසිතෙපි ගන්තුං වට්ටතිති දීපෙති. තාලපණ්ණස්ස පරිත්තලෙඛනට්ඨානත්තා පරිත්තසුත්තස්ස පරිත්තකරණසඤ්ඤාණත්තා තාති දිස්වා අමනුස්සා පරිත්තසඤ්ඤාය අපක්කමන්තිති ආහ “තාලපණ්ණං පන පරිත්තසුත්තං වා හත්ථෙ වා පාදෙ වා ඛන්ධිතඛබ්බ”න්ති.

එත්ථ ව ආදිතො පට්ඨාය යාව “ආටානාටියපරිත්තං (දී. නි. 3.275 ආදයො) වා හණ්ණබ්බ”න්ති එත්තකොයෙව විනයට්ඨකථාහතො පාළිමුත්තපරිත්තකරණවිනිවිජයො, න පන තතො පරං වුත්තො, තස්මා “ඉධ පනා”තිආදිකො කථාමග්ගො සමන්තපාසාදිකායං නත්ථි, තිසු ටිකාසුපි තංසංවණ්ණනානායො නත්ථි, තථාපි යො සුත්තට්ඨකථායං ආගතොවාති තං දස්සෙතුං “ඉධ පන ආටානාටියසුත්තස්ස පරිකම්මං වෙදිතබ්බ”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ඉධාති “ආටානාටියපරිත්තං වා හණ්ණබ්බ”න්ති වචනෙ. පනාති විසෙසත්ථෙ නිපාතො. දීඝනිකායෙ පාටිකවග්ගෙ ආගතස්ස ආටානාටියපරිත්තස්ස පරිකම්මං එවං වෙදිතබ්බන්ති යොජනා. යදි පටිමමෙව න වත්තබ්බං, අථ කිං කාතබ්බන්ති ආහ “මෙත්තසුත්ත”න්තිආදි. එවඤ්ඨි ලද්ධාසෙවනං හුත්වා අතිඔජවත්තං හොති.

පිට්ඨං වා මංසං වාති වා-සද්දො අනියමත්ථො, තෙන මච්ඡන්ධසුවඛජ්ජකාදයො සඬගණ්හාති. ඕතාරං ලහන්තිති අත්තනා පියායිතබ්බාදනියනිබ්බද්ධවසනට්ඨානලාභතාය අවතාරණං ලහන්ති. හරිතුපලිත්තන්ති අල්ලගොමයලිත්තං. ඉදඤ්ඨි පොරාණකචාරිත්තං භූමිවිසුද්ධකරණං. පරිසුද්ධං...පෙ.... නිසිදිතබ්බන්ති ඉමිනා පරිත්තකාරකස්ස හික්ඛුතො මෙත්තාකරුණාවසෙන විත්තවිසුද්ධිපි ඉච්ඡිතබ්බාති දස්සෙති. එවඤ්ඨි සති උපරි වක්ඛමානඋභයතො රක්ඛාසංවිධානෙන සමෙති. ටිකායං (දී. නි. ටී. 3.282) පන “සරිරසුද්ධිපි ඉච්ඡිතබ්බාති දස්සෙති”ති වුත්තං. තදෙනං විචාරෙතබ්බං. න හි “කායසුද්ධිමත්තෙන අමනුස්සානං පියො හොති”ති

චුත්තං, මෙත්තාවසෙනෙව පන චුත්තං. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “මෙත්තාය, භික්ඛවෙ, චෙතොවිමුත්තියා...පෙ.... එකාදසානිසංසා පාටිකඨ්ඛා. කතමෙ එකාදස? සුඛං සුපති, සුඛං පටිබුජ්ඣති, න පාපකං සුපිනං පස්සති, මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති”තිආදි (අ. නි. 11.15; පරි. 331; මි. ප. 4.4.6).

පරිත්තකාරකො...පෙ.... සම්පරිවාරිතෙනාති ඉදං පරිත්තකරණො ඛාහිරතො ආරක්ඛාසංවිධානං, “මෙත්ත...පෙ.... වත්තඛිඛ”න්ති අඛිහන්තරතො ආරක්ඛාසංවිධානං, එවං උභයතො රක්ඛාසංවිධානං හොති. එවඤ්ඤි අමනුස්සා පරිත්තකාරකස්ස අන්තරායං කාතුං න විසහන්ති. මඨගලකථා වත්තඛිඛාති අමනුස්සානං තොසනත්ථාය පණ්ණාකාරං කත්වා මහාමඨගලකථා කථෙතඛිඛා. එවං උපරි වක්ඛමානෙන “තුය්හං පණ්ණාකාරත්ථාය මහාමඨගලකථා චුත්තා”ති වචනෙන සමෙති. ටිකායං පන “පුබ්බපචාරවසෙන වත්තඛිඛා”ති චුත්තං. සඛ්ඛසන්තිපාතොති තස්මිං විහාරෙ තස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ සඛ්ඛෙසං භික්ඛුනං සන්තිපාතො ඤාසෙතඛිඛො “චෙතියඨගණෙ සඛ්ඛෙහි සන්තිපතිතඛිඛ”න්ති. අනාගන්තුංනාම න ලහතීති අමනුස්සො බුද්ධාණාභයෙන රාජාණාභයෙන අනාගන්තුං න ලහති චතුත්තං මහාරාජුනං ආණාට්ඨානියත්තා. ගහිතකාපදෙසෙන අමනුස්සොව පුච්ඡිතො හොතීති “අමනුස්සගහිතකො ‘ත්වං කො නාමො’ති පුච්ඡිතඛිඛො”ති චුත්තං. මාලාගන්ධාදීසුති මාලාගන්ධාදිපුජාසු. ආසනපුජායාති චෙතියෙ බුද්ධාසනපුජාය. පිණ්ඩපාතෙති භික්ඛුසඨ්ඨස්ස පිණ්ඩපාතදානෙ. එවං වත්ථුප්පදෙසෙන චෙතනා චුත්තා, තස්මා පත්තිදානං සම්භවති.

දෙවතානන්ති යක්ඛසෙනාපතීනං. චුත්තඤ්ඤි ආටානාටියසුත්තෙ (දී. නි. 3.283, 293) “ඉමෙසං යක්ඛානං මහායක්ඛානං සෙනාපතීනං මහාසෙනාපතීනං උජ්ඣාපෙතඛිඛ”න්තිආදි. ආටාති දඛ්ඛිමුඛසකුණා. තෙ ආටා නදන්ති එත්ථාති ආටානාදං, දෙවනගරං, ආටානාදෙ කතං ආටානාදියං, සුත්තං. ටිකායං (දී. නි. ටි. 3.282) “පරිත්තං භණ්ණඛිඛන්ති එත්ථාපි ‘මෙත්තවිත්තං පුරෙවාරිකං කත්වා’ති ව ‘මඨගලකථා වත්තඛිඛා’ති ව ‘විහාරස්ස උපවනෙ’ති ව එවමාදි සඛ්ඛං ගිහීනං පරිත්තකරණෙ චුත්තං පරිකම්මං කාතඛිඛමෙවා”ති චුත්තං, එවං සති අට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 3.282) “එතං තාව ගිහීනං පරිකම්ම”න්ති වත්ථා “සචෙ පන භික්ඛු”තිආදිනා විසෙසත්ථජොතකෙන පන-සද්දෙන සහ චුච්චමානං “ඉදං භික්ඛුනං පරිකම්ම”න්ති වචනං නිරත්ථකං විය හොති. අවිසෙසෙ හි සති හෙදො කාතඛිඛො න සියා. භික්ඛුනඤ්ඤ ව යථාචුත්තාව ඛාහිරාරක්ඛා දුක්කරා හොති, තස්මා ගිහීනං පරිත්තකරණෙ චුත්තපරිකම්මෙ අසම්පජ්ජමානෙපි අට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව කාතුං වට්ටතීති නො මති.

ඉදං පන ඉධ ආගතං ආටානාටියසුත්තපරිකමමං සුත්වා “ඉදං සුත්තං අමනුස්සානං අමනාපං, සජ්ඣායන්තස්ස පරිත්තං කරොන්තස්ස අමනුස්සා අන්තරායං කරෙය්‍යු”න්ති මඤ්ඤමානා පොරාණා චතුහි මහාරාජෙහි ආරොචිතං සබ්බඤ්ඤබුද්ධොන දෙසිතං මූලභූතං දීඝනිකායෙ ආගතං ආටානාටියසුත්තං (දී. නි. 3.275 ආදයො) පහාය මූලසුත්තතො ගාථාජක්කමෙව ගහෙත්වා අවසෙසං සබ්බං සුත්තං යපෙත්වා අඤ්ඤගාථායො පක්ඛිපිත්වා “ආටානාටියපරිත්ත”න්ති යපෙසුං, තම්පි පරිත්තං අමූලභූතත්තා එකෙනාකාරෙන ධාරෙතුං අසක්කොන්තා කෙච් සංඛිත්තෙන ධාරෙත්ති, කෙච් විත්ථාරෙන, කෙච් එකච්චා ගාථායො පක්ඛිපන්ති, කෙච් නික්ඛිපන්ති, කෙච් හික්ඛු තංමිස්සකපරිත්තම්පි මඬගලකරණකාලාදීසු චත්තුමච්චිසහන්තා තං යපෙත්වා අඤ්ඤසුත්තානියෙව භණන්ති, සබ්බමෙනං අයුත්තං විය දිස්සති. කස්මා? චත්තාරොපි මහාරාජානො ඉමං ආටානාටියං රක්ඛං සංවිදහමානා බුද්ධසාසනෙ අමනුස්සානං පසාදාය, චතස්සන්තං පරිසානං අවිභෙදනාය එව සංවිදහිංසු, න අඤ්ඤෙන කාරණෙන. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “තත්ථ සන්ති උළාරා යක්ඛානිවාසිනො, යෙ ඉමස්මිං භගවතො පාවචනෙ අප්පසන්තා, තෙසං පසාදාය උග්ගණ්භාතු භන්තෙ භගවා ආටානාටියං රක්ඛං හික්ඛුනං හික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුචිභාරායා”ති (දී. නි. 3.276).

සම්මාසම්බුද්ධොනපි ඉමස්ස සුත්තස්ස නිගමනෙ “උග්ගණ්භාථ හික්ඛවෙ ආටානාටියං රක්ඛං, පරියාපුණාථ හික්ඛවෙ ආටානාටියං රක්ඛං, ධාරෙථ හික්ඛවෙ ආටානාටියං රක්ඛං, අත්ථසංහිතා හික්ඛවෙ ආටානාටියා රක්ඛා හික්ඛුනං හික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ගුත්තියා රක්ඛාය අවිහිංසාය ඵාසුචිභාරායා”ති (දී. නි. 3.295) හික්ඛුනං ධාරණං උයොගාජිතං ආනිසංසඤ්ච පකාසිතං. අට්ඨකථාවරියෙහි ච “බුද්ධභාසිතෙ එකක්ඛරම්පි එකපදම්පි අපනෙතඛිං නාම නත්ථි”ති චුත්තං, තස්මා චතුහි මහාරාජෙහි සංවිදහිතං සම්මාසම්බුද්ධොන ආභවච්චාසිතං තිස්සො සඬගිතියො ආරුළ්භං පකතිආටානාටියසුත්තමෙව ධාරෙතුං සජ්ඣායිතුඤ්ච යුත්තං, න භගවතා අභාසිතං තිස්සො සඬගිතියො අනාරුළ්භං මිස්සකසුත්තන්ති. දීඝනිකායට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 3.282) ආගතං ඉදං ආටානාටියපරිත්තපරිකමමං පන පකතිසජ්ඣායනවාචනාදිං සන්ධාය අට්ඨකථාවරියෙහි න චුත්තං, අථ ඛො ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා අමනුස්සෙහි ගහිතකාලෙ මොවාපනත්ථාය ලොකියෙහි මන්තං විය භණනං සන්ධාය චුත්තං. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “අමනුස්සගහිතකො ත්වං කො නාමොසිති පුච්ඡිතඛිංඛො”තිආදි (දී. නි. අට්ඨ. 3.282).

ආටානාටියා රක්ඛා ච නාම න සකලසුත්තං, අථ ඛො “විපස්සිස්ස ච නමත්ථු”ති පදං ආදිං කත්වා චතුත්තං මහාරාජුතං වසෙන චතුක්ඛත්තුං ආගතං

“ජිනං චන්දාම ගොතම”න්ති පදං පරියොසානං කත්වා
 චුත්තසුත්තෙකදෙසොයෙව. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “අථ ඛො වෙස්සවණො
 මහාරාජා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා ඉමං ආටානාටියං රක්ඛං අභාසී”ති
 ආරහිත්වා යථාචුත්තසුත්තෙකදෙසස්ස අවසානෙ “අයං ඛො මාරිසා
 ආටානාටියා රක්ඛා”ති නියානිතත්තා. තස්මා යථා නාම ඛාග්ගාදයො
 අත්තනො භක්ඛං විලුම්පන්නානං බලවද්ධවිත්තා භවන්ති, එවං අත්තනා
 ගහිතමනුස්සං මොවාපෙන්නානං අමනුස්සා පද්ධවිත්තා භොන්ති. ඉති තථා
 මොවාපෙතුං ආරද්ධකාලෙ හික්ඛුනං පරිස්සයවිනොදනත්ථං ඉමං
 ආටානාටියපරිත්තපරිකම්මං අට්ඨකථාවරියෙහි චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අයං
 පරිත්තකරණවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤාරො.

20. අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතොති (වි. වි. ටි. 1.185) එත්ථ අමසිසිත්ථාති
 ආමට්ඨො, න ආමට්ඨො අනාමට්ඨො. පිණ්ඩං පිණ්ඩං හුත්වා පතතීති
 පිණ්ඩපාතො. අනාමට්ඨො ච සො පිණ්ඩපාතො වාති තථා, අග්ගහිතඅග්ගො,
 අපරිභුත්තො පිණ්ඩපාතොති අත්ථො. සචෙපි කභාපණ්ණස්සනකො භොතීති
 ඉමිනා දායකෙහි බහුඛාඤ්ජනෙන සම්පාදෙත්වා සක්කච්චං දින්නභාවං දිපෙති.
 තෙන චුත්තං “සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං නත්ථි”ති, එවං සක්කච්චං සද්ධාය
 දින්නං මහග්ගභොජනම්පි මාතාපිතුනං දත්වා සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං නාම න
 භොති, පගෙව අප්පග්ගභොජනෙති අධිස්සායො. මාතාදිපඤ්චකංයෙව චත්වා
 භෙසජ්ජකරණෙ විය අපරෙසම්පි දසන්නං දාතුං වට්ටතීති අචුත්තත්තා
 අඤ්ඤෙසං ඤාතකානම්පි පෙසෙත්වා දාතුං න වට්ටතීති සිද්ධං, “විහාරං
 සම්පත්තස්ස පන යස්ස කස්සවි ආගන්තුකස්ස වා”ඉච්චාදිවක්ඛමානත්තා
 විහාරං සම්පත්තානං ඤාතකානම්පි ආගන්තුකසාමඤ්ඤෙන දාතුං වට්ටතීති ව.
 ථාලකෙති සඬ්ඝිකෙ කංසාදිමයෙ ථාලකෙ. පත්තොපි එත්ථ සඬ්ගය්හති. න
 වට්ටතීති ඉමිනා දුක්කටන්ති දස්සෙති. දාමරිකචොරස්සාති රජ්ජං
 පත්ථෙත්තස්ස පාකටචොරස්ස. අදියමානෙපි “න දෙන්නී”ති කුජ්ඣන්තිති
 සම්බන්ධො.

ආමිසස්ස ධම්මස්ස ච අලාභෙන අත්තනො පරස්ස ච අත්තරෙ
 සම්භවත්තස්ස ඡිද්දස්ස විවරස්ස පටිසන්ථරණං පිදහනං පටිසන්ථාරො. සො
 පන ධම්මාමිසවසෙන දුට්ඨො. තත්ථ ආමිසපටිසන්ථාරං සන්ධාය “කස්ස
 කාතබ්බො, කස්ස න කාතබ්බො”ති චුත්තං. ආගන්තුකස්ස වා...පෙ....
 කාතබ්බොයෙවාති චුත්තමත්ථං පාකටං කාතුං “ආගන්තුකං තාවා”තිආදිමාහ.
 ඛිණ්ණපරිබ්බයන්ති ඉමිනා අගතිභාවං කරුණාට්ඨානතඤ්ච දස්සෙති. තෙන ච
 තබ්බිධුරානං සම්ද්ධානං ආගන්තුකත්තෙපි දාතුං න වට්ටතීති සිද්ධං භොති.
 “අපච්චාසිසන්තෙනා”ති චත්වා පච්චාසිසන්තෙපි දාතුං “මනුස්සා
 නාමා”තිආදි චුත්තං. අනනුඤ්ඤානානං පන අපච්චාසිසන්තෙනෙපි දාතුං න

වට්ටනි සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතත්තා, පච්චාසාය පන සති කුලද්දසනම්පි හොති.
 උබ්බාසෙත්වාති සමන්තතො තියොජනං විලුම්පන්තෙ මනුස්සෙ පලාපෙත්වා.
 වරපොත්ථකච්ඡත්තත්ථරණන්ති අනෙකප්පකාරං
 ඉත්ථිපුරිසාදිඋත්තමරූපවිචිත්තං අත්ථරණං. අයං
 පටිසන්ථාරවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො.

ඉති විනයසංඛ්‍යාසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායො

හෙසජ්ජාදිවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

තතියො පරිච්ඡෙදො.

4. විඤ්ඤත්තිවිනිච්ඡයකථා

21. එවං හෙසජ්ජාදිවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි විඤ්ඤත්තිවිනිච්ඡයං කථෙතුං “විඤ්ඤත්ති යාවනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ විඤ්ඤාපනා විඤ්ඤත්ති, “ඉමිනා නො අත්ථො”ති විඤ්ඤාපනා, යාවනාති චූත්තං හොති. තෙනාහ “විඤ්ඤත්ති යාවනා”ති. තත්ථ විඤ්ඤත්තියං අයං මයා වක්ඛමානො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. මූලච්ඡෙද්දායාති (වි. වි. ටි. 1.342) පරසන්තකභාවතො මොචෙත්වා අත්තතො එව සන්තකකරණවසෙන. එවං යාවතො අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිදුක්ඛකථෙව දාසපටිග්ගහදුක්ඛකථෙව හොති “දාසිදාසපටිග්ගහණා පටිවිරතො (දී. නි. 1.10, 194) හොති”ති වචනං නිස්සාය අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තත්තා. ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො පන දාසං මූලච්ඡෙද්දාය යාවන්තස්ස සාදියනවසෙනෙව දුක්ඛං. සකකම්මන්ති පාණවධකම්මං. ඉදෙව පාණාතිපාතදොසපරිහාරාය චූත්තං, න විඤ්ඤත්තිපරිහාරාය. අනියමෙත්වාපි න යාවිතබ්බාති සාමිච්ඡස්සන්තං චූත්තං, සුද්ධචිත්තෙන පන හත්ථකම්මං යාවන්තස්ස ආපත්ති නාම නත්ථි. යදිච්ඡකං කාරාපෙතුං වට්ටනීති “හත්ථකම්මං යාවාමි, දෙථා”ති ආදිනා අයාවිත්වාපි වට්ටනි, සකිච්චපසුතම්පි එවං කාරාපෙන්තස්ස විඤ්ඤත්ති නත්ථි එව, සාමිච්ඡස්සන්තං පන විහජිත්වා චූත්තං.

සබ්බකප්පියභාවදීපනත්ථන්ති සබ්බසො කප්පියභාවදස්සන්තං. මූලං දෙථාති වත්තුං වට්ටනීති “මූලං දස්සාමා”ති පට්ඨං චූත්තත්තා විඤ්ඤත්ති වා “මූල”න්ති වචනස්ස කප්පියාකප්පියවත්ථුසාමඤ්ඤවචනත්තා අකප්පියවචනං වා නිට්ඨිතහතිකිච්චානං දාපනතො අකප්පියවත්ථුසාදියනං වා න හොතිති කත්වා චූත්තං. මූලච්ඡෙද්දාය වාති ඉදං ඉධ ථම්මාදීනං දාසිදාසාදිභාවාභාවතො චූත්තං. අනප්ඤ්ඤාචූත්තත්ති අපරිග්ගහිතං, අස්සාමිකන්ති අත්ථො.

22. න කෙවලඤ්ච...පෙ.... විවරාදීති කාරාපෙතුකාමෙනාතිආදීසු විවරං කාරාපෙතුකාමස්ස අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතතත්තවායෙහි හත්ථකම්මයාවනවසෙන වායාපනෙ විඤ්ඤත්තිපච්චයා දුක්කටාභාවෙපි විවරවායාපනසික්ඛාපදෙන යථාරහං පාවිත්තියදුක්කටාති හොන්තීති වෙදිතබ්බං. අකප්පියකභාපණාදි න දාතබ්බන්ති කප්පියමුඛෙන ලද්ධම්පි තත්ථ කම්මකරණත්ථාය ඉමස්ස කභාපණං දෙහිති වත්වා “දාතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. පුබ්බෙ කතකම්මස්ස දාපනෙ කිඤ්චාපි දොසො න දිස්සති, තථාපි අසාරුප්පමෙවාති වදන්ති. කතකම්මත්ථායපි කප්පියවොභාරෙන පරියායතො හති. දාපෙන්තස්ස නත්ථි දොසො, සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 1.342) පන “අකප්පියකභාපණාදි න දාතබ්බන්ති කිඤ්චාපි අකප්පියකභාපණාදිං අසාදියන්තෙන කප්පියවොභාරතො දාතුං වට්ටති, තථාපි සාරුප්පං න හොති, මනුස්සා ව එතස්ස සන්තකං කිඤ්චි අත්ථිති විහෙයෙතබ්බං මඤ්ඤන්තීති අකප්පියකභාපණාදිදානං පටික්ඛිත්ත”න්ති වුත්තං. තථෙව පාවෙත්වාති හත්ථකම්මවසෙනෙව පාවෙත්වා. “කිං හන්තෙ”ති එත්තකෙපි පුච්ඡිතෙ යදත්ථාය පටිට්ඨො, තං කථෙතුං ලහති පුච්ඡිතපඤ්ඤාත්තා.

23. වත්තන්ති චාරිත්තං, ආපත්ති පන න හොතීති අධිප්පායො. කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බාතීති සාධාය මක්ඛිකඛීජනෙන පණ්ණාදිපෙදෙ ඛීජගාමකොපනස්ස වෙව තත්ථ ලග්ගරජාදිඅප්පටිග්ගහිතකස්ස ව පරිහාරත්ථාය වුත්තං, තදුභයාසඬකාය අසති තථා අකරණෙ දොසො නත්ථි. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 1.342) පන “කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බාතීති සාධාය ලග්ගරජස්මිං පත්තෙ පතිතෙපි සාධං ඡින්දිත්වා බාදිතුකාමතායපි සති සුඛපරිභොගත්ථං වුත්ත”න්ති වුත්තං. නදියාදීසු උදකස්ස අපරිග්ගහිතත්තා “ආහරාති වත්තුං වට්ටතී”ති වුත්තං. ගෙහතො...පෙ.... නෙව වට්ටතීති පරිග්ගහිතුදකත්තා විඤ්ඤත්තියා දුක්කටං හොතීති අධිප්පායො. “න ආහටං පරිභුඤ්ජිතු”න්ති වචනතො විඤ්ඤත්තියා ආපන්තං දුක්කටං දෙසෙත්වාපි තං වත්ථුං පරිභුඤ්ජන්තස්ස පරිභොගෙ පරිභොගෙ දුක්කටමෙව, පඤ්චන්තම්පි සහධම්මිකානං න වට්ටති.

“අලප්ඡිති පන භික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා හත්ථකම්මං න කාරෙතබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා අත්තතො අත්ථාය යං කිඤ්චි හත්ථකම්මං කාරෙතුං න වට්ටති. යං පන අලප්ඡි නිචාරියමානොපි ඛීජනාදිං කරොති, තත්ථ දොසො නත්ථි, වෙතියකම්මාදීනි පන තෙහි කාරාපෙතුං වට්ටතීති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.342) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.342) පන “අලප්ඡිති...පෙ.... න කාරෙතබ්බන්ති ඉදං උත්තරිහඬිගාධිකාරත්තා අප්ප්කොභරණීයං සන්ධාය වුත්තං, බාහිරපරිභොගෙසු පන අලප්ඡිහිපි හත්ථකම්මං කාරෙතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. එත්ථ ව “අලප්ඡිති

සාමණෙරෙහි” ති වුත්තත්තා “සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති” ති (පරි. 359) අලජ්ජිලක්ඛණං උක්කට්ඨවසෙන උපසම්පන්නො පටිච්ච උපලක්ඛණතො වුත්තත්ති තංලක්ඛණවිරහිතානං සාමණෙරාදීනං ලිඬගත්ථෙතගොත්‍රභූපරියොසානානං හික්ඛුපට්ඨඤ්ඤානං දුස්සිලානම්පි සාධාරණවසෙන අලජ්ජිලක්ඛණං යථායපිතපටිපත්තියා අතිට්ඨනමෙවාති ගහෙතබ්බං.

24. ගොණං පන...පෙ.... ආහරාපෙන්තස්ස දුක්කටන්ති විඤ්ඤත්තික්ඛණෙ විඤ්ඤත්තිපච්චයා, පටිලාභක්ඛණෙ ගොණානං සාදියනපච්චයා ච දුක්කටං. ගොණඤ්ඤි අත්තනො අත්ථාය අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධම්පි සාදිතුං න වට්ටති “හත්ථිගවාස්සවළුවපටිග්ගහණා පටිවිරතො භොති” ති (දී. නි. 1.10, 194) වුත්තත්තා. තෙනෙවාහ “ඤාතකපචාරිතට්ඨානතොපි මූලච්ඡෙජ්ජාය යාචිතුං න වට්ටති” ති. එත්ථ ච විඤ්ඤත්තිදුක්කටාභාවෙපි අකස්පියවත්ථුයාවනෙපි පටිග්ගහණෙපි දුක්කටමෙව. රක්ඛිත්වාති වොරාදිඋපද්දවතො රක්ඛිත්වා. ඡග්ගිත්වාති තිණඅන්තාදීහි පොසෙත්වා. න සම්පට්ච්ඡිතබ්බන්ති අත්තනො අත්ථාය ගොසාදියනස්ස පටික්ඛිත්තත්තා වුත්තං.

25. ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ පන වට්ටති සකටස්ස සම්පට්ච්ඡිතබ්බන්තා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන යාචිතුං වට්ටති. තාවකාලිකං වට්ටති උභයත්ථාපි වට්ටති අත්ථොති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.342) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.342) පන “සකටං දෙථාති...පෙ.... න වට්ටති මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන සකටං දෙථාති වත්තුං න වට්ටති. තාවකාලිකං වට්ටති තාවකාලිකං කත්වා සබ්බන්ථ යාචිතුං වට්ටති” ති වුත්තං. වාසිආදීනි පුග්ගලිකානිපි වට්ටන්ති ආහ “එස නයො වාසී” තිආදි. වල්ලිආදීසු ච පරපරිග්ගහිතෙසු එස නයොති යොජෙතබ්බං. ගරුහණ්ඩප්පභොතකෙසුයෙවාති ඉදං විඤ්ඤත්තිං සන්ධාය වුත්තං, අදින්නාදානෙ පන තිණසලාකං උපාදාය පරපරිග්ගහිතං ථෙයාවිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො එව, හණ්ඩග්ගසෙන කාරෙතබ්බො. වල්ලිආදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පාළිආගතානං වෙළුමුඤ්ඤපබ්බජතිණමත්තිකානං සඬගභො දට්ඨබ්බො. තත්ථ ච යස්මිං පදෙසෙ හරිතාලජාතිහිඬගුලිකාදි අජ්ජකම්පි මහග්ගං භොති, තත්ථ තං තාලපක්කජ්ජමාණතො උෟනම්පි ගරුහණ්ඩමෙව, විඤ්ඤාපෙතුඤ්ඤව න වට්ටති.

26. සාති විඤ්ඤත්ති. පරිකථාදීසු “සෙනාසනං සම්බාධ” තිආදිනා පරියායෙන කථනං පරිකථා නාම. උජ්ජකමෙව අකථෙත්වා “හික්ඛුනං කිං පාසාදො න වට්ටති” තිආදිනා අධිජ්ජායො යථා විභූතො භොති, එවං කථනං

ඔහාසො නාම. සෙනාසනාදිඅත්ථං භූමිපරිකම්මාදිකරණවසෙන පච්චයුජ්ජාදාය නිමිත්තකරණං නිමිත්තකම්මං නාම. තිස්ස පච්චයෙසු විඤ්ඤත්තිආදයො දස්සිතා, ගිලානපච්චයෙ පන කථන්ති ආහ “ගිලානපච්චයෙ පනා”තිආදි. තථා උජ්ජන්තං පන හෙසජ්ජං රොගෙ වූපසන්තෙ භුඤ්ජිතුං වට්ටති, න වට්ටතීති? තත්ථ විනයධරා “භගවතා රොගසීසෙන පරිභොගස්ස ද්වාරං දින්නං, තස්මා අරොගකාලෙපි භුඤ්ජිතුං වට්ටති, ආපත්ති න භොතී”ති වදන්ති, සුත්තන්තිකා පන “කිඤ්චාපි ආපත්ති න භොතී, ආජීවං පන කොපෙති, තස්මා සල්ලෙඛපටිපත්තියං ධීතස්ස න වට්ටති, සල්ලෙඛං කොපෙති”ති වදන්ති.

ඉති විනයසංගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

විඤ්ඤත්තිවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤා නාම

චතුත්ථො පරිච්ඡෙදො.

5. කුලසංගහවිනිච්ඡයකථා

27. එවං විඤ්ඤත්තිවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි කුලසංගහවිනිච්ඡයං කථෙතුං “කුලසංගහො”තිආදිමාහ. තත්ථ සංගහණනං සංගහො, කුලානං සංගහො කුලසංගහො, පච්චයදායකාදීනං ගිහීනං අනුග්ගහකරණං. අනුග්ගහත්ථො හෙත්ථ සංගහ-සද්දො යථා “පුත්තදාරස්ස සංගහො”ති (බු. පා. 5.6; සු. නි. 265).

28. තත්ථ කොට්ඨනන්ති සයං ඡින්නං. කොට්ඨාපනන්ති “ඉමං ඡින්නදා”ති අඤ්ඤෙසං ඡෙදාපනං. ආලියා ඛන්ධනන්ති යථා ගච්ඡමුලෙ උදකං සන්තිට්ඨති, තථා සමන්තතො ඛන්ධනං. උදකස්සාති අකප්පියඋදකස්ස “කප්පියඋදකසිඤ්චන”න්ති විසුං වක්ඛමානන්තා, තඤ්ච ආරාමාදිඅත්ථං රොපනෙ අකප්පියවොහාරෙසුපි කප්පියවොහාරෙසුපි කප්පියඋදකසිඤ්චනාදි වට්ටතීති වක්ඛමානන්තා ඉධාපි විභාගං කත්වා කප්පියඋදකසිඤ්චනාදි විසුං දස්සිතං. එත්ථ ච කතමං අකප්පියඋදකං, කතමං පන කප්පියඋදකන්ති? සප්පාණකං අකප්පියඋදකං, අප්පාණකං කප්පියඋදකන්ති. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ, “යො පන භික්ඛු ඡානං සප්පාණකං උදකං තිණං වා මත්තිකං වා සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍ය වා පාවිත්තිය”න්ති වචනතො. යථා කොට්ඨනඛණ්ණාදිකායිකකිරියාපි අකප්පියවොහාරෙ සංගහිතා, එවං මාතිකාඋජ්ජකරණාදිකප්පියවොහාරෙපිති ආහ “සුක්ඛමාතිකාය උජ්ජකරණ”න්ති. හත්ථපාදමුඛධොවනනභආනොදකසිඤ්චනන්ති ඉමිනාපි පකාරන්තරෙන කප්පියඋදකසිඤ්චනමෙව දස්සෙති. අකප්පියවොහාරෙ කොට්ඨනඛණ්ණාදිවසෙන සයං කරණස්සපි කථං සංගහොති? අකප්පියන්ති වොහරියතීති අකප්පියවොහාරොති අකප්පියභූතං කරණකාරාපනාදි සබ්බමෙව

සඬගහිතං, න පන අකප්පියවචනමත්තන්ති දට්ඨබ්බං. කප්පියවොහාරෙපි එසෙව නයො. සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණන්ති ඉමිනා පුරාණපණ්ණාදීනං හරණමපි සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. කුදාලාදීනි භූමියං යපෙත්වා යානතො හත්ථෙන ගහෙත්වා යානමෙව පාකටතරන්ති “ඔභාසො”ති වුත්තං.

29. මහාපච්චරිවාදං පතිට්ඨාපෙතුකාමො පච්ඡා වදති. වනත්ථායාති ඉදං කෙවි “වනත්ථායා”ති පටන්ති, තෙසං වතිඅත්ථායාති අත්ථො. වජිරවුද්ධිටිකායමිපි තථෙව වුත්තං, “ආරාමරොපා වනරොපා, යෙ නරා සෙතුකාරකා”ති (සං. නි. 1.47) වචනතො පන තං විචාරෙතබ්බං. අකප්පියවොහාරෙපි එකච්චං වට්ටතීති දස්සෙතුං “න කෙවලඤ්ච සෙස”න්තිආදිමාහ. යං කිඤ්චි මාතිකන්ති සුක්ඛමාතිකං වා අසුක්ඛමාතිකං වා. කප්පියඋදකං සිඤ්චිතුන්ති ඉමිනා “කප්පියඋදකං සිඤ්චථා”ති වත්තුමිපි වට්ටතීති දස්සෙති. සයං රොපෙතුමිපි වට්ටතීති ඉමිනා “රොපෙහී”ති වත්තුමිපි වට්ටතීතිපි සිද්ධං.

30. පාචිත්තියඤ්චෙව දුක්ඛටඤ්චාති පට්ඨිඛණනපච්චයා පාචිත්තියං, කුලසඬගහපච්චයා දුක්ඛටං. අකප්පියවොහාරෙනාති “ඉදං ඛණ, ඉදං රොපෙහී”ති අකප්පියවොහාරෙන. දුක්ඛටමෙවාති කුලසඬගහපච්චයා දුක්ඛටං. උභයත්‍රාති කප්පියාකප්පියපට්ඨියං.

සබ්බත්ථාති කුලසඬගහපරිභොගආරාමාදිඅත්ථාය රොපිතෙ. දුක්ඛටමිපිති න කෙවලං පාචිත්තියමෙව. කප්පියෙනාති කප්පියඋදකෙන. තෙසංයෙව ද්විත්තන්ති කුලසඬගහපරිභොගානං. දුක්ඛටන්ති කුලසඬගහත්ථාය සයං සිඤ්චනෙ, කප්පියවොහාරෙන වා අකප්පියවොහාරෙන වා සිඤ්චාපනෙ දුක්ඛටං, පරිභොගත්ථාය සයං සිඤ්චනෙ, අකප්පියවොහාරෙන සිඤ්චාපනෙ ව දුක්ඛටං. පයොගබ්‍රහ්මලකායාති සයං කරණෙ, කායපයොගස්ස කාරාපනෙ වච්ඡයොගස්ස බ්‍රහ්මත්තෙන. ආපත්තිබ්‍රහ්මලකා වෙදිතබ්බාති එත්ථ සයං සිඤ්චනෙ ධාරාපච්ඡෙදගණනාය ආපත්තිගණනා වෙදිතබ්බා. සිඤ්චාපනෙ පන පුනප්පුනං ආණාපෙන්තස්ස වාචාය වාචාය ආපත්ති, සකිං ආණත්තස්ස බ්‍රහ්මසිඤ්චනෙ එකාව.

ඔචිනතෙ දුක්ඛටපාචිත්තියානීති කුලසඬගහපච්චයා දුක්ඛටං, භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාචිත්තියං. අඤ්ඤත්ථාති වත්ථුපුප්පාදිඅත්ථාය ඔචිනතෙ. සකිං ආණත්තොති අකප්පියවොහාරෙන ආණත්තො. පාචිත්තියමෙවාති අකප්පියවොහාරෙන ආණත්තත්තා භූතගාමසික්ඛාපදෙන (පාචි. 90-91) පාචිත්තියං. කප්පියවචනෙන පන වත්ථුපුප්පාදිඅත්ථාය ඔචිනාපෙන්තස්ස අනාපත්තියෙව.

31. ගන්ථනෙන නිබ්බත්තං දාමං ගන්ථිමං. එස නයො සෙසෙසුපි. න වට්ඨති කුලසඬගහත්ථාය, වත්ථුපුජාදිඅත්ථාය වා වුත්තනයෙන කරොන්තස්ස කාරාපෙන්තස්ස ව දුක්කටන්ති අත්ථො. වට්ඨති වත්ථුපුජාදිඅත්ථාය වට්ඨති, කුලසඬගහත්ථාය පන කප්පියවොහාරෙන කාරාපෙන්තස්සපි දුක්කටමෙව. පුරිමනයෙනෙවාති “භික්ඛුස්ස වා”තිආදිනා වුත්තනයෙන. ධම්මාසනවිතානෙ බද්ධකණ්ටකෙසු පුජ්ථාති විනිවිජ්ඣිත්වා යපෙන්තිති සම්බන්ධො. උපරුපරි විජ්ඣිත්වා ඡත්තසදිසං කත්වා ආවුණනතො “ඡත්තාධිජත්තං වියා”ති වුත්තං. “කදලික්ඛන්ධමිහි”තිආදිනා වුත්තං සබ්බමෙව සන්ධාය “තං අතිඔළාරිකමෙවා”ති වුත්තං, සබ්බත්ථ කරණෙ, අකප්පියවොහාරෙන කාරාපනෙ ව දුක්කටමෙවාති අත්ථො. පුජ්ථවිජ්ඣනත්ථං කණ්ටකමිපි බන්ධිතුං න වට්ඨති ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා පුජ්ථදාමොලමිබකාදිඅත්ථාය රජ්ජුබන්ධනාදිපි න වට්ඨති කෙවි වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන “පුජ්ථවිජ්ඣනත්ථං කණ්ටකන්ති විසෙසිතත්තා තදත්ථං කණ්ටකමෙව බන්ධිතුං න වට්ඨති, තඤ්ච අට්ඨකථාපමාණෙනා”ති වදන්ති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. පුජ්ථපටිච්ඡකං නාම දන්තාදිහි කතං පුජ්ථාධානං. එතමිපි නාගදන්තකමිපි සජ්ජදමෙව ගහෙතබ්බං. අසොකපිණ්ඩියාති අසොකසාධානං, පුජ්ථානං වා සමුහෙ. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.431) පන “අසොකපිණ්ඩියාති අසොකපුජ්ථමඤ්ජරිකායා”ති වුත්තං. ධම්මරජ්ජු නාම චෙතියං වා බොධිං වා පුජ්ථප්පවෙසනත්ථං ආවිජ්ඣිත්වා බන්ධරජ්ජු. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.431) පන “ධම්මරජ්ජු නාම චෙතියාදිති පරික්ඛිපිත්වා තෙසඤ්ච රජ්ජුයා ව අන්තරා පුජ්ථප්පවෙසනත්ථාය බන්ධරජ්ජු. සිථිලවට්ටිතාය වා වට්ටියා අබ්භන්තරෙ පුජ්ථප්පවෙසනත්ථාය එවං බන්ධාතිපි වදන්ති”ති වුත්තං.

මත්ථකදාමන්ති ධම්මාසනාදිමත්ථකෙ පලමිබකදාමං. තෙසංයෙවාති උප්පලාදීනං එව. වාකෙන වාති පුජ්ථනාලං ථාලෙත්වා පුජ්ථෙන එකාබද්ධට්ඨිතවාකෙන දණ්ඨෙන ව එකාබද්ධෙනෙව. එතෙන පුජ්ථං බීජගාමසඬගහං න ගච්ඡති පඤ්චසු බීජෙසු අපවිට්ඨත්තා පණ්ණං විය, තස්මා කප්පියං අකාරාපෙන්වාපි විකොපනෙ දොසො නත්ථි. යඤ්ච ඡින්නස්සපි මකුළස්ස විකසනං, තමිපි අතිතරුණස්ස අභාවා වුඩ්ඪිලක්ඛණං න හොති, පරිණතස්ස පන මකුළස්ස පත්තානං සිනෙහෙ පරියාදානං ගතෙ විසුංභාවො එව විකාසො, තෙනෙව ඡින්නමකුළවිකාසො අඡින්නමකුළවිකාසතො පරිහීනො, මිලාතනියුත්තො වා දිස්සති. යඤ්ච මිලාතස්ස උදකසඤ්ඤාගෙ අමිලානතාපජ්ජනං, තමිපි තමිබුලපණ්ණාදියු සමානං වුඩ්ඪිලක්ඛණං න හොති. පාළිඅට්ඨකථාසු ව න කත්ථවි පුජ්ථානං කප්පියකරණං ආගතං, තස්මා පුජ්ථං සබ්බථා අබීජමෙවාති විඤ්ඤායති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

“පසිබ්බකෙ වියා”ති වුත්තත්තා පුජ්ඵං පසිබ්බකෙ වා පසිබ්බකසදිසං
 බන්ධෙ යත්ථ කත්ථවි විවරෙ වා පක්ඛිපිතුං වට්ඨතීති සිද්ධං. සාරත්ථදීපනියං
 (සාරත්ථ. ටී. 2.431) පන “බන්ධෙ යපිතකාසාවස්සාති බන්ධෙ යපිතසඛිසාවිං
 සන්ධාය වුත්තං. තඤ්ඤි තථාබන්ධිතුං සක්කා භවෙය්‍ය. ඉමිනා ව අඤ්ඤමපි
 තාදිසං කාසාවං වා වත්ථං වා වුත්තනායෙන බන්ධිත්වා තත්ථ පුජ්ඵානි
 පක්ඛිපිතුං වට්ඨතීති සිද්ධං. අංසභණ්ඩිකපසිබ්බකෙ පක්ඛිත්තසදිසත්තා
 වෙධිමං නාම න ජාතං, තස්මා සිථිලබන්ධස්ස අන්තරන්තරා පක්ඛිපිතුමපි
 වට්ඨතීති වදන්ති”ති වුත්තං. හෙට්ඨා දණ්ඩකං පන බන්ධිතුං න වට්ඨතීති
 රජ්ජුආදිහි බන්ධනං සන්ධාය වුත්තං, පුජ්ඵස්සෙව පන අවිජින්නදණ්ඩකෙහි
 බන්ධිතුං වට්ඨති ඵව.

පුජ්ඵපටෙ ව දට්ඨබ්බන්ති පුජ්ඵපටං කරොන්තස්ස දීඝතො පුජ්ඵදාමස්ස
 හරණපච්චාහරණවසෙන පුරණං සන්ධාය වුත්තං, තිරියතො හරණං පන
 වායිමං නාම භොති, න පුරිමං. “පුරිමට්ඨානං අතික්කාමෙති”ති සාමඤ්ඤතො
 වුත්තත්තා පුරිමං පුජ්ඵකොටිං චුසාපෙත්වා වා අචුසාපෙත්වා වා
 පරික්ඛිපනවසෙන අතික්කාමෙන්තස්ස ආපත්තියෙව. බන්ධිතුං වට්ඨතීති
 පුජ්ඵරහිතාය සුත්තවාකකොටියා බන්ධිතුං වට්ඨති. එකචාරං හරිත්වා
 පරික්ඛිපිත්වාති ඉදං පුබ්බෙ වුත්තවෙතියාදිපරික්ඛෙපං පුජ්ඵපටකරණඤ්ච
 සන්ධාය වුත්තං, තස්මා වෙතියං වා බොධිං වා පරික්ඛිපන්නෙත එකචාරං
 පරික්ඛිපිත්වා පුරිමට්ඨානං සම්පත්තෙ අඤ්ඤස්ස දාතබ්බං, තෙනපි එකචාරං
 පරික්ඛිපිත්වා තට්ඨ කාතබ්බං. පුජ්ඵපටං කරොන්නෙත ව හරිත්වා අඤ්ඤස්ස
 දාතබ්බං, තෙනපි තට්ඨ කාතබ්බං. සචෙපි ද්වෙයෙව හික්ඛු උභොසු පස්සෙසු
 යත්වා පරියායෙන හරන්ති, වට්ඨතියෙවාති වදන්ති.

පරෙහි පුරිත්තන්ති දීඝතො පසාරිතං. වායිතුන්ති තිරියතො හරිතුං, තං පන
 එකචාරම්පි න ලහති. පුජ්ඵානි යපෙන්තෙනාති අගන්ථිතානි පාකතිකපුජ්ඵානි
 අඤ්ඤමඤ්ඤං චුසාපෙත්වාපි යපෙන්තෙන. පුජ්ඵදාමං පන පුජනත්ථාය භූමියං
 යපෙන්තෙන චුසාපෙත්වා වා අචුසාපෙත්වා වා දිගුණං කත්වා යපෙතුං න
 වට්ඨතීති වදන්ති.

32. සට්ඨකදාමඔලම්බකොති හෙට්ඨාභාගෙ සට්ඨකාකාරයුත්තො,
 දාරුසට්ඨකාකාරො වා ඔලම්බකො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.431) පන
 “සට්ඨකදාමඔලම්බකොති අන්තෙ සට්ඨකාකාරයුත්තො යමකදාමඔලම්බකො”ති
 වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 431) පන
 “සට්ඨකදාමඔලම්බකොති යමකදාමඔලම්බකොති ලිඛිත”න්ති වුත්තං, එකෙකං
 පන දාමං නික්ඛන්තසුත්තකොටියාව බන්ධිත්වා ඔලම්බිතුං වට්ඨති,
 පුජ්ඵදාමද්වයං සඛිසට්ඨකාමෙනපි නික්ඛන්තසුත්තකොටියාව සුත්තකොටිං

සඬ්ඝට්ඨං වට්ඨති. අඬ්ඝට්ඨාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපොති අඬ්ඝට්ඨාකාරෙන මාලාගුණස්ස පුනප්පුනං හරණපච්චාහරණවසෙන පුරෙත්වා පරික්ඛිපනං, තෙනෙව තං පුරිමෙ පට්ඨං, තස්මා එතම්පි අඬ්ඝට්ඨාකාරං පුනප්පුනං හරණපච්චාහරණවසෙන පුරෙතුං න වට්ඨති. එකචාරං පන අඬ්ඝට්ඨාකාරකරණෙ මාලාගුණං හරිතුං වට්ඨතිති වදන්ති. පුප්ඵදාමකරණන්ති එත්ථ සුත්තකොට්ඨං ගහෙත්වාපි එකතො කාතුං න වට්ඨතිති වදන්ති. සුත්තමයං ගණේඬුකං නාම, ගණේඬුකඛරපත්තදාමානං පටික්ඛිත්තත්තා වෙලාදීහි කතදාමම්පි න වට්ඨති අකප්පියානුලොමත්තාති වදන්ති. පරසන්තකං දෙනි, දුක්කට්ඨමෙවාති විස්සාසග්ගාගෙන පරසන්තකං ගහෙත්වා දෙන්තං සන්ධාය වුත්තං. ථුල්ලච්චයන්ති එත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යම්පි හොති.

33. තඤ්ච ඛො වත්ථුපුප්පනත්ථායාති මානාපිතුනම්පි පුප්ඵං දෙන්තෙන වත්ථුපුප්පනත්ථායෙව දාතඛිබන්ති දස්සෙති. “මණ්ඩනත්ථාය පන සිවලිඬිගාදිපුප්පනත්ථායා”ති එත්තකමෙව වුත්තත්තා “ඉමං වික්කිණිත්වා ජීවිස්සන්ති”ති මානාපිතුනං වට්ඨති, සෙසඤ්ඤාතකානං තාවකාලිකමෙව දාතුං වට්ඨති. කස්සචිපිති ඤාතකස්ස වා අඤ්ඤාතකස්ස වා කස්සචිපි. ඤාතිසාමණෙරෙහෙවාති තෙසං ගිහිපරිකම්මමොචනත්ථං වුත්තං. ඉතරෙති අඤ්ඤාතකා. තෙහිපි සාමණෙරෙහි ආචරියුපජ්ඣායානං වත්තසිසෙන හරිතඛිබං. සම්පත්තානං සාමණෙරානං උපඬ්ඝභාගං දාතුං වට්ඨතිති සඬ්ඝිකස්ස ලාභස්ස උපචාරසිමට්ඨසාමණෙරානම්පි සන්තකත්තා තෙසම්පි උපඬ්ඝභාගො ලබ්භතෙවාති කත්වා වුත්තං. වුළකන්ති උපඬ්ඝභාගතොපි උපඬ්ඝං. චතුත්ථභාගස්සෙනං අධිවචනං. සාමණෙරා...පෙ.... යපෙන්නීති ඉදං අරක්ඛිතඅගොපිතං සන්ධාය වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං පන “වස්සග්ගෙන අභාජනියං සන්ධාය වුත්ත”න්ති වුත්තං. තත්ථ තත්ථාති මග්ගෙ වා චෙතියඬිගණෙ වා.

34. සාමණෙරෙහි දාපෙතුං න ලහන්තිති ඉදං සාමණෙරෙහි ගිහිකම්මං කාරිතං විය හොතිති වුත්තං, න පන පුප්ඵදානං හොතිති සාමණෙරානම්පි න වට්ඨනතො. වුත්තඤ්ච “සයමෙවා”තිආදි. න හි තං පුප්ඵදානං නාම සියා. යදි හි තථා ආගතානං තෙසං දානං පුප්ඵදානං නාම භවෙය්‍ය, සාමණෙරෙහිපි දාතුං න ලබ්භෙය්‍ය. සයමෙවාති සාමණෙරා සයමෙව. යාගුහත්තාදීනි ආදායාති ඉදං හික්ඛුනං අත්ථාය යාගුහත්තාදිසම්පාදනං සන්ධාය වුත්තත්තා “න වට්ඨති”ති අවිසෙසෙන වුත්තං. අවිසෙසෙන වුත්තන්ති ඉමිනා සබ්බෙසම්පි න වට්ඨතිති දස්සෙති.

35. චුත්තනසෙනෙවාති “මාතාපිතූනං තාව හරිත්වාපි හරාපෙත්වාපි පක්කොසිත්වාපි පක්කොසාපෙත්වාපි දාතුං වට්ඨති, සෙසඤ්ඤාතකානං පක්කොසාපෙත්වාපි. මාතාපිතූනඤ්ච හරාපෙත්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහෙව හරාපෙතබ්බං. ඉතරෙ පන යදි සයමෙව ඉච්ඡන්ති, වට්ඨති”ති ඉමං පුජ්ඵදානෙ චුත්තනසං ඵලදානෙපි අතිදිසති, තස්මා ඵලමපි මාතාපිතූනං හරණහරාපනාදිනා දාතුං වට්ඨති, සෙසඤ්ඤාතං පක්කොසාපෙත්වාපි. ඉදානි “යො හරිත්වා වා හරාපෙත්වා වා...පෙ.... ඉස්සරවතාය දදතො ථුල්ලච්චය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) ඉමං පුජ්ඵදානෙ චුත්තනසං ඵලදානෙ සඤ්චිපිත්වා දස්සෙත්තො “කුලසඤ්චගත්ථාය පනා”තිආදිමාහ. බිණ්ණපරිබ්බයානන්ති ආගන්තුකෙ සන්ධාය චුත්තං. ඵලපරිච්ඡේදෙනාති “ඵත්තකානි ඵලානි දාතබ්බානී”ති ඵවං ඵලපරිච්ඡේදෙන වා. රුක්ඛපරිච්ඡේදෙන වාති “ඉමෙහි රුක්ඛෙහි දාතබ්බානී”ති ඵවං රුක්ඛපරිච්ඡේදෙන වා. පරිච්ඡින්නෙසුපි පන රුක්ඛෙසු “ඉධ ඵලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්හථා”ති වදන්තෙන කුලසඤ්චගහො කතො නාම හොතිති ආහ “ඵවං පන න වත්තබ්බ”න්ති. රුක්ඛච්ඡල්ලීති රුක්ඛත්තවො, සා “භාජනීයහණ්ඩ”න්ති චුත්තා. චුත්තනසෙනාති පුජ්ඵඵලාදීසු චුත්තනසෙන කුලසඤ්චගහො හොතිති දස්සෙති.

36. තෙසං තෙසං ගිහීනං ගාමන්තරදෙසන්තරාදීසු සාසනපටිසාසනහරණං ජඩ්ඝපෙසනියං. තෙනාහ “ගිහීනං දුතෙය්‍යං සාසනහරණකම්ම”න්ති. දුතස්ස කම්මං දුතෙය්‍යං. පට්ඨං සාසනං අග්ගහෙත්වාපි...පෙ.... පදෙ පදෙ දුක්කටන්ති ඉදං “තස්ස සාසනං ආරොචෙස්සාමී”ති ඉමිනා අධිප්පායෙන ගමනං සන්ධාය චුත්තං. තස්ස පන සාසනං පටික්ඛිපිත්වා සයමෙව කාරුඤ්ඤෙ ධීතො ගන්ත්වා අත්තතො පතිරූපං සාසනං ආරොචෙති, අනාපත්ති. ගිහීනඤ්ච කප්පියසාසනං හරිතුං වට්ඨතිති සම්බන්ධො. ඉමෙහි පන අට්ඨහි කුලදුසකකම්මෙහිති පුජ්ඵදානං ඵලදානං චුණ්ණදානං මත්තිකදානං දන්තකට්ඨදානං වෙඵදානං පණ්ණදානං ජඩ්ඝපෙසනිකන්ති ඉමෙහි යථාචුත්තෙහි. පබ්බාජනීයකම්මකතොති කුලදුසනපච්චයා කතපබ්බාජනීයකම්මො.

37. සෙක්ඛභූමියං වාති ඉමිනා ඤානභූමිමපි සඤ්චගණ්හාති. තිණ්ණං විවෙකානන්ති කායචිත්තඋපධිවිවෙකභූතානං තිණ්ණං විවෙකානං. පිණ්ඩාය වරණස්ස භොජනපරියොසානත්තා චුත්තං “යාව භොජනපරියොසාන”න්ති. භුත්වා ආගච්ඡන්තස්සපි පුන චුත්තනසෙනෙව පණ්ඩාය විවරසණ්ඨාපනාදිති කරොන්තස්ස දුක්කටමෙවාති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයසඤ්චගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤාතො

කුලසඤ්චගහවිනිව්ජයකථාලඤ්ඤාතො නාම

6. මච්ඡමංසවිනිච්ඡයකථා

38. එවං කුලසඬගහවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි මච්ඡමංසවිනිච්ඡයං කථෙත්තුං “මච්ඡමංසෙසු පනා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ ථලෙ යපිතමත්තෙ මරති, කෙවට්ඨාදීහි වා මාරියතීති මච්ඡො. මච්ඡස්ස ඉදන්ති මච්ඡං, මසියතෙ ආමසියතෙති මංසං, මච්ඡඤ්ච මංසඤ්ච මච්ඡමංසානි, තෙසු. මච්ඡමංසෙසු පන විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. මච්ඡග්ගහණෙනාති එත්ථ නිද්ධාරණං න කාතබ්බං. පන-සද්දො පක්ඛන්තරත්ථො, දිවාසෙය්‍යාදීසු විනිච්ඡයතො අපරො මච්ඡමංසෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො. ගස්හතෙ අනෙනාති ගහණං. කිං තං? සද්දො, මච්ඡඉති ගහණං මච්ඡග්ගහණං, තෙන මච්ඡග්ගහණෙන, මච්ඡසද්දෙනාති අත්ථො. මංසෙසු පන...පෙ.... අකප්පියානීති එත්ථ මනුස්සමංසං සමානජාතිමංසතො පටික්ඛිත්තං. හත්ථිඅස්සානං මංසානි රාජඬගතො, සුනඛඅහීනං ජෙගුච්ඡභාවතො, සෙසානං වාළමිගත්තා භික්ඛූනං පරිබන්ධවිමොචනත්ථං පටික්ඛිත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

තිකොට්ඨපරිසුද්ධන්ති දිට්ඨසුතපරිසඬකිතසඬබානාහි තීහි කොට්ඨි තීහි ආකාරෙහි තීහි කාරණෙහි පරිසුද්ධං, විමුත්තන්ති අත්ථො. තත්ථ අදිට්ඨඅසුතානි වක්ඛුට්ඨඤ්ඤාණසොතවිඤ්ඤාණානං අනාරම්මණභාවතො ජානිතබ්බානි. අපරිසඬකිතං පන කථං ජානිතබ්බන්ති ආහ “අපරිසඬකිතං පනා”තිආදි, තීණි පරිසඬකිතානි ඤත්වා තෙසං පටිපක්ඛවසෙන අපරිසඬකිතං ජානිතබ්බන්ති අත්ථො. ඉදානි තානි තීණි පරිසඬකිතානි ව එවං පරිසඬකිතෙ සති භික්ඛූහි කත්තබ්බවිධිඤ්ච තෙන විධිනා අපරිසඬකිතෙ සති කත්තබ්බභාවඤ්ච විත්ථාරතො දස්සෙත්තුං “කථ”න්තිආදිමාහ. තත්ථ දිස්වා පරිසඬකිතං දිට්ඨපරිසඬකිතං නාම. සුත්වා පරිසඬකිතං සුතපරිසඬකිතං නාම. අදිස්වා අසුත්වා තක්කෙන අනුමානෙන පරිසඬකිතං තද්වයවිනිමුත්තපරිසඬකිතං නාම. තං තිවිධම්පි පරිසඬකිතසාමඤ්ඤෙන එකා කොට්ඨි හොති, තතො විමුත්තං අපරිසඬකිතං නාම. එවං අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬකිතං මච්ඡමංසං තිකොට්ඨපරිසුද්ධං හොති.

ජාලං මච්ඡබන්ධනං. වාගුරා මිගබන්ධනී. කප්පතීති යදි තෙසං වචනෙන සඬකා නිවත්තති, වට්ටති, න තං වචනං ලෙසකප්පං කාතුං වට්ටති. තෙනෙව වක්ඛති “යත්ථ ව නිබ්බේමතිකො හොති, තං සබ්බං කප්පතී”ති. පචත්තමංසන්ති ආපණාදීසු පචත්තං වික්කායිකං වා මතමංසං වා. මඬගලාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ආහුනපාහුනාදිකෙ සඬගණ්භාති. භික්ඛූනංයෙව අත්ථාය අකතන්ති එත්ථ අට්ඨානප්පයුත්තො එව-සද්දො, භික්ඛූනං අත්ථාය අකතමෙවාති සම්බන්ධිතබ්බං, තස්මා භික්ඛූනඤ්ච මඬගලාදීනඤ්චාති

මිස්සෙත්වා කතමපි න වත්තනීති වෙදිතබ්බං. කෙවි පන “යථාධීතවසෙන අවධාරණං ගහෙත්වා වට්ඨති”ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. යත්ථ ව නිබ්බේමතිකො හොතීති භික්ඛුනං අත්ථාය කතෙපි සබ්බෙන සබ්බං පරිසඬ්ඤිතාභාවමාහ.

39. තමෙවත්ථං ආවිකාතුං “සචෙ පනා”තිආදි වුත්තං. ඉතරෙසං වට්ඨතීති අජානන්තානං වට්ඨති, ජානතොවත්ථ ආපත්ති හොතීති. තෙයෙවාති යෙ උද්දිස්ස කතං, තෙයෙව. උද්දිස්ස කතමංසපරිභොගතො අකප්පියමංසපරිභොගෙ විසෙසං දස්සෙතුං “අකප්පියමංසං පනා”තිආදි වුත්තං. පුරිමස්මිං සවිත්තකාපත්ති, ඉතරස්මිං අවිත්තකා. තෙනාහ “අකප්පියමංසං අජානන්වා භුඤ්ජන්තස්සපි ආපත්තියෙවා”ති. “පරිභොගකාලෙ පුච්ඡන්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමීති වා ගහෙත්වා පුච්ඡන්වාප පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (වි. සඬග. අට්ඨ. 39) වචනතො අකප්පියමංසං අජානන්වා පටිග්ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණෙ අනාපත්ති සිද්ධා. අජානන්වා පරිභුඤ්ජන්තස්සෙව හි ආපත්ති වුත්තා. වත්තන්ති වදන්තීති ඉමිනා ආපත්ති නත්ථීති දස්සෙති.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායො

මච්ඡමංසවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

ඡට්ඨො පරිච්ඡෙදො.

7. අනාමාසවිනිච්ඡයකථා

40. එවං මච්ඡමංසවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි අනාමාසවිනිච්ඡයං කථෙතුං “අනාමාස”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ආමසියතෙති ආමාසං, න ආමාසං අනාමාසං, අපරාමසිතබ්බන්ති අත්ථො. පාරිපන්ථිකාති විකුප්පනිකා, අන්තරායිකාති වුත්තං හොති. නදීසොතෙන වුස්භමානං මාතරන්ති එතං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. අඤ්ඤාසු පන ඉත්ථිසු කාරුඤ්ඤාධිප්පායෙන මාතරි වුත්තනයෙන පටිපජ්ජන්තස්ස නෙවත්ථි දොසොති වදන්ති. “මාතර”න්ති වුත්තන්තා අඤ්ඤාසු න වට්ඨතීති වදන්තාපි අත්ථි. එත්ථ ගණ්හාහීති න වත්තබ්බාති ගෙහස්සිතපෙමෙන කායප්පට්ඨද්ධෙන ඵ්ලසනෙ දුක්කටං සන්ධාය වුත්තං. කාරුඤ්ඤෙන පන වත්ථාදිං ගහෙතුං අසක්කොන්ති. “ගණ්හාහී”ති වදන්තස්සපි අවසභාවප්පත්තිතො උදකෙ නිමුප්පන්ති. කාරුඤ්ඤෙන සහසා අනාමාසන්ති අවිත්තෙත්වා කෙසාදිසු ගහෙත්වා මොක්ඛාධිප්පායෙන ආකඬ්ඨතොපි අනාපත්තියෙව. න හි මීයමානං මාතරං උපෙක්ඛිතුං වට්ඨති. අඤ්ඤාතිකාය ඉත්ථියාපි එසෙව නයො. උක්කට්ඨාය මාතුයාපි ආමාසො න වට්ඨතීති දස්සනත්ථං “මාතර”න්ති වුත්තං.

තස්ස කාතබ්බං පන අඤ්ඤාසම්පි ඉත්ථිනං කරොන්තස්සපි අනාපත්තියෙව අනාමාසත්තෙ විසෙසාභාවා.

තිණණ්ඩුපකන්ති හිරිවෙරාදිමුලෙහි කෙසාලඬකාරත්ථාය කතවුම්බටකං. තාලපණ්ණමුද්දිකන්ති තාලපණ්ණෙහි කතං අඬගුලිමුද්දිකං. තෙන තාලපණ්ණාදිමයං කට්ඨුත්තකණ්ණපිළන්ධනාදි සබ්බං න වට්ටතීති සිද්ධං. පරිවත්තෙත්වාති අත්තනො නිවාසනපාරුපනභාවතො අපනෙත්වා, වීචරත්ථාය පරිණාමෙත්වාති චුත්තං භොති. වීචරත්ථාය පාදමුලෙ යපෙතීති ඉදං නිදස්සනමත්තං. පච්චත්ථරණවිතානාදිඅත්ථමපි වට්ටතියෙව, සුඡාදිඅත්ථං තාවකාලිකමපි ආමසිතුං වට්ටති. සීසපසාධනදන්තසුචීති ඉදං සීසාලඬකාරත්ථාය පට්ටිලොතිකාහි කතසීසපසාධනකඤ්ඤෙව දන්තසුචිආදි වාති ද්වෙ තයො. සීසපසාධනං සිපාටිකොපකරණත්ථාය වෙව දන්තසුචිං සුචිඋපකරණත්ථාය ව ගහෙතබ්බන්ති යථාක්කමං අත්ථං දස්සෙති. කෙසකලාපං බන්ධිත්වා තත්ථ තිරියං පචෙසනත්ථාය කතා සුචි ඵව සීසපසාධනකදන්තසුචීති ඵකමෙව කත්වා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතබ්බසුචියෙව තස්ස තස්ස කිච්චස්ස උපකරණන්ති සිපාටිකසුචිඋපකරණං, ඵවං වා යොජනා කාතබ්බා.

පොත්ථකරුපන්ති සුධාදීහි කතං පාරාජිකවත්ථුභූතානං තිරච්ඡානගතිත්ථිනං සණ්ඨානෙන කතමපි අනාමාසමෙව. ඉත්ථිරූපාති දස්සෙත්වා කතං වත්ථුහිත්තිආදිඤ්ඤෙව ඉත්ථිරූපං අනාමසිත්වා වළඤ්ජෙතුං වට්ටති. ඵවරූපෙ හි අනාමාසෙ කායසංසග්ගරාගෙ අසති කායජ්ජට්ඨද්ධෙන ආමසතො දොසො නත්ථි. භින්දිත්වාති ඵත්ථ හත්ථෙත අග්ගහෙත්වාව කෙනචි දණ්ඩාදිනා භින්දිතබ්බං. ඵත්ථ ව අනාමාසමපි දණ්ඩපාසාණාදීහි හෙදනස්ස අට්ඨකථායං චුත්තත්තා, පාළියමපි ආපදාසු මොක්ඛාධිජ්ජායස්ස ආමසනෙපි අනාපත්තියා චුත්තත්තා ව සජ්ජිනිආදිවාළමිගීහි ගහිතපාණකානං මොචනත්ථාය තං තං සජ්ජිනිආදිවත්ථුං දණ්ඩාදීහි පටික්ඛිපිත්වා ගහෙතුං, මාතුආදිං උදකෙ මීයමානං වත්ථාදීහි ගහෙතුං, අසක්කොන්තිං කෙසාදිසු ගහෙත්වා කාරුඤ්ඤෙන උක්ඛිපිතුඤ්ඤෙව වට්ටතීති අයමත්ථො ගහෙතබ්බොව. “අට්ඨකථායං ‘න ත්වෙව ආමසිතබ්බා’ති ඉදං පන වචනං අමීයමානං වත්ථුං සන්ධාය චුත්තන්ති අයං අමිහාකං බන්ති”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.281) චුත්තං.

41. මග්ගං අධිට්ඨායාති “මග්ගො අය”න්ති මග්ගසඤ්ඤං උජ්ජාදෙත්වාති අත්ථො. පඤ්ඤපෙත්වා දෙන්තීති ඉදං සාමිච්චසෙන චුත්තං, තෙහි පන “ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසිද්දා”ති චුත්තෙ සයමෙව පඤ්ඤපෙත්වා නිසිදිතුං වට්ටති. තත්ථ ජාතකානීති අවිජ්ජන්දිත්වා භූතගාමභාවෙනෙව යිතාති. “කිලුන්තෙනා”ති චුත්තත්තා සති පච්චයෙ ආමසන්තස්ස අනාපත්ති, ඉදඤ්ඤෙව

ගිහිසන්තකං සන්ධාය වුත්තං, හික්ඛුසන්තකං පන පරිභොගාරහං සබ්බථා ආමසිතුං න වට්ටති දුරුපවිණ්ණත්තා. තාලපනසාදීනීති චෙත්ථ ආදි-සද්දෙන නාළිකෙරලබුජනිපුසඅලාබ්බකුම්භණ්ඩපුස්සඵලඵලාලුකඵලානං සඬගහො දට්ඨබ්බො. “යථාවුත්තඵලානංයෙව චෙත්ථ කීළාධිජ්ජායෙන ආමසනං න වට්ටති”ති වුත්තත්තා පාසාණසක්ඛරාදීනි කීළාධිජ්ජායෙනපි ආමසිතුං වට්ටති. අනුපසම්පන්නානං දස්සාමීති ඉදං අපටිග්ගහෙත්වා ගහණං සන්ධාය වුත්තං. අත්තනොපි අත්ථාය පටිග්ගහෙත්වා ගහණෙ දොසො නත්ථි අනාමාසත්තාභාවා.

42. මුත්තාති (ම. නි. ටී. 1.2 පට්ඨිවාරවණ්ණනා; සාරත්ථ. ටී. 2.281) හත්ථිකුම්භජාතිකා අට්ඨවිධා මුත්තා. තථා හි හත්ථිකුම්භං, වරාහදායං, භුජගසීසං, වලාහකං, වෙළු, මච්ඡසිරො, සඬබ්බො, සිජ්ජිති අට්ඨ මුත්තායොනියො. තත්ථ හත්ථිකුම්භජා පිතවණ්ණො පභාවිනා. වරාහදායා වරාහදායාවණ්ණාව. භුජගසීසජා නිලාදිවණ්ණො සුචිසුද්ධා වට්ටලා ව. වලාහකජා භාසුරා දුබ්බිභාගා රත්තිභාගෙ අන්ධකාරං විධමෙන්නියො තිට්ඨන්ති, දෙවුපහොගා ඵව ව හොන්ති. වෙළුජා කරකඵලසමානවණ්ණො න භාසුරා, තෙ ව වෙළු අමනුස්සගොවරෙයෙව පදෙසෙ ජායන්ති. මච්ඡසිරජා පාඨිනපිට්ඨිසමානවණ්ණො වට්ටලා ලසවො ව තෙජවත්තා හොන්ති පභාවිනීනා ව, තෙ ව මච්ඡා සමුද්දමජ්ඣෙයෙව ජායන්ති. සඬබ්බජා සඬබ්බදරවජ්ජිවණ්ණො කොලඵලජ්ජමාණාපි හොන්ති පභාවිනීනාව. සිජ්ජිජා පභාවිසෙසයුත්තා හොන්ති නානාසණ්ඨානා. ඵවං ජාතිතො අට්ඨවිධාසු මුත්තාසු යා මච්ඡසඬබ්බසිජ්ජිජා, තා සාමුද්දිකා. භුජගජාපි කාවි සාමුද්දිකා හොන්ති, ඉතරා අසාමුද්දිකා. යස්මා බහුලං සාමුද්දිකාව මුත්තා ලොකෙ දිස්සන්ති, තත්ථාපි සිජ්ජිජාව, ඉතරා කදාවි කාවි, තස්මා සම්මොභවිතොදනියං (විහ. අට්ඨ. 173) “මුත්තාති සාමුද්දිකා මුත්තා”ති වුත්තං.

මණ්ණි වෙළුරියාදිතො අඤ්ඤො ජොතිරසාදිහෙදො සබ්බො මණ්ණි. වෙළුරියොති අල්ලවෙළුවණ්ණො මණ්ණි, “මජ්ජාරක්ඛිමණ්ඩලවණ්ණො”තිපි වදන්ති. සඬබ්බොති සාමුද්දිකසඬබ්බො. සිලාති මුග්ගවණ්ණො අතිසිනිද්ධා කාලසිලා. මණ්ණිවොහාරං අගතා රත්තසෙතාදිවණ්ණො සුමට්ඨාපි සිලා අනාමාසා ඵවාති වදන්ති. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.281) පන “සඬබ්බොති සාමුද්දිකසඬබ්බො. සිලාති කාලසිලාපණ්ඩුසිලාසෙතසිලාදිහෙදා සබ්බාපි සිලා”ති වුත්තං. පවාලං සමුද්දතො ජාතනාතිරත්තමණ්ණි. රජතන්ති කභාපණ්ණාසාදිහෙදං ජතුමාසාදිං උපාදාය සබ්බං වුත්තාවසෙසරුපියං ගහිතං. ජාතරුපන්ති සුවණ්ණං. ලොහිතඬකොති රත්තමණ්ණි. මසාරගල්ලන්ති කබරවණ්ණො මණ්ණි. “මරකත”න්තිපි වදන්ති.

භණ්ඩමූලත්ථායාති පත්තච්චරාදිමූලත්ථාය. කුට්ඨරොගස්සාති නිදස්සනමත්තං. තාය වූපසමෙතඛිබස්ස යස්ස කස්සචි රොගස්ස අත්ථාය වට්ඨති යෙව. “හෙසජ්ජත්ථඤ්ච අවිද්ධායෙව මුත්තා වට්ඨති”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තා. හෙසජ්ජත්ථාය පිසිත්වා යොජ්ජානං මුත්තානං රතනභාවච්ඡහනතො ගහණක්ඛණෙපි රතනාකාරෙන අපෙක්ඛාභාවා “හෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ඨති”ති වුත්තං. යාව පන තා මුත්තා රතනරූපෙන තිට්ඨන්ති, තාව ආමසිතුං න වට්ඨන්ති. එවං අඤ්ඤම්පි රතනපාසාණං පිසිත්වා හෙසජ්ජෙ යොජනත්ථාය ගහෙනුං වට්ඨති එව. ජාතරූපරජනං පන මිස්සෙත්වා යොජනහෙසජ්ජත්ථායපි සම්පට්ඨිතිතුං න වට්ඨති. ගහට්ඨෙහි යොජෙත්වා දිත්තම්පි යදි හෙසජ්ජෙ සුවණ්ණාදිරූපෙන තිට්ඨති, වියොජෙතුඤ්ච සක්කා, තාදිසං හෙසජ්ජම්පි න වට්ඨති. තං අබ්බොභාරිකත්තගතඤ්චෙව වට්ඨති. “ජාතිඵලිකං උපාදායා”ති වුත්තත්තා සුරියකත්තචන්දකත්තාදිකං ජාතිපාසාණං මණ්මහි එව සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. ආකරමුත්තොති ආකරතො මුත්තමත්තො. භණ්ඩමූලත්ථං සම්පට්ඨිතිතුං වට්ඨතිති ඉමිනාව ආමසිතුම්පි වට්ඨතිති දස්සෙති. පච්ඡත්වා කතොති කාවකාරෙහි පච්ඡත්වා කතො.

ධම්මසඬ්ඛො ව ධොතවිද්ධො ව රතනමිස්සො වාති යොජෙතඛිබ්බං. විද්ධොතිආදිභාවෙන කතජ්ජදො. රතනමිස්සොති කඤ්චනලතාදිවිචිත්තො මුත්තාදිරතනඛිවිතො ව. එතෙන ධම්මසඬ්ඛතො අඤ්ඤො රතනසම්මිස්සො අනාමාසොති දස්සෙති. සිලායම්පි එසෙව නයො. පානීයසඬ්ඛොති ඉමිනා ථාලකාදිආකාරෙන කතසඬ්ඛමයභාජනාති භික්ඛුනං සම්පට්ඨිතිතුං වට්ඨන්තිති සිද්ධං. සෙසන්ති රතනමිස්සං යපෙත්වා අවසෙසං. මුග්ගවණ්ණංයෙව රතනසම්මිස්සං කරොන්ති, න අඤ්ඤන්ති ආහ “මුග්ගවණ්ණො”ති, මුග්ගවණ්ණො රතනසම්මිස්සාව න වට්ඨතිති වුත්තං හොති. සෙසාති රතනසම්මිස්සං යපෙත්වා අවසෙසා සිලා.

බීජතො පට්ඨායාති ධාතුපාසාණතො පට්ඨාය. සුවණ්ණවෙතියන්ති ධාතුකරණ්ඩකං. පටික්ඛිපිති “ධාතුවිජ්ජනත්ථාය ගණ්හවා”ති අවත්වා “තුම්භාකං ගණ්හවා”ති පෙසිතත්තා පටික්ඛිපි. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.281) පන “පටික්ඛිපිති සුවණ්ණමයස්ස ධාතුකරණ්ඩකස්ස බුද්ධාදිරූපස්ස ව අත්තතො සන්තකකරණෙ නිස්සග්ගියත්තා වුත්ත”න්ති වුත්තං. සුවණ්ණබුබුලකන්ති සුවණ්ණතාරකං. “රූපියජඩ්ඛකට්ඨානෙ”ති වුත්තත්තා රූපියජඩ්ඛකස්ස ජාතරූපරජනං ආමසිත්වා ඡඩ්ඛෙතුං වට්ඨතිති වුත්තං. කෙළාපසිතුන්ති ආමසිත්වා ඉතො විතො ව සඤ්චාරෙතුං. වුත්තන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. කච්චරමෙව හරිතුං වට්ඨතිති ගොපකා වා හොන්තු අඤ්ඤො වා, හත්ථෙතපි පුඤ්ඤිත්වා කච්චරං අපනෙතුං වට්ඨති, “මලම්පි පමජ්ජිතුං වට්ඨති යෙවා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.281) වුත්තං.

විමතිවිනෝදනියං (වි. වි. ටී. 1.281) පන “කච්චරමෙව හරිතුං වට්ඨනීති ගොපකා වා භොන්තු අඤ්ඤෙ වා, හත්ථෙන්නපි පුඤ්ඡිත්වා කච්චරං අපනෙතුං වට්ඨනී, මලමපි මජ්ඣිකං වට්ඨනී ඵලානි වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති කෙළායනසදිසත්තා”ති වුත්තං. කථං න සමෙති? මහාඅට්ඨකථායං චෙතියසරගොපකා රුපියජඩ්ඛකට්ඨානෙ යිතාති තෙසංයෙව කෙළායනං අනුඤ්ඤාතං, න අඤ්ඤෙසං, තස්මා “ගොපකා වා භොන්තු අඤ්ඤෙ වා”ති වචනං මහාඅට්ඨකථාය න සමෙති.

කුරුන්දියං පන තම්පි පටික්ඛිත්තං, සුවණ්ණචෙතියෙ කච්චරමෙව හරිතුං වට්ඨනීති ඵත්තකමෙව අනුඤ්ඤාතං, තස්මා සාවධාරණං කත්වා වුත්තත්තා “හත්ථෙන්නපි පුඤ්ඡිත්වා”ති ව “මලමපි මජ්ඣිකං වට්ඨනී ඵලානි”ති ව වචනං කුරුන්දට්ඨකථාය න සමෙති, තස්මා විචාරෙතබ්බමෙතන්ති. ආරක්ඛාලොභන්ති සුවණ්ණචෙතියො කිත්තිමලොභවිසෙසො. තිව්ධඤ්ඤි කිත්තිමලොභං – කංසලොභං වට්ඨලොභං ආරක්ඛාලොභන්ති. තත්ථ තිපුතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං කංසලොභං නාම, සීසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං වට්ඨලොභං, රසතුත්ථෙහි රඤ්ජිතං තම්බං ආරක්ඛාලොභං නාම. “පකතිරසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං ආරක්ඛාලොභං”න්ති ව සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.281) වුත්තං. තං පන “ජාතරූපගතික”න්ති වුත්තත්තා උග්ගණ්හතො නිස්සග්ගියම්පි භොතීති කෙචි වදන්ති, රුපියෙසු පන අගණ්හත්තා නිස්සග්ගියං න භොති, ආමසනෙ සම්පට්ඨිතෙන ව දුක්ඛකට්ඨෙවති වෙදිතබ්බං. සබ්බොපි කප්පියොති යථාවුත්තසුවණ්ණාදිමයානං සෙනාසනපරික්ඛාරානං ආමසනගොපනාදිවසෙන පරිභොගො සබ්බථා කප්පියොති අධිප්පායො. තෙනාහ “තස්මා”තිආදි. “හික්ඛුනං ධම්මවිනයචණ්ණනට්ඨානෙ”ති වුත්තත්තා සඬ්ඝිකමෙව සුවණ්ණාදිමයං සෙනාසනං සෙනාසනපරික්ඛාරා ව වට්ඨන්ති, න පුග්ගලිකානීති ගහෙතබ්බං. පටිජග්ගිතුං වට්ඨන්තීති සෙනාසනපට්ඨන්ධතො වුත්තං.

43. සාමිකානං පෙසෙතබ්බන්ති සාමිකානං සාසනං පෙසෙතබ්බං. හින්දිත්වාති පට්ඨමෙව අනාමසිත්වා පාසාණාදිනා කිඤ්චිමත්තං හෙදං කත්වා පච්ඡා කප්පියහණ්ඩත්ථාය අධිට්ඨහිත්වා හත්ථෙන්න ගහෙතුං වට්ඨනී. තෙනාහ “කප්පියහණ්ඩං කර්ස්සාමිති සම්පට්ඨිතං වට්ඨනී”ති. ඵත්ථාපි තඤ්ච වියොජෙත්වා ආමසිතබ්බං. ඵලකජාලිකාදීනීති ඵත්ථ සරපරිත්තාණාය හත්ථෙන්න ගහෙතබ්බං. කිට්ඨාඵලකං අක්ඛිරක්ඛණත්ථාය අයලොභාදිහි ජාලාකාරෙන කත්වා සීසාදිසු පටිමුඤ්චිතබ්බං ජාලිකං නාම. ආදි-සද්දෙන කච්චාදිකං සඬ්ගණ්හාති. අනාමාසානීති මච්ඡජාලාදිපරුපරොධං සන්ධාය වුත්තං, න සරපරිත්තාණං තස්ස ආවුධහණ්ඩත්තාභාවා. තෙන වක්ඛති “පරුපරොධනිවාරණඤ්ඤි”තිආදි (වි. සඬ්ග. අට්ඨ. 43). ආසනස්සාති

වෙනියස්සසමන්තා කතපරිභණ්ඩස්ස. බන්ධිස්සාමිති කාකාදිනං අද්දසනත්ථාය බන්ධිස්සාමි.

“හෙරිසඤ්ඤාටොති සඤ්ඤාටිතවම්මහෙරි. විණාසඤ්ඤාටොති සඤ්ඤාටිතවම්මවිණා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.281) වුත්තං. “වම්මවිනද්ධා විණාහෙරිආදිනි”ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තවචනතො විසෙසාභාවා “කුරුන්දියං පනා”තිආදිනා තතො විසෙසස්ස වත්තුමාරද්ධත්තා ව හෙරිආදිනං විනද්ධොපකරණසමුහො හෙරිවිණාසඤ්ඤාටොති වෙදිතබ්බො “සඤ්ඤාටිතබ්බොති සඤ්ඤාටො”ති කත්වා. තුච්ඡපොක්ඛරන්ති අවිනද්ධවම්මහෙරිවිණානං පොක්ඛරං. ආරොපිතවම්මන්ති පුබ්බෙ ආරොපිතං හුත්වා පච්ඡා තතො අපනෙන්වා විසුං යපිතමුඛවම්මමත්තං, න සෙසොපකරණසහිතං, තං පන සඤ්ඤාතොති අයං විසෙසො. ඔනහිතුන්ති හෙරිපොක්ඛරාදිනි වම්මං ආරොපෙන්වා වම්මවද්ධිආදිනි සබ්බෙහි උපකරණෙහි විනන්ධිතුං. ඔනහාපෙතුන්ති තථෙව අඤ්ඤෙහි විනන්ධාපෙතුං.

ඉති විනයසඤ්ඤාගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායෙ

අනාමාසවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

සත්තමො පරිච්ඡෙදො.

8. අධිට්ඨානවිකප්පනවිනිච්ඡයකථා

44. එවං අනාමාසවිනිච්ඡයකථං කථෙත්වා ඉදාති අධිට්ඨානවිකප්පනවිනිච්ඡයං කථෙතුං “අධිට්ඨානවිකප්පනෙසු පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ අධිට්ඨියතෙ අධිට්ඨානං, ගහණං සල්ලක්ඛණන්ති අත්ථො. විකප්පියතෙ විකප්පනා, සඤ්ඤාප්පනං චිත්තනන්ති අත්ථො. තත්ථ “තිච්චරං අධිට්ඨානතුන්ති නාමං වත්වා අධිට්ඨානං. න විකප්පෙතුන්ති නාමං වත්වා න විකප්පෙතුං. එස නයො සබ්බත්ථ. තස්මා තිච්චරං අධිට්ඨහන්තෙන ‘ඉමං සඤ්ඤාටිං අධිට්ඨාමි’තිආදිනා නාමං වත්වා අධිට්ඨානබ්බං. විකප්පෙන්තෙන පන ‘ඉමං සඤ්ඤාටි’න්තිආදිනා තස්ස තස්ස චිචරස්ස නාමං අග්ගහෙත්වා ‘ඉමං චිචරං තුය්හං විකප්පෙමි’ති විකප්පෙතබ්බං. තිච්චරං වා හොතු අඤ්ඤං වා, යදි තං තං නාමං ගහෙත්වා විකප්පෙති, අවිකප්පිතං හොති, අතිරෙකචිචරට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.469) පන “තිච්චරං අධිට්ඨානතුන්ති සඤ්ඤාටිආදිනාමෙන අධිට්ඨානං. න විකප්පෙතුන්ති ඉමිනා නාමෙන න විකප්පෙතුං, එතෙන විකප්පිතතිච්චරො තෙච්චරිකො න හොති, තස්ස තස්මිං අධිට්ඨිතතිච්චරෙ විය අවිප්පවාසාදිනා කාතබ්බවිධි න කාතබ්බොති දස්සෙති, න

පන විකප්පනෙ දොසො”ති වුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 469)
පන “තිව්වරං අධිට්ඨාතුන්ති එත්ථ තිව්වරං තිව්වරාධිට්ඨානෙන
අධිට්ඨාතබ්බසුත්තකං, යං වා තිව්වරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං
අනුජානාමි, තස්ස අධිට්ඨානකාලපරිච්ඡේදාභාවතො සබ්බකාලං ඉච්ඡන්තස්ස
අධිට්ඨාතුංයෙව අනුජානාමි, තං කාලපරිච්ඡේදං කත්වා විකප්පෙතුං
නානුජානාමි, සති පන පච්චයෙ යදා තදා වා පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතුං
වට්ටතිති ‘අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙති’ති වචනතො සිද්ධං
හොති”ති වුත්තං.

ඉමෙසු පන තීසු ටිකාවාදෙසු තතියවාදො යුත්තතරො විය දිස්සති. කස්මා?
පාළියා අට්ඨකථාය ව සංසන්දනතො. කථං? පාළියඤ්ඤි කතපරිච්ඡේදාසුයෙව
ද්වීසු වස්සිකසාටිකකණ්ඩුපට්ඨිජාදීසු තතො පරං විකප්පෙතුන්ති වුත්තං, තතො
අඤ්ඤෙසු න විකප්පෙතුං ඉවචෙව, තස්මා තෙසු අසති පච්චයෙ නිව්චං
අධිට්ඨාතබ්බමෙව හොති, න විකප්පෙතබ්බන්ති අයං පාළියා අධිප්පායො
දිස්සති, ඉතරාසු පන ද්වීසු අනුඤ්ඤාතකාලෙයෙව අධිට්ඨාතබ්බං, “තතො පරං
විකප්පෙතු”න්ති එවං පාළියා සංසන්දන, අට්ඨකථායං තිව්වරං
තිව්වරසඬ්ඛෙපෙන පරිහරතො අධිට්ඨාතුමෙව අනුජානාමි, න විකප්පෙතුං.
වස්සිකසාටිකං පන වාතුමාසතො පරං විකප්පෙතුමෙව, න අධිට්ඨාතුං, එවඤ්ච
සති යො තිව්වරෙ එකෙන විවරෙන විප්පවසිතුකාමො හොති, තස්ස
විවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විප්පවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො
හොතිති.

පයමවාදෙ “න විකප්පෙතු”න්ති නාමං වත්වා “න විකප්පෙතු”න්ති
අත්ථො වුත්තො, එවං සන්තෙ “තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති එත්ථ තතො
පරං නාමං වත්වා විකප්පෙතුන්ති අත්ථො භවෙය්‍ය, සො ව අත්ථො
විකප්පනාධිකාරෙන වුත්තො, “නාමං වත්වා”ති ව විසෙසනෙ කත්තබ්බෙ සති
“න විකප්පෙතු”න්ති ව “තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති ව හෙදවචනං න සියා,
සබ්බෙසුපි විවරෙසු නාමං අවත්වාව විකප්පෙතබ්බතො, දුතියවාදෙ ව “න
විකප්පෙතු”න්ති ඉමිනා නාමෙන න විකප්පෙතුන්ති වුත්තං, න අනුජානාමිති
පාඨසෙසො. පයමෙ ව “තිව්වරං වා හොතු අඤ්ඤං වා, යදි තං තං නාමං
ගහෙත්වා විකප්පෙති, අවිකප්පිතං හොති, අතිරෙකවිවරට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති.
දුතියෙ ව “න පන විකප්පනෙ දොසො”ති, තඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤවිරුද්ධං විය
දිස්සති, තස්මා විවාරෙතබ්බමෙන.

තතො පරං විකප්පෙතුන්ති වාතුමාසතො පරං විකප්පෙත්වා
පරිභුඤ්ජිතුන්ති තීසු ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කෙච්චි පන “තතො පරං විකප්පෙත්වා
යාව ආගාමිසංවච්ඡරෙ වස්සානං වාතුමාසං, තාව යපෙතුං අනුඤ්ඤාත”න්තිපි
වදන්ති. “තතො පරං විකප්පෙතුං අනුජානාමිති එත්තාවතා වස්සිකසාටිකං

කණ්ඩුපට්ඨිඡාදිඤ්ච තං තං නාමං ගහෙත්වා විකප්පෙතුං අනුඤ්ඤාතන්ති එවමත්ථො න ගහෙතඛිබ්බො. තතො පරං වස්සිකසාට්ඨිකාදිනාමස්සෙව අභාවතො, කස්මා තතො පරං විකප්පෙත්තෙනපි නාමං ගහෙත්වා න විකප්පෙතඛිබ්බං. උභින්නමපි තතො පරං විකප්පෙත්වා පරිභොගස්ස අනුඤ්ඤාතන්තා තථාචිකප්පිතං අඤ්ඤනාමෙන අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බන්ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්ත”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) වුත්තං. විමතිවිනොදනියමපි (වි. වි. ටී. 1.469) “තතො පරන්ති වාතුමාසතො පරං විකප්පෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතන්ති කෙච්චි වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘විකප්පෙත්වා යාව ආගාමිවස්සානං තාව යපෙතුං වට්ටනී’ති වදන්ති. අපරෙ පන ‘විකප්පෙන න දොසො, තථා විකප්පිතං පරික්ඛාරාදිනාමෙන අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බ’න්ති වදන්ති”ති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 469) පන “වස්සිකසාට්ඨිකං තතො පරං විකප්පෙතුංයෙව, නාධිට්ඨාතුං. වත්ථඤ්ඤි කතපරියොසිතං අන්තොවාතුමාසෙ වස්සානදිවසං ආදිං කත්වා අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතුං අනුජානාමි, වාතුමාසතො උද්ධං අත්තතො සන්තකං කත්වා යපෙතුකාමෙන විකප්පෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො”ති වුත්තං. ඉධාපි පච්ඡිමවාදො පසත්ථතරොති දිස්සති, කස්මා? සුවිඤ්ඤෙය්සාත්තා, පුරිමෙසු පන ආචරියානං අධිප්පායොයෙව දුවිඤ්ඤෙය්සා හොති නානාවාදස්සෙව කථිතන්තා. මුට්ඨිපඤ්චකන්ති මුට්ඨියා උපලක්ඛිතං පඤ්චකං මුට්ඨිපඤ්චකං, චතුහත්ථෙ මිනිත්වා පඤ්චමං හත්ථමුට්ඨිං කත්වා මිනිතඛිබ්බන්ති අධිප්පායො. කෙච්චි පන “මුට්ඨිහත්ථානං පඤ්චකං මුට්ඨිපඤ්චකං. පඤ්චපි හත්ථා මුට්ඨි කත්වා මිනිතඛිබ්බා”ති වදන්ති. මුට්ඨිත්තිකන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. ද්විහත්ථෙන අන්තරවාසකෙන තිමණ්ඩලං පට්ඨිඡාදෙතුං සක්කාති ආහ “පාරුපනෙනපි”තිආදි. අතිරෙකන්ති සුගතච්චරතො අතිරෙකං. ඌනකන්ති මුට්ඨිපඤ්චකාදිතො ඌනකං. තෙන ච තෙසු තිච්චරාධිට්ඨානං න රුහතීති දස්සෙති.

ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමිති ඉමං සඬ්ඝාටිඅධිට්ඨානං උක්ඛිපාමි, පරිච්චජාමිති අත්ථො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) පන “පච්චුද්ධරාමිති යපෙමි, පරිච්චජාමිති වා අත්ථො”ඉච්චෙව වුත්තං. කායවිකාරං කරොන්තෙනාති හත්ථෙන චීවරං පරාමසන්තෙන, වාලෙන්තෙන වා. වාචාය අධිට්ඨාතඛිබ්බාති එත්ථ කායෙනපි වාලෙන්වා වාචමිපි හින්දිත්වා කායවාචාහි අධිට්ඨානමිපි සඬ්ඝහිතන්ති වෙදිතඛිබ්බං, “කායෙන අච්ඡිස්ත්වා”ති වත්තඛිබ්බන්තා අහත්ථපාසහත්ථපාසවසෙන දුවිධං අධිට්ඨානං. තත්ථ “හත්ථපාසො නාම අඬ්ඬතෙය්සහත්ථො වුච්චති. ‘ද්වාදසහත්ථ’න්ති කෙච්චි වදන්ති, තං ඉධ න සමෙතී”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.469) වුත්තං.

“ඉදානි සම්මුඛාපරම්මුඛාහෙදෙන දුට්ඨං අධිට්ඨානං දස්සෙතුං “සචෙ හත්ථපාසෙතිආදි වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) පන “හත්ථපාසෙති ච ඉදං ද්වාදසහත්ථං සන්ධාය වුත්තං, තස්මා ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ යීතං ‘ඉම’න්ති වත්වා අධිට්ඨානබ්බං, තතො පරං ‘එත’න්ති වත්වා අධිට්ඨානබ්බන්ති කෙච්චි වදන්ති, ගණ්ඨිපදෙසු පනෙත්ථ න කිඤ්චි වුත්තං, පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච සබ්බත්ථ ‘හත්ථපාසො’ති අඛිඨතෙය්‍යහත්ථො වුච්චති, තස්මා ඉධ විසෙසවිකප්පනාය කාරණං ගවෙසිතබ්බං”න්ති වුත්තං. එවං පාළියට්ඨකථාසුපි අඛිඨතෙය්‍යහත්ථමෙව හත්ථපාසො වුත්තො, ටිකාවරියෙහි ච තදෙව සම්පට්ඨිතො, තස්මා අඛිඨතෙය්‍යහත්ථබ්බන්තරෙ යීතං විවරං “ඉම”න්ති, තතො බහිභූතං “එත”න්ති වත්වා අධිට්ඨානබ්බං.

“සාමන්තවිහාරෙති ඉදං යපිතට්ඨානසල්ලක්ඛණයොග්ගෙ යීතං සන්ධාය වුත්තං, තතො දුරෙ යීතමපි යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්තෙන අධිට්ඨානබ්බමෙව. තත්ථාපි විවරස්ස යපිතභාවසල්ලක්ඛණමෙව පමාණං. න හි සක්කා නිව්චස්ස යානං සල්ලක්ඛෙතුං, එකස්මිං විහාරෙ යපෙත්වා තතො අඤ්ඤස්මිං යපිතන්ති අධිට්ඨානං න වට්ටති. කෙච්චි පන ‘තථාපි අධිට්ඨිතෙ න දොසො’ති වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති, විමංසිතබ්බං”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.469) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) පන “සාමන්තවිහාරො නාම යත්ථ තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තෙතුං සක්කා. සාමන්තවිහාරෙති ඉදං දෙසනාසිසමත්තං, තස්මා යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා දුරෙ යීතමපි අධිට්ඨානබ්බන්ති වදන්ති. යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වාති ච ඉදං යපිතට්ඨානසල්ලක්ඛණං අනුච්ඡිකන්ති කත්වා වුත්තං, විවරසල්ලක්ඛණමෙවෙත්ථ පමාණං”න්ති වුත්තං. චරිතද්ධිට්ඨකායඤ්ච (චරිත. ටී. පාරාජික 469) “සඬ්ඝාටි උත්තරාසඬ්ගො අත්තරවාසකන්ති අධිට්ඨිතානධිට්ඨිතානං සමානමෙව නාමං. ‘අයං සඬ්ඝාටි’තිආදීසු අනධිට්ඨිතා වුත්තා. ‘තිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා’ති එත්ථ අධිට්ඨිතා වුත්තා. සාමන්තවිහාරෙති ගොචරගාමතො විහාරෙති ධම්මසිරිත්ථෙරො. දුරතරෙපි ලබ්භතෙවාති ආචරියා. අනුගණ්ඨිපදෙපි ‘සාමන්තවිහාරෙති දෙසනාසිසමත්තං, තස්මා යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා දුරෙ යීතමපි අධිට්ඨානබ්බං’න්ති වුත්තං. සාමන්තවිහාරො නාම යත්ථ තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තිතුං සක්කා. රත්තිවිජ්ජවාසං රක්ඛන්තෙන තතො දුරෙ යීතං අධිට්ඨානං න වට්ටති, එවං කිර මහාඅට්ඨකථායං වුත්තන්ති. කෙච්චි ‘විවරවංසෙ යපිතං අඤ්ඤො පරිවත්තෙත්වා නාගදන්තෙ යපෙති, තං අජානිත්වා අධිට්ඨහත්තස්සපි රුහති විවරස්ස සල්ලක්ඛිතත්තා’ති වදන්ති”ති, තස්මා ආචරියානං මතහෙදං සංසන්දිත්වා ගහෙතබ්බං.

අධිට්ඨහිත්වා යපිතවත්ථෙහිති පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා යපිතවත්ථෙහි. තෙනෙව “ඉමං පච්චුද්ධරාමී”ති පරික්ඛාරවොළස්ස පච්චුද්ධාරං දස්සෙති, එතෙන ව තෙව්වරිකධුතඨගං පරිහරන්තෙන පංසුකුලාදිවසෙන ලද්ධං වත්ථං දසාහබ්බන්තරෙ කත්වා රජිත්වා පාරුපිතුමසක්කොන්තෙන පරික්ඛාරවොළවසෙන අධිට්ඨහිත්වා ව දසාහමතික්කමාපෙනබ්බං, ඉතරථා නිස්සග්ගියං හොතීති දස්සෙති, තෙනෙව “රජිතකාලතො පන පටියාය නික්ඛිපිතුං න වට්ටති, ධුතඨගවොරො නාම හොතී”ති විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.25) වුත්තං. පුන අධිට්ඨාතබ්බානීති ඉදඤ්ච සඨසාරිආදිතිව්වරනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස වසෙන වුත්තං, ඉතරස්ස පන පුරිමාධිට්ඨානමෙව අලන්ති වෙදිතබ්බං. පුන අධිට්ඨාතබ්බන්ති ඉමිනා කප්පබ්බන්දුපි දාතබ්බන්ති දස්සෙති. අධිට්ඨානකිව්චං නත්ථීති ඉමිනා කප්පබ්බන්දුදානකිව්චමපි නත්ථීති දස්සෙති, මහන්තතරමෙවාතිආදි සබ්බාධිට්ඨානසාධාරණලක්ඛණං. තත්ථ පුන අධිට්ඨාතබ්බන්ති අනධිට්ඨිතව්වරස්ස එකදෙසභූතත්තා අනධිට්ඨිතඤ්චෙ, අධිට්ඨිතස්ස අප්පභාවෙන එකදෙසභූතං අධිට්ඨිතසඨ්ඨමෙව ගච්ඡති, තථා අධිට්ඨිතඤ්චෙ, අනධිට්ඨිතස්ස එකදෙසභූතං අනධිට්ඨිතසඨ්ඨං ගච්ඡතීති ලක්ඛණං. න කෙවලඤ්චෙත්ථ දුතියපට්ටමෙව, අථ බො තතියපට්ටාදිකමපි. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ...පෙ.... උතුද්ධටානං දුස්සානං චතුග්ගුණං සඨසාරිං...පෙ.... පංසුකුලෙ යාවදත්ථ”න්ති (මහාව. 348).

මුට්ඨිපඤ්චකාදිතිව්වරප්පමාණයුත්තං සන්ධාය “තිව්වරං පනා”තිආදි වුත්තං. පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුන්ති පරික්ඛාරවොළං කත්වා අධිට්ඨාතුං. අවසෙසා භික්ඛුති වක්ඛමානකාලෙ නිසින්නා භික්ඛු. තස්මා වට්ටතීති යථා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිව්වරං අධිට්ඨාතුං, න විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) වුත්තං, එවං පරික්ඛාරවොළමපි වුත්තං, න වස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො වුත්තො, න ව සඨ්ඨාපරිච්ඡෙදො, තස්මා තිණ්ඤි ව්වරානි පච්චුද්ධරිත්වා ඉමානි ව්වරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති අත්ථො. නිධානමුඛමෙතන්ති එතං පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං නිධානමුඛං යපනමුඛං, අතිරෙකව්වරට්ඨපනකාරණන්ති අත්ථො. කථං ඤායතීති වෙ, තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිව්වරං, අත්ථො ව හොති පරිස්සාවනෙහිපි ථවිකාහිපි. එතස්මිං වත්ථුස්මිං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළක”න්ති අනුඤ්ඤාතත්තා භික්ඛුනඤ්ච එකමෙව පරිස්සාවනං, ථවිකා වා වට්ටති, න ද්වෙ වා තිණ්ඤි වානි පටික්ඛෙපාභාවතො විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණානි, අතිරෙකප්පමාණානි වා පරිස්සාවනාදීනි පරික්ඛාරානි කප්පන්තීති සිද්ධං. පයමං තිව්වරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතබ්බං, පුන පරිහරිතුං අසක්කොන්තෙන පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතබ්බං, න ත්වෙව ආදිතොව ඉදං වුත්තං. බද්ධසීමාය අවිජ්ජවාසසීමාසම්මුතිසම්භවතො

විවරවිජ්ජවාසෙ නෙවත්ථි දොසොති න තත්ථ දුජ්ජරිහාරොති ආහ
“අබද්ධසීමාය දුජ්ජරිහාර”න්ති.

45. අතිරිත්තජ්ජමාණාය ඡෙදනකං පාවිත්තියන්ති ආහ
“අනතිරිත්තජ්ජමාණා”ති. තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බාති
වස්සිකමාසතො පරං අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා, ඉමිනා
චතුත්තං වස්සිකමාසානං උපරි අධිට්ඨානං තිට්ඨතීති විඤ්ඤායති, අසතො
පච්චුද්ධරායොගා, යඤ්ච මාතිකාර්ථකථායං (කඨබ්බා. අට්ඨ.
කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “වස්සිකසාරිකා වස්සානමාසාතික්කමෙනාපි
කණ්ඩුපට්ඨිජාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහන්ති”ති චුත්තං, තං
සමන්තපාසාදිකායං නත්ථි, පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච “අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ
ආපජ්ජති, නො ගිම්හෙ”ති එත්ථ න තං චුත්තං, කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ
පාටිපදදිවසෙ විකජ්ජෙත්වා යපිතං වස්සිකසාරිකං නිවාසෙත්තො හෙමන්තෙ
ආපජ්ජති. කරුන්දියං පන “කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා
හෙමන්තෙ ආපජ්ජති”ති චුත්තං, තම්පි සුචුත්තං. “වාතුමාසං අධිට්ඨානං, තතො
පරං විකජ්ජෙතු”න්ති හි චුත්තං. තත්ථ මහාඅට්ඨකථායං නිවාසනපච්චයා
දුක්කටං චුත්තං, කරුන්දට්ඨකථායං පන අපච්චුද්ධාරපච්චයා, තස්මා
කරුන්දියං චුත්තනායෙනපි වස්සිකසාරිකා වස්සානාතික්කමෙපි අධිට්ඨානං න
විජහතීති පඤ්ඤායති. අධිට්ඨානවිජහනෙසු ච වස්සානමාසආබාධානං විගමෙ
විජහනං මාතිකාර්ථකථායම්පි න උද්ධටං, තස්මා සමන්තපාසාදිකායං (පාරා.
අට්ඨ. 2.469) ආගතනායෙන යාව පච්චුද්ධාරා අධිට්ඨානං තිට්ඨතීති ගහෙතබ්බං.

නභානත්ථාය අනුඤ්ඤාතත්තා “වණ්ණහෙදමත්තරත්තාපි වෙසා
වට්ඨති”ති චුත්තං. ද්වෙ පන න වට්ඨන්තීති ඉමිනා සඬ්ඝාට්ඨාදීසුපි
දුතියඅධිට්ඨානං න රුහති, තං අතිරෙකවිවරං හොතීති දස්සෙති. මහාපච්චරියං
විවරවසෙන පරිභොගකිව්චස්ස අභාවං සන්ධාය “අනාපත්ති”ති චුත්තා
සෙනාසනපරිභොගත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙ විය. යං පන “පච්චත්ථරණම්පි
අධිට්ඨානබ්බ”න්ති චුත්තං, තං සෙනාසනත්ථායෙවාති නියමිතං න හොති
නචසු චීවරෙසු ගහිතත්තා, තස්මා අත්තතො නාමෙන අධිට්ඨහිත්වා නිදහිත්වා
පරික්ඛාරවොළං විය යථා තථා විනිශ්ච්ඡිතමෙවාති ගහෙතබ්බං,
පාවාරොකොජ්ජොති ඉමෙසම්පි පච්චත්ථරණාදිනා ලොකෙපි වොහරණතො
සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණතො විසුං ගහණං කතං. සචෙ
අවසානෙ අපරාවස්සිකසාරිකා උජ්ජන්තා හොති, පුරිමවස්සිකසාරිකං
පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙත්වා අධිට්ඨානබ්බාති වදන්ති.

නිසිදනම්හි පමාණයුත්තන්ති “දීසතො සුගතවිදත්ථියා ද්වෙ විදත්ථියො,
විත්ථාරතො දියඬ්ඪං, දසා විදත්ථි”තිඉමිනා පමාණෙන යුත්තං, තං පන
මජ්ඣිමපුරිසහත්ථසඬ්ඪානෙන වඬ්ඪකීහත්ථෙන දීසතො තිහත්ථං හොති,

විත්ථාරතො ඡළඬගුලාධිකද්විහත්ථං, දසා විදත්ථාධිකහත්ථං, ඉදානි මනුස්සානං පකතිහත්ථෙත දීඝතො විදත්ථාධිකවතුහත්ථං හොති, විත්ථාරතො නවඬගුලාධිකතිහත්ථං, දසා ඡළඬගුලාධිකද්විහත්ථා, තතො උභං වට්ඨති, න අධිකං “තං අතික්කාමයතො ඡෙදනකං පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 533) චුත්තත්තා. කණ්ඩුපට්ඨජාදියා පමාණකාති “දීඝතො වතස්සො විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ද්වෙ විදත්ථියො”ති (පාවි. 538) චුත්තත්තා එවං චුත්තප්පමාණයුත්තා, සා පන වඩ්ඪකීහත්ථෙත දීඝතො ඡහත්ථා හොති, විත්ථාරතො තිහත්ථා, ඉදානි පකතිහත්ථෙත පන දීඝතො නවහත්ථා හොති, තිරියතො විදත්ථාධිකවතුහත්ථාති වෙදිතබ්බා.

විකප්පනුපගපච්ඡිමච්චරප්පමාණං පරික්ඛාරවොළන්ති එත්ථ පන විකප්පනුපගපච්ඡිමච්චරප්පමාණං නාම සුගතඬගුලෙන දීඝතො අට්ඨඬගුලං හොති, තිරියතො චතුරඬගුලං, වඩ්ඪකීහත්ථෙත දීඝතො එකහත්ථං හොති, තිරියතො විදත්ථිප්පමාණං, ඉදානි පකතිහත්ථෙත පන දීඝතො විදත්ථාධිකහත්ථං හොති, තිරියතො ඡළඬගුලාධිකවිදත්ථිප්පමාණං. තෙනාහ “තස්ස පමාණ”න්තිආදි.

හෙසප්පත්ථායාතිආදීසු අත්තතො සන්තකභාවතො මොචෙත්වා යජිතං සන්ධාය “අනධිට්ඨිතෙපි නත්ථි ආපත්ති”ති චුත්තං, “ඉදං හෙසප්පත්ථාය, ඉදං මාතුයා”ති විහජිත්වා සකසන්තකභාවතො මොචෙත්වා යපෙන්නෙන අධිට්ඨානකිව්චං නත්ථිති අධිප්පායො. “ඉමිනා හෙසප්පං චෙතාපෙස්සාමි, ඉදං මාතුයා දස්සාමි”ති යපෙන්නෙන පන අධිට්ඨානබ්බමෙවාති වදන්ති. සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙති එත්ථ අනිවාසෙත්වා අපාරුපිත්වා කෙවලං මඤ්චපියෙසුයෙව අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජියමානං පච්චත්ථරණං අත්තතො සන්තකමිපි අනධිට්ඨාතුං වට්ඨතිති වදන්ති, හෙට්ඨා පන පච්චත්ථරණමිපි අධිට්ඨානබ්බමෙවාති අවිසෙසෙන චුත්තත්තා අත්තතො සන්තකං අධිට්ඨානබ්බමෙවාති අමිහාකං බන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. තත්තෙ ධීතංයෙව අධිට්ඨානබ්බන්ති එත්ථ පච්ඡා විතට්ඨානං අධිට්ඨිතමෙව හොති, පුන අධිට්ඨානකිව්චං නත්ථි. සචෙ පන පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා අන්තරන්තරා විතං හොති, පුන අධිට්ඨානබ්බන්ති වදන්ති. එසෙව නයොති විකප්පනුපගප්පමාණමත්තෙ විතෙ තත්තෙ ධීතංයෙව අධිට්ඨානබ්බන්ති අත්ථො.

46. “භීතායාවත්තනෙනාති ‘සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනෙනා’ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං, තං යුත්තං අඤ්ඤස්ස දානෙ විය වීචරෙ නිරාලයභාවෙනෙව පරිච්චත්තත්තා. කෙච් පන ‘භීතායාවත්තනෙනාති භික්ඛුනියා ගිහිභාවුපගමනෙනෙනවාති එතමත්ථං ගහෙත්වා භික්ඛු පන විබ්භමන්තොපි යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, තාව භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න

විජහති'ති වදන්ති, තං න ගහෙනබ්බං 'භික්ඛුනියා භිනායාවත්තනෙනා'ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා. භික්ඛුනියා භි ගිහිභාවුපගමනෙන අධිට්ඨානවිජහනං විසුං වත්තබ්බං නත්ථි තස්සා විබ්භමනෙනෙව අස්සමණිභාවතො. සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනාති පන ඉදං සචෙ භික්ඛුලිඛිගෙ ධිතොව සික්ඛං පච්චක්ඛාති, තස්ස කායලග්ගමපි චීවරං අධිට්ඨානං විජහති දිස්සන්තං වුත්ත'න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.469) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.469) පන "භිනායාවත්තනෙනාති ඉදං අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපජ්ජිත්වා භික්ඛුපටිඤ්ඤාය ධිතස්ස චෙව තිත්ථියපක්කන්තස්ස ච භික්ඛුනියා ච භික්ඛුනිභාවෙ නිරපෙක්ඛතාය ගිහිලිඛිගතිත්ථියලිඛිගග්ගහණං සන්ධාය වුත්තං. සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනං සන්ධාය වුත්තන්ති කෙච්ච වදන්ති, තං න යුත්තං, තදාපි තස්ස උපසම්පන්නත්තා චීවරස්ස ච තස්ස සන්තකත්තා විජහනතො'ති වුත්තං, ඉති ඉමානි ද්වෙ වචනානි අඤ්ඤමඤ්ඤවිරුද්ධානි භුත්වා දිස්සන්ති.

අට්ඨකථායං පන "භිනායාවත්තනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනා'ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) විසුං වුත්තත්තා භිනායාවත්තන්තෙ සති සික්ඛං අප්පච්චක්ඛන්තෙපි චීවරං අධිට්ඨානං විජහති, සික්ඛං පච්චක්ඛන්තෙ සති භිනාය අනාවත්තන්තෙපිති අධිප්පායො දිස්සති, තස්මා සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය කෙවලං ගිහිභාවං උපගච්ඡන්තස්ස කිඤ්ඤාපි භික්ඛුභාවො අත්ථි, චීවරස්ස ච තස්ස සන්තකත්තා විජහනං, තථාපි "භිනායාවත්තනෙනා'ති වුත්තත්තා ගිහිභාවුපගමනෙනෙව අධිට්ඨානවිජහනං සියා යථා තං ලිඛිගපරිවත්තනෙන. ගිහිභාවං අනුපගන්ත්වා ච කෙවලං සික්ඛාපච්චක්ඛානං කරොන්තස්ස කිඤ්ඤාපි භික්ඛුලිඛිගං අත්ථි, චීවරස්ස ච තස්ස සන්තකත්තා විජහනං, තථාපි "සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනා'ති වුත්තත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනෙව අධිට්ඨානවිජහනං සියා යථා තං පච්චුද්ධරණෙ, තස්මා භික්ඛු වා භොතු භික්ඛුනී වා, භිනායාවත්තිස්සාමිති විත්තෙන ගිහිලිඛිගග්ගහණෙන චීවරං අධිට්ඨානං විජහති. සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන පන භික්ඛුස්සෙව චීවරං භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛානාභාවාති අයමම්භාකං බන්ති. අන්තිමවත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්නකතිත්ථියපක්කන්තකානං පන චීවරස්ස අධිට්ඨානවිජහනං අට්ඨකථායං අනාගතත්තා තෙසඤ්ච භිනායාවත්තානාවොභාරාභාවා විචාරෙතබ්බං.

කනිට්ඨභිගුලිනබ්බසෙනාති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදං දස්සෙති. ඔරතො පරතොති එත්ථ ච "ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, පරතො න භින්දති"ති වුත්තං. කථං ඔරපරභාවො චෙදිතබ්බොති? යථා නදීපරිච්ඡින්නෙ පදෙසෙ මනුස්සානං වසනදිසාභාගෙ තීරං ඔරිමං නාම භොති, ඉතරදිසාභාගෙ තීරං පාරිමං නාම, තථා භික්ඛුනං නිවාසනපාරුපනට්ඨානභූතං චීවරස්ස මජ්ඣට්ඨානං යථාවුත්තවිදන්ථිආදිප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරං නාම, චීවරපරියන්තට්ඨානං

පරං නාම, ඉති ලොකතො වා යථා ච ඔරතො භොගං පරතො අන්තං කත්වා විවරං යපෙතබ්බන්ති චුත්තෙ භික්ඛුනො අභිමුඛට්ඨානං ඔරං නාම, ඉතරට්ඨානං පරං නාම, එවං භික්ඛුනං නිවාසනපාරුපනට්ඨානං ඔරං නාම, ඉතරං පරං නාම. එවං සාසනතො වා ඔරපරභාවො වෙදිතබ්බො. තෙනෙව යො පන දුබ්බලට්ඨානෙ පටිමං අග්ගලං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ඡිත්දිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයොති සකලස්මිං විවරෙ අධිට්ඨානභිජ්ජනාභිජ්ජනභාවො දස්සිතො. තෙන චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටි. 1.469) “එස නයොති ඉමිනා පමාණයුත්තෙසු යත්ථ කත්ථවි ඡිද්දෙ අධිට්ඨානං විජහතිතආදිඅත්ථං සඬගණ්භාති” ති.

බුද්දකං විවරන්ති මුට්ඨිපඤ්චකාදිහෙදප්පමාණතො අනුනමෙව බුද්දකවිවරං. මහන්තං වා බුද්දකං කරොතීති එත්ථ තිණ්ණං විවරානං වතුසු පස්සෙසු යස්මිං පදෙසෙ ඡිද්දං අධිට්ඨානං න විජහති, තස්මිං පදෙසෙ සමන්තතො ඡිත්දිත්වා බුද්දකං කරොන්තස්ස අධිට්ඨානං න විජහතීති අධිප්පායො. විමතිවිනොදනියං පන චුත්තං “මහන්තං වා බුද්දකං වා කරොතීති එත්ථ අතිමහන්තං විවරං මුට්ඨිපඤ්චකාදිපච්ඡිමප්පමාණයුත්තං කත්වා සමන්තතො ඡිත්දනෙතෙපි විච්ඡිත්දනකාලෙ ඡිජ්ජමානට්ඨානං ඡිද්දසඬං න ගච්ඡති, අධිට්ඨානං න විජහති එවාති සිජ්ඣති, ‘සට්ඨන්තා ඡිත්දති න භිජ්ජති’ ති වචනෙන ච සමෙති. පරික්ඛාරවොලං පන විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො ඌනං කත්වා ඡිද්දං අධිට්ඨානං විජහති අධිට්ඨානස්ස අනිස්සයත්තා, තාති පුන බද්ධාති සට්ඨාති පුන අධිට්ඨානබ්බමෙවොති වෙදිතබ්බං. කෙච් පන ‘වස්සිකසාට්ඨිකවිවරෙ ද්විධා ඡිත්තෙ යදිපි එකෙකං බණ්ඩං පච්ඡිමප්පමාණං භොති, එකස්මිංයෙව බණ්ඩෙ අධිට්ඨානං තිට්ඨති, න ඉතරස්මිං, ද්වෙ පන න වට්ටන්ති’ ති චුත්තත්තා නිසිදනකණ්ඩුපට්ඨිඡාදිසුපි එසෙව නයොති වදන්ති” ති.

47. සම්මුඛෙ පවත්තා සම්මුඛාති පච්චත්තවචනං, තඤ්ච විකප්පනාවිසෙසනං, තස්මා “සම්මුඛෙ” ති භූමිමත්ථෙ නිස්සක්කවචනං කත්වාපි අත්ථං වදන්ති, අභිමුඛෙති අත්ථො. අථ වා සම්මුඛෙන අත්තතො වාචාය එව විකප්පනා සම්මුඛාවිකප්පනා. පරම්මුඛෙන විකප්පනා පරම්මුඛාවිකප්පනාති කරණත්ථෙතෙපි අත්ථො දට්ඨබ්බො. අයමෙව පාළියා සමෙති. සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවන්ති ආසන්තදුරභාවං. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටතීති එත්තකෙනෙව විකප්පනාකිච්චස්ස නිට්ඨිතත්තා අතිරෙකවිවරං න භොතීති දසාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං න ජනෙතීති අධිප්පායො. පරිභුඤ්ජතුං...පෙ.... න වට්ටතීති සයං අපච්චුද්ධාරණපරිභුඤ්ජනෙ පාචිත්තියං, අධිට්ඨගතෙ පරෙසං විස්සජ්ජනෙ ව දුක්කටඤ්ච සන්ධාය චුත්තං. පරිභොගාදයොපි වට්ටන්තීති පරිභොගවිස්සජ්ජනඅධිට්ඨානාති වට්ටන්ති. අපි-සද්දෙන නිධෙතුම්පි වට්ටතීති අත්ථො. එතෙන පච්චුද්ධාරෙපි කතෙ විවරං

අධිට්ඨාතුකාමෙන විකප්පිතච්චරමෙව භොති, න අතිරෙකච්චරං, තං පන තිච්චරාදිනාමෙන අධිට්ඨාතුකාමෙන අධිට්ඨහිතබ්බං, ඉතරෙන විකප්පිතච්චරමෙව කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති දස්සෙති.

කෙච්චි පන “යං විකප්පිතච්චරං, තං යාව පරිභොගකාලා අපච්චුද්ධරාපෙත්වා නිදහෙතබ්බං, පරිභොගකාලෙ පන සම්පත්තෙ පච්චුද්ධරාපෙත්වා අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යදි හි තතො පුබ්බෙපි පච්චුද්ධරාපෙය්‍ය, පච්චුද්ධාරෙතෙව විකප්පනාය විගතත්තා අතිරෙකච්චරං නාම භොති, දසාභාතික්කමෙ පත්තෙව නිස්සග්ගියං, තස්මා යං අපරිභුඤ්ජිත්වා ය්‍යපෙතබ්බං, තදෙව විකප්පෙතබ්බං. පච්චුද්ධාරෙ ව කතෙ අන්තොදසාහෙයෙව අධිට්ඨාතබ්බං. යඤ්ච අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469) ‘තතො පරං පරිභොගාදි වට්ටතී’තිආදි වුත්තං, තං පාළියා විරුජ්ඣති”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව. පාළියඤ්චි “අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙති”ති (පාරා. 469) ව “සාමං ච්චරං විකප්පෙත්වා අපච්චුද්ධාරණං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 373) ව “අනාපත්ති සො වා දෙති, තස්ස වා විස්සාසන්තො පරිභුඤ්ජති”ති (පාවි. 376) ව සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච (පාරා. අට්ඨ. 2.469) “ඉමං ච්චරං වා විකප්පනං වා පච්චුද්ධරාමී”තිආදිනා පච්චුද්ධාරං අදස්සෙත්වා “මය්‍හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං කරොහී”ති එවං අත්තතො සන්තකත්තං අමොචෙත්වා පරිභොගාදිවසෙන පච්චුද්ධාරස්ස වුත්තත්තා, “තතො පභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති”ති අධිට්ඨානං විනාපි විසුං පරිභොගස්ස නිධානස්ස ව වුත්තත්තා විකප්පනානන්තරමෙව පච්චුද්ධරාපෙත්වා අනධිට්ඨහිත්වා එව ව තිච්චරරහිතං විකප්පනාරහං ච්චරං පරිභුඤ්ජිතුඤ්ච නිදහිතුඤ්ච ඉදං පාටෙක්කං විනයකම්මන්ති බායති. අපිච බහුනං පත්තානං විකප්පෙතුං පච්චුද්ධරෙතුඤ්ච වුත්තත්තා පච්චුද්ධාරෙ තෙසං අතිරෙකපත්තතා දස්සිතාති සිජ්ඣති තෙසු එකස්සෙව අධිට්ඨාතබ්බතො, තස්මා අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව ගහෙතබ්බං.

මිත්තොති දළ්භමිත්තො. සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමිත්තො, න දළ්භමිත්තො. පඤ්ඤත්තිකොච්ඤො න භොතීති එවං විකප්පිතෙ අනන්තරමෙව එවං පච්චුද්ධරිතබ්බන්ති විනයකම්මං න ජානාති. තෙනාහ “න ජානාති පච්චුද්ධරිතු”න්ති. ඉමිනාපි චෙතං චෙදිතබ්බං “විකප්පනාසමනන්තරමෙව පච්චුද්ධාරො කාතබ්බො”ති. විකප්පිතවිකප්පනා නාමෙසා වට්ටතීති අධිට්ඨිතඅධිට්ඨානං වියාති අධිජ්ජායො.

48. එවං ච්චරෙ අධිට්ඨානවිකප්පනානයං දස්සෙත්වා ඉදානි පත්තෙ අධිට්ඨානවිකප්පනානයං දස්සෙත්තො “පත්තෙ පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ පතති පිණ්ඩපාතො එත්ථාති පත්තො, ජිනසාසනභාවො හික්ඛාභාජනවිසෙසො.

චුත්තඤ්ඤා “පත්තං පක්ඛෙ දලෙ පත්තො, භාජනෙ සො ගතෙ තිසු” ති, තස්මිං පත්තෙ. පනාති පක්ඛන්තරත්ථෙ නිපාතො. නයොති අධිට්ඨානවිකප්පනානංයො. චීවරෙ චුත්තඅධිට්ඨානවිකප්පනානංයො අඤ්ඤාභූතො අයං චක්ඛමානො පත්තෙ අධිට්ඨානවිකප්පනානංයො චෙදිතඛිබ්බොති යොජනා. පත්තං අධිට්ඨානන්තෙන පමාණයුත්තොච අධිට්ඨානඛිබ්බො, න අප්පමාණයුත්තොති සම්බන්ධො. තෙන පමාණතො උභාධිකෙ පත්තෙ අධිට්ඨානං න රුහති, තස්මා තාදිසං පත්තං භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බන්ති දස්සෙති. චක්ඛති හි “එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බො, න අධිට්ඨානප්පගා න විකප්පනුපගා” ති.

ද්වෙ මගධනාළියොති එත්ථ මගධනාළි නාම යා මාගධිකාය තුලාය අභිසන්තරසපලපරිමිතං උදකං ගණ්භාති. සිහළදීපෙ පකතිනාළිතො බුද්දකා හොති, දමිළනාළිතො පන මහන්තා. චුත්තඤ්ඤාතං සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.602) “මගධනාළි නාම අභිසන්තරසපලා හොතිති අත්ඨකට්ඨකථායං චුත්තං. සිහළදීපෙ පකතිනාළි මහන්තා, දමිළනාළි බුද්දකා, මගධනාළිපමාණයුත්තා, තාය මගධනාළියා දියඛිසනාළි එකා සිහළනාළි හොතිති මහාඅට්ඨකථායං චුත්ත”න්ති. අථ වා මගධනාළි නාම යා පඤ්ච කුඩුවාති එකඤ්ච මුට්ඨිං එකාය ව මුට්ඨියා තතියභාගං ගණ්භාති. චුත්තඤ්ඤාතං සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.598-602) “මගධනාළි නාම ඡපසතා නාළිති කෙවි. ‘අට්ඨපසතා’ති අපරෙ. තත්ථ පුරිමානං මතෙන තිපසතාය නාළියා ද්වෙ නාළියො එකා මගධනාළි හොති. පච්ඡිමානං චතුපසතාය නාළියා ද්වෙ නාළියො එකා මගධනාළි. ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන පන පකතියා චතුමුට්ඨිකං කුඩුවං, චතුකුඩුවං නාළිකං, තාය නාළියා සොළස නාළියො දොණං, තං පන මගධනාළියා ද්වාදස නාළියො හොන්තිති චුත්තං, තස්මා තෙන නයෙන මගධනාළි නාම පඤ්ච කුඩුවාති එකඤ්ච මුට්ඨිං එකාය මුට්ඨියා තතියභාගඤ්ච ගණ්භාතිති චෙදිතඛිබ්බ”න්ති. තත්ථ කුඩුවොති පසතො. චුත්තඤ්ඤා අභිධානප්පදිපිකායං –

“කුඩුවො පසතො එකො;
පත්ථො තෙ චතුරො සියුං;
ආඡ්භතො චතුරො පත්ථා;
දොණං වා චතුරාඡ්භක”න්ති.

අථ වා මගධනාළි නාම යා චතුකුඩුවාය නාළියා චතස්සො නාළියො ගණ්භාති. චුත්තඤ්ඤාතං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.602) “දමිළනාළිති පුරාණකනාළිං සන්ධාය චුත්තං. සා ව චතුමුට්ඨිකෙහි කුඩුවෙහි අට්ඨකුඩුවා, තාය නාළියා ද්වෙ නාළියො මගධනාළි ගණ්භාති, පුරාණා පන සිහළනාළි තිස්සො නාළියො ගණ්භාතිති වදන්ති, තෙසං මතෙන මගධනාළි ඉදාති

චත්තමානාය චතුකුඩුවාය දමිළනාලියා චතුනාලිකා හොති, තතො මගධනාලිතො උපඨඨස්ථ පුරාණදමිළනාලිසඨධාතං පත්ථං නාම හොති, එතෙන ච ඔමකො නාම පත්තො පත්ථොදනං ගණ්භාතීති පාළිවචනං සමෙති. ලොකියෙහිපි -

‘ලොකියං මගධස්ථෙති, පත්ථද්වයමුදාහරං;

ලොකියං සොළසපලං, මාගධං දිගුණං මත’න්ති. (වි. වි. ටී. 1.602) -

එවං ලොකෙ නාලියා මගධනාලි දිගුණාති දස්සිතා. එවස්ථ ගස්භමානෙ ඔමකපත්තස්ස ච යාපනමත්තොදනගාහිකා ච සිද්ධා හොති. න හි සක්කා අට්ඨකුඩුවතො උභොදනගාහිනා පත්තෙන අටුපිකතං පිණ්ඩපාතං පරියෙසිත්වා යාපෙතුං. තෙනෙව චුත්තං වෙරස්ථකණ්ඩට්ඨකථායං ‘පත්ථො නාම නාලිමත්තං හොති, එකස්ස පුරිසස්ස අලං යාපනායා’ති’. චුත්තමිපි හෙනං ජාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 5.21.192) “පත්ථොදනො නාලමයං දුවින්න”න්ති, “එකස්ස දින්නං ද්වින්නං තිණ්ණං පහොති”ති ච, තස්මා ඉධ චුත්තනායානුසාරෙන ගහෙතඛිබන්ති. ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපන්ති ඔදනස්ස චතුභාගමත්තං. චුත්තස්ථෙතො මජ්ඣිමනිකායෙ බ්‍රහ්මායුසුත්තසංවණ්ණනායං (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) “ඛාස්ථනස්ස මත්තා නාම ඔදනචතුත්ථභාගො”ති. ඔදනගතිකාතීති ඔදනස්ස ගති ගති යෙසං තාති ඔදනගතිකාති. ගතීති ච ඔකාසො ඔදනස්ස අන්තොපවිසන්තිලත්තා ඔදනස්ස ඔකාසොයෙව තෙසං ඔකාසො හොති, න අස්සදං අත්තනො ඔකාසං ගවෙසන්තීති අත්ථො. භාජනපරිභොගෙනාති උදකාහරණාදිනා භාජනපරිභොගෙන.

එවං පමාණතො අධිට්ඨානුපගවිකප්පනුපගපත්තං දස්සෙත්වා ඉදාති පාකතො මූලතො ච තං දස්සෙතුං “පමාණයුත්තානම්පි”තිආදිමාහ. තත්ථ අයොපත්තො පස්ථෙහි පාකෙහි පත්තොති කම්මාරපක්කංයෙව අනධිට්ඨහිත්වා සමණසාරුප්පනීලවණ්ණකරණත්ථාය පුනප්පුනං නානාසම්භාරෙහි පටිතඛිබො, අයොපත්තස්ස අතිකක්ඛලත්තා කම්මාරපාකෙන සද්ධිං පස්ථෙවාරපක්කොයෙව සමණසාරුප්පනීලවණ්ණො හොති. මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කොති එත්ථාපි එසෙව නයො. තස්ස පන මුදුකත්තා කුම්භකාරකපාකෙන සද්ධිං ද්විවාරපක්කොපි සමණසාරුප්පනීලවණ්ණො හොති. එවං කතොයෙව හි පත්තො අධිට්ඨානුපගො විකප්පනුපගො ච හොති, නාකතො. තෙන චක්ඛති “පාකෙ ච මූලෙ ච සුනිට්ඨිතෙයෙව අධිට්ඨානුපගො හොති. යො අධිට්ඨානුපගො, ස්වෙව විකප්පනුපගො”ති (වි. සඨග. අට්ඨ. 48). සො හත්ථං ආගතොපි අනාගතොපි අධිට්ඨාතඛිබො විකප්පෙතඛිබොති එතෙන දුරෙ ඨිතම්පි අධිට්ඨාතුං විකප්පෙතුස්ථ ලහති, යපිතට්ඨානසල්ලක්ඛණමෙව පමාණන්ති දස්සෙති. ඉදාති තමෙවත්ථං විත්ථාරෙතුමාහ “යදි හි”තිආදි. හි-

සද්දො විත්ථාරජොතකො. තත්ථ පච්ඡිත්ථා යපෙස්සාමිති කාලවණ්ණපාකං සන්ධාය වුත්තං.

ඉදානි පත්තාධිට්ඨානං දස්සෙතුමාහ “තත්ථ ද්වෙ පත්තස්ස අධිට්ඨානා”තිආදි. තත්ථ සාමන්තවිහාරෙති ඉදං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං, තතො දුරෙ ඨිතමිපි අධිට්ඨානබ්බමෙව. යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වාති ඉදමිපි උපචාරමත්තං, පත්තසල්ලක්ඛණමෙවෙත්ථ පමාණං.

ඉදානි අධිට්ඨානවිජහනං දස්සෙතුං “එවං අප්පමන්තස්ස”තාදිමාහ. තත්ථ පත්තෙ වා ඡිද්දං භොතීති මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඩ්ගුලමත්තොකාසතො පට්ඨාය යත්ථ කත්ථවි ඡිද්දං භොති.

සත්තන්තං ධඤ්ඤානන්ති -

“සාලි වීහි ව කුදුසො;
ගොධුමො වරකො යවො;
කඬිගුති සත්ත ධඤ්ඤානි;
නීචාරාදී තු තබ්බිදා”ති. -

වුත්තානං සත්තවිධානං ධඤ්ඤානං.

49. එවං පත්තාධිට්ඨානං දස්සෙත්වා ඉදානි පත්තවිකප්පනං දස්සෙතුං “විකප්පනෙ පනා”තිආදිමාහ. තං වීචරවිකප්පනෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

50. එවං විකප්පනානායං දස්සෙත්වා ඉදානි පත්තෙ හින්තෙ කත්තබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “එවං අධිට්ඨානිත්වා”ඉච්චාදි. තත්ථ අපත්තොති ඉමිනා අධිට්ඨානවිජහනමිපි දස්සෙති. පඤ්චබන්ධනෙපි පත්තෙ අපරිපුණ්ණපාකෙ පත්තෙ විය අධිට්ඨානං න රුහති. “කිපුපට්ටෙන වා”ති වුත්තත්තා තම්බලොභාදිකප්පියලොහෙහි අයොපත්තස්ස ඡිද්දං ඡාදෙතුං වට්ටති. තෙනෙව “ලොහමණ්ඩලකෙනා”ති වුත්තං. සුද්ධෙහි...පෙ.... න වට්ටතීති ඉදං උණ්හභොජනෙ පක්ඛිත්තෙ විලියමානත්තා වුත්තං. එාණිතං කුමාපෙත්වා පාසාණවුණ්ණෙන බන්ධිතුං වට්ටතීති පාසාණවුණ්ණෙන සද්ධිං එාණිතං පච්ඡිත්ථා තථාපක්කෙන පාසාණවුණ්ණෙන බන්ධිතුං වට්ටති. අපරිභොගෙනාති අයුත්තපරිභොගෙන. “අනුජානාමි හික්ඛවෙ ආධාරක”න්ති වුත්තත්තා මඤ්චපියාදීසු යත්ථ කත්ථවි ආධාරකං යපෙත්වා තත්ථ පත්තං යපෙතුං වට්ටති ආධාරකට්ඨපතොකාසස්ස අනියමිතත්තාති වදන්ති.

ඉති විනයසංඝගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලකාරො

අධිට්ඨානවිකප්පනවිනිච්ඡයකථාලකාරො නාම

අට්ඨමො පරිච්ඡෙදො.

9. විවරවිජ්ජවාසවිනිච්ඡයකථා

51. එවං අධිට්ඨානවිකප්පනවිනිච්ඡයකථං දස්සෙත්වා ඉදානි විවරෙන විනාවාසවිනිච්ඡයකරණං දස්සෙතුං “විවරෙනවිනාවාසො”ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ වියතීති විවරං, වයං සඤ්චයං කරියතීති අත්ථො, අරියද්ධපො චත්ථවිසෙසො. ඉධ පන තිව්වරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨහිත්වා ධාරිතං විවරත්තයමෙව. විනාති චජ්ජනත්ථෙ නිපාතො. වසනං වාසො, විනා වාසො විනාවාසො, විවරෙන විනාවාසො විවරවිනාවාසො, “විවරවිජ්ජවාසො”ති චත්තබ්බෙ චත්තිච්ඡාවසෙන, ගාථාපාදපූරණත්ථාය වා අලුත්තසමාසං කත්වා එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තථා ච චක්ඛති “තිව්වරාධිට්ඨානෙන...පෙ.... විජ්ජවාසො”ති, “ඉමං සංඝාටිං අධිට්ඨාමි, ඉමං උත්තරාසංඝං අධිට්ඨාමි, ඉමං අත්තරවාසකං අධිට්ඨාමි”ති එවං නාමෙන අධිට්ඨිතානං තිණ්ණං විවරානං එකෙකෙන විජ්ජවාසොති අත්ථො, එකෙනපි විනා චසිතුං න චට්ටති, වසන්තස්ස හික්ඛුනො සහ අරුණුග්ගමනා විවරං නිස්සග්ගියං හොති, පාවිත්තියඤ්ච ආපජ්ජතීති සම්බන්ධො. චසිතබ්බන්ති එත්ථ වසනකිරියා චතුර්වරියාපට්ඨාධාරණා, තස්මා කායලග්ගං වා හොතු අලග්ගං වා, අභිසන්ධෙයාරතතස්ස පදෙසස්ස අත්තො කත්වා තිට්ඨන්තොපි වරන්තොපි නිසින්තොපි නිපන්තොපි හත්ථපාසෙ කත්වා වසන්තො නාම හොති.

එවං සාමඤ්ඤතො අවිජ්ජවාසලක්ඛණං දස්සෙත්වා ඉදානි ගාමාදිපන්තරසොකාසවසෙන විසෙසතො දස්සෙතුමාහ “ගාමී”ච්චාදි. තත්ථ ගාමනිවෙසනානි පාකටානෙව. උදොසිතො නාම යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා. අට්ටො නාම පට්ඨාදිපට්ඨාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො බහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාළො නාම එකකුටසංඝගහිතො චතුරස්සපාසාදො. පාසාදො නාම දීඝපාසාදො. හම්මියං නාම මුණ්ඩවිජ්ජනපාසාදො, මුණ්ඩවිජ්ජනපාසාදොති ච චන්දිකඝ්ණයුත්තො පාසාදොති චූච්චති. සත්ථො නාම ජඬ්ඝසත්ථො වා සකට්ඨසත්ථො වා. ඛේත්තං නාම පුබ්බණ්ණාපරණ්ණානං විරුහනට්ඨානං. ධඤ්ඤකරණං නාම බලමණ්ඩලං. ආරාමො නාම පූජථාරාමො ඵලාරාමො. විහාරාදයො පාකටා එව. තත්ථ නිවෙසනාදීනි ගාමතො බහි සන්තිවිට්ඨානි ගහිතානීති වෙදිතබ්බං. අත්තොගාමෙ ධිතානඤ්ඤි ගාමග්ගහණෙන ගහිතත්තා ගාමපරිහාරොයෙවාති. ගාමග්ගහණෙන ච නිගමනගරානිපි ගහිතානෙව හොන්ති.

පරිබාය වා පරික්ඛිත්තොති ඉමිනා සමන්තා නදිතලාකාදිඋදකෙන පරික්ඛිත්තොපි පරික්ඛිත්තොයෙවාති දස්සෙති. තං පමාණං අතික්කමිත්වාති සරස්ස උපරි ආකාසෙ අඛිඨතෙයාරතනප්පමාණං අතික්කමිත්වා. සභායෙ වා චන්ථබ්බන්ති ඉමිනා සභාසද්දස්ස පරියායො සභායසද්දො නපුංසකලිඬිගො අත්ථිති දස්සෙති. සභාසද්දො හි ඉත්ථිලිඬිගො, සභායසද්දො නපුංසකලිඬිගොති. ද්වාරමුලෙ වාති නගරස්ස ද්වාරමුලෙ වා. තෙසන්ති සභායනගරද්වාරමුලානං. තස්සා වීථියා සභායද්වාරානං ගහණෙනෙව තත්ථ සබ්බානිපි ගෙහානි, සා ච අන්තරවීථි ගහිතායෙව හොති. එත්ථ ච ද්වාරවීථිසරෙසු වසන්තෙන ගාමප්පවෙසනසහසෙයාදිදොසං පරිහරිත්වා සුප්පට්ඨිජන්තාදියුත්තෙනෙව හවිතබ්බං. සභා පන යදි සබ්බෙසං වසනත්ථාය පපාසදිසා කතා, අන්තරාරාමෙ විය යථාසුඛං වසිතුං වට්ටනීති වෙදිතබ්බං. අතිහරිත්වා සරෙ නික්ඛිපතීති වීථි. මුඤ්චිත්වා යිතෙ අඤ්ඤස්මිං සරෙ නික්ඛිපති. තෙනාහ “වීථිහත්ථපාසො න රක්ඛතී”ති. පුරතො වා පච්ඡතො වා හත්ථපාසෙති සරස්ස හත්ථපාසං සන්ධාය වදති.

එවං ගාමවසෙන විප්පවාසාවිප්පවාසං දස්සෙත්වා ඉදානි නිවෙසනවසෙන දස්සෙත්තො “සචෙ එකකුලස්ස සන්තකං නිවෙසනං හොතී”තිආදිමාහ. තත්ථ ඔවරතො නාම ගබ්භස්ස අබ්භන්තරෙ අඤ්ඤො ගබ්භොති වදන්ති, ගබ්භස්ස වා පරියායවචනමෙතං. ඉදානි උදොසිතාදිවසෙන දස්සෙත්තො “උදොසිති”චවාදිමාහ. තත්ථ චුත්තනයෙනෙවාති “එකකුලස්ස සන්තකො උදොසිතො හොති පරික්ඛිත්තො වා”තිආදිනා නිවෙසනෙ චුත්තනයෙන. එව-සද්දො විසෙසනිවත්ති අත්ථො. තෙන විසෙසො නත්ථිති දස්සෙති.

ඉදානි යෙසු විසෙසො අත්ථි, තෙ දස්සෙත්තො “සචෙ එකකුලස්ස නාවා”තිආදිමාහ. තත්ථ පරියාදිසිත්වාති විනිවිජ්ඣිත්වා, අජ්ඣොත්ථරිත්වා වා. චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “අන්තොපච්චයෙනා”තිආදිනා. තත්ථ අන්තොපච්චයෙනාති ගාමස්ස, නදියා වා අන්තොපච්චයෙන. “සත්ථොනා”ති පාඨසෙසො. නදීපරිහාරො ලබ්භතීති එත්ථ “විසුං නදීපරිහාරස්ස අචුත්තත්තා ගාමාදිහි අඤ්ඤත්ථ විය වීරහත්ථපාසොයෙව නදීපරිහාරො”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. අඤ්ඤෙ පන “ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන නදීපරිහාරොපි විසුං සිද්ධොති නදීහත්ථපාසො න විජහිතබ්බො”ති වදන්ති. යථා පන අජ්ඣොකාසෙ සන්තබ්භන්තරවසෙන අරඤ්ඤපරිහාරො ලබ්භති, එවං නදියං උදකුක්ඛෙපවසෙන නදීපරිහාරො ලබ්භතීති කත්වා අට්ඨකථායං නදීපරිහාරො විසුං අචුත්තො සියා සන්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමානං අරඤ්ඤනදියු අබද්ධසීමාවසෙන ලබ්භමානත්තා. එවඤ්ච සති සමුද්දජාතස්සරෙසුපි පරිහාරො අචුත්තසිද්ධො හොති නදියා සමානලක්ඛණත්තා, නදීහත්ථපාසො න විජහිතබ්බොති පන අත්ථො සති නදියා අතිවිත්ථාරත්තා බහුසාධාරණත්තා ව

අන්තොනදියං විවරං යපෙත්වා නදිහත්ථපාසෙ යිතෙන විවරස්ස පවත්තිං ජාතිතුං න සක්කා හවෙය්‍ය. එස නයො සමුද්දජාතස්සරෙසුපි. අන්තොඋදකුක්ඛෙපෙ වා තස්ස හත්ථපාසෙ වා යිතෙන පන සක්කාති අයං අම්බාකං අත්තනොමති, විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බං. විහාරසීමන්ති අවිජ්ජවාසසීමං සන්ධායාහ. එත්ථ ච විහාරස්ස නානාකුලසත්තකභාවෙපි අවිජ්ජවාසසීමාපරිච්ඡේදබ්හත්තරෙ සබ්බත්ථ විවරඅවිජ්ජවාසසම්භවතො පධානත්තා තත්ථ සත්ථපරිහාරො න ලබ්හතීති “විහාරං ගන්ත්වා වසිතබ්බ”න්ති වුත්තං. සත්ථසමීපෙන ඉදං යථාවුත්තඅබ්හත්තරපරිච්ඡේදවසෙන වුත්තං.

යස්මා “නානාකුලස්ස පරික්ඛිත්තෙ ඛෙත්තෙ විවරං නික්ඛිපිත්වා ඛෙත්තද්වාරමූලෙ වා තස්ස හත්ථපාසෙ වා වත්ථබ්බ”න්ති වුත්තං, තස්මා ද්වාරමූලතො අඤ්ඤත්ථ ඛෙත්තෙපි වසන්තෙන විවරං නික්ඛිපිත්වා හත්ථපාසෙ කත්වායෙව වසිතබ්බං.

විහාරො නාම සපරික්ඛිත්තො වා අපරික්ඛිත්තො වා සකලො ආවාසොති වදන්ති. යස්මිං විහාරෙති එත්ථ පන එකගෙහමෙව වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.491-494) පන “විහාරො නාම උපචාරසීමා. යස්මිං විහාරෙති තස්ස අන්තොපරිවෙණාදිං සන්ධාය වුත්ත”න්ති වුත්තං. එකකුලාදිසත්තකතා චෙත්ථ කාරාපකානං වසෙන චෙදිතබ්බා.

යං මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ සමන්තා ජායා ඵරතීති යදා මහාවිථියං උජුකමෙව ගච්ඡන්තං සූරියමණ්ඩලං මජ්ඣන්තිකං පාපුණාති, තදා යං ඔකාසං ජායා ඵරති, තං සන්ධාය වුත්තං. විමතිවිනොදනියං පන “ජායාය පුට්ඨොකාසස්සාති උජුකං අවික්ඛිත්තලෙඬ්චුපාතබ්හත්තරං සන්ධාය වදන්ති”ති වුත්තං. අගමනපටෙති තදගෙව ගන්ත්වා නිවත්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යාතෙ සමුද්දමජ්ඣෙ යෙ දීපකා, තෙසුති යොජනා. ඉතරස්මිත්ති පුරත්ථිමදිසාය විවරෙ.

52. නදිං ඔතරතීති හත්ථපාසං මුඤ්චිත්වා ඔතරති. නාපජ්ජතීති පරිභොගපච්චයා දුක්කටං නාපජ්ජති. තෙනාහ “සො හී”තිආදි. අපරිභොගාරහත්තාති ඉමිනා නිස්සග්ගියවිවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටං අවිත්තකන්ති සිද්ධං. එකං පාරුපිත්වා එකං අංසකුටෙ යපෙත්වා ගන්තබ්බන්ති ඉදං බහුතං සඤ්චරණට්ඨානෙ එවං අකත්වා ගමනං න සාරුප්පන්ති කත්වා වුත්තං, න ආපත්තිඅඬගත්තා. බහිගාමෙ යපෙත්වාපි අපාරුපිතබ්බතාය වුත්තං “විනයකම්මං කාතබ්බ”න්ති. අථ වා විහාරෙ සභාගං හික්ඛුං න පස්සති, එවං සති ආසනසාලං ගන්ත්වා විනයකම්මං කාතබ්බන්ති යොජනා. ආසනසාලං ගච්ඡන්තෙන කිං තිහි විවරෙහි ගන්තබ්බන්ති ආහ “සත්තරුත්තරෙනා”ති නට්ඨවිවරස්ස

සන්තරුත්තරසාදියනතො. සඬසාටි පන කිං කාතබ්බාති ආහ “සඬසාටිං බහිගාමෙ යපෙත්වා”ති. උත්තරාසඬගෙ ව බහිගාමෙ යපිතසඬසාටියඤ්ච පයමං විනයකම්මං කත්වා පච්ඡා උත්තරාසඬගං නිවාසෙත්වා අත්තරවාසකෙ කාතබ්බං. එත්ථ ව බහිගාමෙ යපිතස්සපි විනයකම්මවචනතො පරමමුඛාපි යිතං නිස්සජ්ජිතුං, නිස්සට්ඨං දාතුඤ්ච වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

දහරානං ගමනෙ සඋස්සාහත්තා “නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්හති”ති චුත්තං. මුහුත්තං...පෙ.... පටිප්පස්සම්හතීති සඋස්සාහත්තෙ ගමනස්ස උපච්ඡින්නත්තා චුත්තං, තෙසං පන පුරාරුණා උට්ඨහිත්වා සඋස්සාහෙන ගච්ඡන්තානං අරුණෙ අත්තරා උට්ඨිතෙපි න පටිප්පස්සම්හති “යාව අරුණුග්ගමනා සයන්තී”ති චුත්තත්තා. තෙනෙව “ගාමං පටිසිත්වා...පෙ.... න පටිප්පස්සම්හති”ති චුත්තං. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වචනං අග්ගහෙත්වාතිආදිමහි සඋස්සාහත්තා ගමනක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධි න චුත්තා. ධෙනුහයෙනාති තරුණවච්ඡගාවීනං ආධාවිත්වා සිඬගෙන පහරණහයෙන. නිස්සයො ව පටිප්පස්සම්හතීති එත්ථ ධෙනුහයාදිහි යිතානං යාව භයචූපසමා යාතබ්බතො “අත්තොඅරුණෙයෙව ගමිස්සාමී”ති නියමෙතුං අසක්කුණෙයාත්තා චුත්තං. යත්ථ පන එවං නියමෙතුං සක්කා, තත්ථ අත්තරා අරුණෙ උග්ගතෙපි නිස්සයො න පටිප්පස්සම්හති හෙසජ්ජත්ථාය ගාමං පටිට්ඨදහරානං විය.

අත්තොසීමායං ගාමන්ති අවිප්පවාසසීමාසම්මුතිතො පච්ඡා පතිට්ඨාපිතගාමං සන්ධාය වදති ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච යපෙත්වා සම්මන්තිතබ්බතො. පටිට්ඨානන්ති ආවරියන්තෙවාසිකානං විසුං විසුං ගතානං අවිප්පවාසසීමත්තා නෙව වීචරාති නිස්සග්ගියාති හොන්ති, සඋස්සාහතාය න නිස්සයො පටිප්පස්සම්හති. අත්තරාමග්ගෙති ධම්මං සුත්වා ආගච්ඡන්තානං අත්තරාමග්ගෙ.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

වීචරවිප්පවාසවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

නවමො පරිච්ඡෙදො.

10. භණ්ඩපටිසාමනවිනිච්ඡයකථා

53. එවං වීචරවිප්පවාසවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදාති භණ්ඩපටිසාමනවිනිච්ඡයං කථෙතුං “භණ්ඩස්ස පටිසාමන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ භඩ්තබ්බං භාජෙතබ්බන්ති භණ්ඩං, භඩ්තබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්ති වා භණ්ඩං, භණ්ඩන්ති පරිභණ්ඩන්ති සත්තා එතෙනාති වා භණ්ඩං, මූලධනං, පරික්ඛාරො වා. චුත්තඤ්ඤි අභිධානප්පදිපිකායං –

“භාජනාදිපරික්ඛාරෙ, භණ්ඩං මූලධනෙපි වා”ති.

තස්ස භණ්ඩස්ස, පටිසාමියනෙ පටිසාමනං, රක්ඛණං ගොපනන්ති අත්ථො. තෙනාහ “පරෙසං භණ්ඩස්ස ගොපන”න්ති. මාතු කණ්ණපිළන්ධනං තාලපණ්ණමිපිති පි-සද්දො සම්භාවනත්ථො. තෙන පගෙව අඤ්ඤාතකානං සන්තකන්ති දස්සෙති. ගිහිසන්තකන්ති ඉමිනා පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං සන්තකං පටිසාමෙතුං වට්ටතීති දිපෙති. භණ්ඩාගාරිකසීසෙනාති එතෙන විස්සාසග්ගාභාදිනා ගහෙත්වා පටිසාමෙත්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. තෙන වක්ඛති “අත්තනො අත්ථාය ගහෙත්වා පටිසාමෙතඛි”න්ති. ඡන්දෙනපි භයෙනපිති වඩ්ඪකීආදීසු ඡන්දෙන, රාජවල්ලභාදීසු භයෙන බලක්කාරෙන පාතෙත්වා ගතෙසු ව පටිසාමෙතුං වට්ටතීති යොජෙතඛිං.

සඬිගොපනත්ථාය අත්තනො හත්ථෙ නික්ඛිත්තස්ස භණ්ඩස්ස ගුත්තට්ඨානෙ පටිසාමනපයොගං විනා “නාහං ගණ්භාමී”තිආදිනා අඤ්ඤස්මිං පයොගෙ අකතෙ රජ්ජසඬිබොභාදිකාලෙ “න දානි තස්ස දස්සාමී, න මය්හං දානි දස්සතී”ති උභොහිපි සකසකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙපි අවහාරො නත්ථී. කෙච් පනෙත්ථ “පාරාජිකමෙව පටිසාමනපයොගස්ස කතත්තා”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං, න සාරතො පච්චෙතඛිං. පටිසාමනකාලෙ හිස්ස ථෙය්‍යවිත්තං නත්ථී, “න දානි තස්ස දස්සාමී”ති ථෙය්‍යවිත්තුප්පත්තික්ඛණෙ ව සාමිනො ධුරනික්ඛෙපවිත්තප්පවත්තියා හෙතුභූතො කායවච්ඡයොගො නත්ථී, යෙන සො ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍ය. න හි අකිරියසමුට්ඨානා අයං ආපත්තීති. දානෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාවාති අවහාරං සන්ධාය අවුත්තත්තා “නාහං ගණ්භාමී”තිආදිනා මුසාවාදකරණෙ පාවිත්තියමෙව හොති, න දුක්කටං ථෙය්‍යවිත්තාභාවෙන සහපයොගස්සපි අභාවතොති ගහෙතඛිං.

යදිපි මුඛෙන දස්සාමිති වදති...පෙ.... පාරාජිකන්ති එත්ථ කතරපයොගෙන ආපත්ති, න තාව පටිමෙන භණ්ඩපටිසාමනපයොගෙන තදා ථෙය්‍යවිත්තභාවා, නාපි “දස්සාමී”ති කථනපයොගෙන තදා ථෙය්‍යවිත්තෙ විජ්ජමානෙපි පයොගස්ස කප්පියත්තාති? චූච්චතෙ – සාමිනා “දෙහී”ති බහුසො යාවියමානොපි අදත්වා යෙන පයොගෙන අත්තනො අදාතුකාමතං සාමිකස්ස ඤාපෙසී, යෙන ව සො අදාතුකාමො අයං වික්ඛිපතීති ඤත්වා ධුරං නික්ඛිපති, තෙනෙව පයොගෙනස්ස ආපත්ති. න හෙත්ථ උපනික්ඛිත්තභණ්ඩෙ පරියායෙන මුත්ති අත්ථී. අදාතුකාමතාය හි “කදා තෙ දින්නං, කත්ථ තෙ දින්න”න්තිආදිපරියායවචනෙනපි සාමිකස්ස ධුරනික්ඛිපාපිතෙ ආපත්තියෙව. තෙනෙව අට්ඨකථායං චූත්තං “කිං තුම්හෙ භණ්ථ...පෙ.... උහින්තං ධුරනික්ඛෙපෙන හික්ඛුනො පාරාජික”න්ති. පරසන්තකස්ස පරෙහි ගණ්භාපනෙ එව හි පරියායතො මුත්ති, න සඛිඛත්ථාති ගහෙතඛිං. අත්තනො

හත්ථෙ නික්ඛිත්තත්තාති එත්ථ අත්තනො හත්ථෙ සාමිනා දින්නතාය
භණ්ඩාගාරිකට්ඨානෙ ධීතත්තා ව යානාවාවනෙපි නත්ථි අවහාරො,
ටෙය්‍යචිත්තෙන පන ගහණෙ දුක්ඛටතො න මුච්චතීති වෙදිතඛ්ඛං. එසෙව
නයොති අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතීති අධිප්පායො.

54. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානන්ති

භික්ඛුභික්ඛුනීසික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරීනං. එතෙන න කෙවලං ගිහීනං
එව, අථ බො තාපසපරිබ්බාජකාදීනම්පි සන්තකං පටිසාමෙතුං න වට්ටතීති
දස්සෙති. නට්ඨෙපි ගීවා න හොති, කස්මා? අසම්පට්ච්ඡාපිතත්තාති අත්ථො.
දුතියෙ එසෙව නයොති ගීවා න හොති, කස්මා? අජානිතත්තා. තතියෙ ව එසෙව
නයොති ගීවා න හොති, කස්මා? පටික්ඛිපිතත්තා. එත්ථ ව කායෙන වා වාචාය
වා චිත්තෙන වා පටික්ඛිත්තොපි පටික්ඛිත්තොයෙව නාම හොති.

තස්සෙව ගීවා හොති, න සෙසභික්ඛුනං, කස්මා? තස්සෙව
භණ්ඩාගාරිකස්ස භණ්ඩාගාරෙ ඉස්සරභාවතො. භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න
හොති අලසජාතිකස්සෙව පමාදෙන හරිතත්තා. දුතියෙ භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා
න හොති තස්ස අනාරොචිතත්තා. නට්ඨෙ තස්ස ගීවා තෙන ධ්විතත්තා.
තස්සෙව ගීවා, න අඤ්ඤෙසං තෙන භණ්ඩාගාරිකෙන සම්පට්ච්ඡිතත්තා
ධ්විතත්තා ව. නත්ථි ගීවා තෙන පටික්ඛිපිතත්තා. නට්ඨං සුනට්ඨමෙව
භණ්ඩාගාරිකස්ස අසම්පට්ච්ඡාපනතො. නට්ඨෙ ගීවා තෙන ධ්විතත්තා. සඛ්ඛං
තස්ස ගීවා තස්ස භණ්ඩාගාරිකස්ස පමාදෙන හරණතො. තත්ථෙව උපවාසෙ
විජ්ජමානෙති භණ්ඩාගාරිකස්ස සම්පෙයෙව උච්චාරපස්සාවට්ඨානෙ
විජ්ජමානෙ.

55. මයි ව මනෙ සඬ්ඝස්ස ව සෙනාසනෙ විනට්ඨෙති එත්ථ කෙවලං
සඬ්ඝස්ස සෙනාසනං මා විනස්සීති ඉමිනා අධිප්පායෙන විචරිතුම්පි
වට්ටතියෙවාති වදන්ති. “තං මාරෙස්සාමී”ති එත්තකෙ චුත්තෙපි විචරිතුං
වට්ටති “ගිලානපක්ඛෙ ධීතත්තා අවිසයො”ති චුත්තත්තා. මරණතො හි පරං
ගෙලඤ්ඤං අවිසයත්තඤ්ඤං නත්ථි. “ද්වාරං ඡින්දිත්වා හරිස්සාමා”ති එත්තකෙ
චුත්තෙපි විචරිතුං වට්ටතියෙව. සභායෙහි භවිතඛ්ඛන්ති තෙහිපි භික්ඛාචාරාදීහි
පරියෙසිත්වා අත්තනො සන්තකම්පි කිඤ්චි කිඤ්චි දාතඛ්ඛන්ති චුත්තං හොති.
අයඤ්ඤි සාමීචීති භණ්ඩාගාරෙ වසන්තානං ඉදං වත්තං. ලොලමහාටෙරොති
මන්දො මොමුහො ආකිණ්ණවිහාරී සදා කීළාපසුතො වා මහාටෙරො.

56. ඉතරෙහීති තස්මිංයෙව ගබ්භෙ වසන්තෙහි භික්ඛුහි.
විහාරරක්ඛණවාසෙ නියුත්තො විහාරවාරිකො, වුඬ්ඪපටිපාටියා අත්තනො
වාසෙ විහාරරක්ඛණකො. නිවාපන්ති හත්තවෙනනං. වොරානං පටිපටං

ගනෙසුති වොරානං ආගමනං ඤත්වා “පටමනරංයෙව ගන්ත්වා සද්දං කර්ස්සාමා”ති වොරානං අභිමුඛං ගනෙසු. “වොරෙහි හටහණ්ඩං ආහරිස්සාමා”ති තෙසං අනුපථං ගනෙසුපි එසෙව නයො. නිබද්ධං කත්වාති “අසුකකුලෙ යාගුහත්තං විහාරවාරිකානංයෙවා”ති එවං නියමනං කත්වා. ද්වෙ නිස්සො යාගුසලාකා ව චත්තාරි පඤ්ච සලාකහත්තානි ව ලභමානොවාති ඉදං නිදස්සනමත්තං, තතො උභං වා හොතු අධිකං වා, අත්තනො ව වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ව යාපනමත්තං ලභනමෙව පමාණන්ති ගහෙනබ්බං. නිස්සිතකෙ ජග්ගාපෙන්නීති අත්තනො අත්තනො නිස්සිතකෙ භික්ඛාවරියාය පොසෙන්නා නිස්සිතකෙහි විහාරං ජග්ගාපෙන්නී. අසභායස්සාති සභායරහිතස්ස. “අසභායස්ස අද්දුතියස්සා”ති පාඨො යුත්තො. පච්ඡිමං පුරිමස්සෙව වෙච්චනං. අසභායස්ස වා අත්තද්දුතියස්ස වාති ඉමස්මිං පන පාඨෙ එකෙන ආතීතං ද්විත්තං නප්පහොතීති අත්තද්දුතියස්සපි වාරො නිවාරිතොති වදන්ති, තං “යස්ස සභාගො භික්ඛු හත්තං ආනෙත්වා දාතා නත්ථි”ති ඉමිනා න සමෙති, විමංසිතබ්බං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.112) පන “අත්තද්දුතියස්සාති අප්පිච්ඡස්ස. අත්තාසරිරමෙව දුතියො, න අඤ්ඤොති හි අත්තද්දුතියො, තද්දුහයස්සපි අත්ථස්ස විභාවනං ‘යස්සා’තිආදි. එතෙන සබ්බෙන එකෙකස්ස වාරො න පාපෙතබ්බොති දස්සෙති”ති වුත්තං.

පාකචත්තත්ථායාති නිව්චං පච්චිතබ්බයාගුහත්තසඬ්ඛාතචත්තත්ථාය. යපෙන්නීති දායකා යපෙන්නී. තං ගහෙත්වාති තං ආරාමිකාදීහි දියමානං භාගං ගහෙත්වා. උපජීවන්තෙන යාතබ්බන්ති අබ්භොකාසිකරුක්ඛමුලිකෙනපි පාකචත්තං උපනිස්සාය ජීවන්තෙන අත්තනො පත්තච්චරරක්ඛණත්ථාය විහාරවාරෙ සම්පත්තෙ යාතබ්බං. න ගාභාපෙතබ්බොති එත්ථ යස්ස අබ්භොකාසිකස්සපි අත්තනො අධිකපරික්ඛාරො වෙ යපිතො අත්ථි, චීවරාදිසඬ්ඛිකභාගෙපි ආලයො අත්ථි, සොපි ගාභාපෙතබ්බො. පරිපුච්ඡන්ති පුච්ඡිතපඤ්ඤාච්ඡස්සජ්ජනං, අට්ඨකථං වා. දිගුණන්ති අඤ්ඤොති ලබ්භමානතො ද්විගුණං. පක්ඛවාරෙන්නාති අධිසමාසවාරෙන.

ඉති විනයසඬ්ඛගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

හණ්ඩපටිසාමනවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

දසමො පරිච්ඡෙදො.

11. කයවික්කයසමාපත්තිවිනිච්ඡයකථා

57. එවං හණ්ඩපටිසාමනවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි කයවික්කයවිනිච්ඡයං කථෙන්නො “කයවික්කයසමාපත්ති”තිආදිමාහ. තත්ථ කයනං කයො,

පරහණ්ඩස්ස ගහණං, වික්කයනං වික්කයො, සකහණ්ඩස්ස දානං, කයො ච වික්කයො ච කයවික්කයං. සමාපජ්ජනං සමාපත්ති, තස්ස දුට්ඨස්ස කිරියස්ස කරණං. තස්සරූපං දස්සෙති “ඉමිනා”තිආදිනා.

සෙසඤ්ඤාතකෙසු සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතසම්භවතො තදභාවට්ඨානම්පි දස්සෙතුං “මාතරං වා පන පිතරං වා”තිආදි චුත්තං. තෙන විඤ්ඤත්තිසද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනඤ්ඤං න භොති “ඉමිනා ඉදං දෙහි”ති වදන්තොති දස්සෙති, කයවික්කයං පන ආපජ්ජති “ඉමිනා ඉදං දෙහි”ති වදන්තොති දස්සෙති. ඉමිනා ච උපරි අඤ්ඤාතකන්තයාදිනා ච සෙසඤ්ඤාතකං “ඉමං දෙහි”ති වදනො විඤ්ඤත්ති න භොති, “ඉමං ගණ්භාහි”ති පන දදතො සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං, “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති කයවික්කයං ආපජ්ජතො නිස්සග්ගියන්ති අයම්පි අත්ථො දස්සිතො භොති මිගපදවලඤ්ජනනායෙන. තස්මාඉච්චාදිකෙපි “මාතාපිතූහි සද්ධිං කයවික්කයං, සෙසඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං ද්වෙ ආපත්තියො, අඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං තිස්සො ආපත්තියො”ති වත්තබ්බො තෙනෙව නායෙන ඤාතුං සක්කාති කත්වා න චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං, අඤ්ඤාතා අබ්‍යාපිතදොසො සියා.

“ඉදං භත්තං භුඤ්ජිත්වා ඉදං කරොථා”ති චුත්තෙ පුබ්බාපරසම්බන්ධාය කිරියාය චුත්තත්තා “ඉමිනා ඉදං දෙහි”ති චුත්තසදිසං භොති. ඉදං භත්තං භුඤ්ජ, ඉදං නාම කරොහි”ති වා, “ඉදං භත්තං භුත්තොසි, ඉදං නාම කරොහි, ඉදං භත්තං භුඤ්ජිස්සසි, ඉදං නාම කරොහි”ති පන චුත්තෙ අසම්බන්ධාය කිරියාය චුත්තත්තා කයවික්කයො න භොති. විසාසාදානං භත්තදානෙ ච අනාපෙක්ඛත්තා සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං න භොති, කාරාපනෙ භත්තකම්මත්තත්තා විඤ්ඤත්ති න භොති, තස්මා වට්ටති. “එත්ථ වා”තිආදිනා අසතිපි නිස්සග්ගියවත්ථුම්හි පාවිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

අග්ගං පුච්ඡිතුං වට්ටති, එත්තාවතා කයවික්කයො න භොතීති අත්ථො. ගණ්හිතුං වට්ටතීති “ඉමිනා ඉදං දෙහි”ති අචුත්තත්තා කයවික්කයො න භොති, මූලස්ස අත්ථිතාය විඤ්ඤත්තිපි න භොති. පත්තො න ගහෙතබ්බො පරහණ්ඩස්ස මහග්ගිතාය. එවං සති කථං කාතබ්බොති ආහ “මම වත්ථු අප්පග්ගන්ති ආචික්ඛිතබ්බ”න්ති. හණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා කාරෙතබ්බතං ආපජ්ජති ථෙය්‍යාවහාරසම්භවතො, උනාමාසකං වෙ අග්ගති, දුක්කටං. මාසකතො පට්ඨාය යාව උනාපඤ්චමාසකං වෙ අග්ගති, පුල්ලච්චයං. පඤ්චමාසකං වෙ අග්ගති, පාරාජිකන්ති චුත්තං භොති. දෙති, වට්ටති පුඤ්ඤත්ථාය දින්නත්තා අධිකස්ස. කජ්ජියකාරකස්ස පන...පෙ.... වට්ටති උභතො කජ්ජියහණ්ඩත්තා. එකතො උභතො වා වෙ අකජ්ජියහණ්ඩං භොති,

න වට්ටනි. “මා ගණ්හානී”ති වත්තඛිබ්බො, කස්මා? කප්පියකාරකස්ස අපේකත්තා.

අඤ්ඤෙන අප්පට්ඨගහිතෙන අත්ථො, කස්මා? සත්තාහකාලිකත්තා තෙලස්ස. පට්ඨගහිතතෙලං සත්තාහපරමං එව යපෙනඛිබ්බො, තස්මා තතො පරං යපිතුකාමස්ස අප්පට්ඨගහිතතෙලෙන අත්ථො භොති. අප්පට්ඨගහිතං දුසෙය්‍ය, අනියම්මකාලං අප්පට්ඨගහිතතෙලං නාළියං අවසිට්ඨපට්ඨගහිතතෙලං අත්තතො කාලං වත්තාපෙය්‍ය.

58. ඉදං පත්තවතුක්කං වෙදිතඛිබ්බන්ති අකප්පියපත්තවතුක්කං චුත්තං, පඤ්චමො පන කප්පියො. තෙන වක්ඛති “අයං පත්තො සඛිකප්පියො බුද්ධානම්පි පරිභොගාරහො”ති. අයං පත්තො මහාඅකප්පියො නාම, කස්මා? රුපියං උග්ගණ්හිත්වා අයඛිපං සමුට්ඨාපෙත්වා තෙන ලොභෙන පත්තස්ස කාරිතත්තා, එවං ඛිපතො පට්ඨාය දුසිතත්තා. යථා ච තතියපාරාජිකවිසයෙ ථාවරපයොගෙසු පාසසුලාදීසු මූලතො පට්ඨාය කාරිතෙසු කිස්මිඤ්චි දණ්ඩමත්තෙ වා වාකමත්තෙ වා අවසිට්ඨෙ සති න මුච්චති, සඛිකස්මිං නට්ඨෙයෙව මුච්චති, එවම්ධාපි ඛිපතො පට්ඨාය කතත්තා තස්මිං පත්තෙ කිස්මිඤ්චි පත්තෙ අවසිට්ඨෙපි කප්පියො භවිතුං න සක්කා. තථා ච වක්ඛති “සචෙපි තං විනාසෙත්වා ථාලකං කාරෙති, තම්පි අකප්පිය”න්ත්‍යාදි. එවං සත්තෙපි දුතියපත්තෙ විය මූලෙ ච මූලස්සාමිකානං, පත්තෙ ච පත්තස්සාමිකානං දිත්තෙ කප්පියො කාතුං සක්කා භවෙය්‍ය නු ඛොති ආසඬකායමාහ “න සක්කා කෙනචි උපායෙන කප්පියො කාතු”න්ති. තස්සත්ථො – දුතියපත්තං රුපියං පට්ඨගණ්හිත්වා ගිහිහි පරිනිට්ඨාපිතමෙව කිණාති, න ඛිපතො පට්ඨාය දුසෙති, තස්මා දුතියපත්තො කප්පියො කාතුං සක්කා, ඉධ පන ඛිපතො පට්ඨාය දුසිතත්තා තෙන හික්ඛුනා තං පත්තං පුන අයපාසාණඛිපං කාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා, පට්ඨගහිතරුපියස්ස ච චලඤ්ජිතත්තා පුන සාමිකානං දාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා න සක්කා කෙනචි උපායෙන කප්පියො කාතුන්ති.

ඉදානි තං අසක්කුණෙය්‍යත්තං අඤ්ඤෙන පකාරෙන විත්ථාරෙතුං “සචෙපි”තිආදිමාහ. ඉමිනා කිඤ්චිපි අයවත්ථුම්හි අවසිට්ඨෙ සති අකප්පියොව භොතීති දස්සෙති. තෙන චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.591) “රුපියං උග්ගණ්හිත්වාති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන චුත්තං, මුත්තාදිදුක්කට්ඨත්ථුම්පි උග්ගණ්හිත්වා කාරිතම්පි පඤ්චන්තං න වට්ටනි එව. සමුට්ඨාපෙතීති සයං ගන්ත්වා වා ‘ඉමං කහාපණාදිං කම්මකාරානං දත්වා ඛිපං සමුට්ඨාපෙහි’ති අඤ්ඤං ආණාපෙත්වා වා සමුට්ඨාපෙති. මහාඅකප්පියොති අත්තනාව ඛිපතො පට්ඨාය දුසිතත්තා අඤ්ඤස්ස මූලස්සාමිකස්ස අභාවතො චුත්තං. සො හි වොරෙහි අවිජ්ජන්තොපි පුන ලද්ධො ජානන්තස්ස කස්සචිපි න වට්ටනි. යදි හි

වට්ටෙයා, තළාකාදීසු විය ‘අච්ඡන්තො වට්ටති’ති ආවරියා වදෙය්‍යං. න සක්කා කෙනවි උපායෙනාති සඬ්ඝස්ස විස්සජ්ජනෙන වොරාදිඅච්ඡන්දනෙනපි කප්පියො කාතුං න සක්කා, ඉදඤ්ච තෙන රූපෙන ධීතං තම්මුලකෙන වත්ථමුත්තාදිරූපෙන ධීතඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. දුක්කට්ඨත්ථුම්පි හි තම්මුලකකප්පියවත්ථු ව න සක්කා කෙනවි තෙන රූපෙන කප්පියං කාතුං. යදි පන සො හික්ඛු තෙන කප්පියවත්ථුනා, දුක්කට්ඨත්ථුනා වා පුන රූපියං වෙනාපෙය්‍යා, තං රූපියං නිස්සජ්ජාපෙත්වා අඤ්ඤෙසං කප්පියං කාතුම්පි සක්කා භවෙය්‍යාති දට්ඨබ්බෝ’න්ති. යං පන සාරත්ථදීපනියං පපඤ්චිතං, යඤ්ච තමෙව ගහෙත්වා පොරාණට්ඨකායං පපඤ්චිතං, තං විත්ථාරෙත්වා වුච්චමානං අතිවිත්ථාරිතඤ්ච භවිස්සති, සොතුනඤ්ච දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යං, තස්මා එත්තකමෙව වදිම්හ, අත්ථිකෙහි පන තෙසු තෙසු පකරණෙසු ඔලොකෙත්වා ගහෙතබ්බන්ති.

දුතියපත්තෙ පඤ්චන්තම්පි සහධම්මිකානං න කප්පනීති රූපියස්ස පටිග්ගහිතත්තා, කයවික්කයස්ස ච කතත්තා. සක්කා පන කප්පියො කාතුන්ති ගිහිහි පරිනිට්ඨාපිතපත්තස්සෙව කිණිතත්තා, බීජතො පට්ඨාය අදුසිතත්තා, මූලමූලස්සාමිකානඤ්ච පත්තපත්තස්සාමිකානඤ්ච විජ්ජමානත්තා. යථා පන සක්කා හොති, තං දස්සෙතුං “මූලෙ”තිආදිමාහ.

තතියපත්තෙ සද්දිසොයෙවාති “පඤ්චන්තම්පි සහධම්මිකානං න වට්ටති, සක්කා පන කප්පියො කාතු”න්ති ඉමං නයං නිද්දිසති. නනු තතියපත්තො කප්පියවොහාරෙන ගහිතො, අථ කස්මා අකප්පියොති වොදනං සන්ධායාහ “කප්පියවොහාරෙන ගහිතොපි දුතියපත්තසද්දිසොයෙව, මූලස්ස සම්පට්ඨිතත්තා අකප්පියො”ති. දුතියවොදනං පන සයමෙව වදති. එත්ථ ච “දුතියපත්තසද්දිසොයෙවා”ති වුත්තත්තා මූලෙ ච මූලස්සාමිකානං, පත්තෙ ච පත්තස්සාමිකානං දිත්තෙ කප්පියො හොති, කප්පියහණ්ඩං දත්වා ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බො. මූලස්ස අනිස්සට්ඨත්තාති යෙන උග්ගහිතමූලෙන පත්තො කීතො, තස්ස මූලස්ස සඬ්ඝමජ්ඣෙ අනිස්සට්ඨත්තා. එතෙන රූපියමෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං, න තම්මුලකං අරූපියන්ති දස්සෙති. යදි හි තෙන සම්පට්ඨිතමූලං සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සට්ඨං සියා, තෙන කප්පියෙන කම්මෙන ආරාමිකාදීහි ගහෙත්වා දිත්තපත්තො රූපියපටිග්ගාහකං යපෙත්වා සෙසානං වට්ටෙය්‍යා.

චතුත්ථපත්තෙ දුබ්බිවාරිතත්තාති “ඉමෙ කභාපණෙ දත්වා ඉදං දෙහී”ති ගහිතත්තා ගිහිසන්තකානං කභාපණානං දුට්ඨුවිවාරිතත්තා එතස්ස විවාරණකස්ස හික්ඛුතො එව න වට්ටතීති අත්ථො. මූලස්ස අසම්පට්ඨිතත්තාති එතෙන මූලස්ස ගිහිසන්තකත්තං දස්සෙති, තෙනෙව පත්තස්ස රූපියසංවොහාරෙන අනුජ්ජන්තනඤ්ච දස්සෙති, තෙන ච තස්ස පත්තස්ස නිස්සජ්ජියාහාවං, හික්ඛුස්ස ච පාවිත්තියාහාවං දීපෙති, තෙන ච

දුඛඛ්‍යාපිතමත්තෙන දුක්ඛට්ඨතභාවං පකාසෙති. නිස්සජ්ජීති ඉදංඤ්ච දානවසෙන වුත්තං, න විනයකම්මවසෙන. තෙනෙව ච “සජ්ජිස්ස පුරාපෙත්වා”ති වුත්තං.

පඤ්චමපත්තෙ සබ්බකජ්ජියොති අත්තනො ච පඤ්චන්තං සහධම්මිකානඤ්ච බුද්ධපච්චෙකබුද්ධානඤ්ච කජ්ජියො. තෙනාහ “බුද්ධානම්පි පරිභොගාරහො”ති.

ඉති විනයසංගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤාය

කයවික්කයසමාපත්තිවිනිවිජයකථාලඤ්ඤාය නාම

එකාදසමො පරිච්ඡෙදො.

12. රුපියාදිපටිග්ගහණවිනිවිජයකථා

59. එවං කයවික්කයසමාපත්තිවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි රුපියාදිපටිග්ගහණවිනිවිජයං කථෙත්තො “රුපියාදිපටිග්ගහණො”ති ආදිමාහ. තත්ථ සඤ්ඤාණත්ථාය කතං රූපං එත්ථ අත්ථිති රූපියං, යං කිඤ්චි වොහාරූපගං ධනං. තෙන වුත්තං සමත්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) “ඉධ පන යං කිඤ්චි වොහාරගමනියං කභාපණාදි අධිජ්ජෙත”න්ති. පට්ඨං ආදියතීති ආදි, කිං තං? රූපියං, රූපියං ආදි යෙසං තෙති රුපියාදයො, දාසිදාසබෙත්තවත්ථුආදයො, පටිග්ගහණං පටිග්ගහණො, සම්පට්ඨිකානන්ති අත්ථො. රුපියාදිනං පටිග්ගහණො රුපියාදිපටිග්ගහණො. ජාතසමයෙ උප්පන්නං රූපමෙව රූපං අස්ස භවති, න විකාරමාපජ්ජතීති ජාතරූපං, සුචණ්ණං. ධවලසභාවතාය සත්තෙහි රඤ්ජියතෙති රජතං, සජ්ඣු. ජාතරූපෙන කතො මාසකො ජාතරූපමාසකො. රජතෙන කතො මාසකො රජතමාසකොති ඉදං චතුඛ්ඛිධමෙව නිස්සග්ගියවත්ථු හොති, න ලොභමාසකාදයොති ආහ “තම්බලොහාදීහි...පෙ.... සඬග්ගිතො”ති. තම්බලොහාදීහිති ආදි-සද්දෙන කංසලොභවට්ඨලොභතිපුසිසාදීහි කතොපි ලොභමාසකොයෙවාති දස්සෙති. කිං ඉදමෙව නිස්සග්ගියවත්ථු හොති, උදාහු මුත්තාදයොපිති ආහ “මුත්තා...පෙ.... දුක්ඛට්ඨත්ථු”ති. ඉමෙසං ද්විත්තං වත්ථුනං කො විසෙසොති ආහ “තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථු...පෙ.... දුක්ඛට්ඨමෙවා”ති. තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථු අත්තනො අත්ථාය නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, සෙසානං අත්ථාය දුක්ඛට්ඨං, දුක්ඛට්ඨත්ථු සබ්බෙසං අත්ථාය දුක්ඛට්ඨමෙවාති යොජනා.

ඉදානි තෙසු වත්ථුසු කජ්ජියාකජ්ජියවිනිවිජයං විත්ථාරතො දස්සෙතුං ආහ “තත්තායං විනිවිජයො”ති. තත්ථ සම්පට්ඨිකං න වට්ඨති, කස්මා? “ඉදං සබ්බස්ස දම්මී”ති අකජ්ජියවොහාරෙන දින්නත්තා. දත්වා පක්කමති, වට්ඨති,

කස්මා? සඬ්ඝස්ස භත්ථෙ අදත්ථා වඩ්ඪකීආදිනං භත්ථෙ දින්නත්තා. එවම්පි වට්ඨති ගිහීනං භත්ථෙ යපිතත්තා. පටික්ඛිපිතුං න වට්ඨති සඬ්ඝගණපුග්ගලානං අනාමසිතත්තා. “න වට්ඨති”ති පටික්ඛිපිතඛිං “තුම්හෙ ගහෙත්ථා යපෙථා”ති වුත්තත්තා. පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තීති “සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති වුත්තත්තා පටිග්ගහණෙ පාවිත්තියං, පරිභොගෙ දුක්කටං. ස්වෙව සාපත්තිකොති දුක්කටාපත්තිං සන්ධාය වදති. වදති, වට්ඨති “තුම්හෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජා”ති කප්පියවොහාරොන වුත්තත්තා. චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙතඛිං, කස්මා? යථා දායකා වදන්ති, තථා පටිපජ්ජිතඛිංතත්තා. සෙනාසනපච්චයස්ස ඉතරපච්චයත්තයතො විසෙසං දස්සෙන්නො “සෙනාසනත්ථායා”තිආදිමාහ. ඉමිනා අවිස්සජ්ජියඅවෙහඬගියභාවං දස්සෙති. එවං සන්නෙපි ආපදාසු කත්තඛිංවිධිං දස්සෙන්නො “සවෙ පනා”තිආදිමාහ.

60. එවං නිස්සග්ගියවත්ථුසු කත්තඛිංවිධිං දස්සෙත්ථා ඉදානි දුක්කටවත්ථුසු කත්තඛිංවිධිං දස්සෙන්නො “සවෙ කොච්ඡි මය්හ”න්තාදිමාහ. එත්ථ පන පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තීති දුක්කටමෙව සන්ධාය වුත්තං. තළාකස්සපි ඛෙත්තසඬ්ගහිතත්තා තස්ස පටිග්ගහණෙපි ආපත්ති වුත්තා. “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාති දෙතීති එත්ථ ‘භික්ඛුසඬ්ඝස්ස චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං තළාකං දම්මී’ති වා ‘චතුපච්චයපරිභොගත්ථං තළාකං දම්මී’ති වා වදති, වට්ඨතියෙව. ‘ඉතො තළාකතො උප්පන්නෙ පච්චයෙ දම්මී’ති වුත්තෙ පන චත්තඛිංමෙව නත්ථි”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) වුත්තං. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. 1.538-539) තථෙව චත්ථා “ඉදඤ්ච සඬ්ඝස්ස දියමානඤ්ඤෙව සන්ධාය වුත්තං, පුග්ගලස්ස පන එවම්පි දින්නං තළාකඛෙත්තාදි න වට්ඨති. සුද්ධචිත්තස්ස පන උදකපරිභොගත්ථං කුපපොක්ඛරණිආදයො වට්ඨන්ති. ‘සඬ්ඝස්ස තළාකං අත්ථි, තං කථ’න්ති භි ආදිනා සඛිංත්ථ සඬ්ඝවසෙතෙව වුත්ත”න්ති වුත්තං. භත්ථෙ භවිස්සතීති වසෙ භවිස්සති.

කප්පියකාරකං යපෙථාති වුත්තෙති සාමීච්චසෙන වුත්තං, අවුත්තෙපි යපෙත්තස්ස න දොසො අත්ථි. තෙනාහ “උදකං වාරෙතුං ලබ්භතී”ති. යස්මා පරසන්නකං භික්ඛුනං නාසෙතුං න වට්ඨති, තස්මා “න සස්සකාලෙ”ති වුත්තං. සස්සකාලෙපි තාසෙත්ථා මුඤ්චිතුං වට්ඨති, අමුඤ්චතො පන භණ්ඩදෙයාං. ජනපදස්ස සාමීකොති ඉමිනාව යො තං ජනපදං විචාරෙති, තෙනපි අවිජ්න්දිත්ථා දින්නං වට්ඨතියෙවාති වදන්ති. පුන දෙතීති අවිජ්න්දිත්ථා පුන දෙති, එවම්පි වට්ඨතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා යෙන කෙනච්ඡි ඉස්සරෙන “පරිච්චත්තමිදං භික්ඛුහි අස්සාමික”න්ති සඤ්ඤාය අත්තතො ගහෙත්ථා දින්නං වට්ඨතීති දස්සෙති. උදකවාහකන්ති උදකමානිකං. කප්පියවොහාරොපි විනිච්ඡයං වක්ඛාමීති පායසෙසො. උදකවසෙනාති උදකපරිභොගත්ථං.

සුද්ධචිත්තානන්ති උදකපරිභොගත්ථමෙව. ඉදං සහත්ථෙන ච අකප්පියවොහාරෙන ච කරොන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. “සස්සසම්පාදනත්ථ”න්ති එවං අසුද්ධචිත්තානම්පි පන සයං අකත්වා කප්පියවොහාරෙන ආණාපෙතුං වට්ටති එව. කප්පියකාරකං යපෙතුං න වට්ටති ඉදං සහත්ථාදිනා කතතළාකත්තා අස්සාරුප්පන්ති වුත්තං. යපෙන්තස්ස පන තං පච්චයං පරිභුඤ්ජන්තස්ස වා සඬ්ඝස්ස ආපත්ති න පඤ්ඤායති, අට්ඨකථාපමාණෙන වා එත්ථ ආපත්ති ගහෙතඬ්ඛා. අලප්පිනා කාරාපිනෙ වත්තඬ්ඛමෙව නත්ථිති ආහ “ලප්පිතික්ඛුනා”ති, මත්තිකුද්ධරණාදීසු කාරාපිනෙසුති අධිප්පායො.

61. නවසස්සෙති අකතපුඬ්ඛෙ කෙදාරෙ. කභාපණෙති ඉමිනා ධඤ්ඤාට්ඨාපනෙ තස්සෙව අකප්පියන්ති දස්සෙති. අපරිච්ඡින්නභාගෙති “එත්තකෙ භූමිභාගෙ එත්තකො භාගො දාතඬ්ඛො”ති එවං අපරිච්ඡින්නභාගෙ. ධඤ්ඤාට්ඨාපනෙ කසති, පයොගෙපි දුක්කට්ඨමෙව, න කභාපණාට්ඨාපනෙ විය. “කසථ වපථා”ති වචනෙන සඬ්ඛෙසම්පි අකප්පියං සියාති ආහ “අවත්වා”ති. එත්තකො නාම භාගොති එත්ථ එත්තකො කභාපණොති ඉදම්පි සන්ධාය වදති. තථාචුත්තෙපි හි තදා කභාපණානං අවිජ්ජමානත්තා ආයතිං උප්පජ්ජමානං අඤ්ඤෙසං වට්ටති එව. තෙනාහ “තස්සෙව තං අකප්පිය”න්ති. තස්ස පන සඬ්ඛපයොගෙසු පරිභොගෙ ව දුක්කට්ඨං. කෙච්චි පන ධඤ්ඤාපරිභොගෙ එව ආපත්ති, න පුඬ්ඛභාගෙති වදන්ති, තං න යුත්තං, යෙන මිනනරක්ඛණාදිනා පයොගෙන පච්ඡා ධඤ්ඤාපරිභොගෙ ආපත්ති හොති තස්ස පයොගස්ස කරණෙ අනාපත්තියා අයුත්තත්තා. පරියායකථාය පන සඬ්ඛත්ථ අනාපත්ති. තෙනෙව “එත්තකෙහි චීහීහි ඉදඤ්චිදඤ්ච ආහරථා”ති නියමවචනෙ අකප්පියං වුත්තං. කභාපණවිචාරණෙපි එසෙව නයො. “වත්ථු ව එවරූපං නාම සංවිජ්ජති, කප්පියකාරකො නත්ථිති වත්තඬ්ඛ”න්තිආදිවචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. රජ්ජුයා වා දණ්ඨෙත වාති එත්ථ “පාදෙහිපි මිනිතුං න වට්ටති”ති වදන්ති. බලෙ වා යත්වා රක්ඛතීති එත්ථ පන ථෙතෙත්වා ගණ්හන්තෙ දිස්වා “මා ගණ්හථා”ති නිවාරෙන්නො රක්ඛති නාම, සථෙ පන අවිවාරෙත්වා කෙවලං තුණ්හීභූතොව රක්ඛණත්ථාය ඔලොකෙන්නො තිට්ඨති, වට්ටති. “සථෙපි තස්මිං තුණ්හීභූතෙ චොරිකාය හරන්ති, ‘මයං හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ආරොචෙස්සාමා’ති එවං වත්තුම්පි වට්ටති”ති වදන්ති. නීහරාපෙති පටිසාමෙතීති එත්ථාපි “සථෙ පරියායෙන වදති, වට්ටති”ති වදන්ති. අපුඬ්ඛස්ස අනුප්පාදිතත්තා අඤ්ඤෙසං වට්ටතිති ආහ “තස්සෙවෙතං අකප්පිය”න්ති.

සඬ්ඛෙසං අකප්පියං, කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තාති එත්ථ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) එවං විචාරණා කතා – නනු ව දුඬ්ඛවාරිතමත්තෙන තස්සෙවෙතං අකප්පියං, න සඬ්ඛෙසං රූපියසංවොහාරෙ

චතුත්ථපත්තො විය. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.589) “යො පන රුපියං අසම්පට්ඨිත්වා ‘ථෙරස්ස පත්තං කිණ්ණිවා දෙහි’ති පහිතකප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා ‘ඉමෙ කභාපණෙ ගහෙත්වා ඉමං දෙහි’ති කභාපණෙ දාපෙත්වා ගහිතො, අයං පත්තො එතස්සෙව හික්ඛුනො න වට්ඨති දුබ්බිවාරිතත්තා, අඤ්ඤෙසං පන වට්ඨති මූලස්ස අසම්පට්ඨිත්තා”ති, තස්මා යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විවාරිතත්තාති ඉදං කස්මා චුත්තන්ති? එත්ථ කෙච්චි වදන්ති “කභාපණෙ සාදිශිත්වා විවාරිතං සන්ධාය එවං චුත්ත”න්ති, සඬ්ඝිකත්තා ව නිස්සප්පිතුං න සක්කා, තස්මා සබ්බෙසං න කප්පතිති තෙසං අධිප්පායො. කෙච්චි පන “අසාදිශිත්වාපි කභාපණානං විවාරිතත්තා රුපියසංවොහාරො කතො හොති, සඬ්ඝිකත්තා ව නිස්සප්පිතුං න සක්කා, තස්මා සබ්බෙසං න කප්පති”ති වදන්ති. ගණ්ඨිපදෙසු පන තිසුපි ඉදං චුත්තං “චතුත්ථපත්තො ගිහිසන්තකානංයෙව කභාපණානං විවාරිතත්තා අඤ්ඤෙසං කප්පති, ඉධ පන සඬ්ඝිකානං විවාරිතත්තා සබ්බෙසං න කප්පති”ති. සබ්බෙසම්පි වාදො තෙන තෙන පරියායෙන යුත්තොයෙවාති.

62. චතුසාලද්වාරෙති භොජනසාලං සන්ධාය චුත්තං.

63. “වනං දම්මි, අරඤ්ඤං දම්මි”ති චුත්තෙ පන වට්ඨති එත්ථ නිවාසට්ඨානත්තා පුග්ගලස්සපි සුද්ධචිත්තෙන ගහෙතුං වට්ඨති. සීමං දෙමාති විහාරසීමාදිසාධාරණවචනෙන චුත්තත්තා “වට්ඨති”ති චුත්තං. පරියායෙන කථිතත්තාති “ගණ්ඨාහි”ති අවත්වා “සීමා ගතා”ති පරියායෙන කථිතත්තා. පකතිභූමිකරණත්ථං “හෙට්ඨා ගහිතං පංසු”න්තිආදි චුත්තං. දාසං දම්මිති එත්ථ “මනුස්සං දම්මිති චුත්තෙ වට්ඨති”ති වදන්ති. වෙය්‍යාවච්චකරන්තිආදිනා චුත්තෙ පුග්ගලස්සපි දාසං ගහෙතුං වට්ඨති “අනුජානාමි හික්ඛවෙ ආරාමික”න්ති විසෙසෙත්වා අනුඤ්ඤාතත්තා. තඤ්ච ඛො පිලින්දවච්චෙත ගහිතපරිභුත්තක්කමෙන, න ගහට්ඨානං දාසපරිභොගක්කමෙන. ඛෙත්තාදයො පන සබ්බෙ සඬ්ඝස්සෙව වට්ඨන්ති පාළියං පුග්ගලිකවසෙන ගහෙතුං අනනුඤ්ඤාතත්තාති දට්ඨබ්බං. කුක්කුටසුකරෙ...පෙ.... වට්ඨති එත්ථ කුක්කුටසුකරෙසු දීයමානෙසු “ඉමෙහි අම්භාකං අත්ථො නත්ථි, සුඛං ජීවන්තු, අරඤ්ඤෙ විස්සප්පෙථා”ති වත්තුං වට්ඨති. විහාරස්ස දෙමාති සඬ්ඝිකවිහාරං සන්ධාය චුත්තං. “ඛෙත්තවත්ථුපට්ඨගහණා පටිවිරතො හොති”තිආදිනා (දී. නි. 1.10, 194) සුත්තන්තෙසු ආගතපටික්ඛෙපො භගවතා ආපත්තියාපි හෙතුභාවෙන කතොති භගවතො අධිප්පායං ජානන්තෙහි සඬ්ඝිතිකාරකමහාපෙරෙහි ඛෙත්තපට්ඨගහණාදිනිස්සිතො අයං සබ්බොපි පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො චුත්තොති ගහෙතබ්බො.

64. විවරවේතාපන්නන්ති විවරමුලං. පභිණෙය්‍යාති පෙසෙය්‍යා. වේතාපෙත්වාති පරිවත්තෙන්වා. අවිජාදෙහීති වොහාරවචනමෙතං, ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙහීති අයං පනෙන්ථ අත්ථො. ආහතන්ති ආනීතං.

ඉමස්මිං යානෙ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.528-531) එවං විචාරණා කතා - එත්ථ ච යං චුත්තං මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “ඉමිනා විවරවේතාපන්නෙන විවරං වේතාපෙත්වා ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං විවරෙන අවිජාදෙහීති ඉදං ආගමනසුද්ධිං දස්සෙතුං චුත්තං. සචෙ හි ‘ඉදං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙහී’ති පෙසෙය්‍යා, ආගමනස්ස අසුද්ධත්තා අකප්පියවත්ථුං ආරබ්භ භික්ඛුනා කප්පියකාරකොපි නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා”ති, තත්ථ ආගමනස්ස සුද්ධියා වා අසුද්ධියා වා විසෙසප්පයොජනං න දිස්සති. සතිපි හි ආගමනස්ස අසුද්ධිභාවෙ දුතො අත්තනො කුසලතාය කප්පියවොහාරෙන වදති, කප්පියකාරකො න නිද්දිසිතබ්බොති ඉදං නත්ථී, න ච දුතෙන කප්පියවොහාරවසෙන චුත්තෙ දායකෙන “ඉදං කථං පෙසිත”න්ති ඊදිසි විචාරණා උපලබ්භති, අවිචාරෙන්වා ච තං න සක්කා ජානිතුං. යදි පන ආගමනස්ස අසුද්ධත්තා කප්පියකාරකො නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා, විවරානං අත්ථාය දුතස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුමහි පෙසිතෙ සබ්බත්ථ දායකෙන කථං පෙසිතන්ති පුච්ඡිත්ථාව කප්පියකාරකො නිද්දිසිතබ්බො භවෙය්‍යා, තස්මා අසතිපි ආගමනසුද්ධියං සචෙ සො දුතො අත්තනො කුසලතාය කප්පියවොහාරවසෙන වදති, දුතස්සෙව චචනං ගහෙතබ්බං. යදි හි ආගමනසුද්ධියෙවෙන්ථ පමාණං, මූලස්සාමිකෙන කප්පියවොහාරවසෙන පෙසිතස්ස දුතස්ස අකප්පියවොහාරවසෙන වදනොපි කප්පියකාරකො නිද්දිසිතබ්බො භවෙය්‍යා, තස්මා සබ්බත්ථ දුතචචනමෙව පමාණන්ති ගහෙතබ්බං. ඉමිනා විවරවේතාපන්නෙනාතිආදිනා පන ඉමමත්ථං දස්සෙති “කප්පියවසෙන ආහතම්පි විවරමුලං ඊදිසෙන දුතචචනෙන අකප්පියං හොති, තස්මා තං පටික්ඛිපිතබ්බ”න්ති. තෙනෙවාහ “තෙන භික්ඛුනා සො දුතො එවමස්ස චචනියොතිආදී”ති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.538-539) පන එවං චුත්තං - යං චුත්තං මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “ඉමිනා විවරවේතාපන්නෙන විවරං වේතාපෙත්වා ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං විවරෙන අවිජාදෙහීති ඉදං ආගමනසුද්ධිං දස්සෙතුං චුත්තං. සචෙ හි ‘ඉදං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙහී’ති පෙසෙය්‍යා, ආගමනස්ස අසුද්ධත්තා අකප්පියවත්ථුං ආරබ්භ භික්ඛුනා කප්පියකාරකොපි නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා”ති, තං නිස්සග්ගියවත්ථුදුක්කට්ඨත්ථුහුතං අකප්පියවිවරවේතාපන්නං “අසුකස්ස භික්ඛුනො දෙහී”ති එවං ආගමනසුද්ධියා අසති, සික්ඛාපදෙ ආගතනයෙන දුතචචනෙ ච අසුද්ධෙ සබ්බථා පටික්ඛෙපොයෙව කාතුං වට්ටති, න පන “විවරඤ්ච බො මයං පටිග්ගණ්භාමා”ති චත්තුං, තදනුසාරෙන

වෙය්‍යාවච්චකරුද්ව නිද්දිසිත්‍වං ආගමනදුතච්චනානං උභින්නං අසුද්ධත්තා, පාළියං ආගතනායෙන පන ආගමනසුද්ධියා සති දුතච්චනෙ අසුද්ධෙපි සික්ඛාපදෙ ආගතනායෙන සබ්බං කාතුං වට්ටතීති දස්සනත්ථං චුත්තං. තෙන ව යථා දුතච්චනාසුද්ධියමිති ආගමනෙ සුද්ධෙ වෙය්‍යාවච්චකරං නිද්දිසිත්‍වං වට්ටති, එවං ආගමනාසුද්ධියමිති දුතච්චනෙ සුද්ධෙ වට්ටති එවාති අයමත්ථො අත්ථතො සිද්ධොව හොති. උභයසුද්ධියං වත්තබ්බමෙව නත්ථීති උභයාසුද්ධිපක්ඛමෙව සන්ධාය මානිකාට්ඨකථායං (කඨිබ්බා. අට්ඨ. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “කප්පියකාරකොපි නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා”ති චුත්තත්ති වෙදිතබ්බං.

යං පනෙත්ථ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.237-539) “ආගමනස්ස සුද්ධියා වා අසුද්ධියා වා විසෙසජ්ජයොජනං න දිස්සතී”තිආදි චුත්තං, තං මානිකාට්ඨකථාවචනස්ස අධිජ්ජායං අසල්ලක්ඛෙත්වා චුත්තං යථාචුත්තනායෙන ආගමනසුද්ධිආදිනා සජ්ජයොජනත්තා. යො පනෙත්ථ “මූලස්සාමිකෙන කප්පියවොහාරවසෙන, පෙසිතදුතස්ස අකප්පියවොහාරෙන වදන්තොපි කප්පියකාරකො නිද්දිසිතබ්බො භවෙය්‍යා”ති අනිට්ඨජ්ජසඬිගො චුත්තො, සො අනිට්ඨජ්ජසඬිගො එව න හොති අභිමතත්තා. තථා හි සික්ඛාපදෙ එව “පටිග්ගණ්හතු ආයස්මා චීවරචෙතාපන්න”ත්ති අකප්පියවොහාරෙන වදන්තො දුතස්ස කප්පියෙන කම්මෙන වෙය්‍යාවච්චකරො නිද්දිසිතබ්බො චුත්තො ආගමනස්ස සුද්ධත්තා, ආගමනස්සපි අසුද්ධියං පන කප්පියෙනපි කම්මෙන වෙය්‍යාවච්චකරො න නිද්දිසිතබ්බොවාති අත්ථෙව ආගමනස්ස සුද්ධිඅසුද්ධියා පයොජනං. කථං පන දුතච්චනෙන ආගමනසුද්ධි විඤ්ඤායතීති? නායං භාරො. දුතෙන හි අකප්පියවොහාරෙන චුත්තෙ එව ආගමනසුද්ධි ගවෙසිතබ්බො, න ඉතරත්ථ. තත්ථ ව තස්ස වචනක්කමෙන පුච්ඡිත්වා ව යුත්තිආදීහි ව සක්කා විඤ්ඤාතුං. ඉධාපි හි සික්ඛාපදෙ “චීවරචෙතාපන්නං ආහත”ත්ති දුතච්චනෙනෙව චීවරං කිණිත්වා දාතුං පෙසිතභාවො විඤ්ඤායති. යදි හි සබ්බථා ආගමනසුද්ධි න විඤ්ඤායති, පටික්ඛෙපො එව කත්තබ්බොති.

සුවණ්ණං රජතං කභාපණො මාසකොති ඉමානි හි වත්තාරි නිස්සග්ගියවත්ථුනි, මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬ්ඛො සිලා පවාළං ලොහිතඬිකො මසාරගල්ලං සත්ත ධඤ්ඤානි දාසිදාසං බෙත්තං වත්ථු පුජ්ජාරාමඵලාරාමාදයොති ඉමානි දුක්කට්ඨත්ථුනි ව අත්තනො වා චෙතියසඬිසගණපුග්ගලානං වා අත්ථාය සම්පට්ඨිත්‍වං න වට්ටන්ති, තස්මා තං සාදිතුං න වට්ටතීති දස්සනත්ථං “න බො මයං ආවුසො චීවරචෙතාපන්නං පටිග්ගණ්හමා”ති චුත්තං. චීවරුද්ව බො මයං පටිග්ගණ්හමා”තිආදි දුතච්චනස්ස අකප්පියත්තෙපි ආගමනසුද්ධියා පටිපජ්ජනවිධිදස්සනත්ථං චුත්තං. කාලෙන කප්පියත්ති යුත්තපත්තකාලෙන යදා නො අත්ථො හොති, තදා කප්පියං චීවරං පටිග්ගණ්හමාති අත්ථො. වෙය්‍යාවච්චකරොති කිච්චකරො, කප්පියකාරකොති අත්ථො. “වෙය්‍යාවච්චකරො

නිද්දිසිතබ්බො”ති ඉදං “අත්ථි පනායස්මතො කොචි වෙය්‍යාවච්චකරො”ති කප්පියවචනෙන චුත්තත්තා අනුඤ්ඤාතං. සචෙ පන දුතො “කො ඉමං ගණ්හාති, කස්ස වා දෙහී”ති වදති, න නිද්දිසිතබ්බො. ආරාමිකො වා උපාසකො වාති ඉදං සාරුප්පතාය චුත්තං, යපෙත්වා පන පඤ්ච සහධම්මිකෙ යො කොචි කප්පියකාරකො වට්ටති. එසො බො ආචුසො හික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චකරොති ඉදං දුතෙන “අත්ථි පනායස්මතො කොචි වෙය්‍යාවච්චකරො”ති පුච්ඡිතත්තා පුච්ඡාසභාගෙන හික්ඛුස්ස කප්පියවචනදස්සනත්ථං චුත්තං. එවමෙව හි හික්ඛුනා වත්තබ්බං, න වත්තබ්බං “තස්ස දෙහී”තිආදි. තෙනෙව පාළියං “න වත්තබ්බො තස්ස දෙහී”තිආදිමාහ. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.538-539) පන “එසො බො...පෙ.... න වත්තබ්බො තස්ස දෙහීතිආදි අකප්පියවත්ථුසාදියනපරිමොචනත්ථං චුත්ත”න්ති චුත්තං.

ආණත්තො සො මයාති යථා තුම්භාකං චීවරෙන අත්ථෙ සති චීවරං දස්සති, එවං චුත්තොති අත්ථො. විමතිවිනොදනියං පන “සඤ්ඤත්තොතිආදි එවං දුතෙන පුන චුත්තෙ එව වොදෙතුං වට්ටති, න ඉතරථාති දස්සනත්ථං චුත්ත”න්ති චුත්තං. එත්ථ පන පාළියං “සඤ්ඤත්තො සො මයා”ති ආගතත්තා එවං චුත්තො, පුරිමවාකො පන විනයසඬගහප්පකරණෙ (වි. සඬග. අට්ඨ. 64) “ආණත්තො සො මයා”ති පරියායවචනෙන පරිවත්තිත්වා යපිතත්තා තථා චුත්තො, තෙන ච කප්පියකාරකස්ස සඤ්ඤාපිතභාවෙ දුතෙන හික්ඛුස්ස පුන ආරොචිතෙ එව හික්ඛුනා කප්පියකාරකො වොදෙතබ්බො භොති, න අනාරොචිතෙති දස්සෙති.

අත්ථො මෙ ආචුසො චීවරෙනාති වොදනාලක්ඛණනිදස්සනමෙතං. ඉදං වා හි වචනං වත්තබ්බං, තස්ස වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය වත්තබ්බො. දෙහී මෙ චීවරන්තිආදීති පන න වත්තබ්බාකාරදස්සනත්ථං චුත්තාති. එතාති හි වචනාති, එතෙසං වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය න වත්තබ්බො. “එවං වදන්තො ච පටික්ඛිත්තත්තා වත්තහෙදෙ දුක්කටං ආපජ්ජති, වොදනා පන භොතියෙවා”ති මහාගණ්ඨීපදෙ මජ්ඣිමගණ්ඨීපදෙ ච චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.538-539) පන “න වත්තබ්බො ‘දෙහී මෙ චීවරං...පෙ.... වෙතාපෙහි මෙ චීවර’න්ති ඉදං දුතෙනාහතරුපියං පටිග්ගහෙතුං අත්තනා නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකත්තාව ‘දෙහී මෙ චීවරං...පෙ.... වෙතාපෙහි මෙ චීවර’න්ති වදන්තො රුපියස්ස පකතත්තා තෙන රුපියෙන පරිවත්තෙත්වා ‘දෙහී වෙතාපෙහි’ති රුපියසංවොහාරං සමාපජ්ජන්තො නාම භොතීති තං දොසං දුරතො පරිවජ්ජෙතුං චුත්තං රුපියපටිග්ගාහකෙන සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සට්ඨරුපියෙ විය. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ ‘න වත්තබ්බො ඉමං වා ඉමං වා ආහරා’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584), තස්මා න ඉදං විඤ්ඤත්තිදොසෙ

පරිවජ්ජේතුං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං ‘අත්ථො මෙ ආවුසො චීවරොනා’තිපි අවත්තබ්බතාප්පසඬගතො. තෙනෙව දුන්නිද්දිට්ඨෙසු රුපියසංචොභාරසඬකාභාවතො අඤ්ඤං කප්පියකාරකං යපෙත්වාපි ආහරාපෙතබ්බං”න්ති වුත්තං. තත්ථාපි “දුතෙන යපිතරුපියෙන චොතාපෙත්වා චීවරං ආහරාපෙහි”ති අවත්වා කෙවලං “චීවරං ආහරාපෙහි”ති එවං ආහරාපෙතබ්බන්ති අධිප්පායො ගහෙතබ්බොති වුත්තං.

ඉච්චෙනං කුසලන්ති එවං යාවතනියං වොදෙන්තො තං චීවරං අහිනිප්ථාදෙතුං සක්කොති අත්තනො පටිලාභවසෙන, ඉච්චෙනං කුසලං සාධු සුට්ඨු සුන්දරං. චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභූතෙන උද්දිස්ස යාතබ්බන්ති යානලක්ඛණනිදස්සනමෙන. ඡක්ඛත්තුපරමන්ති ච භාවනපුංසකවචනමෙන. ඡක්ඛත්තුපරමන්ති එතෙන චීවරං උද්දිස්ස තුණ්හිභූතෙනෙව යාතබ්බං, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බන්ති ඉදං යානලක්ඛණං. තෙනෙව “න ආසනෙතිආදී”ති අට්ඨකථායං වුත්තං. සද්දසත්ථෙ පන –

“කිරියාවිසෙසනං සත්ථෙ, වුත්තං ධාතුචිසෙසනං;
භාවනපුංසකන්තොව, සාසනෙ සමුදිරිත”න්ති. –

චචනතො කිරියාවිසෙසනමෙව සාසනචොභාරෙන භාවනපුංසකං නාම ජාතං;
“මුදුං පවතිඉච්චත්ර, පවනං භවතීති ව;
සුඛං සයතිඉච්චත්ර, කරොති සයනන්ති වා”ති. –

චචනතො කිරියාවිසෙසනපදෙන තුල්‍යාධිකරණභූතං කිරියාවිසෙසාපදං අකම්මකම්පි සකම්මකම්පි භූධාතුකරධාතුහි සම්බන්ධිතබ්බං භොතීති ඉමිනා ඤායෙන ඡක්ඛත්තුපරමං යානං භවිතබ්බං, ඡක්ඛත්තුපරමං යානං කාතබ්බන්ති අත්ථො. එතෙන ඡක්ඛත්තුපරමං එවං යානං භවිතබ්බං, න තතො අධිකං, ඡක්ඛත්තුපරමං එව යානං කාතබ්බං, න තතො උද්ධන්ති ඉමමත්ථං දස්සෙති. න ආසනෙ නිසීදිතබ්බන්ති “ඉධ භන්තෙ නිසීද්ථා”ති වුත්තෙපි න නිසීදිතබ්බං. න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බන්ති “යාගුඛජ්ජකාදිහෙදං කිඤ්චි ආමිසං ගණ්හථ භන්තෙ”ති යාවියමානෙනපි න ගණ්හිතබ්බං. න ධම්මො භාසිතබ්බොති “මඬිගලං වා අනුමොදනං වා භාසථා”ති යාවියමානෙනපි කිඤ්චි න භාසිතබ්බං, කෙවලං “කිංකාරණා ආගතොසි”ති පුච්ඡියමානෙන “ජානාහි ආවුසො”ති වත්තබ්බො.

යානං භඤ්ජතීති ආගතකාරණං භඤ්ජති කොපෙති. යානන්ති ධීතියා ච කාරණස්ස ච නාමං, තස්මා ආසනෙ නිසීදනෙන යානං කුප්පති,

ආගතකාරණමපි, ආමිසපටිග්ගහණාදිසු පන ආගතකාරණමෙව හඤ්ජති, න යානං. තෙනාහ “ආගතකාරණං හඤ්ජති”ති. කෙච් පන “ආමිසපටිග්ගහණාදිනා යානමපි හඤ්ජති”ති වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති, ටිකායමපි නානාවාදෙ දස්සෙත්වා යානහඤ්ජනං චුත්තං, තං අට්ඨකථාවචනෙන අසංසන්දනතො ගන්ථගරුහයෙන න වදිමිහ. ඉදානි යා තිස්සො වොදනා, ඡ ව යානානි චුත්තානි, තත්ථ චුද්ධිභානිං දස්සෙත්තො “සචෙ වතුක්ඛත්තුං වොදෙති”තිආදිමාහ. යස්මා ච එකවොදනාචුද්ධියා ද්විත්තං යානානං භානි චුත්තා, තස්මා වොදනා ද්විගුණං යානන්ති ලක්ඛණං දස්සිතං හොති. ඉති ඉමිනා ලක්ඛණෙන තික්ඛත්තුං වොදෙත්වා ඡක්ඛත්තුං යාතබ්බං, ද්වික්ඛත්තුං වොදෙත්වා අට්ඨක්ඛත්තුං යාතබ්බං, සකිං වොදෙත්වා දසක්ඛත්තුං යාතබ්බං.

තත්ත තත්ත යානෙ තිට්ඨතීති ඉදං වොදකස්ස ධීතට්ඨානතො අපක්කම්ම තත්ත තත්ත උද්දිස්ස යානංයෙව සන්ධාය චුත්තං. කො පන වාදො නානාදිවසෙසුති නානාදිවසෙසු එවං කරොන්තස්ස කො පන වාදො, වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අධිජ්ජායො. “සාමං වා ගන්තබ්බං, දුතො වා පාහෙතබ්බොති ඉදං සභාවතො වොදෙතුං අනිච්ඡන්තෙනපි කාතබ්බමෙවා”ති වදන්ති. න තං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අත්ථං අනුභොතීති තං වීචරවෙතාපන්නං අස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අජ්ජමත්තකම්පි කම්මං න නිජ්ජාදෙති. යුඤ්ජන්තායස්මන්තො සකන්ති ආයස්මන්තො අත්තතො සන්තකං ධනං පාපුණන්තු. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.538-539) පන “යතස්ස වීචරවෙතාපන්නන්තිආදි යෙන අත්තතා වෙය්‍යාවච්චකරො නිද්දිට්ඨො, වීචරඤ්ච අනිජ්ජාදිතං, තස්ස කත්තබ්බදස්සනං. එවං භික්ඛුනා වත්ථුසාමිකානං චුත්තෙ වොදෙත්වා දෙන්නි, වට්ටති ‘සාමිකා වොදෙත්වා දෙන්නි’ති (පාරා. 541) අනාපත්තියං චුත්තත්තා. තෙනෙව සො සයං අවොදෙත්වා උපාසකාදිහි පරියායෙන වත්වා වොදාපෙති, තෙසු සතක්ඛත්තුමපි වොදෙත්වා වීචරං දාපෙත්තෙසු තස්ස අනාපත්ති සිද්ධා හොති සික්ඛාපදස්ස අනාණත්තිකත්තා”ති චුත්තං.

65. කෙනච් අනිද්දිට්ඨො අත්තතො මුඛෙනෙව ඛ්‍යාවට්ඨාවං වෙය්‍යාවච්චකරත්තං පත්තො මුඛවෙවට්ඨො, අවිචාරෙතුකාමතායාති ඉමිනා විජ්ජමානමපි දාතුං අනිච්ඡන්තා අරියාපි වඤ්චනාධිජ්ජායං විනා වොභාරතො නත්ථීති වදන්තිති දස්සෙති. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) පන “අවිචාරෙතුකාමතායාති ඉමස්මිං පක්ඛෙ ‘නත්ථමිහාකං කජ්ජියකාරකො’ති ඉදං තාදිසං කරොන්තො කජ්ජියකාරකො නත්ථීති ඉමිනා අධිජ්ජායෙන චුත්ත”න්ති චුත්තං. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ මෙණ්ඩකසෙට්ඨිවත්ථුමහි (මහාව. 299) චුත්තං “සන්ති භික්ඛවෙ”තිආදිවචනමෙව මෙණ්ඩකසික්ඛාපදං නාම. තත්ථ හි මෙණ්ඩකෙන නාම සෙට්ඨිනා “සන්ති හි හන්තෙ මග්ගා කන්තාරා

අප්පොදකා අප්පහක්ඛා න සුකරා අපාටෙය්‍යෙන ගන්තුං, සාධු භන්තෙ භගවා භික්ඛුනං පාටෙය්‍යං අනුජානාතු”ති යාවිතෙන භගවතා “අනුජානාමි භික්ඛවෙ පාටෙය්‍යං පරියෙසිතුං. තණ්ඩුලො තණ්ඩුලත්ථිකෙන, මුග්ගො මුග්ගත්ථිකෙන, මාසො මාසත්ථිකෙන, ලොණං ලොණත්ථිකෙන, ගුළො ගුළත්ථිකෙන, තෙලං තෙලත්ථිකෙන, සප්පි සප්පිත්ථිකෙනා”ති වත්වා ඉදං වුත්තං “සන්ති, භික්ඛවෙ, මනුස්සා සද්ධා පසන්නා, තෙ කප්පියකාරකානං භත්තෙ භිරඤ්ඤං උපනික්ඛිපන්ති ‘ඉමිනා යං අය්‍යස්ස කප්පියං, තං දෙථා’ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තතො කප්පියං, තං සාදිතුං, න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමි”ති. “කප්පියකාරකානං භත්තෙ භිරඤ්ඤං නික්ඛිපන්ති”ති එත්ථාපි භික්ඛුස්ස ආරොවනං අත්ථියෙව, අඤ්ඤා අනිද්දිට්ඨකප්පියකාරකපක්ඛං භජන්ති න වොදෙනබ්බො සියා, ඉදං පන දුතෙන නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකෙ සන්ධාය වුත්තං, න පන භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨෙ වා අනිද්දිට්ඨෙ වා. තෙනෙවාහ “එත්ථ වොදනාය පරිමාණං නත්ථි”තිආදි. යදි මූලං සන්ධාය වොදෙති, තං සාදිතමෙව සියාති ආහ “මූලං අසාදියන්තෙනා”ති.

අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ඉදං අත්තනා වොදනාට්ඨානඤ්ච න කාතබ්බන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථායාති ඉමිනා චිවරත්ථායෙව න භොතිති දස්සෙති. එසෙව නයොති ඉමිනා වත්ථුසාමිනා නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකෙසුපි පිණ්ඩපාතාදීනම්පි අත්ථාය දින්තෙ ව යානවොදනාදිසබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව කාතබ්බන්ති දස්සෙති.

66. උපනික්ඛිත්තසාදියනෙ පනාතිආදිසු “ඉදං අය්‍යස්ස භොතු”ති එවං සම්මුඛා වා “අමුකස්මිං නාම යානෙ මම භිරඤ්ඤසුචණ්ණං අත්ථි, තං තුය්හං භොතු”ති එවං පරම්මුඛා වා ඨිතස්ස කෙවලං වාචාය වා භත්ථමුද්දාය වා “තුය්හ”න්ති වත්වා පරිච්චත්තස්ස කායවාචාහි අප්පටික්ඛිපිත්වා විත්තෙන සාදියනං උපනික්ඛිත්තසාදියනං නාම. සාදියන්ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “ගණ්හිතුකාමො භොති”ති.

ඉදං ගුත්තට්ඨානන්ති ආචික්ඛිතබ්බන්ති පච්චයපරිභොගංයෙව සන්ධාය ආචික්ඛිතබ්බං. “ඉධ නික්ඛිපා”ති වුත්තෙ “උග්ගණ්හාපෙය්‍ය වා”ති වුත්තලක්ඛණෙන නිස්සග්ගියං භොතිති ආහ “ඉධ නික්ඛිපාහීති න වත්තබ්බ”න්ති. අථ වා “ඉදං ගුත්තට්ඨාන”න්ති ආචික්ඛන්තො යානස්ස ගුත්තභාවමෙව දස්සෙති, න වත්ථුං පරාමසති, තස්මා ආචික්ඛිතබ්බං. “ඉධ නික්ඛිපාහී”ති පන වදන්තො නික්ඛිපිතබ්බං වත්ථුං නික්ඛිපාහීති වත්ථුං පරාමසති නාම, තස්මා න වත්තබ්බං. පරතො ඉදං ගණ්හාති එත්ථාපි එසෙව නයො. කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ඨිතං භොතිති යස්මා තතො

උප්පන්නපච්චයපරිභොගො කප්පති, තස්මා කප්පියං නිස්සාය යිතං, යස්මා පන දුබ්බිවාරණාය තතො උප්පන්නපච්චයපරිභොගො න කප්පති, තස්මා අකප්පියං නිස්සාය යිතන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා ඉදං ධනං යස්මා “නයිදං කප්පති”ති පටික්ඛිත්තං, තස්මා කප්පියං නිස්සාය යිතං, යස්මා පන සබ්බසො අවිස්සජ්ජිතං, තස්මා අකප්පියං නිස්සාය යිතං. අථ වා තං ධනං යස්මා පච්ඡා සුට්ඨුවිවාරණාය සතියා කප්පියං භවිස්සති, දුබ්බිවාරණාය සතියා අකප්පියං භවිස්සති, තස්මා කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය යිතං හොතිති. විමතිවිනොදනියං පන “එකො සතං වා සහස්සං වාතිආදි රුපියෙ හෙට්ඨිමකොටියා පවත්තනාකාරං දස්සෙතුං වුත්ත”න්ති ව “න පන එවං පටිපජ්ජිතබ්බමෙවාති දස්සෙතුං, ‘ඉධ නික්ඛිපාහී’ති වුත්තෙ උග්ගණ්භාපනං හොතිති ආහ ‘ඉධ නික්ඛිපාහී’ති න වත්තබ්බ”න්ති ව “කප්පියඤ්ච...පෙ.... හොතිති යස්මා අසාදිතත්තා තතො උප්පන්නපච්චයා වට්ටන්ති, තස්මා කප්පියං නිස්සාය යිතං, යස්මා පන දුබ්බිවාරණාය සති තතො උප්පන්නං න කප්පති, තස්මා අකප්පියං නිස්සාය යිතන්ති වෙදිතබ්බං”න්ති ව වුත්තං.

67. සඨසමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති යස්මා රුපියං නාම අකප්පියං, තස්මා සඨසස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති න වුත්තං. යස්මා පන තං පටිග්ගහිතමත්තමෙව හොති, න තෙන කිඤ්චි කප්පියහණ්ඩං චෙතාපිතං, තස්මා උපායෙන පරිභොගදස්සනත්ථං “සඨසමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බ”න්ති (පාරා. 584) වුත්තං. න තෙන කිඤ්චි කප්පියහණ්ඩං චෙතාපිතන්ති ඉමිනා චෙතාපිතඤ්චෙ, නත්ථි පරිභොගූපායො උග්ගහෙත්වා අනිස්සට්ඨරුපියෙන චෙතාපිතත්තා. ඊදිසඤ්චි සඨසමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජනං කත්ථාව ඡඩ්ඨෙත්වා පාවිත්තියං දෙසාපෙතබ්බන්ති දස්සෙති. කෙච්චි පන “යස්මා නිස්සග්ගියවත්ථුං පටිග්ගහෙත්වාපි චෙතාපිතං කප්පියහණ්ඩං සඨසෙ නිස්සට්ඨං කප්පියකාරකෙහි නිස්සට්ඨරුපියෙන පරිවත්තෙත්වා ආනීතකප්පියහණ්ඩසදිසං හොති, තස්මා විනාව උපායං භාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති වදන්ති, තං පත්තවතුක්කාදිකථාය න සමෙති. තත්ථ හි රුපියෙන පරිවත්තිතපත්තස්ස අපරිභොගොව දස්සිතො, න නිස්සජ්ජනවිවාරොති. කප්පියං ආචික්ඛිතබ්බන්ති පබ්බජිතානං සජ්ජි වා තෙලං වා වට්ටති උපාසකාති එවං ආචික්ඛිතබ්බං.

ආරාමිකානං වා පත්තභාගන්ති ඉදං ගිහිනං හත්ථගතොපි සොයෙව භාගොති කත්ථා වුත්තං. සථෙ පන තෙන අඤ්ඤං පරිවත්තෙත්වා ආරාමිකා දෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති මජ්ඣිමගණ්ඨිපදෙ වුළගණ්ඨිපදෙ ව වුත්තං. තතො හරිත්ථාති අඤ්ඤෙසං පත්තභාගතො හරිත්ථා. කසිණපරිකම්මන්ති ආලොකකසිණපරිකම්මං. මඤ්චපීඨාදීනි වාති එත්ථ තතො ගහිතමඤ්චපීඨාදීනි පරිවත්තෙත්වා අඤ්ඤං චෙ ගහිතං, වට්ටතිති වදන්ති. ඡායාපීති

භොජනසාලාදීනං ඡායාපි. පරිච්ඡේදාතික්කන්තාති ගෙහපරිච්ඡේදං අතික්කන්තා, ඡායාය ගතගතට්ඨානං ගෙහං න භොතීති අධිජ්ජායො. මග්ගෙනපිති එත්ථ සචෙ අඤ්ඤො මග්ගො නත්ථි, මග්ගං අධිට්ඨන්තිවා ගන්තුං වට්ටන්ති වදන්ති. කීතායාති තෙන වත්ථුනා කීතාය. උපනික්ඛෙපං යපෙත්වා සඬ්ඝො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති සචෙ උපාසකො “අතිබ්බු එතං භිරඤ්ඤං, ඉදං හන්තෙ අජ්ජෙව න විනාසෙතබ්බ”න්ති වත්වා සයං උපනික්ඛෙපං යපෙති, අඤ්ඤො වා යපාපෙති, එවං උපනික්ඛෙපං යපෙත්වා තතො උජ්ජන්තපච්චයං පරිභුඤ්ජන්තො සඬ්ඝො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජති, තෙන වත්ථුනා ගහිතත්තා “අකජ්ජිය”න්ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.583-584) පන “උපනික්ඛෙපං යපෙත්වාති කජ්ජියකාරකෙහි වඩ්ඪියා පයොජනං සන්ධාය වුත්තං. අකජ්ජියන්ති තෙන වත්ථුනා ගහිතත්තා වුත්ත”න්ති වුත්තං.

සචෙ සො ඡඩ්ඛෙතීති යත්ථ කත්ථවි බ්පති, අථාපි න ඡඩ්ඛෙති, සයං ගහෙත්වා ගච්ජති, න වාරොතබ්බො. නො චෙ ඡඩ්ඛෙතීති අථ නෙව ගහෙත්වා ගච්ජති, න ඡඩ්ඛෙති, “කිං මය්හං ඉමිනා බ්‍යාපාරොනා”ති යෙනකාමං පක්කමති, තතො යථාචුත්තලක්ඛණො රුපියඡඩ්ඛකො සමන්තිතබ්බො. යො න ඡන්දාගතින්තිආදීසු ලොභවසෙන තං වත්ථුං අත්තනො වා කරොන්තො අත්තානං වා උක්කංසෙත්තො ඡන්දාගතිං නාම ගච්ජති. දොසවසෙන “නෙවායං මාතිකං ජානාති, න විනය”න්ති පරං අපසාදෙත්තො දොසාගතිං නාම ගච්ජති. මොහවසෙන පමුට්ඨො පමුට්ඨස්සතිභාවං ආපජ්ජන්තො මොහාගතිං නාම ගච්ජති. රුපියපටිග්ගාහකස්ස භයෙන ඡඩ්ඛෙතුං අවිසහන්තො භයාගතිං නාම ගච්ජති. එවං අකරොන්තො න ඡන්දාගතිං ගච්ජති, න දොසාගතිං ගච්ජති, න මොහාගතිං ගච්ජති, න භයාගතිං ගච්ජති නාමාති වෙදිතබ්බො.

68. පතිතොකාසං අසමන්තාරහන්තෙන ඡඩ්ඛෙතබ්බන්ති ඉදං නිරපෙක්ඛවාදස්සනපරන්ති වෙදිතබ්බං, තස්මා පතිතට්ඨානෙ ඤාතෙපි තස්ස ගුලං ඡඩ්ඛෙත්තස්ස විය නිරපෙක්ඛවාදොයෙවෙත්ථ පමාණන්ති වෙදිතබ්බං. අසන්තසම්භාවනායාති අත්තති අවිජ්ජමානඋත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනං සන්ධාය වුත්තං. ථෙය්‍යපරිභොගො නාම අනරහස්ස පරිභොගො. හගචතා හි අත්තනො සාසනෙ සීලවතො පච්චයා අනුඤ්ඤාතා, න දුස්සීලස්ස. දායකානම්පි සීලවතො එව පරිච්චාගො, න දුස්සීලස්ස අත්තනො කාරානං මහජ්ඣලභාවස්ස පච්චාසීසනතො. ඉති සත්ථාරා අනනුඤ්ඤාතත්තා දායකෙහි ව අපරිච්චත්තත්තා දුස්සීලස්ස පරිභොගො ථෙය්‍යපරිභොගො. ඉණුවසෙන පරිභොගො ඉණුපරිභොගො, පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධියා අභාවතො ඉණං ගහෙත්වා පරිභොගො වියාති අත්ථො. තස්මාති “සීලවතො”තිආදිනා

වුත්තමෙවත්ථං කාරණභාවෙන පච්චාමසති. චීවරං පරිභොගෙ පරිභොගෙති කායතො මොචෙත්වා පරිභොගෙ පරිභොගෙ. පුරෙහත්ත...පෙ.... පච්ඡිමයාමෙසු පච්චචෙක්ඛිතඛිඛන්ති සම්බන්ධො. තථා අසක්කොත්තෙන යථාචුත්තකාලවිසෙසවසෙන එකස්මිං දිවසෙ චතුක්ඛන්තුං තික්ඛන්තුං ද්වික්ඛන්තුං සක්ඛංයෙව වා පච්චචෙක්ඛිතඛිඛං.

සවස්ස අප්පච්චචෙක්ඛන්තොව අරුණො උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨතීති එත්ථ භියො යං මයා චීවරං පරිභුත්තං, තං යාවදෙව සිතස්ස පටිසාතාය...පෙ.... හිරිකොපිනපට්ච්ඡාදනත්ථං. භියො යො මයා පිණ්ඩපාතො පරිභුත්තො, සො නෙව දවායාතිආදිනා සචෙ අතීතපරිභොගපච්චචෙක්ඛණං න කරෙය්‍ය, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨතීති වදන්ති, තං චිමංසිතඛිඛං. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙති පචෙසෙ පචෙසෙ. එවං පන අසක්කොත්තෙන පුරෙහත්තාදීසු පච්චචෙක්ඛිතඛිඛං, තං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති ඉධ විසුං න චුත්තං. සතිපච්චයතාති සතියා පච්චයභාවො. පටිග්ගහණස්ස පරිභොගස්ස ච පච්චචෙක්ඛණසතියා පච්චයභාවො යුජ්ජති, පච්චචෙක්ඛිත්ථාව පටිග්ගහෙතඛිඛං පරිභුඤ්ජිතඛිඛඤ්චාති අත්ථො. තෙනෙවාහ “සතිං කත්වා”තිආදි. එවං සන්තෙපිති යදිපි ද්විසුපි යානෙසු පච්චචෙක්ඛණා යුත්තා, එවං සන්තෙපි. අපරෙ පනාහු “සතිපච්චයතාති සති හෙසජ්ජපරිභොගස්ස පච්චයභාවෙ, පච්චයෙති අත්ථො. එවං සන්තෙපිති පච්චයෙ සතිපි”ති, තං තෙසං මතිමත්තං. තථා හි පච්චයසන්නිස්සිතසීලං පච්චචෙක්ඛණාය විසුජ්ඣති, න පච්චයසබ්භාවමත්තෙන.

නනු ච “පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති”ති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරසීලං චුත්තං, තස්මා පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස පාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස ච කො විසෙසොති? චුච්චතෙ – පුරිමෙසු තාව තීසු පච්චයෙසු විසෙසො පාකට්ඨායෙව, ගිලානපච්චයෙ පන යථා වතිං කත්වා රුක්ඛමුලෙ ගොපිතෙ තස්ස ඵලානිපි රක්ඛිතානෙව භොන්ති, එවමෙව පච්චචෙක්ඛණාය පච්චයසන්නිස්සිතසීලෙ රක්ඛිතෙ තප්පට්ඨද්ධං පාතිමොක්ඛසංවරසීලම්පි නිජ්ජන්තං නාම භොති. ගිලානපච්චයං අප්පච්චචෙක්ඛිත්ථා පරිභුඤ්ජන්තස්ස සීලං හිජ්ජමානං පාතිමොක්ඛසංවරසීලමෙව හිජ්ජති, පච්චයසන්නිස්සිතසීලං පන පච්ඡාහත්තපුරිමයාමාදීසු යාව අරුණුග්ගමනා අප්පච්චචෙක්ඛන්තස්සෙව හිජ්ජති. පුරෙහත්තඤ්චි අප්පච්චචෙක්ඛිත්ථාපි ගිලානපච්චයං පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති, ඉදමෙතෙසං නානාකරණන්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.585) ආගතං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.585) පන “ථෙය්‍යපරිභොගොති පච්චයස්සාමිනා භගවතා අනනුඤ්ඤාතත්තා චුත්තං. ඉණපරිභොගොති භගවතා අනුඤ්ඤාතමපි කත්තබ්බං අකත්වා පරිභුඤ්ජනතො චුත්තං. තෙන ච පච්චයසන්නිස්සිතසීලං විපජ්ජතීති දස්සෙති. පරිභොගෙ පරිභොගෙති කායතො මොචෙත්වා මොචෙත්වා පරිභොගෙ. පච්ඡිමයාමෙසු පච්චවෙක්ඛිතබ්බන්ති යොජනා. ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨතීති එත්ථ ‘භියොයා යං මයා වීචරං පරිභුත්ත’න්තිආදිනාපි අතීතපච්චවෙක්ඛණා වට්ටතීති වදන්ති. පරිභොගෙ පරිභොගෙති උදකපතනට්ඨානතො අන්තොපවෙසනෙසු නිසිදනසයනෙසු ච. සතිපච්චයතා වට්ටතීති පච්චවෙක්ඛණසතියා පච්චයත්තං ලද්ධං වට්ටති. පටිග්ගහණෙ ච පරිභොගෙ ච පච්චවෙක්ඛණාසති අවස්සං ලද්ධබ්බාති දස්සෙති. තෙනාහ ‘සතිං කත්වා’තිආදි. කෙවි පන ‘සතිපච්චයතා පච්චයෙ සති හෙසජ්ජපරිභොගස්ස කාරණෙ සතී’ති එවමපි අත්ථං වදන්ති, තෙසමපි පච්චයෙ සතීති පච්චයසබ්භාවසල්ලක්ඛණෙ සතීති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො පච්චයසබ්භාවමත්තෙන සීලස්ස අසුඡ්ඤානතො. පරිභොගෙ අකරොන්තස්සෙව ආපත්තීති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස හෙදො දස්සිතො, න පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස තස්ස අතීතපච්චවෙක්ඛණාය විසුඡ්ඤානතො. එතස්මිං පන සෙසපච්චයෙසු ච ඉණපරිභොගාදිවචනෙන පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්සෙව හෙදොති එවමිමෙසං නානාකරණං වෙදිතබ්බං”න්ති ආගතං.

එතෙසු ද්විසු පකරණෙසු “ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨතී”ති එත්ථ භියොයා යං මයා වීචරං පරිභුත්තන්ති...පෙ.... වදන්තිති ආගතං. ඉමං පන නයං නිස්සාය ඉදානි එකච්චෙ පණ්ඩිතා “අජ්ජපාතො පරිභුත්තං සායං පච්චවෙක්ඛන්තෙන අජ්ජ යං මයා වීචරං පරිභුත්තන්තිආදිනා අතීතවසෙන පච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බා”ති වදන්ති. කෙවි “භියොයා පරිභුත්තමෙව අතීතවසෙන පච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බා, න අජ්ජ පරිභුත්තං, තං පන පච්චුප්පන්නවසෙන පච්චවෙක්ඛණායෙවා”ති වදන්ති. තත්ථ මූලවචනෙ එවං විචාරණා කාතබ්බා. කථං? ඉදං භියොයාත්‍යාදිවචනං සුත්තං වා සුත්තානුලොමං වා ආචරියවාදො වා අත්තනොමති වාති. තත්ථ න තාව සුත්තං හොති “සුත්තං නාම සකලෙ විනයපිටකෙ පාළි”ති චුත්තත්තා ඉමස්ස ච වචනස්ස න පාළිභූතත්තා. න ච සුත්තානුලොමං “සුත්තානුලොමං නාම චත්තාරො මහාපදෙසා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45) චුත්තත්තා ඉමස්ස ච මහාපදෙසභාවාභාවතො. න ච ආචරියවාදො “ආචරියවාදො නාම ධම්මසඬ්ඛාගකෙහි පඤ්චභි අරහන්තසතෙහි යපිතා පාළිවිනිමුත්තා ඔක්කන්තවිනිච්ඡයජ්ජවත්තා අට්ඨකථාතන්තී”ති වචනතො ඉමස්ස ච අට්ඨකථාපාඨභාවාභාවතො. න ච අත්තනොමති “අත්තනොමති නාම සුත්තසුත්තානුලොමආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා අනුමානෙන අත්තනො බුද්ධියා

නග්ගොහෙන උපට්ඨිකාකාරකථනං, අපිච සුත්තන්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු ආගතො සබ්බොපි ථෙරවාදො අත්තනොමති නාමා”ති වුත්තන්තා ඉමස්ස ච අට්ඨකථාසු ආගතත්ථෙරවාදභාවාභාවතො.

ඉති –

“චතුර්ඛිධස්සෙහි විනයං, මහාථෙරා මහිද්ධිකා;
නිහරිත්වා පකාසෙසුං, ධම්මසඬ්ඛිගාහකා පුරා”ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.45) –

වුත්තෙසු චතුර්ඛිධවිනයෙසු අනන්තොගධන්තා ඉදං වචනං විචාරෙතබ්බං. තෙන වුත්තං සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.585) ටිකාවරියෙන “තං විමංසිතබ්බ”න්ති. අථ චා “නග්ගොහෙන උපට්ඨිකාකාරකථන”න්ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන තෙසං තෙසං ආවරියානං උපට්ඨිකාකාරවසෙන කථනං අත්තනොමති සියා, එවම්පි විචාරෙතබ්බමෙව. “අත්තනොමති ආවරියවාදෙ ඔනාරෙතබ්බා. සචෙ තත්ථ ඔතරති චෙව සමෙති ච, ගහෙතබ්බා. සචෙ නෙව ඔතරති න සමෙති, න ගහෙතබ්බා. අයස්සෙහි අත්තනොමති නාම සබ්බද්දුබ්බලා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45) වචනතො ඉමස්ස ච වචනස්ස අට්ඨකථාවචනෙ අනොතරණතො අප්පට්ඨිකතො. වුත්තස්සෙහි අට්ඨකථායං “සචස්ස අප්පට්ඨිකවෙක්ඛනොව අරුණො උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති.

අපරො නයො – කිං ඉදං වචනං පාළිවචනං චා අට්ඨකථාවචනං චා ටිකාවචනං චා ගන්ථන්තරවචනං චාති. තත්ථ න තාව පාළිවචනං, න අට්ඨකථාවචනං, න ගන්ථන්තරවචනං, අථ බො ටිකාවචනන්ති. භොතු ටිකාවචනං, සකචචනං චා පරවචනං චා අධිජ්ජෙතවචනං චා අනධිජ්ජෙතවචනං චාති. තත්ථ න සකචචනං භොති, අථ බො පරවචනං. තෙනාහ “වදන්ති”ති. න ටිකාවරියෙන අධිජ්ජෙතවචනං භොති, අථ බො අනධිජ්ජෙතවචනං. තෙනාහ “තං විමංසිතබ්බ”න්ති. තෙහි පන ආවරියෙහි අතීතපරිභොගපට්ඨිකවෙක්ඛණාති ඉදං අතීතපරිභොගවසෙන පට්ඨිකවෙක්ඛණා අතීතපරිභොගපට්ඨිකවෙක්ඛණාති පරිකප්පෙත්වා අතීතවාචකෙන සද්දෙන යොජෙත්වා කතං භවෙය්. අතීතෙ පරිභොගො අතීතපරිභොගො, අතීතපරිභොගස්ස පට්ඨිකවෙක්ඛණා අතීතපරිභොගපට්ඨිකවෙක්ඛණාති එවං පන කතෙ අතීතපරිභොගස්ස පට්ඨිකපන්තසම්පත්තා පට්ඨිකපන්තවාචකෙන සද්දෙන කථනං භොති යථා තං නගරතො ආගන්ත්වා නිසින්තං පුරිසං “කුතො ආගච්ඡසී”ති වුත්තෙ “නගරතො ආගච්ඡාමී”ති පට්ඨිකපන්තවාචකසද්දෙන කථනං.

විනයසුත්තන්තවිසුද්ධිමග්ගාදීසු (ම. නි. 1.23; විසුද්ධි. 1.18) ච “පට්ඨිකා යොනියො චීවරං පටිසෙවති”ති වත්තමානවචනෙනෙව පාඨො භොති, න

අතීතවචනෙන, අතීතපරිභොගොති ච ඉමස්මිංයෙව දිවසෙ පච්ඡාභත්තාදිකාලං
 උපාදාය පුරෙහත්තාදීසු පරිභොගො ඉච්ඡිතබ්බො, න භියොයා පරිභොගො.
 කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? අට්ඨකථාපමාණෙන. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (පාරා.
 අට්ඨ. 2.585) “පිණ්ඩපාතො ආලොපෙ ආලොපෙ, තථා අසක්කොත්තෙන
 පුරෙහත්තපච්ඡාභත්තපුරිමයාමපච්ඡිමයාමෙසු. සචස්ස අප්පච්චවෙක්ඛතොව
 අරුණො උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති. එතෙන පිණ්ඩපාතං
 ආලොපෙ ආලොපෙ පච්චවෙක්ඛත්තො භොජනකිරියාය අපරිනිට්ඨිතත්තා
 මුඛ්‍යතො පච්චුප්පන්නපච්චවෙක්ඛණා භොති, පුරෙහත්තාදීසු චතුසු
 කොට්ඨාසෙසු පච්චවෙක්ඛත්තො භොජනකිරියාය පරිනිට්ඨිතත්තා
 අතීතපච්චවෙක්ඛණා භොතීති දස්සෙති. සා පන පච්චුප්පන්නසමීපත්තා
 චත්තමානවචනෙන විධියති. යදි හි භියොයා පරිභුත්තාති
 අතීතපච්චවෙක්ඛණෙන පච්චවෙක්ඛිතබ්බාති සිද්ධං,
 අතීතදුතියදිවසතතියදිවසාදිමාසසංචච්ඡරාදිපරිභුත්තාතිපි පච්චවෙක්ඛිතබ්බාති
 සිද්ධං, එවඤ්ඤා සති යථාචුත්තඅට්ඨකථාවචනං නිරත්ථකං සියා, තස්මා
 අට්ඨකථාවචනමෙව පමාණං කාතබ්බං. යථාහ –

“බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච චුත්තො;
 යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො;
 සො යෙහි තෙසං මතිමච්චජන්තා;
 යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

“තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු චුත්තං;
 තං චජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛං;
 සබ්බමපි සික්ඛාසු සගාරවානං;
 යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතාන”න්ති. (පාරා. අට්ඨ.
 1.ගන්ථාරම්භකථා);

යස්මා ච සබ්බාසවසුත්තාදීසු (ම. නි. 1.23) භගවතා දෙසිතකාලෙ
 භික්ඛුකත්තුකත්තා නාමයොගත්තා චත්තමානපට්මපුරිසවසෙන “පටිසඬ්ඛා
 යොනියො වීචරං පටිසෙවති”ති දෙසිතා, තදනුකරණෙන භික්ඛුනං
 පච්චවෙක්ඛණකාලෙ අත්තකත්තුකත්තා අම්භයොගත්තා
 චත්තමානඋත්තමපුරිසවසෙන “පටිසඬ්ඛා යොනියො වීචරං පටිසෙවාමි”ති
 පච්චවෙක්ඛිතබ්බා භොති, “සීතස්ස පටිසාතායා”තිආදීති
 තදත්ථසමීපදානපදානි ච “පටිසෙවති, පටිසෙවාමි”ති
 චුත්තපටිසෙවනකිරියායමෙව සම්බන්ධිතබ්බාති භොන්ති, තාති ච කිරියාපදානි
 පච්චුප්පන්නවසෙන වා පච්චුප්පන්නසමීපඅතීතවසෙන වා
 චත්තමානවිභත්තිසුත්තාති භොන්ති, තස්මා පච්චුප්පන්නපරිභුත්තානං වා

අතීතපරිභ්වත්තානං වා පච්චයානං පච්චවෙක්ඛණකාලෙ “පටිසෙවාමි”ති වචනං
භගවතො වචනස්ස අනුගතත්තා උපපන්නමෙවාති දට්ඨබ්බං.

අනුවචනෙපි එවං විචාරණා කාතබ්බා – “අජ්ජ පාතො පරිභ්වත්තං සායං
පච්චවෙක්ඛන්තෙන අජ්ජ යං මයා වීචරං පරිභ්වත්තන්තිආදිනා අතීතවසෙන
පච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බා”ති යෙ වදන්ති, තෙ එවං පුච්ඡිතබ්බා – කිං
භවන්තො භගවතා අතීතපරිභ්වත්තෙසු අතීතවසෙන පච්චවෙක්ඛණා දෙසිතාති?
න දෙසිතා. කථං දෙසිතාති? “පච්චවෙක්ඛති”ති පච්චුප්පන්නවසෙනෙව
දෙසිතාති. කිං භොන්තො භගවතො කාලෙ අතීතපරිභ්වත්තෙසු පච්චවෙක්ඛණා
නත්ථිති? අත්ථි. අථ කස්මා භගවතා පච්චුප්පන්නවසෙනෙව පච්චවෙක්ඛණා
දෙසිතාති? පච්චුප්පන්නසමීපවසෙන වා සාමඤ්ඤවසෙන වා දෙසිතාති. එවං
සන්තෙ භගවතො අනුකරණෙන ඉදානිපි අතීතපරිභ්වත්තානං පච්චයානං
පච්චුප්පන්නවසෙන පච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බාති. යෙ පන එවං වදන්ති
“භියො පරිභ්වත්තානමෙව අතීතපච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බා, න අජ්ජ
පරිභ්වත්තානං, තෙසං පන පච්චුප්පන්නපච්චවෙක්ඛණායෙවා”ති, තෙ එවං
වත්තබ්බා – කිං භොන්තො යථා තුම්භෙ වදන්ති, එවං පාළියං අත්ථිති? නත්ථි.
අට්ඨකථායං අත්ථිති? නත්ථි. එවං සන්තෙ සාට්ඨකථෙසු තෙපිටකෙසු
බුද්ධවචනෙසු අසංවිජ්ජමානං තුම්භාකං වචනං කථං පච්චෙතබ්බන්ති?
ආචරියපරම්පරාවසෙන. භොතු තුම්භාකං ආචරියලද්ධිවසෙන කථනං, කාලො
නාම තිව්ඨො අතීතො අනාගතො පච්චුප්පන්නොති. තත්ථ පරිනිට්ඨිතකිරියා
අතීතො නාම, අභිමුඛකිරියා අනාගතො නාම, ආරද්ධඅනිට්ඨිතකිරියා
පච්චුප්පන්නො නාම. තෙනාහු පොරාණා –

“ආරද්ධානිට්ඨිතො භාවො, පච්චුප්පන්නො සුනිට්ඨිතො;
අතීතානාගතුප්පාද-මප්පත්තාභිමුඛා කිරියා”ති.

තත්ථ අජ්ජ වා භොතු භියො වා තතො පුබ්බෙ වා, පරිභ්වත්තපච්චයො
සුපරිනිට්ඨිතභුඤ්ජනකිරියත්තා අතීතො නාම. තත්ථ භියො වා තතො පුබ්බෙ
වා පරිභ්වත්තපච්චයො අතික්කන්තඅරුණුග්ගමනත්තා න පච්චවෙක්ඛණාරහො,
පච්චවෙක්ඛිතොපි අප්පච්චවෙක්ඛිතොයෙව භොති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ
තිට්ඨති. චුත්තඤ්ඨි අට්ඨකථායං “සවස්ස අප්පච්චවෙක්ඛිතොව අරුණො
උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති. අජ්ජෙව පන වීචරඤ්ච
සෙනාසනඤ්ච පරිභොගෙ පරිභොගෙ, පිණ්ඩපාතං ආලොපෙ ආලොපෙ,
භෙසජ්ජං පටිග්ගහණෙ පරිභොගෙ ව පච්චවෙක්ඛිතො
අපරිනිට්ඨිතභුඤ්ජනකිරියත්තා පච්චුප්පන්නපරිභ්වත්තපච්චවෙක්ඛණා නාම
භොති. පුරෙ පරිභ්වත්තං තතො පච්ඡා චතුසු කොට්ඨාසෙසු පච්චවෙක්ඛිතො
සුපරිනිට්ඨිතභුඤ්ජනකිරියත්තා අතීතපරිභ්වත්තපච්චවෙක්ඛණා නාම භොති.
එත්තකං පච්චවෙක්ඛණාය ඛෙත්තං, න තතො පුබ්බෙ පච්ඡා වා. යථාහ

අට්ඨකථායං “සීලවතො අප්පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො ඉණ්පරිභොගො නාම. තස්මා චීවරං පරිභොගෙ පරිභොගෙ...පෙ.... හෙසජ්ජස්ස පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි සතිපච්චයතා වට්ටති”ති, තස්මා හියොං පරිභුත්තස්ස ඉණ්පරිභොගත්තා තං අනාමසිත්වා අප්ප පරිභුත්තෙසු අතීතපච්චුප්පන්තෙසු භගවතො වචනස්ස අනුකරණෙන වත්තමානවිහත්තියුත්තෙන “පටිසෙවාමි”ති කිරියාපදෙන පච්චවෙක්ඛණා සුපපන්නා භොතීති දට්ඨබ්බා. ඊදිසපච්චවෙක්ඛණමෙව සන්ධාය විමතිවිනොදනියාදියු (වි. වි. ටි. 1.585) “පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස අතීතපච්චවෙක්ඛණාය විසුජ්ඣනතො”ති වුත්තං.

එවං පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස සුද්ධිං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙනෙව පසඬගෙන සබ්බාපි සුද්ධියො දස්සෙතුං “චතුබ්බිධා හි සුද්ධි”තිආදිමාහ. තත්ථ සුජ්ඣති එතායාති සුද්ධි, යථාධම්මං දෙසනාව සුද්ධි දෙසනාසුද්ධි. වුට්ඨානස්සපි චෙත්ථ දෙසනාය එව සඬගහො දට්ඨබ්බො. ඡින්නමුලාපත්තිනං පන අභික්ඛුතාපටිඤ්ඤායෙව දෙසනා. අධිට්ඨානවිසිට්ඨො සංවරොව සුද්ධි සංවරසුද්ධි. ධම්මෙන සමෙන පච්චයානං පරියෙට්ඨි එව සුද්ධි පරියෙට්ඨිසුද්ධි. චතුසු පච්චයෙසු වුත්තවිධිනා පච්චවෙක්ඛණාව සුද්ධි පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි. එස තාව සුද්ධියු සමාසනායො. සුද්ධිමත්තෙසු සීලෙසු පන දෙසනා සුද්ධි එතස්සාති දෙසනාසුද්ධි. සෙසෙසුපි එසෙව නායො. න පුනෙවං කර්ස්සාමිති එත්ථ එවන්ති සංවරහෙදං සන්ධායාහ. පභායාති වජ්ජෙත්වා, අකත්වාති අත්ථො. විමතිවිනොදනියං පන “සුජ්ඣති දෙසනාදිහි, සොධියතීති වා සුද්ධි, චතුබ්බිධසීලං. තෙනාහ ‘දෙසනාය සුජ්ඣනතො’තිආදි. එත්ථ දෙසනාග්ගහණෙන වුට්ඨානම්පි ඡින්නමුලානං අභික්ඛුතාපටිඤ්ඤාපි සඬගහිතා. ඡින්නමුලාපත්තිනම්පි හි පාරාජිකාපත්තිවුට්ඨානෙන හෙට්ඨාපරිරක්ඛිතං භික්ඛුසීලං විසුද්ධං නාම භොති. තෙන තෙසං මග්ගපටිලාභොපි සම්පජ්ජති”ති වුත්තං.

තත්ථ දෙසියති උච්චාරියතීති දෙසනා, දිසී උච්චාරණෙති ධාතු, දෙසියති ඤාපියති එතායාති වා දෙසනා, දිස පෙක්ඛනෙති ධාතු. උභයථාපි විරතිපධානකුසලචිත්තසමුට්ඨිතො දෙසනාවච්චෙදසද්දො. සංවරණං සංවරො, සං-පුබ්බ වර සංවරණෙති ධාතු, සතිපධානො චිත්තුප්පාදො. පරියෙසනා පරියෙට්ඨි, පරි-පුබ්බ ඉස පරියෙසනෙති ධාතු, විරියපධානො චිත්තුප්පාදො. පටි පුනස්පුනං ඔගාහෙත්වා ඉක්ඛනා පච්චවෙක්ඛණා, පටි-පුබ්බ අව-පුබ්බ ඉක්ඛ දස්සනාකෙසුති ධාතු, පඤ්ඤාපධානො චිත්තුප්පාදො. තෙසු දෙසනාය වච්චෙදසද්දභාවතො වච්චෙදං කාතුං අසක්කොන්තස්ස ව දුතියකං අලහන්තස්ස ව න සම්පජ්ජති, සෙසා පන චිත්තුප්පාදමත්තභාවතො වච්චෙදං කාතුං අසක්කොන්තස්සපි දුතියකං අලහන්තස්සපි සම්පජ්ජන්ති එව, තස්මා

ගිලානාදිකාලෙසු පච්චවෙක්ඛණාපාඨං පටිත්ථාපකංකොත්තෙනපි අත්ථං මනසි කත්වා චිත්තෙනෙව පච්චවෙක්ඛණා කාතබ්බාති.

දාතබ්බට්ඨයෙන දායං, තං ආදියන්තිති දායාදා, අනනුඤ්ඤාතෙසු සබ්බෙන සබ්බං පරිභොගාභාවතො අනුඤ්ඤාතෙසුයෙව ච පරිභොගසබ්භාවභාවතො භික්ඛුහි පරිභුඤ්ජිතබ්බපච්චයා භගවතො සන්තකා. ධම්මදායාදසුත්තඤ්ඤවත්ථ සාධකන්ති “ධම්මදායාදා මෙ, භික්ඛවෙ, භවථ, මා ආමිසදායාදා, අත්ථි මෙ තුම්හෙසු අනුකම්පා, කින්නි මෙ සාවකා ධම්මදායාදා භවෙය්‍යුං, නො ආමිසදායාදා”ති එවං පවත්තං ධම්මදායාදසුත්තඤ්ඤව (ම. නි. 1.29) එත්ථ එතස්මිං අත්ථෙ සාධකං. අවිතරාගානං තණ්හාවසිකතාය පච්චයපරිභොගෙ සාමිභාවො නත්ථි, තදභාවෙන විතරාගානං තත්ථ සාමිභාවො යථාරූපි පරිභොගසබ්භාවතො. තථා හි තෙ පටිකුලම්පි අප්පටිකුලාකාරෙන අප්පටිකුලම්පි පටිකුලාකාරෙන තදුභයම්පි වජ්ජෙත්වා අප්පට්ඨපෙක්ඛණාකාරෙන පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති, දායකානඤ්ඤ මනොරථං පරිපුරන්ති. තෙනාහ “තෙ හි තණ්හාය දාසබ්‍යං අතීතත්තා සාමිනො හුත්වා පරිභුඤ්ජන්ති”ති. යො පනායං සීලවතො පුට්ඨජනස්ස පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො, සො ඉණපරිභොගස්ස පච්චනිකත්තා ආනණ්‍යපරිභොගො නාම භොති. යථා පන ඉණායිකො අත්තතො රූපියා ඉච්ඡිතං දෙසං ගන්තුං න ලහති, එවං ඉණපරිභොගයුත්තො ලොකතො නිස්සරිතුං න ලහතිති තප්පටිපක්ඛන්තා සීලවතො පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො ආනණ්‍යපරිභොගොති වුච්චති, තස්මා නිප්පරියායතො චතුපරිභොගවිනිමුත්තො විසුංයෙවායං පරිභොගොති වෙදිතබ්බො, සො ඉධ විසුං න වුත්තො, දායජ්ජපරිභොගෙයෙව චා සඬගහං ගච්ඡති. සීලවාපි හි ඉමාය සික්ඛාය සමන්තාගතත්තා සෙක්ඛොත්තෙව වුච්චති.

සබ්බෙසන්ති අරියානං පුට්ඨජනානඤ්ඤව. කථං පුට්ඨජනානං ඉමෙ පරිභොගා සම්භවන්තිති? උපචාරවසෙන. යො හි පුට්ඨජනස්සපි සල්ලෙඛපටිපත්තියං යිතස්ස පච්චයගෙධං පහාය තත්ථ අනුපලිත්තෙන චිත්තෙන පරිභොගො, සො සාමිපරිභොගො විය භොති. සීලවතො පන පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො විය භොති දායකානං මනොරථස්සාවිරාධනතො. තෙන වුත්තං “දායජ්ජපරිභොගෙයෙව චා සඬගහං ගච්ඡති”ති. කල්‍යාණපුට්ඨජනස්ස පරිභොගෙ චත්තබ්බමෙව නත්ථි තස්ස සෙක්ඛසඬගහතො. සෙක්ඛසුත්ත ඤ්ඤෙතස්ස (අ. නි. 3.86) අත්ථස්ස සාධකං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.585) පන “දාතබ්බට්ඨයෙන දායං, තං ආදියන්තිති දායාදා. සත්තන්තං සෙක්ඛානන්ති එත්ථ කල්‍යාණපුට්ඨජනාපි සඬගහිතා තෙසං ආනණ්‍යපරිභොගස්ස දායජ්ජපරිභොගෙ සඬගහිතත්තාති වෙදිතබ්බං. ධම්මදායාදසුත්තන්ති “ධම්මදායාදා මෙ, භික්ඛවෙ, භවථ, මා

ආමිසදායාදා”තිආදිනා පවත්නං සුත්තං (ම. නි. 1.29). තත්ථ “මා මෙ ආමිසදායාදාති එවං මෙ-සද්දං ආනෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවඤ්ඤි යථාචුත්තත්ථසාධකං හොති”ති චුත්තං. තත්ථ මෙ මම ආමිසදායාදා චතුපච්චයභුඤ්ජකාති හගවතො සම්බන්ධභූතස්ස සම්බන්ධිභූතා පච්චයා චුත්තා, තස්මා දායකෙහි දිත්තාපි පච්චයා හගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා හගවතො පච්චයායෙව හොන්තිති එතස්ස අත්ථස්ස ධම්මදායාදසුත්තං සාධකං හොතිති අත්ථොති චුත්තං.

ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගො නාම ලජ්ජස්ස සන්තකං ගහෙත්වා පරිභොගො. අලජ්ජිනා සද්ධිත්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. ආදිතො පට්ඨාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථීති ඉමිනා දිට්ඨදිට්ඨෙසුයෙව ආසඤ්ඤා න කාතබ්බාති දස්සෙති. අත්තතො භාරභූතා සද්ධිවිහාරිකාදයො. තෙපි නිවාරෙනබ්බාති යො පස්සති, තෙන නිවාරෙනබ්බාති පායො. අට්ඨකථායං පන “යොපි අත්තතො භාරභූතෙන අලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගං කරොති, සොපි නිවාරෙනබ්බො”ති පායො දිස්සති, තථාපි අත්ථො උභයථාපි යුජ්ජති. අත්තතො සද්ධිවිහාරිකාදයොපි අලජ්ජිභාවතො නිවාරෙනබ්බා. අලජ්ජීහි සද්ධිවිහාරිකාදිහි එකසම්භොගං කරොන්තා අඤ්ඤෙපි නිවාරෙනබ්බාව. සචෙ න ඔරමති, අයම්පි අලජ්ජීයෙව හොතිති එත්ථ එවං නිවාරිතො සො පුග්ගලො අලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගතො ඔරමති විරමති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො චෙ ඔරමති, අයම්පි අලජ්ජීයෙව හොති, තෙන සද්ධිං පරිභොගං කරොන්තො සොපි අලජ්ජීයෙව හොතිති අත්ථො. තෙන චුත්තං “එවං එකො අලජ්ජී අලජ්ජස්සම්පි කරොති”ති. අධම්මිකොති අනෙසනාදිහි උජ්ජන්තො. ධම්මිකොති හික්ඛාවරියාදිහි උජ්ජන්තො. සඤ්ඤාසම්පෙව දෙතිති හත්තං අග්ගහෙත්වා අත්තනා ලද්ධසලාකංයෙව දෙති.

විමතිවිනොදනයං පන “ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගොති ධම්මාමිසවසෙන මිස්සිභාවො. අලජ්ජිනා සද්ධිත්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. ආදිතො පට්ඨාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථීති ඉමිනා දිට්ඨදිට්ඨෙසු ආසඤ්ඤා නාම න කාතබ්බා, දිට්ඨසුතාදිකාරණෙ සති එව කාතබ්බාති දස්සෙති. අත්තතො භාරභූතා සද්ධිවිහාරිකාදයො. සචෙ න ඔරමතිති අග්ගිගමනවසෙන ධම්මාමිසපරිභොගතො න ඔරමති. ආපත්ති නාම නත්ථීති ඉදං අලජ්ජිනං ධම්මෙත්තජ්ජන්තපච්චයං ධම්මකම්මඤ්ච සන්ධාය චුත්තං. තෙසම්පි හි කුලද්වයනාදිසමුප්පන්නං පච්චයං පරිභුඤ්ජන්තානං වග්ගකම්මාදිති කරොන්තානඤ්ච ආපත්ති එව. ‘ධම්මියාධම්මියපරිභොගො පච්චයවසෙනෙව වෙදිතබ්බො’ති චුත්තත්තා හෙට්ඨා ලජ්ජපරිභොගාලජ්ජපරිභොගා පච්චයවසෙන එකකම්මාදිවසෙන ච චුත්තා එවාති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව දුට්ඨදොසසික්ඛාපදට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) වොදකචුදිතකභාවෙ

යීතා ද්වෙ අලජ්ජිනො ධම්මපරිභොගමපි සන්ධාය ‘එකසම්භොගපරිභොගා හුත්වා ජීව්වා’ති චුත්තා තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ධම්මාමිසාපරිභොගෙ විරොධාභාවා. ලජ්ජිනමෙව හි අලජ්ජිනා සහ තදුභයපරිභොගො න වට්ටති”ති චුත්තං.

සචෙ පන ලජ්ජි අලජ්ජිං පග්ගණ්හාති...පෙ.... අන්තරධාපෙතීති එත්ථ කෙවලං පග්ගණ්හිතුකාමතාය එවං කාතුං න වට්ටති, ධම්මස්ස පන සාසනස්ස සොතුනඤ්ච අනුග්ගහත්ථාය වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. පුරිමනගෙන “සො ආපත්තියා කාරෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා ඉමස්ස ආපත්තියෙවාති වදන්ති. උද්දෙසග්ගහණාදිනා ධම්මස්ස පරිභොගො ධම්මපරිභොගො. ධම්මානුග්ගහෙන ගණ්හන්තස්ස ආපත්තියා අභාවෙපි ථෙරො තස්ස අලජ්ජිභාවංයෙව සන්ධාය “පාපො කිරාය”න්තිආදිමාහ. තස්ස පන සන්තිකෙති මහාරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ.

විමතිවිනොදනයං (වි. වි. ටී. 1.585) පන ඉමස්මිං යානෙ විත්ථාරතො විනිච්ඡිතං. කථං? ධම්මපරිභොගොති “එකකම්මං එකුද්දෙසො”තිආදිනා චුත්තසංවාසො වෙව නිස්සයග්ගහණාදිකො සබ්බො නිරාමිසපරිභොගො ච වෙදිතබ්බො. “න සො ආපත්තියා කාරෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා ලජ්ජිනො අලජ්ජිපග්ගහෙන ආපත්තීති වෙදිතබ්බං. ඉතරොපිති ලජ්ජිපි. තස්සාපි අත්තානං පග්ගණ්හන්තස්ස අලජ්ජිනො, ඉමිනා ච ලජ්ජිනො වණ්ණහණනාදිලාභං පටිච්ච ආමිසගරුකතාය වා ගෙහස්සිතපෙමෙන වා තං අලජ්ජිං පග්ගණ්හන්තො ලජ්ජි සාසනං අන්තරධාපෙති නාමාති දස්සෙති. එවං ගහට්ඨාදිසු උපත්ථමිහිනො අලජ්ජි බලං ලභිත්වා පෙසලෙ අභිභවිත්වා න විරස්සෙව සාසනං උද්ධම්මං උබ්බිතයං කරොතීති.

ධම්මපරිභොගොපි තත්ථ වට්ටතීති ඉමිනා ආමිසපරිභොගතො ධම්මපරිභොගොව ගරුකො, තස්මා අතිවිය අලජ්ජිවිචෙකෙන කාතබ්බොති දස්සෙති. “ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටති”ති චුත්තත්තා අලජ්ජස්සන්තතායසාසනෙ ඔසක්කන්තෙ, ලජ්ජිසු ච අප්පහොන්තෙසු අලජ්ජිං පකතත්තං ගණපුරකං ගහෙත්වා උපසම්පදාදිකරණෙන වෙව කෙවි අලජ්ජිනො ධම්මාමිසපරිභොගෙන සඬගහෙත්වා සෙසාලජ්ජිගණස්ස නිග්ගහෙන ච සාසනං පග්ගණ්හිතුමපි වට්ටති එව.

කෙවි පන “කොටියං යීතො ගන්ථොති චුත්තත්තා ගන්ථපරියාපුණනමෙව ධම්මපරිභොගො, න එකකම්මාදි, තස්මා අලජ්ජිහි සද්ධිං උපොසථාදිකං කම්මං කාතුං වට්ටති, ආපත්ති නත්ථී”ති වදන්ති, තං න යුත්තං, එකකම්මාදිසු බහුසු ධම්මපරිභොගෙසු අලජ්ජිනාපි සද්ධිං කත්තබ්බාවත්ථායත්තං ධම්මපරිභොගං දස්සෙතුං ඉධ නිදස්සනවසෙන ගන්ථස්සෙව සමුද්ධටත්තා. න හි

එකකම්මාදිකො විධි ධම්මපරිභොගො න භොතිති සක්කා වත්තුං අනාමිසත්තා ධම්මාමිසෙසු අපරියාපන්නස්ස ච කස්සචි අභාවා. තෙනෙව අට්ඨසාලිනියං ධම්මපටිසන්ථාරකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 1351) “කම්මට්ඨානං කථෙතඛ්ඛං, ධම්මො වාචෙතඛ්ඛො...පෙ.... අඛ්ඛානවුට්ඨානමානත්තපරිවාසා දාතඛ්ඛො, පඛ්ඛජ්ජාරහො පඛ්ඛාජෙතඛ්ඛො, උපසම්පදාරහො උපසම්පාදෙතඛ්ඛො...පෙ.... අයං ධම්මපටිසන්ථාරො නාමා”ති එවං සඛ්ඛකම්මාදිපි ධම්මකොට්ඨාසෙ දස්සිතං. තෙසු පන ධම්මකොට්ඨාසෙසු යං ගණපුරකාදිවසෙන අලජ්ජිනො අපෙක්ඛිත්වා උපොසථාදි වා තෙසං සන්තිකා ධම්මුග්ගහණනිස්සයග්ගහණාදි වා කරියති, තං ධම්මො චෙව පරිභොගො වාති ධම්මපරිභොගොති වුච්චති, එතං තථාරූපපච්චයං විනා කාතුං න වට්ටති, කරොන්තස්ස අලජ්ජිපරිභොගො ච භොති දුක්කට්ඨෙව. යං පන අලජ්ජිසතං අනපෙක්ඛිත්වා තජ්ජනියාදිනිග්ගහකම්මං වා පරිවාසාදිඋපකාරකම්මං වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදානාදි වා කරියති, තං ධම්මො එව, නො පරිභොගො, එතං අනුරූපානං කාතුං වට්ටති, ආමිසදානෙ විය ආපත්ති නත්ථි. නිස්සයදානම්පි තෙරසසම්මුතිදානාදි ච වත්තපටිපත්තිසාදියනාදිපරිභොගස්සපි හෙතුත්තා න වට්ටති.

යො පන මහාඅලජ්ජී උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං කරොති, තස්ස සද්ධිවිහාරිකාදීනං උපසම්පදාදි උපකාරකම්මම්පි උග්ගහපරිපුච්ඡාදානාදි ච කාතුං න වට්ටති, ආපත්ති එව භොති, නිග්ගහකම්මමෙව කාතඛ්ඛං. තෙනෙව අලජ්ජිපග්ගහොපි පටික්ඛිත්තො. ධම්මාමිසපරිභොගවිච්ඡිජනෙනපි හි දුම්මඛ්ඛුනං පුග්ගලානං නිග්ගහොව අධිජ්ජෙතො, සො ච පෙසලානං ඵාසුචිහාරසද්ධම්මට්ඨිතිවිනයානුග්ගහාදිඅත්ථාය එතදත්ථත්තා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා, තස්මා යං යං දුම්මඛ්ඛුනං උපත්ථම්භාය, පෙසලානං අඵාසුචිහාරාය, සද්ධම්මපරිභානාදිඅත්ථාය භොති, තං සඛ්ඛම්පි පරිභොගො වා භොතු අපරිභොගො වා කාතුං න වට්ටති, එවං කරොන්තා සාසනං අන්තරධාපෙන්ති, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජන්ති, ධම්මාමිසපරිභොගෙසු චෙත්ථ අලජ්ජිහි එකකම්මාදිධම්මපරිභොගො එව පෙසලානං අඵාසුචිහාරාය සද්ධම්මපරිභානාදිඅත්ථාය භොති, න තථා ආමිසපරිභොගො. න හි අලජ්ජිනං පච්චයපරිභොගමත්තෙන පෙසලානං අඵාසුචිහාරාදි භොති, යථාචුත්තධම්මපරිභොගෙන පන භොති. තජ්ජපරිච්ඡිජනෙන ච ඵාසුචිහාරාදයො. තථා හි කතසික්ඛාපදවීතික්කමා අලජ්ජිපුග්ගලා උපොසථාදිසු පවිට්ඨා “තුම්භෙ කායද්වාරෙ චෙව වච්ඡ්වාරෙ ච වීතික්කමං කරොථා”තිආදිනා හික්ඛුහි වත්තඛ්ඛො භොන්ති. යථා විනයඤ්ච අතිට්ඨන්තා සඛ්ඛතො ඛහිකරණාදිවසෙන සුට්ඨු නිග්ගහෙතඛ්ඛො, තථා අකත්වා තෙහි සහ සංවසන්තාපි අලජ්ජිනොව භොන්ති “එකොපි අලජ්ජී අලජ්ජිසතම්පි කරොති”තිආදිවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 2.585). යදි හි තෙ එවං අනිග්ගහිතා සියුං, සඛ්ඛෙස කලහාදිං වඛ්ඛෙත්වා උපොසථාදිසාමග්ගිකම්මපටිබාහනාදිනා පෙසලානං අඵාසුං කත්වා කමෙන

තෙ දෙවදත්තවජ්ජිපුත්තකාදයො විය පරිසං වඩ්ඪෙත්වා අත්තනො විජ්ජපිපත්තිං ධම්මතො විනයතො දීපෙන්නා සඬ්ඝභෙදාදිමිපි කත්වා න විරස්සෙව සාසනං අන්තරධාපෙය්‍යං. තෙසු පන සඬ්ඝතො ඛනිකරණාදිවසෙන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දවො න භොති. චුත්තඤ්ඤි “දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය උපොසථො න තිට්ඨති, පචාරණා න තිට්ඨති, සඬ්ඝකම්මානි න පවත්තන්ති, සාමග්ගී න භොති...පෙ.... දුස්සීලෙසු පන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දවො න භොති, තතො පෙසලා භික්ඛු ඵාසු විහරන්ති”ති, තස්මා එකකම්මාදිධම්මපරිභොගොව ආමිසපරිභොගතොපි අතිවිය අලජ්ජීවිවෙකෙන කාතබ්බො, ආපත්තිකරො ව සද්ධම්මපරිභානිභෙතුත්තාති වෙදිතබ්බං.

අපිව “උපොසථො න තිට්ඨති, පචාරණා න තිට්ඨති, සඬ්ඝකම්මානි න පවත්තන්ති”ති එවං අලජ්ජීහි සද්ධං සඬ්ඝකම්මාකරණස්ස අට්ඨකථායං පකාසිතත්තාපි චෙතං සිජ්ඣති. තථා පරිවත්තලිඬ්ගස්ස භික්ඛුනො භික්ඛුනුපස්සයං ගච්ඡන්තස්ස පටිපත්තිකථායං “ආරාධකා ව භොන්ති සඬ්ගාහිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති වෙ, ගාමන්තරනදීපාරරත්තිවිජ්ජවාසගණම්භා ඔභියනාපත්තිහි න මුච්චති...පෙ.... අලජ්ජිනියො භොන්ති, සඬ්ගහං පන කරොන්ති, තාපි පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලහති”ති එවං අලජ්ජීනීසු දුතියිකාගහණාදීසු සංවාසාපත්තිපරිහාරාය නදීපාරාගමනාදිගරුකාපත්තිට්ඨානානං අනුඤ්ඤාතත්තා තතොපි අලජ්ජීසංවාසාපත්ති එව සද්ධම්මපරිභානියා භෙතුභූතො ගරුකතරාති විඤ්ඤායති. න හි ලභුකාපත්තිට්ඨානං වා අනාපත්තිට්ඨානං වා පරිහරිතුං ගරුකාපත්තිට්ඨානවිතික්කමං ආචරියා අනුජානන්ති. තථා අසංවාසපදස්ස අට්ඨකථායං “සබ්බෙහිපි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛාතා නාම. එත්ථ යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු කම්මාදීසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො ඛනිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා එසො සංවාසො නාමා”ති එවං ලජ්ජීභෙව එකකම්මාදිසංවාසො වට්ටති පකාසිතො.

යදි එවං කස්මා අසංවාසිකෙසු අලජ්ජී න ගහිතොති? නායං විරොධො, යෙ ගණපුරකෙ කත්වා කතං කම්මං කුප්පති, තෙසං පාරාජිකාදිඅපකතත්තානඤ්ඤෙව අසංවාසිකත්තෙන ගහිතත්තා. අලජ්ජිනො පන පකතත්තභූතාපි සන්ති, තෙ වෙ ගණපුරකා හුත්වා කම්මං සාධෙත්ති, කෙවලං කත්වා අගතිගමනෙන කරොන්තානං ආපත්තිකරා භොන්ති සභාගාපත්තිආපන්නා විය අඤ්ඤමඤ්ඤං. යස්මා අලජ්ජිතඤ්ඤෙව ලජ්ජිතඤ්ඤෙව පුටුප්පනානං විත්තක්ඛණපට්ඨං, න සබ්බකාලිකං. සඤ්චිච්ච හි විතික්කමවිත්තෙ උප්පන්නෙ අලජ්ජිනො “න පුන ඊදිසං කරිස්සාමි”ති විත්තෙන ලජ්ජිනො භොන්ති.

තෙසු ව යෙ පෙසලෙහි ඔවදියමානාපි න ඔරමන්ති, පුනස්පුනං කරොන්ති, තෙ එව අසංවසිතබ්බා, න ඉතරෙ ලජ්ජිධම්මෙ ඔක්කන්තත්තා, තස්මාපි අලජ්ජිනො අසංවාසිකෙසු අගණෙත්වා තප්පරිවජ්ජනත්ථං සොධෙත්වා උපොසථාදිකරණං අනඤ්ඤාතං. තථා හි “පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොවෙථ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි”ති ආදිනා (මහාව. 134) අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථකරණස්ස අයුත්තතා පකාසිතා, “යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍ය...පෙ.... එසු හොති”ති (මහාව. 134) එවං අලජ්ජිමපි ලජ්ජිධම්මෙ පතිට්ඨාපෙත්වා උපොසථකරණප්පකාරො ව චුත්තො, “කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා...පෙ.... පරිසුද්ධෙත්වායස්මන්තො”ති (පාරා. 233) ව පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ “පරිසුද්ධො අහං, හන්තෙ, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙථා”ති (මහාව. 168) ව එවං උපොසථං කරොන්තානං පරිසුද්ධතා ව පකාසිතා, වචනමත්තෙන අනොරමන්තානඤ්ච උපොසථපචාරණට්ඨපනවිධි ව චුත්තො, සබ්බථා ලජ්ජිධම්මං අනොක්කමන්තෙහි සංවාසස්ස අයුත්තතාය නිස්සයදානග්ගහණපටික්ඛෙපො,

තප්පනියාදිනිග්ගහකම්මකරණඋක්ඛෙපනියකම්මකරණෙන සානුවත්තකපරිසස්ස අලජ්ජිස්ස අසංවාසිකත්තපාපනවිධි ව චුත්තො, තස්මා යථාචුත්තෙහි සුත්තත්තතයෙහි, අට්ඨකථාවචනෙහි ව පකතත්තෙහිපි අපකතත්තෙහිපි සබ්බෙහි අලජ්ජිහි එකකම්මාදිසංවාසො න වට්ටති, කරොන්තානං ආපත්ති එව දුම්මඬකුතං පුග්ගලානං නිග්ගහත්ථායෙව සබ්බසික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තත්තාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. තෙනෙව දුතියසඬගිතියං පකතත්තාපි අලජ්ජිනො වජ්ජිපුත්තකා යසත්ථෙරාදිහි මහන්තෙන වායාමෙන සඬසතො වියොජිතා. න හි තෙසු පාරාජිකාදිඅසංවාසිකාපත්ති අත්ථි, තෙහි දීපිතානං දසන්තං වත්ථුනං ලහුකාපත්තිවිසයත්තාති චුත්තං.

තස්ස සන්තිකෙති මහාරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

රුපියාදිපටිග්ගහණවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

ද්වාදසමො පරිච්ඡෙදො.

13. දානලක්ඛණාදිවිනිච්ඡයකථා

69. එවං රුපියාදිපටිග්ගහණවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදාති දානවිස්සාසග්ගාහලාභපරිණාමනවිනිච්ඡයං කථෙතුං “දානවිස්සාසග්ගාහෙහි”ති ආදිමාහ. තත්ථ දීයතෙ දානං, විවරාදිවත්ථුං ආරම්මණං කත්වා පවත්තො අලොභප්පධානො

කාමාවචරකුසලකිරියවිත්තුප්පාදො. සසනං සාසො, සසු භිංසායන්ති ධාතු, භිංසනන්ති අත්ථො, විගතො සාසො එතස්මා ගාහාති විස්සාසො. ගහණං ගාහො, විස්සාසෙන ගාහො විස්සාසග්ගාහො. විසෙසනෙ චෙත්ථ කරණවචනං, විස්සාසවසෙන ගාහො, න ථෙය්‍යවිත්තවසෙනාති අත්ථො. ලච්ඡතෙති ලාහො, චීවරාදිවත්ථු, තස්ස ලාභස්ස. පරිණමියතෙ පරිණාමනං, අඤ්ඤෙසං අත්ථාය පරිණතස්ස අත්තනො, අඤ්ඤස්ස වා පරිණාමනං, දාපනන්ති අත්ථො. දානවිස්සාසග්ගාහෙහි ලාභස්ස පරිණාමනන්ති එත්ථ උද්දෙසෙ සමභිනිවිට්ඨස්ස “දාන”න්ති පදස්ස අත්ථවිනිච්ඡයො තාව පටිමං එවං චෙදිතබ්බොති යොජනා. අත්තනො සන්තකස්ස චීවරාදිපරික්ඛාරස්ස දානන්ති සම්බන්ධො. යස්ස කස්සචීති සම්පදානනිද්දෙසො, යස්ස කස්සචි පටිග්ගාහකස්සාති අත්ථො.

යදිදං “දාන”න්ති චුත්තං, තත්ථ කිං ලක්ඛණන්ති ආහ “තත්‍රිදං දානලක්ඛණ”න්ති. “ඉදං තුය්හං දෙමී”ති වදන්ති ඉදං තිවච්ඡගසම්පන්නං දානලක්ඛණං හොතිති යොජනා. තත්ථ ඉදන්ති දෙය්‍යධම්මනිදස්සනං. තුය්හන්ති පටිග්ගාහකනිදස්සනං. දෙමීති දායකනිදස්සනං. දදාමීතිආදීනි පන පරියායවචනාති. චුත්තඤ්ඤි “දෙය්‍යදායකපටිග්ගාහකා විය දානස්සා”ති, “තිණ්ණං සම්මුඛිභාවා කුසලං හොති”ති ව. “චත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්සා”ති ඉදං පන එකදෙසලක්ඛණකථනමෙව, කිං එවං දියමානං සම්මුඛායෙව දින්නං හොති, උදාහු පරම්මුඛාපිති ආහ “සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති”ති. තුය්හං ගණ්හාහීතිආදීසු අයමත්ථො – “ගණ්හාහී”ති චුත්තෙ “දෙමී”ති චුත්තසදිසං හොති, තස්මා මුඛ්‍යතො දින්නත්තා සුදින්නං හොති, “ගණ්හාමී”ති ව චුත්තෙ මුඛ්‍යතො ගහණං හොති, තස්මා සුග්ගහිතං හොති. “තුය්හං මය්හ”න්ති ඉමානි පන පටිග්ගාහකපටිබන්ධනාකරණෙ වචනාති. තව සන්තකං කරොහීතිආදීනි පන පරියායතො දානග්ගහණාති, තස්මා දුදින්නං දුග්ගහිතඤ්ඤ ව හොති. ලොකෙ හි අපරිච්චජ්තුකාමාපි පුන ගණ්හිතුකාමාපි “තව සන්තකං හොතු”ති නිය්‍යාතෙන්ති යථා තං කුසරඤ්ඤො මාතු රජ්ජනිය්‍යාතනං. තෙනාහ “තෙව දාතා දාතුං ජානාති, න ඉතරො ගහෙතු”න්ති. සචෙ පනාතිආදීසු පන දායකෙන පඤ්ඤත්තියං අකොච්ඡිතාය පරියායවචනෙ චුත්තෙපි පටිග්ගාහකො අත්තනො පඤ්ඤත්තියං කොච්ඡිතාය මුඛ්‍යවචනෙන ගණ්හාති, තස්මා “සුග්ගහිත”න්ති චුත්තං.

සචෙ පන එකොතිආදීසු පන දායකො මුඛ්‍යවචනෙන දෙති, පටිග්ගාහකොපි මුඛ්‍යවචනෙන පටික්ඛිපති, තස්මා දායකස්ස පුබ්බෙ අධිට්ඨිතමපි චීවරං දානවසෙන අධිට්ඨානං විජහති, පරිච්චත්තත්තා අත්තනො අසන්තකත්තා අතිරෙකචීවරමපි න හොති, තස්මා දසාහාතික්කමෙපි ආපත්ති න හොති. පටිග්ගාහකස්සපි න පටික්ඛිපිතත්තා අත්තනො සන්තකං න හොති,

තස්මා අතිරෙකච්චරං න භොතීති දසාභාතික්කමෙපි ආපත්ති නත්ථී. යස්ස පන රුච්චතීති එත්ථ පන ඉමස්ස චීවරස්ස අස්සාමිකත්තා පංසුකුලට්ඨානෙ ධීතත්තා යස්ස රුච්චති, තෙන පංසුකුලභාවෙන ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, පරිභුඤ්ජන්තෙන පන දායකෙන පුබ්බඅධිට්ඨිතමිපි දානවසෙන අධිට්ඨානස්ස විජහිතත්තා පුන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං ඉතරෙන පුබ්බෙ අනධිට්ඨිතත්තාති දට්ඨබ්බං.

ඉත්ථන්තාමස්ස දෙහීතිආදීසු පන ආණ්ඩ්‍යත්ථෙ පචත්තාය පඤ්චමීවිහත්තියා චුත්තත්තා ආණ්ඩ්‍යත්තෙන පටිග්ගාහකස්ස දින්නකාලෙයෙව පටිග්ගාහකස්ස සන්තකං භොති, න තතො පුබ්බෙ, පුබ්බෙ පන ආණ්ඩ්‍යකස්සෙව, තස්මා “යො පහිණති, තස්සෙව සන්තක”න්ති චුත්තං. ඉත්ථන්තාමස්ස දමිමිති පන පච්චුප්පන්තත්ථෙ පචත්තාය චත්තමානවිහත්තියා චුත්තත්තා තතො පට්ඨාය පටිග්ගාහකස්සෙව සන්තකං භොති, තස්මා “යස්ස පහියති, තස්ස සන්තක”න්ති චුත්තං. තස්මාති ඉමිනා ආයස්මතො රෙචතත්ථෙරෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස චීවරපෙසනවත්ථුස්මිං භගවතා දෙසිතෙසු අධිට්ඨානෙසු ඉධ චුත්තලක්ඛණෙන අසම්මොහතො ජානිතබ්බන්ති දස්සෙති.

තත්ථ ද්වාධිට්ඨිතං, ස්වාධිට්ඨිතන්ති ච න තිච්චරාධිට්ඨානං සන්ධාය චුත්තං, අථ බො සාමිකෙ ජීවන්තෙ විස්සාසග්ගාහචීවරභාවෙන ච සාමිකෙ මතෙ මතකචීවරභාවෙන ච ගහණං සන්ධාය චුත්තං, තතො පන දසාභෙ අනතික්කන්තෙයෙව තිච්චරාධිට්ඨානං වා පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං වා විකප්පනං වා කාතබ්බං. යො පහිණතීති දායකං සන්ධායාහ, යස්ස පහියතීති පටිග්ගාහකං.

පරිච්චජිත්වා...පෙ.... න ලහති, ආහරාපෙන්නො භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බොති අත්ථො. අත්තනා...පෙ.... නිස්සග්ගියන්ති ඉමිනා පරසන්තකභූතත්තං ජානන්තො ථෙය්‍යපසය්භවසෙන අච්ඡන්දන්තො පාරාජිකො භොතීති දස්සෙති. පොරාණට්ඨකායං පන “සකසඤ්ඤාය විනා ගණ්හන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා ආපත්තියා කාරෙතබ්බො”ති චුත්තං. සකසඤ්ඤාය විනාපි තාවකාලිකපංසුකුලසඤ්ඤාදිවසෙන ගණ්හන්තො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. අට්ඨකථායං පන පසය්භාකාරං සන්ධාය වදති. තෙනාහ “අච්ඡන්දනො නිස්සග්ගිය”න්ති. සචෙ පන...පෙ.... වට්ඨතීති තුට්ඨදානං ආහ, අථ පනාතිආදිනා කුපිතදානං. උභයථාපි සයං දින්නත්තා වට්ඨති, ගහණෙ ආපත්ති නත්ථීති අත්ථො.

මම සන්තිකෙ...පෙ.... එවං පන දාතුං න වට්ඨතීති වත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස එවං දදන්තො අපරිච්චජිත්වා දින්නත්තා

දානං න භොතීති න වට්ටති, තතො එව දුක්කටං භොති. ආහරාපෙතුං පන වට්ටතීති පුබ්බෙ “අකරොන්තස්ස න දෙමී”ති වුත්තත්තා යථාවුත්තඋපජ්ඣායග්ගහණාදීනි අකරොන්තෙ ආවරියස්සෙව සන්තකං භොතීති කත්වා වුත්තං. කරොන්තෙ පන අන්තෙවාසිකස්ස සන්තකං භවෙය්‍ය සබ්බසො අපරිච්චජිත්වා දින්නත්තා. සකසඤ්ඤාය විජ්ජමානත්තා “ආහරාපෙතුං වට්ටතී”ති වුත්තං සියා. ටිකායං (සාරත්ථ. ටී. 2.635) පන “එවං දින්නං හතිසදිසත්තා ආහරාපෙතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. හතිසදිසෙ සතිපි කම්මෙ කතෙ හති ලද්ධබ්බා භොති, තස්මා ආරොපෙතුං න වට්ටෙය්‍ය. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.635) පන “ආහරාපෙතුං වට්ටතීති කම්මෙ අකතෙ හතිසදිසත්තා වුත්ත”න්ති වුත්තං, තෙන කම්මෙ කතෙ ආහරාපෙතුං න වට්ටතීති සිද්ධං. උපජ්ඣං ගණ්ඨස්සතීති සාමණෙරස්ස දානං දීපෙති, තෙන ව සාමණෙරකාලෙ දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අවිජිත්දතොපි පාවිත්තියං දීපෙති. අයං තාව දානෙ විනිච්ඡයොති ඉමිනා දානවිනිච්ඡයාදීනං තිණ්ණං විනිච්ඡයානං එකපරිච්ඡෙදකතභාවං දීපෙති.

විස්සාසග්ගාහලක්ඛණවිනිච්ඡයකථා

70. අනුට්ඨානසෙය්‍යා නාම යාය සෙය්‍යාය සයිතො යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති, තාව වුච්චති. දදමානෙන ව මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බන්ති එත්ථ කෙ ගහට්ඨා කෙ පබ්බජිතා කෙන කාරණෙන තස්ස ධනෙ ඉස්සරාති? ගහට්ඨා තාව ගිලානුපට්ඨාකභූතා තෙන කාරණෙන ගිලානුපට්ඨාකභාගභූතෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා, යෙසඤ්ච වාණිජානං හත්ථතො කප්පියකාරකෙන පත්තාදිපරික්ඛාරො ගාභාපිතො, තෙසං යං දාතබ්බමුලං, තෙ ව තස්ස ධනෙ ඉස්සරා, යෙසඤ්ච මාතාපිතූනං අත්ථාය පරිච්ඡින්නදිත්වා වත්ථානි යපිතානි, තෙපි තස්ස ධනස්ස ඉස්සරා. එවමාදිනා යෙන යෙන කාරණෙන යං යං පරික්ඛාරධනං යෙහි යෙහි ගහට්ඨෙහි ලභිතබ්බං භොති, තෙන තෙන කාරණෙන තෙ තෙ ගහට්ඨා තස්ස තස්ස ධනස්ස ඉස්සරා.

පබ්බජිතා පන බාහිරකා තට්ඨෙව සති කාරණෙ ඉස්සරා. පඤ්චස්ස පන සහධම්මිකෙස්ස භික්ඛු සාමණෙරා ව මතානං භික්ඛුසාමණෙරානං ධනං විනාපි කාරණෙන දායාදභාවෙන ලභන්ති, න ඉතරා. භික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරීනම්පි ධනං තායෙව ලභන්ති, න ඉතරෙ. තං පන මතකධනභාජනං චතුපච්චයභාජනවිනිච්ඡයෙ ආවි භවිස්සති, බහු පන විනයධරත්ථෙරා “යෙ තස්ස ධනස්ස ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා”ති පාඨං නිස්සාය “මතභික්ඛුස්ස ධනං ගහට්ඨභූතා ඤාතකා ලභන්ති”ති විනිච්ඡින්නන්ති, තම්පි විනිච්ඡයං තස්ස ව යුත්තායුත්තභාවං තත්ථෙව වක්ඛාම.

අන්තර්ගතස්ස සන්තකන්ති “සුට්ඨ කතං තයා මයා අදින්නං මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා”ති වච්ඡෙදෙන වා විත්තුප්පාදමත්තෙන වා දොමනස්සප්පත්තස්ස සන්තකං. යො පන පටිමංයෙව “සුට්ඨ කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා”ති වච්ඡෙදෙන වා විත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනවි කාරණෙන කුපිතො, පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමො, විත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදන්ති එත්ථ තු පොරාණටිකායං (සාරත්ථ. ටී. 2.131) “විත්තෙන පන අධිවාසෙතිති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං ‘න කිඤ්චි වදන්ති’ති වුත්තං”න්ති වුත්තං. එවං සති “විත්තෙනා”ති ඉදං අධිවාසනාකිරියාය කරණං හොති. අදාතුකාමොති එත්ථාපි තමෙව කරණං සියා, තතො “විත්තෙන අදාතුකාමො, විත්තෙන අධිවාසෙති”තිවචනං ඔව්තාසම්පොසකං න භවෙය්‍ය. තං යිපෙත්වා “අදාතුකාමො”ති එත්ථ කායෙනාති වා වාචායාති වා අඤ්ඤං කරණමපි න සම්භවති, තදසම්භවෙ සති විසෙසත්ථවාචකො පන-සද්දොපි නිරත්ථකො. න කිඤ්චි වදන්ති එත්ථ තු වදනාකිරියාය කරණං “වාචායා”ති පදං ඉච්ඡිතබ්බං, තථා ච සති අඤ්ඤං අධිවාසනාකිරියාය කරණං, අඤ්ඤං වදනාකිරියාය කරණං, අඤ්ඤා අධිවාසනාකිරියා, අඤ්ඤා වදනාකිරියා, තස්මා “වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං”න්ති වත්තුං න අරහති, තස්මා යොපි විත්තෙන අදාතුකාමො හොති, පන තථාපි වාචාය අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදන්ති යොජනං කත්වා පන “අධිවාසෙතිති වුත්තමෙවත්ථං පකාසෙතුං න කිඤ්චි වදන්ති වුත්තං”න්ති වත්තුමරහති. එත්ථ තු පන-සද්දො අරුච්ඡිකමණ්ණවුත්තත්ථො. “විත්තෙනා”ති ඉදං අදාතුකාමකිරියාය කරණං, “වාචායා”ති අධිවාසනාකිරියාය අවදනාකිරියාය ච කරණං. අධිවාසනාකිරියා ච අවදනාකිරියායෙව. “අධිවාසෙති”ති වුත්තෙ අවදනාකිරියාය අපාකට්ඨාවතො තං පකාසෙතුං “න කිඤ්චි වදන්ති”ති වුත්තං, එවං ගණ්හමානෙ පුබ්බාපරවචනත්ථො ඔව්තාසම්පොසකො සියා, තස්මා එත්තකච්චරෙහි විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බොති.

ලාභපරිණාමනවිනිවිජයකථා

71. ලාභපරිණාමනවිනිවිජයෙ තුම්භාකං සප්පිඤ්ඤා ආභතානීති තුම්භාකං අත්ථාය ආභතානී සප්පිඤ්ඤා. පරිණතභාවං ජානිත්වාපි වුත්තවිධිනා විඤ්ඤාපෙත්තෙන තෙසං සන්තකමෙව විඤ්ඤාපිතං නාම හොතිති ආභ “මය්‍හම්පි දෙථාති වදන්ති, වට්ඨති”ති.

“පුප්ඵම්පි ආරොපෙතුං න වට්ඨතිති ඉදං පරිණතං සන්ධාය වුත්තං, සවෙ පන එකස්මිං චෙතියෙ පුජිතං පුප්ඵං ගහෙත්වා අඤ්ඤස්මිං චෙතියෙ පුප්ඵෙති, වට්ඨති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.660) වුත්තං. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.660) පන නියමෙත්වා “අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස අත්ථාය රොපිතමාලාවිජතො”ති වුත්තත්තා න කෙවලං පරිණතභාවොයෙව කථිතො,

අප්ථං ඛො නියමෙත්වා රොපිතභාවොපි. පූජ්ඵමිති පි-සද්දෙන කුතො මාලාවච්ඡන්ති දස්සෙති. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.660) පන “රොපිතමාලාවච්ඡන්තොති කෙනවි නියමෙත්වා රොපිතං සන්ධාය වුත්තං, අනොවිතං මිලායමානං ඔවිනිත්වා යත්ථ කත්ථවි පුජෙතුං වට්ඨති”ති වුත්තං. ධීතං දිස්වාති සෙසකං ගහෙත්වා ධීතං දිස්වා. ඉමස්ස සුනඛස්ස මා දෙනි, එතස්ස දෙනීති ඉදං පරිණතෙයෙව, තිරච්ඡානගතස්ස පරිච්ඡිත්තවා දිත්තො පන තං පලාපෙත්වා අඤ්ඤං භුඤ්ජාපෙතුං වට්ඨති, තස්මා “කත්ථ දෙමාතිආදිනා එකෙනාකාරොන අනාපත්ති දස්සිතා. එවං පන අපුච්ඡිතෙපි ‘අපරිණතං ඉද’න්ති ජානන්තෙන අත්තනො රුචියා යත්ථ ඉච්ඡති, තත්ථ දාපෙතුං වට්ඨති”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ දෙථාති එත්ථාපි “තුම්භාකං රුචියා”ති වුත්තත්තා යත්ථ ඉච්ඡති, තත්ථ දාපෙතුං ලහති.

පරිවාරෙ (පරි. අට්ඨ. 329) පන නව අධම්මිකානි දානානීති සඤ්ඤාසංසාරිණං අඤ්ඤාසංසාරිණං වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, චෙතියස්ස පරිණතං අඤ්ඤාචෙතියස්ස වා සඤ්ඤාසංසාරිණං වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, පුග්ගලස්ස පරිණතං අඤ්ඤාපුග්ගලස්ස වා සඤ්ඤාසංසාරිණං වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති එවං වුත්තාති. නව පටිග්ගහ පරිභොගා වාති එතෙසංයෙව දානානං පටිග්ගහ ව පරිභොගා ව. තිණි ධම්මිකානි දානානීති සඤ්ඤාසංසාරිණං සඤ්ඤාසංසාරිණං දෙනි, චෙතියස්ස නිත්තං චෙතියස්සෙව දෙනි, පුග්ගලස්ස නිත්තං පුග්ගලස්සෙව දෙනි ඉමානි තිණි. පටිග්ගහපරිභොගාපි තෙසංයෙව පටිග්ගහ ව පරිභොගා වාති ආගතං.

ඉති විනයසංගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

දානලක්ඛණාදිවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤා රා නාම

තෙරසමා පරිච්ඡෙදො.

14. පට්ඨිකණවිනිච්ඡයකථා

72. එවං දානවිස්සාසග්ගාහලාභපරිණාමවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි පට්ඨිවිනිච්ඡයං කථෙතුං “පට්ඨි”ත්තාදිමාහ. තත්ථ පත්ථරතීති පට්ඨි, ප-පුඤ්ඤ ථර සත්ථරණෙති ධාතු, ර-කාරස්ස ව-කාරො, සසම්භාරපට්ඨි. තප්පහෙදමාහ “ද්වෙ පට්ඨි, ජාතා ව පට්ඨි අජාතා ව පට්ඨි”ති. තාසං විසෙසං දස්සෙතුං “තත්ථ ජාතා නාම පට්ඨි”ත්තාදිමාහ. තත්ථ සුද්ධපංසුකා...පෙ.... යෙහුයොනමත්තිකාපට්ඨි ජාතා නාම පට්ඨි භොති. න කෙවලං සායෙව, අද්ධං පට්ඨි “ජාතා පට්ඨි”ති වුච්චති. න කෙවලං ඉමා ද්වෙයෙව, යොපි පංසුපුඤ්ජො වා...පෙ.... වාතුමාසං ඔව්ච්චො, සොපි “ජාතා පට්ඨි”ති වුච්චති යොජනා. ඉතරත්තං එසෙව නයො.

තත්ථ සුද්ධා පංසුකායෙව එත්ථ පථවියා අත්ථි, න පාසාණාදයොති සුද්ධපංසුකා. තථා සුද්ධමත්තිකා. අප්පා පාසාණා එත්ථාති අප්පපාසාණා. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. යෙහුයොන පංසුකා එත්ථාති යෙහුයොනපංසුකා, අලුත්තසමාසොයං, තථා යෙහුයොනමත්තිකා. තත්ථ මුට්ඨිප්පමාණතො උපරි පාසාණා. මුට්ඨිප්පමාණා සක්ඛරා. කථලාති කපාලඛණ්ඩාදි. මරුම්පාති කථසක්ඛරා. වාලුකා වාලුකායෙව. යෙහුයොනපංසුකාති එත්ථ තිසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා පංසු, එකො පාසාණාදිසු අඤ්ඤතරකොට්ඨාසො. අද්ධිඨාපිති උද්ධනපත්තපවනකුම්භකාරාතපාදිවසෙන තථා තථා අද්ධිඨා, සා පන විසුං නත්ථි, සුද්ධපංසුආදිසු අඤ්ඤතරාථාති වෙදිතඛිබ්බා. යෙහුයොනසක්ඛරාති බහුතරසක්ඛරා. හත්ථිකුච්ඡියං කිර එකං පච්ඡිපුරං ආහරාපෙත්වා දොණියං ධොවිත්වා පථවියා යෙහුයොනසක්ඛරභාවං ඤත්වා සයං භික්ඛු පොක්ඛරණං බණ්ණති. යාති පන මජ්ඣෙ “අප්පපංසුඅප්පමත්තිකා”ති ද්වෙ පදානි, තාති යෙහුයොනපාසාණාදිපඤ්චකමෙව පවිසන්ති. තෙසඤ්ඤෙව හි ද්විත්තං පහෙදවචනමෙතං, යදිදං සුද්ධපාසාණාදිආදි.

එත්ථ ච කිඤ්චාපි යෙහුයොනපංසුං අප්පපංසුඤ්ච පථවිං වත්ථා උපධිඨපංසුකාපථවී න චුත්තා, තථාපි පණ්ණත්තිවජ්ජසික්ඛාපදෙසු සාවසෙසපඤ්ඤත්තියාපි සම්භවතො උපධිඨපංසුකායපි පථවියා පාවිත්තියමෙවාති ගහෙතඛිබ්බං. කෙච් පන “සබ්බවිජන්තාදිසු උපධිඨවිජන්තො දුක්ඛථස්ස චුත්තත්තා ඉධාපි දුක්ඛං යුජ්ජති”ති වදන්ති, තං න යුත්තං පාවිත්තියවත්ථුකඤ්ච අනාපත්තිවත්ථුකඤ්ච දුට්ඨං පථවිං යිපෙත්වා අඤ්ඤිස්සා දුක්ඛථවත්ථුකාය තතියාය පථවියා අභාවතො. ද්වෙයෙව හි පථවියො චුත්තා “ජාතා ච පථවී අජාතා ච පථවී”ති, තස්මා ද්විසු අඤ්ඤතරාය පථවියා භවිතඛිබ්බං. විනයවිනිච්ඡයෙ ච සම්පත්තෙ ගරුකලහුකෙසු ගරුකෙයෙව යාතඛිබ්බත්තා න සක්කා එත්ථ අනාපත්තියා භවිතුං. සබ්බවිජන්තාදිසු පන උපධිඨෙ දුක්ඛං යුත්තං තත්ථ තාදිසස්ස දුක්ඛථවත්ථුතො සම්භවතො. විමතිවිනොදනියමිපි (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.86) “අප්පපංසුමත්තිකාය පථවියා අනාපත්තිවත්ථුභාවෙන චුත්තත්තා උපධිඨපංසුමත්තිකායපි පාවිත්තියමෙවාති ගහෙතඛිබ්බං. න හෙතං දුක්ඛථවත්ථුති සක්කා වත්තුං ජාතාජාතවිනිචුත්තාය තතියාය පථවියා අභාවතො”ති චුත්තං.

බණන්තස්ස බණාපෙත්තස්ස වාති අන්තමසො පාදභිගුට්ඨකෙනපි සම්මජ්ජනිසලාකායපි සයං වා බණන්තස්ස අඤ්ඤෙන වා බණාපෙත්තස්ස. “පොක්ඛරණං බණා”ති වදති, වට්ටති “ඉමස්මිං ඔකාසෙ”ති අනියමෙත්වා චුත්තත්තා වට්ටති. “ඉමං වල්ලිං බණා”ති චුත්තෙපි පථවිබණනං සන්ධාය

පවත්තවොහාරත්තා ඉමිනාව සික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං, න භූතගාමසික්ඛාපදෙන, උභයමපි සන්ධාය චුත්තෙ පන ද්වෙපි පාවිත්තියානි භොන්ති.

73. කුටෙහීති සටෙහි. තනුකකද්දමොති උදකමිස්සකකද්දමො, සො ච උදකගතිකත්තා වට්ටති. උදකපජ්ජටකොති උදකෙ අන්තොභූමියං පට්ටියෙ තස්ස උපරිභාගං ඡාදෙත්වා තනුකපංසු වා මත්තිකා වා පටලං හුත්වා පලවමානා උට්ඨාති, තස්මිං උදකෙ සුක්ඛෙපි තං පටලං වාතෙන චලමානං තිට්ඨති, තං උදකපජ්ජටකො නාම. ඔමකවාතුමාසන්ති ඌනවාතුමාසං. ඔවට්ඨන්ති දෙවෙන ඔවට්ඨං. අකතපඛිභාරෙති අවලඤ්ජනට්ඨානදස්සනත්ථං චුත්තං. තාදිසෙ හි වම්මිකස්ස සඛිභාවොති. මුසිකුක්කුරං නාම මුසිකාහි ඛණිත්වා ඛහි කතපංසුරාසි.

එසෙව නයොති ඔමකවාතුමාසං ඔවට්ටියොසෙව වට්ටතීති අත්ථො. එකදිවසමපි න වට්ටතීති ඔවට්ඨවාතුමාසතො එකදිවසාතික්කන්තොපි විකොපෙතුං න වට්ටති. හෙට්ඨභූමිසම්බන්ධෙපි ච ගොකණ්ටකෙ භූමිතො ඡිත්ථිත්වා ඡිත්ථිත්වා උග්ගතත්තා අච්චුග්ගතං මත්ථකතො ඡිත්ථිතුං ගහෙතුඤ්ච වට්ටතීති වදන්ති. සකට්ඨානෙ අතිට්ඨමානං කත්වා පාදෙහි මද්දිත්වා ආලොළිතකද්දමමපි ගහෙතුං වට්ටති.

අවිජ්ජනන්තිආදිනා චුත්තත්තා උජුකං ආකාසතො පතිතවස්සොදකෙන ඔවට්ඨමෙව ඡාතපථවී භොති, න ඡදනාදීසු පතිත්වා තතො පවත්තඋදකෙන තිත්තන්ති වෙදිතඛිං. තතොති පුරාණසෙනාසනතො. ඉට්ඨකං ගණ්භාමීතිආදි සුද්ධවිත්තං සන්ධාය චුත්තං. “උදකෙනාති උජුකං ආකාසතොසෙව පතිතඋදකෙන. සථෙ පන අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා පතිතෙන උදකෙන තෙමිතං භොති, වට්ටතී”ති වදන්ති. මණ්ඩපත්ථමිහන්ති සාබ්බමණ්ඩපත්ථමිහං.

74. උච්චාලෙත්වාති උක්ඛිපිත්වා. තෙන අපදෙසෙනාති තෙන ලෙසෙන. අවිසයත්තා අනාපත්තීති එත්ථ සථෙපි නිබ්බාපෙතුං සක්කා භොති, පයමං සුද්ධවිත්තෙන දින්නත්තා දහතුති සල්ලක්ඛෙත්වාපි තිට්ඨති, අනාපත්ති. මහාමත්තිකන්ති හිත්තිලෙපනං.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

පථවිඛණ්ණනවිනිවිජයකථාලඬකාරො නාම

චුද්දසමො පරිච්ඡෙදො.

15. භූතගාමවිනිච්ඡයකථා

75. එවං පට්ඨිවිනිච්ඡයං කට්ඨත්වා ඉදානි භූතගාමවිනිච්ඡයං කට්ඨතුං “භූතගාමො”තිආදිමාහ. තත්ථ භවන්ති අහුචුක්ඛාති භූතා, ජායන්ති වඬ්ඪන්ති ජාතා වඬ්ඪිතා වාති අත්ථො. ගාමොති රාසි, භූතානං ගාමොති භූතගාමො, භූතා එව වා ගාමො භූතගාමො, පතිට්ඨිතහරිතතිණරුක්ඛාදීනමෙතං අධිවචනං. තත්ථ “භවන්ති”ති ඉමස්ස විවරණං “ජායන්ති වඬ්ඪන්ති”ති, “අහුචු”න්ති ඉමස්ස “ජාතා වඬ්ඪිතා”ති. එවං භූත-සද්දො පච්චුප්පන්තාතිතවිසයො හොති. තෙනාහ විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාචිත්තිය 2.90) “භවන්තිති වඬ්ඪන්ති, අහුචුන්ති ඛහුචු”ති. ඉදානි තං භූතගාමං දස්සෙන්නො “භූතගාමොති පඤ්ච හි බ්වෙහි ජාතානං රුක්ඛලතාදීනමෙතං අධිවචන”න්ති ආහ. ලතාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ඔසධිගච්ඡාදයො වෙදිතබ්බො.

ඉදානි තානි බ්වෙහි සරුපතො දස්සෙන්නො “තත්ත්වොති පඤ්ච බ්වෙහි”තිආදිමාහ. තත්ථ මූලමෙව බ්වං මූලබ්වං. එවං සෙසෙසුපි. අථ වා මූලං බ්වං එතස්සාති මූලබ්වං, මූලබ්වතො වා නිබ්බන්තං මූලබ්වං. එවං සෙසෙසුපි. තත්ථ පටිමොන විග්ගහෙන බ්වගාමො එව ලබ්භති, දුතියතතියෙහි භූතගාමො. ඉදානි තෙ භූතගාමෙ සරුපතො දස්සෙන්නො “තත්ථ මූලබ්වං නාමා”ත්තාදිමාහ. තත්ථ තෙසු පඤ්චසු මූලබ්වදීසු හලිද්දි...පෙ.... හද්දමුත්තකං මූලබ්වං නාම. න කෙවලං ඉමානියෙව මූලබ්වානි, අථ ඛො ඉතො අඤ්ඤානිපි යානි වා පන භූතගාමජාතානි අත්ථි සන්ති, මූලෙ ජායන්ති, මූලෙ සඤ්ජායන්ති, එතං භූතගාමජාතං මූලබ්වං නාම හොතිති යොජනා. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 91) “ඉදානි තං භූතගාමං විහජිත්වා දස්සෙන්නො ‘භූතගාමො නාම පඤ්ච බ්වජාතානි’තිආදිමාහ”ති. තත්ථ භූතගාමො නාමාති භූතගාමං උද්ධරිත්වා යස්මිං සති භූතගාමො හොති, තං දස්සෙතුං “පඤ්ච බ්වජාතානිති ආහා”ති අට්ඨකථාසු චුත්තං. එවං සන්තෙපි “යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි, මූලෙ ජායන්ති”තිආදීනි න සමෙන්නි. න හි මූලබ්වදීනි මූලාදීසු ජායන්ති. මූලාදීසු ජායමානානි පන තානි බ්වජාතානි, තස්මා එවමත්ථවණ්ණනා වෙදිතබ්බො – භූතගාමො නාමාති විහජිතබ්බපදං. පඤ්චාති තස්ස විභාගපරිච්ඡෙදො. බ්වජාතානිති පරිච්ඡින්නධම්මනිදස්සනං, යතො බ්වෙහි ජාතානි බ්වජාතානි, රුක්ඛාදීනං එතං අධිවචනන්ති ව. යථා “සාලිනං වෙපි ඔදනං භුඤ්ජති”තිආදීසු (ම. නි. 1.76) සාලිතණ්ඩුලානං ඔදනො සාලිඔදනොති වුච්චති, එවං බ්වතො සම්භූතො භූතගාමො “බ්ව”න්ති චුත්තොති වෙදිතබ්බොති ව.

එඵබ්වන්ති පබ්බබ්වං. පච්චයන්තරසමවායෙ සදිසඵලුප්පත්තියා විසෙසකාරණභාවතො විරුහණසමත්ථෙ සාරඵලෙ නිරුල්භො බ්ව-සද්දො තදත්ථසංසිද්ධියා මූලාදීසුපි කෙසුපි පවත්තතිති මූලාදීතො නිවත්තනත්ථං

එකෙන ධීපසද්දෙන විසෙසෙත්වා වුත්තං “ධීප”න්ති “රූපරූපං, දුක්ඛදුක්ඛ”න්ති ච යථා. නිද්දෙසෙ “යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි, මූලෙ ජායන්ති මූලෙ සඤ්ජායන්ති”ති එත්ථ ධීපතො නිබ්බත්තෙන ධීපං දස්සිතං, තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො – යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි, ආලුචකසෙරුකමලනීලුප්පලපුණ්ඩරිකකුචලයකුන්දපාටලිමූලාදිහෙදෙ මූලෙ ගච්ඡවල්ලිරුක්ඛාදීනි ජායන්ති සඤ්ජායන්ති, තානි, යම්හි මූලෙ ජායන්ති වෙච සඤ්ජායන්ති ච, තඤ්ච පාළියං (පාවි. 91) වුත්තහලිද්දාදි ච, සබ්බමිපි එතං මූලධීපං නාම, එතෙන කාරියොපවාරෙන කාරණං දස්සිතන්ති දස්සෙති. එස නයො ඛන්ධධීපාදියු. යෙවාපනකඛන්ධධීපෙසු පනෙත්ථ අම්බාටකඉන්දසාලනුභිපාලිහද්දකකණ්ණකාරාදීනි ඛන්ධධීපානි. අම්බිලාවල්ලිවතුරස්සවල්ලිකණ්ණවෙරාදීනි එඵධීපානි. මකචිමල්ලිකාසුමනජයසුමනාදීනි අග්ගධීපානි. අම්බජම්බුපනසට්ඨිආදීනි ධීපධීපානීති දට්ඨබ්බානි. භූතගාමෙ භූතගාමසඤ්ඤී ඡින්දනි වා ඡෙදාපෙති වානි සත්ථකානි ගහෙත්වා සයං වා ඡින්දනි, අඤ්ඤෙන වා ඡෙදාපෙති. භින්දනි වා හෙදාපෙති වානි පාසාණාදීනි ගහෙත්වා සයං වා භින්දනි, අඤ්ඤෙන වා හෙදාපෙති. පචති වා පචාපෙති වානි අග්ගිං උපසංහරිත්වා සයං වා පචති, අඤ්ඤෙන වා පචාපෙති, පාවිත්තියං හොතීති සම්බන්ධො. තත්ථ ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්තො “භූතගාමඤ්ඤී”තිආදිමාහ. තත්ථ භූතගාමපරිමොචිතන්ති භූතගාමතො වියොජිතං.

76. සඤ්චිච්ච උක්ඛිපිතුං න වට්ඨන්ති එත්ථ “සඤ්චිච්චා”ති වුත්තත්තා සරීරෙ ලග්ගහාවං ඤත්වාපි උට්ඨහති, “තං උද්ධරිස්සාමී”ති සඤ්ඤාය අභාවතො වට්ඨති. අනන්තකග්ගහණෙන සාසපමත්තිකා ගහිතා. නාමඤ්ඤෙනං තස්සා සෙවාලජාතියා. මූලපණ්ණානං අභාවෙන “අසම්පුණ්ණභූතගාමො නාමා”ති වුත්තං. අභූතගාමමූලත්තානි එත්ථ භූතගාමො මූලං කාරණං එතස්සානි භූතගාමමූලො, භූතගාමස්ස වා මූලං කාරණන්ති භූතගාමමූලං. ධීපගාමො හි නාම භූතගාමතො සම්භවති, භූතගාමස්ස ච කාරණං හොති. අයං පන තාදිසො න හොතීති “අභූතගාමමූලත්තා”ති වුත්තං.

කිඤ්චාපි හි තාලනාලිකෙරාදීනං බාණු උද්ධං අවච්ඡින්නතො භූතගාමස්ස කාරණං න හොති, තථාපි භූතගාමසච්චිකුපගතනිබ්බත්තපණ්ණමූලධීපතො සම්භූතත්තා භූතගාමතො උප්පත්තො නාම හොතීති ධීපගාමෙන සච්චගහං ගච්ඡති. සො ධීපගාමෙන සච්චගහිතොති අවච්ඡිමානෙපි භූතගාමමූලත්තා වුත්තං.

“අච්ඡකුරෙ හරිතෙ”ති වත්වා තමෙවත්ථං විභාවෙති “නීලවණ්ණෙ ජාතෙ”ති, නීලපණ්ණස්ස වණ්ණසදිසෙ පණ්ණෙ ජාතෙති අත්ථො,

“නිලවණ්ණෙ ජාතෙ” ති වා පායො ගහෙනබ්බො. අමුලකභූතගාමෙ සඬගහං ගච්ඡතීති ඉදං නාළිකෙරස්ස ආවෙණිකං කත්වා වදති. “පානීයසටාදීනං බහි සෙවාලො උදකෙ අට්ඨිතත්තා ඛිජගාමානුලොමත්තා ව දුක්කට්ඨත්ථු” ති වදන්ති. කණ්ණකම්පි අබ්බොහාරිකමෙවාති නිලවණ්ණමිපි අබ්බොහාරිකමෙව.

77. සෙලෙය්‍යකං නාම සිලාය සම්භූතා එකා ගන්ධජාති. පූජ්ථිතකාලතො පටියායාති විකසිතකාලතො පභූති. අභිච්ඡත්තකං ගණ්හන්තොති විකසිතං ගණ්හන්තො. මකුළං පන රුක්ඛත්තවං අකොපෙන්නෙනපි ගහෙතුං න වට්ටති. “රුක්ඛත්තවං විකොපෙතීති වුත්තත්තා රුක්ඛෙ ජාතං යං කිඤ්චි අභිච්ඡත්තකං රුක්ඛත්තවං අවිකොපෙත්වා මත්ථකතො ඡින්දිත්වා ගහෙතුං වට්ටතී” ති වදන්ති, තදයුත්තං “අභිච්ඡත්තකං යාව මකුළං හොති, තාව දුක්කට්ඨත්ථු” ති වුත්තත්තා. රුක්ඛතො මුච්චිත්වාති එත්ථ “යදිපි කිඤ්චිමත්තං රුක්ඛෙ අල්ලිනා හුත්වා තිට්ඨති, රුක්ඛතො ගය්හමානා පන රුක්ඛච්ඡවිං න විකොපෙති, වට්ටතී” ති වදන්ති. අල්ලරුක්ඛතො න වට්ටතීති එත්ථාපි රුක්ඛත්තවං අවිකොපෙත්වා මත්ථකතො තච්ඡෙත්වා ගහෙතුං වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. හත්ථකුක්කුච්චෙනාති හත්ථවාපල්ලෙන. පානීයං න වාසෙතබ්බත්ති ඉදං අත්තතො අත්ථාය නාමිතං සන්ධාය වුත්තං. කෙවලං අනුපසම්පන්නස්ස අත්ථාය නාමිතෙ පන පච්ඡා තතො ලභිත්වා න වාසෙතබ්බත්ති නත්ථි. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.92) පන “පානීයං න වාසෙතබ්බත්ති ඉදං අත්තතො පිවනපානීයං සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤෙසං පන වට්ටති අනුග්ගහිතත්තා. තෙනාහ අත්තනා බාදිතුකාමෙනා” ති වුත්තං. “යෙසං රුක්ඛානං සාබා රුහතීති වුත්තත්තා යෙසං සාබා න රුහති, තත්ථ කප්පියකරණකිච්චං නත්ථි” ති වදන්ති. විමතිවිනොදනියමිපි “යෙසං රුක්ඛානං සාබා රුහතීති මූලං අනොතාරොත්වා පණ්ණමත්තනිග්ගමනමත්තෙනාපි වඩ්ඪති, තත්ථ කප්පියමිපි අකරොත්තො ඡින්තනාළිකෙරවෙළුණ්ඩාදයො කොපෙතුං වට්ටතී” ති වුත්තං. “වඩ්ඪකම්මට්ඨානං දස්සෙස්සාමි” ති වුත්තත්තා කෙවලං වඩ්ඪකමනාධිප්පායෙන වා මග්ගගමනාධිප්පායෙන වා අක්කමන්තස්ස, තිණානං උපරි නිසිදනාධිප්පායෙන නිසිදන්තස්ස ව දොසො නත්ථි.

78. සමණකප්පෙතීති සමණානං කප්පියවොහාරෙහි. කිඤ්චාපි ඛිජාදීනං අග්ගිනා ථුට්ඨමත්තෙන, නබාදීහි විලිබ්බනමත්තෙන ව අවිරුල්හිධම්මතා න හොති, තථාපි එවං කතෙයෙව සමණානං කප්පතීති අග්ගිපරිජිතාදයො සමණවොහාරා නාම ජාතා, තස්මා තෙහි සමණවොහාරෙහි කරණභූතෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං අනුජානාමීති අධිප්පායො. අඛිජනිබ්බට්ටඛිජානිපි සමණානං කප්පන්තීති පඤ්ඤත්තපණ්ණත්තිභාවතො සමණවොහාරාඉච්චෙව සඬබ්බං.

ගතානි. අථ චා අග්ගිපරිජිතාදීනං පඤ්චන්තං කප්පියභාවතොයෙව පඤ්චගි සමණකප්පියභාවසංඛාතෙහි කාරණෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං අනුජානාමිති ඵවමෙත්ථ අධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො. අග්ගිපරිජිතන්තාදීසු “පරිච්ඡි”න්තිපි පදන්ති. අබ්ජං නාම තරුණඅම්බඵලාදි. නිබ්බට්ඨබ්ජං නාම අම්බපනසාදි, යං බ්ජං නිබ්බට්ඨෙත්වා විසුං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං සක්කා භොති. නිබ්බට්ඨෙතබ්බං වියොජෙතබ්බං බ්ජං යස්මිං, තං පනසාදි නිබ්බට්ඨබ්ජං නාම. “කප්පිය”න්ති වත්ථාව කාතබ්බන්ති යො කප්පියං කරොති, තෙන කත්තබ්බපකාරස්සෙව චුත්තත්තා භික්ඛුනා අචුත්තෙපි කාතුං වට්ඨති න ගහෙතබ්බං. පුන “කප්පියං කාරෙතබ්බ”න්ති කාරාපනස්ස පදමමෙව කථිතත්තා භික්ඛුනා “කප්පියං කරොහි”ති චුත්තෙයෙව අනුපසම්පන්නෙන “කප්පිය”න්ති වත්ථා අග්ගිපරිජිතාදි කාතබ්බන්ති ගහෙතබ්බං. “කප්පියන්ති වචනං පන යාය කායචි භාසාය වත්තුං වට්ඨති”ති වදන්ති. “කප්පියන්ති වත්ථාව කාතබ්බ”න්ති වචනතො පදමං “කප්පිය”න්ති වත්ථා පච්ඡා අග්ගිආදීනා චුසනාදි කාතබ්බන්ති වෙදිතබ්බං. “පදමං අග්ගිමිහි නික්ඛිපිත්වා, නඛාදීනා චා විජ්ඣිත්වා තං අනුද්ධරිත්ථාව කප්පියන්ති වත්තුං වට්ඨති”තිපි වදන්ති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.92) පන “කප්පියන්ති වත්ථාවාති පුබ්බකාලකිරියාවසෙන චුත්තෙපි වචනක්ඛණෙව අග්ගිසත්ථාදීනා බ්ජගාමෙ වණං කාතබ්බන්ති වචනතො පන පුබ්බෙ කාතුං න වට්ඨති, තඤ්ච ද්විධා අකත්වා ඡෙදනභෙදනමෙව දස්සෙතබ්බං. කරොන්තෙන ච භික්ඛුනා ‘කප්පියං කරොහි’ති යාය කායචි භාසාය චුත්තෙයෙව කාතබ්බං. බ්ජගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙතබ්බන්ති කාරාපනස්ස පදමමෙව අධිකතත්තා”ති චුත්තං.

එකස්මිං බීජෙ වානිආදීසු “එකංයෙව කාරෙමිති අධිජ්ජායෙ සතිපි එකාබ්ද්ධත්තා සබ්බං කතමෙව භොති”ති වදන්ති. ආරුං විජ්ඣාතිති එත්ථ “ජානිත්වාපි විජ්ඣාති වා විජ්ඣාපෙති වා, වට්ඨතියෙවා”ති වදන්ති. භත්තසිත්ථෙව විජ්ඣාතිති එත්ථාපි එසෙව නයො. “තං විජ්ඣාති, න වට්ඨතිති රජ්ජුආදීනං භාජනගතිකත්තා”ති වදන්ති. මරිචපක්කාදීහි ච මිස්සෙත්ථාති එත්ථ භත්තසිත්ථසම්බන්ධවසෙන එකාබ්ද්ධතා වෙදිතබ්බා, න ඵලානංයෙව අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධවසෙන. “කටාහෙපි කාතුං වට්ඨති”ති චුත්තත්තා කටාහතො නීහටාය මිඤ්ජාය වා බීජෙ වා යත්ථ කත්ථවි විජ්ඣිතුං වට්ඨති ඵව. භිත්ථාපෙත්වා කප්පියං කාරාපෙතබ්බන්ති බීජතො මුත්තස්ස කටාහස්ස භාජනගතිකත්තා චුත්තං.

ඉති විනයසංඛගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

භූතගාමවිනිවිජයකථාලඬකාරො නාම

16. සහසෙය්‍යවිනිවිජයකථා

79. එවං භූතගාමවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි සහසෙය්‍යවිනිවිජයං කථෙතුං “දුට්ඨං සහසෙය්‍යක”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ද්වෙ විධා පකාරා යස්ස සහසෙය්‍යකස්ස තං දුට්ඨං, සහ සයනං, සහ වා සයනි එත්ථානි සහසෙය්‍යා, සහසෙය්‍යා එව සහසෙය්‍යකං සකත්ථෙ ක-පච්චයවසෙන. තං පන අනුපසම්පන්නෙසහසෙය්‍යාමාතුගාමෙනසහසෙය්‍යාවසෙන දුට්ඨං. තෙනාහ “දුට්ඨං සහසෙය්‍යක”න්ති. දිරත්තතිරත්තන්ති එත්ථ වචනසිලිට්ඨතාමත්තෙන දිරත්තග්ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. තිරත්තඤ්ඤි සහවාසෙ ලබ්භමානෙ දිරත්තෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දිරත්තග්ගහණං විසුං න පයොජෙති. තෙනෙවාහ “උත්තරිදිරත්තතිරත්තන්ති හගවා සාමණේරානං සඬගහකරණත්ථාය තිරත්තපරිහාරං අදාසි”ති. තිරන්තරං තිරත්තග්ගහණත්ථං වා දිරත්තග්ගහණං කතං. කෙවලඤ්ඤි “තිරත්ත”න්ති වුත්තෙ අඤ්ඤත්ථ වාසෙන අන්තරිකම්පි තිරත්තං ගණ්භෙය්‍යා. දිරත්තවිසිට්ඨං පන තිරත්තං වුවචමානං තෙන අනන්තරිකමෙව තිරත්තං දීපෙති. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.50-51) “දිරත්තග්ගහණං වචනාලඤ්ඤාත්ථං. තිරන්තරං තිස්සොව රත්තියො සයිත්වා චතුත්ථදිවසාදිසු සයන්තස්සෙව ආපත්ති, න එකන්තරිකාදිවසෙන සයන්තස්සාති දස්සනත්ථම්පිති දට්ඨබ්බ”න්ති වුත්තං. සහසෙය්‍යං එකතො සෙය්‍යං. සෙය්‍යන්ති චෙත්ථ කායප්පසාරණසඬබ්බානං සයනම්පි වුවචති, යස්මිං සෙනාසනෙ සයන්ති, තම්පි, තස්මා සෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති එත්ථ සෙනාසනසඬබ්බානං සෙය්‍යං පවිසිත්වා කායප්පසාරණසඬබ්බානං සෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා සම්පාදෙය්‍යාති අත්ථො. දියඬ්ඨහත්ථුබ්බෙධෙනාති එත්ථ දියඬ්ඨහත්ථො වඬ්ඨකිහත්ථෙන ගහෙනබ්බො. පඤ්චහි ඡදනෙහිති ඉට්ඨකාසිලාසුධානිණපණ්ණසඬබ්බානෙහි පඤ්චහි ඡදනෙහි. වාචුග්ගතවසෙනාති පගුණවසෙන.

එකුපවාරොති වළඤ්ජනද්වාරස්ස එකත්තං සන්ධාය වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.50-51) පන “එකුපවාරො එකෙන මග්ගෙන පවිසිත්වා අබ්භොකාසං අනොක්කමිත්වා සබ්බත්ථ අනුපරිගමනයොග්ගො, එතං බහුද්වාරම්පි එකුපවාරොව. යත්ථ පන කුට්ඨාදිහි රුන්ධිත්වා විසුං ද්වාරං යොජෙත්ති, නානුපවාරො හොති. සචෙ පන රුන්ධති එව, විසුං ද්වාරං න යොජෙත්ති, එතම්පි එකුපවාරමෙව මත්තිකාදිහි පිහිතද්වාරො විය ගබ්භොති ගහෙනබ්බං. අඤ්ඤථා ගබ්භෙ පවිසිත්වා පමුබ්බාදිසු නිපන්නානුපසම්පන්නෙහි සහසෙය්‍යාපරිමුත්තියා ගබ්භද්වාරං මත්තිකාදිහි පිදහාපෙත්වා උට්ඨිතෙ අරුණෙ විවරාපෙත්තස්සපි අනාපත්ති හවෙය්‍යා”ති වුත්තං. චතුසාලං එකුපවාරං හොතීති සම්බන්ධො. තෙසං පයොගෙ පයොගෙ

භික්ඛුස්ස ආපත්තීති එත්ථ කෙවි “අනුට්ඨහනෙන අකිරියසමුට්ඨානා ආපත්ති වුත්තා, තස්මිං බණ්ණ නිද්දායන්තස්ස කිරියාභාවා. ඉද්ද්භි සික්ඛාපදං සියා කිරියාය, සියා අකිරියාය සමුට්ඨාති. කිරියාය සමුට්ඨානතා වස්ස තබ්බහුලවසෙන වුත්තා”ති වදන්ති. “යථා චෙතං, එවං දිවාසයනම්පි. අනුට්ඨහනෙන, හි ද්වාරාසංවරණෙන චෙතං අකිරියසමුට්ඨානම්පි භොති”ති වදන්ති, ඉද්ද්භි යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙනබ්බං.

80. උපරිමතලෙන සද්ධිං අසම්බද්ධභිත්තිකස්සාති ඉදං සම්බද්ධභිත්තිකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දස්සන්තං වුත්තං. උපරිමතලෙ සයිතස්ස සඬකා එව නත්ථිති “හෙට්ඨාපාසාදෙ”තිආදි වුත්තං. නානුපවාසෙති යත්ථ බහි නිස්සෙණං කත්වා උපරිමතලං ආරොහන්ති, තාදිසං සන්ධාය වුත්තං “උපරිමතලෙපි”ති. ආකාසඬගණං නිපජ්ජන්තස්ස ආපත්තිඅභාවතො “ජදනබ්හන්තරෙ”ති වුත්තං. සභාසඬබ්බෙපෙනාති සභාකාරෙන. අඬ්ඬකුට්ටකෙ සෙනාසනෙති එත්ථ “අඬ්ඬකුට්ටකං නාම යත්ථ උපඬ්ඬං මුඤ්චිත්වා තිසු පස්සෙසු භිත්තියො බද්ධා භොන්ති, යත්ථ වා එකස්මිං පස්සෙ භිත්තිං උට්ඨාපෙත්වා උභොසු පස්සෙසු උපඬ්ඬං උපඬ්ඬං කත්වා භිත්තියො උට්ඨාපෙත්ති, තාදිසං සෙනාසන”න්ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං, ගණ්ඨිපදෙ පන “අඬ්ඬකුට්ටකෙති ජදනං අඬ්ඬෙන අසම්පත්තකුට්ටකෙ”ති වුත්තං, තම්පි නො න යුත්තං. විමතිවිනොදනියං පන “සභාසඬබ්බෙපෙනාති වුත්තස්සෙව අඬ්ඬකුට්ටකෙති ඉමිනා සණ්ඨානං දස්සෙති. යත්ථ තිසු, ද්විසු වා පස්සෙසු භිත්තියො බද්ධා, ජදනං වා අසම්පත්තා අඬ්ඬභිත්ති, ඉදං අඬ්ඬකුට්ටකං නාමා”ති වුත්තං. වාළසඬ්ඝාටො නාම පරික්ඛෙපස්ස අන්තො ථම්මාදීනං උපරි වාළරුපෙහි කතසඬ්ඝාටො.

පරික්ඛෙපස්ස බහි ගතෙති එත්ථ යත්ථ යස්මිං පස්සෙ පරික්ඛෙපො නත්ථි, තත්ථාපි පරික්ඛෙපාරහපදෙසතො බහි ගතෙ අනාපත්තියෙවාති දට්ඨබ්බං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.50-51) පන “පරික්ඛෙපස්ස බහි ගතෙති එත්ථ යස්මිං පස්සෙ පරික්ඛෙපො නත්ථි, තත්ථ සචෙ භූමිතො වත්ථු උච්චං භොති, උභතො උච්චවත්ථුතො හෙට්ඨා භූමියං නිබ්බකොසබ්හන්තරෙපි අනාපත්ති එව තත්ථ සෙනාසනවොහාරාභාවතො. අථ වත්ථු නීචං භූමිසමමෙව සෙනාසනස්ස හෙට්ඨිමතලෙ තිට්ඨති, තත්ථ පරික්ඛෙපරහිතදිසාය නිබ්බකොසබ්හන්තරෙ සබ්බත්ථ ආපත්ති භොති, පරිච්ඡෙදාභාවතො පරික්ඛෙපස්ස බහි එව අනාපත්තීති දට්ඨබ්බ”න්ති වුත්තං. අපරිච්ඡන්තගබ්භුපවාසෙති එත්ථ මජ්ඣෙ විවට්ඨගණවත්තාසු මභාවතුසාලාසු යථා ආකාසඬගණං අනොතරිත්වා පමුඛෙනෙව ගන්ත්වා සබ්බගබ්භෙ පවිසිතුං න සක්කා භොති, එවං එකෙකගබ්භස්ස ද්විසු පස්සෙසු කුට්ටං නීහරිත්වා කතං පරිච්ඡන්තගබ්භුපවාරං නාම, ඉදං පන තාදිසං න භොතිති “අපරිච්ඡන්තගබ්භුපවාරෙ”ති වුත්තං. සබ්බගබ්භෙපි පවිසන්තිති

ගබ්භපචාරස්ස අපරිච්ඡින්නත්තා ආකාසධගණං අනොතරිත්වාපි පමුඛෙනෙව ගන්ත්වා තං තං ගබ්භං පවිසන්ති. අථ කුතො තස්ස පරික්ඛෙපොයෙව සබ්බපරිච්ඡින්නත්තාති චුත්තන්ති ආහ “ගබ්භපරික්ඛෙපොයෙව හිස්ස පරික්ඛෙපො”ති, ඉද්දෙව සමන්තා ගබ්භහිත්තියො සන්ධාය චුත්තං. චතුසාලවසෙන හි සන්තිවිට්ඨෙ සෙනාසනෙ ගබ්භපමුඛං විසුං අපරික්ඛිත්තමපි සමන්තා යිතං ගබ්භහිත්තීනං වසෙන පරික්ඛිත්තං නාම හොති.

81. එකදිසාය උජුකමෙව දීඝං කත්වා සන්තිවෙසිතො පාසාදො එකසාලසන්තිවෙසො. ද්විසු තිසු චතුසු වා දිසාසු සිඨිසාටකසණ්ඨානාදිවසෙන කතා ද්විසාලාදිසන්තිවෙසා වෙදිතබ්බා. සාලප්පහෙදදීපනමෙව චෙත්ථ පුරිමතො විසෙසොති. අට්ඨ පාවිත්තියානීති උපධිච්ඡන්තං උපධිච්ඡපරිච්ඡන්තං සෙනාසනං දුක්ඛට්ඨත්ථස්ස ආදිං කත්වා පාළියං දස්සිතත්තා තතො අධිකං සබ්බච්ඡන්තඋපධිච්ඡපරිච්ඡන්තාදිකමපි සබ්බං පාළියං අචුත්තමපි පාවිත්තියස්සෙව චත්ථුභාවෙන දස්සිතං සික්ඛාපදස්ස පණ්ණත්තිවජ්ජත්තා, ගරුකෙ යාතබ්බතො වාති වෙදිතබ්බං. “සත්ත පාවිත්තියානී”ති පාළියං චුත්තපාවිත්තියද්වයං සාමඤ්ඤතො එකත්තෙන ගහෙත්වා චුත්තං. පාළියං (පාවි. 54) “තතියාය රත්තියා පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා පුන සයතී”ති ඉදං උක්ඛට්ඨවසෙන චුත්තං, අනික්ඛමිත්වා පුරාරුණා උට්ඨහිත්වා අන්තොෂදනෙ නිසින්නස්සාපි පුන දිවසෙ සහසෙය්‍යාපත්ති එව. එත්ථ චතුභාගො චූළකං, ද්වෙභාගා උපධිසං, තිසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා යෙභුය්‍යන්ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන චූළකච්ඡන්තපරිච්ඡන්තාදීනි වෙදිතබ්බාති. ඉදානි දුතියසික්ඛාපදෙපි යථාචුත්තනයං අතිදිසන්තො “මාතුගාමෙන...පෙ.... අයමෙව විනිච්ඡයො”ති ආහ. “මතිත්ථියා පාරාජිකවත්ථුභුතායපි අනුපාදින්නපක්ඛෙ යිතත්තා සහසෙය්‍යාපත්තිං න ජනෙතී”ති වදන්ති. “අත්ථඨගතෙ සුරියෙ මාතුගාමෙ නිපන්නෙ නිපජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 57) වචනතො දිවා තස්ස සයන්තස්ස සහසෙය්‍යාපත්ති න හොතියෙවාති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයසඨගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

සහසෙය්‍යවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤා රා නාම

සොළසමො පරිච්ඡෙදො.

17. මඤ්චපීඨාදිසඨිසිකසෙනාසනසුපටිපජ්ජිතබ්බවිනිච්ඡයකථා

82. එවං සහසෙය්‍යවිනිච්ඡයං කට්ඨත්වා ඉදානි සඨිසිකෙ විහාරෙ සෙය්‍යාසු කත්තබ්බවිනිච්ඡයං කට්ඨතුං “විහාරෙ සඨිසිකෙ සෙය්‍ය”න්ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ සමග්ගං කම්මං සමුපගච්ඡන්ති සඨිසො, අයමෙව වචනත්ථො

සබ්බසංඝසාධාරණො. සංඝස්ස දින්නො සංඝිකො, විහරති එත්ථාති විහාරො, තස්මිං. සයන්ති එත්ථාති සෙය්‍යා, තං. අසන්ථරිති සන්ථරිත්වාන. පක්කමනං පක්කමො, ගමනන්ති අත්ථො. “විහාරෙ සංඝිකෙ සෙය්‍යං, සන්ථරිත්වාන පක්කමො”ති ඉමස්ස උද්දෙසපාඨස්ස සංඝිකෙ විහාරො...පෙ.... පක්කමනන්ති අත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා. තත්‍රාති තස්මිං පක්කමනෙ අයං ඊදිසො මයා වුච්චමානො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො. කතමො සො විනිච්ඡයොති ආහ “සංඝිකො...පෙ.... පාචිත්තිය”න්ති. අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො නාම සෙනාසනනො ද්වෙ ලෙඨඩ්ධපාතා. පාචිත්තියන්ති පයමං පාදං අතික්කාමෙන්තස්ස දුක්කටං, දුතියාතික්කමෙ පාචිත්තියං. කථං විඤ්ඤායතිව්වාහ “යො පන භික්ඛු...පෙ.... වචනතො”ති.

තත්ථ සංඝිකො විහාරො පාකටො, සෙය්‍යා අපාකටා, සා කතිවිධාඉච්චාහ “සෙය්‍යා නාම...පෙ.... දසවිධා”ති. තත්ථාපි කතමා භිසි, කතමා විමිලිකාදයොති ආහ “තත්ථ භිසිති...පෙ.... එස නයො පණ්ණසන්ථාරො”ති. තත්ථ මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බාති මඤ්චකභිසි, එවං ඉතරත්‍ර, වණ්ණානුරක්ඛණත්ථං කතාති පට්ඨණ්ඩාදිහි සිබ්බිත්වා කතා. භූමියං අත්ථරිතබ්බාති විමිලිකාය සති තස්සා උපරි, අසති සුද්ධභූමියං අත්ථරිතබ්බා. සීහධම්මාදීනං පරිහරණෙ එව පටික්ඛෙපොති ඉමිනා මඤ්චපීඨාදීසු අත්ථරිත්වා පුන සංහරිත්වා යපනාදිවසෙන අත්තනො අත්ථාය පරිහරණමෙව න වට්ඨති, භූමත්ථරණාදිවසෙන පරිභොගො පන අත්තනො පරිහරණං න භොතීති දස්සෙති. ඛන්ධකෙ හි “අන්තොපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තාති භොන්ති, ඛහිපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තාති භොන්ති”ති එවං අත්තනො අත්ථාය මඤ්චාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා පරිහරණවත්ථුස්මිං. “න, භික්ඛවෙ, මහාවම්මාති ධාරෙතබ්බාති සීහවම්මං. ඛ්‍යග්ගවම්මං. දීපිවම්මං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 255) පටික්ඛෙපො කතො, තස්මා චුත්තනයෙනෙවත්ථ අධිජ්ජායො දට්ඨබ්බො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තිය 3.112) පන “යදි එවං ‘පරිහරණයෙව පටික්ඛෙපො’ති ඉදං කස්මා චුත්තන්ති වොදනං කත්වා ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං පාසාදපරිභොග’න්ති (චූළව. 320) වචනතො පුග්ගලිකෙපි සෙනාසනෙ සෙනාසනපරිභොගවසෙන නියමිතං සුවණ්ණසට්ඨකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨමානම්පි කෙවලං අත්තනො සත්තකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ඨති. එවම්දං භූමත්ථරණවසෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨමානම්පි අත්තනො සත්තකං කත්වා තං තං විහාරං හරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ඨතිති දස්සනත්ථං පරිහරණයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො”ති චුත්තං.

පාචාරො කොජචොති පච්චත්ථරණත්ථායෙව යපිතා උග්ගතලොමා අත්ථරණවිසෙසා. එත්තකමෙව චුත්තන්ති අට්ඨකථාසු (පාචි. අට්ඨ. 116) චුත්තං. “ඉදං අට්ඨකථාසු තථාචුත්තභාවදස්සනත්ථං චුත්තං, අඤ්ඤම්පි තාදිසං

මඤ්චපීඨෙසු අත්ථරිතබ්බං අත්ථරණමෙවා”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා) පන “පච්චත්ථරණං නාම පාචාරො කොජවො”ති නියමෙත්වා වුත්තං, තස්මා ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං ඉමිනා න සමෙති, “විමංසිත්වා ගහෙනබ්බ”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.116) වුත්තං. විමංසිතෙ පන එවමධිප්පායො පඤ්ඤායති – මාතිකාට්ඨකථාපි අට්ඨකථායෙව, තස්මා මහාඅට්ඨකථාදීසු වුත්තනයෙන “පාචාරො කොජවො”ති නියමෙත්වා වුත්තං, එවං නියමනෙ සතිපි යථා “ලද්ධාතපත්තො රාජකුමාරො”ති ආතපත්තස්ස ලද්ධභාවෙයෙව නියමෙත්වා වුත්තෙපි නිදස්සන්නයවසෙන රාජකකුට්ඨගණ්ඨසාමඤ්ඤෙන සමානා වාලබ්ඡනාදයොපි වුත්තායෙව හොත්ති, එවං “පාචාරො කොජවො”ති නියමෙත්වා වුත්තෙපි නිදස්සන්නයවසෙන තෙහි මඤ්චපීඨෙසු අත්ථරිතබ්බභාවසාමඤ්ඤෙන සමානා අඤ්ඤෙ අත්ථරණාපි වුත්තායෙව හොත්ති, තස්මා ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තවචනං අට්ඨකථාවචනස්ස පටිලොමං න හොති, අනුලොමමෙවති දට්ඨබ්බං.

ඉමස්මිං පන යානෙ “යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරස්සාමිකො”ති පාඨං නිස්සාය එකච්චෙ විනයධරා “සඬ්ඝිකවිහාරස්ස වා පුග්ගලිකවිහාරස්ස වා විහාරදායකොයෙව සාමිකො, සොයෙව ඉස්සරො, තස්ස රුටියා එව චසිතුං ලහති, න සඬ්ඝගණපුග්ගලානං රුටියා”ති විනිච්ඡයං කරොන්ති, සො විමංසිතබ්බො, කථං අයං පාඨො කිමත්ථං සාධෙති ඉස්සරත්ථං වා ආපුච්ඡිතබ්බත්ථං වාති? එවං විමංසිතෙ “භික්ඛුමිහි සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො”තිආදිවචනතො ආපුච්ඡිතබ්බත්ථමෙව සාධෙති, න ඉස්සරත්ථන්ති විඤ්ඤායති.

අථ සියා “ආපුච්ඡිතබ්බත්ථෙ සිද්ධෙ ඉස්සරත්ථො සිද්ධොයෙව හොති. ඉස්සරභාවතොයෙව හි සො ආපුච්ඡිතබ්බො”ති. තත්ථෙවං වත්තබ්බං – “ආපුච්ඡන්තෙන ච භික්ඛුමිහි සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො, තස්මිං අසති සාමණෙරො, තස්මිං අසති ආරාමිකො”තිආදිවචනතො ආයස්මන්තානං මනෙන භික්ඛුපි සාමණෙරොපි ආරාමිකොපි විහාරකාරකොපි තස්ස කුලෙ යො කොචි පුග්ගලොපි ඉස්සරොති ආපච්ඡෙයා, එවං විඤ්ඤායමානෙපි භික්ඛුමිහි වා සාමණෙරෙ වා ආරාමිකෙ වා සති තෙයෙව ඉස්සරා, න විහාරකාරකො. තෙසු එකස්මිමිපි අසතියෙව විහාරකාරකො ඉස්සරො සියාති. ඉමස්මිං පන අධිකාරෙ සඬ්ඝිකං සෙනාසනං රක්ඛණත්ථාය ආපුච්ඡිතබ්බංයෙව වදති, න ඉස්සරභාවතො ආපුච්ඡිතබ්බං. වුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 116) “අනාපුච්ඡං වා ගච්ඡෙයාති එත්ථ භික්ඛුමිහි සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො”තිආදි.

අපාපි එවං වදෙයා “න සකලස්ස වාක්‍යපාඨස්ස අධිජ්ජායත්ථං සන්ධාය අම්බෙහි චුත්තං, අප ඛො ‘විහාරස්සාමිකො’ති එතස්ස පදත්ථංයෙව සන්ධාය චුත්තං. කථං? සං එතස්ස අත්ථිති සාමිකො, විහාරස්ස සාමිකො විහාරස්සාමිකො. ‘කො විහාරස්සාමිකො නාමා’ති චුත්තෙ ‘යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරස්සාමිකො නාමා’ති වත්තඛිඛො, තස්මා විහාරකාරකො දායකො විහාරස්සාමිකො නාමාති විඤ්ඤායති, එවං විඤ්ඤායමානෙ සති සාමිකො නාම සස්ස ධනස්ස ඉස්සරො, තස්ස රුටියා එව අඤ්ඤෙ ලහන්ති, තස්මා විහාරස්සාමිකභූතස්ස දායකස්ස රුටියා එව භික්ඛු වසිතුං ලහන්ති, න සඨසගණපුග්ගලානං රුටියාති ඉමමත්ථං සන්ධාය චුත්ත”න්ති. තෙ එවං වත්තඛිඛො – මා ආයස්මත්තො එවං අවචුත්ථ, යථා නාම “සට්ඨකාරො භුමා”ති චුත්තො සො භුමා ඉදානි සට්ඨං න කරොති, පුරිමත්තභාවෙ පන කරොති, තස්මා “සට්ඨං කරොති”ති වචනත්ථෙත “සට්ඨකාරො”ති නාමං ලහති. ඉති පුබ්බෙ ලද්ධනාමත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන භුමමභූතොපි “සට්ඨකාරො”ඉව්වෙව චුච්චති, එවං සො විහාරකාරකො භික්ඛුනං පරිච්චත්තකාලතො පට්ඨාය විහාරස්සාමිකො න හොති වත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස, පුබ්බෙ පන අපරිච්චත්තකාලෙ විහාරස්ස කාරකත්තා විහාරස්සාමිකො නාම හොති, සො එවං පුබ්බෙ ලද්ධනාමත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන “විහාරස්සාමිකො”ති චුච්චති, න, පරිච්චත්තස්ස විහාරස්ස ඉස්සරභාවතො. තෙනෙව සම්මාසම්බුද්ධෙන “විහාරදායකානං රුටියා භික්ඛු වසන්තු”ති අවත්වා සෙනාසනපඤ්ඤාපකො අනුඤ්ඤාතොති දට්ඨඛිඛො. තථා හි චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.295) “තෙසං ගෙහානීති එත්ථ භික්ඛුනං වාසත්ථාය කතම්පි යාව න දෙන්ති, තාව තෙසං සන්තකංයෙව භවිස්සතීති දට්ඨඛිඛ”න්ති, තෙන දින්නකාලතො පට්ඨාය තෙසං සන්තකානි න හොන්තීති දස්සෙති. අයං පන කථා පාඨස්ස සම්මුඛිභූතත්තා ඉමස්මිං යානෙ කථිතා. විහාරචිතිච්ඡයො පන චතුපච්චයභාජනචිතිච්ඡයෙ (වි. සඨග. අට්ඨ. 194 ආදයො) ආවි භවිස්සති. යො කොච්ඡි ඤාතකො වා අඤ්ඤාතකො වා යො කොච්ඡි. යෙන මඤ්චං පීඨං වා විනන්ති, තං මඤ්චපීඨකවානං.

83. සිලුවිවයලෙණන්ති සිලුවිවයෙ ලෙණං, පබ්බතගුහාති අත්ථො. “සෙනාසනං උපවිකාහි බායිත”න්ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තත්තා වත්ථුඅනුරූපවසෙන අට්ඨකථායං උපවිකාසඨකාය අභාවෙන අනාපත්ති චුත්තා. වත්තක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 360 ආදයො) ගමිකවත්තං පඤ්ඤාපෙන්නෙත “සෙනාසනං ආපුච්ඡිතඛිඛ”න්ති චුත්තත්තා කෙවලං ඉතිකත්තඛිඛතාමත්තදස්සනත්ථං “ආපුච්ඡනං පන වත්ත”න්ති චුත්තං, න පන වත්තහෙදෙ දුක්කටන්ති දස්සනත්ථං, තෙනෙව අත්ඨකට්ඨකථායං “සෙනාසනං ආපුච්ඡිතඛිඛ”න්ති එත්ථ “යං පාසාණපිට්ඨියං වා

පාසාණත්ථම්මහෙසු වා කතසෙනාසනං යත්ථ උපවිකා නාරොහන්ති, තං අනාපුච්ඡන්තස්සපි අනාපත්ති”ති වුත්තං. තස්මා යං වුත්තං ගණ්ඨිපදෙ “තාදිසෙ සෙනාසනෙ අනාපුච්ඡා ගච්ඡන්තස්ස පාවිත්තියං නත්ථි, ගමිකචත්තෙ සෙනාසනං අනාපුච්ඡා ගච්ඡන්තො චත්තහෙදො හොති, තස්මා දුක්කටං ආපජ්ජති”ති, තං න ගහෙතබ්බං.

පච්ඡිමස්ස ආභොගෙන මුත්ති නත්ථිති තස්ස පච්ඡන්තො ගච්ඡන්තස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවතො වුත්තං. එකං වා පෙසෙත්වා ආපුච්ඡිතබ්බන්ති එත්ථ ගමනචිත්තස්ස උප්පන්නට්ඨානතො අනාපුච්ඡිත්වා ගච්ඡන්තෙ දුතියපාදුද්ධාරෙ පාවිත්තියං. මණ්ඩපෙ වාති සාධාමණ්ඩපෙ වා පදරමණ්ඩපෙ වා. රුක්ඛමූලෙති යස්ස කස්සචි රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා. පලුප්පතීති විනයස්සති.

84. මජ්ඣෙ සංඛිත්තං පණ්ඩුසණ්ඨානං කත්වා බද්ධන්ති ඵරකපත්තාදිහි වෙණිං කත්වා තාය වෙණියා උභොසු පස්සෙසු විත්ථතට්ඨානෙ බහුං වෙයෙත්වා තතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣට්ඨානං, තාව අන්තොආකඨ්ඨනවසෙන වෙයෙත්වා මජ්ඣෙ සංඛිත්තවා තත්ථ තත්ථ බන්ධිත්වා කතං. යත්ථ කාකා වා කුලලා වා න උභදන්තීති යත්ථ ධුවනිවාසෙන කුලාවකෙ කත්වා වසමානා එතෙ කාකකුලලා, අඤ්ඤෙ වා සකුණා තං සෙනාසනං න උභදන්ති, තාදිසෙ රුක්ඛමූලෙ නික්ඛිපිතුං අනුජානාමීති අත්ථො.

85. නවවාසිමොති අධුනා සුත්තෙන විතකච්ඡෙන පලිවෙධිතමඤ්චො. ඕනද්ධොති කප්පියවම්මෙන ඕනද්ධො, සොච ඕනද්ධකො සකත්ථෙ ක-පච්චයවසෙන. තෙන හි වස්සෙන සීසං න නස්සති. උක්කට්ඨඅබ්භොකාසිකොති ඉදං තස්ස සුඛපටිපත්තිදස්සනමත්තං, උක්කට්ඨස්සාපි පන විවරකුටි වට්ටතෙව. කායානුගතිකත්තාති හික්ඛුනො තත්ථෙව නිසින්තභාවං දීපෙති, තෙන ච වස්සහයෙන සයං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙති. අබ්භොකාසිකානං අතෙමනත්ථාය නියමෙත්වා දායකෙහි දින්නම්පි අත්තානං රක්ඛන්තෙන රක්ඛිතබ්බමෙව. “යස්මා පන දායකෙහි දානකාලෙයෙව සතසහස්සග්ගිසනකම්පි කම්බලං ‘පාදපුඤ්ජනිං කත්වා පරිභුඤ්ජ්ජා’ති දින්නං තථෙව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, තස්මා ඉදම්පි මඤ්චපීඨාදිසෙනාසනං ‘අජ්ඣොකාසෙපි යථාසුඛං පරිභුඤ්ජ්ජා’ති දායකෙහි දින්නං වෙ, සබ්බස්මිම්පි කාලෙ අජ්ඣොකාසෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටතීති වදන්ති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.108-110) වුත්තං. පෙසෙත්වා ගන්තබ්බන්ති එත්ථ “යො හික්ඛු ඉමං යානං ආගන්ත්වා වසති, තස්ස දෙථා”ති වත්වා පෙසෙතබ්බං.

වලාහකානං අනුට්ඨිතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ඉමිනා ගිමිභානෙපි මෙසෙ උට්ඨිතෙ අබ්භොකාසෙ නික්ඛිපිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. තත්ත තත්තාති

වෙනියඬගණාදිකෙ තස්මිං තස්මිං අබ්භොකාසෙ නියමෙත්වා නික්ඛිත්තා. මජ්ඣනිකා පටියාය පාදටියානාහිමුඛාති යත්ථ සමන්තතො සම්මජ්ජිත්වා අඬගණමජ්ඣෙ සබ්බදා කවචරස්ස සඬකඬඬනෙන මජ්ඣෙ වාලිකා සඤ්චිතා භොති, තත්ථ කත්තබ්බවිධිදස්සනත්ථං. චුත්තං, උච්චවත්ථුපාදටියානාහිමුඛං, හිත්තිපාදටියානාහිමුඛං වා වාලිකා හරිතබ්බාති අත්ථො. “යත්ථ වා පන කොණෙසු වාලිකා සඤ්චිතා, තත්ථ තතො පටියාය අපරදිසාහිමුඛා හරිතබ්බා”ති කෙචි අත්ථං වදන්ති. කෙචි පන “සම්මට්ඨටියානස්ස පදවලඤ්ජෙන අවිකොපනත්ථාය සයං අසම්මට්ඨටියානෙ යත්වා අත්තතො පාදාහිමුඛං වාලිකා හරිතබ්බාති චුත්ත”න්ති වදන්ති. තත්ථ “මජ්ඣනිකා පටියායා”ති වචනස්ස පයොජනං න දිස්සති. සාරත්ථදීපනියං පන “පාදටියානාහිමුඛාති නිසිදන්තානං පාදටියානාහිමුඛන්ති කෙචි, සම්මජ්ජන්තස්ස පාදටියානාහිමුඛන්ති අපරෙ, බහිවාලිකාය අගමනනිමිත්තං පාදටියානාහිමුඛා හරිතබ්බාති චුත්තන්ති එකෙ”ති චුත්තං. කවචරං හත්ථෙහි ගහෙත්වා බහි ඡඬඬෙතබ්බන්ති ඉමිනා “කවචරං ඡඬඬෙස්සාමි”ති වාලිකා න ඡඬඬෙතබ්බාති දීපෙති.

86. කප්පං ලභිත්වාති “ගච්ඡා”ති චුත්තවචනෙන කප්පං ලභිත්වා. ථෙරස්ස හි ආණන්තියා ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති. පුරිමනසෙනෙවාති “නිසිදිත්වා සයං ගච්ඡන්තො”තිආදිනා පුබ්බෙ චුත්තනසෙනෙව.

අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡතිති තං මග්ගං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති. ලෙඬඩුපාතුපචාරතො බහි ධීතත්තා “පාදුද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො”ති චුත්තං, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස පටිමපාදුද්ධාරෙ දුක්කටං, දුතියපාදුද්ධාරෙ පාචිත්තියන්ති අත්ථො. පාකතිකං අකත්වාති අපටිසාමෙත්වා. අත්තරසන්තිපාතෙති අත්තරන්තරා සන්තිපාතෙ.

87. ආවාසිකානංයෙව පලිබොධොති එත්ථ ආගන්තුකෙසු ආගන්ත්වා කිඤ්චි අවත්වා තත්ථ නිසින්තෙසුපි නිසිදිත්වා “ආවාසිකායෙව උද්ධරිස්සන්ති”ති ගතෙසුපි ආවාසිකානමෙව පලිබොධො. මහාපච්චරිවාදෙ පන “ඉදං අමහාක”න්ති වත්වාපි අවත්වාපි නිසින්තානමෙවාති අධිප්පායො. මහාඅට්ඨකථාවාදෙ “ආපත්ති”ති පාචිත්තියමෙව චුත්තං. මහාපච්චරියං පන සන්ථරාපනෙ පාචිත්තියෙන හවිතබ්බන්ති අනාණන්තියා පඤ්ඤත්තත්තා දුක්කටං චුත්තං. උස්සාරකොති සරභාණකො. සො හි උද්ධංඋද්ධං පාලිපායං සාරෙති පවත්තෙති “උස්සාරකො”ති චුච්චති. “ඉදං උස්සාරකස්ස, ඉදං ධම්මකථිකස්සා”ති විසුං පඤ්ඤත්තත්තා අනාණන්තියා පඤ්ඤත්තෙපි පාචිත්තියෙනෙව හවිතබ්බන්ති අධිප්පායෙන “තස්මිං ආගන්ත්වා නිසින්තෙ තස්ස පලිබොධො”ති චුත්තං. කෙචි පන වදන්ති “අනාණන්තියා පඤ්ඤත්තෙපි

ධම්මකථිකස්ස අනුට්ඨාපනියත්තා පාවිත්තියෙන භවිතබ්බං, ආගන්තුකස්ස පන පච්ඡා ආගතෙහි වුඬ්ඨතරෙහි උට්ඨාපනියත්තා දුක්කටං වුත්ත”න්ති.

88. පාදපුඤ්ජනී නාම රජපුතෙහි වා පිලොතිකාය වා පාදපුඤ්ජනත්ථං කතා. එලකපීයං නාම එලකමයං පීයං. අථ වා එලකඤ්චෙව දාරුමයපීයඤ්ච. දාරුමයපීයන්ති ච එලකමයමෙව පීයං වෙදිතබ්බං. පාදකයලිකන්ති අධොතපාදට්ඨාපනකං. අජ්ඣෙකාකාසෙ රජනං පවිත්වා ...පෙ.... පටිසාමෙතබ්බන්ති එත්ථ ථෙවෙ අසති රජනකම්මෙ නිට්ඨිතෙ පටිසාමෙතබ්බං. “හික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා ලජ්ජි භොතිති වුත්තත්තා අලජ්ජිං ආපුච්ඡිත්වා ගන්තුං න වට්ටති”ති වදන්ති. ඔතාපෙන්නො...පෙ.... ගච්ඡති එත්ථ “කිඤ්චාපි ‘එත්තකං දුරං ගන්තබ්බ’න්ති පරිච්ඡෙදො නත්ථි, තථාපි ලෙඩ්ඬපාතං අතික්කම්ම නාතිදුරං ගන්තබ්බ”න්ති වදන්ති.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

මඤ්චපීයාදිසඬසිකසෙනාසනෙසුපටිපජ්ජිතබ්බ-

විනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

සත්තරසමො පරිච්ඡෙදො.

18. කාලිකවිනිච්ඡයකථා

89. එවං සඬසිකසෙනාසනෙසු කත්තබ්බවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදාති චතුකාලිකවිනිච්ඡයං කථෙතුං “කාලිකානිපි චත්තාරි”ති ආදිමාහ. තත්ථ කරණං කාරො, කිරියා. කාරො එව කාලො ර-කාරස්ස ල-කාරො යථා “මහාසාලො”ති. කාලොති චෙත්ථ පච්චුජ්ජන්තාදිකිරියා. වුත්තඤ්ඤි -

“ආරද්ධානිට්ඨිතො භාවො, පච්චුජ්ජන්තො සුනිට්ඨිතො;
අතීතානාගතුජ්ජාද-මජ්ජන්තාහිමුඛා කිරියා”ති.

එත්ථ පන තස්ස තස්ස කිරියාසඬබාතස්ස කාලස්ස පහෙදභූතො පුරෙහත්තඵකඅභොරත්තසත්තාහජීවිකපරියන්තසඬබාතො කාලවිසෙසො අධිජ්ජෙතො. කාලෙ තස්මිං තස්මිං කාලවිසෙසෙ පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති කාලිකානි. පි-සද්දො සමුච්චයත්ථො, තෙන කජ්ජියා චතුභූමියොති සමුච්චෙති. චත්තාරිති සඬබ්‍යානිද්දෙසො, තෙන කාලිකානි නාම චත්තාරි එව භොන්ති, න තිණි න පඤ්චාති දස්සෙති, ඉදං මාතිකාපදස්ස අත්ථවිවරණං. තත්ථ උද්දෙසෙ යං මාතිකායං (වි. සඬග. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා) “කාලිකානිපි චත්තාරි”ති එවං වුත්තං, එත්ථ එතස්මිං මාතිකාපදෙ චත්තාරි කාලිකානි වෙදිතබ්බානීති

යොජනා. කතමානි තානිති ආහ “යාවකාලික”න්තිආදි. යාවකාලිකං...පෙ.... යාවජීවිකං ඉති ඉමානි වත්ථුනි වත්තාරි කාලිකානි නාමානි අත්ථො.

ඉදානි තෙසං වත්ථුඤ්ච විසෙසනඤ්ච නාමලාභහෙතුඤ්ච දස්සෙත්තො “තත්ථ පුරෙහත්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ තෙසු චතුසු කාලිකෙසු යං කිඤ්චි බාදනීයං භොජනීයං යාවකාලිකං, අට්ඨවිධපානං යාමකාලිකං, සප්පිආදිපඤ්චවිධහෙසජ්ජං සත්තාහකාලිකං, සබ්බමිපි පටිග්ගහිතං යාවජීවිකං ඉති වුව්චනීති සම්බන්ධො. යං කිඤ්චි බාදනීයභොජනීයන්ති එත්ථ අතිබ්‍යාපිතං පරිහරිතුං විසෙසනමාහ “පුරෙහත්ත”න්තියාදි. පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බමෙව යාවකාලිකං, න අඤ්ඤං බාදනීයං භොජනීයන්ත්‍යත්ථො. යාව...පෙ.... පරිභුඤ්ජිතබ්බතොති නාමලාභහෙතුං, එතෙන යාව කාලො අස්සාති යාවකාලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. අට්ඨවිධං පානන්ති එත්ථ අබ්‍යාපිතං පරිහරිතුමාහ “සද්ධිං අනුලොමපානෙහි”ති. යාව...පෙ.... තබ්බතොති නාමලාභහෙතුං, එතෙන යාමො කාලො අස්සාති යාමකාලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. සත්තාහං නිධෙතබ්බතොති නාමලාභහෙතුං, එතෙන සත්තාහො කාලො අස්සාති සත්තාහකාලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. සබ්බමිපි පටිග්ගහිතන්ති එත්ථ අතිබ්‍යාපිතං පරිහරිතුං “යපෙත්වා උදක”න්තියාහ. යාව...පෙ.... පරිභුඤ්ජිතබ්බතොති නාමලාභහෙතුං, තෙන යාවජීවං කාලො අස්සාති යාවජීවිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

එත්ථාහ - “යො පන භික්ඛු අදින්නං මුඛද්වාරං ආහාරං ආහරෙය්‍ය අඤ්ඤානු උදකදන්තපොනා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 265) වචනතො නනු උදකං අප්පටිග්ගහිතබ්බං, අථ කස්මා “යපෙත්වා උදකං අවසෙසං සබ්බමිපි පටිග්ගහිත”න්ති චුත්තන්ති? සච්චං, පරිසුද්ධඋදකං අප්පටිග්ගහිතබ්බං, කද්දමාදිසහිතං පන පටිග්ගහෙතබ්බං හොති, තස්මා පටිග්ගහිතෙසු අන්තොගධභාවතො “යපෙත්වා උදක”න්ති චුත්තන්ති. එවමපි “සබ්බමිපි පටිග්ගහිත”න්ති ඉමිනාව සිද්ධං පටිග්ගහෙතබ්බස්ස උදකස්සපි ගහණතොති? සච්චං, තථාපි උදකභාවෙන සාමඤ්ඤතො “සබ්බමිපි පටිග්ගහිත”න්ති එත්තකෙ චුත්තෙ එකච්චස්ස උදකස්ස පටිග්ගහෙතබ්බභාවතො උදකමිපි යාවජීවිකං නාමානි ඤායෙය්‍ය, න පන උදකං යාවජීවිකං සුද්ධස්ස පටිග්ගහෙතබ්බභාවතො, තස්මා ඉදං චුත්තං හොති - එකච්චස්ස උදකස්ස පටිග්ගහෙතබ්බභාවෙ සතිපි සුද්ධස්ස අප්පටිග්ගහිතබ්බත්තා තං උදකං යපෙත්වා සබ්බමිපි පටිග්ගහිතං යාවජීවිකන්ති වුව්චනීති.

90. මූලකමූලාදීනි උපදෙසතොයෙව වෙදිතබ්බානි, තානි පරියායතො වුව්චමානානිපි න සක්කා විඤ්ඤාතුං. පරියායන්තරෙන හි වුව්චමානෙ තං තං නාමං අජානන්තානං සම්මොභොයෙව සියා, තස්මා තත්ථ න කිඤ්චි වක්ඛාම.

බාදනියෙ බාදනියත්ථන්ති පුච්චාදිබාදනියෙ විජ්ජමානං බාදනියකිච්චං බාදනියෙහි කාතබ්බං ජිසව්ඡාහරණසඬ්ඛානං අත්ථං පයොජනං නෙව ඵරන්ති න නිජ්ඣාදෙන්ති. එකස්මිං දෙසෙ ආහාරකිච්චං සාධෙන්තං වා අසාධෙන්තං වා අපරස්මිං දෙසෙ උට්ඨිතභූමිරසාදිහෙදෙන ආහාරජිසව්ඡාහරණකිච්චං අසාධෙන්තම්පි වා සම්භවෙය්‍යාති ආහ “තෙසු තෙසු ජනපදෙසු”තිආදි. කෙච් පන “එකස්මිං ජනපදෙ ආහාරකිච්චං සාධෙන්තං සෙසජනපදෙසුපි විකාලෙ න කප්පති ඵවාති දස්සනත්ථං ඉදං චුත්ත”න්තිපි වදන්ති. පකතිආහාරවසෙනාති අඤ්ඤෙහි යාවකාලිකෙහි අයොජිතං අත්තනො පකතියාව ආහාරකිච්චකරණවසෙන. සම්මොහොයෙව හොතීති අනෙකත්ථානං නාමානං අප්පසිද්ධානඤ්ච සම්භවතො සම්මොහො ඵව සියා. තෙනෙවෙත්ථ මයම්පි මූලකමූලාදීනං පරියායන්තරදස්සනෙ ආදරං න කරිම්හ උපදෙසතොව ගහෙනබ්බතො.

යන්ති වට්ඨකන්දං.

මූලාලන්ති පූලතරුණමූලමෙව.

රුක්ඛවල්ලිආදීනන්ති හෙට්ඨා චුත්තමෙව සම්පිණ්ඩෙන්වා චුත්තං.

අත්තොපථවිගතොති සාලකල්‍යාණික්ඛන්ධං සන්ධාය චුත්තං.

සබ්බකප්පියානීති මූලතවපත්තාදීනං වසෙන සබ්බසො කප්පියානි, තෙසම්පි නාමවසෙන න සක්කා පරියන්තං දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො.

අවජ්ඣාදීනං අපරිපක්කානෙව ඵලානි යාවජ්ඣිකානීති දස්සෙතුං “අපරිපක්කානී”ති චුත්තං.

හරිතකාදීනං අට්ඨනීති ඵත්ථ මිඤ්ජං පටිච්ඡාදෙන්වා ධීතානි කපාලානි යාවජ්ඣිකානීති ආවරියා. මිඤ්ජම්පි යාවජ්ඣිකන්ති ඵකෙ. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.248-249) පන “හරිතකාදීනං අට්ඨනීති ඵත්ථ ‘මිඤ්ජං යාවකාලික’න්ති කෙච් වදන්ති, තං න යුත්තං අට්ඨකථායං අචුත්තත්තා”ති චුත්තං.

හිඩගුති හිඩගුරුක්ඛතො පග්ගරිතනිය්‍යාසො. හිඩගුජතුආදයොපි හිඩගුච්ඡිකතියො ඵව. තත්ථ හිඩගුජතු නාම හිඩගුරුක්ඛස්ස දණ්ඩපත්තානි පටිත්වා කතනිය්‍යාසො. හිඩගුසිපාටිකං නාම හිඩගුපත්තානි පටිත්වා කතනිය්‍යාසො. “අඤ්ඤෙන මිස්සෙන්වා කතො”තිපි වදන්ති. තකන්ති අග්ගකොටියා නික්ඛන්තසිලෙසො. තකපත්තීති පත්තතො

නික්බන්තසිලෙසො. තකපණ්ණිති පලාසෙ භජ්ජිත්වා කතසිලෙසො.
“දණ්ඩතො නික්බන්තසිලෙසො”තිපි වදන්ති.

91. යාමකාලිකෙසු පනාති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං බාදනීයභොජනීයපදෙහි
යාවකාලිකමෙව සඬගහිතං, න යාමකාලිකං, තථාපි “අනාපත්ති යාමකාලිකං
යාමෙ නිදහිත්වා භුඤ්ජති”ති ඉධ වෙව “යාමකාලිකෙන හික්බවෙ
සත්තාහකාලිකං...පෙ.... යාවජීවිකං තද්වුපටිග්ගහිතං යාමෙ කප්පති,
යාමාතික්කන්තෙ න කප්පති”ති අඤ්ඤත්ථ (මහාව. 305) ව චුත්තත්තා
“යාමකාලික”න්තිවචනසාමත්ථියතො ව භගවතො අධිප්පායඤ්ඤාහි
අට්ඨකථාවරියෙහි යාමකාලිකං සන්නිධිකාරකං පාවිත්තියවත්ථුමෙව
චුත්තත්ති දට්ඨබ්බං.

යපෙත්වා ධඤ්ඤඵලරසන්ති එත්ථ “තණ්ඩුලධොවනොදකම්පි
ධඤ්ඤඵලරසොයෙවා”ති වදන්ති.

92. සත්තාහකාලිකෙ පඤ්ච භෙසජ්ජානීති භෙසජ්ජකිව්චං කරොන්තු වා මා
වා, එවංලද්ධවොහාරාති පඤ්ච. “ගොසජ්ජි”තිආදිනා ලොකෙ පාකටං
දස්සෙත්වා “යෙසං මංසං කප්පති”ති ඉමිනා අඤ්ඤෙසම්පි රොහිතමිගාදීනං
සජ්ජිං ගහෙත්වා දස්සෙති. යෙසඤ්ඤි ඛිරං අත්ථි, සජ්ජිම්පි තෙසං අත්ථියෙව,
තං පන සුලභං වා දුල්ලභං වා අසම්මොහත්ථං චුත්තං. එවං නවනීතම්පි.
“යෙසං මංසං කප්පති”ති ව ඉදං නිස්සග්ගියවත්ථුදස්සනත්ථං චුත්තං, න පන
යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සජ්ජිආදි න කප්පතීති දස්සනත්ථං.
මනුස්සබිරාදීනිපි හි නො න කප්පන්ති.

93. යාව කාලො නාතික්කමති, තාව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති එත්ථ කාලොති
හික්ඛුනං භොජනකාලො අධිප්පෙතො, සො ව සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන
ධීතමජ්ඣන්තිකො. ධීතමජ්ඣන්තිකොපි හි කාලසඬගහං ගච්ජති, තතො
පට්ඨාය පන බාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා න සක්කා, සහසා පිවිතුං සක්කා භවෙයා,
කුක්කුච්චකෙන පන න කත්තබ්බං. කාලපරිච්ඡෙදජානනත්ථඤ්ච
කාලත්ථමිහො යොජෙතබ්බො. කාලන්තරෙ වා භත්තකිව්චං කාතබ්බං.
පටිග්ගහණෙති ගහණමෙව සන්ධාය චුත්තං. පටිග්ගහිතමෙව හි තං, සන්නිහිතං
න කප්පතීති පුන පටිග්ගහණකිව්චං නත්ථි, තෙනෙව “අජ්ඣොහරිතුකාමතාය
ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණෙ”ති චුත්තං. මාතිකාට්ඨකථායං (කඬබා. අට්ඨ.
සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) පන “අජ්ඣොහරිස්සාමීති ගණ්හන්තස්ස
ගහණෙ”ඉච්චෙව චුත්තං.

යන්ති යං පත්තං. සන්දිස්සතීති යාගුයා උපරි සන්දිස්සති. තෙලවණ්ණෙ
පත්තෙ සතිපි නිස්සෙනහභාවෙ අඬගුලියා සංසන්තස්ස වණ්ණවසෙනෙව ලෙබා

පඤ්ඤායනි, තස්මා තත්ථ අනාපත්තීති දස්සනත්ථං. “සා අබ්බොහාරිකා”ති වුත්තං. සයං පටිග්ගහෙත්වා අපරිච්චත්තමෙව හි දුතියදිවසෙ න වට්ඨතීති එත්ථ පටිග්ගහණෙ අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන, අනුපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදානෙන වා විජහිතපටිග්ගහණං පරිච්චත්තමෙව හොතීති “අපරිච්චත්ත”න්ති ඉමිනා උභයථාපි අවිජහිතපටිග්ගහණමෙව වුත්තං, තස්මා යං පරස්ස පරිච්චජිත්වා අදින්නම්පි සචෙ පටිග්ගහණෙ නිරපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන විජහිතපටිග්ගහණං හොති, තම්පි දුතියදිවසෙ වට්ඨතීති වෙදිතබ්බං. යදි එවං “පත්තො දුද්ධොතො හොති”තිආදීසු කස්මා ආපත්ති වුත්තාති? “පටිග්ගහණං අවිස්සජ්ජෙත්වාච සයං වා අඤ්ඤෙන වා තුව්ඡං කත්වා න සම්මා ධොවිත්වා නිට්ඨාපිතෙ පත්තෙ ලග්ගම්පි අවිජහිතපටිග්ගහණමෙව හොතීති තත්ථ ආපත්ති”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කෙච් පන “සාමණෙරානං පරිච්චජන්තීති ඉමස්මිං අධිකාරෙ යත්වා ‘අපරිච්චත්තමෙවා’ති වුත්තත්තා අනුපසම්පන්නස්ස පරිච්චත්තමෙව වට්ඨති, අපරිච්චත්තං න වට්ඨතීති ආපන්නං, තස්මා නිරාලයභාවෙන පටිග්ගහණෙ විජහිතෙපි අනුපසම්පන්නස්ස අපරිච්චත්තං න වට්ඨති”ති වදන්ති. තං යුත්තං විය න දිස්සති. යදග්ගෙන හි පටිග්ගහණං විජහති, තදග්ගෙන සන්නිධිම්පි න කරොති විජහිතපටිග්ගහණස්ස අප්පටිග්ගහිතසදිසත්තා. පටිග්ගහෙත්වා නිදහිතෙයෙව ච සන්නිධිපච්චයා ආපත්ති වුත්තා.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.252-253) පන “අපරිච්චත්තමෙවාති නිරපෙක්ඛතාය අනුපසම්පන්නස්ස අදින්නං අපරිච්චත්තඤ්ච යාවකාලිකාදිවත්ථුමෙව සන්ධාය වදති, න පන තග්ගතපටිග්ගහණං. න හි වත්ථුං අපරිච්චජිත්වා තත්ථගතපටිග්ගහණං පරිච්චජිතුං සක්කා, න ච තාදිසං වචනං අත්ථී, යදි භවෙය්‍ය, ‘සචෙ පත්තො දුද්ධොතො හොති...පෙ.... භුඤ්ජන්තස්ස පාවිත්තිය’න්ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍ය. න හි ධොවනෙන ආමිසං අපනෙතුං වායමන්තස්ස පටිග්ගහණෙ අපෙක්ඛා වත්තති. යෙන පුනදිවසෙ භුඤ්ජතො පාවිත්තියං ජනෙය්‍ය, පත්තෙ පන වත්තමානා අපෙක්ඛා තග්ගතිකෙ ආමිසෙපි වත්තති එව නාමාති ආමිසෙ අනපෙක්ඛතා එත්ථ න ලබ්භති, තතො ආමිසෙ අවිජහිතපටිග්ගහණං පුනදිවසෙ පාවිත්තියං ජනෙතීති ඉදං වුත්තං. අථ මතං ‘යදග්ගෙනත්ථ ආමිසානපෙක්ඛතා න ලබ්භති, තදග්ගෙන පටිග්ගහණානපෙක්ඛතාපි න ලබ්භති’ති. තථා සති යත්ථ ආමිසාපෙක්ඛා අත්ථී, තත්ථ පටිග්ගහණාපෙක්ඛාපි න විගච්ඡතීති ආපන්නං, එවඤ්ච පටිග්ගහණෙ අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනං විසුං න වත්තබ්බං සියා, අට්ඨකථායඤ්චෙතම්පි පටිග්ගහණවිජහනං කාරණත්තෙන අහිමතං සියා. ඉදං සුට්ඨුතරං කත්වා විසුං වත්තබ්බං වීචරාපෙක්ඛාය වත්තමානායපි පච්චුද්ධාරෙන අධිට්ඨානවිජහනං විය. එතස්මිඤ්ච උපායෙ සති ගණ්ඨිකාහතපත්තෙසු අවට්ඨනතා නාම න සියාති වුත්තොවායමත්ථො, තස්මා

යං චුත්තං සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.252-253) ‘යං පරස්ස පරිච්චජිත්වා අදින්නම්පි සචෙ පටිග්ගහණෙ නිරපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන විජහිතපටිග්ගහණං හොති, තම්පි දුතියදිවසෙ වට්ඨති’තිආදි, තං න සාරතො පච්චෙතඛිඛ”න්ති චුත්තං.

පාළියං (පාවි. 255) “සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආභාරත්ථාය පටිග්ගහණාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිආදිනා සන්නිහිතෙසු සත්තාහකාලිකයාවජීවිකෙසු පුරෙහත්තම්පි ආභාරත්ථාය අජ්ඣොභරණෙපි දුක්කට්ඨස චුත්තත්තා යාමකාලිකෙපි අජ්ඣොභාරෙ විසුං දුක්කට්ඨෙ හවිතඛිඛන්ති ආහ “ආභාරත්ථාය අජ්ඣොභරතො දුක්කට්ඨෙ සද්ධිං පාවිත්තිය”න්ති. පකතිආමිසෙති ඔදනාදිකජ්ජියාමිසෙ. ද්වෙති පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං යාමකාලිකං පුරෙහත්තං සාමිසෙන මුඛෙන භුඤ්ජතො සන්නිධිපච්චයා එකං, යාවකාලිකසංසට්ඨතාය යාවකාලිකත්තහජනෙන අනතිරිත්තපච්චයා එකන්ති ද්වෙ පාවිත්තියාති. විකජ්ජද්වයෙති සාමසනිරාමිසපක්ඛද්වයෙ. ථුල්ලච්චයං දුක්කට්ඨද්ව වඩ්ඪතීති මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයං, සෙසඅකජ්ජියමංසෙ දුක්කට්ඨ වඩ්ඪති.

පටිග්ගහණපච්චයා තාව දුක්කට්ඨන්ති එත්ථ සන්නිහිතත්තා පුරෙහත්තම්පි දුක්කට්ඨෙව. සති පච්චයෙ පන සන්නිහිතම්පි සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච හෙසජ්ජත්ථාය ගණහත්තස්ස පරිභුඤ්ජන්තස්ස ච අනාපත්තියෙව.

94. උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තන්ති අපටිග්ගහිතං සයමෙව ගහෙත්වා නික්ඛිත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.622) “උග්ගහිතකන්ති පරිභොගත්ථාය සයං ගහිත”න්ති චුත්තං. සයං කරොතීති පචිත්වා කරොති. පුරෙහත්තන්ති තද්වපුරෙහත්තමෙව වට්ඨති සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා. සයංකතන්ති නවතීතං පචිත්වා කතං. නිරාමිසමෙවාති තද්වපුරෙහත්තං සන්ධාය චුත්තං.

95. අජ්ජ සයංකතං නිරාමිසමෙව භුඤ්ජන්තස්ස කස්මා සාමංපාකො න හොතීති ආහ “නවතීතං තාපෙන්නස්සා”තිආදි. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතකෙහිති බීරදධිති සන්ධාය චුත්තං. උග්ගහිතකෙහි කතං අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතඛිඛන්ති යොජනා. උභයෙසමීහිති පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතබීරදධිති ව පුරෙහත්තං උග්ගහිතකෙහි ව කතානං. එස නයොති නිස්සග්ගියං න හොතීති අත්ථො. අකජ්ජියමංසසජ්ජිමිහිති හත්ථිආදිනං සජ්ජිමිහි. කාරණපතිරූපකං වත්ථාති “සජාතිකානං සජ්ජිභාවතො”ති කාරණපතිරූපකං වත්ථා. සජ්ජිනයෙන වෙදිතඛිඛන්ති නිරාමිසමෙව සත්තාහං වට්ඨතීති අත්ථො. එත්ථාති නවතීතෙ. ධොතං වට්ඨතීති අධොතඤ්චෙ, සවත්ථුකපටිග්ගහිතං.

හොති, තස්මා ධොතං පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං නික්ඛිපිතුං වට්ඨති ථෙරානං අධිප්පායො.

මහාසිවත්ථෙරස්ස පන වත්ථුනො වියොජිතත්තා දධිගුළිකාදිහි යුත්තතාමත්තෙන සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොති, තස්මා තක්කතො උද්ධට්ඨත්තමෙව පටිග්ගහෙත්වා ධොවිත්වා, පචිත්වා වා නිරාමිසමෙව කත්වා භුඤ්ජිංසුති අධිප්පායො, න පන දධිගුළිකාදිහි සහ විකාලෙ භුඤ්ජිංසුති. තෙනාහ “තස්මා නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන...පෙ.... සවත්ථුකපටිග්ගහං නාම න හොති”ති. තත්ථ අධොතං පටිග්ගහෙත්වාපි තං නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන දධිආදීනි අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. කෙච් පන “තක්කතො උද්ධට්ඨත්තමෙව බාදිංසු”ති වචනස්ස අධිප්පායං අජානන්තා “තක්කතො උද්ධට්ඨත්තං අධොතමිපි දධිගුළිකාදිසහිතං විකාලෙ පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. න හි දධිගුළිකාදිආමිසෙන සංසට්ඨරසං නවනීතං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති සක්කා වත්තුං. නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තොති අධොවිත්වා පටිග්ගහිතනවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන. දධි එව දධිගතං යථා “ගුථගතං මුත්තගත”න්ති (ම. නි. 2.119; අ. නි. 9.11). “බයං ගමිස්සති”ති වචනතො බීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කසජ්ජිආදිපි විකාලෙ කජ්ජති වෙදිතබ්බං. බයං ගමිස්සති නිරාමිසං හොති, තස්මා විකාලෙපි වට්ඨති අත්ථො. එත්තාවතාති නවනීතෙ ලග්ගමත්තෙන විසුං දධිආදිවොහාරං අලද්ධෙන අජ්ජමත්තෙන දධිආදිනාති අත්ථො, එතෙන විසුං පටිග්ගහිතදධිආදිහි සහ පක්කං සවත්ථුකපටිග්ගහිතසඬ්ඨමෙව ගච්ඡති දස්සෙති. තස්මිම්පිති නිරාමිසභූතෙපි. කුක්කුච්චකානං පන අයං අධිප්පායො – පටිග්ගහණෙ තාව දධිආදිහි අසම්භින්නරසත්තා හත්තෙන සහිතගුලපිණ්ඩාදි විය සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම හොති. තං පන පවත්තෙන ධොවිත්වාපි පචිතබ්බං. ඉතරථා පවනක්ඛණෙ පච්චමානදධිගුළිකාදිහි සම්භින්නරසත්තාය සාමංපක්කං ජානං, තෙසු බීණෙසුපි සාමංපක්කමෙව හොති, තස්මා නිරාමිසමෙව පචිතබ්බන්ති. තෙනෙව “ආමිසෙන සද්ධිං පක්කත්තා”ති කාරණං වුත්තං.

එත්ථ වායං විචාරණා – සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තාහාවෙ ආමිසෙන සහ හික්ඛුනා පක්කස්ස සයංපාකදොසො වා පරිසඬ්ඨියති, යාවකාලිකතා වා. තත්ථ න තාව සයංපාකදොසො එත්ථ සම්භවති සත්තාහකාලිකත්තා. යඤ්චි තත්ථ දධිආදි ආමිසගතං, තං පරික්ඛිණන්ති. අථ පටිග්ගහිතදධිගුළිකාදිනා සහ අත්තනා පක්කත්තා සවත්ථුකපක්කං විය හවෙය්‍යාති පරිසඬ්ඨියති, තදා “ආමිසෙන සහ පටිග්ගහිතත්තා”ති කාරණං වත්තබ්බං, න පන “පක්කත්තා”ති, තථා ව උපඬ්ඨිත්ථෙරානං මතමෙව අඬ්ඨිකතං සියා. තත්ථ ව සාමණෙරාදිහි පක්කමිපි යාවකාලිකමෙව සියා පටිග්ගහිතබීරාදිං පචිත්වා අනුපසම්පන්නෙහි කතසජ්ජිආදි විය, න ව තං යුත්තං හික්ඛාවාරෙන ලද්ධනවනීතාදිනං තක්කාදිආමිසසංසට්ඨසම්භවෙන

අපරිභුක්ඡිතබ්බත්තාප්පසඨගතො. න හි ගහට්ඨා ධොවිත්වා, සොධෙත්වා වා පත්තෙ ආකිරන්තිති නියමො අත්ථි.

අට්ඨකථායඤ්ච “යථා තත්ථ පතිතතණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං...පෙ.... පුන පචිත්වා දෙති, පුරිමනසෙනෙව සත්තාහං වට්ටති”ති ඉමිනා වචනෙනාපෙතං විරුජ්ඣති, තස්මා ඉධ කුක්කුච්චකානං කුක්කුච්චුප්පත්තියා නිමිත්තමෙව න දිස්සති. යථා චෙත්ථ, එවං “ලජ්ඣී සාමණෙරො යථා තත්ථ තණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං අග්ගිමිහි විලියාපෙත්වා...පෙ.... දෙති”ති වචනස්සාපි නිමිත්තං න දිස්සති. යදි හි එතං යාවකාලිකසංසග්ගපරිහාරාය චුත්තං සියා. අත්තනාපි තථා කාතබ්බං භවෙය්‍ය. ගහට්ඨෙහි දිත්තසප්පිඤ්ඤා ව ආමිසසංසග්ගසඨකා න විගච්ඡෙය්‍ය. න හි ගහට්ඨා එවං විලියාපෙත්වා පරිස්සාවෙත්වා කණතණ්ඩුලාදිං අපනෙත්වා පුන පචන්ති. අපිච භෙසජ්ජෙහි සද්ධිං බීරාදිං පක්ඛිපිත්වා යථා බීරාදි ඛයං ගච්ඡති, එවං පරෙහි පක්කභෙසජ්ජතෙලාදිපි යාවකාලිකමෙව සියා, න ච තමිපි යුත්තං දධිආදිඛයකරණත්ථං “පුන පචිත්වා දෙති”ති චුත්තත්තා, තස්මා මහාසීවත්ථෙරවාදෙ කුක්කුච්චං අකත්වා අධොතමිපි නවනීතං තද්දුපි පුනදිවසාදිසුපි පටිතුං, තණ්ඩුලාදිමිස්සං සප්පිඤ්ඤා අත්තනාපි අග්ගිමිහි විලියාපෙත්වා පුන තක්කාදිඛයත්ථං පටිතුඤ්ච වට්ටති.

තත්ථ විජ්ජමානස්සාපි පච්චමානක්ඛණෙ සමහින්තරසස්ස යාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තෙන සවත්ථුකපටිග්ගහිතපුරෙපටිග්ගහිතකානමිපි අබ්බොහාරිකතොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති. තෙනෙව “එත්තාවතා හි සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න භොති”ති චුත්තං. විසුං පටිග්ගහිතෙන පන බීරාදිනා ආමිසෙන නවනීතාදිං මිස්සෙත්වා හික්ඛුනා වා අඤ්ඤෙහි වා පක්කතෙලාදිභෙසජ්ජං සවත්ථුකපටිග්ගහිතසඨබ්බමෙව ගච්ඡති තත්ථ පටිට්ඨයාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තාභාවා. යං පන පුරෙපටිග්ගහිතභෙසජ්ජෙහි සද්ධිං අප්පටිග්ගහිතං බීරාදිං පක්ඛිපිත්වා පක්කතෙලාදිකං අනුපසම්පන්නෙනෙව පක්කමිපි සවත්ථුකපටිග්ගහිතමිපි සන්නිධිපි න භොති තත්ථ පක්ඛිත්තබීරාදිමිස්සාපි තස්මිං ඛණෙ සමහින්තරසත්තාය පුරෙපටිග්ගහිතත්තාපත්තිතො, සථෙව පන අප්පටිග්ගහිතෙනෙව, අඤ්ඤෙහි වා පක්කතෙලාදිසුපි ආමිසරසො පඤ්ඤායති, තං යාවකාලිකංව භොතීති වෙදිතබ්බං. අයං කථාමග්ගො විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.622) ආගතො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.622) පන “කුක්කුච්චායන්ති කුක්කුච්චකාති ඉමිනා අත්තනොපි තත්ථ කුක්කුච්චසබ්භාවමිපි දීපෙති. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං (කඨිබ්බා. අට්ඨ. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘නිබ්බට්ටිතසප්පි වා නවනීතං වා පටිතුං වට්ටති’ති චුත්ත”න්ති එත්තකමෙව ආගතො.

උග්ගහෙත්වාති සයමෙව ගහෙත්වා. තානි පටිග්ගහෙත්වාති තානි බීරදධිති පටිග්ගහෙත්වා. ගහිතන්ති තණ්ඩුලාදිවිගමත්ථං පුන පචිත්වා ගහිතන්ති අත්ථො. පටිග්ගහෙත්වා ච යපිතහෙසජ්ජෙහීති අතිරෙකසත්තාහපටිග්ගහිතෙහි යාවජීවිකහෙසජ්ජෙහි, එතෙන තෙහි යුත්තමිපි සජ්ජිආදි අතිරෙකසත්තාහපටිග්ගහිතං න භොතීති දස්සෙති. වද්දලිසමයෙති වස්සකාලසමයෙ, අනාතපකාලෙති අත්ථො. චුත්තනයෙන යථා තණ්ඩුලාදීනි න පච්චන්ති, තථා ලජ්ජීයෙව සම්පාදෙත්වා දෙතීති ලජ්ජිසාමණෙරග්ගහණං. අපිච අලජ්ජිනා අජ්ඣොභරිතබ්බං යං කිඤ්චි අභිසංඛරාපෙතුං න වට්ඨති, තස්මාපි එවමාහ.

96. තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලන්ති අත්තනා හජ්ජාදීනි අකත්වා කතතෙලං. තෙනෙව “සාමිසමිපි වට්ඨති”ති චුත්තං. නිබ්බට්ඨත්තාති යාවකාලිකතො විවෙචිත්තා, එතෙන එලාඅභාවතො යාවකාලිකත්තාභාවං, හික්ඛුනො සවත්ථුකපටිග්ගහණෙන යාවකාලිකත්තුපගමනඤ්ච දස්සෙති. උභයමිපිති අත්තනා අඤ්ඤෙහි ච කතං.

යාව අරුණුග්ගමනා තිට්ඨති, නිස්සග්ගියන්ති සත්තමෙ දිවසෙ කතතෙලං සචෙ යාව අරුණුග්ගමනා තිට්ඨති, නිස්සග්ගියං.

අච්ඡවසන්ති දුක්ඛට්ඨත්ථුනො වසාය අනුඤ්ඤාතත්තා තංසදිසානං දුක්ඛට්ඨත්ථුනංයෙව අකජ්ජියමංසසත්තානං වසා අනුඤ්ඤාතා, න පුල්ලච්චයවත්ථු මනුස්සානං වසාති ආහ “යපෙත්වා මනුස්සවස”න්ති. සංසට්ඨන්ති පරිස්සාවිතං. තිණ්ණං දුක්ඛට්ඨානන්ති අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ තිණ්ණං දුක්ඛට්ඨානි සන්ධාය චුත්තං. කිඤ්චාපි පරිභොගත්ථාය විකාලෙ පටිග්ගහණපවනපරිස්සාවනාදිසු පුබ්බපයොගෙසු පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච ආපත්ති න චුත්තා, තථාපි එත්ථ ආපත්තියා එව භවිතබ්බං පටික්ඛිත්තස්ස කරණතො ආහාරත්ථාය විකාලෙ යාමකාලිකාදීනං පටිග්ගහණෙ විය. “කාලෙ පටිග්ගහිතං විකාලෙ අනුපසම්පන්නෙනාපි නිපක්කං සංසට්ඨඤ්ච පරිභුඤ්ජන්තස්ස ද්වෙපි දුක්ඛට්ඨානි භොන්තියෙවා”ති වදන්ති.

යස්මා බීරාදීනි පක්ඛිපිත්වා පක්කහෙසජ්ජතෙලෙ කසටං ආමිසගතිකං, තෙන සහ තෙලං පටිග්ගහෙතුං, පචිතුං වා හික්ඛුනො න වට්ඨති, තස්මා චුත්තං “පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායති”ති. “සචෙ වසාය සහ පක්කත්තා න වට්ඨති, ඉදං කස්මා වට්ඨති”ති පුච්ඡන්තා “හත්තෙ...පෙ.... වට්ඨති”ති ආහංසු, ථෙරො අතිකුක්කුච්චකතාය “එතමිපි ආචුසො න වට්ඨති”ති ආහ, රොගනිග්ගහත්ථාය එව වසාය අනුඤ්ඤාතත්තං සල්ලක්ඛෙත්වා පච්ඡා “සාධු”ති සම්පට්ඨිති.

97. “මධුකරිහි මධුමක්ඛිකාහිති ඉදං බුද්දකහමරානං ද්විත්තං එව විසෙසන”න්ති කෙච්චි වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන “දණ්ඩකෙසු මධුකාරිකා මධුකරිමක්ඛිකා නාම, තාහි සහ තිස්සො මධුමක්ඛිකජාතියො”ති වදන්ති. හමරමක්ඛිකාති මහාපටලකාරිකා. සිලෙසසදිසන්ති සුක්ඛතාය වා පක්කතාය වා සනීභූතං. ඉතරන්ති තනුකමධු. මධුපටලන්ති මධුරහිතං කෙවලං මධුපටලං. “සචෙ මධුසහිතං පටලං පටිග්ගහෙන්වා නික්ඛිපන්ති. පටලස්ස භාජනට්ඨානියත්තා මධුනො වසෙන සත්තාභාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං හොති”ති වදන්ති, “මධුමක්ඛිතං පන මධුගතිකමෙවා”ති ඉමිනා තං සමෙති.

98. “ථාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බන්ත”න්ති පාළියං (පාවි. 260) අවිසෙසෙන චුත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච “උච්ඡුරසං උපාදාය...පෙ.... අවත්ථුකා උච්ඡුච්ඡති ‘ථාණිත’න්ති වෙදිතබ්බං”ති වචනතො උච්ඡුරසොපි නික්කසටො සත්තාභකාලිකොති වෙදිතබ්බං. කෙනච්චි පන “මධුමහි වත්තාරො කාලිකා යථාසම්භවං යොජෙතබ්බං, උච්ඡුම්භි වා”ති වත්වා “සමක්ඛිකණ්ඩං සෙලකං මධු යාවකාලිකං, අනෙලකං උදකසම්භින්තං යාමකාලිකං, අසම්භින්තං සත්තාභකාලිකං, මධුසිත්ථං පරිසුද්ධං යාවජීවිකං, තථා උච්ඡුරසො සකසටො යාවකාලිකො, නික්කසටො උදකසම්භින්තො යාමකාලිකො, අසම්භින්තො සත්තාභකාලිකො, සුද්ධකසටං යාවජීවික”න්ති ච වත්වා උත්තරිපි බහුධා පපඤ්චිතං. තත්ථ “උදකසම්භින්තං මධු වා උච්ඡුරසො වා සකසටො යාවකාලිකො, නික්කසටො උදකසම්භින්තො යාමකාලිකො”ති ඉදං තෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං දිස්සති, “යාවකාලිකං සමානං ගරුතරම්පි මුද්දිකාජාතිරසං අත්තනා සංසට්ඨං ලහුකං යාමකාලිකභාවං උපනෙත්තං උදකං ලහුතරං සත්තාභකාලිකං අත්තනා සංසට්ඨං ගරුතරං යාමකාලිකභාවං උපනෙති”ති එත්ථ කාරණං සොයෙව පුච්ඡිතබ්බො. සබ්බන්ථ පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච උදකසම්භින්තෙන ගරුතරස්සාපි ලහුභාවොපගමනංයෙව දස්සිතං. පාළියම්පි (මහාව. 284) හි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං, අගිලානස්ස ගුළොදක”න්ති වදන්තෙන අගිලානෙන පරිභුඤ්ජිතුං අයුත්තොපි ගුළො උදකසම්භින්තො අගිලානස්සපි වට්ටතීති අනුඤ්ඤාතො.

යම්පි ච “උච්ඡු වෙ, යාවකාලිකො, උච්ඡුරසො වෙ, යාමකාලිකො, ථාණිතං වෙ, සත්තාභකාලිකං, තථො වෙ, යාවජීවිකො”ති අට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා “උච්ඡුරසො උදකසම්භින්තො යාමකාලිකො”ති අඤ්ඤෙන කෙනච්චි චුත්තං, තම්පි තථාවිධස්ස අට්ඨකථාවචනස්ස සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය අභාවතො න සාරතො පච්චෙතබ්බං, තතොයෙව ච “උච්ඡුරසො උදකසම්භින්තොපි අසම්භින්තොපි සත්තාභකාලිකොයෙවා”ති කෙච්චි ආවරියා වදන්ති. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ ච “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, උච්ඡුරස”න්ති එත්ථ තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු අවිසෙසෙන චුත්තං “උච්ඡුරසො

සත්තාහකාලිකො”ති. සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ඨතීති එත්ථ අපරිස්සාවිතං පටිග්ගහිතමපි කරණසමයෙ පරිස්සාවෙන්වා, කසටං අපනෙන්වා ව අත්තනා කතන්ති වෙදිතබ්බං, අයං සාරත්ථදීපනීපායො (සාරත්ථ. ටී. 2.623).

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.623) පන උච්ඡුරසං උපාදායාති නික්කසටරසස්සාපි සත්තාහකාලිකත්තං දස්සෙති “උච්ඡුමහා නිබ්බත්ත”න්ති පාළියං සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා. යං පන සුත්තන්තට්ඨකථායං “උච්ඡු වෙ, යාවකාලිකො, උච්ඡුරසො වෙ, යාවකාලිකො, ථාණිතං වෙ, සත්තාහකාලිකං, තථො වෙ, යාවජීවිකො”ති වුත්තං, තං අම්බඵලරසාදිමිස්සතාය යාවකාලිකත්තං සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං, අවිනයවචනත්තා තං අප්පමාණන්ති. තෙනෙව “පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙනා”තිආදි වුත්තං. නිරාමිසමෙව වට්ඨති තත්ථ පට්ටියයාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තාති ඉදං ගුලෙ කතෙ තත්ථ විජ්ජමානමපි කසටං පාකෙන සුක්ඛතාය යාවජීවිකත්තං භජතීති වුත්තං. තස්ස යාවකාලිකත්තෙ හි සාමංපාකෙන පුරෙහත්තෙපි අනප්ඤ්ඤාහරණියං සියාති. “සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා”ති ඉදං උච්ඡුරසෙ වුණ්ණවිචුණ්ණං හුත්වා ධීතකසටං සන්ධාය වුත්තං, තෙන ව “අපරිස්සාවිතෙන අප්පටිග්ගහිතෙන අනුපසම්පන්නෙන හි කතං සත්තාහං වට්ඨතීති දස්සෙති”ති වුත්තං.

ඤාමඋච්ඡුථාණිතන්ති අග්ගිමහි උච්ඡුං තාපෙත්වා කතං. කොට්ඨිතඋච්ඡුථාණිතන්ති බුද්ධානුබුද්ධකං ඡින්දිත්වා කොට්ටෙන්වා නිජ්ජිලෙන්වා පක්කං. තං තත්ථ විජ්ජමානමපි කසටං පක්කකාලෙ යාවකාලිකත්තං විජහතීති ආහ “තං යුත්ත”න්ති. සීතොදකෙන කතන්ති මධුකපුප්ඵාති සීතොදකෙන මද්දිත්වා පරිස්සාවෙන්වා පවිත්වා කතං. “අපරිස්සාවෙන්වා කත”න්ති කෙවි, තත්ථ කාරණං න දිස්සති. බීරං පක්ඛිපිත්වා කතං මධුකථාණිතං යාවකාලිකන්ති එත්ථ බීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කතෙලං කස්මා විකාලෙ වට්ඨතීති වෙ? තෙලෙ පක්ඛිත්තං බීරං තෙලමෙව හොති, අඤ්ඤං පන බීරං පක්ඛිපිත්වා කතං බීරභාවං ගණ්හාතීති ඉදමෙන්ථ කාරණං. යදි එවං ඛණ්ඩසක්ඛරමපි බීරං පක්ඛිපිත්වා කරොන්ති, තං කස්මා වට්ඨතීති ආහ “ඛණ්ඩසක්ඛරං පනා”තිආදි. තත්ථ බීරජල්ලිකන්ති බීරඵෙණං.

99. “මධුකපුප්ඵං පනා”තිආදි යාවකාලිකරූපෙන ධීතස්සාපි අවට්ඨනකං මෙරයබ්භවත්ථුං දස්සෙතුං ආරද්ධං. ආහාරකිච්චං කරොන්තාති එතානි කස්මා එවං පරිභුඤ්ජිතබ්බාතීති වොදනාපරිහාරාය භෙසජ්ජොදිස්සං දස්සෙන්තෙන තප්පසඨිගෙන සබ්බානිපි ඔදිස්සකානි එකතො දස්සෙතුං “සත්තවිධඤ්ඤි”තිආදි වුත්තං සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.623). විනයසඨිගහප්පකරණෙ පන තං න වුත්තං, “පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සති පච්චයෙති වුත්තත්තා පටිග්ගහිතභෙසජ්ජානි දුතියදිවසතො පට්ඨාය

පුරෙහත්තමපි සති පච්චයෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බානි, න ආහාරත්ථාය හෙසජ්ජත්ථාය පටිග්ගහිතත්තා”ති වදන්ති. ද්වාරවාතපානකවාටෙසුති මහාද්වාරස්ස වාතපානානඤ්ච කවාටඵලකෙසු. කසාවෙ පක්ඛිත්තානි තානි අත්තනො සභාවං පරිච්චජන්තිති “කසාවෙ...පෙ.... මක්ඛෙතබ්බානි”ති වුත්තං, සුඤ්ඤානාදිපරිහාරත්ථං මක්ඛෙතබ්බානිති අත්ථො. අධිට්ඨෙතීති “ඉදානි මය්හං අජ්ඣොහරණියං න භවිස්සති, බාහිරපරිභොගත්ථාය භවිස්සති”ති විත්තං උප්පාදෙතීති අත්ථො. තෙනෙවාහ “සජ්ජිඤ්ච තෙලඤ්ච වසඤ්ච මුද්ධනි තෙලං වා අබ්භඤ්ජනං වා”තිආදි, එවං පරිභොගෙ අනපෙක්ඛතාය පටිග්ගහණං විජහතීති අධිප්පායො. එවං අඤ්ඤෙසුපි කාලිකෙසු අනජ්ඣොහරිතුකාමතාය සුද්ධචිත්තෙන බාහිරපරිභොගත්ථාය නියමෙපි පටිග්ගහණං විජහතීති ඉදම්පි විසුං එකං පටිග්ගහණවිජහනන්ති දට්ඨබ්බං.

අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බොති එත්ථ සුද්ධචිත්තෙන දිත්තත්තා සයම්පි ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතියෙව. ද්විත්තමපි අනාපත්තීති යථා අඤ්ඤස්ස සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං සත්තාහාතික්කමෙපි නිස්සග්ගියං න භොති පරසන්තකභාවතො, එවම්දම්පි අවිහත්තත්තා උභයසාධාරණම්පි විනිබ්භොගාභාවතො නිස්සග්ගියං න භොතීති අධිප්පායො. පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටතීති භික්ඛුනා පටිග්ගහිතත්තා සත්තාහාතික්කමෙ යස්ස කස්සචි භික්ඛුනො පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති පටිග්ගහිතසජ්ජිආදීනං පරිභොගස්ස සත්තාහෙනෙව පරිච්ඡින්නත්තා. “තානි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි”ති (පාරා. 623) හි වුත්තං.

“ආවුසො ඉමං තෙලං සත්තාහමත්තං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී”ති ඉමිනා යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන අන්තොසත්තාහෙයෙව පරස්ස විස්සජ්ජිතභාවං දස්සෙති. කස්ස ආපත්තීති “පට්ඨං තාව උභින්නං සාධාරණත්තා අනාපත්ති වුත්තා, ඉදානි පන එකෙන ඉතරස්ස විස්සට්ඨභාවතො උභයසාධාරණතා නත්ථීති විහත්තසදිසං හුත්වා ධීතං, තස්මා එත්ථ පටිග්ගහිතස්ස සත්තාහාතික්කමෙ එකස්ස ආපත්තියා භවිතබ්බ”න්ති මඤ්ඤමානො “කිං පටිග්ගහණපච්චයා පටිග්ගාහකස්ස ආපත්ති, උදාහු යස්ස සන්තකං ජාතං, තස්සා”ති පුච්ඡති. නිස්සට්ඨභාවතොයෙව ච ඉධ “අවිහත්තභාවතො”ති කාරණං අවත්වා “යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන විස්සජ්ජිතත්තා”ති වුත්තං, ඉදඤ්ච විස්සට්ඨාභාවතො උභයසාධාරණතං පහාය එකස්ස සන්තකං භොන්තමපි යෙන පටිග්ගහිතං, තතො අඤ්ඤස්ස සන්තකං ජාතං, තස්මා පරසන්තකපටිග්ගහණෙ විය පටිග්ගාහකස්ස පටිග්ගහණපච්චයා නත්ථී ආපත්තීති දස්සනත්ථං වුත්තං, න පන “යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන විස්සජ්ජිතත්තා”ති වචනතො අවිස්සජ්ජිතෙ සති අවිහත්තෙපි සත්තාහාතික්කමෙ ආපත්තීති දස්සනත්ථං අවිස්සජ්ජිතෙ

අවිභත්තභාවතොයෙව අනාපත්තියා සිද්ධත්තා. සචෙ පන ඉතරො යෙන පටිග්ගහිතං, තස්සෙව අන්තොසත්තාහෙ අත්තනො භාගමිපි විස්සජ්ජෙති, සත්තාහාතික්කමෙ සියා ආපත්ති යෙන පටිග්ගහිතං, තස්සෙව සත්තකභාවමාපන්නත්තා. “ඉතරස්ස අප්පටිග්ගහිතත්තා”ති ඉමිනා තස්ස සත්තකභාවෙපි අඤ්ඤෙහි පටිග්ගහිතසකසන්නකෙ විය තෙන අප්පටිග්ගහිතභාවතො අනාපත්තීති දිපෙති, ඉමං පන අධිප්පායං අජානිත්වා ඉතො අඤ්ඤාං ගණ්ඨිපදකාරාදීහි පපඤ්චිතං, න තං සාරතො පච්චෙතබ්බං, ඉදං සාරත්ථදීපනීවචනං (සාරත්ථ. ටී. 2.625).

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.625) පන – සචෙ ද්විත්තං...පෙ.... න වට්ඨති එත්ථ පායො ගලිතො, එවං පනෙත්ථ පායො චෙදිතබ්බො – සචෙ ද්විත්තං සත්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං අවිභත්තං හොති, සත්තාහාතික්කමෙ ද්විත්තමිපි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතං පන න වට්ඨති. අඤ්ඤාං පන සද්දප්පයොගොපි න සඬගහං ගච්ඡති, “ගණ්ඨිපදෙපි ච අයමෙව පායො දස්සිතො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.625) චුත්තං. “ද්විත්තමිපි අනාපත්ති”ති අවිභත්තත්තා චුත්තං. “පරිභුඤ්ජිතං පන න වට්ඨති”ති ඉදං “සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාරා. 623) වචනතො චුත්තං. “යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන විස්සජ්ජිතත්තා”ති ඉමිනා උපසම්පන්නස්ස දානමිපි සන්ධාය “විස්සජ්ජෙති”ති ඉදං චුත්තන්ති දස්සෙති. උපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදින්නවත්ථුමිහි පටිග්ගහණස්ස අවිගතත්තෙපි සකසන්නකතා විගතාව හොති, තෙන නිස්සග්ගියං න හොති. “අත්තනාව පටිග්ගහිතත්තං සකසන්නකත්තඤ්ඤා”ති ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහෙව නිස්සග්ගියං හොති, න එකෙන. අනුපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදානෙ පන තද්වයමිපි විජහති, පරිභොගොපෙත්ථ වට්ඨති, න සාපෙක්ඛදානෙ දානලක්ඛණාභාවතො. “විස්සජ්ජෙති”ති එතස්මිඤ්ච පාළිපදෙ කස්සචි අදත්වා අනපෙක්ඛතාය ඡඩ්ඛනමිපි සඬගහිතන්ති චෙදිතබ්බං. “අනපෙක්ඛා දත්වා”ති ඉදඤ්ච පටිග්ගහණවිජහනවිධිදස්සනත්ථමෙව චුත්තං. පටිග්ගහණෙ හි විජහිතෙ පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභොගො සයමෙව වට්ඨිස්සති, තබ්බිජහනඤ්ච වත්ථුතො සකසන්නකතාපරිච්චාගෙන හොතිති. එතෙන ච වත්ථුමිහි අජ්ඣෙකාභරණාපෙක්ඛාය සති පටිග්ගහණවිස්සජ්ජනං නාම විසුං න ලබ්භතිති සිජ්ඣති. ඉතරථා හි “පටිග්ගහණෙ අනපෙක්ඛොව පටිග්ගහණං විස්සජ්ජෙත්වා පුන පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජති”ති වත්තබ්බං සියා, “අප්පටිග්ගහිතත්තා”ති ඉමිනා එකස්ස සත්තකං අඤ්ඤෙන පටිග්ගහිතමිපි නිස්සග්ගියං හොතිති දස්සෙති. එවන්ති “පුන ගහෙස්සාමි”ති අපෙක්ඛං අකත්වා සුද්ධවිත්තෙන පරිවත්තතං පරාමසති. පරිභුඤ්ජන්නස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති නිස්සග්ගියමුලිකාහි පාවිත්තියාදිආපත්තිහි අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති අධිප්පායො. පරිභොගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති

එත්ථ පන නිස්සට්ඨපටිලාභස්ස කායිකපරිභොගාදීසු යා දුක්කටාපත්ති චුත්තා, තාය අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති අධිප්පායො.

100. එවං චතුකාලිකපච්චයං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු විසෙසලක්ඛණං දස්සෙත්තො “ඉමෙසු පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාපභොනකෙ ගෙහෙ චුත්තං සඬ්ඝිකං වා පුග්ගලිකං වා භික්ඛුස්ස, භික්ඛුනියා වා සන්තකං යාවකාලිකං යාමකාලිකඤ්ච එකරත්තමපි යපිතං අන්තොචුත්ථං නාම භොති, තත්ථ පක්කඤ්ච අන්තොපක්කං නාම භොති. සත්තාහකාලිකං පන යාවජීවිකඤ්ච වට්ටති. පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තං විතිනාමිතං පන යං කිඤ්චි යාවකාලිකං වා යාමකාලිකං වා අජ්ඣොහරිතුකාමතාය ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණෙ තාව දුක්කටං, අජ්ඣොහරතො පන එකමෙකස්මිං අජ්ඣොහාරෙ සන්තිධිපච්චයා පාවිත්තියං භොතීති අත්ථො. ඉදානි අඤ්ඤමපි විසෙසලක්ඛණං දස්සෙත්තො “යාවකාලිකං පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ සම්භින්තරසානීති සංසට්ඨරසානී. දීඝකාලානි චත්ථුනි රස්සකාලෙන සංසට්ඨානි රස්සකාලමෙව අනුවත්තන්තීති ආහ “යාවකාලිකං පන...පෙ.... තීණපි යාමකාලිකාදීනි”ති. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. තස්මාතිආදීසු තද්‍රුපුරෙහත්තමෙව වට්ටති, න තද්‍රුපච්ඡාහත්තං, න රත්තියං, න දුතියදිවසාදීසුති අත්ථො.

කස්මාති චෙ? තද්‍රුපටිග්ගහිතෙන යාවකාලිකෙන සංසට්ඨත්තාති. එත්ථ ච “යාවකාලිකෙන සංසට්ඨත්තා”ති එත්තකමෙව අවත්වා “තද්‍රුපටිග්ගහිතෙනා”ති විසෙසනස්ස චුත්තත්තා පුරෙපටිග්ගහිතයාවකාලිකෙන සංසට්ඨෙ සති තද්‍රුපුරෙහත්තමපි න වට්ටති, අනජ්ඣොහරණියං භොතීති විඤ්ඤායති. “සම්භින්තරස”න්ති ඉමිනා සචෙපි සංසට්ඨං, අසම්භින්තරසං සෙසකාලිකත්තයං අත්තතො අත්තතො කාලෙ වට්ටතීති දස්සෙති. යාමකාලිකෙනාති එත්ථ “තද්‍රුපටිග්ගහිතෙනා”ති තතියන්තවිසෙසනපදං අජ්ඣොහරිතඛං, පුඛ්ඛවාකායතො වා අනුවත්තෙතඛං. තස්ස ඵලං චුත්තනයමෙව.

පොත්ථකෙසු පන “යාමකාලිකෙන සංසට්ඨං පන ඉතරද්වයං තද්‍රුපටිග්ගහිත”න්ති දිස්සති, තං න සුන්දරං. යත්ථ නත්ථී, තමෙව සුන්දරං, කස්මා? දුතියන්තඤ්චි විසෙසනපදං ඉතරද්වයං විසෙසෙති. තතො තද්‍රුපටිග්ගහිතමෙව සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච යාමකාලිකෙන සංසට්ඨෙ සති යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටති, න පුරෙපටිග්ගහිතානීති අත්ථො භවෙය්‍ය, සො න යුත්තො. කස්මා? සත්තාහකාලිකයාවජීවිකානං අසන්තිධිප්පකත්තා, “දීඝකාලිකානි රස්සකාලිකං අනුවත්තන්තී”ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන විරුද්ධත්තා ච, තස්මා තද්‍රුපටිග්ගහිතං වා භොතු පුරෙපටිග්ගහිතං වා, සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච තද්‍රුපටිග්ගහිතෙන යාමකාලිකෙන

සංසට්ඨන්තා යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටනීති අත්ථො යුත්තො, එවඤ්ච උපරි වක්ඛමානෙන “සත්තාහකාලිකෙන පන තද්වුපට්ඨග්ගිතෙන සද්ධිං සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං සත්තාහං කප්පති”ති වචනෙන සමං භවෙය්‍ය.

අපිව “යාමකාලිකෙන සංසට්ඨං පන ඉතරද්වයං තද්වු යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටනී”ති පුබ්බපායෙන භවිතබ්බං, තං ලෙඛකෙහි අඤ්ඤෙසු පායෙසු “තද්වුපට්ඨග්ගිත”න්ති විජ්ජමානං දිස්වා, ඉධ තද්වුපදනො පටිග්ගහිතපදං ගලිතන්ති මඤ්ඤමානෙහි පක්ඛිපිත්වා ලිඛිතං භවෙය්‍ය, “තද්වු”ති ඉදං පන “යාව අරුණුග්ගමනා”ති පදං විසෙසෙති, තෙන යාව තද්වුඅරුණුග්ගමනා වට්ටනී, න දුතියාභාදිඅරුණුග්ගමනාති අත්ථං දස්සෙති. තෙනෙව උපරිපායෙපි “සත්තාහකාලිකෙන පන තද්වුපට්ඨග්ගිතෙනා”ති රස්සකාලිකත්ථපදෙන තුල්‍යාධිකරණං විසෙසනපදං තමෙව විසෙසෙති, න දීඝකාලිකත්ථං යාවජීවිකපදං, තස්මා “තද්වුපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං සත්තාහං කප්පති”ති වුත්තං.

ද්විහපට්ඨග්ගිතෙනාතිආදීසුපි “ද්විහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං ඡාහං වට්ටනී, තීහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං පඤ්චාහං වට්ටනී, චතුහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං චතුරාහං වට්ටනී, පඤ්චාහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං තීහං වට්ටනී, ඡාහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං ද්විහං වට්ටනී, සත්තාහපට්ඨග්ගිතෙන සත්තාහකාලිකෙන සංසට්ඨං තද්වුපට්ඨග්ගිතං වා පුරෙපට්ඨග්ගිතං වා යාවජීවිකං තදහෙව වට්ටනී”ති එවං සත්තාහකාලිකස්සෙව අතීතදිවසං පරිභාපෙත්වා සෙසදිවසවසෙන යොජෙතබ්බං, න යාවජීවිකස්ස. න හි යාවජීවිකස්ස භාපෙතබ්බො අතීතදිවසො නාම අත්ථි සති පච්චයෙ යාවජීවං පරිභුඤ්ජිතබ්බතො. තෙනාහ “සත්තාහකාලිකමිපි අත්තනා සද්ධිං සංසට්ඨං යාවජීවිකං අත්තනො සභාවඤ්ඤෙව උපනෙති”ති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “යාමකාලිකෙන සංසට්ඨං පන ඉතරද්වයං තද්වුපට්ඨග්ගිත”න්ති ලිඛිතං පායං නිස්සාය ඉමස්මිම්පි පායෙ “තද්වුපට්ඨග්ගිතන්ති ඉදමෙව ඉච්ඡිතබ්බ”න්ති මඤ්ඤමානා “පුරෙපට්ඨග්ගිත”න්ති පායං පටික්ඛිපන්ති. කෙසුචි “පුරෙහත්තං පට්ඨග්ගිතං වා”ති ලිඛන්ති, තං සබ්බං යථාචුත්තනයං අමනසිකරොත්තා විබ්භන්තවිත්තා එවං කරොන්තිති දට්ඨබ්බං.

ඉමෙසු චතුසු කාලිකෙසු යාවකාලිකං මජ්ඣන්තිකකාලාතික්කමෙ, යාමකාලිකං පච්ඡිමයාමාතික්කමෙ, සත්තාහකාලිකං සත්තාහාතික්කමෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්තීති චුත්තං. කතරසික්ඛාපදෙන ආපත්ති හොතීති පුච්ඡායමාහ “කාලයාම”ඉච්චාදි. තස්සත්ථො – යාවකාලිකං කාලාතික්කමෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස “යො පන භික්ඛු විකාලෙ බාදනීයං වා හොජනීයං වා බාදෙය්‍ය වා භුඤ්ජෙය්‍ය වා, පාවිත්තිය”න්ති ඉමිනා විකාලෙහොජනසික්ඛාපදෙන (පාවි. 248) ආපත්ති හොති. යාමකාලිකං යාමාතික්කමෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස “යො පන භික්ඛු සන්තිධිකාරකං බාදනීයං වා හොජනීයං වා බාදෙය්‍ය වා භුඤ්ජෙය්‍ය වා, පාවිත්තිය”න්ති ඉමිනා සන්තිධිසික්ඛාපදෙන (පාවි. 253) ආපත්ති හොති. සත්තාහකාලිකං සත්තාහාතික්කමෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස “යානි ඛො පන තානි ගිලානානං භික්ඛුනං පටිසායනීයානි හෙසජ්ජානි, සෙය්‍යාටීදං, සජ්ජි නවතීතං තෙලං මධු ඵාණිතං, තානි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි, තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ඉමිනා හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙන (පාරා. 622) ආපත්ති හොතීති.

ඉමානි චත්තාරි කාලිකානි එකතො සංසට්ඨානි සම්භින්නරසානි පුරිමපුරිමකාලිකස්ස කාලවසෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති චුත්තං. අසම්භින්නරසානි වෙ හොත්ති, කථං පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති ආහ “සවෙ පනා”තිආදි. තස්සත්ථො සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව.

ඉති විනයසඬ්ඨගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

චතුකාලිකවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤා නාම

අට්ඨාරසමො පරිච්ඡෙදො.

19. කජ්ජියභූමිවිනිච්ඡයකථා

101. එවං චතුකාලිකවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි කජ්ජියකුට්ඨිවිනිච්ඡයං කථෙතුං “කජ්ජියා චතුභූමියො”තිආදිමාහ. තත්ථ කජ්ජන්තීති කජ්ජියා, කජ්ජ සාමත්ථියෙති ධාතු. භවන්ති එතාසු අන්තොචුත්ථඅන්තොපක්කානීති භූමියො, චතස්සො භූමියො චතුභූමියො, චතස්සො කජ්ජියකුට්ඨියොති අත්ථො. කතමා තානි ආහ “උස්සාවනන්තිකා...පෙ.... වෙදිතබ්බා”ති. කථං විඤ්ඤායතිච්චාහ “අනුජානාමි...පෙ.... වචනතො”ති. ඉදං හෙසජ්ජක්ඛන්ධකපාළිං (මහාව. 295) සන්ධායාහ. තත්ථ උද්ධං සාවනා උස්සාවනා, උස්සාවනා අන්තො යස්සා කජ්ජියභූමියාති උස්සාවනන්තිකා. ගාථො නිසීදන්ති එත්ථාති ගොනිසාදිකා, ගො-සද්දුපපද නි-පුබ්බසද විසරණගත්‍යාවසානෙසුති ධාතු. ගහපතීහි දින්නාති ගහපතී, උත්තරපදලොපතතියාතජ්ජුරිසොයං. කම්මවාචාය සම්මන්තිතබ්බාති

සම්මුතීන් එවමිමාසං විග්ගහො කාතබ්බො. තත්ථාති කප්පියකුට්ඨිනිච්ඡයෙ. තං පන අවත්වාපීති අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තනයං අවත්වාපි. පි-සද්දෙන තථාවචනමපි අනුජානාති. අට්ඨකථාසු චුත්තනයෙන චුත්තෙති සෙසඅට්ඨකථාසු චුත්තනයෙන “කප්පියකුට්ඨි කරොමා”ති වා “කප්පියකුට්ඨි”ති වා චුත්තෙ. සාධාරණලක්ඛණන්ති සබ්බඅට්ඨකථානං සාධාරණං උස්සාවනන්තිකකුට්ඨකරණලක්ඛණං. වයන්ති අධිට්ඨානං උච්චවත්ථුං. යතො පට්ඨායාති යතො ඉට්ඨකතො සිලතො මත්තිකාපිණ්ඩතො වා පට්ඨාය. පට්ඨිට්ඨකාදීනං හෙට්ඨා න වට්ටන්තීති පට්ඨිට්ඨකාදීනං හෙට්ඨාභූමියං පතිට්ඨාපියමානා ඉට්ඨකාදයො භූමිගතිකත්තා “කප්පියකුට්ඨි කරොමා”ති වත්වා පතිට්ඨාපෙතුං න වට්ටන්ති. යදි එවං භූමියං නිබ්ණන්වා යපියමානා ථම්මා කස්මා තථා වත්වා පතිට්ඨාපෙතුං වට්ටන්තීති ආහ “ථම්මා පන...පෙ.... වට්ටන්ති”ති.

සඨසසන්තකමෙවාති වාසත්ථාය කතං සඨසිකසෙනාසනං සන්ධාය වදන්ති. භික්ඛුසන්තකන්ති වාසත්ථාය එව කතං භික්ඛුස්ස පුග්ගලිකසෙනාසනං.

102. මුඛසන්තිධීති ඉමිනා අන්තොචුත්ථදුක්කට්ඨමෙව දීපෙති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.295) පන එවං චුත්තං – තං පන අවත්වාපීති පි-සද්දෙන තථාවචනමපි අනුජානාති. අට්ඨකථාසුති අන්ධකට්ඨකථාවිරහිතාසු සෙසඅට්ඨකථාසු. සාධාරණලක්ඛණන්ති අන්ධකට්ඨකථාය සහ සබ්බට්ඨකථානං සමානං. වයන්ති අධිට්ඨානං උච්චවත්ථුං. යතො පට්ඨායාති යතො ඉට්ඨකාදිතො පට්ඨාය වයං ආදිං කත්වා භිත්තිං උට්ඨාපෙතුකාමාති අත්ථො. “ථම්මා පන උපරි උග්ගච්ඡන්ති, තස්මා වට්ටන්ති”ති එතෙන ඉට්ඨකපාසාණා හෙට්ඨා පතිට්ඨාපියමානාපි යදි වයතො, භූමිතො වා එකඨගුලමත්තමපි උග්ගතා තිට්ඨන්ති, වට්ටන්තීති සිද්ධං හොති.

ආරාමොති උපචාරසීමාපරිච්ඡින්නො සකලො විහාරො. සෙනාසනානීති විහාරස්ස අන්තො තිණකුට්ඨාදිකාති සඨසස්ස නිවාසගෙහාති. විහාරගොනිසාදිකා නාමාති සෙනාසනගොනිසාදිකා නාම. සෙනාසනාති භි සයං පරික්ඛිත්තානිපි ආරාමපරික්ඛෙපාහාවෙන “ගොනිසාදිකා”ති චුත්තා. “උපඨස්පරික්ඛිත්තොපි”ති ඉමිනා තතො උනපරික්ඛිත්තො යෙභුය්සන අපරික්ඛිත්තො නාම, තස්මා අපරික්ඛිත්තසඨ්ඨමෙව ගච්ඡන්ති දස්සෙති. එත්ථාති උපඨස්පරික්ඛිත්තෙ. කප්පියකුට්ඨි ලද්ධං වට්ටන්ති ගොනිසාදිකාය අහාවෙන සෙසකප්පියකුට්ඨිසු තිසු යා කාපි කප්පියකුට්ඨි කාතබ්බාති අත්ථො.

තෙසං ගෙහානීති එත්ථ භික්ඛූනං වාසත්ථාය කතම්පි යාව න දෙන්ති, තාව තෙසං සන්තකංයෙව භවිස්සතීති දට්ඨබ්බං. විහාරං යපෙත්වාති උපසම්පන්නානං වාසත්ථාය කතං ගෙහං යපෙත්වාති අත්ථො. ගෙහන්ති නිවාසගෙහං. තදඤ්ඤං පන උපොසථාගාරාදි සබ්බං අනිවාසගෙහං චතුකප්පියභූමිවිමුත්තා පඤ්චමී කප්පියභූමි. සඬ්ඝසන්තකෙපි හි එතාදිසෙ ගෙහෙ සුට්ඨු පරික්ඛිත්තාරාමට්ඨෙපි අබ්භොකාසෙ විය අන්තොවුත්ථාදිදොසො නත්ථී. යෙන කෙනච් ඡන්තෙ පරිච්ඡන්තෙ ච සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ භික්ඛුස්ස, සඬ්ඝස්ස වා නිවාසගෙහෙ අන්තොවුත්ථාදිදොසො, න අඤ්ඤත්ථ. තෙනාහ “යං පනා”තිආදි. තත්ථ “සඬ්ඝිකං වා පුග්ගලිකං වා”ති ඉදං කිඤ්චාපි භික්ඛුභික්ඛුනීනං සාමඤ්ඤතො වුත්තං භික්ඛූනං පන සඬ්ඝිකං පුග්ගලිකඤ්ච භික්ඛුනීනං, තාසං සඬ්ඝිකං පුග්ගලිකඤ්ච භික්ඛූනං ගිහිසන්තකට්ඨානෙ තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බං.

මුඛසන්නිධිති අන්තොසන්නිහිතදොසො හි මුඛප්පවෙසනනිමිත්තං ආපත්තිං කරොති, නාඤ්ඤථා, තස්මා “මුඛසන්නිධි”ති (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.295) වුත්තොති.

තත්ථ තත්ථ ඛණ්ඩා භොන්තීති උපඬ්ඪතො අධිකං ඛණ්ඩා භොන්ති. සබ්බස්මිං ඡදනෙ විනට්ඨෙති තිණපණ්ණාදිවස්සපරිත්තායකෙ ඡදනෙ විනට්ඨෙ. ගොපානසීනං පන උපරි වල්ලිහි බද්ධදණ්ඨෙසු ධීතෙසුපි ජහිතවත්ථුකා භොන්ති එව. පක්ඛපාසකමණ්ඩලන්ති එකස්මිං පස්සෙ තිණ්ණං ගොපානසීනං උපරි ධීතතිණපණ්ණාදිඡදනං වුව්වති.

103. “අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා තස්සා”තිආදිනා අකප්පියකුටියං වුත්ථම්පි අනුපසම්පන්නස්ස දින්නෙ කප්පියං භොති, සාපෙක්ඛදානඤ්චෙත්ථ වට්ටති, පටිග්ගහණං විය න භොතීති දස්සෙති. අන්තොපක්කසාමංපක්කෙසු පන “න, භික්ඛවෙ, අන්තොවුත්ථං අන්තොපක්කං සාමංපක්කං පරිභුඤ්ජිතබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අන්තො වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං අන්තොපක්කං සාමංපක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කට්ඨානං. අන්තො වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං අන්තොපක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්නං දුක්කට්ඨානං. අන්තො වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං බහිපක්කං සාමංපක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්නං දුක්කට්ඨානං. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං අන්තොපක්කං සාමංපක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්නං දුක්කට්ඨානං. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං අන්තොපක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං අන්තොපක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, වුත්ථං බහිපක්කං සාමංපක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ,

චුත්ථං බහිපක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ඤෙය්‍ය, අනාපත්ති”ති (මහාව. 274) වචනතො එකං තිරාපත්තිකං, තිණි දුරාපත්තිකානි, තිණි එකාපත්තිකානි, එකං අනාපත්තිකන්ති අට්ඨ හොන්ති. තත්ථ අන්තොචුත්ථන්ති අකප්පියකුටියං චුත්ථං. අන්තොපක්කෙපි එසෙව නයො. සාමංපක්කන්ති යං කිඤ්ඤි ආමිසං භික්ඛුස්ස පච්ඡං න වට්ටති. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං අට්ඨකථායං චුත්තමෙව.

ඉති විනයසංඛ්‍යාසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායෙ

කප්පියභූමිවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

එකුනච්ඡතිමො පරිච්ඡෙදො.

20. පටිග්ගහණවිනිච්ඡයකථා

104. එවං කප්පියභූමිවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි පටිග්ගහණවිනිච්ඡයං කථෙතුං “බාදනීයාදිපටිග්ගාහො”තිආදිමාහ. තත්ථ බාදියතෙති බාදනීයං, යපෙත්වා පඤ්ඤා භොජනානි සබ්බස්ස අප්ඤ්ඤාහරිතබ්බස්සෙනං අධිවචනං. ආදිසද්දෙන භොජනීයං සංඛ්‍යාණ්ණානි. පටිග්ගහණං සම්පට්ඨිතං පටිග්ගාහො, බාදනීයාදිතං පටිග්ගාහො බාදනීයාදිපටිග්ගාහො. තෙනාහ “අප්ඤ්ඤාහරිතබ්බස්ස යස්ස කස්සචි බාදනීයස්ස වා භොජනීයස්ස වා පටිග්ගහණ”න්ති. පඤ්ඤා අධිගෙසු උච්චාරණමත්තන්ති උක්ඛිපනමත්තං, ඉමිනා පටිග්ගහණිකබ්බහාරස්ස පමාණං දස්සෙති. තෙනෙව තාදිසෙන පුරිසෙන අනුක්ඛිපනීයවත්ථුස්මිං පටිග්ගහණං න රුහතීති දීපෙති. “හත්ථපාසො”ති ඉමිනා ආසන්නභාවං. තෙනෙව ච දුරෙ යත්වා අභිහරන්තස්ස පටිග්ගහණං න රුහතීති දීපෙති. අභිහාරොති පරිණාමිතභාවො, තෙන ච තත්ත්වයාදිසු න රුහතීති දීපෙති. “දෙවො වා”තිආදිනා දායකතො පයොගත්තයං දස්සෙති. “තඤ්ඤෙ”තිආදිනා පටිග්ගාහකතො පයොගද්වයං දස්සෙති.

ඉදානි තෙසු පඤ්ඤා අධිගෙසු හත්ථපාසස්ස දුරාජානතාය තං දස්සෙතුමාහ “තත්ථි”වවාදි. තත්ථ අධිසංතෙය්‍යහත්ථො හත්ථපාසො නාමාති යොජනා. “තස්ස ඔරිමන්තෙනා”ති ඉමිනා ආකාසෙ උජුං යත්වා පරෙන උක්ඛිත්තං ගණ්හන්තස්සාපි ආසන්නභාවභූතපාදතලතො පටිධාය හත්ථපාසො පරිච්ඡින්නබ්බො, න සීසතො පටිධායාති දස්සෙති. තත්ථ “ඔරිමන්තෙනා”ති ඉමස්ස හෙට්ඨිමන්තෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

එත්ථ ච පචාරණසික්ඛාපදට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 238-239) “සචෙ පන භික්ඛු නිසින්නො භොති, ආසන්නස්ස පච්ඡිමන්තතො පටිධායා”තිආදිනා පටිග්ගාහකානං ආසන්නභාවස්ස පාරිමන්තතො පටිධාය පරිච්ඡෙදස්ස

දස්සිතත්තා ඉධාපි ආකාසෙ යිතස්ස පටිග්ගාභකස්ස ආසන්නඛිගභූතපාදතලස්ස පාරිමන්තභූතතො පණ්ඨිපරියන්තස්ස හෙට්ඨිමතලතො පට්ඨාය, දායකස්ස පන ඔරිමන්තභූතතො පාදඛිගුලස්ස හෙට්ඨිමපරියන්තතො පට්ඨාය හත්ථපාසො පරිච්ඡින්නිකිකොති දට්ඨබ්බං. ඉමිනාව නයෙන භූමියං නිපජ්ජිත්වා උස්සිසකෙ නිසින්නස්ස හත්ථතො පටිග්ගණ්භන්තස්සාපි ආසන්නස්සඛිගස්ස පාරිමන්තභූතතො ගිවන්තතො පට්ඨායෙව හත්ථපාසො මිනිතබ්බො, න පාදතලතො පට්ඨාය. එවං නිපජ්ජිත්වා දානෙපි යථානුරූපං වෙදිතබ්බං. “යං ආසන්නතරං අඛිග”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) හි චුත්තං. අකල්ලකොති ගිලානො සහත්ථා පරිභුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො මුඛෙන පටිග්ගණ්භාති. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාචිත්තිය 2.265) පන “අකල්ලකොති ගිලානො ගහෙතුං වා”ති එත්තකමෙව චුත්තං, එතෙන අකල්ලකොති ගිලානො වා අථ වා ගහෙතුං අකල්ලකො අසමත්ථොති අත්ථො දස්සිතො. තෙනාහ “සවෙපි නත්ථුකරණියං දීයමානං නාසාපුටෙන අකල්ලකො වා මුඛෙන පටිග්ගණ්භාති”ති.

105. එකදෙසෙනාපිති අභිගුලියා ජුට්ඨමත්තෙන.

තඤ්ඤාවේ පටිග්ගණ්භානි, සබ්බං පටිග්ගහිතමෙවාති වෙණුකොටියං බන්ධිත්වා යපිතත්තා. සථෙ භූමියං ධීතමෙව සංථං දායකෙන හත්ථපාසෙ යත්වා “සංථං දස්සාමි”ති දින්නං වෙණුකොටියා ගහණවසෙන පටිග්ගණ්භානි, උභයකොට්ඨද්ධං සබ්බමපි පටිග්ගහිතමෙව හොති. භික්ඛුස්ස හත්ථෙ අපිළෙත්වා පකතියා පිළියමානං උච්ඡුරසං සන්ධාය “ගණ්භංථා”ති චුත්තත්තා “අභිභාරො න පඤ්ඤායතී”ති චුත්තං, හත්ථපාසෙ ධීතස්ස පන භික්ඛුස්ස අත්ථාය පිළියමානං උච්ඡුරතො පග්ගරන්තං රසං ගණ්භිතුං වට්ටති. දොණිකාය සයං පග්ගරන්තං උච්ඡුරසං මජ්ඣං ආවරිත්වා විස්සජ්ජිතමපි ගණ්භිතුං වට්ටති. පටිග්ගහණසඤ්ඤායාති “මඤ්චාදිනා පටිග්ගහෙස්සාමි”ති උප්පාදිතසඤ්ඤාය, ඉමිනා “පටිග්ගණ්භාමි”ති වාචාය වත්තබ්බකිච්චං නත්ථීති දස්සෙති.

යත්ථ කත්ථචී අට්ඨකථාසු, පදෙසෙසු වා. අසංභාරිමෙ ඵලකෙති ථාමමජ්ඣිමෙන අසංභාරියෙ. “තින්තිණ්කාදිපණ්ණෙසුති වචනතො සාධාසු පටිග්ගහණං රුහතීති දට්ඨබ්බ”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.265) චුත්තං. පොරාණටීකායමපි තලෙච චුත්තං, තදෙනං විචාරෙතබ්බං. අට්ඨකථායඤ්චි “භූමියං අත්ථතෙසු සුචුමෙසු තින්තිණ්කාදිපණ්ණෙසු පටිග්ගහණං න රුහතී”ති චුත්තං. තං තින්තිණ්කාදිපණ්ණානං සුචුමත්තා තත්ථ ධර්මආමිසස්ස අසණ්ඨහනතො භූමියං ධර්මසදිසත්තා “න රුහතී”ති චුත්තං, තින්තිණ්කාදිසාධාසු ධර්මතෙපි ඵලමෙච සියා, තස්මා “සාධාසු පටිග්ගහණං රුහතී”ති වචනං අයුත්තං විය දිස්සති. අට්ඨකථායං “න රුහතී”ති කිරියාපදස්ස “කස්මා”ති හෙතුපරියෙසෙන සති න අඤ්ඤං පරියෙසිතබ්බං.

“සුඛමෙසු”ති වුත්තං විසෙසනපදංයෙව හෙතුමත්තවිසෙසනං භවති, තස්මා තිත්තිණ්ණකපණ්ණාදියු පටිග්ගහණං න රුහති, කස්මා? තෙසං සුඛමත්තා. අඤ්ඤාසු පන පදුමනිපණ්ණාදියු රුහති, කස්මා? තෙසං ඔළාරිකත්තාති හෙතුඵලසම්බන්ධො ඉච්ඡිතබ්බොති දිස්සති, තස්මා “තදෙනං විචාරෙතබ්බ”න්ති වුත්තං. තථා හි වුත්තං අට්ඨකථායං “න හි තාති සන්ධාරෙතුං සමත්ථානීති මහත්තෙසු පන පදුමනිපණ්ණාදියු රුහති”ති.

106. පුඤ්ජිත්වා පටිග්ගහෙත්වාති පුඤ්ජිතෙපි රජනවුණ්ණාසඤ්ඤාය සති පටිග්ගහණත්ථාය වුත්තං, නාසති. තං පනාති පතිතරජං අප්පටිග්ගහෙත්වා උපරි ගහිතපිණ්ඩපාතං. අනාපත්තීති දුරුපවිණ්ණාදිදොසො නත්ථි. පුබ්බාභොගස්ස අනුරුපවසෙන “අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා...පෙ.... වට්ඨති”ති වුත්තං. යස්මා පන තං “අඤ්ඤස්ස දස්සාමි”ති විත්තුප්පාදමත්තෙන පරසන්නකං න භොති, තස්මා තස්ස අදත්වාපි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති. “අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමි”තිආදිපි විනයදුක්ඛකප්පං පරිහාරාය වුත්තං, තථා අකත්වා ගහිතෙපි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජනො අනාපත්තියෙව. භික්ඛුස්ස දෙනීති අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස දෙනි. කඤ්ජිකන්ති බීරරසාදිං යං කිඤ්චි දුට්ඨං සන්ධාය වුත්තං. භත්ථනො මොචෙත්වා පුන ගණ්භාති, උග්ගහිතකං භොතීති ආහ “භත්ථනො අමොචෙත්තෙනෙවා”ති. ආලුලෙන්තානන්ති ආලොලෙන්තානං, අයමෙව වා පායො. ආහරිත්වා භූමියං යපිතත්තා අභිභාරො නත්ථිති ආහ “පත්තො පටිග්ගහෙතබ්බො”ති.

107. පට්ඨකරං උභ්භිකතො ථෙවා පත්තෙ පතන්තීති එත්ථ “යථා පට්ඨකරං පතිතථෙවෙ දොසො නත්ථි, තථා ආකිරිත්වා අපනෙන්නානං පච්ඡා පතිතථෙවෙපි අභිභට්තා නෙවත්ථි දොසො”ති වදන්ති. වරුකෙනාති බුද්දකභාජනෙන. “අභිභට්තාති දියමානක්ඛණං සන්ධාය වුත්තං. දත්වා අපනායනකාලෙ පන ඡාරිකා වා බින්නිති වා පතන්ති, පුන පටිග්ගහෙතබ්බං අභිභාරස්ස විගතත්තා”ති වදන්ති, තං යථා න පතති, තථා අපනෙස්සාමිති පටිහරන්තෙ යුජ්ජති, පකතිසඤ්ඤාය අපනෙන්නෙ අභිභාරො න ඡීජ්ජති, සුපතිතං. පටිග්ගහිතමෙව හි තං භොති. මුඛවට්ඨියාපි ගහෙතුං වට්ඨතීති අභිහරියමානස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ඨියා උපරිභාගෙ භත්ථං පසාරෙත්වා චුසිතුං වට්ඨති. පාදෙන පෙල්ලෙත්වාති පාදෙන “පටිග්ගහෙස්සාමි”ති සඤ්ඤාය අක්කමිත්වා. කෙච්ඡි අභයගිරිවාසිනො. වචනමත්තමෙවාති පටිබද්ධං පටිබද්ධපටිබද්ධන්ති සද්දමත්තමෙව නානං, කායපටිබද්ධමෙව භොති, තස්මා තෙසං වචනං න ගහෙතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. එස නයොති “පටිබද්ධපටිබද්ධමිපි කායපටිබද්ධමෙවා”ති අයං නයො. තථා ව තත්ථ කායපටිබද්ධෙ තප්පටිබද්ධෙ ව පුල්ලච්චයමෙව වුත්තං.

තෙන ආහරාපෙතුන්ති යස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගතං, තං “ඉධ නං ආනෙහී”ති ආණාපෙත්වා තෙන ආහරාපෙතුං ඉතරස්ස වට්ටතීති අත්ථො. තස්මාති යස්මා මූලට්ඨස්සෙව පරිභොගො අනුඤ්ඤාතො, තස්මා. තං දිවසං හත්ථෙන ගහෙත්වා දුතියදිවසෙ පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස උග්ගහිතකපටිග්ගහිතං හොතීති ආහ “අනාමසිත්වා”ති. අප්පටිග්ගහිතත්තා “සන්තිධිපච්චයා අනාපත්ති”ති චුත්තං. අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අදින්තමුඛද්වාරාපත්ති හොතීති ආහ “පටිග්ගහෙත්වා පන පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති. “න තතො පරන්ති තදහෙව සාමං අප්පටිග්ගහිතං සන්ධාය චුත්තං, තදහෙව පටිග්ගහිතං පන පුනදිවසාදියු අප්පටිග්ගහෙත්වාපි පරිභුඤ්ජිතං වට්ටතී”ති වදන්ති.

108. බියන්තීති ඛයං ගච්ඡන්ති, තෙසං චුක්ඛෙහි ථුල්ලච්චයඅප්පටිග්ගහණාපත්තියො න හොන්තීති අධිජ්ජායො. සත්ථකෙනාති පටිග්ගහිතසත්ථකෙන. නවසමුට්ඨිතන්ති එතෙනෙව උච්ඡුආදියු අහිනවලග්ගත්තා අබ්බොහාරිකං න හොතීති දස්සෙති. එසෙව නයොති සන්තිධිදොසාදිං සන්ධාය වදති. තෙනාහ “න හී”තිආදි. තස්මා පනෙත්ථ උග්ගහිතපච්චයා, සන්තිධිපච්චයා වා දොසො න සියාති ආහ “න හී තං පරිභොගත්ථාය පරිහරන්ති”ති. ඉමිනා ව බාහිරපරිභොගත්ථං සාමං ගහෙත්වා වා අනුපසම්පන්නෙන දින්තං වා පරිහරිතුං වට්ටතීති දීපෙති, තස්මා පත්තසම්මක්ඛනාදිඅත්ථං සාමං ගහෙත්වා පරිහරිතතෙලාදිං සචෙ පරිභුඤ්ජිතකාමො හොති, පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. අබ්හන්තරපරිභොගත්ථං පන සාමං ගහිතං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස උග්ගහිතකපටිග්ගහණං හොති, අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අදින්තමුඛද්වාරාපත්ති හොති. අබ්හන්තරපරිභොගත්ථමෙව අනුපසම්පන්නෙන දින්තං ගහෙත්වා පරිහරන්තස්ස සිඬ්ඨිලොභකජ්ජො විය සන්තිධිපච්චයා ආපත්ති හොති. කෙච් පන “ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උච්චාරණමත්තං හොතීතිආදිනා චුත්තපඤ්චඩ්ගසම්පත්තියා පටිග්ගහණස්ස රුහණතො බාහිරපරිභොගත්ථමිපි සචෙ අනුපසම්පන්නෙහි දින්තං ගණ්හාති, පටිග්ගහිතමෙවා”ති වදන්ති. එවං සති ඉධ බාහිරපරිභොගත්ථං අනුපසම්පන්නෙන දින්තං ගහෙත්වා පරිහරන්තස්ස සන්තිධිපච්චයා ආපත්ති වත්තබ්බා සියා. “න හී තං පරිභොගත්ථාය පරිහරන්ති”ති ව න වත්තබ්බං, තස්මා බාහිරපරිභොගත්ථං ගහිතං පටිග්ගහිතං නාම න හොතීති වෙදිතබ්බං.

යදි එවං පඤ්චසු පටිග්ගහණඬ්ගෙසු “පරිභොගත්ථායා”ති විසෙසනං වත්තබ්බන්ති? න වත්තබ්බං. පටිග්ගහණඤ්ඤි පරිභොගත්ථමෙව හොතීති “පරිභොගත්ථායා”ති විසුං අවත්වා “තඤ්චෙ භික්ඛු කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා පටිග්ගණ්හාති”ති එත්තකමෙව චුත්තං. අපරෙ පන

“සතිපි පටිගතහණේ ‘න හි තං පරිභොගත්ථාය පරිහරන්ති’ති ඉධ අපරිභොගත්ථාය පරිහරණේ අනාපත්ති චුත්තා”ති වදන්ති. තෙන ච පටිගතහණඛිගෙසු පඤ්චසු සමිද්ධෙසු අජ්ඣොහරිතුකාමතාය ගතිතමෙව පටිගතහිතං නාම හොති අජ්ඣොහරිතබ්බෙසුයෙව පටිගතහණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තාති දස්සෙති. තථා බාහිරපරිභොගත්ථාය ගහෙත්වා යපිතතෙලාදිං අජ්ඣොහරිතුකාමතාය සති පටිගතහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටන්ති දස්සෙති. උදුක්ඛලමුසලාදීනි බියන්තිති එත්ථ උදුක්ඛලමුසලානං බයෙන පිසිතකොට්ඨිතහෙසජ්ජෙසු සවෙ ආගන්තුකවණ්ණො පඤ්ඤායති, න වට්ටති. සුද්ධං උදකං හොතීති රුක්ඛසාධාදීහි ගලිත්වා පතනඋදකං සන්ධාය චුත්තං.

109. පත්තො වාස්ස පටිගතහෙතබ්බොති එත්ථාපි පත්තගතං ජුපිත්වා දෙන්තස්ස හත්ථෙ ලග්ගෙන ආමිසෙන දොසාභාවත්ථං පත්තපටිගතහණන්ති අබ්හන්තරපරිභොගත්ථමෙව පත්තපටිගතහණං වෙදිතබ්බං. යං සාමණෙරස්ස පත්තෙ පතති...පෙ.... පටිගතහණං න විජහතීති එත්ථ පුනස්පුනං ගණ්හන්තස්ස අත්තනො පත්තෙ පක්ඛිත්තමෙව අත්තනො සන්තකන්ති සන්තිට්ඨානකරණතො හත්ථගතං පටිගතහණං න විජහති. පරිච්ඡින්නදිත්වා දින්නං පන ගණ්හන්තස්ස ගහණසමයෙයෙව අත්තනො සන්තකන්ති සන්තිට්ඨානස්ස කතත්තා හත්ථගතං පටිගතහණං විජහති. කෙසඤ්චි අත්ථාය හත්තං පක්ඛිපතීති එත්ථ අනුපසම්පන්නස්ස අත්ථාය පක්ඛිපන්නෙපි ආගන්ත්වා ගණ්හිස්සතීති සයමෙව පක්ඛිපිත්වා යපනතො පටිගතහණං න විජහති. අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ පක්ඛිත්තං පන අනුපසම්පන්නෙනෙව යපිතං නාම හොතීති පටිගතහණං විජහති පරිච්චිත්තභාවතො. තෙන චුත්තං “සාමණෙර...පෙ.... පරිච්චිත්තත්තා”ති. කෙසඤ්චිතිආදීසු අනුපසම්පන්නානං අත්ථාය කත්ථවි යපියමානමිපි හත්ථතො මුත්තමත්තෙ එව පටිගතහණං න විජහති, අථ බො භාජනෙ පතිතමෙව පටිගතහණං විජහති. භාජනඤ්ච හික්ඛුනා පුනදිවසත්ථාය අපෙක්ඛිතමෙවාති තග්ගතමිපි ආමිසං දුද්ධොතපත්තගතං විය පටිගතහණං විජහතීති සඬකාය “සාමණෙරස්ස හත්ථෙ පක්ඛිපිතබ්බ”න්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඊදිසෙසු හි යුත්ති න ගවෙසිතබ්බා, චුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

110. පත්තගතා යාගුති ඉමිනා පත්තමුඛවට්ටියා චුට්ඨෙපි කුට්ඨෙ යාගු පටිගතහිතා, උග්ගහිතා වා න හොති හික්ඛුනො අනිච්ඡාය චුට්ඨත්තාති දස්සෙති. ආරොපෙතීති හත්ථං චුසාපෙති. පටිගතහණුපගං භාරං නාම ලාමමජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස උක්ඛෙපාරහං. කිඤ්චාපි අවිස්සජ්ජෙත්ථාව අඤ්ඤාන හත්ථෙන පිදහන්තස්ස දොසො නත්ථි, තථාපි න පිදහිතබ්බන්ති අට්ඨකථාපමාණෙනෙව ගහෙතබ්බං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය

2.265) පන “න පිදහිතබ්බන්ති හත්ථතො මුත්තං සන්ධාය වුත්තං, හත්ථගතං පන ඉතරෙන හත්ථෙන පිදහතො, හත්ථතො මුත්තමපි වා අචුසිත්වා උපරි පිධානං පාතෙන්තස්ස න දොසො”ති වුත්තං.

111. පටිග්ගණ්හාතීති ඡායත්ථාය උපරි ධාරියමානා මහාසාඛා යෙන කෙනචි ඡීජ්ජෙය්‍යා, තත්ථ ලග්ගරජං මුඛෙ පාතෙය්‍යා වාති කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගණ්හාතී.

මච්ඡිකචාරණත්ථන්ති එත්ථ “සවෙපි සාඛාය ලග්ගරජං පත්තෙ පතති, සුඛෙන පරිභුඤ්ජිතුං සක්කාති සාඛාය පටිග්ගහිතත්තා අබ්හන්තරපරිභොගත්ථමෙවිධ පටිග්ගහණන්ති මූලපටිග්ගහණමෙව වට්ඨති”ති වුත්තං. අපරෙ පන “මච්ඡිකචාරණත්ථන්ති වචනමත්තං ගහෙත්වා බාහිරපරිභොගත්ථං ගහිත”න්ති වදන්ති. කුණ්ඩකෙති මහාසට්ඨෙ. තස්මිම්පිති වාට්ඨෙට්ඨි. අනුපසම්පන්නං ගාභාපෙත්වාති තමෙව අජ්ඣොභරණීයං භණ්ඩං අනුපසම්පන්නෙන ගාභාපෙත්වා.

ථෙරස්ස පත්තං දුතියත්ථෙරස්සාති “ථෙරස්ස පත්තං මය්හං දෙථා”ති තෙන අත්තනො පරිච්චජාපෙත්වා දුතියත්ථෙරස්ස දෙති. තුය්හං යාගුං මය්හං දෙහීති එත්ථ එවං වත්වා සාමණෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා අත්තනොපි පත්තං තස්ස දෙති. එත්ථ පනාති “පණ්ඩිතො සාමණෙරො”ති ආදිපත්තපරිවත්තනකථායං. කාරණං උපපරික්ඛිතබ්බන්ති යථා මාතුආදීනං තෙලාදීනි හරන්තො තථාරූපෙ කිච්චෙ අනුපසම්පන්නෙන අපරිවත්තෙත්වාච පරිභුඤ්ජිතුං ලහති, එවම්ඨ පත්තපරිවත්තනං අකත්වා පරිභුඤ්ජිතුං කස්මා න ලහතීති කාරණං විමංසිතබ්බන්ති අත්ථො. එත්ථ පන “සාමණෙරෙහි ගහිතතණ්ඩුලෙසු පරික්ඛිණෙසු අවස්සං අම්භාකං සාමණෙරා සඬගහං කරොන්තීති විත්තුප්පත්ති සම්භවති, තස්මා තං පරිවත්තෙත්වාච පරිභුඤ්ජිතබ්බං. මාතාපිතුනං අත්ථාය පන ඡායත්ථාය වා ගහණෙ පරිභොගාසා නත්ථි, තස්මා තං වට්ඨති”ති කාරණං වදන්ති. තෙනෙව ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙනපි වුත්තං -

“මාතාපිතුනමත්ථාය, තෙලාදිං හරතොපි ව;
සාඛං ඡායාදිඅත්ථාය, ඉමස්ස න විසෙසතා.

“තස්මා හිස්ස විසෙසස්ස, වින්තෙතබ්බං තු කාරණං;
තස්ස සාලයභාවං තු, විසෙසං තක්කයාමහ”න්ති.

ඉදමෙවෙත්ථ යුත්තතරං අවස්සං තථාවිධවිතක්කුප්පත්තියා සම්භවතො. න හි සක්කා එත්ථ විතක්කං සොධෙතුන්ති. මාතාදීනං අත්ථාය හරණෙ පන

නාවස්සං තථාචිධවිතක්කුප්පත්තීති සක්කා විතක්කං සොධෙතුං. යත්ථ හි විතක්කං සොධෙතුං සක්කා, තත්ථ නෙවත්ථී දොසො. තෙනෙව චක්ඛති “සචෙ පන සක්කොති විතක්කං සොධෙතුං, තතො උද්ධං ඛාදිතුමපි චට්ඨති”ති. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.265) පන “එත්ථ පනාති පත්තපරිචත්තනෙ. කාරණන්ති එත්ථ යථා සාමණේරා ඉතො අම්භාකමපි දෙන්තීති විතක්කො උප්පජ්ජති, න තථා අඤ්ඤත්ථාති කාරණං වදන්ති, තඤ්ච යුත්තං. යස්ස පන තාදිසො විතක්කො නත්ථී, තෙන අපරිචත්තෙන්ථාපි භුඤ්ජිතුං චට්ඨති”ති වුත්තං.

112. නිච්චාලෙතුන්ති වාලෙන්චා පාසාණසක්ඛරාදිඅපනයනං කාතුං. උද්ධනං ආරොපෙනඛ්ඛන්ති අනග්ගිකං උද්ධනං සන්ධාය වුත්තං. උද්ධනෙ පච්චමානස්ස ආලුළුනෙ උපරි අපක්කතණ්ඩුලා හෙට්ඨා පවිසිත්ථා පච්චන්තිති ආහ “සාමංපාකඤ්චෙව හොතී”ති.

113. ආධාරකෙ පත්තො යපිතොති අප්පට්ඨග්ගහිතාමිසො පත්තො පුන පට්ඨග්ගහණත්ථාය යපිතො. වාලෙතීති විනා කාරණං වාලෙති, සතිපි කාරණෙ හික්ඛුනං පරිභොගාරහං වාලෙතුං න චට්ඨති. කිඤ්චාපි “අනුජානාමි, හික්ඛචෙ, අමනුස්සිකාඛාධෙ ආමකමංසං ආමකලොහිත”න්ති (මහාව. 264) තාදිසෙ ආඛාධෙ අත්තනො අත්ථාය ආමකමංසපට්ඨග්ගහණං අනුඤ්ඤාතං, “ආමකමංසපට්ඨග්ගහණා පට්ඨරතො හොතී”ති (දී. නි. 1.10, 194) ච සාමඤ්ඤතො පට්ඨත්ථිත්තං, තථාපි අත්තනො, අඤ්ඤස්ස වා හික්ඛුනො අත්ථාය අග්ගහිතත්තා “සීහවිසාසාදිං...පෙ.... චට්ඨති”ති වුත්තං. සක්කොති විතක්කං සොධෙතුන්ති “මය්හමපි දෙතී”ති විතක්කස්ස අනුප්පන්නභාවං සල්ලක්ඛෙතුං සක්කොති, “සාමණේරස්ස දස්සාමි”ති සුද්ධවිත්තෙන මයා ගහිතන්ති වා සල්ලක්ඛෙතුං සක්කොති. සචෙ පන මුලෙපි පට්ඨග්ගහිතං හොතීති එත්ථ “ගහෙත්ථා ගතෙ මය්හමපි දදෙය්සුන්ති සඤ්ඤාය සචෙ පට්ඨග්ගහිතං හොතී”ති වදන්ති.

114. කොට්ඨාසෙ කරොතීති “හික්ඛු සාමණේරා ච අත්තනො අත්තනො අහිරුචිතං කොට්ඨාසං ගණ්හන්තු”ති සඛ්ඛෙසං සමකෙ කොට්ඨාසෙ කරොති. ගහිතාවසෙසන්ති සාමණේරෙහි ගහිතකොට්ඨාසතො අවසෙසං. ගණ්හිත්ථාති “මය්හං ඉදං ගණ්හිස්සාමි”ති ගහෙත්ථා. ඉධ ගහිතාවසෙසං නාම තෙන ගණ්හිත්ථා පුන යපිතං.

පට්ඨග්ගහෙත්ථාති තදහු පට්ඨග්ගහෙත්ථා. තෙනෙව “යාවකාලිකෙන යාවජ්චිකසංසග්ගෙ දොසො නත්ථී”ති වුත්තං. සචෙ පන පුරිමදිවසෙ පට්ඨග්ගහෙත්ථා යපිතා හොති, සාමිසෙන මුඛෙන තස්සා චට්ඨියා ධුමං පිචිතුං න චට්ඨති. සමුද්දොදකෙනාති අප්පට්ඨග්ගහිතසමුද්දොදකෙන.

භිමකරකා නාම කදාවි වස්සොදකෙන සහ පතනකා පාසාණලොඛා විය සනිභුතා උදකවිසෙසා, තෙසු පටිග්ගහණකිව්වං නත්ථි. තෙනාහ “උදකගතිකා ඵවා”ති. යස්මා කතකට්ඨි උදකං පසාදෙන්වා විසුං තිට්ඨති, තස්මා “අබ්බොහාරික”න්ති චුත්තං. ඉමිනා අප්පටිග්ගහිතාපත්තිහි අබ්බොහාරිකං, විකාලභොජනාපත්තිහි අබ්බොහාරිකන්ති දස්සෙති. ලග්ගතීති සුක්ඛෙ මුඛෙ ච හත්ථෙ ච මත්තිකාවණ්ණං දස්සෙන්තං ලග්ගති. බහලන්ති හත්ථමුඛෙසු අලග්ගනකම්පි පටිග්ගහෙනබ්බං.

වාසමත්තන්ති රෙණුබ්බරාහාවං දස්සෙති. පානීයං ගහෙන්වාති අත්තනොයෙව අත්ථාය ගහෙන්වා. සථෙ පන පිතාවසෙසකං තත්ථෙව ආකිරිස්සාමිති ගණ්හාති, පුන පටිග්ගහණකිව්වං නත්ථි. ආකිරති, පටිග්ගහෙනබ්බන්ති පුප්ඵරසස්ස පඤ්ඤායනතො චුත්තං. වික්ඛම්භෙන්වාති වියුහිත්වා, අපනෙන්වාති අත්ථො.

115. මහාභූතෙසුති පාණසරීරසන්තිස්සිතෙසු පථවිආදිමහාභූතෙසු. සබ්බං වට්ඨතිති අත්තනො පරෙසඤ්ච සරීරසන්තිස්සිතං සබ්බං වට්ඨති, අකප්පියමංසානුලොමතාය ථුල්ලව්වයාදිං න ජනෙතීති අධිප්පායො. පතතීති අත්තනො සරීරතො ඡිජ්ජිත්වා පතති. “රුක්ඛතො ඡින්දිත්වා”ති චුත්තත්තා මත්තිකත්ථාය පථවිං බණ්ණං, අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි මූලපණ්ණාදිවිසහෙසජ්ජං ඡින්දිත්වා ඡාරිකං අකත්වාපි අප්පටිග්ගහිතම්පි පරිභුඤ්ජිතං වට්ඨතිති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

පටිග්ගහණවිනිවිජයකථාලඬකාරො නාම

විසතිමො පරිච්ඡෙදො.

21. පචාරණාවිනිවිජයකථා

116. ඵවං පටිග්ගහණවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි පචාරණාවිනිවිජයං කථෙතුං. “පටික්ඛෙපපචාරණා”තිආදිමාහ. තත්ථ පටික්ඛිපනං පටික්ඛෙපො, අසම්පටිච්ජනන්ති අත්ථො. පචාරියතෙ පචාරණා, පටිසෙධනන්ත්තාත්ථො. පටික්ඛෙපසඬබාතා පචාරණා පටික්ඛෙපපචාරණා. අථ වා පටික්ඛෙපවසෙන පචාරණා පටික්ඛෙපපචාරණා. පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භුඤ්ජන්තස්ස අඤ්ඤස්මිං භොජනෙ අභිභටෙ පටික්ඛෙපසඬබාතා පචාරණාති සම්බන්ධො.

117. යං අස්නාතීති යං භුඤ්ජති. අම්බිලපායාසාදීසුති ආදි-සද්දෙන බීරපායාසාදිං සඬගණ්හාති. තත්ථ අම්බිලපායාසග්ගහණෙන

තක්කාදිඅමබ්බසංයුත්තා සනයාගු වුත්තා. බීරපායාසග්ගහණෙන බීරසංයුත්තා යාගු සඬගය්හති. පචාරණං ජනෙතීති අනතිරිත්තභොජනාපත්තිනිබන්ධනං පටික්ඛෙපං සාධෙති. කතොපි පටික්ඛෙපො අනතිරිත්තභොජනාපත්තිනිබන්ධනො න භොති, අකතට්ඨානෙයෙව තිට්ඨතීති ආහ “පචාරණං න ජනෙතී”ති.

“යාගු-සද්දස්ස පචාරණජනකයාගුයාපි සාධාරණත්තා ‘යාගුං ගණ්හවා’ති වුත්තෙපි පචාරණා භොතීති පචාරණං ජනෙතියෙවාති වුත්ත”න්ති තිස්සපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. තං පරතො තත්ථෙව “හත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්වා”ති එත්ථ වුත්තකාරණෙන න සමෙති. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ – හෙට්ඨා අයාගුකෙ නිමන්තනෙ උදකකඤ්ඤිකබීරාදීහි සද්ධිං මද්දිතං හත්තමෙව සන්ධාය “යාගුං ගණ්හවා”ති වුත්තත්තා පචාරණා භොති. “හත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්වා”ති එත්ථ පන විසුං යාගුයා විජ්ජමානත්තා පචාරණා න භොතීති. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව බීරාදීහි සද්ධිං මද්දිතං හත්තමෙව සන්ධාය “යාගුං ගණ්හවා”ති වුත්තත්තා යාගුයාව තත්ථ අභාවතො පචාරණා භොතීති එවමෙත්ථ කාරණං වත්තබ්බං. එවඤ්ඤි සති පරතො “යෙනාපුච්ඡිතො, තස්ස අත්ථිතායා”ති අට්ඨකථාය වුත්තකාරණෙනපි සංසන්දනි, අඤ්ඤාථා ගණ්ඨිපදෙසුයෙව පුබ්බාපරවිරොධො ආපජ්ජති, අට්ඨකථාය ව න සමෙතීති. සචෙ...පෙ.... පඤ්ඤායතීති ඉමිනා වුත්තජ්ජමාණස්ස මච්ඡමංසඛණ්ඩස්ස නභාරුතො වා සබ්භාවමත්තං දස්සෙති. තාහීති පුටුකාහි.

සාලිව්හියවෙහි කතසත්තුති යෙභුයානයෙන වුත්තං, සත්ත ධඤ්ඤානි පන හජ්ජිත්වා කතොපි සත්තුයෙව. තෙනෙවාහ “කඬගුවරක...පෙ.... සත්තුසඬගහමෙව ගච්ජතී”ති. සත්තුමොදකොති සත්තුයො පිණ්ඩෙත්වා කතො අපක්කො සත්තුගුළො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.238-239) පන “සත්තුමොදකොති සත්තුං තෙමෙත්වා කතො අපක්කො, සත්තුං පන පිසිත්වා පිට්ඨං කත්වා තෙමෙත්වා පුචං කත්වා පවත්ති, තං න පචාරෙතී”ති වුත්තං.

පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරවසෙන විජ්ජකතභොජනභාවස්ස උපච්ඡින්නත්තා “මුඛෙ සාසපමත්තමිපි...පෙ.... න පචාරෙතී”ති වුත්තං. “අකජ්ජියමංසං පටික්ඛිපති, න පචාරෙතී”ති වචනතො සචෙ සඬ්ඝිකං ලාභං අත්තතො අපාපුණන්නං ජානිත්වා වා අජානිත්වා වා පටික්ඛිපති, න පචාරෙතී පටික්ඛිපිතබ්බස්සෙව පටික්ඛිත්තත්තා, අලජ්ජිසන්තකං පටික්ඛිපන්නොපි න පචාරෙතී. අවත්ථුතායාති අනතිරිත්තාපත්තිසාධිකාය පචාරණාය අවත්ථුභාවතො. එතෙන පටික්ඛිපිතබ්බස්සෙව පටික්ඛිත්තභාවං දීපෙති. යඤ්ඤි පටික්ඛිපිතබ්බං භොති, තස්ස පටික්ඛෙපො ආපත්තියා අඬගං න භොතීති තං පචාරණාය අවත්ථුති වුච්චති.

118. ආසන්නතරං අඛිගන්ති හත්ථපාසතො ඛහි යත්වා ඔනමිත්වා දෙන්තස්ස සීසං ආසන්නතරං හොති, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡින්නබ්බං.

උපනාමෙතීති ඉමිනා කායාභිහාරං දස්සෙති. අපනාමෙත්වාති අභිමුඛං හරිත්වා. ඉදං හත්තං ගණ්හාති වදන්ති කිඤ්චි අපනාමෙත්වා වදති. කෙවලං වාචාභිහාරස්ස අනධිප්පෙතත්තා ගණ්හාති ගහෙතුං ආරද්ධං. හත්ථපාසතො ඛහි යිතස්ස සතිපි දාතුකාමතාභිහාරෙ පටික්ඛිපන්තස්ස දුරභාවෙනෙව පචාරණාය අභාවතො ථෙරස්සපි දුරභාවමත්තං ගහෙත්වා පචාරණාය අභාවං දස්සෙන්නො “ථෙරස්ස දුරභාවතො”ති ආදිමාහ, න පන ථෙරස්ස අභිහාරසම්භවතො. සචෙපි ගහෙත්වා ගතො හත්ථපාසෙ යිතො හොති, කිඤ්චි පන අවත්වා ආධාරට්ඨානෙ යිතත්තා අභිහාරො නාම න හොතීති “දුතස්ස ව අනභිහරණතො”ති වුත්තං. “ගහෙත්වා ආගතෙන ‘හත්තං ගණ්හාති’ති වුත්තෙ අභිහාරො නාම හොතීති ‘සචෙ පන ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛු...පෙ.... පචාරණා හොතී’ති වුත්ත”න්ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කෙච්චි පන “පත්තං කිඤ්චිපි උපනාමෙත්වා ‘ඉමං හත්තං ගණ්හාති’ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බ”න්ති වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති වාචාභිහාරස්ස ඉධ අනධිප්පෙතත්තා.

පරිචෙසනායාති හත්තග්ගෙ. අභිහටාව හොතීති පරිචෙසකෙනෙව අභිහටා හොති. තතො දාතුකාමතාය ගණ්හන්තං පටික්ඛිපන්තස්ස පචාරණා හොතීති එත්ථ අග්ගණ්හන්තමිපි පටික්ඛිපතො පචාරණා හොතියෙව. කස්මා? දාතුකාමතාය අභිහටත්තා, “තස්මා සා අභිහටාව හොතී”ති හි වුත්තං. තෙනෙව තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු “දාතුකාමාභිහාරෙ සති කෙවලං ‘දස්සාමි’ති ගහණමෙව අභිහාරො න හොති, ‘දස්සාමි’ති ගණ්හන්තෙපි අගණ්හන්තෙපි දාතුකාමතාභිහාරොව අභිහාරො හොති, තස්මා ගහණසමයෙ වා අග්ගහණසමයෙ වා තං පටික්ඛිපතො පචාරණා හොතී”ති වුත්තං. ඉදානි තස්ස අසති දාතුකාමතාභිහාරෙ ගහණසමයෙපි පටික්ඛිපතො පචාරණා න හොතීති දස්සෙතුං “සචෙ පනා”ති ආදි වුත්තං. කට්ඨජුනා අනුක්ඛිත්තමිපි පුබ්බෙ එව අභිහටත්තා පචාරණා හොතීති “අභිහටාව හොතී”ති වුත්තං. උද්ධටමන්තෙති භාජනතො වියොජිතමන්තෙ. ද්විත්තං සමභාරෙපීති පරිචෙසකස්ස ව අඤ්ඤස්ස ව හත්තපච්ඡිහාරග්ගහණෙ සම්භූතෙපීති අත්ථො.

119. රසං ගණ්හාති එත්ථ කෙවලං මංසරසස්ස අපචාරණාජනකස්ස නාමෙන වුත්තත්තා පටික්ඛිපතො පචාරණා න හොති. මච්ඡරසන්ති ආදියු මච්ඡො ව රසඤ්චාති අත්ථසම්භවතො, වත්ථුනොපි තාදිසත්තා පචාරණා හොති. “ඉදං ගණ්හාති”තිපි අවත්වා තුණ්හිභූතෙන අභිහටං පටික්ඛිපතොපි හොති එව.

කරමිබ්බකොති මිස්සකාධිවචනමෙතං. යඤ්චි බ්‍රහ්මි මිස්සෙත්වා කරොන්ති, සො “කරමිබ්බකො”ති වුච්චති, සො සචෙපි මංසෙන මිස්සෙත්වා කරො හොති, “කරමිබ්බකං ගණ්හවා”ති අපචාරණාරහස්ස නාමෙන වුත්තත්තා පටික්ඛිපතො පචාරණා න හොති. “මංසකරමිබ්බකං ගණ්හවා”ති වුත්තෙ පන “මංසමිස්සකං ගණ්හවා”ති වුත්තං හොති, තස්මා පචාරණාව හොති.

120. “උද්දිස්සකත්”න්ති මඤ්ඤමානොති එත්ථ “චත්ථුනො කප්පියත්තා අකප්පියසඤ්ඤාය පටික්ඛෙපතොපි අචිත්තකත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පචාරණා හොති”ති වදන්ති. “හෙට්ඨා අයාගුකෙ නිමන්තනෙ උදකකඤ්ඤිකබ්බරාදිහි සද්ධිං මද්දිතං හත්තමෙව සන්ධාය ‘යාගුං ගණ්හවා’ති වුත්තත්තා පචාරණා හොති, ‘හත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්වා’ති එත්ථ පන විසුං යාගුයා විජ්ජමානත්තා පචාරණා න හොති”ති වදන්ති. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායොති “යෙනාපුච්ඡිතො”තිආදිනා වුත්තමෙවත්ථං සන්ධාය වදන්ති. කාරණං පනෙත්ථ දුද්දසන්ති එත්ථ එකෙ තාව වදන්ති “යස්මා යාගුමිස්සකං නාම හත්තමෙව න හොති, බ්බරාදිකම්පි හොතියෙව, තස්මා කරමිබ්බකෙ විය පචාරණාය න හවිතබ්බං, එවඤ්ච සති ‘යාගු බ්‍රහ්මරා වා හොති සමසමා වා, න පචාරෙති, යාගු මන්දා, හත්තං බ්‍රහ්මරං, පචාරෙති’ති එත්ථ කාරණං දුද්දස”න්ති. කෙචි පන වදන්ති “යාගුමිස්සකං නාම හත්තං, තස්මා තං පටික්ඛිපතො පචාරණාය එව හවිතබ්බං, එවඤ්ච සති ‘ඉධ පචාරණා හොති, න හොති’ති එත්ථ කාරණං දුද්දස”න්ති.

යථා චෙත්ථ කාරණං දුද්දසං, එවං පරතො “මිස්සකං ගණ්හවා”ති එත්ථාපි කාරණං දුද්දසමෙවාති චෙදිතබ්බං. න හි පචාරණස්පහොනකස්ස අජ්ජබ්‍රහ්මාවො පචාරණාය භාවාභාවනිමිත්තං, කිඤ්චරහි පචාරණාජනකස්ස නාම ගහණමෙචෙත්ථ පමාණං, තස්මා “ඉදඤ්ච කරමිබ්බකෙන න සමානෙතබ්බ”න්තිආදිනා යම්පි කාරණං වුත්තං, තම්පි පුබ්බෙ වුත්තෙන සංසන්දියමානං න සමෙති. යදි හි මිස්සකන්ති හත්තමිස්සකෙයෙව රුළ්භං සියා, එවං සති යථා “හත්තමිස්සකං ගණ්හවා”ති වුත්තෙ හත්තං බ්‍රහ්මරං වා සමං වා අජ්ජනරං වා හොති, පචාරෙතියෙව, එවං “මිස්සකං ගණ්හවා”ති වුත්තෙපි අජ්ජනරෙපි හත්තෙ පචාරණාය හවිතබ්බං “මිස්සක”න්ති හත්තමිස්සකෙයෙව රුළ්භත්තා. තථා හි “මිස්සකන්ති හත්තමිස්සකෙයෙව රුළ්භවොහාරත්තා ඉදං පන හත්තමිස්සකමෙවාති වුත්ත”න්ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. අථ මිස්සකන්ති හත්තමිස්සකෙ රුළ්භං න හොති, මිස්සකහත්තං පන සන්ධාය “මිස්සකං ගණ්හවා”ති වුත්තන්ති. එවම්පි යථා අයාගුකෙ නිමන්තනෙ බ්බරාදිහි සම්මද්දිතං හත්තමෙව සන්ධාය “යාගුං ගණ්හවා”ති වුත්තෙ පචාරණා හොති, එවම්ධාපි මිස්සකහත්තමෙව සන්ධාය “මිස්සකං ගණ්හවා”ති වුත්තෙ හත්තං අජ්ජං වා හොතු, බ්‍රහ්ම වා, පචාරණා එව සියා, තස්මා මිස්සකන්ති හත්තමිස්සකෙ රුළ්භං වා හොතු, මිස්සකං සන්ධාය

භාසිතං වා, උභයථාපි පුබ්බෙනාපරං න සමෙතීති කිමෙත්ථ කාරණවිත්තාය. ඊදිසෙසු පන යානෙසු අට්ඨකථාපමාණෙනෙව ගන්තබ්බන්ති අයං අම්භාකං බන්ති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.238-239) පන “උද්දිස්සකතන්ති මඤ්ඤමානොති එත්ථ චත්ථුනො කප්පියත්තා ‘පචාරිතොව හොති’ති වුත්තං. තඤ්චෙ උද්දිස්සකතමෙව හොති, පටික්ඛිපො නත්ථි. අයමෙත්ථාධිජ්ජායොති ‘යෙනාපුච්ඡිතො’තිආදිනා වුත්තමෙවත්ථං සන්ධාය වදති. කාරණං පනෙත්ථ දුද්දසන්ති හත්තස්ස බහුතරභාවෙ පචාරණාය සම්භවකාරණං දුද්දසං, අඤ්ඤථා කරමබ්බෙපි මච්ඡාදිබහුභාවෙ පචාරණා හවෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. යථා චෙත්ථ කාරණං දුද්දසං, එවං පරතො ‘මිස්සකං ගණ්හථා’ති එත්ථාපි කාරණං දුද්දසමෙවාති දට්ඨබ්බං. යඤ්ච ‘ඉදං පන හත්තමිස්සකමෙවා’තිආදි කාරණං වුත්තං, තමපි ‘අජ්ජතරං න පචාරෙතී’ති වචනෙන න සමෙතී”ති එත්තකමෙව වුත්තං.

“විසුං කත්ථා දෙතීති හත්තස්ස උපරි යීතං රසාදිං විසුං ගහෙත්ථා දෙතී”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කෙහිවි පන “යථා හත්තසිත්ථං න පතති, තථා ගාළ්හං හත්ථෙත පිළෙත්ථා පරිස්සාවෙත්ථා දෙතී”ති වුත්තං. තත්ථාපි කාරණං න දිස්සති. යථා හි හත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්ථා “යාගුං ගණ්හථා”ති චත්ථා යාගුමිස්සකං හත්තමිපි දෙත්තං පටික්ඛිපතො පචාරණා න හොති, එවමිධාපි බහුබීරරසාදිසු හත්තෙසු “බීරං ගණ්හථා”තිආදිති චත්ථා දිත්තාති බීරාදිති වා දෙනු බීරාදිමිස්සකං හත්තං වා, උභයථාපි පචාරණාය න භවිතබ්බං, තස්මා “විසුං කත්ථා දෙතී”ති තෙනාකාරෙන දෙත්තං සන්ධාය වුත්තං, න පන හත්තමිස්සකං කත්ථා දීයමානං පටික්ඛිපතො පචාරණා හොතීති දස්සනත්ථන්ති ගහෙතබ්බං. යදි පන හත්තමිස්සකං කත්ථා දීයමානෙ පචාරණා හොතීති අධිජ්ජායෙන අට්ඨකථායං “විසුං කත්ථා දෙතී”ති වුත්තං, එවං සති අට්ඨකථායෙවෙත්ථ පමාණන්ති ගහෙතබ්බං, න පන කාරණන්තරං ගවෙසිතබ්බං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.238-239) පන “විසුං කත්ථා දෙතීති ‘රසං ගණ්හථා’තිආදිනා වාචාය විසුං කත්ථා දෙතීති අත්ථො ගහෙතබ්බො, න පන කායෙන රසාදිං වියොජෙත්ථාති තථා අවියොජිතෙපි පටික්ඛිපතො පචාරණාය අසම්භවතො අපචාරණාපහොනකස්ස නාමෙන වුත්තත්තා හත්තමිස්සකයාගුං ආහරිත්ථා ‘යාගුං ගණ්හථා’ති වුත්තට්ඨානාදිසු විය, අඤ්ඤථා එත්ථ යථා පුබ්බාපරං න විරුජ්ඣති, තථා අධිජ්ජායො ගහෙතබ්බො”ති වුත්තං.

නාථා වා සෙතු වාතිආදිමහි නාථාදිඅභිරුහනාදික්ඛණෙ කිඤ්චි යත්ථාපි අභිරුහනාදිකාතබ්බත්තෙපි ගමනතජ්ජරතාය යානං නාම න හොති, ජනසම්මද්දෙන පන අනොකාසාදිභාවෙන යාතුං න වට්ටති. අචාලෙත්ථාති

චුත්තට්ඨානතො අඤ්ඤස්මිං පීඨප්පදෙසෙ වා උද්ධං වා අපෙල්ලෙන්වා, තස්මිං එව පන යානෙ පරිවත්තෙනුං ලහති. තෙනාහ “යෙන පස්සෙනා”තිආදි. සචෙ උක්කුටිකං නිසින්තො පාදෙ අමුඤ්චිත්වාපි භූමියං නිසිදති, ඉරියාපථං විකොපෙන්තො නාම හොතිති උක්කුටිකාසනං අවිකොපෙන්වා සුබ්බෙන නිසිදිතුං “තස්ස පන හෙට්ඨා...පෙ.... නිසිදනකං දාතබ්බ”න්ති චුත්තං. “ආසනං අවාලෙන්වාති පීඨෙ චුට්ඨොකාසනො ආනිසදමංසං අමොචෙන්වා අනුට්ඨන්ති චුත්තං හොති. අදින්තාදානෙ විය යානාවාවනං න ගහෙනබ්බ”න්ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං.

121. අකප්පියකතන්ති එත්ථ අකප්පියකතස්සෙව අනතිරිත්තභාවතො කප්පියං අකාරාපෙන්වා තස්මිං පත්තෙ පක්ඛිත්තං මූලඵලාදියෙව අතිරිත්තං න හොති, අකප්පියභොජනං වා කුලදුස්සනාදිනා උප්පන්නං. සෙසං පන පත්තපරියාපන්නං අතිරිත්තමෙව හොති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, තං පන මූලඵලාදිං පරිභුඤ්ජිතුකාමෙන තතො නිහරිත්වා කප්පියං කාරාපෙන්වා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ යපෙන්වා අතිරිත්තං කාරාපෙන්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

122. සො පුන කාතුං න ලහතීති තස්මිංයෙව භාජනෙ කරියමානං පඨමං කතෙන සද්ධිං කතං හොතීති පුන සොයෙව කාතුං න ලහති, අඤ්ඤො ලහති. අඤ්ඤස්මිං පන භාජනෙ තෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාතුං වට්ටති. තෙනාහ “යෙන අකතං, තෙන කාතබ්බං, යඤ්ච අකතං, තං කාතබ්බ”න්ති. තෙනාපීති එත්ථ පි-සද්දො න කෙවලං අඤ්ඤෙනෙවාති ඉමමත්ථං දීපෙති. එවං කතන්ති අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ කතං.

පෙසෙත්වාති අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ පෙසෙත්වා. ඉමස්ස විනයකම්මභාවතො “අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ ධීතං න කාතබ්බ”න්ති චුත්තං.

සචෙ පන ආමිසසංසට්ඨානීති එත්ථ සචෙ මුඛගතෙනාපි අනතිරිත්තෙන ආමිසෙන සංසට්ඨානි හොන්ති, පාවිත්තියමෙවාති වෙදිතබ්බං, තස්මා පචාරිතෙන භොජනං අතිරිත්තං කාරාපෙන්වා භුඤ්ජන්තෙනපි යථා අකතෙන මිස්සං න හොති, එවං මුඛඤ්ච හත්ථඤ්ච සුද්ධං කත්වා භුඤ්ජිතබ්බං. කිඤ්චාපි අපචාරිතස්ස පුරෙහත්තං යාමකාලිකාදීනි ආභාරත්ථාය පරිභුඤ්ජනොපි අනාපත්ති, පචාරිතස්ස පන පචාරණමූලකං දුක්කටං හොතියෙවාති “යාමකාලිකං...පෙ.... අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති පාළියං (පාවි. 240) චුත්තං.

ඉති විනයසඬ්ඨගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

එකවිසතිමො පරිච්ඡෙදො.

22. පබ්බජ්ජාවිනිච්ඡයකථා

123. එවං පටික්ඛෙපපචාරණාවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි පබ්බජ්ජාවිනිච්ඡයං කථෙතුං “පබ්බජ්ජාති එත්ථ පනා”ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ පයමං වජ්ඣකඛ්ඛාති පබ්බජ්ජා, උපසම්පදානො පයමං උපගච්ඡිතඛ්ඛාති අත්ථො. ප-පුබ්බ වජ ගතිමිහිති ධාතු. කුලපුත්තන්ති ආචාරකුලපුත්තං සන්ධාය වදති. යෙ පුග්ගලා පටික්ඛිත්තා, තෙ වජ්ජෙත්වාති සම්බන්ධො. පබ්බජ්ජාදොසවිරහිතොති පබ්බජ්ජාය අන්තරායකරෙහි පඤ්චාබ්බාදිදොසෙහි විරහිතො. නබ්බිට්ඨිප්පමාණන්ති එත්ථ කතිට්ඨචුලිනබ්බිට්ඨි අධිප්පෙතා. “තඤ්චෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණමපි වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, න පබ්බාජෙතඛ්ඛොති ඉමිනා සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සිතං, තස්මා යත්ථ කත්ථවි සරීරාවයවෙසු නබ්බිට්ඨිප්පමාණං වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං චෙ, න වට්ටතීති සිද්ධං. එවඤ්ච සති නබ්බිට්ඨිප්පමාණමපි අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං චෙ, සබ්බත්ථ වට්ටතීති ආපන්නං, තඤ්ච න සාමඤ්ඤතො අධිප්පෙතන්ති පදෙසවිසෙසෙයෙව නියමෙත්වා දස්සෙන්නො ‘සචෙ පනා’තිආදිමාහ. සචෙ හි අවිසෙසෙන නබ්බිට්ඨිප්පමාණං අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං වට්ටෙය්‍ය, ‘නිවාසනපාරුපනෙහි පකතිපට්ඨිඡන්තට්ඨානෙන’ති පදෙසනියමං න කරෙය්‍ය, තස්මා නිවාසනපාරුපනෙහි පකතිපට්ඨිඡන්තට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ නබ්බිට්ඨිප්පමාණං අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතමපි න වට්ටතීති සිද්ධං. නබ්බිට්ඨිප්පමාණතො බුද්දකතරං පන අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ වා වඩ්ඪනකපක්ඛෙ වා යීතං හොතු, වට්ටති නබ්බිට්ඨිප්පමාණතො බුද්දකතරස්ස වඩ්ඪනකපක්ඛෙ අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ වා යීතස්ස මුබ්බදිසුයෙව පටික්ඛිත්තත්තා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.88) චුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 88-89) පන “පට්ඨිඡන්තට්ඨානෙන නබ්බිට්ඨිප්පමාණං අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, වට්ටතීති චුත්තත්තා අප්පට්ඨිඡන්තට්ඨානෙන තාදිසමපි න වට්ටති, පට්ඨිඡන්තට්ඨානෙහි ව වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං න වට්ටතීති සිද්ධමෙව හොති. පාකට්ටිඨානෙහි පන නබ්බිට්ඨිප්පමාණතො උභ්‍යතරං අවඩ්ඪනකං වට්ටතීති යෙ ගණ්ඨෙය්‍යං, තෙසං තං ගහණං පටිසෙධෙතුං ‘මුඛෙ පනා’තිආදි චුත්ත”න්ති චුත්තං. ගොඨා...පෙ.... න වට්ටතීති ඉමිනා තාදිසොපි රොගො කුට්ඨෙයෙව අන්තොගධොති දස්සෙති. ගණ්ඨෙපි ඉමිනා නයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතඛ්ඛො. තත්ථ පන මුබ්බදිසු කොලට්ඨිමත්තතො බුද්දකතරොපි ගණ්ඨො න වට්ටතීති විසුං න දස්සිතො. “අප්පට්ඨිඡන්තට්ඨානෙන අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතෙපි න

වට්ටනි” ති එත්තකමෙව හි තත්ථ චුත්තං, තථාපි කුටියෙ චුත්තනයෙන මුඛාදීසු කොලට්ඨිප්පමාණතො බුද්දකතරොපි ගණ්ඨො න වට්ටනිති විඤ්ඤායති, තස්මා අවඛිඨනකපක්ඛෙ ධීතෙපිති එත්ථ පි-සද්දො අචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන කොලට්ඨිමත්තතො බුද්දකතරොපි න වට්ටනිති අයමත්ථො දස්සිතොයෙවාති අම්භාකං ඛන්ති. පකතිවණ්ණෙ ජාතෙති රොගහෙතුකස්ස විකාරවණ්ණස්ස අභාවං සන්ධාය චුත්තං.

කොලට්ඨිමත්තකොති බදරට්ඨිප්පමාණො. “සඤ්ජාතජවිං කාරෙත්වා” ති පායො, විජ්ජමානජවිං කාරෙත්වාති අත්ථො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.88-89) පන “සච්ඡවිං කාරෙත්වාති විජ්ජමානජවිං කාරෙත්වාති අත්ථො, සඤ්ජවිත්ති වා පායො, සඤ්ජාතජඅත්ති අත්ථො. ගණ්ඨාදීසු වූපසන්තෙසුපි තං යානං විවණ්ණමපි හොති, තං වට්ටනි” ති චුත්තං.

පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණන්ති රත්තපදුමසෙනපදුමපුප්ඵදලවණ්ණං. කුටියෙ චුත්තනයෙනෙවාති “පට්ඨිජන්තට්ඨානෙ අවඛිඨනකං වට්ටනි, අඤ්ඤත්ථ න කිඤ්චි වට්ටනි” ති චුත්තනයං දස්සෙති. සොසඛ්ඛාධිති ඛයරොගො. යක්ඛුම්මාදොති කදාචි ආගන්ත්වා භූමියං පාතෙත්වා හත්ථමුඛාදිකං අවයවං භූමියං සංසනකො යක්ඛොව රොගො.

124. මහාමත්තොති මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්තාගතො. “න දානාහං දෙවස්ස භට්ටො” ති ආපුච්ඡතීති රඤ්ඤා එව දින්නං යානන්තරං සන්ධාය චුත්තං. යො පන රාජකම්මිකෙහි අමච්චාදීහි යපිතො, අමච්චාදීනං එව වා භට්ටො හොති, තෙන තං තං අමච්චාදීමපි ආපුච්ඡතුං වට්ටනිති.

125. “ධජඛන්ධො” ති චුත්තත්තා අපාකට්ඨොරො පබ්බාජෙතඛිඛොති විඤ්ඤායති. තෙන වක්ඛති “යෙ පන අම්බලබුජාදිවොරකා” තිආදි. එවං ජානන්තීති “සීලවා ජාතො” ති ජානන්ති.

126. භින්දිත්වාති අන්ද්ඛන්ධනං භින්දිත්වා. ඡින්දිත්වාති සඛිඛලිකඛන්ධනං ඡින්දිත්වා. මුඤ්චිත්වාති රජ්ජුඛන්ධනං මුඤ්චිත්වා. විවරිත්වාති ගාමඛන්ධනාදීසු ගාමද්වාරාදීනි විවරිත්වා. අපස්සමානානං වා පලායතීති පුරිසගුත්තියං පුරිසානං ගොපකානං අපස්සමානානං පලායති.

129. පුරිමනයෙනෙවාති “කසාහතො කතදණ්ඩකම්මො” ති එත්ථ චුත්තනයෙනෙව.

130. පලාතොපිති ඉණස්සාමිකානං ආගමනං ඤත්වා භයෙන පලාතොපි ඉණායිකො. ගීවා හොති ඉණායිකභාවං ඤත්වා අනාදරෙන ඉණමුත්තකෙ හික්ඛුභාවෙ පවෙසිත්තා.

උපඩ්ඪුපඩ්ඪන්ති ථොකං ථොකං. දාතබ්බමෙවාති ඉණායිකෙන ධනං සම්පජ්ජතු වා, මා වා, දාතෙ සඋස්සාහෙනෙව භවිතබ්බං, අඤ්ඤෙහි ච හික්ඛුහි “මා ධුරං නික්ඛිපාහී”ති වත්වා සභායකෙහි භවිතබ්බන්ති දස්සෙති. ධුරනික්ඛෙපෙන හිස්ස භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බතා සියාති.

131. දාසචාරිත්තං ආරොපෙත්වා කීතොති ඉමිනා දාසභාවපරිමොචනත්ථාය කීතං නිවත්තෙති. තාදිසො හි ධනක්කීතොපි අදාසො එව. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 97) පන “දෙසචාරිත්තන්ති සාවනපණ්ණාරොපනාදිකං තං තං දෙසචාරිත්ත”න්ති චුත්තං. තත්ථ තත්ථ චාරිත්තවසෙනාති තස්මිං තස්මිං ජනපදෙ දාසපණ්ණස්සාපනාදිනා අදාසකරණනියාමෙන. අභිසෙකාදිසු සබ්බන්ධනාති මොවාපෙත්ති, තං සන්ධාය “සබ්බසාධාරණෙන”ති චුත්තං.

සවෙ සයමෙව පණ්ණං ආරොපෙත්ති, න වට්ඨති තා භුජස්සිත්ථියො “මයමිපි වණ්ණදාසියො හොමා”ති අත්තනො රක්ඛණත්ථාය සයමෙව රාජ්ජනං දාසිපණ්ණෙන අත්තනො නාම. ලිබාපෙත්ති, තාසං පුත්තාපි රාජදාසාව හොන්ති, තස්මා තෙ පබ්බාපෙතුං න වට්ඨති. තෙහි අදින්නා න පබ්බාපෙතබ්බාති යත්තකා තෙසං සාමිනො, තෙසු එකෙන අදින්නෙපි න පබ්බාපෙතබ්බා. භුජස්සෙ කත්වා පන පබ්බාපෙතුං වට්ඨති යස්ස විහාරස්ස තෙ ආරාමිකා දින්නා, තස්මිං විහාරෙ සඬ්ඝං ඤාපෙත්වා ථාතිකම්මෙන ධනාදිං කත්වා භුජස්සෙ කත්වා පබ්බාපෙතුං වට්ඨති. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 97) පන “දෙවදාසිපුත්තෙ වට්ඨති ලිබිතං. ‘ආරාමිකඤ්ඤෙව පබ්බාපෙතුකාමො, අඤ්ඤමෙකං දත්වා පබ්බාපෙතබ්බ’න්ති චුත්තං. මහාපච්චරිවාදස්ස අයමධ අධිප්පායො, ‘හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ආරාමිකෙ දෙමා’ති දින්නත්තා න තෙ තෙසං දාසා, ‘ආරාමිකො ච නෙව දාසො න භුජස්සො’ති වත්තබ්බතො න දාසොති ලිබිතං. තක්කාසිඤ්චනං සිහළදීපෙ චාරිත්තං, තෙ ච පබ්බාපෙතබ්බා සඬ්ඝස්සාරාමිකත්තා. නිස්සාමිකං දාසං අත්තනාපි භුජස්සං කාතුං ලහතී”ති චුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.97) පන “තක්කං සීසෙ ආසිත්තකසදිසාව හොන්තිති යථා අදාසෙ කරොන්තා තක්කෙන සීසං ධොවිත්වා අදාසං කරොන්ති, එවං ආරාමිකවචනෙන දින්නත්තා අදාසාව තෙති අධිප්පායො. ‘තක්කාසිඤ්චනං පන සිහළදීපෙ චාරිත්ත’න්ති වදන්ති. නෙව පබ්බාපෙතබ්බොති චුත්තන්ති කප්පියවචනෙන දින්නෙපි සඬ්ඝස්ස

ආරාමිකදාසත්තා එවං වුත්ත”න්ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියමපි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.97) “තක්කං සීසෙ ආසිත්තකසදිසාව හොන්තීති කෙසුචි ජනපදෙසු අදාසෙ කරොන්තා තක්කං සීසෙ ආසිඤ්චන්ති, තෙන කිර තෙ අදාසා හොන්ති, එවමිදමපි ආරාමිකවචනෙන දින්නමිපිති අධිප්පායො. තථා දින්නෙපි සඬ්ඝස්ස ආරාමිකදාසො එවාති ‘නෙව පබ්බාපෙතබ්බො’ති වුත්තං. ‘තාවකාලිකො නාම’ති වුත්තත්තා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා වා පච්ඡාපි ගහෙතුකාමතාය වා දින්නං සබ්බං තාවකාලිකමෙවාති ගහෙතබ්බං. නිස්සාමිකදාසො නාම යස්ස සාමිකුලං අඤ්ඤාතිකං මරණෙන පරික්ඛිණං, න කොචි තස්ස දායාදො, සො පන සමානජාතිකෙහි වා නිවාසගාමවාසීහි වා ඉස්සරෙහි වා භුජිස්සො කතොව පබ්බාපෙතබ්බො. දෙවදාසාපි දාසා එව. තෙ හි කත්ථවි දෙසෙ රාජදාසා හොන්ති, කත්ථවි විහාරදාසා වා, තස්මා පබ්බාපෙතුං න වට්ඨති”ති වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.97) පන “නිස්සාමිකදාසො නාම යස්ස සාමිකා සපුත්තදාරා මතා හොන්ති, න කොචි තස්ස පරිග්ගාහකො, සොපි පබ්බාපෙතුං න වට්ඨති, තං පන අත්තනාපි භුජිස්සං කාතුං වට්ඨති. යෙ වා පන තස්මිං රට්ඨෙ සාමිනො, තෙහිපි කාරාපෙතුං වට්ඨති, ‘දෙවදාසිපුත්තං පබ්බාපෙතුං වට්ඨති’ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. ‘දාසස්ස පබ්බපිත්වා අත්තනො සාමිකෙ දිස්වා පලායන්තස්ස ආපත්ති නත්ථි’ති වදන්ති”ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියං පන “දාසමිපි පබ්බාපෙත්වා සාමිකෙ දිස්වා පටිච්ඡාදනත්ථං අපනෙන්නො පදවාරෙන අදින්නාදානාපත්තියා කාරෙතබ්බො, දාසස්ස පන පලායනො අනාපත්ති”ති වුත්තං.

132. හත්ථවිජින්නකාදිවත්ථුසු කණ්ණමුලෙති සකලස්ස කණ්ණස්ස ඡෙදං සන්ධායාහ. කණ්ණසක්ඛලිකායාති කණ්ණවුලිකාය. යස්ස පන කණ්ණාවට්ටෙති හෙට්ඨා කුණ්ඩලාදිධ්වනජ්ඣද්දං සන්ධාය වුත්තං. “තඤ්ඤි සඬ්ඝට්ඨනක්ඛමං. අප්පදකෙති අප්පදනාසිකට්ඨිකොටියං. තතො හි උද්ධං න විච්ඡින්නදිතුං සක්කා හොති. සන්ධෙතුන්ති අවිරූපසණ්ඨානං සන්ධාය වුත්තං, විරූපං පන පරිසද්ධසකං ආපාදෙති.

බුජ්ජසරීරොති වඬිකසරීරො. බුහ්මුනො විය උජුකං ගත්තං සරීරං යස්ස සො බුහ්මුජුගත්තො, හගවා. අවසෙසො සත්තොති ඉමිනා ලක්ඛණෙන රහිතසත්තො. එතෙන යපෙත්වා මහාපුරිසං චක්කවත්තිඤ්ච ඉතරෙ සත්තා බුජ්ජසක්ඛිකාති දස්සෙති. යෙහුයොන හි සත්තා ඛන්ධෙ කටියං ඡාණුසුති තීසු යානෙසු නමන්ති, තෙ කටියං නමන්තා පච්ඡතො නමන්ති, ද්වීසු යානෙසු නමන්තා පුරතො නමන්ති, දීඝසරීරා පන එකෙන පස්සෙන වඬිකා හොන්ති, එකෙ මුඛං උන්නාමෙත්වා නක්ඛත්තාති ගණයන්තා විය වරන්ති, එකෙ අප්පමංසලොහිතා සුලසදිසා හොන්ති, එකෙ පුරතො පබ්භාරා හොන්ති,

පවෙධමානා ගච්ඡන්ති. පරිවට්ඨමොති සමන්තතො වට්ටකායො. එතෙන එවරුපා එව වාමනකා න වට්ටන්තිති දස්සෙති.

133. අට්ඨසිරාවම්මසරීරොති අට්ඨසිරාවම්මමත්තසරීරො. කුටකුටසීසොති අනෙකෙසු යානෙසු පිණ්ඩිතමංසතං දස්සෙතුං ආමෙඨිතං කතං. තෙනාහ “තාලඵලපිණ්ඩිසදිසෙනා”ති. තාලඵලානං මඤ්ජරී පිණ්ඩි නාම. අනුපුබ්බතනුකෙන සීසෙනාති චෙතියපුපිකා විය කමෙන කීසෙන සීසෙන. මහාවෙළුපබ්බං විය ආදිතො පටියාය යාව පරියොසානා අවිසමුද්දෙන සීසෙන සමන්තාගතො නාලිසීසො නාම. කප්පසීසොති ගජමත්ථකං විය ද්විධා හින්තසීසො. “කණ්ණිකකෙසො වා”ති ඉමස්ස විවරණං “පාණකෙහි”තිආදි. මක්කටස්සෙව නලාටෙපි කෙසානං උට්ඨිතභාවං සන්ධායාහ “සීසලොමෙහි”තිආදි.

මක්කටහමුකොති නලාටලොමෙහි අවිහත්තලොමහමුකො. අක්ඛිවක්කෙහිති අක්ඛිමණ්ඩලෙහි. කෙකරොති තිරියං පස්සනකො. උදකතාරකාති ඔලොකෙන්තානං උදකෙ පටිබ්බිකවිජායා. උදකබුබ්බලන්ති කෙවි. අක්ඛිතාරකාති අහිමුබ්බෙ යිතානං ඡායා. අක්ඛිහණ්ඩකාතිපි වදන්ති. අතිපිඨගලක්ඛි මජ්ජාරක්ඛි. මධුපිඨගලන්ති මධුවණ්ණපිඨගලං. නිප්පබ්බමක්ඛිති එත්ථ පබ්බම-සද්දො අක්ඛිදලලොමෙසු නිරුල්භො, තදභාවා නිප්පබ්බමක්ඛි. අක්ඛිපාකෙනාති අක්ඛිදලපරියන්තෙසු පුත්තිතාපජ්ජනරොගෙන.

විපිටනාසිකොති අනුන්තතනාසිකො. පටඨගමණ්ඩුකො නාම මහාමුබ්බමණ්ඩුකො. හින්තමුබ්බොති උපක්කමුබ්බපරියොසානො, සබ්බදා විවට්ඨමුබ්බො වා. වඩ්ඪකමුබ්බොති එකපස්සෙ අපක්කම්ම යිතහෙට්ඨිමහනුකට්ඨිකො. ඔට්ඨවිජින්නකොති උභොසු ඔට්ඨෙයු යත්ථ කත්ථවි ඡාතියා වා පච්ඡා වා සත්ථාදිනා අපනීතමංසෙන ඔට්ඨෙයන සමන්තාගතො. එළමුබ්බොති නිව්චපග්ගරිතලාලාමුබ්බො.

හින්තගලොති අවනතගලො. හින්තඋරොති අතිනින්තඋරමජ්ඣො. එවං හින්තපිට්ඨිති. සබ්බඤ්ඤෙතන්ති “කච්ඡුගත්තො”තිආදිං සන්ධායා වුත්තං. එත්ථ ව විනිවිජයො කුටියාදීසු වුත්තො එවාති ආහ “විනිවිජයො”තිආදි.

වාතණ්ඩිකොති අණ්ඩකෙසු වුද්ධිරොගෙන සමන්තාගතො, අණ්ඩවාතරොගෙන උද්ධුතබ්බණ්ඩකොසෙන සමන්තාගතො වා. යස්ස නිවාසනෙන පටිවිජන්තම්පි උණ්ණතං පකාසති, සොව න පබ්බාපෙතබ්බො. විකටොති තිරියං ගමනපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස වඩ්ඪකමතො ඡාණුකා බහි නිගච්ඡන්ති. සඩ්ඨපිට්ඨොති ගච්ඡතො පරිවත්තනපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස

වච්ඡාමනො ජාණ්ණකා අත්තො පටිසන්ති. මහාජඤ්ඤාති පුලපඤ්ඤා. මහාපාදොති මහත්තෙන පාදතලෙන යුත්තො. පාදවෙමජ්ඣෙති පිට්ඨිපාදවෙමජ්ඣෙ. එතෙන අග්ගපාදො ව පණ්හි ව සද්දසාවාති දස්සෙති.

134. මජ්ඣෙක සංකුට්ඨපාදත්තාති කුණ්ඨපාදතාය කාරණං දස්සෙති, අග්ගෙ සංකුට්ඨපාදත්තාති කුණ්ඨපාදතාය. කුණ්ඨපාදස්සෙව වච්ඡාමනවිභාවනං “පිට්ඨිපාදග්ගෙන වච්ඡාමන්තො”ති. “පාදස්ස ඛාහිරන්තෙනා”ති ව “අභිභන්තරන්තෙනා”ති ව ඉදං පාදතලස්ස උභොහි පරියන්තෙහි වච්ඡාමනං සන්ධාය වුත්තං.

මම්මනන්ති බලිතවචනං, යො එකමෙවක්ඛරං චතුපඤ්ඤවක්ඛන්තුං වදති, තස්සෙතං අධිවචනං, යානකරණවිසුද්ධියා අභාවෙන අනුට්ඨක්ඛරවචනං. වචනානුකරණෙන හි යො “මම්මනො”ති වුත්තො. යො ව කරණසම්පන්නොපි එකමෙවක්ඛරං හික්කාරබහුසො වදති, සොපි ඉධෙව සඬගස්සෙති. යො වා පන තං නිග්ගහෙත්වාපි අනාමෙඛිතක්ඛරමෙව සිලීලං සිලිට්ඨවචනං වත්තුං සමත්ථො, සො පබ්බාපෙතබ්බො. ආපත්තිතො න මුච්චන්තිති ඤත්වා කරොන්තාව න මුච්චන්ති. ජීවිතන්තරායාදිආපදාසු අරුචියා කායසාමග්ගිං දෙන්තස්ස අනාපත්ති.

135. අභබ්බපුග්ගලකථාසු “යො කාලපක්ඛෙ ඉත්ථි හොති, ජුණ්හපක්ඛෙ පුරිසො, අයං පක්ඛපණ්ඩකො”ති කෙච්චි වදන්ති. අට්ඨකථායං පන “කාලපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, ජුණ්හපක්ඛෙ පනස්ස පරිලාහො වූපසම්මති”ති අපණ්ඩකපක්ඛෙ පරිලාහවූපසමස්සෙව වුත්තත්තා පණ්ඩකපක්ඛෙ උස්සන්තපරිලාහතා පණ්ඩකභාවාපත්තිති විඤ්ඤායතිති විමංසිත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බං. ඉත්ථිභාවො පුම්භාවො වා නත්ථි එතස්සාති අභාවකො. “තස්මිංයෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා වාරිතාති එත්ථ අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බාපෙත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතබ්බො”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කෙච්චි පන “අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බජිතො සචෙ කිලෙසක්ඛයං පාපුණාති, න නාසෙතබ්බො”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං. පණ්ඩකස්ස හි කිලෙසක්ඛයාසම්භවතො, ඛිණ්ණකිලෙසස්ස ව පණ්ඩකභාවානාපඅආතො. අහෙතුකපටිසන්ධිකථායඤ්ඤා අවිසෙසෙන පණ්ඩකස්ස අහෙතුකපටිසන්ධිතා වුත්තා, ආසිත්තඋසුයපක්ඛපණ්ඩකානඤ්ඤා පටිසන්ධිතො පට්ඨායෙව පණ්ඩකභාවො, න පවත්තියංයෙව වදන්ති. තෙනෙව අහෙතුකපටිසන්ධිනිද්දෙසෙ ජච්චන්ධබ්බිරාදයො විය පණ්ඩකො ජාතිසද්දෙන විසෙසෙත්වා න නිද්දිට්ඨො. චතුත්ථපාරාජිකසංවණ්ණනායඤ්ඤා (පාරා. අට්ඨ. 2.233) අභබ්බපුග්ගලෙ දස්සෙන්නෙන පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොඛාඤ්ඤානකා තයො වත්ථුච්චන්තා අහෙතුකපටිසන්ධිකා, තෙසං සග්ගො අවාරිතො, මග්ගො පන වාරිතොති

අවිසේසනො චුත්තන්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.109) ආගතං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.109) පන පණ්ඩකචන්ද්‍රස්මිං ආසිත්තඋසුයපක්ඛපණ්ඩකා තයොපි පුරිසභාවලිඬගාදියුත්තා අහෙතුකපටිසන්ධිකා, තෙ ව කිලෙසපරියුට්ඨානස්ස බලවතාය නපුංසකපණ්ඩකසදිසත්තා “පණ්ඩකා”ති චුත්තා, තෙසු ආසිත්තඋසුයපණ්ඩකානං ද්විත්තං කිලෙසපරියුට්ඨානං යොනිසොමනසිකාරාදීහි විතික්කමතො නිවාරෙතුමපි සක්කා, තෙන තෙ පබ්බාපේතබ්බාති චුත්තා. පක්ඛපණ්ඩකස්ස පන කාළපක්ඛෙ උම්මාදො විය කිලෙසපරිලාභො අවත්ථරන්තො ආගච්ඡති, විතික්කමං පත්වා එව ව නිවත්තති, තස්මා තස්මිං පක්ඛෙ සො න පබ්බාපේතබ්බොති චුත්තො, තදෙනං විභාගං දස්සෙතුං “යස්ස පරෙස”න්ති චුත්තං. තත්ථ ආසිත්තස්සාති මුඛෙ ආසිත්තස්ස අත්තනොපි අසුචිමුච්චනෙන පරිලාභො වූපසම්මති. උසුයාය උප්පන්නායාති උසුයාය වසෙන අත්තනො සෙවෙතුකාමතාරාගෙ උප්පන්නෙ අසුචිමුත්තියා පරිලාභො වූපසම්මති.

“බ්‍රිජානි අපනීතානි”ති චුත්තත්තා බ්‍රිජෙසු ධීතෙසු නිමිත්තමත්තෙ අපනීතෙ පණ්ඩකො න භොති. භික්ඛුනොපි අනාබාධපච්චයා තදපනයනෙ ථුල්ලච්චයමෙව, න පණ්ඩකත්තං. බ්‍රිජෙසු පන අපනීතෙසු අඬගජාතමපි රාගෙන කම්මනියං න භොති, පුමභාවො විගච්ඡති, මස්සආදිපුරිසලිඬගමපි උපසම්පදාපි විගච්ඡති, කිලෙසපරිලාභොපි දුන්නිවාරවිතික්කමො භොති නපුංසකපණ්ඩකස්ස විය, තස්මා ඊදිසො උපසම්පන්නොපි නාසෙතබ්බොති වදන්ති. යදි එවං කස්මා බ්‍රිජද්ධරණෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤත්තන්ති? එත්ථ තාව කෙච්චි වදන්ති “පඤ්ඤත්තමෙවෙනං භගවතා ‘පණ්ඩකො භික්ඛෙවෙ අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ති චුත්තත්තා”ති. කෙච්චි පන “යස්මා බ්‍රිජද්ධරණක්ඛණෙ පණ්ඩකො න භොති, තස්මා තස්මිං බ්‍රිජෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤත්තං. යස්මා පන සො උද්ධට්ඨිජො භික්ඛු අපරෙත සමයෙන චුත්තනයෙන පණ්ඩකත්තං ආපජ්ජති, අභාවකො භොති, උපසම්පදාය අවත්ථු, තතො එව වස්ස උපසම්පදා විගච්ඡති, තස්මා එස පණ්ඩකත්තුපගමනකාලතො පට්ඨාය ජාතියා නපුංසකපණ්ඩකෙන සද්ධිං යොජේත්වා ‘උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ති අභබ්බොති චුත්තො, න තතො පුබ්බෙ. අයඤ්ච කිඤ්චාපි සහෙතුකො, භාවක්ඛයෙන පනස්ස අහෙතුකසදිසතාය මග්ගොපි න උප්පජ්ජති”ති වදන්ති. අපරෙ පන “පබ්බජ්ජතො පුබ්බෙ උපක්කමෙන පණ්ඩකභාවමාපන්නං සන්ධාය ‘උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ති චුත්තං, උපසම්පන්නස්ස පන පච්ඡා උපක්කමෙන උපසම්පදාපි න විගච්ඡති”ති, තං න යුත්තං. යදග්ගෙන භි

පබ්බජ්ජතො පුබ්බෙ උපක්කමෙන අභබ්බො හොති, තදග්ගෙන පච්ඡාපි හොතිති විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

ඉත්ථත්තාදි භාවො නත්ථි එතස්සාති අභාවකො. පබ්බජ්ජා න වාරිත්තාති එත්ථ පබ්බජ්ජාග්ගහණෙනෙව උපසම්පදාපි ගතිතා. තෙනාහ “යස්ස චෙත්ථ පබ්බජ්ජා වාරිතා”තිආදි. තස්මිං යෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා වාරිත්තාති එත්ථ පන අපණ්ඩකපක්ඛෙපි පබ්බජ්ජාමත්තමෙව ලහති, උපසම්පදා පන තදාපි න වට්ටති, පණ්ඩකපක්ඛෙ පන ආගතො ලිඛිගනාසනාය නාසෙතබ්බොති චෙදිතබ්බන්ති වුත්තං.

136. උභතොඛ්‍යාඤ්ජනමස්ස අත්ථිති උභතොඛ්‍යාඤ්ජනකොති ඉමිනා අසමානාධිකරණවිසයො බාහිරත්ථසමාසොයං, පුරිමපදෙ ව විහත්තිඅලොපොති දස්සෙති. ඛ්‍යාඤ්ජනන්ති චෙත්ථ පුරිසනිමිත්තං ඉත්ථිතිමිත්තඤ්ච අධිජ්ජෙතං. අථ උභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස එකමෙව ඉන්ද්‍රියං හොති, උදාහු ද්වෙති? එකමෙව හොති, න ද්වෙ. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “යස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං උජ්ජජ්ජති, තස්ස පුරිසින්ද්‍රියං උජ්ජජ්ජතීති, නො. යස්ස වා පන පුරිසින්ද්‍රියං උජ්ජජ්ජති, තස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං උජ්ජජ්ජතීති, නො”ති (යම. 3.ඉන්ද්‍රියයමක.188) එකස්මිං සන්තාතො ඉන්ද්‍රියභූතභාවද්වයස්ස උජ්ජත්තියා අභිධම්මෙ පටිසෙධිත්තා, තඤ්ච ඛො ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස පුරිසින්ද්‍රියන්ති. යදි එවං දුතියඛ්‍යාඤ්ජනස්ස අභාවො ආපජ්ජති ඉන්ද්‍රියඤ්ච ඛ්‍යාඤ්ජනස්ස කාරණං වුත්තං, තඤ්ච තස්ස නත්ථිති? වුව්වතෙ - න තස්ස ඉන්ද්‍රියං දුතියඛ්‍යාඤ්ජනකාරණං. කස්මා? සදා අභාවතො. ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස හි යදා ඉත්ථියා රාගචිත්තං උජ්ජජ්ජති, තදා පුරිසඛ්‍යාඤ්ජනං පාකටං හොති, ඉත්ථිඛ්‍යාඤ්ජනං පටිච්ඡන්තං ගුළ්භං හොති, තථා ඉතරස්ස ඉතරං. යදි ව තෙසං ඉන්ද්‍රියං දුතියඛ්‍යාඤ්ජනකාරණං භවෙය්‍ය, සදාපි ඛ්‍යාඤ්ජනද්වයං තිට්ඨෙය්‍ය, න පන තිට්ඨති, තස්මා චෙදිතබ්බමෙතං “න තස්ස තං ඛ්‍යාඤ්ජනකාරණං, කම්මසභායං පන රාගචිත්තමෙවෙත්ථ කාරණං”න්ති. යස්මා වස්ස එකමෙව ඉන්ද්‍රියං හොති, තස්මා ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො සයම්පි ගබ්භං ගණ්හාති, පරම්පි ගණ්හාපෙති. පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො පරං ගණ්හාපෙති, සයං පන න ගණ්හාතීති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.116) ආගතං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.116) පන - ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකොති ඉත්ථින්ද්‍රියයුත්තො, ඉතරො පන පුරිසින්ද්‍රියයුත්තො. එකස්ස හි භාවද්වයං සහ න උජ්ජජ්ජති යමකෙ (යම. 3.ඉන්ද්‍රියයමක.188) පටික්ඛිත්තත්තා. දුතියඛ්‍යාඤ්ජනං පන කම්මසභායෙන අකුසලචිත්තෙනෙව භාවරහිතං උජ්ජජ්ජති. පකතිත්ථිපුරිසානම්පි කම්මමෙව ඛ්‍යාඤ්ජනලිඛිගානං කාරණං, න භාවො තස්ස කෙනවි පච්චයෙන

පට්ඨානාංගය පට්ඨානාංගය අනුත්තරතා. කෙවලං භාවසහිතානංයෙව
බ්‍යාඤ්ජනලිඛිතානං පවත්තදස්සනත්ථං අට්ඨකථාසු (ධ. ස. අට්ඨ. 632-633)
“ඉත්ථිත්ථියං පට්ඨිව ඉත්ථිලිඛිතාදීනි”තිආදිනා ඉත්ථියස්ස
බ්‍යාඤ්ජනකාරණත්තෙන වුත්තං. ඉධ පන අකුසලබලෙන ඉත්ථියං විනාපි
බ්‍යාඤ්ජනං උප්පජ්ජති වෙදිතබ්බං. උභින්නම්පි වෙ තෙසං
උභතොබ්‍යාඤ්ජනකානං. යදා ඉත්ථියා රාගො උප්පජ්ජති, තදා පුරිසබ්‍යාඤ්ජනං
පාකටං හොති, ඉතරං පට්ඨිජන්තං. යදා පුරිසෙ රාගො උප්පජ්ජති, තදා
ඉත්ථිබ්‍යාඤ්ජනං පාකටං හොති, ඉතරං පට්ඨිජන්තන්ති ආගතං.

137. ථෙය්‍යාය සංවාසො එතස්සාති ථෙය්‍යසංවාසකො. සො ච න
සංවාසමත්තස්සෙව ථෙතකො ඉධාධිප්පෙතො, අථ ඛො ලිඛිගස්ස තද්දහස්ස ච
ථෙතකොපිති ආහ “තයො ථෙය්‍යසංවාසකා”තිආදි. න යථාච්ඡිඨං වන්දනං
සාදියතීති යථාච්ඡිඨං භික්ඛුනං වා සාමණෙරානං වා වන්දනං න සාදියති.
යථාච්ඡිඨං වන්දනං සාදියතීති අත්තනා මුසාවාදං කත්වා දස්සිතවස්සානුරූපං
යථාච්ඡිඨං වන්දනං සාදියති. භික්ඛුවස්සගණනාදිකොති ඉමිනා න
එකකම්මාදිකොව ඉධ සංවාසො නාමාති දස්සෙති.

138. රාජ...පෙ.... භයෙනාති එත්ථ භය-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො
“රාජභයෙන දුබ්භික්ඛභයෙන”තිආදිනා. සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො
සුද්ධමානසොති රාජභයාදිහි ගහිතලිඛිගතාය සො සුද්ධමානසො යාව සංවාසං
නාධිවාසෙතිති අත්ථො. යො හි රාජභයාදිං විනා කෙවලං භික්ඛු වඤ්චෙත්වා
තෙහි සද්ධිං සංවසිතුකාමතාය ලිඛිගං ගණ්හාති, සො අසුද්ධචිත්තතාය
ලිඛිගග්ගහණෙනෙව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොති. අයං පන තාදිසෙන
අසුද්ධචිත්තෙන භික්ඛු වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවතො යාව සංවාසං
නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න හොති. තෙනෙව “රාජභයාදිහි
ගහිතලිඛිගතං ‘ගිහී මං සමණොති ජානන්තු’ති වඤ්චනචිත්තෙ සතිපි භික්ඛුනං
වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවා දොසො න ජාතො”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං.
කෙවි පන “වූපසන්තභයනා ඉධ සුද්ධචිත්තතා”ති වදන්ති, එවඤ්ච සති සො
වූපසන්තභයො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතීති
අයමත්ථො විඤ්ඤායති. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථෙ විඤ්ඤායමානෙ අවූපසන්තභයස්ස
සංවාසසාදියනෙපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතීති ආපජ්ජෙය්‍ය, න ච
අට්ඨකථායං අවූපසන්තභයස්ස සංවාසසාදියනෙපි අථෙය්‍යසංවාසකතා
දස්සිතා. සබ්බපාසණ්ඨියහත්තාති භුඤ්ජන්තොති ච ඉමිනා අවූපසන්තභයෙනෙපි
සංවාසං අසාදියන්තෙනෙව භවිතබ්බන්ති දීපෙති. තෙනෙව තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු
වුත්තං “යස්මා විහාරං ආගන්ත්වා සඬ්ඝිකං ගණ්හන්තස්ස සංවාසං පරිහරිතුං
දුක්කරං, තස්මා ‘සබ්බපාසණ්ඨියහත්තාති භුඤ්ජන්තො’ති ඉදං වුත්තං”න්ති.
තස්මා රාජභයාදිහි ගහිතලිඛිගතායෙවත්ථ සුද්ධචිත්තතාති ගහෙතබ්බං.

සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානීති සබ්බසාමයිකානං සාධාරණං කත්වා විචිචතුක්කාදිසු යපෙත්වා දාතබ්බහත්තානි. කායපරිහාරියානීති කායෙන පරිහරිතබ්බානි. අබ්භුග්ගච්ඡන්තීති අභිමුඛං ගච්ඡන්ති. කම්මන්තානුට්ඨානෙනානි කසිගොරක්ඛාදිකම්මාකරණෙන. තදෙව පත්තවීවරං ආදාය විහාරං ගච්ඡන්ති වීවරානි නිවාසනපාරුපනවසෙන ආදාය, පත්තඤ්ච අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා විහාරං ගච්ඡති.

නාපි සයං ඡානාතීති ‘‘යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම භොතී’’ති වා ‘‘එවං කාතුං න ලහතී’’ති වා ‘‘එවං පබ්බජිතො සමණො නාම න භොතී’’ති වා න ඡානාති. යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම භොතීති ඉදං පන නිදස්සනමත්තං. අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවාති ඉමිනා උපසම්පන්නකාලෙ සුත්වා සචෙපි නාරොචෙති, ථෙය්‍යසංවාසකො න භොතීති දීපෙති.

සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය...පෙ.... ථෙය්‍යසංවාසකො න භොතීති ඉදං භික්ඛුහි දිත්තලිඛිගස්ස අපරිච්චත්තත්තා න ලිඛිගත්ථෙන්නකො භොති, ලිඛිගානුරූපස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තා නාපි සංවාසත්ථෙන්නකො භොතීති චුත්තං. එකො භික්ඛු කාසායෙ සඋස්සාභොව ඔදාතං නිවාසෙත්වාති එත්ථාපි ඉදමෙව කාරණං දට්ඨබ්බං. පරතො ‘‘සාමණෙරො සලිඬිගෙ යීතො’’තිආදිනා සාමණෙරස්ස චුත්තවිධානෙසුපි අථෙය්‍යසංවාසපක්ඛෙ අයමෙව නයො. ‘‘භික්ඛුනියාපි එසෙව නයො’’ති චුත්තමෙවත්ථං ‘‘සාපි ගිහිභාවං පත්ථයමානා’’තිආදිනා විභාවෙති.

සචෙ කොචි වුඬ්ඨපබ්බජිතොති සාමණෙරං සන්ධාය චුත්තං. මහාපෙළාදිසුති එතෙන ගිහිසත්තකං දස්සිතං. සාමණෙරපටිපාටියා...පෙ.... ථෙය්‍යසංවාසකො න භොතීති එත්ථ කිඤ්චාපි ථෙය්‍යසංවාසකො න භොති, පාරාජිකං පන ආපජ්ජතියෙව. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.110) චුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.110) පන – ථෙය්‍යාය ලිඛිගග්ගහණමත්තම්පි ඉධ සංවාසො එවාති ආහ ‘‘තයො ථෙය්‍යසංවාසකා’’ති. න යථාචුඬ්ඨං වන්දනන්ති භික්ඛූනං සාමණෙරානං වා වන්දනං න සාදියති. යථාචුඬ්ඨං වන්දනන්ති අත්තනා මුසාවාදෙන දස්සිතවස්සක්කමෙන භික්ඛූනං වන්දනං සාදියති. දහරසාමණෙරො පන වුඬ්ඨසාමණෙරානං, දහරභික්ඛු ව වුඬ්ඨානං වන්දනං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න භොති. ඉමස්මිං අත්ථෙති සංවාසත්ථෙන්නකත්ථෙ. භික්ඛුවස්සානීති ඉදං සංවාසත්ථෙන්නක චුත්තපාඨවසෙන චුත්තං, සයමෙව පන පබ්බජිත්වා සාමණෙරවස්සානි ගණන්තොපි උභයත්ථෙන්නකො එව. න කෙවලඤ්ච පුරිසොව, ඉත්ථිපි

හික්ඛුනිසු එවං පටිපජ්ජති, ථෙය්‍යසංවාසිකාව. ආදිකම්මිකාපි චෙත්ථ න මුච්චන්ති. උපසම්පන්නෙසු එව පඤ්ඤත්තාපත්තිං පටිච්ච ආදිකම්මිකා චුත්තා, තෙනෙවෙත්ථ ආදිකම්මිකොපි න මුත්තො.

රාජ...පෙ.... භයෙනාති එත්ථ භය-සද්දො පච්චෙකං යොජෙනබ්බො. යාව සො සුද්ධමානසොති “ඉමිනා ලිඬගෙන හික්ඛු වඤ්චෙත්වා තෙහි සංවසිස්සාමි”ති අසුද්ධචිත්තාභාවෙන සුද්ධචිත්තො. තෙන හි අසුද්ධචිත්තෙන ලිඬගෙ ගහිතමත්තෙ පච්ඡා හික්ඛුහි සහ සංවසතු වා මා වා, ලිඬගත්ථෙන්නකො හොති. පච්ඡා සංවසන්නොපි අභබ්බො භුත්වා සංවසති, තස්මා උභයත්ථෙන්නකොපි ලිඬගත්ථෙන්නකෙ එව පච්ඡතිති වෙදිතබ්බං. යො පන රාජාදිභයෙන සුද්ධචිත්තොව ලිඬගං ගහෙත්වා විචරන්නො පච්ඡා “හික්ඛුවස්සාති ගණෙත්වා ජීවස්සාමි”ති අසුද්ධචිත්තං උජ්ජාදෙති, සො චිත්තුජ්ජාදමත්තෙන ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති සුද්ධචිත්තෙන ගහිතලිඬගත්තා. සථෙ පන සො හික්ඛුනං සන්තිකං ගන්ත්වා සාමණෙරවස්සගණනාදිං කරොති, තදා සංවාසත්ථෙන්නකො, උභයත්ථෙන්නකො වා හොතිති දට්ඨබ්බං. යං පන පරතො “සහ ධුරනික්ඛෙපෙන අයම්පි ථෙය්‍යසංවාසකොවා”ති චුත්තං, තං හික්ඛුහි සඬගම්ම සංවාසාධිවාසනවසෙන ධුරනික්ඛෙපං සන්ධාය චුත්තං. තෙන චුත්තං “සංවාසං නාධිවාසෙති, යාවා”ති, තස්ස තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න චුච්චතීති සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො. එත්ථ ච වොරාදිභයං විනාපි කීළාධිජ්ජායෙන ලිඬගං ගහෙත්වා හික්ඛුනම්පි සන්තිකෙ පබ්බජිතාලයං දස්සෙත්වා වන්දනාදිං අසාදියන්නොපි “සොහති නු බො මෙ පබ්බජිතලිඬග”න්තිආදිනා සුද්ධචිත්තෙන ගණන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතිති දට්ඨබ්බං.

සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානීති සබ්බසාමයිකානං සාධාරණං කත්වා පඤ්ඤත්තාති හත්තාති. ඉදඤ්ච හික්ඛුනඤ්ඤෙච නියමිතහත්තග්ගහණෙ සංවාසොපි සම්භවෙය්‍යාති සබ්බසාධාරණහත්තං චුත්තං. සංවාසං පන අසාදියිත්වා අහික්ඛුකච්ඡාරාදිසු විහාරහත්තාදීනි භුඤ්ජන්නොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති එව. කම්මන්තානුට්ඨානෙනාති කසිආදිකම්මාකරණෙන. පත්තච්චරං ආදායාති හික්ඛුලිඬගවසෙන සරීරෙන ධාරෙත්වා.

යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොතිති ඉදං නිදස්සනමත්තං. “ථෙය්‍යසංවාසකො”ති පන නාමං අජානන්නොපි “එවං කාතුං න වට්ටතී”ති වා “කරොන්නො සමණො නාම න හොති”ති වා “යදි ආරොචෙස්සාමි, ඡඩ්ඛයිස්සන්ති ම”න්ති වා “යෙන කෙනචි පබ්බජ්ජා මෙ න රුහතී”ති ජානාති, ථෙය්‍යසංවාසකො හොති. යො පන පට්ඨං “පබ්බජ්ජා එවං මෙ ගහිතා”ති සඤ්ඤී කෙවලං අන්තරා අත්තනො

සෙනවත්ථනිවාසනාදිවිජ්ජකාරං පකාසෙනුං ලජ්ජන්තො න කථෙති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො න භොති. අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවාති එත්ථ අවධාරණෙන උපසම්පන්නකාලෙ ථෙය්‍යසංවාසකලක්ඛණං ඤාත්වා වඤ්චනායපි නාරොවෙති, ථෙය්‍යසංවාසකො න භොතීති දීපෙති. සො හි සුද්ධවිත්තෙන ගහිතලිඬගත්තා ලිඬගත්ථෙන්නකො න භොති, ලද්ධුපසම්පදත්තා තදනුගුණස්සෙව සංවාසස්ස සාදිතත්තා සංවාසත්ථෙන්නකොපි න භොති. අනුපසම්පන්නො පන ලිඬගත්ථෙන්නකො භොති, සංවාසාරහස්ස ලිඬගස්ස ගහිතත්තා සංවාසසාදියනමත්තෙන සංවාසත්ථෙන්නකො භොති.

සලිඬගෙ ධීතොති සලිඬගභාවෙ ධීතො. ථෙය්‍යසංවාසකො න භොතීති හික්ඛුහි දින්නලිඬගස්ස අපරිච්චත්තත්තා ලිඬගත්ථෙන්නකො න භොති. හික්ඛුපටිඤ්ඤාය අපරිච්චත්තත්තා සංවාසත්ථෙන්නකො න භොති. යං පන මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) “ලිඬගානුරූපස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තා නාපි සංවාසත්ථෙන්නකො”ති කාරණං වුත්තං, තම්පි ඉදමෙව කාරණං සන්ධාය වුත්තං. ඉතරථා සාමණෙරස්සාපි හික්ඛුවස්සගණනාදීසු ලිඬගානුරූපසංවාසො එව සාදිතොති සංවාසත්ථෙන්නකතා න සියා හික්ඛුහි දින්නලිඬගස්ස උභින්නම්පි සාධාරණත්තා. යථා චෙත්ථ හික්ඛු, එවං සාමණෙරොපි පාරාජිකං සමාපන්නො සාමණෙරපටිඤ්ඤාය අපරිච්චත්තත්තා සංවාසත්ථෙන්නකො න භොතීති වෙදිතබ්බො. සොභතීති සම්පට්ච්ඡිත්වාති කාසාවධාරණෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා ගිහිභාවං සම්පට්ච්ඡිත්වා.

සචෙ කොච්චි වුඩ්ඪපබ්බජිතොති සාමණෙරං සන්ධාය වුත්තං. මහාපෙළාදීසුති විලිවාදිමයෙසු සරද්ථාරෙසු යපිතෙසු භත්තභාජනවිසෙසෙසු. එතෙන විහාරෙ හික්ඛුහි සද්ධිං වස්සගණනාදීනං අකරණං දස්සෙතීති වුත්තං.

139. තිත්ථියපක්කන්තකකථායං තෙසං ලිඬගෙ ආදින්නමත්තෙ තිත්ථියපක්කන්තකො භොතීති “තිත්ථියො භවිස්සාමී”ති ගතස්ස ලිඬගග්ගණෙනෙව තෙසං ලද්ධිපි ගහිතායෙව භොතීති කත්වා වුත්තං. කෙනච්චි පන “තෙසං ලිඬගෙ ආදින්නමත්තෙ ලද්ධියා ගහිතායපි අග්ගහිතායපි තිත්ථියපක්කන්තකො භොතී”ති වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. න හි “තිත්ථියො භවිස්සාමී”ති ගතස්ස ලිඬගසම්පට්ච්ඡන්නො අඤ්ඤං ලද්ධිග්ගණං නාම අත්ථී. ලිඬගසම්පට්ච්ඡන්නෙතෙව හි සො ගහිතලද්ධිකො භොති. තෙතෙව “විමංසනත්ථං කුසවීරාදීනි...පෙ.... යාව න සම්පට්ච්ඡති, තාව තං ලද්ධි රක්ඛති, සම්පට්ච්ඡිතමත්තෙ තිත්ථියපක්කන්තකො භොතී”ති වුත්තං. නග්ගොව ආජීවකානං උපස්සයං ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටන්ති “ආජීවකො භවිස්ස”න්ති අසුද්ධවිත්තෙන ගමනපච්චයා දුක්කටං වුත්තං. නග්ගෙන භුත්වා ගමනපච්චයාපි පදවාරෙ දුක්කටා න මුච්චති යෙවාති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.110) වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටි. මහාවග්ග 2.110) පන - තිත්ථියපක්කන්තකාදිකථාසු තෙසං ලිඛිගෙ ආදින්නමත්තෙති විමංසාදිඅධිප්පායං විනා “තිත්ථියො හවිස්සාමි”ති සන්නිට්ඨානවසෙන ලිඛිගෙ කායෙන ධාරිතමත්තෙ. සයමෙවාති තිත්ථියානං සන්නිකං අගන්ත්වා සයමෙව සඬ්ඝාරාමෙපි කුසවීරාදීනි නිවාසෙති. ආජීවකො හවිස්සන්ති...පෙ.... ගච්ඡති ආජීවකානං සන්නිකෙ තෙසං පබ්බජනවිධිනා “ආජීවකො හවිස්සාමි”ති ගච්ඡති. තස්ස හි තිත්ථියභාවුපගමනං පති සන්නිට්ඨානෙ විජ්ජමානෙපි “ගන්ත්වා හවිස්සාමි”ති පරිකප්පිතත්තා පදවාරෙ දුක්කටමෙව වුත්තං. දුක්කටන්ති පාළියා අවුත්තෙපි මෙටුනාදිසු වුත්තපුබ්බපයොගදුක්කටානුලොමතො වුත්තං. එතෙන ව සන්නිට්ඨානවසෙන ලිඛිගෙ සම්පට්ඨිතෙ පාරාජිකං, තතො පුරිමපයොගෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච වත්තබ්බමෙව. ථුල්ලච්චයක්ඛණෙ නිවත්තන්තොපි ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා මුච්චති එවාති දට්ඨබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං සඬ්ඝහෙදෙපි ලොහිතුප්පාදෙපි හික්ඛුනං පුබ්බපයොගාදිසු දුක්කටථුල්ලච්චයපාරාජිකාහි මුච්චනසීමා ව චෙදිතබ්බා. සාසනවිරුද්ධතායෙන්ථ ආදිකම්මිකානම්පි අනාපත්ති න වුත්තා. පබ්බජ්ජායපි අහබ්බතාදස්සන්ත්ථං පනෙතෙ අඤ්ඤෙ ව පාරාජිකකණ්ඨෙව විසුං සික්ඛාපදෙන පාරාජිකාදිං අදස්සෙත්වා ඉධ අහබ්බෙසු එව වුත්තාති චෙදිතබ්බං.

තං ලද්ධිති තිත්ථියවෙසෙ සෙට්ඨභාවග්ගහණමෙව සන්ධාය වුත්තං. තෙසඤ්චි තිත්ථියානං සස්සතාදිග්ගාහං ගණ්හන්තොපි ලිඛිගෙ අසම්පට්ඨිතෙ තිත්ථියපක්කන්තකො න භොති, තං ලද්ධිං අග්ගහෙත්වාපි “එතෙසං චතවරියා සුන්දරා”ති ලිඛිගං සම්පට්ඨිතන්තො තිත්ථියපක්කන්තකො භොති එව. ලද්ධියා අභාවෙනාති හික්ඛුභාවෙ සාලයතාය තිත්ථියභාවුපගමනලද්ධියා අභාවෙන. එතෙන ව ආපදාසු කුසවීරාදිං පාරුපන්තස්සපි නග්ගස්ස විය අනාපත්තිති දස්සෙති. උපසම්පන්නහික්ඛුනා කටීතොති එත්ථ සඬ්ඝහෙදකොපි උපසම්පන්නහික්ඛුනාව කටීතො, මාතුසාතකාදයො පන අනුපසම්පන්නෙතාතිපි දට්ඨබ්බන්ති ආගතං.

140. තිරවිජානකථායං “යො කොචි අමනුස්සජාතියො, සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ තිරවිජානගතොති චෙදිතබ්බො”ති එතෙන එසො මනුස්සජාතියො එව හගවතො සාසනෙ පබ්බජිතුං වා උපසම්පජ්ජිතුං වා ලහති, න තතො අඤ්ඤෙති දීපෙති. තෙනාහ හගවා “තුම්හෙ බොත්ථ නාගා අවිරුල්හිධම්මා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ”ති (මහාව. 111).

141. ආනන්තරියකථායං තිරවිජානාදිඅමනුස්සජාතිතො මනුස්සජාතිකානඤ්ඤෙව පුත්තෙසු මෙත්තාදයොපි තික්ඛවිසදා භොන්ති ලොකුත්තරගුණා වියාති ආහ “මනුස්සිත්ථිභූතා ජනිකා මාතා”ති. යථා මනුස්සානඤ්ඤෙව කුසලපවත්ති තික්ඛවිසදා, එවං අකුසලපවත්තිපිති ආහ

“සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙවා”තිආදි. අථ වා යථා සමානජාතියස්ස විකොපනෙ කම්මං ගරුතරං, න තථා විජාතියස්සාති ආහ “මනුස්සිත්ථිභූතා”ති. පුත්තසම්බන්ධෙන මාතූපිතූසමඤ්ඤා, දත්තකිත්තිමාදිවසෙනපි පුත්තවොහාරො ලොකෙ දිස්සති, සො ච බො පරියායතොති නිජපරියායසිද්ධතං දස්සෙතුං “ජනිකා මාතා”ති වුත්තං. යථා මනුස්සත්තභාවෙ ධීතස්සෙව කුසලධම්මානං තික්ඛවිසදුසුරභාවාපත්ති යථා තං තිණ්ණම්පි බොධිසත්තානං බොධිත්තයනිබ්බත්තියං, එවං මනුස්සත්තභාවෙ ධීතස්සෙව අකුසලධම්මානම්පි තික්ඛවිසදුසුරභාවාපත්තිති ආහ “සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙවා”ති. ආනන්තරියෙනාති එත්ථ වුතිඅනන්තරං නිරයෙ පටිසන්ධිඵලං අනන්තරං නාම, තස්මිං අනන්තරෙ ජනකත්තෙන නියුත්තං ආනන්තරියං, තෙන. අථ වා වුතිඅනන්තරං ඵලං අනන්තරං නාම, තස්මිං අනන්තරෙ නියුත්තං, තන්තිබ්බත්තෙන අනන්තරකරණසිලං, අනන්තරජපයොජනං වා ආනන්තරියං, තෙන ආනන්තරියෙන මාතූසාතකකම්මෙන. පිතුසාතකෙපි “යෙන මනුස්සභූතො ජනකො පිතා සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපිතො, අයං ආනන්තරියෙන පිතුසාතකකම්මෙන පිතුසාතකො”තිආදිනා සබ්බං වෙදිතබ්බත්ති ආහ “පිතුසාතකෙපි එසෙව නයො”ති.

පරිවත්තිතලිඬගම්පි මාතරං වා පිතරං වා ජීවිතා වොරොපෙන්තස්ස ආනන්තරියකම්මං භොතියෙව. සතිපි හි ලිඬගපරිවත්තෙ සො එව එකකම්මනිබ්බත්තො භවඬගජ්ජබන්ධො ජීවිතජ්ජබන්ධො, න අඤ්ඤාති. යො පන සයං මනුස්සො තිරච්ඡානභූතං පිතරං වා මාතරං වා, සයං වා තිරච්ඡානභූතො මනුස්සභූතං, තිරච්ඡානොයෙව වා තිරච්ඡානභූතං ජීවිතා වොරොපෙති, තස්ස කම්මං ආනන්තරියං න භොති, භාරියං පන භොති, ආනන්තරියං ආහච්චෙව තිට්ඨති. එළකචතුක්කං සඬගාමචතුක්කං චොරචතුක්කඤ්චෙත්ථ කථෙතබ්බං. “එළකං මාරෙමී”ති අභිසන්ධිනාපි හි එළකට්ඨානෙ ධීතං මනුස්සො මනුස්සභූතං මාතරං වා පිතරං වා මාරෙන්තො ආනන්තරියං චුසති මරණාධිජපායෙනෙව ආනන්තරියවත්ථුනො විකොපිතත්තා. එළකාභිසන්ධිනා, පන මාතාපිතිඅභිසන්ධිනා වා එළකං මාරෙන්තො ආනන්තරියං න චුසති ආනන්තරියවත්ථුනො අභාවතො. මාතාපිතිඅභිසන්ධිනා මාතාපිතරො මාරෙන්තො චුස්සතෙව. එස නයො ඉතරස්මිම්පි චතුක්කද්වයෙ. යථා ච මාතාපිතූසු, එවං අරහන්තෙසු එතාති චතුක්කාති වෙදිතබ්බාති. සබ්බත්ථ හි පුරිමං අභිසන්ධිවිත්තං අජ්ජමාණං, වධකචිත්තං, පන තදාරම්මණජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච පමාණං. කතානන්තරියකම්මො ච “තස්ස කම්මස්ස විපාකං පට්ඨාභෙස්සාමී”ති සකලචක්කවාලං මහාවෙනියජ්ජමාණෙහි කඤ්චනථුපෙහි පුරෙත්වාපි සකලචක්කවාලං පුරෙත්වා නිසින්තස්ස හික්ඛුසඬසස්ස මහාදානං දත්වාපි බුද්ධස්ස භගවතො

සඬ්ඝාටිකණ්ණං අමුඤ්චන්තො විවරිත්වාපි කායස්ස හෙදා නිරයමෙව උපපජ්ජති, පබ්බජ්ජඤ්ච න ලහති. පිතුසාතකෙ වෙසියා පුත්තොති උපලක්ඛණමත්තං, කුලිත්ථියා අතිවාරිනියා පුත්තොපි අත්තනො පිතරං අජානිත්වා සාන්තෙත්තොපි පිතුසාතකොව හොති.

අරහන්තසාතකකම්මෙ අවසෙසන්ති අනාගාමිආදිකං. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන තතියපාරාජිකවණ්ණනාතො ගහෙතබ්බො.

“දුට්ඨචිත්තෙනා”ති චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “වධකචිත්තෙනා”ති. වධකචෙතනාය හි දුසිතං චිත්තං ඉධ දුට්ඨචිත්තං නාම. ලොහිතං උප්පාදෙතීති එත්ථ තථාගතස්ස අහෙජ්ජකායනාය පරුපක්කමෙන වම්මච්ඡෙදං කත්වා ලොහිතපග්ගරණං නාම නත්ථී, සරිරස්ස පන අත්තොයෙව එකස්මිං යානෙ ලොහිතං සමොසරති, ආසාතෙන පකුප්පමානං සඤ්චිතං හොති. දෙවදත්තෙන පවිද්ධසිලතො හිජ්ජිත්වා ගතා සක්ඛලිකාපි තථාගතස්ස පාදන්තං පහරි, එරසුනා පහටො විය පාදො අත්තොලොහිතොයෙව අහොසි. ජීවකො පන තථාගතස්ස රුටියා සත්ථකෙන වම්මං ඡින්දිත්වා තම්භා යානා දුට්ඨලොහිතං නීහරිත්වා එාසුමකාසි, තෙනස්ස පුඤ්ඤකම්මමෙව අහොසි. තෙනාහ “ජීවකො වියා”තිආදි.

අථ යෙ පරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ චෙතියං ඡින්දන්ති, බොධිං ඡින්දන්ති, ධාතුම්හි උපක්කමන්ති, තෙසං කිං හොතීති? භාරියං කම්මං හොති ආනන්තරියසදිසං. සධාතුකං පන ථුපං වා පටිමං වා බාධමානං බොධිසාබං ඡින්දිතුං වට්ටති. සවෙපි තත්ථ නිලීනා සකුණා චෙතියෙ වච්චං පාතෙන්නි, ඡින්දිතුං වට්ටතියෙව. පරිභොගචෙතියතො හි සරිරචෙතියං ගරුතරං. චෙතියවත්ථුං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්තෙ බොධිමුලෙපි ඡින්දිත්වා හරිතුං වට්ටති. යා පන බොධිසාබා බොධිසරං බාධති, තං ගෙහරක්ඛණත්ථං ඡින්දිතුං න ලහති. බොධිඅත්ථාය හි ගෙහං, න ගෙහත්ථාය බොධි. ආසනසරෙපි එසෙව නයො. යස්මිං පන ආසනසරෙ ධාතු නිහිතා හොති, තස්ස රක්ඛණත්ථාය තං සාබං ඡින්දිතුං වට්ටති. බොධිපග්ගනත්ථං ඔජොහරණසාබං වා පුනිට්ඨානං වා ඡින්දිතුං වට්ටතියෙව, සත්ථු රුපකායපටිපග්ගනෙ විය පුඤ්ඤම්පි හොති.

සඬ්ඝහෙදෙ චතුන්තං කම්මානන්ති අපලොකනාදීනං චතුන්තං කම්මානං. අයං සඬ්ඝහෙදකොති පකතත්තං භික්ඛුං සන්ධාය චුත්තං. පුබ්බෙ එව පාරාජිකං සමාපන්නො වා වත්ථාදිදොසෙන විපන්නුපසම්පදො වා සඬ්ඝං ඡින්දන්තොපි ආනන්තරියං න ථුසති, සඬ්ඝො පන භින්නොව හොති, පබ්බජ්ජා වස්ස න වාරිතාති දුට්ඨබ්බං.

හික්ඛුනිදුසනෙ ඉච්ඡමානන්ති ඔදාතවත්ථවසනං ඉච්ඡමානං. තෙනෙවාහ “ගිහිභාවෙ සම්පට්ඨිකමත්තෙයෙවා”ති. නෙව පබ්බජ්ජා අත්ථිති යොජනා. යො ව පටික්ඛිත්තෙ අහබ්බෙ ව පුග්ගලෙ ඤත්වා පබ්බාපෙති, උපසම්පාදෙති වා, දුක්ඛං. අජානන්තස්ස සබ්බත්ථ අනාපත්තීති වෙදිතබ්බං.

142. ගබ්භමාසෙහි සද්ධිං වීසති වස්සානි අස්සානි ගබ්භවීසො. භායනවඩ්ඪනන්ති ගබ්භමාසෙසු අධිකෙසු උත්තරි භායනං, උග්ගෙසු වඩ්ඪනන්ති වෙදිතබ්බං. එකුනවීසතිවස්සන්ති ද්වාදස මාසෙ මාතුකුච්ඡිස්මි. වසිත්වා මහාපචාරණාය ජාතකාලතො පටියාය එකුනවීසතිවස්සං. පාටිපදදිවසෙහි පච්ඡිමිකාය වස්සුපගමනදිවසෙ. “තිංසරත්තිදිවො මාසො”ති (අ. නි. 3.71; 8.43; විහ. 1023) වචනතො “චත්තාරො මාසා පරිභායන්ති”ති වුත්තං. වස්සං උක්කඩ්ඪන්තිති වස්සං උද්ධං කඩ්ඪන්ති, තතියසංචච්ඡරෙ එකමාසස්ස අධිකත්තා මාසපරිච්ඡනවසෙන වස්සං උද්ධං කඩ්ඪන්තිති අත්ථො, තස්මා තතියො සංචච්ඡරො තෙරසමාසිකො හොති. සංචච්ඡරස්ස පන ද්වාදසමාසිකත්තා අටියාරසසු වස්සෙසු අධිකමාසෙ විසුං ගහෙත්වා “ඡ මාසා වඩ්ඪන්ති”ති වුත්තං. තතොති ඡමාසතො. නික්කඩ්ඪා හුත්වාති අධිකමාසෙහි සද්ධිං පරිපුණ්ණවීසතිවස්සන්තා නිබ්බෙමතිකා හුත්වා. යං පන වුත්තං තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු “අටියාරසන්තංයෙව වස්සානං අධිකමාසෙ ගහෙත්වා ගණිතත්තා සෙසවස්සද්වයස්සපි අධිකදිවසානි හොන්ති, තානි අධිකදිවසානි සන්ධාය ‘නික්කඩ්ඪා හුත්වා’ති වුත්ත”න්ති, තං න ගහෙතබ්බං. න හි ද්විසු වස්සෙසු අධිකදිවසානි නාම විසුං උපලබ්භන්ති තතියෙ වස්සෙ වස්සුක්කඩ්ඪනවසෙන අධිකමාසෙ පරිච්චත්තෙයෙව අතිරෙකමාසසම්භවතො, තස්මා ද්විසු වස්සෙසු අතිරෙකදිවසානි විසුං න සම්භවන්ති.

“තෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වා වීසති වස්සානි පරිපුණ්ණානි හොන්ති”ති කස්මා වුත්තං, එකුනවීසතිවස්සමිහි ව පුන අපරස්මි. වස්සෙ පක්ඛිත්තෙ වීසති වස්සානි පරිපුණ්ණානි හොන්තිති ආහ “එත්ථ පන...පෙ.... වුත්ත”න්ති. අනෙකත්ථත්තා නිපාතානං පන-සද්දො හිසද්දත්ථො, එත්ථ හිති වුත්තං හොති. ඉදඤ්ඨි වුත්තස්සෙවත්ථස්ස සමත්ථනවසෙන වුත්තං. ඉමිනා ව ඉමං දීපෙති – යං වුත්තං “එකුනවීසතිවස්සං සාමණෙරං නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසිං අතික්කමම පාටිපදදිවසෙ උපසම්පාදෙත්ති”ති, තත්ථ ගබ්භමාසෙපි ගහෙත්වා ද්විහි මාසෙහි අපරිපුණ්ණවීසතිවස්සං සන්ධාය “එකුනවීසතිවස්ස”න්ති වුත්තං, තස්මා අධිකමාසෙසු ද්විසු ගහිතෙසු එව වීසති වස්සානි පරිපුණ්ණානි නාම හොන්තිති. තස්මාති යස්මා ගබ්භමාසාපි ගණනුපගා හොන්ති, තස්මා. එකවීසතිවස්සො හොතිති ජාතදිවසතො පටියාය වීසතිවස්සො සමාතො ගබ්භමාසෙහි සද්ධිං එකවීසතිවස්සො හොති. අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති

උපජ්ඣායො, කම්මවාචාවරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙතීති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.406) ආගතං.

ගබ්භෙ සයිතකාලෙන සද්ධිං විසතිමං වස්සං පරිපුණ්ණමස්සාති ගබ්භවීසො. නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසීති සාවණමාසස්ස පුණ්ණමියා ආසාල්හීපුණ්ණමියා අනන්තරපුණ්ණමී. පාටිපදදිවසෙති පච්ඡිමිකාය වස්සුපනායිකාය, ද්වාදස මාසෙ මාතුකුච්ඡිස්මි. වසිත්වා මහාපචාරණාය ජාතං උපසම්පාදෙන්තීති අත්ථො. “තිංසරත්තිදිවො මාසො, ද්වාදසමාසිකො සංවච්ඡරො”ති වචනතො “චත්තාරො මාසා පරිභායන්ති”ති වුත්තං. වස්සං උක්කඩ්ඨන්තිති වස්සං උද්ධං කඩ්ඨන්ති, “එකමාසං අධිකමාසො”ති ඡඩ්ඨෙත්වා වස්සං උපගච්ඡන්තිති අත්ථො, තස්මා තතියො තතියො සංවච්ඡරො තෙරසමාසිකො හොති. තෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වාති නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසතො යාව ජාතදිවසභූතා මහාපචාරණා, තාව යෙ ද්වෙ මාසා අනාගතා, තෙසං අත්ථාය අධිකමාසතො ලද්ධෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වා. තෙනාහ “යො පචාරෙත්වා විසතිවස්සො භවිස්සතී”තිආදි. “නික්කඩ්ඨා හුත්වා”ති ඉදං අට්ඨාරසන්නං වස්සානං එව අධිකමාසෙ ගහෙත්වා තතො විසතියා වස්සෙසුපි වාතුද්දසීනං අත්ථාය චතුත්තං මාසානං පරිභාපනෙන සබ්බථා පරිපුණ්ණවිසතිවස්සතං සන්ධාය වුත්තං.

පචාරෙත්වා විසතිවස්සො භවිස්සතීති මහාපචාරණාදිවසෙ අතික්කන්තෙ ගබ්භවස්සෙන සහ විසතිවස්සො භවිස්සතීති අත්ථො. තස්මාති යස්මා ගබ්භමාසාපි ගණනුපගා හොන්ති, තස්මා. එකවිසතිවස්සොති ජාතියා විසතිවස්සං සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති උපජ්ඣායො, ආචරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙති. සොපීති උපසම්පාදෙන්තොපි අනුපසම්පන්නොති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.406) ආගතං.

එත්ථ සියා – අට්ඨකථාටිකාසු “අට්ඨාරසසු වස්සෙසු ඡ මාසා වඩ්ඨන්ති”ති වුත්තං, ඉදානි පන “එකුනවිසතියා වස්සෙසු සත්ත මාසා අධිකා”ති වදන්ති, කථමෙත්ථ විඤ්ඤාතබ්බන්ති? වුවවතෙ – අට්ඨකථාටිකාසු සාසනවොභාරෙන ලොකියගතිං අනුපගම්ම තීසු තීසු සංවච්ඡරෙසු මාසඡඩ්ඨනං ගහෙත්වා “අට්ඨාරසසු වස්සෙසු ඡ මාසා වඩ්ඨන්ති”ති වුත්තං, ඉදානි පන වෙදවොභාරෙන වන්දසුරියගතිසඩ්ඨානං තිථිං ගහෙත්වා ගණෙන්නො “එකුනවිසතියා වස්සෙසු සත්ත මාසා අධිකා”ති වදන්තිති, තං වස්සුපනායිකකථායං ආවි භවිස්සති.

143. මාතා වා මතා හොතීති සම්බන්ධො. සොයෙවාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො එව.

144. “එකසීමායඤ්ච අඤ්ඤෙපි භික්ඛු අත්ථිති ඉමිනා එකසීමායං භික්ඛුමහි අසති භණ්ඩුකම්මාරොචනකිච්චං නත්ථිති දස්සෙති. ඛණ්ඩසීමාය වා යත්වා නදීසමුද්දාදීනි වා ගත්ත්වා පබ්බාපේතබ්බොති එතෙන සබ්බෙ සිමට්ඨකභික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බා, අනාපුච්ඡා පබ්බාපේතුං න වට්ටතීති දීපෙති.

145. අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතනති අග්ගහිතඅග්ගං පිණ්ඩපාතං. සාමණෙරභාගසමකො ආමිසභාගොති එත්ථ කිඤ්චාපි සාමණෙරානං ආමිසභාගස්ස සමකමෙව දියමානත්තා විසුං සාමණෙරභාගො නාම නත්ථි, හෙට්ඨා ගච්ඡන්තං පන භත්තං කදාපී මන්දං භවෙය්‍ය, තස්මා උපරි අග්ගහෙත්වා සාමණෙරපාළියාව ගහෙත්වා දාතබ්බොති අධිප්පායො. නියතපබ්බජ්ජස්සෙව වායං භාගො දියති. තෙනෙව “අපක්කං පත්ත”න්තිආදි වුත්තං. අඤ්ඤෙ වා භික්ඛු දාතුකාමා හොන්තිති සම්බන්ධො.

146. සයං පබ්බාපේතබ්බොති කෙසච්ඡේදනාදීනි සයං කරොන්තෙන පබ්බාපේතබ්බො. කෙසච්ඡේදනං කාසායච්ඡාදනං සරණදානන්ති හි ඉමානි තිණි කරොන්තො “පබ්බාපේති”ති වුච්චති, තෙසු එකං ද්වෙ වාපි කරොන්තො තථා වොහරීයතියෙව, තස්මා එතං පබ්බාපේතීති කෙසච්ඡේදනං කාසායච්ඡාදනඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. උපජ්ඣායං උද්දිස්ස පබ්බාපේතීති එත්ථාපි එසෙව නයො. ඛණ්ඩසීමං නෙත්වාති භණ්ඩුකම්මාරොචනපරිහරණත්ථං වුත්තං. තෙන සභික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤමිපි “එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති වත්තුං න වට්ටති. පබ්බාපේත්වාති කෙසච්ඡේදනං සන්ධාය වදති. භික්ඛුනො අඤ්ඤො පබ්බාපේතුං න ලහතීති සරණදානං සන්ධාය වුත්තං. තෙනෙවාහ “සාමණෙරො පනා”තිආදීනි සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ ටී. මහාවග්ග 3.34) ආගතං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.34) පන – සයං පබ්බාපේතබ්බොති එත්ථ “කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා”තිආදිවචනතො කෙසච්ඡේදනකාසායච්ඡාදනසරණදානානි පබ්බජනං නාම, තෙසු පච්ඡිමද්වයං භික්ඛුහි එව කාතබ්බං, කාරෙතබ්බං වා. පබ්බාපේතීති ඉදං තිව්ධමපි සන්ධාය වුත්තං. ඛණ්ඩසීමං නෙත්වාති භණ්ඩුකම්මාරොචනපරිහරණත්ථං. භික්ඛුනඤ්චි අනාරොචෙත්වා එකසීමාය “එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති අඤ්ඤං ආණාපෙතුමිපි න වට්ටති. පබ්බාපේත්වාති කෙසාදිච්ඡේදනමෙව සන්ධාය වුත්තං “කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා”ති විසුං වුත්තත්තා. පබ්බාපේතුං න ලහතීති සරණදානං සන්ධාය වුත්තං. අනුපසම්පන්නෙන භික්ඛුආණන්තියා දින්නමිපි සරණං න රුහතීති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායමපි (වජිර ටී. මහාවග්ග 34) – ඛණ්ඩසීමං නෙත්වාති භණ්ඩුකම්මාරොචනපරිහරණත්ථං වුත්තං, තෙන සභික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤමිපි “එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති වත්තුං න වට්ටති. “පබ්බාපේත්වා”ති

ඉමස්ස අධිජ්ජායපකාසනත්ථං. “කාසායානි අවිජාදෙත්වා එහි”ති චුත්තං. උපජ්ඣායො වෙ කෙසමස්සුඔරොපනාදීනි අකත්වා පබ්බජ්ජත්ථං. සරණානි දෙති, න රුහති පබ්බජ්ජා. කම්මවාචාය සාවෙන්වා උපසම්පාදෙති, රුහති උපසම්පදා. අපත්තචීරානං උපසම්පදාසිද්ධිදස්සනතො, කම්මවිපත්තියා අභාවතො වෙතං යුජ්ජතෙවාති එකෙ. හොති වෙන්ථ -

“සලිඬගස්සෙව පබ්බජ්ජා, විලිඬගස්සාපි වෙතරා;
අපෙතපුබ්බවෙසස්ස, තංද්වයා ඉති වාපරෙ”ති.

භික්ඛුනා හි සහත්ථෙත වා ආණත්තියා වා දිත්තමෙව කාසාවං වට්ඨති, අදිත්තං න වට්ඨති පන සන්තෙස්සෙව කාසාවෙසු, නාසන්තෙසු අසම්භවතොති තෙසං අධිජ්ජායොති ආගතො.

හබ්බරුපොති හබ්බසභාවො. තමෙවත්ථං පරියායන්තරෙන විභාවෙති “සහෙතුකො”ති. ඤාතොති පාකටො. යසස්සීති පරිවාරසම්පත්තියා සමන්තාගතො.

වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන අසුචිජෙගුච්ඡපටිකුලභාවං පාකටං කරොන්තෙනාති සම්බන්ධො. තත්ථ කෙසා නාමෙනෙ වණ්ණතොපි පටිකුලා, සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ආසයතොපි ඔකාසතොපි පටිකුලා. මනුඤ්ඤෙපි හි යාගුපත්තෙ වා හත්තපත්තෙ වා කෙසවණ්ණං කිඤ්චි දිස්වා “කෙසමිස්සකමිදං, හරථ න”න්ති ජිගුච්ඡන්ති, එවං කෙසා වණ්ණතො පටිකුලා. රත්තිං භුඤ්ජන්තාපි කෙසසණ්ඨානං අක්කවාකං වා මකච්චාකං වා ජුපිත්වා තථෙව ජිගුච්ඡන්ති, එවං සණ්ඨානතොපි පටිකුලා. තෙලමක්ඛනපුජ්ඣධුමාදිසඬාරවිරහිතානඤ්ච කෙසානං ගන්ධො පරමජෙගුච්ඡො හොති. තතො ජෙගුච්ඡතරො අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තානං. කෙසා හි වණ්ණසණ්ඨානතො අජ්පටිකුලාපි සියුං, ගන්ධෙන පන පටිකුලායෙව. යථා හි දහරස්ස කුමාරකස්ස වච්චං වණ්ණතො හලිද්දිවණ්ණං, සණ්ඨානතො හලිද්දිපිණ්ඩිසණ්ඨානං. සඬකරට්ඨානෙ ඡඩ්ඬිතඤ්ච උද්ධුමාතකකාළසුනඛසරීරං වණ්ණතො තාලපක්කවණ්ණං, සණ්ඨානතො වට්ඨෙත්වා විස්සට්ඨමුදිඬගසණ්ඨානං, දායාපිස්ස සුමනමකුළසදිසා, තං උභයමිපි වණ්ණසණ්ඨානතො සියා අජ්පටිකුලං, ගන්ධෙන පන පටිකුලමෙව, එවං කෙසාපි සියුං වණ්ණසණ්ඨානතො අජ්පටිකුලා, ගන්ධෙන පන පටිකුලායෙවාති.

යථා පන අසුචිට්ඨානෙ ගාමනිස්සන්දෙන ජාතාති සුපෙය්‍යපණ්ණාති නාගරිකමනුස්සානං ජෙගුච්ඡාති හොන්ති අපරිභොගාති, එවං කෙසාපි පුබ්බලොභිතමුත්තකරිසපිත්තසෙම්භාදිතිස්සන්දෙන ජාතත්තා

පරමජෙගුවිජාති. එවං ආසයකොපි පටිකුලා. ඉමෙ ව කෙසා නාම ගුරාසිමිහි උට්ඨිතකණ්ණකා විය එකතිංසකොට්ඨාසරාසිමිහි ජාතා, තෙ සුසානසඬකාරට්ඨානාදිසු ජාතසාකං විය, පරිබාදිසු ජාතකමලකුචලයාදිපුප්ඵං විය ව අසුච්චියානෙ ජාතත්තා පරමජෙගුවිජාති එවං ඔකාසකො පටිකුලාතිආදිනා නයෙන තවපඤ්චකස්ස වණ්ණාදිවසෙන පටිකුලභාවං පකාසෙන්තෙනාති අත්ථො.

නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවං වා පාකටං කරොන්තෙනාති ඉමෙ කෙසා නාම සීසකටාහපලිවෙයනවම්මෙ ජාතා, තත්ථ යථා වම්මිකමත්ථකෙ ජාතෙසු කුණ්ඨතිණෙසු න වම්මිකමත්ථකො ජානාති “මයි කුණ්ඨතිණාති ජාතාති”ති, නාපි කුණ්ඨතිණාති ජානන්ති “මයං වම්මිකමත්ථකෙ ජාතාති”ති. එවමෙව න සීසකටාහපලිවෙයනවම්මං ජානාති “මයි කෙසා ජාතා”ති, නාපි කෙසා ජානන්ති “මයං සීසකටාහපලිවෙයනවම්මෙ ජාතා”ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා. ඉති “කෙසා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කො කොට්ඨාසො අවෙනතො අඛ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො ඵද්ධො පථව්ඨාතු”තිආදිනා නයෙන නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවං පකාසෙන්තෙන. පුබ්බෙති පුරිමබුද්ධානං සන්තිකෙ. මද්දිතසඬබාරොති නාමරූපවචන්ථානෙන වෙව පච්චයපරිග්ගභවසෙන ව ඤාණෙන පරිමද්දිතසඬබාරො. භාවිතභාවනොති කලාපසම්මසනාදිනා සබ්බසො කුසලභාවනාය පුරණෙන භාවිතභාවනො. අදින්තං න වට්ටතීති එත්ථ “පබ්බජ්ජා න රුහතීති වදන්ති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.34) චුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.34) පන - යසස්සිති පරිවාරසම්පන්නො. නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවන්ති “කෙසා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කො කොට්ඨාසො අවෙනතො අඛ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො ඵද්ධො පථව්ඨාතු”තිආදිනා සඬගණ්හාති, සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.311) ආගතනායෙන ගහෙතබ්බං. පුබ්බෙති පුබ්බබුද්ධුප්පාදෙසු. මද්දිතසඬබාරොති විපස්සනාවසෙන චුත්තං. භාවිතභාවනොති සමථවසෙනපි.

කාසායාති තික්ඛත්තුං වා...පෙ.... පටිග්ගාභාපෙනබ්බොති එත්ථ “සබ්බදුක්ඛනිස්සරණත්ථාය ඉමං කාසාවං ගහෙත්වා”ති වා “තං කාසාවං දත්වා”ති වා වත්වා “පබ්බාජෙථ මං, හන්තෙ, අනුකම්පං උපාදායා”ති එවං යාවනපුබ්බකං වීචරං පටිච්ඡාපෙති. අථාපීතිආදි තික්ඛත්තුං පටිග්ගාභාපනතො පරං කත්තබ්බවිධිදස්සනං, අථාපීති තතො පරම්පීති අත්ථො. කෙච් පන “වීචරං අප්පටිග්ගාභාපෙත්වා පබ්බාජනප්පකාරහෙදදස්සනත්ථං ‘අථාපී’ති චුත්තං. අථාපීති අථ වාති අත්ථො”ති වදන්ති. අදින්තං න වට්ටතීති ඉමිනා පබ්බජ්ජා න රුහතීති දස්සෙති.

147. පාදෙ වන්දාපෙත්වාති පාදාභිමුඛං නමාපෙත්වා. දුරෙ වන්දන්තොපි හි පාදෙ වන්දතීති චුවචතීති. උපජ්ඣායෙන වාති එත්ථ යස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හාති, අයං උපජ්ඣායො. යං ආභිසමාවාරිකෙසු විනයනත්ථාය ආචරියං කත්වා නියානෙත්ති, අයං ආචරියො. සචෙ පන උපජ්ඣායො සයමෙව සබ්බං සික්ඛාපෙති, අඤ්ඤම්පි න නියානෙති, උපජ්ඣායොවස්ස ආචරියොපි හොති. යථා උපසම්පදාකාලෙ සයමෙව කම්මවාචං වාචෙත්තො උපජ්ඣායොව කම්මවාචාවරියොපි හොතීති චුත්තං.

අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදාති ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙන අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. යානකරණසම්පදන්ති එත්ථ උරාදීනි යානානි, සංවුතාදීනි කරණානීති චෙදිතබ්බානි. අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ අන්තරාවිච්ඡේදං අකත්වා දානබ්බානීති දස්සෙතුං “එකසම්බන්ධානී”ති චුත්තං. විච්ඡන්දිත්වාති ම-කාරන්තං කත්වා දානසමයෙ විච්ඡේදං කත්වා.

148. සබ්බමස්ස කප්පියාකප්පියං ආචික්ඛිතබ්බන්ති දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං පරාමාසාපරාමාසාදිහෙදං කප්පියාකප්පියං ආචික්ඛිතබ්බං. ආභිසමාවාරිකෙසු විනෙතබ්බොති ඉමිනා “සෙබ්බසංඝායවත්තාදිආභිසමාවාරිකසීලමනෙත පුරෙතබ්බං. තත්ථ ච කත්තබ්බස්ස අකරණෙ, අකත්තබ්බස්ස ච කරණෙ දණ්ඩකම්මාරහො හොතීති දීපෙතීති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථං. ටී. මහාවග්ග 3.34) චුත්තං. අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ අන්තරාවිච්ඡේදො න කාතබ්බොති ආහ “එකසම්බන්ධානී”ති. ආභිසමාවාරිකෙසු විනෙතබ්බොති ඉමිනා සෙබ්බසංඝායවත්තාක්ඛන්ධකවත්තෙසු, අඤ්ඤෙසු ච සුක්කවිස්සට්ඨිආදිලොකවජ්ජසික්ඛාපදෙසු ච සාමණෙරෙහි වත්තිතබ්බං, තත්ථ අවත්තමානො අලජ්ජී දණ්ඩකම්මාරහො ච හොතීති දස්සෙතීති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.34).

උරාදීනි යානානි නාම, සංවුතාදීනි කරණානි නාම. අනුනාසිකන්තං කත්වා එකසම්බන්ධං කත්වා දානකාලෙ අන්තරා අට්ඨත්වා වත්තබ්බං, විච්ඡන්දිත්වා දානකාලෙපි යථාචුත්තට්ඨානෙ එව විච්ඡේදො, අඤ්ඤත්‍ර න වට්ටතීති ලිබ්බං, අනුනාසිකන්තෙ දීයමානෙ බලිත්වා “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමී”ති ම-කාරෙන මිස්සිභූතෙ බෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා වට්ටතීති උපතිස්සත්ථෙරො. මිස්සං කත්වා වත්තුං වට්ටති, වචනකාලෙ පන අනුනාසිකට්ඨානෙ විච්ඡේදං අකත්වා වත්තබ්බන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “එවං කම්මවාචායමිපි”ති චුත්තං. උභතොසුද්ධියාව වට්ටතීති එත්ථ මහාථෙරො පතිතදන්තාදිකාරණකාය අවතුරස්සං කත්වා වදති, ඛ්‍යත්තසාමණෙරො සමීපෙ යීතො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං ඛ්‍යත්තං වදාපෙති, මහාථෙරෙන අචුත්තං වදාපෙතීති න වට්ටති. කම්මවාචාය ඉතරො භික්ඛු චෙ වදති, වට්ටතීති. සඬ්ඝො හි කම්මං කරොති, න පුග්ගලොති.

න, නානාසීමපවත්තකම්මවාචාසාමඤ්ඤනයෙන පටික්ඛිපිතබ්බත්තා. අථ ථෙරෙන චතුරස්සං චුත්තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං චත්තුං අසක්කොන්තං සාමණෙරො සයං චත්වා වදාපෙනි, උභතොසුද්ධි ඵළ භොති ථෙරෙන චුත්තස්සෙව චුත්තත්තා. “බුද්ධං සරණං ගච්ඡන්තො අසාධාරණෙ බුද්ධගුණං, ධම්මං සරණං ගච්ඡන්තො නිබ්බානං, සඤ්ඤාං සරණං ගච්ඡන්තො සෙක්ඛධම්මං අසෙක්ඛධම්මඤ්ච සරණං ගච්ඡති”ති අග්ගහිතග්ගහණවසෙන යොජනා කාතබ්බා. අඤ්ඤථා සරණත්තයසඤ්ඤාදොසො. සබ්බමස්ස කප්පියාකප්පියන්ති දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං පරාමාසාපරාමාසාදිහෙදං. “ආභිසමාචාරිකෙසු විනෙතබ්බො”ති වචනතො සෙඛියඋපජ්ඣායවත්තාදිආභිසමාචාරිකසීලමනෙන පුරෙතබ්බං. තත්ථ චාරිත්තස්ස අකරණෙ, චාරිත්තස්ස කරණෙ දණ්ඩකම්මාරහො භොති”ති දීපෙනිති වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 34) ආගතො.

අනුජානාමි භික්ඛවෙ සාමණෙරානං දස සික්ඛාපදානීතිආදීසු සික්ඛිතබ්බානි පදානි සික්ඛාපදානි, සික්ඛාකොට්ඨාසානි අත්ථො. සික්ඛාය වා පදානි සික්ඛාපදානි, අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛානං අධිගමුපායොති අත්ථො. අත්ථතො පන කාමාවචරකුසලචිත්තසම්පයුත්තා විරතියො, තංසම්පයුත්තධම්මා පනෙත්ථ තග්ගහණෙනෙව ගහෙතබ්බා. පාණොති පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං, තස්ස අතිපාතනං පබ්බතවසෙන පවත්තිතුං අදත්ථා සත්ථාදීහි අතික්කම්ම අභිභවිත්ථා පාතනං පාණොතිපාතො, පාණවධොති අත්ථො. සො පන අත්ථතො පාණෙ පාණසඤ්ඤිතො ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා වධකචෙතනාව, තස්මා පාණොතිපාතා වෙරමණි, වෙරහෙතුතාය වෙරසඤ්ඤානං පාණොතිපාතාදිපාපධම්මං මණති නිහරතිති විරති “වෙරමණි”ති වුවචති. විරමති ඵතායාති වා “විරමති”ති චත්තබ්බො නිරුත්තිතයෙන “වෙරමණි”ති සමාදානවිරති චුත්තා. ඵස නයො සෙසෙසුපි.

අදින්නස්ස ආදානං අදින්නාදානං, ථෙය්‍යවෙතනා. අබ්බුභවරියන්ති අසෙට්ඨවරියං, මග්ගෙනමග්ගපටිපත්තිසමුට්ඨාපිකා මෙට්ඨනවෙතනා. මුසාති අභුතචත්ථු, තස්ස වාදො අභුතං ඤත්ථාව භුතතො විඤ්ඤාපනවෙතනා මුසාවාදො. පිට්ඨපුච්ඡාදිනිබ්බත්තා සුරා වෙව පුජ්ඣාසවාදිහෙදං මෙරයඤ්ච සුරාමෙරයං. තදෙව මදනියට්ඨෙන මජ්ජඤ්චෙව පමාදකාරණට්ඨෙන පමාදට්ඨානඤ්ච, තං යාය වෙතනාය පිවති, තස්සා ඵළං අධිවචනං.

අරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣන්තිකා, අයං අරියානං භොජනස්ස කාලො නාම, තදඤ්ඤො විකාලො. භුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන භොජනන්ති ඉධ සබ්බං යාවකාලිකං වුවචති, තස්ස අජ්ඣාහරණං ඉධ උත්තරපදලොපෙන

භොජනන්ති අධිජ්ජෙනං. විකාලෙ භොජනං අජ්ඣොභරණං විකාලභොජනං,
විකාලෙ වායාවකාලිකස්ස භොජනං අජ්ඣොභරණං විකාලභොජනන්තිපි
අත්ථො ගහෙතඛිබ්බො, තං අත්ථතො විකාලෙ
යාවකාලිකඅජ්ඣොභරණවෙනනාව.

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා විසුකං පටාණිභූතං දස්සනං “විසුකදස්සනං,
නච්චගීතාදිදස්සනසවනානඤ්චෙව වට්ටකයුද්ධජුතකීළාදිසඛිකීළානඤ්ච
නාමං. දස්සනන්ති චෙත්ථ පඤ්චන්තමිපි විඤ්ඤාණානං යථාසකං විසයස්ස
ආලොචනසභාවතාය දස්සනසද්දෙන සඛිගහෙතඛිබ්බත්තා සවනමිපි සඛිගහිතං.
නච්චගීතවාදිතසද්දෙහි චෙත්ථ අත්තතො නච්චනගායනාදීනිපි සඛිගහිතානීති
දට්ඨඛිබ්බං.

මාලාති ඛද්ධමඛද්ධං වා පුජ්ථං, අත්තමසො සුත්තාදිමයමිපි
අලකාරත්ථාය පිළන්ධියමානං මාලාත්ථෙව වුච්චති. ගන්ධන්ති
වාසවුණ්ණාදිවිලෙපනතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි ගන්ධජාතං. විලෙපනන්ති
පිසිත්වා ගහිතං ඡවිරාගකරණඤ්චෙව ගන්ධජාතඤ්ච. ධාරණං නාම පිළන්ධනං.
මණ්ඩනං නාම උනට්ඨානපූරණං. ගන්ධවසෙන, ඡවිරාගවසෙන වා සාදියනං
විභූසනං නාම, මාලාදීසු වා ධාරණාදීනි යථාක්කමං යොජෙතඛිබ්බානි. තෙසං
ධාරණාදීනං යානං කාරණං චිතික්කමවෙනනා.

උච්චාති උච්ච-සද්දෙන සමානත්ථො නිපාතො. උච්චාසයනං වුච්චති
පමාණාතික්කන්තං ආසන්දාදි. මහාසයනං අකජ්ජියත්ථරණෙහි අත්ථනං
සලොභිතවිතානඤ්ච. එතෙසු හි ආසනං සයනඤ්ච
උච්චාසයනමහාසයනසද්දෙහි ගහිතානි උත්තරපදලොපෙන.
ජාතරූපරජතපටිග්ගහණාති එත්ථ රජතසද්දෙන දාරුමාසකාදි සඛිබ්බං රූපියං
සඛිගහිතං. මුත්තාමණිආදයොපෙත්ථ ධඤ්ඤක්ඛෙත්තවත්ථාදයො ව
සඛිගහිතානි දට්ඨඛිබ්බා. පටිග්ගහණ-සද්දෙන පන පටිග්ගාභාපනසාදියනානිපි
සඛිගහිතානි.

149. සෙනාසනග්ගාහො ව පටිජ්ජස්සමිහන්ති ඉමිනා වස්සච්ඡෙදං
දස්සෙති. උපසම්පන්නානමිපි පාරාජිකසමාපත්තියා
සරණගමනාදිසාමණෙරභාවස්සපි විනස්සනතො සෙනාසනග්ගාහො ව
පටිජ්ජස්සමිහති, සඛිසලාහමිපි තෙ න ලහන්තිති වෙදිතඛිබ්බං. පුරිමිකාය පුන
සරණානි ගහිතානීති සරණගහණෙන සහ තදහෙවස්ස වස්සුපගමනමිපි
දස්සෙති. පච්ඡිමිකාය වස්සාවාසිකන්ති
වස්සාවාසිකලාහග්ගහණදස්සනමත්තමෙවෙනං, තතො පුරෙපි වා පච්ඡාපි වා
වස්සාවාසිකඤ්ච චීවරමාසෙසු සඛිසෙ උජ්ජන්නකාලචීවරඤ්ච පුරිමිකාය

උපගන්ත්වා අවිපන්තසිලො සාමණෙරො ලහති එව. සචෙ පච්ඡිමිකාය ගහිතානීති පච්ඡිමිකාය වස්සුපගමනඤ්ච ඡින්නවස්සනඤ්ච දස්සෙති. තස්ස හි කාලච්චරලාභො න පාපුණාති, තස්මා “අපලොකෙත්වා ලාභො දාතබ්බො”ති වුත්තං. වස්සාවාසිකලාභො පන යදි සෙනාසනස්සාමිකා දායකා සෙනාසනගුත්තත්ථාය පච්ඡිමිකාය උපගන්ත්වා වත්තං කත්වා අත්තනො සෙනාසනෙ වසන්තස්සපි වස්සාවාසිකං දාතබ්බන්ති වදන්ති, අනපලොකෙත්වාපි දාතබ්බොව. යං පන සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.108) “පච්ඡිමිකාය වස්සාවාසිකං ලච්ඡන්ති පච්ඡිමිකාය පුන වස්සං උපගතත්තා ලච්ඡන්ති”ති වුත්තං, තම්පි වස්සාවාසිකෙ දායකානං ඉමං අධිප්පායං නිස්සාය වුත්තඤ්චෙව, සුන්දරං, සඬ්ඝිකං, කාලච්චරම්පි සන්ධාය වුත්තඤ්චෙව, න යුජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං.

න අජානිත්වාති “සුරා”ති අජානිත්වා පිවතො පාණාතිපාතාවෙරමණිආදිසබ්බසිලහෙදං සරණහෙදඤ්ච න ආපජ්ජති. අකුසලං පන සුරාපාතාවෙරමණිසිලහෙදො ව හොති මාලාදිධාරණාදීසු වියාති දට්ඨබ්බං. ඉතරානීති විකාලභොජනාවෙරමණිආදීති. තානිපි හි සඤ්චිච්ච විතික්කමන්තස්ස තං තං හිජ්ජති එව, ඉතරීතරෙසං පන අහිජ්ජනෙන නාසනඬිගාති න හොන්ති. තෙනෙව “එතෙසු හින්තෙසු”ති හෙදවචනං වුත්තං.

අව්චයං දෙසාපෙතබ්බොති “අව්චයො මං හන්තෙ අව්චාගමා”තිආදිනා සඬ්ඝමජ්ඣෙකෙ දෙසාපෙත්වා සරණසිලං දාතබ්බන්ති අධිප්පායො පාරාජිකත්තා තෙසං. තෙනාහ “ලිඬිගනාසනාය නාසෙතබ්බො”ති. අයමෙව හි නාසනා ඉධාධිජ්ජෙතාති ලිඬිගනාසනාකාරණෙහි පාණාතිපාතාදීහි අවණ්ණභාසනාදීනං සහ පතිතත්තා වුත්තං. නනු ව කණ්ටකසාමණෙරොපි මිච්ඡාදිට්ඨිකො එව, තස්ස ව හෙට්ඨා දණ්ඩකම්මනාසනාව වුත්තා, ඉධ පන මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ලිඬිගනාසනා වුච්චති, කො ඉමෙසං හෙදොති වොදනං මනසි නිධායාහ “සස්සතුච්ඡෙදානඤ්චි අඤ්ඤතරදිට්ඨිකො”ති. එත්ථ වායං අධිප්පායො – යො හි “අත්තා ඉස්සරො”ති වා “නිච්චො ධුචො”තිආදිනා වා “අත්තා උච්ඡිජ්ජස්සති විනස්සිස්සති”තිආදිනා වා තිත්ථියපරිකප්පිතං යං කිඤ්චි සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිං දළ්භං ගහෙත්වා වොහරති, තස්ස සා පාරාජිකට්ඨානං හොති, සො ව ලිඬිගනාසනාය නාසෙතබ්බො. යො පන ඊදිසං දිට්ඨිං අග්ගහෙත්වා සාසනිකොව හුත්වා කෙවලං බුද්ධවචනාධිප්පායං විපරීතතො ගහෙත්වා හික්ඛුහි ඔවදියමානොපි අප්පට්තිස්සජ්ජිත්වා වොහරති, තස්ස සා දිට්ඨි පාරාජිකං න හොති, සො පන කණ්ටකනාසනාය එව නාසෙතබ්බොති විමතිවිනොදනියං. ඉමස්මිං යානෙ සාරත්ථදීපනියං දසසික්ඛාපදතො පට්ඨාය විත්ථාරතො වණ්ණනා ආගතා, සා පොරාණට්ඨකායං සබ්බසො පොත්ථකං ආරුළුහා, තස්මා ඉධ න විත්ථාරසිමිහ.

150. “අත්තනො පරිවෙණන්ති ඉදං පුග්ගලිකං සන්ධාය චුත්ත”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. අයං පනෙත්ථ ගණ්ඨිපදකාරානං අධිජ්ජායො – වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනන්ති ඉමිනා තස්ස වස්සග්ගෙන පත්තං සඬ්ඝිකසෙනාසනං චුත්තං. අත්තනො පරිවෙණන්ති ඉමිනාපි තස්සෙව පුග්ගලිකසෙනාසනං චුත්තන්ති. අයං පනෙත්ථ අමිහාකං ඛන්ති – යත්ථ වා වසන්ති ඉමිනා සඬ්ඝිකං වා හොතු පුග්ගලිකං වා, තස්ස නිබ්බදවසනකසෙනාසනං චුත්තං. යත්ථ වා පටික්කමන්ති ඉමිනා පන යං ආවරියුපජ්ඣායස්ස වසනට්ඨානං උපට්ඨානාදිනිමිත්තං නිබ්බදං පටිසති, තං ආවරියුපජ්ඣායානං පටිසනට්ඨානං චුත්තං, තස්මා තදුභයං දස්සෙතුං “උභයෙනපි අත්තනො පරිවෙණස්ථ වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනස්ථ චුත්ත”න්ති ආහ. තත්ථ අත්තනො පරිවෙණන්ති ඉමිනා ආවරියුපජ්ඣායානං නිවාසනට්ඨානං දස්සිතං, වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනන්ති ඉමිනා පන තස්ස වසනට්ඨානං, තස්මා තදුභයමිපි සඬ්ඝිකං වා හොතු පුග්ගලිකං වා, ආවරණං කාතබ්බමෙවාති. මුඛද්වාරිකන්ති මුඛද්වාරෙන භුඤ්ජිතබ්බං. දණ්ඩකම්මං කත්වාති දණ්ඩකම්මං යොජෙත්වා. දණ්ඩෙන්ති විනෙන්ති එතෙනාති දණ්ඩො, සොයෙව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති දණ්ඩකම්මං, ආවරණාදි. දණ්ඩකම්මමස්ස කරොථාති අස්ස දණ්ඩකම්මං යොජෙථ ආණාපෙථ. දණ්ඩකම්මන්ති වා නිග්ගහකම්මං, තස්මා නිග්ගහමස්ස කරොථාති චුත්තං හොති. එස නයො සබ්බත්ථ ඊදිසෙසු යානෙසු.

සෙනාසනග්ගාහො ව පටිජ්ජස්සම්භන්තිති ඉමිනා ඡින්නවස්සො හොතිති දීපෙති. සථෙ ආකිණ්ණදොසොව හොති, ආයතිං සංවරෙ න තිට්ඨති, නික්කඬ්ඪිතබ්බොති එත්ථ සථෙ යාවතතියං වුච්චමානො න ඔරමති, සඬ්ඝං අපලොකෙත්වා නාසෙතබ්බො, පුන පබ්බජ්ජං යාවමානොපි අපලොකෙත්වා පබ්බාජෙතබ්බොති වදන්ති. පච්ඡිමිකාය වස්සාවාසිකං ලච්ඡන්ති පච්ඡිමිකාය පුන වස්සං උපගතත්තා ලච්ඡති. අපලොකෙත්වා ලාභො දාතබ්බොති ඡින්නවස්සතාය චුත්තං. ඉතරාති පස්ථෙ සික්ඛාපදානීති විකාලභොජනාදිනි පස්ථෙ. අවිවයං දෙසාපෙතබ්බොති “අවිවයො මං හන්තෙ අවිවාගමා”තිආදිනා නයෙන දෙසාපෙතබ්බොති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.108) චුත්තං.

ඉති විනයසඬ්ඝහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

පබ්බජ්ජාවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤාරො නාම

ද්වාවිසතිමො පරිවිජෙදො.

උපසම්පදාවිනිවිජයකථා

එවං පබ්බජ්ජා විනිවිජයං කථෙත්වා තදනන්තරං උපසම්පදාවිනිවිජයො කථෙතබ්බො, එවං සත්තෙපි අට්ඨකථායං උපසම්පදාවිනිවිජයකථා පාළිවණ්ණනාවසෙනෙව ආගතා, නො පාළිමුත්තකවිනිවිජයවසෙන, ඉමස්ස පන පකරණස්ස පාළිමුත්තකවිනිවිජයකථාභූතත්තා තමකථෙත්වා නිස්සයවිනිවිජයො එව ආවරියෙන කථිතො, මයං පන උපසම්පදාවිනිවිජයස්ස අතිසුමුත්තා අතිගම්භීරත්තා සුදුල්ලහත්තා සාසනානුග්ගහත්ථං ආවරියෙන අවුත්තම්පි සමන්තපාසාදිකතො නිහරිත්වා විමතිවිනොදනීආදිප්පකරණෙසු ආගතවිනිවිජයෙන අලඬකරිත්වා තං විනිවිජයං කථයිස්සාම.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යෙන සමයෙන භගවතා “න භික්ඛවෙ අනුපජ්ඣායකො”ති ආදිසික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං හොති, තෙන සමයෙන. අනුපජ්ඣායකත්ති උපජ්ඣං අගාභාපෙත්වා සබ්බෙන සබ්බං උපජ්ඣායවිරහිතං, එවං උපසම්පන්නා නෙව ධම්මතො න ආමිසතො සඬගහං ලහන්ති, තෙ පරිභායන්තියෙව, න වඩ්ඪන්ති. න භික්ඛවෙ අනුපජ්ඣායකොති උපජ්ඣං අගාභාපෙත්වා නිරුපජ්ඣායකො න උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො පට්ඨාය එවං උපසම්පාදෙන්තස්ස ආපත්ති හොති, කම්මං පන න කුප්පති. කෙච්චි “කුප්පති”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. “සඬසෙන උපජ්ඣායෙනා”ති ආදීසුපි උභතොඛ්‍යඤ්ජනකුපජ්ඣායපරියොසානෙසු එසෙව නයො.

අපත්තකා හත්ථෙසු පිණ්ඩාය වරන්තීති යො හත්ථෙසු පිණ්ඩො ලබ්භති, තදත්ථාය වරන්ති. සෙය්‍යථාපි තිත්ථියාති යථා ආජීවකනාමකා තිත්ථියා. සුපබ්‍යඤ්ජනෙහි මිස්සෙත්වා හත්ථෙසු යපිතපිණ්ඩමෙව හි තෙ භුඤ්ජන්ති. ආපත්ති දුක්ඛටස්සාති එවං උපසම්පාදෙන්තස්සෙව ආපත්ති හොති, කම්මං පන න කුප්පති, අවිචරකාදිවත්ථුසුපි එසෙව නයො.

යාවිතකෙනාති “යාව උපසම්පදං කරොම, තාව දෙථා”ති යාවිත්වා ගහිතෙන, තාවකාලිකෙනාති අත්ථො. ඊදිසෙන හි පත්තෙන වා විචරෙන වා පත්තවිචරෙන වා උපසම්පාදෙන්තස්සෙව ආපත්ති හොති, කම්මං පන න කුප්පති, තස්මා පරිපුණ්ණපත්තවිචරොව උපසම්පාදෙතබ්බො. සථෙ තස්ස නත්ථි, ආවරියුපජ්ඣායා වස්ස දාතුකාමා හොන්ති, අඤ්ඤෙ වා භික්ඛු, නිරපෙක්ඛෙහි විස්සජ්ජෙත්වා අධිට්ඨානුපගං පත්තවිචරං දාතබ්බං.

ගොත්තෙනපි අනුස්සාවෙතුන්ති “මහාකස්සපස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති එවං ගොත්තං වත්වා අනුස්සාවෙතුං අනුජානාමීති අත්ථො. ද්වෙ

එකානුස්සාවනෙති ද්වෙ එකතො අනුස්සාවනෙ, එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන ඉතරස්සාති එවං ද්වීහි වා ආචරියෙහි එකෙන වා එකක්ඛණෙ කම්මවාටං අනුස්සාවෙන්තෙහි උපසම්පාදෙතුං අනුජානාමීති අත්ථො. ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතුං, තඤ්ච බො එකෙන උපජ්ඣායෙනාති ද්වෙ වා තයො වා ජනෙ පුරිමනයෙනෙව එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුං අනුජානාමි, තඤ්ච බො අනුස්සාවනකිරියං එකෙන උපජ්ඣායෙන අනුජානාමීති අත්ථො. තස්මා එකෙන ආචරියෙන ද්වෙ වා තයො වා අනුස්සාවෙනබ්බො. ද්වීහි වා තීහි වා ආචරියෙහි විසුං විසුං එකෙන එකස්සාති එවං එකප්පහාරෙනෙව ද්වෙ තිස්සො වා කම්මවාටා කාතබ්බො. සචෙ පන නානාවරියා නානුපජ්ඣායා භොන්ති, තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙති, අඤ්ඤමඤ්ඤඤච ගණපුරකා භොන්ති, වට්ටති. සචෙ නානුපජ්ඣායා භොන්ති, එකො ආචරියො භොති, “න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති පටික්ඛිත්තත්තා න වට්ටති. ඉදං සන්ධාය හි එස පටික්ඛෙපො.

පයමං උපජ්ඣං ගාභාපෙනබ්බොති එත්ථ වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායතීති උපජ්ඣා, තං උපජ්ඣං “උපජ්ඣායො මෙ, හන්තෙ, භොහී”ති එවං වදාපෙත්වා ගාභාපෙනබ්බො. විත්ථායන්තීති විත්ථද්ධගත්තා භොන්ති. යං ඡාතන්ති යං තච සරීරෙ ඡාතං නිබ්බත්තං විජ්ජමානං, තං සඬ්ඝමජ්ඣෙ පුච්ඡන්තෙ සන්තං අත්ථීති වත්තබ්බන්තිආදි. උල්ලුම්පතු මන්ති උද්ධරතු මං.

තාවදෙවාති උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව. ඡායා මෙතබ්බාති එකපොරිසා වා ද්විපොරිසා වාති ඡායා මෙතබ්බො. උතුප්පමාණං ආචික්ඛිතබ්බන්ති “වස්සානො හෙමන්තො ගිම්හො”ති උතුප්පමාණං ආචික්ඛිතබ්බං. එත්ථ ව උතුයෙව උතුප්පමාණං. සචෙ වස්සානාදයො අපරිපුණ්ණො භොන්ති, යත්තකෙහි දිවසෙහි යස්ස යො උතු අපරිපුණ්ණො, තෙ දිවසෙ සල්ලක්ඛෙත්වා සො දිවසභාගො ආචික්ඛිතබ්බො. අථ වා “අයං නාම උතු, සො ව බො පරිපුණ්ණො අපරිපුණ්ණො වා”ති එවං උතුප්පමාණං ආචික්ඛිතබ්බං, “පුබ්බණ්හො වා සායන්හො වා”ති එවං දිවසභාගො ආචික්ඛිතබ්බො. සඬ්ඝීතීති ඉදමෙව සබ්බං එකතො කත්වා “ත්ථං කිං ලභසි, කා තෙ ඡායා, කිං උතුප්පමාණං, කො දිවසභාගො”ති පුට්ඨො “ඉදං නාම ලභාමි වස්සං වා හෙමන්තං වා ගිම්හං වා, අයං මෙ ඡායා, ඉදං උතුප්පමාණං, අයං දිවසභාගොති වදෙය්‍යාසී”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බං.

ඔභායාති ඡඩ්ඛෙත්වා. දුතියං දාතුන්ති උපසම්පදමාලකතො පරිවෙණං ගච්ඡන්තස්ස දුතියකං දාතුං අනුජානාමි, වත්තාරි ව අකරණීයාති ආචික්ඛිතුන්ති අත්ථො. පණ්ඩුපලාසොති පණ්ඩුවණ්ණො පත්තො. බන්ධනා පවුත්තොති

වණ්ටතො පතිතො. අභබ්බො හරිත්ථායාති පුන හරිතො භවිතුං අභබ්බො. පුට්ඨිලාති මහාසිලා. අයං සමන්තපාසාදිකතො නීහරිත්වා ආහතො උපසම්පදාවිනිච්ඡයො.

අනුපජ්ඣායාදිවත්ථුසු සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තන්ති “න අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙතබ්බො”ති (මහාව. 117) ඉධෙව පඤ්ඤාපියමානං සික්ඛාපදං සන්ධාය වුත්තං. කම්මං පන න කුප්පතීති ඉදං උපජ්ඣායාභාවෙපි “ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛා ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”ති මතස්ස වා විබ්භන්තස්ස වා පුරාණඋපජ්ඣායස්ස, අඤ්ඤස්ස වා යස්ස කස්සවි අවිජ්ජමානස්සපි නාමෙන සබ්බත්ථ උපජ්ඣායකිත්තනස්ස කතත්තා වුත්තං. යදි හි උපජ්ඣායකිත්තනං න කරෙය්‍ය, “පුග්ගලං න පරාමසතී”ති වුත්තකම්මවිපත්ති එව සියා. තෙනෙව පාළියං (මහාව. 117) “අනුපජ්ඣායක”න්ති වුත්තං, අට්ඨකථායමපි (මහාව. අට්ඨ. 117) අස්ස “උපජ්ඣායං අකිත්තෙත්වා”ති අවත්වා “උපජ්ඣායං අගාභාපෙත්වා සබ්බෙන සබ්බං උපජ්ඣායවිරහිතං” ඉව්වෙව අත්ථො වුත්තො. පාළියං සඬ්ඝෙන උපජ්ඣායෙනාති “අයං ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඝස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඝං උපසම්පදං යාවති සඬ්ඝෙන උපජ්ඣායෙනා”ති එවං කම්මවාචාය සඬ්ඝමෙව උපජ්ඣායං කිත්තෙත්වාති අත්ථො. එවං ගණෙන උපජ්ඣායෙනාති එත්ථාපි “අයං ඉත්ථන්තාමො ගණස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”තිආදිනා යොජනා වෙදිතබ්බො. එවං වුත්තෙපි කම්මං න කුප්පතී එව දුක්කට්ඨසෙව වුත්තත්තා, අඤ්ඤථා “සො ව පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”ති වදෙය්‍ය. තෙනාහ “සඬ්ඝෙනා”තිආදි. තත්ථ පණ්ඩකාදිඋපජ්ඣායෙහි කරියමානෙසු කම්මෙසු පණ්ඩකාදිකෙ විනාව යදි පඤ්චවග්ගාදිගණො පුරති, කම්මං න කුප්පතී, ඉතරථා කුප්පතීති වෙදිතබ්බං.

අපත්තච්චරවත්ථුසුපි පත්තච්චරානං අභාවෙපි “පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර”න්ති කම්මවාචාය සාවිතත්තා කම්මකොපං අවත්වා දුක්කට්ඨෙව වුත්තං. ඉතරථා සාවනාය භාපනතො කම්මකොපො එව සියා. කෙච් පන “පඨමං අනුඤ්ඤාතකම්මවාචායං උපසම්පන්නා විය ඉදානිපි ‘පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර’න්ති අවත්වා කම්මවාචාය උපසම්පන්නාපි සුපසම්පන්නා එවා”ති වදන්ති, තං න යුත්තං. අනුඤ්ඤාතකාලතො පට්ඨාය හි අපරාමසනං සාවනාය භාපනවිපත්ති එව හොති “ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඝං උපසම්පදං යාවතී”ති පදස්ස භාපනෙ විය. තම්පි හි පච්ඡා අනුඤ්ඤාතං, “සඬ්ඝං, හන්තෙ, උපසම්පදං යාවාමී”තිආදිවාකොන අයාවෙත්වා තම්පි උපසම්පාදෙන්නො “අයං ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඝං උපසම්පදං යාවතී”ති වත්ථාව යදි කම්මවාචං කරොති, කම්මං සුකතමෙව හොති. නො වෙ, විපන්නං. සබ්බපච්ඡා හි අනුඤ්ඤාතකම්මවාචතො කිඤ්චිපි පරිභාපෙතුං න වට්ටති, සාවනාය භාපනමෙව හොති, අඤ්ඤෙ වා හික්ඛු දාතුකාමා හොන්තීති සම්බන්ධො,

අයමෙත්ථ විමතිවිනොදනියා (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.117) ආහතො විනිච්ඡයො. සාරත්ථදීපනිවිනිච්ඡයො පන ඉධෙව අත්තොගධා හොති අප්පතරත්තා අවිසෙසත්තා ව.

වජිරබුද්ධිවිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 117) පන “කෙච් කුප්පතීති වදන්ති, තං න ගහෙතඛිබ්බ”න්ති යං චුත්තං, තං “පඤ්චවග්ගකරණියඤ්චෙ, භික්ඛවෙ, කම්මං, භික්ඛුනිපඤ්චමො කම්මං කරෙය්‍යා, අකම්මං න ච කරණිය”න්තිආදිනා (මහාව. 390) නයෙන චුත්තත්තා පණ්ඩකානං ගණපුරණභාවෙ එව කම්මං කුප්පතී, න සඛිබ්බන්ති කත්වා සුචුත්තං, ඉතරථා “පණ්ඩකුප්ප්ඤ්ඤායෙන කම්මං කරෙය්‍යා, අකම්මං න ච කරණිය”න්තිආදිකාය පාළියා භවිතඛිබ්බං සියා. යථා අපරිපුණ්ණපත්තවිවරස්ස උපසම්පාදනකාලෙ කම්මවාචායං “පරිපුණ්ණස්ස පත්තවිවර”න්ති අසත්තං වත්ථුං කිත්තෙන්වා උපසම්පදාය කතාය තස්මිං අසත්තෙපි උපසම්පදා රුහති, එවං “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති අවත්ථුං පණ්ඩකුප්ප්ඤ්ඤායාදිං, අසත්තං වා වත්ථුං කිත්තෙන්වා කතායපි ගණපුරකානමත්ථිතාය උපසම්පදා රුහතෙව. “න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකුප්ප්ඤ්ඤායෙන උපසම්පාදෙතඛිබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස, සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”තිආදිවචනස්ස අභාවා අයමත්ථො සිද්ධොව හොති. න භි බුද්ධා වත්තඛිබ්බසුත්තං න වදන්ති. තෙන චුත්තං “යො පන භික්ඛු ජානං උනච්ඡතිවස්සං ...පෙ.... සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”තිආදි (පාවි. 403). තථා “බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සභිසො ඤාපෙතඛිබ්බො”ති (මහාව. 71) වචනතො ථෙය්‍යසංවාසකාදිආචරියෙහි අනුස්සාවනාය කතාය උපසම්පදා න රුහති තෙසං අභික්ඛුත්තාති වචනමපි න ගහෙතඛිබ්බං.

කිඤ්ච භියො – “ඉමානි වත්තාරි කම්මානි පඤ්චභාකාරෙහි විපජ්ජන්ති”තිආදිනා (පරි. 482) නයෙන කම්මානං සම්පත්තිවිපත්තියා කථිතමානාය “සත්තහි ආකාරෙහි කම්මානි විපජ්ජන්ති වත්ථුතො වා ඤත්තිතො වා අනුස්සාවනතො වා සීමතො වා පරිසතො වා උපජ්ඣායතො වා ආචරියතො වා”ති අකථිතත්තා න ගහෙතඛිබ්බං. “පරිසතො වා”ති වචනෙන ආචරියුපජ්ඣායානං වා සභිගහො කතොති වෙ? න, “ද්වාදසහි ආකාරෙහි පරිසතො කම්මානි විපජ්ජන්ති”ති එතස්ස විභවිගෙ තෙසමනාමට්ඨත්තා, අයමත්ථො යස්මා තත්ථ තත්ථ සරුපෙන චුත්තපාළිවසෙනෙව සක්කා ජානිතුං, තස්මා නයමුඛං දස්සෙත්වා සංඛිත්තොති අයමස්ස යුත්තිගවෙසනාති චුත්තං.

තත්ත්වං විචාරෙතඛිබ්බං – අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්තා තෙ භික්ඛු යථාචුත්තනයෙන අභූතං වත්ථුං කිත්තයිංසු, උදාහු මුසාවාදහයා තානෙව පදානි න සාවෙසුන්ති. කිඤ්චෙත්ථ – යදි තාව උපජ්ඣායාභාවතො න සාවෙසුං, “පුග්ගලං න පරාමසති”ති චුත්තවිපත්තිප්පසඨගො හොති, අථ සාවෙසුං,

මුසාවාදො නෙසං භවතීති? වුවුවතෙ - සාවෙසුංයෙව යථාචුත්තවිපත්තිජපසඨගහයා, “කම්මං පන න කුප්පතී”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ව. න, මුසාවාදස්ස අසම්භවතො, මුසාවාදෙනපි කම්මසම්භවතො ව. න හි සක්කා මුසාවාදෙන කම්මවිපත්තිසම්පත්තිං කාතුන්ති. තස්මා “අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්ති”ති වචනස්ස ව උභයදොසවිනිමුත්තො අත්ථො පරියෙසිතබ්බො.

අයඤ්චෙන්ථ යුත්ති - යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජපසම්පදුපජ්ඣායෙසු විජ්ජමානෙසුපි උපජ්ඣායග්ගහණක්කමෙන අග්ගහිතත්තා “තෙන ඛො පන සමයෙන හික්ඛු අනුපජ්ඣායක”න්තිආදි චුත්තං, තථා ඉධාපි උපජ්ඣායස්ස විජ්ජමානස්සෙව සතො අග්ගහිතත්තා “අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්ති”ති චුත්තං. කම්මවාචාවරියෙන පන “ගහිතො තෙන උපජ්ඣායො”ති සඤ්ඤාය උපජ්ඣායං කිත්තෙන්වා කම්මවාචං සාවෙනබ්බං. කෙනවි වා කාරණෙන කායසාමග්ගිං අදෙන්තස්ස උපජ්ඣායස්ස ඡන්දං ගහෙන්වා කම්මවාචං සාවෙති, උපජ්ඣායො වා උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣං දත්වා පච්ඡා උපසම්පන්නෙ තස්මිං තාදිසෙ වත්ථුස්මිං සමනුයුඤ්ජියමානො වා අසමනුයුඤ්ජියමානො වා උපජ්ඣායදානතො පුබ්බෙ එව සාමණෙරො පටිජානාති, සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො වා අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකො වා පටිජානාති, ඡන්දභාරකාදයො විය උපජ්ඣායො වා අඤ්ඤසීමාගතො භොති. කම්මවාචා රුහතීති වත්වා “අනුජානාමි හික්ඛවෙ පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද”න්ති චුත්තත්තා. කෙවි “විනයධරපඤ්චමෙන උපජ්ඣායෙන සන්තිහිතෙනෙව භවිතබ්බ”න්ති වදන්තීති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. සො ව පාඨො අප්පමාණො මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු තස්ස වචනස්සාභාවතො. අසන්නිහිතෙපි උපජ්ඣායෙ කම්මවාචා රුහතීති ආපජ්ජතීති වෙ? න. තස්මා? කම්මසම්පත්තියං “පුග්ගලං පරාමසතී”ති චුත්තපාඨොව නො පමාණං. න හි තත්ථ අසන්නිහිතො උපජ්ඣායසඨ්ඛාතො පුග්ගලො පරාමසනං අරහති, තස්මා තත්ථ සඨ්ඝපරාමසනං විය පුග්ගලපරාමසනං වෙදිතබ්බං. සඨ්ඝෙන ගණෙන උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති තෙසං අත්ථතො පුග්ගලත්තා, පණ්ඩකාදිඋපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති උපසම්පාදනකාලෙ අවිදිතත්තාති පොරාණා.

අපත්තච්චරං උපසම්පාදෙන්තීති කම්මවාචාවරියො “පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර”න්ති සඤ්ඤාය, කෙවලං අත්ථසම්පත්තිං අනපෙක්ඛිත්වා සන්තපදනීභාරෙන වා “පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර”න්ති කම්මවාචං සාවෙති. යථා එතරහි මතවිජ්ජචුත්තමාතෘපිතිකොපි “අනුඤ්ඤාතොසි මාතෘපිතුහි”ති පුට්ඨො “ආම භන්තෙ”ති වදති, කිං බහුතා? අයං පනෙත්ථ සාරො - “තස්මිං සමයෙ වත්තාරි කම්මාති පඤ්චභාකාරෙහි විපජ්ජන්ති”ති ලක්ඛණස්ස න තාව

පඤ්ඤත්තත්තා අනුපජ්ඣායකාදිං උපසම්පාදෙන්ති. වජ්ජනියපුග්ගලානං අවුත්තත්තා පණ්ඩකුපජ්ඣායාදිං උපසම්පාදෙන්ති, තෙරසන්තරායපුච්ඡාය අදස්සනත්තා අපත්තච්චරකං උපසම්පාදෙන්ති, “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පාදෙතු”න්ති (මහාව. 69) එවං සබ්බපට්ඨං අනුඤ්ඤාතාය කම්මවාටාය “පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර”න්ති අවචනමෙත්ථ සාධකන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්ඤි වචනං අනුක්කමෙනානුඤ්ඤාතන්ති.

ඉදං තාව සබ්බථා හොතු, “මුගං පබ්බාපෙන්නි බධිරං පබ්බාපෙන්නි”ති ඉදං කථං සම්භවිතුමරහති ආදිතො පට්ඨාය “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ඉමෙහි තීහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජ”න්තිආදිනා අනුඤ්ඤාතත්තාති? වුවුවතෙ – “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, පබ්බාපෙතබ්බොති, එවං වදෙහිති වත්තබ්බො...පෙ.... තතියම්පි සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි”ති එත්ථ “එවං වදෙහිති වත්තබ්බො”ති ඉමස්ස වචනස්ස මිච්ඡා අත්ථං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙසුං. “එවං වදෙහි”ති තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං ආණාපෙත්වා සයං උපජ්ඣායෙන වත්තබ්බො “තතියම්පි සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි”ති, සො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛා තථා ආණත්තො උපජ්ඣායවචනස්ස අනු අනු වදතු වා මා වා, තත්ථ තත්ථ භගවා “කායෙන විඤ්ඤාපෙති, වාචාය විඤ්ඤාපෙති, කායෙන වාචාය විඤ්ඤාපෙති, ගහිතො හොති උපජ්ඣායො. දිත්තො හොති ඡන්දො, දිත්තා හොති පාරිසුද්ධි, දිත්තා හොති පචාරණා”ති වදති. තදනුමානෙන වා කායෙන තෙන පබ්බජ්ජාපෙක්ඛෙන විඤ්ඤත්තං හොති සරණගමනන්ති වා ලොකෙපි කායෙන විඤ්ඤාපෙත්තො එවං වදතිති වුවුවති, තං පරියායං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙන්නිති වෙදිතබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “මුගං කථං පබ්බාපෙන්නිති පුච්ඡං කත්වා තස්ස කායපසාදසම්භවතො කායෙන පහාරං දත්වා හත්ථමුද්දාය විඤ්ඤාපෙත්වා පබ්බාපෙසු”න්ති වුත්තං. කිං බහුනා?

අයං පනෙත්ථ සාරො – යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජාධිකාරෙ වත්තමානෙ පබ්බජ්ජාහිලාපං උපච්ඡින්නදිත්වා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො”තිආදිනා (මහාව. 109) නයෙන උපසම්පදවසෙනෙව අහිලාපො කතො. ථෙය්‍යසංවාසකපදෙ අසම්භවතො කිඤ්චාපි සො න කතො, පබ්බජ්ජාව තත්ථ කතා, සබ්බත්ථ පන උපසම්පදාහිලාපෙන අධිජ්ජෙතා තදනුභාවතො උපසම්පදාය, පබ්බජ්ජාය වාරිතාය උපසම්පදා වාරිතා හොතීති කත්වා, තථා ඉධ උපසම්පදාධිකාරෙ වත්තමානෙ උපසම්පදාහිලාපං උපච්ඡින්නදිත්වා උපසම්පදමෙව සන්ධාය පබ්බජ්ජාහිලාපො කතොති වෙදිතබ්බො. කාමං සො න කත්තබ්බො, මුගපදෙ අසම්භවතො තස්ස වසෙන ආදිතො පට්ඨාය උපසම්පදාහිලාපොව කත්තබ්බො විය දිස්සති, තථාපි තස්සෙව මුගපදස්ස වසෙන ආදිතො පට්ඨාය පබ්බජ්ජාහිලාපොව කතො මිච්ඡාගහණනිවාරණත්ථං. කථං? “මුගො, භික්ඛවෙ, අපත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙව සඬ්ඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”ති (මහාව. 396) වචනතො හි මුගො

උපසම්පන්නො භොතීති සිද්ධං, සො කෙවලං උපසම්පන්නොව භොති, න පන පබ්බජිතො තස්ස පබ්බජ්ජාය අසම්භවතොති මිච්ඡාගාහො භොති, තං පරිවජ්ජාපෙත්වා යො උපසම්පන්නො, සො පබ්බජිතොව භොති. පබ්බජිතො පන අත්ථි කොචි උපසම්පන්නො, අත්ථි කොචි අනුපසම්පන්නොති ඉමං සම්මාගාහං උප්පාදෙති භගවාති වෙදිතබ්බං.

අපිව තෙසං භත්ථව්ජින්නාදීනං පබ්බජිතානං සුපබ්බජිතභාවදීපනත්ථං, පබ්බජ්ජාභාවසංකානිවාරණත්ථඤ්චෙත්ථ පබ්බජ්ජාහිලාපො කතො. කථං? “න, භික්ඛවෙ, භත්ථව්ජින්නො පබ්බාජෙතබ්බො”ති ආදිනා (මහාව. 119) පටික්ඛෙපෙන, “පබ්බජිතා සුපබ්බජිතා”ති චුත්තට්ඨානාභාවෙන ව තෙසං පබ්බජ්ජාභාවසංකා භවෙය්‍ය, යථා පසංකා භවෙ, තථා පසංකං යපෙය්‍ය. බත්ඨකෙ උපසම්පදං සන්ධාය “භත්ථව්ජින්නො, භික්ඛවෙ, අපත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සංඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”ති ආදිනා (මහාව. 396) නයෙන භගවා නිවාරෙති. තෙනෙව නයෙන පබ්බජිතා පනෙතෙ සබ්බෙපි සුපබ්බජිතා ඵවාති දීපෙති. අඤ්ඤථා සබ්බෙපෙනෙ උපසම්පන්නාව භොත්ති, න පබ්බජිතාති අයමනිට්ඨප්පසංකිගො ආපජ්ජති. කථං? “භත්ථව්ජින්නො, භික්ඛවෙ, න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බජිතො නාසෙතබ්බො”ති වා “න, භික්ඛවෙ, භත්ථව්ජින්නො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස, සො ව අපබ්බජිතො”ති (මහාව. 119) වා තත්තියා යපිතාය චම්පෙය්‍යක්ඛත්ඨකෙ “සොසාරිතො”ති චුත්තත්තා කෙවලං “ඉමෙ භත්ථව්ජින්නාදයො උපසම්පන්නාව භොත්ති, න පබ්බජිතා”ති වා “උපසම්පන්නාපි චෙ පබ්බජිතා, නාසෙතබ්බො”ති වා අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජතිති අධිප්පායො.

ඉදං පනෙත්ථ විචාරෙතබ්බං – “සො ව අපබ්බජිතො”ති වචනාභාවතො මූගස්ස පබ්බජ්ජාසිද්ධිපසංකිගතො පබ්බජ්ජාපි එකතොසුද්ධියා භොතීති අයමනිට්ඨකොට්ඨාසො කථං. නාපජ්ජතිති? පබ්බජ්ජාහිලාපෙන උපසම්පදා ඉධාධිප්පෙතාති සම්මාගාහෙන නාපජ්ජතිති, අඤ්ඤථා යථාබ්‍යඤ්ජනං අත්ථෙ ගහිතෙ යථාපඤ්ඤත්තදුක්ඛට්ඨාභාවසංකිතො අපරො අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජති. කථං? “න, භික්ඛවෙ, මූගො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස”ති චුත්තදුක්ඛට්ඨං පබ්බජ්ජාපරියොසානෙ භොති, න තස්සාවිප්පකතාය. පුබ්බපයොගදුක්ඛට්ඨෙව හි පට්ඨං ආපජ්ජති, තස්මා මූගස්ස පබ්බජ්ජාපරියොසානස්සෙව අභාවතො ඉමස්ස දුක්ඛට්ඨස්ස ඔකාසො ව න සබ්බකාලං සම්භවෙය්‍ය, උපසම්පදාවසෙන පන අත්ථෙ ගහිතෙ සම්භවති කම්මනිබ්බත්තිතො. තෙනෙව පාළියං “න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකො උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස”ති දුක්ඛට්ඨං න පඤ්ඤත්තං. අපඤ්ඤත්තත්තා පුබ්බපයොගදුක්ඛට්ඨෙව චෙත්ථ සම්භවති, නෙතරං. එත්තාවතා සිද්ධමෙතං පබ්බජ්ජාහිලාපෙන උපසම්පදාව තත්ථ

අධිප්පෙතා, න පබ්බජ්ජාති. එත්ථාහ සාමණෙරපබ්බජ්ජා න කායපයොගතො හොතිති කථං පඤ්ඤායතිති? වුවුවතෙ - කායෙන විඤ්ඤාපෙතිතිආදිත්තිකා දස්සනතොති ආගතො.

“ගොත්තෙනපි අනුස්සාවෙන”ත්ති (මහාව. 122) වචනතො යෙන වොහාරෙන වොහරති, තෙන වට්ඨතීති සිද්ධං, තස්මා “කො නාමො තෙ උපජ්ඣායො”ති පුට්ඨෙනපි ගොත්තමෙව නාමං කත්ථා වත්තබ්බන්ති සිද්ධං හොති, තස්මා චතුබ්බිධෙසු නාමෙසු යෙන කෙනවි නාමෙන අනුස්සාවනා කාතබ්බාති වදන්ති. එකස්ස බහුනි නාමානි හොන්ති, තත්ථ එකං නාමං ඤත්තියා, එකං අනුස්සාවනාය කාතුං න වට්ඨති, අත්ථතො බ්‍යඤ්ජනතො ච අභිත්තාහි අනුස්සාවනාහි භවිතබ්බන්ති. කිඤ්චාපි “ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො”ති පාළියං “ආයස්මතො”ති පදං පච්ඡා වුත්තං, කම්මවාචාපාළියං පන “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්සා”ති පට්ඨං ලිඛන්ති, තං උප්පට්ඨායා වුත්තන්ති න පච්චෙතබ්බං. පාළියඤ්චි “ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්සා”ති අත්ථමත්තං දස්සිතං, තස්මා පාළියං අවුත්තොපි “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්සා”ති කම්මවාචාපාළියං පයොගො දස්සිතො. “න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ ඉච්චායස්මා සාරිපුත්තො”ති ච “ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්ථකුසලො”ති ච පට්ඨං “ආයස්මා”ති පයොගස්ස දස්සනතොති වදන්ති. කත්ථවි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති වත්ථා කත්ථවි කෙවලං “බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති සාවෙනි, සාවනං භාපෙතිති න වුවුවති නාමස්ස අභාපිතත්තාති එකෙ. සචෙ කත්ථවි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති වත්ථා කත්ථවි “බුද්ධරක්ඛිතස්සායස්මතො”ති සාවෙනි, පාඨානුරූපත්තා ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණන්තිපි එකෙ. බ්‍යඤ්ජනහෙදප්පසඨගතො අනුස්සාවනානං තං න වට්ඨතීති වදන්ති. සචෙ පන සබ්බධානෙපි එකෙනෙව පකාරෙන වදති, වට්ඨති.

එකානුස්සාවනෙති එත්ථ එකතො අනුස්සාවනං එතෙසන්ති එකානුස්සාවනාති අසමානාධිකරණවිසයො බාහිරත්ථසමාසොති දට්ඨබ්බං. තෙනෙවාහ “ද්වෙ එකතො අනුස්සාවනෙ”ති. තත්ථ එකතොති එකක්ඛණෙති අත්ථො, විහත්තිඅලොපෙන වායං නිද්දෙසො. පුරිමනයෙනෙව එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුන්ති “එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන ඉතරස්සා”තිආදිනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙන ද්විති වා තිති වා ආවරියෙහි එකෙන වා එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුං. වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායතිති උපජ්ඣාති ඉමිනා උපජ්ඣායසද්දසමානත්ථො උපජ්ඣායද්දොපිති අත්ථං දස්සෙතිති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.123).

ගොත්තෙනාපීති “ආයස්මතො පිප්පලිස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති එවං නාමං අවත්වා ගොත්තනාමෙනපීති අත්ථො, තෙන “කො නාමො තෙ උපජ්ඣායො”ති පුට්ඨෙන ගොත්තනාමෙන “ආයස්මා කස්සපො”ති වත්තබ්බන්ති සිද්ධං හොති. තස්මා අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි තස්ස නාමං පසිද්ධං, තස්මිං වා බණේ සුබග්ගහණත්ථං නාමං පඤ්ඤාපිතං, තං සබ්බං ගහෙත්වාපි අනුස්සාවනා කාතබ්බා. යථා උපජ්ඣායස්ස, එවං උපසම්පදාපෙක්ඛස්සාපි ගොත්තාදිනාමෙන තඨබ්බිකනාමෙන ව අනුස්සාවනං කාතුං වට්ටති, තස්මිම්පි බණේ “අයං තිස්සො”ති වා “නාගො”ති වා නාමං කරොන්තෙහි අනුසාසකසම්මුතිතො පයමමෙව කාතබ්බං. එවං අකත්වාපි අන්තරායිකධම්මානුසාසනපුච්ඡනකාලෙසු “කිත්තාමොසි, අහං භන්තෙ නාගො නාම, කො නාමො තෙ උපජ්ඣායො, උපජ්ඣායො මෙ භන්තෙ තිස්සො නාමා”තිආදිනා විඤ්ඤාපෙත්තෙන උභින්නම්පි චිත්තෙ “මමෙතං නාම”න්ති යථා සඤ්ඤං උප්පජ්ජති, එවං විඤ්ඤාපෙතබ්බං. සචෙ පන තස්මිං බණේ පකතිනාමෙන වත්වා පච්ඡා “තිස්සො නාමා”ති අපුබ්බනාමෙන අනුස්සාවෙති, න වට්ටති.

තත්ථ ව කිඤ්චාපි උපජ්ඣායස්සෙව නාමං අග්ගහෙත්වා යෙන කෙනවි නාමෙන “තිස්සස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”තිආදිනාපි පුග්ගලෙ පරාමට්ඨෙ කම්මං සුකතමෙව හොති අනුපජ්ඣායකාදීනං උපසම්පදාකම්මං විය උපජ්ඣායස්ස අභාවෙපි අභබ්බත්තෙපි කම්මවාචාය පුග්ගලෙ පරාමට්ඨෙ කම්මස්ස සිජ්ඣනතො. උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පන යථාසකං නාමං විනා අඤ්ඤෙන නාමෙන අනුස්සාවිතෙ කම්මං කුප්පති, සො අනුපසම්පන්නොව හොති. තත්ථ යිතො අඤ්ඤො අනුපසම්පන්නො විය ගහිතනාමස්ස වත්ථුපුග්ගලස්ස තත්ථ අභාවා, එතස්ස ව නාමස්ස අනුස්සාවනාය අවුත්තත්තා. තස්මා උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පකතිනාමං පරිවත්තෙත්වා අපුබ්බෙන නාගාදිනාමෙන අනුස්සාවිතුකාමෙන පටිකච්චෙව “ත්වං නාගො”තිආදිනා විඤ්ඤාපෙත්වා අනුසාසනඅන්තරායිකධම්මානුපුච්ඡනක්ඛණෙසුපි තස්ස ව සඬ්ඝස්ස ව යථා පාකටං හොති, තථා පකාසෙත්වාව නාගාදිනාමෙන අනුස්සාවෙතබ්බං. එකස්ස බහුති නාමානි හොන්ති, තෙසු එකං ගහෙතුං වට්ටති.

යං පන උපසම්පදාපෙක්ඛඋපජ්ඣායානං එකත්ථ ගහිතං නාමං තදෙව ඤත්තියා, සබ්බත්ථ අනුස්සාවනාසු ව ගහෙතබ්බං. ගහිතතො හි අඤ්ඤස්මිං ගහිතෙ බ්‍යඤ්ජනං භින්නං නාම හොති, කම්මං විපජ්ජති. අත්ථතො හි බ්‍යඤ්ජනතො ව අභින්නා එව ඤත්ති අනුස්සාවනා ව වට්ටන්ති. උපජ්ඣායනාමස්ස පන පුරතො “ආයස්මතො තිස්සස්සා”තිආදිනා ආයස්මත්තපදං සබ්බත්ථ යොපෙත්වාපි අනුස්සාවෙති. තථා අයොජිතෙපි දොසො නත්ථී.

පාළියං (මහාව. 126) පන කිඤ්චාපි “ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො”ති පච්ඡතො “ආයස්මතො”ති පදං වුත්තං, තථාපි “ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්ථකුසලො”තිආදිනා නාමස්ස පුරතො ‘ආයස්මන්තපද’යොගස්ස දස්සනතො පුරතොව පයොගො යුත්තතරො, තඤ්ච එකත්ථ යොජෙත්වා අඤ්ඤත්ථ අයොජිතෙපි එකත්ථ පුරතො යොජෙත්වා අඤ්ඤත්ථ පච්ඡතො යොජනෙපි සාවනාය භාපනං නාම න හොති නාමස්ස අභාපිතත්තා. තෙනෙව පාළියමිපි “ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො”ති එකත්ථ යොජෙත්වා “ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”තිආදීසු “ආයස්මතො”ති න යොජිතන්ති වදන්ති. තඤ්ච කිඤ්චාපි එවං, තථාපි සබ්බට්ඨානෙපි එකෙනෙව පකාරෙන යොජෙත්වා එව වා අයොජෙත්වා වා අනුස්සාවනං පසත්ථතරන්ති ගහෙතබ්බං.

එකතො සහෙව එකස්මිං බණෙ අනුස්සාවනං එතෙසන්ති එකානුස්සාවනා, උපසම්පදාපෙක්ඛා, එතෙ එකානුස්සාවනෙ කාතුං. තෙනාහ “එකතොඅනුසාවනෙ”ති. ඉදඤ්ච එකං පදං විහත්තිඅලොපෙන දට්ඨබ්බං. එකෙන වාති ද්වින්තමිපි එකස්මිං බණෙ එකාය එව කම්මවාචාය අනුස්සාවනෙ එකෙන ආචරියෙනාති අත්ථො. “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො ච ආයස්මතො සඨසරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”තිආදිනා නයෙන එකෙන ආචරියෙන ද්වින්තමෙකස්මිං බණෙ අනුස්සාවනනයො දට්ඨබ්බො, ඉමිනාව නයෙන තිණ්ණමිපි එකෙන ආචරියෙන එකක්බණෙ අනුස්සාවනං වෙදිතබ්බං.

පුරිමනයෙනෙව එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුන්ති “එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන ඉතරස්සා”තිආදිනා පුබ්බෙ වුත්තනනයෙන ද්වින්තං ද්විති වා තිණ්ණං තීති වා ආචරියෙහි, එකෙන වා ආචරියෙන තයොපි එකතොඅනුස්සාවනෙ කාතුන්ති අත්ථො. “තඤ්ච බො එකෙන උපජ්ඣායෙන, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති ඉදං එකෙන ආචරියෙන ද්විති වා තීති වා උපජ්ඣායෙහි ද්වෙ වා තයො වා උපසම්පදාපෙක්ඛෙ එකක්බණෙ එකාය අනුස්සාවනාය එකානුස්සාවනෙ කාතුං න වට්ඨතීති පටික්ඛෙපපදං, න පන නානාවරියෙහි නානුපජ්ඣායෙහි තයො එකානුස්සාවනෙ කාතුං න වට්ඨතීති ආහ “සචෙ පන නානාවරියා නානුපජ්ඣායා...පෙ.... වට්ඨතී”ති. යඤ්චෙත්ථ “තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරික”න්ති එවං උපජ්ඣායෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සද්ධිවිහාරිකානං අනුස්සාවනකරණං වුත්තං, තං උපලක්ඛණමත්තං. තස්මා සචෙ තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො නන්දත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙති, අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච ගණපුරකා හොන්ති, වට්ඨති එව. සචෙ පන උපජ්ඣායො සයමෙව අත්තතො සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙති, එත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථී, කම්මං සුකතමෙව හොති, අනුපජ්ඣායකස්සපි යෙන කෙනවි අනුස්සාවිතෙ උපසම්පදා හොති,

කිමඬිගං පන සඋපජ්ඣායකස්ස උපජ්ඣායෙනෙව අනුස්සාවනෙති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව නවට්ටනපක්ඛං දස්සෙතුං “සචෙ පනා”තිආදිමාහ.

උපජ්ඣාති උපජ්ඣායසද්දසමානත්ථො ආකාරන්තො උපජ්ඣාසද්දොති දස්සෙති. උපජ්ඣාය-සද්දො එව වා උපජ්ඣා, උපයොගපච්චත්තවචනෙසු ය-කාර ලොපං කත්වා එවං චුත්තො කරණවචනාදීසු උපජ්ඣාසද්දස්ස පයොගාභාවාති දට්ඨබ්බං. පාළියං අත්තනාව අත්තානං සම්මන්තිතබ්බන්ති අත්තනාව කත්තුභූතෙන කරණභූතෙන අත්තානමෙව කම්මභූතං පති සම්මන්තනකිච්චං කාතබ්බං, අත්තානන්ති වා පච්චත්තෙ උපයොගවචනං, අත්තනාව අත්තා සම්මන්තිතබ්බොති අත්ථො. න කෙවලඤ්ච එත්ථෙව, අඤ්ඤත්‍රාපි තෙරසසම්මුතිආදීසු ඉමිනාව ලක්ඛණෙන අත්තනාව අත්තා සම්මන්තිතබ්බොව. අපිච සයං කම්මාරහත්තා අත්තානං මුඤ්චිත්වා චතුර්වග්ගාදිකො ගණො සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බො.

සච්චකාලොති “නිගුහිස්සාමී”ති වඤ්චනං පභාය සච්චස්සෙව තෙ ඉච්ඡිතබ්බකාලො. භූතකාලොති වඤ්චනය අභාවෙපි මනුස්සත්තාදිවත්ථුනො භූතතාය අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බකාලො, ඉතරථා කම්මකොපාදිඅන්තරායො හොතිති අධිප්පායො. මඬිකුති අධොමුඛො. උද්ධරතුති අනුපසම්පන්නභාවතො උපසම්පත්තියං පතිට්ඨපෙතුති අත්ථො.

සබ්බකම්මවාචාසු අත්ථකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ උපසම්පදකම්මවාචාය එවමත්ථො දට්ඨබ්බො – සුණාතුති සවනාණත්තියං පඨමපුරිසෙකවචනං. තඤ්ච කිඤ්චාපි යො සො සඬ්ඝො සවනකිරියායං නියොජියති, තස්ස සම්මුඛත්තා “සුණාහී”ති මජ්ඣිමපුරිසවචනෙන චත්තබ්බං, තථාපි යස්මා සඬ්ඝසද්දසන්නිධානෙ පඨමපුරිසප්පයොගොව සද්දවිදුහි සමාවිණ්ණො භවත්තභගවත්තආයස්මාදිසද්දසන්නිධානෙසු විය “අධිවාසෙතු මෙ භවං ගොතමො (පාරා. 22), එතස්ස සුගත කාලො, යං භගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙයා (පාරා. 21), පක්කමතායස්මා (පාරා. 436), සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තො”තිආදීසු (මහාව. 168). තස්මා ඉධ පඨමපුරිසප්පයොගො කතො. අථ වා ගාරවචසෙනෙතං චුත්තං. ගරුට්ඨානියෙසු හි ගාරවචසෙන මජ්ඣිමපුරිසපයොගුප්පත්තියම්පි පඨමපුරිසප්පයොගං පයුජ්ජන්ති “දෙසෙතු සුගතො ධම්ම”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.66; ම. නි. 2.338; මහාව. 8) වියාති දට්ඨබ්බං. කෙච්චි පන “භන්තෙ ආවුසොති පදෙ අපෙක්ඛිත්වා ඉධ පඨමපුරිසප්පයොගො”ති වදන්ති, තං න සුන්දරං “ආචරියො මෙ, භන්තෙ, හොහි (මහාව. 77), ඉඬ්ඝාවුසො උපාලි, ඉමං පබ්බජිතං අනුයුඤ්ජාහී”තිආදීසු (පාරා. 517) තප්පයොගෙපි මජ්ඣිමපුරිසප්පයොගස්සෙව දස්සනතො.

මෙති යො සාවෙති, තස්ස අත්තනිද්දෙසෙ සාමිවචනං. භන්තෙති ආලපනත්ථෙ වුඨ්ඨෙසු සගාරවචචනං, “ආවුසො”ති පදං පන නවකෙසු. තදුභයමිපි නිපාතො “තුමිහෙ භන්තෙ තුමිහෙ ආවුසො”ති බහුසුපි සමානරූපත්තා. සඬ්ඝොති අවිසෙසතො චතුර්වග්ගාදිකෙ පකතත්තපුර්ගලසමුහෙ වත්තති. ඉධ පන පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගතො පට්ඨාය, මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු දසවග්ගතො පට්ඨාය සඬ්ඝොති ගහෙතබ්බො. තත්ත්වං පිණ්ඩත්ථො – භන්තෙ, සඬ්ඝො මම වචනං සුඤ්ඤාතූති. ඉදංඤ්ච නවකතරොන වත්තබ්බවචනං. සථෙ පන අනුස්සාවකො සබ්බෙහි භික්ඛූහි වුඨ්ඨතරො හොති, “සුඤ්ඤා මෙ, ආවුසො සඬ්ඝො”ති වත්තබ්බං. සොපි චෙ “භන්තෙ”ති වදෙයා, නවකතරො චා “ආවුසො”ති, කම්මකොපො නත්ථි. කෙච් පන “එකත්ථ ‘ආවුසො’ති වත්ථා අඤ්ඤත්ථ ‘භන්තෙ’ති වුත්තෙපි නත්ථි දොසො උභයෙනපි ආලපනස්ස සිජ්ඣනතො”ති වදන්ති.

ඉදානි යමත්ථං ඤාපෙතුකාමො “සුඤ්ඤා”ති සඬ්ඝං සවනෙ නියොජෙති, තං ඤාපෙන්නො “අයං ඉත්ථන්තාමො”ති ආදිමාහ. තත්ථ අයන්ති උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස භත්ථපාසෙ සන්තිහිතභාවදස්සනං, තෙන ච භත්ථපාසෙ ධීතස්සෙව උපසම්පදා රුහතීති සිජ්ඣති භත්ථපාසතො බහි ධීතස්ස “අය”න්ති න වත්තබ්බතො. තෙනෙව අනුසාසකසම්මුතියං සො භත්ථපාසතො බහි ධීතත්තා “අය”න්ති න වුත්තො, තස්මා උපසම්පදාපෙක්ඛො අනුපසම්පන්නො භත්ථපාසෙ යපෙතබ්බො. අයං ඉත්ථන්තාමොති අයං-සද්දො ච අවස්සං පයුජ්ජිතබ්බො, සො ච ඉමස්මිං පට්ඨනාමපයොගෙ එවාති ගහෙතබ්බං. “ඉත්ථන්තාමො”ති ඉදං අනියමතො තස්ස නාමදස්සනං, උභයෙනපි අයං බුද්ධරක්ඛිතොති ආදිනාමං දස්සෙති. “උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති හින්තාධිකරණවිසයෙ බහුබ්බිහිසමාසො, උපසම්පදං මෙ සඬ්ඝො අපෙක්ඛමානොති අත්ථො. තස්ස ච උපජ්ඣායනං සමඬ්භිභාවෙන දස්සෙතුං “ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො”ති වුත්තං. එතෙන “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස සද්ධිවිහාරිකභූතො උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති එවමාදිනා නයෙන නාමයොජනාය සහ අත්ථො දස්සිතො. එත්ථ ච “ආයස්මතො”ති පදං අවත්වාපි “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තුං වට්ටති. තෙනෙව පාළියං “ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”ති එත්ථ “ආයස්මතො”ති පදං න වුත්තං. යඤ්චෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

නනු චෙත්ථ උපජ්ඣායොපි උපසම්පදාපෙක්ඛො විය භත්ථපාසෙ ධීතො එව ඉච්ඡිතබ්බො, අථ කස්මා “අයං ඉත්ථන්තාමො ඉමස්ස ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති එවං උපජ්ඣායස්ස නාමපරාමසනෙපි ඉදං-සද්දප්පයොගො න කතොති? නායං විරොධො උපජ්ඣායස්ස අභාවෙපි

කම්මකොපාභාවතො. කෙවලඤ්ඤි කම්මනිබ්බත්තියා සන්තපදවසෙන අවිජ්ජමානස්සපි උපජ්ඣායස්ස නාමකිත්තනං අනුපජ්ඣායස්ස උපසම්පදාදීසුපි කරියති, තස්මා උපජ්ඣායස්ස අසන්නිහිතායපි තප්පරාමසනමත්තෙනෙව කම්මසිද්ධිතො “ඉමස්සා”ති නිද්දිසිතුං න වට්ටතිති.

පරිසුද්ධො අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහිති අභබ්බත්තාදිකෙහි උපසම්පදාය අවන්ත්‍රකරෙහි වෙව පඤ්චාබාධහත්ථවිජින්නාදිහි ආපත්තිකරෙහි ව අන්තරායිකසභාවෙහි පරිමුත්තො. එවං චුත්තෙ එව ආපත්තිමත්තකරෙහි පඤ්චාබාධාදිහි අපරිමුත්තස්සපි උපසම්පදා රුහති, නාඤ්ඤා. පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවරන්ති පරිපුණ්ණමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පත්තචීවරං. එවං චුත්තෙ එව අපත්තචීවරස්සපි උපසම්පදා රුහති, නාඤ්ඤා. උපසම්පදං යාවතීති “සඬ්ඨං, හත්තෙ, උපසම්පදං යාවාමි”තිආදිනා (මහාව. 126) යාවාපිතභාවං සන්ධාය චුත්තං. එවං තෙන සඬ්ඨෙ අයාවිතෙපි “ඉත්ථන්නාමො සඬ්ඨං උපසම්පදං යාවතී”ති චුත්තෙ එව කම්මං අවිපන්නං හොති, නාඤ්ඤා. උපජ්ඣායෙනාති උපජ්ඣායෙන කරුණුතෙන, ඉත්ථන්නාමං උපජ්ඣායං කත්වා කම්මභූතං උපසම්පදං දාතුං නිජ්ජාදෙතුං කත්තුභූතං සඬ්ඨං යාවතීති අත්ථො. යාවධාතුතො පන ද්විකම්මකත්තා “සඬ්ඨං උපසම්පද”න්ති ද්වෙ කම්මපදානි චුත්තානි.

යදි සඬ්ඨස්ස පත්තකල්ලන්ති එත්ථ පත්තො කාලො ඉමස්ස කම්මස්සාති පත්තකාලං, අපලොකනාදිවතුබ්බිධං සඬ්ඨගණකම්මං, තදෙව සකත්ථෙ ය-පච්චයෙන “පත්තකල්ල”න්ති චුච්චති. ඉධ පන ඤාත්තිවතුත්ථඋපසම්පදාකම්මං අධිජ්ජෙතං, තං කාතුං සඬ්ඨස්ස පත්තකල්ලං ජාතං. යදිති අනුමතිගහණවසෙන කම්මස්ස පත්තකල්ලතං ඤාපෙති, යො හි කොචි තත්ථ අපත්තකල්ලතං මඤ්ඤිස්සති, සො වක්ඛති. ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධාය අනුස්සාවනාසු “යස්සායස්මතො බමති...පෙ.... සො භාසෙය්‍යා”ති (මහාව. 127) චුත්තං. තදෙනං පත්තකල්ලං වත්ථුසම්පදා, අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහි වස්ස පරිසුද්ධතා, සීමාසම්පදා, පරිසාසම්පදා, පුබ්බකිච්චනිට්ඨානන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඬ්ඨගෙහි සඬ්ඨගහිතං.

තත්ථ වත්ථුසම්පදා නාම යථාචුත්තෙහි එකාදසඅභබ්බපුග්ගලෙහි වෙව අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නෙහි ව අඤ්ඤො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො අනුපසම්පන්නභූතො මනුස්සපුරිසො. එතස්මිඤ්ඤි පුග්ගලෙ සති එව ඉදං සඬ්ඨස්ස උපසම්පදාකම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති, කතඤ්ඤා කුප්පමෙව හොති.

අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහි වස්ස පරිසුද්ධතා නාම යථාචුත්තස්සෙව උපසම්පදාවත්ථුභූතස්ස පුග්ගලස්ස යෙ ඉමෙ භගවතා පටික්ඛිත්තා පඤ්චාබ්බාදිට්ඨතාදයො මාතෘපිතූහි අනනුඤ්ඤාතතාපඅයොසානා වෙව හත්ථවිජින්නාදයො ව දොසධම්මා කාරකසඬ්ඝස්ස ආපත්තාදිඅන්තරායහෙතුතාය “අන්තරායිකා”ති වුවුවන්ති, තෙහි අන්තරායිකෙහි දොසධම්මෙහි පරිමුත්තතා, ඉමිස්සා ව සති එව ඉදං කම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති, කතං පන කම්මං සුකතමෙව හොති යපෙත්වා උභාවිසතිවස්සං පුග්ගලං.

සීමාසම්පදා පන උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 138 ආදයො) වක්ඛමානනායෙන සබ්බදොසරහිතාය බද්ධාබද්ධවසෙනෙව දුට්ඨාය සීමාය වසෙන වෙදිතබ්බා. තාදිසාය හි සීමාය සති එව ඉදං කම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති, කතඤ්ච කම්මං විපජ්ජති.

පරිසාසම්පදා පන යෙ ඉමෙ උපසම්පදාකම්මස්ස සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන කම්මප්පත්තා දසහි වා පඤ්චහි වා අනුනාපාරාජිකං අනාපන්තා අනුක්ඛිත්තා ව සමානසංවාසකා හික්ඛු, තෙසං එකසීමාය හත්ථපාසං අවිජහිත්වා යානං, ඡන්දාරභානඤ්ච ඡන්දස්ස ආනයනං, සම්මුඛිභූතානඤ්ච අප්පටිකොසනං, උපසම්පදාපෙක්ඛරහිතානං උපොසථක්ඛන්ධකෙ පටික්ඛිත්තානං ගහට්ඨාදිඅනුපසම්පන්නානඤ්චෙව පාරාජිකුක්ඛිත්තකතානාසංවාසකහික්ඛුනීනඤ්ච වජ්ජනීයපුග්ගලානං සඬ්ඝස්ස හත්ථපාසෙ අභාවො වාති ඉමෙහි චතුහි අඬිගෙහි සඬිගහිතා. එවරූපාය ව පරිසාසම්පදාය සති එව ඉදං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. තත්ථ පුරිමානං තිණ්ණං අඬිගානං අඤ්ඤතරස්සපි අභාවෙ කතං කම්මං විපජ්ජති, න පවිජ්ජිමස්ස.

පුබ්බකිව්චනිට්ඨානං නාම යානිමානි “පයමං උපජ්ඣං ගාභාපෙතබ්බො”තිආදිනා පාළියං (මහාව. 126) චුත්තානි “උපජ්ඣාගාභාපනං, පත්තවීවරාවික්ඛණං, තතො තං හත්ථපාසතො බහි පෙසෙත්වා අනුසාසකසම්මුතිකම්මකරණං, සම්මතෙන ව ගන්ත්වා අනුසාසනං, තෙන ව පයමතරං ආගන්ත්වා සඬ්ඝස්ස ඤාත්තිං ඤාපෙත්වා උපසම්පදාපෙක්ඛං ‘ආගච්ඡාහී’ති හත්ථපාසෙ එව අබ්භානං, තෙන හික්ඛුනං පාදෙ වන්දාපෙත්වා උපසම්පදායාවාපනං, තතො අන්තරායිකධම්මපුච්ඡකසම්මුතිකම්මකරණං, සම්මතෙන ව පුච්ඡන”න්ති ඉමානි අට්ඨ පුබ්බකිව්චානි, තෙසං සබ්බෙසං යාථාවතො කරණෙන නිට්ඨානං. එතස්මිඤ්ච පුබ්බකිව්චනිට්ඨාපනෙ සති එව ඉදං සඬ්ඝස්ස උපසම්පදාකම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. එතෙසු පන පුබ්බකම්මෙසු අකතෙසුපි කතං කම්මං යථාචුත්තෙසු වත්ථුසම්පත්තිආදීසු විජ්ජමානෙසු අකුප්පමෙව හොති. තදෙවමෙත්ථ පත්තකල්ලං ඉමෙහි පඤ්චහි

අභිගෙහි සභිගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමිනාව නයෙන හෙට්ඨා චුත්තෙසු, වක්ඛමානෙසු ච සබ්බෙසු කම්මෙසු පත්තකල්ලතා යථාරහං යොජෙත්වා ඤාතබ්බා.

ඉත්ථන්තාමං. උපසම්පාදෙය්‍යාති උපසම්පදානිජ්ඣාදනෙන තංසමඛිං කරෙය්‍යා කරොතුති පත්ථනායං, විධිමිති වා ඉදං දට්ඨබ්බං. යථා හි “දෙවදත්තං සුඛාපෙය්‍යා”ති චුත්තෙ සුඛමස්ස නිජ්ඣාදෙත්වා තං සුඛසමඛිනං කරෙය්‍යාති අත්ථො හොති, එවමිධාපි උපසම්පදමස්ස නිජ්ඣාදෙත්වා තං උපසම්පදාසමඛිනං කරෙය්‍යාති අත්ථො. පයොජකඛ්‍යාපාතෙ වෙතං. යථා සුඛයන්තං කිඤ්චි සුද්ධකත්තාරං කොචි හෙතුකත්තා සුඛහෙතූනිජ්ඣාදනෙන සුඛාපෙය්‍යාති චුච්චති, එවමිධාපි උපසම්පජ්ජන්තං සුද්ධකත්තාරං පුග්ගලං හෙතුකත්තුභූතො සඛිසො උපසම්පදාහෙතූනිජ්ඣාදනෙන උපසම්පාදෙය්‍යාති චුත්තො. එතෙන ච සුඛං විය සුඛදායකෙන සඛිසෙන පුග්ගලස්ස දීයමානා තථාපවත්තපරමත්ථධම්මෙ උපාදාය අරියජනපඤ්ඤත්තා උපසම්පදා නාම සම්මුතිසච්චතා අත්ථිති සමත්ථිතං හොති. එත්ථ ච “ඉත්ථන්තාමො සඛිසං උපසම්පදං යාවති”ති (මහාව. 127) චුත්තත්තා පරිවාසාදීසු විය යාවනානුගුණං “ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදං දෙදෙය්‍යා”ති අවත්වා “ඉත්ථන්තාමං උපසම්පාදෙය්‍යා”ති චුත්තත්තා ඉදං උපසම්පදාකම්මං දානෙ අසභිගහෙත්වා කම්මලක්ඛණෙ එව සභිගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. ඉමිනා නයෙන “ඉත්ථන්තාමං උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඛිසෙනා”ති එත්ථාපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්චි තත්ථ වත්තමානකාලඅතීතකාලවසෙන, ඉධ පන අනාමට්ඨකාලවසෙනාති එත්තකමෙව විසෙසො.

එසා ඤාත්තීති “සඛිසො ඤාපෙතබ්බො”ති චුත්තඤාපනා එසා. ඉදඤ්ච අනුස්සාවනානම්පි සබ්භාවසුචනත්ථං චුච්චති. අවස්සඤ්චෙනං වත්තබ්බමෙව. ඤාත්තිකම්මෙ එව තං න වත්තබ්බං. තත්ථ පන යා-කාරෙ චුත්තමත්තෙ එව ඤාත්තිකම්මං නිට්ඨිතං හොතීති දට්ඨබ්බං. ඛමතීති රුච්චති. උපසම්පදාති සඛිසෙන දීයමානා නිජ්ඣාදියමානා උපසම්පදා, යස්ස ඛමති, සො තුණ්හස්සාති යොජනා. තුණ්හීති ච අකථනත්ථෙ නිපාතො, අකථනකො අස්ස භවෙය්‍යාති අත්ථො. ඛමති සඛිසස්ස ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාති පකතෙන සම්බන්ධො. තත්ථ කාරණමාහ “තස්මා තුණ්හී”ති. තත්ථ “ආසී”ති සෙසො. යස්මා “යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍යා”ති තික්ඛත්තුං චුච්චමානොපි සඛිසො තුණ්හී නිරවො අහොසි, තස්මා ඛමති සඛිසස්සාති අත්ථො. එවන්ති ඉමිනා පකාරෙන. තුණ්හීභාවෙනෙවෙනං සඛිසස්ස රුච්චනභාවං ධාරයාමි, බුජ්ඣාමි ජානාමිති අත්ථො. ඉති-සද්දො පරිසමාපනත්ථෙ කතො, සො ච කම්මවාචාය අනභිගං, තස්මා අනුස්සාවකෙන “ධාරයාමි”ති එත්ථ මි-කාරපරියොසානමෙව වත්වා නිට්ඨපෙතබ්බං, ඉති-සද්දො න පයුජ්ජිතබ්බොති දට්ඨබ්බං. ඉමිනා නයෙන සබ්බකම්මවාචානමත්ථො වෙදිතබ්බො.

එකපොරිසා වාතිආදි සත්තානං සරිරජායං පාදෙහි මිනිත්වා ජානනප්පකාරදස්සනං. ඡසත්තපදපරිමිතා හි ඡායා “පොරිසා”ති වුවුවති, ඉදඤ්ච උතුප්පමාණාවික්ඛණාදි ව ආගන්තුකෙහි සද්ධිං විමංසිත්වා වුඩ්ඪනවහාවං ඤත්වා වන්දනවන්දාපනාදිකරණත්ථං වුත්තං. එති ආගච්ඡති, ගච්ඡති වාති උතු, සොච පමීයතෙ අනෙන සංවච්ඡරන්ති පමාණන්ති ආහ “උතුයෙව උතුප්පමාණ”න්ති. අපරිපුණ්ණාති උපසම්පදාදිවසෙන අපරිපුණ්ණා. යදි උතුවෙමජ්ඣෙ උපසම්පාදිතො, තදා තස්මිං උතුමිහි අවසිට්ඨදිවසාවික්ඛණං දිවසභාගාවික්ඛණන්ති දස්සෙති. තෙනාහ “යත්තකෙහි දිවසෙහි යස්ස යො උතු අපරිපුණ්ණො, තෙ දිවසෙ”ති. තත්ථ යස්ස තඬ්ඬණං ලද්ධුපසම්පදස්ස පුග්ගලස්ස සම්බන්ධි යො උතු යත්තකෙහි දිවසෙහි අපරිපුණ්ණො, තෙ දිවසෙහි යොජනා.

ඡායාදිකමෙව සබ්බං සඬගහෙත්වා ගායිතබ්බතො කට්ඨෙතබ්බතො සඬගිතීති ආහ “ඉදමෙවා”තිආදි. තත්ථ එකතො කත්වා ආවික්ඛිතබ්බං. ත්වං කිං ලභසීති ත්වං උපසම්පාදනකාලෙ කතරවස්සං, කතරඋතුඤ්ච ලභසී, කතරස්මිං තෙ උපසම්පදා ලද්ධාති අත්ථො. වස්සන්ති වස්සානඋතු, ඉදඤ්ච සංවච්ඡරාවික්ඛණං විනා වුත්තමිපි න විඤ්ඤායතීති ඉමිනා උතුආවික්ඛණෙනෙව සාසනවස්සෙසු වා කලියුගවස්සාදීසු වා සහස්සිමෙ වා සතිමෙ වා අසුකඋතුං ලභාමීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. ඡායාති ඉදං පාළියං ආගතපටිපාටිං සන්ධාය වුත්තං, වත්තබ්බකම්මතො පන කලියුගවස්සාදීසු සබ්බදෙසපසිද්ධෙසු අසුකවස්සෙ අසුකඋතුමිහි අසුකමාසෙ අසුකකණ්ඨෙහ වා සුක්කෙ වා පක්කෙ අසුකෙ තිට්ඨාරවිසෙසයුත්තෙ පුබ්බණ්භාදිදිවසභාගෙ එත්තකෙ ඡායාපමාණෙ, නාඬිකාපමාණෙ වා මයා උපසම්පදා ලද්ධාති වදෙය්‍යාසීති එවං ආවික්ඛිතබ්බං. ඉදං සුට්ඨු උග්ගහෙත්වා ආගන්තුකෙහි වුඩ්ඪපටිපාටිං ඤත්වා පටිපජ්ජාහීති වත්තබ්බං. ඉති එත්තකො කථාමග්ගො විමතිවිනොදනියං ආගතො. වජිරබුද්ධිටිකානායො පන එකච්චො ඉධෙව සඬගහං ගතො, එකච්චො අසන්නිට්ඨානවිනිච්ඡයත්තා සංසයහෙතුකො හොති, තස්මා ඉධ න ගහිතොති.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාහුතෙ විනයාලඬකාරෙ

උපසම්පදාවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො.

23. නිස්සයවිනිච්ඡයකථා

151. එවං උපසම්පදාවිනිච්ඡයං කට්ඨෙත්වා ඉදානි නිස්සයවිනිච්ඡයං කට්ඨං “නිස්සයොති එත්ථ පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ නිස්සයනං නිස්සයො, සෙවනං භජනන්ත්‍යත්ථො. නිපුබ්බසි සෙවායන්ති ධාතු භාවසාධනො, න

“නිස්සාය නං වසතීති නිස්සයො”ති ඉධ විය අවුත්තකම්මසාධනො. තත්ථ හි සෙවිතබ්බො පුග්ගලො ලබ්හති, ඉධ පන සෙවනකිරියාති. ඉදානි තං නිස්සයං පුච්ඡාපුබ්බධිගමාය විස්සජ්ජනාය විත්ථාරතො යපෙනුං. “කෙන දාතබ්බො”ති ආදිමාහ. තත්ථ කෙන දාතබ්බො, කෙන න දාතබ්බොති නිස්සයදායකං කත්තාරං පුච්ඡති, කස්ස දාතබ්බො, කස්ස න දාතබ්බොති නිස්සයපටිග්ගාහකං සම්පදානං, කථං ගහිතො හොති, කථං පටිප්පස්සම්හතීති කාරණං, නිස්සාය කෙන වසිතබ්බො, කෙන න වසිතබ්බන්ති නිස්සයපටිපන්නකං. තතො පුච්ඡානුක්කමෙන විස්සජ්ජෙනුං “තත්ථ”ත්‍යාදිමාහ. න කෙවලං එත්ථෙව, අථ බො නිස්සයමුවිචනාඨගෙපි “බ්‍යත්තෙනා”ති ආගතො.

තත්ථ එත්ථ ව කො විසෙසොති ආහ “එත්ථ ව ‘බ්‍යත්තෙනා’ති ඉමිනා පරිසුපට්ඨාපකො බහුස්සුතො වෙදිතබ්බො”ති. ඉදානි පරිසුපට්ඨාපකලක්ඛණං දස්සෙනුං “පරිසුපට්ඨාපකෙන හී”ති ආදිමාහ. තත්ථ අභිවිතයෙති සකලෙ විනයපිටකෙ. විනෙතුන්ති සික්ඛාපෙනුං. ද්වෙ විහඬිගා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බාති ඉදං පරිපුච්ඡාවසෙන උග්ගණ්හනං සන්ධාය චුත්තන්ති වදන්ති. එකස්ස පමුට්ඨං, ඉතරෙසං පගුණං හවෙය්‍යාති ආහ “කීහි ජනෙහි සද්ධිං පරිවත්තනක්ඛමා කාතබ්බා”ති. අභිධම්මෙති නාමරූපපරිච්ඡෙදෙ. හෙට්ඨිමා වා තයො වග්ගාති මහාවග්ගතො හෙට්ඨා සගාථාවග්ගො නිදානවග්ගො බන්ධවග්ගොති ඉමෙ තයො වග්ගා. “ධම්මපදම්පි සහ වත්ථුනා උග්ගහෙනුං වට්ටතී”ති මහාපච්චරියං චුත්තත්තා ජාතකභාණකෙන සාට්ඨකථං ජාතකං උග්ගහෙත්වාපි ධම්මපදං සහ වත්ථුනා උග්ගහෙතබ්බමෙව.

පඤ්චහි භික්ඛවෙ අඬගෙහි සමන්තාගතෙනාති ආදීසු න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බොති උපජ්ඣායෙන හුත්වා සාමණෙරො න උපට්ඨාපෙතබ්බො. අසෙක්ඛෙන සීලක්ඛන්ධෙනාති අසෙක්ඛස්ස සීලක්ඛන්ධොපි අසෙක්ඛො සීලක්ඛන්ධො නාම. අසෙක්ඛස්ස අයන්ති හි අසෙක්ඛො, සීලක්ඛන්ධො. එවං සබ්බත්ථ. එවඤ්ච කත්වා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසඬ්ඛාතස්ස පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණස්සපි වසෙන අපෙක්ඛිත්වා උප්පන්නා අයං කථා. අසෙක්ඛසීලන්ති ව න අග්ගඵලසීලමෙව අධිප්පෙනං, අථ බො යං කිඤ්චි අසෙක්ඛසන්නානෙ පවත්තසීලං ලොකියලොකුත්තරමිස්සකස්ස සීලස්ස ඉධාධිප්පෙනත්තා. සමාධික්ඛන්ධාදීසුපි විමුත්තික්ඛන්ධපරියොසානෙසු අයමෙව නයො, තස්මා යථා සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධා ලොකියමිස්සකා කථිතා, එවං විමුත්තික්ඛන්ධොපිති තදඬිගවිමුත්තිආදයොපි වෙදිතබ්බො, න පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති එව. විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං පන ලොකියමෙව. තෙනෙව සංයුත්තනිකායට්ඨකථායං (සං.නි. අට්ඨ. 1.1.135) චුත්තං “පුරිමෙහි චතුහි පදෙහි

ලොකියලොකුත්තරසිලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තියො කථිතා,
විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං හොති, තං ලොකියමෙවා”ති.

අස්සද්ධොතිආදිසු තිසු වත්ථුසු සද්ධා එතස්ස නත්ථිති අස්සද්ධො. නත්ථි
එතස්ස හිරිති අහිරිකො, අකුසලසමාපත්තියා අභිගුච්ඡමානස්සෙනං අධිවචනං.
න ඔත්තප්පතීති අනොත්තප්පී, අකුසලසමාපත්තියා න භායතීති වුත්තං හොති.
කුච්ඡිතං සිද්ධතීති කුසිකො, හීනචිරියස්සෙනං අධිවචනං. ආරද්ධං චිරියං
එතස්සාති ආරද්ධචිරියො, සම්මප්පධානසුත්තස්සෙනං අධිවචනං. මුට්ඨා සති
එතස්සාති මුට්ඨස්සතී, නට්ඨස්සතීති වුත්තං හොති. උපට්ඨිතා සති එතස්සාති
උපට්ඨිතස්සතී, නිච්චං ආරම්මණාහිමුඛපචත්තසතිස්සෙනං අධිවචනං.

අධිසිලෙ සිලවිපත්තො ච අජ්ඣාමාරො ආචාරවිපත්තො ච ආපජ්ජිත්වා
අවුට්ඨිතො අධිප්පෙතො. සස්සතුව්ඡෙදසඬ්ඛානං අන්තං ගණ්හාති, ගාභයතීති
වා අන්තග්ගාහිකා, මිච්ඡාදිට්ඨි. පුරිමානි ද්වෙ පදානීති “න පට්ඨලො හොති
අන්තෙවාසිං වා සද්ධිවිහාරිං වා ගිලානං උපට්ඨාතුං වා උපට්ඨාපෙතුං වා,
අනහිරතං වූපකාසෙතුං වා වූපකාසාපෙතුං වා”ති ඉමානි ද්වෙ පදානි.

අහි විසිට්ඨො උත්තමො සමාමාරො අහිසමාමාරො, අහිසමාමාරොච
ආහිසමාමාරිකොති ච සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛාති ච ආහිසමාමාරිකසික්ඛො.
අහිසමාමාරං වා ආරබ්භ පඤ්ඤත්තා සික්ඛා ආහිසමාමාරිකසික්ඛො,
බන්ධකචත්තපරියාපන්තසික්ඛායෙනං අධිවචනං. මග්ගබ්බමචරියස්ස
ආදිභූතාති ආදිබ්බමචරියකා, උභතොවිහඬිගපරියාපන්තසික්ඛායෙනං
අධිවචනං. තෙනෙව “උභතොවිහඬිගපරියාපන්තං වා ආදිබ්බමචරියකං,
බන්ධකචත්තපරියාපන්තං ආහිසමාමාරික”න්ති විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.11)
වුත්තං, තස්මා සෙක්ඛපණ්ණත්තියන්ති එත්ථ සික්ඛිතබ්බතො සෙක්ඛා,
භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා පණ්ණත්ති, සබ්බාපි උභතොවිහඬිගපරියාපන්තා
සික්ඛාපදපණ්ණත්ති “සෙක්ඛපණ්ණත්ති”ති වුත්තාති ගහෙනබ්බං. තෙනෙව
ගණ්ඨිපදෙපි වුත්තං “සෙක්ඛපණ්ණත්තියන්ති පාරාජිකමාදිං කත්වා
සික්ඛිතබ්බසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිය”න්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති
සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.84).

උපජ්ඣායාවරියකථායං න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙනබ්බොති
උපජ්ඣායෙන හුත්වා න පබ්බාපෙනබ්බො. අසෙක්ඛස්ස අයන්ති අසෙක්ඛො,
ලොකියලොකුත්තරො සිලක්ඛන්ධො. අන්තග්ගාහිකායාති
සස්සතුව්ඡෙදකොට්ඨාසග්ගාහිකාය. පච්ඡිමානි ද්වෙති අප්පස්සුතො හොති,
දුප්පඤ්ඤො හොතීති ඉමානි ද්වෙ අඬිගාති. පච්ඡිමානි තිණිති න පට්ඨලො
උප්පත්තං කුක්කුච්චං ධම්මතො විනොදෙතුං, ආපත්තිං න ජානාති,
ආපත්තිවුට්ඨානං න ජානාතීති ඉමානි තිණි. කුක්කුච්චස්ස හි

පාළිඅට්ඨකථානයසඬ්ඛාතධම්මතො විනොදෙතං අප්පට්ඨලතා නාම අබ්‍යන්තරතා එව භොතීති සාපි ආපත්තිඅඬ්ගමෙව වුත්තා.

අහි විසිටියො උත්තමො සමාවාරො අහිසමාවාරො, වත්තප්පට්පත්තිසිලං, තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තා ඛන්ධකසික්ඛාපදසඬ්ඛාතා සික්ඛා ආහිසමාවාරිකා. සික්ඛාපදමිපි හි තදත්ථපරිපූරණත්ථිකෙහි උග්ගහණාදිවසෙන සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛාති වුච්චති. මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස ආදිභූතා කාරණභූතා ආදිබ්‍රහ්මවරියකා, උභතොවිභඩ්ගපරියාපන්නසික්ඛාපදං. තෙනෙවත්ථ විසුද්ධිමග්ගෙපි (විසුද්ධි. 1.11) “උභතොවිභඩ්ගපරියාපන්නං සික්ඛාපදං ආදිබ්‍රහ්මවරියකං, ඛන්ධකවත්තපරියාපන්නං ආහිසමාවාරික”න්ති වුත්තං, තස්මා සෙක්ඛපණ්ණත්තියන්ති එත්ථ සික්ඛිතබ්බතො සෙක්ඛා, භගවතාව පඤ්ඤත්තතා පඤ්ඤත්ති. සබ්බාපි උභතොවිභඩ්ගපරියාපන්නා සික්ඛාපදපණ්ණත්ති “සෙක්ඛපණ්ණත්ති”ති වුත්තාති ගහෙතබ්බං. නාමරූපපරිච්ඡේදෙති එත්ථ කුසලත්තිකාදීහි වුත්තං ජාතිභූමිපුග්ගලසම්පයොගවත්ථාරම්මණකම්මද්වාරලක්ඛණරසාදිහෙදෙහි වෙදනාක්ඛන්ධාදිවතුබ්බිධං සනිබ්බානං නාමං, භූතොපාදායහෙදං රූපඤ්ච පරිච්ඡින්නදිත්වා ජානනපඤ්ඤා, තප්පකාසකො ව ගන්ථො නාමරූපපරිච්ඡේදො නාම. ඉමිනා අහිධම්මත්ථකුසලෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙති. සික්ඛාපෙතුන්ති උග්ගණ්භාපෙතුන්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.84) වුත්තං.

153. ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමිති එත්ථ ආයස්මතොති උපයොගත්ථෙ සාම්ච්චනං, ආයස්මන්තං නිස්සාය වසිස්සාමිති අත්ථො. යං පන වුත්තං සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 76) “බ්‍යත්තො...පෙ.... වුත්තලක්ඛණොයෙවා”ති, තං පරිසුපට්ඨාකබ්‍රහ්මස්සුතං සන්ධාය වදති. පබ්බජ්ජාඋපසම්පදධම්මන්තෙවාසිකෙහි පන...පෙ.... තාව වත්තං කාතබ්බන්ති පබ්බජ්ජාවරියඋපසම්පදාවරියධම්මාවරියානං එතෙහි යථාවුත්තවත්තං කාතබ්බං. තත්ථ යෙන සික්ඛාපදානි දින්නානි, අයං පබ්බජ්ජාවරියො. යෙන උපසම්පදකම්මවාචා වුත්තා, අයං උපසම්පදාවරියො. යො උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා දෙති, අයං ධම්මාවරියොති වෙදිතබ්බං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

154. නිස්සයපට්ඨපස්සද්ධිකථායං දිසං ගතොති පුන ආගන්තුකාමො, අනාගන්තුකාමො වා හුත්වා වාසත්ථාය කඤ්චි දිසං ගතො. භික්ඛුස්ස සභාගතන්ති පෙසලභාවං. ඔලොකෙත්වාති උපපරික්ඛිත්වා. විබ්භන්තෙ...පෙ.... තත්ථ ගන්තබ්බන්ති එත්ථ “සවෙ කෙනචි කරණියෙන තදහෙව ගන්තුං අසක්කොන්තො ‘කතිපාගෙන ගමිස්සාමි’ති ගමනෙ සඋස්සාහො භොති, රක්ඛතී”ති වදන්ති. මා ඉධ පටික්කමීති මා ඉධ පටිසි.

තනුව වසිතබ්බන්ති තත්ථෙව නිස්සයං ගහෙන්වා වසිතබ්බං. තංයෙව විහාරං...පෙ.... වසිතුං වට්ටනීති එත්ථ උපජ්ඣායෙන පරිච්චත්තත්තා උපජ්ඣායසමොධානපරිභාරො නත්ථි, තස්මා උපජ්ඣායසමොධානගතස්සපි ආවරියස්ස සන්තිකෙ ගහිතනිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති.

ආවරියම්භා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධියු ආවරියො පක්කන්තො වා භොතීති එත්ථ “පක්කන්තොති දිසං ගතො”තිආදිනා උපජ්ඣායස්ස පක්කමනෙ යො විනිච්ඡයො වුත්තො, යො තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ඉධාපි සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති තං අවත්වා “කොච්ඡි ආවරියො ආප්ඵච්ඡත්වා පක්කමති”තිආදිනා අඤ්ඤායෙව නයො ආරද්ධො. අයඤ්ච නයො උපජ්ඣායපක්කමනෙපි වෙදිතබ්බොයෙව. ඊදිසෙසු හි යානෙසු එකත්ථවුත්තලක්ඛණං අඤ්ඤත්ථාපි දට්ඨබ්බං. සචෙ ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතෙ අතික්කම්ත්වා නිවත්තති, පටිප්පස්සද්ධො භොතීති එත්ථ එත්තාවතා දිසාපක්කන්තො නාම භොතීති අන්තෙවාසිකෙ අතික්ඛිත්තධුරෙපි නිස්සයො පටිප්පස්සම්භති. ආවරියුපජ්ඣායා ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතෙ අතික්කම්ම අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසන්තීති බහිඋපචාරසීමායං අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකානං වසනට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතෙ අතික්කම්ම අඤ්ඤස්මිං සෙනාසනෙ වසන්ති, අන්තොඋපචාරසීමායං පන ද්වෙ ලෙඬ්චුපාතෙ අතික්කම්ත්වාපි වසතො නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති. “සචෙපි ආවරියො මුඤ්චිතුකාමොව හුත්වා නිස්සයපණාමනාය පණාමෙති”තිආදි සබ්බං උපජ්ඣායස්ස ආණත්තියම්පි වෙදිතබ්බන්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.83) වුත්තං.

153. සාහුති සාධු සුන්දරං. ලහුති අගරු, සුභරතාති අත්ථො. ඔපාසිකන්ති උපායපටිසංයුත්තං, එවං පටිපජ්ජනං නිත්ථරණුපායොති අත්ථො. පතිරුපන්ති සාමිච්ඡිකම්මමිදන්ති අත්ථො. පාසාදිකෙතාති පසාදාවහෙන, කායවච්ඡයොගෙන සම්පාදෙහිති අත්ථො. කායෙනාති එතදත්ථවිඤ්ඤාපකං හත්ථමුද්දාදිං දස්සෙන්තො කායෙන විඤ්ඤාපෙති. “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡනං සන්ධායාති උපජ්ඣායෙන “සාහු”තිආදියු වුත්තෙසු සද්ධිවිහාරිකස්ස “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡනවචනං සන්ධාය “කායෙන විඤ්ඤාපෙති”තිආදි වුත්තන්ති අධිප්පායො. ආයාවනදානමත්තෙනාති සද්ධිවිහාරිකස්ස පටිමං ආයාවනමත්තෙන, තතො උපජ්ඣායස්ස ව “සාහු”තිආදිනා වචනමත්තෙනාති අත්ථො. ආවරියස්ස සන්තිකෙ නිස්සයග්ගහණෙ ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමිති ආයස්මන්තං නිස්සාය වසිස්සාමිති අත්ථො.

154. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථායං යො වා එකසම්භොගපරිභොගො, තස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බොති ඉමිනා ලජ්ජියු එව නිස්සයග්ගහණං නියොජෙති අලජ්ජියු පටික්ඛිත්තත්තා. එත්ථ ව පරිභොගසද්දෙන

එකකම්මාදිකො සංවාසො ගහිතො පච්චයපරිභොගස්ස සම්භොගසද්දෙන ගහිතත්තා. එතෙන ච සම්භොගසංවාසානං අලජ්ජීහි සද්ධිං න කත්තබ්බතං දස්සෙති. පරිභාරො නත්ථිති ආපත්තිපරිභාරො නත්ථි. තාදිසොති යත්ථ නිස්සයො ගහිතපුබ්බො, යො ච එකසම්භොගපරිභොගො, තාදිසො. තථා චුත්තන්ති “ලහුං ආගමිස්සති”ති චුත්තඤ්චෙති අත්ථො. චත්තාරි පඤ්ච දිවසානීති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං. යදි එකාහද්විභෙන සභාගතා පඤ්ඤායති, ඤාතදිවසෙ ගහෙතබ්බොච. අථාපි චතුපඤ්චාගෙනපි න පඤ්ඤායති, යත්තකෙහි දිවසෙහි පඤ්ඤායති, තත්තකානි අතික්කාමෙතබ්බානි. සභාගතං ඔලොකෙමිති පන ලෙසො න කාතබ්බො. දහරා සුඤ්ඤානීති එත්ථ අසුත්ථාපි “ආගමිස්සති, කෙනචි අන්තරායෙන විරායන්ති”ති සඤ්ඤාය සතිපි ලබ්භතෙව පරිභාරො. තෙනාහ “ඉධෙවාහං වසිස්සාමිති පහිණති, පරිභාරො නත්ථි”ති. එකදිවසමපි පරිභාරො නත්ථිති ගමනෙ නිරුස්සාහං සන්ධාය චුත්තං, සඋස්සාහස්ස පන සෙනාසනපටිසාමනාදිවසෙන කතිපාහෙ ගතෙපි න දොසො.

තත්ත්ව වසිතබ්බන්ති තත්ත්ව සභාගට්ඨානෙ එව නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. තංයෙව විහාරං...පෙ.... වසිතුං වට්ටනීති ඉමිනා උපජ්ඣායෙ සඬගණ්හන්තෙයෙව තංසමොධානෙ නිස්සයපටිප්පස්සද්ධි චුත්තා, තස්මිං පන කොධෙන වා ගණනිරපෙක්ඛතාය වා අසඬගණ්හන්තෙ අඤ්ඤෙසු ගහිතො නිස්සයො න පටිප්පස්සමහතීති දස්සෙති.

ආචරියම්භා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධියං චුත්තො “කොචි ආචරියො”තිආදිකො නයො උපජ්ඣායපක්කමනාදීසුපි නෙත්වා තත්ථ ච චුත්තො ඉධාපි නෙත්වා යථාරහං යොජෙතබ්බො. ද්වෙ ලෙඬචුපාතෙ අතික්කම්ම අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසන්තීති උපචාරසීමතො බහි අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ අන්තෙවාසිකාදීනං වසනට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඬචුපාතෙ අතික්කමිත්වා වසන්ති. තෙන බහිඋපචාරෙපි අන්තෙවාසිකාදීනං වසනට්ඨානතො ද්විත්තං ලෙඬචුපාතානං අන්තරෙ ආසන්නෙ පදෙසෙ වසති, නිස්සයො න පටිප්පස්සමහතීති දස්සෙති. අන්තොඋපචාරසීමායං පන ද්වෙ ලෙඬචුපාතෙ අතික්කමිත්වා වසතො නිස්සයො න පටිප්පස්සමහතෙවාති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.83) චුත්තං.

ඉති විනයසඬගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ
නිස්සයවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම
තෙවිසතිමො පරිච්ඡෙදො.

24. සීමාවිනිවිජයකථා

156. එවං නිස්සයවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි සීමාවිනිවිජයං කථෙතුං “සීමාති එත්ථ”ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ සීමාති සිනියතෙ සමග්ගෙන සඤ්ඤාන කම්මවාචාය ඛන්ධියතෙති සීමා. සි ඛන්ධනෙති ධාතු, ම-පච්චයො, කියාදිගණොයං. විභාගවන්තානං සභාවවිභාවනං විභාගෙන විනා න භොතීති ආහ “සීමා නාමෙසා...පෙ.... භොතී”ති. තත්ථ ඛද්ධසීමං තාව දස්සෙතුං “තත්ථ එකාදස්”ත්‍යාදිමාහ.

විසතිවග්ගකරණීයපරමත්තා සඤ්ඤාකම්මස්ස හෙට්ඨිමත්තතො යත්ථ කම්මාරහෙන සද්ධිං එකවිසති භික්ඛු නිසීදිතුං සක්කොන්ති, තත්තකෙ පදෙසෙ සීමං ඛන්ධිතුං වට්ඨති, න තතො ඔරන්ති ආහ “අතිවුද්දකා නාම යත්ථ එකවිසති භික්ඛු නිසීදිතුං න සක්කොන්ති”ති. පුරත්ථිමාය දිසායාති ඉදං නිදස්සනමත්තං, තස්සං පන දිසායං නිමිත්තෙ අසති යත්ථ අත්ථි, තතො පට්ඨාය පට්ඨමං “පුරත්ථිමාය අනුදිසාය, දක්ඛිණාය දිසායා”තිආදිනා සමන්තා විජ්ජමානට්ඨානෙසු නිමිත්තාති කිත්තෙත්වා පුන “පුරත්ථිමාය අනුදිසායා”ති පට්ඨකිත්තිතං පටිකිත්තෙතුං වට්ඨති තීහි නිමිත්තෙහි සිඬ්ඝාටකසංස්ථානායපි සීමාය සම්මන්තිතබ්බතො. තික්ඛත්තුං සීමමණ්ඩලං සම්ඛන්ධන්තෙනාති විනයධරෙන සයං එකස්මිංයෙව යානෙ යත්වා කෙවලං නිමිත්තකිත්තනවවනෙනෙව සීමමණ්ඩලං සමන්තා නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඛන්ධන්තෙනාති අත්ථො. තංතංනිමිත්තට්ඨානං අගන්ත්වාපි හි කිත්තෙතුං වට්ඨති. තියොජනපරමායපි සීමාය සමන්තතො තික්ඛත්තුං අනුපරිගමනස්ස එකදිවසෙන දුක්කරත්තා විනයධරෙන සයං අදිට්ඨමිපි පුබ්බෙ භික්ඛුහි යථාවචත්ථිතං නිමිත්තං “පාසාණො භන්තෙ”තිආදිනා කෙනචි චුත්තානුසාරෙන සල්ලක්ඛෙත්වා “එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්තිආදිනා කිත්තෙතුමිපි වට්ඨති එව.

සංසට්ඨවිටපාති ඉමිනා අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස ආසන්නතං දිපෙනි. ඛද්ධා භොතීති පච්ඡිමදිසාභාගෙ සීමං සන්ධාය චුත්තං. එකරතනමත්තා සුවිඤ්ඤායාතරා භොතීති කත්වා චුත්තං “පච්ඡිමකොට්ඨා භත්ථමත්තා සීමන්තරිකා යපෙනබ්බා”ති. එකඬුලිමත්තාපි සීමන්තරිකා වට්ඨතියෙව. තත්තකෙනපි හි සීමා අසම්භින්නාව භොති. ද්විත්තං සීමානං නිමිත්තං භොතීති නිමිත්තස්ස සීමතො ඛාහිරත්තා සීමසම්භෙදො න භොතීති චුත්තං. සීමසඬ්ඤාකරං කරොතීති වඩ්ඪිත්වා සීමජ්ජපදෙසං පටිට්ඨෙ ද්විත්තං සීමානං ගතට්ඨානස්ස දුවිඤ්ඤායාත්තා චුත්තං, න, පන තත්ථ කම්මං කාතුං න වට්ඨතීති දස්සනත්ථං. න හි සීමා තත්තකෙන අසීමා භොති, ද්වෙ පන සීමා පච්ඡා වඩ්ඪිතරුක්ඛෙන අජ්ඣොත්ථට්ඨත්තා එකාඛද්ධා භොන්ති, තස්මා එකත්ථ යත්වා කම්මං කරොන්තෙහි ඉතරං සොධෙත්වා කාතබ්බං. තස්සා පදෙසන්ති

යත්ථ යත්වා භික්ඛුහි කම්මං කාතුං සක්කා භොති, තාදිසං පදෙසං, යත්ථ පන ධීතෙහි කම්මං කාතුං න සක්කා භොති, තාදිසං පදෙසං අන්තොකරිත්වා බන්ධන්තා සීමාය සීමං සංභින්දන්ති නාම. න කම්මවාචං වග්ගං කරොන්තිති කම්මවාචං න භින්දන්ති, කම්මං න කොපෙන්නීති අධිප්පායො.

158. සුද්ධපංසුපබ්බතොති න කෙනචි කතො සයංජාතොව චුත්තො. තථා සෙසාපි. ඉතරොපීති සුද්ධපංසුපබ්බතාදිකො පබ්බතොපි. හත්ථිප්පමාණොති එත්ථ භූමිතො උග්ගතපදෙසෙන හත්ථිප්පමාණං ගහෙනබ්බං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) පන චජිරඛුද්ධිට්ඨිකායඤ්ච (චජිර. ටී. මහාවග්ග 138) “හත්ථිප්පමාණො නාම පබ්බතො හෙට්ඨිමකොටියා අඛිඨ්ඨමරතනුබ්බෙධො”ති චුත්තං. චතුහි වා තීහි වාති සිමභූමියං චතුසු, තිසු වා දිසාසු ධීතෙහි, එකිස්සා එව පන දිසාය ධීතෙහි තතො බහුහිපි සම්මන්තිතුං න වට්ඨති, ද්විහි පන ද්විසු දිසාසු ධීතෙහිපි න වට්ඨති. තස්මාති යස්මා එකෙන න වට්ඨති, තස්මා. තං බහිද්ධා කත්වාති කිත්තිතනිමිත්තස්ස අසිමන්තා අන්තොසීමාය කරණං අයුත්තන්ති චුත්තං. තෙනාහ “සචෙ”තිආදි.

ද්වත්තිංසපලගුලපිණ්ඩප්පමාණතා සණ්ඨානතො ගහෙනබ්බා, න තුලගණනාවසෙන, භාරතො පලපරිමාණඤ්ච මගධතුලාය ගහෙනබ්බං, සා ව ලොකියතුලාය ද්විගුණාති වදන්ති. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) පන “ද්වත්තිංසපලගුලපිණ්ඩප්පමාණතා තුලතාය ගහෙනබ්බා, න තුලගණනායා”ති චුත්තං. අතිමහන්තොපීති භූමිතො හත්ථිප්පමාණං අනුගන්ත්වා හෙට්ඨාභූමියං ඔතිණ්ණසනතො අනෙකයොජනප්පමාණොපි. සචෙ හි තතො හත්ථිප්පමාණං කූටං උග්ගච්ඡති, පබ්බතසඬ්ඛිමෙව ගච්ඡති. චජිරඛුද්ධිට්ඨිකායං (චජිර. ටී. මහාවග්ග 138) – සචෙ එකාබ්ද්ධො භොති, න කාතබ්බොති එත්ථ චතුසු දිසාසු චතුත්තං පබ්බතකූටානං හෙට්ඨා පිට්ඨිපාසාණසදිසෙ පාසාණෙ ධීතන්තා එකාබ්ද්ධභාවෙ සතිපි පථවිතො උද්ධං තෙසං සම්බන්ධෙ අසති හෙට්ඨා පථවිගතසම්බන්ධමත්තෙ අබ්බොහාරිකං කත්වා කිත්තෙනුං වට්ඨති. තෙනෙව “පිට්ඨිපාසාණො අතිමහන්තොපි පාසාණසඬ්ඛිමෙව ගච්ඡති”ති චුත්තං. පථවිතො හෙට්ඨා තස්ස මහන්තභාවෙ ගස්භමානෙ පබ්බතමෙව භොතීති අනුගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. විනිත්වා කතපංසුපුඤ්ජෙ තිණගුම්බරුක්ඛා වෙ ජායන්ති, පබ්බතො භොතීති ධම්මසිරිත්ථෙරො, තෙවාති උපතිස්සත්ථෙරොති චුත්තං. පාසාණොති සුධාමයපාසාණොපි වට්ඨතීති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං ඉට්ඨිකාය පටික්ඛිත්තන්තා. සොපීති බාණුකො විය උට්ඨිතපාසාණොපි. චතුපඤ්චරුක්ඛනිමිත්තමත්තමිපිති එකච්චෙසු නිමිත්තසද්දො නත්ථිති චුත්තං.

අන්තොසාරානන්ති තස්මිං ඛණෙ තරුණතාය සාරෙ අවිජ්ජමානෙපි පරිණාමෙන භවිස්සමානසාරෙපි සන්ධාය වුත්තං. තාදිසානඤ්ඤි සුචිද්දන්ධකප්පමාණපරිණාහානං වතුපඤ්චමත්තානම්පි වනං වට්ටති. අන්තොසාරමිස්සකානන්ති අන්තොසාරෙහි රුක්ඛෙහි සම්මිස්සානං. එතෙන තවසාරරුක්ඛමිස්සකානම්පි වනං වට්ටතිති දස්සෙති. වතුපඤ්චරුක්ඛමත්තම්පිති සාරරුක්ඛෙ සන්ධාය වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) පන “එත්ථ තයො වෙ සාරරුක්ඛා හොන්ති, ද්වෙ අසාරා, සාරරුක්ඛානං බහුත්තං ඉච්ඡිතබ්බං. සුසානම්පි ඉධ වනාමෙවාති සඬබ්බං ගච්ඡති සයංජාතත්තාති වුත්තං. කෙවි පන ‘වතුසු ද්වෙ අන්තොසාරා වෙ, වට්ටති, අන්තොසාරා අධිකා, සමා වා, වට්ටති, තස්මා බහුසුපි ද්වෙ වෙ අන්තොසාරා අත්ථි, වට්ටති’ති වදන්ති”ති වුත්තං. වනමජ්ඣෙකං විහාරං කරොන්තිති රුක්ඛසට්ඨාය අන්තරෙ රුක්ඛෙ අවිජ්න්දිත්වා වතිආදිහි විහාරපරිච්ඡෙදං කත්වාච අන්තොරුක්ඛන්තරෙසු එව පරිවෙණපණ්ණසාලාදීනං කරණවසෙන යථා අන්තොවිහාරම්පි වනමෙව හොති, එවං විහාරං කරොන්තිති අත්ථො. යදි හි සබ්බං රුක්ඛං ඡන්දිත්වා විහාරං කරෙය්‍යං, විහාරස්ස අවනත්තා තං පරික්ඛිපිත්වා යිතවනං එකත්ථ කිත්තෙතබ්බං සියා, ඉධ පන අන්තොපි වනත්තා “වනං න කිත්තෙතබ්බං”න්ති වුත්තං. සවෙ හි තං කිත්තෙත්ති, “නිමිත්තස්ස උපරි විහාරො හොති”තිආදිනා අනන්තරෙ වුත්තදොසො ආපජ්ජති. එකදෙසන්ති වනෙකදෙසං, රුක්ඛවිරහිතට්ඨානෙ කතවිහාරස්ස එකපස්සෙ යිතවනස්ස එකදෙසන්ති අත්ථො.

සුචිද්දන්ධකප්පමාණොති වංසදන්ධකප්පමාණො. “ලෙඛනිදන්ධකප්පමාණො”ති කෙවි. මාතිකාට්ඨකථායං (කඬබා. අට්ඨ. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා) පන අවෙහඬිගියවිනිච්ඡයෙ “යො කොචි අට්ඨකිගුලසුචිද්දන්ධමත්තොපි වෙළ...පෙ.... ගරුහණ්ඩ”න්ති වුත්තත්තා තනුතරො වෙළදණ්ඩොති ච සුචිද්දන්ධොති ච ගහෙතබ්බං. වංසනළකසරාවාදීසුති වෙළපබ්බෙ වා නළපබ්බෙ වා කපල්ලකාදිමත්තිකභාජනෙසු වාති අත්ථො. තඬබණ්ණමිති තරුණපොතකෙ අමුලායිත්වා විරුහනජාතිකෙ සන්ධාය වුත්තං. යෙ පන පරිණතා සමුලං උද්ධරිත්වා රොපිතාපි ඡන්තසාධා විය මුලායිත්වා විරෙන නවමුලකිකුරුජපත්තියා ජීවන්ති, මියන්තියෙව වා, තාදිසෙ කිත්තෙතුං න වට්ටති. එතන්ති නවමුලසාධානිග්ගමනං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) පන “සුචිද්දන්ධකප්පමාණොති සිහලදීපෙ ලෙඛනිදන්ධකප්පමාණොති වදන්ති, සො ච කනිට්ඨකිගුලිපරිමාණොති දට්ඨබ්බං”න්ති වුත්තං.

මජ්ඣිමනිකාය මහාදිසානං අන්තො. කොණන්ති සීමාය චතුසු කොණෙසු ද්විත්තං ද්විත්තං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං. පරභාගෙ කිත්තෙතුං වට්ටනීති තෙසං චතුත්තං කොණානං බහි නික්ඛමිත්වා යීතෙසු අට්ඨසු මග්ගෙසු එකිස්සා දිසාය එකං, අඤ්ඤිස්සා දිසාය වාපරන්ති එවං වත්තාරොපි මග්ගා චතුසු දිසාසු කිත්තෙතුං වට්ටනීති අධිස්පායො. එවං පන කිත්තිතමත්තෙන කථං එකාබද්ධතා විගච්ඡන්ති විඤ්ඤායති. පරතො ගතට්ඨානෙපි එතෙ එව තෙ වත්තාරො මග්ගා. “වත්තාරො මග්ගා චතුසු දිසාසු ගච්ඡන්ති”ති හි චුත්තං, තස්මා එත්ථ කාරණං විචිතිතබ්බන්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) චුත්තං. විචින්නො පන එවං කාරණං පඤ්ඤායති – පුබ්බවාකොපි “විහාරං පරික්ඛිපිත්වා වත්තාරො මග්ගා”ති, පරවාකොපි “විහාරමජ්ඣෙන නිබ්බිජ්ඣිත්වා ගතමග්ගොපි”ති විහාරමෙව සන්ධාය චුත්තො, තස්මා ඉධාපි “කොණං නිබ්බිජ්ඣිත්වා ගතං පනා”ති (මහාව. අට්ඨ. 138) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා එතෙ මග්ගා විහාරස්ස කොණමෙව නිබ්බිජ්ඣිංසු, න අඤ්ඤමඤ්ඤං මිස්සිංසු, තස්මා එකාබද්ධභාවාභාවා චතුත්තං මග්ගානං චතුසු යානෙසු කිත්තෙතුං වට්ටනීති. සාරත්ථදීපනියං පන “පරභාගෙ කිත්තෙතුං වට්ටනීති බහි නික්ඛමිත්වා යීතෙසු අට්ඨසු මග්ගෙසු එකිස්සා දිසාය එකං, අපරාය එකන්ති එවං චතුසු යානෙසු කිත්තෙතුං වට්ටනී”ති එත්තකමෙව චුත්තං. වජිරවුද්ධට්ඨකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) පන “පරභාගෙති එත්ථ එතෙහි බද්ධට්ඨානතො ගතත්තා වට්ටති, තථා දීඝමග්ගෙපි ගහිතට්ඨානතො ගතට්ඨානස්ස අඤ්ඤත්තාති වදන්ති”ති චුත්තං. තම්පි එකාබද්ධනිමිත්තත්තා විචාරෙතබ්බං.

උත්තරන්ති යා හික්ඛුනියාති ඉදඤ්ච පාළියං හික්ඛුනීනං නදීපාරගමනෙ නදීලක්ඛණස්ස ආගතත්තා චුත්තං, හික්ඛුනං අන්තරවාසකතෙමනමත්තම්පි වට්ටතියෙව. සාරත්ථදීපනියම්පි (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) “හික්ඛුනියා එව ගහණඤ්චෙත්ථ හික්ඛුනීවිහඬගෙ හික්ඛුනීවසෙන නදීලක්ඛණස්ස පාළියං ආගතත්තා තෙනෙව නයෙන දස්සනත්ථං කතං. සීමං බන්ධන්තානං නිමිත්තං භොතීති අයං චුත්තලක්ඛණා නදී සමුද්දං වා පවිසතු තළාකං වා, පහවතො පට්ඨාය නිමිත්තං භොතී”ති චුත්තං. වජිරවුද්ධට්ඨකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) පන “අන්තරවාසකො තෙමියතීති චුත්තත්තා තත්තකප්පමාණඋදකෙයෙව කාතුං වට්ටනීති කෙවි. ‘තෙමියතී’ති ඉමිනා හෙට්ඨිමකොට්ඨා නදීලක්ඛණං චුත්තං, එවරූපාය නදියා යස්මිං යානෙ වත්තාරො මාසෙ අප්පං වා බහුං වා උදකං අජ්ඣොත්ථරිත්වා පවත්තති, තස්මිං යානෙ අප්පොදකෙපි යත්වා කාතුං වට්ටනීති එකෙ”ති චුත්තං.

නදීචතුක්කෙපි එසෙව නයොති ඉමිනා එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ පරතො ගතට්ඨානෙපි කිත්තෙතුං න වට්ටනීති දස්සෙති. තෙනෙව ව

“අසම්මිස්සා නදියො පන චතස්සොපි කිත්තෙතුං වට්ඨති”ති අසම්මිස්සග්ගහණං කතං. අජ්ඣොත්ථරිත්වා ආවරණං පවත්තනියෙවාති ආවරණං අජ්ඣොත්ථරිත්වා සන්දනියෙව. අපවත්තමානාති අසන්දමානුදකා. ආවරණඤ්ඤි පත්වා නදියා යත්තකෙ පදෙසෙ උදකං අසන්දමානං සන්තිට්ඨති, තත්ථ නදීනිමිත්තං කාතුං න වට්ඨති, උපරි සන්දමානට්ඨානෙයෙව වට්ඨති. අසන්දමානට්ඨානෙ පන උදකනිමිත්තං කාතුං වට්ඨති. ධීතමෙව හි උදකං උදකනිමිත්තෙ වට්ඨති, න සන්දමානං. තෙනෙවාහ “පවත්තනට්ඨානෙ නදීනිමිත්තං, අපවත්තනට්ඨානෙ උදකනිමිත්තං කාතුං වට්ඨති”ති. “පවත්තනට්ඨානෙ නදීනිමිත්තන්ති චූත්තත්තා සෙතුතො පරතො තත්තකං උදකං යදි පවත්තති, නදී එවාති වදන්ති. ජාතස්සරාදිසු ධීතොදකං ජාතස්සරාදිපදෙසෙන අන්තරිකම්පි නිමිත්තං කාතුං වට්ඨති නදීපාරසීමාය නිමිත්තං විය. සචෙ සො පදෙසො කාලන්තරෙන ගාමබ්බේත්තභාවං පාපුණාති, තත්ථ අඤ්ඤං සීමං සම්මන්තිතුං වට්ඨති”ති වජිරවුද්ධිට්ඨකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) චූත්තං. මූලෙති ආදිකාලෙ. නදිං භින්දිත්වාති යථා උදකං අනිච්ඡන්තෙහි කස්සකෙහි මහොසෙ නිවට්ඨෙතුං න සක්කා, එවං කූලං භින්දිත්වා. නදිං භින්දිත්වාති වා මාතිකාමුඛද්වාරෙන නදිකූලං භින්දිත්වා.

උක්ඛෙපිමන්ති දීඝරජ්ජුනා කූටෙහි උස්සිඤ්චනීයං. උක්ඛෙපිමන්ති වා කූපතො විය උක්ඛිපිත්වා ගහෙතබ්බං. උක්ඛෙපිමන්ති වා උද්ධරිත්වා ගහෙතබ්බකං.

අසම්මිස්සෙහීති සබ්බදිසාසු ධීතපබ්බතෙහි එව වා පාසාණාදිසු අඤ්ඤතරෙහි වා නිමිත්තන්තරාබ්‍යවහිතෙහි. සම්මිස්සෙහීති එකත්ථ පබ්බතො, අඤ්ඤත්ථ පාසාණොති එවං ධීතෙහි අට්ඨති. නිමිත්තානං සතෙනාපීති ඉමිනා එකිස්සායෙව දිසාය බහුනිපි නිමිත්තාති “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං, පබ්බතො, හන්තෙ. පුන පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං, පාසාණො, හන්තෙ”තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 138) කිත්තෙතුං වට්ඨතීති දස්සෙති. සිඬ්ඝාටකසණ්ඨානාති තිකොණා. සිඬ්ඝාටකසණ්ඨානාති වා තිකොණරච්ඡාසණ්ඨානා. චතුරස්සාති සමචතුරස්සා. මුද්දිඬ්ගසණ්ඨානා පන ආයතචතුරස්සා, එකකොටියං සඬ්ඝාටිතා, තදඤ්ඤාය විත්ථිණ්ණා වා භොති. මුද්දිඬ්ගසණ්ඨානාති වා මුද්දිඬ්ගහෙරි විය මජ්ඣෙ විත්ථතා උභොසු කොට්ඨු සඬ්ඝාටිතා භොති.

159. එවං බද්ධසීමාය නිමිත්තසම්පත්තිසුත්තතං දස්සෙත්වා ඉදාති පරිසසම්පත්තිසුත්තතං දස්සෙතුං “පරිසසම්පත්තිසුත්තා නාමා”තිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙනාති සබ්බහෙට්ඨිමෙන ගණනපරිච්ඡේදෙන, අජ්ජතරො චෙ ගණො භොතීති අධිජ්ජායො. ඉමස්ස පන සීමාසම්මුතිකම්මස්ස

චතුර්වග්ගකරණියත්තා “චතුර්භි භික්ඛුභි”ති චුත්තං. සන්තිපතිතාති සමග්ගා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසං අවිජ්ඣත්වා සන්තිපතිතා. ඉමිනා “චතුර්වග්ගකරණියෙ කම්මෙ චත්තාරො භික්ඛු පකතත්තා කම්මජ්ජත්තා, තෙ ආගතා භොන්ති”ති චුත්තං පට්ඨසම්පත්තිලක්ඛණං දස්සෙති. යාවතිකා තස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙති යස්මිං පදෙසෙ සීමං බන්ධිතුකාමා, තස්මිං එකස්ස ගාමභොජකස්ස ආයුජ්ජත්තිට්ඨානභූතෙ ගාමක්ඛෙත්තෙ ධීතා භික්ඛුති සම්බන්ධො. බද්ධසීමං වා නදීසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමීත්වාති එතෙන එතා බද්ධසීමාදයො ගාමසීමතො සීමන්තරභූතා, න තාසු ධීතා ගාමසීමාය කම්මං කරොන්තානං වග්ගං කරොන්ති, තස්මා න තෙසං ඡන්දො ආහරිතබ්බොති දස්සෙති. තෙ සබ්බෙ හත්ථපාසෙ වා කත්වාති වග්ගකම්මපරිහරණත්ථං සන්තිපතිතුං සමත්ථෙ තෙ ගාමක්ඛෙත්තට්ඨෙ සබ්බෙ භික්ඛු සඬ්ඝස්ස හත්ථපාසෙ කත්වාති අත්ථො. ඡන්දං වා ආහරිත්වාති සන්තිපතිතුං අසමත්ථානං ඡන්දං ආහරිත්වා. තස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ යදිපි සහස්සභික්ඛු භොන්ති, තෙසු චත්තාරොයෙව කම්මජ්ජත්තා, අවසෙසා ඡන්දාරහා, තස්මා අනාගතානං ඡන්දො ආහරිතබ්බොති අත්ථො, ඉමිනා “ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහටො භොති”ති චුත්තං දුතියසම්පත්තිලක්ඛණමාහ. “සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති”ති චුත්තං තතියසම්පත්තිලක්ඛණං පන ඉමෙසං සාමත්ථියෙන චුත්තං භොති.

160. එවං බද්ධසීමාය පරිසසම්පත්තියුත්තතං දස්සෙත්වා ඉදානි කම්මවාචාසම්පත්තියුත්තතං දස්සෙතුං “කම්මවාචාසම්පත්තියුත්තතා නාමා”තිආදිමාහ. තත්ථ “සුඤ්ඤා මෙ”තිආදීනං අත්ථො හෙට්ඨා උපසම්පදකම්මවාචාවණ්ණනායං චුත්තොව. එවං චුත්තායාති එවං ඉමිනා අනුක්කමෙන උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 138-139) හගවතා චුත්තාය. පරිසුද්ධායාති ඤත්තිදොසඅනුඋස්සාවනදොසෙහි පරිසමන්තතො සුද්ධාය. ඤත්තිදුතියකම්මවාචායාති එකාය ඤත්තියා එකාය අනුස්සාවනාය කරියමානත්තා ඤත්ති එව දුතියා ඉමිස්සා කම්මවාචායාති ඤත්තිදුතියකම්මවාචා, තාය. නිමිත්තානං අන්තො සීමා භොති, නිමිත්තානි සීමතො බහි භොන්ති නිමිත්තානි බහි කත්වා හෙට්ඨා පථවීසන්ධාරඋදකං පරියන්තං කත්වා සීමාය ගතත්තා.

161. එවං සමානසංවාසකසීමාසම්මුතියා කම්මවාචාසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අධිට්ඨිතතෙවිවරිකානං භික්ඛුනං විවරෙ සුඛපරිභොගත්ථං හගවතා පඤ්ඤත්තං අවිජ්ජවාසසීමාසම්මුතිකම්මවාචාසම්පත්තිං දස්සෙත්තො “එවං බද්ධාය ව”ත්තාදිමාහ. තත්ථ තිව්වරෙන අවිජ්ජවාසං සම්මන්තෙය්සාති යථා අධිට්ඨිතතෙවිවරිකො භික්ඛු අන්තොසීමායං තිව්වරෙන විජ්ජවසන්තොපි අවිජ්ජවාසොයෙව භොති, දුතියකථිතසික්ඛාපදෙන (පාරා. 471 ආදයො)

ආපත්ති න හොති, එවං තං සමානසංවාසකසීමං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසං සම්මන්තෙය්‍යාති අත්ථො. යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චාති යදි තිස්සා සමානසංවාසකසීමාය අන්තො ගාමො අත්ථී, තං ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච යපෙත්වා තතො විනිමුත්තං තං සමානසංවාසකසීමං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසං සම්මන්තෙය්‍යාති අත්ථො.

සීමසඬ්ඛංයෙව ගච්ඡතීති අවිජ්ජවාසසීමසඬ්ඛංයෙව ගච්ඡති. එකමිපි කුලං පටිට්ඨං වාති අභිනවකතගෙහෙසු සබ්බපයමං එකමිපි කුලං පටිට්ඨං අත්ථී. අගතං වාති පොරාණකගාමෙ අඤ්ඤෙසු කුලෙසු ගෙහාති ඡඩ්ඨෙත්වා ගතෙසුපි එකමිපි කුලං අගතං අත්ථීති අත්ථො.

162. එවං සඬ්ඛෙපෙන සීමාසම්මුතිං දස්සෙත්වා පුන විත්ථාරෙන දස්සෙත්තො “අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, අයං පන විත්ථාරො”ති ආදිමාහ. සීමාය උපචාරං යපෙත්වාති ආයතිං බන්ධිතබ්බාය සීමාය තෙසං විහාරානං පරිච්ඡෙදතො බහි සීමන්තරිකප්පභොනකං උපචාරං යපෙත්වා. බද්ධා සීමායෙසු විහාරෙසු, තෙ බද්ධසීමා. පාටියෙක්කන්ති පච්චෙකං. බද්ධසීමාසදිසානීති යථා බද්ධසීමාසු යිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඡන්දාදිං අනපෙක්ඛිත්වා පච්චෙකං කම්මං කාතුං ලහන්ති, එවං ගාමසීමාසු යිතාපීති දස්සෙති. අන්තොනිමිත්තගතෙහි පනාති එකස්ස ගාමස්ස උපඩ්ඨං අන්තොකත්තුකාමතාය සති සබ්බෙසං ආගමනෙ පයොජනං නත්ථීති කත්වා චුත්තං. ආගන්තබ්බන්ති ච සාමිච්චසෙන චුත්තං, නායං නියමො “ආගන්තබ්බමෙවා”ති. තෙනෙවාහ “ආගමනමිපි අනාගමනමිපි වට්ටති”ති. අබද්ධාය හි සීමාය නානාගාමක්ඛෙත්තානං නානාසීමසභාවත්තා තෙසං අනාගමනෙපි වග්ගකම්මං න හොති, තස්මා අනාගමනමිපි වට්ටති. බද්ධාය පන සීමාය එකසීමභාවතො පුන අඤ්ඤස්මිං කම්මෙ කරියමානෙ අන්තොසීමගතෙහි ආගන්තබ්බමෙවාති ආහ “අවිජ්ජවාසසීමා...පෙ.... ආගන්තබ්බ”න්ති. නිමිත්තකිත්තනකාලෙ අසොධිතායපි සීමාය නෙවත්ථී දොසො නිමිත්තකිත්තනස්ස අපලොකනාදිසු අඤ්ඤතරාභාවතො.

හෙරිසඤ්ඤං වාති සම්මන්තනපරියොසානං කරොමාති වත්වාති ලිඛිතං. තෙන තාදියෙ කාලෙ තං කප්පතීති සිද්ධං හොති. හෙරිසඤ්ඤං වා සඬ්ඛසඤ්ඤං වාති පන තෙසං සද්දං සුත්වා ඉදානි සඬ්ඛො සීමං බන්ධනීති ඤත්වා ආගන්තුකහික්ඛුනං තං ගාමක්ඛෙත්තං අප්පවෙසනත්ථං, ආරාමිකාදීනඤ්ච තෙසං නිවාරණත්ථං කම්මවාචාරද්ධකාලෙයෙව සඤ්ඤා කරියති, එවං සති තං කරණං සප්පයොජනං හොති. තෙනෙව “හෙරිසඬ්ඛසද්දං කත්වා”ති අවත්වා “හෙරිසඬ්ඛසඤ්ඤං කත්වා”ති සඤ්ඤාග්ගහණං කතං. “සඤ්ඤං කත්වා”ති ච පුබ්බකාලකිරියං වත්වා “කම්මවාචාය සීමා

බන්ධිතබ්බා”ති අපරකාලකිරියං වදන්ති, පරියොසානකාලෙ පන සබ්බතුරියාතාලිකසඬුට්ඨං කත්වා දෙවමනුස්සානං අනුමොදනං කාරෙතබ්බං හොතීති වෙදිතබ්බං.

163. භණ්ඩුකම්මාපුච්ඡනං සන්ධාය පබ්බජ්ජාග්ගහණං. සුඛකරණත්ථන්ති සබ්බෙසං සන්තිපාතනපරිස්සමං පභාය අප්පතරෙහි සුඛකරණත්ථං. එකච්ඡති භික්ඛු ගණ්භාතීති විසතිවග්ගකරණියපරමත්තා සඬුසකම්මස්ස කම්මාරහෙන සද්ධිං එකච්ඡති භික්ඛු ගණ්භාති. ඉදඤ්ච නිසින්නානං වසෙන චුත්තං. හෙට්ඨිමන්තතො හි යත්ථ එකච්ඡති භික්ඛු නිසිදිතුං සක්කොන්ති, තත්තකෙ පදෙසෙ සීමං බන්ධිතුං වට්ටති. ඉදඤ්ච කම්මාරහෙන සහ අබ්භානකාරකානම්පි පහොනකත්ථං චුත්තං. නිමිත්තුපගා පාසාණා යපෙතබ්බාති ඉදං යථාරුචිතට්ඨානෙ රුක්ඛනිමිත්තාදීනං දුල්ලභතාය වඩ්ඪිත්වා උභින්නං බද්ධසීමානං සඬුකරකරණතො ව පාසාණනිමිත්තස්ස ව තදභාවතො යත්ථ කත්ථවි ආනෙත්වා යපෙතුං සුකරතාය ව චුත්තං. තථා සීමන්තරිකපාසාණා යපෙතබ්බාති එත්ථාපි. චතුරඬුලප්පමාණාපීති යථා බණ්ඩසීමපරිච්ඡෙදතො බහි නිමිත්තපාසාණං චතුරඬුලමත්තං යානං සමන්තා නිගච්ඡති, අවසෙසං යානං අන්තොබණ්ඩසීමායං හොතියෙව, එවං තෙසු යපිතෙසු චතුරඬුලමත්තා සීමන්තරිකා හොතීති දට්ඨබ්බං.

සීමන්තරිකපාසාණාති සීමන්තරිකාය යපිතනිමිත්තපාසාණා. තෙ පන කිත්තෙන්තෙන දක්ඛිණතො අනුපරියායන්තෙනෙව කිත්තෙතබ්බා. කථං? බණ්ඩසීමතො හි පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථිමාහිමුඛෙන යත්වා “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්ති තත්ථ සබ්බාති නිමිත්තාති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා, තථා උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණාහිමුඛෙන යත්වා “දක්ඛිණාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා, තථා පුරත්ථිමාය දිසාය පච්ඡිමාහිමුඛෙන යත්වා “පච්ඡිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා, තථා දක්ඛිණාය දිසාය උත්තරාහිමුඛෙන යත්වා “උත්තරාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්ති තත්ථ සබ්බාති නිමිත්තාති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා පුන පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථිමාහිමුඛෙන යත්වා පුරිමකිත්තිතං චුත්තනයෙන පුන කිත්තෙතබ්බං. එවං බහුනම්පි බණ්ඩසීමානං සීමන්තරිකපාසාණා පච්චෙකං කිත්තෙතබ්බා. තතොති පච්ඡා. අවසෙසනිමිත්තානීති මහාසීමාය බාහිරන්තරෙසු අවසෙසනිමිත්තාති. න සක්ඛිස්සන්තීති අවිජ්ජවාසසීමාය බද්ධභාවං අසල්ලක්ඛෙත්වා “සමානසංවාසකසීමමෙව සමුහනිස්සාමා”ති වායමන්තා න සක්ඛිස්සන්ති. බද්ධාය හි අවිජ්ජවාසසීමාය තං සමුහනිත්වා “සමානසංවාසකසීමං සමුහනිස්සාමා”ති කතායපි කම්මවාචාය අසමුහතාව හොති සීමා. පට්ඨඤ්ඤි අවිජ්ජවාසං සමුහනිත්වා පච්ඡා සීමා සමුහනිතබ්බා. බණ්ඩසීමතො පට්ඨාය බන්ධනං ආවිණ්ණං, ආවිණ්ණකරණෙනෙව ව

සම්මොහො න හොතිති ආහ “ඛණ්ඩසීමතොව පටියාය ඛන්ධිතබ්බා”ති. උභින්නම්පි න කොපෙන්තිති උභින්නම්පි කම්මං න කොපෙන්ති. එවං ඛද්ධාසු පන...පෙ.... සීමන්තරිකා හි ගාමක්ඛෙන්තං හජතීති න ආවාසවසෙන සාමග්ගිපරිච්ඡෙදො, කින්තු සීමාවසෙනෙවාති දස්සනත්ථං වුත්තං.

කුට්ඨෙහෙති භූමියං කතතිණකුටියං. උදුක්ඛලන්ති උදුක්ඛලාචාටසදිසබුද්දකාචාටං. නිමිත්තං න කාතබ්බන්ති රාජී වා උදුක්ඛලං වා නිමිත්තං න කාතබ්බං. ඉදඤ්ච යථාචුත්තෙසු අට්ඨසු නිමිත්තෙසු අනාගතත්තෙන න වට්ටතීති සිද්ධම්පි “අවිනස්සකසඤ්ඤාණමිද්”න්ති සඤ්ඤාය කොචි මොහෙන නිමිත්තං කරොයාති දුරතො විපත්තිපරිහාරත්ථං වුත්තං. නිමිත්තුපගපාසාණෙ යපෙත්වාති සඤ්චාරිමනිමිත්තස්ස කම්පනතාය වුත්තං. එවං උපරි “භිත්තිං අකිත්තෙන්වා”තිආදියුපි සිද්ධමෙවත්ථං පුනස්පුනං කථනෙ කාරණං වෙදිතබ්බං. සීමාවිපත්ති හි උපසම්පදාදිසබ්බකම්මවිපත්තිමූලන්ති තස්ස ද්වාරං සබ්බථාපි පිදහනවසෙන වත්තබ්බං. සබ්බං වත්වාච ඉධ ආචරියා විනිච්ඡයං කථෙසුන්ති දට්ඨබ්බං.

භිත්තින්ති ඉට්ඨකදාරුමත්තිකාමයං. සිලාමයාය පන භිත්තියා නිමිත්තුපගං එකං පාසාණං තංතංදිසාය කිත්තෙතුං වට්ටති. අනෙකසිලාහි විනිතං සකලං භිත්තිං කිත්තෙතුං න වට්ටති “එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති එකවචනෙන වත්තබ්බතො. අන්තොකුට්ටමෙවාති එත්ථ අන්තොකුට්ටෙපි නිමිත්තානං ධීතොකාසතො අන්තො එව සීමාති ගහෙතබ්බං. පමුඛෙ නිමිත්තපාසාණෙ යපෙත්වාති ගබ්භාහිමුඛෙපි බහිපමුඛෙ ගබ්භවිත්ථාරජ්ජමාණෙ යානෙ පාසාණෙ යපෙත්වා සම්මන්තිතබ්බා. එවඤ්ඤි ගබ්භපමුඛානං අන්තරෙ ධීතකුට්ටම්පි උපාදාය අන්තො ව බහි ව චතුරස්සසංයානාව සීමා හොති. බහීති සකලස්ස කුට්ඨෙණස්ස සමන්තතො බහි.

අන්තො ව බහි ව සීමා හොතිති මජ්ඣෙ ධීතභිත්තියා සහ චතුරස්සසීමා හොති. උපරිපාසාදෙයෙව හොති”ති ඉමිනා ගබ්භස්ස ව පමුඛස්ස ව අන්තරා ධීතභිත්තියා එකත්තා තත්ථ ව එකච්ඡතියා භික්ඛුනං ඔකාසාභාවෙන හෙට්ඨා න ඔතරති, උපරිභිත්ති පන සීමට්ඨාව හොතිති දස්සෙති. හෙට්ඨා න ඔතරතීති භිත්තිතො ඔරං නිමිත්තානි යපෙත්වා කිත්තිතත්තා හෙට්ඨා ආකාසජ්ජදෙසං න ඔතරති, උපරි කතෙ පාසාදෙති අත්ථො. හෙට්ඨිමතලෙ කුට්ටොති හෙට්ඨිමතලෙ චතුසු දිසාසු ධීතකුට්ටො. සචෙ හි ද්විසු, ත්විසු එව වා දිසාසු කුට්ටො තිට්ඨෙය්‍ය, හෙට්ඨා න ඔතරති. හෙට්ඨාපි ඔතරතීති සචෙ හෙට්ඨා අන්තොභිත්තියං එකච්ඡතියා භික්ඛුනං ඔකාසො හොති, ඔතරති. ඔතරමානා ව න උපරිසීමජ්ජමාණෙන ඔතරති, සමන්තා භිත්තිජ්ජමාණෙන ඔතරති. චතුන්තං පන භිත්තිනං බාහිරන්තපරිච්ඡෙදෙන හෙට්ඨාභූමිභාගෙ උදකපරියන්තං කත්වා

ඔතරති, න පන භිත්තීනං බහි කෙසග්ගමත්තමපි යානං. පාසාදභිත්තිතොති උපරිමතලෙ භිත්තිතො. ඔතරණානොතරණං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති සචෙ හෙට්ඨා එකච්ඡතියා භික්ඛුනං ඔකාසො හොති, ඔතරති, නො චෙ, න ඔතරතීති අධිප්පායොති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) පන “උපරිසීමප්පමාණස්ස අන්තොගධානං හෙට්ඨිමතලෙ චතුසු දිසාසු කුට්ඨානං තුලාරුක්ඛෙහි එකසම්බන්ධනං, තදන්තො පච්ඡිමසීමප්පමාණතාදිඤ්ච සන්ධාය චුත්ත”න්ති චුත්තං. කිඤ්චාපෙත්ථ නියයුහකාදයො නිමිත්තානං ධීතොකාසතාය බජ්ඣමානක්ඛණෙ සීමා න හොන්ති, බද්ධාය පන සීමාය සීමට්ඨාව හොන්තිති දට්ඨබ්බා.

පරියන්තථම්භානන්ති නිමිත්තගතපාසාණත්ථම්භෙ සන්ධාය චුත්තං. උපරිමතලෙන සම්බද්ධො හොතීති ඉදං කුට්ඨානං අන්තරා සීමට්ඨානං ථම්භානං අභාවතො චුත්තං. යදි හි භවෙය්‍යුං, කුට්ඨෙ උපරිමතලෙන අසම්බන්ධෙපි සීමට්ඨථම්භානං උපරි ධීතො පාසාදො සීමට්ඨොව හොති. සචෙ පන බහුනං ථම්භපන්තිනං උපරි කතපාසාදස්ස හෙට්ඨාපථවියං සබ්බබාහිරාය ථම්භපන්තියා අන්තො නිමිත්තපාසාණෙ යපෙත්වා සීමා බද්ධා හොති, එත්ථ කථන්ති? එත්ථාපි “යං තාව සීමට්ඨථම්භෙහෙව ධාරියමානානං තුලානං උපරිමතලං, සබ්බං තං සීමට්ඨමෙව, එත්ථ විවාදො නත්ථී, යං පන සීමට්ඨථම්භපන්තියා, අසීමට්ඨාය බාහිරථම්භපන්තියා ච සමධුරං ධාරියමානානං තුලානං උපරිමතලං, තත්ථ උපඨප්පං සීමා”ති කෙච්චි වදන්ති. “සකලමිපි ගාමසීමා”ති අපරෙ. “බද්ධසීමා එවා”ති අඤ්ඤෙ. තස්මා කම්මං කරොන්තෙහි ගරුහි නිරාසඨිකට්ඨානෙ යත්වා සබ්බං තං ආසඨිකට්ඨානං සොධෙත්වා කම්මං කාතබ්බං, සන්තිට්ඨානකාරණං වා ගවෙසිත්වා තදනුගුණං කාතබ්බං.

තාලමූලකපබ්බතෙති තාලක්ඛන්ධමූලසදිසෙ හෙට්ඨා ථූලො හුත්වා කමෙන කිසො හුත්වා උග්ගතො භිත්තාලමූලසදිසො නාම හොති. විතානසණ්ඨානොති අභිච්ඡන්තකසණ්ඨානො. පණවසණ්ඨානොති මජ්ඣෙ තනුකො, හෙට්ඨා ච උපරි ච විත්ථිණ්ණො. හෙට්ඨා වා මජ්ඣෙ වාති මුදිඬිගසණ්ඨානස්ස හෙට්ඨා, පණවසණ්ඨානස්ස මජ්ඣෙ. සප්පඵණසදිසො පබ්බතොති සප්පඵණො විය ඛුජ්ජො, මූලට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ අවනතසීසො. ආකාසපබ්භාරන්ති භිත්තියා අපරික්ඛිත්තපබ්භාරං. සීමප්පමාණොති අන්තො ආකාසෙන සද්ධිං පච්ඡිමසීමප්පමාණො. සො ච පාසාණො සීමට්ඨොති ඉමිනා ඊදිසෙහි සුසිරපාසාණලෙණකුට්ඨාදීහි පරිච්ඡින්නෙ භූමිභාගෙ එව සීමා පතිට්ඨාති, න අපරිච්ඡින්නෙ. තෙ පන සීමට්ඨත්තා සීමා හොන්ති, න සරුපෙන සීමට්ඨමඤ්චාදි වියාති දස්සෙති. සචෙ පන සො සුසිරපාසාණො භූමිං අනාහව්ච

ආකාසගතො ඔලම්බති, සීමා න ඔතරති. සුසිරපාසාණො පන සයං සීමාපට්ඨද්ධත්තා සීමා හොති, කථං පන පච්ඡිමජ්ජමාණරහිතෙහි එතෙහි සුසිරපාසාණාදීහි සීමා න ඔතරතීති ඉදං සද්ධාතබ්බන්ති? අට්ඨකථාපමාණතො.

අපිවෙත්ථ සුසිරපාසාණහිත්තිඅනුසාරෙන මුසිකාදීනං විය සීමාය හෙට්ඨිමතලෙ ඔතරණකිච්චං. නත්ථි, හෙට්ඨා පන පච්ඡිමසීමජ්ජමාණො ආකාසෙ ද්වඩගුලමත්තබහලෙහි පාසාණහිත්තිආදීහිපි උපරිමතලං ආභවිච්චිතෙහි සබ්බසො, යෙභුයොන වා පරිච්ඡන්තෙ සති උපරි බජ්ඣමානා සීමා තෙහි පාසාණාදීහි අන්තරිතාය තජ්ජරිච්ඡන්තාය හෙට්ඨාභූමියාපි උපරිමතලෙන සද්ධං එකක්ඛණෙ පතිට්ඨාති, නදීපාරසීමා විය නදීඅන්තරිතෙසු උභොසු තීරෙසු ලෙණාදීසු අපතීතෙසුපි හෙට්ඨා ඔතිණ්ණසීමා යාව සාසනන්තරධානා න විගච්ඡති, පට්ඨං පන උපරි සීමාය බද්ධාය පච්ඡා ලෙණාදිකතෙසුපි හෙට්ඨාභූමියං සීමා ඔතරති එව, කෙචි තං න ඉච්ඡන්ති, එවං උභයත්ථ පතිට්ඨිතා ච සා සීමා එකාව හොති ගොත්තාදිජාති විය බ්‍යත්තිහෙදෙසුති ගහෙතබ්බං. සබ්බා එව හි බද්ධසීමා අබද්ධසීමා ච අත්තනො අත්තනො පකතිනිස්සයකෙ ගාමාරඤ්ඤාදිකෙ ඛෙත්තෙ යථාපරිච්ඡෙදං සබ්බත්ථ සාකලොයන එකස්මිං ඛණෙ බ්‍යාපිතී පරමත්ථතො අවිජ්ජමානම්පි තෙ තෙ නිස්සයභූතෙ පරමත්ථධම්මෙ, තං තං කිරියාවිසෙසම්පි වා උපාදාය ලොකියෙහි සාසනිකෙහි ච යථාරහං එකත්තෙන පඤ්ඤත්තත්තා සතිස්සයෙකරූපා එව. තථා හි එකො ගාමො අරඤ්ඤං නදී ජාතස්සරො සමුද්දොති එවං ලොකෙ, “සම්මතා සා සීමා සඬ්ඝෙන, අගාමකෙ චෙ, හික්ඛචෙ, අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්බන්තරා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකූපොසථා”තිආදිනා සාසනෙ ච එකවොභාරො දිස්සති, න පරමත්ථතො. එකස්ස අනෙකධම්මෙසු බ්‍යාපනමත්ථි කසිණෙකදෙසාදිවිකජ්ජපාසමානතාය එකත්තභානිතොති අයං නො මති.

අස්ස හෙට්ඨාති සජ්ජඵණපබ්බතස්ස හෙට්ඨා ආකාසපබ්බහාරෙ. ලෙණස්සාති ලෙණං චෙ කතං, තස්ස ලෙණස්සාති අත්ථො. තමෙව පුන ලෙණං පඤ්චහි පකාරෙහි විකජ්ජෙත්වා ඔතරණානොතරණවිනිච්ඡයං දස්සෙතුං ආභ “සචෙ පන හෙට්ඨා”තිආදි. තත්ථ “හෙට්ඨා”ති ඉමස්ස “ලෙණං හොති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. හෙට්ඨා ලෙණඤ්ච එකස්මිං පදෙසෙති ආභ “අත්තො”ති, පබ්බතස්ස අත්තො, පබ්බතමූලෙති අත්ථො. තමෙව අත්තොසද්දං සීමාපරිච්ඡෙදෙන විසෙසෙතුං “උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡෙදස්ස පාරතො”ති වුත්තං. පබ්බතපාදං පන අපෙක්ඛිත්වා “ඔරතො”ති වත්තබ්බෙපි සීමානිස්සයං පබ්බතග්ගං සන්ධාය “පාරතො”ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව “බහි ලෙණ”න්ති එත්ථ බහිසද්දං විසෙසෙත්තො “උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡෙදස්ස ඔරතො”ති ආභ. බහිසීමා න ඔතරතීති එත්ථ බහිති

පබ්බතපාදෙ ලෙණං සන්ධාය චුත්තං. ලෙණස්ස ච බහිභූතෙ උපරිසීමාපරිච්ඡේදස්ස හෙට්ඨාභාගෙ සීමා න ඔතරතීති අත්ථො. අන්තො සීමාති ලෙණස්ස ච පබ්බතපාදස්ස ච අන්තො අත්තනො ඔතරණාරහට්ඨානෙ න ඔතරතීති අත්ථො. “බහි සීමා න ඔතරති, අන්තො සීමා න ඔතරතී”ති චෙත්ථ අත්තනො ඔතරණාරහට්ඨානෙ ලෙණාභාවෙන සීමාය සබ්බථා අනොතරණමෙව දස්සිතන්ති ගහෙතබ්බං. තත්ථ හි අනොතරන්ති උපරි ඵව හොතීති අයං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) ආගතො විනිච්ඡයො.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) පන “අන්තොලෙණං හොතීති පබ්බතස්ස අන්තොලෙණං හොතී”ති එත්තකමෙව ආගතො. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) න “අන්තොලෙණන්ති පබ්බතස්ස අන්තොලෙණං. ද්වාරං පන සන්ධාය ‘පාරතො ඔරතො’ති චුත්තං, සබ්බථාපි සීමතො බහිලෙණෙන ඔතරතීති අධිප්පායො”ති ආගතො. අයං පන අන්තොලෙණබහිලෙණවිනිච්ඡයො ගම්භිරො දුද්දසො දුරනුබොධොති ආචරියා වදන්ති, තථාපි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) ආගතං නයං නිස්සාය සුට්ඨු විනිච්ඡිතබ්බො විඤ්ඤුහීති. බහි පත්තං අසීමාතිආදිනා උපරිපාසාදාදිසු අථීරනිස්සයෙසු යීතා සීමාපි තෙසං විනාසෙන විනස්සතීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

පොක්ඛරණං බණන්ති, සීමායෙවාති එත්ථ සචෙ හෙට්ඨා උමඬගනදී සීමප්පමාණතො අනුනා පටිමමෙව පවත්තා හොති, සීමා ච පච්ඡා බද්ධා නදිතො උපරි ඵව හොති, නදිං ආභච්ච පොක්ඛරණියා ච බතාය සීමා විනස්සතීති දට්ඨබ්බං. හෙට්ඨාපට්ඨිතලෙති අනන්තරා භූමිවිචරෙ.

සීමමාළකෙති බණ්ඩසීමඬගණෙ. වටරුක්බොති ඉදං පාරොහොපත්ථම්හෙන අතිදුරම්පි ගන්තුං සමත්ථසාධාසමඬගිතාය චුත්තං. සබ්බරුක්බලතාදීනම්පි සම්බන්ධො න වට්ටති ඵව. තෙනෙව නාචාරජ්ජුසෙතූසම්බන්ධොපි පටික්ඛිත්තො. තතොති තතො සාබතො. මහාසීමාය පට්ඨිතලන්ති එත්ථ ආසන්නතරම්පි ගාමසීමං අග්ගහෙත්වා බද්ධසීමාය ඵව ගහිතත්තා ගාමසීමබද්ධසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි සම්භෙදදොසො නත්ථි අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සයනිස්සිතභාවෙන පවත්තිතොති ගහෙතබ්බං. යදි හි තාසම්පි සම්බන්ධදොසො භවෙය්‍ය, කථං ගාමසීමාය බද්ධසීමා සම්මන්තිතබ්බා භවෙය්‍ය? යස්සා හි සීමාය යාය සීමාය සද්ධිං සම්බන්ධෙ දොසො භවෙය්‍ය, සා තත්ථ බන්ධිතමෙව න වට්ටති බද්ධසීමඋදකුක්බෙපසීමාසු බද්ධසීමා විය, අත්තනො අනිස්සයභූතගාමසීමාදිසු උදකුක්බෙපසීමා විය ව, තෙනෙව “සචෙ පන රුක්ඛස්ස සාධා වාතතො නික්ඛන්තපාරොහො වා බහිනදීතීරෙ

විහාරසීමාය වා ගාමසීමාය වා පතිට්ඨිතො”ති ආදිනා උදකුක්ඛෙපසීමාය අත්තනො අනිස්සයභූතගාමසීමාදීහි එව සම්බන්ධදොසො දස්සිතො, න නදිසීමාය, එවමිධාපිති දට්ඨබ්බං. අයඤ්චත්ථො උපරි පාකටො භවිස්සති. ආභවිවාති ඵ්ඨස්ත්වා.

මහාසීමං වා සොධෙත්වාති මහාසීමගතානං සබ්බෙසං භික්ඛූනං හත්ථපාසානායනඡන්දාහරණාදිවසෙන සකලං මහාසීමං සොධෙත්වා. එතෙන සබ්බවිපත්තියො මොචෙත්වා පුබ්බෙ සුට්ඨු බද්ධානම්පි ද්විත්තං බද්ධසීමානං පච්ඡා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙන උප්පජ්ජනතො ඊදිසො පාළිමුත්තකො සම්බන්ධදොසො අත්ථිති දස්සෙති, සො ච “න, භික්ඛවෙ, සීමාය සීමා සම්භින්නිතබ්බා”ති ආදිනා බද්ධසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං පටික්ඛිපිත්වා “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සීමං සම්මන්තන්තෙන සීමන්තරිකං යපෙත්වා සීමං සම්මන්තිතු”න්ති (මහාව. 148) උභිත්තං බද්ධසීමානං අත්තරා සීමන්තරිකං යපෙත්වා බන්ධිතුං අනුජානනෙන සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණෙ විය තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඵ්ඨස්ත්වා තිට්ඨනවසෙන බන්ධනම්පි න වට්ටතිති සිද්ධත්තා බද්ධානම්පි තාසං පච්ඡා අඤ්ඤමඤ්ඤං එකරුක්ඛාදීහි ඵ්ඨස්ත්වා යානම්පි න වට්ටතිති භගවතො අධිජ්ජායඤ්ඤාහි සඬ්භිතිකාරකෙහි නිද්ධාරිතො බන්ධනකාලෙ පටික්ඛිත්තස්ස සම්බන්ධදොසස්ස අනුලොමෙන අකජ්ජියානුලොමත්තා. අයං පන සම්බන්ධදොසො පුබ්බෙ සුට්ඨු බද්ධානං පච්ඡා සඤ්ජාතත්තා බජ්ඣමානක්ඛණෙ විය අසීමත්තං කාතුං න සක්කොති, තස්මා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ අපනීතමත්තෙ තා සීමා පාකතිකා භොන්ති. යථා වායං පච්ඡා න වට්ටති, එවං බජ්ඣමානක්ඛණෙපි තාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති තා බන්ධිතුං න වට්ටතිති දට්ඨබ්බං.

කෙච් පන මහාසීමං වා සොධෙත්වාති එත්ථ “මහාසීමගතා භික්ඛූ යථා තං සාබං වා පාරොහං වා කායකායපට්ඨෙද්ධෙහි න ඵ්ඨස්ත්ති, එවං සොධනමෙව ඉධාධිජ්ජෙතං, න සකලසීමාසොධන”න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං අට්ඨකථාය විරුජ්ඣනතො. තථා හි “මහාසීමාය පට්ඨිතලං වා තත්ථජාතකරුක්ඛාදීනි වා ආභවිව තිට්ඨති”ති එවං සාබාපාරොහානං මහාසීමං ඵ්ඨස්ත්වා යානමෙව සම්බන්ධදොසෙ කාරණත්තෙන වුත්තං, න පන තත්ථ ධීතභික්ඛූහි සාබාදීනං ඵ්ඨස්ත්වා. යදි හි භික්ඛූනං සාබාදිං ඵ්ඨස්ත්වා යානමෙව කාරණං සියා, “තස්ස සාබං වා තතො නිග්ගහපාරොහං වා මහාසීමාය පට්ඨිතං තත්ථයො කොච්ඡි භික්ඛූ ඵ්ඨස්ත්වා තිට්ඨති”ති භික්ඛූඵ්ඨස්ත්වානමෙව වත්තබ්බං සියා. යඤ්ඤි තත්ථ මහාසීමාසොධනෙ කාරණං, තදෙව තස්මිං වාකො පධානතො දස්සෙතබ්බං. න හි ආභවිවට්ඨිතමෙව සාබාදිං ඵ්ඨස්ත්වා ධීතො භික්ඛූ සොධෙතබ්බො ආකාසට්ඨසාබාදිං ඵ්ඨස්ත්වා ධීතභික්ඛූස්සපි සොධෙතබ්බො, කිං නිරත්ථකෙන ආභවිවට්ඨානවචනෙන, ආකාසට්ඨසාබාසු ච භික්ඛූඵ්ඨස්ත්වානමෙව කාරණත්තෙන

චුත්තං, සොධනස්ස ච තස්සෙව භික්ඛුස්ස භත්ථපාසානායනාදිවසෙන සොධනං චුත්තං. ඉධ පන “මහාසීමං සොධෙත්වා”ති සකලසීමාසාධාරණවචනෙන සොධනං චුත්තං, අපි ච සාඛාදිං චුස්සිත්වා යිතභික්ඛුමත්තසොධනෙ අභිමතෙ “මහාසීමාය පටචිතල”න්ති විසෙසසීමොපාදානං නිරත්ථකං සියා යත්ථ කත්ථවි අන්තමසො ආකාසෙපි යත්වා සාඛාදිං චුස්සිත්වා යිතස්ස සොධෙත්තිබ්බතො.

ජිත්ථිත්වා බහිට්ඨකා කාතබ්බාති තත්ථ පතිට්ඨිතභාවවිශොජනවචනතො ව විසභාගසීමානං චුස්සනෙනෙව සකලසීමාසොධනභෙතුකො අට්ඨකථාසිද්ධොයං එකො සම්බන්ධදොසො අත්ථෙථාති ගහෙත්තිබ්බො. තෙනෙව උදකුක්ඛෙපසීමාකථායම්පි (මහාව. අට්ඨ. 147) “විහාරසීමාය වා ගාමසීමාය වා පතිට්ඨිතො”ති ච “නදීතීරෙ පන බාණුකං කොට්ටෙත්වා තත්ථ බද්ධනාචාය වා න වට්ටති”ති ච “සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා බහිතීරෙ පතිට්ඨිතා, කම්මං කාතුං න වට්ටති”ති ච එවං විසභාගාසු ගාමසීමාසු සාඛාදීනං චුස්සනමෙව සඤ්ඤාදොසකාරණත්තෙන චුත්තං, න භික්ඛුචුස්සනං. තථා හි “අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙ බන්ධිත්වා කම්මං කාතබ්බ”න්ති නදියං නාචාබන්ධනං අනුස්සදානං උදකුක්ඛෙපනිස්සයත්තෙන නදීසීමාය සභාගත්තා. යදි හි භික්ඛුනං චුස්සනමෙව පටිච්ච සබ්බත්ථ සම්බන්ධදොසො චුත්තො සියා, නදියම්පි බන්ධනං පටික්ඛිපිත්තිබ්බං භවෙය්‍ය. තත්ථාපි හි භික්ඛුචුස්සනං කම්මකොපකාරණං භොති, තස්මා සභාගසීමාසු පටිස්සිත්වා භූමිආදිං චුස්සිත්වා, අචුස්සිත්වා වා සාඛාදිමිහි යිතෙ තං සාඛාදිං චුස්සන්තොව භික්ඛු සොධෙත්තිබ්බො. විසභාගසීමාසු පන සාඛාදිමිහි චුස්සිත්වා යිතෙ තං සාඛාදිං අචුස්සන්තාපි සබ්බෙ භික්ඛු සොධෙත්තිබ්බො, අචුස්සිත්වා යිතෙ පන තං සාඛාදිං චුස්සන්තොව භික්ඛු සොධෙත්තිබ්බාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තතිබ්බං.

යං පනෙත්ථ කෙවි “බද්ධසීමානං ද්විත්තං අස්සද්ධස්සද්ධං විය බද්ධසීමාගාමසීමානම්පි තදස්සද්ධාසම්පි සබ්බාසං සමානසංවාසකසීමානං අස්සද්ධස්සද්ධං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති තද්වහයම්පි එකසීමං විය සොධෙත්වා එකත්ථෙව කම්මං කාතබ්බං, අස්සද්ධථා කතං කම්මං විපජ්ජති, නත්ථෙත්ථ සභාගවිසභාගභෙදො”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං සභාගසීමානං අස්සද්ධස්සද්ධං සම්බන්ධදොසාභාවස්ස විසභාගසීමානමෙව තබ්බාවස්ස සුත්තසුත්තානුලොමාදිවිනයනායෙහි සිද්ධත්තා. තථා හි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්තිතු”න්ති (මහාව. 138) ගාමසීමායමෙව බද්ධසීමං සම්මන්තිතුං අනුස්සදානත්තා තාසං නිස්සයනිස්සිතභාවෙන සභාගතා, සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණදොසාභාවො ව සුත්තතොව සිද්ධො. බන්ධනකාලෙ පන අනුස්සදානස්ස සම්බන්ධස්ස අනුලොමතො පටිඡා සස්සජාතරුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි තාසං වට්ටති එව. “යං, භික්ඛවෙ...පෙ.... කජ්ජියං අනුලොමෙති, අකජ්ජියං පටිබාහති, තං වො කජ්ජති”ති (මහාව. 305)

චුත්තත්තා එවං තාව ගාමබද්ධසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගතා, සම්භෙදාදිදොසාභාවො ච සුත්තසුත්තානුලොමතො සිද්ධො, ඉමිනා එව නයෙන අරඤ්ඤසීමසත්තඛන්තරසීමානං නදීආදිසීමඋදකුක්ඛෙපසීමානඤ්ච සුත්තසුත්තානුලොමතො අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගතා, සම්භෙදාදිදොසාභාවො ච සිද්ධොති වෙදිතබ්බො.

බද්ධසීමාය පන අඤ්ඤාය බද්ධසීමාය නදීආදිසීමාසු ච බන්ධිතං පටික්ඛෙපසිද්ධිතො වෙච උදකුක්ඛෙපසත්තඛන්තරසීමානං නදීආදිසු එව කාතුං නියමනසුත්තසාමත්ථියෙන බද්ධසීමගාමසීමාසු කරණපටික්ඛෙපසිද්ධො ච තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤසභාගතා උප්පත්තික්ඛණෙ පච්ඡා ච රුක්ඛාදිහි සම්භෙදාදිදොසසම්භවො ච චුත්තනායෙන සුත්තසුත්තානුලොමතොව සිජ්ඣන්ති. තෙනෙව අට්ඨකථායං විසභාගසීමානමෙව වටරුක්ඛාදිවචනෙහි සම්බන්ධදොසං දස්සෙත්වා සභාගානං බද්ධසීමගාමසීමාදීනං සම්බන්ධදොසො න දස්සිතො. න කෙවලඤ්ච න දස්සිතො, අථ බො තාසං සභාගසීමානං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි දොසාභාවොපි පාළිඅට්ඨකථාසු ඤාපිතො එව. තථා හි පාළියං (මහාව. 138) “පබ්බතනිමිත්තං පාසාණනිමිත්තං වනනිමිත්තං රුක්ඛනිමිත්තං”න්තිආදිනා වඩ්ඪනකනිමිත්තානි අනුඤ්ඤාතානි, තෙන නෙසං රුක්ඛාදිනිමිත්තානං වඩ්ඪනෙ බද්ධසීමගාමසීමානං සඤ්ඤාදොසාභාවො ඤාපිතොව හොති, ද්විත්තං පන බද්ධසීමානං ඊදිසො සම්බන්ධො න වට්ටති. චුත්තඤ්ඤි “එකරුක්ඛොපි ද්විත්තං සීමානං නිමිත්තං හොති, සො පන වඩ්ඪන්තො සීමසඤ්ඤා කරොති, තස්මා න කාතබ්බො”ති. “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, තියොජනපරමං සීමං බන්ධිතං”න්ති (මහාව. 140) වචනතොපි වායං ඤාපිතො. තියොජනපරමාය හි සීමාය සමන්තා පරියන්තෙසු රුක්ඛලතාගුම්ඛාදිහි බද්ධගාමසීමානං නියමෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධස්ස සම්භවතො “ඊදිසං සම්බන්ධං විනාසෙත්වා ච සීමා සම්මන්තිතබ්බො”ති අට්ඨකථායමිති න චුත්තං.

යදි චෙත්ථ රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙන කම්මවිපත්ති භවෙය්‍ය, අවස්සමෙව චත්තබ්බං සියා. විපත්තිපරිහාරත්ථඤ්ඤි ආවරියා නිරාසඤ්ඤාධාරණසුපි “හිත්තිං අකිත්තෙත්වා”තිආදිනා සිද්ධමෙවත්ථං පුනප්පුනං අවොචුං, ඉධ පන “වනමජ්ඣෙ විහාරං කරොන්ති, වනං න කිත්තෙතබ්බං”න්තිආදිනා රුක්ඛලතාදිහි නිරන්තරෙව වනමජ්ඣෙපි සීමාබන්ධනමවොචුං. තථා ථම්මානං උපරි කතපාසාදාදිසු හෙට්ඨා ථම්මාදිහි එකාබද්ධෙසු උපරිමතලාදිසු සීමාබන්ධනං බහුධා චුත්තං, තස්මා බද්ධසීමගාමසීමානං රුක්ඛාදිසම්බන්ධො තෙහි මුඛතොව විහිතො, අපිච ගාමසීමානමිති පාටෙක්කං බද්ධසීමාසදිසතාය එකාය ගාමසීමාය කම්මං කරොන්තෙහි දබ්බතිණමත්තෙනපි සම්බන්ධා ගාමන්තරපරමිපරා අරඤ්ඤාදිසමුද්දා ච සොධෙතබ්බොති සකලං දීපං සොධෙත්වා කාතබ්බං සියා. එවං පන අසොධෙත්වා

පටිමොභාසධිගීතිකාලතො පභුති කතානං උපසම්පදාදිකම්මානං
සීමාසම්මුතීනඤ්ච විපජ්ජනතො සබ්බෙසම්පි භික්ඛූනං
අනුපසම්පන්නසධිකාපසධිගො ච දුන්නිවාරො හොති, න චෙතං යුත්තං, තස්මා
චුත්තනයෙන විසභාගසීමානමෙව රුක්ඛාදිසම්බන්ධදොසො, න
බද්ධසීමගාමසීමාදීනං සභාගසීමානන්ති ගහෙතබ්බං.

මහාසීමාසොධනස්ස දුක්කරතාය බණ්ඩසීමායමෙව යෙභුයොන
සධිසකම්මකරණන්ති ආහ “සීමමාලකෙ”තිආදි. මහාසධිසසන්නිපාතෙසු පන
බණ්ඩසීමාය අප්පහොනකතාය මහාසීමාය කම්මෙ කරියමානෙපි අයං නයො
ගහෙතබ්බොව. උක්ඛිපාපෙත්වාති ඉමිනා කායපටිබද්ධෙන සීමං චුසන්නොපි
සීමට්ඨොව හොතීති දස්සෙති. පුරිමනයෙපිති බණ්ඩසීමතො මහාසීමං
පටිට්ඨසාධනයෙපි. සීමට්ඨරුක්ඛසාධාය නිසින්තො සීමට්ඨොව හොතීති ආහ
‘හත්ථපාසමෙව ආනෙතබ්බො’ති. එත්ථ ච “රුක්ඛසාධාදිහි
අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධාසු එතාසු බණ්ඩසීමාය තයො භික්ඛූ, මහාසීමාය ද්වෙති
එවං ද්විසු සීමාසු සීමන්තරිකං අචුසිත්වා, හත්ථපාසඤ්ච අවිජ්ඣිත්වා යිතෙහි
පඤ්චහි භික්ඛූහි උපසම්පදාදි කම්මං කාතුං වට්ටතී”ති කෙචි වදන්ති, තං න
යුත්තං “නානාසීමායං යිතචතුත්ථො කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං න ච
කරණීය”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 389). තෙනෙවෙත්ථාපි මහාසීමං
සොධෙත්වා මාලකසීමායමෙව කම්මකරණං විහිතං. අඤ්ඤථා
හින්තසීමට්ඨතාය තත්ත්වයස්ස ගණපුරකත්තාභාවා කම්මකොපොච හොතීති.

යදි එවං කථං ඡන්දපාරිසුද්ධිආහරණවසෙන මහාසීමාසොධනන්ති? තම්පි
විනයඤ්ඤා න ඉච්ඡන්ති, හත්ථපාසානායනබ්හිසීමකරණවසෙන පනෙත්ථ
සොධනං ඉච්ඡන්ති, දින්නස්සපි ඡන්දස්ස අනාගමනෙන මහාසීමට්ඨො කම්මං
කොපෙතීති. යදි වස්ස ඡන්දාදි නාගච්ඡති, කථං සො කම්මං කොපෙස්සතීති?
ද්වින්නං විසභාගසීමානං සම්බන්ධදොසතො, සො ච සම්බන්ධදොසො
අට්ඨකථාවචනප්පමාණතො. න හි විනයෙ සබ්බත්ථ යුත්ති සක්කා ඤාතුං
බුද්ධගොචරත්තාති වෙදිතබ්බං. කෙචි පන “සචෙ ද්වෙපි සීමායො පුරෙත්වා
නිරන්තරං යිතෙසු භික්ඛූසු කම්මං කරොන්තෙසු එකාය එව සීමාය ගණො ච
උපසම්පදාපෙක්ඛො ච අනුස්සාවකො ච එකතො තිට්ඨති, කම්මං සුකතමෙව
හොති. සචෙ පන කම්මාරහො වා අනුස්සාවකො වා සීමන්තරට්ඨො හොති,
කම්මං විපජ්ජති”ති වදන්ති, තඤ්ච බද්ධසීමගාමසීමාදිසභාගසීමාසු එව යුජ්ජති.
යාසු අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙසුපි දොසො නත්ථි, යාසු පන අත්ථි, න
තාසු, විසභාගසීමාසු රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති එකත්ථ යිතො ඉතරට්ඨානං
කම්මං කොපෙති එව අට්ඨකථාය සාමඤ්ඤතො සොධනස්ස චුත්තත්තාති
අම්භාකං බන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.138) “උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ඨති ඛණ්ඩසීමාය අන්තො යිත්තා රුක්ඛස්ස තත්ථ යිතො හත්ථපාසමෙව ආනෙතබ්බොති උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ඨති”ති වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 138) පන “උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ඨති, කස්මා? අන්තො යිත්තා. රුක්ඛස්ස හි හෙට්ඨා පට්ඨිගතං මූලං ඛණ්ඩසීමායෙව හොති. අබ්බොහාරිකං වාති අපරෙ. ‘මජ්ඣෙ පන ඡින්නෙ මහාසීමාය යිතං මූලං මහාසීමමෙව හජති, ඛණ්ඩසීමාය යිතං ඛණ්ඩසීමමෙව හජති තදායත්තපට්ඨිආදීහි අනුග්ගහිත්තා’ති ච වුත්තං. ‘සීමාය පච්ඡා උට්ඨිතරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා කම්මං කාතුං වට්ඨති පච්ඡා සීමායං කතගෙහෙ වියා’ති වත්වා ‘බන්ධනකාලෙ යිතෙ රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා කාතුං න වට්ඨති උපරිසීමාය අගමනතො’ති කාරණං වදන්ති. එවං සති බන්ධනකාලෙ පුන ආරොහණං නාම නත්ථී, බන්ධනකාලෙ එව ආරොහතීති ආපජ්ජති පච්ඡා උට්ඨිතරුක්ඛො පන තප්පට්ඨිද්ධත්තා සීමාසඬ්ඛමෙව ගතො. එවං පුබ්බෙ උට්ඨිතරුක්ඛොපිති ගහෙතබ්බං. ‘යං කිඤ්චී’ති වචනතො තිණාදිපි සඬ්ඛතිතං, මහාටෙරාපි තිණං සොධෙත්වාච කරොන්ති”ති වුත්තං.

න ඔතරතීති පණුවසණ්ඨානපබ්බතාදිසු හෙට්ඨා පමාණරහිතං යානං න ඔතරති. කිඤ්චාපි පනෙත්ථ බජ්ඣමානක්ඛණෙ උද්ධම්පි පමාණරහිතපබ්බතාදි නාරොහති, තථාපි තං පච්ඡා සීමට්ඨිතාය සීමා හොති. හෙට්ඨා පණුවසණ්ඨානාදි පන උපරි බද්ධායපි සීමාය සීමසඬ්ඛං න ගච්ඡති, තස්සෙව වසෙන “න ඔතරතී”ති වුත්තං, ඉතරථා ඔරොහණාරොහණානං සාධාරණවසෙන “න ඔතරතී”තිආදිනා වත්තබ්බතො. ඡාතං යං කිඤ්චීති නිට්ඨිතසීමාය උපරි ඡාතං විජ්ජමානං පුබ්බෙ යිතං පච්ඡා සඤ්ජාතං පට්ඨිද්ධත්තං යං කිඤ්චී සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකං සබ්බමිපිති අත්ථො. අන්තොසීමාය හි හත්ථික්ඛන්ධාදිසවිඤ්ඤාණකෙසු නිසීන්තොපි හික්ඛු සීමට්ඨොව හොති. බද්ධාය සීමායාති ඉදඤ්ච පකරණවසෙන උපලක්ඛණතො වුත්තං. අබද්ධසීමාසුපි සබ්බාසු යිතං තං සීමාසඬ්ඛමෙව ගච්ඡති. එකසම්බන්ධෙන ගතන්ති රුක්ඛලතාදිත්රයානමෙවසන්ධාය වුත්තං. තාදිසඤ්චි “ඉතො ගත”න්ති වත්තබ්බතං අරහති.

යං පන “ඉතො ගත”න්ති වා “තතො ආගත”න්ති වා වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යං උභොසු බද්ධසීමගාමසීමාසු උදකුක්ඛෙපනදීආදිසු ච තිරියං පතිතරජ්ජදණ්ඩාදි, තත්ථ කිං කාතබ්බන්ති? එත්ථ පන “බද්ධසීමාය පතිට්ඨිතභාගො බද්ධසීමා, ගාමසීමාය පතිට්ඨිතභාගො ගාමසීමා තද්වහසීමට්ඨිපබ්බතාදි විය, බද්ධසීමතො උට්ඨිතවට්ඨරුක්ඛස්ස පාරොහෙ, ගාමසීමාය ගාමසීමතො උට්ඨිතවට්ඨරුක්ඛස්ස පාරොහෙ ච බද්ධසීමාය පතිට්ඨිතෙපි එසෙව නයො. මූලෙ පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය හි ‘ඉතො ගතං,

තතො ආගත'න්ති වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යතො සො භාගො යථාපට්ඨසීමට්ඨසඬ්ඛමෙව ගච්ඡති. තෙසං රුක්ඛපාරොහානං අන්තරා පන ආකාසට්ඨසාධා භූමියං සීමාපරිච්ඡේදජ්ජමාණෙන තද්දුහයසීමා හොති''ති කෙටි වදන්ති. යස්මා පනස්සා සාධාය පාරොහො පට්ඨසීමාය පථවියං මූලෙහි පතිට්ඨහිත්වාපි යාව සාධං විනා යාතුං න සක්කොති, තාව මූලසීමට්ඨතං න විජහති. යදා පන සණ්ඨාතුං සක්කොති, තදාපි පාරොහමත්තමෙව පට්ඨසීමතං සමුපෙති, තස්මා සබ්බොපි ආකාසට්ඨසාධාභාගො පුරිමසීමට්ඨතං න විජහති තතො ආගතභාගස්ස අවිජහිතත්තාති අම්භාකං ඛන්ති. උදකුක්ඛෙපනදීආදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ ච විසභාගසීමාය එව පට්ඨයේ සකලසීමාසොධනං, සභාගාය පට්ඨයේ පුසිත්වා යිතමත්තහික්ඛුසොධනඤ්ච සබ්බං පුබ්බෙ චුත්තනයමෙව.

164. එත්ථ ච නදීපාරසීමාකථාය පාරයතීති අජ්ඣොත්ථරති. නදියා උභොසු තීරෙසු පතිට්ඨහමානා සීමා නදීඅජ්ඣොත්ථරා නාම හොතීති ආහ “නදිං අජ්ඣොත්ථරමාන”න්ති. අන්තොනදියඤ්චි සීමා න ඔතරති. නදීලක්ඛණෙ පන අසති ඔතරති. සා ච තදා නදීපාරසීමා න හොතීති ආහ “නදියා ලක්ඛණං නදීනිමිත්තෙ චුත්තනයමෙවා”ති. අස්සාති භවෙය්‍ය. අවස්සං ලබ්භතෙය්‍යා පන ධුවනාවාච හොතීති සම්බන්ධො. න නාවායාති ඉමිනා නාවං විනාපි සීමා බද්ධා සුබද්ධා එව හොති, ආපත්තිපරිහාරත්ථා නාවාති දස්සෙති.

රුක්ඛසඬ්ඛසාට්ඨයොති අනෙකරුක්ඛෙ එකතො සට්ඨත්ථා කතසෙතු. රුක්ඛං ඡිත්ථිත්ථා කතොති පාඨසෙසො. “සබ්බනිමිත්තානං අන්තො යිතහික්ඛු හත්ථපාසෙ කත්ථාති ඉදං උභින්නං තීරානං එකගාමබ්බෙත්තභාවං සන්ධාය චුත්තං. පබ්බතසණ්ඨානාති එකතො උග්ගතදීපසිබරත්තා සමන්තපාසාදිකායං චුත්තං.

165. සීමාසමුහනකථායං සොති හික්ඛුනිසඬ්ඛෙසො. ද්වෙපිති ද්වෙ සමානසංවාසඅවිජ්ජවාසසීමායො. අවිජ්ජවාසසීමාති මහාසීමං සන්ධාය වදති. තත්ථෙව යෙහුයෙය්‍යන අවිජ්ජවාසාති. අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපිති ඉදං මහාසීමාය විජ්ජමානාවිජ්ජමානත්තං, තස්සා බාහිරපරිච්ඡේදඤ්ච අජානන්තානං වසෙන චුත්තං. එවං අජානන්තෙහිපි අන්තොසීමාය යත්වා කම්මවාචාය කතාය සා සීමා සමුහනාව හොතීති ආහ “සමුහනිතුඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්ති”ති. නිරාසඬ්ඛකට්ඨානෙනි බණ්ඩසීමාරහිතට්ඨානෙ. ඉදඤ්ච මහාසීමාය විජ්ජමානායපි කම්මකරණසුඛත්ථං බණ්ඩසීමා ඉච්ඡිතාති තං චෙතියඬ්ඛණාදිබ්‍රහ්මසන්තිපාතට්ඨානෙ න බන්ධිතී චුත්තං. තත්ථාපි සා බද්ධා සුබද්ධා එව මහාසීමා විය. පට්ඨන්ධිතුං පන න සක්ඛිස්සන්තෙවාති ඉදං බණ්ඩසීමාය අසමුහනත්තා, තස්සා අවිජ්ජමානත්තස්ස අජානනතො ච

මහාසීමාබන්ධනං සන්ධාය වුත්තං. බණ්ඩසීමා පන නිරාසඬකට්ඨානෙ බන්ධිතුං සක්ඛිස්සන්තෙව. සීමාසම්භෙදං කත්වාති බණ්ඩසීමාය විජ්ජමානපක්ඛෙ සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරණසම්භෙදං කත්වා අවිජ්ජමානපක්ඛෙපි සම්භෙදසඬකාය අනිවත්තනෙන සම්භෙදසඬකං කත්වා. අවිහාරං කරෙය්‍යුන්ති සඬසකම්මානාරහං කරෙය්‍යුං. පුබ්බෙ හි චෙතියඬගණාදිනිරාසඬකට්ඨානෙ කම්මං කාතුං සක්කා, ඉදානි තම්පි විනාසිතන්ති අධිජ්ජායො. න සමුහනිතබ්බාති බණ්ඩසීමං අජානන්තෙහි න සමුහනිතබ්බා. උභොපි න ජානන්ති උභින්නං පදෙසනියමං වා තාසං ද්වින්නම්පි වා අඤ්ඤාතරාය වා විජ්ජමානතං වා අවිජ්ජමානතං වා න ජානන්ති, සබ්බත්ථ සඬකා එව භොති. නෙව සමුහනිතුං, න බන්ධිතුං සක්ඛිස්සන්ති ඉදං නිරාසඬකට්ඨානෙ යත්වා සමුහනිතුං සක්කොන්තාපි මහාසීමං පටිබන්ධිතුං න සක්ඛිස්සන්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. න ච සක්කා...පෙ.... කම්මවාචා කාතුන්ති ඉදං සීමාබන්ධනකම්මවාචං සන්ධාය වුත්තං. තස්මාති යස්මා බන්ධිතුං න සක්කා, තස්මා න සමුහනිතබ්බාති අත්ථො.

කෙවි පන “ඊදිසෙසුපි විහාරෙසු ඡපඤ්චමත්තෙ හික්ඛු ගහෙත්වා විහාරකොටිතො පට්ඨාය විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච බහි ච සමන්තා ලෙඩ්චුපාතෙ සබ්බත්ථ මඤ්චජ්ජමාණෙ ධකාසෙ නිරන්තරං යත්වා පට්ඨං අවිජ්ජවාසසීමං, තතො සමානසංවාසකසීමඤ්ච සමුහනනවසෙන සීමාය සමුග්ඝාතෙ කතෙ තස්මිං විහාරෙ බණ්ඩසීමාය, මහාසීමාය වා ධීතවිජ්ජමානත්තෙ සති අවස්සං එකස්මිං මඤ්චට්ඨානෙ තාසං මජ්ඣගතා තෙ හික්ඛු තා සමුහනෙය්‍යුං, තතො ගාමසීමා එව අවසිස්සෙය්‍ය. න හෙත්ථ සීමාය, තජ්ජරිච්ඡෙදස්ස වා ජානනං අඬගං. සීමාය පන අන්තොයානං ‘සමුහනිස්සාමා’ති කම්මවාචාකරණඤ්චෙත්ථ අඬගං. අට්ඨකථායං ‘බණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි සමුහනිතුඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්ති’ති එවං මහාසීමාය පරිච්ඡෙදස්ස අජානනෙපි සමුහනනස්ස වුත්තත්තා ගාමසීමාය එව ච අවසිට්ඨාය තත්ථ යථාරුචි දුට්ඨම්පි සීමං බන්ධිතුඤ්චෙව උපසම්පදාදිකම්මං කාතුඤ්ච වට්ටති”ති වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බන්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) ආගතො විනිච්ඡයො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.144) පන “අවිජ්ජවාසසීමා න සමුහන්තබ්බාති මහාසීමං සන්ධාය වදති. නිරාසඬකට්ඨානෙසු යත්වාති චෙතියඬගණාදිනං බණ්ඩසීමාය අනොකාසත්තා වුත්තං. බණ්ඩසීමඤ්චි බන්ධන්තා තාදිසං යානං පහාය අඤ්ඤාස්මිං විචිත්තෙ ධකාසෙ බන්ධන්ති. අජ්ජෙව නාම සමුහනිතුං සක්ඛිස්සන්ති අවිජ්ජවාසසීමංයෙව සමුහනිතුං සක්ඛිස්සන්ති, න බණ්ඩසීමං. පටිබන්ධිතුං පන න සක්ඛිස්සන්තෙවාති බණ්ඩසීමායං අඤ්ඤාතත්තා න සක්ඛිස්සන්ති. න සමුහනිතබ්බාති බණ්ඩසීමං අජානන්තෙහි න සමුහනිතබ්බා”ති වුත්තං.

166. එවං ඛද්ධසීමාවනිච්ඡයං කට්ඨත්වා ඉදානි අඛද්ධසීමාවනිච්ඡයං දස්සෙතුං “අඛද්ධසීමා පනා”ති ආහ. සා කතිවිධාති ආහ “ගාමසීමා සත්තඛහන්තරසීමා උදකුක්ඛෙපසීමාති තිවිධා”ති. පාළියං (මහාව. 147) “අසම්මතාය, හික්ඛවෙ, සීමායා”තිආදිනා ගාමසීමා එව ඛද්ධසීමාය ඛෙත්තං අරඤ්ඤාදීආදයො විය සත්තඛහන්තරඋදකුක්ඛෙපාදීනං, සා ච ගාමසීමා ඛද්ධසීමාය රහිතට්ඨානෙ සයමෙව සමානසංවාසා හොතීති දස්සෙති. “යා තස්ස ගාමස්ස ගාමසීමා”ති එත්ථ ගාමපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච ඛහි ච ඛෙත්තවත්ථුඅරඤ්ඤපබ්බතාදිකං සබ්බං ගාමක්ඛෙත්තං සන්ධාය “ගාමස්සා”ති චුත්තං, න අන්තරසරමෙව, තස්මා තස්ස සකලස්ස ගාමක්ඛෙත්තස්ස සම්බන්ධතීයා ගාමසීමාති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො. යො හි සො අන්තරසරඛෙත්තාදීසු අනෙකෙසු භූමිභාගෙසු “ගාමො”ති එකත්තෙන ලොකජනෙහි පඤ්ඤත්තො ගාමවොහාරො, සොච ඉධ “ගාමසීමා”තිපි චුච්චතීති අධිප්පායො. ගාමො එව හි ගාමසීමා. ඉමිනාව නයෙන උපරි අරඤ්ඤං නදී සමුද්දො ජාතස්සරොති, එවං තෙසු තෙසු භූමිප්පදෙසෙසු එකත්තෙන ලොකජනපඤ්ඤත්තානමෙව අරඤ්ඤාදීනං අරඤ්ඤසීමාදිභාවො වෙදිතබ්බො, ලොකෙ පන ගාමසීමාදිවොහාරො ගාමාදීනං මරියාදායමෙව චත්තුං වට්ටති, න ගාමක්ඛෙත්තාදීසු සබ්බත්ථ. සාසනෙ පන තෙ ගාමාදයො ඉතරනිවත්තිඅත්ථොන සයමෙව අත්තනො මරියාදාති කත්වා ගාමො එව ගාමසීමා, අරඤ්ඤමෙව අරඤ්ඤසීමා, සමුද්දො එව සමුද්දසීමාති සීමාවොහාරෙන චුත්තාති වෙදිතබ්බො. පාළියං නිගමස්ස වාති ඉදං ගාමසීමප්පහෙදං උපලක්ඛණවසෙන දස්සෙතුං චුත්තං. තෙනාහ “නගරමපි ගහිතමෙවා”ති.

බලිං ලහන්තීති ඉදං යෙහුයාවසෙන චුත්තං. “අයං ගාමො එත්තකො කරිසභාගො”තිආදිනා පන රාජපණ්ණෙසු ආරොපිතෙසු භූමිභාගෙසු යස්මිං යස්මිං තළාකමාතිකාසුසානපබ්බතාදිකෙ පදෙසෙ බලිං න ගණ්හන්ති, සොපි ගාමසීමා එව. රාජාදීහි පරිච්ඡින්නභූමිභාගො හි සබ්බොච ධ්වපත්වා නදීලොණිජාතස්සරෙ ගාමසීමාති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ “පරිච්ඡින්නදිත්වා රාජා කස්සවී දෙතී”ති. සවෙ පන තත්ථ රාජා කඤ්චි පදෙසං ගාමන්තරෙන යොජෙති, සො පට්ටිධගාමසීමතං එව භජති. නදීජාතස්සරෙ විනාසෙත්වා තළාකාදිභාවං වා පුරෙත්වා ඛෙත්තාදිභාවං වා පාපිතෙසුපි එසෙව නයො.

යෙ පන ගාමා රාජවොරාදිභයපිළිතෙහි මනුස්සෙහි ඡඩ්ඨිතා විරමපි නිම්මනුස්සා තිට්ඨන්ති, සමන්තා පන ගාමා සන්ති, තෙපි පාටෙක්කං ගාමසීමාව. තෙසු හි රාජානො සමන්තගාමවාසීහි කසාපෙත්වා වා යෙහි කෙහිවි කසිතට්ඨානං ලිබ්බත්වා වා බලිං ගණ්හන්ති, අඤ්ඤාදි වා ගාමෙන එකීභාවං උපනෙන්නි, යෙ පන ගාමා රාජුහිපි පරිච්චත්තා ගාමඛෙත්තානන්තරිකා

මහාඅරඤ්ඤෙන ඵකිභූතා, තෙ අගාමකාරඤ්ඤසීමතං පාපුණන්ති, පුරිමා ගාමසීමා විනස්සති, රාජානො පන ඵකස්මිං අරඤ්ඤාදිපදෙසෙ මහන්තං ගාමං කත්වා අනෙකසහස්සානි කුලානි වාසාපෙත්වා තත්ථ වාසිනං භොගගාමානි සමන්තා භූතගාමෙ පරිච්ඡින්නිත්වා දෙන්ති, පුරාණනාමං පන පරිච්ඡෙදඤ්ච න විනාසෙන්ති, තෙපි පච්චෙකං ගාමසීමා ඵව, ඵත්තාවතා පුරිමගාමසීමතං න විජහන්ති. සා ච ඉතරා වානිආදි “සමානසංවාසා ඵකූපොසථා”ති පාළිපදස්ස (මහාව. 143) අධිජපායවිවරණං. තත්ථ හි සා ච රාජවිජාවසෙන පරිවත්තෙන්වා සමුප්පන්නා අභිනවා, ඉතරා ච අපරිවත්තා පකතිගාමසීමා යථා බද්ධසීමාය සබ්බං සඬ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති, ඵවමෙතාපි සබ්බකම්මාරහතාසදිසෙන බද්ධසීමාසදිසා සමානසංවාසා ඵකූපොසථානි අධිජපායො. සාමඤ්ඤතො “බද්ධසීමාසදිසා”ති චුත්තෙ තිච්චරාවිජපවාසසීමං බද්ධසීමං ඵව මඤ්ඤන්තිති තංසදිසතානිවත්තනමුඛෙන උපරිසත්තබ්බන්තරසීමාය තංසදිසතාපි අත්ථිති දස්සනනයස්ස ඉධෙව පසඬිගං දස්සෙතුං “කෙවල”න්තිආදි චුත්තං.

විඤ්ඤාටවිසදිසෙ අරඤ්ඤෙති යත්ථ “අසුකගාමස්ස ඉදං බෙත්ත”න්ති ගාමවොහාරො නත්ථි, යත්ථ ච නෙව කසන්ති න වපන්ති, තාදිසෙ අරඤ්ඤෙ. මච්ඡබන්ධානං අගමනපථා නිම්මනුස්සාවාසා සමුද්දන්තරදීපකාපි ඵත්ථෙව සඬ්ඝස්හන්ති. යං යඤ්ඨි අගාමක්ඛෙන්තභූතං නදිසමුද්දජාතස්සරවිරහිතපදෙසං, තං සබ්බං අරඤ්ඤසීමානි වෙදිතබ්බං. සා ච සත්තබ්බන්තරසීමං විනා සයමෙව සමානසංවාසා බද්ධසීමාසදිසා, නදිආදිසීමාසු විය සබ්බමෙත්ථ සඬ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති. නදිසමුද්දජාතස්සරානං තාව අට්ඨකථායං “අත්තනො සභාවෙනෙව බද්ධසීමාසදිසා”තිආදිනා චුත්තත්තා සීමතා සිද්ධා. අරඤ්ඤස්ස පන සීමතා කථන්ති? සත්තබ්බන්තරසීමානුජානනසුත්තාදිසාමත්ථියතො. යථා හි ගාමසීමාය වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං බහු බද්ධසීමායො අනුඤ්ඤාතා, තාසඤ්ච ද්වින්නං අන්තරා අඤ්ඤමඤ්ඤං අසම්භෙදත්ථං සීමන්තරිකා අනුඤ්ඤාතා, ඵවමිධ අරඤ්ඤෙපි සත්තබ්බන්තරසීමා. තාසඤ්ච ද්වින්නං අන්තරාපි සීමන්තරිකාය පාළිඅට්ඨකථාසු විධානසාමත්ථියතො අරඤ්ඤස්සපි සභාවෙනෙව නදිආදීනං විය සීමභාවො තත්ථ වග්ගකම්මපරිහාරත්ථමෙව සත්තබ්බන්තරසීමාය අනුඤ්ඤාතත්තාව සිද්ධොති වෙදිතබ්බං. තත්ථ සීමායමෙව හි යීතා සීමට්ඨානං වග්ගකම්මං කරොන්ති, න අසීමායං ආකාසෙ යීතා විය ආකාසට්ඨානං. ඵවමෙව හි සාමත්ථියං ගහෙන්වා “සබ්බා, හික්ඛවෙ, නදී අසීමා”තිආදිනා (මහාව. 147) පටික්ඛිත්තබද්ධසීමානම්පි නදිසමුද්දජාතස්සරානං අත්තනො සභාවෙනෙව සීමභාවො අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 147) චුත්තොති ගහෙන්බ්බො.

අට්ඨස්ස යීතොකාසතොති තස්ස හික්ඛුස්ස යීතොකාසතො. සවෙපි හි හික්ඛුසහස්සං තිට්ඨති, තස්ස යීතොකාසස්ස බාහිරන්තතො පට්ඨාය හික්ඛුතං.

වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය උප්පන්නාය තාය සහ සයමෙව උප්පන්නා සත්තඛන්තරසීමා සමානසංවාසකාති අධිප්පායො. යත්ථ පන චුද්දකෙ අරඤ්ඤෙ මහන්තෙහි භික්ඛුහි පරිපුණ්ණතාය වග්ගකම්මසඬකාභාවෙන සත්තඛන්තරසීමාපෙක්ඛා නත්ථි, තත්ථ සත්තඛන්තරසීමා න උප්පජ්ජති. කෙවලාරඤ්ඤසීමායමෙව, තත්ථ සඬසෙන කම්මං කාතඛිං. නදීආදීසුපි එසෙව නයො. වක්ඛති හි “සවෙ නදී නාතිදීසා හොති, පහවතො පට්ඨාය යාව මුඛද්වාරා සබ්බත්ථ සඬසො නිසීදති, උදකුක්ඛෙපසීමාය කම්මං නත්ථි”තිආදි (වි. සඬග. අට්ඨ. 167), ඉමිනා එව ව වචනෙන වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්ඛෙපසත්තඛන්තරසීමා උප්පජ්ජන්ති, නාසතීති දට්ඨඛිං.

කෙවි පන “සමන්තා අඛන්තරං මිනිත්වා පරිච්ඡෙදකරණෙනෙව සීමා සඤ්ජායති, න සයමෙවා”ති වදන්ති, තං න ගහෙතඛිං. යදි හි අඛන්තරපරිච්ඡෙදකරණප්පකාරෙන සීමා උප්පජ්ජෙය්‍ය, අඛද්ධසීමාව න සියා භික්ඛුනං කිරියාපකාරසිද්ධිනො. අපිව වඬ්ඨකිහත්ථානං පකතිහත්ථානඤ්ච ලොකෙ අනෙකවිධත්තා, විනයෙ “ඊදිසං හත්ථපමාණ”න්ති අවුත්තත්තා ව “යෙන කෙනවි මිනිතෙ භගවතා අනුඤ්ඤාතෙන නු ඛො හත්ථෙත මිනිතං, න නු ඛො”ති සීමාය විපත්තිසඬකා භවෙය්‍ය, මිනන්තෙහි ව අනුමත්තම්පි උභතමධිකමකත්වා මිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය විපත්ති එව සියා, පරිසවසෙන වායං වඬ්ඨමානා තෙසං මිනනෙන වඬ්ඨති, භායති වා. සඬසෙ ව කම්මං කත්වා ගතෙ අයං භික්ඛුනං පයොගෙන සමුප්පන්නා සීමා තෙසං පයොගෙන විගච්ඡති න විගච්ඡති ව, කථං ඛද්ධසීමා විය යාව සාසනන්තරධානා න තිට්ඨෙය්‍ය, ධීතියා ව පුරාණවිහාරෙසු විය සකලෙපි විසුං අරඤ්ඤෙ කතසීමා සම්භෙදසඬකා න භවෙය්‍ය, තස්මා සීමාපෙක්ඛාය එව සමුප්පජ්ජති, තඛිඛිගමෙන විගච්ඡතීති ගහෙතඛිං. යථා චෙත්ථ, එවං උදකුක්ඛෙපසීමායම්පි නදීආදීසුපි.

තත්ථාපි හි මජ්ඣිමපුරිසො න පඤ්ඤායති, තථා සබ්බථාමෙන ඛිපනං, උභයත්ථපි ව යස්සං දිසායං සත්තඛන්තරස්ස, උදකුක්ඛෙපස්ස වා ඔකාසො නප්පහොති, තත්ථ කථං මිනනං, ඛිපනං වා භවෙය්‍ය, ගාමක්ඛෙත්තාදීසු පවිසනතො අඛෙත්තෙ සීමා පට්ට්ඨා කින්නාම සීමා න විපජ්ජෙය්‍ය. අපෙක්ඛාය සිමුප්පත්තියං පන යතො පහොති, තත්ථ සත්තඛන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පරිපුණ්ණා ජායන්ති. යතො පන නප්පහොති, තත්ථ අත්තතො ඛෙත්තප්පමාණෙනෙව ජායන්ති, න ඛි. යං පනෙත්ථ අඛන්තරමිනනප්පමාණස්ස වාලුකාදිඛිපනකම්මස්ස ව දස්සනං, තං සයංජාතසීමානං ධීතට්ඨානස්ස පරිච්ඡෙදනත්ථං කතං ගාමුපචාරසරුපචාරජානනත්ථං ලෙඬ්ඬුසුප්පාදිඛිපනවිධානදස්සනං විය. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. උභවිසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා) “සීමං වා සම්මන්තති, උදකුක්ඛෙපං වා

පරිච්ඡින්නද්දී”ති චුත්තං. එවං කතෙපි තස්ස පරිච්ඡේදස්ස යාථාවතො ඤාතං අසක්කුණෙය්‍යත්තෙන පුපුලතො ඤත්වා අන්තො තිට්ඨන්තෙහි නිරාසඬකට්ඨානෙ යාතබ්බං, අඤ්ඤං බහි කරොන්තෙහි අතිදුරෙ නිරාසඬකට්ඨානෙ පෙසෙතබ්බං.

අපරෙ පන “සීමාපෙක්ඛාය කිච්චං නත්ථී, මග්ගගමනනානාදිඅත්ථෙහි එකහික්ඛුස්මිම්පි අරඤ්ඤෙ වා නදීආදීසු වා පට්ටියෙ තං පරික්ඛිපිත්වා සත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පහා විය පදීපස්ස සමුප්පජ්ජති. ගාමක්ඛෙත්තාදීසු තස්මිං ඔතිණ්ණමත්තෙ විගච්ජති. තෙනෙවෙත්ථ ද්වින්නං සඬ්ඝානං විසුං කම්මං කරොන්තානං සීමාද්වයස්ස අන්තරා සීමන්තරිකං අඤ්ඤං සත්තබ්හන්තරං උදකුක්ඛෙපඤ්ච ය්‍යෙතුං අනුඤ්ඤාතං. සීමාපරියන්තෙ හි කෙනචි කම්මෙන පෙසිතස්ස හික්ඛුතො සමන්තා සඤ්ජාතා සීමා ඉතරෙසං සීමාය ඵුසිත්වා සීමාසම්භෙදං කරෙය්‍ය, සො මා භොතුති වා, ඉතරථා හත්ථවතුරඬගුලමත්තායපෙත්ථ සීමන්තරිකාය අනුජානිතබ්බතො. අපිච සීමන්තරිකාය ඨිතස්ස උභයත්ථ කම්මකොපවචනතොපි චෙතං සිජ්ඣති තම්පි පරික්ඛිපිත්වා සයමෙව සඤ්ජාතාය සීමාය උභින්නම්පි සීමානං, එකාය එව වා සඬකරතො. ඉතරථා තස්ස කම්මකොපවචනං න යුජ්ජෙය්‍ය. චුත්තඤ්ඤි මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ‘පරිච්ඡේදබ්හන්තරෙ හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතොපි පරිච්ඡේදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡේදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපි කම්මං කොපෙති’ති. කිඤ්ච අගාමකාරඤ්ඤෙ ඨිතස්ස කම්මකරණිච්ඡාවිරහිතස්සපි හික්ඛුතො සත්තබ්හන්තරපරිච්ඡින්නෙ අබ්භොකාසෙ විචරවිජ්ජවාසො භගවතා අනුඤ්ඤාතො, සො ච පරිච්ඡේදො සීමා, එවං අපෙක්ඛං විනා සමුප්පන්නා. තෙනෙවෙත්ථ ‘අයං සීමා විචරවිජ්ජවාසපරිහාරම්පි ලහති’ති (මහාව. අට්ඨ. 147) චුත්තං, තස්මා කම්මකරණිච්ඡං විනාපි චුත්තනයෙන සමුප්පත්ති ගහෙතබ්බා”ති වදන්ති. තං න යුත්තං පදීපපහා විය සබ්බපුග්ගලානම්පි පච්චෙකං සීමාසම්භවෙන සඬ්ඝෙ, ගණෙ වා කම්මං කරොන්තෙ තත්ථ ඨිතානං හික්ඛුනං සමන්තා පච්චෙකං සමුප්පන්නානං අනෙකසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬකරදොසජ්ජසඬගතො. පරිසවසෙන චස්සා වඩ්ඪි හානි ච සම්භවති, පච්ඡා ආගතානං අහිනවසීමන්තරුප්පත්ති එව, ගතානං සමන්තා ඨිතසීමාවිනාසො ච භවෙය්‍ය.

පාළියං (මහාව. 147) පන “සමන්තා සත්තබ්හන්තරා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා”තිආදිනා එකා එව සත්තබ්හන්තරා උදකුක්ඛෙපා ච අනුඤ්ඤාතා, න චෙසා සීමා සභාවෙන, කාරණසාමත්ථියෙන වා පහා විය පදීපස්ස උප්පජ්ජති, කින්තු භගවතො අනුජානනෙනෙව. භගවා ච ඉමා අනුජානන්තො හික්ඛුනං වග්ගකම්මපරිහාරෙන කම්මකරණසුඛත්ථමෙව අනුඤ්ඤාසිති කථං නභානාදිකිච්චෙන පට්ටියානම්පි සමන්තා තාසං සීමානං

සමුප්පත්ති පයොජනාභාවා, පයොජනෙ ච එකං එව පයොජනන්ති කථං පච්චෙකං භික්ඛුගණනාය අනෙකසීමාසමුප්පත්ති. “එකසීමාය හත්ථපාසං අවිජ්ඣන්තා යිතා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) හි චුත්තං. යං පන ද්විත්තං සීමානං අන්තරා තත්තකපරිච්ඡේදෙනෙව සීමන්තරිකායපනවචනං, තත්ථ යිතානං කම්මකොපවචනඤ්ච, තම්පි ඉමාසං සීමානං පරිච්ඡේදස්ස දුබ්බොධනාය සීමාය සම්භෙදසඬ්ඛං කම්මකොපසඬ්ඛඤ්ච දුරතො පරිහරිතං චුත්තං.

යො ච විචරවිජ්ජවාසත්ථං භගවතා අබ්භොකාසෙ දස්සිතො සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡේදො, සො සීමා එව න භොති, ඛේත්තතළාකාදිපරිච්ඡේදො විය අයමෙත්ථ එකො පරිච්ඡේදොව. තත්ථ ච බහුසු භික්ඛුසු එකතො යිතෙසු තෙසං විසුං විසුං අත්තනො යිතට්ඨානතො පට්ඨාය සමන්තා සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡේදබ්භන්තරෙ එව විචරං යපෙතබ්බං, න පරිසපරියන්තතො. පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය හි අබ්භන්තරෙ ගය්භමානෙ සත්තබ්භන්තරපරියොසානෙ යපිතවිචරං මජ්ඣෙකෙ යිතස්ස සත්තබ්භන්තරතො බහි භොතීති තං අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං සියා. සීමා පන පරිසපරියන්තතොව ගහෙතබ්බො. විචරවිජ්ජවාසපරිභාරොපෙත්ථ අජ්ඣෙකාකාසපරිච්ඡේදස්ස විජ්ජමානත්තා චුත්තො, න පන යාව සීමාපරිච්ඡේදං ලබ්භමානත්තා මහාසීමාය අවිජ්ජවාසසීමාවොභාරො විය. මහාසීමායම්පි හි ගාමගාමුපවාසෙ චුත්තං නිස්සග්ගියං භොති, ඉධාපි මජ්ඣෙකෙ යිතස්ස සීමාපරියන්තෙ නිස්සග්ගියං භොති, තස්මා යථාචුත්තසීමාපෙක්ඛාවසෙතෙව තාසං සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමානං උප්පත්ති, තබ්බිගමෙන විනාසො ච ගහෙතබ්බොති අම්භාකං බන්ති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤො වා පකාරො ඉතො යුත්තතරො ගවෙසිතබ්බො.

ඉධ පන “අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා”ති එවං පාළියං (මහාව. 147), “විඤ්ඤාට්ඨසදිසෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා”ති අට්ඨකථායඤ්ච (මහාව. අට්ඨ. 147) රුක්ඛාදිනිරන්තරෙපි අරඤ්ඤෙ සත්තබ්භන්තරසීමාය විහිතත්තා අත්තනො නිස්සයභූතාය අරඤ්ඤසීමාය සහ එතිස්සා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ දොසාභාවො, පගෙව අගාමකෙ රුක්ඛෙති නිස්සිතෙපි පදෙසෙ විචරවිජ්ජවාසස්ස රුක්ඛපරිහාරං විනාව අජ්ඣෙකාකාසපරිභාරො ච අනුමතොති සිද්ධොති වෙදිතබ්බං.

උපචාරත්ථායාති සීමන්තරිකත්ථාය. සත්තබ්භන්තරතො අධිකං වට්ටති, උභනකං පන න වට්ටති එව සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡේදස්ස දුබ්බිජානත්තා. තස්මා සඬ්ඛං විනා එකෙනපි භික්ඛුනා බහි තිට්ඨන්තෙන අඤ්ඤං සත්තබ්භන්තරං අතික්කම්ත්වා දුරෙ එව යාතබ්බං. ඉතරථා කම්මකොපසඬ්ඛකරතො. උදකුක්ඛෙපෙපි එසෙව නයො. තෙනෙව වක්ඛති “උභනකං පන න වට්ටති”ති

(වි. සඨග.අට්ඨ. 167). ඉදඤ්චෙත්ථ සිමන්තරිකාවිධානං ද්විත්තං බද්ධසීමානං සිමන්තරිකානුජානනසුත්තානුලොමතො සිද්ධන්ති දට්ඨබ්බං. කිඤ්චාපි හි භගවතා නිදානවසෙන එකගාමනිස්සිත්තානං එකසභාගානඤ්ච ද්විත්තං බද්ධසීමානමෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදඅප්ඤ්ඤාත්ථරණදොසපරිහාරාය සිමන්තරිකා අනුඤ්ඤාතා, තථාපි තදනුලොමතො එකං අරඤ්ඤසීමං නදීආදිසීමඤ්ච නිස්සිත්තානං එකසභාගානං ද්විත්තං සත්තබ්බන්තරසීමානමපි උදකුක්ඛෙපසීමානමපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදඅප්ඤ්ඤාත්ථරණං, සිමන්තරිකං විනා අබ්බවධානෙන යානඤ්ච භගවතා අනභිමතමෙවාති ඤත්වා අට්ඨකථාවරියා ඉධාපි සිමන්තරිකාවිධානමකංසු. විසභාගසීමානමපි හි එකසීමානිස්සිත්තං එකසභාගත්තඤ්චාති ද්විහඬගෙහි සමන්තාගමෙ සති එව සිමන්තරිකං විනා යානං සම්භෙදාය හොති, නාසතීති දට්ඨබ්බං. සිමන්තරිකාවිධානසාමත්ථියෙනෙව චෙතාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි බද්ධසීමා විය අඤ්ඤමඤ්ඤං න වට්ටතීති අයමපි නයතො දස්සිතොවාති ගහෙනබ්බං.

167. සභාවෙනෙවාති ඉමිනා ගාමසීමා විය අබද්ධසීමාති දස්සෙති. සබ්බමෙත්ථ සඨසකම්මං කාතුං වට්ටතීති සමානසංවාසා එකුපොසථාති දස්සෙති. යෙන කෙනචීති අන්තමසො සුකරාදිනා සත්තෙන. මහොසෙන පන උණ්ණතට්ඨානතො නින්තට්ඨානෙ පතත්තෙන බතො බුද්දකො වා මහන්තො වා ලක්ඛණයුත්තො “ජාතස්සරො”ත්වෙව චුච්චති. එත්ථපි බුද්දකෙ උදකුක්ඛෙපකිච්චං නත්ථි. සමුද්දෙ පන සබ්බමෙත්ථ උදකුක්ඛෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං සොධෙතුං දුක්කරත්තා. පුන තත්ථාති ලොකවොහාරසිද්ධිසු එව තාසු නදීආදිසු තිසු අබද්ධසීමාසු පුන වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සාසනවොහාරසිද්ධාය අබද්ධසීමාය පරිච්ඡෙදං දස්සෙන්නොති අධිප්පායො. පාළියං (මහාව. 147) “යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්සා”තිආදිසු උදකං උක්ඛිපිත්වා බිපියති එත්ථාති උදකුක්ඛෙපො, උදකස්ස පතනොකාසො, තස්මා උදකුක්ඛෙපො, අයඤ්ඤෙත්ථ පදසම්බන්ධවසෙන අත්ථො – පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය සමන්තා යාව මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උදකුක්ඛෙපො උදකස්ස පතනට්ඨානං, තාව යං තං පරිච්ඡින්නට්ඨානං, අයං තත්ථ නදීආදිසු අපරා සමානසංවාසා උදකුක්ඛෙපසීමාති.

තස්ස අන්තොති තස්ස උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡින්නස්ස යානස්ස අන්තො. න කෙවලඤ්ච තස්සෙව අන්තො, තතො බහිපි, “එකස්ස උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො යාතුං න වට්ටතී”ති වචනං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බිජානතො කම්මකොපසඬකා හොතීති. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං (කඬබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “පරිච්ඡෙදබ්බන්තරෙ හත්ථපාසං විජනිත්වා ධිතොපි පරිච්ඡෙදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ධිතොපි කම්මං කොපෙති, ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සන්නිට්ඨාන”න්ති චුත්තං. යං පනෙත්ථ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.147) “තස්ස

අන්තොහත්ථපාසං විජහිත්වා යිතො කම්මං කොපෙතීති ඉමිනා පරිච්ඡේදතො ඛහි යත්ථ කත්ථවි යිතො කම්මං න කොපෙතී”ති වත්වා මාතිකාට්ඨකථාවචනමපි පටික්ඛිපිත්වා “නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං උපලබ්භතී”තිආදි බහු පපඤ්චිතං, තං න සුන්දරං ඉධ අට්ඨකථාවචනෙන මාතිකාට්ඨකථාවචනස්ස නයතො සංසන්දනතො සඛිසට්ඨතො. තථා හි ද්විත්තං උදකුක්ඛෙපපඤ්චිතමන්තරා විදත්ථිවතුරඛිගුලමත්තමපි සිමන්තරිකං අධිපෙත්වා “අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සිමන්තරිකාය ධපෙතබ්බො, “තතො අධිකං වට්ටති ඵව, ඌනකං පන න වට්ටති”ති ඵවං ඉධෙව චුත්තෙන ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන සිමන්තරිකොපවාරෙ උදකුක්ඛෙපතො ඌනකෙ ධපිතෙ සීමාය සීමාසම්භෙදතො කම්මකොපොපි චුත්තො ඵව. යදග්ගෙන ව ඵවං චුත්තො, තදග්ගෙන ව තත්ථ ඵකහික්ඛුතො පචෙසෙපි සති තස්ස සිමට්ඨභාවතො කම්මකොපො චුත්තො ඵව හොති. අට්ඨකථායං “ඌනකං පන න වට්ටති”ති කථනඤ්චෙනං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡේදස්ස දුබ්බිජානන්තෙනපි සීමාසම්භෙදසඛිකාපරිහාරත්ථං චුත්තං. සත්තබ්භන්තරසීමානමන්තරා තත්තකපරිච්ඡේදෙනෙව සිමන්තරිකවිධානවචනතොපි ඵතාසං දුබ්බිජානපරිච්ඡේදතා, තත්ථ ව යිතානං කම්මකොපසඛිකා සිජ්ඣති. කම්මකොපසඛිකට්ඨානමපි ආවරියා දුරතො පරිහාරත්ථං “කම්මකොපට්ඨාන”න්ති වත්වා ව ධපෙසුන්ති ගහෙතබ්බං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.147) පන – අපරිච්ඡින්නායාති බද්ධසීමාවසෙන අකතපරිච්ඡේදාය. යෙන කෙනවි බණිත්වා අකතොති අන්තමසො තිරච්ඡානෙනපි බණිත්වා අකතො. තස්ස අන්තොහත්ථපාසං විජහිත්වා යිතො කම්මං කොපෙතීති ඉමිනා පරිච්ඡේදතො ඛහි යත්ථ කත්ථවි යිතො කම්මං න කොපෙතීති දීපෙති. යං පන චුත්තං මාතිකාට්ඨකථායං (කඛ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “පරිච්ඡේදබ්භන්තරෙ හත්ථපාසං විජහිත්වා යිතොපි පරිච්ඡේදතො ඛහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡේදං අනතික්කමිත්වා යිතොපි කම්මං කොපෙති, ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සන්තිට්ඨාන”න්ති. තත්ථ අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡේදං අනතික්කමිත්වා යිතොපි කම්මං කොපෙතීති ඉදං නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං උපලබ්භති, යදි චෙනං ද්විත්තං සඛිසානං විසුං උපොසථාදිකම්මකරණාධිකාරෙ චුත්තත්තා උදකුක්ඛෙපතො ඛහි අඤ්ඤං උදකුක්ඛෙපං අනතික්කමිත්වා උපොසථාදිකරණත්ථං යිතො සඛිසො සීමාසම්භෙදසම්භවතො කම්මං කොපෙතීති ඉමිනා අධිජ්ජායෙන චුත්තං සියා, ඵවමපි යුජ්ජෙය්‍ය. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථාය ලීනත්ථජ්ජකාසනියං (කඛ්ඛා. ටී. නිදානවණ්ණනා) චුත්තං “අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡේදන්ති දුතියං උදකුක්ඛෙපං අනතික්කන්තොපි කොපෙති. කස්මා? අත්තතො උදකුක්ඛෙපසීමාය පරෙසං උදකුක්ඛෙපසීමාය අජ්ඣොත්ථටත්තා සීමාසම්භෙදො හොති, තස්මා කොපෙතී”ති. “ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු

සන්තිට්ඨාන”න්ති ච ඉමිනාව අධිප්පායෙන චුත්තන්ති ගහෙනබ්බං සබ්බාසුපි අට්ඨකථාසු සීමාසම්භෙදස්ස අනිච්ඡිතත්තා. තෙනෙව හි “අත්තනො ච අඤ්ඤාසඤ්ච උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස අත්තරා අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සීමන්තරිකත්ථාය යපෙනබ්බො”ති චුත්තං. අඤ්ඤ පනෙත්ථ අඤ්ඤාපි පපඤ්චෙන්ති, තං න ගහෙනබ්බං.

සබ්බත්ථ සඬ්ඝො නිසීදන්ති හත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා නිසීදන්ති. උදකුක්ඛෙපසීමාය කම්මං නත්ථීති යස්මා සබ්බොපි නදීපදෙසො භික්ඛුහි අජ්ඣාත්ථටො, තස්මා සමන්තතො නදියා අභාවා උදකුක්ඛෙපප්පයොජනං නත්ථී. උදකුක්ඛෙපප්පමාණා සීමන්තරිකා සුච්ඤ්ඤායාතරා හොති, සීමාසම්භෙදසඬ්ඝා ච න සියාති සාම්ප්පිදස්සනත්ථං “අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සීමන්තරිකත්ථාය යපෙනබ්බො”ති චුත්තං. යත්තකෙන පන සීමාසම්භෙදො න හොති, තත්තකං යපෙනුං වට්ටතියෙව. තෙනෙවාහු පොරාණා “යත්තකෙන සීමාසම්භෙදො න හොති, තත්තකම්පි යපෙනුං වට්ටති”ති. ඌනකං පන න වට්ටතීති ඉදම්පි උදකුක්ඛෙපසීමාය පරිසවසෙන වඩ්ඪනතො සීමාසම්භෙදසඬ්ඝා සියාති තන්තිවාරණත්ථමෙව චුත්තන්ති චුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායම්පි (වජිර. ටී. මහාවග්ග 147) – යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපාති පන එතිස්සා නදියා චතුර්වග්ගාදීනං සඬ්ඝානං විසුං චතුර්වග්ගකරණියාදිකම්මකරණකාලෙ සීමාපරිච්ඡෙදස්සනත්ථං චුත්තං. තිථිවරෙන විජ්ජවාසාවිජ්ජවාසපරිච්ඡෙදස්සනත්ථම්පි සත්තබ්බන්තරසීමාය පරිච්ඡෙදස්සනං වියාති ආවරියා, තස්මා උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදාභාවෙපි අන්තොනදියං කම්මං කාතුං වට්ටතීති සිද්ධං. අයං පන විසෙසො – තත්ථ නාවාගතො වෙ, නාවායං චුත්තනයෙන, සත්ථගතො වෙ, සත්ථෙ චුත්තනයෙන. සො වෙ අතිරෙකවාතුමාසනිචුත්ථො වෙ, ගාමෙ චුත්තනයෙන තිථිවරාවිජ්ජවාසො වෙදිතබ්බො. තත්ථාපි අයං විසෙසො – සථෙ සත්ථො උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො හොති, උදකුක්ඛෙපසීමා පමාණන්ති එකෙ. සත්ථොව පමාණන්ති ආවරියා. සථෙ පනෙත්ථ බහු භික්ඛුතිආදිම්හි කෙච් අධිට්ඨානුපොසථං, කෙච් ගණුපොසථං, කෙච් සඬ්ඝපොසථන්ති චත්තුකාමතාය “බහු සඬ්ඝා”ති අවත්වා “භික්ඛු”ති චුත්තං. ඌනකං පන න වට්ටතීති එත්ථ සීමාසම්භෙදසම්භවතොති උපතිස්සත්ථෙරො. යපෙන්තෙ හි ඌනකං න යපෙනබ්බං, “අට්ඨපෙනුම්පි වට්ටති එවා”ති චුත්තන්ති චුත්තං.

තන්ති සීමං. සීසමෙව අතික්කමතීති ඉමිනා තං අනතික්කමිත්වා අන්තො එව පරිචත්තමානාය කාතුං වට්ටතීති දස්සෙති. එතදත්ථමෙව හි වාලිකාදිහි සීමාපරිච්ඡන්දනං, ඉතරථා බහි පරිචත්තා නු බො, නො වාති කම්මකොපසඬ්ඝා භවෙය්‍යාති. අඤ්ඤස්ස අනුස්සාවනාති කෙවලාය නදීසීමාය අනුස්සාවනා.

අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙ වාති උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස බහි ධීතෙ රුක්ඛෙ වා. බහිනදීතීරමෙව හි විසභාගසීමත්තා අබන්ධිතබ්බට්ඨානං, න අන්තොනදී නිස්සයත්තෙන සභාගත්තා. තෙනෙව “බහිනදීතීරෙ විහාරසීමාය වා” තිආදිනා තීරමෙව අබන්ධිතබ්බට්ඨානත්තෙන දස්සිතං, න පන නදී. ජාතරුක්ඛෙපි ධීතෙහීති ඉදං අන්තොඋදකුක්ඛෙපට්ඨං සන්ධාය වුත්තං. න හි බහිඋදකුක්ඛෙපෙ හික්ඛුනං යාතුං වට්ටති.

රුක්ඛස්සාති තස්සෙව අන්තොඋදකුක්ඛෙපට්ඨස්ස රුක්ඛස්ස. සීමං වා සොධෙත්වාති යථාවුත්තං විහාරෙ බද්ධසීමං ගාමසීමඤ්ච තත්ථ ධීතහික්ඛුනං හත්ථපාසානායනබහිසීමකරණවසෙනෙව සොධෙත්වා. යථා ව උදකුක්ඛෙපසීමායං කම්මං කරොන්තෙහි, එවං බද්ධසීමායං වා ගාමසීමායං වා කම්මං කරොන්තෙහිපි උදකුක්ඛෙපසීමට්ඨෙ සොධෙත්වාච කාතබ්බං. එතෙනෙව සත්තබ්හන්තරඅරඤ්ඤසීමාහිපි සද්ධිං උදකුක්ඛෙපසීමාය, ඉමාය ව සද්ධිං තාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධදොසොපි නයතො දස්සිතොව හොති. ඉමිනාව නයෙන සත්තබ්හන්තරසීමාය බද්ධසීමගාමසීමාහිපි සද්ධිං, එතාසඤ්ච සත්තබ්හන්තරසීමාය සද්ධිං සම්බන්ධදොසො ඤාතබ්බො. අට්ඨකථායං පනෙතං සබ්බං වුත්තනායතොව සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤාසන්නානමෙවෙත්ථ දස්සිතං.

තත්ත්වදං සුත්තානුලොමතො නයග්ගහණමුඛං - යථා හි බද්ධසීමායං සම්මතා බද්ධසීමා විපත්තිසීමා හොතීති තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධො න වට්ටති, එවං නදීආදීසු සම්මතාපි බද්ධසීමා විපත්තිසීමාව හොතීති තාහිපි සද්ධිං තස්සා රුක්ඛාදිසම්බන්ධො න වට්ටතීති සිජ්ඤති. ඉමිනා නයෙන සත්තබ්හන්තරසීමාය ගාමනදීආදීහි සද්ධිං, උදකුක්ඛෙපසීමාය ව අරඤ්ඤාදීහි සද්ධිං රුක්ඛාදිසම්බන්ධස්සනවට්ටනකභාවො ඤාතබ්බො, එවමෙනා භගවතා අනුඤ්ඤාතා බද්ධසීමසත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්චෙව අත්තතො නිස්සයවිරහිතාහි ඉතරීතරාසං නිස්සයසීමාහි ව රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති සම්භෙදදොසමාපජ්ජතීති සුත්තානුලොමනායො ඤාතබ්බොව.

අත්තතො අත්තතො පන නිස්සයභූතගාමාදීහි සද්ධිං බද්ධසීමාදීනං නිස්සන්නං උප්පත්තිකාලෙ භගවතා අනුඤ්ඤාතස්ස සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණස්ස අනුලොමනතො රුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි අනුඤ්ඤාතොව හොතීති දට්ඨබ්බං. යදි එවං උදකුක්ඛෙපබද්ධසීමාදීනං අත්තරා කස්මා සීමන්තරිකා න විහිතාති? නිස්සයභෙදසභාවභෙදෙහි සයමෙව හින්තත්තා. එකනිස්සයඑකසභාවානමෙව හි සීමන්තරිකාය විනාසං කරොතීති වුත්තොවායමත්ථො. එතෙනෙව නදීනිමිත්තං කත්වා බද්ධාය සීමාය සඬ්ඝෙ කම්මං කරොන්තෙ නදියමිපි යාව ගාමක්ඛෙත්තං ආභවිව ධීතාය උදකුක්ඛෙපසීමාය අඤ්ඤෙසං කම්මං කාතුං වට්ටතීති සිද්ධං හොති. යා

පනෙතා ලොකවොහාරසිද්ධා ගාමාරක්ඛණදීපමුද්දජාතස්සරසිමා පඤ්ච, තා අඤ්ඤාමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි සම්භෙදදොසං නාපජ්ජති තථා ලොකවොහාරාභාවතො. න හි ගාමාදයො ගාමන්තරාදීහි නදීආදීහි ච රුක්ඛාදිසම්බන්ධමත්තෙන සම්භින්නාති ලොකෙ වොහරන්ති. ලොකවොහාරසිද්ධානඤ්ච ලොකවොහාරතොව සම්භෙදො වා අසම්භෙදො වා ගහෙනබ්බො, න අඤ්ඤා. තෙනෙව අට්ඨකථායං තාසං අඤ්ඤාමඤ්ඤං කත්ථවිපි සම්භෙදනායො න දස්සිතො, සාසනවොහාරසිද්ධො ඵව දස්සිතොති.

එත්ථ පන බද්ධසීමාය තාව “හෙට්ඨා පට්ඨසන්ධාරකං උදකං පරියන්තං කත්ථා සීමා ගතා හොති” තිආදිනා අධොභාගපරිච්ඡෙදො අට්ඨකථායං සබ්බථා දස්සිතො, ගාමසීමාදීනං පන න දස්සිතො. කථමයං ජානිතබ්බොති? කෙච්ඡි තාවෙත්ථ “ගාමසීමාදයොපි බද්ධසීමා විය පට්ඨසන්ධාරකං උදකං ආභවිච්ඡිට්ඨති” ති වදන්ති.

කෙච්ඡි පන තං පටික්ඛිපිත්ථා “නදීසමුද්දජාතස්සරසිමා, තාව තත්තිස්සිතඋදකක්ඛෙපසීමා ච පට්ඨියා උපරිතලෙ හෙට්ඨා ච උදකෙන අජ්ඣොත්ථරණප්පදෙසෙ ඵව තිට්ඨන්ති, න තතො හෙට්ඨා උදකස්ස අජ්ඣොත්ථරණාභාවා. සචෙ පන උදකොසාදිනා යොජනප්පමාණමිපි නින්තට්ඨානං හොති, නදීසීමාදයොව හොන්ති, න තතො හෙට්ඨා. තස්මා නදීආදීනං හෙට්ඨා බහිතීරමුබ්බෙන උමඬගෙන, ඉද්ධියා වා පට්ඨියො හික්ඛු නදියං ධීතානං කම්මං න කොපෙති, සො පන ආසන්නගාමෙ හික්ඛුනං කම්මං කොපෙති. සචෙ පන සො උභින්නං තීරගාමානං මජ්ඣෙ නිසින්තො හොති, උභයගාමට්ඨානං කම්මං කොපෙති. සචෙ පන තීරං ගාමක්ඛෙත්තං න හොති, අගාමකාරක්ඛණමෙව. තත්ථ පන තීරද්වයෙපි සත්තබ්හන්තරසීමං විනා කෙවලාය බුද්දකාරක්ඛණසීමායමෙව කම්මං කොපෙති. සචෙ සත්තබ්හන්තරසීමාය කරොන්ති, තදා යදි තෙසං සත්තබ්හන්තරසීමාය පරිච්ඡෙදො එතස්ස නිසින්තොකාසස්ස පරතො එකං සත්තබ්හන්තරං අතික්කමිත්ථා ධීතො න කම්මකොපො. නො චෙ, කම්මකොපො. ගාමසීමායං පන අන්තොඋමඬගෙ වා බිලෙ වා බණිත්ථා වා යත්ථ පටිසිතුං සක්කා, යත්ථ වා සුචණ්ණමණිආදිං බණිත්ථා ගණ්හන්ති, ගහෙනුං සක්කාති වා සම්භාවනා හොති, තත්තකං හෙට්ඨාපි ගාමසීමා, තත්ථ ඉද්ධියා අන්තො නිසින්තොපි කම්මං කොපෙති. යත්ථ පන පකතිමනුස්සානං පචෙසසම්භාවනාපි නත්ථි, තං සබ්බං යාව පට්ඨසන්ධාරකඋදකා අරක්ඛණසීමාව, න ගාමසීමා. අරක්ඛණසීමායමිපි එසෙව නයො. තත්ථපි හි යත්තකෙ පදෙසෙ පචෙසසම්භාවනා, තත්තකමෙව උපරිතලෙ අරක්ඛණසීමා පවත්ති. තතො පන හෙට්ඨා න අරක්ඛණසීමා තත්ථ උපරිතලෙන සහ එකාරක්ඛණවොහාරාභාවතො. න හි තත්ථ පට්ඨියං අරක්ඛණං පට්ඨියොති වොහරන්ති, තස්මා තත්ථ උපරි අරක්ඛණට්ඨානං කම්මං න කොපෙති උමඬගනදියං ධීතො විය උපරිතදියං

ධීතානං. එකස්මිඤ්ඤි චක්කවාලෙ ගාමනදීසමුද්දජාතස්සරෙ මුඤ්චිත්වා තදවසෙසං අමනුස්සාවාසං දෙවබ්බමලොකං උපාදාය සබ්බං අරඤ්ඤමෙව. ‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’ති චුත්තත්තා හි නදීසමුද්දජාතස්සරාදිපි අරඤ්ඤමෙව. ඉධ පන නදීආදීනං විසුං සීමාභාවෙන ගහිතත්තා තදවසෙසමෙව අරඤ්ඤං ගහෙතබ්බං. තත්ථ ච යත්තකෙ පදෙසෙ එකං අරඤ්ඤන්ති වොහරන්ති, අයමෙකා අරඤ්ඤසීමා. ඉන්ද්‍යුරඤ්ඤි සබ්බං එකාරඤ්ඤසීමා, තථා අසුරයක්ඛපුරාදි. ආකාසට්ඨදෙවබ්බමවිමානානි පන සමන්තා ආකාසපරිච්ඡින්නානි පච්චෙකං අරඤ්ඤසීමා සමුද්දමජ්ඣෙකං පබ්බතදීපකා විය. තත්ථ සබ්බත්ථ සත්තබ්හන්තරසීමායං, අරඤ්ඤසීමායමෙව වා කම්මං කාතබ්බං, තස්මා ඉධාපි උපරිඅරඤ්ඤතලෙන සද්ධිං හෙට්ඨාපථවියා එකාරඤ්ඤවොහාරාභාවා විසුං අරඤ්ඤසීමානි ගහෙතබ්බං. තෙනෙවෙත්ථ ගාමනදීආදිසීමාකථාය අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) ‘ඉද්ධිමා හික්ඛු හෙට්ඨාපථවිතලෙ ධීතො කම්මං කොපෙති’ති බද්ධසීමායං දස්සිතනායො න දස්සිතො’ති වදන්ති.

ඉදඤ්ඤවෙතාසං ගාමසීමාදීනං හෙට්ඨාපමාණදස්සනං සුත්තාදිවිරොධාභාවා යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. එවං ගහණෙ ච ගාමසීමායං සම්මතා බද්ධසීමා උපරිගාමසීමං, හෙට්ඨා උදකපරියන්තං අරඤ්ඤසීමඤ්ච අවත්ථරතිති තස්සා අරඤ්ඤසීමාපි බ්‍රහ්මන්ති සිජ්ඣති. භගවතා ච ‘සබ්බා, හික්ඛවෙ, නදී අසීමා’තිආදීනා (මහාව. 147) නදීසමුද්දජාතස්සරා බද්ධසීමාය අබ්‍රහ්මන්තභාවෙන චුත්තා, න පන අරඤ්ඤං, තස්මා අරඤ්ඤමිපි බද්ධසීමාය බ්‍රහ්මන්තමෙවාති ගහෙතබ්බං. යදි එවං කස්මා තත්ථ සා න බජ්ඣතිති? පයොජනාභාවා. සීමාපෙක්ඛානන්තරමෙව හි සත්තබ්හන්තරසීමාය සම්භවතො, තස්සා ච උපරි සම්මතාය බද්ධසීමාය සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණානුලොමතො විපත්තිසීමා එව සියා. ගාමක්ඛෙත්තෙ පන යත්වා අගාමකාරඤ්ඤකදෙසමිපි අන්තොකරිත්වා සම්මතා කිඤ්චාපි සුසම්මතා අගාමකාරඤ්ඤ භගවතා විහිතාය සත්තබ්හන්තරසීමායපි අනිවත්තනතො, තත්ථ පන කම්මං කාතුං පට්ටිඨානමිපි තතො බහි කෙවලාරඤ්ඤ කරොන්තානමිපි අන්තරා තිණි සත්තබ්හන්තරානි යපෙතබ්බානි. අඤ්ඤථා විපත්ති එව සියාති සබ්බථා නිරත්ථකමෙව අගාමකෙ අරඤ්ඤ බද්ධසීමාකරණන්ති වෙදිතබ්බං.

අන්තොනදියං පට්ටිඨසාධායාති නදියා පථවීතලං ආභවිව ධීතාය සාධායපි, පගෙව අනාභවිව ධීතාය. පාරොහෙපි එසෙව නායො. එතෙන සභාගනදීසීමං චුසිත්වා ධීතෙන විසභාගසීමාසම්බන්ධසාධාදීනා උදකුක්ඛෙපසීමාය සම්බන්ධො න වට්ටතිති දස්සෙති. එතෙනෙව මහාසීමං ගාමසීමඤ්ච චුසිත්වා ධීතෙන සාධාදීනා මාලකසීමාය සම්බන්ධො න වට්ටතිති ඤාපිතොති දට්ඨබ්බො. අන්තොනදියංයෙවාති සෙතූපාදානං තීරට්ඨිතත්තං නිවත්තෙති.

තෙන උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදතො ඛනිනදියං පතිට්ඨිතත්තෙපි සම්භෙදාභාවං දස්සෙති. තෙනාහ “ඛනිනීරෙ පතිට්ඨිතා”තිආදි. යදි හි උදකුක්ඛෙපතො ඛනි අත්තොනදියම්පි පතිට්ඨිතත්තෙ සම්භෙදො භවෙය්‍ය, තම්පි පටික්ඛිපිතබ්බං භවෙය්‍ය කම්මකොපස්ස සමානත්තා, න ච පටික්ඛිත්තං, තස්මා සබ්බත්ථ අත්තතො නිස්සයසීමාය සම්භෙදදොසො නත්තෙට්ඨාති ගහෙතබ්බං.

ආවරණෙන වාති දාරුආදීනි ඛණිත්වා උදකනිවාරණෙන. කොට්ඨකඛන්ධනෙන වාති මත්තිකාදීහි පුරෙත්වා කතසෙතුඛන්ධනෙන වා, උභයෙනාපි ආවරණමෙව දස්සෙති. “නදිං විනාසෙත්වා”ති චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “හෙට්ඨා පාළි බද්ධා”ති, හෙට්ඨා නදිං ආවරිත්වා පාළි බද්ධාති අත්ථො. ඡඩ්ඞිතොදකන්ති අතිරිත්තොදකං. නදිං ඔතරිත්වා සන්දනට්ඨානතොති ඉමිනා තළාකනදීනං අත්තරා පවත්තනට්ඨානෙන න වට්ටතීති දස්සෙති. උප්පතිත්වාති තීරාදිනිදනවසෙන විපුලා හුත්වා. විහාරසීමන්ති බද්ධසීමං.

අගමනපටෙති තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍ය. අරඤ්ඤසීමාසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති ලොකවොහාරසිද්ධං අගාමකාරඤ්ඤසීමං සන්ධාය වදති. තත්ථාති පකතියා මච්ඡබන්ධානං ගමනපටෙසු දීපකෙසු.

තං යානන්ති තෙසං ආවාටාදීනං කතට්ඨානමෙව, න අකතන්ති අත්ථො. ලොණීති සමුද්දොදකස්ස උප්පත්තිවෙගනිත්තො මාතිකාකාරෙන පවත්තනකො.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.147) පන – ගච්ඡන්තියා පන නාවාය කාතුං න වට්ටතීති එත්ථ උදකුක්ඛෙපමනතික්කමිත්වා පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. සීමං වා සොධෙත්වාති එත්ථ සීමාසොධනං නාම ගාමසීමාදීසු ධිතානං හත්ථපාසානායනාදි. “නදිං විනාසෙත්වා තළාකං කරොන්ති”ති චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “හෙට්ඨා පාළි බද්ධා”ති, හෙට්ඨා නදිං ආවරිත්වා පාළි බද්ධාති අත්ථො. ඡඩ්ඞිතොදකන්ති තළාකරක්ඛණත්ථං එකමන්තෙන ඡඩ්ඞිතමුදකං. දෙවෙ අවස්සන්තෙති දුබ්බුට්ඨිකාලෙ වස්සානෙපි දෙවෙ අවස්සන්තෙ. උප්පතිත්වාති උත්තරිත්වා. ගාමනිගමසීමං ඔත්ථරිත්වා පවත්තතීති චුත්තප්පකාරෙ වස්සකාලෙ චත්තාරො මාසෙ අබ්බොව්ඡිත්තා පවත්තති. විහාරසීමන්ති බද්ධසීමං සන්ධාය වදති.

අගමනපටෙති යත්ථ තදහෙව ගන්ත්වා පච්චාගන්තුං න සක්කොති, තාදිසෙ පදෙසෙ. අරඤ්ඤසීමාසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති සත්තබ්හන්තරසීමං සන්ධාය වදති.

තෙසන්ති මච්ඡන්ධානං. ගමනපරියන්තස්ස ඔරතොති ගමනපරියන්තස්ස ඔරිමභාගෙ දීපකං පබ්බතඤ්ඤා සන්ධාය වුත්තං, න සමුද්දේපදෙසන්ති වුත්තං.

සමභින්දන්තීති යත්ථ චතුභි භික්ඛුභි නිසීදිතුං න සක්කා, තත්ථ තතො පට්ඨාය යාව කෙසග්ගමත්තමිපි අත්තනො සීමාය කරොන්තා සමභින්දන්ති, චතුන්තමිපි භික්ඛුනං පභොනකතො පට්ඨාය යාව සකලමිපි අත්තොකරොන්තා අජ්ඣෙය්ගාත්ථරන්තිති වෙදිතබ්බං. සංසට්ඨවිටපාති අඤ්ඤාමඤ්ඤං සිබ්බිත්වා ධීතමභාසාබමුලා, එතෙන අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස අතිආසන්තතං දීපෙති. සාබාය සාබං චුසන්තාපි හි දුරට්ඨාපි සිද්ධං, තතො එකංසතො සම්භෙදලක්ඛණං න දස්සිතං සියාති තං දස්සෙතුං විටපග්ගහණං කතං. එවඤ්ඤා භික්ඛුනං නිසීදිතුං අජ්ඣෙය්ගාත්ථරන්තං අත්තනො සීමාය අත්තොසීමට්ඨං කරිත්වා පුරාණවිහාරං කරොන්තා සීමාය සීමං සමභින්දන්ති නාම, න තතො පරන්ති දස්සිතමෙව හොති. බද්ධා හොතීති පොරාණකවිහාරසීමං සන්ධාය වුත්තං. තං අමිබන්ති අපරෙන සමයෙන පුරාණවිහාරපරික්ඛෙපාදිනං විනට්ඨන්තා අජානන්තානං තං පුරාණවිහාරසීමාය නිමිත්තභූතං අමිබං. අත්තනො සීමාය අත්තොසීමට්ඨං කරිත්වා පුරාණවිහාරසීමට්ඨං ජම්බුං කිත්තෙන්වා අමිබජම්බුනං අත්තරෙ යං යානං, තං අත්තනො සීමාය පච්චෙසෙත්වා බද්ධාති අත්ථො. එත්ථ ච පුරාණසීමාය නිමිත්තභූතස්ස ගාමට්ඨස්ස අමිබරුක්ඛස්ස අත්තොසීමට්ඨාය ජම්බුයා සහ සංසට්ඨවිටපත්තෙපි සීමාය බන්ධනකාලෙ විපත්ති වා පච්ඡා ගාමසීමාය සහ සම්භෙදො වා කම්මවිපත්ති වා නාහොසීති මුඛතොව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

පදෙසන්ති සඤ්ඤාස්ස නිසීදනජ්ඣෙය්ගාත්ථරං පදෙසං. සීමන්තරිකං යපෙත්වාතිආදිනා සම්භෙදජ්ඣෙය්ගාත්ථරං කත්වා බද්ධසීමාපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං චුසාපෙත්වා අබ්බවධානෙන බද්ධසීමාපි අසීමා එවාති දස්සෙති, තස්මා එකද්විභූලමත්තාපි සීමන්තරිකා වට්ටති එව. සා පන දුබ්බොධාති අට්ඨකථාසු චතුරභිභූලාදිකා වුත්තාති දට්ඨබ්බං. ද්විත්තං සීමානන්ති ද්විත්තං බද්ධසීමානං. නිමිත්තං හොතීති නිමිත්තස්ස සීමතො බාහිරන්තා බන්ධනකාලෙ තාව සම්භෙදදොසො නත්ථීති අධිප්පායො. න කෙවලඤ්ඤා නිමිත්තකතො එව සඤ්ඤා කරොති, අථ බො සීමන්තරිකාය ධීතො අඤ්ඤාපි රුක්ඛො කරොති එව, තස්මා අජ්ඣෙය්ගාත්ථරාය සීමන්තරිකාය වඩ්ඪනකරුක්ඛාදෙයො න වට්ටන්ති එව. එත්ථ ච උපරි දිස්සමානබන්ධසාබාදිපච්චෙසෙසු එව සඤ්ඤාදොසස්ස සබ්බත්ථ දස්සිතන්තා අදිස්සමානානං මූලානං පච්චෙසෙපි භූමිගතිකත්තා දොසො නත්ථීති සිජ්ඣති. සචෙ පන මූලානිපි දිස්සමානාති නෙව පටිසන්ති, සඤ්ඤාදොව, පබ්බතපාසාණා පන දිස්සමානාපි භූමිගතිකායෙව. යදි පන බන්ධනකාලෙ එව එකො ථූලරුක්ඛො උභයමිපි සීමං ආභවිව තිට්ඨති, පච්ඡා බද්ධා අසීමා හොතීති දට්ඨබ්බං.

සීමසඤ්චිකාරනී සීමසමහෙදං. යං පනෙත්ථ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.148) චුත්තං “සීමසඤ්චිකාරං කරොතීති වච්ඡිත්වා සීමප්පදෙසං පට්ඨයේ ද්විත්තං සීමානං ගතට්ඨානස්ස දුබ්බිඤ්ඤායාත්තා චුත්තං”න්ති, තං න යුත්තං ගාමසීමායපි සහ සඤ්චිකාරං කරොතීති වත්තබ්බතො. තත්ථාපි හි නිමිත්තෙ වච්ඡිතෙ ගාමසීමානද්ධසීමානං ගතට්ඨානං දුබ්බිඤ්ඤායාමෙව හොති. තත්ථ පන අවත්වා ද්විත්තං බද්ධසීමානමෙව සඤ්චිකාරස්ස චුත්තත්තා යථාචුත්තසම්බන්ධදොසොව සඤ්චිකාරසද්දෙන චුත්තොති ගහෙනබ්බං. පාළියං (මහාව. 148) පන නිදානවසෙන “යෙසං, හික්ඛවෙ, සීමා පච්ඡා සම්මතා, තෙසං තං කම්මං අධම්මික”න්තිආදිනා පච්ඡා සම්මතාය අසීමත්තෙ චුත්තෙපි ද්විසු ගාමසීමාසු යත්වා ද්විහි සඤ්චිකාරෙහි සමහෙදං වා අප්පකොත්ථරණං වා කත්වා සීමන්තරිකං අට්ඨපෙත්වා වා රුක්ඛපාරොහාදිසම්බන්ධං අවියොජෙත්වා වා එකස්මිං බණෙ කම්මවාචානිට්ඨාපනවසෙන එකතො සම්මතානං ද්විත්තමිපි සීමානං අසීමතා පකාසිතාති වෙදිතබ්බං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.148) “සංසට්ඨවිටපාති ඉමිනා අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස ආසන්නතං දීපෙති. බද්ධා හොතීති පච්ඡිමදිසාහාගෙ සීමං සන්ධාය චුත්තං. තස්සා පදෙසන්ති යත්ථ යත්වා හික්ඛුහි කම්මං කාතුං සක්කා හොති, තාදිසං පදෙසං. යත්ථ පන ධීතෙහි කම්මං කාතුං න සක්කා හොති, තාදිසං පදෙසං අන්තො කරිත්වා බන්ධන්තා සීමාය සීමං සම්භින්දන්ති නාම. ද්විත්තං සීමානං නිමිත්තං හොතීති නිමිත්තස්ස සීමතො බාහිරත්තා සීමසමහෙදො න හොතීති චුත්තං. සීමසඤ්චිකාරං කරොතීති වච්ඡිත්වා සීමප්පදෙසං පට්ඨයේ ද්විත්තං සීමානං ගතට්ඨානස්ස දුබ්බිඤ්ඤායාත්තා චුත්තං, න ච පන තත්ථ කම්මං කාතුං න වට්ටතීති දස්සන්තං. න හි සීමා තත්තකෙන අසීමා හොති, ද්වෙ පන සීමා පච්ඡා වච්ඡිතෙන රුක්ඛෙන අප්පකොත්ථවා එකාබද්ධා හොන්ති, තස්මා එකත්ථ යත්වා කම්මං කරොන්තෙහි ඉතරං සොධෙත්වා කාතබ්බ”න්ති චුත්තං.

ඉති විනයසඤ්චිගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්චිකාරෙ

සීමාවිනිච්ඡයකථාලඤ්චිකාරො නාම

චතුර්විසතිමො පරිච්ඡෙදො.

සීමාබන්ධනවිනිච්ඡයකථා

එවං	සීමාවිනිච්ඡයං	කථෙත්වා	පාළියං	සීමකථාය
උපොසථක්ඛන්ධකපරියාපන්නත්තා			උපොසථක්ඛන්ධකානන්තරඤ්ච	
පචාරණක්ඛන්ධකස්ස ආගතත්තා	තදනුක්කමෙන	සීමාවිනිච්ඡයතො		
උපොසථපචාරණවිනිච්ඡයං	කථෙතුමාරද්ධෙපි	සාසනවුද්ධිකරණත්ථං		

උපසම්පදාදිවිනයකම්මකරණට්ඨානභූතං සීමං ඛන්ධිකුකාමානං
 ලජ්ජිපෙසලබ්භස්සුතසික්ඛාකාමභික්ඛුනං පඤ්ඤාසතිවිරියජනනත්ථං
 සීමාඛන්ධනකථා අම්භෙති ආරභියතෙ. තත්ථ
 අපලොකනාදිවතුඛිබ්බකම්මකරණට්ඨානභූතා සීමා නාම බද්ධඅබද්ධවසෙන
 දුට්ඨා හොති. තත්ථාපි බද්ධසීමා ඛණ්ඩසීමා, සමානසංවාසකසීමා,
 අවිජ්ජවාසසීමාති තිබ්බිධා හොති, තථා අබද්ධසීමාපි ගාමසීමා,
 උදකුක්ඛෙපසීමා, සත්තඛහන්තරසීමාති. චුත්තඤ්ඤෙහතං
 ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන විනයවිනිච්ඡයෙ -

“ඛණ්ඩසමානසංවාසා-විජ්ජවාසාති හෙදතො;
 ඉති බද්ධා තිධා චුත්තා, අබද්ධාපි තිධා මතා.

“ගාමතො උදකුක්ඛෙපා, සත්තඛහන්තරතොපි ව;
 තත්ථ ගාමපරිච්ඡෙදො, ගාමසීමාති චුච්චති”ති.

තත්ථ බද්ධසීමං ඛන්ධිකුකාමෙන අතිබුද්ධිකා, අතිමහති, ඛණ්ඩනිමිත්තා,
 ඡායානිමිත්තා, අනිමිත්තා, බහිසීමෙ ධීතසම්මතා, නදියා සම්මතා, සමුද්දෙ
 සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා, සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය
 සීමං අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරන්තෙන සම්මතාති චුත්තා ඉමා එකාදස විපත්තිසීමායො
 අතික්කමිත්වා නිමිත්තසම්පත්ති, පරිසසම්පත්ති, කම්මවාචාසම්පත්තිති
 චුත්තාය තිවිධසම්පත්තියා යුත්තං කත්වා පයමං කිත්තිතනිමිත්තෙන
 සබ්බපච්ඡිමකිත්තිතනිමිත්තං සම්බන්ධං කත්වා ඛන්ධිතඛිබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙහතං
 අට්ඨකථාවරයෙන කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “තත්ථ
 එකාදස විපත්තිසීමායො අතික්කමිත්වා තිවිධසම්පත්තියුත්තා නිමිත්තෙන
 නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා සම්මතා සීමා බද්ධසීමා නාමා”ති. එතෙන එතෙසු
 එකාදසසු විපත්තිසු එකායපි යුත්තාය, තිවිධසම්පත්තිසු එකායපි අයුත්තාය,
 නිමිත්තෙන නිමිත්තං අසම්බන්ධං කත්වා සම්මතාය ව සති සීමා න හොතීති
 දස්සෙති.

එවං සීමං ඛන්ධිකුකාමෙන භික්ඛුනා සබ්බලක්ඛණපරිපූරත්ථං මහත්තො
 උස්සාහො කරණියො හොති, තස්මා සීමාඛන්ධනකාලෙ තිසු සම්පත්තිසු
 පරිසසම්පත්තිසිද්ධියා පයමං තාව ගාමසීමා උපපරික්ඛිතඛිබ්බා. එත්ථාහ “නනු
 බද්ධසීමා වා ඛන්ධිතඛිබ්බා, අථ කස්මා ගාමසීමා උපපරික්ඛිතඛිබ්බා”ති?
 ගාමසීමායං යත්වා බද්ධසීමාය ඛන්ධිතඛිබ්බතො. චුත්තඤ්ඤෙහතං භගවතා
 “අසම්මතාය, භික්ඛවෙ, සීමාය අට්ඨපිතාය යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය
 විහරති, යා තස්ස වා ගාමස්ස ගාමසීමා, නිගමස්ස වා නිගමසීමා, අයං තත්ථ
 සමානසංවාසා එකුපොසථා”ති (මහාව. 147). ඉධ පාළියං සරූපෙන
 අනාගතම්පි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 147) “ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථ

නගරමපි ගහිතමෙව හොති”ති චුත්තත්තා නගරසීමාපි ගහිතා හොති, තස්මා යස්මිං අඛද්ධසීමවිහාරෙ භික්ඛු යං ගාමං උපනිස්සාය විහරන්ති, තස්ස ගාමස්ස පරිච්ඡේදො ගාමසීමා නාම. යං නිගමං උපනිස්සාය විහරන්ති, තස්ස නිගමස්ස පරිච්ඡේදො නිගමසීමා නාම. යං නගරං උපනිස්සාය විහරන්ති, තස්ස නගරස්ස පරිච්ඡේදො නගරසීමා නාම. තා සබ්බාපි ගාමසීමාති චුච්චන්ති. තෙසං භික්ඛුනං සමානසංවාසා ඵකුපොසථඛද්ධසීමා විය ඵකතො උපොසථාදිසඤ්ඤාමකරණාරහා හොන්ති, ඊදිසෙයෙව ච පදෙසෙ සීමං ඛන්ධිතුමරහති, න උපොසථාදිසඤ්ඤාමානරහෙ පදෙසෙති චුත්තං හොති.

තත්ථ “යත්තකෙ පදෙසෙ තස්ස තස්ස ගාමස්ස ගාමභොජකා බලිං ලහන්ති, සො පදෙසො අප්පො වා හොතු මහන්තො වා, ගාමසීමාත්ථෙව සඤ්ඤාං ගච්ඡති”ති අට්ඨකථායං වචනතො ගාමාදිභොජකානං බලිලහනට්ඨානං ගාමසීමා හොති, ඉද්දඤ්ච යෙභුයාවසෙන චුත්තං. බලිං අලහන්තොපි රාජපණ්ණෙ ආරොපිතපදෙසෙ තස්ස ගාමස්ස ගාමසීමායෙව. චුත්තඤ්චි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.147) “බලිං ලහන්ති ඉදං යෙභුයාවසෙන චුත්තං. ‘අයං ගාමො ඵත්තකො කරිසහාගො’ති ආදිනා පන රාජපණ්ණෙසු ආරොපිතෙසු භූමිභාගෙසු යස්මිං යස්මිං තළාකමාතිකාසුසානපබ්බතාදිකෙ පදෙසෙ බලිං න ගණ්හන්ති, සොපි ගාමසීමා ඵව. රාජාදිහි පරිච්ඡින්නභූමිභාගො හි සබ්බොව ධ්වංසත්වා නදිලොණිජාතස්සරෙ ගාමසීමාති වෙදිතබ්බො”ති. අයං පකතිගාමසීමා නාම. “යමපි ඵකස්මිංයෙව ගාමක්ඛෙත්තෙ ඵකං පදෙසං, ‘අයං විසුංගාමො හොතු’ති පරිච්ඡින්නත්වා රාජා කස්සවි දෙති, සොපි විසුංගාමසීමා හොතියෙවා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 147) වචනතො රාජා “පකතිගාමක්ඛෙත්තෙයෙව පකතිගාමතො විසුං පකතිගාමෙන අසමිස්සො ගාමො හොතු”ති යං පදෙසං දෙති, සො පදෙසො විසුංගාමසීමා නාම. ඉති පකතිගාමසීමා ච රාජුනං ඉච්ඡාවසෙන පවත්තා විසුංගාමසීමා ච ඛද්ධසීමා විය සබ්බකම්මාරහා, තස්මා අහිනවඛද්ධසීමං ඛන්ධිතුකාමෙහි පකතිගාමසීමං වා විසුංගාමසීමං වා සොධෙත්වා කත්තබ්බං හොති. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං “තස්මා සා ච ඉතරා ච පකතිගාමනගරනිගමසීමා ඛද්ධසීමාසදිසායෙව හොන්ති”ති. විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.147) “තත්ථ හි සා ච රාජිච්ඡාවසෙන පරිවත්තිත්වා සමුප්පන්නා අහිනවා ච ඉතරා ච අපරිවත්තා පකතිගාමසීමා, යථා ඛද්ධසීමායං සබ්බං සඤ්ඤාමං කාතුං වට්ටති, ඵවමෙතාපි සබ්බකම්මාරහතාසදිසෙන ඛද්ධසීමාසදිසා, සා සමානසංවාසා ඵකුපොසථාති අධිප්පායො”ති චුත්තං.

කෙවි පන ආචරියා “මයං සීමං ඛන්ධිතුකාමා, තස්මා ඵත්තකො භූමිපරිච්ඡේදො විසුං ඛෙත්තං හොතු”ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා තෙන ඔකාසෙ කතෙ “ඉදං ධානං විසුංගාමක්ඛෙත්තං හොති”ති මනසි කත්වා තත්ථවෙදියෙව

භික්ඛු ව හත්ථපාසානයනාදිනා සොධෙත්වා සීමාසමුහනසීමාබන්ධනාදීනි කරොන්ති, තං කරණං “අයං විසුංගාමො භොතුති පරිච්ඡින්නදිත්වා රාජා කස්සවි දෙති”ති අට්ඨකථාවචනෙන, “සා ව රාජිච්ඡාවසෙන පරිච්ඡින්නත්වා සමුප්පන්නා අභිනවා වා”ති ආගතෙන විමතිවිනොදනීටිකාවචනෙන ව සමෙන්නං විය න දිස්සති. කථං? අට්ඨකථාවචනෙ තාව “අයං විසුංගාමො භොතු”ති ඉමිනා න කෙවලං පුරිමගාමොයෙව ගාමො භොතු, අථ බො ඉදානි පරිච්ඡින්නපදෙසොපි විසුංයෙව ගාමො භොතුති එකංයෙව ගාමක්ඛෙත්තං ද්වෙ ගාමෙ කරොතීති දස්සෙති. “රාජා කස්සවි දෙති”ති ඉමිනා ගාමභොජකස්ස දින්නභාවං පකාසෙති, ඉධ පන නෙව ද්වෙ ගාමෙ කරොති, න ව ගාමභොජකස්ස දෙති, කෙවලං භික්ඛුනං අනුමනියා යාවකාලිකවසෙනෙව ඔකාසං කරොති, එවං අට්ඨකථාවචනෙනපි සමෙන්නං විය න දිස්සති. විමතිවිනොදනීටිකාවචනෙනපි “රාජිච්ඡාවසෙන පරිච්ඡින්නත්වා”ති ඉමිනා අගාමභූතං ඛෙත්තං රාජිච්ඡාවසෙන පරිච්ඡින්නත්වා ගාමො භොතීති දස්සෙති. “අභිනවා වා”ති ඉමිනා පුරාණගාමසීමා ව අභිනවගාමසීමා වාති පුරිමගාමෙන අමිස්සං විසුංගාමලක්ඛණං දස්සෙති. ඉධ පන රාජිච්ඡාවසෙන පරිච්ඡින්නත්වා ඛෙත්තස්ස විසුංගාමභූතභාවො ව අභිනවභාවෙන විසුංගාමලක්ඛණඤ්ච න දිස්සති, එවං ටිකාවචනෙනපි සමෙන්නං විය න දිස්සති.

විනයවිනිච්ඡයටිකායඤ්ච “ගාමපරිච්ඡෙදොති සබ්බදිසාසු සම්මා පරිච්ඡින්නදිත්වා ‘ඉමස්ස පදෙසස්ස එත්තකො කරො’ති එවං කරෙන නියමිතො ගාමප්පදෙසො”ති එවං ආයවසෙනෙව පරිච්ඡින්නදනං චුත්තං, න අනුමතිකරණමත්තෙන, තස්මා විසුංගාමලක්ඛණං අප්පත්තතාය පකතිගාමෙන සඬකරො භොති, න තත්ථ උපොසථාදිසඬසකම්මං කාතුමරහති, උපොසථාදිසඬසකම්මකරණාරහපදෙසෙයෙව සීමාසමුහනනසීමාබන්ධනකම්මමපි කරණාරහං භොති ඤත්තිදුතියකම්මත්තා තෙසං කම්මානං, තස්මා තෙසං ආවරියානං තං කරණං අඤ්ඤෙ ආවරියා න ඉච්ඡන්ති. අඤ්ඤෙ පන ආවරියා “තං පරිච්ඡින්නප්පදෙසං ‘විසුංගාමො භොතු’ති රාජා කස්සවි දෙති, ගාමභොජකො ව තතො බලිං පටිග්ගණ්හාති, තදා විසුංගාමො භොති, න තතො පුබ්බෙ”ති වදන්ති. තෙසං තං වචනං “එවං කරෙන නියමිතො පදෙසො”ති විනිච්ඡයටිකාවචනඤ්ච “ගාමාදීනං කරග්ගාහපරිච්ඡින්නො සමන්තතො පදෙසො ගාමසීමා”ති සීමාලඬකාරගණ්ඨිවචනඤ්ච සන්ධාය චුත්තං සියා, තෙසු පන “ඉමස්ස පදෙසස්ස එත්තකො කරො”ති එවං කරපරිච්ඡින්නදනං චුත්තං, න ගාමභොජකස්ස බලිග්ගහණං. අට්ඨකථායඤ්ච “රාජා කස්සවි දෙති”ති දානමෙව වදති, න “ගාමභොජකො ව බලිං ගණ්හාති”ති පටිග්ගහණං, තස්මා තම්පි වචනං අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතා න සම්පටිච්ඡන්ති, තස්මා පථවිස්සරො රාජා “ඉමස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ එත්තකකරීසමත්තො පදෙසො පුරිමගාමතො විසුංගාමො භොතු”ති පරිච්ඡින්නදිත්වා දෙති, එත්තාවතා සො පදෙසො බලිං

පටිග්ගහිතො වා භොතු අප්පටිග්ගහිතො වා, විසුංගාමො නාම භොතීති දට්ඨබ්බො.

එවං පකතිගාමලක්ඛණඤ්ච විසුංගාමලක්ඛණඤ්ච තථතො ඤත්වා බද්ධසීමං බන්ධිතුකාමො යදි පකතිගාමසීමා නාතිවිත්ථාරා භොති සුඛරක්ඛිතා, තමෙව පකතිගාමසීමං සුට්ඨ රක්ඛාපෙත්වා සුට්ඨ සොධෙත්වා සීමාසමුහනනසීමාසම්මුතිකම්මානි කාතබ්බානි. යදි පන පකතිගාමසීමා අතිවිත්ථාරා භොති, නිගමසීමා, නගරසීමා වා භොන්ති, බහුනං භික්ඛුනං නිසින්නට්ඨානසඤ්චරණට්ඨානත්තා සොධෙතුං වා රක්ඛිතුං වා න සක්කොන්ති, එවඤ්ච සති පථවිස්සරරාජුහි පරිච්ඡින්නාය විසුංගාමසීමාය සුට්ඨ සොධෙත්වා සුරක්ඛිතං කත්වා සීමාසමුහනනසීමාසම්මුතිකම්මං කාතබ්බං. කථං පන සුට්ඨ සොධනඤ්ච සුට්ඨ රක්ඛණඤ්ච කාතබ්බං? සීමං බන්ධිතුකාමෙන හි සාමන්තවිහාරෙසු භික්ඛු තස්ස තස්ස විහාරස්ස සීමාපරිච්ඡෙදං පුච්ඡිත්වා බද්ධසීමවිහාරානං සීමාය සීමන්තරිකං, අබද්ධසීමවිහාරානං සීමාය උපචාරං යපෙත්වා දිසාවාරිකභික්ඛුනං නිස්සඤ්චාරසමයෙ සචෙ එකස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ සීමං බන්ධිතුකාමා, යෙ තත්ථ බද්ධසීමවිහාරා, තෙසු භික්ඛුනං “මයං අප්ප සීමං බන්ධිස්සාම, තුම්හෙ සකසකසීමාය පරිච්ඡෙදතො මා නික්ඛමථා”ති පෙසෙතබ්බං. යෙ අබද්ධසීමවිහාරා, තෙසු භික්ඛු එකජ්ඣං සන්තිපාතෙතබ්බා, ඡන්දාරභානං ඡන්දො ආහරාපෙතබ්බො. එවං සන්තිපතිතෙසු පන භික්ඛුසු ඡන්දාරභානං ඡන්දෙ ආහටෙ තෙසු තෙසු මග්ගෙසු ච නදීතිත්ථගාමද්වාරාදීසු ච ආගන්තුකභික්ඛුනං සීසං සීසං හත්ථපාසානායනත්ථඤ්ච බහිසීමකරණත්ථඤ්ච ආරාමිකෙ චෙව සමණුද්දෙසෙ ච යපෙත්වා හෙරිසඤ්ඤං වා සඬබසඤ්ඤං වා කත්වා සීමා සමුහනිතබ්බානි.

නනු ච ඉදං සොධනං රක්ඛණඤ්ච සීමාසම්මුතිකාලෙයෙව අට්ඨකථායං වුත්තං, අථ කස්මා ඉධ සීමාසමුහනනෙ වුත්තන්ති? ඉමස්සපි සීමාසමුහනනකම්මස්ස ඤත්තිදුතියකම්මත්තා පරිසසම්පත්තිජනනත්ථං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එවං සන්තෙපි ඉදං සීමාසමුහනනකම්මං නාම යදි පොරාණා බද්ධසීමා අත්ථී, තදට්ඨකසඬසෙ හත්ථපාසගතෙ අඤ්ඤෙසු භික්ඛුසු ගාමසීමං පටිට්ඨෙසුපි කම්මහෙදො නත්ථී. යදි පොරාණා බද්ධසීමා නත්ථී, එවම්පි සති කෙවලං ගාමසීමාභූතත්තා සීමාසමුහනනකම්මෙ අසම්පජ්ජන්තෙපි දොසො නත්ථී, අථ කස්මා සොධනා වුත්තාති? සච්චං, තථාපි සමුහනිතබ්බා පොරාණසීමාපරිච්ඡෙදස්ස දුට්ඨඤ්ඤායාත්තා. සචෙ හි මහතියා පොරාණබද්ධසීමාය එකස්මිං පදෙසෙ සීමං සමුහනිස්සාමාති සඬසෙ සන්තිපතිතෙ තස්සායෙව සීමාය අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ භික්ඛුම්හි පටිට්ඨෙ අජානන්තස්සපි කම්මං විපජ්ජති, තස්මා මහස්සාහෙන සොධෙතබ්බාවාති දට්ඨබ්බං. එවං ගාමසීමසොධනං “පරිසසම්පත්තියා යුත්තා නාම

සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන චතුභි භික්ඛුභි සන්නිපතිත්වා යාවතිකා තස්මිං ගාමක්ඛෙන්තෙ බද්ධසීමං වා නදීසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වා යීතා භික්ඛු, තෙ සබ්බෙ භත්ථපාසෙ වා කත්වා ඡන්දං වා ආහරිත්වා සම්මතා”ති කඬ්ඛාවිතරණියං. (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ආගතත්තා පරිසසම්පත්තිකාරණං හොතිති විඤ්ඤායති. තතො “සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා”ති චුත්තෙහි ද්විභි විපත්තිදොසෙහි මුච්චනත්ථං සීමසමුහනනකම්මං කාතබ්බං.

සීමාය අසමුහනාය සති කථං විපත්තිද්වයං ආපජ්ජෙය්‍යාති, තථා සොධිතායපි ගාමසීමාය. යදි පොරාණබද්ධසීමා විජ්ජමානා භවෙය්‍ය, තස්සා විජ්ජමානභාවං අජානන්තා නවං බද්ධසීමං බන්ධෙය්‍යුං. පොරාණසීමාය හි නිමිත්තං අන්තො කත්වා තස්ස සම්පෙ පොරාණසීමාය අන්තො යීතං අඤ්ඤං නිමිත්තං කත්වා නවං බද්ධසීමං බන්ධෙය්‍යුං, සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා නාම හොති. තෙන චුත්තං කඬ්ඛාවිතරණියං. (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා නාම අත්තතො සීමාය පරෙසං සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පොරාණකස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමාය දිසාය අම්බො චෙච ජම්බු වාති ද්වෙ රුක්ඛා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨවිටපා හොන්ති, තෙසු අම්බස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ ජම්බු. විහාරසීමා ච ජම්බුං අන්තො කත්වා අම්බං කිත්තෙන්වා බද්ධා හොති, අථ පච්ඡා තස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමදිසායං විහාරෙ කතෙ සීමං බන්ධන්තා භික්ඛු අම්බං අන්තො කත්වා ජම්බුං කිත්තෙන්වා බන්ධන්ති, සීමාය සීමා සම්භින්තා නාම හොති”ති. පොරාණසීමාය ච එකදෙසං වා සකලපොරාණසීමං වා අන්තො කරිත්වා නවං සීමං බන්ධෙය්‍යුං, සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා නාම. චුත්තඤ්ඤෙහෙතං කඬ්ඛාවිතරණියං. (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා නාම අත්තතො සීමාය පරෙසං සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පරෙසං බද්ධසීමං සකලං වා තස්සා පදෙසං වා අන්තො කත්වා අත්තතො සීමං සම්මන්තන්ති, සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරිතා නාම හොති”ති.

යස්මිං පදෙසෙ චත්තාරො භික්ඛු නිසීදිත්වා කම්මං කාතුං න සක්කොන්ති, තත්ථ තතො පට්ඨාය යාව කෙසග්ගමත්තම්පි අඤ්ඤෙසං පොරාණබද්ධසීමප්පදෙසං අත්තතො සීමාය අන්තො කරොන්තො සීමාය සීමං සම්භින්දති නාම. චතුත්තං භික්ඛුනං නිසීදිතුං පහොනකට්ඨානතො පට්ඨාය යාව සකලම්පි අඤ්ඤෙසං පොරාණබද්ධසීමාපදෙසං අත්තතො සීමාය අන්තො කරොන්තො සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරති නාම. චුත්තඤ්ඤෙහෙතං කඬ්ඛාවිතරණියා ලීනත්ථපකාසනියං. (කඬ්ඛා. අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා) “තස්සා පදෙසන්ති තස්සා එකදෙසං, යත්ථ යත්වා චතුභි භික්ඛුභි කම්මං කාතුං සක්කා හොති, තාදිසං එකදෙසන්ති චුත්තං හොති. යත්ථ පන යීතෙහි කම්මං

කාතුං න සක්කා, තාදිසං පදෙසං අන්තො කර්ත්වා සීමාය සීමං සමභින්දන්ති නාම, න තු අජ්ඣොත්ථරන්ති නාමාති ගහෙතබ්බෝ”න්ති. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.148) “යත්ථ චතුභි භික්ඛුභි නිසිදිතුං න සක්කා, තත්තකතො පට්ඨාය යාව කෙසග්ගමත්තම්පි අත්තතො සීමාය කරොන්තා සමභින්දන්ති, චතුන්තම්පි භික්ඛුනං පහොනකතො පට්ඨාය යාව සකලම්පි අන්තො කරොන්තා අජ්ඣොත්ථරන්තිති වෙදිතබ්බෝ”න්ති චුත්තං.

එවං හොතු, තස්මිං ගාමසීමපරිච්ඡේදෙ පොරාණකසීමාය විජ්ජමානාය විපත්තිද්වයමොචනත්ථං සීමාසමුහන්තකම්මං සාත්ථකං, අවිජ්ජමානාය කථං සාත්ථකං භවෙය්‍යාති සඬකානිවත්තනත්ථං සීමාසමුහන්තකම්මං අකත්වා අභිනවසීමාය බජ්ඣමානාය සඬකා උප්පජ්ජේය්‍ය, භගවතො ධර්මානකාලතො පට්ඨාය යාවජ්ජතනා ගණනපථං විතික්කන්තා භික්ඛු උපසම්පදාදිකම්මකරණත්ථං තස්මිං තස්මිං පදෙසෙ සීමං බන්ධන්ති. සා සීමා එත්ථ අත්ථී, එත්ථ නත්ථීති න සක්කා ජානිතුං, තස්මා “අම්භාකං සීමාබන්ධනට්ඨානෙ පොරාණකසීමා භවෙය්‍ය නු බො”ති සඬකා භවෙය්‍ය, එවං සති සා අභිනවසීමා ච ආසඬකනීයා හොතීති සීමායං කතං උපසම්පදාදිකම්මම්පි ආසඬකනීයං හොති, තස්මා සඬකානිවත්තනත්ථං අභිනවසීමං බන්ධිතුකාමෙහි යතිපුඩ්ගවෙහි අවස්සං සීමාසමුහන්තකම්මං කාතබ්බං හොති. සමුහන්තෙහි පන “සීමං, භික්ඛවෙ, සමුහන්තෙන පයමං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසො සමුහන්තබ්බො, පච්ඡා සීමා සමුහන්තබ්බා”ති (මහාව. 144) වචනතො පයමං අවිජ්ජවාසසීමා සමුහන්තබ්බා, තතො සමානසංවාසකසීමා සමුහන්තබ්බා. තස්මිං සමුහන්තකාලෙ ච “බණ්ඩසීමායං යත්වා අවිජ්ජවාසසීමා න සමුහන්තබ්බා, තථා අවිජ්ජවාසසීමාය යත්වා බණ්ඩසීමාපි. බණ්ඩසීමාය පන ධීතෙන බණ්ඩසීමාව සමුහන්තබ්බා, තථා ඉතරාය ධීතෙන ඉතරා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 144) වචනතො බණ්ඩසීමායං යත්වා බණ්ඩසීමා සමුහන්තබ්බා, මහාසීමායමෙව යත්වා මහාසීමා සමුහන්තබ්බා, අඤ්ඤිස්සා සීමාය යත්වා අඤ්ඤා සීමා න සමුහන්තබ්බා. අට්ඨකථායං අවිජ්ජවාසසීමාති මහාසීමං වදති තත්ථෙව යෙහුයොන චීවරෙන විජ්ජවසනතො.

“තත්ථ සචෙ බණ්ඩසීමඤ්ච අවිජ්ජවාසසීමඤ්ච ජානන්ති, සමුහන්තඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්ති. බණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි සමුහන්තඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්ති. බණ්ඩසීමං පන අජානන්තා අවිජ්ජවාසංයෙව ජානන්තා චෙතියඬගණ්ණොධියඬගණ්ණඋපොසථාගාරාදීසු නිරාසඬකට්ඨානෙසු යත්වා අජ්ජෙව නාම සමුහන්තුං සක්ඛිස්සන්ති, පට්ඨන්ධිතුං පන න සක්ඛිස්සන්තෙව. සචෙ බන්ධෙය්‍යුං, සීමාසම්භෙදං කත්වා විහාරං අවිහාරං කරෙය්‍යුං, තස්මා න සමුහන්තබ්බා. යෙ පන උභොපි න ජානන්ති, තෙනෙව සමුහන්තුං න බන්ධිතුං

සක්ඛිස්සන්ති. අයඤ්ඤි සීමා නාම කම්මවාචාය වා අසීමා හොති සාසනන්තරධානෙන වා, න ච සක්කා සීමං අජානන්තෙහි කම්මවාචා කාතුං, තස්මා න සමුහනිතබ්බා, සාධුකං පන ඤාත්වායෙව සමුහනිතබ්බා ච බන්ධිතබ්බා වා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 144) වචනතො “ඉදානි සීමං සමුහනිස්සාමා”ති පරිච්ඡින්නාය ගාමසීමාය අන්තො ඛණ්ඩසීමමහාසීමානං අත්ථිභාවං වා නත්ථිභාවං වා තාසං සීමානං පරිච්ඡෙදඤ්ඤා න ජානන්ති, එවං අජානන්තා හික්ඛු තා පොරාණසීමායො සමුහනිතුං න සක්කුණෙය්‍යාං, පොරාණසීමං සමුහනිතුං අසක්කොන්තා ච කථං අහිනවසීමං බන්ධිතුං සක්කුණිස්සන්තිති පරම්පරෙහි ආවරියෙහි සම්මා විනිච්ඡිතං අනුලොමනයං නිස්සාය මහන්තං උස්සාහං කරිත්වා අඬං අපරිභාපෙත්වා සම්මා විහිතනයෙන පොරාණසීමං සමුහනිතුං සක්ඛිස්සන්ති.

කථං? තස්මිං සීමාසමුහනනකාලෙ යදි පකතිගාමසීමායං ආරද්ධං, තං පකතිගාමපරිච්ඡෙදං, යදි විසුංගාමසීමායං ආරද්ධං, තං විසුංගාමපරිච්ඡෙදං අඤ්ඤාසං හික්ඛුනං අප්පට්ඨිකත්ථාය සමන්තො සුසංවිහිතාරක්ඛං කාරාපෙත්වා කම්මවාචං සාවෙනුං සමත්ථෙන ඛණ්ඩබලසම්පන්නෙන විනයධරෙන සහ සමානසංවාසකෙ ලජ්ජිපෙසලෙ ඉමස්ස කම්මස්ස චතුර්ග්ගකරණියත්තා චත්තාරො හික්ඛු කම්මස්පත්තෙ හික්ඛුනං පකතත්තභාවස්ස දුබ්බිඤ්ඤායත්තා වා තතො අධිකප්පමාණෙ හික්ඛු ගහෙත්වා ඉදානි බන්ධිතබ්බාය සීමාය නිමිත්තානං විහාරපරික්ඛෙපස්ස ච අන්තො ච සබ්බත්ථං බහි ච සමන්තා ලෙඩ්ඛුපාතමත්තෙ පදෙසෙ සබ්බත්ථං මඤ්චප්පමාණෙ මඤ්චප්පමාණෙ යානෙ හත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා තිට්ඨන්තා, නිසිදන්තා වා හුත්වා පට්ඨං අවිජ්ජවාසසීමාසමුහනනකම්මවාචං, තතො සමානසංවාසකසීමාසමුහනනකම්මවාචං සාවෙන්වා සීමාය සමුග්ගානෙ කතෙ පොරාණසීමාසු විජ්ජමානාසුපි පච්ඡිමන්තෙන එකවිසතියා හික්ඛුනං නිසිදනාරහත්තා සීමාය මඤ්චප්පමාණෙ මඤ්චප්පමාණෙ යානෙ තිට්ඨන්තා හික්ඛු අවස්සං තාසු සීමාසු තිට්ඨන්තා භවෙය්‍යාං, තස්මා සීමට්ඨා හුත්වා සීමාසමුහනනකම්මවාචං චත්වා තා සීමා සමුහනෙය්‍යාං. තතො පොරාණබද්ධසීමානං සමුහනත්තා ගාමසීමායෙව අවසිට්ඨා භවෙය්‍යාති. චුත්තඤ්ඤානං විමතිවිනෝදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) “කෙච් පන ඊදිසෙසු විහාරෙසු ජපඤ්චමත්තෙ හික්ඛු ගහෙත්වා විහාරකොට්ඨො පට්ඨාය විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච බහි ච සමන්තා ලෙඩ්ඛුපාතෙ සබ්බත්ථං මඤ්චප්පමාණෙ මඤ්චප්පමාණෙ ඔකාසෙ නිරන්තරං යත්වා පට්ඨං අවිජ්ජවාසසීමං, තතො සමානසංවාසකසීමාසමුහනනවසෙන සීමාය සමුග්ගානෙ කතෙ තස්මිං විහාරෙ ඛණ්ඩසීමාය මහාසීමාය ච විජ්ජමානත්තෙ සතිපි අවස්සං එකස්මිං මඤ්චට්ඨානෙ තාසං මජ්ඣගතා තෙ හික්ඛු තා සමුහනෙය්‍යාං, තතො ගාමසීමා එව අවසිස්සෙය්‍යා”ති.

“සාධුකං පන ඤත්වායෙව සමුහනිතබ්බා චෙව බන්ධිතබ්බා චා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 144) වචනතො සීමං ජානන්තායෙව සමුහනිතං සක්ඛිස්සන්ති, කථං අජානන්තාති. ඉමස්මිං සීමාසමුහනනාධිකාරෙ සීමං චා සීමාපරිච්ඡේදං චා ජානනභාවො අභිගං න භොති, අන්තොසීමායං ධීතභාවො, “සීමං සමුහනිස්සාමා”ති කම්මවාචාකරණන්ති ඉදමෙව ද්වයං අභිගං භොති, තස්මා ඉමිනා අභිගද්වයෙන සම්පන්නෙ සති ඉමං අජානන්තාපි සමුහනිතං සක්කොන්තිති. ඉමිනා අභිගද්වයෙන සම්පන්නෙ සති සීමං අජානන්තානං සමුහනිතං සමත්ථභාවො කථං විඤ්ඤාතබ්බොති? අට්ඨකථායං “ඛණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි සමුහනිතඤ්ඤෙව බන්ධිතඤ්ඤෙව සක්ඛිස්සන්ති”ති එවං මහාසීමාය පරිච්ඡේදං අජානනට්ඨානෙපි සමුහනනස්ස චුත්තත්තා විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) “න හෙත්ථ සීමාය, තප්පරිච්ඡේදස්ස චා ජානනං අභිගං, සීමාය පන අන්තොධානං, ‘සමුහනිස්සාමා’ති කම්මවාචාකරණඤ්ඤෙව අභිගං. අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 144) ‘ඛණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි සමුහනිතඤ්ඤෙව බන්ධිතඤ්ඤෙව සක්ඛිස්සන්ති’ති එවං මහාසීමාය පරිච්ඡේදස්ස අජානනෙපි සමුහනනස්ස චුත්තත්තා”ති චුත්තං. තතො පොරාණබද්ධසීමානං සමුහතත්තා ගාමසීමායෙව අවසිට්ඨා හවෙය්‍යාති තස්මිං අවසිට්ඨාය තතො පරං කිං කාතබ්බන්ති. ගාමසීමාය අවසිට්ඨාය සති තං ගාමසීමං පුබ්බෙ චුත්තනයෙන සොධනං රක්ඛණඤ්ඤෙව කත්වා තිස්සං ගාමසීමායං ඛණ්ඩසීමං මහාසීමඤ්ඤෙව යථාරූපි බන්ධිතං ලහති, සීමං අබන්ධිත්වාච කෙවලාය ගාමසීමාය උපසම්පදාදිසඬ්ඝකම්මඤ්ඤෙව කාතුම්පි ලහති.

චුත්තඤ්ඤි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) – “ගාමසීමාය එව ච අවසිට්ඨාය තත්ථ යථාරූපි දුට්ඨම්පි සීමං බන්ධිතඤ්ඤෙව උපසම්පදාදිකම්මං කාතුඤ්ඤෙව වට්ටතිති වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති. තස්මා යදි සට්ඨිහත්ථායාමං චත්තාලිසහත්ථවිත්ථාරං ඛණ්ඩසීමමෙව කත්තුකාමා භොන්ති, එත්තකෙ පදෙසෙ මඤ්ඤට්ඨානං ගණ්හන්තො පමාණයුත්තකො මඤ්ඤොති සබ්බපච්ඡිමප්පමාණයුත්තො මඤ්ඤො. සො හි පකතිවිදත්ථියා නවවිදත්ථිකො, අට්ඨවිදත්ථිකො චා භොති. තතො බුද්දකො මඤ්ඤො සිසුපධානං යපෙත්වා පාදං පසාරෙත්වා නිපජ්ජිතුං නප්පභොතිති සබ්බපච්ඡිමමඤ්ඤෙස්ස ආයාමප්පමාණස්ස සමන්තපාසාදිකායං චුත්තත්තා තතො අධිකායාමොපි භොතියෙව. මඤ්ඤෙස්ස විත්ථාරො පන ආයාමස්ස උපඬ්ඬො භොති, තස්මා මඤ්ඤප්පමාණට්ඨානං ආයාමතො පඤ්ඤහත්ථං, විත්ථාරතො පඤ්ඤවිදත්ථිකන්ති ගහෙත්වා තෙන පමාණෙන ගණ්හන්තො සට්ඨිහත්ථායාමං සීමට්ඨානං වතුච්ඡතිමඤ්ඤකං භොති, චත්තාලිසහත්ථවිත්ථාරං අට්ඨමඤ්ඤකං භොති. එවං ගණ්හන්තො දක්ඛිණුත්තරායාමො මඤ්ඤො භොති, සට්ඨිහත්ථායාමං සීමට්ඨානං ද්වාදසමඤ්ඤකං භොති, චත්තාලිසහත්ථවිත්ථාරං

සොළසමඤ්ඤාං භොති. එවං ගණන්තො පාවිනපච්ඡිමායාමො මඤ්ඤො භොති. දුට්ඨෙපි ආයාමං විත්ථාරෙන ගුණිතං කරොන්තො සකලං අන්තොසීමට්ඨානං ද්වානභුත්තරසතමඤ්ඤාං භොති, බහිසීමට්ඨානමපි සමන්තො එකමඤ්ඤාං වා ද්විතීමඤ්ඤාං වා ගහෙතබ්බං. තෙන සහ ගණනං වධිසෙතබ්බං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) පන “සමන්තා ලෙඩ්ධිපාතො”ති වුත්තං, තං පන මහාසීමාබන්ධනකාලෙ විහාරපරික්ඛෙපස්ස බහිඋපචාරං සන්ධාය වුත්තං සියා. බණ්ඩසීමායපි දුරතො සමුහනනෙ දොසො නත්ථි, දුක්කරත්තා පන කාරකානං පමාණං ජානිතබ්බං. කල්‍යාණියං නාම සීමායං පන ආයාමතො ව විත්ථාරතො ව පඤ්චහත්ථස්පමාණං යානං එකකොට්ඨාසං කත්වා සමුහනති. තමපි පච්ඡිමමඤ්චස්පමාණතො අධිකමෙවාති කත්වා කතං. ඉදානි අම්භෙති වුත්තට්ඨානං පන පකරණනායෙන සංසන්දනත්තා යුත්තතරන්ති දට්ඨබ්බං.

සමුහනනාකාරො පන එවං වෙදිතබ්බො - ඉදානි බන්ධිතබ්බාය සීමාය නිමිත්තානං අන්තො ව බහි ව යථාචුත්තනායෙන සමුහනිතබ්බසීමට්ඨානං ආදාසතලං විය සමං සුද්ධං විමලං කත්වා යථාචුත්තමඤ්චස්පමාණං මඤ්චස්පමාණං යානං අට්ඨපදකලෙඛං විය රජ්ජුනා වා දණ්ඨෙත වා ලෙඛං කාරාපෙත්වා ලෙඛානුසාරෙන තම්බමත්තිකචුණ්ණෙන වා සෙතමත්තිකචුණ්ණෙන වා වණ්ණවිසෙසං කාරාපෙත්වා පන්ති පන්ති කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කාරාපෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනායෙන ආරක්ඛං සොධනඤ්ච කාරාපෙත්වා “ඉදානි සීමං සමුහනිස්සාමා”ති චත්තාරො වා තදුත්තරි වා සමානසංවාසකභික්ඛු ගහෙත්වා පට්ඨපන්තියං පට්ඨකොට්ඨාසෙ මඤ්චට්ඨානෙ යත්වා පට්ඨං අවිස්ථවාසසීමාසමුහනනකම්මවාචං, තතො සමානසංවාසකසීමාසමුහනනකම්මවාචං සාවෙත්වා තස්මිං කොට්ඨාසෙයෙව අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ධීතට්ඨානං පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා තික්ඛත්තුං වා සත්තක්ඛත්තුං වා සමුහනිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා පට්ඨපන්තියංයෙව දුතියකොට්ඨාසෙ යත්වා තථෙව කත්වා තතො පට්ඨපන්තියංයෙව අනුලොමනායෙන යාව අන්තිමකොට්ඨාසා එකෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ තථෙව කත්වා පට්ඨපන්තියා පරික්ඛිණාය දුතියපන්තියා අන්තිමකොට්ඨාසෙ යත්වා තථෙව කත්වා තතො පට්ඨාය දුතියපන්තියංයෙව පටිලොමනායෙන යාව ආදිකොට්ඨාසා තථෙව කත්වා එවං තතියපන්තිආදීසුපි එකදා අනුලොමතො එකදා පටිලොමතො ගන්ත්වා සබ්බාසු පන්තිසු සබ්බස්මිං කොට්ඨාසෙ පරික්ඛිණෙ ඉදං සීමාසමුහනනකම්මං නිට්ඨිතං නාම භොති. “චත්තාරො තදුත්තරි වා”ති ඉදං පන ඉමස්ස කම්මස්ස චතුර්වග්ගකරණියත්තා වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) පන භික්ඛුනං පකතත්තභාවස්ස දුට්ඨඤ්ඤායත්තා ලජ්ජිපෙසලභික්ඛුනඤ්ච දුල්ලහත්තා “ඡපඤ්චමත්තෙ”ති වුත්තං.

කල්‍යාණිසීමායං පන සිහළදීපතො අභිනවසික්ඛං ගහෙත්වා නිවත්තන්තෙහි ගරහවිවාදමත්තමපි අලහන්තෙහි ධම්මචේතියරඤ්ඤා විචිනිත්වා ගහිතෙහි චුද්දසහි භික්ඛුහි කතන්ති පාසාණලෙඛායං ආගතං. රතනපුරනගරෙ පන සිරිසුඛමමරාජාධිපතිනාමකස්ස චූළඅග්ගරාජිනො කාලෙ මහාසිහළප්පත්තොති විස්සුතො සිරිසද්ධමමකිත්තිනාමකො මහාථෙරවරො අත්තනො වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ පබ්බතමත්ථකෙ සීමං. බන්ධන්තො අත්තනො නිස්සිතකෙ අග්ගහෙත්වා අත්තනා අභිරුචිතෙ ලජ්ජිපෙසලබ්‍රස්සුතසික්ඛාකාමභූතෙ අඤ්ඤෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වා අත්තවතුත්ථොව හුත්වා කම්මං. කරොතිති වදන්ති. තං ඉමස්ස කම්මස්ස වතුචග්ගකරණීයත්තා තෙසඤ්ච ථෙරානං. පකතත්තභාවෙ නිරාසඬකත්තා කතං භවෙය්‍ය, එවං සන්තෙපි භික්ඛුනං. පකතත්තභාවස්ස දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා වතුචග්ගකරණීයකම්මස්ස අතිරෙකවතුචග්ගෙන කරණෙ දොසාභාවතො අතිරෙකභික්ඛුහි කතභාවො පසත්ථතරො හොති. තෙනෙව ච කාරණෙන විමතිවිනොදනීනාමිකායං විනයට්ඨකායං. (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) “ඡපඤ්චමත්තෙ භික්ඛු ගහෙත්වා”ති චුත්තං, කල්‍යාණිසීමායඤ්ච චුද්දසහි භික්ඛුහි කතන්ති දට්ඨබ්බං. එවං නිට්ඨිතෙපි පන සීමාසමුහන්තකම්මෙ නානාවාදානං නානාවරියානං නානානිකායානං නානාදෙසවාසිකානං භික්ඛුනං. විත්තාරාධනත්ථං ගරහවිවාදමොචනත්ථඤ්ච පුනප්පුනං. තෙහිපි භික්ඛුහි තථෙව කාරාපෙතබ්බං. චුත්තඤ්ච අට්ඨකථායං. (පරි. අට්ඨ. 482-483; වි. සඬග. අට්ඨ. 251) “පුනප්පුනං පන කාතබ්බං. තඤ්චි කුප්පස්ස කම්මස්ස කම්මං හුත්වා තිට්ඨති, අකුප්පස්ස ථීරකම්මභාවාය හොති”ති. තෙනෙව ච කාරණෙන භංසාවතීනගරෙ අනෙකපණ්ඩරහත්ථිසාමිමහාධම්මරාජා සහපුඤ්ඤකම්මභූතතො මහාචේතියතො චතුසු දිසාසු සීමාසමුහන්තකාලෙ රාමඤ්ඤදෙසවාසීහි මහාථෙරෙහි ච මරම්මදෙසවාසීහි මහාථෙරෙහි ච විසුං. විසුං කාරාපෙසීති දට්ඨබ්බං.

යදි පන මහාසීමං බන්ධිතුකාමො හොති, තදා උසහමත්තං වා ද්විඋසහමත්තං වා තදුත්තරි වා පදෙසං සල්ලක්ඛෙත්වා “එත්තකෙ යානෙ විහාරං කරිස්සාමා”ති පරික්ඛෙපං කාරාපෙත්වා තස්ස විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච සබ්බත්ථං බහි ච සමන්තා ලෙඬ්ඬපාතට්ඨානෙ මඤ්චප්පමාණෙ මඤ්චප්පමාණෙ ඔකාසෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන පන්තිකොට්ඨාසෙ කත්වා කම්මප්පත්තෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං නිරන්තරං යත්වා පට්ඨං. අවිජ්ජවාසසීමා තතො සමානසංවාසකසීමා ච සමුහන්තබ්බා. එවං සීමාය සමුග්ගානෙ කතෙ තස්මිං විහාරෙ බණ්ඩසීමාය මහාසීමාය ච විජ්ජමානත්තෙ සති අවස්සං. එකස්මිං මඤ්චට්ඨානෙ තාසං මජ්ඣගතා තෙ භික්ඛු තා සමුහන්තෙය්‍යං, තතො ගාමසීමා එව අවසිස්සෙය්‍ය, තස්සං ගාමසීමායං. බණ්ඩසීමාමහාසීමාවසෙන දුට්ඨා සීමා යථාරුචි බන්ධිතබ්බා. බන්ධනාකාරං පන උපරි වක්ඛාම.

කස්මා පන නිමිත්තානං බහිපි සිමාසමුහනනං කතං, නනු නිමිත්තානං අන්තොයෙව අභිනවසිමා ඉච්ඡිතබ්බාති තත්ථෙව සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණවිමොචනත්ථං. පොරාණකසිමාය සමුහනනං කාතබ්බන්ති? සච්චං, දුට්ඨස්සෙය්‍යත්තා පන ඵලං කතන්ති දට්ඨබ්බං. දුට්ඨස්සෙය්‍යො හි පොරාණකසිමාය විජ්ජමානාවිජ්ජමානභාවො, තස්මා යදි නිමිත්තානං අන්තොයෙව සිමාසමුහනනං කරෙය්‍ය, තතො බහි පොරාණකසිමා තිට්ඨෙය්‍ය, තතො අප්පමත්තකං යානං අන්තො පටිසෙය්‍ය, තං යානං කම්මවාචාපායකෙන සහ සිමාසමුහනනකාරකසඬ්ඨස්ස පතිට්ඨහනප්පභොනකං න භවෙය්‍ය, ඵලං සන්තෙ සා පොරාණකසිමා අසමුහනාව භවෙය්‍ය. තං සමුහනසඤ්ඤාය සිමාසම්මන්තනකාලෙ අන්තොනිමිත්තට්ඨානං සම්මන්තෙය්‍යං, තං අසමුහනපොරාණකසිමාකොට්ඨිට්ඨත්තා සිමාය සිමං සම්භෙදදොසො, යදි පන තං යානං චතුත්තං නිසින්නප්පභොනකං භවෙය්‍ය, සිමාය සිමං අජ්ඣොත්ථරණදොසො, යදිපි අන්තො න පටිසති, නිරන්තරං පුට්ඨමත්තං භොති, ඵලමිපි සිමාසඬ්ඨකරදොසොති ඉමස්මා දොසත්තයා විමොචනත්ථං නිමිත්තානං බහිපි සිමාසමුහනනං කතං. තෙනෙව විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) “බහි ච සමන්තා ලෙඬ්ඨපාතෙ” තිආදි චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

කෙච් පන ආචරියා සමන්තා නිමිත්තානං අන්තො රජ්ජපසාරණං කත්වා අන්තො යත්වා රජ්ජයා හෙට්ඨා පාදෙ පටෙසෙත්වා රජ්ජතො බහි කිඤ්චිමත්තං යානං අතික්කමිත්වා සිමාසමුහනනං කරොන්ති, තදෙනං විචාරෙතබ්බං. පාදග්ගට්ඨපනමත්තෙන පොරාණකසිමාසමුග්ග්ඝාතො න භොති, අථ බො කම්මවාචාපායකෙන සහ කම්මපත්තසඬ්ඨස්ස පතිට්ඨානෙන කම්මවාචාය පායනෙන ච සමුග්ග්ඝාතො භොති. චුත්තස්සෙහි විමතිවිනොදනිප්පකරණෙ (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) “සිමාය පන අන්තොයානං, ‘සමුහනිස්සාමා’ති කම්මවාචාය කරණඤ්චෙත්ථ අඬ්ග”න්ති, තස්මා එකදෙසෙන අන්තොපට්ඨාය ච එකසම්බන්ධෙන ධීතාය පොරාණකබද්ධසිමාය සමුග්ග්ඝාතෙ අකතෙ චුත්තනයෙන දොසත්තයතො න මුච්චෙය්‍ය, තස්මා නිමිත්තතො බහිපි යත්වා සමුහනනකරණභාවොව පාසංසතරො භොති. අඤ්ඤෙ පන ආචරියා කම්මකාරකහික්ඛුනං පදවලඤ්ජසම්බන්ධං කත්වා සමුහනන්ති, තං ගරුකරණවසෙන කතන්ති ගය්භමානෙ දොසො නත්ථී. එකච්චෙ පන ථෙරා “කාරකසඬ්ඨස්ස අක්කන්තට්ඨානෙයෙව සිමා සමුහනා, න අනක්කන්තට්ඨානෙති සඤ්ඤාය පට්ඨමතරං සාලං කරිත්වා පච්ඡා සිමාය සමුහනය ථම්මට්ඨානෙ අක්කමිතුං න ලහති, තස්මා අසමුහනා සිමා”ති වදන්ති.

පුබ්බෙපි සිරිබෙත්තනගරෙ මහාසත්තධම්මරාජස්ස කාලෙ තෙන රඤ්ඤා කතස්ස නන්දනවිහාරස්ස පුරතො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සිමාය

පතිට්ඨාපිතාය පටිමං ජෙනවනසාලං කත්වා පච්ඡා සීමං සමුහනිංසු, තදා තස්මිං නගරෙ මහාරුක්ඛමූලිකො නාම එකො ගණපාමොක්ඛත්ථෙරො “සචෙ ථම්මං විජ්ඣත්වා පාදෙ යපෙනුං සක්ඛිස්සාමි, එවං සන්තෙ අහං ආගච්ඡිස්සාමි”ති වත්වා නාගච්ඡති. සබ්බෙ ථෙරො “න ථම්මමත්තෙන පොරාණසීමා තිට්ඨති, ථම්මස්ස සමන්තතො යත්වා කම්මවාටාය කතාය සීමා සමුහතා හොති”ති වත්වා තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා සමුහනිංසු වෙව ඛන්ධිංසු ව. භංසාවතීනගරෙ ධම්මවෙනියරඤ්ඤො කල්‍යාණියසීමාඛන්ධනකාලෙපි පටිමං සාලං කරිත්වාච පච්ඡා සමුහනිංසු, න ච පාළිඅට්ඨකථාටිකාදීසු “පදවලඤ්ඡසම්ඛන්ධං කත්වා සීමා සමුහනිතබ්බා”ති පාටො අත්ථි, “මඤ්චස්පමාණෙ මඤ්චස්පමාණෙ යානෙ”ති (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144) පන අත්ථි. පොරාණසීමාය අන්තො යත්වා එකස්මිං යානෙ සීමාසමුහනනකම්මවාටාය කතාය සකලාපි සීමා සමුහතාව හොති, තස්මා “පදවලඤ්ඡසම්ඛන්ධං කත්වා සමුහනිතබ්බා”න්ති වචනං පණ්ඩිතා න සම්පට්ච්ඡන්ති. ඊදිසං පන වචනං ගරුකරණවසෙන චුත්තන්ති ගය්හමානෙ කිඤ්චාපි දොසො නත්ථි, තථාපි සිස්සානුසිස්සානං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනකාරණං හොති. තෙ හි “අම්භාකං ආවරියා එවං කථෙන්නි, එවං කරොන්නි”ති දළ්භිකම්මවසෙන ගහෙත්වා තථා අකතෙ සීමා සමුහතා න හොතීති මඤ්ඤන්ති, තස්මා පකරණාගතනයවසෙනෙව කරණං වරං පසත්ථං හොතීති දට්ඨබ්බං.

අපරම්පි ඉමස්මිං සීමාසමුහනනාධිකාරෙ ධම්මගාරවෙහි විනයධරෙහි වින්තෙතබ්බං ගම්භීරං දුද්දසං යානං අත්ථි, තං කතමන්ති චෙ? “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තියොජනපරමං සීමං සම්මන්තිතු”න්ති (මහාව. 140) වචනතො නානාගාමක්ඛෙත්තානි අවත්ථරිත්වා සම්මතා තියොජනිකාදිකායො මහාසීමායො භගවතා අනුඤ්ඤාතා අත්ථි, අථ එකං ගාමක්ඛෙත්තං සොධෙත්වා ආරක්ඛං දත්වා සීමාය සමුහතාය යදි තතො අඤ්ඤසු ගාමක්ඛෙත්තෙසු හික්ඛු සන්ති, න ගාමසීමා බද්ධසීමං පරිච්ඡන්දිතුං සක්කොති, තස්මා තෙ හික්ඛු තස්මිං කම්මෙ වග්ගං කරෙය්‍යුං, එවං සති සීමා සමුහතා න භවෙය්‍ය, තාය අසමුහතාය සති අභිනවසීමා සම්මන්තිතබ්බා න භවෙය්‍ය, ඉති ඉදං යානං දුජ්ජානං දුද්දසං, තස්මා පාසාණච්ඡත්තං විය භගවතො ආණං ගරුං කරොන්නෙහි ලජ්ජිපෙසලබ්‍රස්සුතසික්ඛාකාමභූතෙහි විනයවිදුහි සුට්ඨු වින්තෙතබ්බන්ති.

ඉමස්මිං අධිකාරෙ වින්තෙන්නො ගවෙසන්නො විචින්නො ඉදං කාරණං දිස්සති – තියොජනිකාදිමහාසීමායො ඉද්ධිමත්තානං හික්ඛුනං ධරමානකාලෙ සන්නිපතිතුං වා විසොධෙතුං වා සක්කුණෙය්‍යභාවතො තමාරබ්භ භගවතා අනුජානිතා භවෙය්‍යුං. සබ්බස්මිං කාලෙ සබ්බස්මිං පදෙසෙ සබ්බෙ හික්ඛු තාදිසං මහාසීමං සොධෙතුං වා සන්නිපතිතුං වා න සක්කා, න ච භගවා අසක්කුණෙය්‍යං අලබ්භතෙය්‍යං කාරණං වදෙය්‍ය. භගවතො ධරමානකාලෙ

රාජගහනගරෙ අට්ඨාරස මහාවිහාරා එකසීමාව
 ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරෙන සම්මතාති. සිහළදීපෙ මහාවිහාරසීමා
 අනුරාධපුරං අන්තොකත්වා පවත්තා මහාමහින්දත්ථෙරෙන සම්මතාති ච
 පකරණෙසු දිස්සති, න තථා ඉමස්මිං නාම දෙසෙ ද්වියොජනිකා වා
 තියොජනිකා වා සීමා අසුකෙන භික්ඛුනා සම්මතාති දිස්සති. ඉමස්මිඤ්ච
 මරම්මදෙසෙ තාදිසානං සීමානං නත්ථිභාවො උපපරික්ඛිත්වා ජානිතබ්බො.
 තථා හි අනෙකසතඅනෙකසහස්සවස්සකාලතො උප්පන්නා බද්ධසීමා
 පාසාණථම්හනිමිත්තෙන සහ තස්මිං තස්මිං පදෙසෙ දිස්සන්ති. අරිමද්දනපුරෙ
 ච අනුරුද්ධමහාරාජෙන සම්මන්ත්තාපිතා ද්වාසට්ඨයාධිකසතහත්ථායාමා
 සත්තවත්තාලිසාධිකසතහත්ථවිත්ථාරා මහාසීමා නිමිත්තෙන සහ දිස්සති.
 රතනපුරනගරෙ ච නරපතිජෙය්‍යසුරමහාරාජකාලෙ
 අට්ඨසත්තතාධිකවතුසතකලියුගෙ සම්මන්ත්තා සීමා පාසාණලොඛය සද්ධිං
 දිස්සති. යදි තියොජනපරමාදිමහාසීමායො අත්ථි, පොරාණාවරියා නචං නචං
 බද්ධසීමං න බන්ධෙය්‍යං, අථ ච පන බන්ධන්ති, තාසු ච නවසීමාසු
 උපසම්පදාදිසඬ්ඝකම්මං කරොන්ති, තතො එව ච ගණනපට්ඨික්කන්තා
 භික්ඛු පරම්පරතො වඩ්ඪෙත්තා යාවජ්ජතනා සාසනං පතිට්ඨපෙන්නි. ඉමිනා ච
 කාරණෙන ඉමස්මිං පදෙසෙ තියොජනා සීමායො නත්ථිති විඤ්ඤායති.

අථ වා “විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච බහි ච සමන්තා ලෙඩ්ඬුපාතෙ”ති
 විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච විහාරුපචාරභූතෙ බහි ලෙඩ්ඬුපාතෙ ච
 යානෙයෙව සීමාසමුහනනස්ස විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.144)
 චුත්තත්තාපි තාදිසා මහාසීමායො නත්ථිති විඤ්ඤායති. යදි අත්ථි,
 සීමාසමුහනනං පකරණාවරියා න කථෙය්‍යං. කථෙත්තාපි සමන්තා තියොජනං
 යානං සොධෙත්වා සීමාසමුහනනං කරෙය්‍යං, තථා පන අකථෙත්වා
 විහාරවිහාරුපචාරෙසුයෙව සීමාසමුහනනස්ස කථිතත්තා තියොජනිකාදයො
 මහාසීමායො නත්ථිති විඤ්ඤායති.

අථ වා “ඛණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි
 සමුහනිතුඤ්ඤෙව බන්ධිතුඤ්ඤ සක්ඛිස්සන්ති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ.
 144) වචනතොපි තෙසු තෙසු ජනපදෙසු තියොජනිකාදිකායො මහාසීමායො
 නත්ථිති විඤ්ඤායති. කථං? යදි තාදිසා සීමායො අත්ථි, සකලම්පි තං සීමං
 අසොධෙත්වා සීමාසමුහනනං අට්ඨකථාවරියා න කථෙය්‍යං, අථ ච පන
 ඛණ්ඩසීමං ජානන්තා අවිජ්ජවාසං අජානන්තාපි සීමං සමුහනිතුං බන්ධිතුඤ්ඤ
 සමත්ථභාවං කථෙත්ති, සා කථා බන්ධසීමාය සිමන්තරිකන්තරිතමත්තා හුත්වා
 තස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ අවිජ්ජවාසසීමා භවෙය්‍ය, තස්මා තස්මිං යානෙ යත්වා
 සමුහනිතුං සමත්ථභාවෙන අට්ඨකථාවරියෙහි කථියති, න
 නානාගාමක්ඛෙත්තාති අවත්ථරිත්වා සම්මතාය තියොජනිකාදිභෙදාය සීමාය
 අඤ්ඤෙසු ගාමක්ඛෙත්තෙසු අඤ්ඤෙසු භික්ඛුසු සන්තෙසුපි සමුහනිතුං

සමත්ථභාවෙන, තෙන ඤායති “න සබ්බෙසු ධාතෙසු තියොජනිකාදිභෙදායො මහාසීමායො න සන්ති”ති. ඊදිසානි කාරණානි භගවතො ආණං ගරුං කරොන්තෙහි විනයත්ථවිදුහි විනයධරෙහි පුනස්පුනං වින්තෙතබ්බානි උපපරික්ඛිතබ්බානි, ඉතො අඤ්ඤානිපි කාරණානි ගවෙසිතබ්බානීති.

ඉතො පරමිපි “සවෙ අඤ්ඤානිපි ගාමක්ඛෙත්තානි අන්තොකාතුකාමා, තෙසු ගාමෙසු යෙ භික්ඛු වසන්ති, තෙහිපි ආගන්තබ්බ”න්තිආදිවචනතො (මහාව. අට්ඨ. 138) එකස්මිංයෙව ගාමක්ඛෙත්තෙ සීමං න බන්ධන්ති, අථ ඛො අඤ්ඤානිපි ගාමක්ඛෙත්තානි අන්තොකරිත්වාපි බන්ධන්ති, තස්මා ඉදානි සම්මන්තිතබ්බාය සීමාය නිස්සයභූතං පකතිගාමක්ඛෙත්තං වා විසුංගාමක්ඛෙත්තං වා සොධිතන්ති මනසි න කාතබ්බං. කඬ්ඛවිජෙදනත්ථං සීමාසමුහනනකම්මවාචාභණනසමයෙ තෙන ගාමක්ඛෙත්තෙන සම්බන්ධෙසු අඤ්ඤෙසු ගාමක්ඛෙත්තෙසු වසන්තෙ භික්ඛුපි යාවත්වා තතො ගාමක්ඛෙත්තතො බහි දුරෙ වාසාපෙතබ්බා. එවඤ්ඤානි කරොන්තෙ අඤ්ඤානි ගාමක්ඛෙත්තානි අන්තොකරිත්වා පොරාණසීමාය විජ්ජමානායපි තෙ වග්ගං කාතුං න සක්කොන්ති. තතො සීමාසමුහනනකම්මවාචා සම්පජ්ජති, තස්මා එවරුපො සුමුමො නිපුණො අත්ථො විනයධරෙහි වින්තෙතබ්බො. එවං සීමාසමුහනනවිධානෙන සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය සීමං අජ්ඣාත්ථරන්තෙන සම්මතානි චුත්තෙහි ද්විති විපත්තිදොසෙහි මුත්තා හොති.

තතො “අතිබුද්ධිකා අතිමහන්ති”ති (පරි. 486) චුත්තෙහි විපත්තිදොසෙහි විමුච්චනත්ථං සීමාය පමාණං ජානිතබ්බං. කථං? සීමා නාම එකවිසතියා භික්ඛුනං නිසීදිතුං අප්පහොන්තෙ සති අතිබුද්ධිකා නාම හොති, සම්මතාපි සීමා න හොති. තියොජනතො පරං කෙසග්ගමත්තමිපි ධානං අන්තො කරොන්තෙ සති අතිමහති නාම හොති, සම්මතාපි සීමා න හොති, තස්මා එකවිසතියා භික්ඛුනං නිසීදනප්පහොනකතො පට්ඨාය තියොජනං අනතික්කමිත්වා යත්ථ යං පමාණං සඬ්ඝො ඉච්ඡති, තත්ථ තං පමාණං කත්වා සීමා සම්මන්තිතබ්බා. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “තත්ථ අතිබුද්ධිකා නාම යත්ථ එකවිසති භික්ඛු නිසීදිතුං න සක්කොන්ති. අතිමහන්ති නාම අන්තමසො කෙසග්ගමත්තෙනපි තියොජනං අතික්කමිත්වා සම්මතා”ති කඬ්ඛාවිතරණියං. (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වචනතො විඤ්ඤායති. එවං සීමාය පමාණග්ගහණෙන “අතිබුද්ධිකා අතිමහන්ති”ති චුත්තෙහි ද්විති දොසෙහි මුත්තා හොති.

තතො “ඛණ්ඩනිමිත්තා ඡායානිමිත්තා අනිමිත්තා”ති (පරි. 486) චුත්තෙහි තිහි විපත්තිදොසෙහි විමුච්චනත්ථං නිමිත්තකිත්තනං කාතබ්බං, තත්ථ අසම්බන්ධකිත්තනෙන නිමිත්තා සීමා ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම. කථං? සීමාය වතුසු දිසාසු ධර්මනිමිත්තෙසු පුරත්ථිමදිසාය නිමිත්තං කිත්තෙත්වා

අනුක්කමෙන දක්ඛණපච්ඡිමඋත්තරදිසාසු නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා පුන පුරත්ථිමදිසාය නිමිත්තං කිත්තෙන්බ්බං, එවං කතෙ අඛණ්ඩනිමිත්තා නාම හොති. යදි පන පුරත්ථිමදිසාය නිමිත්තං කිත්තෙන්වා අනුක්කමෙන දක්ඛණපච්ඡිමඋත්තරදිසාසු නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා යපෙනි, පුන පුරත්ථිමදිසාය නිමිත්තං න කිත්තෙනි, එවං ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම හොති. අපරාපි ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම යා අනිමිත්තපගපාසාණං වා බහිසාරරුක්ඛං වා බාණුකං වා පංසුපුඤ්ජං වා අන්තරා එකං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා. පබ්බතච්ඡායාදීසු යං කිඤ්චි ඡායං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා ඡායානිමිත්තා නාම. සබ්බසො නිමිත්තං අකිත්තෙන්වා සම්මතා අනිමිත්තා නාම. ඉමෙහි තීහි දොසෙහි විමුච්චනත්ථාය නිමිත්තකිත්තනං කාතබ්බං.

කථං? කම්මවාචාය පොරාණසීමාසම්මුහනනං කත්වා පරිසුද්ධාය කෙවලාය ගාමසීමාය සඬ්ඝෙන යථාජ්ඣාසයං ගතිතප්පමාණස්ස සීමමණ්ඩලස්ස චතුසු වා දිසාසු අට්ඨසු වා දිසාසු නිමිත්තපගෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන ද්වන්තිංසපලගුලපිණ්ඩප්පමාණෙ, උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන හත්ථිප්පමාණතො උනාප්පමාණෙ පාසාණෙ යපෙන්වා නිමිත්තානං අන්තො යිතෙන කම්මවාචාපායකෙන විනයධරෙන “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්ති ප්‍රච්ඡිතබ්බං. අඤ්ඤෙන “පාසාණො, හන්තෙ”ති වත්තබ්බං. පුන විනයධරෙන “එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති වත්වා කිත්තෙන්බ්බං. ඉමිනා නයෙන සීමමණ්ඩලං පදක්ඛණං කරොන්තෙන “පුරත්ථිමාය අනුදිසාය, දක්ඛණාය දිසාය, දක්ඛණාය අනුදිසාය, පච්ඡිමාය දිසාය, පච්ඡිමාය අනුදිසාය, උත්තරාය දිසාය, උත්තරාය අනුදිසාය කිං නිමිත්තං? පාසාණො, හන්තෙ. එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති කිත්තෙන්වා පුන “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පාසාණො, හන්තෙ. එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති කිත්තෙන්වා නිට්ඨපෙනබ්බං. චුත්තඤ්චි කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම අසට්ඨනනිමිත්තා වුච්චති”තිආදි. එවං නිමිත්තකිත්තනෙන “ඛණ්ඩනිමිත්තා ඡායානිමිත්තා අනිමිත්තා”ති චුත්තෙහි තීහි විපත්තිදොසෙහි විමුක්තා හොති.

තතො පරං “බහිසීමෙ යිතසම්මතා”ති (පරි. 486) චුත්තවිපත්තිදොසතො විමුච්චනත්ථං සීමාසම්මුතිකම්මවාචාපායකාලෙ සඬ්ඝස්ස යිතට්ඨානං ඡානිතබ්බං. කථං? යදි නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා සඬ්ඝො නිමිත්තානං බහි යත්වා කම්මවාචාය සීමං සම්මන්තති, බහිසීමෙ යිතසම්මතා නාම හොති, සීමා න හොති, තස්මා නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා සඬ්ඝෙන නිමිත්තානං අන්තො යත්වා කම්මවාචාය සීමා සම්මන්තතිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙන කඬ්ඛාවිතරණියං “බහිසීමෙ යිතසම්මතා නාම නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා නිමිත්තානං බහි යිතෙන සම්මතා”ති. එවං සීමාසම්මන්තනට්ඨානනියමෙන “බහිසීමෙ යිතසම්මතා”ති (පරි. 486) චුත්තවිපත්තිදොසතො මුක්තා හොති.

තතො පරං “නදියං සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා”ති (පරි. 486) චුත්තෙහි තීහි විපත්තිදොසෙහි ච විමුච්චනත්ථං එවං මනසි කාතබ්බං – “සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා, සබ්බො සමුද්දො අසීමො, සබ්බො ජාතස්සරො අසීමො”ති (මහාව. 147) භගවතා චචනතො නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු සම්මතා සීමා න භොති, පොරාණසීමවිගතාය සුද්ධාය ගාමසීමාය සම්මතා එව සීමා භොති, තස්මා ගාමසීමායමෙව බද්ධසීමා සම්මන්තිතබ්බා, න නදීආදියුති. චුත්තස්සෙහි කඨිබ්බාචරණියං (කඨිබ්බා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “නදියා සමුද්දෙ ජාතස්සරෙ සම්මතා නාම එතෙසු නදීආදියු සම්මතා”තිආදි. එත්තාවතා “අයං සීමා අතිබුද්ධිකා, අතිමහන්ති, බණ්ඩනිමිත්තා, ඡායානිමිත්තා, අනිමිත්තා, බහිසීමෙ යීතසම්මතා, නදියං සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා, සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය සීමං අජ්ඣාත්ථරන්තෙන සම්මතා”ති (පරි. 486) චුත්තෙහි එකාදසෙහි දොසෙහි විමුත්තා හුත්වා “අබ්භා මහිකා ධුමො රජො රාහු”ති චුත්තෙහි පස්වහි උපක්කිලෙසෙහි මුත්තං චන්දමණ්ඩලං විය, සූරියමණ්ඩලං විය ච සුපරිසුද්ධා භොති.

තිවිධසම්පත්ති

නාම

නිමිත්තසම්පත්තිපරිසසම්පත්තිකම්මවාචාසම්පත්තියො.

තාසු

“පබ්බතනිමිත්තං පාසාණනිමිත්තං චනනිමිත්තං රුක්ඛනිමිත්තං මග්ගනිමිත්තං වම්මිකනිමිත්තං නදීනිමිත්තං උදකනිමිත්ත”න්ති (මහාව. 138) චුත්තෙසු අට්ඨසු නිමිත්තෙසු තස්සං තස්සං දිසායං යථාලද්ධානි නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා සම්මන්තිතබ්බා. චුත්තස්සෙහි කඨිබ්බාචරණියං (කඨිබ්බා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “පුරත්ථිමාය දිසාය කිංනිමිත්තං? පාසාණො, භන්තෙ. එසො පාසාණො නිමිත්තන්තිආදිනා නයෙන කිත්තෙන්වා සම්මතා”ති. තෙසු ච අට්ඨසු නිමිත්තෙසු රුක්ඛනිමිත්තාදීනං යථාජ්ඣාසයට්ඨානෙසු දුල්ලභභාවතො වඩ්ඪිත්වා ද්විත්තං බද්ධසීමානං සඬ්ඝරකරණතො ච පාසාණනිමිත්තස්ස පන තථා සඬ්ඝරකරණභාවතො යථිච්ඡිතට්ඨානං ආහරිත්වා යපෙතුං සුකරභාවතො ච සීමං බන්ධන්තෙහි භික්ඛුහි සීමමණ්ඩලස්ස සමන්තා නිමිත්තුපගා පාසාණා යපෙතබ්බා. තෙන චුත්තං මහාවග්ගට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “තං බන්ධන්තෙහි සමන්තා නිමිත්තුපගා පාසාණා යපෙතබ්බා”ති. විමතිවිනොදනියස්සෙව (වි. වි. ටි. මහාවග්ග 2.138) “නිමිත්තුපගා පාසාණා යපෙතබ්බාති ඉදං යථාරුචිතට්ඨානෙ රුක්ඛනිමිත්තාදීනං දුල්ලභනායා”තිආදි. එත්තාවතා නිමිත්තසම්පත්තිසඬ්ඝරකරණං පටිමංගං සුපපන්නං භොති.

තතො සීමාසම්මුතිකරණත්ථං සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චත්තාරො භික්ඛු සන්තිපතිත්වා යාවතා තස්මිං ගාමෙ බද්ධසීමං වා නදීසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වා යීතා භික්ඛු සන්ති, සබ්බෙ තෙ භත්ථපාසෙ වා කත්වා ඡන්දං වා ආහරිත්වා යා සීමා සම්මතා, සා පරිසසම්පත්තියුත්තා නාම භොති.

තෙන චුත්තං කඨිබාවිතරණියං (කඨිබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “පරිසසම්පත්තිසුත්තා නාම සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන චතුභි භික්ඛුභි සන්තිපතිත්වා”තිආදි. අට්ඨ තං සීමං බන්ධන්තා භික්ඛු සාමන්තවිභාරෙසු වසන්තෙ භික්ඛු තස්ස තස්ස විභාරස්ස සීමාපරිච්ඡේදං පුච්ඡන්වා යෙ බද්ධසීමවිහාරා, තෙසං සීමාය සීමන්තරිකං යපෙත්වා, යෙ අබද්ධසීමවිහාරා, තෙසං සීමාය උපචාරං යපෙත්වා දිසාවාරිකභික්ඛුනං නිස්සඤ්චාරසමයෙ යදි එකස්මිංයෙව ගාමක්ඛෙන්තෙ සීමං බන්ධිතුකාමා, තස්මිං යෙ භික්ඛු බද්ධසීමවිහාරා, තෙසං පෙසෙනබ්බං “අජ්ජ මයං සීමං බන්ධිස්සාම, තුම්හෙ සකසකසීමාපරිච්ඡේදතො මා නික්ඛමං”ති. යෙ අබද්ධසීමවිහාරා, තෙ සබ්බෙ එකජ්ඣං සන්තිපාතාපෙනබ්බා, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහරිතබ්බො.

යදි අඤ්ඤං ගාමක්ඛෙන්තම්පි අන්තොකත්තුකාමා, තත්ථ නිවාසිතො භික්ඛු සමානසංවාසකසීමාසම්මන්තනකාලෙ ආගන්තුම්පි අනාගන්තුම්පි වට්ටන්ති. අවිජ්ජවාසසීමාසම්මන්තනකාලෙ පන අන්තොනිමිත්තගතෙහි භික්ඛුභි ආගන්තබ්බං, අනාගච්ඡන්තානං ඡන්දො ආහරිතබ්බො. චුත්තඤ්ඤෙනං සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “තං බන්ධිතුකාමෙහි සාමන්තවිභාරෙසු භික්ඛු”තිආදි. එවං භික්ඛුසු සන්තිපතිතෙසු ඡන්දාරහානං ඡන්දෙ ආහරෙ තෙසු තෙසු මග්ගෙසු නදීතිත්ථගාමද්වාරාදීසු ච ආගන්තුකභික්ඛුනං සීසං සීසං හත්ථපාසානායනත්ථඤ්ච බහිසීමකරණත්ථඤ්ච ආරාමිකසාමණෙරෙ යපෙත්වා හෙරිසඤ්ඤං වා සඨිබසඤ්ඤං වා කාරාපෙත්වා නිමිත්තකිත්තනානන්තරං චුත්තාය “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඨිසො”තිආදිකාය (මහාව. 139) කම්මවාචාය සීමා බන්ධිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “එවං සන්තිපතිතෙසු පන භික්ඛුසු”තිආදි. එත්තාවතා පරිසසම්පත්තිසඨිබාතං දුතියඨිගං සුපපන්නං හොති.

තතො පරං කම්මවාචාපාද්ධසමයෙ “සීමං, භික්ඛවෙ, සම්මන්තන්තෙන පට්ඨං සමානසංවාසකසීමා සම්මන්තිතබ්බා, පච්ඡා තිථිවරෙන අවිජ්ජවාසො සම්මන්තිතබ්බො”ති (මහාව. 144) වචනතො පට්ඨං සමානසංවාසකසීමා සම්මන්තිතබ්බා, පච්ඡා අවිජ්ජවාසසීමා සම්මන්තිතබ්බා, සමානසංවාසකකම්මවාචාපරියොසානෙයෙව නිමිත්තානි බහි කත්වා නිමිත්තානං අන්තොපමාණෙනෙව සමානසංවාසකසීමා චතුනහුතාධිකද්විලක්ඛයොජනපුපුලං මහාපථවිං විනිවිජ්ඣිත්වා පථවිසන්ධාරකඋදකං පරියන්තං කත්වා ගතා. තෙන චුත්තං සමන්තපාසාදිකායං “කම්මවාචාපරියොසානෙයෙව...පෙ.... ගතා හොති”ති. අවිජ්ජවාසකම්මවාචාපරියොසානෙ අවිජ්ජවාසසීමා යදි අන්තොසීමාය ගාමො අත්ථි, ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච මුඤ්චිත්වා සමානසංවාසකසීමාය ගතපරිච්ඡේදෙනෙව ගතා. ඉති තිථිවරෙන අවිජ්ජවාසසීමා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච න අවත්ථරති, සමානසංවාසකසීමාව අවත්ථරති,

සමානසංවාසකසීමා අත්තනො ධම්මතාය ගච්ඡති. අවිජ්ජවාසසීමා පන යත්ථ සමානසංවාසකසීමා, තත්ථෙව ගච්ඡති. තෙන චුත්තං සමන්තපාසාදිකායං “ඉති භික්ඛූනං අවිජ්ජවාසසීමා...පෙ.... ගච්ඡති”ති. තස්මා –

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඤ්ඤා, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා. යදි සඬ්ඤ්ඤා පත්තකල්ලං, සඬ්ඤ්ඤා එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමං සම්මන්තෙය්‍ය සමානසංවාසං එකුපොසථං, එසා ඤාත්ති.

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඤ්ඤා, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා, සඬ්ඤ්ඤා එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමං සම්මන්තති සමානසංවාසං එකුපොසථං. යස්සායස්මතො ඛමති එතෙහි නිමිත්තෙහි සීමාය සම්මුති සමානසංවාසාය එකුපොසථාය, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. සම්මතා සා සීමා සඬ්ඤ්ඤා එතෙහි නිමිත්තෙහි සමානසංවාසා එකුපොසථා, ඛමති සඬ්ඤ්ඤා, තස්මා තුණ්හි. එවමෙනං ධාරයාමි”ති (මහාව. 139).

එසා සමානසංවාසකකම්මවාචා,

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඤ්ඤා, යා සා සඬ්ඤ්ඤා සීමා සම්මතා සමානසංවාසා එකුපොසථා. යදි සඬ්ඤ්ඤා පත්තකල්ලං, සඬ්ඤ්ඤා තං සීමං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසං සම්මන්තෙය්‍ය යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච, එසා ඤාත්ති.

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඤ්ඤා, යා සා සඬ්ඤ්ඤා සීමා සම්මතා සමානසංවාසා එකුපොසථා. සඬ්ඤ්ඤා තං සීමං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසං සම්මන්තති යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච. යස්සායස්මතො ඛමති එතිස්සා සීමාය තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුති යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. සම්මතා සා සීමා සඬ්ඤ්ඤා තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසා යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච, ඛමති සඬ්ඤ්ඤා, තස්මා තුණ්හි. එවමෙනං ධාරයාමි”ති (මහාව. 144).

එසා අවිජ්ජවාසකම්මවාචා ඤාත්තිදොසඅනුස්සාවනාදොසෙ අනුට්ඨපෙත්වා සුට්ඨු භණ්ණබ්බා. එත්තාවතා කම්මවාචාසම්පත්තිසඬ්ඤාතං තතියඬ්ඨං සුපපන්නං හොති.

එවමයං සීමා අත්තො මණ්ඩිමානං ඛහි රජතපරික්ඛිත්තං විමානසාමිකදෙවපුත්තොති ඉමෙහි තිහි අඬ්ඤ්ඤා සම්පන්නං චන්දමණ්ඩලං විය, අත්තො කතකම්මානං ඛහි ඵලිකපරික්ඛිත්තං විමානසාමිකදෙවපුත්තොති ඉමෙහි තිහි අඬ්ඤ්ඤා සම්පන්නං සූරියමණ්ඩලං විය ච

නිමිත්තසම්පත්තිපරිසසම්පත්තිකම්මවාචාසම්පත්තිසඛ්ඛාතෙහි තිහි අඛිගෙහි සම්පන්නා භුත්වා අනිවිය සොහති විරොචති, ජිනසාසනස්ස විරට්ඨිතිකාරණභූතා භුත්වා තිට්ඨතිති දට්ඨබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං උපොසථක්ඛන්ධකපාළියං “සීමං, භික්ඛවෙ, සම්මන්තන්තෙන පටිමං සමානසංවාසකසීමා සම්මන්තන්තබ්බා”තිආදි.

“නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා”ති එත්ථ පන පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව පුරත්ථිමදිසතො පටිධාය පදක්ඛිණං කත්වා සබ්බනිමිත්තානි කිත්තෙත්වා උත්තරානුදිසං පත්වා තත්ථෙව අට්ඨපෙත්වා පුබ්බෙ කිත්තිතං පුරත්ථිමදිසාය නිමිත්තං පුන කිත්තෙත්වා සම්මතාති අත්ථො. එවං සම්මතා අයං සීමා එකාදසහි විපත්තිහි මුත්තා, තිහි සම්පත්තිහි සමන්තාගතා භුත්වා සබ්බාකාරසම්පන්නා පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණකාලං අපරිමාණං භික්ඛුනං අපලොකනාදිවතුබ්බිධකම්මකරණට්ඨානභූතා බද්ධසීමා හොතිති දට්ඨබ්බා.

යදි පන සංඝඛිසීමං මහාසීමං බන්ධිතුකාමා, පුබ්බෙ චුත්තනයෙන සුට්ඨු සොධෙත්වා සමුහනිතපොරාණසීමාය කෙවලාය පකතිගාමසීමාය වා විසුංගාමසීමාය වා බන්ධිතබ්බා, තාසු ච ද්විසු සීමාසුපබ්බජ්ජපසම්පදාදීනං සඛිසකම්මානං සුබකරණත්ථං සීමා පටිමං බන්ධිතබ්බා, තං පන බන්ධන්තෙහි වත්තං ජානිතබ්බං. සවෙ හි බොධිවෙතියහත්තසාලාදීනි සබ්බවත්ථුනි පතිට්ඨාපෙත්වා කතවිහාරෙ බන්ධන්ති, විහාරමජ්ඣෙ බහුතං සමොසරණට්ඨානෙ අබන්ධිත්වා විහාරපච්චන්තෙ විචිත්තොකාසෙ බන්ධිතබ්බා. අකතවිහාරෙ බන්ධන්තෙහි බොධිවෙතියාදීනං සබ්බවත්ථුනං පතිට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා යථා පතිට්ඨිතෙසු වත්ථුසු විහාරපච්චන්තෙ විචිත්තොකාසෙ හොති, එවං බන්ධිතබ්බා. තථා හි චුත්තං සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “ඉමං පන සමානසංවාසකසීමං සම්මන්තන්තෙහි”තිආදි.

කිත්තකප්පමාණා පන ඛණ්ඩසීමා බන්ධිතබ්බාති? හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සවෙ එකවිසති භික්ඛු ගණ්භාති, වට්ටති, තතො ඔරං න වට්ටති. පරං භික්ඛුසහස්සං ගණ්භන්තිපි වට්ටති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. 138) “සා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙනා”තිආදි. එකවිසති භික්ඛුනි ච නිසින්තෙ සන්ධාය චුත්තං, ඉදඤ්ච අබ්භානකරණකාලෙ කම්මාරහභික්ඛුනා සද්ධිං විසතිගණස්ස සඛිසස්ස නිසිදනප්පහොනකත්ථං චුත්තං. චුත්තඤ්ඤි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) “එකවිසති භික්ඛු”තිආදි. තං ඛණ්ඩසීමං බන්ධන්තෙහි භික්ඛුහි සීමමාලකස්ස සමන්තා නිමිත්තූපගා පාසාණා යපෙතබ්බා. අන්තොඛණ්ඩසීමායමෙව යත්වා ඛණ්ඩසීමා බන්ධිතබ්බා. “එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති එවං නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා කම්මවාචාය සීමා බන්ධිතබ්බා, තස්සායෙව සීමාය දල්භිකම්මත්ථං අවිජ්ජවාසකම්මවාචා කාතබ්බා. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “තං බන්ධන්තෙහි”තිආදි. එවං ඛණ්ඩසීමං

සම්මන්ත්තිත්වා ඛණි සීමන්තරිකපාසාණා යපෙනබ්බා. සීමන්තරිකා පච්ඡිමකොටියා එකරතනප්පමාණා වට්ටති, විදන්ථිප්පමාණාපි චතුරඤ්ඤාප්පමාණාපි වට්ටති. සචෙ පන විහාරො මහා භොති, ද්වෙපි තිස්සොපි තතුත්තරිපි ඛණ්ඩසීමායො ඛන්ධිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “සීම. සම්මන්ත්තිත්වා” තිඤ්ඤි.

එවං ඛණ්ඩසීමං සම්මන්ත්තිත්වා මහාසීමාසම්මුතිකාලෙ ඛණ්ඩසීමතො නික්ඛම්ත්වා මහාසීමාය යත්වා සමන්තා අනුපරියායන්තෙහි සීමන්තරිකපාසාණා කිත්තෙතබ්බා, තතො අවසෙසනිමිත්තානි කිත්තෙන්වා භත්ථපාසං අවිජ්ජන්තෙහි කම්මවාචාය සමානසංවාසකසීමං සම්මන්ත්තිත්වා තස්ස දළ්භිකම්මත්ථං අවිජ්ජවාසකම්මවාචාපි කාතබ්බා. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “එවං ඛණ්ඩසීමං සම්මන්ත්තිත්වා” තිඤ්ඤි.

“සමන්තා අනුපරියායන්තෙහි සීමන්තරිකපාසාණා කිත්තෙතබ්බා” ති චුත්තං. කථං කිත්තෙතබ්බාති? දක්ඛිණතො අනුපරියායන්තෙනෙව කිත්තෙතබ්බා. තථා හි ඛණ්ඩසීමතො පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථාහිමුඛෙන යත්වා “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත” න්ති තත්ථ සබ්බානි නිමිත්තානි අනුක්කමෙන කිත්තෙන්වා තථා උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණාහිමුඛෙන යත්වා “දක්ඛිණාය දිසාය කිං නිමිත්ත” න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙන්වා තථා පුරත්ථිමාය දිසාය පච්ඡිමාහිමුඛෙන යත්වා “පච්ඡිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත” න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙන්වා තථා දක්ඛිණාය දිසාය උත්තරාහිමුඛෙන යත්වා “උත්තරාය දිසාය කිං නිමිත්ත” න්ති තත්ථ සබ්බානි නිමිත්තානි අනුක්කමෙන කිත්තෙන්වා පුන පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථාහිමුඛෙන යත්වා පුරිමං කිත්තිතං චුත්තනයෙනෙව පුන කිත්තෙතබ්බං. එවං ඛණ්ඩසීමානං සීමන්තරිකපාසාණා පච්චෙකං කිත්තෙතබ්බා, තතො පච්ඡා අවසෙසනිමිත්තානි මහාසීමාය බාහිරඛන්ධනෙසු නිමිත්තානි. එවං සීමන්තරිකපාසාණා මහාසීමාය අන්තො නිමිත්තානි භොන්ති ද්විත්තං සීමානං සඤ්ඤාදොසාපගමනත්ථං සීමන්තරිකපාසාණානං යපෙනබ්බත්තා. එවං සමන්තා අනුපරියායන්තෙන සීමන්තරිකපාසාණා කිත්තෙතබ්බා. තථාහි චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.138) “සීමන්තරිකපාසාණාති සීමන්තරිකාය යපිතනිමිත්තපාසාණා, තෙ පන කිත්තෙන්තෙන පදක්ඛිණතො අනුපරියායන්තෙනෙව කිත්තෙතබ්බා” තිඤ්ඤි.

කිං ඉමිනා අනුක්කමෙනෙව සීමා සම්මන්ත්තිතබ්බා, උදාහු අඤ්ඤානපි අනුක්කමෙන සම්මන්ත්තිතබ්බාති? සචෙ පන ඛණ්ඩසීමාය නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා තතො සීමන්තරිකාය නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා මහාසීමාය නිමිත්තානි කිත්තෙන්ති, එවං තිසු යානෙසු නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා යං සීමං ඉච්ඡන්ති, තං පටිමං ඛන්ධිතං වට්ටති. එවං සන්තෙපි යථාචුත්තනයෙන

බණ්ඩසීමතොව පටියාය බන්ධිතබ්බා. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138) “සචෙ පන බණ්ඩසීමාය නිමිත්තානි”තිආදි. එවං බණ්ඩසීමමහාසීමබන්ධනෙන භික්ඛුනං කො ගුණොති චෙ? එවං බද්ධාසු පන සීමාසු බණ්ඩසීමාය යිතා භික්ඛු මහාසීමායං කම්මං කරොන්තානං භික්ඛුනං කම්මං න කොපෙන්නි, මහාසීමාය වා යිතා බණ්ඩසීමාය කම්මං කරොන්තානං, සීමන්තරිකාය පන යිතා උභින්නම්පි න කොපෙන්නි. ගාමක්ඛෙත්තෙ යත්වා කම්මං කරොන්තානං පන සීමන්තරිකාය යිතා කොපෙන්නි. සීමන්තරිකා හි ගාමක්ඛෙත්තං හජති. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං “එවං බද්ධාසු පන සීමාසු”තිආදි, එවං බද්ධසීමවිහාරෙසු වසන්තා භික්ඛු තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතෙහි තිච්චරෙහි විතා යථාරුචි වසිතුං ලහන්ති. සචෙ පන ගාමො අත්ථී, ගාමගාමුපවාලෙසු න ලහතීති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයසංඝගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤාතර

සීමාබන්ධනවිනිවිජයකථාලඤ්ඤාතරො.

25. උපොසථපචාරණාච්චිච්ජයකථා

168. එවං සීමාච්චිච්ජයං කථෙත්වා ඉදානි උපොසථපචාරණාච්චිච්ජයං කථෙතුං “උපොසථපචාරණාති එත්ථ”ත්ථාදිමාහ. තත්ථ උපොසථසද්දො තාව

“උද්දෙසෙ පාතිමොක්ඛස්ස, පණ්ණත්තියමුපොසථො;
උපවාසෙ ච අට්ඨඨිගෙ, උපොසථදිනෙ සියා”ති. —

වචනතො පාතිමොක්ඛඤ්ද්දෙසෙ පණ්ණත්තියං උපවාසෙ අට්ඨඨිගසීමෙ උපොසථදිනෙ ච වත්තති. තථා හෙස “ආයාමාචුසො කජ්ජින උපොසථං ගම්ස්සාමා”තිආදීසු (දී. නි. අට්ඨ. 1.150; ම. නි. අට්ඨ. 3.85) පාතිමොක්ඛඤ්ද්දෙසෙ ආගතො, “උපොසථො නාම නාගරාජා”තිආදීසු (දී. නි. 2.246) පණ්ණත්තියං, “සුද්ධස්ස චෙ සදා චෙග්ගු, සුද්ධස්ස උපොසථො සදා”තිආදීසු (ම. නි. 1.79) උපවාසෙ, “එවං අට්ඨඨිගසමන්තාගතො ඛො, විසාඛෙ, උපොසථො උපචුත්ථො”තිආදීසු (අ. නි. 8.43) අට්ඨඨිගසීමෙ. “න, භික්ඛවෙ, උපොසථෙ සභික්ඛුකාආවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො”තිආදීසු (පාවි. 1048) උපොසථදිනෙ වත්තති. “පාරිසුද්ධිඋපොසථො අධිට්ඨානුපොසථො”තිආදීසු පාරිසුද්ධිඅධිට්ඨානෙසුපි වත්තති. තෙ පන පාතිමොක්ඛඤ්ද්දෙසෙ අන්තොගධාති කත්වා විසුං න චුත්තා. ඉධ පන පාතිමොක්ඛඤ්ද්දෙසෙ උපොසථදිනෙ ච වත්තති. තත්ථ පාතිමොක්ඛඤ්ද්දෙසෙ උපවසනං උපොසථො, සීමෙන උපෙතා හුත්වා වසනන්තාත්ථො.

උපොසථදිනෙ උපවසන්ති එත්ථාති උපොසථො, එතස්මිං දිවසෙ සිලෙන උපෙතා හුත්වා වසන්තීත්තාත්ථො.

පචාරණා-සද්දො පන “පචාරණා පටික්ඛෙපෙ, කථිතාජ්ඣෙසනාය වා”ති අභිධානජපදිපිකායං වචනතො පටික්ඛෙපෙ අජ්ඣෙසනෙ ව වත්තති. තත්ථ “යො පන භික්ඛු භුත්තාචි පචාරිතො අනතිරිත්තං බාදනීයං වා භොජනීයං වා බාදෙය්‍යා වා භුක්ඛෙය්‍යා වා, පාවිත්තිය”න්තිආදීසු (පාවි. 238) පටික්ඛෙපෙ, “සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා”තිආදීසු (මහාව. 210) අජ්ඣෙසනෙ, “අජ්ජපචාරණා වාතුද්දසි”තිආදීසු (මහාව. අට්ඨ. 212) පචාරණාදිවසෙ. සො පන අජ්ඣෙසනදිවසොයෙවාති විසුං න චුත්තො. ඉධ පන අජ්ඣෙසනෙ වත්තති, තස්මා පචාරියතෙ පචාරණා, පකාරෙන ඉච්ඡියතෙත්තාත්ථො. ප-පුබ්බ වරධාතු චුරාදිගණිකායං.

එත්ථ ව කිඤ්චාපි පාළියං උපොසථක්ඛන්ධකානන්තරං වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකො, තදනන්තරං පචාරණක්ඛන්ධකො සඬ්ඝිතො, තථාපි උපොසථපචාරණකම්මානං යෙභුයොන සමානත්තා යමකම්ච භූතත්තා මිස්සෙත්වා කට්ඨන්තො සුචිඤ්ඤෙය්‍යො භොති සල්ලහුකගන්ථො වාති මන්ත්වා ඛන්ධකද්වයසඬ්ගහිතං අත්ථං එකෙනෙව පරිච්ඡෙදෙන දස්සෙති ආවරියො. තත්ථ වාතුද්දසිකො පන්තරසිකො සාමග්ගීඋපොසථොති දිවසවසෙන තයො උපොසථා භොන්තීති සම්ඛන්ධො. චතුද්දසියං නියුත්තො වාතුද්දසිකො, එවං පන්තරසිකො. සාමග්ගීඋපොසථො නාම සඬ්ඝසාමග්ගිකදිවසෙ කාතබ්බඋපොසථො. හෙමන්තගිම්භවස්සානං තිණ්ණං උතුනන්ති එත්ථ හෙමන්තඋතු නාම අපරකත්තිකකාලපක්ඛස්ස පාටිපදතො පට්ඨාය එග්ගුනපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා. ගිම්භඋතු නාම එග්ගුනස්ස කාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ආසාල්හිපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා. වස්සානඋතු නාම ආසාල්හස්ස කාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය අපරකත්තිකපුණ්ණමපරියොසානා චත්තාරො මාසා. තතියසත්තමපක්ඛෙසු ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ජ වාතුද්දසිකාති හෙමන්තස්ස උතුනො තතියෙ ව සත්තමෙ ව පක්ඛෙ ද්වෙ වාතුද්දසිකා, මිගසිරමාසස්ස කාලපක්ඛෙ, මාසමාසස්ස කාලපක්ඛෙ වාති අත්ථො. එවං ගිම්භස්ස උතුනො තතියෙ විත්තමාසස්ස කාලපක්ඛෙ සත්තමෙ ජෙට්ඨමාසස්ස කාලපක්ඛෙ ව, වස්සානස්ස උතුනො තතියෙ සාවණස්ස කාලපක්ඛෙ ව සත්තමෙ අස්සයුජමාසස්ස කාලපක්ඛෙ වාති අත්ථො. සෙසා පන්තරසිකාති සෙසා අට්ඨාරස පන්තරසිකා.

භොති චෙත්ථ –

“කත්තිකස්ස ව කාලම්භා;
යාව එග්ගුනපුණ්ණමා;

හෙමන්තකාලොති විඤ්ඤෙය්‍යො;
අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

“එග්ගුනස්ස ච කාලමිහා;
යාව ආසාල්හිපුණ්ණමා;
ගිම්හකාලොති විඤ්ඤෙය්‍යො;
අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

“ආසාල්හස්ස ච කාලමිහා;
යාව කත්තිකපුණ්ණමා;
වස්සකාලොති විඤ්ඤෙය්‍යො;
අට්ඨ හොන්ති උපොසථා.

“උතුනං පන තිණ්ණන්තං, පක්ඛෙ තතියසත්තමෙ;
චතුද්දසොති පාතිමොක්ඛං, උද්දිසන්ති නයඤ්ඤුනො”ති. (කඨබ්බා.
අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා);

එවං එකසංවච්ඡරෙ චතුච්ඡති උපොසථාති එවං ඉමිනා වුත්තනයෙන හෙමන්තාදීනං තිණ්ණං උතුනං එකෙකස්මිං උතුමිහි පච්චෙකං අට්ඨඅට්ඨඋපොසථත්තා උතුත්තයසමොධානභූතෙ එකස්මිං සංවච්ඡරෙ චතුච්ඡති උපොසථා හොන්තිති අත්ථො. ඉදං තාව පකතිවාරිත්තන්ති ඉදං එකස්මිං සංවච්ඡරෙ ඡවාතුද්දසිකඅට්ඨාරසපන්නරසිකඋපොසථකරණං තාව පටිමං පකතියා සභාවෙන වාරිත්තං කාතඛිං කම්මං හොති, න ඛහුතරාවාසිකාදිනා කාරණෙන කාතඛිත්ති අත්ථො.

තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං වට්ටතීති “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 136) වචනතො “යො පන ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතඛිං”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 178) ච තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං වට්ටතීති අත්ථො. තත්ථ සකිත්ති එකවාරං. ආවාසිකානං අනුවත්තිතඛිත්ති ආවාසිකෙහි “අප්ප්පොසථො වාතුද්දසො”ති පුඛ්ඛකිච්චෙ කරියමානෙ අනුවත්තිතඛිං, න පටික්කොසිතඛිං. ආදි-සද්දෙන “ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං අනුවත්තිතඛිං”න්ති වචනං, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙහි භික්ඛුහි ද්වෙ තයො උපොසථෙ වාතුද්දසිකෙ කාතුං, කථං මයං තෙහි භික්ඛුහි පටිමතරං පචාරෙය්‍යාමා”ති (මහාව. 240) වචනඤ්ච සඬගණ්හාති. එත්ථ ච පටිමසුත්තස්ස එකෙකස්ස උතුනො තතියසත්තමපක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා අවසෙසස්ස පන්නරසෙ වා සකිං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතඛිත්ති.

පකතිවාරිත්තවසෙනපි අත්ථසම්භවතො “ආගන්තුකෙහි”තිආදීනි සුත්තානි දස්සිතානීති වෙදිතබ්බං. තථාරූපපච්චයෙ සතීති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං අනුරූපෙ ආවාසිකා බහුතරා හොත්තීති එවමාදිකෙ පච්චයෙ සති. අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙති තිණ්ණං උතුනං තතියසත්තමපක්ඛවාතුද්දසතො අඤ්ඤස්මිම් වාතුද්දසෙ.

තත්ත්වයං පාළි (මහාව. 178) –

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, ආවාසිකානං භික්ඛුනං වාතුද්දසො හොති, ආගන්තුකානං පන්තරසො. සචෙ ආවාසිකා බහුතරා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බං. සචෙ සමසමා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බං. සචෙ ආගන්තුකා බහුතරා හොත්ති, ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං අනුවත්තිතබ්බං.

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, ආවාසිකානං භික්ඛුනං පන්තරසො හොති, ආගන්තුකානං වාතුද්දසො. සචෙ ආවාසිකා බහුතරා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බං. සචෙ සමසමා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බං. සචෙ ආගන්තුකා බහුතරා හොත්ති, ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං අනුවත්තිතබ්බං.

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, ආවාසිකානං භික්ඛුනං පාටිපදො හොති, ආගන්තුකානං පන්තරසො. සචෙ ආවාසිකා බහුතරා හොත්ති, ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං නාකාමා දාතබ්බා සාමග්ගී, ආගන්තුකෙහි නිස්සීමං ගන්ත්වා උපොසථො කාතබ්බො. සචෙ සමසමා හොත්ති, ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං නාකාමා දාතබ්බා සාමග්ගී, ආගන්තුකෙහි නිස්සීමං ගන්ත්වා උපොසථො කාතබ්බො. සචෙ ආගන්තුකා බහුතරා හොත්ති, ආවාසිකෙහි ආගන්තුකානං සාමග්ගී වා දාතබ්බා, නිස්සීමං වා ගන්ත්වං.

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, ආවාසිකානං භික්ඛුනං පන්තරසො හොති, ආගන්තුකානං පාටිපදො. සචෙ ආවාසිකා බහුතරා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං සාමග්ගී වා දාතබ්බා, නිස්සීමං වා ගන්ත්වං. සචෙ සමසමා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං සාමග්ගී වා දාතබ්බා, නිස්සීමං වා ගන්ත්වං. සචෙ ආගන්තුකා බහුතරා හොත්ති, ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං නාකාමා දාතබ්බා සාමග්ගී, ආවාසිකෙහි නිස්සීමං ගන්ත්වා උපොසථො කාතබ්බො”ති.

තත්ත්වයං අට්ඨකථා (මහාව. අට්ඨ. 178) –

ආවාසිකානං භික්ඛුනං වාතුද්දසො හොති, ආගන්තුකානං පන්තරසොති එත්ථ යෙසං පන්තරසො, තෙ තිරොරට්ඨතො වා ආගතා, අතීතං වා උපොසථං වාතුද්දසිකං අකංසුති වෙදිතබ්බා. ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බන්ති ආවාසිකෙහි “අජ්ජපොසථො වාතුද්දසො”ති පුබ්බකිච්චෙ කරියමානෙ අනුවත්තිතබ්බං, න පටික්කොසිතබ්බං. නාකාමා දාතබ්බාති න අනිච්ඡාය දාතබ්බාති.

“අනුජානාමි භික්ඛවෙ”ති ආදිමිහි අයං පචාරණක්ඛන්ධකාගතා පාළි (මහාව. 240) – ඉධ පන, භික්ඛවෙ, සම්බහුලා සන්දිට්ඨා සම්භත්තා භික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ වස්සං උපගච්ඡන්ති, තෙසං සාමන්තා අඤ්ඤ භික්ඛු භණ්ඩනකාරකා කලහකාරකා විවාදකාරකා භස්සකාරකා සඬ්ඝ අධිකරණකාරකා වස්සං උපගච්ඡන්ති “මයං තෙසං භික්ඛුනං වස්සංචුත්ථානං පචාරණාය පචාරණං යපෙස්සාමා”ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙහි භික්ඛුහි ද්වෙ තයො උපොසථෙ වාතුද්දසිකෙ කාතුං, කථං මයං තෙහි භික්ඛුහි පයමතරං පචාරෙය්‍යාමාති.

තත්‍රායං අට්ඨකථා (මහාව. අට්ඨ. 240) – ද්වෙ තයො උපොසථෙ වාතුද්දසිකෙ කාතුන්ති එත්ථ චතුත්ථපඤ්චමා ද්වෙ, තතියො පන පකතියාපි වාතුද්දසිකොයෙවාති, තස්මා තතියචතුත්ථා වා තතියචතුත්ථපඤ්චමා වා ද්වෙ තයො වාතුද්දසිකා කාතබ්බා. අථ චතුත්ථෙ කතෙ සුණන්ති, පඤ්චමො වාතුද්දසිකො කාතබ්බො, එවම්පි ද්වෙ වාතුද්දසිකා හොන්ති. එවං කරොන්තා භණ්ඩනකාරකානං තෙරසෙ වා වාතුද්දසෙ වා ඉමෙ පන්තරසිපචාරණං පචාරෙස්සන්තිති.

තත්ථ අයං සාරත්ථදීපනීපායො (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.240) – චතුත්ථෙ කතෙ සුණන්තිති චතුත්ථෙ පන්තරසිකුපොසථෙ කතෙ අම්භාකං පචාරණං යපෙස්සන්තිති සුණන්ති. එවම්පි ද්වෙ වාතුද්දසිකා හොන්තිති තතියෙන සද්ධිං ද්වෙ වාතුද්දසිකා හොන්තිති.

තත්‍රායං විමතිවිනොදනීපායො (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.240) – ද්වෙ වාතුද්දසිකා හොන්තිති තතියපක්ඛෙ වාතුද්දසියා සද්ධිං ද්වෙ වාතුද්දසිකා හොන්ති. භණ්ඩනකාරකානං තෙරසෙ වා වාතුද්දසෙ වා ඉමෙ පන්තරසිපචාරණං පචාරෙස්සන්තිති ඉමිනා යථාසකං උපොසථකරණදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛුනං වාතුද්දසිපන්තරසිවොහාරො, න චන්දගතිසිද්ධියා තිථියා වසෙනාති දස්සෙති. කිඤ්චාපි එවං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රාජුනං අනුවත්තිතු”න්ති (මහාව. 186) වචනතො පනෙත්ථ ලොකියානං තිථිං අනුවත්තන්තෙහිපි අත්තතො උපොසථක්කමෙන වාතුද්දසිං පන්තරසිං වා පන්තරසිං වාතුද්දසිං වා කරොන්තෙහෙව අනුවත්තිතබ්බං, න පන

සොළසමදිවසං වා තෙරසමදිවසං වා උපොසථදිවසං කරොන්තෙහි. තෙනෙව පාළියම්පි (මහාව. 240) “ද්වෙ තයො උපොසථෙ වාතුද්දසිකෙ කාතු”න්ති වුත්තං. අඤ්ඤා “ද්වාදසියං, තෙරසියං වා උපොසථො කාතබ්බො”ති වත්තබ්බතො. “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්තරසෙ වා”තිආදිවචනම්පි (මහාව. 136) උපවුත්තක්කමෙනෙව වුත්තං, න තිථික්කමෙනාති ගහෙතබ්බන්ති.

න කෙවලං උපොසථදිවසායෙව තයො භොන්ති, අථ බො පචාරණාදිවසාපිති ආහ “පුරිමවස්සංවුත්ථානං පනා”තිආදි. මාග්ගි වන්දො වුවචති තස්ස ගතියා දිවසස්ස මිනිතබ්බතො, සො එත්ථ සබ්බකලාපපාරිපුරියා පුණ්ණොති පුණ්ණමා. පුබ්බකත්තිකාය පුණ්ණමා පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා, අස්සයුජපුණ්ණමා. සා හි පච්ඡිමකත්තිකං නිවත්තෙතුං එවං වුත්තා. තෙසංයෙවාති පුරිමවස්සංවුත්ථානංයෙව. හණ්ඩනකාරකෙහිති කලහකාරකෙහි. පච්චුක්කඨ්ඨන්තිති උක්කඨ්ඨන්ති, හණ්ඩනකාරකෙ අනුචාදවසෙන අස්සයුජපුණ්ණමාදිං පරිච්චජන්තා පචාරණං කාලපක්ඛං පුණ්හපක්ඛන්ති උද්ධං කඨ්ඨන්තිති අත්ථො, “සුණන්තු මෙ, ආයස්මන්තො ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ කාලෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති, “සුණන්තු මෙ, ආයස්මන්තො ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ පුණ්හෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති (මහාව. 240) ව එවං ඤාත්තියා පචාරණං උද්ධං කඨ්ඨන්තිති වුත්තං භොති.

අථාති අනන්තරත්ථෙ නිපාතො. වතුද්දසන්තං පුරණො වාතුද්දසො, දිවසො. යං සන්ධාය “ආගමෙ කාලෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති ඤාත්තිං යපයිංසු. පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා වාති කොමුදිවාතුමාසිතිපුණ්ණමදිවසො වා. යං සන්ධාය “ආගමෙ පුණ්හෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති ඤාත්තිං යපයිංසු. තස්මිං පන ආගමෙ පුණ්හෙ කොමුදියා වාතුමාසිතියා අවස්සං පචාරෙතබ්බං. න හි තං අතික්කමිත්වා පචාරෙතුං ලබ්හති. වුත්තඤ්ඤෙතං “තෙ වෙ, හික්ඛවෙ, හික්ඛු හණ්ඩනකාරකා කලහකාරකා විවාදකාරකා හස්සකාරකා සඨසෙ අධිකරණකාරකා තම්පි පුණ්හං අනුවසෙය්‍යුං. තෙහි, හික්ඛවෙ, හික්ඛුහි සබ්බෙහෙව ආගමෙ පුණ්හෙ කොමුදියා වාතුමාසිතියා අකාමා පචාරෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 240). තෙනෙවාහ “පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානඤ්ච පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එව වා”ති. යදි හි තං අතික්කමිත්වා පචාරෙය්‍ය, දුක්කටාපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යුං. වුත්තඤ්ඤෙතං “න ව, හික්ඛවෙ, අපචාරණාය පචාරෙතබ්බං අඤ්ඤා සඨසසාමග්ගියා”ති (මහාව. 233). විසුද්ධිපචාරණායොගතො පචාරණාදිවසා. පි-සද්දෙන න කෙවලං

පවාරණාදිවසාව, අථ ඛො තදඤ්ඤෙ උපොසථදිවසාපි භොන්තීති දස්සෙති. ඉදම්පිති පවාරණත්තයමපි. තථාරූපපච්චයෙති ඛුතරාචාසිකාදිපච්චයෙ. ද්විත්තං කත්තිකපුණ්ණමානන්ති පුබ්බකත්තිකපච්චිමකත්තිකසඨ්ඨානානං ද්විත්තං අස්සයුජකොමුදිපුණ්ණමානං.

ඉදානි යො සො සාමග්ගිඋපොසථදිවසො චුත්තො, තඤ්ච තප්පසඨ්ඨගෙන සාමග්ගිපවාරණාදිවසඤ්ච දස්සෙන්නො “යදා පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ ඔසාරිතෙ තස්මිං භික්ඛුස්මිත්ති උක්ඛිත්තකෙ භික්ඛුස්මිං ඔසාරිතෙ, තං ගහෙත්වා සිමං ගන්ත්වා ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා කම්මවාචාය කම්මපටිප්පස්සද්ධිවසෙන පවෙසිතෙති චුත්තං භොති. තස්ස වත්ථුස්සාති තස්ස අධිකරණස්ස. තදා යපෙත්වා චුද්දසපන්නරසෙ අඤ්ඤො යො කොචි දිවසො උපොසථදිවසො නාම භොතීති සම්බන්ධො. කස්මාති ආහ “තාවදෙව උපොසථො කාතබ්බො. ‘පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ’න්ති වචනතො”ති. තත්ථ තාවදෙවාති තං දිවසමෙව. වචනතොති කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 475) චුත්තත්තා. යනු පන පත්තචීවරාදීනං අත්ථාය අප්පමත්තකෙන කාරණෙන විවදන්තා උපොසථං වා පවාරණං වා යපෙත්ති, තත්ථ තස්මිං අධිකරණෙ විනිච්ඡිතෙ “සමග්ගා ජාතම්භා”ති අන්තරා සාමග්ගිඋපොසථං කාතුං න ලහන්ති, කරොන්තෙහි අනුපොසථෙ උපොසථො කතො නාම භොති.

කත්තිකමාසබ්හන්තරෙති	එත්ථ	කත්තිකමාසො	නාම
පුබ්බකත්තිකමාසස්ස	කාලපක්ඛපාටිපදතො	පට්ඨාය	යාව

අපරකත්තිකපුණ්ණමා, තාව එකුනතිංසරත්තිදිවා, තස්ස අබ්හන්තරෙ. තතො පුරෙ වා පන පච්ඡා වා වට්ටති. අයමෙවාති යො කොචි දිවසොයෙව. ඉධාපි කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ සාමග්ගියා සදිසාව සාමග්ගී වෙදිතබ්බා. යෙ පන කිස්මිඤ්චිදෙව අප්පමත්තකෙ පවාරණං යපෙත්වා සමග්ගා භොන්ති, තෙහි පවාරණායමෙව පවාරණා කාතබ්බා, තාවදෙව න කාතබ්බා, කරොන්තෙහි අපවාරණාය පවාරණා කතා නාම භොති, “න කාතබ්බායෙවා”ති නියමෙන යදි කරොති, දුක්කටන්ති දස්සෙති. තත්ථ හි උපොසථකරණෙ දුක්කටං. චුත්තඤ්ඤෙනං “න, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො අඤ්ඤත්ථ සඨ්ඨසාමග්ගියා”ති (මහාව. 183).

169. සඨ්ඨෙ උපොසථො නාම එකසීමායං සන්නිපතිතෙන වතුවග්ගාදිසඨ්ඨෙත කත්තබ්බො උපොසථො, සො ව පාතිමොක්ඛද්දෙසොයෙව. ගණෙ උපොසථො නාම එකසීමායං සන්නිපතිතෙහි ද්විති, තීහි වා භික්ඛුහි කත්තබ්බො උපොසථො, සො ව පාරිසුද්ධිඋපොසථොයෙව. පුග්ගලෙ උපොසථො නාම එකසීමායං නිසින්නෙන එකෙන භික්ඛුනා කත්තබ්බො උපොසථො, සො ව අධිට්ඨානුපොසථොයෙව.

තෙනාහ “කාරකවසෙන අපරෙපි තයො උපොසථා”ති. කත්තබ්බාකාරවසෙන වුත්තෙසු තිසු උපොසථෙසු සුත්තුද්දෙසො නාම පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. සො දුට්ඨො ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසො ච ආණාපාතිමොක්ඛුද්දෙසො ච. තත්ථ ඔවාදොව පාතිමොක්ඛං, තස්ස උද්දෙසො සරූපෙන කථනං ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසො. “ඉමස්මිං චිතික්කමෙ අයං නාම ආපත්ති”ති එවං ආපත්තිවසෙන ආණාපනං පඤ්ඤාපනං ආණා. සෙසං අනන්තරසදිසමෙව.

තත්ථ ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසො නාම –

“ඛන්ති පරමං තපො තිතික්ඛා;
නිබ්බානං පරමං වදන්ති බුද්ධා;
න හි පබ්බජිතො පරුපසාතී;
න සමණො හොති පරං විහෙය්‍යන්තො.

“සබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා;
සචිත්තපරියොදපනං, එතං බුද්ධාන සාසනං.

“අනුපවාදො අනුපසාතො, පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො;
මත්තඤ්ඤාතා ච භත්තස්මිං, පන්තඤ්ච සයනාසනං;
අධිචිත්තෙ ච ආයොගො, එතං බුද්ධාන සාසනං”න්ති. (දී. නි. 2.90; ධ. ප. 183-185) –

ඉමා තිස්සො ගාථා.

තත්ථ ඛන්ති පරමං තපොති අධිවාසනඛන්ති නාම පරමං තපො. තිතික්ඛාති ඛන්තියා එව වෙච්චනං, තිතික්ඛාසඬ්ඛාතා අධිවාසනඛන්ති උත්තමං තපොති අත්ථො. නිබ්බානං පරමං වදන්තීති සබ්බාකාරෙන පන නිබ්බානං පරමන්ති වදන්ති බුද්ධා. න හි පබ්බජිතො පරුපසාතීති යො අධිවාසනඛන්තිවිරහිතත්තා පරං උපසාතෙති බාධති විහිංසති, සො පබ්බජිතො නාම න හොති. චතුත්ථපාදො පන තස්සෙව වෙච්චනං. “න හි පබ්බජිතො”ති එතස්ස හි න සමණො හොතීති වෙච්චනං. “පරුපසාතී”ති එතස්ස පරං විහෙය්‍යන්තොති වෙච්චනං. අථ වා පරුපසාතීති සීලපසාතී. සීලඤ්ඤි උත්තමට්ඨෙයන පරන්ති වුච්චති. යො ච සමණො පරං යං කඤ්චි සත්තං විහෙය්‍යන්තො පරුපසාතී හොති අත්තතො සීලවිනාසකො, සො පබ්බජිතො නාම න හොතීති අත්ථො. අථ වා යො අධිවාසනඛන්තියා අභාවා පරුපසාතී හොති, පරං අත්තමසො ඩංසමකසම්පි සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපෙති, සො න හි පබ්බජිතො. කිං කාරණා? මලස්ස අපබ්බජිතත්තා. “පබ්බාජයමත්තතො මලං, තස්මා ‘පබ්බජිතො’ති වුච්චති”ති (ධ. ප. 388) ඉදඤ්ඤි පබ්බජිතලක්ඛණං. යොපි න

හෙව ඛො උපසානෙති න මාරෙති, අපිව දණ්ඩාදීහි විහෙයෙති, සොපි පරං විහෙයයන්තො න සමණො හොති. කිංකාරණා? විහෙසාය අසමිත්තා. “සමිත්තා හි පාපානං, සමණොති පවුච්චති”ති (ධ. ප. 265) ඉදඤ්චි සමණලක්ඛණං.

දුතියගාථාය සබ්බපාපස්සාති සබ්බාකුසලස්ස. අකරණන්ති අනුප්පාදනං. කුසලස්සාති චතුර්මකකුසලස්ස. උපසම්පදාති උපසම්පාදනං පටිලාභො. සචිත්තපරියොදපනන්ති අත්තනො චිත්තස්ස වොදාපනං පහස්සරහාවකරණං සබ්බසො පරිසොධනං, තං පන අරහත්තෙන හොති, ඉති සීලසංවරෙන සබ්බපාපං පහාය ලොකියලොකුත්තරාහි සමථවිපස්සනාහි කුසලං සම්පාදෙත්වා අරහත්තඵලෙන චිත්තං පරියොදපෙතබ්බන්ති එතං බුද්ධාන සාසනං ඔවාදො අනුසිට්ඨි.

තතියගාථාය අනුපවාදොති වාචාය කස්සපි අනුපවදනං. අනුපසානොති කායෙන කස්සපි උපසානාකරණං. පාතිමොක්ඛෙති යං තං පාතිමොක්ඛං පඅතිමොක්ඛං අතිපමොක්ඛං උත්තමසීලං. පාති වා අගතිවිසෙසෙහි මොක්ඛෙති දුග්ගතිහයෙහි, යො වා නං පාති, තං මොක්ඛෙතීති පාතිමොක්ඛන්ති වුච්චති, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ ව. සංවරොති සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං අවිතික්කමලක්ඛණො සංවරො. මත්තඤ්ඤානාති පටිග්ගහණපරිභොගවසෙන පමාණඤ්ඤාතා. පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති ජනසඬ්ඨිසට්ඨනවිරහිතං නිජ්ජනසම්බාධං විචිත්තං සෙනාසනඤ්ච. එත්ථ ච ද්විතියෙව පච්චයෙහි චතුපච්චයසන්තොසො දීපිතොති වෙදිතබ්බො පච්චයසන්තොසසාමඤ්ඤෙන ඉතරද්වයස්සපි ලක්ඛණභාරනයෙන ජොතිතත්තා. අධිචිත්තෙ ව ආයොගොති විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං අධිචිත්තං, තතොපි මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තස්මිං යථාචුත්තෙ අධිචිත්තෙ ආයොගො ව අනුයොගො වාති අත්ථො. එතං බුද්ධාන සාසනන්ති එතං පරස්ස අනුපවදනං, අනුපසානනං, පාතිමොක්ඛසංවරො, පටිග්ගහණපරිභොගෙසු මත්තඤ්ඤාතා, අට්ඨසමාපත්තිවසිභාවාය විචිත්තසෙනාසනසෙවනඤ්ච බුද්ධානං සාසනං ඔවාදො අනුසිට්ඨිති. ඉමා පන තිස්සො ගාථායො සබ්බබුද්ධානං පාතිමොක්ඛබුද්දෙසගාථා හොන්තීති වෙදිතබ්බා, තං බුද්ධා ඵව උද්දිසන්ති, න සාවකා. “සුඤ්ඤා මෙ හන්තෙ සඬ්ඨෙසො”තිආදිනා (මහාව. 134) නයෙන චුත්තං ආණාපාතිමොක්ඛං නාම, තං සාවකා ඵව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා. ඉදමෙව ව ඉමස්මිං අත්ථෙ පාතිමොක්ඛන්ති අධිප්පෙනං.

අනුපගතො නාම තත්ථෙව උපසම්පන්නො, අසනියා පුරිමිකාය අනුපගතො වා. වාතුමාසිනියන්ති චතුමාසියං. සා හි චතුත්තං මාසානං පාරිපුරිභුතාති

වාතුමාසී, සා එව “වාතුමාසීනී”ති වුච්චති, තස්සං වාතුමාසීනියං, පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමාසියන්ති අත්ථො. කායසාමග්ගීන්ති කායෙන සමග්ගභාවං, හත්ථපාසුපගමනන්ති වුත්තං හොති.

අයං පනෙත්ථ චිතිච්ඡයො – සචෙ පුරිමිකාය පඤ්ච භික්ඛු වස්සං උපගතා පච්ඡිමිකායපි පඤ්ච, පුරිමෙහි ඤත්තිං යථෙත්වා පචාරිතෙ පච්ඡිමෙහි තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බො, න එකස්මිං උපොසථග්ගෙ ද්වෙ ඤත්තියො යථෙතඛිබ්බො. සචෙ පච්ඡිමිකාය උපගතා චත්තාරො තයො ද්වෙ එකො වා හොති, එසෙව නයො. අථ පුරිමිකාය චත්තාරො, පච්ඡිමිකායපි චත්තාරො තයො ද්වෙ එකො වා, එසෙව නයො. අථ පුරිමිකාය තයො, පච්ඡිමිකාය තයො ද්වෙ එකො වා, එසෙව නයො. ඉදඤ්ඤෙත්ථ ලක්ඛණං – සචෙ පුරිමිකාය උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා චෙව හොන්ති සමසමා ව, සඬ්ඝපචාරණාය ව ගණං පුරෙන්නි, සඬ්ඝපචාරණාවසෙන ඤත්ති යථෙතඛිබ්බො. සචෙ පන පච්ඡිමිකාය එකො හොති, තෙන සද්ධිං තෙ චත්තාරො හොන්ති, චතුත්තං සඬ්ඝඤත්තිං යථෙත්වා පචාරෙතුං න වට්ටති. ගණඤත්තියා පන සො ගණපුරකො හොති, තස්මා ගණවසෙන ඤත්තිං යථෙත්වා පුරිමෙහි පචාරෙතඛිබ්බං. ඉතරෙන තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බො. සචෙ පුරිමිකාය ද්වෙ, පච්ඡිමිකාය ද්වෙ වා එකො වා, එත්ථාපි එසෙව නයො. සචෙ පුරිමිකායපි එකො, පච්ඡිමිකායපි එකො, එකෙන එකස්ස සන්තිකෙ පචාරෙතඛිබ්බං, එකෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බො. සචෙ පුරිමෙහි වස්සුපගතෙහි පච්ඡා වස්සුපගතා එකෙනපි අධිකතරා හොන්ති, පයමං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා පච්ඡා ථොකතරෙහි තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතඛිබ්බං. කත්තිකවාතුමාසීනිපචාරණාය පන සචෙ පයමවස්සුපගතෙහි මහාපචාරණාය පචාරිතෙහි පච්ඡා උපගතා අධිකතරා වා සමසමා වා හොන්ති, පචාරණාඤත්තිං යථෙත්වා පචාරෙතඛිබ්බං, තෙහි පචාරිතෙ පච්ඡා ඉතරෙහි පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බො. අථ මහාපචාරණාය පචාරිතා ඛ්‍යු හොන්ති, පච්ඡා වස්සුපගතා ථොකා වා එකො වා, පාතිමොක්ඛෙ උද්දිට්ඨෙ පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ තෙන පචාරෙතඛිබ්බන්ති.

යථෙත්වා පන පචාරණාදිවසං අඤ්ඤස්මිං කාලෙති අඤ්ඤස්මිං උපොසථදිවසෙ. උද්දිට්ඨමත්තෙ පාතිමොක්ඛෙති “පරියොසිතමත්තෙ උද්දිස්සමානෙ”ති අපරියොසිතෙ ආගතෙ සති අවසෙසස්ස පාතිමොක්ඛස්ස සොතඛිබ්බන්තා පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං න වට්ටති. අවුට්ඨිතායාතිආදීනිපි පාතිමොක්ඛස්ස නිට්ඨිතකාලමෙව පරිසාය විසෙසෙත්වා වදති. සමසමා වාති පුරිමෙහි සමපරිමාණා. ථොකතරා වාති පුරිමෙහි ථොකතරපරිමාණා. එතෙන ඛ්‍යුතරෙසු ආගතෙසු පුන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතඛිබ්බං, න පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බොති දස්සෙති.

එකංසං උත්තරාසඨගං කරිත්වාති එකස්මිං අංසෙ සාධුකං උත්තරාසඨගං කරිත්වාති අත්ථො. සුත්තනිපාතට්ඨකථායං (සු. නි. අට්ඨ. 2.345) පන “එකංසං චීවරං කරිත්වාති එත්ථ පන පුන සංඝදායනෙන එවං වුත්තං. එකංසන්ති ව වාමංසං පාරුපිත්වා ධීතස්සෙනං අධිවචනං. යතො යථා වාමංසං පාරුපිත්වා ධීතං හොති, තථා චීවරං කරිත්වාති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො”ති වුත්තං. අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාති දසනඛසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං උක්ඛිපිත්වා. සචෙ පන තත්ථ පාරිවාසිකොපි අත්ථී, සඬ්ඝනවකට්ඨානෙන නිසිදිත්වා තත්ථෙව නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතඛිබ්බො. පාතිමොක්ඛෙ පන උද්දිසියමානෙ පාළියා අනිසිදිත්වා පාළිං විහාය හත්ථපාසං අමුඤ්චන්තෙන නිසිදිතඛිබ්බං. පචාරණායපි එසෙව නයො.

සබ්බං පුබ්බකරණීයන්ති සම්මජ්ජනාදිනවට්ඨං පුබ්බකිච්චං. ඉමිනා බහුනං වසනට්ඨානෙයෙව උපොසථදිවසෙ පුබ්බකිච්චං කාතඛිබ්බං න හොති, අථ බො එකස්ස වසනට්ඨානෙපි කාතඛිබ්බංයෙවාති දස්සෙති. යථා ව සබ්බො සඬ්ඝො සභාගාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො...පෙ.... පටිකරිස්සන්ති”ති (මහාව. 171) ඤාත්තිං යපෙත්වා උපොසථං කාතුං ලහති, එවමෙත්ථාපි තීහි “සුඤ්ඤා මෙ, ආයස්මන්තා, ඉමෙ භික්ඛු සභාගං ආපත්තිං ආපන්නා, යදා අඤ්ඤං භික්ඛුං සුද්ධං අනාපත්තිකං පස්සිස්සන්ති, තදා තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සන්ති”ති ගණඤාත්තිං යපෙත්වා, ද්විහිපි “අඤ්ඤං සුද්ධං පස්සිත්වා පටිකරිස්සාමා”ති වත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනපි “පරිසුද්ධං ලහිත්වා පටිකරිස්සාමී”ති ආහොගං කරිත්වා කාතුං වට්ටති.

තදහුති තස්මිං අහු, තස්මිං දිවසෙති අත්ථො. නානාසංවාසකෙහීති ලද්ධිනානාසංවාසකෙහී. අනාවාසො නාම නවකම්මසාලාදිකො යො කොචි පදෙසො. අඤ්ඤා සඬ්ඝෙනාති සඬ්ඝජ්ජනොනකෙහි භික්ඛුහි විනා. අඤ්ඤා අත්තරායාති පුබ්බෙ වුත්තං දසවිධමත්තරායං විනා. සබ්බන්තිමෙන පන පරිච්ඡෙදෙන අත්තවතුත්ථෙ වා අත්තරායෙ වා සති ගන්තුං වට්ටති. යථා ව ආවාසාදයො න ගන්තඛිබ්බො, එවං සචෙ විහාරෙ උපොසථං කරොන්ති, උපොසථාධිට්ඨානත්ථං සීමාපි නදීපි න ගන්තඛිබ්බො. සචෙ පනෙත්ථ කොචි භික්ඛු හොති, තස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති, විස්සට්ඨඋපොසථාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටති. එවං ගතො අධිට්ඨාතුමිපි ලහති. ආරඤ්ඤකෙනපි භික්ඛුනා උපොසථදිවසෙ ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා අත්තනො විහාරමෙව ආගන්තඛිබ්බං. සචෙ අඤ්ඤං විහාරං ඔක්කමති, තත්ථ උපොසථං කරිත්වා ආගන්තඛිබ්බං, අකත්වා ආගන්තුං න වට්ටති, යං ජඤ්ඤා “අජ්ජෙව තත්ථ ගන්තුං සක්කොමී”ති එවරූපො පන ආවාසො ගන්තඛිබ්බො. තත්ථ භික්ඛුහි සද්ධිං

උපොසථං කරොන්තෙනපි හි ඉමිනා නෙව උපොසථන්තරායො කතො භවිස්සතිති.

170. බහි උපොසථං කත්වා ආගතෙනාති නදියා වා සීමාය වා යත්ථ කත්ථවි උපොසථං කත්වා ආගතෙන ඡන්දො දාතබ්බො, “කතො මයා උපොසථො”ති අවිජ්තුං න ලහතිති අධිජ්ජායො. කිච්චපසුතො වාති ගිලානුපට්ඨානාදිකිච්චපසුතො වා. සඬ්ඝො නජ්ජහොතිති ද්විත්තං ද්විත්තං අන්තරා භත්ථපාසං අවිජ්හිත්වා පටිපාටියා යාතුං නජ්ජහොති.

“අධම්මෙන වග්ග”න්ති එත්ථ එකසීමාය වතුසු භික්ඛුසු විජ්ජමානෙසු පාතිමොක්ඛද්දෙසොව අනුඤ්ඤාතො, තීසු ද්වීසු ව පාරිසුද්ධිඋපොසථොව, ඉධ පන තථා අකතත්තා “අධම්මෙනා”ති වුත්තං. යස්මා පන ඡන්දපාරිසුද්ධි සඬ්ඝෙ එව ආගච්ඡති, න ගණෙන පුග්ගලෙ, තස්මා “වග්ග”න්ති වුත්තං. සචෙ පන ද්වෙ සඬ්ඝා එකසීමායං අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඡන්දං ආහරිත්වා එකස්මිං බණෙ විසුං සඬ්ඝකම්මං කරොන්ති, එත්ථ කථන්ති? කෙච් පන “තං වට්ඨති”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං වග්ගකම්මත්තා. වග්ගකම්මං කරොන්තානඤ්ඤි ඡන්දපාරිසුද්ධි අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති තථා වචනාභාවා, විසුං විසුං කම්මකරණත්ථමෙව සීමාය අනුඤ්ඤාතත්තා වාති ගහෙතබ්බං. විහාරසීමාය පන සඬ්ඝෙ විජ්ජමානෙපි කෙනච් පච්චයෙන බණ්ඩසීමාය තීසු, ද්වීසු වා පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්තෙසු කම්මං ධම්මෙන සමග්ගමෙව හින්තසීමට්ඨන්තාති දට්ඨබ්බං.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තද්වුපොසථෙ පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්පි දාතුං, සන්ති සඬ්ඝස්ස කරණීය”න්ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා භගවතො ආණං කරොන්තෙන “ඡන්දං දම්මි”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්තෙ ඡන්දෙ තත්ථෙව පක්කමති, අඤ්ඤස්ස දාතබ්බො ඡන්දො”ති ආදිවචනතො (මහාව. 165) පුන අත්තතො ඡන්දදානපරිස්සම්චිනොදනත්ථං “ඡන්දං මෙ භරා”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්තෙ ඡන්දෙ සඬ්ඝජ්ජත්තො සඤ්චිච්ච නාරොවෙති, ආහටො හොති ඡන්දො, ඡන්දභාරකස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වුත්තත්තා දුක්කටතො තං මොචෙතුං “ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති වුත්තං. කායෙන වා වාචාය වා උභයෙන වා විඤ්ඤාපෙතබ්බොති මනසාව අවින්තෙත්වා කායජ්ජයොගං කරොන්තෙන යෙන කෙනච් අඬ්ගපච්චඬ්ගෙන වා, වාචං පන නිච්ජාරෙතුං සක්කොන්තෙන තථෙව වාචාය වා, උභයථාපි සක්කොන්තෙන කායවාචාහි වා විඤ්ඤාපෙතබ්බො, ජානාපෙතබ්බොති අත්ථො. “අයමත්ථො”තිවචනතො පන යාය කායච්චි භාසාය විඤ්ඤාපෙතුං වට්ඨති.

පාරිසුද්ධිදානෙපි ඡන්දදානෙ චුත්තසදිසොච විනිච්ඡයො, තං පන දෙන්තෙන පට්ඨං සන්ති ආපත්ති දෙසෙතබ්බො. න හි සාපත්තිකො සමානො “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති වත්තුමරහති. “සන්ති සඤ්ඤාසංකරණියානි”ති වත්තබ්බෙ වචනවිපල්ලාසෙන “සන්ති සඤ්ඤාසංකරණිය”න්ති චුත්තං. තෙසඤ්ඤා අත්තනො ච ඡන්දපාරිසුද්ධිං දෙතිති එත්ථ ඡන්දො ච පාරිසුද්ධි ච ඡන්දපාරිසුද්ධි ච ඡන්දපාරිසුද්ධි, තං දෙතිති සරුපෙකසෙසෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉතරාති අඤ්ඤාසං ඡන්දපාරිසුද්ධි. බ්ලාලසඤ්ඤා ඡන්දපාරිසුද්ධිති එත්ථ බ්ලාලසඤ්ඤා නාම බ්ලාලබන්ධනං. තත්ථ හි සඤ්ඤාසංකරණිය පට්ඨවලයං දුතියවලයංයෙව පාපුණාති, න තතියං, එවමයම්පි ඡන්දපාරිසුද්ධි දායකෙන යස්ස දින්නා, තතො අඤ්ඤාත්ථ න ගච්ඡති, තස්මා සා බ්ලාලසඤ්ඤාසංකරණිය “බ්ලාලසඤ්ඤා”ති චුත්තා. බ්ලාලසඤ්ඤාග්ගහණඤ්ඤාත්ථ යාසං කාසඤ්ඤා සඤ්ඤානං උපලක්ඛණමත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

173. පවාරණාදානෙපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – තත්ථ “ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති, ඉධ පන “මමත්ථාය පචාරෙහි”ති. තත්ථ ඡන්දහාරකෙ සඤ්ඤාසංකරණිය හත්ථං උපගතමත්තෙයෙව ආගතා හොති. ඉධ පන එවං දින්නාය පවාරණාය පවාරණාහාරකෙන සඤ්ඤා උපසඤ්ඤාත්ථා එවං පචාරෙතබ්බං “තිස්සො, හන්තෙ, හික්ඛු...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති. විමතිවිනොදනියං “එවමෙතං ධාරයාමි, සුතා බො පනායස්මන්තෙහිති එත්ථ ‘එවමෙතං ධාරයාමි’ති වත්ථා උද්දිට්ඨං බො ආයස්මන්තො නිදානං, සුතා බො පනායස්මන්තෙහි වත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා”තිආදිනා වත්තබ්බං. මාතිකාට්ඨකථායඤ්ඤා එවමෙව චුත්තං. සුතෙනාති සුතපදෙන.

174. නිදානුද්දෙසෙ අනිට්ඨිතෙ පාතිමොක්ඛං නිද්දිට්ඨං නාම න හොතිති ආහ “දුතියාදිසු උද්දෙසෙසු”තිආදි.

175. තිහිපි විධිහිති ඔසාරණකථනසරහඤ්ඤාහි. එත්ථ ච අත්ථං හණිතුකාමතාය වා හණාපෙතුකාමතාය වා සුත්තස්ස ඔතාරණං ඔසාරණං නාම. තස්සෙව අත්ථප්පකාසනා කථනං නාම. කෙවලං පාඨස්සෙව සරෙන හණනං සරහඤ්ඤා නාම. සජ්ඣායං අධිට්ඨන්ති “සජ්ඣායං කරොමි”ති විත්තං උප්පාදෙන්වා. ඔසාරෙන්වා පන කථෙන්තෙනාති සයමෙව පාඨං වත්ථා පච්ඡා අත්ථං කථෙන්තෙන. නවවිධන්ති සඤ්ඤාගණපුග්ගලෙසු තයො, සුත්තුද්දෙසපාරිසුද්ධිඅධිට්ඨානවසෙන තයො, වාතුද්දෙසපන්තරසිසාමග්ගිවසෙන තයොති නවවිධං. චතුබ්බිධන්ති අධම්මෙනවග්ගාදි චතුබ්බිධං. දුට්ඨන්ති හික්ඛුහික්ඛුනිනං පාතිමොක්ඛවසෙන

දුට්ඨං පාතිමොක්ඛං. නවවිධන්ති භික්ඛුනං පඤ්ච, භික්ඛුනීනං චත්තාරොති නවවිධං පාතිමොක්ඛද්දෙසං. කතිමිති කතිසද්දාපෙක්ඛං ඉත්ථිලිඛිතං දට්ඨබ්බං.

උතුටස්සෙයෙවාති හෙමන්තගිම්හෙසුයෙව. විඤ්ඤාපෙතීති එත්ථ මනසා වින්තෙත්වා කායවිකාරකරණමෙව විඤ්ඤාපනන්ති දට්ඨබ්බං. පාළියං අඤ්ඤස්ස දාතබ්බා පාරිසුද්ධිති පාරිසුද්ධිදායකෙන පුන අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ දාතබ්බා. “භූතං එව සාමණෙරභාවං ආරොචෙති”ති චුත්තත්තා උනවිසතිවස්සකාලෙ උපසම්පන්නස්ස, අන්තිමචත්ථුඅජ්ඣාපන්නසික්ඛාපච්චක්ඛාතකාදීනං වා යාව භික්ඛුපටිඤ්ඤා චට්ටති, තාව තෙහි ආහටාපි ඡන්දපාරිසුද්ධි ආගච්ඡති. යදා පන තෙ අත්තනො සාමණෙරාදිභාවං පටිජානන්ති, තතො පටියාය නාගච්ඡතීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. පාළියම්පි (මහාව. 164) හි “දින්නාය පාරිසුද්ධියා සඬ්ඝප්පත්තො විබ්භමති...පෙ.... පණ්ඩකො පටිජානාති, තිරච්ඡානගතො පටිජානාති, උභතොඛාඤ්ජනකො පටිජානාති, ආහටා හොති පාරිසුද්ධි”ති චුත්තත්තා පණ්ඩකාදීනං භික්ඛුපටිඤ්ඤාය චත්තමානකාලෙසු පන ඡන්දපාරිසුද්ධියාව ආගමනං සිද්ධමෙව. තෙනාහ “එස නයො සබ්බත්ථා”ති. උම්මත්තකඛිත්තවිත්තවෙදනාට්ටානං පන පකතත්තා අත්තරාමග්ගෙ උම්මත්තකාදිභාවෙ පටිඤ්ඤාතෙපි තෙසං සඬ්ඝප්පත්තමත්තෙනෙව ඡන්දාදි ආගච්ඡතීති දස්සෙති.

භික්ඛුනං හත්ථපාසන්ති ඉමිනා ගණපුග්ගලෙසු ඡන්දපාරිසුද්ධියා අනාගමනං දස්සෙති. “සඬ්ඝප්පත්තො”ති හි පාළියං (මහාව. 165) චුත්තං. සඬ්ඝසන්තිපාතනො පටිමං කාතබ්බං පුබ්බකරණං සඬ්ඝසන්තිපාතෙ කාතබ්බං පුබ්බකිච්චන්ති දට්ඨබ්බං. පාළියං “නො වෙ අධිට්ඨහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති එත්ථ අසඤ්චිච්ච අස්සනියා අනාපත්ති. යථා චෙත්ථ, එවං උපරිපි, යත්ථ පන අවිත්තකාපත්ති අත්ථි, තත්ථ චක්ඛාම. පඤ්ඤත්තං හොතීති ඉමිනා න සාපත්තිකෙන උපොසට්ඨා කාතබ්බොති විසුං පටික්ඛෙපාභාවෙපි යථාචුත්තසුත්තසාමත්ථියතො පඤ්ඤත්තමෙවාති දස්සෙති. ඉමිනා එව නයෙන “අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං තථාගතො අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා”තිආදියුත්තනයතොව (අ. නි. 8.20; උදා. 45; චූළව. 386) අලජ්ජිහි සද්ධිං උපොසථකරණම්පි පටික්ඛිත්තමෙව අලජ්ජිහිග්ගහත්ථත්තා සබ්බසික්ඛාපදානන්ති දට්ඨබ්බං. පාරිසුද්ධිදානපඤ්ඤාපනෙනාති ඉමිනා සාපත්තිකෙන පාරිසුද්ධිපි න දාතබ්බාති දීපිතං හොති.

176. උභොපි දුක්ඛට්ඨන්ති එත්ථ සභාගාපත්තිභාවං අජානිත්වා කෙවලං ආපත්තිනාමෙනෙව දෙසෙන්තස්ස පටිග්ගණ්හන්තස්ස ච අවිත්තකමෙව දුක්ඛට්ඨං හොතීති වදන්ති. යථා සඬ්ඝො සභාගාපත්තිං ආපන්නොති ඤාත්තිං.

යපෙත්වා උපොසථං කාතුං ලහති, එවං තයොපි “සුඤ්ඤානං මෙ, ආයස්මත්තා, ඉමෙ භික්ඛු සභාගං ආපත්තිං ආපන්නා”ති ආදිනා චුත්තනසානුසාරෙනෙව ගණඤ්ඤාතිං යපෙත්වා ද්විති අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙන පන සාපත්තිකෙන දුරං ගන්ත්වාපි පටිකාතුමෙව වට්ටති, අසම්පාපුඤ්ඤානෙන “භික්ඛු ලහිත්වා පටිකරිස්සාමි”ති උපොසථො කාතබ්බො, පටිකරිත්වා ච පුන උපොසථො කාතබ්බො. කෙනචි කරණියෙන ගන්ත්වාති සීමාපරිච්ඡේදනො ඛණිකාං ගාමං වා අරඤ්ඤං වා ගන්ත්වාති අත්ථො. එතෙනෙව උපොසථඤ්ඤාතිසා යපනකාලෙ සමග්ගා එව තෙ ඤ්ඤාතිං යපෙසුන්ති සිද්ධං. තෙනෙව පාළියං (මහාව. 172) “උද්දිට්ඨං සුඋද්දිට්ඨං”න්ති සබ්බපන්නරසකෙසුපි චුත්තං.

සචෙ පන වුඬ්ඬිකරො භොතිති පචාරණදායකො භික්ඛු වුඬ්ඬිකරො භොති. එවඤ්ඤාති තෙන තස්සත්ථාය පචාරිතං භොතිති එත්ථ එවං තෙන අප්පචාරිතෙපි තස්ස සඬ්ඝප්පත්තමත්තෙන සඬ්ඝස්ස පචාරණාකම්මං සමග්ගකම්මමෙව භොතිති දට්ඨබ්බං. තෙන ච භික්ඛුනාති පචාරණදායකෙන භික්ඛුනා. බහුපි සමානවස්සිකා එකතො පචාරෙතුං ලහන්තිති එකස්මිං සංවච්ඡරෙ ලද්ධපසම්පදතාය සමානුපසම්පදවස්සා සබ්බෙ එකතො පචාරෙතුං ලහන්තිති අත්ථො.

එත්ථ පන පණ්ඩිතෙහි චිත්තෙතබ්බං විචාරෙතබ්බං කාරණං අත්ථි, කිං පන තන්ති? ඉදානි පාතිමොක්ඛුද්දෙසකාලෙ -

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ච ඕවාදො;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චති.

“උපොසථො යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා;
සභාගාපත්තියො ච න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති;
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168) -

ඉමා ගාථායො ධම්මජ්ඣෙසකෙන පාඨයෙව භණාපෙත්වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො අත්ථං කථෙති. තතො පුබ්බකරණපුබ්බකිච්චානි සම්මා නිට්ඨාපෙත්වා “දෙසිතාපත්තිකස්ස සමග්ගස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස අනුමතියා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආරාධනං කරොමා”ති ඉමං වාක්‍යං පාඨමෙව අජ්ඣෙසකෙන භණාපෙත්වා අත්ථං අවත්වා ච “සාධු”ති වත්වා පාතිමොක්ඛං

උද්දිසති. පවාරණායපි එසෙව නයො. “පවාරණාය එතානී”ති ව “පවාරණං කාතු”න්ති ව ඉමානි පදානියෙව විසිට්ඨානි.

කිං ඉමානි ධම්මජ්ඣෙය්‍යකස්ස වචනානි, උදාහු පාතිමොක්ඛද්දෙසකස්සාති? කිඤ්චෙත්ථ – යදි ධම්මජ්ඣෙය්‍යකස්ස වචනානි, එවං සති ගාථාත්තයං වත්වා තාසං අත්ථමිපි සො එව කට්ඨෙත්වා එතානි පුබ්බකරණානි ව එතානි පුබ්බකිව්වානි ව සඤ්ඤා කතානි, ඉදංඤ්ච සඤ්ඤාසස්ස පත්තකල්ලං සමානීතං, තස්මා “උද්දිසතු, හන්තෙ, පාතිමොක්ඛ”න්ති තෙනෙව වත්තබ්බං සියා. අථ පාතිමොක්ඛද්දෙසකස්ස වචනානි, එවඤ්ච සති “සඤ්ඤා, හන්තෙ, ථෙරං පාතිමොක්ඛද්දෙසං අජ්ඣෙය්‍යති, උද්දිසතු, හන්තෙ, ථෙරො පාතිමොක්ඛ”න්ති ධම්මජ්ඣෙය්‍යකෙන යාවතතියං අජ්ඣෙය්‍යාපෙත්වා “සම්මජ්ජනී...පෙ.... වුච්චතී”ති ගාථං වත්වා ඉති “අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තානි එතානි පුබ්බකරණානි කතානී”ති පුච්ඡිත්වා ධම්මජ්ඣෙය්‍යකෙන “ආම, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “ඡන්දපාරිසුද්ධි ...පෙ.... වුච්චතී”ති ගාථං වත්වා ඉති “අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තානි එතානි පුබ්බකිව්වානි කතානී”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “උපොසථො...පෙ.... වුච්චතී”ති ගාථං වත්වා ඉති “අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තං ඉදං පත්තකල්ලං සමානීත”න්ති පුච්ඡිත්වා “ආම හන්තෙ”ති වුත්තෙ “පුබ්බකරණපුබ්බකිව්වානි සම්මා නිට්ඨාපෙත්වා පත්තකල්ලෙ සමානීතෙ සමග්ගස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා අනුමතියා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආරාධනං මයං කරොමා”ති පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙන වත්තබ්බං සියා, එවං සති අජ්ඣෙය්‍යකඅජ්ඣෙය්‍යිතබ්බානං වචනං අසඤ්ඤාතො ජානිතබ්බං භවෙය්‍යානි.

එත්ථ ව ගාථාත්තයස්ස අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තභාවො අට්ඨකථායමෙව ආගතො. පච්ඡිමවාක්‍යං පන නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං, න ටිකාදීසු දිස්සති. බුද්දසික්ඛාපකරණෙපි –

“පුබ්බකිව්වෙ ව කරණෙ;
පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
සුත්තං උද්දිසති සඤ්ඤා;
පඤ්චධා සො විභාවිතො”ති ව.

“පුබ්බකිව්වෙ ව කරණෙ;
පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
ඤ්ඤානිං වත්වාන සඤ්ඤා;
කත්තබ්බෙවං පවාරණා”ති ව. –

චුත්තං, න චුත්තං තථා. මූලසික්ඛාපකරණෙයෙව තථා චුත්තං, තස්මා ආචරියානං අත්තනොමති භවෙය්‍ය.

තත්ථ “පුබ්බකරණපුබ්බකිව්වානි සම්මා නිට්ඨාපෙත්වා”ති ඉමිනා පුරිමගාථාද්වයස්ස අත්ථමෙව කථෙත්වා තතියගාථාය අත්ථො න කථිතො. “දෙසිතාපත්තිකස්සා”ති ඉමිනා ච ආපත්තියා දෙසිතභාවොයෙව කථිතො, න සබ්බං පත්තකල්ලං. ආපත්තියා දෙසිතභාවෙ ච සභාගාපත්තියා දෙසිතභාවොයෙව පත්තකල්ලස්මිං අත්තොගධො, න ඉතරො. චුත්තඤ්චි කඬ්ඛාචිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “එතාසු හි සභාගාපත්තිසු අවිජ්ජමානාසු, විසභාගාපත්තිසු විජ්ජමානාසුපි පත්තකල්ලං භොතියෙවා”ති. “පුබ්බකරණපුබ්බකිව්වානි සම්මා නිට්ඨාපෙත්වා දෙසිතාපත්තිකස්ස සමග්ගස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස අනුමතියා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආරාධනං කරොමා”ති එත්තකෙයෙව චුත්තෙ අවසෙසානි තිණි පත්තකල්ලඬ්ඛානි. සෙය්‍යථිදං – උපොසථො, යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, වජ්ජනියා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්තිති (මහාව. අට්ඨ. 168). තෙසු අසන්තෙසුපි උපොසථො කාතබ්බොති ආපජ්ජති, න පන කාතබ්බො. තෙන චුත්තං “න, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (මහාව. 183) ච, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුත්තං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 168) ච, “න, භික්ඛවෙ, සගහට්ඨාය පරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බං”න්තිආදි (මහාව. 154) ච, තස්මා උපොසථදිවසෙසු සඬ්ඝෙ සන්තිපතිතෙ සවෙ පුබ්බෙව සම්මතො ධම්මජ්ඣෙකෙසකො අත්ථි, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ, එකං බ්‍යත්තං පටිබලං භික්ඛුං සඬ්ඝෙන සම්මන්ත්තාපෙත්වා තෙන ධම්මජ්ඣෙකෙන පාතිමොක්ඛද්දෙසකං උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනියො – සඬ්ඝො, භන්තෙ, ථෙරං පාතිමොක්ඛද්දෙසං අජ්ඣෙසති, උද්දිසතු ථෙරො පාතිමොක්ඛං. දුතියම්පි, භන්තෙ, සඬ්ඝො...පෙ.... තතියම්පි, භන්තෙ, සඬ්ඝො...පෙ.... උද්දිසතු ථෙරො පාතිමොක්ඛන්ති තික්ඛන්තුං යාවාපෙත්වා තතො පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙන –

“සම්මජ්ජනී පදිපො ච, උදකං ආසනෙන ච;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුව්වතීති. (මහාව. අට්ඨ. 168;
කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) –

අට්ඨකථාචරියෙහි චුත්තානි චත්තාරි පුබ්බකරණානි, කිං තානි කතානි”ති පුච්ඡිතෙ ධම්මජ්ඣෙකෙන “ආම, භන්තෙ”ති චුත්තෙ පුන පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙන –

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ච ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චතීති. (මහාව. අට්ඨ. 168;
කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) –

අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තානි පඤ්ච පුබ්බකිච්චානි, කිං තානි කතානී”ති පුච්ඡිතෙ
ධම්මජ්ඣෙසකෙන “ආම භන්තෙ”ති වුත්තෙ පුන පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන –

“උපොසථො යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා;
සභාගාපත්තියො ච න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති;
පත්තකල්ලන්ති වුච්චතීති. (මහාව. අට්ඨ. 168; කඬ්ඛා අට්ඨ.
නිදානවණ්ණනා) –

අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තානි වත්තාරි පත්තකල්ලඬ්ඛානි, කිං තානි
සමානීතානී”ති පුච්ඡිතෙ ධම්මජ්ඣෙසකෙන “ආම, භන්තෙ”ති වුත්තෙ පුන
පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො “පුබ්බකරණපුබ්බකිච්චානි සම්මා නිට්ඨාපෙත්වා
පත්තකල්ලඬ්ඛගෙ සමානීතෙ සඬ්ඝස්ස අනුමතියා පාතිමොක්ඛං
උද්දිසිස්සාමා”ති වත්වා “සාධු සාධු”ති භික්ඛුසඬ්ඝෙන සම්පට්චිතෙ
“සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො”තිආදිනා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො
පාතිමොක්ඛං උද්දිසතීති අයමම්භාකං ඛන්ති.

එත්ථ ච “ධම්මජ්ඣෙසකෙන...පෙ.... එවමස්ස වචනීයො”ති වුත්තං,
සො ධම්මජ්ඣෙසකෙන වචනීයභාවො කථං වෙදිතබ්බොති? “න, භික්ඛවෙ,
සඬ්ඝමජ්ඣෙ අනජ්ඣිට්ඨෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බං, යො උද්දිසෙය්‍යා,
ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (මහාව. 154) වචනතොති. “සඬ්ඝෙන
සම්මන්තාපෙත්වා”ති වුත්තං, තං කථන්ති? “අජ්ඣෙසනා චෙත්ථ සඬ්ඝෙන
සම්මතධම්මජ්ඣෙසකායත්තා වා සඬ්ඝත්ථෙරායත්තා වා”ති අට්ඨකථායං
වුත්තත්තා. “සඬ්ඝො, භන්තෙ, ථෙරං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අජ්ඣෙසති,
උද්දිසතු, භන්තෙ, ථෙරො පාතිමොක්ඛං”න්ති අයං අජ්ඣෙසනාකාරො කුතො
ලබ්භතීති? පාළිතො. පාළියඤ්ඨි (මහාව. 155) “තෙ ථෙරං අජ්ඣෙසන්ති,
උද්දිසතු, භන්තෙ, ථෙරො පාතිමොක්ඛං”න්ති ආගතො.

සථෙ පන ධම්මජ්ඣෙසකො වුඬ්ඪිතරො, පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො නවකො,
“සඬ්ඝො, ආවුසො, ආයස්මන්තං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අජ්ඣෙසති, උද්දිසතු
ආයස්මා පාතිමොක්ඛං”න්ති වත්තබ්බං. තං කුතො ලබ්භති? පාළිතොයෙව.
පාළියඤ්ඨි (මහාව. 155) “එතෙනෙව උපායෙන යාව සඬ්ඝනවකං
අජ්ඣෙසන්ති උද්දිසතු ආයස්මා පාතිමොක්ඛං”න්ති ආගතො. තතො
“පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන සම්මජ්ජතී...පෙ.... පුච්ඡිතෙ ධම්මජ්ඣෙසකෙන

‘ආම, හන්තෙ’ති චුත්තෙ’’ති ඉදං කුතො ලබ්භතීති? පාළිතො අට්ඨකථාතො ච. නිදානපාළියමපි හි “කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච”න්ති ආගතං, අට්ඨකථායමපි (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්චන්ති සඬ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍යාති...පෙ.... එවං ද්විති නාමෙහි නවවිධං පුබ්බකිච්චං දස්සිතං, කිං තං කතන්ති පුච්ඡති’’ති ආගතන්ති.

නනු වෙනං අන්තොනිදානෙයෙව ආගතං, අථ කස්මා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන පුබ්බභාගෙ වත්තබ්බන්ති? සච්චං, තථාපි තදනුලොමතො ජාතිතබ්බතො වත්තබ්බං. අට්ඨකථායඤ්ඤි ඉමා ගාථායො සම්මජ්ජනාදීනං පුබ්බකරණාදිභාවඤ්ඤාපකභාවෙනෙව චුත්තා, න පාතිමොක්ඛාරම්භකාලෙ භණ්ණතබ්බභාවෙන. අථ ච පන ඉදානි භණ්ණන්ති, එවං සන්තෙ කිමත්ථං භණ්ණන්තිති විත්තායං අන්තොනිදානෙ “කිං සඬ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච”න්ති චුත්තපුච්ඡානුලොමෙන පුබ්බකරණාදීනං නිට්ඨභාවපුච්ඡනත්ථං භණ්ණන්තිති ජාතිතබ්බං. චුත්තඤ්ඤි “එවං චුත්තං චතුබ්බිධං පුබ්බකරණං කත්ථාව උපොසථො කාතබ්බො’’ති (වි. සඬ්ඝ. අට්ඨ. 177), තස්මා පාළිඅට්ඨකථානුලොමතො ඉමිනා අනුක්කමෙන කතෙ සති ධම්මජ්ඣෙසකො පඤ්ඤායති, තස්ස අජ්ඣෙසනාකාරො පඤ්ඤායති, පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො පඤ්ඤායති, තස්ස පුබ්බකරණාදීනං නිට්ඨභාවපුච්ඡනං පඤ්ඤායති, ධම්මජ්ඣෙසකස්ස විස්සජ්ජනං පඤ්ඤායති, තානි නිට්ඨාපෙත්ථා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකස්ස පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං පටිඤ්ඤා පඤ්ඤායති, එවං ඉමෙසං ගාථාවාක්‍යානං වචනෙ පයොජනං පඤ්ඤායතීති කත්ථා පණ්ඩිතෙහි විනයඤ්ඤාහි විරපට්ච්ඡන්තො අයං කථාමග්ගො පටිපජ්ජිතබ්බොති. පචාරණායපි එසෙව නයො.

පාළියට්ඨකථාදීනඤ්ඤි, අනුරූපං ඉමං නයං;
පුනස්පුනං විත්තයන්තු, පණ්ඩිතා විනයඤ්ඤානො.

පුනස්පුනං විත්තයිත්ථා, යුත්තං වෙ ධාරයන්තු තං;
නො වෙ යුත්තං ඡඩ්ඨයන්තු, සම්මාසම්බුද්ධසාවකාති.

ඉති විනයසඬ්ඝහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

උපොසථපචාරණාචිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

පඤ්චවිසතිමො පට්ඨිමෙදො.

26. වස්සුපනායිකවිනිච්ඡයකථා

179. එවං උපොසථපචාරණාවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි වස්සුපනායිකවිනිච්ඡයං කථෙතුං “වස්සුපනායිකානි එත්ථ”ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ වසනං වස්සං. කිං තං? වසනකිරියා භාවත්ථෙ ණා-පච්චයවසෙන. උපනයනං උපනයො. කො සො? උපගමනකිරියා, වස්සස්ස උපනයො වස්සුපනයො, සො එතිස්සා පඤ්ඤත්තියා අත්ථී, තස්මිං වා විජ්ජතීති වස්සුපනායිකා. කා සා? වස්සුපනායිකපඤ්ඤත්තී. අථ වා උපනයති එතායාති උපනායිකා මජ්ඣෙ දීඝවසෙන. වස්සස්ස උපනායිකා වස්සුපනායිකා, සා එව පුරෙ භවා පුරිමා භවත්ථෙ ඉම-පච්චයවසෙන, සා එව පුරිමිකා සකත්ථෙ ක-පච්චයවසෙන, තස්මිං පරෙ ඉත්ථිලිඬිගෙ අ-කාරස්ස ඉ-කාරාදෙසො. පච්ඡා භවා පච්ඡිමා, සාව පච්ඡිමිකා.

අස්සතියා පන වස්සං න උපෙතීති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමි”ති වච්ඡෙදං කත්වා න උපෙති. “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං, යො උපගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 204) වච්ඡෙදං කත්වා වස්සුපගමනං සන්ධාය පටික්ඛෙපො, න ආලයකරණවසෙන උපගමනං සන්ධායාති වදන්ති. පාළියං පන අවිසෙසෙන චුත්තත්තා අට්ඨකථායඤ්ච දුතියපාරාජිකසංවණ්ණනයං (පාරා. අට්ඨ. 1.84) “වස්සං උපගච්ඡන්තෙන භි නාලකපටිපදං පටිපන්නෙනපි පඤ්චන්තං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්නෙයෙව සද්චාරබන්ධෙ සෙනාසනෙ උපගන්තබ්බං, තස්මා වස්සකාලෙ සවෙ සෙනාසනං ලහති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ ලහති, හත්ථකම්මං පරියෙසිත්වාපි කාතබ්බං. හත්ථකම්මං අලහන්තෙන සාමම්පි කාතබ්බං, න ත්වෙව අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බ”න්ති (මහාව. 204) දළ්භං කත්වා චුත්තත්තා අසෙනාසනිකස්ස නාවාදිං විනා අඤ්ඤත්ථ ආලයමත්තෙන උපගන්තුං න වට්ටතීති අමිභාකං බන්ති. නාවාසත්ථවජෙසුයෙව භි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නාවාය වස්සං උපගන්තු”න්තිආදිනා (මහාව. 203) සති, අසති වා සෙනාසනෙ වස්සුපගමනස්ස විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බ”න්ති (මහාව. 204) අයං පටික්ඛෙපො. තත්ථ න ලහතීති අසති සෙනාසනෙ ආලයවසෙනපි නාවාදීසු උපගමනං චුත්තං. චතුසු භි සෙනාසනෙසු විහාරසෙනාසනං ඉධාධිජ්ජෙතං, න ඉතරත්තයං.

ටඬකිතමඤ්ඤවාදිහෙදා කුට්ති එත්ථ ටඬකිතමඤ්ඤො නාම දීසෙ මඤ්ඤපාදෙ මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා අට්ඨකියො පවෙසෙත්වා කතො මඤ්ඤො, තස්ස ඉදං උපරි, ඉදං හෙට්ඨාති නත්ථී. පරිවත්තෙත්වා අත්ථතොපි තාදිසොව හොති, තං සුසානෙ දෙවට්ඨානෙ ව යපෙන්නී, චතුත්තං පාසාණානං උපරි පාසාණං අත්ථරිත්වා කතං ගෙහම්පි “ටඬකිතමඤ්ඤො”ති චුච්චති.

“ඉධ වස්සං උපෙමී”ති තික්ඛන්තුං වත්තඛිඛන්ති සත්ථස්ස අවිහාරත්තා “ඉමස්මිං විහාරෙ”ති අවත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති එත්තකමෙව වත්තඛිඛං. සත්ථෙ පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ටතීති කුටිකාදීනං අභාවෙන “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වට්ටහෙදං කත්වා උපගන්තුං න වට්ටති, ආලයකරණමත්තෙනෙව වට්ටතීති අධිප්පායො. විජ්ජකිරතීති විසුං විසුං ගච්ඡති. තීසු යානෙසු නත්ථි වස්සවිජෙදෙ ආපත්තීති තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්සෙව නත්ථි ආපත්ති, තෙහි විසුජ්ජිත්වා ගමනෙ පන ආපත්තියෙව, පචාරෙතුඤ්ච න ලහති.

පච්ඡනද්වාරං යොජෙත්වාති සකවාටඤ්ඤාමෙව යොජෙත්වා. පුරිමිකාය...පෙ.... න පක්කමිතඛිඛාති ඉමිනා ආසාල්භීජුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පුරිමවස්සං උපගන්ත්වා වස්සානඋතුනො චතුසු මාසෙසු සඛිඛපච්ඡිමමාසං යථෙත්වා පුරිමං තෙමාසං වසිතඛිඛං. සාවණපුණ්ණමියා අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පච්ඡිමවස්සං උපගන්ත්වා සඛිඛපච්ඡිමමාසං යථෙත්වා පච්ඡිමං තෙමාසං වසිතඛිඛං. එවං අවසිත්වා පුරිමිකාය වස්සං උපගතෙන භික්ඛුනා මහාපචාරණාය අත්තො අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා පච්ඡිමිකාය උපගතෙන වාතුමාසිනිපචාරණාය අත්තො අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා අත්තරා වාරිකං පක්කමෙය්‍ය, උපචාරසීමාතික්කමෙයෙව තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටාපත්ති හොතීති දස්සෙති. ඉමමත්ථං පාළියා සමත්ථෙතුං “න භික්ඛවෙ...පෙ.... වචනතො”ති චුත්තං. යදි එවං වස්සං උපගන්ත්වා සති කරණීයෙ පක්කමන්තස්ස සඛිඛට්ඨාපි ආපත්තියෙව සියාති වොදනං සන්ධායාහ “වස්සං උපගන්ත්වා පනා”තිආදි. එවං සත්තෙ තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කමන්තස්සෙව අනාපත්ති සියා, න ද්විභතීහං වසිත්වා පක්කමන්තස්සාති ආහ “කො පන වාදො”තිආදි.

180. ඉදානි සත්තාහකරණීයලක්ඛණං විත්ථාරතො දස්සෙතුං “අනුජානාමි භික්ඛවෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණීයෙන පහිතෙ ගන්තුං, න ත්වෙව අප්පහිතෙ, භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියා උපාසකස්ස උපාසිකායා”ති (මහාව. 187) එකං, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණීයෙන අප්පහිතෙපි ගන්තුං, පගෙව පහිතෙ, භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියා මාතුයා ච පිතුස්ස වා”ති (මහාව. 198) එකං, “සථෙ පන භික්ඛුනො භාතා වා අඤ්ඤො වා ඤාතකො ගිලානො හොතී”ති එකං, “එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛුහි සද්ධිං වසන්තො භික්ඛුහත්තිකො”ති එකං, “සථෙ භික්ඛුස්ස...පෙ.... අනභිරති වා කුක්කුච්චං වා දිට්ඨිගතං වා උප්පන්නං හොතී”ති එකං, “කොපි භික්ඛු ගරුධමමං අජ්ඣාපන්තො හොති පරිවාසාරහො”ති එකං, “භික්ඛුනියාපි මානත්තාරහායා”ති එකං, “සාමණෙරො උපසම්පජ්ජිතුකාමො...පෙ....

සික්ඛමානා වා...පෙ.... සාමණේරී වා”ති එකං, “භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා වා සඨසො කම්මං කත්තුකාමො තප්පතියං වා”ති එකං, “සවෙපි කතංයෙව භොති කම්ම”න්ති එකං, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සඨසකරණීයෙන ගන්තු”න්ති (මහාව. 199) එකන්ති එකාදස යානානි භොන්ති. තත්ථ පඨමතතියවතුත්ථවසෙන තීසු යානෙසු පහිතෙ එව ගන්තබ්බං, නො අප්පහිතෙ. සෙසෙසු අට්ඨසු අප්පහිතෙපි ගන්තබ්බං, පගෙව පහිතෙ. චුත්තඤ්චි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.199) “ගන්තබ්බන්ති සඨසකරණීයෙන අප්පහිතෙපි ගන්තබ්බ”න්ති. එත්ථ ච අනුපාසකෙහිපි සාසනභාවං ඤාතුකාමෙහි පහිතෙ තෙසං පසාදවඨ්ඨිසම්පත්තෙහිපි සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුං වට්ටතීති ගභෙතබ්බං. භික්ඛුහත්තිකොති භික්ඛුනිස්සිතකො. සො පන යස්මා භික්ඛුහි සද්ධිං වසති, තස්මා චුත්තං “භික්ඛුහි සද්ධිං වසන්තො”ති.

181. අපිචෙත්ථාති අපිච එත්ථාති ඡෙදො, එත්ථ එතස්මිං සත්තාහකරණීයවිනිච්ඡයෙ අපිච අපරො අයං ඊදිසො පාළිමුත්තකනයො වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකපාළිතො මුත්තො නයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 199) පන “පාළිමුත්තකරත්තිච්ඡෙදවිනිච්ඡයො”ති දිස්සති. තථා හි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.199) “රත්තිච්ඡෙදවිනිච්ඡයොති සත්තාහකරණීයෙන ගන්ත්වා බහිද්ධා අරුණුට්ඨාපනසඬ්ඛාතස්ස රත්තිච්ඡෙදස්ස විනිච්ඡයො”ති. සාරත්ථදීපනියම්පි (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.199) “සත්තාහකරණීයෙන ගන්ත්වා බහිද්ධා අරුණුට්ඨාපනං රත්තිච්ඡෙදො”ති. අනිමන්තිතෙන ගන්තුං න වට්ටතීති එත්ථ අනිමන්තිතත්තා සත්තාහකිච්චං අධිට්ඨන්ත්වා ගච්ඡන්තස්සපි වස්සච්ඡෙදො වෙව දුක්කටඤ්ච භොතීති වෙදිතබ්බං. යථාචුත්තඤ්චි රත්තිච්ඡෙදකාරණං විනා තිරොවිහාරෙ වසින්වා ආගමිස්සාමීති ගච්ඡතො වස්සච්ඡෙදං වදන්ති. ගන්තුං වට්ටතීති අන්තොඋපචාරසීමායං ධීතෙනෙව සත්තාහකරණීයනිමිත්තං සල්ලක්ඛෙන්වා ඉමිනා නිමිත්තෙන ගන්ත්වා “සත්තාහඬ්ඛන්තරෙ ආගච්ඡස්සාමී”ති ආභොගං කත්වා ගන්තුං වට්ටති. පුරිමක්ඛණෙ ආභොගං කත්වා ගමනක්ඛණෙ විසරින්වා ගතෙපි දොසො නත්ථි, “සකරණීයො පක්කමති”ති (මහාව. 207) චුත්තත්තා සබ්බථා ආභොගං අකත්වා ගතස්ස වස්සච්ඡෙදොති වදන්ති. යො පන සත්තාහකරණීයනිමිත්තාභාවෙපි “සත්තාහඬ්ඛන්තරෙ ආගමිස්සාමී”ති ආභොගං කත්වා ගන්ත්වා සත්තාහඬ්ඛන්තරෙ ආගච්ඡති, තස්ස ආපත්තියෙව, වස්සච්ඡෙදො නත්ථි සත්තාහස්ස සන්නිවත්තත්තාති වදන්ති, විමංසින්වා ගභෙතබ්බං.

භණ්ඩකන්ති විවරහණ්ඩං. පහිණන්ති විවරධොවනාදිකම්මෙන පහිණන්ති. සම්පාපුණ්ණං න සක්කොති, වට්ටනීති එත්ථ “අජ්ජෙව ආගමිස්සාමි”ති සාමන්තවිහාරං ගන්ත්වා පුන ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සචෙ අරුණුග්ගමනං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදදුක්කට්ඨෙව නත්ථිති වදන්ති, තදහෙව ආගමනෙ සඋස්සාහන්තා වස්සච්ඡෙදො වා ආපත්ති වා න හොතීති අධිප්පායො. ආචරියං පස්සිස්සාමිති පන ගන්තුං ලහතීති “අගිලානම්පි ආචරියං, උපජ්ඣායං වා පස්සිස්සාමි”ති සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුං ලහති, නිස්සයාවරියං ධම්මාවරියඤ්ච, පගෙව උපසම්පදාවරියඋපජ්ඣායෙ. සචෙ නං ආචරියො “අජ්ජ මා ගච්ඡා”ති වදති, වට්ටනීති එවං සත්තාහකරණීයෙන ආගතානං අන්තොසත්තාහෙයෙව පුන ආගච්ඡන්තං සචෙ ආචරියො, උපජ්ඣායො වා “අජ්ජ මා ගච්ඡා”ති වදති, වට්ටනී, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්තීති අධිප්පායො. වස්සච්ඡෙදො පන හොතියෙවාති දට්ඨබ්බං සත්තාහස්ස බහිද්ධා චිතිනාමිතත්තා.

සචෙ දුරං ගතො සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බොති ඉමිනා වස්සච්ඡෙදකාරණෙ සති සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුම්පි වට්ටනීති දිපෙති. එත්ථ ඡ දිවසානි බහිද්ධා චිතිනාමෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුරාරුණා එව අන්තොඋපචාරසීමායං පවිසිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙත්වා පුනදිවසෙ සත්තාහං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බන්ති අධිප්පායො. කෙච් පන “සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්වා අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව දිවසභාගෙපි ගන්තුං වට්ටනී”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං “අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා. සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ අරුණුට්ඨාපනමෙව හි සන්ධාය පාළියං (මහාව. 199) “සත්තාහං සන්නිවත්තො කාතබ්බො”ති චුත්තං. අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගච්ඡන්තො ව අන්තො අජ්ජවිසිත්වා බහිද්ධාව සත්තාහං චිතිනාමෙත්තො ව සමුච්ඡින්නවස්සො එව භවිස්සති අරුණස්ස බහි එව උට්ඨාපිතත්තා. ඉතරථා “අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති වචනං නිරත්ථකං සීයා. “සත්තාහවාරෙන අන්තොවිහාරෙ පවිසිත්වා අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගන්තබ්බ”න්ති වත්තබ්බතො අඤ්ඤෙසු ව යානෙසු අරුණුට්ඨාපනමෙව වුවිචති. වක්ඛති හි විවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. අට්ඨ. 364) “එකස්මිං විහාරෙ වසන්තො ඉතරස්මිං සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙති”ති.

අථාපි යං තෙ වදෙය්‍යං “සත්තමෙ දිවසෙ යදා කදාචි පට්ටියෙන තංදිවසනිස්සිතො අතීතාරුණො උට්ඨාපිතො නාම හොතීති ඉමමත්ථං සන්ධාය අට්ඨකථායං චුත්ත”න්ති, තං සද්දගතියාපි න සමෙති. න හි උට්ඨිතෙ අරුණෙ පච්ඡා පට්ටියො තස්ස පයොජකො උට්ඨාපකො භවිතුමරහති. යදි භවෙය්‍ය, “වස්සං උපගන්ත්වා පන අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කමන්තස්සා”පිති (මහාව. අට්ඨ. 207) එත්ථ “අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා”ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍ය. තෙනපි තංදිවසනිස්සිතස්ස

අරුණස්ස උට්ඨාපිතත්තා ආරක්ඛකස්සපි භික්ඛුනො සායන්හසමයෙ අභිගයුත්තං අරක්ඛං ගන්ත්වා තදා එව නිවත්තන්තස්ස අරුණො උට්ඨාපිතො ධුතඨගඤ්ච විසොධිතං සියා, න චෙතං යුත්තං අරුණුග්ගමනකාලෙ එව අරුණුට්ඨාපනස්ස චුත්තත්තා. චුත්තඤ්චි “කාලස්සෙව පන නික්ඛමිත්වා අභිගයුත්තෙ යානෙ අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. සචෙ අරුණුට්ඨානවෙලායං තෙසං ආබාධො වඩ්ඪති, තෙසං එව කිච්චං කාතබ්බං, න ධුතඨගවිසුද්ධිකෙන හවිතබ්බ”න්ති (විසුද්ධි. 1.31). තථා පාරිවාසිකාදීනමපි අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා වත්තං නික්ඛිපන්තානං රත්තිච්ඡෙදො චුත්තො. “උග්ගතෙ අරුණෙ නික්ඛිපිතබ්බ”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 97) භි චුත්තං. සහසෙය්‍යාසික්ඛාපදෙපි අනුපසම්පන්නෙහි සහ නිචුත්ථභාවපරිමොචනත්ථං “පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා”තිආදි (පාවි. 54) චුත්තං. එවං විචරවිජ්ජවාසාදීසු ච සබ්බත්ථ රත්තිපරියොසානෙ ආගාමීඅරුණවසෙනෙව අරුණුට්ඨානං දස්සිතං, න අතීතාරුණවසෙන, තස්මා චුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අරුණුට්ඨාපනං චෙදිතබ්බං අක්ඛං වස්සච්ඡෙදන්තා.

යං පන වස්සං උපගතස්ස තදහෙව අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සකරණීයස්ස පක්කමනවචනං, තං වස්සං උපගතකාලතො පට්ඨාය යදා කදාචි නිමිත්තෙ සති ගමනස්ස අනුක්ඛාතත්තා යුත්තං, න පන සත්තාහවාරෙන ගතස්ස අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙවගමනං “අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා. යථා වා “සත්තාහවාගතාය පචාරණාය සකරණීයො පක්කමති, ආගච්ඡෙය්‍යා වා සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තං ආවාසං න වා ආගච්ඡෙය්‍යා”තිආදීනා (මහාව. 207) පච්ඡිමසත්තාහෙ අනාගමනෙ අනුක්ඛාතෙපි අක්ඛංසත්තාහෙසු තං න වට්ටති. එවං පට්ඨමසත්තාහෙ අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගමනෙ අනුක්ඛාතෙපි තතො පරෙසු සත්තාහෙසු ආගතස්ස අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගමනං න වට්ටති එවාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

සචෙ පචාරිතකාලෙ වස්සාවාසිකං දෙන්තීතිආදීනා වස්සාවාසිකවිචරමපි කථිතවිචරං විය වස්සංචුත්ථවිහාරපට්ඨෙත්ති වික්ඛායති. “යදි සත්තාහවාරෙන අරුණං උට්ඨාපයිංසු, ගහෙතබ්බ”න්ති පන චුත්තත්තා සත්තාහකරණීයෙන ගන්ත්වා සත්තාහබ්බන්තරෙ ආගතා ලහන්ති. කථිනානිසංසවිචරං පන සඬ්ඝං අනාපුච්ඡා තෙ න ලහන්ති. වක්ඛති භි “සත්තාහකරණීයෙන ගතාපි භාජනීයහණ්ඩං ලහන්තුති වා එවරූපං අධම්මිකවත්තං න කාතබ්බ”න්ති (වි. සඬ්ග. අට්ඨ. 182). ඉධ ආහටන්ති විහාරතො බහි ආගතට්ඨානෙ ආතීතං.

වාළෙහි උබ්බාළ්භා හොන්ති, ගණ්හන්තිපි පරිපාතෙන්තිපිති එත්ථ ගණ්හන්ති ගහෙත්වා බාදන්ති. පරිපාතෙන්ති පලාපෙන්ති, අනුබන්ධන්තිති අත්ථො. ඉමෙසු “ගාළෙහි උබ්බාළ්භා හොන්ති”තිආදීසු

සඬිසහෙදපරියන්තෙසු වත්ථුසු කෙවලං අනාපත්ති හොති, පචාරෙතං පන න ලහතීති දට්ඨබ්බං. සචෙ පනාතිආදීසු යස්මා නානාසීමායං ද්වීසු ආවාසෙසු වස්සං උපගච්ඡන්තස්ස “දුතියෙ වසිස්සාමී”ති උපචාරතො නික්ඛන්තමත්තෙ පයමො සෙනාසනග්ගාහො පටිස්පස්සමහති, තස්මා පාළියං (මහාව. 207) “තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායතී”ති පයමං සෙනාසනග්ගාහං සන්ධාය වුත්තං. දුතියසෙනාසනග්ගාහෙ පන පුරිමිකා පඤ්ඤායතෙව, තත්ථෙව තෙමාසං වසන්තො පුරිමවස්සංවුත්ථො එව හොති. තතො වා පන දුතියදිවසාදීසු “පයමසෙනාසනෙ වසිස්සාමී”ති උපචාරාතික්කමෙ පුරිමිකාපි න පඤ්ඤායතීති දට්ඨබ්බං.

පටිස්සවස්ස විසංවාදනපච්චයා හොන්තමිපි දුක්කටං සතියෙව පටිස්සවෙ හොතීති ආහ “තස්ස තස්ස පටිස්සවස්ස විසංවාදෙ දුක්කට”න්ති. තෙනෙවාහ “තඤ්ච බො...පෙ.... විසංවාදනපච්චයා”ති. පාළියං (මහාව. 207) “සො සත්තාහානාගතාය පචාරණාය සකරණියො පක්කමති”ති වුත්තත්තා පචාරණාදිවසෙපි සත්තාහකරණියං විනා ගන්තුං න වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. ඉමස්මිං යානෙ “නවමිතො පට්ඨාය ගන්තුං වට්ටතී”ති අට්ඨකථාවචනං කච්චි උපොසඨදිවසතො උපනිධාය නවමී ඉච්ඡිතබ්බා, උදාහු ලොකියතිථිවසෙනාති ආසඬිකන්ති. තත්‍රෙවං විනිච්ඡිතබ්බං. —

පුරිමහද්දපදමාසකාළපක්ඛඋපොසඨදිවසං උපනිධාය ඉච්ඡිතබ්බා, න ලොකියතිථිවසෙන. හද්දපදමාසස්ස භි කාළපක්ඛඋපොසඨදිවසං මරියාදං කත්වා තදනන්තරපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය ගණියමානෙ සති යො දිවසො නවමො හොති, තතො පට්ඨායාති වුත්තං හොති. තිථිපෙක්ඛාය පන ඉත්ථිලිඬගවොහාරො, තතො නවමිතො පට්ඨාය අනාගතසත්තාහෙ පචාරණා හොති.

සත්තාහං අනාගතාය අස්සාති සත්තාහානාගතා. කා සා? පචාරණා. අස්සයුජමාසස්ස සුක්කපක්ඛනවමියං සත්තාහකරණියං අධිට්ඨාය ගච්ඡන්තො භික්ඛු අන්තොවස්සස්ස සත්තාහමත්තාවසිට්ඨත්තා සත්තමඅරුණෙ උග්ගතමත්තෙ වුත්ථවස්සො හොති, දසමියං ඡාහමත්තං, එකාදසමියං පඤ්චාහමත්තං, ද්වාදසියං චතුරාහමත්තං, තෙරසියං තිහමත්තං, වුද්දසියං ද්විහමත්තං, පන්තරසියං එකාහමත්තං අවසිට්ඨං හොති, තස්මා පචාරණාදිවසස්ස පරියොසානභූතඅරුණස්මිං උග්ගතෙ වුත්ථවස්සො හොති, තස්මා තෙසං භික්ඛුනං කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං හගවා ධම්මස්සාමී “සො සත්තාහානාගතාය පචාරණාය සකරණියො පක්කමති, ආගච්ඡෙය්‍ය වා සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තං ආවාසං න වා ආගච්ඡෙය්‍ය, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච පඤ්ඤායතී, පටිස්සවෙ ච අනාපත්ති”ති (මහාව. 207) ආහ. සත්තාහානාගතාය කොමුදියා වාතුමාසිනියාති එත්ථාපි එසෙව නයො. තත්ථ කොමුදියා වාතුමාසිනියාති පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමායං. සා භි කුමුදානං

අත්ථිතාය කොමුදී, චතුත්තං වස්සිකමාසානං පරියොසානත්තා වාතුමාසිනීති වුවවති. තදා හි කුමුදානි සුපුප්ඵතානි භොන්ති, තස්මා කුමුදා එත්ථ පුප්ඵන්තීති කොමුදීති වුවවති, කුමුදවතීති වුත්තං භොති.

182. අන්තොවස්සවත්තකථායං නිබද්ධවත්තං යපෙත්වාති සජ්ඣායමනසිකාරාදීසු නිරන්තරකරණියෙසු කත්තබ්බං කතිකවත්තං කත්වා. කසාවපරිභණ්ඩන්ති කසාවෙහි භූමිපරිකම්මං. වත්තන්ති කතිකවත්තං.

එවරුපං අධම්මිකවත්තං න කාතබ්බන්ති නානාවෙරජ්ජකා හි හික්ඛු සන්තිපතන්ති, තත්ථ කෙවි දුබ්බලා අප්පථාමා එවරුපං වත්තං අනුපාලෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා ඉධ ආගතඤ්ච චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 2.227) ආගතං ආවාසං වා මණ්ඩපං වා සීමං වා යං කිඤ්චි යානං පරිච්ඡින්නදිත්වා “යො ඉමම්භා ආවාසා පට්ඨං පක්කමිස්සති, තං ‘අරහා’ති ජානිස්සාමා”ති කතාය කතිකාය යො “මං ‘අරහා’ති ජානන්තු”ති තම්භා යානා පට්ඨං පක්කමති, පාරාජිකො භොති. යො පන ආවරියුපජ්ඣායානං වා කිච්චෙන මාතාපිතුනං වා කෙනවිදෙව කරණියෙන හික්ඛාවාරවත්තං වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා තාදිසෙන කරණියෙන තං යානං අතික්කමිත්වා ගච්ඡති, අනාපත්ති. සවෙපිස්ස එවං ගතස්ස පච්ඡා ඉච්ඡාවාරො උප්පජ්ජති “න දානාහං තත්ථ ගමිස්සාමි, එවං මං අරහාති සම්භාවෙස්සන්ති”ති, අනාපත්තියෙව.

යොපි කෙනවිදෙව කරණියෙන තං යානං පත්වා සජ්ඣායමනසිකාරාදිවසෙන අඤ්ඤවිහිතො වා භුත්වා වොරාදීහි වා අනුබද්ධො මෙසං වා උට්ඨිතං දිස්වා අන්තොවස්සකං පවිසිතුකාමො තං යානං අතික්කමති, අනාපත්ති, යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං නාපජ්ජති, පදගමනෙනෙව ආපජ්ජති. තම්පි යෙහි සහ කතිකා කතා, තෙහි සද්ධිං අපුබ්බං අවර්මං ගච්ඡන්තො නාපජ්ජති. එවං ගච්ඡන්තා හි සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛන්ති. සවෙපි මණ්ඩපරුක්ඛමුලාදීසු කිඤ්චි යානං පරිච්ඡින්නදිත්ති “යො එත්ථ නිසීදති වා වඩ්ඤමති වා, තං ‘අරහා’ති ජානිස්සාමා”, පුප්ඵානි වා යපෙත්වා, “යො ඉමානි ගහෙත්වා පූජං කරිස්සති, තං ‘අරහා’ති ජානිස්සාමා”තිආදීනා නයෙන කතිකා කතා භොති, තත්ත්වාපි ඉච්ඡාවාරවසෙන තථා කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. සවෙපි උපාසකෙන අන්තරාමග්ගෙ විහාරො වා කතො භොති, විවරාදීනි වා යපිතානි භොන්ති “යෙ අරහන්තො, තෙ ඉමස්මිං විහාරෙ වසන්තු, විවරාදීනි වා ගණ්හන්තු”ති, තත්ත්වාපි ඉච්ඡාවාරවසෙන වසන්තස්ස වා තානි වා ගණ්හන්තස්ස පාරාජිකමෙව, එතං පන අධම්මිකකතිකවත්තං, තස්මා න කාතබ්බං, අඤ්ඤං වා එවරුපං “ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙ සබ්බෙව ආරඤ්ඤකා භොන්තු පිණ්ඩපාතිකධුතඨගාදිඅවසෙසධුතඨගධරා වා, අථ වා සබ්බෙව ඛිණාසවා

භොන්තු” කි එවමාදි. නානාවෙරජ්ජකා හි භික්ඛු සන්නිපතන්ති. තත්ථ කෙවි දුබ්බලා අප්පථාමා එවරුපං වත්තං අනුපාලෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා එවරුපමිපි වත්තං න කාතබ්බං. “ඉමං තෙමාසං සබ්බෙහෙව න උද්දිසිතබ්බං, න පරිපුච්ඡිතබ්බං, න පබ්බාජෙතබ්බං, මුග්ගබ්බතං ගණ්හිතබ්බං, බහිසිමට්ඨස්සපි සඨසලාභො දාතබ්බො” කි එවමාදිකමිපි න කත්තබ්බමෙව.

තිව්ධම්මිති පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිව්ධම්මිපි. සොධෙත්වා පබ්බාජෙථාති හබ්බෙ ආචාරකුලපුත්තෙ උපපරික්ඛිත්වා පබ්බාජෙථ. භස්සෙ මත්තං ජානිත්වාති වචනෙ පමාණං ඤත්වා. දසකථාවත්ථු නාම අප්පිච්ඡාකථා සන්තුට්ඨිකථා පටිවෙකකථා අසංසග්ගකථා වීරියාරම්භකථා සීලකථා සමාධිකථා පඤ්ඤාකථා විමුත්තිකථා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනකථාති.

විග්ගහසංවත්තනිකං වචනං විග්ගාහිකං. චතුරාරක්ඛං අභාපෙන්නාති බුද්ධානුස්සති මෙත්තා අසුභං මරණානුස්සතීති ඉමං චතුරාරක්ඛං අභාපෙන්නා. දන්තකට්ඨබාදනවත්තං ආචික්ඛිතබ්බන්ති එත්ථ ඉදං දන්තකට්ඨබාදනවත්තං — යො දෙවසිකං සඨසමජ්ඣෙ ඔසරති, තෙන සාමණෙරාදීහි ආහරිත්වා භික්ඛුනං යථාසුඛං භුඤ්ජන්ත්වාය දන්තකට්ඨමාලකෙ නික්ඛිත්තෙසු දන්තකට්ඨෙසු දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බං. යො පන දෙවසිකං න ඔසරති, පධානසරෙ වසිත්වා ධම්මස්සවනෙ වා උපොසථග්ගෙ වා දිස්සති, තෙන පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා වත්තාරි පඤ්ච දන්තකට්ඨාති අත්තනො වසනට්ඨානෙ යපෙත්වා බාදිතබ්බාති. තෙසු බීණෙසු සචෙ පුනපි දන්තකට්ඨමාලකෙ බහුනි භොන්තියෙව, පුනපි ආහරිත්වා බාදිතබ්බාති. යදි පන පමාණං අසල්ලක්ඛෙත්වා ආහරති, තෙසු අබීණෙසුයෙව මාලකෙ බීයති, තතො කෙවි ථෙරා “යෙහි ගහිතාති, තෙ පටිහරන්තු” කි වදෙය්‍යුං, කෙවි “බාදන්තු, පුන සාමණෙරා ආහරිස්සන්ති” කි, තස්මා විවාදපරිහාරත්ථං පමාණං සල්ලක්ඛෙතබ්බං, ගහණෙ පන දොසො නත්ථි. මග්ගං ගච්ඡන්තෙනපි එකං වා ද්වෙ වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බන්ති. භික්ඛාචාරවත්තං පිණ්ඩපාතිකවත්තෙ ආවිහවිස්සති.

අන්තොගාමෙ...පෙ.... න කට්ඨෙතබ්බාති එත්ථ චතුසු පටිවයෙසු වීචරෙ ව පිණ්ඩපාතෙ ව විඤ්ඤත්තිපි න වට්ටති නිමිත්තොභාසපරිකථාපි. සෙනාසනෙ විඤ්ඤත්තිමෙව න වට්ටති, සෙසානි තීණි වට්ටන්ති. ගීලානපටිවයෙ සබ්බම්මිපි වට්ටති. එවං සන්තෙපි ආජීවං සොධෙත්තෙහි භික්ඛුහි සුට්ඨු රක්ඛිතබ්බාති. ඉමිනා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං දස්සිතං. රක්ඛිතින්ද්‍රියෙහි හවිතබ්බන්ති ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං. බන්ධකවත්තඤ්ච සෙබ්බවත්තඤ්ච පූරෙතබ්බන්ති පාතිමොක්ඛසංවරසීලං. පටිවයසන්නිස්සිතසීලං පන තිහිපි සාමත්ථියතො දස්සිතං. ඉති චතුපාරිසුද්ධිසීලපටිසංයුත්තා එවරුපා නිය්‍යානිකකථා බහුකාපි වත්තබ්බාති අධිප්පායො.

ඉමස්මිං. වස්සුපනායිකවිසයෙ තෙසු තෙසු නගරෙසු තස්මිං තස්මිං රාජකාලෙ අපරියන්තා විවාදකථා භොති. කථං? වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 186) “තෙන ඛො පන සමයෙන රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො වස්සං උක්කඨිඝ්ඤාකාමො භික්ඛුනං සන්තිකෙ දුතං පාහෙසි ‘යදි පනායා ආගමෙ ජුණ්හෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යු’න්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං, ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රාජුනං අනුවත්තිතු’”න්ති වචනං නිස්සාය භගවතා අධිමාසං පඤ්ඤත්තන්ති මඤ්ඤමානා වෙදසමයෙන සංසන්දිත්වා ගය්හමානා අනෙකවිහිතං විවාදං කරොන්ති. වෙදසමයෙ කිර ද්වෙ අධිමාසානි යාවාධිමාසඤ්ච පත්තාධිමාසඤ්ච. තත්ථ කලියුගගණනෙ එකුනවිසතිගණනෙන භාජිතෙ ද්වෙපඤ්චට්ඨදසතෙරසසොළසට්ඨාරසවසෙන සත්තධා සෙසො භොති, තෙසං වසෙන වම්මාධිමාස පඤ්චාධිමාස පස්වාධිමාස දසාධිමාස තෙරසාධිමාස සොළසාධිමාස අට්ඨාරසාධිමාසානි වොහරන්ති. අට්ඨාරසාධිමාසං පන අවසානාධිමාසන්තිපි වොහරන්ති. තෙසු පසුසොළසානි අපත්තෙයෙව අධිමාසපතනකලියුගෙ සංවච්ඡරමාසාදිවිසමහයෙන යාවිත්වා මාසස්ස ආකඨිඝ්ඤාකාමො යාවාධිමාසන්ති වොහරන්ති, සෙසානි පන පඤ්චමත්තෙයෙව අධිමාසපතනකලියුගෙ මාසස්ස ආකඨිඝ්ඤාකාමො පත්තාධිමාසන්ති. තත්ත්වං යාවාධිමාසලක්ඛණං – තථතො අජානන්තා පාළියා සංසන්දිත්වා බිම්බිසාරරඤ්ඤා භගවතො යාවිතාධිමාසත්තා යාවාධිමාසං නාම භවති, තස්මා ද්විසු එව යාවාධිමාසෙසු දිවසෙන සහ මාසො ආකඨිඝ්ඤාකාමො, න ඉතරෙසුනි වදන්ති, අඤ්ඤෙ පන පඤ්චසු පත්තාධිමාසෙසු එව සහ දිවසෙන මාසො ආකඨිඝ්ඤාකාමො, න යාවාධිමාසෙසුනි.

අපරෙ පන – “ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, වස්සුපනායිකා පුරිමිකා පච්ඡිමිකානි, අපරජ්ජුගතාය ආසාළ්භියා පුරිමිකා උපගන්තබ්බා, මාසගතාය ආසාළ්භියා පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බා”ති තස්මිංයෙව වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 184) ආගතාය පාළියා අත්ථං අයොනියො ගහෙත්වා තිට්ඨකක්ඛන්තයොගෙ එව වස්සුපගමනං භගවතා අනුඤ්ඤානං, තස්මා ආසාළ්භිපුණ්ණමාය අනන්තරභූතො පාටිපදදිවසො පුණ්ණානිටියා ව යුත්තො භොතු, පුබ්බාසාළ්භඋත්තරාසාළ්භසඨ්ඨාතෙසු ද්විසු නක්ඛන්තෙසු එකෙකෙන යුත්තො ව, එවංභූතො කාලො යදි විනා දිවසෙන මාසකඨිඝ්ඤාකාමො සම්පජ්ජති, තථා ව සති මාසමත්තාකඨිඝ්ඤාකාමො කාතබ්බං, යදි න සම්පජ්ජති, සහ දිවසෙන මාසාකඨිඝ්ඤාකාමො, අයං පිටකෙන ව වෙදෙන ව අනුලොමො විනිච්ඡයොති වදන්ති.

තත්ත්වපොකෙ වදන්ති – “මා ඉති වන්දො වුව්චති තස්ස ගතියා දිවසස්ස මිනිතබ්බතො, සො එත්ථ සබ්බකලාපාරිපුරියා පුණ්ණොති පුණ්ණමා”තිආදිනා විනයත්ථමඤ්ඤාසාදිසු (කඨිබ්. අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා) ආගමනතො පුණ්ණානිටියොගොපි පුණ්ණමියා එව ඉච්ඡිතබ්බො, න පාටිපදෙ, තථා නක්ඛන්තයොගොපි ආසාළ්භිසුක්කපක්ඛස්ස පන්තරසෙ උපොසථෙ

“උත්තරාසාළ්භනක්ඛත්තෙ, එවං ධාතු පතිට්ඨිතා”ති මහාවංසෙ වචනතොති. තත්ථ පුරිමා වදන්ති – එවං සන්තෙ උපොසථදිවසෙයෙව චන්දග්ගාහො ව සුරියග්ගාහො ව භවෙය්‍ය, ඉදානි පන කාලපක්ඛපාටිපදාදිසුයෙව චන්දග්ගාහො, සුක්කපක්ඛපාටිපදාදිසුයෙව සුරියග්ගාහො පඤ්ඤායති, තස්මා පාටිපදෙයෙව තිට්ඨනක්ඛත්තයොගො ඉච්ඡිතබ්බොති. පච්ඡිමාපි වදන්ති – තුමහාදිසානං වාදිනං වචනෙන පුබ්බෙ ආකඨසීතබ්බදිවසානං අනාකඨසීතත්තා දිවසපුඤ්ජභාවෙන එවං හොති, සච්චතො පන උපොසථදිවසෙයෙව චන්දග්ගාහො සුරියග්ගාහො ව ඉච්ඡිතබ්බොති. හොතු, යථා ඉච්ඡං, තථා වදං, එවං භූතපුබ්බො සාට්ඨකථෙ තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ අත්ථිති? අත්ථි. ගන්ධාරජාතකෙ (ජා. අට්ඨ. 3.7.75 ගන්ධාරජාතකවණ්ණනා) හි උපොසථදිවසෙ චන්දග්ගාහො ද්වික්ඛත්තුං ආගතො. තඤ්චි ජාතකං තිසු පිටකෙසු සුත්තපරියාපන්නං, පඤ්චසු නිකායෙසු බුද්දකනිකායපරියාපන්නං, නවසු සාසනඨගෙසු ජාතකපරියාපන්නන්ති. එවං චුත්තෙ පුරිමකා පටිච්චනං දාතුං න සක්කුණෙය්‍යුන්ති.

අමෙකච්චෙ “පිටකත්තයෙ අධිකමාසායෙව සන්ති, න අධිකදිවසා සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.404) ‘යං පන චුත්තං තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු අට්ඨාරසන්නංයෙව වස්සානං අධිකමාසෙ ගහෙත්වා ගණිතත්තා සෙසවස්සද්වයස්සපි අධිකානි දිවසානි හොත්තෙව, තානි අධිකදිවසානි සන්ධාය නික්කඨ්ඛා හුත්වාති චුත්තන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. න හි ද්විසු වස්සෙසු අධිකදිවසා නාම විසුං උපලබ්භන්ති තතියෙ වස්සෙ වස්සුක්කඨ්ඨනවසෙන අධිකමාසෙ පරිච්චත්තෙයෙව අධිකමාසසම්භවතො, තස්මා ද්විසු වස්සෙසු අතිරෙකදිවසා නාම විසුං න සම්භවන්ති’ති වචනතො”ති වදන්ති. අථඤ්ඤෙ වදන්ති – පිටකත්තයෙ අධිකදිවසානි ආගතා අත්ථි වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 404) “අවසෙසානං ද්වින්නං වස්සානං අධිකදිවසානි හොත්තෙව, තස්මා නික්කඨ්ඛා හුත්වා උපසම්පාදෙන්ති”ති වචනතොති. ඉතො පරම්පි විවිධෙන ආකාරෙන කථෙන්නි. සුද්ධවෙදිකාපි එවං වදන්ති, විනයධරා භික්ඛු විනයසමයවසෙන වදන්ති. අම්භාකං පන වෙදසමයෙ හත්ථගතගණනවසෙනෙව ජානිතබ්බන්ති අලමතිපපඤ්චෙන. අත්ථිකෙහි තිවස්සාධිකසහස්සකලියුගෙ ධම්මරාජෙන පුච්ඡිතත්තා කතං අධිමාසපකරණං ඔලොකෙත්වා ජානිතබ්බං.

ඉධ පන අධිප්පෙතවිනිවිජයමෙව කථයාම. පටිමදුතියවාදෙසු න බිම්බිසාරරාජා භගවත්තං අධිමාසපඤ්ඤාපනං යාවති, න ව භගවා පඤ්ඤාපෙති, න “තස්මිං වස්සෙ ඉදං නාම අධිමාසං හොති”ති වා “මාසමත්තං වා සහදිවසං වා ආකඨසීතබ්බ”න්ති වා පාළියං අට්ඨකථාටිකාසු ව අත්ථි, රාජා පන උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය වෙදසමයෙ වස්සුක්කඨ්ඨනසම්භවතො භික්ඛුනං පටිමආසාළ්භමාසෙ වස්සං අනුපගන්ත්වා දුතියආසාළ්භමාසෙ උපගමනත්ථං

“යදි පනායා ආගමෙ ජුණ්භෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍ය” න්ති දුතං පාහෙසි. යදි පන උපගච්ඡෙය්‍යං, සාධු වතාති සම්බන්ධිතබ්බං. භික්ඛු පන රඤ්ඤො පහිතසාසනං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා පන වස්සුක්කඨ්ඨනෙ භික්ඛුනං ගුණපරිහානියා අභාවතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රාජුනං අනුවත්තිතු” න්ති (මහාව. 186) අවොච. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 185) “අනුජානාමි භික්ඛවෙ රාජුනං අනුවත්තිතුන්ති එත්ථ වස්සුක්කඨ්ඨනභික්ඛුනං කාවි පරිහානි නාම නත්ථිතිඅනුවත්තිතුං අනුඤ්ඤාත” න්ති. විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.185) චුත්තං “පරිහානීති ගුණපරිහානී” ති, තස්මා යාවාධිමාසො වා හොතු පත්තාධිමාසො වා, යස්මිං යස්මිං කාලෙ අනුවත්තනෙන භික්ඛුනං සීලාදිගුණමිපි පරිහානි නත්ථි, තස්මිං තස්මිං කාලෙ අනුවත්තිතබ්බං.

කථං පන අනුවත්තිතබ්බං, කථං න අනුවත්තිතබ්බං? යදි අනුවත්තන්තෙ පුබ්බෙ උපචුත්ථදිවසතො ඉදානි උපවසිතබ්බඋපොසථදිවසො වාතුද්දසො වා පන්තරසො වා හොති, තථා සති අනුවත්තිතබ්බං. යදි පන තෙරසමො වා සොළසමො වා හොති, න අනුවත්තිතබ්බං. අනුවත්තන්තො හි අනුපොසථෙ උපොසථකතො හොති, තතො “න, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” ති (මහාව. 183) චුත්තදුක්කට්ඨං ආපජ්ජති, තස්මා සීලගුණපරිහානිසම්භවතො න අනුවත්තිතබ්බං. චුත්තඤ්චි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.240) “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රාජුනං අනුවත්තිතුන්ති වචනතො පනෙත්ථ ලොකියානං තිථිං අනුවත්තන්තෙහිපි අත්තතො උපොසථක්කමෙන වාතුද්දසිං පන්තරසිං වා, පන්තරසිං වාතුද්දසිං වා කරොන්තෙහෙව අනුවත්තිතබ්බං, න පන සොළසමදිවසං වා තෙරසමදිවසං වා උපොසථදිවසං කරොන්තෙහි” ති.

තතියවතුත්ථවාදෙපි “කති වස්සුපනායිකා” ති සංසයන්තානං සංසයවිනොදනත්ථං “ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, වස්සුපනායිකා පුරිමිකා පච්ඡිමිකා” ති (මහාව. 184) භගවා අවොච. තතො තාසං ද්වින්තං වස්සුපනායිකානං උපගමනකාලං දස්සෙතුං “අපරජ්ජුගතාය ආසාළ්භියා පුරිමිකා උපගන්තබ්බා, මාසගතාය ආසාළ්භියා පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බා” ති චුත්තං. තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – ආසාළ්භිපුණ්ණමියා අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පුරිමිකා උපගන්තබ්බා, සාවණුපුණ්ණමියා අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බාති. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 184) “තස්මා ආසාළ්භිපුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ, ආසාළ්භිපුණ්ණමිතො වා අපරාය පුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙයෙව විහාරං පටිජග්ගිත්වා පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙත්වා සබ්බං චෙතියවන්දනාදිසාමිච්ඡිකම්මං නිට්ඨාපෙත්වා ‘ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමි’ ති සකිං වා ද්වත්තික්ඛත්තුං වා වාචං නිව්ඡාරෙත්වා වස්සං උපගන්තබ්බ” න්ති,

සාරත්ථදීපනියමපි (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.184) “අපරජ්ජුති ආසාළ්හිතො අපරං දිනං, පාටිපදන්ති අත්ථො”ති, විමතිවිනොදනියමපි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.184) “අපරස්මිං දිවසෙති දුතියෙ පාටිපදදිවසෙ”ති එවං පාළිඅට්ඨකථාටිකාසු පාටිපදදිවසෙයෙව වස්සුපගමනං වුත්තං, න වුත්තං “අමුකනිථියොගෙ”ති වා “අමුකනක්ඛත්තයොගෙ”ති වා, තස්මා පාටිපදදිවසෙ පාතො අරුණුග්ගමනතො පටියාය සකලදිවසං සකලරත්ති යාව දුතියඅරුණුග්ගමනා යථාරුචිතෙ කාලෙ වස්සං උපගන්තබ්බන්ති දට්ඨබ්බං. තතො එව වස්සුපනායිකකාලෙ පුණ්ණාතිථියා යොගො, උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන යොගො හොතුති වදන්තානං වචනං විනයවිරුද්ධං හොති, තං වචනං ගහෙත්වා පුණ්ණාතිථියොගං උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තයොගඤ්ච ආගමෙත්වා වස්සං උපගන්ත්වාපි තථාගතෙන අපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙති නාමාති දට්ඨබ්බං.

එවං පාළිඅට්ඨකථාටිකාසු ව පුණ්ණාතිථියොගෙ එව වස්සං උපගන්තබ්බං, න එකාය තිථියා යුත්තෙති වා උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තයොගෙයෙව, න සාවණනක්ඛත්තයොගෙති වා අනාගතමෙව ඡායං ගහෙත්වා තථාගතෙන පඤ්ඤත්තං විය පොත්ථකෙසු ලිඛිත්වා කෙහිවි යපිතත්තා සකලං විනයපිටකං අපස්සන්තා වෙදසාමයිකා තං වචනං සද්දහිත්වා වස්සුපගමනකාලෙ පුණ්ණාතිථිඋත්තරාසාළ්හයොගමෙව ගවෙසන්තා මාසදිවසෙන සහ ආකඬ්ඨිතබ්බකාලෙපි මාසමත්තමෙව ආකඬ්ඨන්ති, මාසමත්තමෙව ආකඬ්ඨිතබ්බකාලෙපි සහ දිවසෙන ආකඬ්ඨන්ති, තස්මා එවංවාදිනො හික්ඛු “අපඤ්ඤත්තං තථාගතෙන පඤ්ඤත්තං තථාගතෙනාති දිපෙති”ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජන්ති, තස්මා භගවති ගාරවසහිතා ලජ්ජිනො පණ්ඩිතා එවං න ගණ්හන්ති. තිථිනක්ඛත්තයොගො පන උපොසථදිවසෙයෙව බහුධා පිටකත්තයෙ ආගතො, පොරාණවෙදගන්ථෙසු ව පසංසිතො, කදාචි පන වොහාරකාලො තිථියා නක්ඛත්තෙන ව විසමො හොති, තස්මා තං සමෙතුං අධිමාසපතනකාලෙ මාසමපි දිවසමපි ආකඬ්ඨන්ති, තස්මා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ විසමෙපි ආකඬ්ඨනකාලෙ සමාපෙතබ්බං. එවං සති මාසඋතුසංවච්ඡරානං සමභාවො හොතිති දට්ඨබ්බං.

පඤ්චමජට්ඨවාදෙසු අධිමාසොති අට්ඨාරසවස්සතො අධිකමාසං ගහෙත්වා වුත්තො, තස්මා “අධිකො මාසො අධිමාසො”ති කම්මධාරයසමාසත්තා පුල්ලිඬ්ඨං කත්වා වුත්තො. පුබ්බෙ පන මාසපුඤ්ජතො අධිකසට්ඨො ගහෙත්වා වුත්තො, තස්මා “මාසතො අධිකං අධිමාස”න්ති අබ්‍යයිභාවසමාසත්තා නපුංසකලිඬ්ඨං කත්වා වුත්තං. ඉධ පන “පොරාණකත්ථෙරා එකුනච්ඡතිවස්සං සාමණෙරං නික්ඛමනියපුණ්ණමාසිං අතික්කමම පාටිපදදිවසෙ උපසම්පාදෙන්ති, තං කස්මාති? වුච්චතෙ – එකස්මිං වස්සෙ ඡ වාතුද්දසිකඋපොසථදිවසා හොන්ති, ඉති වීසනියා වස්සෙසු වත්තාරො මාසා පරිභායන්ති, රාජානො තතියෙ තතියෙ වස්සෙ වස්සං උපකඬ්ඨන්ති, ඉති

අට්ඨාරසසු වස්සෙසු ඡ මාසා වධිසින්නි, තතො උපොසථවසෙන පරිභිනෙ වත්තාරො මාසෙ අපනෙත්වා ද්වෙ මාසා අවසෙසා භොන්ති, තෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වා විසති වස්සානි පරිපුණ්ණානි භොන්තිති නික්කඩ්ඛා හුත්වා නික්කමනියපුණ්ණමාසිං අතික්කමම පාටිපදෙ උපසම්පාදෙන්ති”ති අට්ඨකථාවචනෙ (පාවි. අට්ඨ. 404) “නික්කඩ්ඛා හුත්වානි අධිකමාසෙහි සද්ධිං පරිපුණ්ණවිසතිවස්සත්තා නිබ්බෙමතිකා හුත්වා”ති අත්ථො සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.404) වුත්තො.

තත්‍ර නත්‍ර ච “තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු අට්ඨාරසන්නං...පෙ.... වුත්ත”න්ති වුත්තං, තං කථන්ති වොදනං සන්ධාය “යං පන වුත්තං...පෙ.... තං න ගහෙතබ්බ”න්ති කිඤ්චාපි වුත්තං, තථාපි තං ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තවචනං න ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො, තස්මා න ගහෙතබ්බන්ති ආහ “න භී”තිආදි. භි යස්මා න උපලබ්භන්ති, තස්මා න ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. කථං විඤ්ඤායතීති ආහ “තතියෙ”තිආදි. පරිච්චත්තෙයෙව සම්භවතො, අපරිච්චත්තෙ අසම්භවතො න උපලබ්භන්තිති ඛ්‍යතිරෙකවසෙන හෙතුඵලයොජනා. තස්මාතිආදි ලද්ධගුණං.

වජිරබුද්ධිටිකායං පන ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තමෙව ගහෙත්වා වදති. එතානි වචනානි සාමණෙරානං විසතිවස්සපරිපුණ්ණභාවසාධකානියෙව භොන්ති, න අධිමාසපතනවාරෙසු සදිවසමාසාකඩ්ඪිනභාවසාධකානි, තස්මා ඉමානි ආහරිත්වා තං අධිකරණං විනිවිජිතුං න සක්කොන්ති. භික්ඛු පන බහුතං සන්නිපාතෙ කිඤ්චි පාඨං ආහරිත්වා කථෙතුං සමත්ථො සොහතීති කත්වා ඊදිසං පාඨං ආහරන්ති. සුතසන්නිවයපණ්ඩිතා පන ඉච්ඡිතත්ථස්ස අසාධකත්තා එවරූපං න ආහරන්ති. සුද්ධවෙදිකානම්පි වචනෙ විනයධරා විනයමෙව ජානන්ති, න බාහිරසමයං. අයං පන කථා බාහිරසමයෙ පවත්තා, තස්මා විනයධරානං අවිසයොති මඤ්ඤන්තා වදන්ති.

විනයධරා පන එකච්චෙ විනයමෙව ජානන්ති, එකච්චෙ සකලං පිටකත්තයං ජානන්ති, එකච්චෙ සබාහිරසමයං පිටකත්තයං ජානන්ති, තස්මා කථෙතුං සමත්ථභාවොයෙව පමාණං. වෙදිකානම්පි වචනං වෙදප්පකරණාගතමෙව පමාණං. න යං කිඤ්චි හත්ථගතගණනමත්තං, තස්මා යදා පථවිස්සරො රාජා සදිවසං මාසං ආකඩ්ඪිතුකාමො “ජෙට්ඨමාසකාලපක්ඛඋපොසථං පන්නරසියං කරොන්තු”ති යාවිස්සති, තදා “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා”ති වචනතො පන්නරසියං උපොසථකරණෙ දොසො නත්ථී, යදා සුද්ධමාසමෙව ආකඩ්ඪිතුකාමො “වාතුද්දසියං කරොන්තු”ති යාවිස්සති, එවං සති පකතියාපි ජෙට්ඨමාසකාලපක්ඛඋපොසථො වාතුද්දසොයෙවාති කත්වා දොසො නත්ථී, උභයථාපි උපොසථො සුකතොයෙව භොති, තස්මා අනුවත්තිතබ්බො. තතො පරං පට්ඨමාසාඡ්භමාසස්ස පුණ්භපක්ඛෙපි කාලපක්ඛෙපි දුතියාසාඡ්භමාසස්ස පුණ්භපක්ඛෙපි පන්නරසීඋපොසථං කත්වා

පාටිපදදිවසෙ තිටියොගං වා නක්ඛත්තයොගං වා අනොලොකෙත්වා පාතො
අරුණුග්ගමනානන්තරතො පටියාය යාව සුන අරුණුග්ගමනා
සකලදිවසරත්තියං යථාජ්ඣාසයං වස්සං උපගච්ඡන්තො සුපගතොව හොති,
නත්ථි කොච දොසොති දට්ඨබ්බො. භවත්ථෙවං, පාතොව වස්සං
උපගච්ඡන්තො අත්ථිති? අත්ථි. චුත්තඤ්ඤෙන
සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (චූළව. අට්ඨ. 318) “සචෙ පාතොව ගාහිතෙ
සෙනාසනෙ අඤ්ඤො විතක්කචාරිකො භික්ඛු ආගන්ත්වා සෙනාසනං යාවති,
‘ගහිතං, භන්තෙ, සෙනාසනං, වස්සුපගතො සඬ්ඝො, රමණීයො විහාරො,
රුක්ඛමූලාදීසු යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ වසථා’ති වත්තබ්බො”ති.

ඉති විනයසඬ්ගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬිකාරෙ

වස්සුපනායිකවිනිච්ඡයකථාලඬිකාරො නාම

ජබ්බිසතිමො පරිච්ඡෙදො.

පයමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයාලච්ඡාද-ටීකා (දුතියො භාගො)

27. උපජ්ඣායාදිවත්තවිනිච්ඡයකථා

උපජ්ඣායවත්තකථාවණනා

183. එවං වස්සුපනායිකවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි උපජ්ඣායවත්තාදිවත්තකථං කථෙතුං “වත්තන්ති එත්ථා”ති ආදිමාහ. තත්ථ වත්තෙතඛිං පවත්තෙතඛිංනති වත්තං, සද්ධිවිහාරිකාදීහි උපජ්ඣායාදිසු පවත්තෙතඛිං ආහිසමාවාරිකසිලං. තං කතිවිධන්ති ආහ “වත්තං නාමෙතං...පෙ.... බහුවිධ”න්ති. වච්චකුට්ඨවත්තන්ති එත්ථ ඉති-සද්දො ආදායත්ථො. තෙන සද්ධිවිහාරිකවත්තඅන්තෙවාසිකවත්තඅනුමොදනවත්තානි සඨගය්හන්ති. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ තත්ථ අට්ඨකථාසු “චුද්දස ඛන්ධකවත්තානී”ති. වත්තක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 356) ච පාළියං ආගතමෙව, තත්ථ පන ආගන්තුකවත්තතො පට්ඨාය ආගතං, ඉධ උපජ්ඣායවත්තතො. ඉතො අඤ්ඤානිපි පඤ්චසත්තති සෙඛියවත්තානි ද්වෙඅසීති මහාවත්තානි ච වත්තමෙව. තෙසු පන සෙඛියවත්තානි මහාවිහඪගෙ ආගතානි, මහාවත්තානි කම්මක්ඛන්ධකපාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙසු (චූළව. 75 ආදයො), තස්මා ඉධ චුද්දස ඛන්ධකවත්තානියෙව දස්සිතානි. තෙසු උපජ්ඣායවත්තං පට්ඨං දස්සෙත්තො “තත්ථ උපජ්ඣායවත්තං තාව එවං වෙදිතඛිං”න්තයාදිමාහ.

තත්ථ කො උපජ්ඣායො, කෙනට්ඨෙත උපජ්ඣායො, කථං ගහිතො උපජ්ඣායො, කෙන වත්තිතඛිං උපජ්ඣායවත්තං, කතමං තං වත්තන්ති? තත්ථ කො උපජ්ඣායොති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඛයත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන දසවස්සෙන වා අතිරෙකදසවස්සෙන වා උපසම්පාදෙතු”න්ති ආදිවචනතො (මහාව. 76) ඛයත්තිබලසම්පත්තො උපසම්පදතො පට්ඨාය දසවස්සො වා අතිරෙකදසවස්සො වා භික්ඛු උපජ්ඣායො. කෙනට්ඨෙත උපජ්ඣායොති වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායනීති උපජ්ඣායො, සද්ධිවිහාරිකානං චුද්දකං වජ්ජං වා මහන්තං වජ්ජං වා භූසො වින්තෙතීති අත්ථො. කථං ගහිතො හොති උපජ්ඣායොති සද්ධිවිහාරිකෙන එකංසං උත්තරාසඪගං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “උපජ්ඣායො මෙ, හන්තෙ, හොහී”ති තික්ඛන්තුං චුත්තෙ සවෙ උපජ්ඣායො “සාහු”ති වා “ලහු”ති වා “ඔපායික”න්ති වා “පතිරූප”න්ති වා “පාසාදිකෙන සම්පාදෙහී”ති වා ඉමෙසු පඤ්චසු පදෙසු යස්ස කස්සපි පදස්ස වසෙන කායෙන වා වාචාය වා කායවාචාහි වා “ගහිතො තයා උපජ්ඣායො”ති උපජ්ඣායග්ගහණං විඤ්ඤාපෙනි, ගහිතො හොති උපජ්ඣායො. තත්ථ සාහුති සාධු. ලහුති අගරු, සුහරතානි අත්ථො. ඔපායිකන්ති උපායපටිසංයුත්තං, එවං පටිපජ්ජනං නිත්ථරණුපායොති අත්ථො. පතිරූපන්ති සාමිවිකම්මෙදන්ති

අත්ථො. පාසාදිකෙනාති පසාදාවහෙන කායවට්ඨපයොගෙන සම්පාදෙහීති අත්ථො.

කෙන චත්තිතබ්බං උපජ්ඣායචත්තන්ති ගහිතඋපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙන චත්තිතබ්බං. කතමං තං චත්තන්ති ඉදං ආගතමෙව, තත්ථ කාලස්සෙව උට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වාති සවස්ස පච්චුසකාලෙ චඬිකමනත්ථාය වා ධොතපාදපරිහරණත්ථාය වා පටිමුක්කා උපාහනා පාදගතා හොන්ති, තා කාලස්සෙව උට්ඨාය අපනෙත්වා. තාදිසමෙව මුඛධොවනොදකං දාතබ්බන්ති උතුම්පි සරීරසභාවෙ ච එකාකාරෙ තාදිසමෙව දාතබ්බං.

සගුණං කත්වාති උත්තරාසඬිගං සඬිසාට්ඨත්වාති ද්වෙව වීචරානි එකතො කත්වා තා ද්වෙපි සඬිසාට්ඨො දාතබ්බා. සබ්බඤ්ඤි වීචරං සඬිසට්ඨත්තා සඬිසාට්ඨි වුව්චති. තෙන චුත්තං “සඬිසාට්ඨො දාතබ්බා”ති. පදවීතිභාරෙහීති එත්ථ පදං විනිහරති එත්ථාති පදවීතිභාරො, පදවීතිභාරට්ඨානං. දුතවිලම්බිතං අකත්වා සමගමනෙන ද්විත්තං පදානං අන්තරෙ මුට්ඨිරතනමත්තං. පදානං වා විනිහරණං අභිමුඛං හරිත්වා නික්කෙපො පදවීතිභාරොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. න උපජ්ඣායස්ස භණමානස්ස අන්තරන්තරා කථා ඔපාතෙතබ්බාති අන්තරසරෙ වා අඤ්ඤා වා භණමානස්ස අනිට්ඨිතෙ තස්ස වචනෙ අඤ්ඤා කථා න සමුට්ඨාපෙතබ්බා. ඉතො පට්ඨායාති “න උපජ්ඣායස්ස භණමානස්සා”ති එත්ථ න-කාරතො පට්ඨාය. තෙන නාතිදුරෙතිආදීසු න-කාරපට්ඨිද්ධෙසු ආපත්ති නත්ථිති දස්සෙති. සබ්බත්ථ දුක්කට්ඨාපත්තීති ආපදාඋමමත්තබ්බත්තවිත්තවෙදනාට්ඨතාදිහි විනා පණ්ණත්තිං අජානිත්වාපි වදන්තස්ස ගිලානස්ස ච දුක්කට්ඨෙව. ආපදාසු හි අන්තරන්තරා කථා චත්තුං වට්ඨති, එවමඤ්ඤෙසු න-කාරපට්ඨිද්ධෙසු ඊදිසෙසු, ඉතරෙසු පන ගිලානොපි න මුව්චති. සබ්බත්ථ දුක්කට්ඨාපත්ති වෙදිතබ්බාති “ඊදිසෙසු ගිලානොපි න මුව්චති”ති දස්සනත්ථං චුත්තං. අඤ්ඤම්පි හි යථාචුත්තං උපජ්ඣායචත්තං අනාදරියෙන අකරොන්තස්ස අගිලානස්ස චත්තභෙදෙ සබ්බත්ථ දුක්කට්ඨෙව, තෙනෙව චක්ඛති “අගිලානෙන හි සද්ධිවිහාරිකෙන සට්ඨිවස්සෙනපි සබ්බං උපජ්ඣායචත්තං කාතබ්බං, අනාදරියෙන අකරොන්තස්ස චත්තභෙදෙ දුක්කට්ඨං. න-කාරපට්ඨසංයුත්තෙසු පන පදෙසු ගිලානස්සපි පටික්ඛිත්තකිරියං කරොන්තස්ස දුක්කට්ඨෙවා”ති. ආපත්තිසාමන්තා භණමානොති පදසොධම්ම(පාවි. 44 ආදයො)- දුට්ඨුල්ලාදිවසෙන (පාරා. 283) ආපත්තියා ආසන්නවාචං භණමානො. ආපත්තියා ආසන්නවාචන්ති ච ආපත්තිජනකමෙව වචනං සන්ධාය වදති. යාය හි වාචාය ආපත්තිං ආපජ්ජති, සා වාචා ආපත්තියා ආසන්නාති වුව්චති.

විවරෙන පත්තං වෙයෙත්වාති එත්ථ “උත්තරාසඬගස්ස එකෙන කණ්ණෙන වෙයෙත්වා”ති ගණ්ඨපදෙසු වුත්තං. හෙට්ඨාපීයං වා පරාමසිත්වාති ඉදං පුබ්බෙ තත්ථ යපිතපත්තාදිනා අසඬසට්ඨනත්ථාය වුත්තං. චක්ඛුනා ඔලොකෙත්වාපි අඤ්ඤෙසං අභාවං ඤත්වාපි යපෙනුං වට්ටති එව. චතුරඬගුලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වාති කණ්ණං චතුරඬගුලප්පමාණං අතිරෙකං කත්වා එවං විවරං සඬසරිතබ්බං. ඔහොගෙ කායබන්ධනං කාතබ්බන්ති කායබන්ධනං සඬසරිත්වා විවරහොගෙ පක්ඛිපිත්වා යපෙනබ්බං. සචෙ පිණ්ඩපාතො හොතීති එත්ථ යො ගාමෙයෙව වා අන්තරසරෙ වා පටික්කමනෙ වා භුඤ්ජිත්වා ආගච්ඡති, පිණ්ඩං වා න ලහති, තස්ස පිණ්ඩපාතො න හොති, ගාමෙ අභුත්තස්ස පන ලද්ධභික්ඛස්ස වා හොති, තස්මා “සචෙ පිණ්ඩපාතො හොතී”තිආදි වුත්තං. තත්ථ ගාමෙති ගාමපරියාපන්නෙ තාදිසෙ කිස්මිඤ්චි පදෙසෙ. අන්තරසරෙති අත්තොගෙහෙ. පටික්කමනෙති ආසනසාලායං. සචෙපි තස්ස න හොති, භුඤ්ජිතුකාමො ච හොති, උදකං දත්වා අත්තනා ලද්ධතොපි පිණ්ඩපාතො උපනෙතබ්බො. තික්ඛත්තුං පාතීයෙන පුච්ඡිතබ්බොති සම්බන්ධො, ආදිමහි මජ්ඣෙ අත්තෙති එවං තික්ඛත්තුං පුච්ඡිතබ්බොති අත්ථො. උපකට්ඨොති ආසන්නො. ධොතවාලිකායාති උදකෙන ගතට්ඨානෙ නිරජාය පරිසුද්ධවාලිකාය.

නිද්ධුමෙති ජන්තාසරෙ ජලමානඅග්ගිධුමරහිතෙ. ජන්තාසරඤ්චි නාම හිමපාතබහුකෙසු දෙසෙසු තප්පච්චයරොගපිළාදිනිවාරණත්ථං සරිරසෙදතාපනට්ඨානං. තත්ථ කිර අත්ඨකාරපට්ච්ඡන්නතාය බහුපි එකතො පටිසිත්වා විවරං නික්ඛිපිත්වා අග්ගිතාපපරිහාරාය මත්තිකාය මුඛං ලිම්පිත්වා සරිරං යාවදත්ථං සෙදෙත්වා වුණ්ණාදිහි උබ්බට්ටෙත්වා නභායන්ති. තෙනෙව පාළියං (මහාව. 66) “වුණ්ණං සන්නෙතබ්බ”න්තිආදි වුත්තං. සචෙ උස්සහතීති සචෙ පහොති. වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “කෙනචි ගෙලඤ්ඤෙන අනභිභූතො හොතී”ති. අපට්ඨංසන්නෙතාති භූමියං අපට්ඨංසන්නෙන. කවාට්ඨියන්ති කවාට්ඨියඤ්ච පිට්ඨසඬසාතඤ්ච අච්ඡුපන්නෙන. සන්නානකන්ති යං කිඤ්චි කීටකුලාවකමක්කටකසුත්තාදි. උල්ලොකා පයමං ඔහාරෙතබ්බන්ති උල්ලොකතො පයමං උල්ලොකං ආදිං කත්වා අවහරිතබ්බන්ති අත්ථො. උල්ලොකන්ති ච උද්ධං ඔලොකනට්ඨානං, උපරිභාගන්ති අත්ථො. ආලොකසන්ධිකණ්ණභාගාති ආලොකසන්ධිභාගා ච කණ්ණභාගා ච, අබ්හන්තරබාහිරවාතපානකවාටකානි ච ගබ්භස්ස ච චත්තාරො කොණා සම්මජ්ජිතබ්බොති අත්ථො.

අඤ්ඤත්ථ නෙතබ්බොති යත්ථ විහාරතො සාසනෙ අනභිරති උප්පන්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ කල්‍යාණමිත්තාදිසම්පත්තියුත්තට්ඨානෙ නෙතබ්බො. න ච අච්ඡන්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතබ්බන්ති රජිතවිවරතො යාව අප්පමත්තකමපි

රජනං ගලිති, න තාව පක්කමිතබ්බං. න උපජ්ඣායං අනාපූච්ඡා එකච්චස්ස පත්තො දාතබ්බොතිආදි සබ්බං උපජ්ඣායස්ස විසභාගපුග්ගලානං වසෙන කලීතං. එත්ථ ච විසභාගපුග්ගලානන්ති ලජ්ජිතො චා අලජ්ජිතො චා උපජ්ඣායස්ස අවච්ඡිකාමෙ සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන උපජ්ඣායො අලජ්ජි ඔවාදමිපි න ගණ්හාති, ලජ්ජිතො ච එතස්ස විසභාගා හොන්ති, තත්ථ උපජ්ඣායං විහාය ලජ්ජිහෙව සද්ධිං ආමිසාදිපරිභොගො කාතබ්බො. උපජ්ඣායාදිභාවො හෙත්ථ නප්පමාණන්ති දට්ඨබ්බං. පරිචෙණං ගන්ත්වාති උපජ්ඣායස්ස පරිචෙණං ගන්ත්වා. සුසානන්ති ඉදං උපලක්ඛණං. උපචාරසීමතො බහි ගන්තුකාමෙන අනාපූච්ඡා ගන්තුං න වට්ටති. වුට්ඨානමස්ස ආගමෙතබ්බන්ති ගෙලඤ්ඤතො වුට්ඨානං අස්ස ආගමෙතබ්බං.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආචරියවත්තකථාවණ්ණනා

184. ආචරියවත්තකථායං කො ආචරියො, කෙනට්ඨෙන ආචරියො, කතිවිධො ආචරියො, කථං ගහිතො ආචරියො, කෙන වත්තිතබ්බං ආචරියවත්තං, කතමං තං වත්තන්ති? තත්ථ කො ආචරියොති “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, දසවස්සං නිස්සාය වත්ථුං දසවස්සෙන නිස්සයං දාතු”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 77) ඛ්‍යන්තිබලසම්පන්නො දසවස්සො චා අතිරෙකදසවස්සො චා හික්ඛු ආචරියො. කෙනට්ඨෙන ආචරියොති අන්තෙවාසිකෙන ආභුසො වරිතබ්බොති ආචරියො, උපට්ඨාතබ්බොති අත්ථො. කතිවිධො ආචරියොති නිස්සයාවරියපබ්බජ්ජාවරියඋපසම්පදාවරියධම්මාවරියවසෙන වතුබ්බිධො. තත්ථ නිස්සයං ගහෙත්වා තං නිස්සාය වත්ථබ්බො නිස්සයාවරියො. පබ්බජිතකාලෙ සික්ඛිතබ්බසික්ඛාපකො පබ්බජ්ජාවරියො. උපසම්පදකාලෙ කම්මවාචානුස්සාවකො උපසම්පදාවරියො. බුද්ධවචනසික්ඛාපකො ධම්මාවරියො නාම. කථං ගහිතො හොති ආචරියොති අන්තෙවාසිකෙන එකංසං උත්තරාසඬ්ඨං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “ආචරියො මෙ, හන්තෙ, හොහි, ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමි”ති තික්ඛත්තුං වුත්තෙ ආචරියො “සාහු”ති චා “ලහු”ති චා “ඔපාසික”න්ති චා “පතිරූප”න්ති චා “පාසාදිකෙන සම්පාදෙහි”ති චා කායෙන විඤ්ඤාපෙති, වාචාය විඤ්ඤාපෙති, කායවාචාහි විඤ්ඤාපෙති, ගහිතො හොති ආචරියො.

කෙන වත්තිතබ්බං ආචරියවත්තන්ති අන්තෙවාසිකෙන වත්තිතබ්බං ආචරියවත්තං. ඛ්‍යන්තෙන හික්ඛුනා පඤ්ච වස්සානි නිස්සාය වත්ථබ්බං, අඛ්‍යන්තෙන යාවජීවං. එත්ථ සවායං හික්ඛු වුඬ්ඨතරං ආචරියං න ලහති, උපසම්පදාය සට්ඨිවස්සො චා සත්තතිවස්සො චා හොති, නවකතරස්සපි

බ්‍යත්තස්ස සන්තිකෙ උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “ආවරියො මෙ, ආවුසො, හොහි, ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමි”ති එවං තික්ඛන්තුං වත්වා නිස්සයො ගහෙතබ්බො. ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡන්තෙනපි උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමි ආවරියා”ති වත්තබ්බං. එස නයො සබ්බආපුච්ඡනෙසු. කතමං තං වත්තන්ති එත්ථ උපජ්ඣායවත්තතො අඤ්ඤං නත්ථිති ආහ “ඉදමෙව ව...පෙ.... ආවරියවත්තන්ති වුවච්ඡි”ති. නනු උපජ්ඣාවරියා භින්නපදත්ථා, අථ කස්මා ඉදමෙව “ආවරියවත්ත”න්ති වුවච්ඡිති ආහ “ආවරියස්ස කත්තබ්බත්තා”ති. යථා එකොපි භික්ඛු මාතුභාතාභූතත්තා “මාතුලො”ති ව ධම්මෙ සික්ඛාපකත්තා “ආවරියො”ති ව වුවච්ඡිති, එවං එකමෙව වත්තං උපජ්ඣායස්ස කත්තබ්බත්තා “උපජ්ඣායවත්ත”න්ති ව ආවරියස්ස කත්තබ්බත්තා “ආවරියවත්ත”න්ති ව වුවච්ඡිති අධිජ්ජායො. එවං සන්තෙපි නාමෙ භින්නෙ අත්ථො භින්නො සියාති ආහ “නාමමත්තමෙව හෙත්ථ නාන”න්ති. යථා “ඉන්දො සක්කො”තිආදියු නාමමත්තමෙව භින්නං, න අත්ථො, එවමෙත්ථාපිති දට්ඨබ්බොති.

ඉදානි තස්මිං වත්තෙ සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකානං වසෙන ලබ්භමානං කඤ්චි විසෙසං දස්සෙන්නො “තත්ථ යාව වීවරරජන”න්ත්‍යාදිමාහ. තතො උපජ්ඣායාවරියානං වසෙන විසෙසං දස්සෙතුං “උපජ්ඣායො”ත්‍යාදිමාහ. තෙසු වත්තං සාදියන්තෙසු ආපත්ති, අසාදියන්තෙසු අනාපත්ති, තෙසු අජානන්තෙසු, එකස්ස භාරකරණෙපි අනාපත්තීති අයමෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො. ඉදානි අන්තෙවාසිකවිසෙසවසෙන ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “එත්ථ වා”තිආදි.

ආවරියවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සද්ධිවිහාරිකවත්තකථාවණ්ණනා

සද්ධිවිහාරිකවත්තෙ කො සද්ධිවිහාරිකො, කෙනට්ඨෙන සද්ධිවිහාරිකො, කෙන වත්තිතබ්බං සද්ධිවිහාරිකවත්තං, කතමං තං වත්තන්ති? තත්ථ කො සද්ධිවිහාරිකොති උපසම්පන්නො වා හොතු සාමණෙරො වා, යො උපජ්ඣං ගණ්හාති, යො සද්ධිවිහාරිකො නාම. කෙනට්ඨෙන සද්ධිවිහාරිකොති උපජ්ඣායෙන සද්ධිං විහාරො එතස්ස අත්ථිති සද්ධිවිහාරිකොති අත්ථෙන. කෙන වත්තිතබ්බං සද්ධිවිහාරිකවත්තන්ති උපජ්ඣායෙන වත්තිතබ්බං. තෙන වුත්තං වත්තක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 378) “තෙන හි, භික්ඛවෙ, උපජ්ඣායානං සද්ධිවිහාරිකෙසු වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමි, යථා උපජ්ඣායෙහි සද්ධිවිහාරිකෙසු වත්තිතබ්බං”න්ති. කතමං තං වත්තන්ති ඉදානි පකරණාගතං. ඉමස්මිං පන පකරණෙ සඨ්ඛෙපරුචිත්තා, ආවරියසද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකවත්තානඤ්ච

සමානත්තා ද්වෙපි එකතො චුත්තා, තථාපි චත්තක්ඛන්ධකෙ විසුං විසුං ආගතත්තා විසුං විසුංයෙව කථයාම.

සඬගහෙතඛ්ඛො අනුග්ගහෙතඛ්ඛොති උද්දෙසාදිහිස්ස සඬගහො ව අනුග්ගහො ව කාතඛ්ඛො. තත්ථ උද්දෙසොති පාළිවචනං. පරිපුච්ඡාති පාළියා අත්ථවණ්ණනා. ඔවාදොති අනොතිණ්ණෙ චත්ථුස්මිං “ඉදං කරොහි, ඉදං මා කරිත්ථා”ති වචනං. අනුසාසනීති ඔතිණ්ණෙ චත්ථුස්මිං. අපිව ඔතිණ්ණෙ වා අනොතිණ්ණෙ වා පයමං වචනං ඔවාදො, පුනස්පුනං වචනං අනුසාසනීති දට්ඨබ්බං. සචෙ උපජ්ඣායස්ස පත්තො හොතීති සචෙ අතිරෙකපත්තො හොති. එස නයො සබ්බත්ථ. පරික්ඛාරොති අඤ්ඤාපි සමණපරික්ඛාරො. ඉධ උස්සුක්කං නාම ධම්මියෙන නයෙන උප්පජ්ජමානඋපායපරියෙසනං. ඉතො පරං දන්තකට්ඨදානං ආදිං කත්වා ආවමනකුම්භියා උදකසිඤ්චනපරියොසානං චත්තං ගිලානස්සෙව සද්ධිවිහාරිකස්ස කාතඛ්ඛං. අනභිරතිවූපකාසනාදි පන අගිලානස්සපි කත්තඛ්ඛමෙව. චීවරං රජන්තෙනාති “එවං රජෙය්‍යාසී”ති උපජ්ඣායතො උපායං සුත්වා රජන්තෙන. සෙසං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං. සඬගහෙතඛ්ඛො අනුග්ගහෙතඛ්ඛොතිආදීසු අනාදරියං පටිච්ච ධම්මාමිසෙහි අසඬගණ්හන්තානං ආවරියුපජ්ඣායානං දුක්කටං චත්තහෙදත්තා. තෙනෙව පරිවාරෙපි (පරි. 322) “න දෙන්තො ආපජ්ජති”ති චුත්තං. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

සද්ධිවිහාරිකචත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අන්තෙවාසිකචත්තකථාවණ්ණනා

අන්තෙවාසිකචත්තෙ කො අන්තෙවාසිකො, කෙනට්ඨෙන අන්තෙවාසිකො, කතිවිධා අන්තෙවාසිකා, කෙන චත්තිතඛ්ඛං අන්තෙවාසිකචත්තං, කතමං තං චත්තන්ති? තත්ථ කො අන්තෙවාසිකොති උපසම්පන්නො වා හොතු සාමණෙරො වා, යො ආවරියස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගණ්හාති, යො වා ආවරියස්ස ඔවාදං ගහෙත්වා පබ්බජති, යො වා තෙනානුස්සාවිතො හුත්වා උපසම්පජ්ජති, යො වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං පරියාපුණාති, සො සබ්බො අන්තෙවාසිකොති වෙදිතඛ්ඛො. තත්ථ පයමො නිස්සයන්තෙවාසිකො නාම, දුතියො පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකො නාම, තතියො උපසම්පදන්තෙවාසිකො නාම, චතුත්ථො ධම්මන්තෙවාසිකො නාම. අඤ්ඤත්ථ පන සිප්පන්තෙවාසිකොපි ආගතො, සො ඉධ නාධිප්පෙනො. කෙනට්ඨෙන අන්තෙවාසිකොති අන්තෙ වසතීති අන්තෙවාසිකො අලුත්තසමාසවසෙන. කතිවිධා අන්තෙවාසිකාති යථාචුත්තනායෙන චතුබ්බිධා අන්තෙවාසිකා.

තෙන වත්තිතබ්බං අන්තෙවාසිකවත්තන්ති චතුර්ථිකෙහි ආචරියෙහි අන්තෙවාසිකෙසු වත්තිතබ්බං. යථා වත්තක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 382) “තෙන හි, භික්ඛවෙ, ආචරියානං අන්තෙවාසිකෙසු වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමි, යථා ආචරියෙහි අන්තෙවාසිකෙසු වත්තිතබ්බං”න්ති. කතමං තං වත්තන්ති යං භගවතා වත්තක්ඛන්ධකෙ වුත්තං, ඉධ ව සඬබ්බෙපෙන දස්සිතං, තං වත්තන්ති. ඉධ පන අත්ථො සද්ධිවිහාරිකවත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – එතෙසු පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකො ව උපසම්පදන්තෙවාසිකො ව ආචරියස්ස යාවජ්චං භාරො, නිස්සයන්තෙවාසිකො ව ධම්මන්තෙවාසිකො ව යාව සම්පෙ වසන්ති, තාවදෙව, තස්මා ආචරියෙහිපි තෙසු සම්මා වත්තිතබ්බං. ආචරියන්තෙවාසිකෙසු හි යො යො න සම්මා වත්තති, තස්ස තස්ස ආපත්ති වෙදිතබ්බො.

අන්තෙවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා

185. ආගන්තුකවත්තෙ ආගච්ඡතිති ආගන්තුකො, තෙන වත්තිතබ්බන්ති ආගන්තුකවත්තං. “ඉදානි ආරාමං පටිසිස්සාමි”ති ඉමිනා උපචාරසීමාසම්පං දස්සෙති, තස්මා උපචාරසීමාසම්පං පත්වා උපාහනාඔමුඤ්ඤවාදි සබ්බං කාතබ්බං. ගහෙත්වාති උපාහනදණ්ඩකෙන ගහෙත්වා. උපාහනපුඤ්ජනවොළකං පුච්ඡිත්වා උපාහනා පුඤ්ජිතබ්බාති “කතරස්මිං යාතෙ උපාහනපුඤ්ජනවොළකං”න්ති ආවාසිකෙ භික්ඛු පුච්ඡිත්වා. පත්ථරිතබ්බන්ති සුක්ඛාපනත්ථාය ආතපෙ පත්ථරිතබ්බං. සචෙ නවකො හොති, අභිවාදාපෙතබ්බොති තස්ස වස්සෙ පුච්ඡිතෙ යදි දහරො හොති, සයමෙව වන්දිස්සති, තදා ඉමිනා වන්දාපිතො හොති. නිල්ලොකෙතබ්බොති ඔලොකෙතබ්බො. බහි ධීතෙනාති බහි නික්ඛමන්තස්ස අභිනො වා අමනුස්සස්ස වා මග්ගං යත්වා ධීතෙන නිල්ලොකෙතබ්බො. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා

186. ආවාසිකවත්තෙ ආවසතිති ආවාසිකො, තෙන වත්තිතබ්බන්ති ආවාසිකවත්තං. තත්ථ ආවාසිකෙන භික්ඛුනා ආගන්තුකං භික්ඛුං වුඬ්ඨිතරං දිස්වා ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්තිආදි පාළියං (වුළුව. 359) ආගතඤ්ඤ අට්ඨකථායං ආගතඤ්ඤ (වුළුව. අට්ඨ. 359) ගහෙතබ්බං, ගහෙත්වා වුත්තත්තා පාකටමෙව, උපාහනපුඤ්ජනං පන අත්තනො රුච්චසෙන කාතබ්බං. තෙනෙව හෙත්ථ “සචෙ උස්සහති”ති වුත්තං, තස්මා උපාහනා අපුඤ්ජන්තස්සපි

අනාපත්ති. සෙනාසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති එත්ථ “කත්ථ මය්හං සෙනාසනං පාපුණාති”ති පුච්ඡිතෙන සෙනාසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං, “එතං සෙනාසනං තුම්භාකං පාපුණාති”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො. පජ්ඣොටෙන්වා පත්ථරිතුං පන වට්ඨති යෙව. එතෙන මඤ්චපියාදිං පජ්ඣොටෙන්වා පත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා දානම්පි සෙනාසනපඤ්ඤාපනමෙවාති දස්සෙති. මහාආවාසෙපි අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තස්ස ආගන්තුකස්ස වත්තං අකාතුං න ලබ්භති. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

ආවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගමිකවත්තකථාවණ්ණනා

187. ගමිකවත්තෙ ගන්තුං භබ්බොති ගමිකො, තෙන වත්තිතබ්බන්ති ගමිකවත්තං. තත්ත්වයං අනුත්තානපදවණ්ණනා — දාරුභණ්ඩන්ති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ (වුළව. 322) වුත්තං මඤ්චපියාදි. මත්තිකාභණ්ඩම්පි රජනභාජනාදි සබ්බං තත්ථ වුත්තජ්ජහෙදමෙව. තං සබ්බං අග්ගිසාලායං වා අඤ්ඤතරස්මිං වා ගුත්තට්ඨානෙ පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බං, අනොවස්සකෙ පබ්භාරෙපි යපෙතුං වට්ඨති. සෙනාසනං ආපුච්ඡිත්වා පක්කම්භිතබ්බන්ති එත්ථ යං පාසාණපිට්ඨියං වා පාසාණත්ථම්භෙසු වා කතසෙනාසනං, යත්ථ උපවිකා නාරොහන්ති, තං අනාපුච්ඡන්තස්සපි අනාපත්ති. චතුසු පාසාණෙසුතිආදි උපවිකානං උජ්ජත්තිට්ඨානෙ පණ්ණසාලාදිසෙනාසනෙ කත්තබ්බාකාරදස්සන්තං වුත්තං. අජ්ජෙව නාම අභිගානිපි සෙසෙය්‍යුන්ති අයං අජ්ජෙකාසෙ යපිතම්භි ආනිසංසො. ඔවස්සකගෙහෙ පන තිණෙසු ව මත්තිකාපිණ්ඩෙසු ව උපරි පතන්තෙසු මඤ්චපියානං අභිගානිපි විනයස්සන්ති.

ගමිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භත්තග්ගවත්තකථාවණ්ණනා

188. වත්තක්ඛන්ධකෙ ඉමස්මිං යානෙ අනුමොදනවත්තං ආගතං, තතො භත්තග්ගවත්තං. සාරත්ථදීපනියඤ්ච (සාරත්ථ. ටී. වුළවග්ග 3.373-374) “ඉමස්මිං වත්තක්ඛන්ධකෙ (වුළව. 356) ආගතානි ආගන්තුකාවාසිකගමියානුමොදනභත්තග්ගපිණ්ඩවාරිකාරඤ්ඤිකසෙනාසනජ න්තාසරවච්චකුටිඋපජ්ඣායාවරියසද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකවත්තානි වුද්දස මහාවත්තානි නාමා”ති අනුක්කමො වුත්තො, ඉධ පන විනයසඬිගභජ්ජකරණෙ ගමිකවත්තතො භත්තග්ගවත්තං ආගතං, අනුමොදනවත්තං පන විසුං අවත්වා භත්තග්ගවත්තෙයෙව අන්තොගධං කත්වා පච්ඡා වුත්තං භත්තග්ගං ගන්ත්වා භත්තෙ භුත්තෙයෙව අනුමොදනාකරණතො, පාළියඤ්ච අඤ්ඤෙසු වත්තෙසු විය “තෙන හි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා අනුමොදනවත්තං පඤ්ඤාපෙස්සාමි”ති විසුං වත්තභාවෙන අනාගතත්තා භත්තග්ගවත්තෙයෙව අන්තොගධන්ති

ආචරියස්ස අධිප්පායො සියා. ඉමස්ස ච විනයාලඤ්ඤාපකරණස්ස තස්සා වණ්ණනාභූතත්තා සංවණ්ණෙන ඛිඛක්කමෙනෙව සංවණ්ණනං කට්ඨස්සාම.

භුඤ්ජිතඛිඛන්ති භත්තං. අපති ගච්ඡති පචත්තති එත්ථාති අග්ගං. “ආදිකොට්ඨාසකොට්ඨු, පුරතොග්ගං වරෙ තීසු”ති අභිධානප්පදීපිකායං ආගතෙපි “රාජග්ගන්ති රාජාරහං, සලාකග්ගන්ති සලාකග්ගභණ්ඩාන”න්ති ආදීසු අඤ්ඤත්ථෙසුපි පචත්තනතො භත්තස්ස අග්ගං භත්තග්ගං, භත්තපරිවිසනට්ඨානං, භත්තග්ගෙ චත්තිතඛිඛං චත්තං භත්තග්ගචත්තන්ති විග්ගහො. තත්ථ ආරාමෙ කාලො ආරොචිතො භොතීති “කාලො භන්තෙ, නිට්ඨිතං භත්ත”න්ති ආරොචිතො භොති. තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙනාති ද්වෙ ඡාණුමණ්ඩලානි නාහිමණ්ඩලඤ්ච පටිච්ඡාදෙන්තෙන. පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්ථාති සමන්තතො මණ්ඩලං නිවාසෙත්ථා. උද්ධං නාහිමණ්ඩලං, අධො ඡාණුමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන ඡාණුමණ්ඩලස්ස හෙට්ඨා පඨිසට්ඨිතො පට්ඨාය අට්ඨභිගුලමත්තං නිවාසනං ඔතාරෙත්ථා නිවාසෙතඛිඛං, තතො පරං ඔතාරෙත්තස්ස දුක්කටන්ති චුත්තං, යථානිසිත්තස්ස ඡාණුමණ්ඩලතො හෙට්ඨා චතුරභිගුලමත්තං පටිච්ඡන්තං භොතීති මහාපච්චරියං චුත්තං. කායබන්ධනං බන්ධිත්ථාති තස්ස නිවාසනස්ස උපරි කායබන්ධනං බන්ධිත්ථා “න, භික්ඛවෙ, අකායබන්ධනෙන ගාමො පවිසිතඛිඛො, යො පවිසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (චූළව. 278) චුත්තත්තා. සගුණං කත්ථාති ඉදං උපජ්ඣායවත්තෙ චුත්තමෙව. “ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්ථාති පාසකෙ ගණ්ඨිකං පචෙසෙත්ථා අන්තොගාමො වා භොතු විහාරො වා, මනුස්සානං පරිවිසනට්ඨානං ගච්ඡන්තෙන චීවරං පාරුපිත්ථා කායබන්ධනං බන්ධිත්ථා ගමනමෙව වට්ටති”ති මහාඅට්ඨකථාසු චුත්තං. එත්ථ ච මනුස්සානං පරිවිසනට්ඨානන්ති යත්ථ අන්තොවිහාරෙපි මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්ථා භික්ඛු තෙත්ථා භොජෙත්ති.

සුප්පටිච්ඡන්තෙනාති න සසීසං පාරුතෙන, අථ ඛො ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්ථා අනුචාතන්තෙන ගීවං පටිච්ඡාදෙන්ථා උභො කණ්ණෙ සමං කත්ථා පටිසංහරිත්ථා යාව මණ්ඩන්ධා පටිච්ඡාදෙන්තෙන. සුසංවුතෙනාති භත්ථං වා පාදං වා අකිලාපෙත්තෙන, සුවිනිතෙනාති අත්ථො. ඔක්ඛිත්තචක්ඛුනාති හෙට්ඨාඛිත්තචක්ඛුනා. යො අනාදරියං පටිච්ච තහං තහං ඔලොකෙත්තො භියො තං තං දිසාභාගං පාසාදං කූටාගාරං වීථිං ඔලොකෙත්තො ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එකස්මිං පන යානෙ යත්ථා භත්ථිඅස්සාදිපරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං වට්ටති. අප්පසද්දෙනාති එත්ථ කිත්තාවතා අප්පසද්දො භොති? ද්වාදසභත්ථෙ ගෙහෙ ආදිමිහි සඨිසත්ථෙරො මජ්ඣෙ දුතියත්ථෙරො අන්තෙ තතියත්ථෙරොති එවං නිසිත්තෙසු සඨිසත්ථෙරො දුතියෙන සද්ධිං මන්තෙති, දුතියත්ථෙරො තස්ස සද්දඤ්චෙව

සුඤ්ඤානි, කථංකද්ව වචන්තපෙති, තතියන්තෙරො පන සද්දමෙව සුඤ්ඤානි, කථං න වචන්තපෙති, එත්තාවතා අප්පසද්දො හොති. සචෙ පන තතියන්තෙරො කථං වචන්තපෙති, මහාසද්දො නාම හොති.

න උක්ඛිත්තකායානි න උක්ඛෙපෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං, එකතො වා උභතො වා උක්ඛිත්තචීවරො හුත්වාති අත්ථො. අන්තොඉන්ද්ඛිලතො පටියාය න එවං ගන්තබ්බං. නිසින්නකාලෙ පන ධම්මකරණං නීහරන්තෙනපි චීවරං අනුක්ඛිපිත්වා නීහරිතබ්බං. න උප්පග්ගිකායානි න මහාභසිතං භසන්තො, චුත්තනයෙනෙවෙත්ථ කරණවචනං. න කායප්පවාලකන්ති කායං අවාලෙන්වා කායං පග්ගහෙන්වා නිච්චලං කත්වා උජුකෙන කායෙන සමෙන ඉරියාපථෙන. න බාහුප්පවාලකන්ති බාහුං අවාලෙන්වා බාහුං පග්ගහෙන්වා නිච්චලං කත්වා. න සීසප්පවාලකන්ති සීසං අවාලෙන්වා සීසං පග්ගහෙන්වා නිච්චලං උජුං යපෙත්වා. න බම්භකතොති බම්භකතො නාම කටියං හත්ථං යපෙත්වා කතබම්භො. න උක්කුටිකායානි එත්ථ උක්කුටිකා චූචිවති පණ්ඨිතො උක්ඛිපිත්වා අග්ගපාදෙහි වා අග්ගපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පණ්ඨිතො වා භූමිං ඵුසන්තස්ස ගමනං. කරණවචනං පනෙත්ථ චුත්තලක්ඛණමෙව. න ඔගුණ්ඨිතෙනානි සසීසං පාරුතෙන. න පල්ලන්ථිකායානි න දුස්සපල්ලන්ථිකාය. එත්ථ ආයොගපල්ලන්ථිකාපි දුස්සපල්ලන්ථිකා එව. න ථෙරෙ භික්ඛු අනුපබ්ඡානි ථෙරෙ භික්ඛු අතිඅල්ලිපිත්වා න නිසිදිතබ්බං. න සඨසාටිං ඔත්ථරිත්වාති න සඨසාටිං අත්ථරිත්වා නිසිදිතබ්බං.

සක්කච්චන්ති සතිං උපටියාපෙත්වා. පත්තසඤ්ඤීති පත්තෙ සඤ්ඤං කත්වා. සමසුපකො නාම යත්ථ හත්තස්ස චතුත්ථාගප්පමාණො සුපො හොති. සමතිත්ථිකන්ති සමපුණ්ණං සමහරිතං. ථූපිකතං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හානි, ආපත්ති දුක්කටස්සානි එත්ථ ථූපිකතො නාම පත්තස්ස අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛං අතික්කමිත්වා කතො, පත්තෙ පක්ඛිත්තො හරිතො පූරිතොති අත්ථො. එවං කතං අග්ගහෙන්වා අන්තොමුඛවට්ටිලෙඛාසමප්පමාණො ගහෙතබ්බො. “යං කඤ්චි යාගුං වා හත්තං වා එලාඵලං වා ආමිසජාතිකං සමතිත්ථිකමෙව ගහෙතබ්බං, තඤ්ච බො අධිට්ඨානුපගෙන පත්තෙන, ඉතරෙන පන ථූපිකතමිපි වට්ටති. යාමකාලිකසත්තාභකාලිකයාවජීවිකානි පන අධිට්ඨානුපගපත්තෙ ථූපිකතානිපි වට්ටන්ති. යං පන ද්විසු පත්තෙසු හත්තං ගහෙන්වා එකස්මිං පූරෙත්වා විහාරං පෙසෙතුං වට්ටති”ති මහාපච්චරියං චුත්තං. යං පත්තෙ පක්ඛිපියමානං පුච්චචුඤ්ඤාච්චලාච්චලාදි හෙට්ඨා ඔරොහති, තං ථූපිකතං නාම න හොති. පුච්චවට්ටංසකං යපෙත්වා පිණ්ඩපාතං දෙන්ති, ථූපිකතමෙව හොති. පුප්ඵවට්ටංසකතක්කොලකථුකච්චලාදිවට්ටංසකෙ පන යපෙත්වා දින්නං ථූපිකතං න හොති. හත්තස්ස උපරි ථාලකං වා පත්තං වා යපෙත්වා පූරෙත්වා ගණ්හානි,

ථූපිකතං නාම න භොති. කුරුන්දියම්පි වුත්තං “ථාලකෙ වා පත්තෙ වා පක්ඛිපිත්වා තං පත්තමත්ථකෙ යපෙත්වා දෙන්ති, පාටෙක්කභාජනං වට්ටති. ඉධ අනාපත්තියං ගිලානො න ආගතො, තස්මා ගිලානස්සපි ථූපිකතං න වට්ටති, සබ්බත්ථ පන පටිග්ගහෙනුමෙව න වට්ටති, පටිග්ගහිතං පන භුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති.

“සක්කච්ච”න්ති ව “පත්තසඤ්ඤී”ති ව උභයං වුත්තනයමෙව. සපදානන්ති තත්ථ තත්ථ ඔධිං අකත්වා අනුපට්ඨාපියා. සමස්සපකෙ වත්තබ්බං වුත්තමෙව. ථූපකතොති මත්ථකතො, වෙමජ්ඣකතොති අත්ථො. න සුපං වා බ්‍යඤ්ජනං වානිආදි පාකට්ටමෙව. විඤ්ඤත්තියං වත්තබ්බං නත්ථී. උජ්ඣානසඤ්ඤීසික්ඛාපදෙපි ගිලානො න මුඤ්ඤති. නාතිමහත්තො කබ්බොති මයුරණ්ඩං අතිමහත්තං, කුක්කුටණ්ඩං අතිබුද්දකං, තෙසං වෙමජ්ඣපමාණො. පරිමණ්ඩලං ආලොපොති නාතිදීඝො ආලොපො. අනාහටෙති අනාහරිතෙ, මුඛද්වාරං අසම්පාපිතෙති අත්ථො. සබ්බො හත්ථොති එත්ථ හත්ථසද්දො තදෙකදෙසෙසු අඬුලිසු දට්ඨබ්බො “හත්ථමුද්දො”තිආදිසු විය සමුදායෙ පවත්තවොහාරස්ස අවයවෙ පවත්තනතො. එකඬුලිමිපි මුඛෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. න සකබ්බෙතාති එත්ථ ධම්මං කට්ඨන්තො හරිතකං වා ලට්ඨිමධුකං වා මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කට්ඨති, යත්තකෙන වචනං පරිපුණ්ණං භොති, තත්තකෙ මුඛමිහි සන්තෙ කට්ඨතුං වට්ටති.

පිණ්ඩුක්ඛෙපකන්ති පිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා උක්ඛිපිත්වා. කබ්බොවච්ඡෙදකන්ති කබ්බං අවජින්නිත්වා අවජින්නිත්වා. අවගණ්ඩකාරකන්ති මක්කටො විය ගණ්ඨෙ කත්වා කත්වා. හත්ථනිද්ධුනකන්ති හත්ථං නිද්ධුනිත්වා නිද්ධුනිත්වා. සිත්ථාවකාරකන්ති සිත්ථානි අවකිරිත්වා අවකිරිත්වා. ජීවහානිච්ඡාරකන්ති ජීවහං නිච්ඡාරෙත්වා නිච්ඡාරෙත්වා. වපුච්ඡකාරකන්ති “වපුච්ඡ”ති එවං සද්දං කත්වා කත්වා. සුරුසුරුකාරකන්ති “සුරුසුරු”ති එවං සද්දං කත්වා කත්වා. හත්ථනිල්ලෙහකන්ති හත්ථං නිල්ලෙහිත්වා නිල්ලෙහිත්වා. භුඤ්ජන්තෙන හි අඬුලිමත්තමිපි නිල්ලෙහිතුං න වට්ටති, සනායාගුථාණිතපායාසාදිකෙ පන අඬුලිහි ගහෙත්වා අඬුලියො මුඛෙ පවෙසෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. පත්තනිල්ලෙහකඔට්ඨනිල්ලෙහකෙසුපි එසෙව නයො, තස්මා අඬුලියාපි පත්තො න නිල්ලෙහිතබ්බො, එකඔට්ඨොපි ජීවහාය න නිල්ලෙහිතබ්බො, ඔට්ඨමංසෙහි එව පන ගහෙත්වා අත්තො පවෙසෙතුං වට්ටති.

න සාමීසෙන හත්ථෙත පාතීයථාලකොති එතං පටිකුලවසෙන පටික්ඛිත්තං, තස්මා සඬ්ඝිකම්පි පුග්ගලිකම්පි ගිහිසන්තකම්පි අත්තතො සන්තකම්පි සඬ්ඛම්පි සරාවම්පි ආමිසමක්ඛිතං න ගහෙතබ්බමෙව,

ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ පන හත්ථස්ස එකදෙසො ආමිසමක්ඛිතො න භොති, තෙන පදෙසෙන ගහෙතුං වට්ටති. න සසිත්ථකං පත්තධොවනං අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙතඛිබන්ති එත්ථ උද්ධරිත්වා වාති සිත්ථානි එකතො උද්ධරිත්වා එකස්මිං යානෙ රාසිං කත්වා උදකං ඡඩ්ඛෙති. භින්දිත්වා වා උදකගතිකානි කත්වා ඡඩ්ඛෙති, පටිග්ගහෙන සම්පට්ච්ඡන්තො නං පටිග්ගහෙ ඡඩ්ඛෙති, ඛෙති නිහරිත්වා වා ඡඩ්ඛෙති, එවං ඡඩ්ඛෙත්තස්ස අනාපත්ති. න තාව ථෙරෙන උදකන්ති ඉදං හත්ථධොවනඋදකං සන්ධාය චුත්තං. අන්තරා පිපාසිතෙන, පන ගලෙ විලග්ගාමිසෙන වා පානීයං පිවිත්වා න ධොවිතඛිබාති.

හත්තග්ගවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා

අනුමොදනවත්තෙ අනු පුනප්පුනං මොදියතෙ පමොදියතෙති අනුමොදනා. කා සා? ධම්මකථා. අනුමොදනාය කත්තඛිබං වත්තං අනුමොදනවත්තං. පඤ්චමෙ නිසින්නෙති අනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙ. උපනිසින්නකථා නාම ඛහුසු සන්තිපතිතෙසු පරිකථාකථනං. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පිණ්ඩවාරිකවත්තකථාවණ්ණනා

189. පිණ්ඩවාරිකවත්තෙ පිණ්ඩිතඛිබො සඬ්ඝරිතඛිබොති පිණ්ඩො, පිණ්ඩපාතො. පිණ්ඩාය වරණං සිලමස්සාති පිණ්ඩවාරි, සො එව පිණ්ඩවාරිකො සකත්ථෙ කපච්චයවසෙන. පිණ්ඩවාරිකෙන වත්තිතඛිබං වත්තං පිණ්ඩවාරිකවත්තං. තත්ත්වමනුත්තානපදවණ්ණනා — නිවෙසනං නාම ඉත්ථිකුමාරිකාදීනං වසනට්ඨානං. යස්මා පවිසනනික්ඛමනද්වාරං අසල්ලක්ඛෙත්වා සහසා පවිසන්තො විසභාගාරමමණං වා පස්සෙය්‍යා, පරිස්සෙය්‍යො වා භවෙය්‍යා, තස්මා “නිවෙසනං...පෙ.... පවිසිතඛිබ”න්ති චුත්තං. අනිදුරෙ තිට්ඨන්තො අපස්සන්තො වා භවෙය්‍යා, “අඤ්ඤස්ස ගෙහෙ තිට්ඨතී”ති වා මඤ්ඤෙය්‍යා. අව්වාසන්තො තිට්ඨන්තො අපස්සිතඛිබං වා පස්සෙය්‍යා, අසුණිතඛිබං වා සුණෙය්‍යා, තෙන මනුස්සානං අගාරථො වා අප්පසාදො වා භවෙය්‍යා, තස්මා “නානිදුරෙ නාව්වාසන්තො යාතඛිබ”න්ති චුත්තං. අනිවිරං තිට්ඨන්තො අදාතුකාමානං මනොපදොසො භවෙය්‍යා, අඤ්ඤත්ථ භික්ඛා ව පරික්ඛයෙය්‍යා, අතිලහුකං නිවත්තන්තො දාතුකාමානං පුඤ්ඤහානි ව භවෙය්‍යා, භික්ඛුනො ව භික්ඛාය අසම්පජ්ජනං, තස්මා “නානිවිරං යාතඛිබං, නාතිලහුකං නිවත්තිතඛිබං, ධීතෙන සල්ලක්ඛෙතඛිබ”න්ති චුත්තං. සල්ලක්ඛණාකාරං දස්සෙති “සචෙ කම්මං වා නික්ඛිපතී”තිආදිනා. තත්ථ කම්මං වා නික්ඛිපතීති කප්පාසං වා සුප්පං වා මුසලං වා යඤ්ච ගහෙත්වා

කම්මං කරොන්ති, යිතා වා නිසින්තා වා භොන්ති, තං නික්ඛිපති. පරාමසතීති ගණ්හාති. යපෙති වාති “තිට්ඨං භන්තෙ”ති වදන්ති යපෙති නාම. අවක්කාරපාතීති අතිරෙකපිණ්ඩපාතං අපනෙත්වා යපනත්ථාය එකා සමුග්ගපාති. එත්ථ ච සමුග්ගපාති නාම සමුග්ගප්පට්ඨසදිසා පාති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

පිණ්ඩවාරිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආරඤ්ඤිකවත්තකථාවණ්ණනා

190. ආරඤ්ඤිකවත්තෙ න රමන්ති ජනා එත්ථාති අරඤ්ඤං. චුත්තඤ්ඤි –

“රමණියාති අරඤ්ඤාති, යත්ථ න රමතී ජනො;
වීතරාගා රමිස්සන්ති, න තෙ කාමගවෙසිනො”ති. (ධ. ප. 99);

අරඤ්ඤෙ වසතීති ආරඤ්ඤිකො, තෙන වත්තිතබ්බං වත්තං ආරඤ්ඤිකවත්තං. තත්ත්වං විසෙසපදානමත්ථො – කාලස්සෙව උට්ඨායාති අරඤ්ඤසෙනාසනස්ස ගාමනො දුරත්තා චුත්තං, තෙනෙව කාරණෙන “පත්තං ගහෙත්වා වීවරං පාරුපිත්වා ගච්ඡන්තො පරිස්සමො භොති”ති චුත්තං. පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා වීවරං බන්ධෙ කරිත්වා අරඤ්ඤමග්ගො න දුස්සොධනො භොති, තස්මා කණ්ටකසරීසපාදිපරිස්සයවිමොචනත්ථං උපාහනා ආරොහිත්වා. අරඤ්ඤං නාම යස්මා වොරාදීනං වීවරට්ඨානං භොති, තස්මා “දාරුහණ්ඩං මත්තිකාහණ්ඩං පටිසාමෙත්වා ද්වාරවාතපාතං ථකෙත්වා වසනට්ඨානනො නික්ඛමිතබ්බ”න්ති චුත්තං. ඉතො පරාති භත්තග්ගවත්තපිණ්ඩවාරිකවත්තෙසු චුත්තසදිසානෙව. ගාමනො නික්ඛමිත්වා සවෙ බහිගාමෙ උදකං නත්ථි, අන්තොගාමෙයෙව භත්තකිච්චං කත්වා, අථ බහිගාමෙ අත්ථි, භත්තකිච්චං කත්වා පත්තං ධොවිත්වා වොදකං කත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා වීවරං සඬ්ඝරිත්වා අංසෙ කරිත්වා උපාහනා ආරොහිත්වා ගන්තබ්බං.

භාජනං	අලභන්තෙනාතිආදි	අරඤ්ඤසෙනාසනස්ස
දුල්ලභදබ්බසම්භාරත්තා	චුත්තං,	අග්ගි උපට්ඨාපෙතබ්බොතිආදි
වාළමිගසරීසපාදිබාහිරපරිස්සයකාලෙ ච වාතපිත්තාදිඅප්ඤ්ඤාත්තපඅස්සයකාලෙ ච ඉච්ඡිතබ්බත්තා. බහුනං පන වසනට්ඨානෙ තාදිසාති සුලභාති භොන්තිති ආහ		
“ගණවාසිනො පන තෙන විනාපි වට්ටතී”ති. කත්තරදණ්ඩො නාම පරිස්සයවිනොදනො භොති, තස්මා අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙන අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බොති චුත්තං. “කත්තරදණ්ඩො උපට්ඨාපෙතබ්බො”ති. නක්ඛත්තානෙව නක්ඛත්තපදාති. වොරාදිසු ආගන්ත්වා “අප්ප, භන්තෙ, කෙන නක්ඛත්තෙන වන්දො යුත්තො”ති ප්‍රච්ඡිතෙසු “න ජානාමා”ති චුත්තෙ		

කුප්ඤ්ඤානි, තස්මා චුත්තං “නක්ඛත්තපදානි උග්ගහෙතඛ්ඛානි සකලානි චා එකදෙසානි චා”ති, තථා දිසාමුල්ලේහෙසු “කතමායං, හත්තෙ, දිසා”ති පුච්ඡිතෙසු, තස්මා “දිසාකුසලෙන භවිතඛ්ඛ”න්ති.

ආරඤ්ඤිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙනාසනවත්තකථාවණ්ණනා

191. සෙනාසනවත්තෙ සයන්ති එත්ථාති සෙනං, සයනන්ති අත්ථො. ආවසන්ති එත්ථාති ආසනං. සෙනඤ්ච ආසනඤ්ච සෙනාසනං. සෙනාසනෙසු කත්තඛ්ඛං වත්තං සෙනාසනවත්තං. ඉධ පන යං වත්තඛ්ඛං, තං උපජ්ඣායවත්තකථායං (වි. සඬග. අට්ඨ. 183) චුත්තමෙව. තත්ථ පන උපජ්ඣායෙන චුත්ථවිහාරො චුත්තො, ඉධ පන අත්තනා චුත්ථවිහාරොති අයමෙව විසෙසො. න චුඬ්ඨං අනාපුච්ඡාති එත්ථ තස්ස ඔවරකෙ තදුපචාරෙ ච ආපුච්ඡිතඛ්ඛන්ති වදන්ති. භොජනසාලාදීසුපි එවමෙව පටිපජ්ජිතඛ්ඛන්ති භොජනසාලාදීසුපි උද්දෙසදානාදි ආපුච්ඡිත්ථාව කාතඛ්ඛන්ති අත්ථො.

සෙනාසනවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජන්තාසරවත්තකථාවණ්ණනා

192. ජන්තාසරවත්තෙ ජායතීති ජං, කිං තං? සරිරං. ජං තායති රක්ඛතීති ජන්තා, කා සා? තිකිච්ඡා. ගය්හතෙති සරං, කිං තං? නිවෙසනං, ජන්තාය සරිරතිකිච්ඡාය කතං සරං ජන්තාසරං, ජන්තාසරෙ කත්තඛ්ඛං වත්තං ජන්තාසරවත්තං. තත්ථ පරිභණ්ඩන්ති ඛනිජගති. සෙසං උපජ්ඣායවත්තෙ චුත්තනයත්තා සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

ජන්තාසරවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වච්චකුට්ඨවත්තකථාවණ්ණනා

193. වච්චකුට්ඨවත්තෙ වච්චයතෙ උභදයතෙති වච්චං, කර්ථසං. කුටීයති ඡින්දියති ආතපො එතායාති කුටි, වච්චත්ථාය කතා කුටි වච්චකුටි, වච්චකුටියා වත්තිතඛ්ඛං වත්තං වච්චකුට්ඨවත්තං, ඉධ ච වත්තක්ඛන්ධකෙ ආවමනවත්තං පයමං ආගතං, පච්ඡා වච්චකුට්ඨවත්තං. ඉමස්මිං පන පකරණෙ පයමං වච්චං කත්ථා පච්ඡා ආවමතීති අධිජ්ජායෙන වච්චකුට්ඨවත්තං පයමං ආගතං, තස්මා තදනුක්කමෙන කථයිස්සාම. දන්තකට්ඨං බාදන්තෙනාති අයං වච්චකුටියාපි සඛ්ඛන්තෙව පටික්ඛෙපො. නිබද්ධගමනත්ථායාති අත්තනා නිබද්ධගමනත්ථාය. පුග්ගලිකට්ඨානං වාති අත්තනො විහාරං සන්ධාය චුත්තං. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

විනයාලඬිකාර-ටිකා-(දුතියො භාගො)

චච්චකුට්චත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති විනයසංඝගහසංචණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬිකාරෙ

උපජ්ඣායවත්තාදිවත්තවිනිච්ඡයකථාලඬිකාරො නාම

සත්තවිසතිමො පරිච්ඡෙදො.

28. චතුපච්චයභාජනීයවිනිච්ඡයකථා

වීරභාජනකථාවණ්ණනා

194. එවං උපජ්ඣායාදිවත්තසංඝායානානි චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි කථෙත්වා ඉදානි චතුත්තං පච්චයානං භාජනං කථෙත්තො “චතුපච්චයභාජන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ චතුති සංඝායාසංඝායාමපදං. පටිච්ච එති සිතපටිසාතාදිකං එලං එතස්මාති පච්චයො, වීරාදි, පච්චයො ච පච්චයො ච පච්චයා, වත්තාරො පච්චයා චතුපච්චයං, භාජීයතෙ විභාජීයතෙ භාජනං. චතුපච්චයස්ස භාජනං චතුපච්චයභාජනං. තෙනාහ “වීරාදීනං චතුත්තං පච්චයානං භාජන”න්ති. තත්ථ තස්මිං චතුපච්චයභාජනෙ සමභිනිට්ඨියෙ වීරභාජනෙ තාව පයමං වීරපටිග්ගාහකො...පෙ.... වෙදිතඛිබ්බො. කස්මා? සංඝිකවීරස්ස දුක්ඛරභාජනත්තාති සම්බන්ධො. තත්ථ ආගතාගතං වීරං පටිග්ගණ්හාති, පටිග්ගහණමත්තමෙවස්ස භාරොති වීරපටිග්ගාහකො. වීරපටිග්ගාහකෙන පටිග්ගහිතං වීරං නිදහති, නිදහනමත්තමෙවස්ස භාරොති වීරනිදහකො. හණ්ඩාගාරෙ නියුත්තො හණ්ඩාගාරිකො. වීරාදිකස්ස හණ්ඩස්ස ධ්වනිධානභූතං අගාරං හණ්ඩාගාරං. වීරං භාජෙති භාගං කරොතිති වීරභාජකො. වීරස්ස භාජනං විභාගකරණං වීරභාජනං, විභජනකිරියා.

තත්ථ “වීරපටිග්ගාහකො වෙදිතඛිබ්බො”ති චුත්තො, සො කුතො ලබ්භතෙති ආහ “පඤ්චහඬිගෙහි...පෙ.... සම්මන්තිතඛිබ්බො”ති. කථං විඤ්ඤායතීති ආහ “අනුජානාමි...පෙ.... වචනතො”ති. ඡන්දනං ඡන්දො, ඉච්ඡනං පිහනන්ති අත්ථො. ගමනං කරණං ගති, කිරියා. ගාරෙය්භා ගති අගති, ඡන්දෙන අගති ඡන්දාගති. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. කථං ඡන්දාගතිං ගච්ඡතීති ආහ “තත්ථ පච්ඡා ආගතානම්පි”තිආදි. එවමිතරෙසුපි. පඤ්චමඬිගං පන සතිසම්පජ්ඣස්සුත්තාභාවං දස්සෙති. සුක්ඛපක්ඛෙපි ඉතො පටිපක්ඛවසෙන වෙදිතඛිබ්බො. තෙනාහ “කස්මා”තිආදි.

ඉමාය කම්මවාචාය වා අපලොකනෙන වාති ඉදං ඉමස්ස සම්මුතිකම්මස්ස ලභ්භකකම්මත්තා චුත්තං. තථා හි චුත්තං පරිවාරට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 482)

“අවසෙසා තෙරස සම්මුතියො සෙනාසනග්ගාහමතකච්චරදානාදිසම්මුතියො වානි එතානි ලභුකකම්මානි අපලොකෙත්වාපි කාතුං වට්ටන්ති”ති. අන්තොවිහාරෙ සබ්බසංඝමජ්ඣෙසි ඛණ්ඩසීමායමපි සම්මන්තිතුං වට්ටන්ති එත්ථ අන්තොවිහාරෙති ඛද්ධසීමවිහාරං සන්ධාය චුත්තං. න හි ඛද්ධසීමවිහාරෙ අපලොකනාදිවතුබ්බිධකම්මං කාතුං වට්ටන්ති දුබ්බිසොධනත්තා. ධුරවිහාරට්ඨානෙති විහාරද්වාරස්ස සම්මුඛට්ඨානො.

197. භණ්ඩාගාරසම්මුතියං. විහාරමජ්ඣෙයෙවානි අවිජ්ජවාසසීමාසඬ්ඛාතමහාසීමා විහාරස්ස මජ්ඣෙයෙව සම්මන්තිතබ්බා. ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඉමං පන භණ්ඩාගාරං ඛණ්ඩසීමං ගන්ත්වා ඛණ්ඩසීමායං නිසින්නෙහි සම්මන්තිතුං න වට්ටති, විහාරමජ්ඣෙයෙව “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉත්ථන්තාමං විහාරං භණ්ඩාගාරං සම්මන්තෙය්‍යා”තිආදිනා නයෙන “කම්මවාචාය වා අපලොකනෙන වා සම්මන්තිතබ්බ”න්ති වචනං නිස්සාය ඤත්තිදුතියකම්මං උපචාරසීමායං කාතුං වට්ටන්ති ගහෙත්වා කථිනදානකම්මමපි ඛද්ධසීමාභූතෙ විහාරෙ උපචාරසීමායං කරොන්ති, එකච්චෙ ඤත්තිකම්මමපි තථෙව ගහෙත්වා ඛද්ධසීමවිහාරෙ උපචාරසීමාමත්තෙයෙව උපොසථපචාරණං කරොන්ති, තදයුත්තං, කාරණං පනෙත්ථ කථිනවිනිවිජයකථායං (වි. සඬ්ඝ. අට්ඨ. 226) ආවි භවිස්සති.

198. තුලාභූතොති තුලාසදියො. ඉදන්ති සාමණෙරානං උපඬ්ඪපටිච්ඡදානං. ඉමං කිර පාඨං අමනසිකරොන්තා ඉදානි කාලච්චරමිපි සාමණෙරානං උපඬ්ඪපටිච්ඡං දෙන්ති. එතිකම්මන්ති පහොනකකම්මං, යත්තකෙන විනයාගතෙන සම්මුඤ්ජනීබන්ධනාදිහත්ථකම්මෙන විහාරස්ස උභනතා න හොති, තත්තකං කත්වානි අත්ථො. සබ්බෙසන්ති තත්ත්වපාදවස්සාවාසිකං ගණ්හන්තානං සබ්බෙසං භික්ඛූනං සාමණෙරානඤ්ච. භණ්ඩාගාරවිවරෙපිති අකාලච්චරං සන්ධාය චුත්තං. උක්කුට්ඨිං කරොන්තීති මහාසද්දං කරොන්ති. එතන්ති උක්කුට්ඨියා කතාය සමභාගදානං. විරජ්ඣන්වා කරොන්තීති කත්තබ්බකාලෙසු අකත්වා යථාරුචිතක්ඛණෙ කරොන්ති. සමපටිච්ඡො දාතබ්බොති කරිස්සාමාති යාවන්තානං පටිඤ්ඤාමත්තෙනපි සමකො කොට්ඨාසො දාතබ්බො.

අතිරෙකභාගෙනාති දස භික්ඛූ හොන්ති, සාටකාපි දසෙව, තෙසු එකො ද්වාදස අග්ගති, සෙසා දසග්ගනකා. සබ්බෙසු දසග්ගනකවසෙන කුසෙ පාතිතෙ යස්ස භික්ඛූනො ද්වාදසග්ගනකො කුසො පාතිතො, සො “එත්තකෙන මම විවරං පහොති”ති තෙන අතිරෙකභාගෙන ගන්තුකාමො හොති. එත්ථ ව එත්තකෙන මම විවරං පහොතිති ද්වාදසග්ගනකෙන මම විවරං පරිපුණ්ණං හොති, න තතො උභනනාති සබ්බං ගහෙතුකාමොති අත්ථො. භික්ඛූ

“අතිරෙකං ආවුසො සඨසස්ස සන්තක”න්ති වදන්ති, තං සුත්වා භගවා “සඨසිකෙ ච ගණසන්තකෙ ච අප්පකං නාම නත්ථි, සබ්බත්ථං සංයමො කාතබ්බො, ගණ්හන්තෙනපි කුක්කුච්චායිතබ්බ”න්ති දස්සෙතුං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අනුක්ඛෙපෙ දින්නෙ”ති ආහ. තත්ථ අනුක්ඛෙපො නාම යං කිඤ්චි අනුක්ඛිපිතබ්බං අනුප්පදාතබ්බං කප්පියහණ්ඩං, යත්තකං තස්ස පටිච්ඡෙ අධිකං, තත්තකෙ අග්ගනකෙ යස්මිං කිස්මිඤ්චි කප්පියහණ්ඩෙ දින්නෙති අත්ථොති ඉමමත්ථං සඨබ්බෙපෙන දස්සෙතුං. “සචෙ දස භික්ඛු භොන්ති”ත්වාදි වුත්තං.

විකලකෙ තොසෙත්වාති එත්ථ විවරවිකලකං පුග්ගලවිකලකන්ති ද්වෙ විකලකා. තත්ථ විවරවිකලකං නාම සබ්බෙසං පඤ්ච පඤ්ච වත්ථානි පත්තානි, සෙසානිපි අත්ථි, එකෙකං පන න පාපුණාති, ඡින්නිත්වා දාතබ්බානි. ඡින්නිත්තෙහි ච අඨස්මණ්ඩලාදීනං වා උපාහනට්ඨිකාදීනං වා පහොනකානි බණ්ඩානි කත්වා දාතබ්බානි, හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චතුර්ඨගුලවිත්ථාරමපි අනුචාතප්පහොනකායාමං බණ්ඩං කත්වා දාතුං වට්ටති. අපරිභොගං පන න කාතබ්බන්ති එවමෙත්ථ විවරස්ස අප්පහොනකභාවො විවරවිකලකං. ඡින්නිත්වා දින්නෙ පනෙතං තොසිතං භොති. අථ කුසපාතො කාතබ්බො, සචෙපි එකස්ස භික්ඛුනො කොට්ඨාසෙ එකං වා ද්වෙ වා වත්ථානි නප්පහොන්ති, තත්ථ අඤ්ඤං සාමණකං පරික්ඛාරං යොජෙත්වා යො තෙන තුස්සති, තස්ස තං භාගං දත්වා පච්ඡා කුසපාතො කාතබ්බො. ඉදමපි විවරවිකලකන්ති අන්ධට්ඨකථායං වුත්තං.

පුග්ගලවිකලකං නාම දස දස භික්ඛු ගණෙත්වා වග්ගං කරොන්තානං එකො වග්ගො න පුරති, අට්ඨ වා නව වා භොන්ති, තෙසං අට්ඨ වා නව වා කොට්ඨාසා “තුම්හෙ ඉමෙ ගහෙත්වා විසුං භාජෙථා”ති දාතබ්බා. එවමයං පුග්ගලානං අප්පහොනකභාවො පුග්ගලවිකලකං නාම. විසුං දින්නෙ පන තං තොසිතං භොති, එවං තොසෙත්වා කුසපාතො කාතබ්බොති. අථ වා විකලකෙ තොසෙත්වාති යො විවරවිභාගො උනකො, තං අඤ්ඤෙන පරික්ඛාරෙන සමං කත්වා කුසපාතො කාතබ්බොති ඉමමත්ථං දස්සෙති “සචෙ සබ්බෙසං පඤ්ච පඤ්ච වත්ථානී”තිආදිනා.

199. ඉතො පරං තෙසු තෙසු වත්ථුසු ආගතවසෙන අට්ඨකථායං වුත්තෙසු විනිච්ඡයෙසු සන්තෙසුපි තෙසං විනිච්ඡයානං අට්ඨමාතිකාවිනිච්ඡයතො අවිමුත්තත්තා අට්ඨමාතිකාවිනිච්ඡයෙස්ථෙව පක්ඛිපිත්වා දස්සෙතුං. “ඉදානි අට්ඨිමා, භික්ඛවෙ”තිආදිමාහ. යා තා අට්ඨ මාතිකා භගවතා වුත්තා, තාසං අට්ඨන්තං මාතිකානං වසෙන විනිච්ඡයො ඉදානි වෙදිතබ්බොති යොජනා. පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නාති ඉමිනා අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස ධූවසන්තිපාතට්ඨානාදිතො පයමලෙඬ්ඛිපාතස්ස අන්තො උපචාරස්මාති

දස්සෙති. ඉදානි දුතියලෙඬිච්ඡාතස්ස අන්තොපි උපචාරසීමායෙවාති දස්සෙතුං “අපිවා”තිආදි ආරද්ධං. ධුවසන්නිපාතට්ඨානම්පි පරියන්තගතමෙව ගහෙතඛිඛං. “එවං සන්නෙ තියොජනෙ යිතා ලාභං ගණ්ඨිස්සන්ති”තිආදිනා ඉමෙ ලාභග්ගහණාදයො උපචාරසීමාවසෙනෙව හොති, න අවිජ්ජවාසසීමාවසෙනාති දස්සෙති, තෙන ච ඉමානි ලාභග්ගහණාදීනියෙව උපචාරසීමායං කත්තඛිඛානි, න අපලොකනකම්මාදීනි චත්තාරි කම්මානි, තානි පන අවිජ්ජවාසසීමාදිසුයෙව කත්තඛිඛානීති පකාසෙති. තථා හි චුත්තං සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.379) “භික්ඛුනිනං ආරාමජ්ජවෙසනසෙනාසනපුච්ඡනාදි පරිවාසමානත්තාරොචනවස්සවිජෙදනිස්සයසෙනාසනග්ගාහාදි විධානන්ති ඉදං සඛිඛං ඉමිස්සායෙව උපචාරසීමාය වසෙන වෙදිතඛිඛං”න්ති.

ලාභත්ථාය යපිතා සීමා ලාභසීමා. ලොකෙ ගාමසීමාදයො විය ලාභසීමා නාම විසුං පසිද්ධා නත්ථි, කෙනායං අනුඤ්ඤාතාති ආහ “නෙව සම්මාසම්බුද්ධො”තිආදි. එතෙන නායං සාසනවොහාරසිද්ධා, ලොකවොහාරසිද්ධා එවාති දස්සෙති. ජනපදපරිච්ඡෙදොති ඉදං ලොකපසිද්ධසීමාසද්දත්ථවසෙන චුත්තං, පරිච්ඡෙදඛින්නරම්පි සඛිඛං ජනපදසීමාති ගහෙතඛිඛං. ජනපදො එව ජනපදසීමා, එවං රට්ඨසීමාදිසුපි. තෙනාහ “ආණාපවත්තිට්ඨාන”න්තිආදි. පථවීවෙමජ්ඣගතස්සාති යාව උදකපරියන්තා ඛණ්ඩසීමත්තා චුත්තං. උපචාරසීමාදිසු පන අඛද්ධසීමාසු හෙට්ඨාපථවියං සඛිඛත්ථ යිතානං න පාපුණාති, කුපාදිපථෙසාරහට්ඨානෙ යිතානඤ්ඤෙව පාපුණාතීති හෙට්ඨා සීමකථායං චුත්තනයෙනෙව තංතංසීමට්ඨහාවො වෙදිතඛිඛො. චක්කවාළසීමාය දින්නං පථවීසන්ධාරකඋදකට්ඨානෙපි යිතානං පාපුණාති සඛිඛත්ථ චක්කවාළවොහාරත්තාති. සමානසංවාසඅවිජ්ජවාසසීමාසු දින්නස්ස ඉදං නානත්තං – “අවිජ්ජවාසසීමාය දම්මී”ති දින්නං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති. කස්මා? “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චා”ති (මහාව. 144) චුත්තත්තා. “සමානසංවාසකසීමායදම්මී”ති දින්නං පන ගාමෙ යිතානම්පි පාපුණාතීති.

200-1. බුද්ධාධිවුත්ථොති බුද්ධෙන භගවතා අධිවුත්ථො. එකස්මීන්ති එකස්මිං විහාරෙ. පාකචත්තන්ති නිඛද්ධදානං. චත්තතීති පචත්තති. තෙහි චත්තඛිඛන්ති යෙසං සම්මුඛෙ එස දෙති, තෙහි භික්ඛුහි චත්තඛිඛං.

202. දුතියභාගෙ පන ථෙරාසනං ආරුළ්ලෙහති යාව සඬ්ඝනවකං එකචාරං සඛිඛෙසං භාගං දත්වා වීචරෙ අපරික්ඛිණෙ පුන සඛිඛෙසං දාතුං දුතියභාගෙ ථෙරස්ස දින්නෙති අත්ථො. පුඛිඛෙ චුත්තනයෙනාති “තුය්හෙව භික්ඛු තානි වීචරානී”ති (මහාව. 363) භගවතා චුත්තනයෙන. පංසුකුලිකානම්පි වට්ටතීති “තුය්හං දෙමා”ති අචත්වා, ‘භික්ඛුනං දෙම, ථෙරානං දෙමා’ති චුත්තත්තා

“පංසුකුලිකානම්පි වට්ටති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.379) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.379) පන පංසුකුලිකානම්පි වට්ටතිති එත්ථ “තුය්හං දෙමා”ති අවුත්තත්තාති කාරණං වදන්ති. යදි එවං “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වුත්තෙපි වට්ටෙය්‍ය, “භික්ඛුනං දෙම, ථෙරානං දෙම, සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වචනතො හෙදො න දිස්සති, විමංසිතබ්බමෙත්ථ කාරණන්ති. පාරුපිතුං වට්ටතිති පංසුකුලිකානං වට්ටති. සාමීකෙහි විචාරිතමෙවාති උපාහනත්ථවිකාදීනමත්ථාය විචාරිතමෙව.

203. උපඬ්ඝං දාතබ්බන්ති යං උභතොසඬ්ඝස්ස දින්තං, තතො උපඬ්ඝං භික්ඛුනං උපඬ්ඝං භික්ඛුනීනං දාතබ්බං. සචෙපි එකො භික්ඛු හොති, එකා වා භික්ඛුනී, අත්තමසො අනුපසම්පන්නස්සපි උපඬ්ඝමෙව දාතබ්බං. “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව භික්ඛුනීනඤ්ච දම්මී”ති වුත්තෙ පන න මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දාතබ්බන්ති එත්ථ යස්මා භික්ඛුනීපක්ඛෙ සඬ්ඝස්ස පච්චෙකං අපරාමට්ඨන්තා භික්ඛුනීනං ගණනාය භාගො දාතබ්බොති දායකස්ස අධිප්පායොති සිජ්ඣති, තථා දාතඤ්ච භික්ඛුපි ගණෙත්වා දින්තෙ එව යුජ්ජති. ඉතරථා හි “කිත්තකං භික්ඛුනං දාතබ්බං, කිත්තකං භික්ඛුනීන”න්ති න විඤ්ඤායති, තස්මා “භික්ඛුසඬ්ඝස්සා”ති වුත්තවචනම්පි “භික්ඛුන”න්ති වුත්තවචනසදිසමෙවාති ආහ “භික්ඛු ව භික්ඛුනියො ව ගණෙත්වා දාතබ්බ”න්ති. තෙනාහ “පුග්ගලො...පෙ.... භික්ඛුසඬ්ඝග්ගණෙන ගහිතත්තා”ති. “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්චා”ති වුත්තෙ පන පුග්ගලො විසුං න ලහතීති ඉදං අට්ඨකථාපමාණෙනෙව ගහෙතබ්බං, න හෙත්ථ විසෙසකාරණං උපලබ්භති. තථා හි “උභතොසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්ච දම්මී”ති වුත්තෙ සාමඤ්ඤවිසෙසවචනෙහි සඬ්ගහිතත්තා යථා පුග්ගලො විසුං ලහති, එවම්ධාපි “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්චා”ති සාමඤ්ඤවිසෙසවචනසබ්භාවතො භවිතබ්බමෙව විසුං පුග්ගලපටිච්චිසෙනාති විඤ්ඤායති, තස්මා අට්ඨකථාවචනමෙවෙත්ථ පමාණං. පාපුණනට්ඨානතො එකමෙව ලහතීති අත්තතො වස්සග්ගෙන පත්තට්ඨානතො එකමෙව කොට්ඨාසං ලහති. තත්ථ කාරණමාහ “කස්මා? භික්ඛුසඬ්ඝග්ගණෙන ගහිතත්තා”ති, භික්ඛුසඬ්ඝග්ගණෙනෙව පුග්ගලස්සපි ගහිතත්තාති අධිප්පායොති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.379) වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.379) පන භික්ඛුසඬ්ඝසද්දෙන භික්ඛුනඤ්ඤෙව ගහිතත්තා, පුග්ගලස්ස පන “තුය්හඤ්චා”ති විසුං ගහිතත්තා ව තත්ථස්ස අග්ගහිතත්තා දට්ඨබ්බා, “භික්ඛුනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්චා”ති වුත්තට්ඨානසදිසත්තාති අධිප්පායො. පුග්ගලප්පධානො හෙත්ථ සඬ්ඝ-සද්දො දට්ඨබ්බො. කෙච් පන “භික්ඛුසඬ්ඝග්ගණෙන ගහිතත්තා”ති පාඨං ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං තස්ස විසුං ලාභග්ගණෙන කාරණවචනත්තා. තථා හි “විසුං සඬ්ඝග්ගණෙන ගහිතත්තා”ති විසුං පුග්ගලස්සපි භාගග්ගණෙන කාරණං

වුත්තං. යථා චෙත්ථ පුග්ගලස්ස අග්ගහණං, එවං උපරි “භික්ඛුසංඝස්ස ච තුය්හඤ්චා”තිආදියුපි විසුං සංඝාදිසද්දෙහි පුග්ගලස්ස අග්ගහණං දට්ඨබ්බං. යදි හි ගහණං සියා, සංඝාදිසද්දෙහි විසුමිති භාගද්වයං ලභෙය්‍ය උභයත්ථ ගහිතත්තාති වුත්තං. පුජෙතබ්බන්තිආදි ගිහිකම්මං න භොතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. භික්ඛුසංඝස්ස හරාති ඉදං පිණ්ඩපාතහරණං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ “භුඤ්ජතුං වට්ටති”ති. “භික්ඛුසංඝස්ස හරා”ති වුත්තෙපි හරිතබ්බන්ති ඊදිසං ගිහිවෙය්‍යාවච්චං න භොතීති කත්වා වුත්තං.

204. අන්තොහෙමන්තෙති ඉමිනා අනත්ථතෙ කටීනෙ වස්සානං පච්ඡිමෙ මාසෙ දිත්තං පුරිමවස්සංවුත්ථානඤ්ඤෙව පාපුණාති, තතො පරං හෙමන්තෙ දිත්තං පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානමිති වුත්ථවස්සත්තා පාපුණාති, හෙමන්තතො පන පරං පිට්ඨිසමයෙ “වස්සංවුත්ථසංඝස්සා”ති එවං පරිච්ඡින්නදිත්වා දිත්තං අනන්තරෙ වස්සෙ වා තතො පරෙසු වා යත්ථ කත්ථවි තස්මිං භික්ඛුභාවෙ වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං පාපුණාති. යෙ පන සබ්බථා අවුත්ථවස්සා, තෙසං න පාපුණාතීති දස්සෙති. ලක්ඛණඤ්ඤා වදන්තීති විනයලක්ඛණඤ්ඤානො ආවරියා වදන්ති. ලක්ඛණඤ්ඤා වදන්තීති ඉදං සන්නිට්ඨානවචනං, අට්ඨකථාසු අනාගතත්තා පන එවං වුත්තං. බහිඋපචාරසීමායං...පෙ.... සබ්බෙසං පාපුණාතීති යත්ථ කත්ථවි වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං පාපුණාතීති අධිජ්ජායො. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායමිති (කඬ්ඬ. අට්ඨ. අකාලච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා) “සචෙ පන බහිඋපචාරසීමායං යිතො ‘වස්සංවුත්ථසංඝස්ස දම්මී’ති වදති, යත්ථ කත්ථවි වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං සම්පත්තානං පාපුණාති”ති වුත්තං. ගණ්ඨිපදෙසු පන “වස්සාවාසස්ස අනනුරූපෙ පදෙසෙ යත්වා වුත්තත්තා වස්සංවුත්ථානඤ්ඤෙව අවුත්ථානඤ්ඤෙව සබ්බෙසං පාපුණාති”ති වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. න හි “වස්සංවුත්ථසංඝස්ස දම්මී”ති වුත්තෙ අවුත්ථවස්සානං පාපුණාති. සබ්බෙසමිති තස්මිං භික්ඛුභාවෙ වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසමිති අත්ථො දට්ඨබ්බො “වස්සංවුත්ථසංඝස්සා”ති වුත්තත්තා. සම්මුඛිභුතානං සබ්බෙසමිති එත්ථාපි එසෙව නයො. එවං වදන්ති වස්සංවුත්ථසංඝස්ස දම්මීති වදති. අතීතවස්සන්ති අනන්තරාතීතවස්සං.

205. ඉදාති “ආදිස්ස දෙති”ති පදං විහජන්තො “ආදිස්ස දෙතිති එත්ථා”තිආදිමාහ. තත්ථ යාගුයා වා...පෙ.... හෙසජ්ජෙ වා ආදිසිත්වා පරිච්ඡින්නදිත්වා දෙන්නො දායකො ආදිස්ස දෙති නාමාති යොජනා. සෙසං පාකට්ඨෙව.

206. ඉදාති “පුග්ගලස්ස දෙති”ති පදං විහජන්තො ආහ “පුග්ගලස්ස දෙති එත්ථා”තිආදි. සංඝාදිසද්දෙහි පුග්ගලස්ස දෙන්නො දායකො පුග්ගලස්ස දෙති නාම. තං පන පුග්ගලිකදානං පරමිමුඛා වා භොති සම්මුඛා වා. තත්ථ පරමිමුඛා දෙන්නො

“ඉදං චීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස දමමි”ති නාම උද්ධරිත්වා දෙති, සම්මුඛා දෙන්තො ච භික්ඛුනො පාදමුලෙ චීවරං යපෙත්වා “ඉදං, හන්තෙ, තුම්භාකං දමමි”ති වත්වා දෙති, තදුභයථාපි දෙන්තො පුග්ගලස්ස දෙති නාමාති අත්ථො. න කෙවලං එකස්සෙව දෙන්තො පුග්ගලස්ස දෙති නාම, අථ බො අත්තෙවාසිකාදීහි සද්ධිං දෙන්තොපි පුග්ගලස්ස දෙති නාමාති දස්සෙතුං “සවෙ පනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතොති තස්ස සන්තිකෙ උද්දෙසං අග්ගහිතපුබ්බස්සපි උද්දෙසං ගණ්හිස්සාමිති ආගතකාලතො පට්ඨාය අත්තෙවාසිකභාවූපගමනතො චුත්තං. ගහෙත්වා ගච්ඡන්තොති පරිතිට්ඨිතඋද්දෙසො හුත්වා ගච්ඡන්තො. වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපූවිෂාදීති ගහෙත්වා චීවරන්තානන්ති ඉදං “උද්දෙසන්තෙවාසිකාන”න්ති ඉමස්සෙව විසෙසනං. තෙන උද්දෙසකාලෙ ආගන්ත්වා උද්දෙසං ගහෙත්වා ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ නිවසන්තෙ අනිබද්ධවාරිකෙ නිවත්තෙති.

එවං චීවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 379) ආගතඅට්ඨමාතිකාවසෙන චීවරවිහජනං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිංයෙව චීවරක්ඛන්ධකෙ මජ්ඣෙ ආගතෙසු වත්ථුසු ආගතනයං නිවත්තෙත්වා දස්සෙත්තො “සවෙ කොච්ඡි”ති ආදිමාහ. තත්ථ කිං කාතබ්බන්ති පුච්ඡාය තස්සෙව තානි චීවරානීති විස්සජ්ජනා, සෙසානි ඤාපකාදිවසෙන චුත්තානි. පඤ්ච මාසෙති අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. වඩ්ඪිං පයොපෙත්වා යපිතඋපනික්ඛෙපතොති වස්සාවාසිකත්ථාය වෙය්‍යාවච්චකරෙහි වඩ්ඪිං පයොපෙත්වා යපිතඋපනික්ඛෙපතො. තත්ථුප්පාදතොති නාලිකෙරාරාමාදිතත්ථුප්පාදතො. අට්ඨකථායං පන “ඉදං ඉධ වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දෙමාති වා වස්සාවාසිකං දෙමාති වා වත්වා දින්තං තං අනත්ථකකථිතස්සපි පඤ්ච මාසෙ පාපුණාති”ති චුත්තං, තං වස්සාවාසිකලාභවසෙන උප්පන්නෙ ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුං චුත්තං. තත්ථ ඉධාති අභිලාපමත්තමෙවෙනං, ඉධ-සද්දං විනා “වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දෙමා”ති චුත්තෙපි සො එව නයො. අනත්ථකකථිතස්සපි පඤ්ච මාසෙ පාපුණාතිති වස්සාවාසිකලාභවසෙන උප්පන්නත්තා අනත්ථකකථිතස්සපි චුත්ථවස්සස්ස පඤ්ච මාසෙ පාපුණාති, තතො පරං පන උප්පන්නවස්සාවාසිකං පුච්ඡිතබ්බං “කිං අතීතවස්සෙ ඉදං වස්සාවාසිකං, උදාහු අනාගතවස්සෙ”ති. තත්ථ තතො පරන්ති පඤ්චමාසතො පරං, ගිම්භානස්ස පයමදිවසතො පට්ඨායාති අත්ථො.

ධීතිකා පන න තිට්ඨතීති එත්ථ අට්ඨිතාය ධීතිකාය පුන අඤ්ඤස්මිං චීවරෙ උප්පන්නෙ සවෙ එකො භික්ඛු ආගච්ඡති, මජ්ඣෙ ඡිත්තදිත්වා ද්විතීය ගහෙතබ්බං. ධීතාය පන ධීතිකාය පුන අඤ්ඤස්මිං චීවරෙ උප්පන්නෙ සවෙ නවකතරො ආගච්ඡති, ධීතිකා හෙට්ඨා ගච්ඡති. සවෙ වුඩ්ඪිතරො ආගච්ඡති, ධීතිකා උද්ධං ආරොහති. අථ අඤ්ඤො නත්ථි, පුන අත්තතො පාපෙත්වා

ගහෙනබ්බං. දුග්ගතිකානීති අග්ගතිකානි, සඬ්ඝිකානෙව භොන්තීති අත්ථො. “පාතිනෙ කුසෙ”ති එකකොට්ඨාසෙ කුසදණ්ඩකෙ පාතිතමත්තෙ සචෙපි භික්ඛුසහස්සං භොති, ගහිතමෙව නාම වීවරං. “නාකාමා භාගො දාතබ්බො”ති අට්ඨකථාවචනං (මහාව. අට්ඨ. 363), තත්ථ ගහිතමෙව නාමාති “ඉමස්ස ඉදං පත්ත”න්ති කිඤ්චාපි න විදිතං, තෙ පන භාගා අත්ථනො තෙසං පත්තායෙවාති අධිප්පායො.

සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙතීති ඉදං නානාසීමවිහාරෙසු කත්තබ්බනයෙන එකස්මිම්පි විහාරෙ ද්විසු සෙනාසනෙසු නිවුත්ථභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, අරුණුට්ඨාපනෙනෙව තත්ථ වුත්ථො භොති, න පන වස්සච්ඡෙදපරිහාරාය. අන්තොඋපචාරසීමාය හි යත්ථ කත්ථවි අරුණං උට්ඨාපෙත්තො අත්තනා ගහිතසෙනාසනං අප්පවිට්ඨොපි වුත්ථවස්සො එව භොති. ගහිතසෙනාසනෙ පන නිවුත්ථො නාම න භොති, තත්ථ අරුණුට්ඨාපනෙ සති භොති. තෙනාහ “පුරිමස්මි. බහුතරං නිවසති නාමා”ති. එතෙන ව ඉතරස්මි. සත්තාහවාරෙනපි අරුණුට්ඨාපනෙ සති එව අප්පතරං නිවසති නාම භොති, නාසතීති දීපිතං භොති. ඉදන්ති එකාධිප්පායදානං. නානාලාභෙහීතිආදීසු නානා විසුං විසුං ලාභො එතෙසුති නානාලාභා, ද්වෙ විහාරා, තෙහි නානාලාභෙහි. නානා විසුං විසුං පාකාරාදීහි පරිච්ඡින්නො උපචාරො එතෙසන්ති නානුපචාරා, තෙහි නානුපචාරෙහි. එකසීමවිහාරෙහීති එකසීමායං ද්විහි විහාරෙහීති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.364) වුත්තං. නානාලාභෙහීති විසුං විසුං නිබද්ධවස්සාවාසිකලාභෙහි. නානුපචාරෙහීති නානාපරික්ඛෙපනානාද්වාරෙහි. එකසීමවිහාරෙහීති ද්වින්නං විහාරානං එකෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තත්තා එකාය උපචාරසීමාය අන්තොගතෙහි ද්විහි විහාරෙහීති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.364). සෙනාසනග්ගාභො පටිප්පස්සම්භතීති පයමං ගහිතො පටිප්පස්සම්භති. තත්ථාති යත්ථ සෙනාසනග්ගාභො පටිප්පස්සම්භති, තත්ථ.

207. භික්ඛුස්ස කාලකතෙති එත්ථ කාලකත-සද්දො භාවසාධනොති ආහ “කාලකිරියායා”ති. පාළියං ගිලානුපට්ඨාකානං වීවරදානෙ සාමණෙරානං තිව්වරාධිට්ඨානාභාවා “වීවරඤ්ච පත්තඤ්චා”තිආදි සබ්බත්ථ වුත්තං.

208. සචෙපි සහස්සං අග්ගසති, ගිලානුපට්ඨාකානඤ්ඤෙව දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤන්ති තිව්වරපත්තනො අඤ්ඤං. අප්පග්ගන්ති අතිඡ්ඤාදිභාවෙන නිහිනං. තතොති අවසෙසපරික්ඛාරතො. සබ්බන්ති පත්තං වීවරඤ්ච. තත්ථ තත්ථ සඬ්ඝස්සෙවාති තස්මි. තස්මි. විහාරෙ සඬ්ඝස්සෙව. භික්ඛුනො කාලකතට්ඨානං සන්ධාය “ඉධා”ති වත්තබ්බෙ “තත්ථා”ති වුත්තත්තා විච්ඡාවචනත්තා ව පරික්ඛාරස්ස යපිතට්ඨානං වුත්තන්ති

විඤ්ඤායනි. පාළියං අවිස්සජ්ජිකං අවෙහඬගිකන්ති ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්සෙව සන්තකං හුත්වා කස්සවි අවිස්සජ්ජිකං අවෙහඬගිකඤ්ච හවිතුං අනුජානාමිති අත්ථො. “සන්තෙ පතිරුපෙ ගාහකෙ”ති චුත්තත්තා ගාහකෙ අසති අදන්වා භාජිතෙපි සුභාජිතමෙවාති දට්ඨබ්බං. දක්ඛිණොදකං පමාණන්ති එත්ථ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.376) තාව “යත්ථ පන දක්ඛිණොදකං පමාණන්ති භික්ඛු යස්මිං රට්ඨෙය දක්ඛිණොදකපටිග්ගහණමත්තෙනපි දෙයාධම්මස්ස සාමිනො භොන්තිති අධිජ්ජායො”ති චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.376) පන “දක්ඛිණොදකං පමාණන්ති එත්තකානි චීවරානි දස්සාමිති පයමං උදකං පාතෙත්වා පච්ඡා දෙන්ති, තං යෙහි ගහිතං, තෙ භාගිනොව භොන්තිති අධිජ්ජායො”ති චුත්තං. පරසමුද්දෙති ජම්බුදීපෙ. තම්බපණ්ණදීපඤ්චි උපාදායෙස එවං චුත්තො.

“මතකචීවරං අධිට්ඨාති”ති එත්ථ මග්ගං ගච්ඡන්තො තස්ස කාලකිරියං සුත්වා අවිහාරට්ඨානෙ වෙ ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ අඤ්ඤෙසං භික්ඛූනං අභාවං ඤන්වා “ඉදං චීවරං මය්හං පාපුණාති”ති අධිට්ඨාති, ස්වාධිට්ඨිතං. තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු බහුහණ්ඩො බහුපරික්ඛාරො කාලකතො හොති. හගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං, “භික්ඛුස්ස, භික්ඛවෙ, කාලකතෙ සඬ්ඝො සාමී පත්තචීවරෙ. අපිව ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිච්චරඤ්ච පත්තඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං. යං තත්ථ ලහුහණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභූතෙන සඬ්ඝෙන භාජෙතුං. යං තත්ථ ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං, තං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස අවිස්සජ්ජිකං අවෙහඬගික”න්ති (මහාව. 369) ඉමිනා පාඨෙන හගවා සබ්බඤ්ඤා භික්ඛූනං ආමිසදායජ්ජං විචාරෙසි.

තත්ථ තිච්චරපත්තඅවසෙසලහුහණ්ඩගරුහණ්ඩවසෙන ආමිසදායජ්ජං තිච්ඨං හොති. තෙසු තිච්චරපත්තං ගිලානුපට්ඨාකස්ස භාගො හොති, අවසෙසලහුහණ්ඩං සම්මුඛිභූතසඬ්ඝස්ස, පඤ්චවිසතිවිධ ගරුහණ්ඩං වාතුද්දිසසඬ්ඝස්ස. ඉමිනා ඉතො තිච්ඨහණ්ඩතො අඤ්ඤං භික්ඛුහණ්ඩං නාම නත්ථී, ඉමෙහි තිච්ඨෙහි පුග්ගලෙහි අඤ්ඤො දායාදො නාම නත්ථීති දස්සෙති. ඉදානි පන විනයධරා “භික්ඛූනං අකජ්ජියහණ්ඩං ගිහිභූතා ඤාතකා ලහන්ති”ති වදන්ති, තං කස්මාති වෙ? “යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බ”න්ති අට්ඨකථායං ආගතත්තාති. සච්චං ආගතො, සො පන පාඨො විස්සාසග්ගාහවිසයෙ ආගතො, න දායජ්ජගහණට්ඨානෙ. “ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා”ඉව්වෙව ආගතො, න “ඤාතකා අඤ්ඤාතකා වා”ති, තස්මා ඤාතකා වා භොන්තු අඤ්ඤාතකා වා, යෙ තං ගිලානං උපට්ඨහන්ති, තෙ ගිලානුපට්ඨාකභාගභූතස්ස ධනස්ස ඉස්සරා ගහට්ඨපබ්බජිතා, අන්තමසො මාතුගාමාපි. තෙ සන්ධාය “තෙසං දාතබ්බ”න්ති චුත්තං, න පන යෙ ගිලානං

නුපට්ඨන්ති, තෙ සන්ධාය. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 369)
“ගිලානුපට්ඨාකො නාම ගිහී වා භොතු පබ්බජිතො වා, අන්තමසො
මාතුගාමොපි, සබ්බෙ භාගං ලහන්ති”ති.

අථ වා යො භික්ඛු අත්තනො ජීවමානකාලෙයෙව සබ්බං අත්තනො
පරික්ඛාරං නිස්සජ්ජිත්වා කස්සපි ඤාතකස්ස වා අඤ්ඤාතකස්ස වා ගහට්ඨස්ස
වා පබ්බජිතස්ස වා අදාසි, කොච්ච ච ඤාතකො වා අඤ්ඤාතකො වා ගහට්ඨො
වා පබ්බජිතො වා විස්සාසං අග්ගහෙසි, තාදිසෙ සන්ධාය “යෙ තස්ස ධනස්ස
ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බ”න්ති චුත්තං, න පන
අනාදිසෙ ඤාතකෙ. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 369) “සචෙ පන
සො ජීවමානොයෙව සබ්බං අත්තනො පරික්ඛාරං නිස්සජ්ජිත්වා කස්සපි අදාසි,
කොච්ච වා විස්සාසං අග්ගහෙසි, යස්ස දින්නං, යෙන ච ගහිතං, තස්සෙව භොති,
තස්ස රුචියා ඵව ගිලානුපට්ඨාකා ලහන්ති”ති. ඵවං භොතු, කප්පියහණ්ඨෙ පන
කථන්ති? තම්පි “ගිහිඤාතකානං දාතබ්බ”න්ති පාළියං වා අට්ඨකථායං වා
ටීකාසු වා නත්ථි, තස්මා විචාරෙතබ්බමෙතං.

විවරභාජනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පිණ්ඩපාතභාජනකථාවණ්ණනා

209. ඉදානි පිණ්ඩපාතභාජනවිනිවිජයං කථෙතුං “පිණ්ඩපාතභාජනෙ
පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ සෙනාසනභාජනෙයෙව පයම්.
ආගතෙපි චතුපච්චයභාජනවිනිවිජයත්තා පච්චයානුක්කමෙන
පිණ්ඩපාතභාජනං පයම් දස්සෙති. පිණ්ඩපාතභාජනෙ පන සඬ්ඝහත්තාදීසු අයං
විනිවිජයොති සම්ඛන්ධො. කථං ඵතානි සඬ්ඝහත්තාදීනි භගවතා
අනුඤ්ඤාතානීති ආහ “අනුජානාමී...පෙ.... අනුඤ්ඤාතෙසු”ති. සඬ්ඝස්ස
අත්ථාය ආහතං භත්තං සඬ්ඝහත්තං යථා “ආගන්තුකස්ස ආහතං භත්තං
ආගන්තුකභත්ත”න්ති. සඬ්ඝතො උද්දිස්ස උද්දිස්සිත්වා දාතබ්බං භත්තං
උද්දෙසහත්තං. නිමන්තෙත්වා දාතබ්බං භත්තං නිමන්තනභත්තං. සලාකං
පාතෙත්වා ගාහෙතබ්බං භත්තං සලාකභත්තං. පක්ඛෙ පක්ඛදිවසෙ දාතබ්බං
භත්තං පක්ඛභත්තං. උපොසථෙ උපොසථදිවසෙ දාතබ්බං භත්තං
උපොසථභත්තං. පාටිපදෙ උපොසථදිවසතො දුතියදිවසෙ දාතබ්බං භත්තං
පාටිපදභත්තන්ති විග්ගහො. ධීතිකා නාම නත්ථිති සඬ්ඝත්ථෙරතො පට්ඨාය
වස්සග්ගෙන ගාහණං ධීතිකා නාම.

අත්තනො විහාරද්වාරෙති විහාරස්ස ද්වාරකොට්ඨකසමීපං සන්ධාය
චුත්තං. භොජනසාලායාති භත්තුද්දෙසට්ඨානභූතාය භොජනසාලායං.
වස්සග්ගෙනාති වස්සකොට්ඨාසෙන. දින්නං පනාති වත්ථා යථා සො දායකො
වදති, තං විධිං දස්සෙතුං “සඬ්ඝතො භත්තෙ”තිආදිමාහ. අන්තරසරෙති

අත්තොගෙහෙ. අත්තොඋපචාරගතානන්ති එත්ථ ගාමද්චාරවීථිවතුක්කෙසු ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරං උපචාරො නාම.

අත්තරසරස්ස උපචාරෙ පන ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුං “සරුපචාරො චෙත්ථා”තිආදිමාහ. එකවළඤ්ජන්ති එකෙන ද්වාරෙන වළඤ්ජිතබ්බං. නානානිවෙසනෙසුති නානාකුලස්ස නානුපචාරෙසු නිවෙසනෙසු. ලජ්ජී පෙසලො අගතිගමනං වජ්ජෙත්වා මෙධාවී ව උපපරික්ඛිත්වා උද්දිසතිති ආහ “පෙසලො ලජ්ජී මෙධාවී ඉච්ඡිතබ්බො”ති. නිසින්නස්සපි නිද්දායන්තස්සපිති අනාදරෙ සාම්චචනං, වුඩ්ඪතරෙ නිද්දායන්තෙ නවකස්ස ගාහිතං සුග්ගාහිතන්ති අත්ථො. තිච්චරපරිවාරං වාති එත්ථ “උදකමත්තලාහි විය අඤ්ඤොපි උද්දෙසහත්තං අලහිත්වා වත්ථාදිඅනෙකජ්ජකාරකං ලහති චෙ, තස්සෙව ත”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. අත්තො රුචිවසෙන යං කිඤ්චි වත්වා ආහරිතුං විස්සජ්ජිතත්තා විස්සට්ඨදුතො නාම. යං ඉච්ඡතිති “උද්දෙසහත්තං දෙථා”තිආදීති වදන්තො යං ඉච්ඡති. පුච්ඡාසභාගෙනාති පුච්ඡාසදිසෙන.

“එකා කුට්ටිතිකා නාම භොති”ති වත්වා තමෙව යිතිකං විභාවෙන්තො “රඤ්ඤො වා හී”තිආදිමාහ. අඤ්ඤොහි උද්දෙසහත්තාදිහි අමිස්සෙත්වා විසුංයෙව යිතිකාය ගහෙතබ්බත්තා “එකචාරිකහත්තාහී”ති වුත්තං. ථෙය්‍යාය හරන්තිති පත්තභාරකා හරන්ති. ගීවා භොතිති ආණාපකස්ස ගීවා භොති. සබ්බං පත්තස්සාමිකස්ස භොතිති චිවරාදිකම්පි සබ්බං පත්තස්සාමිකස්සෙව භොති, “මයා හත්තමෙව සන්ධාය වුත්තං, න චිවරාදි”න්ති වත්වා ගහෙතුං වට්ටතිති අත්ථො. මනුස්සානං වචනං කාතුං වට්ටතිති වුත්තා ගච්ඡන්තිති මනුස්සානං වචනං කාතුං වට්ටතිති තෙන භික්ඛුනා වුත්තා ගච්ඡන්ති. අකතභාගො නාමාති ආගන්තුකභාගො නාම, අදින්නපුබ්බභාගොති අත්ථො. සබ්බො සඬ්ඝො පරිභුඤ්ජතුති වුත්තෙති එත්ථ “පයමමෙව ‘සබ්බසඬ්ඝිකහත්තං දෙථා’ති වත්වා පච්ඡා ‘සබ්බො සඬ්ඝො පරිභුඤ්ජතු’ති අවුත්තෙපි භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. කිං ආහරියතිති අවත්වාති “කතරහත්තං තයා ආහරියති”ති දායකං අපුච්ඡිත්වා. පකතිධීතිකායාති උද්දෙසහත්තධීතිකාය.

පිණ්ඩපාතභාජනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිමන්තනහත්තකථාවණ්ණනා

210. “එත්තකෙ භික්ඛු සඬ්ඝතො උද්දිසිත්වා දෙථා”තිආදීති අවත්වා “එත්තකානං භික්ඛුනං හත්තං දෙථා”ති වත්වා දින්නං සඬ්ඝිකං නිමන්තනං නාම. පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටතිති භික්ඛාපරියායෙන වුත්තත්තා වට්ටති. පටිපාටියාති ලද්ධපටිපාටියා. විච්ඡින්නදිත්වාති “හත්තං ගණ්භථා”ති පදං

අවත්වා. තෙනෙවාහ “භත්තන්ති අවදන්තෙනා”ති. ආලොපසඨබ්බෙපෙනාති එකෙකපිණ්ඩවසෙන. අයඤ්ච නයො නිමන්තනෙයෙව, න උද්දෙසහත්තෙ. තස්ස හි එකස්ස පහොනකප්පමාණංයෙව භාජෙතබ්බං, තස්මා උද්දෙසහත්තෙ ආලොපට්ඨිතිකා නාම නත්ථි.

ආරුළුභායෙව මාතිකං. සඨසතො අට්ඨ භික්ඛුති එත්ථ යෙ මාතිකං ආරුළුභා, තෙ අට්ඨ භික්ඛුති යොජෙතබ්බං. උද්දෙසහත්තනිමන්තනහත්තාදිසඨසිකහත්තමාතිකාසු නිමන්තනහත්තමාතිකාය ධීතිකාවසෙන ආරුළුභෙ හත්තුද්දෙසකෙන වා සයං වා සඨසතො උද්දිසාපෙත්වා ගහෙත්වා ගන්තබ්බං, න අත්තනා රුචිතෙ ගහෙත්වාති අධිප්පායො. මාතිකං ආරොපෙත්වාති “සඨසතො ගණ්භාමි”තිආදිනා චුත්තමාතිකාහෙදං දායකස්ස විඤ්ඤාපෙත්වාති අත්ථො. “එකචාරන්ති යාව තස්මි. ආවාසෙ වසන්ති භික්ඛු, සබ්බෙ ලහන්ති”ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – එකචාරන්ති න එකදිවසං සන්ධාය චුත්තං, යත්තකා පන භික්ඛු තස්මි. ආවාසෙ වසන්ති, තෙ සබ්බෙ. එකස්මි. දිවසෙ ගහිතභික්ඛු අඤ්ඤාදා අග්ගහෙත්වා යාව එකචාරං සබ්බෙ භික්ඛු භොජිතා භොන්තිති ජානාති වෙ, යෙ ජානන්ති, තෙ ගහෙත්වා ගන්තබ්බන්ති. පට්ඨද්ධකාලතො පට්ඨායාති තත්ථෙව වාසස්ස නිබ්ද්ධකාලතො පට්ඨාය.

නිමන්තනහත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සලාකහත්තකථාවණ්ණනා

211. උපනිබන්ධිත්වාති ලිඛිත්වා. ගාමවසෙනපීති යෙභුයොන සමලාහගාමවසෙනපි. බහුති සලාකහත්තානීති තිංසං වා වත්තාරිසං වා හත්තානි. සවෙ භොන්තිති අප්ඤ්ඤාහරිත්වා යොජෙතබ්බං. සල්ලක්ඛෙත්වාති තානි හත්තානි පමාණවසෙන සල්ලක්ඛෙත්වා. නිග්ගහෙන දත්වාති දුරං ගන්තුං අනිච්ඡන්තස්ස නිග්ගහෙන සම්පට්ඨිජාපෙත්වා. පුන විහාරං ආගන්ත්වාති එත්ථ විහාරං අනාගන්ත්වා හත්තං ගහෙත්වා පච්ඡා විහාරෙ අත්තනො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුමිපි වට්ටති. එකගෙහවසෙනාති වීරියමිපි එකපස්සෙ සරපාළියා වසෙන. උද්දිසිත්වාපීති “අසුකකුලෙ සලාකහත්තානි තුය්හං පාපුණන්ති”ති වත්වා.

212. වාරගාමෙති අතිදුරත්තා වාරෙන ගන්තබ්බගාමෙ. සට්ඨිතො වා පණ්ණාසතො වාති දණ්ඩකම්මත්ථාය උදකසටං සන්ධාය චුත්තං. විහාරවාරොති සබ්බභික්ඛුසු භික්ඛාය ගතෙසු විහාරරක්ඛණවාරො. නෙසන්ති විහාරවාරිකානං. එතකම්මමෙවෙති විහාරරක්ඛණකිච්චස්ස පහොනකපට්පාදනමෙව. දුරත්තා නිග්ගහෙත්වාපි වාරෙන ගහෙතබ්බො ගාමො වාරගාමො. විහාරවාරෙ නියුත්තා විහාරවාරිකා, වාරෙන

විහාරරක්ඛණකා. අඤ්ඤාපත්තන්ති පසාදඤ්ඤාපත්තං. එතානිමමෙව භවන්තීති විහාරරක්ඛණත්ථාය සඬ්ඝෙන දාතබ්බා අතිරෙකලාභා හොන්ති. එකස්සෙව පාපුණන්තීති දිවසෙ දිවසෙ එකෙකස්සෙව පාපිතානීති අත්ථො. සඬ්ඝනවකෙන ලද්ධකාලෙති දිවසෙ දිවසෙ එකෙකස්ස පාපිතානි ද්වෙ තිණි එකවාරිකභත්තානි තෙනෙව නියාමෙන අත්තනො පාපුණනට්ඨානෙ සඬ්ඝනවකෙන ලද්ධකාලෙ.

යස්ස කස්සචි සම්මුඛිභූතස්ස පාපෙත්වාති එත්ථ “යෙභුයොන වෙ භික්ඛු ඛනිසිමගතා හොන්ති, සම්මුඛිභූතස්ස යස්ස කස්සචි පාපෙතබ්බං සභාගත්තා එකෙන ලද්ධං සබ්බෙසං හොති, තස්මිම්පි අසති අත්තනො පාපෙත්වා දාතබ්බ”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. රසසලාකන්ති උච්ඡුරසසලාකං. සලාකවසෙන පන ගාහිතත්තා න සාදිතබ්බාති ඉදං අසාරුජ්ජවසෙන වුත්තං, න ධුතඬිගහෙදවසෙන. “සඬ්ඝතො නිරාමිසසලාකා...පෙ.... වට්ටතියෙවා”ති හි විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.26) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියම්පි (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.325) – සඬ්ඝතො නිරාමිසසලාකාපි විහාරෙ පක්කභත්තම්පි වට්ටතියෙවාති සාධාරණං කත්වා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.26) වුත්තත්තා, “එවං ගාහිතෙ සාදිතබ්බං, එවං න සාදිතබ්බ”න්ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා ව “හෙසජ්ජාදිසලාකායො වෙන්ථ කිඤ්ඤාපි පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටන්ති, සලාකවසෙන පන ගාහිතත්තා න සාදිතබ්බා”ති එත්ථ අධිජ්ජායො වීමංසිතබ්බො. යදි හි හෙසජ්ජාදිසලාකා සලාකවසෙන ගාහිතා න සාදිතබ්බා සියා, “සඬ්ඝතො නිරාමිසසලාකා වට්ටතියෙවා”ති න වදෙය්‍ය, “අතිරෙකලාභො සඬ්ඝභත්තං උද්දෙසභත්ත”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 128) ව “අතිරෙකලාභං පටික්ඛිපාමි”ති සලාකවසෙන ගාහෙතබ්බං භත්තමෙව පටික්ඛිත්තං, න හෙසජ්ජං. සඬ්ඝභත්තාදීති හි වුද්දස භත්තානියෙව තෙන න සාදිතබ්බානීති වුත්තානි. ඛන්ධකභාණකානං වා මතෙන ඉධ එවං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බන්ති වුත්තං. අග්ගතො දාතබ්බා භික්ඛා අග්ගභික්ඛා. අග්ගභික්ඛාමත්තන්ති එකකටච්ඡුභික්ඛාමත්තං. ලද්ධා වා අලද්ධා වා ස්වෙපි ගණ්ඨෙය්‍යාසීති ලද්ධෙපි අජ්ජමත්තතාය වුත්තං. තෙනාහ “යාවදත්ථං ලභති...පෙ.... අලභිත්වා ස්වෙ ගණ්ඨෙය්‍යාසීති වත්තබ්බො”ති. අග්ගභික්ඛමත්තන්ති හි එත්ථ මත්ත-සද්දො ඛහුභාවං නිවත්තෙති.

සලාකභත්තං නාම විහාරෙයෙව උද්දිසියති විහාරමෙව සන්ධාය දියමානත්තාති ආහ “විහාරෙ අපාපිකං පනා”තිආදි. තත්‍ර ආසනසාලායාති තස්මිං ගාමෙ ආසනසාලාය. විහාරං ආනෙත්වා ගාහෙතබ්බන්ති තථා වත්වා තස්මිං දිවසෙ දින්නභත්තං විහාරමෙව ආනෙත්වා ධීතිකාය ගාහෙතබ්බං. තත්ථාති තස්මිං දිසාභාගෙ. තං ගහෙත්වාති තං වාරගාමසලාකං අත්තනා ගහෙත්වා. තෙනාති යො අත්තනො පත්තවාරගාමෙ සලාකං දිසාගමිකස්ස

අදාසී, තෙන. අනතික්කමන්තෙයෙව තස්මිං තස්ස සලාකා ගාහෙනබ්බාති යස්මා උපචාරසීමට්ඨස්සෙව සලාකා පාපුණාති, තස්මා තස්මිං දිසංගමිකෙ උපචාරසීමං අනතික්කන්තෙයෙව තස්ස දිසංගමිකස්ස පත්තසලාකා අත්තනො පාපෙත්වා ගාහෙනබ්බා.

දෙවසිකං පාපෙතබ්බාති උපචාරසීමායං යිතස්ස යස්ස කස්සචි වස්සග්ගෙන පාපෙතබ්බා. එවං එතෙසු අනාගතෙසු ආසන්නවිහාරෙ භික්ඛූනං භුඤ්ජිතුං වට්ටති, ඉතරථා සඬ්ඝිකං භොති. අනාගතදිවසෙති එත්ථ කථං තෙසං භික්ඛූනං ආගතානාගතභාවො විඤ්ඤායතීති වෙ? යස්මා තතො තතො ආගතා භික්ඛූ තස්මිං ගාමෙ ආසනසාලාය සන්තිපතන්ති, තස්මා තෙසං ආගතානාගතභාවො සක්කා විඤ්ඤාතුං. අම්භාකං ගොවරගාමෙති සලාකහත්තදායකානං ගාමෙ. භුඤ්ජිතුං ආගච්ඡන්තීති “මහාථෙරො එකකොව විහාරෙ ඔභිතො අවස්සං සබ්බසලාකා අත්තනො පාපෙත්වා යිතො”ති මඤ්ඤමානා ආගච්ඡන්ති.

සලාකහත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පක්ඛිකහත්තාදිකථාවණ්ණනා

213. අභිලක්ඛිතෙසු චතුසු පක්ඛිදිවසෙසු දාතබ්බං හත්තං පක්ඛිකං. අභිලක්ඛිතෙසුති එත්ථ අභිති උපසාරමත්තං, ලක්ඛණියෙසුඉච්චෙවත්ථො, උපොසථසමාදානධම්මස්සවනපුජාසක්කාරාදිකරණත්ථං. ලක්ඛිතබ්බෙසු සල්ලක්ඛෙනබ්බෙසු උපලක්ඛෙනබ්බෙසුති චුත්තං භොති. ස්වෙ පක්ඛොති අජ්ජපක්ඛිකං න ගාහෙනබ්බන්ති අට්ඨමියා භුඤ්ජිතබ්බං, සත්තමියා භුඤ්ජනත්ථාය න ගාහෙනබ්බං, දායකෙහි නියමිතදිවසෙනෙව ගාහෙනබ්බන්ති අත්ථො. තෙනාහ “ස්වෙ පනා”තිආදි. ස්වෙ ලුබන්ති අජ්ජ ආවාහමඬිගලාදිකරණතො අතිපණ්ණං භොජනං කරියති, ස්වෙ තථා න භවිස්සති, අජ්ජෙව භික්ඛූ භොජෙස්සාමාති අධිප්පායො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.325) පන අඤ්ඤථා චුත්තං. පක්ඛිකහත්තතො උපොසථිකහත්තස්ස හෙදං දස්සෙන්නො ආහ “උපොසථිගාති සමාදිශිත්වා”තිආදි. උපොසථෙ දාතබ්බං හත්තං උපොසථිකං.

පක්ඛිකහත්තාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආගන්තුකහත්තාදිකථාවණ්ණනා

214. නිබන්ධාපිතන්ති “අසුකවිහාරෙ ආගන්තුකා භුඤ්ජන්තු”ති නියමිතං. ගමිකො ආගන්තුකහත්තමිති ගාමන්තරතො ආගන්ත්වා අවුපසන්නෙන ගමිකවිත්තෙන වසිත්වා පුන අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තං සන්ධාය චුත්තං, ආවාසිකස්ස පන ගන්තුකාමස්ස ගමිකහත්තමෙව ලබ්භති. “ලෙසං

ඔඩ්ඛෙත්වා”ති වුත්තත්තා ලෙසාභාවෙන යාව ගමනපරිබන්ධො විගච්ඡති, තාව භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති ඤාපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

ධුරහත්තාදිකථාවණ්ණනා

215. තණ්ඩුලාදීති පෙසෙත්ති...පෙ.... වට්ටතීති අභිභට්ඨික්ඛත්තා වට්ටති.

216. තථා පටිග්ගහිතත්තාති භික්ඛානාමෙන පටිග්ගහිතත්තා. පත්තං පුරෙත්වා ථකෙත්වා දින්නන්ති “ගුළකහත්තං දෙමා”ති දින්නං. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

පිණ්ඩපාතභාජනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගිලානපච්චයභාජනකථාවණ්ණනා

217. ඉතො පරං පච්චයානුක්කමෙන සෙනාසනභාජනකථාය වත්තබ්බායපි තස්සා මහාවිසයත්තා, ගිලානපච්චයභාජනීයකථාය පන අප්පච්ඡයත්තා, පිණ්ඩපාතභාජනීයකථාය අනුලොමත්තා ච තදනන්තරං තං දස්සෙතුමාහ “ගිලානපච්චයභාජනීයං පනා”තිආදි. තත්ථ රාජරාජමහාමත්තාති උපලක්ඛණමත්තමෙවෙනං. බ්‍රාහ්මණමහාසාලගහපතිමහාසාලාදයොපි එවං කරොන්තියෙව. සණ්ටිං පහරිත්වාතිආදි හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා ච පාකටත්තා ච සුච්ඤ්ඤයාමෙව. උපවාරසීමං...පෙ.... භාජෙත්තබ්බන්ති ඉදං සඬ්ඝං උද්දිස්ස දින්නත්තා වුත්තං. කුම්භං පන ආවජ්ජෙත්වාති කුම්භං දිසාමුඛං කත්වා. සචෙ ටීනං සප්පි හොතීති කක්ඛළං සප්පි හොති. ටොකං ටොකමිපි පාපෙතුං වට්ටතීති එවං කතෙ ධීතිකාපි තිට්ඨති. සිඬගිවෙරමරිවාදිහෙසජ්ජමිපි අවසෙසපත්තථාලකාදිසමණපරික්ඛාරොපීති ඉමිනා න කෙවලං හෙසජ්ජමෙව ගිලානපච්චයො හොති, අථ ඛො අවසෙසපරික්ඛාරොපි ගිලානපච්චයෙ අන්තොගධොයෙවාති දස්සෙති.

ගිලානපච්චයභාජනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා

218. සෙනාසනභාජනකථායං සෙනාසනග්ගාහෙ විනිච්ඡයොති සෙනාසනභාජනමෙවාහ. තත්ථ උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාහො ච වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාහො වාති කාලවසෙන සෙනාසනග්ගාහො නාම දුට්ඨො හොතීති යොජනා. තත්ථ උතුකාලෙති හෙමන්තගිම්හානඋතුකාලෙ. වස්සාවාසෙති වස්සානකාලෙ. භික්ඛුං උට්ඨාපෙත්වා සෙනාසනං දාතබ්බං, අකාලො නාම නත්ථි දායකෙහි “ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිස්සස්ස සඬ්ඝස්ස දමිමි”ති දින්නසඬ්ඝිකසෙනාසනත්තා. එකෙකං පරිවෙණන්ති එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස

එකෙකං පරිවෙණං. තත්ථාති තස්මිං ලද්ධපරිවෙණෙ. දීඝසාලාති වඩකමනසාලා. මණ්ඩලමාළොති උපට්ඨානසාලා. අනුදහතීති පිළෙති. අදාතුං න ලහතීති ඉමිනා සඤ්චිච්ච අදෙන්තස්ස පටිබාහනෙ පවිසනතො දුක්කටන්ති දිපෙති. ජම්බුදීපෙ පනාති අරියදෙසෙ භික්ඛු සන්ධාය චුත්තං. තෙ කිර තථා පඤ්ඤාපෙත්ති.

219. න ගොවරගාමො සට්ඨෙතඛිබ්බොති චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති “න තත්ථ මනුස්සා වත්තඛිබ්බා”තිආදිනා. විතක්කං ඡින්දිත්වාති “ඉමිනා නිභාරෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා නිවාරෙත්වා පච්චයෙ දස්සන්ති”ති එවරුපං විතක්කං අනුප්පාදෙත්වා. තෙසු වෙ එකොති තෙසු මනුස්සෙසු එකො පණ්ඩිතපුරිසො. භණ්ඩපට්ච්ඡාදනන්ති පට්ච්ඡාදනභණ්ඩං, සරීරපට්ච්ඡාදනං වීචරන්ති අත්ථො. සුද්ධචිත්තත්තාව අනවජ්ජන්ති ඉදං පුච්ඡිතක්ඛණෙ කාරණාවික්ඛණං සන්ධාය චුත්තං න භොති අසුද්ධචිත්තස්සපි පුච්ඡිතපඤ්භවිස්සජ්ජනෙ දොසාභාවා. එවං පන ගතෙ මං පුච්ඡිස්සන්තිති සඤ්ඤාය අගමනං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

පට්ඨග්ගිතඛිබ්බාති බණ්ඩපුල්ලාභිසඬ්ඛරණසම්මජ්ජනාදිහි පට්ඨග්ගිතඛිබ්බාති. මුණ්ඩවෙදිකායාති වෙනියස්ස හම්මියවෙදිකාය සටාකාරස්ස උපරි චතුරස්සවෙදිකාය. කත්ථ පුච්ඡිතඛිබ්බන්ති පුච්ඡාය යතො පකතියා ලබ්භති, තත්ථ පුච්ඡිතඛිබ්බන්ති විස්සජ්ජනා. කස්මා පුච්ඡිතඛිබ්බන්තිආදි යතො පකතියා ලබ්භති, තත්ථාපි පුච්ඡනස්ස කාරණසන්දස්සනත්ථං චුත්තං. පටික්කම්මාති විහාරතො අපසක්කිත්වා. තමත්ථං දස්සෙන්නො “යොජනද්වියොජනන්තරෙ භොති”ති ආහ. උපනික්ඛෙපන්ති බෙත්තං වා නාළිකෙරාදිආරාමං වා කභාපණාදිති වා ආරාමිකානං නියාමෙත්වා “ඉතො උප්පන්නා වඩ්ඪි වස්සාවාසිකත්ථාය භොතු”ති දින්නං. වත්තං කත්ථාති තස්මිං සෙනාසනෙ කත්තඛිබ්බත්තං කත්වා. ඉති සද්ධාදෙයොති එවං හෙට්ඨා චුත්තනයෙන සද්ධාය දාතඛිබ්බෙ වස්සාවාසිකලාභවිසයෙති අත්ථො.

වත්ථු පනාති තනුප්පාදෙ උප්පන්නරුපියං, තඤ්ච “තතො චතුපච්චයං පරිභුඤ්ජ්ජා”ති දින්නබෙත්තාදිතො උප්පන්නත්තා කප්පියකාරකානං හත්ථෙ “කප්පියභණ්ඩං පරිභුඤ්ජ්ජා”ති දායකෙහි දින්නවත්ථුසදිසං භොතිති ආහ “කප්පියකාරකානඤ්ඡි”තිආදි. සඬ්ඝසුට්ඨතායාති සඬ්ඝස්ස භිතාය. පුග්ගලවසෙනෙව කාතඛිබ්බන්ති පරතො වක්ඛමානනයෙන භික්ඛු වීචරෙන කිලමන්ති, එත්තකං නාම තණ්ඩුලභාගං භික්ඛුනං වීචරං කාතුං රුච්චතීතිආදිනා පුග්ගලපරාමාසවසෙනෙව කාතඛිබ්බං, “සඬ්ඝො වීචරෙන කිලමති”තිආදිනා පන සඬ්ඝපරාමාසවසෙන න කාතඛිබ්බං. කප්පියභණ්ඩවසෙනාති සාමඤ්ඤතො චුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං “වීචරතණ්ඩුලාදිවසෙනෙව වා”ති චුත්තං. ව-කාරො වෙත්ථ පනසද්දත්ථෙ වත්තති, න සමුච්චයත්ථෙති දට්ඨබ්බං.

පුග්ගලවසෙනෙව කප්පියහණ්ඩවසෙන ව අපලොකනප්පකාරං දස්සෙතුං “කං පන එවං කත්තබ්බ”න්තිආදි වුත්තං.

වීචරපච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වාති සද්ධාදෙය්‍යත්‍යුප්පාදවසෙන තස්මිං වස්සාවාසෙ ලබ්භමානවීචරසඬ්ඛාතං පච්චයං “එත්තක”න්ති පරිච්ඡින්නදිත්වා. සෙනාසනස්සාති සෙනාසනග්ගාභාපණස්ස. වුත්තන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. කස්මා එවං වුත්තන්ති ආහ “එවඤ්ඡී”තිආදි, සෙනාසනග්ගාභාපකස්ස අත්තනාව අත්තනො ගහණං අසාරුප්පං, තස්මා උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං ගාහෙස්සන්තිති අධිප්පායො. සම්මතසෙනාසනග්ගාභාපකස්ස ආණන්තියා අඤ්ඤෙන ගහිතොපි ගාහො රුහනියෙවාති වෙදිතබ්බං. අට්ඨපි සොළසපි ජනෙ සම්මන්තිතුං වට්ටතිති විසුං විසුං සම්මන්තිතුං වට්ටති, උදාහු එකතොති? එකතොපි වට්ටති. එකකම්මවාචාය සබ්බෙපි එකතො සම්මන්තිතුං වට්ටති. නිග්ගහකම්මමෙව හි සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස න කරොති. සම්මුතිදානං පන බහුනම්පි එකතො කාතුං වට්ටති. තෙනෙව සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ උබ්බාහිකසම්මුතියං අට්ඨපි ජනා එකතො සම්මතාති. ආසනසරන්ති පටිමාසරං. මග්ගොති උපචාරසීමබ්භන්තරගතෙ ගාමාහිමුඛමග්ගෙ කතසාලා වුව්චති, එවං පොක්ඛරණ්ණරුක්ඛමුලාදීසුපි. රුක්ඛමුලාදයො ඡන්තා කවාට්ඨද්ධාව සෙනාසනං. ඉතො පරාති සුච්ඤ්ඤෙය්‍යාති.

220. මහාලාභපරිවෙණකථායං ලහන්තිති තත්‍ර වාසිනො භික්ඛු ලහන්ති. විජටෙත්වාති එකෙකස්ස පහොනකප්පමාණෙන වියොජෙත්වා. ආවාසෙසුති සෙනාසනෙසු. පක්ඛිපිත්වාති එත්ථ පක්ඛිපනං නාම තෙසු වසන්තානං ඉතො උප්පන්නවස්සාවාසිකදානං. පවිසිතබ්බන්ති අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි තස්මිං මහාලාභෙ පරිවෙණෙ වසිත්වා චෙතියෙ වත්තං කත්වාච ලාභො ගහෙතබ්බොති අධිප්පායො.

221. පච්චයං විස්සජ්ජෙතිති වීචරපච්චයං නාධිවාසෙති. අයම්පිති තෙන විස්සජ්ජිතපච්චයොපි. පාදමුලෙ යපෙත්වා සාටකං දෙන්තිති පච්චයදායකා දෙන්ති. එතෙන ගහට්ඨෙහි පාදමුලෙ යපෙත්වා දින්නම්පි පංසුකුලිකානම්පි වට්ටතිති දස්සෙති. අථ වස්සාවාසිකං දෙමාති වදන්තිති එත්ථ “පංසුකුලිකානං න වට්ටති”ති අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං. වස්සං වුත්ථභික්ඛුනන්ති පංසුකුලිකතො අඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං. උපනිබන්ධිත්වා ගාහෙතබ්බන්ති “ඉමස්මිං රුක්ඛෙ වා මණ්ඩපෙ වා වසිත්වා චෙතියෙ වත්තං කත්වා ගණ්හමා”ති එවං උපනිබන්ධිත්වා ගාහෙතබ්බං.

පාටිපදඅරුණතොතිආදි වස්සුපනායිකදිවසං සන්ධාය වුත්තං. අත්තරාමුත්තකං පන පාටිපදං අතික්කම්මිත්වාපි ගාහෙතුං වට්ටති. “කත්ථ තු ඛො වසිස්සාමි, කත්ථ වසන්තස්ස එසු භවිස්සති, කත්ථ වා පච්චයෙ

ලභිස්සාමි” ති එවං උප්පන්නෙන විතක්කෙන වරතීති විතක්කචාරිකො. ඉදානි යං දායකා පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානං වස්සාවාසිකං දෙනි, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙතුං “පච්ඡිමවස්සපනායිකදිවසෙ පනා” තිආදි ආරද්ධං. ආගන්තුකො චෙ භික්ඛුනි වීචරෙ ගාහිතෙ පච්ඡා ආගතො ආගන්තුකො භික්ඛු. පත්තට්ඨානෙනි වස්සග්ගෙන ආගන්තුකභික්ඛුනො පත්තට්ඨානො. පයමවස්සපගතානි ආගන්තුකස්ස ආගමනතො පුරෙතරමෙව පච්ඡිමිකාය වස්සපනායිකාය වස්සපගතා. ලද්ධං ලද්ධන්ති පුනප්පුනං දායකානං සන්තිකා ආගතාගතසාටකං.

සාදියන්තාපි හි තෙනෙව වස්සාවාසිකස්ස සාමිනොති ඡින්නවස්සත්තා වුත්තං. පයමමෙව කතිකාය කතත්තා “නෙව අදාතුං ලභන්ති” ති වුත්තං, දාතබ්බං වාරෙන්තානං ගීවා හොතීති අධිප්පායො. තෙසමෙව දාතබ්බන්ති වස්සපගතෙසු අලද්ධවස්සාවාසිකානං එකච්චානමෙව දාතබ්බං. භතීනිවිට්ඨන්ති භතීං කත්වා විය නිවිට්ඨං පරිසිට්ඨං. භතීනිවිට්ඨන්ති වා පානීයුපට්ඨානාදිභතීං කත්වා ලද්ධං. සඬ්ඝිකං පනාතිආදි කෙසඤ්චි වාදදස්සනං. තත්ථ සඬ්ඝිකං පන අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිතන්ති තනුප්පාදං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිතන්ති “ඡින්නවස්සාවාසිකඤ්ච ඉදානි උප්පජ්ජනකවස්සාවාසිකඤ්ච ඉමෙසං දාතුං රුච්චතී” ති අනන්තරෙ වුත්තනයෙන අපලොකනං කත්වා ගාහිතං සඬ්ඝෙන දින්නත්තා විබ්භන්තොපි ලභතෙව, පගෙව ඡින්නවස්සො. පච්චයවසෙන ගාහිතං පන තෙමාසං වසිත්වා ගහෙතුං අත්තනා දායකෙහි ව අනුමතත්තා භතීනිවිට්ඨමිපි ඡින්නවස්සොපි විබ්භන්තොපි න ලභතීති කෙච්චි ආචරියා වදන්ති. ඉදඤ්ච පච්ඡා වුත්තත්තා පමාණං, තෙනෙව වස්සපනායිකදිවසෙ එවං දායකෙහි දින්නං වස්සාවාසිකං ගහිතභික්ඛුනො වස්සච්ඡෙදං අකත්වා වාසොව හෙට්ඨා විහිතො, න පානීයුපට්ඨානාදිභතිකරණමත්තං. යදි හි තං භතීනිවිට්ඨමෙව සියා, භතිකරණමෙව විධාතබ්බං, තස්මා වස්සග්ගෙන ගාහිතං ඡින්නවස්සාදයො න ලභන්තිති චෙදිතබ්බං.

“ඉධ, භික්ඛවෙ, වස්සංවුත්ථො භික්ඛු විබ්භමති, සඬ්ඝස්සෙව ත”න්ති (මහාව. 374-375) වචනතො “වතට්ඨානෙ...පෙ.... සඬ්ඝිකං හොතී” ති වුත්තං. සඬ්ඝිකං හොතීති එතෙන වුත්ථවස්සානමිපි වස්සාවාසිකභාගො සඬ්ඝිකතො අමොචිතො තෙසං විබ්භමෙන සඬ්ඝිකො හොතීති දස්සෙති. මනුස්සෙති දායකමනුස්සෙ. ලභතීති “මම පත්තභාවං එතස්ස දෙථා” ති දායකෙ සම්පට්ච්ඡාපෙන්තෙනෙව සඬ්ඝිකතො වියොජිතං හොතීති වුත්තං. වරහාගං සාමණෙරස්සානි තස්ස පයමගාහත්තා, ථෙරෙන පුබ්බෙ පයමගාහස්ස ගහිතත්තා, ඉදානි ගස්භමානස්ස දුතියභාගත්තා ව වුත්තං.

222. ඉදානි අත්තරාමුත්තසෙනාසනග්ගාහං දස්සෙතුං
 “අයමපරොපි”තයාදිමාහ. තත්ථ අපරොපිති පුබ්බෙ
 වුත්තසෙනාසනග්ගාහද්වයතො අඤ්ඤොපිති අත්ථො. නනු ච “අයං
 සෙනාසනග්ගාහො නාම දුට්ඨො හොති උතුකාලෙ ච වස්සාවාසෙ වා”ති
 වුත්තො, අථ කස්මා “අයමපරොපි”තයාදි වුත්තොති වොදනං සන්ධායාහ
 “දිවසවසෙන හි”තිආදි. අපරජ්ජුගතාය ආසාළ්භියාති
 පට්ඨමවස්සුපනායිකදිවසභූතං ආසාළ්භිපුණ්ණමියා පාටිපදං සන්ධාය වුත්තං,
 මාසගතාය ආසාළ්භියාති දුතියවස්සුපනායිකදිවසභූතසාවණුපුණ්ණමියා
 පාටිපදං. අපරජ්ජුගතාය පචාරණාති අස්සයුජ්ජුපුණ්ණමියා පාටිපදං.

223. උතුකාලෙ පට්ඨානිතුං න ලහතීති හෙමන්තගිම්හෙසු අඤ්ඤෙ
 සම්පත්තතික්ඛු පට්ඨානිතුං න ලහති. නවකම්මන්ති නවකම්මසම්මුති.
 අකතන්ති අපරිසඬ්ඛතං. විජ්ජකතන්ති අනිට්ඨිතං. එකං මඤ්චට්ඨානං දත්ථාති
 එකං මඤ්චට්ඨානං පුග්ගලිකං දත්ථා. තිභාගන්ති තතියභාගං. එවං
 විස්සජ්ජනම්පි ටාවරෙන ටාවරං පරිවත්තනට්ඨානෙනෙයෙව පටිසති, න ඉතරථා
 සබ්බසෙනාසනවිස්සජ්ජනතො. සචෙ සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුකාමො හොතීති
 සචෙ සො සඬ්ඝස්ස භණ්ඩයපනට්ඨානං වා අඤ්ඤෙසං හික්ඛුනං වසනට්ඨානං
 වා දාතුං න ඉච්ඡති, අත්තතො සද්ධිවිහාරිකාදීනඤ්ඤෙව දාතුකාමො හොති,
 තාදිසස්ස “තුය්හං පුග්ගලිකමෙව කත්වා ජග්ගාහි”ති න සබ්බං දාතබ්බන්ති
 අධිජ්ජායො. තත්ථස්ස කත්තබ්බවිධිං දස්සෙන්නො ආහ “කම්ම”න්තිආදි.
 එවඤ්ඤිතිආදිමිති වයානුරූපං තතියභාගෙ වා උපඬ්ඪභාගෙ වා ගහිතෙ තං භාගං
 දාතුං ලහතීති අත්ථො. යෙනාති තෙසු ද්විසු තිසු හික්ඛුසු යෙන. සො සාමීති
 තස්සා භූමියා විහාරකරණෙ සොච සාමී, තං පට්ඨානිත්වා ඉතරෙන න
 කාතබ්බන්ති අධිජ්ජායො.

224. අකතට්ඨානෙති සෙනාසනතො බහි වයාදීනං අකතට්ඨානෙ. වයං වා
 පමුබ්බං වාති සඬ්ඝිකසෙනාසනං නිස්සාය තතො බහි බන්ධිත්වා එකං
 සෙනාසනං වා. බහිකුට්ටෙති කුට්ටතො බහි, අත්තතො කතට්ඨානෙති අත්ථො.
 සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්ගමෙව.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුපච්චයසාධාරණකථාවණ්ණනා

225. චතුපච්චයසාධාරණකථායං සම්මතෙන
 අජ්ජමත්තකවිස්සජ්ජකෙනාති ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය වා
 අපලොකනකම්මෙන වා සම්මතෙන අජ්ජමත්තකවිස්සජ්ජකසම්මුතිලද්ධෙන.
 අවිහත්තං සඬ්ඝිකභණ්ඩන්ති පුච්ඡිතබ්බකිවචං නත්ථිති එත්ථ අවිහත්තං

සඩ්දිකහණ්ඩන්ති කුක්කුච්චුප්පත්තිආකාරදස්සනං, එවං කුක්කුච්චං කත්වා පුච්ඡිතබ්බකිච්චං නත්ථි, අපුච්ඡිත්වාච දාතබ්බන්ති අධිප්පායො. කස්මාති චෙ? එත්තකස්ස සඩ්දිකහණ්ඩස්ස විස්සජ්ජනත්ථායෙව සමග්ගස්ස සඩ්දිසස්ස අනුමතියා කතසම්මුතිකම්මත්තා. ගුළපිණ්ඩෙ...පෙ.... දාතබ්බොති එත්ථ ගුළපිණ්ඩං තාලපක්කප්පමාණන්ති චෙදිතබ්බං. පිණ්ඩාය පච්චියස්සපිති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං. අඤ්ඤාන කාරණෙන බහිසිමගතස්සපි එසෙව නයො. ඔදනපට්ඨිසොති සඩ්දිසහත්තාදිසඩ්දිකඔදනපට්ඨිසො. අන්තොඋපචාරසීමායං ධීතස්සාති අනාදරෙ සාම්ච්චනං, අන්තොඋපචාරසීමායං ධීතස්සෙව ගාහෙතුං වට්ඨති, න බහිඋපචාරසීමං පත්තස්සාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 325) “බහිඋපචාරසීමාය ධීතානං ගාහෙථාති වදන්ති, න ගාහෙතබ්බ”න්ති. අන්තොගාමට්ඨානමිති එත්ථ පි-සද්දො අචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, අන්තොගාමට්ඨානමිති බහිගාමට්ඨානමිති ගාහෙතුං වට්ඨතිති අත්ථො. සම්භාවනත්ථො වා, තෙන අන්තොගාමට්ඨානමිති ගාහෙතුං වට්ඨති, පගෙව බහිගාමට්ඨානන්ති.

එතුළුවිවයසාධාරණකථාවක්කතා නිව්දිතා.

ඉති විනයසසඬිගහසංචණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬිකාතෙ

එතුපච්චයභාජනීයවිනිවිජයකථාලඬිකාථො නාම

අටියවිසතිමො පරිච්ඡේදො.

විහාරවිනිවිජයකථාවක් ණනා

ඉදානි චතුපච්චයන්තොගධත්තා විහාරස්ඨ චතුපච්චයභාජනකථානන්තරං
විහාරවිනිච්ඡයකථා ආරභීයතෙ. තත්‍රිදං වූච්චති -

“කො විහාරො කෙනවියෙන;
විහාරො සො කතිවිධො;
කෙන සො කස්ස දාතබ්බො;
කථං කො තස්ස ඉස්සරො.

“කෙන සො ගාහිතො කස්ස;
අනුට්ඨාපනියා කති;
කතිභඩ්දගෙහි යුත්තස්ස;
ධුට්ඨාසාය දීයතෙ” ති.

තත්ථ කො විහාරොති චතුස්සු පච්චයෙස්ස සෙනාසනසඬ්ඛාතො චතුස්සු
සෙනාසනෙස්ස විහාරසෙනාසනසඬ්ඛාතො භික්ඛුනං නිවාසභුතො

පතිස්සයවිසෙසො. කෙනටියෙන විහාරොති විහරන්ති එත්ථාති විහාරො,
ඉරියාපටදිබ්බබ්බුත්මඅරියසඬ්ඛානෙනි චතුභි විහාරෙහි අරියා එත්ථ
විහරන්තිත්තාත්ථො. සො කතිවිධොති

සඬ්ඛිකවිහාරගණසන්තකවිහාරපුග්ගලිකවිහාරවසෙන තිබ්බිධො.
චුත්තඤ්ඤෙතං සමන්තපාසාදිකායං “චාතුද්දිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛුනං
දිත්තං විහාරං වා පරිවෙණං වා ආවාසං වා මහන්තම්පි බුද්දකම්පි
අභියුඤ්ජනො අභියොගො න රුහති, අවිජ්ජන්දිත්වා ගණ්හිතුම්පි න සක්කොති.
කස්මා? සබ්බෙසං ධුරන්තික්ඛෙපාභාවතො. න හෙත්ථ සබ්බෙ චාතුද්දිසා භික්ඛු
ධුරන්තික්ඛෙපං කරොන්තිති. දීඝභාණකාදිහෙදස්ස පන ගණස්ස, එකපුග්ගලස්ස
වා සන්තකං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හන්තො සක්කොති තෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතුං,
තස්මා තත්ථ ආරාමෙ චුත්තනායෙනෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො”ති. ඉමිනා
දායකසන්තකො විහාරො නාම නත්ථිති දීපෙති.

කෙන සො දාතබ්බොති ඛත්තියෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා යෙන කෙනවි සො
විහාරො දාතබ්බො. කස්ස දාතබ්බොති සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා
දාතබ්බො. කථං දාතබ්බොති යදි සඬ්ඝස්ස දෙනි, “ඉමං විහාරං
ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස දම්මි”ති, යදි ගණස්ස, “ඉමං විහාරං
ආයස්මන්තානං දම්මි”ති, යදි පුග්ගලස්ස, “ඉමං විහාරං ආයස්මතො දම්මි”ති
දාතබ්බො. කො තස්ස ඉස්සරොති යදි සඬ්ඝස්ස දෙනි, සඬ්ඝො තස්ස විහාරස්ස
ඉස්සරො. යදි ගණස්ස දෙනි, ගණො තස්ස ඉස්සරො. යදි පුග්ගලස්ස දෙනි,
පුග්ගලො තස්ස ඉස්සරොති. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං “දීඝභාණකාදිකස්ස
පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා සන්තක”න්ති.

කෙන සො ගාභිතොති සෙනාසනග්ගාභාපකෙන සො විහාරො ගාභිතො.
චුත්තඤ්ඤෙතං හගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහඬ්ගෙහි සමන්තාගතං
සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තිතුං, යො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න
දොසාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න මොහාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, එවඤ්ච, භික්ඛවෙ,
සම්මන්තිතබ්බො, පඨමං භික්ඛු යාවිතබ්බො, යාවිත්වා ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා
පට්ඨලෙන සඬ්ඝො ඤාපෙතබ්බො -

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො
ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තෙය්‍ය, එසා ඤත්ති.

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො, සඬ්ඝො ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං
සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තති. යස්සායස්මතො බමති
ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො සෙනාසනග්ගාභාපකස්ස සම්මුති, සො
තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය.

“සම්මතො සඨසෙන ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු සෙනාසනග්ගාභාපකො, ඛමති සඨසස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති (වුළුව. 317).

කස්ස සො ගාහිතොති භික්ඛුනං සො විහාරො ගාහිතො. වුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පයිමං භික්ඛු ගණතුං, භික්ඛු ගණත්වා සෙය්‍යා ගණතුං, සෙය්‍යා ගණත්වා සෙය්‍යග්ගෙන ගාහෙතු”න්ති (වුළුව. 318). අනුට්ඨාපනියා කතීති වත්තාරො අනුට්ඨාපනියා වුඨ්ඨතරො ගිලානො භණ්ඩාගාරිකො සඨසතො ලද්ධසෙනාසනොති. වුත්තඤ්ඤෙනං කඨ්ඨාචිතරණියං (කඨ්ඨා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “වුඨ්ඨො හි අත්තතො වුඨ්ඨතාය අනුට්ඨාපනියො, ගිලානො ගිලානතාය, සඨසො පන භණ්ඩාගාරිකස්ස වා ධම්මකථිකවිනයධරණාවකාවරියානං වා බහුපකාරතං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා ධුවවාසත්ථාය විහාරං සල්ලක්ඛෙත්වා සම්මන්ත්තිත්වා දෙති, තස්මා යස්ස සඨසෙන දිත්තො, සොපි අනුට්ඨාපනියො”ති.

කතිභඨගෙහි යුත්තස්ස ධුවවාසාය දීයතෙති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන ද්විති අභිගෙහි යුත්තස්ස ධුවවාසත්ථාය විහාරො දීයතෙ. කතමෙහි ද්විති? බහුපකාරතාය ගුණවිසිට්ඨතාය වෙති. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “බහුපකාරතන්ති භණ්ඩාගාරිකතාදිබහුඋපකාරභාවං, න කෙවලං ඉදමෙවාති ආහ ‘ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච’ති. තෙන බහුපකාරත්තෙපි ගුණවිසිට්ඨත්තාභාවෙ ගුණවිසිට්ඨත්තෙපි බහුපකාරත්තාභාවෙ දාතුං වට්ටතීති දස්සෙති”ති විනයත්ථමඤ්ඡුසායං (කඨ්ඨා. අහි. ටී. අනුපබ්ඡජසික්ඛාපදවණ්ණනා) වචනතො. ඔමකපරිච්ඡෙදෙන එකෙන අභිගෙන යුත්තස්සපි. කතමෙන එකෙන අභිගෙන? බහුපකාරතාය වා ගුණවිසිට්ඨතාය වා. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “බහුපකාරතං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්තොති භණ්ඩාගාරිකස්ස බහුපකාරතං, ධම්මකථිකාදීනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්තො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.119-121) වචනතො.

සෙනාසනග්ගාගො පන දුට්ඨො උතුකාලෙ ව වස්සාවාසෙ වාති කාලවසෙන. අථ වා තයො සෙනාසනග්ගාහා පුරිමකො පච්ඡිමකො අන්තරාමුත්තකොති. තෙසං විසෙසො හෙට්ඨා වුත්තොව. “උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාගො අන්තරාමුත්තකො ව තඨ්ඨණපටිසල්ලානො වාති දුබ්බිධො. වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාගො පුරිමකො ව පච්ඡිමකො වාති දුබ්බිධොති වත්තාරො සෙනාසනග්ගාහා”ති ආවරියා වදන්ති, තං වචනං පාළියමිපි අට්ඨකථායමිපි න ආගතං. පාළියං (වුළුව. 318) පන “තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සෙනාසනග්ගාහා පුරිමකො පච්ඡිමකො අන්තරාමුත්තකො”ඉවචෙව ආගතො, අට්ඨකථායමිපි (වුළුව. අට්ඨ. 318)

“තිස්ස සෙනාසනග්ගාහෙසු පුරිමකො ච පච්ඡිමකො චාති ඉමෙ ද්වෙ ගාහා ටාවරා, අත්තරාමුත්තකෙ අයං විනිච්ඡයො”ති ආගතො.

ඉදානි පන එකච්චෙ ආචරියා “ඉමස්මිං කාලෙ සබ්බෙ විහාරා සඤ්ඤාච, පුග්ගලිකවිහාරො නාම නත්ථි. කස්මා? විහාරදායකානං විහාරදානකාලෙ කුලුපකා ‘ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිස්සස්ස සඤ්ඤාස්ස දෙමා’ති වච්ඡෙදං කාරාපෙන්ති, තස්මා නවවිහාරාපි සඤ්ඤා ඵලං. එකච්චෙසු විහාරෙසු ඵලං අවත්වා දෙන්තෙසුපි ‘තස්මිං ජීවන්තෙ පුග්ගලිකො හොති, මනෙ සඤ්ඤාකොයෙවා’ති චුත්තත්තා පොරාණකවිහාරාපි සඤ්ඤාච හොන්ති”ති වදන්ති. තත්ත්වං විචාරෙතබ්බො – වච්ඡෙදං කාරාපෙන්වා දින්නවිහාරෙසුපි දායකා සඤ්ඤා උද්දිස්ස කරොන්තා නාම අප්පකා, “ඉමං නාම භික්ඛුං ඉමං නාම ථෙරං වසාපෙස්සාමි”ති වින්තෙන්වා පුත්තදාරමිත්තාමච්චාදිහි සම්මන්තෙන්වා පතිට්ඨාපෙන්ති, පතිට්ඨානකාලෙ අවදන්තාපි දානකාලෙ යෙහුයොන වදන්ති. අථ පන කුලුපකා දානකාලෙ සික්ඛාපෙන්වා වදාපෙන්ති, ඵලං වදන්තාපි දායකා අප්පකා සඤ්ඤා උද්දිස්ස දෙන්ති, බහුතරා අත්තනො කුලුපකමෙව උද්දිස්ස දෙන්ති. ඵලං සන්තෙ කුලුපකානං වචනං නවසු අධම්මිකදානෙසු “පුග්ගලස්ස පරිණතං සඤ්ඤාස්ස පරිණාමෙති”ති (පාරා. 660; පාචි. 492) චුත්තං එකං අධම්මිකදානං ආපජ්ජති. “තස්මිං ජීවන්තෙ පුග්ගලිකො, මනෙ සඤ්ඤාකො”ති අයං පාඨො මූලපුග්ගලිකවිසයෙ න ආගතො, මූලසඤ්ඤාකවිහාරං ජග්ගාපෙතුං පුග්ගලිකකාරාපනට්ඨානෙ ආගතො, තස්මා නවවිහාරාපි පුග්ගලං උද්දිස්ස දින්නා සන්තියෙව. පොරාණකවිහාරාපි මූලෙ පුග්ගලිකවසෙන දින්නා සද්ධිවිහාරිකාදිනං පුග්ගලිකවසෙනෙව දීයමානාපි තස්මිං ජීවන්තෙයෙව විස්සාසවසෙන ගය්හමානාපි පුග්ගලිකා හොන්තියෙව, තස්මා සබ්බසො පුග්ගලිකවිහාරස්ස අභාවවාදො විචාරෙතබ්බොව.

අඤ්ඤෙ පන ආචරියා “ඉමස්මිං කාලෙ සඤ්ඤාකවිහාරා නාම න සන්ති, සබ්බෙ පුග්ගලිකාච. කස්මා? නවවිහාරාපි පතිට්ඨාපනකාලෙ දානකාලෙ ච කුලුපකභික්ඛුංයෙව උද්දිස්ස කතත්තා පුග්ගලිකාච, පොරාණකවිහාරාපි සිස්සානුසිස්සෙහි චා අඤ්ඤෙහි චා පුග්ගලෙහි ඵලං පරිග්ගහිතත්තා, න කදාපි සඤ්ඤා පරිග්ගහිතත්තා පුග්ගලිකාච හොන්ති, න සඤ්ඤා”ති වදන්ති. තත්ත්වං විචාරෙතබ්බං – නවවිහාරෙපි පතිට්ඨානකාලෙපි දානකාලෙපි එකච්චෙ සඤ්ඤා උද්දිස්ස කරොන්ති, එකච්චෙ පුග්ගලං. පුබ්බෙව පුග්ගලං උද්දිස්ස කතෙපි අත්ථකාමානං පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා පුග්ගලිකදානනො සඤ්ඤාදානමෙව මහජ්ඣලතරන්ති සද්දහිත්වා සඤ්ඤා කරොන්තාපි දායකා සන්ති, පුග්ගලිකවසෙන පටිග්ගහිතෙ පොරාණකවිහාරෙපි කෙච්ඡි භික්ඛු මරණකාලෙ සඤ්ඤාස්ස නියානෙන්ති. කෙච්ඡි කස්සචි අදත්වා මරන්ති, තදා සො විහාරො සඤ්ඤාකො හොති. සවත්ථුකමභාවිහාරෙ පන කරොන්තා රාජරාජමහාමත්තාදයො “පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණං සාසනං යාව තිට්ඨති,

තාව මම විහාරෙ වසිත්වා සඬ්ඝො චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජතු”ති පණ්ඩාය විරකාලං සඬ්ඝස්ස පච්චයුජ්ජාදකරං ගාමබ්බේත්තාදිකං “අම්හාකං විහාරස්ස දෙමා”ති දෙන්ති, විහාරස්සාති ච විහාරෙ වසනකසඬ්ඝස්ස උද්දිස්ස දෙන්ති, න කුලපකභුතස්ස එකපුග්ගලස්ස එව, තස්මා යෙභුයොන සඬ්ඝිකා දිස්සන්ති, පාසාණෙසු අක්ඛරං ලිඛිත්වාපි යපෙන්නි, තස්මා සබ්බසො සඬ්ඝිකවිහාරාභාවවාදොපි විවාරෙතබ්බොව.

අපරෙ පන ආචරියා “ඉමස්මිං කාලෙ විහාරදායකසන්තකාව, තස්මා දායකායෙව විවාරෙතුං ඉස්සරා, න සඬ්ඝො, න පුග්ගලො. විහාරදායකෙ අසන්නෙපි තස්ස පුත්තධිතුනත්තපනත්තාදයො යාව කුලපරම්පරා තස්ස විහාරස්ස ඉස්සරාව හොන්ති. කස්මාති චෙ? ‘යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරසාමිකො’ති (පාවි. අට්ඨ. 116) ආගතත්තා ච ‘තස්ස වා කුලෙ යො කොචි ආපුච්ඡිතබ්බො’ති (පාවි. අට්ඨ. 116) ච වචනතො විහාරස්සාමිභූතො දායකො වා තස්ස වංසෙ උජ්ජන්තො වා විවාරෙතුං ඉස්සරො. ‘පච්ඡින්නෙ කුලවංසෙ යො තස්ස ජනපදස්ස සාමිකො, සො අච්ඡින්නිත්වා පුන දෙති විත්තලපබ්බතෙ හික්ඛුනා නීහටං උදකවාහකං අලුනාගරාජමහෙසී විය, එවම්පි වට්ටතී’ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) වචනතො විහාරදායකස්ස කුලවංසෙ පච්ඡින්නෙපි තස්ස ජනපදස්ස ඉස්සරො රාජා වා රාජමහාමත්තො වා යො කොචි ඉස්සරො වා විහාරං විවාරෙතුං යථාජ්ඣාසයං දාතුං වට්ටතී”ති වදන්ති, තම්පි අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතා නානුජානන්ති.

කථං? “යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරසාමිකො”ති වචනං පුබ්බවොහාරවසෙන චුත්තං, න ඉදානි ඉස්සරවසෙන යථා ජේතවනං, පත්තස්සාමිකොත්තාදි. යථා හි ජේතස්ස රාජකුමාරස්ස වනං උය්‍යානං ජේතවනන්ති විග්ගහෙ කතෙ යදිපි අනාථපිණ්ඩිකෙන කිණිත්වා විහාරපතිට්ඨාපනකාලතො පට්ඨාය රාජකුමාරො තස්ස උය්‍යානස්ස ඉස්සරො න හොති, තථාපි අනාථපිණ්ඩිකෙන කිණිතකාලතො පුබ්බෙ ඉස්සරභූතපුබ්බත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන සබ්බදාපි ජේතවනන්ත්වෙව වොහරීයති. යථා ච පත්තස්ස සාමිකො පත්තස්සාමිකොති විග්ගහෙ කතෙ යදිපි දායකෙහි කිණිත්වා හික්ඛුස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය කම්මාරො පත්තස්ස ඉස්සරො න හොති, තථාපි දායකෙන කිණිතකාලතො පුබ්බෙ ඉස්සරභූතපුබ්බත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන පත්තස්සාමිකොත්වෙව වොහරීයති, එවං යදිපි හික්ඛුස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය දායකො විහාරස්ස ඉස්සරො න හොති වත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස, තථාපි දානකාලතො පුබ්බෙ ඉස්සරභූතපුබ්බත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන විහාරස්සාමිකොත්වෙව වොහරීයති, න මුඛ්‍යතො ඉස්සරභාවතොති විඤ්ඤායති, තස්මා සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දින්නකාලතො පට්ඨාය සඬ්ඝාදයො පටිග්ගාහකා එව විවාරෙතුං ඉස්සරා, න දායකො.

කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? සන්තෙසුපි අනාථපිණ්ඩිකාදීසු විහාරදායකෙසු “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභඩ්ගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛුං සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තිතු”න්තිආදිනා (වුළුව. 317) සඬ්ඝෙන සම්මතං සෙනාසනග්ගාභාපකං අනුජානිත්වා, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ...පෙ.... සෙය්‍යග්ගෙන ගාහෙතු”න්තිආදිනා (වුළුව. 318) සෙනාසනග්ගාභාපකස්සෙව විචාරෙතුං ඉස්සරභාවස්ස වචනතො ව “ද්වෙ භික්ඛු සඬ්ඝිකං භූමිං ගහෙත්වා සොධෙත්වා සඬ්ඝිකං සෙනාසනං කරොන්ති, යෙන සා භූමි පයමං ගහිතා, සො සාමී”ති ව “උභොපි පුග්ගලිකං කරොන්ති, සොයෙව සාමී”ති ව “යො පන සඬ්ඝිකං වල්ලිමත්තම්පි අග්ගහෙත්වා ආහරිමෙන උපකරණෙන සඬ්ඝිකාය භූමියා පුග්ගලිකවිහාරං කාරෙති, උපඩ්ඪං සඬ්ඝිකං උපඩ්ඪං පුග්ගලික”න්ති ව සඬ්ඝපුග්ගලානංයෙව සාමිභාවස්ස අට්ඨකථායං වුත්තත්තා ව විඤ්ඤායති.

“තස්ස වා කුලෙ යො කොචි ආපුච්ඡිතබ්බො”ති අට්ඨකථාවචනම්පි තෙසං විහාරස්ස ඉස්සරභාවදීපකං න භොති, අථ බො ගමිකො භික්ඛු දිසං ගන්තුකාමො විහාරෙ ආපුච්ඡිතබ්බභික්ඛුසාමණෙරආරාමිකෙසු අසන්තෙසු තෙ ආපුච්ඡිත්වා ගන්තබ්බභාවමෙව දීපෙති. වුත්තඤ්ඤෙන අට්ඨකථායං “ඉමං පන දසවිධම්පි සෙය්‍යං සඬ්ඝිකෙ විහාරෙ සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා පක්කමන්තෙන ආපුච්ඡිත්වා පක්කමිතබ්බං, ආපුච්ඡන්තෙන ව භික්ඛුම්හි සති භික්ඛු ආපුච්ඡිතබ්බො...පෙ.... තස්මිං අසති ආරාමිකො, තස්මිම්පි අසති යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරස්සාමිකො, තස්ස වා කුලෙ යො කොචි ආපුච්ඡිතබ්බො”ති. එවං ආරාමිකස්සපි ආපුච්ඡිතබ්බතො ඔලොකනත්ථාය වත්තසිසෙතෙව ආපුච්ඡිතබ්බො, න තෙසං සඬ්ඝිකසෙනාසනස්ස ඉස්සරභාවතොති දට්ඨබ්බං.

“පච්ඡන්තෙ කුලවංසෙ”ත්‍යාදිවචනඤ්ච අකප්පියවසෙන කතානං අකප්පියවොහාරෙන පටිග්ගහිතානං බෙත්තවත්ථුතලාකාදීනං අකප්පියත්තා භික්ඛුහි පරිච්චත්තානං කප්පියකරණත්ථාය රාජාදීහි ගහෙත්වා පුන තෙසංයෙව භික්ඛුනං දානමෙව දීපෙති, න තෙසං රාජාදීනං තෙහි භික්ඛුහි අඤ්ඤෙසං සඬ්ඝගණපුග්ගලචෙතියානං දානං. යදි දදෙය්‍යං, අධම්මිකදානඅධම්මිකපඅග්ගහඅධම්මිකපරිභොගා සිය්‍යං. වුත්තඤ්ඤෙන පරිචාරෙ (පරි. අට්ඨ. 329) “නව අධම්මිකානි දානානි සඬ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤසඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, චෙතියස්ස පරිණතං අඤ්ඤචෙතියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, පුග්ගලස්ස පරිණතං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති”ති. අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 329) “නව අධම්මිකානි දානානීති...පෙ.... එවං වුත්තානි. නව පටිග්ගහපරිභොගානි එතෙසංයෙව දානානං පටිග්ගහ ව පරිභොගා වා”ති වුත්තං. තස්මා යදි රාජාදෙයො ඉස්සරාති ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස දෙය්‍යං, තම්පි දානං අධම්මිකදානං භොති, තං දානං

පටිග්ගහා ව අධම්මකපටිග්ගහා භොන්ති, තං දානං පරිභුඤ්ජන්තා ව අධම්මකපරිභොගා භොන්තිති දට්ඨබ්බං.

අථාපි එවං වදෙය්‍යං “විහාරදානං සඤ්ඤා, අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතන්තිආදීසු (වුළුව. 295, 315) ‘සඤ්ඤා’ති අයං සද්දො ‘දාන’න්ති එත්ථ සාම්මතභවං න භොති, අථ ඛො සම්පදානමෙව, ‘දායකස්සා’ති පන සාම්මතභවං අප්ඤ්ඤානිබ්බො, තස්මා සාම්මතො දායකොව ඉස්සරො, න සම්පදානභූතො සඤ්ඤා”ති. තෙ එවං වත්තබ්බො – “විහාරදානං සඤ්ඤා”ති ඉදං දානසමයෙ පවත්තවසෙන චුත්තං, න දින්නසමයෙ පවත්තවසෙන. දානකාලෙ හි දායකො අත්තනො වත්ථුභූතං විහාරං සඤ්ඤා පරිච්චිත්තවා දෙති, තස්මා තස්මිං සමයෙ දායකො සාම්මි භොති, සඤ්ඤා සම්පදානං, දින්නකාලෙ පන සඤ්ඤාව සාම්මි භොති විහාරස්ස පටිග්ගහිතත්තා, න දායකො පරිච්චිත්තත්තා, තස්මා සඤ්ඤා විචාරෙතුව ඉස්සරො. තෙනාහ භගවා “පරිච්චිත්තං තං, භික්ඛවෙ, දායකෙහි”ති (වුළුව. 273). ඉදං පන සද්දලක්ඛණගරුකා සද්දහිස්සන්තිති චුත්තං, අත්ථනො පන විචාරදීනං චතුත්තං පච්චයානං දානකාලෙයෙව දායකස්සන්තකභාවො දින්නකාලතො පට්ඨාය පටිග්ගාහකස්සන්තකභාවො සබ්බෙසං පාකටො, තස්මා ඉදම්පි වචනං දායකස්සන්තකභාවසාධකං න භොතිති දට්ඨබ්බං.

එවං භොතු, තථාපි “සචෙ භික්ඛුහි පරිච්චිත්තභාවං ඤාත්වා සාම්මකො වා තස්ස පුත්තධිතරො වා අඤ්ඤො වා කොචි වංසෙ උප්පන්නො පුන කප්පියවොහාරෙන දෙති, වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) චුත්තත්තා විහාරස්සාම්මකභූතදායකස්ස වා තස්ස පුත්තධිතාදීනං වංසෙ උප්පන්නානං වා දාතුං ඉස්සරභාවො සිද්ධොයෙවාවති. න සිද්ධො. කස්මාති චෙ? නනු චුත්තං “භික්ඛුහි පරිච්චිත්තභාවං ඤාත්වා”ති, තස්මා අකප්පියත්තා භික්ඛුහි පරිච්චිත්තමෙව කප්පියකරණත්ථාය දායකාදීහි පුන කප්පියවොහාරෙන දෙති, වට්ටති. යථා අප්පටිග්ගහිතත්තා භික්ඛුහි අපරිභුත්තමෙව බාදනීයභොජනීයං භික්ඛුස්සන්තකංයෙව ආපත්තිමොචනත්ථං දායකාදයො පටිග්ගහාපෙති, න පරිභුත්තං, යථා ව ඛිජගාමපරියාපන්නංයෙව භික්ඛුස්සන්තකං ඛිජගාමභූතගාමභාවතො පරිමොචනත්ථං කප්පියකාරකාදයො කප්පියං කරොන්ති, න අපරියාපන්නං, එවං අකප්පියං භික්ඛුහි පරිච්චිත්තංයෙව තලාකාදිකං කප්පියකරණත්ථං දායකාදයො පුන දෙන්නි, න අපරිච්චිත්තං, තස්මා ඉදම්පි වචනං කප්පියකරණත්තංයෙව සාධෙති, න ඉස්සරත්තන්ති විඤ්ඤායති.

තථාපි එවං වදෙය්‍යං “ජාතිභූමියං ජාතිභූමිකා උපාසකා ආයස්මත්තං ධම්මිකත්ථෙරං සත්තහි ජාතිභූමිකවිහාරෙහි පබ්බාජයිංසුති වචනතො දායකො විහාරස්ස ඉස්සරොති විඤ්ඤායති. ඉස්සරත්තායෙව හි තෙ ථෙරං පබ්බාජෙතුවං

සක්කා, නො අනිස්සරා”ති, න ඛො පනෙවං දට්ඨබ්බං. කස්මා? “ජාතිභූමිකා උපාසකා”ඉච්චෙව හි චුත්තං, න “විහාරදායකා”ති, තස්මා තස්මිං දෙසෙ වසන්තා බහවො උපාසකා ආයස්මන්තං ධම්මිකත්ථෙරං අයුත්තචාරිත්තා සකලසත්තවිහාරතො පබ්බාජයිංසු, න අත්තනො විහාරදායකභාවෙන ඉස්සරත්තා, තස්මා ඉදම්පි උදාහරණං න ඉස්සරභාවදීපකං, අථ ඛො අපරාධානුරූපකරණභාවදීපකන්ති දට්ඨබ්බං. එවං යදා දායකො විහාරං පතිට්ඨාපෙත්වා දෙති, තස්ස මුඤ්චවෙනනං පත්වා දිත්තකාලතො පට්ඨාය සො වා තස්ස වංසෙ උප්පත්තො වා ජනපදස්සාමිකරාජාදයො වා ඉස්සරා හවිතුං වා විචාරෙතුං වා න ලහන්ති, පටිග්ගාහකභූතො සඬ්ඝො වා ගණො වා පුග්ගලො වා සොයෙව ඉස්සරො හවිතුං වා විචාරෙතුං වා ලහන්ති දට්ඨබ්බං.

තත්ථ දායකාදීනං ඉස්සරො හවිතුං අලහනභාවො කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “චත්ථපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස, පථවාදිචත්ථපරිච්චාගෙන ච පුන ගහණස්ස අයුත්තත්තා”ති විමතිවිනොදනියං වචනතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං දීයමානං පතති, තං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, පරිච්චත්තං තං, භික්ඛවෙ, දායකෙහි”ති (චූළව. 273) හගවතා චුත්තත්තා ච “පරිච්චත්තං තං, භික්ඛවෙ, දායකෙහිති වචනෙන පනෙත්ථ පරසත්තකාභාවො දීපිතො”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ච විඤ්ඤායති. සඬ්ඝාදීනං ඉස්සරො හවිතුං ලහනභාවො කථං ඤාතබ්බොති චෙ? සඬ්ඝිකො නාම විහාරො සඬ්ඝස්ස දිත්තො හොති පරිච්චත්තො, “පුග්ගලිකෙ පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස, අත්තනො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති පාවිත්තියපාළියං (පාවි. 117, 127) ආගමනතො ච “අත්තමසො චතුරඬ්ඛලපාදකං ගාමදාරකෙහි පංස්වාගාරකෙසු කීළන්තෙහි කතම්පි සඬ්ඝස්ස දිත්තතො පට්ඨාය ගරුහණං හොති”ති (චූළව. අට්ඨ. 321) සමන්තපාසාදිකායං වචනතො ච “අභියොගෙපි චෙත්ථ චාතුද්දිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛුනං දිත්තං විහාරං වා පරිවෙණං වා ආවාසං වා මහන්තම්පි බුද්දකම්පි අභියුඤ්ජතො අභියොගො න රුහති, අච්ඡන්දිත්වා ගණ්හිතුම්පි න සක්කොති. කස්මා? සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො. න හෙත්ථ සබ්බෙ චාතුද්දිසා භික්ඛු ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තිති. දීඝභාණකාදිභෙදස්ස පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා සන්තකං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හන්තො සක්කොති තෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතු”න්ති දුතියපාරාජිකචණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 1.102) වචනතො ච විඤ්ඤායති.

කථං දායකාදීනං විචාරෙතුං අලහනභාවො විඤ්ඤායතීති චෙ? සන්තෙසුපි වෙළඳවනවිහාරාදිදායකෙසු තෙසං විචාරණං අනනුජානිත්වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභඩ්ගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛුං සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තිතු”න්ති භික්ඛුස්සෙව සෙනාසනග්ගාභාපකසම්මුතිඅනුජානතො ච හණ්ඩනකාරකෙසු කොසම්බකභික්ඛුසු සාවත්ථීං ආගතෙසු අනාථපිණ්ඩිකෙන

ච විසාබ්බාය මහාඋපාසිකාය ච “කථාහං, හන්තෙ, තෙසු භික්ඛුසු පටිපජ්ජාමි”ති (මහාව. 468) එවං ජෙනවනවිහාරදායකපුබ්බාරාමවිහාරදායකභූතෙසු ආරොචිතෙසුපි තෙසං සෙනාසනවිවාරණං අවත්වා ආයස්මතා සාරිපුත්තත්ථෙරෙන “කථං නු බො, හන්තෙ, තෙසු භික්ඛුසු සෙනාසනෙ පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති ආරොචිතෙ “තෙන හි, සාරිපුත්ත, විචිත්තං සෙනාසනං දාතබ්බ”න්ති වත්වා “සචෙ පන, හන්තෙ, විචිත්තං න හොති, කථං පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති චුත්තෙ “තෙන හි විචිත්තං කත්වාපි දාතබ්බං, න ත්ථෙවාහං, සාරිපුත්ත, කෙනචි පරියායෙන වුඩ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො සෙනාසනං පටිබාහිතබ්බන්ති වදාමි, යො පටිබාහෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 473) ථෙරස්සෙව සෙනාසනස්ස විවාරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා ච විඤ්ඤායති.

කථං පන සඤ්ඤාදිනං සෙනාසනං විවාරෙතුං ලභනභාවො විඤ්ඤායතීති? “එවඤ්ඤෙ, භික්ඛවෙ, සම්මන්ත්තිතබ්බො – පයමං භික්ඛු යාචිතබ්බො, යාචිත්වා බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඤ්ඤො ඤාපෙතබ්බො –

සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඤ්ඤො...පෙ.... සම්මතො සඤ්ඤෙන ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු සෙනාසනග්ගාභාපකො, බමති සඤ්ඤස්ස, තස්මා තුණ්හි, එවමෙනං ධාරයාමීති (චුළුව. 317).

එවං සඤ්ඤෙන සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්ත්තාපෙත්වා පුන තෙන සඤ්ඤසම්මතෙන සෙනාසනග්ගාභාපකෙන සෙනාසනග්ගාභකවිධානං අනුජානිතුං අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පයමං භික්ඛු ගණෙතුං, භික්ඛු ගණෙත්වා සෙය්‍යා ගණෙතුං, සෙය්‍යා ගණෙත්වා සෙය්‍යග්ගෙන ගාහෙතු”න්ති වචනතො සඤ්ඤිකසෙනාසනස්ස සඤ්ඤෙන විවාරෙතුං ලභනභාවො විඤ්ඤායති.

“දීඝභාණකාදිහෙදස්ස පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා දිත්තවිහාරාදිං අච්ඡන්දිත්වා ගණ්හන්තෙ ධුරනික්ඛෙපසම්භවා පාරාජික”න්ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.102) ආගමනතො ච “අත්තනො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති පාළියං (පාවි. 117) ආගමනතො ච “යස්මිං පන විස්සාසො රුහති, තස්ස සන්තකං අත්තනො පුග්ගලිකමිව හොතීති මහාපච්චරිආදීසු චුත්ත”න්ති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 112) වචනතො ච ගණස්ස දිත්තො ගණසන්තකවිහාරො ගණෙනෙව විවාරීයතෙ, නො දායකාදීහි. පුග්ගලස්ස දිත්තො පුග්ගලිකවිහාරොපි පටිග්ගාභකපුග්ගලෙනෙව විවාරීයතෙ, නො දායකාදීහිති විඤ්ඤායති. එවං විනයපාළියං අට්ඨකථාටීකාසු ච විහාරස්ස සඤ්ඤිකගණසන්තකපුග්ගලිකවසෙන තිවිධස්සෙව වචනතො ච තෙසංයෙව සඤ්ඤගණපුග්ගලානං විහාරවිවාරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා ච දායකසන්තකස්ස විහාරස්ස විසුං අචුත්තත්තා ච දායකානං විහාරවිවාරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා

ව සඬ්ඝාදයො එව විහාරස්ස ඉස්සරා භොන්ති, තෙයෙව ව විචාරෙතුං ලහන්තිති දට්ඨබ්බං.

එවං භොතු, තෙසු පටිග්ගාහකභූතෙසු සඬ්ඝගණපුග්ගලෙසු සො විහාරො කස්ස සන්තකො භොති, කෙන ව විචාරෙතබ්බොති? චූච්චතෙ – සඬ්ඝිකවිහාරෙ තාව “ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති දින්නත්තා පටිග්ගාහකෙසු කාලකතෙසුපි තදඤ්ඤො චාතුද්දිසසඬ්ඝො ව අනාගතසඬ්ඝො ව ඉස්සරො, තස්ස සන්තකො, තෙන විචාරෙතබ්බො. ගණසන්තකෙ පන තස්මිං ගණෙ යාව එකොපි අත්ථී, තාව ගණසන්තකොව, තෙන අවසිට්ඨොන භික්ඛූනා විචාරෙතබ්බො. සබ්බෙසු කාලකතෙසු යදි සකලගණො වා තංගණපරියාපන්නඅවසිට්ඨපුග්ගලො වා ජීවමානකාලෙයෙව යස්ස කස්සවි දින්නො, යෙන ව විස්සාසග්ගාහවසෙන ගහිතො, සො ඉස්සරො. සචෙපි සකලගණො ජීවමානකාලෙයෙව අඤ්ඤගණස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දෙනි, තෙ අඤ්ඤගණසඬ්ඝපුග්ගලා ඉස්සරා භොන්ති. පුග්ගලිකවිහාරෙ පන සො විහාරස්සාමිකො අත්තනො ජීවමානකාලෙයෙව සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දෙනි, තෙ ඉස්සරා භොන්ති. යො වා පන තස්ස ජීවමානස්සෙව විස්සාසග්ගාහවසෙන ගණ්භාති, සොව ඉස්සරො භොතිති දට්ඨබ්බො.

කථං විඤ්ඤායතිති චෙ? සඬ්ඝිකෙ විහාරස්ස ගරුභණ්ඩත්තා අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬ්ගිකං භොති, න කස්සවි දාතබ්බං. ගණසන්තකපුග්ගලිකෙසු පන තෙසං සාමිකත්තා දානවිස්සාසග්ගාහා රුහන්ති, “තස්මා සො ජීවමානොයෙව සබ්බං අත්තනො පරික්ඛාරං නිස්සජ්ජිත්වා කස්සවි අදාසි, කොචි වා විස්සාසං අග්ගහෙසි. යස්ස දින්නං, යෙන ව ගහිතං, තස්සෙව භොති”ති ව “ද්වින්නං සන්තකං භොති අවිහන්තං, එකස්මිං කාලකතෙ ඉතරො සාමී, බහුනම්පි සන්තකෙ එසෙව නයො”ති (මහාව. අට්ඨ. 369) ව අට්ඨකථායං චූත්තත්තා විඤ්ඤායති.

එවං පන විස්සජ්ජෙත්වා අදින්නං “මමච්චයෙන අසුකස්ස භොතු”ති දානං අවිචයදානත්තා න රුහති. චූත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 419) “සචෙ හි පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙසු යො කොචි කාලං කරොන්තො ‘මමච්චයෙන මය්හං පරික්ඛාරො උපජ්ඣායස්ස භොතු, ආචරියස්ස භොතු, සද්ධිවිහාරිකස්ස භොතු, අන්තෙවාසිකස්ස භොතු, මාතු භොතු, පිතු භොතු, අඤ්ඤස්ස වා කස්සවි භොතු’ති වදන්ති, තෙසං න භොති, සඬ්ඝස්සෙව භොති. න හි පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අවිචයදානං රුහති, ගිහීනං පන රුහති”ති. එත්ථ ව එකච්චෙ පන විනයධරා “ගිහීනන්ති පදං සම්පදානන්ති ගහෙත්වා භික්ඛූනං සන්තකං අවිචයදානවසෙන ගිහීනං දදන්තෙ රුහති, පඤ්චන්තං පන සහධම්මිකානං දෙන්නො න රුහති”ති වදන්ති. එවං සන්තෙ මාතාපිතුනං දදන්තොපි රුහෙය්

තෙසං ගිහිභුතත්තා. “අථ ච පන ‘මාතු භොතු, පිතු භොතු, අඤ්ඤස්ස වා කස්සචි භොතු’ති වදති, තෙසං න භොති”ති වචනතො න රුහතීති විඤ්ඤායති, තස්මා “ගිහිනං පනා”ති ඉදං න සම්පදානවචනං, අථ ඛො සාම්චවනමෙවාති දට්ඨබ්බං. තෙන ගිහිනං පන සන්තකං අච්චයදානං රුහතීති සම්බන්ධො කාතබ්බො.

කිඤ්ච හියොයා – “සචෙ හි පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස යො කොචි කාලං කරොන්තො මමච්චයෙන මය්හං පරික්ඛාරො”ති ආරහිත්වා “න හි පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අච්චයදානං රුහති, ගිහිනං පන රුහතී”ති වුත්තත්තා සාමාන්තො ඡට්ඨිබ්බවචනං සමත්ථිතං භවති. යදි එවං “ගිහින”න්ති පදස්ස අසම්පදානත්තෙ සති කතමං සම්පදානං භොතීති? “යස්ස කස්සචි”ති පදං. වුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 419) “මාතු භොතු, පිතු භොතු, අඤ්ඤස්ස වා කස්සචි භොතු”ති. අයමත්ථො අජ්ජුකවත්ථුනා (පාරා. 158) දීපෙනබ්බො. එවං ජීවමානකාලෙයෙව දත්වා මනෙස්ස විනිච්ඡයො අම්භෙහි ඤාතො, කස්සචි අදත්වා මනෙස්ස විනිච්ඡයො කථං ඤාතබ්බොති? තත්ථාපි සඬිසිකෙ තාව භෙට්ඨා වුත්තනයෙන සඬිසොච ඉස්සරො, ගණසන්තකෙ පන එකච්චෙස්ස අචසෙසා ඉස්සරා, සබ්බෙස්ස මනෙස්ස සඬිසොච ඉස්සරො. වුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 369) “සබ්බෙස්ස මනෙස්ස සඬිසිකං භොති”ති. පුග්ගලිකෙ පන විහාරස්ස ගරුහණ්ඩත්තා අවිස්සජ්ජියං අචෙහඬිගිකං සඬිසිකමෙව භොති.

කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “හික්ඛුස්ස, හික්ඛචෙ, කාලකතෙ සඬිසො සාම් පත්තච්චරෙ, අපිච ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා, අනුජානාමි, හික්ඛචෙ, සඬිසෙන තිච්චරඤ්ච පත්තඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං. යං තත්ථ ලහුහණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභුතෙන සඬිසෙන භාජෙතුං. යං තත්ථ ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං, තං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඬිසස්ස අවිස්සජ්ජියං අචෙහඬිගික”න්ති (මහාව. 369) තෙන භගවතා ජානතා පස්සතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන වුත්තත්තා විඤ්ඤායති. එවම්පි “ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං”ඉච්චෙව භගවතා වුත්තං, න “විහාර”න්ති, තස්මා කථං විහාරස්ස ගරුහණ්ඩභාවොති විඤ්ඤායතීති? “විහාරො විහාරවත්ථු, ඉදං දුතියං අචෙහඬිගික”න්ති පාළියං,

“ද්විසඬිගහානි ද්වෙ භොන්ති, තතියං චතුසඬිගහං;
චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨහෙදනං.

“ඉති පඤ්චහි රාසිහි, පඤ්චනිම්මලලොචනො;
පඤ්චවිසවිධං නාථො, ගරුහණ්ඩං පකාසයි”ති. (වුළුව. අට්ඨ. 321) –

අට්ඨකථායඤ්ච වුත්තත්තා විඤ්ඤායති.

ඉති දායකො විහාරං කත්වා කුලපකහික්ඛුස්ස දෙනි, තස්ස මුඤ්චවෙනනුප්පත්තිතො පුබ්බකාලෙ දායකො විහාරස්සාමිකො හොති, දාතුං වා විචාරෙතුං වා ඉස්සරො, මුඤ්චවෙනනුප්පත්තිතො පටියාය පටිග්ගාහකහික්ඛු සාමිකො හොති, පරිභුඤ්ජිතුං වා අඤ්ඤස්ස දාතුං වා ඉස්සරො. සො පුග්ගලො අත්තනො ජීවමානක්ඛණෙයෙව සද්ධිවිහාරිකාදිනං නිස්සජ්ජිත්වා දෙනි, තදා තෙ සද්ධිවිහාරිකාදයො සාමිකා හොන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වා අඤ්ඤස්ස වා දාතුං ඉස්සරා. යදි පන කස්සවි අදත්ථාව කාලං කරොති, තදා සඬ්ඝොව තස්ස විහාරස්ස සාමිකො හොති, න දායකො වා පුග්ගලො වා, සඬ්ඝානුමතියා එව පුග්ගලො පරිභුඤ්ජිතුං ලහති, න අත්තනො ඉස්සරවතායාති දට්ඨබ්බො.

එවං මූලතොයෙව සඬ්ඝස්ස දිත්තත්තා සඬ්ඝිකභූතවිහාරො වා මූලෙ ගණපුග්ගලානං දිත්තත්තා ගණසන්තකපුග්ගලිකභූතොපි තෙසං ගණපුග්ගලානං අඤ්ඤස්ස නිස්සජ්ජනවසෙන අදත්ථා කාලකතත්තා පච්ඡා සඬ්ඝිකභාවං පත්තවිහාරො වා සඬ්ඝෙන විචාරෙතබ්බො හොති. සඬ්ඝෙනපි භගවතො අනුමතියා සෙනාසනග්ගාහාපකං සම්මන්තිත්වා ගාහාපෙතබ්බො. චූත්තඤ්ඤෙනං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 317) “අථ ඛො භික්ඛූනං එතදභොසි ‘කෙන නු ඛො සෙනාසනං ගාහෙතබ්බ’න්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභඬ්ගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛූ සෙනාසනග්ගාහාපකං සම්මන්තිතු’න්ති” ආදි.

ඉමස්මිං යානෙ “සෙනාසනග්ගාහො නාම වස්සකාලවසෙන සෙනාසනග්ගාහො, උතුකාලවසෙන සෙනාසනග්ගාහො, ධූවවාසවසෙන සෙනාසනග්ගාහොති තිව්ධො හොති. තෙසු වස්සකාලවසෙන සෙනාසනග්ගාහො පුරිමවස්සවසෙන සෙනාසනග්ගාහො, පච්ඡිමවස්සවසෙන සෙනාසනග්ගාහොති දූව්ධො. උතුකාලවසෙන සෙනාසනග්ගාහොපි අන්තරාමුත්තකවසෙන සෙනාසනග්ගාහො, තඬ්ඛණපටිසල්ලානවසෙන සෙනාසනග්ගාහොති දූව්ධො”ති ආචරියා වදන්ති, එතං පාළියා ව අට්ඨකථාය ව අසමෙත්තං විය දිස්සති. පාළියඤ්ඤි (චූළව. 318) “අථ ඛො භික්ඛූනං එතදභොසි ‘කති නු ඛො සෙනාසනග්ගාහො’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සෙනාසනග්ගාහා පුරිමකො පච්ඡිමකො අන්තරාමුත්තකො. අපරජ්ජුගතාය ආසාල්හියා පුරිමකො ගාහෙතබ්බො, මාසගතාය ආසාල්හියා පච්ඡිමකො ගාහෙතබ්බො, අපරජ්ජුගතාය පචාරණාය ආයතිං වස්සාවාසත්ථාය අන්තරාමුත්තකො ගාහෙතබ්බො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො සෙනාසනග්ගාහා”ති එවං ආගතො, අට්ඨකථායමිපි (චූළව. අට්ඨ. 318) “තිස්ස සෙනාසනග්ගාහෙසු පුරිමකො ව පච්ඡිමකො වාති ඉමෙ ද්වෙ ගාහා ථාවරා. අන්තරාමුත්තකෙ අයං විනිවිජයො...පෙ.... අයං තාව අන්තොවස්සෙ වස්සුපනායිකාදිවසෙන පාළියං ආගතසෙනාසනග්ගාහකථා, අයං පන සෙනාසනග්ගාහො නාම දූව්ධො හොති උතුකාලෙ ව වස්සාවාසෙ

වා”ති එවං ආගතො, තස්මා සඨසෙන සම්මතසෙනාසනග්ගාභාපකෙන විචාරෙතබ්බා.

සෙනාසනග්ගාභො නාම උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාභො, වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාභොති දුට්ඨො. තත්ථ උතුකාලො නාම හෙමන්තඋතුගිම්භඋතුවසෙන අට්ඨ මාසා, තස්මිං කාලෙ භික්ඛූ අනියතාවාසා භොන්ති, තස්මා යෙ යදා ආගච්ඡන්ති, තෙසං තදා භික්ඛූ උට්ඨාපෙත්වා සෙනාසනං දාතබ්බං, අකාලො නාම නත්ථී. අයං උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාභො නාම. වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාභො පන “පුරිමකො පච්ඡිමකො අන්තරාමුත්තකො”ති පාළියං ආගතනායෙන තිව්ඨො භොති. අන්තරාමුත්තකොපි හි ආයතිං වස්සාවාසත්ථාය ගාහිතත්තා වස්සාවාසෙ සෙනාසනග්ගාභමෙව පවිසති, න උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාභො. චුත්තඤ්ඤි භගවතා “අපරජ්ජුගතාය පචාරණාය ආයතිං වස්සාවාසත්ථාය අන්තරාමුත්තකො ගාහෙතබ්බො”ති. තඨබ්බණ්‍යපටිසල්ලානවසෙන සෙනාසනග්ගාභොති ච නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං විසුං ආගතො, උතුකාලෙ සෙනාසනග්ගාභොයෙව තදභිගසෙනාසනග්ගාභොතිපි තඨබ්බණ්‍යපටිසල්ලානවසෙන සෙනාසනග්ගාභොතිපි වදන්ති, තස්මා උතුකාලවසෙන සෙනාසනග්ගාභොපි “අන්තරාමුත්තකවසෙන සෙනාසනග්ගාභො තඨබ්බණ්‍යපටිසල්ලානවසෙන සෙනාසනග්ගාභොති දුට්ඨො”ති න වත්තබ්බො.

අථාපි වදන්ති “යථාචුත්තෙසු පඤ්චසු සෙනාසනග්ගාභෙසු වත්තාරො සෙනාසනග්ගාභා පඤ්චභිගසමන්තාගතෙන සෙනාසනග්ගාභාපකසම්මුතිලද්ධෙන භික්ඛූනා අන්තොඋපචාරසීමට්ඨෙන භුත්වා අන්තොසීමට්ඨානං භික්ඛූනං යථාචිනයං විචාරෙතබ්බා භොන්ති, තෙ පන විචාරණං යාවජ්ජකාලා ථාවරා භුත්වා න තිට්ඨන්ති, ධුවවාසවසෙන විචාරණමෙව යාවජ්ජකාලා ථාවරං භුත්වා තිට්ඨන්ති”ති, තම්පි තථා න සක්කා වත්තුං. කස්මා? සෙනාසනග්ගාභාපකහෙදෙ “ධුවවාසවසෙන සෙනාසනග්ගාභො”ති පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච නත්ථී. ධුවවාසවසෙන විචාරණඤ්ච සම්මුතිලද්ධෙන සෙනාසනග්ගාභාපකෙන විචාරෙතබ්බං න භොති, අථ බො සමග්ගෙන සඨසෙන අපලොකනකම්මවසෙන දුට්ඨගසමන්තාගතස්ස භික්ඛූස්ස අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දානමෙව, තස්මා සමග්ගො සඨසො බහුපකාරතාගුණවිසිට්ඨතාසඨබ්බාතෙහි ද්විති අභිගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛූං අපලොකනකම්මවසෙන සම්මන්තිත්වා තස්ස ථාසුකං ආවාසං ධුවවාසවසෙන අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙනි, තං යාවජ්ජකාලා ථාවරං භුත්වා තිට්ඨන්ති වත්තබ්බං.

සමග්ගො සඬ්ඝො ධුට්ඨාසවසෙන දෙති, න සෙනාසනග්ගාභාපකොති අයමත්ථො කථං ඤාතබ්බොති චෙ? “සඬ්ඝො පන භණ්ඩාගාරිකස්ස වා ධම්මකථිකවිනයධරාදීනං වා ගණවාචකආචරියස්ස වා බහුපකාරනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙන්තො ධුට්ඨාසත්ථාය විහාරං සම්මන්තිත්වා දෙති”ති (පාච්. අට්ඨ. 120; කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡප්පික්ඛාපදවණ්ණනා) “සඬ්ඝො පන බහුස්සුතස්ස උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීහි බහුපකාරස්ස භාරනිත්ථාරකස්ස ඵාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙති”ති ව “සඬ්ඝො පන භණ්ඩාගාරිකස්ස වා ධම්මකථිකවිනයධරගණවාචකාචරියානං වා බහුපකාරනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙන්වා ධුට්ඨාසත්ථාය විහාරං සල්ලක්ඛෙන්වා සම්මන්තිත්වා දෙති”ති ව “බහුස්සුතස්ස සඬ්ඝභාරනිත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො අනුට්ඨාපනීයසෙනාසනම්පි”ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) ව “අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකං සඬ්ඝං සොධෙන්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා තික්ඛත්තුං සාවෙන්වා කත්තබ්බං කම්ම”න්ති ව අට්ඨකථාසු (පරි. අට්ඨ. 482) වචනතො සාධුකං නිස්සංසයෙන ඤාතබ්බොති.

කථං පන අපලොකනකම්මෙන දාතබ්බහාවො විඤ්ඤායතීති? “බහුස්සුතස්ස සඬ්ඝභාරනිත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො අනුට්ඨාපනීයසෙනාසනම්පි සඬ්ඝකිච්චං කරොන්තානං කප්පියකාරකාදීනං හත්තවෙනනම්පි අපලොකනකම්මෙන දාතුං වට්ටතී”ති පරිවාරට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 495-496) කම්මවග්ගෙ ආගතත්තා විඤ්ඤායතී. කථං පන දුට්ඨගසමන්තාගතස්ස භික්ඛුනොයෙව දාතබ්බහාවො විඤ්ඤායතීති? “බහුපකාරතන්ති භණ්ඩාගාරිකතාදිබහුපකාරභාවං. න කෙවලං ඉදමෙවාති ආහ ‘ගුණවිසිට්ඨතඤ්චා’තිආදි. තෙන බහුපකාරත්තෙපි ගුණවිසිට්ඨත්තාභාවෙ, ගුණවිසිට්ඨත්තෙපි බහුපකාරත්තාභාවෙ දාතුං න වට්ටතීති දස්සෙතී”ති විනයත්ථමඤ්ඡුසායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. ටී. අනුපබ්ඡප්පික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තත්තා විඤ්ඤායතී.

කස්මා පන සෙනාසනග්ගාභාපකෙන විවාරෙතබ්බො සෙනාසනග්ගාභො යාවඡ්ඡකාලා න තිට්ඨතීති? පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතස්ස සෙනාසනග්ගාභාපකස්ස භික්ඛුනො දුල්ලහත්තා, නානාදෙසවාසීනං නානාචරියකුලසම්භවානං භික්ඛුනං එකසම්භොගපරිභොගස්ස දුක්කරත්තා ව ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි න තිට්ඨති. චුත්තඤ්ඤෙහි හගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චඩ්ගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛුං සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තිතුං, යො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න දොසාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න මොහාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, න භයාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය, ගහිතාගහිතඤ්ච ජානෙය්‍යා”ති (චූළව. 317). අට්ඨකථායම්පි (පාච්. අට්ඨ. 122) “ඵවරුපෙන හි සභාගපුග්ගලෙන එකවිහාරෙ වා එකපරිවෙණෙ වා වසන්තෙන අත්ථො නත්ථී”ති චුත්තං. කස්මා පන ධුට්ඨාසත්ථාය දානවිවාරො

යාවජ්ජකාලා තිට්ඨතීති? පඤ්චඩගසමන්තාගතාභාවෙපි සීමට්ඨකස්ස සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා කත්තබ්බත්තා. චුත්තඤ්ඤි “අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකං සඬ්ඝං සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා තික්ඛත්තුං සාවෙත්වා කත්තබ්බං කම්ම”න්ති (පරි. අට්ඨ. 482).

උතුකාලෙ සඬ්ඝිකසෙනාසනෙ වසන්තෙන ආගතො භික්ඛු න පටිබාහෙනබ්බො අඤ්ඤත්තු අනුට්ඨාපනීයා. චුත්තඤ්ඤි භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සානං තෙමාසං පටිබාහිතුං, උතුකාලං පන න පටිබාහිතු”න්ති (චූළව. 318). “අඤ්ඤත්තු අනුට්ඨාපනීයා”ති චුත්තං, කතමෙ අනුට්ඨාපනීයාති? චත්තාරො අනුට්ඨාපනීයා වුඬ්ඪිත්තරො, භණ්ඩාගාරිකො, ගිලානො, සඬ්ඝනො ලද්ධසෙනාසනො ච. තත්ථ වුඬ්ඪිත්තරො භික්ඛු තස්මිං විහාරෙ අත්තොසීමට්ඨකභික්ඛුසු අත්තනා වුඬ්ඪිත්තරස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවා යථාවුඬ්ඪිං කෙනවි අනුට්ඨාපනීයො. භණ්ඩාගාරිකො සඬ්ඝෙන සම්මන්තිත්වා භණ්ඩාගාරස්ස දින්නතාය සඬ්ඝස්ස භණ්ඩං රක්ඛන්තො ගොපෙන්තො වසති, තස්මා සො භණ්ඩාගාරිකො කෙනවි අනුට්ඨාපනීයො. ගිලානො ගෙලඤ්ඤාභිභූතො අත්තනො ලද්ධසෙනාසනෙ වසන්තො කෙනවි අනුට්ඨාපනීයො. සඬ්ඝනො ලද්ධසෙනාසනො සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන දින්නසෙනාසනත්තා කෙනවි අනුට්ඨාපනීයො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 343) “චත්තාරො හි න වුට්ඨාපෙනබ්බො වුඬ්ඪිත්තරො, භණ්ඩාගාරිකො, ගිලානො, සඬ්ඝනො ලද්ධසෙනාසනොති. තත්ථ වුඬ්ඪිත්තරො අත්තනො වුඬ්ඪිත්තාය නවකතරෙන න වුට්ඨාපෙනබ්බො, භණ්ඩාගාරිකො සඬ්ඝෙන සම්මන්තිත්වා භණ්ඩාගාරස්ස දින්නතාය, ගිලානො අත්තනො ගිලානතාය, සඬ්ඝො පන බහුස්සුතස්ස උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීහි බහුපකාරස්ස භාරනිත්ථාරකස්ස ථාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙනි, තස්මා සො උපකාරකතාය ච සඬ්ඝනො ලද්ධතාය ච න වුට්ඨාපෙනබ්බො”ති. යපෙන්වා ඉමෙ චත්තාරො අවසෙසා වුට්ඨාපනීයාව හොන්ති.

අපරස්මිං භික්ඛුමිහි ආගතෙ වුට්ඨාපෙන්වා සෙනාසනං දාපෙනබ්බං. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318) “උතුකාලෙ තාව කෙවි ආගන්තුකා භික්ඛු පුරෙහත්තං ආගච්ඡන්ති, කෙවි පච්ඡාහත්තං පට්ඨමයාමං වා මජ්ඣමයාමං වා පච්ඡමයාමං වා, යෙ යදා ආගච්ඡන්ති, තෙසං තදාව භික්ඛු උට්ඨාපෙන්වා සෙනාසනං දාතබ්බං, අකාලො නාම නත්ථි”ති. එතරහි පන සද්ධා පසන්නා මනුස්සා විහාරං කත්වා අප්පෙකච්චෙ පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා “සඬ්ඝෙ දින්නං මහජ්ඣල”න්ති ඤාත්වා වාතුද්දිසං සඬ්ඝං ආරබ්භ “ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති චත්වා දෙන්ති, අප්පෙකච්චෙ අත්තනා පසන්නං භික්ඛුං ආරබ්භ විහාරං කත්වාපි දානකාලෙ තෙන උයොයාජිකා හුත්වා වාතුද්දිසං සඬ්ඝං ආරබ්භ චුත්තනයෙන දෙන්ති,

අප්පෙකච්චෙ කරණකාලෙපි දානකාලෙපි අත්තනො කුලපකභික්ඛුමෙව ආරබ්භ පරිච්චජන්ති, තථාපි දක්ඛිණොදකපාතනකාලෙ තෙන සික්ඛාපිතා යථාචුත්තපායං වච්චෙදං කරොන්ති, චිත්තෙන පන කුලපකස්සෙව දෙන්ති, න සබ්බසම්පසාධාරණත්ථං ඉච්ඡන්ති.

ඉමෙසු තීසු දානෙසු පයමං පුබ්බකාලෙපි දානකාලෙපි සඬ්ඝං උද්දිස්ස පවත්තත්තා සබ්බසම්පිකං හොති. දුතියං පුබ්බකාලෙ පුග්ගලං උද්දිස්ස පවත්තමානම්පි දානකාලෙ සඬ්ඝං උද්දිස්ස පවත්තත්තා සම්පිකමෙව. තතියං පන පුබ්බකාලෙපි දානකාලෙපි කුලපකපුග්ගලමෙව උද්දිස්ස පවත්ති, න සඬ්ඝං, කෙවලං භික්ඛුනා චුත්තානුසාරෙනෙව වච්චෙදං කරොන්ති. එවං සන්තෙ “කිං අයං විහාරො චිත්තවසෙන පුග්ගලිකො හොති, වච්චෙදවසෙන සම්පිකො”ති චිත්තායං එකච්චෙ එවං වදෙය්‍යං -

“මනොපුබ්බඬ්ඛමා ධම්මා, මනොසෙට්ඨා මනොමයා;
මනසා චෙ පසන්තෙන, භාසති වා කරොති වා;
තතො නං සුබ්බමන්වෙති, ඡායාව අනපායිනීති. (ධ. ප. 2) -

වචනතො චිත්තවසෙන පුග්ගලිකො හොති”ති. අඤ්ඤෙ “යථා දායකා වදන්ති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බන්ති (චූළව. අට්ඨ. 325) වචනතො වච්චෙදවසෙන සම්පිකො හොති”ති.

තත්‍රායං විචාරණා - ඉදං දානං පුබ්බෙ පුග්ගලස්ස පරිණතං පච්ඡා සම්පස්ස පරිණාමිතං, තස්මා “සම්පිකො”ති චුත්තෙ නවසු අධම්මිකදානෙසු “පුග්ගලස්ස පරිණතං සම්පස්ස පරිණාමෙති”ති (පාරා. 660) චුත්තං අට්ඨමං අධම්මිකදානං හොති, තස්ස දානස්ස පටිග්ගහාපි පරිභොගාපි අධම්මිකපටිග්ගහා අධම්මිකපරිභොගා හොන්ති. “පුග්ගලිකො”ති චුත්තෙ තීසු ධම්මිකදානෙසු “පුග්ගලස්ස දින්නං පුග්ගලස්සෙව දෙති”ති චුත්තං තතියධම්මිකදානං හොති, තස්ස පටිග්ගහාපි පරිභොගාපි ධම්මිකපටිග්ගහා ධම්මිකපරිභොගා හොන්ති, තස්මා පුග්ගලිකපක්ඛං භජති. අප්පෙකච්චෙ සුත්තන්තිකාදිගණෙ පසිදිත්වා විහාරං කාරෙත්වා ගණස්ස දෙන්ති “ඉමං විහාරං ආයස්මන්තානං දම්මී”ති. අප්පෙකච්චෙ පුග්ගලෙ පසිදිත්වා විහාරං කත්වා පුග්ගලස්ස දෙන්ති “ඉමං විහාරං ආයස්මතො දම්මී”ති. එතෙ පන ගණසන්තකපුග්ගලිකා විහාරා දානකාලතො පට්ඨාය පටිග්ගාහකසන්තකාව හොන්ති, න දායකසන්තකා. තෙසු ගණසන්තකො තාව එකච්චෙසු මතෙසු අවසෙසානං සන්තකො, තෙසු ධර්මානෙසුයෙව කස්සචි දෙන්ති, තස්ස සන්තකො. කස්සචි අදත්වා සබ්බෙසු මතෙසු සම්පිකො හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 369) “ද්වින්නං සන්තකං හොති අවිහන්තං,

එකස්මිං කාලකතෙ ඉතරො සාමී, බහුනං සන්තකෙපි එසෙව නයො. සබ්බෙසු මනෙසු සඬ්ඝිකංව හොති”ති.

පුග්ගලිකවිභාරොපි යදි සො පටිග්ගාහකපුග්ගලො අත්තනො ජීවමානකාලෙයෙව සද්ධිවිහාරිකාදීනං දෙති, කොච්චා තස්ස විස්සාසෙන තං විහාරං අග්ගහෙසි, තස්ස සන්තකො හොති. කස්සචි අදත්ථා කාලකතෙ සඬ්ඝිකො හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “සො ජීවමානොයෙව සබ්බං අත්තනො පරික්ඛාරං නිස්සජ්ජිත්ථා කස්සචි අදාසි, කොච්චා විස්සාසං අග්ගහෙසි. යස්ස දිත්තො, යෙන ච ගහිතො, තස්සෙව හොති”ති. පාළියඤ්ච (මහාව. 369) “භික්ඛුස්ස, භික්ඛවෙ, කාලකතෙ සඬ්ඝො සාමී පත්තව්වරෙ, අපිච ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සඬ්ඝෙන තිව්වරඤ්ච පත්තඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං, යං තත්ථ ලහුහණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභූතෙන සඬ්ඝෙන භාජෙතුං, යං තත්ථ ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං, තං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬ්ගික”න්ති (මහාව. 369) චුත්තං, තස්මා ඉමිනා නයෙන විනිච්ඡයො කාතබ්බො.

සඬ්ඝිකෙ පන පාළියං ආගතානං “පුරිමකො පච්ඡිමකො අත්තරාමුත්තකො චා”ති (චූළව. 318) චුත්තානං තිණ්ණං සෙනාසනග්ගාහානඤ්ච අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318) ආගතානං “උතුකාලෙ ච වස්සාවාසෙ චා”ති චුත්තානං ද්විත්තං සෙනාසනග්ගාහානඤ්ච එතරහි අසම්පජ්ජනතො අනුට්ඨාපනීයපාළියං ආගතස්ස අත්තනො සභාවෙන අනුට්ඨාපනීයස්ස ධුවවාසත්ථාය සඬ්ඝෙන දිත්තතාය අනුට්ඨාපනීයස්ස වසෙනෙව විනිච්ඡයො හොති. චුඬ්ඝතරගිලානා හි අත්තනො සභාවෙන අනුට්ඨාපනීයා හොත්ති. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 343) “චුඬ්ඝතරො අත්තනො චුඬ්ඝතාය නවකතරෙන න චුට්ඨාපෙනබ්බො, ගිලානො අත්තනො ගිලානතායා”ති. හණ්ඩාගාරිකධම්මකථිකාදයො ධුවවාසත්ථාය සඬ්ඝෙන දිත්තතාය අනුට්ඨාපනීයා හොත්ති. චුත්තඤ්ඤි “සඬ්ඝො පන හණ්ඩාගාරිකස්ස චා ධම්මකථිකවිනයධරාදීනං චා...පෙ.... ධුවවාසත්ථාය විහාරං සම්මන්තිත්ථා දෙති, තස්මා යස්ස සඬ්ඝෙන දිත්තො, සොපි අනුට්ඨාපනීයො”ති (පාවි. අට්ඨ. 120; කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ජ්ජික්ඛාපදවණ්ණනා). සො එවං වෙදිතබ්බො – එතරහි සඬ්ඝිකවිහාරෙසු සඬ්ඝත්ථෙරෙසු යථාකම්මඬ්ගතෙසු තස්මිං විහාරෙ යො භික්ඛු චුඬ්ඝතරො, සොපි “අයං විහාරො මයා වසිතබ්බො”ති වදති. යො තත්ථ ඛාත්තො පට්ඨලො, සොපි තථෙව වදති. යෙන සො විහාරො කාරිතො, සොපි “මයා පසිදිතපුග්ගලො ආරොපෙනබ්බො”ති වදති. සඬ්ඝොපි “මයමෙව ඉස්සරා, තස්මා අමිහෙහි ඉච්ඡිතපුග්ගලො ආරොපෙනබ්බො”ති වදති. එවංද්විධා චා තිධා චා වතුධා චා භිත්තෙසු මහත්තං අධිකරණං හොති.

තෙසු වුඨ්ඨතරො “න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනච් පරියායෙන වුඨ්ඨතරස්ස ආසනං පටිබාහිතබ්බන්ති වදාමි, යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛකටස්සා”ති පාළිපාඨස්ථව (මහාව. 473; චූළව. 316), “වුඨ්ඨතරො අත්තනො වුඨ්ඨතාය නවකතරෙන න වුට්ඨාපෙතබ්බො”ති අට්ඨකථාවචනස්ථව (පාවි. අට්ඨ. 119 ආදයො; කඨිබා. අට්ඨ. අනුපබ්ජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ගහෙත්වා “අහමෙව එත්ථ වුඨ්ඨතරො, මයා වුඨ්ඨතරො අඤ්ඤො නත්ථී, තස්මා අහමෙව ඉමස්මිං විහාරෙ වසිතුමනුවිජ්ජිකො”ති සඤ්ඤී හොති. බ්‍යත්තොපි “ඛුස්සුතස්ස සඨ්ඝභාරනිත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො අනුට්ඨාපනීයසෙනාසනම්පි”ති පරිවාරට්ඨකථාවචනස්ථව (පරි. අට්ඨ. 495-496), “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන දසවස්සෙන වා අතිරෙකදසවස්සෙන වා උපසම්පාදෙතුං, නිස්සයං දාතු”න්ති ආදිපාළිවචනස්ථව (මහාව. 76, 82) ගහෙත්වා “අහමෙව එත්ථ බ්‍යත්තො පටිබලො, න මයා අඤ්ඤො බ්‍යත්තතරො අත්ථී, තස්මා අහමෙව ඉමස්ස විහාරස්ස අනුවිජ්ජිකො”ති සඤ්ඤී. විහාරකාරකොපි “යෙන විහාරො කාරිතො, සො විහාරසාමිකොති විනයපාඨො (පාවි. අට්ඨ. 116) අත්ථී, මයා ච ඛුං ධනං වජ්ජිත්වා අයං විහාරො කාරිතො, තස්මා මයා පසන්නපුග්ගලො ආරොපෙතබ්බො, න අඤ්ඤො”ති සඤ්ඤී. සඨ්ඝොපි “සඨ්ඝිකො නාම විහාරො සඨ්ඝස්ස දින්නො හොති පරිච්චත්තො”ති ආදිපාළිවචනස්ථව (පාවි. 116, 121, 126, 131), අන්තමසො චතුරඨ්ථුලපාදකං ගාමදාරකෙහි පංස්වාගාරකෙසු කීළන්තෙහි කතම්පි සඨ්ඝස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුහණ්ඩං හොති”ති ආදිඅට්ඨකථාවචනස්ථව (චූළව. අට්ඨ. 321) ගහෙත්වා “අයං විහාරො සඨ්ඝිකො සඨ්ඝසන්නකො, තස්මා අම්හෙහි අභිරුචිතපුග්ගලොව ආරොපෙතබ්බො, න අඤ්ඤො”ති සඤ්ඤී.

තත්ථ වුඨ්ඨතරස්ස වචනෙපි “න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ”ත්‍යාදිවචනං (චූළව. 316) තෙසු තෙසු ආසනසාලාදීසු අග්ගාසනස්ස වුඨ්ඨතරාරහත්තා භත්තං භුඤ්ජිත්වා නිසින්නොපි භික්ඛු වුඨ්ඨතරෙ ආගතෙ වුට්ඨාය ආසනං දාතබ්බං සන්ධාය භගවතා වුත්තං, න ධුවවාසං සන්ධාය. “වුඨ්ඨතරො අත්තනො වුඨ්ඨතාය”ත්‍යාදිවචනස්ථව (පාවි. අට්ඨ. 120; කඨිබා. අට්ඨ. අනුපබ්ජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) යථාවුඨ්ඨං සෙනාසනෙ දීයමානෙ වුඨ්ඨතරෙ ආගතෙ නවකතරො වුට්ඨාපෙතබ්බො, වුට්ඨාපෙත්වා වුඨ්ඨතරස්ස සෙනාසනං දාතබ්බං, වුඨ්ඨතරො පන නවකතරෙන න වුට්ඨාපෙතබ්බො. කස්මා? “අත්තනො වුඨ්ඨතරත්‍යා”ති උතුකාලෙ යථාවුඨ්ඨං සෙනාසනදානං සන්ධාය වුත්තං, න ධුවවාසත්ථාය දානං සන්ධාය, තස්මා ඉදම්පි වචනං උපපරික්ඛිතබ්බං, න සිසං අනුජානිතබ්බං.

බ්‍යත්තවචනෙපි “ඛුස්සුතස්ස සඨ්ඝභාරනිත්ථාරකස්ස”ත්‍යාදිවචනස්ථව (පරි. අට්ඨ. 445-496) න ඛුස්සුතමත්තෙන සඨ්ඝිකවිහාරස්ස ඉස්සරභාවං

සන්ධාය වුත්තං, අථ ඛො තස්ස භික්ඛුස්ස බහුපකාරතං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා සඨසෙන ඵාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දින්නෙ සො භික්ඛු කෙනවි තම්භා විහාරා අනුට්ඨාපනීයො හොති, ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ”ත්‍යාදිවචනඤ්ච (මහාව. 82) නිස්සයාවරියානං ලක්ඛණං පකාසෙනුං භගවතා වුත්තං, න සඨසිකවිහාරස්ස ඉස්සරත්තං, තස්මා ඉදම්පි වචනං උපපරික්ඛිතබ්බං, න සීසං අනුජානිතබ්බං.

දායකවචනං පන නානුජානිතබ්බං පටිබාහිතබ්බං. කස්මා? “යෙන විහාරො කාරිතො”ත්‍යාදිපාදස්ස අමුඛ්‍යාවොහාරත්තා. යථා හි පුටුප්පනකාලෙ රූපාදීසු සඤ්ජනස්ස භූතපුබ්බත්තා භූතපුබ්බගතියා අරහාපි “සත්තො”ති, එවං දානකාලතො පුබ්බෙ තස්ස විහාරස්ස සාම්භූතපුබ්බත්තා දායකො “විහාරසාමිකො”ති වුවචති, න ඉස්සරත්තා. න හි සකලෙ විනයපිටකෙ අට්ඨකථාට්ඨකාසු ච “විස්සජ්ජෙත්වා දින්නස්ස විහාරස්ස දායකො ඉස්සරො”ති චා “දායකෙන විචාරෙතබ්බො”ති චා “දායකසන්තකවිහාරො”ති චා පාඨො අත්ථි, “සඨසිකො, ගණසන්තකො, පුග්ගලිකො”ඉච්චෙව අත්ථි, තස්මා තස්ස වචනං නානුජානිතබ්බං.

සඨසස්ස වචනෙපි “සඨසිකො නාම විහාරො”ත්‍යාදිවචනං (පාවි. 116, 121, 126, 131) සඨසසන්තකභාවං සඨසෙන විචාරෙතබ්බභාවං දීපෙති, සඨසො පන විචාරෙත්තො පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතං භික්ඛුං සෙනාසනග්ගාභාපකං සම්මන්තිත්වා තෙන යථාවුඩ්ඪං විචාරෙතබ්බො චා හොති, සමග්ගෙන සඨසෙන දුච්චගසමන්තාගතස්ස භික්ඛුනො අපලොකනකම්මෙන ධුවවාසත්ථාය දාතබ්බො චා. තෙසු පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතස්ස භික්ඛුනො දුල්ලභත්තා සෙනාසනග්ගාභාපකසම්මුතියා අභාවෙ සති දුච්චගසමන්තාගතො භික්ඛු පරියෙසිතබ්බො. එවං පන අපරියෙසිත්වා භණ්ඩාගාරිකතාදිබහලාපකාරතායුත්තස්ස බහුස්සුතතාදිගුණවිසිට්ඨතාවිරහස්ස භික්ඛුනො ආමිසගරුකතාදිවසෙන සඨසෙන විහාරො දාතබ්බො න හොති, තස්මා සඨසවචනම්පි උපපරික්ඛිතබ්බං, න තාව අනුජානිතබ්බං.

අථ තිණ්පි වචනානි සංසන්දෙතබ්බානි. තත්ථ සඨසස්ස ඉස්සරත්තා සඨසො පුච්ඡිතබ්බො “කො පුග්ගලො තුම්භෙහි අභිරුචිතො”ති, පුච්ඡිත්වා “එසො”ති වුත්තෙ “කස්මා අභිරුචිතො”ති පුච්ඡිත්වා “එසො පුග්ගලො අම්භෙ විවරාදිපච්චයෙහි අනුග්ගහෙනා, අම්භාකං ඤාතිසාලොභිතො, උපජ්ඣායො, ආවරියො, සද්ධිවිහාරිකො, අන්තවාසිකො, සමානුපජ්ඣායකො, සමානාවරියකො, පියසභායො, ලාභී, යසස්සි, තස්මා අම්භෙහි අභිරුචිතො”ති වුත්තෙ “න එත්තාවතා ධුවවාසත්ථාය විහාරො දාතබ්බො”ති පටික්ඛිපිතබ්බො. අථ “එසො පුග්ගලො සබ්බෙහි අම්භෙහි

වුධ්ඨතරො අග්ගාසනං අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං අරහති, ධුවවාසත්ථාය විහාරො පන තස්ස දාතබ්බොති අට්ඨකථාවරියෙහි න චුත්තො”ති වත්වා පටික්ඛිපිතබ්බො. අථ “ධම්මකථිකො, විනයධරො, ගණුවාවකආවරියො”ති චුත්තෙ “එසො ධුවවාසත්ථාය දින්නවිහාරස්ස අනුච්ඡවිකො, එතස්ස දාතබ්බො”ති අනුමොදිතබ්බො. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “සඬ්ඝො පන භණ්ඩාගාරිකස්ස වා ධම්මකථිකවිනයධරාදිනං වා ගණුවාවකආවරියස්ස වා බහුපකාරනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්තො ධුවවාසත්ථාය විහාරං සම්මන්තිත්වා දෙති”ති වචනතො විඤ්ඤායති (පාවි. අට්ඨ. 129; කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡපික්ඛාපදවණ්ණනා).

ඉධ පන සාධකපාඨෙ “භණ්ඩාගාරිකස්ස වා”ති විජ්ජමානෙ කස්මා සාධාවචනෙ භණ්ඩාගාරිකො න චුත්තොති? එතරහි භණ්ඩාගාරස්ස අභාවා. යදි කෙසුචි විහාරෙසු භණ්ඩාගාරං සම්මන්ත්තෙය්, සො භණ්ඩාගාරවිහාරෙ නිසින්නො සඬ්ඝස්ස පත්තවීරරක්ඛණාදිකං උපකාරං කරෙය්, තස්ස බහුපකාරනං සල්ලක්ඛෙත්තො සඬ්ඝො භණ්ඩාගාරිකස්ස ඵාසුකං ආවාසං එතරහිපි ධුවවාසත්ථාය දදෙය්, සො තස්ස විසුං ධුවවාසවිහාරොති. එත්ථ සාධකපාඨෙ “ධම්මකථිකවිනයධරාදිනං වා”තිආදිසද්දෙන බහුස්සුතො ආගතාගමො ධම්මධරො විනයධරො මාතිකාධරො පණ්ඩිතො ඛ්‍යත්තො මෙධාවි ලජ්ජී කුක්කුච්චකො සික්ඛාකාමොති චුත්තගුණවත්තෙ සඬ්ගණ්භාති. අථාපි “එසො පුග්ගලො බහුස්සුතො උද්දෙසපරිපුච්ඡාදිහි භික්ඛුනං බහුපකාරො සඬ්ඝභාරනිත්ථාරකො”ති වදති, “සාධු එසොපි ඵාසුකාවාසස්ස අරහො, අනුට්ඨාපනීයං කත්වා ධුවවාසත්ථාය විහාරො එතස්සපි දාතබ්බො”ති වත්වා අනුමොදිතබ්බො. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “සඬ්ඝො පන බහුස්සුතස්ස උද්දෙසපරිපුච්ඡාදිහි බහුපකාරස්ස භාරනිත්ථාරකස්ස ඵාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙති”ති (මහාව. අට්ඨ. 343) වචනතො විඤ්ඤායති.

අථාපි “අයං පුග්ගලො ධම්මකථිකො විනයධරො ගණුවාවකාවරියො සඬ්ඝස්ස බහුපකාරො විසිට්ඨගුණයුත්තො”ති වදති, “සාධු එතස්සපි පුග්ගලස්ස ධුවවාසත්ථාය විහාරං සල්ලක්ඛෙත්වා සම්මන්තිත්වා දාතබ්බො”ති වත්වා අනුමොදිතබ්බො. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “සඬ්ඝො පන භණ්ඩාගාරිකස්ස වා ධම්මකථිකවිනයධරාදිනං වා ගණුවාවකාවරියස්ස වා බහුපකාරනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා ධුවවාසත්ථාය විහාරං සම්මන්තිත්වා දෙති”ති (පාවි. අට්ඨ. 120; කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡපික්ඛාපදවණ්ණනා) වචනතො විඤ්ඤායති.

අථාපි “එසො පුග්ගලො බහුස්සුතො සඬ්ඝභාරනිත්ථාරකො”ති වදති, “සාධු එතස්සපි අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දාතබ්බො”ති වත්වා අනුමොදිතබ්බො. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “බහුස්සුතස්ස සඬ්ඝභාරනිත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො

අනුට්ඨාපනියසෙනාසනමපි”ති පරිවාරට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 495-496) වුත්තත්තා විඤ්ඤායති. තතො “එවං දුච්චගසමපන්නො පුග්ගලො අන්තොසීමට්ඨො වා බහිසීමට්ඨො වා”ති පුච්ඡිත්වා “අන්තොසීමට්ඨො”ති වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු තස්ස දාතබ්බො”ති සම්පට්ඨිතබ්බං. “බහිසීමට්ඨො”ති වුත්තෙ “න දාතබ්බො”ති පටික්ඛිතබ්බං. කස්මාති චෙ? “න, භික්ඛවෙ, නිස්සීමෙ ඨිතස්ස සෙනාසනං ගාහෙතබ්බං, යො ගාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 318) වචනතොති.

අථ “දුච්චගසමන්නාගතෙ අන්තොසීමට්ඨො අසති එකච්චගසමන්නාගතො අන්තොසීමට්ඨො අත්ථි”ති පුච්ඡිත්වා “අත්ථි”ති වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු එතස්ස දාතබ්බො”ති සම්පට්ඨිතබ්බං. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “බහුපකාරතං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ථ සල්ලක්ඛෙන්තොති භණ්ඩාගාරිකස්ස බහුපකාරතං ධම්මකථිකාදීනං ගුණවිසිට්ඨතඤ්ථ සල්ලක්ඛෙන්තො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.119-121) එකෙකච්චගසෙන ආගතත්තා විඤ්ඤායති. “අන්තොසීමට්ඨො එකච්චගසමන්නාගතොපි නත්ථි, බහිසීමට්ඨොව අත්ථි”ති වුත්තෙ “ආගතත්වා අන්තොසීමෙ ඨිතස්ස දාතබ්බො”ති වත්තබ්බො. කස්මාති චෙ? “අසම්පත්තානමපි උපචාරසීමං පට්ට්ඨානං අන්තෙවාසිකාදීසු ගණ්හන්තෙසු දාතබ්බමෙවා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) වචනතො විඤ්ඤායති.

සචෙ පන එකච්චගයුත්තභාවෙන වා දුච්චගයුත්තභාවෙන වා සමානා ද්වෙ තයො භික්ඛු අන්තොසීමායං විජ්ජමානා භවෙය්‍යුං, කස්ස දාතබ්බොති? වඩ්ඨතරස්සාති. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “න ව, භික්ඛවෙ, සඬ්ඝිකං යථාචුඩ්ඨං පට්ඨාහිතබ්බං, යො පට්ඨාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 311) වචනතොති. සචෙ පන අන්තොසීමායං එකච්චගයුත්තො වා දුච්චගයුත්තො වා භික්ඛු නත්ථි, සබ්බෙව ආවාසිකා බාලා අබ්‍යත්තා, එවං සති කස්ස දාතබ්බොති? යො තං විහාරං ආගච්ඡති ආගන්තුකො භික්ඛු, සො චෙ ලජ්ජී හොති පෙසලො බහුස්සුතො සික්ඛාකාමො, සො තෙහි ආවාසිකෙහි භික්ඛුහි අඤ්ඤත්ථ අගමනත්ථං සඬ්ගහං කත්වා සො ආවාසො දාතබ්බො.

අයමත්ථො කථං ඡාතිතබ්බොති චෙ? “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ සම්බහුලා භික්ඛු විහරන්ති බාලා අබ්‍යත්තා, තෙ න ඡානන්ති උපොසථං වා උපොසථකම්මං වා පාතිමොක්ඛං වා පාතිමොක්ඛද්දේසං වා. තත්ථ අඤ්ඤො භික්ඛු ආගච්ඡති බහුස්සුතො ආගතාගමො ධම්මධරො විනයධරො මාතිකාධරො පණ්ඩිතො ඛ්‍යත්තො මෙධාවී ලජ්ජී කුක්කුච්චකො සික්ඛාකාමො, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි සො භික්ඛු සඬ්ගහෙතබ්බො අනුග්ගහෙතබ්බො උපලාපෙතබ්බො උපට්ඨාපෙතබ්බො වුණ්ණෙන මත්තිකාය දන්තකට්ඨෙන මුබ්බොදකෙන. තො චෙ සඬ්ගණ්හෙය්‍යුං

අනුග්ගණ්හෙය්‍යං උපලාපෙය්‍යං උපට්ඨාපෙය්‍යං චුණ්ණෙන මත්තිකාය දත්තකට්ඨෙන මුඛොදකෙන, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 163) සම්මාසම්බුද්ධෙන පඤ්ඤත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච (මහාව. අට්ඨ. 163) “සඬගහෙතඛ්ඛොති ‘සාධු, හන්තෙ, ආගතත්ථ, ඉධ භික්ඛා සුලභා සුපබ්බාඤ්ජනං අත්ථී, වසථ අනුක්කණ්ඨමානා’ති එවං පියවචනෙන සඬගහෙතඛ්ඛො, පුනස්පුනං තථාකරණවසෙන අනුග්ගහෙතඛ්ඛො, ‘ආම වසිස්සාමී’ති පටිච්චනදාපනෙන උපලාපෙනඛ්ඛො. අථ වා චතුභි පටිච්චයෙහි සඬගහෙතඛ්ඛො චෙව අනුග්ගහෙතඛ්ඛො ච, පියවචනෙන උපලාපෙනඛ්ඛො, කණ්ණසුඛං ආලපිතඛ්ඛොති අත්ථො, චුණ්ණාදීහි උපට්ඨාපෙනඛ්ඛො. ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති සචෙ සකලොපි සඬසො න කරොති, සඛ්ඛෙසං දුක්කට්ඨං. ඉධ නෙව ථෙරා, න දහරා මුච්චන්ති, සඛ්ඛෙහි වාරෙන උපට්ඨාතඛ්ඛො, අත්තනො වාරෙ අනුපට්ඨහන්තස්ස ආපත්ති. තෙන පන මහාථෙරානං පරිචෙණසම්මජ්ජනදත්තකට්ඨදානාදීහි න සාදිතඛ්ඛාති. එවම්පි සති මහාථෙරෙහි සායංපාතං උපට්ඨානං ආගන්තඛ්ඛං. තෙන පන තෙසං ආගමනං ඤත්වා පට්ඨමතරං මහාථෙරානං උපට්ඨානං ගන්තඛ්ඛං. සචස්ස සද්ධිංචරා භික්ඛු උපට්ඨාකා අත්ථී, ‘මය්හං උපට්ඨාකා අත්ථී, තුම්හෙ අප්පොස්සුක්කා විහරථා’ති වත්තඛ්ඛං. අථාපිස්ස සද්ධිං චරා නත්ථී, තස්මිංයෙව පන විහාරෙ එකො වා ද්වෙ වා වත්තසම්පන්නා වදන්ති ‘මය්හං ථෙරස්ස කත්තඛ්ඛං කරිස්සාම, අවසෙසා ථාසු විහරන්තු’ති, සඛ්ඛෙසං අනාපත්ති”ති චුත්තත්තා. එවං තාදිසං බහිසීමතො අන්තොසීමමාගතං ලජ්ජීපෙසලබ්භස්සුතසික්ඛාකාමභූතං භික්ඛුං අන්තොසීමාය ධූවනිවාසත්ථාය ථාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දාතඛ්ඛොති විඤ්ඤායති.

නනු ච “න, භික්ඛවෙ, නිස්සීමෙ ධීතස්ස සෙනාසනං ගාහෙතඛ්ඛං, යො ගාහෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (චූළව. 318) භගවතා චුත්තං, අථ කස්මා නිස්සීමතො ආගතස්ස ධූවනාසත්ථාය විහාරො දාතඛ්ඛොති? චූළවතෙ – “නිස්සීමෙ ධීතස්සා”ති ඉදං අනාදරෙ සාම්ච්චනං, තස්මා නිස්සීමෙ ධීතංයෙව සෙනාසනං න ගාහෙතඛ්ඛන්ති අත්ථො දට්ඨඛ්ඛො, න නිස්සීමෙ ධීතස්ස තස්ස භික්ඛුස්ස අන්තොසීමං පටිට්ඨස්සපි සෙනාසනං න ගාහෙතඛ්ඛන්ති අත්ථො, තස්මා පුඛ්ඛෙ බහිසීමායං ධීතෙපි ඉදානි අන්තොසීමං පටිට්ඨකාලතො පට්ඨාය චතුපට්ඨයභාගො ලබ්භති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) “අසුකවිහාරෙ කිර බහුං වීචරං උප්පන්නන්ති සුත්වා යොජනන්තරිකවිහාරතොපි භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, සම්පත්තසම්පත්තානං ධීතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතඛ්ඛ”න්ති. අන්තොසීමට්ඨෙසු පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං අසක්කොන්තෙසු යත්ථ පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකො අත්ථී, සො ආවාසො ගන්තඛ්ඛො හොති. අන්තොවස්සෙපි පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකෙන විනා වස්සං වසිතුං න ලහති. යත්ථ පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකො අත්ථී, තත්ථ ගන්ත්වා වස්සං වසිතඛ්ඛං, තස්මා බහිසීමතො ආගතොපි

ලජ්ජීපෙසලබ්බස්සුතසික්ඛාකාමහික්ඛු සඨගහෙතඛිබ්බො හොති. චුත්තඤ්ඤානං
භගවතා -

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාතරස්මිං ආවාසෙ තද්වුපොසප්පෙ සම්බහුලා
හික්ඛු විහරන්ති බාලා අබ්බත්තා, තෙ න ජානන්ති උපොසථං වා
උපොසථකම්මං වා පාතිමොක්ඛං වා පාතිමොක්ඛද්දෙසං වා. තෙහි, භික්ඛවෙ,
හික්ඛුහි එකො හික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සජ්ජකං පාහෙතඛිබ්බො ‘ගච්ඡාචුසො
සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා පාතිමොක්ඛං පරියාපුණිත්වා ආගච්ඡා’ති.
එවඤ්ඤානං ලහෙථ, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ ලහෙථ, තෙහි, භික්ඛවෙ,
හික්ඛුහි සඛිබ්බෙහෙව යත්ථ ජානන්ති උපොසථං වා උපොසථකම්මං වා
පාතිමොක්ඛං වා පාතිමොක්ඛද්දෙසං වා, සො ආවාසො ගන්තඛිබ්බො. නො වෙ
ගච්ඡෙය්‍යං, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාතරස්මිං ආවාසෙ
සම්බහුලා හික්ඛු වස්සං වසන්ති බාලා අබ්බත්තා, තෙ න ජානන්ති උපොසථං
වා උපොසථකම්මං වා පාතිමොක්ඛං වා පාතිමොක්ඛද්දෙසං වා. තෙහි,
හික්ඛවෙ, හික්ඛුහි එකො හික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සජ්ජකං පාහෙතඛිබ්බො
‘ගච්ඡාචුසො සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා පාතිමොක්ඛං පරියාපුණිත්වා
ආගච්ඡා’ති. එවඤ්ඤානං ලහෙථ, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ ලහෙථ, එකො
හික්ඛු සත්තාහකාලිකං පාහෙතඛිබ්බො ‘ගච්ඡාචුසො සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන
වා පාතිමොක්ඛං පරියාපුණිත්වා ආගච්ඡා’ති. එවඤ්ඤානං ලහෙථ, ඉච්චෙනං
කුසලං. නො වෙ ලහෙථ, න, භික්ඛවෙ, තෙහි හික්ඛුහි තස්මිං ආවාසෙ වස්සං
වසිතඛිබ්බං, වසෙය්‍යං වෙ, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සාති” (මහාව. 163).

එවං බහිසීමතො ආගතස්සපි සඨසස්ස උපකාරං කාතුං සක්කොත්තස්ස
විසිට්ඨගුණයුත්තස්ස දාතඛිබ්බාතො විඤ්ඤායති, තස්මා “අම්භාකං ගණො න
හොති, අම්භාකං වංසො පවෙණි න හොති, අම්භාකං සන්දිට්ඨසම්භත්තො න
හොති”තිආදීනි වත්වා න පටික්ඛිපිතඛිබ්බො. ගණාදිභාතො හි අප්පමාණං,
යථාචුත්තබ්බපකාරතාදිභාතොයෙව පමාණං. සාමග්ගිකරණතො පට්ඨාය හි
සමානගණො හොති. තථා හි උක්ඛිත්තානුවත්තකානං
ලද්ධිනානාසංවාසකානම්පි ලද්ධිවිස්සජ්ජනෙන
තිවිධඋක්ඛෙපනීයකම්මකතානං කම්මනානාසංවාසකානම්පි ඔසාරණං කත්වා
සාමග්ගිකරණෙන සංවාසො භගවතා අනුඤ්ඤාතො. අලජ්ජී පන බ්බස්සුතම්පි
සඨගහං කාතුං න වට්ටති. සො හි අලජ්ජීපරිසං වඩ්ඨාපෙති, ලජ්ජීපරිසං
භාපෙති. භණ්ඩනකාරකං පන විහාරතොපි නික්කඩ්ඪිතඛිබ්බං. තථා හි
“භණ්ඩනකාරකලහකාරකමෙව සකලසඨසාරාමතො නික්කඩ්ඪිතුං ලහති.
සො හි පක්ඛං ලහිත්වා සඨසම්පි හින්දෙය්‍යා. අලජ්ජීආදයො පන අත්තතො
වසනට්ඨානතොයෙව නික්කඩ්ඪිතඛිබ්බො, සකලසඨසාරාමතො නික්කඩ්ඪිතුං න
වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 128) චුත්තං.

වුඨිසාපවායනාදිසාමග්ගිරසරහිතං විසභාගපුග්ගලමපි සඨගහං කාතුං න ලහති. වුත්තඤ්ඤි “එවරුපෙන හි විසභාගපුග්ගලෙන එකවිහාරෙ වා එකපරිවෙණෙ වා වසන්තෙන අත්ථො නත්ථි, තස්මා සබ්බත්ථෙවස්ස නිවාසො වාරිතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 122), තස්මා ආවාසිකො වා භොතු ආගන්තුකො වා, සගණො වා භොතු අඤ්ඤගණො වා, බහුස්සුතසීලවන්තභූතො භික්ඛු සඨගහෙනබ්බො. වුත්තඤ්ඤි භගවතා –

“බහුස්සුතං ධම්මධරං, සප්පඤ්ඤං බුද්ධසාවකං;
නෙක්ඛං ජම්බොනදස්සෙව, කො තං නන්දිතුමරහති;
දෙවාපි නං පසංසන්ති, බ්‍රහ්මිනාපි පසංසිතො”ති. (අ. නි. 4.6) –

අයං අන්තොසීමට්ඨෙයන සඨසෙන බහුපකාරතාගුණවිසිට්ඨතාසඨබාතෙහි ගුණෙහි යුත්තස්ස සඨසභාරනිත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො ඵාසුකං ආවාසං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දාතෙ විනිච්ඡයො.

යදා පන සඨසත්ථෙරො ජරාදුබ්බලතාය වා රොගපීළිතතාය වා විවෙකජ්ඣාසයතාය වා ගණං අපරිහරිතුකාමො අඤ්ඤස්ස දාතුකාමො, අත්තනො අවිචයෙන වා කලහවිවාදාභාවමිච්ඡන්තො සද්ධිවිහාරිකාදීනං නියායාතෙතුකාමො භොති, තදා න අත්තනො ඉස්සරවතාය දාතබ්බං, අයං විහාරො සඨසිකො, තස්මා සඨසං සන්තිපාතාපෙත්වා තං කාරණං ආවික්ඛිත්වා බහුපකාරතාගුණවිසිට්ඨතායුත්තපුග්ගලො විවිතාපෙනබ්බො. තතො සඨසො චත්තාරි අගතිගමනානි අනුපගන්ත්වා භගවතො අජ්ඣාසයානුරූපං ලජ්ජීපෙසලබ්‍රහ්මස්සුතසීක්ඛාකාමභූතං පුග්ගලං විචිතිත්වා “අයං භික්ඛු ඉමස්ස විහාරස්ස අනුච්ඡවිකො”ති ආරොචෙති. මහාථෙරස්සපි තමෙව රුච්චති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ රුච්චති, අත්තනො භාරභූතං වුත්තජ්ජකාරඅඨගවියුත්තං පුග්ගලං දාතුකාමො භොති. එවං සන්තෙ සඨසො ඡන්දාදිඅගතිං න ගච්ඡති, පුග්ගලොව ගච්ඡති, තස්මා සඨසස්සෙව අනුමතියා විහාරො දාතබ්බො.

සචෙ පන සඨසො යං කඤ්චි ආමිසං ලභිත්වා යථාවුත්තගුණවියුත්තස්ස භික්ඛුනො දාතුකාමො භොති, පුග්ගලො පන භගවතො අජ්ඣාසයානුරූපං වුත්තජ්ජකාරඅඨගයුත්තභූතස්සෙව භික්ඛුස්ස දාතුකාමො, තදා පුග්ගලොපි සඨසපරියාපන්තොයෙවාති කත්වා ධම්මකම්මකාරකස්ස පුග්ගලස්සෙව අනුමතියා විහාරො දාතබ්බො, න සඨසානුමතියා. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) “සචෙ සඨසො කිඤ්චි ලභිත්වා ආමිසගරුකතාය න නිවාරෙති, එකො භික්ඛු නිවාරෙති, සොව භික්ඛු ඉස්සරො. සඨසිකෙසු හි කම්මෙසු යො ධම්මකම්මං කරොති, සොව ඉස්සරො”ති. වුත්තඤ්ඤි –

“ඡන්දා දොසා භයා මොහා;

යො ධම්මං අතිවත්තති;
නිභියති තස්ස යසො;
කාලපක්ඛෙව චන්දිමා.

“ඡන්දා දොසා භයා මොහා;
යො ධම්මං නාතිවත්තති;
ආපුරති තස්ස යසො;
සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා”ති. (දී. නි. 3.246; අ. නි. 4.17-18; පාඊ. 382, 386);

යදා පන ථෙරොපි කිඤ්චි අවත්වා යථාකම්මඤ්ඤානො, සඬ්ඝොපි න කස්සචි විචාරෙති, එවං සඬ්ඝිකවිභාරෙ අභික්ඛුකෙ සුඤ්ඤෙ චත්තමානෙ තස්මිං දෙසෙ යෙන කෙනචි සාසනස්ස වුද්ධිමිච්ඡන්තෙන ආචරියෙන අන්තොසීමට්ඨකා භික්ඛු එවං සමුස්සාහෙතඛිබ්බා “මා තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං අකත්ථ, අන්තොසීමට්ඨකෙසු භික්ඛුසු ඛුප්පකාරතාදියුත්තං පුග්ගලං විචිනථ, විචිනිත්වා ලහන්තා තස්ස පුග්ගලස්ස සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන ධුවවාසත්ථාය විහාරං අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙථ, නො වෙ අන්තොසීමට්ඨකෙසු භික්ඛුසු අලත්ථ, අථ ඛහිසීමට්ඨකෙසු භික්ඛුසු විචිනථ. ඛහිසීමට්ඨකෙසු භික්ඛුසු විචිනිත්වා යථාචුත්තඅඬ්ගයුත්තපුග්ගලෙ ලඛිතමානෙ තං පුග්ගලං අන්තොසීමං පච්චෙසෙත්වා අන්තොසීමට්ඨකස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා ධුවවාසත්ථාය විහාරං සම්මන්තිත්වා අනුට්ඨාපනීයං කත්වා දෙථ. එවං කරොන්තා හි තුම්හෙ ආයස්මන්තො අප්පිච්ඡකථා-සන්තොසකථා-සල්ලෙඛකථා-පච්චිත්තකථාවීරියාරම්භකථා-සීලකථා-සමාධිකථා-පඤ්ඤාකථා-විමුත්තිකථා-විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනකථාසඬ්ඛාතදසකථාවත්ථුසම්පන්නං පුග්ගලං උපනිස්සාය අස්සුතපුබ්බං ධම්මං සුඤ්ඤං, සුතපුබ්බං ධම්මං පරියොදාපිස්සථ, කඬ්ඛං විනොදිස්සථ, දිට්ඨිං උජුං කරිස්සථ, චිත්තං පසාදෙස්සථ. යස්ස ලජ්ජිතො පෙසලස්ස ඛුප්පස්ස සික්ඛාකාමස්ස භික්ඛුනො භික්ඛං අනුසික්ඛමානා සද්ධාය වඩ්ඪිස්සන්ති, සීලෙන වඩ්ඪිස්සන්ති, සුතෙන වඩ්ඪිස්සන්ති, වාගෙන වඩ්ඪිස්සන්ති, පඤ්ඤාය වඩ්ඪිස්සන්ති”ති. චුත්තඤ්ඤෙනං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.14) “කතමො උපනිස්සයගොචරො දසකථාවත්ථුගුණසමන්තාගතො කල්‍යාණමිත්තො, යං නිස්සාය අස්සුතං සුඤ්ඤාති, සුතං පරියොදපෙති, කඬ්ඛං විතරති, දිට්ඨිං උජුං කරොති, චිත්තං පසාදෙති. යස්ස වා අනුසික්ඛමානො සද්ධාය වඩ්ඪති, සීලෙන වඩ්ඪති, සුතෙන වඩ්ඪති, වාගෙන වඩ්ඪති, පඤ්ඤාය වඩ්ඪති, අයං වුව්චති උපනිස්සයගොචරො”ති. එවං සමුස්සාහෙත්වා ධම්මකථං කත්වා අන්තොසීමට්ඨකසඬ්ඝෙනෙව ධුවවාසවිභාරො දාපෙතඛිබ්බාති.

එවං ජිනසාසනස්ස, වඩ්ඪිකාමො සුපෙසලො;

අකාසි පඤ්ඤවා භික්ඛු, සුට්ඨ ආවාසනිච්ඡයන්ති.

ඉති විනයසංඛ්‍යාසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායෙ

විහාරවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො.

29. කථිනත්ථාරවිනිච්ඡයකථා

226. එවං චතුපච්චයභාජනවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි කථිනවිනිච්ඡයං කථෙතුමාහ “කථිනන්ති එත්ථ පනා”තිආදි. තත්ථ කථිනන්ති කතමං කථිනං? සමුහපඤ්ඤන්ති. න හි පරමත්ථතො කථිනං නාම එකො ධම්මො අත්ථි, පුරිමවස්සංවුත්ථා භික්ඛු, අනුනපඤ්චවග්ගසංඛ්‍යා, විවරමාසො, ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නවිවරන්තිආදීසු යෙසු නාමරූපෙසු සමුප්පජ්ජමානෙසු තෙසං නාමරූපධම්මානං සමුහසමවායසංඛ්‍යාතං සමුහපඤ්ඤන්තිමත්තමෙව කථිනං. අයමත්ථො කථං ජානිතබ්බොති? “තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානං සංඛ්‍යාතො සමවායො නාමං නාමකම්මං නාමධෙයං නිරුත්ති ඛ්‍යාඤ්ජනං අභිලාපො, යදිදං කථින”න්ති පරිවාරපාළියං (පරි. 412) ආගතත්තා ච, “තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානන්ති යෙසු රූපාදිධම්මෙසු සති කථිනං නාම භොති, තෙසං සමොධානං මිස්සිභාවො. නාමං නාමකම්මන්තිආදිනා පන ‘කථින’න්ති ඉදං බහුසු ධම්මෙසු නාමමත්තං, න පරමත්ථතො එකො ධම්මො අත්ථිති දස්සෙති”ති අට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 412) ආගතත්තා ච, “යෙසු රූපාදිධම්මෙසු පුරිමවස්සංවුත්ථා භික්ඛු, පඤ්චහි අනුනො සංඛ්‍යා, විවරමාසො, ධම්මෙන සමෙන සමුප්පන්නං විවරන්ති එවමාදීසු යෙසු රූපාරූපධම්මෙසු. සතීති සන්තෙසු. මිස්සිභාවොති සංසග්ගතා සමුහපඤ්ඤන්තිමත්තං. තෙනාහ න පරමත්ථතො එකො ධම්මො අත්ථිති දස්සෙති”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පරිවාර 2.412) ආගතත්තා ච ජානිතබ්බොති.

කෙනට්ඨෙත කථිනන්ති? ටීරට්ඨෙත. කස්මා ටීරන්ති? අනාමන්තවාරඅසමාදානවාරගණනොප්පන්නායවදන්ථවිවරයොචතත්ථවිවරූප්පාද සංඛ්‍යාතෙ පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතාය. වුත්තඤ්ඤි සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.306) “පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතාය ටීරන්ති අත්ථො”ති, තථා විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.306) වජිරවුද්ධිටීකායඤ්ච (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306). අථ චා කෙනට්ඨෙත කථිනන්ති? සංඛ්‍යාතනට්ඨෙත. කථං සංඛ්‍යාතනාතිති? පඤ්චානිසංසෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදන්වා සංඛ්‍යාතනාති සංඛ්‍යාතනට්ඨෙත ගණනාති. වුත්තඤ්ඤි විනයත්ථමඤ්ජුසායං (කඬ්ඛා. අභි. ටී. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “පඤ්චානිසංසෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදන්වා සංඛ්‍යාතනට්ඨෙත කථින”න්ති.

කථින-සද්දො කාය ධාතුයා කෙන පච්චයෙන සිජ්ඣතිති? ටිකාවරියා ධාතුපච්චයෙ අවින්තෙත්වා අනිජ්ඣන්තපාටිපදිකවසෙනෙව වණ්ණෙත්ති, තස්මා අයං සද්දො රුළුභිසුද්ධනාමභූතො අනිජ්ඣන්තපාටිපදිකසද්දොති වුවවති. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? තිසුපි විනයටිකාසු (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.306; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.306; වජිර. ටී. මහාවග්ග 306; කඬබා. අභි. ටී. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “ථීරන්ති අත්ථො” ඉච්චෙව වණ්ණෙත්තා. පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතායාති පන ථීරතා වස්ස හෙතුපදමෙව. අථ වා කථින-සද්දො කථධාතුයා ඉනපච්චයෙන සිජ්ඣති. කථං? කථ සඬගහණෙතිමස්ස ලද්ධධාතුසඤ්ඤාදිස්ස පඤ්චානිසංසෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා සඬගණ්හාතීති අත්ථෙ “ඉන සබ්බත්ථා”ති යොගවිභාගෙන වා “සුපතො වා”ති එත්ථ ව-සද්දෙන වා ඉනපච්චයං කත්වා පරක්ඛරං නෙත්වා කථිනසද්දෙනො සුප්පත්තාදිමහි කතෙ රූපං. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “සඬගණ්හනට්ඨෙතා”ති වුත්තං. කඬබාවිතරණීටිකාපාඨං නිස්සාය විඤ්ඤායති. අථ වා කය කිච්ඡජීවනෙති ධාතුතො ඉනපච්චයං කත්වා සිජ්ඣති. අයමත්ථො “කය කිච්ඡජීවනෙ, මුද්ධජ්ජුතියන්තො ධාතු, ඉතො”ති අභිධානජ්ජපිකාටිකායං වුත්තත්තා විඤ්ඤායති.

බහු පන පණ්ඩිතා ඉමං පාඨංයෙව ගහෙත්වා “කථින-සද්දො මුද්ධජ්ජුතියන්තොයෙව හොති, න දන්තජො”ති වදන්ති චෙව ලිඛන්ති ව, න පනෙවං එකන්තතො වත්තබ්බං. කස්මා? අභිධානජ්ජපිකාටිකායං කක්ඛලපරියායං ගුණසද්දභූතං කථිනසද්දං සන්ධාය වුත්තං, න සාසනවොහාරතො නාමසද්දභූතං. තෙනෙවාහ “පඤ්චකං කක්ඛලෙ”ති. අනෙකෙසු පන පාළිඅට්ඨකථාදිපොත්ථකෙසු ජිනසාසනවොහාරතො නාමසද්දභූතො කථින-සද්දො දන්තජොයෙව යෙභුයොන පඤ්ඤායති, තෙනෙව ව කාරණෙන අභිධානජ්ජපිකාටිකායමපි වණ්ණෙවිපරියායෙ කථිනන්තිපි වුත්තං. අථ වා කත්ථ සිලාසායන්ති ධාතුතො ඉනපච්චයං කත්වා සසංයොගත්ථකාරං නිසංයොගං කත්වා සිජ්ඣති. අයමත්ථො සිලාසාදිසුත්තස්ස වුත්තියං “සිලාස කත්ථනෙ”ති වචනතො, සද්දනීතියඤ්ච “කත්ථනං පසංසන”න්ති වණ්ණෙත්තා ව විඤ්ඤායති. ඉදඤ්ච වචනං “ඉදඤ්ච කථිනවත්තං නාම බුද්ධජ්ජපත්ථ”න්ති අට්ඨකථාවචනෙන (මහාව. අට්ඨ. 306) සමෙති. ආවරියා පන “කයධාතු ඉනපච්චයො”ති විකජ්ජෙත්වා “කය සමත්ථනෙ”ති අත්ථං වදන්ති, තං ටිකාසු (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.306; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.306; වජිර. ටී. මහාවග්ග 306; කඬබා. අභි. ටී. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “ථීරන්ති අත්ථො”ති වචනං අනපෙක්ඛිත්වා “පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතායා”ති හෙතුමෙව අත්ථභාවෙන ගහෙත්වා වුත්තං සියා, තං පන ථීරභාවස්ස හෙතුයෙව.

කථං විග්ගහො කාතබ්බොති? අයං කථිත-සද්දො චතුස්ස පදෙස්ස නාමපදං, පඤ්චස්ස නාමෙස්ස සුද්ධනාමං, චතුස්ස සුද්ධනාමෙස්ස රුළුභිස්සුද්ධනාමං, ද්විස්ස පාටිපදිකසද්දෙස්ස අනිජ්ජන්තපාටිපදිකසද්දඛ, තස්මා විග්ගහො න කාතබ්බො. චුත්තඤ්ඤි -

“රුළුභික්ඛාතං නිපාතඤ්චු-පසග්ගාලපනං තථා;
සබ්බනාමිකමෙනෙස්ස, න කතො විග්ගහො ඡස්ස”ති.

අයමත්ථො “කථිතන්ති...පෙ.... ටීරන්ති අත්ථො”ති ටිකාස්ස (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.306; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.306; චජිර. ටී. මහාවග්ග 306; කඬ්ඛා. අභි. ටී. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) වචනතො විඤ්ඤායති. අථ චා පඤ්චානිසංසෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්ථා කථති සඬගණ්භාතිති කථිතං, අයං වචනත්ථො යථාචුත්තවිනයත්ථමඤ්ඤුසාපායවසෙන (කඬ්ඛා. අභි. ටී. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) විඤ්ඤායති. අථ චා කථති කිච්ඡෙන ජීවතීති කථිතො, රුක්ඛො, තස්ස ඵසොති කථිතො, ටීරභාවො, සො ඵතස්ස අත්ථිති කථිතං, පඤ්ඤත්තිජාතං ය-කාරස්ස ථ-කාරං කත්ථා කථිතන්ති චුත්තං. අයං නයො “කථා කිච්ඡජීවනෙ”ති ධාත්වත්ථසංවණ්ණනාය ව “පඤ්චානිසංසෙ අත්තොකරණසමත්ථතාය ටීරන්ති අත්ථො”ති ටිකාවචනෙන (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.306; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.306; චජිර. ටී. මහාවග්ග 306; කඬ්ඛා. අභි. කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) ව සමෙතීති දට්ඨබ්බො. අථ චා කථියතෙ සිලාසතෙ පසංසියතෙ බුද්ධාදීහීති කථිතං, අයං නයො “කත්ථ සිලාසාය”න්ති ධාත්වත්ථසංවණ්ණනාය ව “ඉදඤ්ඤි කථිතවත්තං නාම බුද්ධජපසත්ථ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 306) අට්ඨකථාවචනෙන ව සමෙතීති දට්ඨබ්බො.

ඵත්ථ පන සඬබ්බෙපරුචිත්තා ආවරියස්ස සද්දලක්ඛණං අවිචාරෙත්ථා අත්ථමෙව පුච්ඡං කත්ථා විස්සජ්ජෙතුං “කථිතං අත්ථරිතුං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්ති”තිආදිමාභ. තත්ථ කෙ ලහන්තීති කෙ සාධෙත්තීති අත්ථො. පඤ්ච ජනා ලහන්තීති පඤ්ච ජනා සාධෙත්තීති. කථිතදුස්සස්ස හි දායකා පච්ඡිමකොටියා වත්තාරො භොන්ති, ඵකො පටිග්ගාභකොති. “තත්ත්ව, භික්ඛවෙ, ය්වායං චතුරග්ගො භික්ඛුසඬ්ඝො යපෙත්ථා තීණි කම්මානි උපසම්පදං පවාරණං අබ්භාන”න්ති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 388) චුත්තත්තා න පඤ්චවග්ගකරණීයන්ති ගහෙතබ්බං. පට්ඨප්පවාරණාය පවාරිතාති ඉදං වස්සච්ඡෙදං අකත්ථා වස්සංචුත්ථභාවසන්දස්සනත්ථං චුත්තං අත්තරායෙන අපවාරිතානම්පි චුත්ථවස්සානං කථිතත්ථාරසම්භවතො. තෙනෙව “අජ්ජපවාරිතා වා”ති අවත්ථා “ඡිත්තවස්සා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා වා න ලහන්ති”ති ඵත්තකමෙව චුත්තං. අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති නානාසීමාය අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සා ඉමස්මිං විහාරෙ කථිතත්ථාරං න ලහන්තීති අත්ථො. සබ්බෙති ඡිත්තවස්සාදයො, අනුපගතාපි

තත්ථෙව සඬගහිතා. ආනිසංසන්ති කථිනානිසංසච්චරං. එකං අත්ථතච්චරංයෙව හි කථිනච්චරං නාම හොති, අවසෙසානි ච්චරානි වා සාටකා වා කථිනානිසංසායෙව නාම. වක්ඛති හි “අවසෙසකථිනානිසංසෙ බලවචන්ථානි වස්සාවාසිකයීතිකාය දාතබ්බානි”ති. (වි. සඬග. අට්ඨ. 226) ඉතරෙසන්ති පුරිමිකාය උපගතානං.

සො වෙ පච්ඡිමිකාය උපසම්පජ්ජති, ගණපුරකො වෙව හොති, ආනිසංසඤ්ච ලහතීති ඉමිනා සාමණෙරානං වස්සුපගමනං අනුඤ්ඤානං හොති. සො හි පුරිමිකාය වස්සුපගතත්තා ආනිසංසං ලහති, පච්ඡිමිකාය පන උපසම්පජ්ජිතත්තා ගණපුරකො හොතීති. සථෙ පුරිමිකාය උපගතා කථිනත්ථාරකුසලා න හොන්තීතිආදිනා “අට්ඨධම්මකොවිදො හික්ඛු, කථිනත්ථාරමරහති”ති විනයවිනිච්ඡයෙ (වි. වි. 2704) ආගතත්තා සයං වෙ අට්ඨධම්මකුසලො, සයමෙව අත්ථරිතබ්බං. නො වෙ, අඤ්ඤෙ අට්ඨධම්මකුසලෙ පරියෙසිත්වා නෙතබ්බා, එවං අකත්වා කථිනං අත්ථරිතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. කථිනං අත්ථරාපෙත්වාති සකාරිතවචනෙන තෙහි බාහිරතො ආගතත්ථෙරෙහි සයං කථිනං න අත්ථරිතබ්බං, සබ්බපුබ්බකිච්චාදිකං සංවිදහිත්වා තෙ පුරිමිකාය වස්සුපගතා අන්තොසිමට්ඨහික්ඛුයෙව අත්ථරාපෙතබ්බාති දස්සෙති, අඤ්ඤථා අඤ්ඤො කථිනං අත්ථරති, අඤ්ඤො ආනිසංසං ලහතීති ආපජ්ජති, න පනෙවං යුජ්ජති. වක්ඛති හි “ආනිසංසො පන ඉතරෙසංයෙව හොති”ති. දානඤ්ච භුඤ්ජිත්වාති බාදනීයභොජනීයභූතං අන්තපානාදිදානං භුඤ්ජිත්වා. න හි තෙ වත්ථුදානං ලහන්ති.

කථිනච්චරං දෙමානි දාතුං වට්ටතීති එත්ථ “සඬසස්ස කථිනච්චරං දෙමා”ති වත්තබ්බං. එවඤ්ඤි සති “ඉදං සඬසස්ස කථිනදුස්සං උජ්ජන්ත”න්ති (මහාව. 307) කම්මවාචාය සමෙති. අථ ව පන පුබ්බෙ කතපරිවයත්තා “සඬසස්සා”ති අවුත්තෙපි සම්පදානං පාකටන්ති කත්වා අවුත්තං සියාති. එත්ථෙකෙ ආචරියා වදන්ති “සඬසස්සාති අවුත්තෙපි කාලෙ දින්නං සඬසිකං හොතී”ති, තත්ත්වං වත්තබ්බං “න කාලෙ දින්නං සබ්බං සඬසිකං හොතී”ති. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “යඤ්ච කාලෙපි සඬසස්ස වා ඉදං අකාලච්චරන්ති, පුග්ගලස්ස වා ඉදං තුය්හං දම්මිතිආදිනා නයෙන දින්නං, එතං අකාලච්චරං නාමා”ති කඬබාවිතරණියං (කඬබා. අට්ඨ. අකාලච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා) ආගතත්තා පුග්ගලිකම්පි හොතීති විඤ්ඤායති, තස්මා පරම්මුඛාපි නාමං වත්වා සම්මුඛාපි පාදමුලෙ යථෙත්වා දින්නං පුග්ගලිකමෙව හොති, න සඬසිකං. වුත්තඤ්ඤෙන අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) “පුග්ගලස්ස දෙතීති ‘ඉමං ච්චරං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මි’ති එවං පරම්මුඛා වා, පාදමුලෙ යථෙත්වා ‘ඉමං, හන්තෙ, තුම්භාකං දම්මි’ති එවං සම්මුඛා වා දෙතී”ති. එවං පුග්ගලිකෙ සති තං ච්චරං සඬසස්ස භාජෙතබ්බං හොති වා න හොති වාති? සො පුග්ගලො අත්තනො

සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකභූතස්ස සඤ්ඤාස්ස වා අඤ්ඤාස්ස සහධම්මිකසඤ්ඤාස්ස වා භාජෙතුකාමො භාජෙය්‍ය, අභාජෙතුකාමො “භාජෙතු”ති න කෙනවි වචනියො. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “න හි පුග්ගලස්ස ආදිස්ස දිත්තං කෙනවි භාජනියං හොති”ති ටිකාසු ආගමනතො විඤ්ඤායති. අපෙකෙ ආචරියා එවං වදන්ති “කථිනස්ස එකං මූලං සඤ්ඤාති (පරි. 408) චුත්තත්තා පුග්ගලං උද්දිස්ස දිත්තෙපි සඤ්ඤායත්තං සඤ්ඤාති. යථා කිං ‘සීමාය දම්මි, සෙනාසනස්ස දම්මි’ති චුත්තෙපි තං දානං සඤ්ඤාති, යථා ව ‘කථිනච්චරං දම්මි’ති චුත්තෙ සඤ්ඤාති”ති.

තත්‍රෙවං විචාරෙතබ්බං – “කථිනස්ස එකං මූලං සඤ්ඤා”ති වචනං (පරි. 408) කථිනස්ස මූලං කථිනස්ස කාරණං දස්සෙති. යථා හි මූලෙ විජ්ජමානෙ රුක්ඛො තිට්ඨති, අවිජ්ජමානෙ න තිට්ඨති, තස්මා මූලං රුක්ඛස්ස කාරණං හොති, පතිට්ඨං හොති, එවං සඤ්ඤා විජ්ජමානෙ කථිනං හොති, නො අවිජ්ජමානෙ, තස්මා සඤ්ඤා කථිනස්ස මූලං කථිනස්ස කාරණං නාම හොති. කථං සඤ්ඤා විජ්ජමානෙ කථිනං හොති? සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතුර්වග්ගභූතෙහි සඤ්ඤා අත්ථාරාගස්ස භික්ඛුනො ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය කථිනච්චරෙ දිත්තෙයෙව තෙන ච්චරෙන අත්ථරං කථිනං නාම හොති, නො අදිත්තෙ, තස්මා චතුර්වග්ගසඤ්ඤා අලබ්භමානෙ සහස්සක්ඛන්තුං “කථිනං දම්මි”ති චුත්තෙපි කථිනං නාම න හොති, තස්මා උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නෙ විහාරෙ එකො වා ද්වෙ වා තයො වා චත්තාරො වා භික්ඛු විහරන්ති, තත්ථ කථිනච්චරෙ උප්පන්නෙ අඤ්ඤාතො පරියෙසිත්වා චතුර්වග්ගසඤ්ඤා එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චන්තං භික්ඛුනං පූරණෙ සති කථිනං අත්ථරිතුං ලහති, නාසති, එවං සඤ්ඤා විජ්ජමානෙයෙව කථිනං නාම හොති, නො අවිජ්ජමානෙ, තස්මා සඤ්ඤාස්ස කථිනස්ස මූලභූතතං කාරණභූතතං සන්ධාය “කථිනස්ස එකං මූලං සඤ්ඤා”ති චුත්තං. “කථින”න්ති චුත්තෙ සඤ්ඤායෙව හොති, නො පුග්ගලිකන්ති අධිප්පායො එතස්මිං පාඨෙ න ලබ්භති. යථා කිං “කිච්චාධිකරණස්ස එකං මූලං සඤ්ඤා”ති (චූළව. 219) එත්ථ අපලොකනකම්මඤ්ඤාත්තිකම්මඤ්ඤාත්තිදුතියකම්මඤ්ඤාත්තිචතුත්ථකම්මසඤ්ඤාතං කිච්චාධිකරණං චතුර්වග්ගාදිකෙ සඤ්ඤා විජ්ජමානෙයෙව හොති, නො අවිජ්ජමානෙ, තස්මා සඤ්ඤාස්ස කිච්චාධිකරණස්ස මූලභූතතං කාරණභූතතං සන්ධාය “කිච්චාධිකරණස්ස එකං මූලං සඤ්ඤා”ති චුච්චති, එවංසම්පදම්ඨං දට්ඨබ්බං.

යදිපි චුත්තං “යථා ‘සීමාය දම්මි, සෙනාසනස්ස දම්මි’තිආදීසු තං දානං සඤ්ඤායත්තමෙව හොති, තථා ‘කථින දම්මි’ති චුත්තෙ පුග්ගලං උද්දිස්ස දිත්තෙපි සඤ්ඤායත්තමෙව සඤ්ඤාති”ති, තථාපි එවං විචාරණා කාතබ්බා – “සීමාය දම්මි, සෙනාසනස්ස දම්මි”තිආදීසු සීමා ව සෙනාසනඤ්ඤා දානපටිග්ගාහකා න හොන්ති, තස්මා සීමට්ඨස්ස ව සෙනාසනට්ඨස්ස ව

සඬ්ඝස්ස ආයත්තං හොති, පුග්ගලො පන දානපටිග්ගාහකොව, තස්මා “ඉමං කට්ඨිච්චරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දමිමි”ති පරමමුඛා වා තස්ස භික්ඛුනො පාදමුලෙ යපෙත්වා සම්මුඛා වා දින්නං කථං සඬ්ඝායත්තං සඬ්ඝසන්නකං භවෙය්‍ය, එවං සඬ්ඝස්ස අපරිණතං පුග්ගලිකච්චරං සඬ්ඝස්ස පරිණාමෙය්‍ය, නවසු අධම්මිකදානෙසු එකං භවෙය්‍ය, තස්ස චිවරස්ස පටිග්ගහොපි නවසු අධම්මිකපටිග්ගහෙසු එකො භවෙය්‍ය, තස්ස චිවරස්ස පරිභොගොපි නවසු අධම්මිකපරිභොගෙසු එකො භවෙය්‍ය. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? නව අධම්මිකානි දානානීති සඬ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤසඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, චෙතියස්ස පරිණතං අඤ්ඤචෙතියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, පුග්ගලස්ස පරිණතං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති, “නව අධම්මිකා පරිභොගා”ති ආගතං පරිවාරපාළිඤ්ච (පරි. 329) “නව පටිග්ගහපරිභොගානි එතෙසංයෙව දානානං පටිග්ගහා ච පරිභොගා වා”ති ආගතං අට්ඨකථඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 329) ඔලොකෙත්වා විඤ්ඤායතීති.

අථාපි එවං වදන්ති – දායකො සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වා ගන්ථධුතඬ්ගවසෙන අභිඤ්ඤාතස්ස වා භත්තුද්දෙසකස්ස වා පභිණති “අම්භාකං භත්තග්ගහණත්ථාය අට්ඨ භික්ඛු ගහෙත්වා ආගච්ඡා”ති, සචෙපි ඤාතිඋපට්ඨාකෙහි පෙසිතං හොති, ඉමෙ තයො ජනා පුච්ඡිතුං න ලභන්ති. ආරුල්භායෙව මාතිකං, සඬ්ඝතො අට්ඨ භික්ඛු උද්දිසාපෙත්වා අත්තනවමෙහි ගන්තබ්බං. කස්මා? භික්ඛුසඬ්ඝස්ස හි එතෙ භික්ඛු නිස්සාය ලාභො උප්පජ්ජති. ගන්ථධුතඬ්ගාදිහි පන අනභිඤ්ඤාතො ආවාසිකභික්ඛු පුච්ඡිතුං ලභති, තස්මා තෙන “කිං සඬ්ඝතො ගණ්භාමි, උදාහු යෙ ජානාමි, තෙහි සද්ධිං ආගච්ඡාමි”ති මාතිකං ආරොපෙත්වා යථා දායකා වදන්ති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බන්ති (වුළුව. අට්ඨ. 325), ඊදිසෙසු යානෙසු “සඬ්ඝස්ස ලාභො පුග්ගලං උපනිස්සාය උප්පජ්ජති”ති වචනං උපනිධාය “සඬ්ඝස්ස ලාභො පුග්ගලං නිස්සාය උප්පජ්ජති, පුග්ගලස්ස පත්තලාභො සඬ්ඝං ආමසිත්වා දෙන්තො සඬ්ඝායත්තො හොති”ති විඤ්ඤායතීති.

ඉමස්මිම්පි වචනෙ එවං විවාරණා කාතබ්බා – තස්මිං තු නිමන්තෙන න පුග්ගලංයෙව නිමන්තෙති, අථ ඛො සසඬ්ඝං පුග්ගලං නිමන්තෙති. තත්ථ තු “සඬ්ඝ”න්ති අවත්වා “අට්ඨ භික්ඛු”ති වුත්තත්තා “කිං සඬ්ඝතො ගණ්භාමි, උදාහු යෙ ජානාමි, තෙහි සද්ධිං ආගච්ඡාමි”ති අනභිඤ්ඤාතො පුග්ගලො පුච්ඡිතුං ලභති. සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පන සඬ්ඝං පරිහරිත්වා වසිතත්තා “අට්ඨ භික්ඛු”ති වුත්තෙ සඬ්ඝං යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං ගහණකාරණං නත්ථි, ගන්ථධුතඬ්ගවසෙන අභිඤ්ඤාතපුග්ගලොපි සඬ්ඝස්ස පුඤ්ඤනිස්සිතත්තා “අට්ඨ භික්ඛු”ති වුත්තෙ සඬ්ඝතොයෙව ගණ්භාති, භත්තුද්දෙසකස්සපි දෙවසිකං සඬ්ඝස්සෙව භත්තවිවාරණත්තා “අට්ඨ භික්ඛු”ති වුත්තෙ සඬ්ඝං

යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං ගහණකාරණං නත්ථි. එවං “අට්ඨ භික්ඛු ගහෙත්වා ආගච්ඡා”ති සහ සඬ්ඝෙන නිමන්තිතත්තා “ඉමෙ තයො ජනා පුච්ඡතුං න ලහන්ති”ති චුත්තං, න “ත්වං ආගච්ඡාහි”ති පුග්ගලස්සෙව නිමන්තනෙ සතිපි සඬ්ඝං ගහෙත්වා ආගන්තබ්බතොති. එවං “අට්ඨ භික්ඛු ගහෙත්වා ආගච්ඡා”ති සසඬ්ඝස්සෙව පුග්ගලස්ස නිමන්තිතත්තා සඬ්ඝො ගහෙතබ්බො හොති, න “තුම්හෙ ආගච්ඡා”ති පුග්ගලස්සෙව නිමන්තිතත්තා, තස්මා “පුග්ගලස්ස ලාභො සඬ්ඝායත්තො”ති න සක්කා වත්තුං, අට්ඨකථාදීසු පකරණෙසුපි “පුග්ගලං නිස්සාය සඬ්ඝස්ස ලාභො උප්පජ්ජති” ඉච්චෙව චුත්තො, න “පුග්ගලස්ස ලාභො සඬ්ඝායත්තො”ති. විවරලාභබෙත්තභූතාසු අට්ඨසු මාතිකාසු ව “සඬ්ඝස්ස දෙති”ති ව විසුං, “පුග්ගලස්ස දෙති”ති ව විසුං ආගතං. පුග්ගලස්ස දෙතිති “ඉමං විවරං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී”ති එවං පරම්මුඛා වා, පාදමූලෙ යපෙත්වා “ඉමං හන්තෙ තුම්හාකං දම්මී”ති එවං සම්මුඛා වා දෙතිති.

ඉදානි පන විවරං දාතුකාමා උපාසකා වා උපාසිකායො වා සයං අනාගන්ත්වා පුත්තදාසාදයො ආණාපෙත්තාපි “ඉමං විවරං ඉත්ථන්තාමස්ස ථෙරස්ස දෙවා”ති වත්වා පුග්ගලස්සෙව දාපෙත්ති, සාමං ගන්ත්වා දදන්තාපි පාදමූලෙ යපෙත්වා වා හත්ථෙ යපෙත්වා වා හත්ථෙන පුසාපෙත්වා වා දදන්ති “ඉමං, හන්තෙ, විවරං තුම්හෙ උද්දිස්ස එත්තකං ධනං පරිච්චජ්ජත්වා කතං, එවඤ්ච එවඤ්ච හත්ථකම්මං කත්වා සම්පාදිතං, තස්මා තුම්හෙ නිවාසථ පාරුපථ පරිභුඤ්ජා”ති ආදීනි වදන්ති, තස්ස පුග්ගලස්ස පරිභොගකරණමෙව ඉච්ඡන්ති, න සඬ්ඝස්ස දානං. කෙච් අතුට්ඨකථම්පි කථෙත්ති. එවං පුග්ගලමෙව උද්දිස්ස දින්තවිවරස්ස සඬ්ඝෙන ආයත්තකාරණං නත්ථි. “සථෙ පන ‘ඉදං තුම්හාකඤ්ච තුම්හාකං අන්තෙවාසිකානඤ්ච දම්මී’ති එවං වදති, ථෙරස්ස ව අන්තෙවාසිකානඤ්ච පාපුණාති”ති (මහාව. අට්ඨ. 379) ආගමනතො එවං වත්වා දෙන්තෙ පන ආවරියන්තෙවාසිකානං පාපුණාති, අනන්තෙවාසිකස්ස පන න පාපුණාති. “උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතො ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො ව අත්ථි, තස්සපි පාපුණාති”ති ආගමනතො බහිසිමට්ඨස්ස ධම්මන්තෙවාසිකස්සපි පාපුණාති. “තුම්හෙහි සද්ධිං නිබද්ධවාරිකහික්ඛුනං දම්මීති චුත්තෙ උද්දෙසන්තෙවාසිකානං වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා විවරන්තානං සබ්බෙසං පාපුණාති”ති (මහාව. අට්ඨ. 379) ආගමනතො එවං වත්වා දෙන්තෙ ධම්මන්තෙවාසිකානං වත්තපටිපත්තිකාරකානඤ්ච අන්තෙවාසිකානං පාපුණාති. එවං දායකානං වචනානුරූපමෙව දානස්ස පවත්තනතො “යථා දායකා වදන්ති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 325) අට්ඨකථාවරියා වදන්ති.

එවං ඉදානි දායකා යෙභුයොන පුග්ගලස්සෙව දෙන්ති, සතෙසු සහස්සෙසු එකොයෙව පණ්ඩිතො බහුස්සුතො දායකො සඬ්ඝස්ස දදෙයා,

පුග්ගලිකවිවරඤ්ච සඬ්ඝිකභවනත්ථාය අකරියමානං න ඤාත්තියා කම්මවාචාය ව අරහං භොති. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? ඤාත්තියා කම්මවාචාවිරොධතො. කථං විරොධොති චෙ? ඤාත්තියා කම්මවාචාය ව “ඉදං සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සං උප්පන්න”න්ති කථිනවිවරස්ස සඬ්ඝිකභාවො වුත්තො, ඉදානි පන තං විවරං “පුග්ගලස්ස දින්නං පුග්ගලික”න්ති වචනත්ථානුරූපතො පුග්ගලිකං භොති, එවම්පි විරොධො. “සඬ්ඝො ඉමං කථිනදුස්සං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍ය කථිනං අත්ථරිතු”න්ති එත්ථ ව සඬ්ඝොති ධාතුයා කත්තා භොති, භික්ඛුනොති සම්පදානං, ඉධ පන සඬ්ඝස්ස තස්මිං කථිනවිවරෙ අනිස්සරභාවතො සඬ්ඝො කත්තා න භොති, භික්ඛු පටිග්ගාහලක්ඛණාභාවතො සම්පදානං න භොති, එවම්පි විරොධො. දායකෙන පන සඬ්ඝස්ස පරිච්චත්තත්තා සඬ්ඝිකභූතං කථිනවිවරං යස්මිං කාලෙ සඬ්ඝො කථිනං අත්ථරිතුං අට්ඨචගසමන්නාගතස්ස භික්ඛුනො දෙනි, තස්මිං කාලෙ ඤාත්තියදුතියකම්මවාචං ඉදානි මනුස්සා “ඤාත්තී”ති වොහරන්ති, තඤ්ච විවරං “ඤාත්තියලද්ධවිවර”න්ති, තං විවරදායකඤ්ච “ඤාත්තියලද්ධදායකො”ති, තස්මා සඬ්ඝිකවිවරමෙව ඤාත්තියලද්ධං භොති, නො පුග්ගලිකවිවරං. ඤාත්තියලද්ධකාලතො පන පට්ඨාය තං විවරං පුග්ගලිකං භොති. කස්මා? අත්ථාරකපුග්ගලස්ස විවරභාවතොති.

අථාපි වදන්ති “දින්නන්ති පාඨඤ්ච ‘සාධෙන්නී’ති පාඨඤ්ච ‘ආනිසංසං ලහන්තී’ති පාඨඤ්ච උපනිධාය අයමත්ථො විඤ්ඤායතී”ති, තත්ථායමාවරියානමධිජ්ජායො – “දින්නං ඉදං සඬ්ඝෙනා”ති එත්ථ දා-ධාතුයා සඬ්ඝෙනාති කත්තා, ඉදන්ති කම්මං, ඉමස්ස කථිනවිවරස්ස සඬ්ඝිකත්තා සඬ්ඝෙන දින්නං භොති, තෙන විඤ්ඤායති “කථින”න්ති වුත්තෙ සඬ්ඝිකං භොතීති. “කථිනත්ථාරං කෙ ලහන්තීති එත්ථ කෙ ලහන්තීති කෙ සාධෙන්නීති අත්ථො. පඤ්ච ජනා සාධෙන්නී”ති වජිරවුද්ධිට්ඨකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) වුත්තං. තත්ථ පඤ්ච ජනාති සඬ්ඝො වුත්තො, ඉමිනාපි විඤ්ඤායති “කථිනන්ති වුත්තෙ සඬ්ඝිකං භොතී”ති. ආනිසංසං ලහන්තීති එත්ථ ව සඬ්ඝිකත්තා සබ්බෙ සීමට්ඨකභික්ඛු ආනිසංසං ලහන්ති, ඉමිනාපි විඤ්ඤායති “කථිනන්ති වුත්තෙ සඬ්ඝිකං භොතී”ති.

තත්ත්වපොචං විචාරණා කාතබ්බා – පුබ්බෙදායකා චත්තාරොපි පච්චයෙ යෙහුයොන සඬ්ඝස්සෙව දෙනති, තස්මා සඬ්ඝස්ස චතුපච්චයභාජනකථා අනිවිත්ථාරා භොති. අප්පකතො පන පුග්ගලස්ස දෙනති, තස්මා සඬ්ඝස්ස දින්නං කථිනවිවරං සඬ්ඝෙන අත්ථාරකස්ස පුග්ගලස්ස දින්නං සන්ධාය වුත්තං. සාධෙන්නීති ව කථිනදුස්සස්ස දායකා චත්තාරො, පටිග්ගාහකො එකොති පඤ්ච ජනා කථිනදානකම්මං සාධෙන්නීති වුත්තං. ආනිසංසං ලහන්තීති ඉදඤ්ච අත්ථාරකස්ස ව අනුමොදනානඤ්ච භික්ඛුනං ආනිසංසලාභමෙව වුත්තං, න එතෙහි පාඨෙහි “කථින”න්ති වුත්තෙ සඬ්ඝිකං භොතීති අත්ථො

විඤ්ඤාතබ්බො භොතිති දට්ඨබ්බො. සඤ්ඤා උප්පන්නවිවරං සඤ්ඤා අත්ථාරකස්ස දින්නභාවො කථං විඤ්ඤායතිති? “ඉදං සඤ්ඤා කථිතදුස්සං උප්පන්නං, සඤ්ඤා ඉමං කථිතදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දෙනි කථිතං අත්ථරිතු”න්ති චුත්තං පාළිපාඨස්ථ (මහාව. 307) “සඤ්ඤා අප්ප කථිතදුස්සං ලභිත්වා පුනදිවසෙ දෙනි, අයං නිවසස්සන්තිධි”ති චුත්තං අට්ඨකථාපාඨස්ථ දිස්වා විඤ්ඤායතිති. සඤ්ඤාසන්නකභූතං විවරමෙව දානකිරියාය කම්මං, සඤ්ඤා කත්තා, පුග්ගලො සම්පදානං හවිතුං අරහභාවො ච යථාචුත්තපාළිපාඨමෙව උපනිධාය විඤ්ඤායතිති.

එවං සන්නෙ පුග්ගලස්ස දින්නං පුග්ගලිකවිවරං සඤ්ඤා කාතුං කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? සථෙ සො පටිග්ගාහකපුග්ගලො දායකානං එවං වදති “උපාසක දානං නාම පුග්ගලස්ස දින්නතො සඤ්ඤා දින්නං මහජ්ඣලතරං භොති, තස්මා සඤ්ඤා දෙනි, සඤ්ඤා දත්වා පුන සඤ්ඤා අත්ථාරාරහස්ස භික්ඛුනො කම්මවාටාය දත්වා තෙන පුග්ගලෙන යථාචිත්තං අත්ථතෙයෙව කථිතං නාම භොති, න පුග්ගලස්ස දත්වා පුග්ගලෙන සාමංයෙව අත්ථතෙ, තස්මා සඤ්ඤා දෙනි”ති උය්‍යාපෙත්වා සඤ්ඤා දාපිතෙපි තං විවරං සඤ්ඤා භොති කථිතත්ථාරාරහං. යදි පන දායකො අප්පස්සුතතාය “නාහං, හන්නෙ, කිඤ්ච ජානාමි, ඉමං විවරං තුම්හාකමෙව දම්මි”ති වක්ඛති, එවං සති පුග්ගලිකවසෙනෙව සම්පට්ඨිත්වා තෙන පුග්ගලෙන තං විවරං සඤ්ඤා දින්නම්පි සඤ්ඤා භොති.

යදි එවං සමණෙනෙව සමණස්ස දින්නං විවරං කථං කථිතත්ථාරාරහං භවෙය්‍යාති? නො න භවෙය්‍ය. චුත්තස්සෙනං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) “කථිතං කෙන දින්නං වට්ටති? යෙන කෙනවි දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා පඤ්චන්තං වා සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරෙන දින්නං වට්ටති”ති. අථ කස්මා පරම්පරභූතෙහි ආවරියෙහි ඤත්තිලද්ධවිවරතො අවසෙසානි විවරානි සඤ්ඤා භාපෙත්වා එව පරිභුඤ්ජිතානිති? චුච්චතෙ — එකච්චෙ භික්ඛු ආවරියපරම්පරාගතඅනුසාරෙනෙව පටිපජ්ජන්ති, කෙවි බහුතං කිරියං දිස්වා දිට්ඨානුගතිවසෙන පටිපජ්ජන්ති, බහුස්සුතාපි කෙවි ථෙරා අරුච්චන්තාපි පථෙණ්හෙදහසෙන පටිපජ්ජන්ති, අපරෙ රුච්චසෙන අත්ථස්ථ අධිජ්ජායස්ථ පරිණාමෙත්වා ගණ්හන්ති, පකරණමෙවානුගතභික්ඛු පන යථාපකරණාගතමෙව අත්ථං ගහෙත්වා සඤ්ඤාස්ථ පුග්ගලිකස්ථ අමිස්සං කත්වා, කාලවිවරස්ථ අකාලවිවරස්ථ අමිස්සං කත්වා ගණ්හන්ති. භික්ඛුනිවිහඬගෙ (පාටි. 738) “පුලනන්දා භික්ඛුනී අකාලවිවරං ‘කාලවිවර’න්ති අධිට්ඨන්තිවා භාජාපෙස්සති, අථ හගවා නිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්තිං පඤ්ඤපෙසී”ති ආගතං, තස්මා ලජ්ජිපෙසලබ්බස්සුතසික්ඛාකාමභූතෙන භික්ඛුනා අනෙක-පාළිඅට්ඨකථාදයො පකරණ ඔලොකෙත්වා සංසන්දිත්වා පකරණමෙවානුගත්තබ්බං, න අඤ්ඤෙසං කිරියං සද්දභිතබ්බං, න ච

අනුගන්තබ්බං. භගවතො හි ධර්මානකාලෙ වා තතො පච්ඡා වා පුබ්බෙ දායකා යෙහුයොන චත්තාරො පච්චයෙ සඤ්ඤායෙ දෙනති, තස්මා සඤ්ඤායෙහි සඤ්ඤායෙහි ව භාග්ගාලොකො පුබ්බාචරියා සඤ්ඤායෙහි භාග්ගාලොකො ච පරිභුක්තංසු.

ඉදානි පන දායකා යෙහුයොන චත්තාරො පච්චයෙ පුග්ගලස්සෙව දෙනති, තස්මා සෙනාසනම්පි අභිනවහුතං පුග්ගලස්සෙව ධර්මං හොති, චිත්තම්පි පුග්ගලස්සෙව ධර්මං. ද්විතීයා පුත්තකත්තකාලොකො පටියාය “ඉමං චිත්තං කල්පිතකාලෙ ඉත්තන්තාමස්ස භික්ඛුනො දස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා ව තථෙව චත්තං ව සබ්බකම්පිනා කරොන්ති, මහද්ධනා ව සාට්ඨස්ස කීර්තිකාලොකො පටියාය තථෙව චිත්තෙන්වා කථෙත්වා කරොන්ති, දානකාලෙ ව “ඉමං චිත්තං ඉත්තන්තාමස්ස දෙහි”ති පුත්තදාසාදයො වා පෙසෙත්ති, සාමං වා ගන්ත්වා චිත්තං තස්ස භික්ඛුස්ස පාදමුලෙ වා භත්තෙව වා යපෙත්වා “ඉමං චිත්තං තුය්හං දමිමි”ති චත්තං වා චිත්තෙන්වා වා දෙනති, සතෙසු වා සහස්සෙසු වා එකො පණ්ඩිතපුරිසො “පුග්ගලස්ස දින්නදානතො සඤ්ඤායෙහි දින්නං මහජ්ජල”න්ති ඤාත්වා “ඉමං කල්පිතචිත්තං සඤ්ඤායෙහි දමිමි”ති චත්තං වා චිත්තෙන්වා වා දෙනති, තස්ස සා දක්ඛිණා සඤ්ඤායෙහි හොති. සථෙ පන දායකො පුග්ගලස්ස දානකාමො හොති, පුග්ගලො පන තස්ස මහජ්ජලභාවම්චිත්තෙන්වා දක්ඛිණා-විහිතසුත්තාදිධම්මදෙසනාය (ම. නි. 3.376 ආදයො) පුග්ගලස්සදානතො සඤ්ඤායෙහි මහජ්ජලභාවං ජානාපෙත්වා “ඉමං තථ චිත්තං සඤ්ඤායෙහි දෙහි”ති උයොපෙති, දායකොපි තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා “ඉමං කල්පිතචිත්තං සඤ්ඤායෙහි දමිමි”ති චත්තං වා චිත්තෙන්වා වා දෙනති, එවම්පි සා දක්ඛිණා සඤ්ඤායෙහි හොති.

යදි පන භික්ඛුනා උයොපෙතොපි දුප්පඤ්ඤා දායකො තස්ස වචනං අනාදිස්ත්වා පුග්ගලස්සෙව දෙනති, තස්ස සා දක්ඛිණා පුග්ගලගතා හොති. අථ පන සො පුග්ගලො සයං සම්පට්ඨිත්වා පුත්ත සඤ්ඤායෙහි පරිච්ඡෙති, එවම්පි තං චිත්තං සඤ්ඤායෙහි හොති, තං සඤ්ඤායෙහි භාග්ගාලොකො. යදි පන දායකොපි පුග්ගලස්සෙව දෙනති, පුග්ගලොපි සම්පට්ඨිත්වා න පරිච්ඡෙති, එවං සන්තෙ තං චිත්තං පුග්ගලස්සෙව හොති, න කල්පිතකාලමත්තෙන වා කල්පිතචිත්තමත්තෙන වා සඤ්ඤායෙහි හොති. ඉදානි පන ඉමිනා නයෙන පුග්ගලස්සෙව ධර්මං හොති. එවං සන්තෙපි ආචරියපරම්පරා පථෙණිං අභිනදිකාමා සඤ්ඤායෙහි විය කත්වා භාග්ගාලොකො පරිභුක්තංසු. යදි මුඛයො සඤ්ඤායෙහි සියා, සඤ්ඤායෙහි දින්නතො පරං එකසුචිමත්තම්පි පුග්ගලො අධිකං ගණ්හිතුං න ලභෙය්.

එකච්චෙ ථෙරා සඤ්ඤායෙහි පන වදන්ති, භාග්ගාලොකො පන ඉස්සරවනාය යථාරුචි විචාරෙන්ති, එකච්චෙ භික්ඛු මුඛසඤ්ඤායෙහි මඤ්ඤාමානා අභාග්ගාලොකොපි පුග්ගලො අභිභවත්වා භාග්ගාලොකො, තස්ස පුග්ගලස්ස මානා

පිතා ඤාතකා උපාසකාදයො “අම්භාකං පුත්තස්ස දෙම, අම්භාකං ඤාතකභික්ඛස්ස දෙම, අම්භාකං කුලුපකස්ස දෙම”ති, අඤ්ඤෙපි සද්ධා පසන්නා දායකා “ඉත්ථන්නාමස්ස පුග්ගලස්ස දෙම”ති විචාරෙත්වා පරමමුඛාපි “ඉමං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස දමිමි”ති වත්වා සම්මුඛාපි පාදමූලෙ වා හත්ථෙ වා යපෙත්වා දෙන්ති, එවරූපං චීවරං පුග්ගලිකං හොති, සඬ්ඝං ආමසිත්වා අවුත්තත්තා සඬ්ඝායත්තං න හොති, “කටීනං දස්සාමි”ති වා “කටීනං දාතුං ගතො”ති වා “කටීනචීවර”න්ති වා පුබ්බාපරකාලෙසු වචනං පන මුඛ්‍යකටීනභූතස්ස සඬ්ඝිකචීවරස්ස කාලෙ දින්නත්තා තදුපචාරතො වොහාරමත්තං හොති. යථා කිං? “උපොසථික”න්ති වුත්තං හත්තං වුද්දසසු සඬ්ඝිකහත්තෙසු අන්තොගධං මුඛ්‍යසඬ්ඝිකං හොති, සමාදින්නඋපොසථා දායකා සායං භුඤ්ජිතබ්බහත්තභාගං සඬ්ඝස්ස දෙන්ති, තං සඬ්ඝො සලාකහත්තං විය යීතිකං කත්වා භුඤ්ජති, ඉති සඬ්ඝස්ස දින්නත්තා සඬ්ඝිකං හොති. ඉදානි පන දායකා අත්තනො අත්තනො කුලුපකස්ස වා ඤාතිභික්ඛස්ස වා උපොසථදිවසෙසු හත්තං දෙන්ති, තං සඬ්ඝස්ස අදින්නත්තා සඬ්ඝිකං න හොති. එවං සන්තෙපි උපොසථදිවසෙ දින්නත්තා මුඛ්‍යවසෙන පවත්තඋපොසථහත්තං විය තදුපචාරෙන “උපොසථහත්ත”න්ති වොහරීයති, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං.

එවං ඉමස්මිං කාලෙ යෙභුයොන පුග්ගලස්සෙව දින්නත්තා පුග්ගලිකභූතං චීවරං ඤත්තිකම්මවාචාරහං න හොති, සඬ්ඝිකමෙව ඤත්තිකම්මවාචාරහං හොති, තදෙව ච පඤ්චානිසංසකාරණං හොති, තස්මා පණ්ඩිතෙන පුග්ගලෙන “උපාසකා සඬ්ඝෙ දෙථ, සඬ්ඝෙ දින්නං මහජ්ඵලං හොති”තිආදිනා නියොජෙත්වා දාපෙතබ්බං, සායං වා සම්පට්ඨිත්වා සඬ්ඝස්ස පරිච්චජිතබ්බං. එවං පරිච්චජිතත්තා සඬ්ඝිකභූතං චීවරං ඤත්තිකම්මවාචාරහඤ්ච හොති පඤ්චානිසංසනිජ්ඣාදකඤ්ච. එවං නියොජනඤ්ච “සඬ්ඝෙ ගොතමි දෙහි, සඬ්ඝෙ තෙ දින්නෙ අහඤ්චෙව පුජිතො හවිස්සාමි සඬ්ඝො වා”ති (ම. නි. 3.376) භගවතා වුත්තවචනං අනුගතං හොතීති දට්ඨබ්බං.

පරිකම්මං කරොන්තානං භික්ඛූනං යාගුහත්තඤ්ච දාතුං වට්ටතීති ඉදං පුච්ඡිතත්තා දොසො නත්ථීති කත්වා වුත්තං, අපුච්ඡිතෙ පන එවං කථෙතුං න වට්ටති. බලිමක්ඛිතසාටකොති අහතවත්ථං සන්ධාය වුත්තං. සුට්ඨු ධොවිත්වාතිආදිනා සපුබ්බකරණං අත්ථාරං දස්සෙති. ධොවනසිබ්බනරජනකජ්ජකරණෙන හි විචාරණජෙදනබන්ධනානිපි දස්සිතානියෙව හොන්ති, අත්ථාරදස්සනෙන පච්චුද්ධාරඅධිට්ඨානානිපි දස්සෙති. සුච්ආදීනි චීවරකම්මපකරණානි සජ්ජෙත්වා බහුහි භික්ඛූහි සද්ධිත්ති ඉදං පන සිබ්බනස්ස උපකරණනිදස්සනං. තදහෙවාති ඉදං පන කරණසන්නිධිමොවනත්ථං වුත්තං. දායකස්ස හත්ථනො සාටකං ලද්ධදිවසෙයෙව සඬ්ඝෙන අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො දාතබ්බං, එවං අදෙන්තෙ

නිවයසන්නිධි හොති. අත්ථාරකෙනපි සඤ්ඤානො ලද්ධදිවසෙයෙව කථිතං අත්ථරිතබ්බං, එවං අකරොත්තෙ කරණසන්නිධි හොති.

අඤ්ඤානි ව බහුනි ආනිසංසවත්ථානි දෙනීති ඉමිනා අත්ථරිතබ්බසාටකොයෙව කථිතසාටකො නාම, තතො අඤ්ඤෙ සාටකා බහවොපි කථිතානිසංසායෙව නාමාති දස්සෙති. එතෙන ව “කථිතානිසංසො”ති වත්ථානියෙව චුත්තානි න අග්ගොති දීපෙති. යදි අග්ගො චුත්තො සියා, එවං සති “බග්වානිසංසානි කථිතවත්ථානි දෙනී”ති වත්තබ්බං, එවං පන අවත්වා “බහුනි කථිතානිසංසවත්ථානි දෙනී”ති චුත්තං, තෙන ඤායති “න අග්ගො චුත්තො”ති, තස්මා බග්වානිසංසභාවො අග්ගවසෙන න ගහෙතබ්බො, අථ බො වත්ථවසෙනෙව ගහෙතබ්බොති. ඉතරොති අඤ්ඤො දායකො. තථා තථා ඔවදිත්වා සඤ්ඤාපෙතබ්බොති “උපාසක දානං නාම සඤ්ඤාසං දින්නකාලතො පටියාය මහජ්ජලං හොති මහානිසංසං, අත්ථාරො පන භික්ඛුනං උපකාරත්ථාය භගවතා අනුඤ්ඤාතො, තස්මා ඤාත්තිලද්ධමපි අලද්ධමපි මහජ්ජලමෙවා”ති වා “උපාසක අයමිපි දායකො සඤ්ඤාසංසෙව දෙනි, ත්වමිපි සඤ්ඤාසංසෙව දෙසි, භගවතා ව –

‘යො සීලවා සීලවත්තෙසු දදාති දානං;
ධම්මෙන ලද්ධං සුපසන්නචිත්තො;
අභිසද්දහං කම්මඵලං උළාරං;
තං වෙ දානං විපුලඵලන්ති බුඪී’ති. (ම. නි. 3.382) –

චුත්තං, තස්මා සඤ්ඤාසංසං දින්නකාලතො පටියාය මහජ්ජලමෙවා”ති වා ඉතිආදීනි වත්වා සඤ්ඤාපෙතබ්බො.

යස්ස සඤ්ඤා කථිතවීවරං දෙනි, තෙන භික්ඛුනා කථිතං අත්ථරිතබ්බන්ති යොජනා. යො ජිණ්ණවීවරො හොති භික්ඛු, තස්ස දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ඉමස්මිං යානෙ ඉදාති භික්ඛු –

“පටිග්ගහණඤ්ඤා සජ්ජායං, ඤාත්ති ව අනුසාවනං;
කජ්ජබ්බන්දු පච්චුද්ධාරො, අධිට්ඨානත්ථරානි ව;
නියොජනානුමොදා ව, ඉච්චයං කථිතෙ විධි”ති. –

ඉමං ගාථං ආහරිත්වා කථිතදානකම්මවාචාය පයමං කථිතවීවරස්ස පටිග්ගහණඤ්ඤා සජ්ජායපුච්ඡනඤ්ඤා කරොන්ති, තද්දුත්තං විය දිස්සති. කස්මාති වෙ? “අට්ඨගඤ්ඤා සමන්තාගතො පුග්ගලො භබ්බො කථිතං අත්ථරිතං...පෙ.... පුබ්බකරණං ජානාති, පච්චුද්ධාරං ජානාති, අධිට්ඨානං ජානාති, අත්ථාරං ජානාති, මාතිකං ජානාති, පලිබොධං ජානාති, උද්ධාරං ජානාති, ආනිසංසං ජානාති”ති පරිවාරපාළියඤ්ඤා (පරි. 409),

“අට්ඨධම්මවිදො භික්ඛු, කථිනත්ථාරමරහති;
පුබ්බපච්චුද්ධාරාධිට්ඨා-නත්ථාරො මාතිකාති ව;
පලිබොධො ව උද්ධාරො, ආනිසංසා පනට්ඨිමෙ”ති. (වි. වි. 2704,
2706) –

විනයවිනිවිජයජපකරණෙ ව ආගනෙසු අට්ඨසු අභිගෙසු අනාගතත්තා ව
“පුබ්බකරණං සත්තහි ධම්මෙහි සභිගහිතං ධොවනෙන විචාරණෙන ඡෙදනෙන
බන්ධනෙන සිබ්බනෙන රජනෙන කජපකරණෙනා”ති පරිවාරපාළියඤ්ච (පරි.
408),

“ධොවනඤ්ච විචාරො ව, ඡෙදනං බන්ධනමිති ව;
සිබ්බනං රජනං කජපං, පුබ්බකච්චන්ති වුච්චති”ති. (වි. වි. 2707) –

විනයවිනිවිජයජපකරණෙ ව චුත්තෙසු සත්තසු පුබ්බකරණෙසු අනාගතත්තා ව.

න කෙවලඤ්ච පකරණෙසු අනාගතමෙව, අථ බො යුත්තිපි න දිස්සති.
කථං? පටිග්ගහණං නාම “යො පන භික්ඛු අදින්නං මුඛද්වාරං ආහාරං
ආහාරෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර උදකදන්තපොනා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 265)
යාවකාලිකාදීසු අජ්ඣාසාරිකබ්බෙසු චතුසු කාලිකචත්ථුසු භගවතා චුත්තං, න
විචරෙ, තං පන පාදමුලෙ යපෙත්වා දින්නමිති පරමිමුඛා දින්නමිති ලබ්භතෙව.
චුත්තඤ්ච අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) “ඉමං විචරං ඉත්ථන්තාමස්ස
දම්මිති එවං පරමිමුඛා වා පාදමුලෙ යපෙත්වා ‘ඉමං තුම්භාක’න්ති එවං සම්මුඛා
වා දෙති”ති, තස්මා පටිග්ගහණකිච්චං නත්ථි, දායකෙන විචරෙ දින්නෙ
සඤ්ඤාසං විත්තෙන සම්පට්ඨිනමත්තමෙව පමාණං හොති.

සජ්ජායපුච්ඡනඤ්ච එවං කරොන්ති – එකෙන භික්ඛුනා “හොන්තො සඤ්ඤා
සඤ්ඤාසං කථිතෙ සම්පත්තෙ කස්ස පුග්ගලස්ස සජ්ජායාරහං හොති”ති
පුච්ඡිතෙ එකො භික්ඛු නාම. වත්වා “ඉත්ථන්තාමස්ස ථෙරස්ස සජ්ජායාරහං
හොති”ති වදති, සජ්ජායඉති ව නිවාසනපාරුපනත්ථං ගහෙත්වා වදන්ති.
එතස්මිං වචනෙ සද්දතො ව අත්ථතො ව අධිජ්ජායතො ව යුත්ති ගවෙසිතබ්බා
හොති. කථං? සද්දතො වග්ගහෙදෙ සතියෙව බහුවචනං කත්තබ්බං, න
අහෙදෙ, එවං සද්දතො. සජ්ජායඉතිවචනඤ්ච අනුරූපත්ථෙයෙව වත්තබ්බං, න
නිවාසනපාරුපනත්ථෙ, එවං අත්ථතො. ඉදඤ්ච විචරං සඤ්ඤා කථිතං
අත්ථරිත්‍රං පුග්ගලස්ස දෙති, න නිවාසනපාරුපනත්ථං. චුත්තඤ්ච පාළියං
(මහාව. 307) “සඤ්ඤා ඉමං කථිතස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දෙති
කථිතං අත්ථරිත්‍ර”න්ති, තස්මා යුත්ති ගවෙසිතබ්බා හොති. “පටිග්ගහණඤ්ච
සජ්ජාය”න්තිආදිගාථාපි කත්ථවි පාළියං අට්ඨකථාටීකාදීසු ව න දිස්සති, තස්මා
ඉධ චුත්තනායෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

සචෙ බහු ජිණ්ණවීරො, වුච්චස්ස දාතඛ්ඛන්ති ඉදං කථිනවීරස්ස සඬ්ඝිකත්තා “න ච, භික්ඛවෙ, සඬ්ඝිකං යථාචුච්චං පටිබාහිතඛ්ඛං, යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති ඉමිනා පාළිනෙයෙන (වුළුව. 311) වුත්තං. එතෙනෙව නෙයෙන සබ්බෙසු බලවච්චරෙසු සන්තෙසුපි වුච්චස්සෙව දාතඛ්ඛන්ති සිද්ධං. වුච්චෙසු...පෙ.... දාතඛ්ඛන්ති කරණසන්නිධිමොචනත්ථං වුත්තං. තෙනෙවාහ “සචෙ වුච්චස්සා”ත්තාදි. නවකතරෙනපි හි කරණසන්නිධිමොචෙත්වා කථිනෙ අත්ථනෙ අනුමොදනං කරොන්තස්ස සඬ්ඝස්ස පඤ්චානිසංසලාභො භොතිති. අපිචාතිආදිනා සඬ්ඝෙන කත්තඛ්ඛවත්තං දස්සෙති. වචනක්කමො පන එවං කාතඛ්ඛො – කථිනදුස්සං ලභිත්වා සඬ්ඝ සීමාය සන්නිපතිතෙ එකෙන භික්ඛුනා “හන්තෙ, සඬ්ඝස්ස ඉදං කථිනදුස්සං උප්පන්නං, සඬ්ඝො ඉමං කථිනදුස්සං කථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍ය කථිනං අත්ථරිතු”න්ති වුත්තෙ අඤ්ඤාන “යො ජිණ්ණවීරො, තස්සා”ති වත්තඛ්ඛං, තතො පුරිමෙන “බහු ජිණ්ණවීරො”ති වා “නත්ථි ඉධ ජිණ්ණවීරො”ති වා වුත්තෙ අපරෙන “තෙන හි වුච්චස්සා”ති වත්තඛ්ඛං, පුන පුරිමෙන “කො එත්ථ වුච්චස්සා”ති වුත්තෙ ඉතරෙන “ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු”ති වත්තඛ්ඛං, පුන පුරිමෙන “සො භික්ඛු තදහෙව වීරං කත්වා අත්ථරිතුං සක්කොති”ති වුත්තෙ ඉතරෙන “සො සක්කොති”ති වා “සඬ්ඝො මහාපෙරස්ස සඬ්ඝහං කරස්සති”ති වා වත්තඛ්ඛං, පුන පුරිමෙන “සො මහාපෙරො අට්ඨහි අඬ්ඝෙහි සමන්තාගතො”ති වුත්තෙ ඉතරෙන “ආම සමන්තාගතො”ති වත්තඛ්ඛං, තතො “සාධු සුට්ඨ තස්ස දාතඛ්ඛ”න්ති වුත්තෙ ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬ්ඝො ඤාතඛ්ඛො.

එත්ථ ච “හන්තෙ, සඬ්ඝස්සා”තිආදිවචනං “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො, ඉදං සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සං උප්පන්නං, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉමං කථිනදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍ය කථිනං අත්ථරිතු”න්ති ඉමාය ඤාත්තිපාළියා සමෙති. “යො ජිණ්ණවීරො, තස්සා”තිආදි “සඬ්ඝෙන කස්සා”තිආදි “සඬ්ඝෙන කස්ස දාතඛ්ඛං, යො ජිණ්ණවීරො භොති”තිආදිනා අට්ඨකථාවචනෙන (මහාව. අට්ඨ. 306) සමෙති. “සො මහාපෙරො අට්ඨහඬ්ඝෙහි සමන්තාගතො”තිආදි “අට්ඨහඬ්ඝෙහි සමන්තාගතො පුග්ගලො භබ්බො කථිනං අත්ථරිතු”න්තිආදිකාය පරිවාරපාළියා (පරි. 409) සමෙතිති දට්ඨඛ්ඛං. යස්ස පන දීයති, තස්ස ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය දාතඛ්ඛන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා ඉමස්ස කථිනදාතකම්මස්ස ගරුකත්තා න අපලොකනමත්තෙන දාතඛ්ඛන්ති ඉමමත්ථං පකාසෙති. ගරුකලභුකානං හෙදො කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථායං ආවි භවිස්සති.

එවං දිත්තෙ පන කථිනෙ පච්චුද්ධරිතඛ්ඛො අධිට්ඨාතඛ්ඛො වාචා භින්නිතඛ්ඛාති සම්බන්ධො. සචෙ තං කථිනදුස්සං නිට්ඨිතපරිකම්මමෙව

හොතීති ඉමිනා කථිතදුස්සං නාම න කෙවලං පකතිසාටකමෙව හොති, අථ
 බො පරිනිට්ඨිතසත්තවිධපුබ්බකිච්චවිවරමපි හොතීති දස්සෙති, තස්මා
 නිට්ඨිතවිවරස්මිං දිත්තෙ සත්තවිධපුබ්බකිච්චකරණෙන අත්ථො නත්ථි,
 කෙවලං පච්චුද්ධරණාදීනියෙව කාතබ්බානි. සචෙ පන කිඤ්චි අපරිනිට්ඨිතං
 හොති, අන්තමසො කප්පබිත්ථුමත්තමපි, තං නිට්ඨාපෙත්වායෙව
 පච්චුද්ධරණාදීනි කාතබ්බානි. ගණ්ඨිකපට්ටපාසකපට්ටානි පන
 සිබ්බනත්තොගධානි, තානිපි නිට්ඨාපෙත්වායෙව කාතබ්බානි.
 අනිට්ඨාපෙත්තො අනිට්ඨිතසිබ්බනකිච්චමෙව හොති. චුත්තඤ්චි අට්ඨකථායං
 (පාරා. අට්ඨ. 2.462-463) “තත්ථ කතන්ති සුචිකම්මපරියොසානෙන කතං,
 සුචිකම්මපරියොසානං නාම යං කිඤ්චි සුචියා කත්තබ්බං.
 පාසකපට්ටගණ්ඨිකපට්ටපරියොසානං කත්වා සුචියා පටිසාමන”න්ති. ඉදඤ්චි
 කථිතවත්තං නාම බුද්ධජ්ජසත්ථන්ති “අත්ථකථිනානං වො භික්ඛවෙ පඤ්ච
 කප්පස්සන්ති”තිආදිනා පසත්ථං.

කතපරියොසිතං පන කථිතං ගහෙත්වාති -

“ධොවනඤ්ච විචාරො ව, ඡෙදනං බන්ධනමපි ව;
 සිබ්බනං රජනං කප්පං, පුබ්බකිච්චන්ති චුච්චති”ති. (වි. වි. 2707) -

චුත්තානි සත්තවිධපුබ්බකරණානි කත්වා පරියොසාපිතං කථිතවිවරං ගහෙත්වා.
 අත්ථාරකෙන භික්ඛුනා පච්චුද්ධරිතබ්බා අධිට්ඨාතබ්බා වාචා භින්දිතබ්බාති
 සම්බන්ධො. සඬ්ඝාටියා කථිතං අත්ථරිතුකාමො භික්ඛු පුබ්බෙ
 තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතං පොරාණිකං සඬ්ඝාටිං. “ඉමං සඬ්ඝාටිං
 පච්චුද්ධරාමි”ති වත්වා පච්චුද්ධරිතබ්බා, තතො අනධිට්ඨිතං නචං සඬ්ඝාටිං
 “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති වත්වා අධිට්ඨාතබ්බා, තතො අත්ථරණකාලෙ
 තමෙව අධිට්ඨිතසඬ්ඝාටිං. “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිතං අත්ථරාමි”ති වාචා
 භින්දිතබ්බාති අත්ථො. එස නයො ඉතරෙසු. එතෙන කථිතත්ථාරණං නාම
 වච්චෙදකරණමෙව හොති, න කිඤ්චි කායවිකාරකරණන්ති ඉමමත්ථං දිපෙති.
 තථා හි චුත්තං විනයත්ථමඤ්ජුසායං (කඬ්ඛා. අභි. ටී.
 කථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) “අත්ථරිතබ්බන්ති අත්ථරණං කාතබ්බං, තඤ්ච බො
 තථාවච්චෙදකරණමෙවාති දට්ඨබ්බ”න්ති.

තත්ථ පච්චුද්ධාරො තිච්චො “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති සඬ්ඝාටියා
 පච්චුද්ධාරො, “ඉමං උත්තරාසඬ්ඝං පච්චුද්ධරාමි”ති උත්තරාසඬ්ඝස්ස
 පච්චුද්ධාරො, “ඉමං අන්තරවාසකං පච්චුද්ධරාමි”ති අන්තරවාසකස්ස
 පච්චුද්ධාරොති. චුත්තඤ්චෙනං පරිවාරෙ (පරි. 408) “පච්චුද්ධාරො තිච්චි
 ධම්මෙහි සඬ්ඝහිතො සඬ්ඝාටියා උත්තරාසඬ්ඝෙන අන්තරවාසකෙනා”ති.
 අධිට්ඨානං තිච්චං “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති සඬ්ඝාටියා අධිට්ඨානං, “ඉමං

උත්තරාසඬගං අධිට්ඨාමි”ති උත්තරාසඬගස්ස අධිට්ඨානං, “ඉමං අත්තරවාසකං අධිට්ඨාමි”ති අත්තරවාසකස්ස අධිට්ඨානන්ති. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 408) “අධිට්ඨානං තිහි ධම්මෙහි සඬගහිතං සඬසාටියා උත්තරාසඬගෙන අත්තරවාසකෙනා”ති.

අථ වා අධිට්ඨානං දුට්ඨං කායෙන අධිට්ඨානං, වාචාය අධිට්ඨානන්ති. තත්ථ පොරාණිකං සඬසාටිං “ඉමං සඬසාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති පච්චුද්ධරිත්වා නවං සඬසාටිං හත්ථෙන ගහෙත්වා “ඉමං සඬසාටිං අධිට්ඨාමි”ති විත්තෙන ආභාගං කත්වා කායවිකාරකරණෙන කායෙන වා අධිට්ඨානබ්බං, වච්භෙදං කත්වා වාචාය වා අධිට්ඨානබ්බං. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඬබා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තත්ථ යස්මා ද්වෙ වීරස්ස අධිට්ඨානානි කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය වා අධිට්ඨෙතිති චුත්තං, තස්මා...පෙ.... අධිට්ඨානබ්බා”ති. අථ වා අධිට්ඨානං දුට්ඨං සම්මුඛාධිට්ඨානපරම්මුඛාධිට්ඨානවසෙන. තත්ථ යදි වීරං හත්ථපාසෙ ඨිතං හොති, “ඉමං සඬසාටිං අධිට්ඨාමි”ති වච්භෙදං කත්වා අධිට්ඨානබ්බං, අථ අත්තොගබ්බෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬසාටිං අධිට්ඨාමි”ති වච්භෙදං කත්වා අධිට්ඨානබ්බං. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඬබා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තත්ත දුට්ඨං අධිට්ඨානං සවෙ හත්ථපාසෙ හොති”තිආදි, විනයත්ථමඤ්ඡුසායඤ්ච (කඬබා. අහි. ටි. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “දුට්ඨන්ති සම්මුඛාපරම්මුඛාහෙදෙන දුට්ඨ”න්ති.

අත්ථාරො කතිවිධො? අත්ථාරො එකවිධො. වච්භෙදකරණෙනෙව හි අත්ථාරො සම්පජ්ජති, න කායවිකාරකරණෙන. අයමත්ථො යථාචුත්ත-පරිවාරපාළියා ව “අත්ථරිතබ්බන්ති අත්ථරණං කාතබ්බං, තඤ්ච බො තථාවච්භෙදකරණමෙවාති දට්ඨබ්බ”න්ති විනයත්ථමඤ්ඡුසාවචනෙන ව විඤ්ඤායති. අථ වා අත්ථාරො තිවිධො වත්ථුප්පහෙදෙන. තත්ථ යදි සඬසාටියා කථිනං අත්ථරිතුකාමො හොති, පොරාණිකා සඬසාටි පච්චුද්ධරිතබ්බා, නවා සඬසාටි අධිට්ඨානබ්බා, “ඉමාය සඬසාටියා කථිනං අත්ථරාමි”ති වාචා හින්දිතබ්බා. අථ උත්තරාසඬගෙන කථිනං අත්ථරිතුකාමො හොති, පොරාණකො උත්තරාසඬගො පච්චුද්ධරිතබ්බො, නවො උත්තරාසඬගො අධිට්ඨානබ්බො, “ඉමිනා උත්තරාසඬගෙන කථිනං අත්ථරාමි”ති වාචා හින්දිතබ්බා. අථ අත්තරවාසකෙන කථිනං අත්ථරිතුකාමො හොති, පොරාණකො අත්තරවාසකො පච්චුද්ධරිතබ්බො, නවො අත්තරවාසකො අධිට්ඨානබ්බො, “ඉමිනා අත්තරවාසකෙන කථිනං අත්ථරාමි”ති වාචා හින්දිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 413) “සවෙ සඬසාටියා”තිආදි.

එත්ථ සියා - කිං පන “ඉමං සඤ්ඤාං පච්චුද්ධරාමි”ති විසෙසං කත්වා පච්චුද්ධරිතබ්බා, උදාහු “ඉමං පච්චුද්ධරාමි”ති සාමඤ්ඤතොපි පච්චුද්ධරිතබ්බාති? පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතං චීවරං “ඉමං පච්චුද්ධරාමි”ති සාමඤ්ඤතො පච්චුද්ධරිතබ්බං, න “ඉමං සඤ්ඤාං පච්චුද්ධරාමි”ති විසෙසතො පච්චුද්ධරිතබ්බං. කස්මා? පුබ්බෙ අලද්ධනාමත්තා. තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතං පන චීවරං විසෙසතොයෙව පච්චුද්ධරිතබ්බං, න සාමඤ්ඤතො. කස්මා? පටිලද්ධවිසෙසනාමත්තා. ඉධ පන කථිනාධිකාරෙ පුබ්බෙව තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතත්තා විසෙසතොයෙව පච්චුද්ධරිතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 408) කථිනාධිකාරෙ “පච්චුද්ධාරො තිහි ධම්මෙහි සඤ්ඤාං සඤ්ඤාං උත්තරාසඤ්ඤාං අත්තරවාසකෙනා”ති. කිං පන නිච්චතෙච්චරිකොයෙව කථිතං අත්ථරිතං ලහති, උදාහු අත්ථාතෙච්චරිකොපිති? තෙච්චරිකො දුට්ඨො ධුතඤ්ඤතෙච්චරිකවිනයතෙච්චරිකවසෙන. තත්ථ ධුතඤ්ඤතෙච්චරිකො “අතිරෙකච්චරං පටික්ඛිපාමි, තෙච්චරිකඤ්ඤං සමාදියාමි”ති අධිට්ඨන්තිවා ධාරණතො සබ්බකාලමෙව ධාරෙති. විනයතෙච්චරිකො පන යදා තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨන්තිවා ධාරෙතුකාමො හොති, තදා තථා අධිට්ඨන්තිවා ධාරෙති. යදා පන පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨන්තිවා ධාරෙතුකාමො හොති, තදා තථා අධිට්ඨන්තිවා ධාරෙති, තස්මා තිච්චරාධිට්ඨානස්ස දුප්පරිහාරත්තා සබ්බදා ධාරෙතුං අසක්කොන්තො හුත්වා පරික්ඛාරවොළවසෙන ධාරෙන්නොපි තං පච්චුද්ධරිත්වා ආසන්නෙ කාලෙ තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨන්තිතොපි කථිතං අත්ථරිතං ලහතියෙවාති දට්ඨබ්බං.

කච්චි නු හො කථිනදානකම්මවාචාහණනසීමායමෙව කථිතං අත්ථරිතබ්බං, උදාහු අඤ්ඤාසීමායාති? යදි කථිනදානකම්මවාචාහණනබද්ධසීමා වස්සුපනායිකබෙත්තභුතඋපචාරසීමාය අන්තො යිතා, එවං සති තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ අත්ථරණං කාතබ්බං. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “පරිනිට්ඨිතපුබ්බකරණමෙව වෙ දායකො සඤ්ඤාං දෙති, සමපට්ඨිත්වා කම්මවාචාය දාතබ්බං. තෙන ච තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ අධිට්ඨන්තිවා අත්ථරිත්වා සඤ්ඤා අනුමොදාපෙතබ්බො”ති වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 308) ආගතත්තා විඤ්ඤායතීති. යදි එවං “තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ”ඉවෙව ටිකායං චුත්තත්තා “යස්මිං කිස්මිඤ්චි සීමමණ්ඩලෙ කම්මවාචං හණ්තිවා තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ අත්ථරිතබ්බ”න්ති වත්තබ්බං, න “කථිනදානකම්මවාචාහණනබද්ධසීමා වස්සුපනායිකබෙත්තභුතඋපචාරසීමාය අන්තො යිතා”ති විසෙසං කත්වා වත්තබ්බන්ති? න න වත්තබ්බං. කම්මවාචාහණනසීමා හි බද්ධසීමාභුතා, කථිනත්ථාරසීමා පන උපචාරසීමාභුතා, උපචාරසීමා ච නාම බද්ධසීමං අවත්ථරිත්වාපි ගච්ඡති, තස්මා සා සීමා බද්ධසීමා ච හොති උපචාරසීමා වාති

තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ කථිනදානකම්මවාචං භණ්ණිත්වා තත්ථෙව අත්ථරණං කාතබ්බං, න යස්මිං කිස්මිඤ්චි සීමමණ්ඩලෙ කම්මවාචං භණ්ණිත්වා තත්ථෙව අත්ථරණං කත්තබ්බන්ති දට්ඨබ්බං. එවමපි “උපචාරසීමාය” ඉච්චෙව වත්තබ්බං, න “වස්සුපනායිකබ්බන්තභූතඋපචාරසීමායා” ති, තමපි වත්තබ්බමෙව. තෙසං භික්ඛූනං වස්සුපනායිකබ්බන්තභූතාය එව උපචාරසීමාය කථිනත්ථාරං කාතුං ලහති, න අඤ්ඤඋපචාරසීමාය. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) “අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති මහාපච්චරියං චුත්ත”න්ති.

යථිච්ඡසි, තථා භවතු, අපි තු බලු “කම්මවාචාභණ්ණනසීමා බද්ධසීමාභූතා, කථිනත්ථාරසීමා උපචාරසීමාභූතා” ති තුම්හෙහි චුත්තං, තථාභූතභාවො කථං ජානිතබ්බොති? චුච්චතෙ – කථිනත්ථාරසීමායං තාව උපචාරසීමාභූතභාවො “සථෙ පන එකසීමාය බහු විහාරා භොන්ති, සබ්බෙ භික්ඛූ සන්තිපාතෙත්වා එකත්ථ කථිනං අත්ථරිතබ්බ”න්ති ඉමිස්සා අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 306) අත්ථං සංවණ්ණෙතුං “එකසීමායාති එකඋපචාරසීමායාති අත්ථො යුජ්ජති” ති වජිරවුද්ධිට්ඨකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) ආගතත්තා විඤ්ඤායති. කම්මවාචාභණ්ණනසීමාය බද්ධසීමාභූතභාවො පන “තෙ ව බො භත්ථපාසං අවිජහිත්වා එකසීමායං යිතා. සීමා ව නාමෙසා බද්ධසීමා අබද්ධසීමාති දුට්ඨා භොති” ති කඨබ්බාචිතරණියං (කඨබ්බා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ආගතත්තා ව “සීමා ව නාමෙසා කතමා, යත්ථ භත්ථපාසං අවිජහිත්වා යිතා කම්මජ්ජත්තා නාම භොන්තීති අනුයොගං සන්ධාය සීමං දස්සෙන්නො විහගවන්තානං සභාවච්චානං විහගදස්සනමුබ්බෙනෙව භොතිති ‘සීමා ව නාමෙසා’ තිආදිමාහා” ති විනයත්ථමඤ්ජුසායං (කඨබ්බා. අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා) ආගතත්තා ව විඤ්ඤායති.

තත්ථ කතිවිධා බද්ධසීමා, කතිවිධා අබද්ධසීමාති? තිවිධා බද්ධසීමා බණ්ඩසීමාසමානසංවාසසීමා අවිජ්ජවාසසීමාවසෙන. තිවිධා අබද්ධසීමා ගාමසීමා උදකුක්ඛෙපසීමා සත්තබ්බන්තරසීමාවසෙනාති දට්ඨබ්බා. කථං විඤ්ඤායතිති චෙ? “එවං එකාදස විපත්තිසීමායො අතික්කමිත්වා තිවිධසම්පත්තියුත්තා නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා සම්මතා සීමා බද්ධසීමාති චෙදිතබ්බා. බණ්ඩසීමා සමානසංවාසසීමා අවිජ්ජවාසසීමාති තස්සායෙව හෙදො. අබද්ධසීමා පන ගාමසීමා සත්තබ්බන්තරසීමා උදකුක්ඛෙපසීමාති තිවිධා” ති කඨබ්බාචිතරණියං (කඨබ්බා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ආගතත්තා විඤ්ඤායති. එවං තිසු බද්ධසීමාසු, තිසු අබද්ධසීමාසුති ඡසුයෙව සීමාසු කම්මජ්ජත්තසධිසස්ස චතුර්වග්ගකරණියාදිකම්මස්ස කත්තබ්බභාවච්චනතො සුද්ධාය උපචාරසීමාය කම්මවාචාය අභණ්ණිතබ්බභාවො විඤ්ඤායති. අත්තො උපචාරසීමාය බද්ධසීමාය

සති තං ඛද්ධසිමං අවත්ථරිත්වාපි උපචාරසීමාය ගමනතො සා ඛද්ධසීමා කම්මවාචාහණනාරහා ව හොති කථිතත්ථාරාරහා වාති වෙදිතබ්බං.

නනු ව පන්තරසවිධා සීමා අට්ඨකථාසු (මහාව. අට්ඨ. 379; කඨිබ්. අට්ඨ. අකාලච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා) ආගතා, අථ කස්මා ඡළෙව චුත්තාති? සච්චං, තාසු පන පන්තරසසු සීමාසු උපචාරසීමා සඬ්ඝලාභවිභජනාදිට්ඨානමෙව හොති, ලාභසීමා තනුජපාදගහණට්ඨානමෙව හොතීති ඉමා ද්වෙ සීමායො සඬ්ඝකම්මකරණට්ඨානං න හොන්ති, නිගමසීමා නගරසීමා ජනපදසීමා රට්ඨසීමා රජ්ජසීමා දීපසීමා චක්කවාලසීමාති ඉමා පන සීමායො ගාමසීමාය සමානගතිකා ගාමසීමායමෙව අන්තොගධාති න විසුං චුත්තාති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ව උපචාරසීමාය ඛද්ධසිමං අවත්ථරිත්වා ගතභාවො කථං ඡානිතබ්බොති? “උපචාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙන, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) චුත්තත්තා පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානානං අන්තො ඛද්ධසීමාය විජ්ජමානාය තං අවත්ථරිත්වා උපචාරසීමා ගතා. තථා හි “ඉමිස්සා උපචාරසීමාය ‘සඬ්ඝස්ස දම්මී’ති දින්නං පන ඛණ්ඩසීමසීමන්තරිකාසු ධීතානම්පි පාපුණාති”ති (මහාව. අට්ඨ. 379) චුත්තං. තෙන ඤායති “උපචාරසීමාය අන්තො ධීතා ඛද්ධසීමා උපචාරසීමාපි නාම හොති”ති. හොතු, එවං සති අන්තොඋපචාරසීමායං ඛද්ධසීමාය සති තත්ථෙව කථිතදානකම්මවාචං වාචාපෙත්වා තත්ථෙව කථිතං අත්ථරිතබ්බං භවෙය්‍ය, අන්තොඋපචාරසීමායං ඛද්ධසීමාය අවිජ්ජමානාය කථං කරස්සන්තීති? අන්තොඋපචාරසීමායං ඛද්ධසීමාය අවිජ්ජමානාය බහිඋපචාරසීමායං විජ්ජමානඛද්ධසිමං වා උදකුක්ඛෙපලහනට්ඨානං වා ගන්ත්වා කම්මවාචං වාචාපෙත්වා පුන විහාරං ආගන්ත්වා වස්සුපනායිකබෙත්තභූතාය උපචාරසීමායං යත්වා කථිතං අත්ථරිතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං.

නනු ව හො එවං සන්තෙ අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අත්ථාරො හොති, එවං සන්තෙ “පරිනිට්ඨිතපුබ්බකරණමෙව වෙ දායකො සඬ්ඝස්ස දෙනි, සම්පට්ච්ඡිත්වා කම්මවාචාය දාතබ්බං. තෙන ව තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ අධිට්ඨන්ත්වා අත්ථරිත්වා සඬ්ඝො අනුමොදාපෙතබ්බො”ති චුත්තෙන වජිරබුද්ධිටිකාවචනෙන (වජිර. ටී. මහාවග්ග 308) විරුජ්ඣතීති? නනු අවොචුම්හ “කම්මවාචාහණනසීමා ඛද්ධසීමාභූතා, කථිතත්ථාරසීමා උපචාරසීමාභූතා”ති. තස්මා වජිරබුද්ධිටිකාවචනෙන න විරුජ්ඣතී. තත්ථ පුබ්බෙ යෙභූයොන ඛද්ධසීමවිහාරත්තා සමග්ගං සඬ්ඝං සන්තිපාතෙත්වා කම්මවාචං වාචාපෙත්වා උපචාරසීමඛද්ධසීමභූතෙ තස්මිංයෙව විහාරෙ අත්ථරණං සන්ධාය චුත්තං. ඛද්ධසීමවිහාරෙ අහොන්තෙපි අන්තොඋපචාරසීමායං ඛද්ධසීමාය විජ්ජමානාය තත්ථෙව සීමමණ්ඩලෙ කම්මවාචං වාචාපෙත්වා තත්ථෙව අත්ථරිතබ්බභාවො අමිහෙහිපි චුත්තොයෙව.

යදි පන න වෙව බද්ධසීමවිහාරො හොති, න ච අත්තොඋපචාරසීමායං බද්ධසීමා අත්ථි, එවරුපෙ විහාරෙ කම්මවාචං වාචාපෙත්තුං න ලහති, අඤ්ඤං බද්ධසීමං වා උදකුක්ඛෙපං වා ගන්ත්වා කම්මවාචං වාචාපෙත්වා අත්තනො විහාරං ආගන්ත්වා වස්සුපනායිකබ්බන්තභූතාය උපචාරසීමාය යත්වා කථිතං අත්ථරිතබ්බං. එවමෙව පරම්පරභූතා බහවො ආචරියවරා කරොන්තිති දට්ඨබ්බං.

අපරෙ පන ආචරියා “බද්ධසීමවිරහාය සුද්ධඋපචාරසීමාය සති තස්සංයෙව උපචාරසීමායං ඤත්තිකම්මවාචාපි වාචෙතබ්බා, කථිතං අත්ථරිතබ්බං, න අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අත්ථරණං කාතබ්බං”න්ති වදන්ති. අයං පන නෙසමධිප්පායො – “කථිනත්ථකසීමායන්ති උපචාරසීමං සන්ධාය චුත්ත”න්ති වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) කථිනත්ථාරට්ඨානභූතාය සීමාය උපචාරසීමාභාවො චුත්තො, තස්සංයෙව ටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 308) පුබ්බෙ නිද්දිට්ඨපායෙ “තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ අධිට්ඨහිත්වා අත්ථරිත්වා සඬංසො අනුමොදාපෙතබ්බො”ති කම්මවාචාභණනසීමායමෙව අත්ථරිතබ්බභාවො ච චුත්තො, තස්මා අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අත්ථරණං න කාතබ්බං, තස්සංයෙව උපචාරසීමායං කම්මවාචං සාවෙත්වා තස්මිංයෙව අත්ථාරො කාතබ්බො, උපචාරසීමතො බහි යිතං බද්ධසීමං ගන්ත්වා අත්ථරණකිච්චං නත්ථිති.

තත්ත්වං විචාරණා කාතබ්බා – ඉදං භාසන්තරෙසු “ඤත්ති”ති කථිතං කථිනදානකම්මං වතුසු සඬ්ඝකම්මෙසු ඤත්තිදුතියකම්මං හොති, ඤත්තිදුතියකම්මස්ස නවසු යානෙසු කථිනදානං, ගරුකලභුකෙසු ගරුකං, යදි “උපචාරසීමායං චත්තාරි සඬ්ඝකම්මානි කාතබ්බානී”ති පකරණෙසු ආගතං අභවිස්සා, එවං සන්තෙ තෙසං ආචරියානං වචනානුරූපතො උපචාරසීමායං කථිනදානඤත්තිකම්මවාචං වාචෙතබ්බං අභවිස්සා, න පන පකරණෙසු “උපචාරසීමායං චත්තාරි සඬ්ඝකම්මානි කාතබ්බානී”ති ආගතං, අථ බො “සඬ්ඝලාභවිභජනං, ආගන්තුකචත්තං කත්වා ආරාමප්පවිසනං, ගමිකස්ස හික්ඛුනො සෙනාසනආපුච්ඡනං, නිස්සයපඅප්පස්සම්භනං, පාරිවාසිකමානත්තවාරිකහික්ඛුනං අරුණුට්ඨාපනං, හික්ඛුනීනං ආරාමප්පවිසනආපුච්ඡනං ඉච්චෙවමාදීනි එව උපචාරසීමාය කත්තබ්බානී”ති ආගතං, තස්මා කථිනදානඤත්තිදුතියකම්මවාචා කෙවලායං උපචාරසීමායං න වාචෙතබ්බාති සිද්ධා. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “අවිජ්ජවාසසීමා නාම තියොජනාපි හොති, එවං සන්තෙ තියොජනෙ යිතා ලාභං ගණ්හිස්සන්ති, තියොජනෙ යත්වා ආගන්තුකචත්තං පුරෙත්වා ආරාමං පවිසිතබ්බං භවිස්සති, ගමිකො තියොජනං ගන්ත්වා සෙනාසනං ආපුච්ඡස්සති, නිස්සයපටිපන්නස්ස හික්ඛුනො තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො පටිප්පස්සම්භිස්සති, පාරිවාසිකෙන තියොජනං අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨපෙතබ්බං භවිස්සති, හික්ඛුනියා

තිශ්‍යොජනෙ යත්වා ආරාමජපවිසනං ආපුච්ඡිතබ්බං භවිස්සති, සබ්බමිපෙනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡේදවසෙනෙව කාතුං වට්ටති, තස්මා උපචාරසීමායමෙව භාජෙනබ්බං”න්ති එවමාදිඅට්ඨකථාපාදයෙනා (මහාව. අට්ඨ. 379) විඤ්ඤායතීති.

අට්ඨෙවං වදෙය්‍යං - “උපචාරසීමා ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය යානං න හොති”ති තුම්හෙහි චුත්තං, අථ ව පන කතපුබ්බං අත්ථි. තථා හි වීචරපටිග්ගාහකසම්මුතිවීචරනිදහකසම්මුතිවීචරභාජකසම්මුතීනං. “සුඤ්ඤානු මෙ...පෙ.... ධාරයාමීති ඉමාය කම්මවාචාය වා අපලොකනෙන වා අන්තොවිහාරෙ සබ්බසඤ්ඤාමජ්ඣෙයි ඛණ්ඩසීමායෙයි සම්මන්තිතුං වට්ටතියෙවා”ති උපචාරසීමායං ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය නිජ්ඣාදෙනබ්බහාවො අට්ඨකථායං (වි. සඬග. අට්ඨ. 194) ආගතො. භණ්ඩාගාරස්ස පන “ඉමං පන භණ්ඩාගාරං ඛණ්ඩසීමං ගන්ත්වා ඛණ්ඩසීමාය නිසින්තෙහි සම්මන්තිතුං න වට්ටති, විහාරමජ්ඣෙයෙව ‘සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ, සඬසො, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, සඬසො ඉත්ථන්තාමං විහාරං භණ්ඩාගාරං සම්මන්තෙය්‍යා’තිආදිනා නයෙන කම්මවාචාය වා අපලොකනෙන වා සම්මන්තිතබ්බං”න්ති අට්ඨකථායං (වි. සඬග. අට්ඨ. 197) උපචාරසීමායමෙව ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්තිතබ්බහාවො ආගතොති.

තෙ එවං වත්තබ්බා - සවෙපි අට්ඨකථායං ආගතං “අන්තොවිහාරෙ”ති පායො “විහාරමජ්ඣෙ”ති පායො ව උපචාරසීමං සන්ධාය චුත්තොති මඤ්ඤාමානා තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං අවචුත්ථං, තෙ පන පායා උපචාරසීමං සන්ධාය අට්ඨකථාවරියෙහි න චුත්තා, අථ ඛො අවිජ්ජවාසසීමාසඬබ්බාතං මහාසීමං සන්ධාය චුත්තා. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? ඛණ්ඩසීමාය වක්ඛමානත්තා. ඛණ්ඩසීමාය හි මහාසීමා එව පටියොගී හොති. උපචාරසීමාති අයමත්ථො කථං ජානිතබ්බොති වෙ? “ඉමං පන සමානසංවාසකසීමං සම්මන්තන්තෙහි පබ්බජ්ජපසම්පදාදිනං සඬසකම්මානං සුඛකරණත්ථං පයමං ඛණ්ඩසීමා සම්මන්තිතබ්බා...පෙ.... එවං බද්ධාසු පන සීමාසු ඛණ්ඩසීමාය ධීතා හික්ඛු මහාසීමාය කම්මං කරොන්තානං න කොපෙන්නි, මහාසීමාය වා ධීතා ඛණ්ඩසීමාය කම්මං කරොන්තානං. සීමන්තරිකාය පන ධීතා උභින්නම්පි න කොපෙන්නි”ති චුත්තඅට්ඨකථාපාදවසෙන (මහාව. අට්ඨ. 138) ජානිතබ්බොති. අථ වා තෙහි ආයස්මන්තෙහි ආහතභණ්ඩාගාරසම්මුතිපාදවසෙනෙයි අයමත්ථො විඤ්ඤායතී. කථං? වීචරපටිග්ගාහකාදිපුග්ගලසම්මුතියො පන අන්තොවිහාරෙ සබ්බසඤ්ඤාමජ්ඣෙයි ඛණ්ඩසීමායමිපි සම්මන්තිතුං වට්ටති, භණ්ඩාගාරසඬබ්බාතවිහාරසම්මුති පන විහාරමජ්ඣෙයෙවාති අට්ඨකථායං චුත්තං, තත්ථ විසෙසකාරණං පරියෙසිතබ්බං.

තත්ත්වං විසේසකාරණං පඤ්ඤායති - “අඤ්ඤිස්සා සීමාය වත්ථු අඤ්ඤිස්සා කම්මවාචා”ති වත්තබ්බදොසපරිහාරත්ථං වුත්තං. පුග්ගලසම්මුතියො හි පුග්ගලස්ස වත්ථුත්තා යදි මහාසීමභූතෙ අන්තොවිහාරෙ කත්තුකාමා හොන්ති, සබ්බසංසාරජිකාමං තං වත්ථුභූතං පුග්ගලං හත්ථපාසෙ කත්වා කරෙය්‍යුං. යදි ඛණ්ඩසීමාය කත්තුකාමා, තං වත්ථුභූතං පුග්ගලං ඛණ්ඩසීමං ආනෙත්වා තත්ථ සන්තිපතිතකම්මජ්ජත්තසංසිද්ධිස්ස හත්ථපාසෙ කත්වා කරෙය්‍යුං. උභයථාපි යථාචුත්තදොසො නත්ථි, භණ්ඩාගාරසම්මුති පන භණ්ඩාගාරස්ස විහාරත්තා ඛණ්ඩසීමං ආනෙතුං න සක්කා, තස්මා යදි තං සම්මුතිං ඛණ්ඩසීමායං යත්වා කරෙය්‍යුං, වත්ථු මහාසීමායං හොති, කම්මවාචා ඛණ්ඩසීමායන්ති යථාචුත්තදොසො හොති, තස්මිඤ්ච දොසෙ සති වත්ථුවිපන්තත්තා කම්මං විපජ්ජති, තස්මා මහාසීමභූතවිහාරමජ්ජකොයෙව සා සම්මුති කාතබ්බාති අට්ඨකථාවරියානං මති, න උපචාරසීමාය ඤාත්තිදුතියකම්මං කාතබ්බන්ති.

අථාපි එවං වදෙය්‍යුං “විහාරසද්දෙන අවිජ්ජවාසසීමභූතා මහාසීමාව වුත්තා, න උපචාරසීමා”ති ඉදං වචනං කථං පච්චෙතබ්බන්ති? ඉමිනායෙව අට්ඨකථාවචනෙන. යදි හි උපචාරසීමා වුත්තා භවෙය්‍ය, උපචාරසීමා නාම බද්ධසීමං අවත්ථරිත්වාපි පවත්තා ආවාසෙසු වා භික්ඛුසු වා වඩ්ඪන්තෙසු අනියමවසෙන වඩ්ඪති, තස්මා ඛණ්ඩසීමං අවත්ථරිත්වා පවත්තනතො විහාරෙන සහ ඛණ්ඩසීමා එකසීමායෙව හොති, එවං සති විහාරෙ යිතං භණ්ඩාගාරං ඛණ්ඩසීමාය යත්වා සම්මන්තිතුං සක්කා භවෙය්‍ය, න පන සක්කා “ඛණ්ඩසීමාය නිසින්තෙහි සම්මන්තිතුං න වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 343) පටිසිද්ධත්තා. තෙන ඤායති “ඉමස්මිං යානෙ විහාරසද්දෙන අවිජ්ජවාසසීමභූතා මහාසීමා වුත්තා, න උපචාරසීමා”ති. උපචාරසීමාය අනියමවසෙන වඩ්ඪනභාවො කථං ජානිතබ්බොති? “උපචාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙන, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නා හොති. අපිච භික්ඛුනං ධූවසන්නිපාතට්ඨානතො වා පරියන්තෙ යිතභොජනසාලතො වා නිබද්ධවසනකආවාසතො වා ථාමමජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස ද්විත්තං ලෙඬුපාතානං අන්තො උපචාරසීමා වෙදිතබ්බා, සා පන ආවාසෙසු වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති, පරිභායන්තෙසු පරිභායති. මහාපච්චරියං පන ‘භික්ඛුසුපි වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති’ති වුත්තං, තස්මා සචෙ විහාරෙ සන්තිපතිතභික්ඛුහි සද්ධිං එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පුරෙත්වා නිසිදන්ති, යොජනසතම්පි උපචාරසීමාව හොති, සබ්බෙසං ලාභො පාපුණාති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) වචනතොති.

යදි එවං උපචාරසීමාය කථිතත්ථතභාවො කස්මා වුත්තොති? කථිතත්ථරණං නාම න සංසිද්ධකම්මං, පුග්ගලකම්මමෙව හොති, තස්මා

වස්සුපනායිකබ්බෙත්තභූතාය උපචාරසීමාය කාතබ්බා හොති. ඤත්තිකම්මවාචා පන සඤ්ඤාමමභූතා, තස්මා උපචාරසීමාය කාතුං න වට්ඨති, සුවිසොධිතපරිසාය බද්ධාබද්ධසීමායමෙව වට්ඨතිති දට්ඨබ්බං. නනු ච හො “කථිනං අත්ථරිතුං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්ති? ගණනවසෙන තාව පච්ඡිමකොට්ඨායා පඤ්ච ජනා ලහන්ති, උද්ධං සතසහස්සමපි, පඤ්චන්තං හෙට්ඨා න ලහන්ති”ති අට්ඨකථායං වුත්තං, අථ කස්මා “කථිනත්ථරණං නාම න සඤ්ඤාමමං, පුග්ගලකම්මමෙව හොති”ති වුත්තන්ති? “න සඤ්ඤා කථිනං අත්ථරති, න ගණො කථිනං අත්ථරති, පුග්ගලො කථිනං අත්ථරති”ති පරිචාරෙ (පරි. 414) වුත්තන්තා ච අපලොකනකම්මාදීනං චතුත්තං සඤ්ඤාමමානං යානෙසු අපට්ඨයන්තා ච. අට්ඨකථායං පන කථිනත්ථාරස්ස උපචාරභූතං කථිනදානකම්මවාචාහණනකාලං සන්ධාය වුත්තං. තස්මිඤ්චි කාලෙ කථිනදායකා චත්තාරො, පටිග්ගාහකො එකොති පච්ඡිමකොට්ඨායා පඤ්ච හොන්ති, තතො හෙට්ඨා න ලහන්ති. ඤත්තිකම්මවාචාය සඤ්ඤාමමභාවො කථං ජානිතබ්බොති? “චතුත්තං සඤ්ඤාමමානං ඤත්තිදුතියකම්මස්ස නවසු යානෙසු කථිනදාන”න්ති ආගතන්තා, “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඤ්ඤා, ඉදං සඤ්ඤාස්ස කථිනදුස්සං උප්පන්න”න්තිආදීනා වුත්තන්තා වාති.

අපරෙ පන ආචරියා “භාසන්තරෙසු ඤත්තිති වුත්තා කථිනදානකම්මවාචා අත්ථාරකිරියාය පවිසති, අත්ථාරකිරියා ච උපචාරසීමායං කාතබ්බා, තස්මා කථිනදානකම්මවාචාපි උපචාරසීමායං කාතබ්බායෙවා”ති වදන්ති, තෙසං අයමධිප්පායො – මහාවග්ගපාළියං (මහාව. 306) “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කථිනං අත්ථරිතබ්බ”න්ති ආරභිත්වා “බ්බත්තෙන භික්ඛුනා පට්ඨලෙන සඤ්ඤා ඤාපෙතබ්බො...පෙ.... එවං බො, භික්ඛවෙ, අත්ථං හොති කථින”න්ති කථිනදානඤ්ඤාමමවාචාතො පට්ඨාය යාව අනුමොදනා පායො ආගතො, පරිචාරපාළියඤ්ච (පරි. 412) “කථිනත්ථාරො ජානිතබ්බො”ති උද්දෙසස්ස නිද්දෙසෙ “සවෙ සඤ්ඤාස්ස කථිනදුස්සං උප්පන්නං හොති, සඤ්ඤා කථං පටිපජ්ජිතබ්බං, අත්ථාරකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බං, අනුමොදකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති පුච්ඡං නිහරිත්වා “සඤ්ඤා ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන කථිනත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො දාතබ්බං...පෙ.... අනුමොදාමා”ති ඤත්තිතො පට්ඨාය යාව අනුමොදනා පායො ආගතො, තස්මා ඤත්තිතො පට්ඨාය යාව අනුමොදනා සබ්බො විධි කථිනත්ථාරකිරියායං පවිසති, තතො කථිනත්ථාරකිරියාය උපචාරසීමායං කත්තබ්බාය සති ඤත්තිසඤ්ඤාකථිනදානකම්මවාචාපි උපචාරසීමායං කත්තබ්බායෙවාති.

තත්ත්වං විචාරණා කාතබ්බා – අත්ථාරකිරියාය විසුං අනාගතාය සති “සබ්බො විධි අත්ථාරකිරියායං පවිසති”ති චත්තබ්බං භවෙය්‍යා, අථ ච පන මහාවග්ගපාළියඤ්ච පරිචාරපාළියඤ්ච අත්ථාරකිරියා විසුං ආගතායෙව, තස්මා ඤත්තිසඤ්ඤා කථිනදානකම්මවාචා අත්ථාරකිරියායං න පවිසති, කෙවලං

අත්ථාරකිරියාය උපචාරභූතත්තා පන තතො පටියාය අනුක්කමෙන චුත්තං. යථා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්තිතු”න්ති සීමාසම්මුතිං අනුජානිත්වා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, සම්මන්තිතබ්බා”ති සීමාසම්මුතිවිධිං දස්සෙන්තො “පයමං නිමිත්තා කිත්තෙනබ්බා...පෙ.... එවමෙනං ධාරයාමි”ති නිමිත්තකිත්තනෙන සහ සීමාසම්මුතිකම්මවාචා දෙසිතා, තත්ථ නිමිත්තකිත්තනං සීමාසම්මුතිකම්මං න හොති, කම්මවාචායෙව සීමාසම්මුතිකම්මං හොති, තථාපි සීමාසම්මුතිකම්මවාචාය උපචාරභාවතො සහ නිමිත්තකිත්තනෙන සීමාසම්මුතිකම්මවාචා දෙසිතා. යථා ච උපසම්පදාකම්මවිධිං දෙසෙන්තො “පයමං උපජ්ඣං ගාභාපෙනබ්බො...පෙ.... එවමෙනං ධාරයාමි”ති උපජ්ඣායගාභාපනාදිනා සහ උපසම්පදාකම්මං දෙසිතං, තත්ථ උපජ්ඣායගාභාපනාදි උපසම්පදාකම්මං න හොති, ඤත්තිචතුත්ථකම්මවාචායෙව උපසම්පදාකම්මං හොති, තථාපි උපසම්පදාකම්මස්ස සමීපෙ භූතත්තා උපජ්ඣායගාභාපනාදිනා සහ ඤත්තිචතුත්ථකම්මවාචා දෙසිතා, එවමෙන්ථ කථිනදානකම්මවාචා අත්ථාරකිරියා න හොති, තථාපි අත්ථාරකිරියාය උපචාරභූතත්තා කථිනදානඤ්ඤාදිනිසකම්මවාචාය සහ කථිනත්ථාරකිරියා දෙසිතා, තස්මා කථිනදානකම්මවාචා අත්ථාරකිරියායං න පවිසතීති දට්ඨබ්බං.

අථ වා ඤත්තිදුතියකම්මවාචා ච අත්ථාරො වාති ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා අතුලයකිරියා අතුලයකත්තාරො අතුලයකම්මා අතුලයකාලා ච හොන්ති, තෙන විඤ්ඤායති “භාසන්තරෙසු ඤත්තීති චුත්තා ඤත්තිදුතියකම්මවාචා අත්ථාරකිරියායං න පවිසතී”ති. තත්ථ කථං අතුලයකිරියා හොන්ති? කම්මවාචා දානකිරියා හොති, අත්ථාරො පන්තරසධම්මානං කාරණභූතා අත්ථාරකිරියා, එවං අතුලයකිරියා. කථං අතුලයකත්තාරොති? කම්මවාචාය කත්තා සඬ්ඝො හොති, අත්ථාරස්ස කත්තා පුග්ගලො, එවං අතුලයකත්තාරො හොන්ති. කථං අතුලයකම්මා හොන්ති? කම්මවාචාය කම්මං කථිනදුස්සං හොති, අත්ථාරස්ස කම්මං කථිනසඬ්ඛාතා සමුහපඤ්ඤත්ති, එවං අතුලයකම්මා හොන්ති. කථං අතුලයකාලා හොන්ති? කථිනදානකම්මවාචා පුබ්බකරණපච්චුද්ධාරඅධිට්ඨානානං පුබ්බෙ හොති, අත්ථාරො තෙසං පච්ඡා, එවං අතුලයකාලා හොන්තීති. අථ වා අත්ථාරො “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථාරාමි”තිආදිනා වච්චෙදසඬ්ඛාතෙන එකෙන ධම්මෙන සඬ්ඝහිතො, න ඤත්තිඅනුස්සාවනාදිනා අනෙකෙහි ධම්මෙහි සඬ්ඝහිතො. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 408) “අත්ථාරො එකෙන ධම්මෙන සඬ්ඝහිතො වච්චෙදෙනා”ති. ඉමිනාපි කාරණෙන ජානිතබ්බං “න ඤත්ති අත්ථාරෙ පටිට්ඨා”ති.

අඤ්ඤෙ පන ආවරියා එවං වදන්ති – “කථිනත්ථාරං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්තීති? ගණනවසෙන තාව පච්ඡිමකොටියා පඤ්ච ජනා ලහන්ති, උද්ධං

සතසහස්සමපි, පඤ්චන්තං හෙට්ඨා න ලහන්ති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) ආගතත්තා “හෙට්ඨමන්තතො පඤ්ච භික්ඛු කථිනත්ථාරං ලහන්ති, තතො අප්පකතරා න ලහන්ති”ති විඤ්ඤායති. “පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතීති පච්ඡිමකොට්ඨා වත්තාරො කථිනදුස්සස්ස දායකා, එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතී”ති කඬ්ඛාවිතරණීටිකායං (කඬ්ඛා. අහි. ටී. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ආගතත්තා තස්මිං වාකො “වට්ටතී”ති කිරියාය කත්තා “සො කථිනත්ථාරො”ති වුව්චති, තස්මා අත්ථාරොති ඉමිනා “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”ති වුත්තඅත්ථරණකිරියා න අධිප්පෙනා, චතුභි භික්ඛුහි අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො ඤත්තියා දානං අධිප්පෙනන්ති විඤ්ඤායති. “කථිනත්ථාරං කෙ ලහන්ති...පෙ.... උද්ධං සතසහස්සන්ති ඉදං අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සදානකම්මං සන්ධාය වුත්ත”න්ති විනයවිනිව්ඡයටිකායං වුත්තං. තස්මිමපි පාඨෙ ඤත්තියා දින්නංයෙව සන්ධාය “පඤ්ච ජනා අත්ථාරං ලහන්ති”ති ඉදං වචනං අට්ඨකථාවරියෙහි වුත්තං, “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”තිආදි පුග්ගලස්ස අත්ථරණං සන්ධාය න වුත්තන්ති ටිකාවරියස්ස අධිප්පායො. එවං කඬ්ඛාවිතරණීටිකා-විනයවිනිව්ඡයටිකාකාරකෙහි ආවරියෙහි “ඤත්තිදුතියකම්මං අත්ථාරො නාමා”ති විනිව්ඡිතත්තා උපචාරසීමායං කථිනදානඤත්තිකම්මවාචාකරණං යුත්තන්ති විඤ්ඤායතීති වදන්ති.

තත්ත්වං විචාරණා කාතබ්බා - “ඤත්තිදුතියකම්මංයෙව අත්ථාරො නාමා”ති ටිකාවරියා න වදෙය්‍යං. වදෙය්‍යං චෙ, අට්ඨකථාය විරුද්ධො සියා. කථං විරුද්ධොති චෙ? “ඡින්නවස්සා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා වා න ලහන්ති, අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති මහාපච්චරියං වුත්ත”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) ආගතත්තා “තෙ ඡින්නවස්සාදයො කථිනත්ථාරං න ලහන්ති”ති විඤ්ඤායති. යදි ඤත්තිදුතියකම්මං අත්ථාරො නාම සියා, එවං සති තෙ භික්ඛු ඤත්තිදුතියකම්මෙපි ගණපුරකභාවෙන අප්පච්චියා සියුං. අථ ච පන “පුරිමිකාය උපගතානං පන සබ්බෙ ගණපුරකා හොන්ති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) වුත්තත්තා තෙ ඤත්තිදුතියකම්මෙ පච්චියාව හොන්ති, තස්මා අට්ඨකථාවරියො පඤ්චානිසංසහෙතුභූතං “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”තිආදිකං වච්චෙදංයෙව “අත්ථාරො”ති වදති, න ඤත්තිදුතියකම්මං, තස්මා තෙ ඡින්නවස්සාදයො පඤ්චානිසංසහෙතුභූතං කථිනත්ථාරං න ලහන්ති, ඤත්තිදුතියකම්මෙ පන චතුරග්ගසඬ්ඝපුරකභාවං ලහන්තීති විඤ්ඤායති. පුනපි වුත්තං අට්ඨකථායං “සචෙ පුරිමිකාය උපගතා වත්තාරො වා හොන්ති තයො වා ද්වෙ වා එකො වා, ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්වා කථිනං අත්ථරිතබ්බ”න්ති. එවං අලබ්භමානකථිනත්ථාරෙයෙව ඡින්නවස්සාදයො ගණපුරකෙ කත්වා ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය කථිනදුස්සං දාපෙත්වා පුරිමිකාය උපගතෙහි කථිනස්ස

අත්ථරිතබ්බහාවතො “ඤ්ඤානිදුතියකම්මංයෙව අත්ථාරො නාමාති ටිකාවරියා න වදෙය්‍යු”න්ති අවච්ඡිමහාති.

නනු ව හො ඉමස්මිම්භි අට්ඨකථාවචනෙ “ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්වා කථිතං අත්ථරිතබ්බ”න්ති වචනෙන චතුර්ග්ගසඤ්ඤා කත්තබ්බං ඤ්ඤානිදුතියකම්මංයෙව “අත්ථාරො”ති චුත්තන්ති? න, පුබ්බාපරවිරොධතො. පුබ්බෙ හි ඡින්නවස්සාදීනං කථිතං අත්ථරිතං අලබ්භමානභාවො චුත්තො, ඉධ “ඤ්ඤානිදුතියකම්මං අත්ථාරො”ති චුත්තෙ තෙසම්භි ලබ්භමානභාවො චුත්තො භවෙය්‍ය, න අට්ඨකථාවරියා පුබ්බාපරවිරුද්ධං කථෙය්‍යුං, තස්මා “කත්වා”ති පදං “අත්ථරිතබ්බ”න්ති පදෙන සම්බන්ධකත්තෙන සමානකාලවිසෙසනං අකත්වා පුබ්බකාලවිසෙසනමෙව කත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, එවං සති පුබ්බවචනෙනාපරවචනං ගඨිගොදකෙන යමුනොදකං විය සංසන්දනී, පච්ඡාපි ව “කම්මවාචං සාවෙත්වා කථිතං අත්ථාරාපෙත්වා දානඤ්ච භුඤ්ජිත්වා ගමිස්සන්ති”ති විසුං කම්මවාචාසාවනං විසුං කථිතත්ථරණං පුබ්බාපරානුක්කමතො චුත්තං, තස්මා ඤ්ඤානිදුතියකම්මං අත්ථාරො නාම න හොති, කෙවලං අත්ථාරස්ස කාරණමෙව උපචාරමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. කිඤ්ච භියො – “න සඨසො කථිතං අත්ථරති, න ගණො කථිතං අත්ථරති, පුර්ගලො කථිතං අත්ථරති”ති පරිචාරවචනෙන (පරි. 414) අයමත්ථො ජානිතබ්බොති.

යදි එවං කඨිබ්බාචිතරණිටිකා-විනයවිනිවිජයටිකාසු ආගතපාඨානං අධිජ්ජායො කථං භාසිතබ්බො භවෙය්‍ය. නනු කඨිබ්බාචිතරණිටිකායං “වට්ඨති”ති ඉමිස්සා කිරියාය කත්තා “සො කථිතත්ථාරො”ති චුත්තො, විනයවිනිවිජයටිකායඤ්ච “කථිතදුස්සදානකම්ම”න්ති පදං “සන්ධායා”ති කිරියාය කම්මං, කථිතත්ථාරො...පෙ.... ඉදං “චුත්ත”න්ති කිරියාය කම්මං හොති. එවං ටිකාසු නීතත්ථතො ආගතපාඨෙසු සන්තෙසු “ඤ්ඤානිදුතියකම්මංයෙව අත්ථාරො නාමාති ටිකාවරියා න වදෙය්‍යු”න්ති න චත්තබ්බන්ති? යෙනාකාරෙන අට්ඨකථාවචනෙන ටිකාවචනඤ්ච පුබ්බාපරඅට්ඨකථාවචනඤ්ච අවිරුද්ධං භවෙය්‍ය, තෙනාකාරෙන ටිකාපාඨානං අධිජ්ජායො ගහෙතබ්බො. කථං? කඨිබ්බාචිතරණිඅට්ඨකථායං (කඨිබ්බා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “සො සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන පඤ්චන්තං ජනානං වට්ඨති”ති ආගතො, තස්මිං අට්ඨකථාවචනෙ වොදකෙන වොදෙතබ්බස්ස අත්ථිතාය තං පරිහරිතුං “පඤ්චන්තං ජනානං වට්ඨතීති පච්ඡිමකොටියා චත්තාරො කථිතදුස්සස්ස දායකා, එකො පටිග්ගාභකොති පඤ්චන්තං ජනානං වට්ඨති”ති පාඨො ටිකාවරියෙන චුත්තො, කථං වොදෙතබ්බං අත්ථිති? හො අට්ඨකථාවරිය “සො සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන පඤ්චන්තං ජනානං වට්ඨති”ති චුත්තො, එවං සති පඤ්චන්තං කථිතත්ථාරකානං එව සො කථිතත්ථාරො වට්ඨති, න

එකද්විතිවතුපුග්ගලානන්ති අත්ථො ආපජ්ජති, එවං සති “න සඬ්ඝො කථිනං අත්ථරති, න ගණො කථිනං අත්ථරති, පුග්ගලො කථිනං අත්ථරති”ති ආගතපාළියා විරුජ්ඣනතො ආගමවිරොධො ආපජ්ජති, තං වොදනං පරිහරන්තො “පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතීති පච්ඡිමකොටියා චත්තාරො කථිනදුස්සස්ස දායකා, එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතී”ති පායො ටීකාවරියෙන වුත්තො. තත්ථායමධිජ්ජායො – හො වොදකාවරිය අට්ඨකථාවරියෙන කථිනත්ථාරකාලෙ පඤ්චන්තං අත්ථාරකානං භික්ඛුනං වසෙන “සො සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතී”ති පායො න වුත්තො, අථ ඛො සඬ්ඝෙන අත්ථාරකස්ස කථිනදුස්සදානකාලෙ පච්ඡිමකොටියා චත්තාරො කථිනදුස්සස්ස දායකා, එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චන්තං දායකපටිග්ගාහකපුග්ගලානං අත්ථිතාය සො පච්ඡා කත්තබ්බො අත්ථාරො වට්ටති, කාරණසම්පත්තියා ඵලසම්පත්ති හොති, තස්මා තස්මිං අට්ඨකථාවචනෙ ආගමවිරොධො නාපජ්ජති.

විනයවිනිච්ඡයටීකායමිපි “කථිනත්ථාරං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්ති? ගණනවසෙන තාව පච්ඡිමකොටියා පඤ්ච ජනා ලහන්ති, උද්ධං සතසහස්සමිපි, පඤ්චන්තං හෙට්ඨා න ලහන්ති”ති අට්ඨකථාවචනෙ පරෙහි පුච්ඡිතබ්බස්ස අත්ථිතාය තං පුච්ඡං විස්සජ්ජෙතුං “ඉදං අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සදානකම්මං සන්ධාය වුත්ත”න්ති පායො ටීකාවරියෙන වුත්තො. කථං පුච්ඡිතබ්බන්ති චෙ? හො අට්ඨකථාවරිය “හෙට්ඨිමකොටියා පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතී”ති ඉදං වචනං කිං පඤ්චානිසංසස්ස කාරණභූතං “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”තිආදිඅත්ථාරකිරියං සන්ධාය වුත්තං, උදාහු අත්ථාරස්ස කාරණභූතං කථිනදුස්සදානකම්මන්ති. කථං විස්සජ්ජනාති? හො භද්දමුඛ “හෙට්ඨිමකොටියා පඤ්චන්තං ජනානං වට්ටතී”ති ඉදං පඤ්චානිසංසස්ස කාරණභූතං “ඉමාය සඬ්ඝාටියා කථිනං අත්ථරාමී”තිආදිකං අත්ථාරකිරියං සන්ධාය අට්ඨකථාවරියෙන න වුත්තං, අථ ඛො අත්ථාරස්ස කාරණභූතං කථිනදානකම්මං සන්ධාය වුත්තන්ති. තත්ත්වායමධිජ්ජායො – සඬ්ඝෙන අත්ථාරකස්ස දින්නදුස්සෙන එව කථිනත්ථාරො සම්භවති, න ධීතිකාය ලද්ධවීචරෙන වා පුග්ගලිකවීචරෙන වා සම්භවති, තඤ්ච කථිනදුස්සදානකම්මං චත්තාරො කථිනදුස්සදායකා, එකො පටිග්ගාහකොති පඤ්චස්ස භික්ඛුස්ස විජ්ජමානෙසුයෙව සම්පජ්ජති, න තතො උභෙසුති පච්ඡිමකොටියා පඤ්චන්තං වට්ටති, කාරණසිද්ධියා ඵලසිද්ධි හොති, තෙනෙව ච කාරණෙන “කථිනදුස්සදානකම්මං වුත්ත”න්ති මුඛ්‍යවසෙන අවත්වා “සන්ධාය වුත්ත”න්ති උපවාරවසෙනාහ. එවං වුත්තෙයෙව අට්ඨකථාවචනස්ස පුබ්බාපරවිරොධො නත්ථි, අට්ඨකථාවචනෙන ච ටීකාවචනං විරුද්ධං න හොතීති දට්ඨබ්බං, “අපලොකනාදිසඬ්ඝකම්මකරණත්ථං බද්ධසීමා භගවතා අනුඤ්ඤාතා”ති ඉමිනා විනයලක්ඛණෙන ච සමෙති.

“ඉමාය සඬ්ඝාරියා කථිනං අත්ථරාමී”ති ආදිකා පන අත්ථාරකිරියා අපලොකනාදීසු චතුසු සඬ්ඝකම්මෙසු අප්පට්ඨියා, අධිට්ඨානාදයො විය පඤ්චානිසංසලාභකාරණභූතා පුග්ගලකිරියාව හොතීති වස්සුපනායිකබ්බන්තභූතාය අත්තොඋපචාරසීමාය කාතබ්බා, තස්මා අත්තොඋපචාරසීමායං බද්ධසීමාය අවිජ්ජමානාය බහිඋපචාරසීමායං බද්ධසීමං වා උදකුක්ඛෙපසත්තබ්හන්තරලභමානට්ඨානං වා ගන්ත්වා ඤත්තිදුතියකම්මෙන කථිනදුස්සං දාපෙත්වා පුන විහාරං ආගන්ත්වා අත්තොඋපචාරසීමායමෙව කථිනත්ථරණං පුබ්බාවරියෙහි කතං, තං සුකතමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. එවං අග්ගහෙත්වා සුද්ධඋපචාරසීමායමෙව ඤත්තිදුතියකම්මං කාතබ්බන්ති ගය්හමානෙ සති තෙසං ආයස්මන්තානං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා සිස්සානුසිස්සා ධුවවාසත්ථාය විහාරදානාදිඅපලොකනකම්මං වා උපොසථපචාරණාදිඤත්තිකම්මං වා සීමාසම්මන්තනාදිඤත්තිදුතියකම්මං වා උපසම්පදාදිඤත්තිචතුත්ථකම්මං වා උපචාරසීමායමෙව කරෙය්‍යං, එවං කරොන්තා භගවතො සාසනෙ මහන්තං ජටං මහන්තං ගුම්ඛං මහන්තං විසමං කරෙය්‍යං, තස්මා තමකරණත්ථං යුත්තිතො ව ආගමතො ව අනෙකානි කාරණානි ආහරිත්වා කථයිමිහාති.

සාසනෙ ගාරවං කත්වා, සද්ධම්මස්සානුලොමතො;
මයා කතං විනිච්ඡයං, සම්මා චින්තෙන්තු සාධවො.

පුනස්පුනං විචින්තෙන්වා, යුත්තං වෙ හොති ගණ්හන්තු;
නො වෙ යුත්තං මා ගණ්හන්තු, සම්මාසම්බුද්ධසාවකාති.

ඉතො පරානිපි කාරණසාධකානි ආහරන්ති ආචරියා, තෙසං පටිච්චනෙන අතිවිත්ථාරො භවිස්සති, උපචාරසීමාය චතුත්තං සඬ්ඝකම්මානං කතට්ඨානභාවො පුබ්බෙ චුත්තොව, තස්මා තං චචනං මනසි කත්වා සංසයං අකත්වා ධාරෙතබ්බොති.

“ඉමාය සඬ්ඝාරියා කථිනං අත්ථරාමී”ති වාචා භින්දිතබ්බාති කිං එත්තකෙන වච්චෙදෙන කථිනං අත්ථනං හොති, උදාහු අඤ්ඤො කොචි කායවිකාරො කාතබ්බො? න කාතබ්බො. එත්තකෙනෙව හි වච්චෙදෙන අත්ථනං හොති, කථිනං. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 408) “අත්ථාරො එකෙන ධම්මෙන සඬ්ගහිතො වච්චෙදෙනා”ති.

එවං කථිනත්ථාරං දස්සෙත්වා අනුමොදාපනඅනුමොදනෙ දස්සෙන්තො “තෙන කථිනත්ථාරකෙනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ යෙන භික්ඛූනා “ඉමාය සඬ්ඝාරියා කථිනං අත්ථරාමී”ති ආදිනා වච්චෙදෙන කථිනං අත්ථනං, තෙන “කථිනස්ස අත්ථාරා පන්තරස ධම්මා ජායන්තී”ති පරිවාරෙ (පරි. 403) ආගතත්තා කථිනත්ථාරෙත සහෙව පඤ්ච ආනිසංසා ආගතා, අථ කස්මා සඬ්ඝං

අනුමොදාපෙතීති? කිඤ්ඤාපි අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො පඤ්ච ආනිසංසා ආගතා, සඤ්ඤා පන අනාගතා, තස්මා සඤ්ඤා ව ආගමනත්ථං සඤ්ඤා අනුමොදාපෙති, සඤ්ඤා ව අනුමොදනං කරොති, එවං කතෙ උභින්නමපි ආනිසංසා ආගතා භොන්ති. චුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ (පරි. 403) “ද්විත්තං පුග්ගලානං අත්ථං භොති කථිතං අත්ථාරකස්ස ව අනුමොදකස්ස වා”ති. එත්ථ ව කථිතත්ථාරකභික්ඛුනො වුඤ්ඤාතරො භික්ඛු තස්මිං සඤ්ඤා අත්ථි, ඉධ චුත්තනායෙන අත්ථාරකෙන “භන්තෙ”ති වත්තබ්බං, අනුමොදකෙන “ආවුසො”ති. යදි පන කථිතත්ථාරකො භික්ඛු සබ්බෙසං වුඤ්ඤාතරො භොති, තෙන “ආවුසො”ති වත්තබ්බං, ඉතරෙහි “භන්තෙ”ති, එවං සෙසනායද්වයෙපි. එවං සබ්බෙසං අත්ථං භොති කථිතන්ති. ඉමෙසු පන සඤ්ඤාපුග්ගලෙසු යෙ තස්මිං විහාරෙ පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පට්ඨපචාරණාය පචාරිතා, තෙයෙව අනුමොදිතං ලභන්ති, ඡින්නවස්සා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා වා අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සා වා න ලභන්ති, අනනුමොදන්තාපි ආනිසංසං න ලභන්ති.

එවං කථිතත්ථාරං දස්සෙත්වා ඉදානි විවරවිභාගං දස්සෙතුං “එවං අත්ථනෙ පන කථිතෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ සචෙ කථිතවිවරෙන සද්ධිං ආහනං ආනිසංසන්ති ඉමිනා එකං අත්ථනවිවරමෙව කථිතවිවරං නාම, තතො අඤ්ඤා තෙන සද්ධිං ආහනං සබ්බං විවරං කථිතානිසංසවිවරං නාමාති දස්සෙති. වක්ඛති හි “අවසෙසකථිතානිසංසෙ බලවත්ථානී”ති ආදි. තෙන ඤායති “වත්ථමෙව ඉධ ආනිසංසො නාම, න අග්ගො, කථිතසාටකෙන සද්ධිං ආහනානං අඤ්ඤාසාටකානං බහුලවසෙන අත්ථරිතබ්බං, න කථිතසාටකස්ස මහග්ගවසෙනා”ති. භික්ඛුසඤ්ඤා අනිස්සරො, අත්ථනකථිතො භික්ඛුයෙව ඉස්සරො. කස්මා? දායකෙහි විචාරිතත්තා. භික්ඛුසඤ්ඤා ඉස්සරො, කස්මා? දායකෙහි අවිචාරිතත්තා, මූලකථිතස්ස ව සඤ්ඤා දින්නත්තා. අවසෙසකථිතානිසංසෙති තස්ස දින්නවත්ථෙහි අවසෙසකථිතානිසංසවත්ථෙ. බලවත්ථානීති අත්ථරිතබ්බකථිතසාටකංයෙව අහනං වා අහනකප්පං වා දාතුං වට්ටති, ආනිසංසවිවරං පන යථාසත්ති යථාබලං පුරාණං වා අහිනවං වා දුබ්බලං වා බලවං වා දාතුං වට්ටති, තස්මා තෙසු දුබ්බලවත්ථෙ යිතිකාය දින්නෙ ලද්ධභික්ඛුස්ස උපකාරකං න භොති, තස්මා උපකාරණයොග්ගාති බලවත්ථානි දාතබ්බානීති අධිප්පායො. වස්සාවාසිකයීතිකාය දාතබ්බානීති යත්තකා භික්ඛු වස්සාවාසිකවිවරං ලභිංසු, තෙ යපෙත්වා තෙසං හෙට්ඨතො පට්ඨාය යථාක්කමං දාතබ්බානි. ථෙරාසනතො පට්ඨායාති යත්තකා භික්ඛු තිස්සං කථිතත්ථනසීමායං සන්ති, තෙසු ජෙට්ඨකභික්ඛුනො පට්ඨාය දාතබ්බානි. ආසනග්ගහණං පන යථාවුඤ්ඤා නිසින්නෙ සන්ධාය කතං. එතෙන වස්සාවාසිකකථිතානිසංසානං සමානගතිකතං දීපෙති. ගරුහණ්ඩං න භාජෙතබ්බන්ති කථිතසාටකෙන සද්ධිං ආහනෙසු මඤ්චපීඨාදිකං ගරුහණ්ඩං

න භාෂෙතබ්බං, සඬ්ඝිකවසෙතෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. තත්ථ
ගරුහණ්ඩවිනිච්ඡයො අනන්තරකථායං ආවි භවිස්සති.

ඉමස්මිං පන යානෙ වත්තබ්බං අත්ථි. කථං? ඉදානි භික්ඛූ කථිනානිසංසව්වරං කුසපාතං කත්වා විභජන්ති, තං යුත්තං විය න දිස්සතිති. කස්මාති චෙ? “අවසෙසකථිනානිසංසෙ බලවචත්ථානි වස්සාවාසිකයීතිකාය දාතබ්බානි, යීතිකාය අභාවෙ ථෙරාසනතො පටියාය දාතබ්බානි”ති වචනතොති. එවං සන්තෙ කත්ථ කුසපාතො කාතබ්බොති? භණ්ඩාගාරෙ යපිතව්වරෙති. කථං විඤ්ඤායතිති චෙ? “උස්සන්තං හොතීති බහු රාසිකතං හොති, භණ්ඩාගාරං න ගණ්හාති. සම්මුඛිභූතෙනාති අන්තොඋපචාරසීමායං යීතෙන. භාජෙතුන්ති කාලං සොසාපෙත්වා පටිපාටියා භාජෙතුං...පෙ.... එවං යපිතෙසු ව්වරපටිව්වසෙසු කුසො පාතෙතබ්බො”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 343) චුත්තත්තා, තස්මා ඉමිස්සං අට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව භාජෙතබ්බන්ති අම්හාකං බන්ති.

එකවිටෙ පන භික්ඛු එකෙකස්ස එකෙකස්මිං වීචරෙ අප්පභොන්තෙ වීචරං පරිවත්තෙන්වා අකප්පියවත්ථුං ගහෙන්වා භාජෙන්ති, තං අතිඔළාරිකමෙව. අඤ්ඤෙපි එකච්චානං වීචරානං මහග්ග්හතාය එකච්චානං අප්පග්ග්හතාය සමග්ගං කාතුං න සක්කාති තථෙව කරොන්ති, තම්පි ඔළාරිකමෙව. තත්ථ භි අකප්පියවත්ථුනා පරිවත්තනෙපි තස්ස විචාරණෙපි භාගග්ගහණෙපි ආපත්තියෙව හොති. එකෙ “කථිනං නාම දුබ්බිචාරණීය”න්ති වත්වා අත්ථරණං න කරොන්ති, පුග්ගලිකවසෙනෙව යථාප්ඤ්ඤාසයං විචාරෙන්නි, තං පන යදි දායකෙහි පුග්ගලස්සෙව දින්නං, පුග්ගලෙන ව සඤ්ඤාසයං අපරිච්චිතං, එවං සති අත්තනො සන්තකත්තා යුත්තං විය දිස්සති. යදි පන සඤ්ඤාසයං වා ගණස්ස වා දින්නං, පුග්ගලස්ස දින්නෙපි සඤ්ඤාසයං වා ගණස්ස වා පරිච්චිතං, එවං සන්තෙ සඤ්ඤාසයං සන්තකත්තා අයුත්තං භවෙය්‍ය. අපරෙ පන කථිනවසෙන පටිග්ගහිතෙ විචාරෙතුං දුක්කරන්ති මඤ්ඤමානා “න මයං කථිනවසෙන පටිග්ගණ්හාම, වස්සාවාසිකභාවෙනෙව පටිග්ගණ්හාමා”ති වත්වා යථාරූපි විචාරෙන්නි, තම්පි අයුත්තං. වස්සාවාසිකම්පි භි සඤ්ඤාසයං දින්නං සඤ්ඤාසයං හොතියෙව, පුග්ගලස්ස දින්නං පුග්ගලිකං. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “සථෙ පන තෙසං සෙනාසනෙ පංසුකුලිකො වසති, ආගතඤ්ච තං දිස්වා ‘තුම්භාකං වස්සාවාසිකං දෙමා’ති වදන්ති, තෙන සඤ්ඤාසයං ආවික්ඛිතබ්බං. සථෙ තාති කුලාති සඤ්ඤාසයං දාතුං න ඉච්ඡන්ති, ‘තුම්භාකං යෙව දෙමා’ති වදන්ති, සභාගො භික්ඛු ‘වත්තං කත්වා ගණ්හානී’ති වත්තබ්බො, පංසුකුලිකස්ස පනෙතං න වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318; වි. සඤ්ඤා. අට්ඨ. 219) වුත්තත්තා.

වස්සාවාසිකං දුට්ඨං සද්ධාදෙය්‍යතනුප්පාදවසෙන. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318) “ඉති සද්ධාදෙය්‍යා දායකමනුස්සා පුච්ඡිතබ්බා, තනුප්පාදෙ පන කප්පියකාරකා පුච්ඡිතබ්බා”ති. සද්ධාදෙය්‍යවස්සාවාසිකමපි සවිහාරාවිහාරවසෙන දුට්ඨං. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318) “මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ න එවං කාතබ්බං. මනුස්සා හි අත්තනො ආවාසපටිපත්තිගතත්ථාය පච්චයං දෙන්ති, තස්මා අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි තත්ථ පටිසිතබ්බ”න්ති, “යෙසං පන සෙනාසනං නත්ථි, කෙවලං පච්චයමෙව දෙන්ති, තෙසං පච්චයං අවස්සාවාසිකෙ සෙනාසනෙ ගාහෙනුං වට්ටති”ති ව. තනුප්පාදවස්සාවාසිකං නාම කප්පියකාරකානං හත්ථෙ කප්පියවත්ථුපඅභුඤ්ජනත්ථාය දින්නවත්ථුතො නිබ්බත්තං. චුත්තමපි චෙනං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 318) “කප්පියකාරකානඤ්ඤි හත්ථෙ ‘කප්පියහණ්ඩං පරිභුඤ්ජා’ති දින්නවත්ථුතො යං යං කප්පියං, තං සබ්බං පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාත”න්ති. එවං වස්සාවාසිකචීවරමපි පුබ්බෙ යෙභුය්‍යෙන සඬ්ඝස්සෙව දෙන්ති, තස්මා “කථිනචීවරං දෙමා”ති චුත්තෙ කථිනචීවරභාවෙන පටිග්ගහෙතබ්බං, “වස්සාවාසිකං දෙමා”ති චුත්තෙ වස්සාවාසිකචීවරභාවෙනෙව පටිග්ගහෙතබ්බං. කස්මා? “යථා දායකා වදන්ති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 325) වචනතො.

කිඤ්චි අවත්වා හත්ථෙ වා පාදමූලෙ වා යථෙත්වා ගතෙ කිං කාතබ්බන්ති? තත්ථ සථෙ “ඉදං වත්ථු චෙතියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා පරපුග්ගලස්ස වා අත්ථාය පරිණත”න්ති ජානෙය්‍ය, තෙසං අත්ථාය පටිග්ගහෙතබ්බං. අථ “මමත්ථාය පරිණත”න්ති ජානෙය්‍ය, අත්තනො අත්ථාය පටිග්ගහෙතබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ (පරි. 329) “නව අධම්මිකදානානි”තිආදි. අථ න කිඤ්චි ජානෙය්‍ය, අත්තනො හත්ථෙ වා පාදමූලෙ වා කිඤ්චි අවත්වා යපිතං තස්සෙව පුග්ගලිකං භොති. න හි චෙතියාදීනං අත්ථාය පරිණතං කිඤ්චි අවත්වා භික්ඛුස්ස හත්ථෙ වා පාදමූලෙ වා යථෙතිති. චුත්තඤ්ඤෙනං සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 379) “පුග්ගලස්ස දෙතීති ‘ඉමං චීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති එවං පරමමුඛා වා පාදමූලෙ යථෙත්වා ‘ඉමං, හන්තෙ, තුම්භාකං දම්මී’ති එවං සම්මුඛා වා දෙතී”තිආදි.

“ඉමිස්සං අට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව භාජෙතබ්බ”න්ති චුත්තං, කථං භාජෙතබ්බන්ති? “අවසෙසකථිනානිසංසෙ බලවචත්ථානි වස්සාවාසිකයීතිකාය දාතබ්බානි”ති චුත්තත්තා යෙ භික්ඛු ඉමස්මිං වස්සෙ වස්සාවාසිකං න ලහිංසු, තෙසං හෙට්ඨතො පට්ඨාය එකෙකං චීවරං වා සාටකං වා දාතබ්බං. අථ චීවරානං වා සාටකානං වා අවසිට්ඨෙසු සන්තෙසු පුන ථෙරාසනතො පට්ඨාය දුතියභාගො දාතබ්බො. තතො චීවරෙසු වා සාටකෙසු වා බීණෙසු යෙ ලහන්ති, තෙසු පච්ඡිමස්ස වස්සාදීනි සල්ලක්ඛෙතබ්බානි. න කෙවලං තස්මිං කථිනත්ථතදිවසෙ දින්නදුස්සානි එව කථිනානිසංසානි නාම භොන්ති, අථ බො

යාව කථිනස්ස උබ්භාරා සඬ්ඝං උද්දිස්ස දින්නවිවරානිපි සඬ්ඝිකෙන තනුප්පාදෙන ආරාමිකෙහි ආහතවිවරානිපි කථිනානිසංසානියෙව හොන්ති. තස්මා තාදිසෙසු විවරෙසු උප්පජ්ජමානෙසු යථාචුත්තසල්ලක්ඛිතවස්සස්ස භික්ඛුනො හෙට්ඨතො පටියාය පුනප්පුනං ගාහෙතබ්බං. “ධීතිකාය අභාවෙ ථෙරාසනතො පටියාය දාතබ්බානී”ති (මහාව. අට්ඨ. 306) වචනතො තස්මිං වස්සෙ වස්සාවාසිකවිවරානං අනුප්පජ්ජනතො වා උප්පජ්ජමානෙසුපි ධීතිකාය අගාභාපනතො වා වස්සාවාසිකධීතිකාය අභාවෙ සති ලද්ධබ්බකථිනානිසංසෙ තස්සං උපවාරසීමායං සබ්බෙ භික්ඛු පටිපාටියා නිසීදාපෙත්වා ථෙරාසනතො පටියාය ධීතිකං කත්වා එකෙකස්ස භික්ඛුනො එකෙකං විවරං වා සාටකං වා දාතබ්බං. සඬ්ඝනවකස්ස දානකාලෙපි මහාථෙරා ආගච්ඡන්ති, “හන්තෙ, විසතිවස්සානං දියති, තුමහාකං ධීතිකා අතික්කන්තා”ති න වත්තබ්බා, ධීතිකං යපෙත්වා තෙසං දත්වා පච්ඡා ධීතිකාය දාතබ්බං. දුතියභාගෙ පන ථෙරාසනං ආරුළුහෙ පච්ඡා ආගතානං පයමභාගො න පාපුණාති, දුතියභාගතො වස්සග්ගෙන දාතබ්බො. අයං ධීතිකාවිචාරො චතුපච්චයභාජනකථාතො (වි. සඬ්ග. අට්ඨ. 202) ගහෙතබ්බොති.

නනු ච හො එකවිචානි කථිනානිසංසවිවරානි මහග්ගානි, එකවිචානි අප්පග්ගානි හොන්ති, කථං එකෙකස්ස එකෙකස්මිං දින්නෙ අග්ගසමත්තං හවෙය්‍යාති? චුච්චතෙ – හණ්ඩාගාරවිවරභාජනෙ අග්ගසමත්තං ඉච්ඡිතබ්බං. තථා හි චුත්තං විවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 343) “තෙන බො පන සමයෙන සඬ්ඝස්ස හණ්ඩාගාරෙ විවරං උස්සන්තං හොති. හගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සම්මුඛිභූතෙන සඬ්ඝෙන භාජෙතුං...පෙ.... අථ බො විවරභාජකානං භික්ඛුනං එතදහොසි ‘කථං නු බො විවරං භාජෙතබ්බ’න්ති. හගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පයමං උච්චිනිත්වා තුලයිත්වා වණ්ණාවණ්ණං කත්වා භික්ඛු ගණෙත්වා වග්ගං බන්ධිත්වා විවරපටිච්ඡං යපෙතු”න්ති. අට්ඨකථායඤ්ච (මහාව. අට්ඨ. 343) “උච්චිනිත්වාති ‘ඉදං ථූලං, ඉදං සණ්භං, ඉදං ඝනං, ඉදං තනුකං, ඉදං පරිභුත්තං, ඉදං අපරිභුත්තං, ඉදං දීඝතො එත්තකං, පුථුලතො එත්තක’න්ති එවං වත්ථානි විචිනිත්වා. තුලයිත්වාති ‘ඉදං එත්තකං අග්ගති, ඉදං එත්තක’න්ති එවං අග්ගපරිච්ඡෙදං කත්වා. වණ්ණාවණ්ණං කත්වාති සථෙ සබ්බෙසං එකෙකමෙව දසදසඅග්ගනකං පාපුණාති, ඉච්චෙනං කුසලං. තො වෙ පාපුණාති, යං නව වා අට්ඨ වා අග්ගති, තං අඤ්ඤෙන එකඅග්ගනකෙන ච ද්විඅග්ගනකෙන ච සද්ධිං බන්ධිත්වා එතෙන උපායෙන සමෙ පටිච්ඡෙස යපෙත්වාති අත්ථො. භික්ඛු ගණෙත්වා වග්ගං බන්ධිත්වාති සථෙ එකෙකස්ස දීයමානෙ දිවසො න පහොති, දස දස භික්ඛු ගණෙත්වා දස දස විවරපටිච්ඡෙස එකවග්ගං බන්ධිත්වා එකං හණ්ඩිකං කත්වා එවං විවරපටිච්ඡං යපෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො. එවං යපිතෙසු විවරපටිච්ඡෙසු කුසො පාතෙතබ්බො”ති

වුත්තං. තෙන ඤායති “භණ්ඩාගාරවිවරභාජනෙ අග්ගසමත්තං ඉච්ඡිතබ්බං, කුසපාතො ව කාතබ්බො”ති.

ඉමස්මිං පන කට්ඨානිසංසවිවරභාජනෙ අග්ගසමත්තං න ඉච්ඡිතබ්බං, කුසපාතො ව න කාතබ්බො. තථා හි වුත්තං කට්ඨානිකත්තං කට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) “එවං අත්ථනෙ පන කට්ඨනෙ සචෙ කට්ඨනවිවරෙන සද්ධිං ආහතං ආනිසංසං දායකා ‘යෙන අම්භාකං කට්ඨං ගහිතං, තස්සෙව දෙමා’ති දෙන්ති, භික්ඛුසඬ්ඨෙසො අනිස්සරො. අථ අවිචාරෙත්වා ව දත්වා ගච්ඡන්ති, භික්ඛුසඬ්ඨෙසො ඉස්සරො, තස්මා සචෙ කට්ඨනත්ථාරකස්ස සෙසවිවරානිපි දුබ්බලානි හොන්ති, සඬ්ඨෙසන අපලොකෙත්වා තෙසමිපි අත්ථාය වත්ථානි දාතබ්බානි, කම්මවා වා පන එකායෙව වට්ටති. අවසෙසකට්ඨානිසංසෙ බලවත්ථානි වස්සාවාසිකධීතිකාය දාතබ්බානි. ධීතිකාය අභාවෙ ථෙරාසනතො පට්ඨාය දාතබ්බානි”ඉච්චෙව වුත්තං, න වුත්තං “අග්ගපරිච්ඡෙදං කත්වා”ති වා “කුසපාතො කාතබ්බො”ති වා. තෙන ඤායති “කට්ඨානිසංසවිවරානි වස්සාවාසිකධීතිකාය වා වුඬ්ඨතරතො වා පට්ඨායෙව දාතබ්බානි, නෙව අග්ගසමත්තං කාතබ්බං, න කුසො පාතෙතබ්බො”ති.

ඉදානි පන වස්සාවාසිකභාවෙන අදින්නත්තා වස්සාවාසිකධීතිකාය අකතත්තා ව කට්ඨනත්ථාරකවිවරතො ව කට්ඨනත්ථාරකස්ස අවසෙසවිවරත්ථාය දින්නවත්ථතො ව අවසෙසකට්ඨානිසංසෙ බලවත්ථානි වුඬ්ඨතරතො පට්ඨාය එකස්ස භික්ඛුස්ස එකං වත්ථං දාතබ්බං, තෙසු පන වරං වරං වුඬ්ඨස්ස දාතබ්බං. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “පච්ඡිමවස්සුපනායිකදිවසෙ පන සචෙ කාලං සොසෙත්වා සන්නිපතිතෙ සඬ්ඨෙසෙ කොචි දසහත්ථං වත්ථං ආහරිත්වා වස්සාවාසිකං දෙති, ආගන්තුකො සචෙ භික්ඛුසඬ්ඨස්සත්ථෙරො හොති, තස්ස දාතබ්බං. නවකො චෙ හොති, සම්මතෙන භික්ඛුනා සඬ්ඨස්සත්ථෙරො වත්තබ්බො ‘සචෙ, හන්තෙ, ඉච්ඡථ, පයමභාගං මුඤ්චිත්වා ඉදං වත්ථං ගණ්හථා’ති. අමුඤ්චන්තස්ස න දාතබ්බං. සචෙ පන පුබ්බෙ ගාහිතං මුඤ්චිත්වා ගණ්හාති, දාතබ්බං. එතෙනෙව උපායෙන දුතියත්ථෙරතො පට්ඨාය පරිවත්තෙත්වා පත්තට්ඨානෙ ආගන්තුකස්ස දාතබ්බං. සචෙ පයමවස්සුපගතා ද්වෙ තීණි වත්තාරි පඤ්ච වා වත්ථානි අලත්ථුං, ලද්ධං ලද්ධං එතෙනෙව උපායෙන විස්සජ්ජාපෙත්වා යා ව ආගන්තුකස්ස සමකං හොති, තා ව දාතබ්බං. තෙන පන සමකෙ ලද්ධෙ අවසිට්ඨො අනුභාගො ථෙරාසනෙ දාතබ්බො”ති සෙනාසනකත්තං කට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 318) වචනතො තංසංවණ්ණනාභූතායං විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.318) “ආගන්තුකො සචෙ භික්ඛුති විවරෙ ගාහිතෙ පච්ඡා ආගතො ආගන්තුකො භික්ඛු. පත්තට්ඨානෙති වස්සග්ගෙන පත්තට්ඨානෙ. පයමවස්සුපගතාති ආගන්තුකස්ස ආගමනතො පුරෙතරමෙව පච්ඡිමිකාය වස්සුපනායිකාය වස්සුපගතා. ලද්ධං ලද්ධන්ති දායකානං සන්නිකා ආගතාගතසාටක”න්ති

වචනතො, වජිරබුද්ධිටීකායඤ්ඤා (වජිර. ටී. චූළවග්ග 318) “පයමහාගං මුඤ්චිත්වානි ඉදං වෙ පයමගාහිතවත්ථුතො මහග්ගං හොතිති ලිඛිත”න්ති වචනතො ච විඤ්ඤායති. එවං අට්ඨකථායං ටීකාසු ච වස්සාවාසිකදානෙ පච්ඡා ආහතං මහග්ගවත්ථං මහාපෙරතො පටියාය පරිවත්තෙන්වා තෙහි අනිච්ඡිතංයෙව වස්සග්ගෙන පත්තස්ස පච්ඡා ආගතස්ස හික්ඛුතො දාතබ්බභාවස්ස චුත්තත්තා වරං වරං වුඨ්ඨස්ස දාතබ්බන්ති විඤ්ඤායති.

“සචෙ පයමවස්සුපගතා ද්වෙ තිණි වත්තාරි පඤ්ඤා වා වත්ථානි අලත්ථු”න්ති වත්ථගණනාය එව චුත්තත්තා, අග්ගගණනාය අචුත්තත්තා ච කථිනානිසංසවත්ථස්ස ච වස්සාවාසිකගතිකභාවස්ස වචනතො කථිනානිසංසවත්ථානි වත්ථගණනාවසෙනෙව භාජෙතබ්බානි, න අග්ගසමභාවෙනානි ච දට්ඨබ්බානි, තෙනෙව ච කාරණෙන “යො බහුති කථිනානිසංසවත්ථානි දෙනි, තස්ස සන්තකෙනෙව අත්ථරිතබ්බ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 306) චුත්තං. බහුති හි කථිනානිසංසවත්ථානි විභජනකාලෙ සඨිසස්ස උපකාරකානි හොන්තිති.

පාළිඅට්ඨකථාදීහි, නෙන්වා චුත්තං විනිච්ඡයං;
කථිනෙ චිවරෙ මය්හං, විත්තයන්තු විවක්ඛණා.

විත්තයිත්වා පුනඡ්ඡුතං, යුත්තං වෙ ධාරයන්තු තං;
අයුත්තඤ්ඤාචෙ ඉතො අඤ්ඤං, පරියෙසන්තු කාරණන්ති.

“යො ච තත්ථ චිවරුප්පාදො, සො නෙසං හවිස්සති”ති චිවරස්සෙව අත්ථතකථිනානං හික්ඛුතං සන්තකභාවස්ස හගවතා චුත්තත්තා චිවරතො අඤ්ඤානි සඨිසං උද්දිස්ස දින්නානි පිණ්ඩපාතාදීනි වත්ථුනි උපචාරසීමං පටිට්ඨස්ස ආගතාගතස්ස සඨිසස්ස සන්තකං හොන්ති. තථා හි චුත්තං අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) “කථිනං අත්ථරාපෙත්වා දානඤ්ඤා භුඤ්ජිත්වා ගම්ප්පන්ති, ආනිසංසො පන ඉතරෙසංයෙව හොති”ති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, සාමණෙරානං උපඨ්ඨපටිච්ඡිසං දාතු”න්ති (මහාව. 343) පාඨං උපනිස්සාය කථිනානිසංසචිවරම්පි සාමණෙරානං උපඨ්ඨපටිච්ඡිසංයෙව දෙන්ති, න පනෙවං කාතබ්බං. භණ්ඩාගාරෙ යපිතඤ්ඤා අකාලචිවරමෙව සාමණෙරානං උපඨ්ඨපටිච්ඡිසං කත්වා දාතබ්බං. වස්සාවාසිකකථිනානිසංසාදිකාලචිවරං පන සමකමෙව දාතබ්බං. චුත්තඤ්ඤාතො චිවරක්ඛන්ධකට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 343) “සාමණෙරානං උපඨ්ඨපටිච්ඡිසන්ති එත්ථ යෙ සාමණෙරා අත්තිස්සරා හික්ඛුසඨිසස්ස කත්තබ්බකම්මං න කරොන්ති, උද්දෙසපරිපුච්ඡාසු යුත්තා ආචරිපුපජ්ඣායානංයෙව වත්තපටිපත්තිං කරොන්ති, අඤ්ඤෙසං න කරොන්ති, එතෙසංයෙව උපඨ්ඨභාගො දාතබ්බො. යෙ පන පුරෙහත්තඤ්ඤා පච්ඡාහත්තඤ්ඤා හික්ඛුසඨිසස්සෙව කත්තබ්බකිච්චං කරොන්ති, තෙසං සමකො

දාතබ්බො. ඉද්දං පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නෙන භණ්ඩාගාරෙ යපිතෙන අකාලච්චරෙනෙව කට්ඨං, කාලච්චරං පන සමකමෙව දාතබ්බං”න්ති.

කච්චි නු බො සාමණෙරා වස්සං උපගතා, යෙන ආනිසංසං ලභෙය්‍යන්ති? ආම උපගතාති. කථං විඤ්ඤායතීති? “අථ චත්තාරො භික්ඛු උපගතා, එකො පටිපුණ්ණවස්සො සාමණෙරො, සො වෙ පච්ඡිමිකාය උපසම්පජ්ජති, ගණපුරකො වෙව හොති, ආනිසංසඤ්ච ලහතී”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 306) වචනතො වජිරබුද්ධිටිකායඤ්ච (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) “පච්ඡිමිකාය උපසම්පන්නො පයම්පවාරණාය පවාරෙතුම්පි ලහති, වස්සිකො ච හොති, ආනිසංසඤ්ච ලහතීති සාමණෙරානං වස්සුපගමනං අනුඤ්ඤාතං හොති. සාමණෙරා කට්ඨානිසංසං ලහන්තීති වදන්තී”ති වචනතොති.

තනුප්පාදෙසු කට්ඨානිසංසෙසු යදි ආරාමිකා තණ්ඩුලාදීහි චත්ථානි චෙතාපෙන්ති, චත්ථෙහිපි තණ්ඩුලාදීහි චෙතාපෙන්ති, තත්ථ කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? විහජනකාලෙ විජ්ජමානචත්ථුවසෙන කාතබ්බං. තථා හි චුත්තං වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) “තනුප්පාදෙන තණ්ඩුලාදීනා චත්ථුසු චෙතාපිතෙසු අත්ථකකට්ඨානමෙව තානි චත්ථානි පාපුණන්ති. චත්ථෙහි පන තණ්ඩුලාදීසු චෙතාපිතෙසු සබ්බෙසං තානි පාපුණන්තීති චුත්තං”න්ති. “සචෙ පන එකසීමායං බහු විහාරා හොන්තී”ති එත්ථ කතරසීමා අධිප්පෙතාති? උපවාරසීමා. උපවාරසීමායංයෙව හි සඬ්ඝලාභවිහජනාදිකං සිජ්ඤති. චුත්තඤ්ඤෙනං වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 306) “කට්ඨනත්ථකසීමායන්ති උපවාරසීමං සන්ධාය චුත්තං, උපවාරසීමට්ඨස්ස මතකච්චරාදිභාගියතාය බද්ධසීමාය තනුප්පාදාභාවතො විඤ්ඤායාමෙනං ‘උපවාරසීමාව අධිප්පෙතා’ති”.

එවං කට්ඨනත්ථාරං දස්සෙත්වා සඬ්ඝෙ රුචිතාය මාතිකාපලිබොධඋඛ්භාරෙ අදස්සෙත්වා ආත්තෙ ආනිසංසං දස්සෙතුං “අත්ථකකට්ඨානං වො භික්ඛවෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ අට්ඨවිධා මාතිකා පක්කමනන්තිකා, නිට්ඨානන්තිකා, සන්තිට්ඨානන්තිකා, නාසනන්තිකා, සවනන්තිකා, ආසාවච්ඡෙදිකා, සීමාතික්කන්තිකා, සහුඛ්භාරාති. තත්ථ අත්ථකකට්ඨො භික්ඛු කතපරියොසිතං චීවරං ආදාය “ඉමං විහාරං න පච්චෙස්සාමී”ති පක්කමති, තස්ස භික්ඛුනො උපවාරසීමාතික්කමෙනෙව කට්ඨුඛ්භාරො භවති, පඤ්චානිසංසානි අලභනෙය්‍යා හොති. අයං කට්ඨුඛ්භාරො පක්කමනමෙවස්ස අත්තභූතත්තා පක්කමනන්තිකො නාම හොති.

අත්ථකකට්ඨො භික්ඛු අනිට්ඨිතමෙව අත්තනො භාගභූතං චීවරං ආදාය අඤ්ඤං විහාරං ගතො, තස්ස බහිඋපවාරසීමගතස්ස එවං හොති “ඉමස්මිංයෙව විහාරෙ ඉමං චීවරං කාරෙස්සාමී, න පුරාණවිහාරං පච්චෙස්සාමී”ති, සො

බහිසිමායමෙව තං වීවරං කාරෙති, තස්ස භික්ඛුනො තස්මිං වීවරෙ නිට්ඨිතෙ කට්ඨුබ්භාරො හොති. අයං කට්ඨුබ්භාරො වීවරනිට්ඨානමෙවස්ස අන්තොති නිට්ඨානන්තිකො නාම.

භික්ඛු අත්ථතකට්ඨො අකතවීවරමාදාය පක්කමති, තස්ස බහිඋපචාරසීමගතස්ස ඵලං හොති “ඉමං වීවරං නෙව කාරෙස්සාමි, පොරාණවිහාරඤ්ච න පච්චෙස්සාමි”ති, තස්ස භික්ඛුනො තෙන සන්තිට්ඨානෙන කට්ඨුබ්භාරො හොති. අයං කට්ඨුබ්භාරො සන්තිට්ඨානමෙවස්ස අන්තොති සන්තිට්ඨානන්තිකො නාම.

අත්ථතකට්ඨො භික්ඛු අකතමෙව වීවරං ආදාය පක්කමති, බහිසීමගතස්ස තස්ස ඵලං හොති “ඉධෙවිමං වීවරං කාරෙස්සාමි, න ච පොරාණවිහාරං පච්චෙස්සාමි”ති, තස්ස වීවරං කුරුමානං වොරාදිහි නස්සති, අග්ගාදිහි විනස්සති, කට්ඨුබ්භාරො හොති. අයං කට්ඨුබ්භාරො නාසනමෙවස්ස අන්තොති නාසනන්තිකො නාම.

අත්ථතකට්ඨො භික්ඛු අකතවීවරමාදාය “ඉමං විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා පක්කමති, තස්ස බහිසීමගතස්ස ඵලං හොති “ඉධෙවිමං වීවරං කාරෙස්සාමි”ති, සො කතවීවරො සුඤ්ඤාති “විහාරෙ කිර සඬ්ඝෙන කට්ඨං උබ්භත”න්ති, තෙන සවනමත්තෙනස්ස කට්ඨං උබ්භතං හොති. අයං කට්ඨබ්භාරො සවනමෙවස්ස අන්තොති සවනන්තිකො නාම.

අත්ථතකට්ඨො භික්ඛු අඤ්ඤත්ථ පච්චාසාවීවරකාරණා පක්කමති, තස්ස බහිසීමගතස්ස ඵලං හොති “ඉධ බහිසීමායමෙව වීවරපච්චාසං පයිරුපාසාමි, න විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති, සො තත්ථෙව තං වීවරපච්චාසං පයිරුපාසති, සො තං වීවරපච්චාසං අලභමානො වීවරාසා පච්ඡිජ්ජති, තෙනෙව තස්ස භික්ඛුනො කට්ඨුබ්භාරො භවති. අයං කට්ඨුබ්භාරො ආසාවච්ඡෙදසහිතත්තා ආසාවච්ඡෙදිකො නාම.

අත්ථතකට්ඨො භික්ඛු අකතවීවරං ආදාය “ඉමං විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා පක්කමති, සො බහිසීමගතො තං වීවරං කාරෙති, සො කතවීවරො “විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්තො බහිඋපචාරසීමායමෙව කට්ඨුබ්භාරකාලං වීතිනාමෙති, තස්ස කට්ඨුබ්භාරො භවති. අයං කට්ඨුබ්භාරො වීවරකාලස්ස අන්තිමදිවසසඬ්ඛාතාය සීමාය අතික්කන්තත්තා සීමාතික්කන්තිකො නාම.

අත්ථතකට්ඨො භික්ඛු වීවරං ආදාය “ඉමං විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා පක්කමති, සො කතවීවරො “විහාරං පච්චෙස්සාමි”ති වින්තෙත්තො පච්චාගන්ත්වා විහාරෙ කට්ඨුබ්භාරං පජ්ජොති, තස්ස භික්ඛුනො

විහාරෙ භික්ඛුහි සහ කථිනුබ්බාරො භවති. අයං කථිනුබ්බාරො විහාරෙ භික්ඛුහි සහ කතත්තා සහුබ්බාරො නාම. අයං අට්ඨවිධො කථිනුබ්බාරො අට්ඨ මාතිකා නාම. චුත්තඤ්ඤෙතං කථිනක්ඛන්ධකපාළියං (මහාව. 310) “අට්ඨිමා, භික්ඛවෙ, මාතිකා කථිනස්ස උබ්බාරාය පක්කමනන්තිකා නිට්ඨානන්තිකා සන්තිට්ඨානන්තිකා නාසනන්තිකා සවනන්තිකා ආසාවච්ඡේදිකා සීමාතික්කන්තිකා සහුබ්බාරාති. භික්ඛු අත්ථතකථිනො කතච්චරමාදාය පක්කමති ‘න පච්චෙස්ස’න්ති, තස්ස භික්ඛුනො පක්කමනන්තිකො කථිනුබ්බාරො”තිආදි, විනයවිනිවිජයප්පකරණෙ ව –

“පක්කමනඤ්ච නිට්ඨානං, සන්තිට්ඨානඤ්ච නාසනං;
සවනමාසා ව සීමා ව, සහුබ්බාරොති අට්ඨිමා”ති. (වි. වි. 2709);

පලිබොධො දුට්ඨො ආවාසපලිබොධො, චීවරපලිබොධොති. තත්ථ “යස්මිං විහාරෙ කථිනං අත්ථතං හොති, තස්මිං චස්සිස්සාමි”ති අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තොපි “පුන තං විහාරං ආගච්ඡිස්සාමි”ති සාපෙක්ඛො හොති. අයං ආවාසපලිබොධො නාම. තස්ස භික්ඛුනො චීවරං අකතං වා හොති අපරියොසිතං වා, “අඤ්ඤතො චීවරං ලච්ඡාමි”ති ආසා වා අනුපච්ඡින්නා හොති. අයං චීවරපලිබොධො නාම. චුත්තඤ්ඤෙතං කථිනක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 325) “කතමෙ ව, භික්ඛවෙ, ද්වෙ කථිනස්ස පලිබොධා? ආවාසපලිබොධො ව චීවරපලිබොධො ව. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ආවාසපලිබොධො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වසති වා තස්මිං ආවාසෙ, සාපෙක්ඛො වා පක්කමති ‘පච්චෙස්ස’න්ති, එවං බො, භික්ඛවෙ, ආවාසපලිබොධො හොති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, චීවරපලිබොධො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චීවරං අකතං වා හොති විජ්ජකතං වා, චීවරාසා වා අනුපච්ඡින්නා, එවං බො, භික්ඛවෙ, චීවරපලිබොධො හොති”ති.

උබ්බාරො දුට්ඨො අට්ඨමාතිකාඋබ්බාරඅන්තරුබ්බාරවසෙන. තත්ථ බහිඋපචාරසීමගතානං භික්ඛුනං වසෙන චුත්තා සත්ත කථිනුබ්බාරා ව බහිඋපචාරසීමං ගන්ත්වා නිවත්තෙන්වා කථිනත්ථතවිහාරෙ අන්තරුබ්බාරං පත්වා භික්ඛුහි සහ අන්තරුබ්බාරස්ස කතත්තා සහුබ්බාරසඬ්ඛාතො එකො කථිනුබ්බාරො වාති ඉමෙ අට්ඨ කථිනුබ්බාරා අට්ඨමාතිකාය පටිට්ඨත්තා අට්ඨමාතිකාඋබ්බාරො නාම. බහිසීමං අගන්ත්වා තස්මිංයෙව විහාරෙ නිසීදිත්වා කථිනුබ්බාරං ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය කථිනුබ්බාරො අට්ඨමාතිකාය අප්පට්ඨො හුත්වා කාලපරිච්ඡේදං අප්පත්වා අන්තරායෙව කතත්තා අන්තරුබ්බාරො නාම.

අන්තරුබ්බාරසහුබ්බාරා ඤත්තිදුතියකම්මවාචායෙව කතා, එවං සන්නෙ කො තෙසං විසෙසොති? අන්තරුබ්බාරො බහිසීමං අගන්ත්වා අන්තොසීමායමෙව යිතෙහි භික්ඛුහි කතො. සහුබ්බාරො බහිසීමං ගතෙන

භික්ඛුනා පච්චාගන්ත්වා තං අන්තරුඛිහාරං පත්වා තෙනි අන්තොසීමට්ඨෙහි භික්ඛුහි සහ කතොති අයමෙනෙසං වසෙසො. පක්කමනන්තිකාදයො සත්ත කථිනුඛිහාරා න කම්මවාචාය කතා, කෙවලං ද්විත්තං පලිබොධානං උපච්ඡෙදෙන පඤ්චහි ආනිසංසෙහි විගතත්තා කථිනුඛිහාරා නාම භොන්ති. චුත්තඤ්ඤෙන ආවරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන විනයවිනිවිජයෙ -

“අට්ඨන්තං මාතිකානං වා, අන්තරුඛිහාරතොපි වා;
උඛිහාරාපි දූවෙ චුත්තා, කථිනස්ස මහෙසිනා”ති.

තට්ටිකායමපි “අට්ඨන්තං මාතිකානන්ති බහිසීමගතානං වසෙන චුත්තා. පක්කමනන්තිකාදයො සත්ත මාතිකා බහිසීමං ගන්ත්වා අන්තරුඛිහාරං සම්පත්තස්ස වසෙන චුත්තා, සහුඛිහාරො ඉමාසං අට්ඨන්තං මාතිකානං වසෙන ව. අන්තරුඛිහාරතොපි වාති බහිසීමං අගන්ත්වා තත්ථෙව වසිත්වා කථිනුඛිහාරකම්මෙන උඛිහතකථිනානං වසෙන උඛිහතතො අන්තරුඛිහාරොති මහෙසිනා කථිනස්ස උඛිහාරා දූවෙ චුත්තාති යොජනා. බහිසීමං ගන්ත්වා ආගතස්ස වසෙන සඋඛිහාරො, බහිසීමං අගතානං වසෙන අන්තරුඛිහාරොති එකොයෙව උඛිහාරො ද්විධා චුත්තො”ති චුත්තං.

කස්මා පන අන්තරුඛිහාරවසෙන කම්මවාචාය කථිනං උඛිහතන්ති? මහාදානං දාතුකාමෙහි උපාසකෙහි ආගතස්ස සඤ්ඤා අකාලච්චරං දාතුකාමෙහි යාචිතත්තා. චුත්තඤ්ඤි භික්ඛුනිවිහඬිගපාළියං (පාචි. 925) “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන උපාසකෙන සඤ්ඤා උද්දිස්ස විහාරො කාරාපිතො භොති, සො තස්ස විහාරස්ස මහෙ උභතොසඤ්ඤා අකාලච්චරං දාතුකාමො භොති. තෙන ඛො පන සමයෙන උභතොසඤ්ඤා කථිනං අත්ථනං භොති. අථ ඛො සො උපාසකො සඤ්ඤා උපසඬකම්ත්වා කථිනුද්ධාරං යාචී”තිආදි. කථං පන කම්මවාචා කාතබ්බාති? “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඤා, යදි සඬ්ඤා පත්තකල්ලං, සඬ්ඤා කථිනං උද්ධරෙය්‍ය, එසා ඤ්ඤාති. සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඤා, සඬ්ඤා කථිනං උද්ධරති. යස්සායස්මතො ඛමති කථිනස්ස උද්ධාරො, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. උඛිහතං සඬ්ඤන කථිනං, ඛමති සඬ්ඤා, තස්මා තුණ්හි, එවමෙනං ධාරයාමී”ති එවං කාතබ්බාති. චුත්තඤ්ඤි භික්ඛුනිවිහඬිගෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කථිනං උද්ධරිතුං, එවඤ්ඤ පන, භික්ඛවෙ, කථිනං උද්ධරිතබ්බං. බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬ්ඤා ඤාපෙතබ්බො - සුඤ්ඤා මෙ...පෙ.... ධාරයාමී”ති.

එතෙන ව කථිනුඛිහාරෙන පුබ්බෙ කතං කථිනදුස්සදානඤ්ඤාතිදුතියකම්මවාචං උඛිහතන්ති වදන්ති, න පන කථිනදුස්සදානඤ්ඤාතිදුතියකම්මං උඛිහතං, අථ ඛො අත්ථාරකම්මමෙවාති දට්ඨබ්බං. යදි හි කථිනදුස්සදානඤ්ඤාතිදුතියකම්මං උඛිහතං භවෙය්‍ය, තාය

කම්මවාචාය කථිනදුස්සදානස්ස සිජ්ඣනතො ඉමාය කථිනුබ්භාරකම්මවාචාය
තං පුබ්බෙ දිත්තදුස්සං පුන ආහරාපෙතබ්බං සියා, න පඤ්චානිසංසවිගමනං.
යස්මා පන ඉමාය කථිනුබ්භාරකම්මවාචාය පඤ්චානිසංසවිගමනමෙව හොති,
න පුබ්බෙ දිත්තකථිනදුස්සස්ස පුන ආහරාපනං. තෙන විඤ්ඤායති
“පඤ්චානිසංසලාභකාරණං අත්ථරණකම්මමෙව ඉමාය
කථිනබ්භාරකම්මවාචාය උද්ධරියති, න
කථිනදුස්සදානඤ්ඤත්තිදුතියකම්මවාචාති, තස්මා
කථිනුබ්භාරකම්මවාචාකරණතො පච්ඡා සඬ්ඝස්ස උජ්ජන්තං චීවරං
අකාලචීවරං හොති, සඬ්ඝො පඤ්චානිසංසෙ න ලහති, චීවරං සබ්බසඬ්ඝිකං
හුත්වා ආගතාගතස්ස සඬ්ඝස්ස භාජනීයං හොතීති දට්ඨබ්බං. අයමත්ථො
කථිනදුස්සදානඤ්ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය ච කථිනුබ්භාරකම්මවාචාය ච අත්ථඤ්ඤ
අධිජ්ජායඤ්ඤ සුට්ඨු විනිච්ඡිනිත්වා පුබ්බාපරං සංසන්දිත්වා පච්චෙතබ්බොති.

එත්ථ සියා - කථිනුබ්භාරං යාවත්තානං සබ්බෙසං කථිනුබ්භාරො
දාතබ්බො, උදාහු එකච්චානන්ති, කිඤ්චෙත්ථ - යදි තාච සබ්බෙසං දාතබ්බො,
කථිනුබ්භාරකම්මෙන පඤ්චානිසංසවිගමනතො සඬ්ඝස්ස ලාභන්තරායො
භවෙය්‍ය, අථ එකච්චානං මුබ්බොලොකනං විය සියාති? යදි
කථිනත්ථාරමූලකලාහතො කථිනුබ්භාරමූලකලාහො මහන්තො භවෙය්‍ය,
තෙසං යාවත්තානං කථිනුබ්භාරො දාතබ්බො. යදි අජ්ජකො, න දාතබ්බො. යදි
සමො, කුලජ්ජසාදත්ථාය දාතබ්බොති. තථා හි වුත්තං අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ.
927) “කිදිසො කථිනුද්ධාරො දාතබ්බො, කිදිසො න දාතබ්බොති? යස්ස
අත්ථාරමූලකො ආනිසංසො මහා, උබ්භාරමූලකො අජ්ජො, එවරුපො න
දාතබ්බො. යස්ස පන අත්ථාරමූලකො ආනිසංසො අජ්ජො, උබ්භාරමූලකො
මහා, එවරුපො දාතබ්බො. සමානිසංසොපි සද්ධාපරිපාලනත්ථං
දාතබ්බොවා”ති. ඉමිනාපි විඤ්ඤායති “පඤ්චානිසංසානං කාරණභූතං
අත්ථාරකම්මමෙව උද්ධරියති, න කථිනදුස්සදානභූතං ඤ්ඤත්තිදුතියකම්ම”න්ති.

ආනිසංසකථායං පඤ්චානි ඉදානි වුච්චමානා අනාමන්තවාදාදයො පඤ්ච
කිරියා. කජ්ජිස්සන්තීති කජ්ජා භවිස්සන්ති, අනාපත්තිකාරණා භවිස්සන්තීති
අත්ථො. අනාමන්තවාදොති අනාමන්තෙත්වා වරණං. යො හි දායකෙහි
භත්තෙන නිමන්තීතො හුත්වා සභත්තො සමානො විභාරෙ සන්තං භික්ඛුං
අනාමන්තෙත්වා කුලෙසු වාරිත්තං ආපජ්ජති, තස්ස භික්ඛුනො
වාරිත්තසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියාපත්ති හොති, සා ආපත්ති අත්ථකථිනස්ස න
හොතීති අත්ථො. තත්ථ වාරිත්තසික්ඛාපදං නාම “යො පන භික්ඛු නිමන්තීතො
සභත්තො සමානො සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා පුරෙහත්තං වා පච්ඡාහත්තං වා
කුලෙසු වාරිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය අඤ්ඤත්ත සමයා, පාවිත්තියං. තත්ථායං සමයො
චීවරදානසමයො චීවරකාරසමයො, අයං තත්ථ සමයො”ති අවෙලකවග්ගෙ
පඤ්චමසික්ඛාපදං (පාචි. 299-300). චීවරවිජ්ජවාසොති තිණ්ණං චීවරානං

අඤ්ඤතරෙන වා සබ්බෙන වා විනා හත්ථපාසෙ අකත්වා අරුණුට්ඨාපනං, එවං කරොතොපි දුතියකථිනසික්ඛාපදෙන ආපත්ති න භොතීති අධිජ්ජායො. තත්ථ ච දුතියකථිනසික්ඛාපදං නාම “නිට්ඨිතවිවරස්මිං පන භික්ඛුනා උඛ්භතස්මිං කථිතො එකරත්තමපි චෙ භික්ඛු තිව්වරෙන විජ්ජවසෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියා, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ආගතං නිස්සග්ගියෙසු දුතියසික්ඛාපදං (පාරා. 472).

ගණභොජනන්ති එතෙන ගණභොජනසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති වුත්තාති සම්බන්ධො. තත්ථ ගණභොජනං නාම “අම්භාකං හත්තං දෙථා”ති භික්ඛුනං විඤ්ඤත්තියා වා “අම්භාකං හත්තං ගණ්හථා”ති දායකානං නිමන්තනෙන වා අකජ්ජියවොහාරෙන චත්තාරො වා අතිරෙකා වා භික්ඛු එකතො පටිග්ගණ්හිත්වා එකතො භුඤ්ජනං. ගණභොජනසික්ඛාපදං නාම “ගණභොජනෙ අඤ්ඤත්‍ර සමයා පාවිත්තියං. තත්ථායං සමයො ගිලානසමයො විවරදානසමයො විවරකාරසමයො අද්ධානගමනසමයො නාවාහිරුහනසමයො මහාසමයො සමණහත්තසමයො, අයං තත්ථ සමයො”ති ආගතං භොජනවග්ගෙ දුතියසික්ඛාපදං (පාවි. 215). අනධිට්ඨිතං අවිකජ්ජිතං වට්ටතීති පට්ටකථිනසික්ඛාපදෙන ආපත්ති න භොතීති අධිජ්ජායො. තත්ථ පට්ටකථිනසික්ඛාපදං නාම “නිට්ඨිතවිවරස්මිං පන භික්ඛුනා උඛ්භතස්මිං කථිතො දසාහපරමං අතිරෙකවිවරං ධාරෙතබ්බං, තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ආගතං නිස්සග්ගියෙසු පට්ටසික්ඛාපදං (පාරා. 472). කථිනත්ථතසීමායාති උපචාරසීමං සන්ධාය වුත්තං. මතකවිවරන්ති මතස්ස විවරං. තනුජ්ජාදෙනාති සඬ්ඝසන්තකෙන ආරාමියානාබන්තචත්ථුආදිනා. යං සඬ්ඝිකං විවරං උජ්ජජ්ජති, තං තෙසං භවිස්සතීති ඉමිනා විවරමෙව කථිනත්ථාරකානං භික්ඛුනං සන්තකං භොති, තතො අඤ්ඤං පිණ්ඩපාතභෙසජ්ජාදිකං ආගතාගතස්ස සඬ්ඝස්ස සන්තකං භොතීති දස්සෙති.

එවං අට්ඨඬගසම්පන්නො, ලජ්ජී භික්ඛු සුපෙසලො;
කරෙය්‍ය කථිනත්ථාරං, උඛ්භාරඤ්චාපි සාධුකන්ති.

ඉති විනයසඬ්ඝහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

කථිනත්ථාරවිනිවිජයකථාලඬකාරො නාම

එකුනතිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

30. ගරුභණ්ඩවිනිවිජයකථා

227. එවං කථිතවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි ගරුභණ්ඩාදිවිනිවිජයං දස්සෙතුං “ගරුභණ්ඩානීති එත්ථා”ති ආදිමාහ. තත්ථ ගරුති -

“පුමෙ ආවරියාදිමිහි, ගරු මාතාපිතුසුපි;
ගරු තීසු මහත්තෙ ව, දුජ්ජරාලහුකෙසු වා”ති. -

වුත්තෙසු අනෙකත්ථෙසු අලහුකවාචකො. භණ්ඩ-සද්දො “භාජනාදිපරික්ඛාරෙ, භණ්ඩං මූලධනෙපි වා”ති එත්ථ භාජනාදිපරික්ඛාරත්ථො හොති. වචනත්ථො පන ගරන්ති උග්ගච්ඡන්ති උග්ගතා පාකටා හොන්තීති ගරුති, හඬිතඛ්ඛානි ඉච්ඡිතඛ්ඛානීති භණ්ඩානි, ගරුති ව තානි භණ්ඩානි වානි ගරුභණ්ඩානි, ආරාමාදීනි වත්ථුනි. ඉති ආදිනා නයෙන සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ හගවතා දස්සිතානි ඉමානි පඤ්ච වත්ථුනි ගරුභණ්ඩානි නාමානි යොජෙතඛ්ඛං.

මඤ්චෙසු මසාරකොති මඤ්චපාදෙ විජ්ඣිත්වා තත්ථ අට්ඨයො පච්චෙසෙත්වා කතො. බුන්දිකාඛද්ධොති අට්ඨිහි මඤ්චපාදෙ ඩංසාපෙත්වා පල්ලඤ්ඤාසංඛිතෙපෙන කතො. කුළීරපාදකොති අස්සමෙණ්ඩකාදීනං පාදසදිසෙහි පාදෙහි කතො. යො වා පන කොචි වඤ්ඤාපාදකො, අයං වුව්චති “කුළීරපාදකො”ති. ආභව්වපාදකොති අයං පන “ආභව්වපාදකො නාම මඤ්චො අඬිගෙ විජ්ඣිත්වා කතො හොති”ති එවං පරතො පාළියංයෙව (පාවි. 131) වුත්තො, තස්මා අට්ඨයො විජ්ඣිත්වා තත්ථ පාදසිඛං පච්චෙසෙත්වා උපරි ආණිං දත්වා කතමඤ්චො ආභව්වපාදකොති චෙදිතඛ්ඛො. පීඨෙපි එසෙව නයො.

උණ්ණහිසිආදීනං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරාති උණ්ණහිසි වොළහිසි වාකහිසි තිණහිසි පණ්ණහිසිති ඉමෙසං පඤ්චන්තං හිසිනං අඤ්ඤතරා. පඤ්ච හිසියොති පඤ්චහි උණ්ණාදිහි පූරිතහිසියො. තුලගණනාය හි එතාසං ගණනා. තත්ථ උණ්ණග්ගහණෙන න කෙවලං එළකලොමමෙව ගහිතං, යථෙත්වා පන මනුස්සලොමං යං කිඤ්චි කප්පියාකප්පියමංසජාතීනං පක්ඛිවතුප්පදානං ලොමං, සඛ්ඛං ඉධ උණ්ණග්ගහණෙනෙව ගහිතං, තස්මා ඡන්තං චීවරානං, ඡන්තං අනුලොමචීවරානඤ්ච අඤ්ඤතරෙන හිසිවිජ්චි. කත්වා තං සඛ්ඛං පක්ඛිපිත්වා හිසිං කාතුං වට්ටති. එළකලොමානි පන අපක්ඛිපිත්වා කම්බලමෙව චතුග්ගුණං වා පඤ්චගුණං වා පක්ඛිපිත්වා කතාපි උණ්ණහිසිසඛ්ඛමෙව ගච්ඡති. වොළහිසිආදීසු යං කිඤ්චි නවචොළං වා පුරාණචොළං වා සංහරිත්වා වා අන්තො පක්ඛිපිත්වා වා කතා වොළහිසි, යං කිඤ්චි වාකං පක්ඛිපිත්වා කතා වාකහිසි, යං කිඤ්චි තිණං පක්ඛිපිත්වා කතා තිණහිසි, අඤ්ඤත්තු සුද්ධතමාලපත්තං යං කිඤ්චි පණ්ණං පක්ඛිපිත්වා කතා

පණ්ණාසිකානි වෙදිතබ්බා. තමාලපත්තං පන අඤ්ඤාන මිස්සමෙව වට්ඨති, සුද්ධං න වට්ඨති. භිසියා පමාණනියමො නත්ථි, මඤ්චභිසි පියභිසි භූමත්ථරණභිසි වඩකමනභිසි පාදපුඤ්ජනභිසිති එතාසං අනුරූපතො සල්ලක්ඛෙන්වා අත්තතො රුච්චසෙන පමාණං කාතබ්බං. යං පනෙනං උණ්ණාදිපඤ්චවිධතුලමිති භිසියං වට්ඨති, තං මසුරකෙපි වට්ඨතිති කුරුන්දියං වුත්තං. තත්ථ මසුරකෙති වම්මමයභිසියං. එතෙන මසුරකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨතිති සිද්ධං හොති.

බ්මබොහනෙ තිණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකීතුලන්ති. තත්ථ රුක්ඛතුලන්ති සිම්බලිරුක්ඛාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි රුක්ඛානං තුලං. ලතාතුලන්ති බීරවල්ලිආදීනං යාසං කාසඤ්චි ලතානං තුලං. පොටකීතුලන්ති පොටකීතිණාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි තිණජාතිකානං අන්තමසො උච්ඡුන්තාදීනමිති තුලං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.297) පන “පොටකීතුලන්ති ඵරකතිණතුල”න්ති වුත්තං, එතෙහි තිහි සබ්බභූතගාමා සඬගහිතා හොන්ති. රුක්ඛවල්ලිතිණජාතියො හි මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤා භූතගාමො නාම නත්ථි, තස්මා යස්ස කස්සචි භූතගාමස්ස තුලං බ්මබොහනෙ වට්ඨති, භිසිං පන පාපුණිත්වා සබ්බමිපෙනං “අකප්පියතුල”න්ති වුච්චති න කෙවලඤ්ච බ්මබොහනෙ එතං තුලමෙව, හංසමොරාදීනං සබ්බසකුණානං, සිභාදීනං සබ්බවතුප්පදානඤ්ච ලොමමිති වට්ඨති. පියඬගුපුප්ඵබකුළුපුප්ඵාදි පන යං කිඤ්චි පුප්ඵං න වට්ඨති. තමාලපත්තං සුද්ධමෙව න වට්ඨති, මිස්සකං පන වට්ඨති, භිසිනං අනුඤ්ඤානං පඤ්චවිධං උණ්ණාදිතුලමිති වට්ඨති. අද්ධකායිකානි පන බ්මබොහනානි න වට්ඨන්ති. අද්ධකායිකානීති උපඬ්ඨකායප්පමාණානි, යෙසු කට්තො පට්ඨාය යාව සීසං උපදහන්ති යපෙන්නි. සීසප්පමාණං පන වට්ඨති, සීසප්පමාණං නාම යස්ස විත්ථාරතො තිසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං මිනියමානං විදන්ථි වෙච්චතුරඬ්ගුලඤ්ච හොති, මජ්ඣධානං මුට්ඨිරතනං හොති, දීඝතො පන දියඬ්ඨරතනං වා ද්විරතනං වාති කුරුන්දියං වුත්තං, අයං සීසප්පමාණස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො, ඉතො උද්ධං න වට්ඨති, හෙට්ඨා පන වට්ඨතිති අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 297) වුත්තං. තත්ථ “තිසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණාන”න්ති පාඨං උපනිධාය බ්මබොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු යපෙතබ්බවොළකං තිකොණමෙව කරොන්ති එකච්චෙ. “ඉදඤ්ච යානං ගණ්ඨිට්ඨාන”න්ති වදන්ති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.297) පන “සීසප්පමාණං නාම යත්ථ ගීවාය සහ සකලං සීසං යපෙතුං සක්කා, තස්ස ච මුට්ඨිරතනං විත්ථාරප්පමාණන්ති දස්සෙන්තො ‘විත්ථාරතො’තිආදිමාහ. ඉදඤ්ච බ්මබොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු යපෙතබ්බවොළප්පමාණදස්සනං, තස්ස වසෙන බ්මබොහනස්ස විත්ථාරප්පමාණං පරිච්ඡිජ්ජති, තං වට්ඨං වා චතුරස්සං

වා කත්වා සිබ්බිතං යථා කොටිතො කොටි විත්ථාරතො පුපුලට්ඨානං මුට්ඨිරතනප්පමාණං හොති, එවං සිබ්බිතබ්බං, ඉතො අධිකං න වට්ටති. තං පන අන්තෙසු යපිතවොළං කොටියා කොටිං ආභව්ව දිගුණං කතං තිකණ්ණං හොති, තෙසු තීසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං විදත්ථිවතුරඬිගුලං හොති, මජ්ඣට්ඨානං කොටිතො කොටිං ආභව්ව මුට්ඨිරතනං හොති, ඉදමස්ස උක්කට්ඨප්පමාණං”න්ති වුත්තත්තා බිම්බොභනස්ස උභොසු අන්තෙසු යපෙනබ්බවොළකං පකතියායෙව තිකණ්ණං න හොති, අථ බො කොටියා කොටිං ආභව්ව දිගුණකතකාලෙයෙව හොති, තස්මා තං වොළකං වට්ටං වා හොතු වතුරස්සං වා, දිගුණං කත්වා මිතියමානං තිකණ්ණමෙව හොති, ද්විත්තඤ්ච කණ්ණානං අන්තරං වතුරඬිගුලාධිකවිදත්ථිමත්තං හොති, තස්ස ව වොළකස්ස මජ්ඣට්ඨානං මුට්ඨිරතනං හොති, තස්සෙව වොළකස්ස පමාණෙන බිම්බොභනස්ස මජ්ඣට්ඨානමපි මුට්ඨිරතනං හොතීති විඤ්ඤායතීති.

“කම්බලමෙව...පෙ.... උණ්ණභිසිසඬ්බමෙව ගච්ඡතීති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ගොතකාදිඅකප්පියමපි උණ්ණමයත්ථරණං භිසියං පක්ඛිපිත්වා සයතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. මසුරකෙති වම්මමයභිසියං, වම්මමයං පන බිම්බොභනං තුලපුණ්ණමපි න වට්ටතී”ති ව විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.297) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.297) පන “සිසප්පමාණන්ති යත්ථ ගලවාටකතො පට්ඨාය සබ්බසිසං උපදහන්ති, තං සිසප්පමාණං හොති, තඤ්ච උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො තිරියං මුට්ඨිරතනං හොතීති දස්සෙතුං ‘යත්ථ විත්ථාරතො තීසු කණ්ණෙසු’තිආදිමාභ. මජ්ඣට්ඨානං මුට්ඨිරතනං හොතීති බිම්බොභනස්ස මජ්ඣට්ඨානං තිරියතො මුට්ඨිරතනප්පමාණං හොතී”ති වුත්තං. අරඤ්ඡරොති බහුඋදකගණ්භනකා මහාවාටි. ජලං ගණ්භිතුං අලන්ති අරඤ්ඡරො, වට්ටවාටි විය හුත්වා ථොකං දීසමුබො මජ්ඣෙක පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කතොති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායන්ති අජ්ඣාභාරසම්බන්ධො.

ද්විසඬ්ගහානි ද්වෙ හොන්තීති ද්වෙ පයමදුතියඅවිස්සජ්ජියානි “ආරාමො ආරාමවත්ථු”ති ව “විහාරො විහාරවත්ථු”ති ව වුත්තද්වෙද්වෙවත්ථුසඬ්ගහානි හොන්ති. තතියං අවිස්සජ්ජියං “මඤ්චො පියං භිසි බිම්බොභන”න්ති වුත්තවතුරවත්ථුසඬ්ගහං හොති. වතුත්ථං අවිස්සජ්ජියං “ලොභකුම්භී ලොභභාණකං ලොභවාරකො ලොභකට්ඨානං වාසි ඵරසු කුඨාරී කුදාලො නිබ්බාදන”න්ති වුත්තනවකොට්ඨාසවත්තං හොති. පඤ්චමං අවිස්සජ්ජියං “චල්ලි වෙළු මුඤ්ජං පබ්බජං තිණං මත්තිකා දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩං”න්ති වුත්තඅට්ඨහෙදනං අට්ඨපහෙදවත්තං හොතීති යොජනා. පඤ්චනිම්මලලොචනොති

මංසවක්ඛුදිබ්බවක්ඛුධම්මවක්ඛුඛුද්ධවක්ඛුසමන්තවක්ඛුනං
නිම්මලපඤ්චලොචනො.

වසෙන

සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ අවිස්සජ්ජියං කීටාගිරිවත්ථුස්මි. අවෙහඬගියන්ති
එත්ථ “සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ගාමකාචාසවත්ථුස්මි. අවිස්සජ්ජියං
කීටාගිරිවත්ථුස්මි. අවෙහඬගිය”න්ති වත්තබ්බං. කස්මා? ද්වින්නම්පි වත්ථුනං
සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ආගතත්තා. සෙනාසනක්ඛන්ධකෙති අයං
සාමඤ්ඤාධාරො. ගාමකාචාසවත්ථුස්මි. කීටාගිරිවත්ථුස්මිත්ති විසෙසාධාරො.
අයමත්ථො පාළිං ඔලොකෙත්වා පච්චෙතබ්බො. තෙනෙව හි
සමන්තපාසාදිකායං (වුළුව. අට්ඨ. 321) “සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ”ති අවත්වා
“ඉධ”ඉච්චෙව චුත්තං, ඉධාති ඉමිනා ගාමකාචාසවත්ථුං දස්සෙති,
කීටාගිරිවත්ථු පන සරූපතො දස්සිතමෙව. සාමඤ්ඤාධාරො පන
තංසංවණ්ණනාභාවතො අචුත්තොපි සිජ්ඣතිති න චුත්තොති විඤ්ඤායති.

228. ථාවරෙන ව ථාවරං, ගරුභණ්ඩෙන ව ගරුභණ්ඩන්ති එත්ථ පඤ්චසු
කොට්ඨාසෙසු පුරිමද්වයං ථාවරං, පච්ඡිමත්තයං ගරුභණ්ඩන්ති වෙදිතබ්බං.
සමකමෙව දෙතීති එත්ථ උභතකං දෙන්තම්පි විහාරවත්ථුසාමන්තං ගහෙත්වා
දුරතරං දුක්ඛගොපං විස්සජ්ජෙතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. වක්ඛති හි
“හික්ඛුනඤ්චෙ මහග්ගතරං...පෙ.... සම්පට්ඨිත්තුං වට්ටතී”ති. ඡානාපෙත්වාති
හික්ඛුසඬසස්ස ඡානාපෙත්වා, අපලොකෙත්වාති අත්ථො. නනු තුම්භාකං
බහුතරං රුක්ඛාති වත්තබ්බන්ති ඉදං සාමිකෙසු අත්තතො භණ්ඩස්ස මහග්ගතං
අඡානිත්වා දෙන්තෙසු තං ඤත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො
හොතීති චුත්තං. විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බොති සවත්ථුකෙන
අඤ්ඤෙසං භූමියං කතපාසාදාදිනා, අවත්ථුකෙන වා සවත්ථුකං
පරිවත්තෙතබ්බං, අවත්ථුකං පන අවත්ථුකෙනෙව පරිවත්තෙතබ්බං කෙවලං
පාසාදස්ස භූමිතො අථාවරත්තා. එවං ථාවරෙසුපි ථාවරවිභාගං ඤත්වාච
පරිවත්තෙතබ්බං.

“කජ්ජියමඤ්චා සම්පට්ඨිත්තබ්බාති ඉමිනා සුවණ්ණාදිවිචිත්තං
අකජ්ජියමඤ්චං ‘සඬසස්සා’ති චුත්තෙපි සම්පට්ඨිත්තුං න වට්ටතීති දස්සෙති.
‘විහාරස්ස දෙමා’ති චුත්තෙ සඬසස්ස වට්ටති, න පුග්ගලස්ස ඛේත්තාදි වියාති
දට්ඨබ්බ”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.321) චුත්තං.
සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.321) පන “කජ්ජියමඤ්චා
සම්පට්ඨිත්තබ්බාති ‘සඬසස්ස දෙමා’ති දින්නං සන්ධාය චුත්තං. සචෙ පන
‘විහාරස්ස දෙමා’ති වදන්ති, සුවණ්ණරජතමයාදිඅකජ්ජියමඤ්චෙපි
සම්පට්ඨිත්තුං වට්ටතී”ති චුත්තං. න කෙවලං...පෙ.... පරිවත්තෙතුං
වට්ටන්තීති ඉමිනා අථාවරෙන ථාවරම්පි අථාවරම්පි පරිවත්තෙතුං වට්ටතීති
දස්සෙති. ථාවරෙන අථාවරමෙව හි පරිවත්තෙතුං න වට්ටති. “අකජ්ජියං වා

මහග්ගං කප්පියං වාති එත්ථ අකප්පියං නාම සුවණ්ණාදියමඤ්ඤාදි අකප්පියහිසිබ්බිමබොහනානි ව. මහග්ගං කප්පියං නාම දන්තමයමඤ්ඤාදි, පාවාරාදිකප්පියඅත්ථරණාදීනි වා''ති සාරත්ථදීපනියං වුත්තං, විමතිවිනොදනියං පන “අකප්පියං වාති ආසන්දිආදි, පමාණානික්කන්තං බ්බිමබොහනාදි ව. මහග්ගං කප්පියං වාති සුවණ්ණාදිවිචිත්තං කප්පියවොහාරොන දින්න”න්ති වුත්තං.

229. “කාළලොහ ...පෙ.... භාජෙනබ්බො”ති වුත්තත්තා වට්ඨකංසලොහමයම්පි භාජනං පුග්ගලිකම්පි සම්පට්ඨිකුම්පි පරිහරිකුම්පි වට්ඨති පුග්ගලානං පරිහරිතබ්බස්සෙව භාජෙනබ්බත්තානි වදන්ති, තං උපරි “කංසලොහවට්ඨලොහභාජනවිකති සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා ගිහිවිකටා වා වට්ඨති”තිආදිකෙන මහාපච්චරිවචනෙන විරුජ්ඣති. ඉමස්ස හි “වට්ඨලොහකංසලොහානං යෙන කෙනචි කතො සිහළදීපෙ පාදග්ගණ්හනකො භාජෙනබ්බො”ති වුත්තස්ස මහාඅට්ඨකථාවචනස්ස පටික්ඛෙපාය තං මහාපච්චරිවචනං පච්ඡා දස්සිතං, තස්මා වට්ඨලොහකංසලොහමයං යං කිඤ්චි පාදග්ගණ්හනකචාරකම්පි උපාදාය අභාජනියමෙව, ගිහිහි දියමානම්පි පුග්ගලස්ස සම්පට්ඨිකුම්පි න වට්ඨති. පාරිභාරියං න වට්ඨතීති පත්තාදිපරික්ඛාරං විය සයමෙව පටිසාමෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ඨති. ගිහිසන්තකං විය ආරාමිකාදයො වෙ සයමෙව ගොපෙත්වා විනියොගකාලෙ ආනෙත්වා පටිදෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති, “පටිසාමෙත්වා හික්ඛුනං දෙථා”ති වත්තුම්පි වට්ඨතීති.

පණ්ණසූචි නාම ලෙබ්බිති වදන්ති. අත්තනා ලද්ධානිපිතිආදිනා පටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථි, පරිහරිත්වා පරිභොගොව ආපත්තිකරොති දස්සෙති. යථා වෙත්ථ, එවං උපරි භාජනියවාසිආදීසු අත්තනො සන්තකෙසුපි.

අනාමාසම්පිති සුවණ්ණාදියමයම්පි, සබ්බං තං ආමසිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති.

උපක්ඛරෙති උපකරණෙ. සිබ්බං නාම යෙන පරිබ්භමන්තා ඡින්දන්ති. පත්තබන්ධකො නාම පත්තස්ස ගණ්ඨිආදිකාරකො. “පටිමානං සුවණ්ණාදිපත්තකාරකො”තිපි වදන්ති.

“අඬ්ඬබාහුති කප්පරතො පට්ඨාය යාව අංසකුට්”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. “අඬ්ඬබාහු නාම විදත්ථිවතුරඬ්ඬගුලන්තිපි වදන්ති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 2.321) වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායම්පි (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 321) “අඬ්ඬබාහුති කප්පරතො පට්ඨාය යාව අංසකුට්න්ති ලිබ්බි”න්ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.321) පන “අඬ්ඬබාහුප්පමාණා නාම

අඩිස්බාහුමත්තා, අඩිස්බ්‍යාමමත්තානිපි වදන්ති”ති වුත්තං. යොත්තානීති වම්මරජ්ජකා. තත්ථජාතකාති සඩ්ඨිකභූමියං ජාතා.

“අටියඬුලසුවිදණ්ඩමත්තොති දීඝසො අටියඬුලමත්තො පරිණාහතො පණ්ණසුවිදණ්ඩමත්තො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. වී.. චූළවග්ග 3.321) විමතිවිනොදනියං පන (වි. වි. වී. චූළවග්ග 2.321) “අටියඬුලසුවිදණ්ඩමත්තොති සරදණ්ඩාදිසුවිආකාරනනුදණ්ඩකමත්තොපි”ති චුත්තං. අටියඬුලප්පමාණොති දීඝතො අටියඬුලප්පමාණො. රිත්තපොත්ථකොපිති අලිඛිතපොත්ථකොපි, ඉදඤ්ච පණ්ණප්පසඬුගෙන චුත්තං.

ආසන්දිකොති චතුරස්සපියං වුවිචති “උච්චකම්පි ආසන්දික”න්ති (වූළව. 297) වචනතො. එකතොභාගෙන දීඝපියමෙව හි අට්ඨඬ්ගුලපාදකං වට්ටති, චතුරස්සාසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තොපි වට්ටතීති වෙදිතඛ්ඛො. සත්තඬ්ගො නාම තීසු දිසාසු අපස්සයං කත්වා කතමඤ්චො, අයම්පි පමාණාතික්කන්තොපි වට්ටති. භද්දපියන්ති චෙත්තමයං පියං වුවිචති. පීඨිකාති පිලොතිකඛන්ධං පියමෙව. එළකපාදපියං නාම දාරුපටිකාය උපරිපාදෙ යපෙත්වා භොජනඵලකං විය කතපියං වුවිචති. ආමණ්ඩකචණ්ටකපියං නාම ආමලකාකාරෙන යොජිතඛහඋපාදපියං. ඉමානි තාව පාළියං ආගතපියානි. දාරුමයං පන සඛ්ඛම්පි පියං වට්ටති.

“සට්ටනඵලකං නාම යත්ථ යපෙත්වා රජිතවීවරං හත්ථෙන සට්ටෙන්ති. සට්ටනමුග්ගරො නාම අනුචාතාදිසට්ටනත්ථං කතොති වදන්ති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.321) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.321) “සට්ටනඵලකං සට්ටනමුග්ගරොති ඉදං රජිතවීවරං එකස්මිං මට්ඨෙය දණ්ඩමුග්ගරෙ වෙයෙත්වා එකස්ස මට්ඨඵලකස්ස උපරි යපෙත්වා උපරි අපරෙන මට්ඨඵලකෙන නික්කුජ්ජිත්වා එකො උපරි අක්කමිත්වා තිට්ඨති, ද්වෙ ජනා උපරිඵලකං ද්විසු කොට්ඨු ගහෙන්වා අපරාපරං ආකඨ්ඨනවිකඨ්ඨනං කරොන්ති, එතං සන්ධාය වුත්තං. හත්ථෙ යපාපෙත්වා හත්ථෙන පහරණං පන නිට්ඨිතරජනස්ස වීවරස්ස අල්ලකාලෙ කාතබ්බං, ඉදං පන ඵලකමුග්ගරෙහි සට්ටනං සුක්ඛකාලෙ ට්ඨ්ඨභාවවිමොචනත්ථන්ති දට්ඨබ්බ”න්ති වුත්තං. “අම්බණන්ති ඵලකෙහි පොක්ඛරණීසදිසකතපානියභාජනං. රජනදොණීති යත්ථ පක්කරජනං ආකිරිත්වා යපෙන්ති”ති සාරත්ථදීපනියං. විමතිවිනොදනියං පන “අම්බණන්ති එකදොණිකනාචාඵලකෙහි පොක්ඛරණීසදිසං කතං. පානියභාජනන්තිපි වදන්ති. රජනදොණීති එකදාරුනාච කතං රජනභාජනං. උදකදොණීති එකදාරුනාච කතං උදකභාජන”න්ති වුත්තං.

“භූමත්ථරණං කාතුං වට්ඨති අකප්පියවම්මං සන්ධාය වුත්තං. පච්චත්ථරණගතිකන්ති ඉමිනා මඤ්චපියෙපි අත්ථරිතුං වට්ඨති දිපෙති. පාචාරාදිපච්චත්ථරණම්පි ගරුහණ්ඩන්ති එකෙ. නොති අපරෙ, විමංසිත්වා ගහෙනබ්බ”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.321) වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 321) පන “දණ්ඩමුග්ගරො නාම ‘යෙන රජිතවීරං පොථෙන්නි, තම්පි ගරුහණ්ඩමෙවා’ති වුත්තත්තා, ‘පච්චත්ථරණගතික’න්ති වුත්තත්තා ව අපි-සද්දෙන පාචාරාදිපච්චත්ථරණං සබ්බං ගරුහණ්ඩමෙවාති වදන්ති. එතෙනෙව සුත්තෙන අඤ්ඤා අත්ථං වත්වා පාචාරාදිපච්චත්ථරණං න ගරුහණ්ඩං, භාජනියමෙව, සෙනාසනත්ථාය දිත්තපච්චත්ථරණමෙව ගරුහණ්ඩන්ති වදන්ති. උපපරික්ඛිතබ්බ”න්ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.321) පන “භූමත්ථරණං කාතුං වට්ඨති අකප්පියවම්මං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ භූමත්ථරණසංඛ්ඛපෙන සයිතුම්පි වට්ඨතියෙව. පච්චත්ථරණගතිකන්ති ඉමිනා මඤ්චාදිසු අත්ථරිතබ්බං මහාවම්මං ඵලකවම්මං නාමාති දස්සෙති”ති වුත්තං. ඡත්තමුට්ඨිපණ්ණන්ති තාලපණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. පත්තකට්ඨන්ති පත්තපච්චකට්ඨං. ගණ්ඨිකාති වීරගණ්ඨිකා. විධොති කායබන්ධනවිධො.

ඉදාති විනයත්ථමඤ්ඡුසායං (කඬ්ඛා. අභි. ටී. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා) ආගතනායො වුව්වතෙ - ආරාමො නාම පුජ්චාරාමො වා ඵලාරාමො වා. ආරාමවත්ථු නාම තෙසංයෙව ආරාමානං අත්ථාය පරිච්ඡිත්තදිත්වා යපිතොකාසො. තෙසු වා ආරාමෙසු විනට්ඨෙසු තෙසං පොරාණකභූමිභාගො. විහාරො නාම යං කිඤ්චි පාසාදාදිසෙනාසනං. විහාරවත්ථු නාම තස්ස පතිට්ඨානොකාසො. මඤ්චො නාම මසාරකො බුත්තකාබද්ධො කුළීරපාදකො ආභවිවපාදකොති ඉමෙසං පුබ්බෙ වුත්තානං චතුත්තං මඤ්චානං අඤ්ඤතරො. පීඨං නාම මසාරකාදීනංයෙව චතුත්තං පීඨානං අඤ්ඤතරං. හිසි නාම උණ්ණහිසිආදීනං පඤ්චන්තං හිසිනං අඤ්ඤතරං. බිම්බොහනං නාම රුක්ඛතුලලතාතුලපොටකිතුලානං අඤ්ඤතරෙන පුණ්ණං. ලොහකුම්භී නාම කාලලොහෙන වා තම්බලොහෙන වා යෙන කෙනවි කතකුම්භී. ලොහභාණකාදිසුපි එසෙව නායො. එත්ථ පන භාණකන්ති අරඤ්ඡරො වුව්වති. වාරකොති සටො. කට්ඨං කට්ඨමෙව. වාසිආදිසු වල්ලිආදිසු ව දුට්ඨකඤ්ඤායං නාම නත්ථි...පෙ.....

තත්ථ ථාවරෙන ථාවරන්ති විහාරවිහාරවත්ථුනා ආරාමආරාමවත්ථුං විහාරවිහාරවත්ථුං. ඉතරෙනාති අථාවරෙන, පච්ඡිමරාසිත්තයෙනාති වුත්තං හොති. අකප්පියෙනාති සුවණ්ණමයමඤ්චාදිනා වෙව අකප්පියහිසිබිම්බොහනෙනවි ව. මහග්ගකප්පියෙනාති දන්තමයමඤ්චාදිනා වෙව පාචාරාදිනා ව. ඉතරන්ති අථාවරං. කප්පියපරිවත්තනෙන පරිවත්තෙතුන්ති යථා

අකප්පියං න භොති, එවං පරිවත්තෙනුං...පෙ.... එවං තාව ථාවරෙන
 ථාවරපරිවත්තනං වෙදිතබ්බං. ඉතරෙන ඉතරපරිවත්තනෙ පන මඤ්චපීඨං
 මහන්තං වා භොතු, බුද්දකං වා, අත්තමසො චතුරඨගුලපාදකං ගාමදාරකෙහි
 පංස්වාගාරකෙසු කීළන්තෙහි කතම්පි සඬ්ඝස්ස දින්නකාලතො පටියාය
 ගරුහණ්ඩං භොති...පෙ.... සතග්ගනකෙන වා සහස්සග්ගනකෙන වා
 මඤ්චෙන අඤ්ඤං මඤ්චසතම්පි ලහති, පරිවත්තෙත්වා ගහෙතබ්බං. න
 කෙවලං මඤ්චෙන මඤ්චොයෙව,
 ආරාමආරාමවත්ථුචිහාරචිහාරවත්ථුපීඨහිසිබ්බිමිබොහනානිපි පරිවත්තෙනුං
 වට්ටන්ති. එස නයො පීඨහිසිබ්බිමිබොහනෙසුපි.

කාළලොහතම්බලොහකංසලොහවට්ටලොහානන්ති එත්ථ කංසලොහං
 වට්ටලොහඤ්ච කිත්තිමලොහං. තිණි හි කිත්තිමලොහානි කංසලොහං
 වට්ටලොහං භාරකුටන්ති. තත්ථ තිපුතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං කංසලොහං.
 සිසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං වට්ටලොහං. රසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං
 භාරකුටං. තෙන චුත්තං “කංසලොහං වට්ටලොහඤ්ච කිත්තිමලොහ”න්ති.
 තතො අතිරෙකන්ති තතො අතිරෙකගණ්භනතො. සාරකොති මජ්ඣෙ මකුළං
 දස්සෙත්වා මුඛවට්ටිවිත්ථනං කත්වා පිට්ඨිතො නාමෙත්වා කාතබ්බං එකං
 භාජනං. සරාවන්තිපි වදන්ති. ආදි-සද්දෙන කඤ්චනකාදීනං ගිහිඋපකරණානං
 ගහණං. තානි හි බුද්දකානිපි ගරුහණ්ඩානෙව ගිහිඋපකරණත්තා. පි-සද්දෙන
 පගෙව මහන්තානීති දස්සෙති, ඉමානි පන භාජනීයානි හික්ඛුපකරණත්තානි
 අධිප්පායො. යථා ව එතානි, එවං කුණ්ඩිකාපි භාජනීයා. වක්ඛති හි “යථා ව
 මත්තිකාහණ්ඩෙ, එවං ලොහහණ්ඩෙපි කුණ්ඩිකා භාජනීයකොටියාසමෙව
 භජති”ති. සඬ්ඝිකපරිභොගෙනානි ආගන්තුකානං වුඩ්ඪිතරානං දත්වා
 පරිභොගෙන. ගිහිවිකටානි ගිහිහි විකතා පඤ්ඤත්තා, අත්තනො වා
 සන්තකකරණෙන විරූපං කතා. පුග්ගලිකපරිභොගෙන න වට්ටනීති
 ආගන්තුකානං අදත්වා අත්තනො සන්තකං විය ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න
 වට්ටති. පිප්ඵලිකොති කත්තරි. ආරකණ්ටකං සුවිවෙධකං. තාළං යන්තං.
 කත්තරයට්ඨිවෙධකො කත්තරයට්ඨිවලයං. යථා තථා සනකතං ලොහන්ති
 ලොහවට්ටි ලොහගුළො ලොහපිණ්ඩි ලොහවක්කලිකන්ති එවං සනකතං
 ලොහං. බීරපාසාණමයානීති මුදුකබීරවණ්ණපාසාණමයානි.

ගිහිවිකටානිපි න වට්ටන්ති අනාමාසත්තා. පි-සද්දෙන පගෙව
 සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වානි දස්සෙති.
 සෙනාසනපරිභොගො පන සබ්බකප්පියො, තස්මා ජාතරූපාදිමයආ සබ්බාපි
 සෙනාසනපරික්ඛාරා ආමාසා. තෙනාහ “සෙනාසනපරිභොගෙ පනා”තිආදි.

සෙසානි තතො මහත්තරී වාසී. යා පනාති යා කුයාරී පන. කුදාලො
 අත්තමසො චතුරඨගුලමත්තොපි ගරුහණ්ඩමෙව. නිබ්බදනං චතුරස්සමුඛං වා

හොතු දොණ්ඩුමුඛං වා වඩ්ඤාං වා උජ්ජකං වා, අන්තමසො සම්මුඤ්ජනීදණ්ඩවෙධනමපි, දණ්ඩබන්ධඤ්චෙ, ගරුහණ්ඩමෙව. තෙනාහ “කුදාලො දණ්ඩබන්ධනිබාදනං වා අගරුහණ්ඩං නාම නත්ථි”ති. සිපාටිකා නාම බුරකොසො, සිබරං පන දණ්ඩබන්ධනිබාදනං අනුලොමනීති ආහ “සිබරමපි නිබාදනෙනෙව සචගනි”න්ති. සචෙ පන වාසි අදණ්ඩකං ඵලමත්තං, භාජනීයං. උපක්ඛරෙති වාසිආදිහණ්ඩෙ.

පත්තබන්ධකො නාම පත්තස්ස ගණ්ඨිකාදිකාරකො. “පටිමානං සුවණ්ණාදිපත්තකාරකො”තිපි වදන්ති. තිප්පච්ඡෙදනකසත්ථං සුවණ්ණච්ඡෙදනකසත්ථං කතපරිකම්මවම්මච්ඡන්දනකඛුද්දකසත්ථන්ති ඉමානි වෙන්ථ තිණි පිප්ඵලිකං අනුලොමනීති ආහ “අයං පන විසෙසො”තිආදි. ඉතරානීති මහාකත්තරිආදීති.

අඬ්ඬබාහුප්පමාණාති කප්පරතො පටියාය යාව අංසකුට්ඨප්පමාණා, විදත්ථිවතුරඬ්ඬලප්පමාණාති වුත්තං හොති. තත්ථජාතකාති සඬ්ඬිකභූමියං ජාතා, ආරක්ඛසංවිධානෙන රක්ඛිතත්තා රක්ඛිතා ව සා මඤ්ජුසාදිසු පක්ඛිත්තං විය යථා තං න නස්සති, ඵලං ගොපනතො ගොපිතා වාති රක්ඛිතගොපිතා. තත්ථජාතකාපි පන අරක්ඛිතා ගරුහණ්ඩමෙව න හොති. සඬ්ඬකම්මෙ ව චෙතියකම්මෙ ව කතෙති ඉමිනා සඬ්ඬසන්තකෙන චෙතියසන්තකං රක්ඛිතුං පරිවත්තිතුඤ්ච වට්ටනීති දිපෙති. සුත්තං පනාති වට්ටිතඤ්චෙව අවට්ටිතඤ්ච සුත්තං.

අට්ඨඬ්ඬලසුච්චිදණ්ඩමත්තොති අන්තමසො දීඝසො අට්ඨඬ්ඬලමත්තො පරිණාහතො සිහළ-පණ්ණසුච්චිදණ්ඩමත්තො. ඵත්ථාති වෙළුහණ්ඩෙ. දඬ්ඬං ගෙහං යෙසං තෙති දඬ්ඬගෙහා. න වාරෙතඬ්ඬබාති “මා ගණ්හිත්වා ගච්ඡථා”ති න නිසෙධෙතඬ්ඬබා. දෙසන්තරගතෙන සම්පත්තවිහාරෙ සඬ්ඬිකාවාසෙ යිපෙතඬ්ඬබා.

අවසෙසඤ්ච ඡදනතිණන්ති මුඤ්ජපඬ්ඬපෙහි අවසෙසං යං කිඤ්චි ඡදනතිණං. අට්ඨඬ්ඬලප්පමාණොපිති විත්ථාරතො අට්ඨඬ්ඬලප්පමාණො. ලිඛිතපොත්ථකො පන ගරුහණ්ඩං න හොති. කප්පියවම්මානීති මිගාදීනං වම්මානි. සඬ්ඬං වක්කයුත්තයානන්ති රථසකට්ඨකං සඬ්ඬං වක්කයුත්තයානං. විසඬ්ඬවක්කං පන යානං භාජනීයං. අනුඤ්ඤාතවාසි නාම යා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුං සක්කාති වුත්තා. මුට්ඨිපණ්ණං තාලපත්තං. තඤ්චි මුට්ඨිනා ගහෙත්වා පරිහරන්ති “මුට්ඨිපණ්ණං”න්ති වුච්චති. “මුට්ඨිපණ්ණන්ති ඡත්තච්ඡදපණ්ණමෙවා”ති කෙචි. අරණීසනිතන්ති අරණියුගලං, උත්තරාරණී අධරාරණීති අරණීද්වයන්ති අත්ථො. ථාතිකම්මං

කත්වානි අන්තමසො තං අග්ගනකවාලිකායපි ටාවරං වඩ්ඪිකම්මං කත්වා.
කුණ්ඩිකානි අයකුණ්ඩිකා වෙව තම්බලොහකුණ්ඩිකා ව.
භාජනීයකොට්ඨාසමෙව භජනීති භාජනීයපක්ඛමෙව සෙවති, න තු
ගරුහණ්ඩන්ති අත්ථො. කඤ්චනකො පන ගරුහණ්ඩමෙවානි අධිජ්ජායො.

ඉති විනයසඬ්ඛනසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඪකාරෙ

ගරුහණ්ඩවිනිවිජයකථාලඪකාරො නාම

තිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

31. වොදනාදිවිනිවිජයකථා

230. එවං ගරුහණ්ඩවිනිවිජයං කථෙත්වා ඉදානි වොදනාදිවිනිවිජයං
කථෙතුං “වොදනාදිවිනිවිජයොති එත්ථ පනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ වොදීයතෙ
වොදනා, දොසාරොපනන්ති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන සාරණාදයො සඬ්ඛණ්හාති.
චුත්තඤ්ඤතං කම්මක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 4, 5) “වොදෙත්වා කතං හොති,
සාරෙත්වා කතං හොති, ආපත්තිං රොපෙත්වා කතං හොති”ති. “වොදෙතුං පන
කො ලහති, කො න ලහති”ති ඉදං අනුද්ධංසනාධිජ්ජායං විනාපි
වොදනාලක්ඛණං දස්සෙතුං චුත්තං. සීලසම්පන්නොති ඉදං දුස්සීලස්ස වචනං
අජ්ජමාණන්ති අධිජ්ජායෙන චුත්තං. භික්ඛුනීනං පන භික්ඛුං වොදෙතුං
අනිස්සරත්තා ‘භික්ඛුනිමෙවා’ති චුත්තං. සතිපි භික්ඛුනීනං භික්ඛුසු
අනිස්සරභාවෙ තාහි කතවොදනාපි වොදනාරහත්තා වොදනායෙවානි
අධිජ්ජායෙන “පඤ්චපි සහධම්මිකා ලහන්ති”ති චුත්තං. භික්ඛුස්ස සුත්වා
වොදෙතීති ආදිනා වොදකො යෙසං සුත්වා වොදෙති, තෙසම්පි වචනං
පමාණමෙවානි සම්පට්ඨිතත්තා තෙසං වොදනාපි රුහතෙවානි දස්සෙතුං
“ථෙරො සුත්තං නිදස්සෙසි”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.385-386)
චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.386) පන “අමුලකවොදනාපසඬ්ඛන
සමුලකවොදනාලක්ඛණාදිං දස්සෙතුං ‘වොදෙතුං පන කො ලහති, කො න
ලහති’ති ආදි ආරද්ධං. ‘භික්ඛුස්ස සුත්වා වොදෙතී’ති ආදිසුත්තං යස්මා යෙ
වොදකස්ස අඤ්ඤෙසං විපත්තිං පකාසෙන්නි, තෙපි තස්මිං ඛණෙ වොදකභාවෙ
යත්වා පකාසෙන්නි, තෙසඤ්ච වචනං ගහෙත්වා ඉතරොපි යස්මා
වොදෙතුඤ්ච අසම්පට්ඨිතත්තං තෙහි තිත්ථියසාවකපරියොසානෙහි
පයමවොදකෙහි සම්පට්ඨිතාපෙතුඤ්ච ලහති, තස්මා ඉධ සාධකභාවෙන
උද්ධටන්ති වෙදිතඛ්ඛ”න්ති චුත්තං.

ගරුකානං ද්විත්තන්ති පාරාජිකසඬ්ඛසාදිසෙසානං. අවසෙසානන්ති
ථුල්ලවිවයාදීනං පඤ්චන්තං ආපත්තීනං. මිච්ඡාදිට්ඨි නාම “නත්ථි
දින්න”න්ති ආදිනායජ්ජවත්තා දසවත්ථුකා දිට්ඨි. “අන්තවා ලොකො අනන්තවා

ලොකො””ති ආදිකා අන්තං ගණ්භාපකදිට්ඨි අන්තග්ගාහිකා නාම. ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඡන්තන්ති ආජීවහෙතූපි ආපජ්ජිතබ්බානං උත්තරිමනුස්සධම්මෙ පාරාජිකං, සඤ්චරිත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො අරහා””ති පරියායෙන පුල්ලව්වයං, හික්ඛුස්ස පණිතභොජනවිඤ්ඤත්තියා පාවිත්තියං, හික්ඛුනියා පණිතභොජනවිඤ්ඤත්තියා පාටිදෙසනීයං, සුපොදනවිඤ්ඤත්තියා දුක්ඛටන්ති ඉමෙසං පරිවාරෙ (පරි. 287) චුත්තානං ඡන්තං. න හෙතා ආපත්තියො ආජීවහෙතු එව පඤ්ඤත්තා සඤ්චරිත්තාදීනං අඤ්ඤාපි ආපජ්ජිතබ්බතො. ආජීවහෙතූපි එතාසං ආපජ්ජනං සන්ධාය එවං චුත්තං, ආජීවහෙතූපි පඤ්ඤත්තානන්ති අත්ථො. දිට්ඨිවිපත්තිආජීවවිපත්තිහි වොදෙන්තොපි තම්මුලිකාය ආපත්තියා එව වොදෙති.

“කස්මා මං න වන්දසී”ති ප්‍රච්ඡිනෙ “අස්සමණොසී, අසකායපුත්තියොසී”ති අවන්දනකාරණස්ස චුත්තත්තා අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො න වන්දිතබ්බොති වදන්ති. වොදෙතුකාමතාය එව අවන්දිත්වා අත්තනා වත්තබ්බස්ස චුත්තමත්ථං යපෙත්වා අවන්දියභාවෙ තං කාරණං න භොතීති චූළගණ්ඨිපදෙ මජ්ඣිමගණ්ඨිපදෙ ච චුත්තං. අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්ස අවන්දියෙසු අචුත්තත්තා තෙන සද්ධිං සයන්තස්ස සහසෙය්‍යාපත්තියා අභාවතො, තස්ස ච පටිග්ගහණස්ස රුහනතො තදෙව යුත්තතරන්ති විඤ්ඤායති. කිඤ්චාපි යාව සො හික්ඛුභාවං පටිජානාති, තාව වන්දිතබ්බො, යදා පන “අස්සමණොමිහී”ති පටිජානාති, තදා න වන්දිතබ්බොති අයමෙත්ථ විසෙසො වෙදිතබ්බො. අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස හි හික්ඛුභාවං පටිජානන්තස්සෙව හික්ඛුභාවො, න තතො පරං. හික්ඛුභාවං අජ්ජපටිජානන්නො හි අනුපසම්පන්නපක්ඛං භජති. යස්මා ආමිසං දෙන්තො අත්තතො ඉච්ඡිතට්ඨානෙයෙව දෙති, තස්මා පටිපාටියා නිසින්නානං යාගුහත්තාදීනි දෙන්තෙන එකස්ස වොදෙතුකාමතාය අදින්තෙපි වොදනා නාම න භොතීති ආහ “න තාව තා වොදනා භොතී”ති.

231. වොදෙතබ්බොති චුදිතො, චුදිතො එව චුදිතකො, අපරාධවන්තො පුග්ගලො. වොදෙතීති වොදකො, අපරාධපකාසකො. චුදිතකො ච වොදකො ච චුදිතකවොදකා. උබ්බාහිකායාති උබ්බහන්ති වියොපෙන්නි එතාය අලජ්ජිතං තජ්ජනිං වා කලහං වාති උබ්බාහිකා, සඬ්ඝසම්මුති, තාය. විනිවිජ්ජනං නාම තාය සම්මතහික්ඛුහි විනිවිජ්ජනමෙව. අලජ්ජස්සන්තාය හි පරිසාය සමථක්ඛන්ධකෙ ආගතෙහි දසහඬිගෙහි සමන්තාගතා ද්වෙ තයො හික්ඛු තත්ථෙව චුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්තිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙතං සමථක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 231-232) –

“තෙහි වෙ, හික්ඛවෙ, හික්ඛුහි තස්මිං අධිකරණෙ විනිවිජ්ජයමානෙ අනන්තාති වෙව භස්සාති ජායන්ති, න චෙකස්ස භාසිතස්ස අත්ථො

විඤ්ඤායති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එවරුපං අධිකරණං උබ්බාහිකාය වූපසමෙතුං. දසහඬිගෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු උබ්බාහිකාය සම්මන්තිතබ්බො, සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවි සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, බහුස්සුතො හොති සුතධරො සුතසන්නිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣේකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මවරියං අභිවදන්ති, තථාරුපස්ස ධම්මා බහුස්සුතා හොන්ති ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා, උභයානි බො පනස්ස පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරෙන ස්වාගතානි හොන්ති සුවිහත්තානි සුප්පවත්තීනි සුවිනිච්ඡිතානි සුත්තසො අනුබ්බඤ්ජනසො, විනයෙ බො පන ඡෙකො හොති අසංභීරො, පට්ඨලො හොති උභො අත්ථපච්චත්ථිකෙ අස්සාසෙතුං සඤ්ඤාපෙතුං නිජ්ඣාපෙතුං පෙක්ඛෙතුං පස්සිතුං පසාදෙතුං, අධිකරණසමුප්පාදවූපසමකුසලො හොති, අධිකරණං ජානාති, අධිකරණසමුදයං ජානාති, අධිකරණනිරොධං ජානාති, අධිකරණනිරොධගාමිනිපටිපදං ජානාති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි දසහඬිගෙහි සමන්තාගතං භික්ඛු උබ්බාහිකාය සම්මන්තිතුං.

“එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, සම්මන්තිතබ්බො. පඨමං භික්ඛු යාවිතබ්බො, යාවිත්ථා බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පට්ඨලෙන සඬිසො ඤාපෙතබ්බො -

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ, සඬිසො, අම්භාකං ඉමස්මිං අධිකරණෙ විනිච්ඡියමානෙ අනන්තානි වෙච භස්සානි ජායන්ති, න චෙකස්ස භාසිතස්ස අත්ථො විඤ්ඤායති. යදි සඬිසස්ස පත්තකල්ලං, සඬිසො ඉත්ථන්තාමඤ්ච ඉත්ථන්තාමඤ්ච භික්ඛුං සම්මන්තෙය්‍ය උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වූපසමෙතුං, එසා ඤත්ති.

“සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ, සඬිසො, අම්භාකං ඉමස්මිං අධිකරණෙ විනිච්ඡියමානෙ අනන්තානි වෙච භස්සානි ජායන්ති, න චෙකස්ස භාසිතස්ස අත්ථො විඤ්ඤායති. සඬිසො ඉත්ථන්තාමඤ්ච ඉත්ථන්තාමඤ්ච භික්ඛුං සම්මන්ති උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වූපසමෙතුං. යස්සායස්මතො ඛමති ඉත්ථන්තාමස්ස ච ඉත්ථන්තාමස්ස ච භික්ඛුතො සම්මුති උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වූපසමෙතුං, සො තුණ්හස්ස. යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය.

“සම්මතො සඨසෙන ඉත්ථන්තාමො ච ඉත්ථන්තාමො ච හික්ඛු උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වුපසමෙතුං, ඛමති සඨසස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති.

තෙහි ච සම්මතෙහි විසුං වා නිසිදිත්වා තස්සා එව වා පරිසාය “අඤ්ඤෙහි න කිඤ්චි කථෙතබ්බ”න්ති සාවෙත්වා තං අධිකරණං විනිවිජ්තබ්බං. තුම්භාකන්ති වුදිතකචොදකෙ සන්ධාය වුත්තං.

“කිම්හිති කිස්මිං චත්ථස්මිං. කිම්හි නම්පි න ජානාසීති කිම්හි නන්ති වචනම්පි න ජානාසී. නාස්ස අනුයොගො දාතබ්බොති නාස්ස පුච්ඡා පටිපුච්ඡා දාතබ්බා”ති සාරත්ථදීපනියං. (සාරත්ථ. ටී. 2.385-386) වුත්තං, විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.386) පන – කිම්හිති කිස්මිං චත්ථස්මිං, කතරවිපත්තියන්ති අත්ථො. කිම්හි නං නාමාති ඉදං “කතරාය විපත්තියා එතං වොදෙසී”ති යාය කායවි විඤ්ඤායමානාය භාසාය වුත්තෙපි වොදකස්ස විනයෙ අපකතඤ්ඤාතාය “සීලාචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තිසු කතරායාති මං පුච්ඡති”ති විඤ්ඤාතුං අසක්කොත්තස්ස පුච්ඡා, න පන “කිම්හි”තිආදිපදත්ථමත්තං අජානන්තස්ස. න හි අනුවිජ්ජකො වොදකං බාලං අපරිවිතභාසාය “කිම්හි න”න්ති පුච්ඡති. කිම්හි නම්පි න ජානාසීති ඉදම්පි වචනමත්තං සන්ධාය වුත්තං න භොති. “කතරවිපත්තියා”ති වුත්තෙ “අසුකාය විපත්තියා”ති වත්තුම්පි “න ජානාසී”ති වචනස්ස අධිප්පායමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව වක්ඛති “නාස්ස අනුයොගො දාතබ්බො”ති.

“තස්ස නයො දාතබ්බො”ති තස්සාති බාලස්ස ලජ්ජිස්ස. “තස්ස නයො දාතබ්බො”ති වත්වා ච “කිම්හි නං වොදෙසීති සීලවිපත්තියා”තිආදි අධිප්පායජ්ජකාසනමෙව නයදානං වුත්තං, න පන කිම්හි-නං-පදානං-පරියායමත්තදස්සනං. න හි බාලො “කතරවිපත්තියං නං වොදෙසී”ති ඉමස්ස වචනස්ස අත්ථෙ ඤාතෙපි විපත්තිජ්ජහෙදං, අත්තනා වොදියමානං විපත්තිසරූපඤ්ච ජානිතුං සක්කොති, තස්මා තෙනෙව අජානනෙන අලජ්ජී අපසාදෙතබ්බො. කිම්හි නන්ති ඉදම්පි උපලක්ඛණමත්තං. අඤ්ඤෙන වා යෙන කෙනවි ආකාරෙන අවිඤ්ඤනං පකාසෙත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බොව. “දුම්මච්ඡකුනං පුග්ගලානං නිග්ගහායා”තිආදිවචනතො “අලජ්ජීනිග්ගහත්ථාය...පෙ.... පඤ්ඤත්ත”න්ති වුත්තං. එහිතීති එති, හි-කාරො එත්ථ ආගමො දට්ඨබ්බො, ආගම්ස්සතීති අත්ථො. දිට්ඨසන්තානෙනාති දිට්ඨනියාමෙන. අලජ්ජිස්ස පටිඤ්ඤාය එව කාතබ්බන්ති වචනපටිවචනක්කමෙනෙව දොසෙ ආවිභූතෙපි අලජ්ජිස්ස “අසුද්ධො අහ”න්ති දොසසම්පටිවිජ්ජනපටිඤ්ඤාය එව ආපත්තියා කාතබ්බන්ති අත්ථො. කෙවි පන “අලජ්ජිස්ස එතං නත්ථිති සුද්ධපටිඤ්ඤාය එව අනාපත්තියා කාතබ්බන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො සච්ඡිගහිතො”ති වදන්ති, තං න යුත්තං

අනුවර්තකස්සෙව නිරතංකත්තාපත්තිනො, වොදකෙනෙව අලජ්ජිපටිඤ්ඤාය
යාතබ්බතො. දොසොපගමපටිඤ්ඤා එව හි ඉධ පටිඤ්ඤාති අධිජ්ජෙතා,
තෙනෙව චක්ඛති “එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථිති පටිඤ්ඤං න දෙති” තිආදි.

තදත්ථදීපනත්ථන්ති අලජ්ජිස්ස දොසෙ ආවිභූතෙපි තස්ස
දොසොපගමපටිඤ්ඤාය එව කාතබ්බතාදීපනත්ථං. විවාදවත්ථුසඬාතො
අත්ථෙ පච්චත්ථිකා අත්ථපච්චත්ථිකා. සඤ්ඤං දත්ථාති තෙසං
කථාපච්ඡෙදත්ථං අභිමුඛකරණත්ථඤ්ච සද්දං කත්ථා. විනිවිජ්නිතුං
අනනුවර්තකාති අසුද්ධොති සඤ්ඤාය වොදකපක්ඛෙ පටිට්ඨත්තා
අනුවර්තකභාවතො ඛිභූතත්තා අනුවර්තකං අසක්කුණෙය්‍යත්තං සන්ධාය
වුත්තං. සන්දෙහෙ එව හි සති අනුවර්තකං සක්කා, අසුද්ධලද්ධියා පන සති
වුදිතකෙන වුත්තං සබ්බං අසච්චතොපි පටිභාති, කථං තත්ථ අනුවර්තකා
සියාති.

තථා නාසිතකොච භවිස්සතීති ඉමිනා විනිවිජ්ජයම්පි අදත්ථා සඬ්ඝතො
විශොජනං නාම ලිඬගනාසනා විය අයම්පි එකො නාසනජ්ජකාරොති දස්සෙති.
එකසම්භොගපරිභොගාති ඉදං අත්තතො සන්තිකා තෙසං විමොචනත්ථං
වුත්තං, න පන තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤසම්භොගෙ යොජනත්ථං.

විරද්ධං හොතීති සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපන්නො හොති. ආදිතො පටිඨාය
අලජ්ජී නාම නත්ථිති ඉදං “පක්ඛානං අනුරක්ඛණත්ථාය පටිඤ්ඤං න දෙති” ති
ඉමස්ස අලජ්ජීලක්ඛණසම්භවස්ස කරණවචනං. පටිච්ඡාදිතකාලතො පටිඨාය
අලජ්ජී නාම එව, පුරිමො ලජ්ජිභාවො න රක්ඛතීති අත්ථො. පටිඤ්ඤං න
දෙතිති “සථෙ මයා කතදොසං චක්ඛාමි, මය්හං අනුවත්තකා භිජ්ජස්සන්ති” ති
පටිඤ්ඤං න දෙති. යානෙ න තිට්ඨතීති ලජ්ජිට්ඨානෙ න තිට්ඨති, කායවාචාසු
විතික්කමො හොති එවාති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “විනිවිජ්ජො න දාතබ්බො” ති,
පුබ්බෙ පක්ඛිකානං පටිඤ්ඤාය වුපසම්මතස්සපි අධිකරණස්ස දුචුපසන්නතාය
අයම්පි තථා නාසිතකොච භවිස්සතීති අධිජ්ජායො.

232. අදින්නාදානවත්ථුං විනිවිජ්ජන්තෙන පඤ්චවීසති අවහාරා සාධුකං
සල්ලක්ඛෙතබ්බාති එත්ථ පඤ්චවීසති අවහාරා නාම පඤ්ච පඤ්චකාති, තත්ථ
පඤ්ච පඤ්චකාති නාම නානාභණ්ඩපඤ්චකං එකභණ්ඩපඤ්චකං
සාහත්ථිකපඤ්චකං පුබ්බපයොගපඤ්චකං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති. තථා හි
වුත්තං කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) “තෙ පන
අවහාරා පඤ්ච පඤ්චකාති සමොධානෙන්වා සාධුකං සල්ලක්ඛෙතබ්බා” තිආදි.
තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකඑකභණ්ඩපඤ්චකාති පදභාජනෙ (පාරා. 92)
වුත්තානං “ආදියෙය්‍ය, භරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, යානා
වාචෙය්‍යා” ති ඉමෙසං පදානං චසෙන ලබ්භන්ති. තථා හි වුත්තං පොරාණෙහි –

“ආදියන්තො හරන්තොව;
හරන්තො ඉරියාපථං;
විකොපෙන්තො තථා යානා;
වාචෙන්තොපි පරාජිකො”ති.

තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකං සවිඤ්ඤාණකආවිඤ්ඤාණකවසෙන දට්ඨබ්බං,
ඉතරං සවිඤ්ඤාණකවසෙනෙව. කථං? ආදියෙය්‍යාති ආරාමං අභිසුඤ්ජති,
ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උජ්ජාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස.
සාමිකො “න මය්‍හං භවිස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.
හරෙය්‍යාති අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ටෙය්‍යවිත්තො ආමසති,
දුක්ඛට්ඨං. එන්දාපෙති, පුල්ලච්චයං. ඛන්ධං ඔරොපෙති, පාරාජිකං.
අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති වුච්චමානො
“නාහං ගණ්හාමි”ති භණ්ති, දුක්ඛට්ඨං. සාමිකස්ස විමතිං උජ්ජාදෙති,
පුල්ලච්චයං. සාමිකො “න මය්‍හං භවිස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, පාරාජිකං.
ඉරියාපථං විකොපෙය්‍යාති “සභභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමි”ති පයමං පාදං
අතික්කාමෙති, පුල්ලච්චයං. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. යානා
වාචෙය්‍යාති ථලට්ඨං භණ්ඩං ටෙය්‍යවිත්තො ආමසති, දුක්ඛට්ඨං. එන්දාපෙති,
පුල්ලච්චයං. යානා වාචෙති, පාරාජිකං. එවං තාව නානාභණ්ඩපඤ්චකං
වෙදිතබ්බං. සස්සාමිකස්ස පන දාසස්ස වා තිරච්ඡානගතස්ස වා යථාචුත්තෙන
අභියොගාදිනා නයෙන ආදියනහරණ අවහරණ ඉරියාපථවිකොපන
යානාවාචනවසෙන එකභණ්ඩපඤ්චකං වෙදිතබ්බං. තෙනාහු පොරාණා -

“තත්ථ නානෙකභණ්ඩානං, පඤ්චකානං වසා පන;
ආදියනාදිපඤ්චකා, දුට්ඨාති උදිරිතා”ති.

කතමං සාහත්ථිකපඤ්චකං? සාහත්ථිකො ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො
අත්ථසාධකො ධුරනික්ඛෙපෙති. තථා හි චුත්තං -

“සාහත්ථාණත්තිකො වෙච, නිස්සග්ගියොත්ථසාධකො;
ධුරනික්ඛෙපකො වාති, ඉදං සාහත්ථපඤ්චක”න්ති.

තත්ථ සාහත්ථිකො නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. ආණත්තිකො
නාම “අසුකස්ස භණ්ඩං අවහරා”ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. නිස්සග්ගියො නාම
සුඤ්ඤානපරිකප්පිතොකාසානං අන්තො යත්වා බහි පාතනං. අත්ථසාධකො
නාම “අසුකස්ස භණ්ඩං යදා සක්කොසී, තදා තං අවහරා”ති ආණාපෙති. තත්ථ
සචෙ පරො අනන්තරාසිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකස්ස
ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙව පාරාජිකං. පරස්ස වා පන තෙලකුම්භියා පාදග්ගිකකං
තෙලං අවස්සං පිචනකානි උපාහනාදිනි පක්ඛිපති, හත්ථතො

මුත්තමත්තෙයෙව පාරාජිකං. ධුරනික්ඛෙපො පන
ආරාමාහි යොග උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන වෙදිතඛිබ්බො.
තාවකාලිකභණ්ඩදෙය්‍යානි අදෙන්තස්සපි එසෙව නයොති ඉදං
සාහත්ථිකපඤ්චකං.

කතමං පුබ්බපයොගපඤ්චකං? පුබ්බපයොගො සහපයොගො
සංවිදාවහාරො සඬකෙතකම්මං නිමිත්තකම්මන්ති. තෙන වුත්තං -

“පුබ්බසහපයොගො ව, සංවිදාවරණං තථා;
සඬකෙතකම්මං නිමිත්තං, ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං”න්ති.

තත්ථ ආණත්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතඛිබ්බො. යානාවාවනවසෙන,
බ්ලාදීනි සඬකාමෙත්වා ඛෙත්තාදිග්ගභණ්ඩවසෙන ව සහපයොගො
වෙදිතඛිබ්බො. සංවිදාවහාරො නාම “අසුකං නාම භණ්ඩං අවහරිස්සාමා”ති
සංවිදහිත්වා සම්මන්තයිත්වා අවහරණං. එවං සංවිදහිත්වා ගතෙසු හි එකෙනපි
තස්මිං භණ්ඩෙ යානා වාවිතෙ සබ්බෙසං අවහාරො හොති. සඬකෙතකම්මං
නාම සඤ්ජානනකම්මං. සචෙ හි පුරෙහත්තාදිසු යං කිඤ්චි කාලං
පරිච්ඡන්දිත්වා “අසුකස්මිං කාලෙ ඉත්ථන්නාමං භණ්ඩං අවහරා”ති වුත්තො
සඬකෙතතො අපච්ඡා අපුරෙ තං අවහරති, සඬකෙතකාරකස්ස
සඬකෙතකරණක්ඛණෙයෙව අවහාරො. නිමිත්තකම්මං නාම
සඤ්ඤාප්පාදනත්ථං අක්ඛිනිඛණාදිනිමිත්තකරණං. සචෙ හි එවං
කතනිමිත්තතො අපච්ඡා අපුරෙ “යං අවහරා”ති වුත්තො, තං අවහරති,
නිමිත්තකාරකස්ස නිමිත්තක්ඛණෙයෙව අවහාරොති ඉදං
පුබ්බපයොගපඤ්චකං.

කතමං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං? ථෙය්‍යාවහාරො පසස්භාවහාරො
පරිකප්පාවහාරො පටිච්ඡන්තාවහාරො කුසාවහාරොති. තෙන වුත්තං -

“ථෙය්‍යා පසස්භා පරිකප්පා, පටිච්ඡන්තා කුසා තථා;
අවහාරා ඉමෙ පඤ්ච, ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං”න්ති.

තත්ථ යො සන්ධිච්ඡෙදාදීනි කත්වා අදිස්සමානො අවහරති,
කුට්තුලාකුට්මානකුට්කභාපණාදීනි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං
ගණ්හතො අවහාරො ථෙය්‍යාවහාරොති වෙදිතඛිබ්බො. යො පන පසස්භ
බලක්කාරෙන පරෙසං සන්තකං ගණ්හාති ගාමසාතකාදයො විය, අත්තතො
පත්තබලිතො වා වුත්තනෙයෙනෙව අධිකං ගණ්හාති රාජහටාදයො විය,
තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො පසස්භාවහාරොති වෙදිතඛිබ්බො.
පරිකප්පෙත්වා ගහණං පන පරිකප්පාවහාරො නාම.

සො භණ්ඩොකාසස්ස වසෙන දුට්ඨො. තත්‍රායං භණ්ඩපරිකප්පො – සාටකත්ථිකො අන්තොගඛිභං පටිසිත්වා “සචෙ සාටකො භට්ඨස්සති, ගණ්හිස්සාමි. සචෙ සුත්තං, න ගණ්හිස්සාමි”ති පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ පසිඛිකං ගණ්හාති. තත්‍ර චෙ සාටකො හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සුත්තඤ්චෙ හොති, රක්ඛති. ඛනි නිහරිත්වා මුඤ්චිත්වා “සුත්ත”න්ති ඤත්වා පුන ආහරිත්වා යපෙති, රක්ඛතියෙව. “සුත්ත”න්ති ඤත්වාපි යං ලද්ධං, තං ගහෙතඛිකන්ති ගච්ඡති, පදාරොන කාරොතඛිකො. භූමියං යපෙත්වා ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. “චොරො චොරො”ති අනුබන්ධො ඡඩ්ඛෙත්වා පලායති, රක්ඛති. සාමිකා දිස්වා ගණ්හන්ති, රක්ඛතියෙව. අඤ්ඤො චෙ ගණ්හාති, භණ්ඩදෙයාං. සාමිකෙසු නිවත්තන්තෙසු සයං දිස්වා පංසුකුලසඤ්ඤාය “පගෙවෙතං මයා ගහිතං, මම දානි සන්තක”න්ති ගණ්හන්තස්සපි භණ්ඩදෙයාමෙව. තත්ථ ය්වායං “සචෙ සාටකො භට්ඨස්සති, ගණ්හිස්සාමි”ති ආදිනා නයෙන පවත්තො පරිකප්පො, අයං භණ්ඩපරිකප්පො නාම. ඔකාසපරිකප්පො පන එවං වෙදිතඛිකො – එකච්චො පන පරපරිවෙණාදිති පටිට්ඨො කිඤ්චි ලොභනෙයාභණ්ඩං දිස්වා ගඛිභද්ධාරපමුඛහෙට්ඨා පාසාදද්ධාරකොට්ඨකරුක්ඛමුලාදිවසෙන පරිච්ඡෙදං කත්වා “සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විවරන්තො විය දස්සාමි. නො චෙ පස්සිස්සන්ති, හරිස්සාමි”ති පරිකප්පෙති, තස්ස තං ආදාය පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ අවහාරො හොති. ඉති ය්වායං චුත්තනයෙනෙව පවත්තො පරිකප්පො, අයං ඔකාසපරිකප්පො නාම. එවමිමෙසං ද්විත්තං පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො අවහාරො පරිකප්පාවහාරොති වෙදිතඛිකො.

පටිච්ඡාදෙත්වා පන අවහරණං පටිච්ඡන්තාවහාරො. සො එවං වෙදිතඛිකො – යො හික්ඛු උය්‍යානාදිසු පරෙසං ඔමුඤ්චිත්වා යපිතං අභිගුලිමුද්දිකාදිං දිස්වා “පච්ඡා ගණ්හිස්සාමි”ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙති, තස්ස එත්තාවතා උද්ධාරො නත්ථිති න තාව අවහාරො හොති. යදා පන සාමිකා විචින්නා අපස්සිත්වා “ස්චෙ ජානිස්සාමා”ති සාලයාව ගතා හොන්ති, අථස්ස තං උද්ධරතො උද්ධාරෙ අවහාරො. “පටිච්ඡන්තකාලෙයෙව එතං මම සන්තක”න්ති සකසඤ්ඤාය වා “ගතාදානි තෙ, ඡඩ්ඛිතභණ්ඩං ඉද”න්ති පංසුකුලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තස්ස පන භණ්ඩදෙයාං. තෙසු දුතියතතියදිවසෙ ආගන්ත්වා විචිතිත්වා අදිස්වා ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතෙසුපි ගහිතං භණ්ඩදෙයාමෙව. පච්ඡා ඤත්වා වොදියමානස්ස අදදතො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙ අවහාරො හොති. කස්මා? යස්මා තස්ස පයොගෙන තෙහි න දිට්ඨං. යො පන තථාරූපං භණ්ඩං යථායානෙ යීතංයෙව අප්පටිච්ඡාදෙත්වා ථෙය්‍යවිත්තො පාදෙන අක්කමිත්වා කද්දමෙ වා වාලිකාය වා පචෙසෙති, තස්ස පචෙසිතමත්තෙයෙව අවහාරො.

කුසං සඬ්ඛාමෙත්වා පන අවහරණං කුසාවහාරො නාම. සොපි එවං වෙදිතඛිබ්බො – යො භික්ඛු විලිවමයං වා තාලපණ්ණමයං වා කතසඤ්ඤාණං යං කිඤ්චි කුසං පාතෙත්වා විවරෙ භාජියමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ යීතං සමග්ගතරං වා මහග්ගතරං වා සමසමං වා අග්ගෙන පරස්ස කොට්ඨාසං හරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසං පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධරති, රක්ඛති තාව. පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතිතෙ රක්ඛතෙව. යදා පන තස්මිං පතිතෙ පරස්ස කොට්ඨාසතො පරස්ස කුසං උද්ධරති, උද්ධට්ඨමත්තෙ අවහාරො. සවෙ පට්ඨමතරං පරස්ස කොට්ඨාසතො කුසං උද්ධරති, අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධාරෙ රක්ඛති, පාතනෙපි රක්ඛති. අත්තනො කොට්ඨාසතො පන අත්තනො කුසං උද්ධරතො උද්ධාරෙයෙව රක්ඛති, තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ අවහාරො හොති, අයං කුසාවහාරො. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකතො (පාරා. අට්ඨ. 1.92) ගහෙතඛිබ්බො.

තුලයිත්වාති උපපරික්ඛිත්වා.

සාමීචීති වත්තං, ආපත්ති පන නත්ථීති අධිජ්ජායො.

මහාජනසම්මද්දොති මහාජනසඬ්ඛොහො. භට්ඨෙ ජනකායෙති අපගතෙ ජනකායෙ. “ඉදඤ්ච කාසාවං අත්තනො සන්තකං කත්වා එතස්සෙව භික්ඛුනො දෙහී”ති කිං කාරණා එවමාහ? විවරස්සාමිකෙන ධුරනික්ඛෙපො කතො, තස්මා තස්ස අදින්නං ගහෙතුං න වට්ටති. අවහාරකොපි විජ්ජට්ඨාරස්ස උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය විවරස්සාමිකං පරියෙසන්තො විවරති “දස්සාමි”ති, විවරස්සාමිකෙන ව “මමෙත”න්ති චුත්තෙ එතෙනපි අවහාරකෙන ආලයො පරිච්චත්තො, තස්මා එවමාහ. යදි එවං විවරස්සාමිකොයෙව “අත්තනො සන්තකං ගණ්හාහී”ති කස්මා න චුත්තොති? උභින්නං කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං. කථං? අවහාරකස්ස “මයා සහත්ථෙන න දින්නං, හණ්ඩදෙය්‍යාමෙත”න්ති කුක්කුච්චං උප්පජ්ජෙය්‍ය, ඉතරස්ස “මයා පට්ඨමං ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පච්ඡා අදින්නං ගහිත”න්ති කුක්කුච්චං උප්පජ්ජෙය්‍යාති.

සමග්ගන්ති අප්පග්ගං.

දාරුඅත්ථං එරතීති දාරුහි කත්තඛිබ්බකිච්චං සාධෙති. මයි සන්තෙනිආදි සබ්බං රඤ්ඤා පසාදෙන චුත්තං, ථෙරෙන පන “අනනුච්ඡවිකං කත”න්ති න මඤ්ඤිතඛිබ්බං.

එකදිවසං දන්තකට්ඨවිෂේදනාදිනා යා අයං අග්ගභානි චුත්තා, සා භණ්ඩස්සාමිනා කිණ්ත්වා ගහිතමෙව සන්ධාය චුත්තා. සබ්බං පනෙනං අට්ඨකථාවරියජ්ජමාණෙන ගහෙනබ්බං. පාසාණඤ්ච සක්ඛරඤ්ච පාසාණසක්ඛරං.

“ධාරෙය්‍ය අත්ථං විචක්ඛණො”ති ඉමස්සෙව විවරණං. “ආපත්තිං වා අනාපත්තිං වා”තිආදි. “සික්ඛාපදං සමං තෙනා”ති ඉතො පුබ්බෙ එකා ගාථා –

“දුතියං අදුතියෙන, යං ජිනෙන පකාසිතං;
පරාජිතකිලෙසෙන, පාරාජිකපදං ඉධා”ති.

තාය සද්ධිං සට්ඨන්වා අදුතියෙන පරාජිතකිලෙසෙන ජිනෙන දුතියං යං ඉදං පාරාජිකපදං පකාසිතං, ඉධ තෙන සමං අනෙකනයවොකිණ්ණං ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං අඤ්ඤං කිඤ්චි සික්ඛාපදං න විජ්ජතිති යොජනා. තත්ථ පරාජිතකිලෙසෙනාති සන්තානෙ පුන අනුජ්ජත්තිධම්මතාපාදනෙ චතුභි මග්ගඤ්ඤාණෙහි සහ වාසනාය සමුච්ඡින්නසබ්බකිලෙසෙන. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.159) පන “පරාජිතකිලෙසෙනාති විජිතකිලෙසෙන, නිකිලෙසෙනාති අත්ථො”ති චුත්තං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ.

තෙනාති තෙන දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදෙන. අත්ථො නාම පාළිඅත්ථො. විනිච්ඡයො නාම පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො. අත්ථො ච විනිච්ඡයො ච අත්ථවිනිච්ඡයා, තෙ ගම්භීරා යස්මින්ති ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං . චත්ථුම්භි ඔතිණ්ණෙති වොදනාවසෙන වා අත්තනාව අත්තනො විතික්කමාරොචනාවසෙන වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ අදින්නාදානවත්ථුස්මිං ඔතිණ්ණෙ. එත්ථාති ඔතිණ්ණෙ චත්ථුස්මිං. විනිච්ඡයොති ආපත්තානාපත්තිනියමනං. අවත්වාවාති “ත්ථං පාරාජිකං ආපන්නො”ති අවත්වාච. කජ්ජියෙජි ච චත්ථුස්මීන්ති අත්තනා ගහෙතුං කජ්ජියෙ මාතුපිතුආදිසන්තකෙපි චත්ථුස්මිං. ලහුවත්තිනොති ටෙය්‍යවිත්තුජ්ජාදෙන ලහුපරිචත්තිනො. ආසීවිසන්ති සීසමෙව සකලසරීරෙ ඵරණසමත්ථවිසං.

233. පකතිමනුස්සෙහි උත්තරිතරානං බුද්ධාදිඋත්තමපුරිසානං අධිගමධම්මොති උත්තරිමනුස්සධම්මො, තස්ස පරෙසං ආරොචනං උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනං. තං විනිච්ඡින්නතෙන ඡ යානාති සොධෙතබ්බානීති යොජනා. තත්ථ කිං තෙ අධිගතන්ති අධිගමපුච්ඡා. කින්නි තෙ අධිගතන්ති උපායපුච්ඡා. කදා තෙ අධිගතන්ති කාලපුච්ඡා. කත්ථ තෙ අධිගතන්ති ඔකාසපුච්ඡා. කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීනාති පහීනකිලෙසපුච්ඡා. කතමෙසං ත්ථං ධම්මානං ලාභීති පටිලද්ධධම්මපුච්ඡා. ඉදානි තමෙව ඡට්ඨානවිසොධනං විත්ථාරෙතුමාහ “සවෙ හී”තිආදි. තත්ථ එත්තාවතාති

එත්තකෙන ඛ්‍යාකරණවචනමත්තෙන න සක්කාරො කාතබ්බො. ඛ්‍යාකරණඤ්ඤි එකස්ස අයාථාචතොපි හොතීති. ඉමෙසු ඡසු යානෙසු සොධනත්ථං එවං වත්තබ්බොති යථා නාම ජාතරූපපතිරූපකම්පි ජාතරූපං විය බායතීති ජාතරූපං නිසංසනතාපනඡෙදනෙහි සොධෙනබ්බං, එවමෙව ඉදානෙව චුත්තෙසු ඡසු යානෙසු පක්ඛිපිත්වා සොධනත්ථං වත්තබ්බො. විමොක්ඛාදීසුති ආදි-සද්දෙන සමාපත්තිඤ්ඤාණදස්සනමග්ගභාවනාඵලසච්ඡිකිරියාදිං සඨගණ්හාති. පාකටො හොති අධිගතවිසෙසස්ස සතිසම්මොසාභාවතො. සෙසපුච්ඡාසුපි “පාකටො හොති”ති පදෙ එසෙව නයො.

සබ්බෙසඤ්ඤි අත්තනා අධිගතමග්ගෙන පභීනා කිලෙසා පාකටා හොත්තීති ඉදං යෙභ්‍යයාවසෙන චුත්තං. කස්සචි හි අත්තනා අධිගතමග්ගඵජ්ඣකිලෙසෙසු සන්දෙහො උප්පජ්ජතියෙව මහානාමස්ස සක්කස්ස විය. සො හි සකදාගාමී සමානොපි “තස්ස මය්හං, හත්තෙ, එවං හොති – කො සු නාම මෙ ධම්මො අජ්ඣත්තං අප්පභීනො, යෙන මෙ එකදා ලොභධම්මාපි චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති, දොසධම්මාපි චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති, මොහධම්මාපි චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති”ති (ම. නි. 1.175) භගවත්තං පුච්ඡි. අයං කිර රාජා සකදාගාමීමග්ගෙන ලොභදොසමොහා නිරවසෙසා පභීයන්තීති සඤ්ඤී අහොසීති.

යාය පටිපදාය යස්ස අරියමග්ගො ආගච්ඡති, සා පුබ්බභාගපටිපත්ති ආගමනපටිපදා. සොධෙනබ්බොති සුද්ධා, උදාහු න සුද්ධාති විචාරණවසෙන සොධෙනබ්බො. “න සුජ්ඣතීති තත්ථ තත්ථ පමාදපටිපත්තිසම්භවතො. අපනෙතබ්බොති අත්තනො පටිඤ්ඤාය අපනෙතබ්බො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.197-198). විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.197) පන “න සුජ්ඣතීති පුච්ඡියමානො පටිපත්තික්කමං උල්ලඬිසිත්වා කටෙසි. අපනෙතබ්බොති තයා චුත්තක්කමෙනායං ධම්මො න සක්කා අධිගන්තුන්ති අධිගතමානතො අපනෙතබ්බො”ති චුත්තං. “සුජ්ඣතී”ති වත්වා සුජ්ඣනාකාරං දස්සෙතුං “දීඝරත්ත”න්තිආදි චුත්තං. පඤ්ඤායතීති එත්ථාපි “යදී”ති පදං ආනෙත්වා යදි සො භික්ඛු තාය පටිපදාය පඤ්ඤායතීති සම්බන්ධො. චතුසු පච්චයෙසු අලග්ගත්තා “ආකාසෙ පාණිසමෙන චෙතසා”ති චුත්තං. චුත්තසදිසං ඛ්‍යාකරණං හොතීති යොජනා. තත්ථ චුත්තසදිසන්ති තස්ස භික්ඛුතො ඛ්‍යාකරණං ඉමස්මිං සුත්තෙ චුත්තෙන සදිසං, සමන්ති අත්ථො. බිණ්ණසවස්ස පටිපත්තිසදිසා පටිපත්ති හොතීති දීඝරත්තං සුවික්ඛම්භිතකිලෙසත්තා, ඉදඤ්ච අරහත්තං පටිජානන්තස්ස වසෙන චුත්තං. තෙනාහ “බිණ්ණසවස්ස නාමා”තිආදි. බිණ්ණසවස්ස නාම...පෙ.... න හොතීති පභීනවිපල්ලාසත්තා, ජීවිතනිකන්තියා ව අභාවතො න හොති, පුට්ඨජනස්ස පන අප්පභීනවිපල්ලාසත්තා ජීවිතනිකන්තිසබ්භාවතො ව අප්පමත්තකෙනපි

හොති, එවං සුවික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස වත්තනසෙක්ඛධම්මපටිජානනං ඉමිනා හයුප්පාදනෙන, අම්බිලාදිදස්සනෙ ඛෙළ්ප්පාදාදිනා ච න සක්කා විමංසිතුං, තස්මා තස්ස වචනෙනෙව තං සද්ධාතබ්බං.

අයං භික්ඛු සම්පන්නවෙය්‍යාකරණොති ඉදං න කෙවලං අභායනකමෙව සන්ධාය චුත්තං එකච්චස්ස සුරජාතිකස්ස පුපුප්පනස්සපි අභායනතො, රජ්ජනියාරම්මණානං බදරසාලවාදිඅඛලමද්දනාදීනං උපයොජනෙපි ඛෙළ්ප්පාදාදිතණ්හුප්පත්තිරහිතං සබ්බථා සුවිසොධිතමෙව සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

234. “නිහරිත්වාති සාසනතො නිහරිත්වා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.45) චුත්තං, විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “නිහරිත්වාති පාළිතො උද්ධරිත්වා”ති. තථා හි “පඤ්චහුපාලි, අභිගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා නානුයුඤ්ඡිතබ්බං. කතමෙහි පඤ්චහි? සුත්තං න ජානාති, සුත්තානුලොමං න ජානාති”තිආදිපාළිතො (පරි. 442) සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච නිහරිංසු, “අනාපත්ති එවං අම්භාකං ආවරියානං උග්ගහො පරිපුච්ඡාති භණ්ණි”ති එවමාදිතො ආවරියවාදං, “ආයස්මා උපාලි එවමාහ ‘අනාපත්ති ආවුසො සුපිනන්තෙනා’ති (පාරා. 78) එවමාදිතො අත්තනොමතිං නිහරිංසු. සා ච ථෙරස්ස අත්තනොමති සුත්තෙන සභිගහිතත්තා සුත්තං ජානං, එවමඤ්ඤාපි සුත්තාදීහි සභිගහිතාව ගහෙතබ්බා, තෙතරාති වෙදිතබ්බං. අථ චා නිහරිත්වාති විහජිත්වා, සාට්ඨකථං සකලං විනයපිටකං සුත්තාදීසු චතුසු පදෙසෙසු පක්ඛිපිත්වා චතුධා විහජිත්වා විනයං පකාසෙසු තබ්බිතිමුත්තස්ස අභාවාති අධිප්පායො. වජිරවුද්ධිටිකායමිපි (වජිර. ටී. පාරාජික 45) “නිහරිත්වාති එත්ථ සාසනතො නිහරිත්වාති අත්ථො...පෙ.... තාය හි අත්තනොමතියා ථෙරො එතදග්ගට්ඨපනං ලහති. අපිච චුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා ‘අනුපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන චා අපඤ්ඤත්තෙන චා වුව්චමානො...පෙ.... අනාදරියං කරොති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා’ති. තත්ථ හි පඤ්ඤත්තං නාම සුත්තං, සෙසත්තයං අපඤ්ඤත්තං නාම. තෙනායං ‘චතුබ්බධඤ්චි විනයං, මහාථෙරා’ති ගාථා සුචුත්තා”ති චුත්තං.

චුත්තන්ති මිලිත්දපඤ්ඤෙන නාගසෙනත්ථෙරෙන චුත්තං. පජ්ජතෙ අනෙත අත්ථොති පදං, හගවතා කණ්ඨාදිවණ්ණුප්පත්තිට්ඨානං ආහච්ච විසෙසෙත්වා භාසිතං පදං ආහච්චපදං, හගවතොයෙව වචනං. තෙනාහ “ආහච්චපදන්ති සුත්තං අධිප්පෙන”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.45) චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “කණ්ඨාදිවණ්ණුප්පත්තිට්ඨානකරණාදීහි නිහරිත්වා අත්තනො වච්චිඤ්ඤත්තියාව භාසිතං වචනං ආහච්චපද”න්ති චුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 45) පන “අට්ඨ වණ්ණුට්ඨානානි ආහච්ච චුත්තෙන

පදනිකායෙනාති අත්ථො, උදාහරෙන කණ්ඨොක්කන්තෙන පදසමුහෙනාති අධිජ්ජායො”ති වුත්තං. “ඉදං කජ්ජති, ඉදං න කජ්ජති”ති එවං අවිසෙසෙත්වා “යං භික්ඛවෙ මයා ‘ඉදං න කජ්ජති’ති අජ්ජට්ඨිත්තං, තඤ්ඤෙ අකජ්ජියං අනුලොමෙති, කජ්ජියං පටිබාහති, තං වො න කජ්ජති”තිආදිනා (මහාව. 305) වුත්තසාමඤ්ඤලක්ඛණං ඉධ රසොති අධිජ්ජෙතන්ති ආහ “රසොති සුත්තානුලොම”න්ති. රසොති සාරො “පත්තරසො”තිආදිසු (ධ. ස. 628-630) විය, පටික්ඛිත්තානුඤ්ඤාතසුත්තසාරොති අත්ථො. රසොති වා ලක්ඛණං පටිචත්ථුකං අනුද්ධරිත්වා ලක්ඛණානුලොමෙන වුත්තත්තා. රසෙනාති තස්ස ආහවිච්ඡාසිතස්ස රසෙන, තතො උද්ධරෙන විනිවිජ්ජයෙනාති අත්ථො. සුත්තජායා විය භි සුත්තානුලොමන්ති. ධම්මසඬ්භාහකපභුතිආචරියපරම්පරතො ආනීතා අට්ඨකථාතන්ති ඉධ “ආචරියවංසො”ති අධිජ්ජෙතාති ආහ “ආචරියවංසොති ආචරියවාදො”ති, ආචරියවාදො “ආචරියවංසො”ති වුත්තො පාළියං වුත්තානං ආචරියානං පරම්පරාය ආහතොව පමාණන්ති දස්සනත්ථං. අධිජ්ජායොති කාරණොපපත්තිසිද්ධො උභාපොහනයපවත්තො පච්චක්ඛාදිපමාණපතිරූපකො. අධිජ්ජායොති එත්ථ “අත්තනොමති”ති කෙච්ඡි අත්ථං වදන්ති.

විනයපිටකෙ පාළීති ඉධ අධිකාරවසෙන වුත්තං, සෙසපිටකෙසුපි සුත්තාදිවතුනාය යථානුරූපං ලබ්භන්තෙව.

“මහාපදෙසාති මහාඔකාසා. මහන්තාති විනයස්ස පතිට්ඨාපනට්ඨානාති, යෙසු පතිට්ඨාපිතො විනයො විනිවිජ්ජීයති අසන්දෙහතො, මහන්තාති වා කාරණාති මහාපදෙසා, මහන්තාති විනයවිනිවිජ්ජයකාරණානීති වුත්තං හොති. අත්ථතො පන ‘යං භික්ඛවෙ’තිආදිනා වුත්තසාධිජ්ජායා පාළියෙව මහාපදෙසාති වදන්ති. තෙනෙවාහ ‘යෙ භගවතා එවං වුත්තා’තිආදි. ඉමෙ ව මහාපදෙසා ඛන්ධකෙ ආගතා, තස්මා තෙසං විනිවිජ්ජයකථා තත්ථෙව ආවි භවිස්සතීති ඉධ න වුච්චතී”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.45) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “මහාපදෙසාති මහාඔකාසා මහාවිසයා, තෙ අත්ථතො ‘යං භික්ඛවෙතිආදිපාළිවසෙන අකජ්ජියානුලොමතො කජ්ජියානුලොමතො ව පුග්ගලෙහි නයතො තථා තථා ගස්භමානා අත්ථනායා එව. තෙ භි භගවතා සරූපතො අවුත්තෙසුපි පටික්ඛිත්තානුලොමෙසු අනුඤ්ඤාතානුලොමෙසු ව සෙසෙසු කිච්චෙසු නිවත්තිපවත්තිහෙතුනාය මහාගොචරාති ‘මහාපදෙසා’ති වුත්තා, න පන ‘යං භික්ඛවෙ මයා ඉදං න කජ්ජති’තිආදිනා වුත්තා සාධිජ්ජායා පාළියෙව තස්සා සුත්තෙ පටිට්ඨත්තා. ‘සුත්තානුලොමමිපි සුත්තෙ ඔතාරෙතඛිබං...පෙ.... සුත්තමෙව බලවතර’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45) භි වුත්තං. න හෙසා සාධිජ්ජායා පාළි සුත්තෙ ඔතාරෙතඛිබා, න ගහෙතඛිබා වා හොති. යෙනායං සුත්තානුලොමං සියා, තස්මා ඉමං පාළිඅධිජ්ජායං නිස්සාය පුග්ගලෙහි ගහිතා යථාවුත්තඅත්ථාව සුත්තානුලොමං,

තංපකාසකත්තා පන අයං පාළිපි සුත්තානුලොමන්ති ගහෙනබ්බං. තෙනාහ ‘යෙ හගවතා එවං වුත්තා’තිආදි. ‘යං භික්ඛවෙ’තිආදිපාළිනායෙන හි පුග්ගලෙහි ගහිතබ්බා යෙ අකප්පියානුලොමාදයො අත්ථා වුත්තා, තෙ මහාපදෙසාති අත්ථො’ති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායමිපි (වජිර. ටී. පාරාජික 45) “පරිවාරට්ඨකථායං ඉධ ච කිඤ්චාපි ‘සුත්තානුලොමං නාම චත්තාරො මහාපදෙසා’ති වුත්තං, අථ ඛො මහාපදෙසනායසිද්ධං පටික්ඛිත්තාපටික්ඛිත්තං අනුඤ්ඤාතානනුඤ්ඤාතං කප්පියාකප්පියන්ති අත්ථො වුත්තං හොති. තත්ථ යස්මා ‘යානං ඔකාසො පදෙසොති කාරණවෙච්චනාති ‘අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො’තිආදි සාසනතො, ‘නිග්ගහට්ඨාන’න්ති ච ‘අසන්දිට්ඨිට්ඨාන’න්ති ච ‘අසන්දිට්ඨි ච පන පදෙසො’ති ච ලොකතො, තස්මා මහාපදෙසාති මහාකාරණාතීති අත්ථො. කාරණං නාම ඤාපකො හෙතු ඉධාධිජ්ජෙතං, මහන්තභාවො පන තෙසං මහාවිසයත්තා මහාභූතානං විය. තෙ දුට්ඨා විනයමහාපදෙසා සුත්තන්තිකමහාපදෙසා වාති. තත්ථ විනයමහාපදෙසා විනයෙ යොගං ගච්ඡන්ති, ඉතරෙ උභයත්ථාපි, තෙනෙව පරිවාරෙ (පරි. 442) අනුයොගවත්තෙ ‘ධම්මං න ජානාති, ධම්මානුලොමං න ජානාති’ති” වුත්තං. තත්ථ ධම්මන්ති යපෙත්වා විනයපිටකං අවසෙසං පිටකද්වයං, ධම්මානුලොමන්ති සුත්තන්තිකෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙතිආදි.

යදි සාපි තත්ථ තත්ථ හගවතා පවත්තිතා පකිණ්ණකදෙසනාව අට්ඨකථා, සා පන ධම්මසඤ්ඤාහකෙහි පයමං තිණි පිටකාති සඤ්ඤාසිත්වා තස්ස අත්ථවණ්ණනානුරූපෙනෙව වාචනාමග්ගං ආරොපිතත්තා “ආචරියවාදො”ති වුවචති “ආචරියා වදන්ති සංවණ්ණෙත්ති පාළිං එතෙනා”ති කත්වා. තෙනාහ “ආචරියවාදො නාම...පෙ.... අට්ඨකථාතන්ති”ති. තිස්සො හි සඤ්ඤාතියො ආරුළුහොයෙව බුද්ධවචනස්ස අත්ථසංවණ්ණනාභූතො කථාමග්ගො මහාමහින්දත්ථෙරෙන තම්බපණ්ණිදීපං ආහතො, පච්ඡා තම්බපණ්ණියෙහි මහාපෙරෙහි සීහළභාසාය යපිතො නිකායන්තරලද්ධිසඤ්ඤාපරිහරණත්ථං. හගවතො පකිණ්ණකදෙසනාභූතා ච සුත්තානුලොමභූතා ච අට්ඨකථා යස්මා ධම්මසඤ්ඤාහකත්ථෙරෙහි පාළිවණ්ණනාක්කමෙන සඤ්ඤාහෙත්වා වුත්තා, තස්මා ආචරියවාදොති වුත්තා. එතෙන ච අට්ඨකථා සුත්තසුත්තානුලොමෙසු අත්ථො සඤ්ඤාසිත්ති වෙදිතබ්බං. යථා ච එසා, එවං අත්තනොමතිපි පමාණභූතා. න හි හගවතො වචනං වචනානුලොමඤ්ඤා අනිස්සාය අග්ගසාවකාදයොපි අත්තනො ඤාණබලෙන සුත්තාහිධම්මවිනයෙසු කිඤ්චි සම්මුතිපරමත්ථභූතං අත්ථං වත්තුං සක්කොන්ති, තස්මා සබ්බමිපි වචනං සුත්තෙ සුත්තානුලොමෙ ච සඤ්ඤාසිති. විසුං පන අට්ඨකථාදීනං සඤ්ඤාසිතත්තා තදවසෙසං සුත්තසුත්තානුලොමතො ගහෙත්වා වතුධා විනයො නිද්දිට්ඨො.

කිඤ්චාපි අත්තනොමති සුත්තාදීහි සංසන්දිත්වාච පරිකප්පියති, තථාපි සා න සුත්තාදීසු විසෙසනො නිද්දිට්ඨාති ආහ “සුත්තසුත්තානුලොමආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා”ති. අනුබුද්ධියාති සුත්තාදීනියෙව අනුගතබුද්ධියා. නයග්ගාහෙනාති සුත්තාදිනො ලබ්භමානනයග්ගහණෙන. අත්තනොමතිං සාමඤ්ඤතො පටිමං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව විසෙසෙත්වා දස්සෙත්තො “අපිචා”තිආදිමාහ. තත්ථ “සුත්තන්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු”ති වචනතො පිටකත්තයස්සපි සාධාරණා එසා කථාති වෙදිතබ්බා. ටෙරවාදොති මහාසුමත්ථෙරාදීනං ගාභො. ඉදානි තත්ථ පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙත්තො ආහ “තං පනා”තිආදි. තත්ථ අත්ථෙතාති අත්තනා නයතො ගහිතෙන අත්ථෙන. පාළින්ති අත්තනො ගාහස්ස නිස්සයභූතං සාට්ඨකථං පාළිං. පාළියාති තප්පටික්ඛෙපත්ථං පරෙනාහතාය සාට්ඨකථාය පාළියා, අත්තනා ගහිතං අත්ථං නිස්සාය, පාළිඤ්ච සංසන්දිත්වාති අත්ථො. ආචරියවාදෙති අත්තනා පරෙන ච සමුද්ධට්ඨකථාය. ඕතාරෙතබ්බාති ඤාණෙන අනුප්පවෙසෙතබ්බා. ඕතරති වෙව සමෙති වාති අත්තනා උද්ධට්ඨෙති සංසන්දනවසෙන ඕතරති, පරෙන උද්ධට්ඨෙන සමෙති. සබ්බදුබ්බලාති අසබ්බඤ්ඤපුග්ගලස්ස දොසවාසනාය යාථාවතො අත්ථසම්පටිපත්තිඅභාවතො වුත්තං.

පමාදපාඨවසෙන ආචරියවාදස්ස සුත්තානුලොමෙන අසංසන්දනාපි සියාති ආහ “ඉතරො න ගහෙතබ්බො”ති. සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති යෙ සුත්තෙන සංසන්දන්ති, එවරූපාච අත්ථා මහාපදෙසතො උද්ධරිතබ්බාති දස්සෙති තථා තථා උද්ධට්ඨකත්ථානංයෙව සුත්තානුලොමත්තා. තෙනාහ “සුත්තානුලොමතො හි සුත්තමෙව බලවතර”න්ති. අථ වා සුත්තානුලොමස්ස සුත්තකදෙසත්තෙපි සුත්තෙ විය “ඉදං කප්පති, ඉදං න කප්පති”ති පරිච්ඡින්නදිත්වා ආහවච්ඡාසිතං කිඤ්චි නත්ථිති ආහ “සුත්තා...පෙ.... බලවතර”න්ති. අප්පට්චත්තියන්ති අප්පට්ඨාහියං. කාරකසඨසසදිසන්ති පමාණත්තා සඨගිතිකාරකසඨසසදිසං. “බුද්ධානං ඨිතකාලසදිස”න්ති ඉමිනා බුද්ධානංයෙව කට්ඨකමමහාවං දස්සෙති, ධරමානබුද්ධසදිසන්ති වුත්තං හොති. සුත්තෙ හි පටිබාහිතෙ බුද්ධොච පටිබාහිතො හොති. “සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙතීති සකවාදී අත්තනො සුත්තං ගහෙත්වා වොහරති. පරවාදී සුත්තානුලොමන්ති අඤ්ඤනිකායවාදී අත්තනො නිකායෙ සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙතී”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටි. 2.45) වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටි. 1.45) පන “සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙතීතිආදීසු යො යථාභූතමත්ථං ගහෙත්වා කථනසීලො, සො සකවාදී. සුත්තන්ති සඨගිතිත්තයාරුළුහං පාළිවචනං. පරවාදීති මහාවිහාරවාසී වා හොතු අඤ්ඤනිකායවාසී වා, යො විපරිතතො අත්ථං ගහෙත්වා කථනසීලො, සොච ඉධ ‘පරවාදී’ති වුත්තො. සුත්තානුලොමන්ති සඨගිතිත්තයාරුළුහං වා

අනාරුළ්භං වා යං කිඤ්චි විපල්ලාසතො වා වඤ්චනාය වා ‘සඬගීතිත්තයාගතමිද’න්ති දස්සියමානං සුත්තානුලොමං. කෙච්චි ‘අඤ්ඤනිකායෙ සුත්තානුලොම’න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං සකවාදිපරවාදීනං උභින්නමපි සඬගීතිත්තයාරුළ්භසුත්තාදීනමෙව ගහෙතඛිබ්බතො. තථා හි වක්ඛති ‘තිස්සො සඬගීතියො ආරුළ්භං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතඛිබ්බ’න්තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.45). න හි සකවාදී අඤ්ඤනිකායසුත්තාදිං පමාණතො ගණ්හාති. යෙන තෙසු සුත්තාදිසු දස්සිතෙසු තත්ථ ධාතඛිබ්බං භවෙය්‍ය, වක්ඛති ව ‘පරො තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො ඛන්ධං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති...පෙ.... සාධුති සම්පට්ඨිත්වා අකප්පියෙයෙව ධාතඛිබ්බ’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45), තස්මා පරවාදිනාපි සඬගීතිත්තයෙ අනාරුළ්භමපි අනාරුළ්භමිච්චෙව දස්සියති, කෙවලං තස්ස තස්ස සුත්තාදිනො සඬගීතිත්තයෙ අනාගතස්ස කුටතා, ආගතස්ස ව ඛ්‍යාඤ්ජනච්ඡායාය අඤ්ඤථා අධිප්පායයොජනා ව විසෙසා, තත්ථ ව යං කුටං, තං අපනීයති. යං අඤ්ඤථා යොජිතං, තං තස්ස විපරිතතාදස්සනත්ථං තදඤ්ඤෙන සුත්තාදිනා සංසන්දනා කරියති. යො පන පරවාදිනා ගහිතො අධිප්පායො සුත්තන්තාදිනා සංසන්දනි, සො සකවාදිනාපි අත්තතො ගාහං විස්සජ්ජෙත්වා ගහෙතඛිබ්බොති උභින්නමපි සඬගීතිත්තයාගතමෙව සුත්තං පමාණන්ති වෙදිතඛිබ්බං. තෙනෙව කථාවත්ථුපකරණෙ ‘සකවාදෙ පඤ්ච සුත්තසතාති පරවාදෙ පඤ්චා’ති, සුත්තසහස්සමිපි අධිප්පායග්ගහණනානත්තෙන සඬගීතිත්තයාගතමෙව ගහිතං, න නිකායන්තරෙ’ති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 45) පන “පරවාදීති අමහාකං සමයවිජානනකො අඤ්ඤනිකායිකොති වුත්තං. පරවාදී සුත්තානුලොමන්ති කථං? ‘අඤ්ඤත්‍ර උදකදන්තපොනා’ති සුත්තං සකවාදිස්ස, තදනුලොමතො නාළිකෙරඵලස්ස උදකමිපි උදකමෙව හොතීති පරවාදී ව.

‘නාළිකෙරස්ස යං තොයං, පුරාණං පිත්තවඩ්ඪනං;
තමෙව තරුණං තොයං, පිත්තසං බලවඩ්ඪන’න්ති. —

ඵචං පරවාදිනා වුත්තෙ සකවාදී ධඤ්ඤඵලස්ස ගතිකත්තා, ආහාරත්ථස්ස ව ඵරණතො ‘යාවකාලිකමෙව ත’න්ති වදන්තො පටික්ඛිපතී’ති. ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්ථාති “කිං ඉමිනා”ති ඛෙපං පටික්ඛෙපං ඡඩ්ඪනං වා “කිමෙස බාලො වදති, කිමෙස බාලො ජානාතී”ති ගරහං නින්දං වා අකත්ථා. සුත්තානුලොමන්ති අත්තනා අවුත්තං අඤ්ඤනිකායෙ සුත්තානුලොමං. “සුත්තෙ ඕතාරෙතඛිබ්බන්ති සකවාදිනා සුත්තෙ ඕතාරෙතඛිබ්බ’න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.45). විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “සුත්තෙ ඕතාරෙතඛිබ්බන්ති යස්ස සුත්තස්ස අනුලොමනතො ඉදං

සුත්තානුලොමං අකාසි, තස්මිං, තදනුරූපෙ වා අඤ්ඤාතරස්මිං සුත්තෙ අත්තනා ගහිතං සුත්තානුලොමං අත්ථතො සංසන්දනවසෙන ඔතාරොතබ්බං. ‘ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙන ඉමස්මිං සුත්තෙ සංසන්දනී’ති සංසන්දෙත්වා දස්සෙතබ්බන්ති අත්ථො”ති වුත්තං. සුත්තස්මිංයෙව යාතබ්බන්ති අත්තතො සුත්තෙයෙව යාතබ්බං. අයන්ති සකවාදී. පරොති පරවාදී. ආචරියවාදො සුත්තෙ ඔතාරොතබ්බොති යස්ස සුත්තස්ස සංවණ්ණනාවසෙන අයං ආචරියවාදො පවත්තො, තස්මිං, තාදිසෙ ව අඤ්ඤාස්මිං සුත්තෙ පුබ්බාපරඅත්ථසංසන්දනවසෙන ඔතාරොතබ්බං. ගාරය්භාචරියවාදොති පමාදලිබ්බිතො, භින්නලද්ධිකෙහි ව යපිතො, එස නයො සබ්බත්ථං.

වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 45) පන – පරො ආචරියවාදන්ති “සුඤ්ඤං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්ඤාපි පරිහරති, අවහාරො එවා”ති අට්ඨකථාවචනතො “තථා කරොන්තො පාරාජිකමාපජ්ජති”ති පරවාදිනා වුත්තෙ සකවාදී “සුඤ්ඤං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති සුත්තං තත්ථෙව ආගතමහාඅට්ඨකථාවචනෙන සද්ධිං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති. තථා කරොන්තස්ස දුක්කට්ඨමෙවාති. පරො අත්තතොමතින්ති එත්ථ “පුරෙහත්තං පරසත්තං අවහරාති පුරෙහත්තමෙව හරිස්සාමීති වායමන්තස්ස පච්ඡාහත්තං හොති, පුරෙහත්තපයොගොව සො, තස්මා මූලට්ඨො න මුච්චතීති තුම්භාකං ථෙරවාදන්තා මූලට්ඨස්ස පාරාජිකමෙවා”ති පරවාදිනා වුත්තෙ සකවාදී “තං සඬකෙතං පුරෙ වා පච්ඡා වා තං භණ්ඩං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති”ති සුත්තං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපති.

පරො සුත්තන්ති “අනියතහෙතුධම්මො සම්මත්තනියතහෙතුධම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො”ති සුත්තං පට්ඨානෙ ලිඛිතං දස්සෙත්වා “අරියමග්ගස්ස න නිබ්බානමෙවාරම්මණ”න්ති පරවාදිනා වුත්තෙ සකවාදී ආරම්මණත්තිකාදිසුත්තානුලොමෙන ඔතරතීති පටික්ඛිපති. සුත්තානුලොමෙ ඔතරන්තංයෙව හි සුත්තං නාම, නෙතරං. තෙන වුත්තං “පාළිආගතං පඤ්ඤායතී”ති එත්තකෙනපි සිද්ධෙ “කිස්සො සඬගීතියො ආරුළ්භං පාළිආගතං පඤ්ඤායතී”තිආදී. තාදිසඤ්ඤා පමාදලෙබන්ති ආචරියො. “අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පද”න්ති (ධ. ප. 21) වචනතො දින්නහොජනෙ භුඤ්ජිත්වා පරිස්සයාති පරිවජ්ජිත්වා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා විහරන්තො නිච්චො හොතීති. එවරූපස්ස අත්ථස්ස ආරුළ්භමිපි සුත්තං න ගහෙතබ්බං. තෙන වුත්තං “නො වෙ තථා පඤ්ඤායතී”ති සිද්ධෙපි “නො වෙ තථා පඤ්ඤායති, න ඔතරති න සමෙතීති. බාහිරකසුත්තං වා”ති වුත්තත්තා අත්තතො සුත්තමිපි අත්ථෙත අසමෙත්තං න ගහෙතබ්බං. පරො ආචරියවාදන්තිආදීසු ද්විසු නයෙසු පමාදලෙබවසෙන තත්ථ තත්ථ ආගතට්ඨකථාවචනං ථෙරවාදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං.

අපායං ආවරියවාදං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තන්ති පරවාදිනා “මුලබ්භං නාම හලිද්දි සිඬගිවෙරං වවා...පෙ.... බීජෙ බීජසඤ්ඤී ඡන්දනි වා ඡෙදාපෙනි වා භින්දනි වා...පෙ.... ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 91) තුම්භාකං පායත්තා “හලිද්දිගණ්ඨං ඡන්දන්තස්ස පාවිත්තිය”න්ති වුත්තෙ සකවාදී “යානි වා පනඤ්ඤානි අත්ථි මුලෙ ජායන්ති, මුලෙ සඤ්ජායන්ති”තිආදිං දස්සෙත්වා තස්ස අට්ඨකථාසඬ්ඛාතෙන ආවරියවාදෙන පටික්ඛිපති. න හි ගණ්ඨමිහි ගණ්ඨ ජායතිති. පරො සුත්තානුලොමන්ති පරවාදිනා “අනාපත්ති එවං අම්භාකං ආවරියානං උග්ගහො”ති වචනස්සානුලොමතො “අම්භාකං පොරාණහික්ඛු එකපාසාදෙ ගබ්භං ථකෙත්වා අනුපසම්පන්නෙන සයිතුං වට්ටතීති තථා කත්වා ආගතා, තස්මා අම්භාකං වට්ටතීති තුම්භෙසු එව එකච්චෙසු වදන්තෙසු “තුම්භාකං න කිඤ්චි වත්තුං සක්කා”ති වුත්තෙ සකවාදී “සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙව ආවරියානං උග්ගහො පමාණ”න්තිආදිඅට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති. පරො අත්තනොමතින්ති “ද්වාරං විවරිත්වා අනාපුච්ඡා සයිතෙසු කෙ මුච්චන්ති”ති එත්ථ පන ද්වෙපි ජනා මුච්චන්ති – යො ච යක්ඛගහිතකො, යො ච බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොති තුම්භාකං ථෙරවාදත්තා අඤ්ඤෙ සබ්බෙපි යථා තථා වා නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති.

අථ පනායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තන්ති “ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති”ති පරවාදිනා වුත්තෙ සකවාදී “දිවා කිලන්තරූපො මඤ්චෙ නිසින්තො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාච නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති”තිආදිඅට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා එකහඬිගෙන නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති.

අපායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තානුලොමන්ති “දොමනස්සම්පාහං දෙවානම්න්ද දුට්ඨෙන වදාමි සෙවිතබ්බමපි අසෙවිතබ්බමපිතිආදිවචනෙහි (දී. නි. 2.360) සංසන්දනතො සදාරපොසෙ දොසො තුම්භාකං නත්ථි, තෙන වුත්තං ‘සුත්තදාරස්ස සඬ්ඛගහො’ති (බු. පා. 5.6; සු. නි. 265) පරවාදිනා වුත්තෙ “කිඤ්චාපි සකවාදී බහුස්සුතො න හොති, අථ ඛො රාගසහිතෙනෙව අකුසලෙන හවිතබ්බ”න්ති පටික්ඛිපති. සෙසෙසුපි ඉමිනා නයෙන අඤ්ඤාපි අනුරූපතො යොජෙතබ්බං, ඉදං සබ්බං උපනිස්සත්ථෙරාදයො ආහු. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “එත්ථ පරොති වුත්තො අඤ්ඤනිකායිකො, සො පන අත්තනො සුත්තාදීනියෙව ආහරති, තානි සකවාදී අත්තනො සුත්තාදිමිහි ඔතාරෙත්වා සවෙ සමෙති, ගණ්භාති. නො වෙ, පටික්ඛිපති”ති වදන්ති ආගතං.

නනු ච “සුත්තානුලොමතො සුත්තමෙව බලවතර”න්ති හෙට්ඨා වුත්තං, ඉධ පන “සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බ”න්තිආදි කස්මා වුත්තන්ති?

නායං විරොධො, “සුත්තානුලොමතො සුත්තමෙව බලවතර”න්ති ඉදඤ්ඞි සකමතෙයෙව සුත්තං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ හි සකමතිපරියාපන්නමෙව සුත්තාදිං සන්ධාය “අත්තනොමති සබ්බදුබ්බලා, අත්තනොමතිතො ආචරියවාදො බලවතරො, ආචරියවාදතො සුත්තානුලොමං බලවතරං, සුත්තානුලොමතො සුත්තමෙව බලවතර”න්ති ච වුත්තං. ඉධ පන පරවාදිනා ආනීතං අඤ්ඤනිකායෙ සුත්තං සන්ධාය “සුත්තානුලොමෙ සුත්තං ඔතාරෙතබ්බ”න්තිආදි වුත්තං, තස්මා පරවාදිනා ආනීතං සුත්තාදි අත්තනො සුත්තානුලොමආචරියවාදඅත්තනොමතිසු ඔතාරෙත්වා සමෙත්තංයෙව ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බන්ති අයං නයො ඉධ වුව්චතීති න කොචි පුබ්බාපරවිරොධොති අයං සාරත්ථදීපනියාගතො (සාරත්ථ. ටී. 2.45) නයො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “යං කිඤ්ඞි කුටසුත්තං බාහිරකසුත්තාදිවචනං න ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙතුං සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බන්තිආදි වුත්ත”න්ති වුත්තං.

බාහිරකසුත්තන්ති තිස්සො සඬගීතියො අනාරුළ්භගුළ්භවෙස්සන්තරාදීනි ච මහාසඬසිකනිකායවාසීනං සුත්තානි. වෙදලේලාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ගුළ්භඋම්මග්ගාදිග්ගහණං වෙදිතබ්බං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතබ්බං. “අත්තනොමතියමෙව යාතබ්බ”න්ති ඉමිනා අඤ්ඤනිකායතො ආනීතසුත්තතොපි සකනිකායෙ අත්තනොමතියෙව බලවතරාති දස්සෙති. “සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරවාදී සුත්තමෙවා”ති එවමාදිනා සමානජාතිකානං වසෙන වාරො න වුත්තො. සුත්තස්ස සුත්තෙයෙව ඔතාරණං හින්නං විය හුත්වා න පඤ්ඤායති, වුත්තනයෙනෙව ච සක්කා යොජෙතුන්ති.

ඉදානි සකවාදීපරවාදීනං කප්පියාකප්පියාදිභාවං සන්ධාය විවාදෙ උප්පන්නෙ තත්ථ පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙන්නො ආහ “අථ පනායං කප්පියන්ති ගහෙත්වා කථෙති”තිආදි. අථ වා එවං සුත්තසුත්තානුලොමාදිමුඛෙන සාමඤ්ඤතො විවාදං දස්සෙත්වා ඉදානි විසෙසතො විවාදවත්ථුං තබ්බිනිච්ඡයමුඛෙන සුත්තාදිඤ්ඞව දස්සෙතුං “අථ පනායං කප්පිය”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බන්ති සකවාදිනා අත්තනොයෙව සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බං. පරො කාරණං න වින්දතීති පරවාදී කාරණං න ලහති. සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ඞව විනිච්ඡයඤ්ඞව දස්සෙතීති පරවාදී අත්තනො සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ඞව විනිච්ඡයඤ්ඞව ආහරිත්වා දස්සෙති, “සාධුති සම්පට්ඨිත්වා අකප්පියෙයෙව යාතබ්බ”න්ති ඉමිනා අත්තනො නිකායෙ සුත්තාදීනි අලහන්නෙන සකවාදිනා පරවාදීවචනෙයෙව යාතබ්බන්ති වදති. සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ වාති එත්ථ ව-කාරො විකප්පනත්ථො, තෙන ආචරියවාදාදීනමපි සඬගහො. තෙනාහ “කාරණඤ්ඞව විනිච්ඡයඤ්ඞව

දස්සෙති”ති. තත්ථ කාරණන්ති සුත්තාදිනයං නිස්සාය අත්තනොමනියා උද්ධටං හෙතුං. විනිච්ඡයන්ති අට්ඨකථාවිනිච්ඡයං.

ද්විත්තමිපි කාරණච්ඡායා දිස්සන්ති සකවාදීපරවාදීනං උභිත්තමිපි කප්පියාකප්පියභාවසාධකං කාරණපතිරූපකච්ඡායා දිස්සති. තත්ථ කාරණච්ඡායාති සුත්තාදීසු “කප්පිය”න්ති ගහස්ස, “අකප්පිය”න්ති ගහස්ස ච නිමිත්තභූතෙන කිවිජෙන පටිපාදනීයං අවිභූතකාරණං කාරණච්ඡායා, කාරණපතිරූපකන්ති අත්ථො. යදි ද්විත්තමිපි කාරණච්ඡායා දිස්සති, කස්මා අකප්පියෙයෙව යාතබ්බන්ති ආහ “විනයඤ්ඨි පත්වා”තිආදි. “විනයං පත්වා”ති චුත්තමෙවත්ථං පාකට්තරං කත්වා දස්සෙන්නො ආහ “කප්පියාකප්පියවිචාරණං ආගම්මා”ති. රුන්ධිතබ්බන්තිආදීසු දුබ්බිඤ්ඤායාවිනිච්ඡයෙ කප්පියාකප්පියභාවෙ සති “කප්පිය”න්ති ගහණං රුන්ධිතබ්බං, “අකප්පිය”න්ති ගහණං ගාල්භං කාතබ්බං, අපරාපරප්පවත්තං කප්පියග්ගහණං සොතං පච්ඡන්දිතබ්බං, ගරුකභාවසඬ්ඛනෙ අකප්පියෙයෙව යාතබ්බන්ති අත්ථො. අථ චා රුන්ධිතබ්බන්ති කප්පියසඤ්ඤාය විතික්කමකාරණං රුන්ධිතබ්බං, තංනිචාරණවිත්තං දල්භතරං කාතබ්බං. සොතං පච්ඡන්දිතබ්බන්ති තත්ථ විතික්කමප්පවත්ති පච්ඡන්දිතබ්බා. ගරුකභාවෙති අකප්පියභාවෙති අත්ථො.

බහුභි සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහිති බහුභි සුත්තෙහි වෙව තතො ආතීතවිනිච්ඡයකාරණෙහි ච. අථ චා සුත්තෙන අට්ඨකථාවිනිච්ඡයෙන ච උද්ධකාරණෙහි. අත්තනො ගහණං න විස්සජ්ජෙනබ්බන්ති සකවාදීනා අත්තනො “අකප්පිය”න්ති ගහණං න විස්සජ්ජෙනබ්බන්ති අත්ථො.

ඉදානි චුත්තමෙවත්ථං නිගමෙන්නො “ඵව”න්තිආදිමාහ. තත්ථ යොති සකවාදීපරවාදීසු යො කොචි. කෙචි පන “සකවාදීසුයෙව යො කොචි ඉධාධිජ්ජෙතො”ති වදන්ති, ඵවං සත්තෙ “අථ පනායං කප්පියන්ති ගහෙත්වා කථෙති”තිආදීසු සබ්බත්ථ උභොපි සකවාදීනොයෙව සිද්ධං හෙට්ඨා චුත්තස්සෙව නිගමනවසෙන “ඵව”න්තිආදීනා චුත්තත්තා, තස්මා තං න ගහෙතබ්බං. අතිරෙකකාරණං ලහතීති එත්ථ සුත්තාදීසු පුරිමං පුරිමං අතිරෙකකාරණං නාම, යො චා සුත්තාදීසු චතුසු බහුතරං කාරණං ලහති, සො අතිරෙකකාරණං ලහති නාම.

සුට්ඨු පවත්ති එතස්සාති, සුට්ඨු පවත්ති සීලෙනාති චා සුප්පවත්ති. තෙනාහ “සුප්පවත්තිති සුට්ඨු පවත්ති”න්ති. වාචාය උග්ගතං වාචුග්ගතං, වචසා සුග්ගහිතන්ති චුත්තං හොති. අථ චා වාචුග්ගතන්ති වාචාය උග්ගතං, තත්ථ නිරන්තරං ධීතන්ති අත්ථො. සුත්තතොති ඉමස්ස විවරණං “පාළිකො”ති. එත්ථ ච “සුත්තං නාම සකලං විනයපිටක”න්ති චුත්තත්තා පුන සුත්තතොති

තදත්ථපටිපාදකං සුත්තාහිධම්මපාළිවචනං අධිජ්ජෙතං. අනුඛ්‍යක්ඛ්‍යාසොති ඉමස්ස විවරණං “පරිපුච්ඡතො ච අට්ඨකථාතො චා”ති. පාළිං අනුගන්ත්වා අත්ථස්ස ඛ්‍යක්ඛ්‍යාතො පකාසනතො “අනුඛ්‍යක්ඛ්‍ය”න්ති හි පරිපුච්ඡා අට්ඨකථා ච වුච්චති. එත්ථ ච අට්ඨකථාය විසුං ගහිතත්තා “පරිපුච්ඡා”ති ථෙරවාදො වුත්තො. අථ චා පරිපුච්ඡාති ආචරියස්ස සන්තිකා පාළියා අත්ථසවනං. අට්ඨකථාති පාළිමුත්තකචිතිච්ඡයො. තදුභයම්පි පාළිං අනුගන්ත්වා අත්ථස්ස ඛ්‍යක්ඛ්‍යාතො “අනුඛ්‍යක්ඛ්‍ය”න්ති වුත්තං.

විනයෙති විනයාවාරො. තෙනෙව චක්ඛති “විනයං අජහන්තො අචොක්කමන්තො”තිආදි. තත්ථ පතිට්ඨානං නාම සඤ්චිච්ච ආපත්තියා අනාපජ්ජනාදිනා භොතීති ආහ “ලජ්ජිභාවෙන පතිට්ඨිතො”ති, තෙන ලජ්ජි භොතීති වුත්තං භොති. විනයධරස්ස ලක්ඛණෙ චත්තබ්බෙ කිං ඉමිනා ලජ්ජිභාවෙනාති ආහ “අලජ්ජී හි”තිආදි. තත්ථ බහුස්සුතොපිති ඉමිනා පට්ඨලක්ඛණසමන්තාගමං දස්සෙති. ලාභගරුකතායාති ඉමිනා විනයෙ ධීතතාය අභාවෙ පට්ඨලක්ඛණයොගා කිච්චකරො න භොති, අථ බො අකිච්චකරො අනත්ථකරො එවාති දස්සෙති. සඬ්ඝහෙදස්ස පුබ්බභාගෙ පචත්තකලහස්සෙතං අධිවචනං සඬ්ඝරාජීති. කුක්කුච්චකොති අණුමත්තෙසුපි චජ්ජෙසු භයදස්සනවසෙන කුක්කුච්චං උජ්ජාදෙන්තො. තන්තිං අවිසංවාදෙන්වාති පාළිං අඤ්ඤාථා අකත්වා. අචොක්කමන්තොති අනතික්කමන්තො.

විත්ථුනතීති අත්ථං අදිස්වා නිත්ථුනති, විත්ථම්භති චා. විජ්ජන්දතීති කම්පති. සන්තිට්ඨිතුං න සක්කොතීති එකස්මිංයෙව අත්ථෙ පතිට්ඨාතුං න සක්කොති. තෙනාහ “යං යං පරෙන වුච්චති, තං තං අනුජානාති”ති. සකවාදං ජඩ්ඛෙන්වා පරවාදං ගණ්භාතීති “උච්ඡුම්භි කසටං යාවජීවිකං, රසො සත්තාහකාලිකො, තදුභයවිනිමුත්තො ච උච්ඡු නාම විසුං නත්ථි, තස්මා උච්ඡුපි විකාලෙ චට්ඨති”ති පරවාදිනා වුත්තෙ තම්පි ගණ්භාති. එකෙකලොමන්ති පලිතං සන්ධාය වුත්තං. යම්භිති යස්මිං පුග්ගලෙ. පරික්ඛයං පරියාදානන්ති අත්ථතො එකං.

ආචරියපරම්පරාති ආචරියානං විනිච්ඡයපරම්පරා. තෙනෙව චක්ඛති “අත්තනොමතිං පභාය...පෙ.... යථා ආචරියො ච ආචරියාවරියො ච පාළිඤ්ච පරිපුච්ඡඤ්ච වදන්ති, තථා ඤාතුං චට්ඨති”ති. න හි ආචරියානං නාමමත්තතො පරම්පරජානනෙ පයොජනං අත්ථි. පුබ්බාපරානුසන්ධිතොති පුබ්බවචනස්ස අපරවචනෙන සහ අත්ථසම්බන්ධජානනතො. අත්ථතොති සද්දත්ථපිණ්ඩත්ථඅධිජ්ජෙතත්ථාදිතො. කාරණතොති තදත්ථුපපත්තිතො.

ආවරියපරම්පරන්ති ඉමස්සෙව වෙවචනං “ථෙරවාදඬග”න්ති,
ථෙරපටිපාටින්ති අත්ථො. ද්වෙ තයො පරිවට්ඨාති ද්වෙ තයො පරම්පරා.

ඉමෙහි ව පන තිහි ලක්ඛණෙහිති එත්ථ පයමෙන ලක්ඛණෙන විනයස්ස සුට්ඨු උග්ගහිතභාවො වුත්තො, දුතියෙන තත්ථ ලජ්ජිභාවෙන වෙව අවලතාය ව සුප්පතිට්ඨිතතා, තතියෙන පාළිඅට්ඨකථාසු සරූපෙන අනාගතානම්පි තදනුලොමතො ආවරියෙහි දින්නනයතො විනිවිජ්නිතං සමත්ථතා. ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මින්ති වොදනාවසෙන විතික්කමවත්ථුස්මිං සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඔතිණ්ණෙ. වොදකෙන ව වුදිතකෙන ව වුත්තෙ වත්තඬබ්බෙති එවං ඔතිණ්ණවත්ථුං නිස්සාය වොදකෙන “දිට්ඨං සුත”න්තිආදිනා, වුදිතකෙන “අත්ථි”තිආදිනා ව යං වත්තඬබ්බං, තස්මිං වත්තඬබ්බෙ වුත්තෙති අත්ථො. වත්ථු ඔලොකෙතඬබ්බන්ති තස්ස තස්ස සික්ඛාපදස්ස වත්ථු ඔලොකෙතඬබ්බං. “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා...පෙ.... යො ආගච්ඡෙයා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති හිදං නිස්සග්ගියෙ අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස (පාරා. 517) වත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තං.

ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතාපත්තිනං මාතිකාය අනාගතත්තා “පඤ්චන්තං ආපත්තිනං අඤ්ඤතර”න්ති වුත්තං. තිකදුක්කටන්ති “අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤි උජ්ඣායති ඛියති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදිනා (පාවි. 106) ආගතං තිකදුක්කටං. අඤ්ඤතරං වා ආපත්තින්ති “කාලෙ විකාලසඤ්ඤි, ආපත්ති දුක්කටස්ස, කාලෙ වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදිකං (පාවි. 250) දුකදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං.

අන්තරාපත්තින්ති එත්ථ තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ආගතවත්ථුවිතික්කමං විනා අඤ්ඤස්මිං වත්ථුවිතික්කමෙ නිදානතො පභුති විනිතවත්ථුපරියොසානා අන්තරන්තරා වුත්තා ආපත්ති. ඉධ පන “වත්ථුං ඔලොකෙති”ති විසුං ගහිතත්තා තදවසෙසා අන්තරාපත්තිති ගහිතා. පටිලාතං උක්ඛිපතීති ඉදම්පි විසිඬබ්බසික්ඛාපදෙ (පාවි. 350) ආගතං, තත්ථ ඩය්භමානං අලාතං අග්ගිකපාලාදිතො ඬහි පතිතං අවිජ්ඣාතමෙව පටිඋක්ඛිපති, පුන යථාධානෙ යපෙතිති අත්ථො. විජ්ඣාතං පන පටික්ඛිපන්නස්ස පාවිත්තියමෙව.

අනාපත්තින්ති එත්ථ අන්තරන්තරා වුත්තා අනාපත්තිපි අත්ථි, “අනාපත්ති, හික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ”තිආදි විය සාපි සඬ්ගය්ගති. සික්ඛාපදන්තරෙසුති විනිතවත්ථුං අන්තොකත්වා එකෙකස්මිං සික්ඛාපදන්තරෙ.

පාරාජිකාපත්තිති න වත්තඬබ්බන්ති ඉදං ආපන්නපුග්ගලෙන ලජ්ජිධම්මෙ යත්වා යථාභූතං ආවිකරණෙපි දුබ්බිනිවිජයං අදින්නාදානාදිං සන්ධාය වුත්තං. යං පන මෙටුනාදිසු විජානනං, තං වත්තඬබ්බමෙව. තෙනාහ

“මෙපුනාධම්මවිතික්කමො භී”තිආදි. යො පන අලජ්ජිතාය පටිඤ්ඤං අදත්වා වික්ඛෙපං කරොති, තස්ස ආපත්ති න සක්කා ඔලාරිකාපි විනිවිජ්නිතුං. යාව සො යථාභූතං නාවිකරොති, සඬ්ඝස්ස ච ආපත්තිසන්දෙහො න විගච්ඡති, තාව නාසිතකොච භවිස්සති. සුබ්බමාති අත්තනොපි දුට්ඨඤ්ඤායාසභාවස්ස ලහුපරිවත්තිනො විත්තස්ස සීඝපරිවත්තිතාය වුත්තං. සුබ්බමාති චා විත්තපරිවත්තිතාය සුබ්බමතාය සුබ්බමා. තෙනාහ “විත්තලහුකා”ති, විත්තං විය ලහුකාති අත්ථො. අථ චා විත්තං ලහු සීඝපරිවත්ති ඵතෙසන්ති විත්තලහුකා. තෙති තෙ විතික්කමෙ. තංචත්ථුකන්ති තෙ අදින්නාදානමනඋස්සවිග්ගභවිතික්කමා චත්ථු අධිට්ඨානං කාරණමෙතස්සාති තංචත්ථුකං.

යං ආචරියො භණ්ති, තං කරොහීතිආදි සබ්බං ලජ්ජීපෙසලං කුක්කුච්චකමෙව සන්ධාය වුත්තං. යො යථාවතො පකාසෙත්වා සුද්ධිමෙව ගවෙසති, තෙනපි. පාරාජිකොසීති න චත්තබ්බොති අනාපත්තිකොටියාපි සඬ්ඝියමානත්තා වුත්තං. තෙනෙව “පාරාජිකච්ඡායා”ති වුත්තං. “සීලානි සොධෙත්වාති යංචත්ථුකං කුක්කුච්චං උජ්ජන්තං, තං අමනසිකරිත්වා අවසෙසසීලානි සොධෙත්වා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.45) වුත්තං, විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.45) පන “සීලානි සොධෙත්වාති යස්මිං විතික්කමෙ පාරාජිකාසඬ්ඝා චත්තති, තත්ථ පාරාජිකාභාවපක්ඛං ගහෙත්වා දෙසනාවුට්ඨානගාමිනීනං ආපත්තිනං සොධනවසෙන සීලානි සොධෙත්වා”ති. පාකටභාවතො සුබ්බලඤ්ජතාය ච “ද්වත්තිංසාකාරං තාව මනසි කරොහී”ති වුත්තං, උපලක්ඛණවසෙන චා. අඤ්ඤස්මිං කම්මට්ඨානෙ කතපරිවයෙන තමෙව මනසි කාතබ්බං. යං කිඤ්චි චා අභිරුචිතං මනසි කාතුං වට්ටතෙව. කම්මට්ඨානං සටයතීති අන්තරන්තරා ඛණ්ඩං අදස්සෙත්වා විත්තෙන සද්ධිං ආරම්මණභාවෙන චිරකාලං සටයති. සඬ්ඝාරා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්තීති විපස්සනාකම්මට්ඨානිකො වෙ, තස්ස සඬ්ඝාරා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති.

සචෙ කතපාරාජිකවිතික්කමො භවෙය්, තස්ස සතිපි අසරිතුකාමතාය විජ්ජපටිසාරචත්ථුවසෙන පුනප්පුනං තං උපට්ඨහතීති විත්තෙකග්ගතං න වින්දති. තෙන වුත්තං “කම්මට්ඨානං න සටයතී”තිආදි. කම්මට්ඨානං න සටයතීති විත්තක්ඛොභාදිබහුලස්ස සුද්ධසීලස්සපි විත්තං න සමාධියති, තං ඉධ පාරාජිකමූලන්ති න ගහෙතබ්බං. කතපාපමූලකෙන විජ්ජපටිසාරෙතෙවත්ථ විත්තස්ස අසමාධියනං සන්ධාය “කම්මට්ඨානං න සටයතී”තිආදි වුත්තං. තෙනාහ “විජ්ජපටිසාරග්ගිනා”තිආදි. අත්තනාති විත්තෙන කරණභූතෙන පුග්ගලො කත්තා ජානාති, පච්චත්තෙ චා කරණචචනං, අත්තා සයං ජානාතීති අත්ථො. අඤ්ඤා ච දෙවතා ජානන්තීති ආරක්ඛදෙවතාහි අඤ්ඤා පරවිත්තවිදුනියො දෙවතා ජානන්ති.

ඉමස්මිං යානෙ පණ්ඩිතෙහි විචාරෙතබ්බං කාරණං අත්ථි. කථං? ඉදානි එකච්චෙ විනයධරා පයමපාරාජිකවිසයෙ චත්ථුම්හි ඔතිණ්ණෙ ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා ගහට්ඨෙන වා පබ්බජිතෙන වා වොදියමානෙ චුදිතකං හික්ඛුං පුච්ඡන්වා පටිඤ්ඤාය අදියමානාය තං හික්ඛුං සුසානෙ එකකමෙව සයාපෙන්නි, එවං සයාපියමානො සො හික්ඛු සචෙ භයසන්තාසවිරහිතො සබ්බරත්තිං තස්මිං සුසානෙ සයිතුං වා නිසීදිතුං වා සක්කොති, තං “පරිසුද්ධො එසො”ති විනිවිජ්ජන්ති. සචෙ පන භයසන්තාසප්පත්තො සබ්බරත්තිං සයිතුං වා නිසීදිතුං වා න සක්කොති, තං “අසුද්ධො”ති විනිවිජ්ජන්ති, තං අයුත්තං විය දිස්සති. කස්මාති චෙ? අට්ඨකථාය විරුද්ධොති, අට්ඨකථායං දුතියතතියපාරාජිකවිසයෙ එව තථාරූපො විචාරො චුත්තො, න පයමචතඋත්ථපාරාජිකවිසයෙ. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “මෙථුනධම්මවිතික්කමො හි උත්තරිමනුස්සධම්මවිතික්කමො ච ඔළාරිකො, අදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහවිතික්කමා පන සුබ්බමා විත්තලහුකා, තෙ සුබ්බමෙනෙව ආපජ්ජති, සුබ්බමෙන රක්ඛති, තස්මා විසෙසෙන තංචත්ථුකං කුක්කුච්චං පුච්ඡියමානො”ති. ටිකායඤ්ච (සාරත්ථ. ටී. 2.45) චුත්තං “තංචත්ථුකන්ති තෙ අදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහවිතික්කමා චත්ථු අධිට්ඨානං කාරණමෙතස්සාති තංචත්ථුක”න්ති, ඉදම්පි එකං කාරණං.

තත්ථාපි අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතෙහි විනිවිජ්ජනාපෙත්වා තෙසම්පි පාරාජිකවිජායාදිස්සනෙයෙව තථා විනිවිජ්ජයො කාතබ්බො, න සුද්ධභාවදිස්සනෙ. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “ආපත්තීති අචත්වා ‘සචස්ස ආචරියො ධරති...පෙ.... අථ දහරස්සපි පාරාජිකවිජායාව උපට්ඨාති, තෙනපි ‘පාරාජිකොසී’ති න චත්තබ්බො. දුල්ලහො හි බුද්ධුප්පාදො, තතො දුල්ලහතරා පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච, එවං පන චත්තබ්බ”න්ති, ඉදමෙකං. නිසීදාපියමානොපි විචිත්තොකාසෙයෙව නිසීදාපෙතබ්බො, න සුසානෙ. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “විචිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජන්වා දිවාච්ඡාරං නිසීදිත්වා”තිආදි, ඉදමෙකං. විචිත්තොකාසෙ නිසීදාපියමානොපි දිවායෙව නිසීදාපෙතබ්බො, න රත්තිං. තථා හි චුත්තං “දිවසං අතික්කන්තම්පි න ජානාති, සො දිවසාතික්කමෙ උපට්ඨානං ආගතො එවං චත්තබ්බො”ති, ඉදමෙකං.

ඊදිසං විධානං සයං ආරොචිතෙ එව විධාතබ්බං, න පරෙහි වොදියමානෙ. තථා හි චුත්තං “එවං කතවිතික්කමෙන හික්ඛුනා සයමෙව ආගන්ත්වා ආරොචිතෙ පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති. අථ කස්මා ඉදානි එවං කරොත්තීති? ගිහීනං අසක්ඛිකඅට්ඨකරණෙ උදකෙ නිමුජ්ජාපනං විය මඤ්ඤමානා එවං කරොත්ති. තම්පි මායාකුසලා මනුස්සා විවිධෙහි උපායෙහි විතථං කරොත්ති, තස්මා සච්චම්පි හොති, අසච්චම්පි හොති. තෙනෙව ච කාරණෙන මහොසධපණ්ඩිතාදයො බොධිසත්තා අසක්ඛිකම්පි අට්ඨං උදකනිමුජ්ජාපනාදිනා න විනිවිජ්ජන්ති, උභින්නං චචනං පරිසං ගාභාපෙත්වා තෙසං චචනඤ්ච කිරියඤ්ච පරිග්ගහෙත්වා සච්චඤ්ච විතථඤ්ච ඤත්වාච

විනිවිජ්ජනන්ති. සාසනෙ පන භික්ඛු සුරජාතිකාපි සන්ති, භීරුකජාතිකාපි සන්ති. සුසානඤ්ච නාම පකතිමනුස්සානම්පි භයසන්තාසකරං හොති, රත්තිකාලෙ පන අතිවිය භයානකං හුත්වා උපට්ඨාති, එවංභූතෙ සුසානෙ රත්තියං එකො අසභායො හුත්වා නිපජ්ජාපියමානො භීරුකජාතිකො භික්ඛු පරිසුද්ධසීලොපි සමානො කිං න භායෙය්‍ය, කථං සබ්බරත්තිං සයිතුං වා නිසීදිතුං වා සක්කුණෙය්‍ය, තථාරූපං භික්ඛුං “අපරිසුද්ධො”ති වදන්තො කථං කිව්වකරො භවිස්සති.

අලජ්ජී පන සුරජාතිකො අත්තනො වජ්ජං පටිච්ඡාදෙතුකාමො භායන්තොපි අභායන්තො විය හුත්වා “සචෙ විකාරං දස්සෙස්සාමි, අනත්ථං මෙ කර්ස්සන්ති”ති අනත්ථභයෙන අධිවාසෙත්වා සයිතුං වා නිසීදිතුං වා සක්කුණෙය්‍ය, එවරූපං පුග්ගලං “පරිසුද්ධො”ති වදන්තො කථං සුවිනිවිජ්ජනො භවිස්සති. ඉදම්පි එකං කාරණං.

අථාපි වදෙය්‍යං - යථා උදකෙ නිමුජ්ජාපිතමනුස්සානං අසච්චවාදීනං දෙවනානුභාවෙන කුම්භීලාදයො ආගන්ත්වා ගණ්හන්තා විය උපට්ඨහන්ති, තස්මා අසච්චවාදීනො සීසං ජලවන්ති, සච්චවාදීනං පන න උපට්ඨහන්ති, තස්මා තෙ සුබ්බෙන නිසීදිතුං සක්කොන්ති, එවං තෙසම්පි භික්ඛුනං අපරිසුද්ධසීලානං දෙවනානුභාවෙන සීහබ්‍යග්ඝාදයො ආගතා විය පඤ්ඤායන්ති, තස්මා තෙ සබ්බරත්තිං සයිතුං වා නිසීදිතුං වා න සක්කොන්ති. පරිසුද්ධසීලානං පන තථා න පඤ්ඤායන්ති, තස්මා තෙ සබ්බරත්තිං දෙවනාහි රක්ඛිතා හුත්වා භයසන්තාසරහිතා සුසානෙ සයිතුං වා නිසීදිතුං වා සක්කොන්ති, එවං දෙවනා සක්ඛිං කත්වා විනිවිජ්ජන්තා සුවිනිවිජ්ජනමෙව හොතිති, තම්පි තථා න සක්කා වත්තුං. කස්මා? අට්ඨකථාටිකාදීසු තථා අවුත්තන්තා. අට්ඨකථායඤ්චි “විචිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජිත්වා දිවාචිහාරං නිසීදිත්වා සීලානි සොධෙත්වා ‘ද්වන්තිංසාකාරං තාව මනසිකරොහී’ති වත්තබ්බො. සචෙ තස්ස අරොගං සීලං කම්මට්ඨානං සට්ඨති, සඬබ්‍රා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, උපචාරජපනාජපත්තං විය චිත්තං එකග්ගං හොති, දිවසං අතික්කන්තම්පි න ජානාති...පෙ.... යස්ස පන සීලං හින්තං හොති, තස්ස කම්මට්ඨානං න සට්ඨති, පතොදාහිතුන්තං විය චිත්තං කම්පති, විජ්ජට්ඨාරග්ගිනා ඩය්හති, තත්තපාසාණෙ නිසින්තො විය තඬ්ඛණඤ්ඤෙව වුට්ඨාති”ති එත්තකමෙව වුත්තං.

ටිකායම්පි (සාරත්ථ. ටී. 2.45) “කම්මට්ඨානං සට්ඨතිති අත්තරන්තරා බණ්ඩං අදස්සෙත්වා චිත්තෙන සද්ධිං ආරම්මණභාවෙන චිරකාලං සට්ඨති. සඬබ්‍රා පාකටා උපට්ඨහන්තිති විපස්සනාකම්මට්ඨානිකො වෙ, තස්ස සඬබ්‍රා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති. සචෙ කතපාරාජිකවීතික්කමො භවෙය්‍ය,

තස්ස සතිපි අසරිතකාමතාය විජ්ජපටිසාරවත්ථුච්ඡෙත පුනස්සුතං තං උපට්ඨහතීති විත්තෙකග්ගතං න වින්දතී”ති එත්තකමෙව වුත්තං.

විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටි. 1.45) “කම්මට්ඨානං සංයතීති විජ්ජපටිසාරමූලකෙන වික්ඛෙපෙන අන්තරන්තරා ඛණ්ඩං අදස්සෙන්වා පබන්ධවසෙන විත්තෙන සඬ්ඝට්ඨති. සඬ්ඛාරාති විපස්සනාකම්මට්ඨානවසෙන වුත්තං. සාපත්තිකස්ස හි පගුණම්පි කම්මට්ඨානං න සුට්ඨු උපට්ඨාති. පගෙව පාරාජිකස්ස. තස්ස හි විජ්ජපටිසාරනින්තතාය විත්තං එකග්ගං න භොති. එකස්ස පන විතක්කවික්ඛෙපාදිබ්බුලස්ස සුද්ධසීලස්සපි විත්තං න සමාධියති, තං ඉධ පාරාජිකමූලන්ති න ගහෙතබ්බං. කතපාපමූලකෙන විජ්ජපටිසාරෙතෙවෙත්ථ විත්තස්ස අසමාධියනං සන්ධාය ‘කම්මට්ඨානං න සංයතී’තිආදි වුත්ත”න්ති එත්තකමෙව වුත්තං, න වුත්තං “දෙවතානුභාවෙනා”තිආදි, තස්මා යදි බුද්ධසාසනෙ සගාරවො සික්ඛාකාමො හික්ඛු දුතියතතියපාරාජිකවිසයෙ අත්තනො කඤ්චි විතික්කමං දිස්වා “පාරාජිකං ආපන්නො නු ඛො අහං, න නු ඛො”ති සංසයපක්ඛන්දො විනයධරං උපසඬ්ඝමිත්වා තං විතික්කමං යථාභූතං ආවික්ඛිත්වා පුච්ඡෙය්‍ය, තතො විනයධරෙන අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව “සබ්බං පුබ්බවිධානං කත්වා විවිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජිත්වා දිවාචිහාරං නිසීදිත්වා සීලානි සොධෙත්වා ද්වන්තිංසාකාරෙ තාව මනසිකරොහී”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බො, න වත්තබ්බො “සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙහී”තිආදි. ආගතකාලෙපි අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙවස්ස සුද්ධාසුද්ධභාවො වත්තබ්බොති දට්ඨබ්බං.

එවං භොතු, එවං සන්තෙ ඉදානි පට්ඨපාරාජිකවිසයෙ වොදෙන්තානං කථං විනිච්ඡයො කාතබ්බොති? වොදකෙන වත්ථුස්මි. ආරොචිතෙ වුදිතකො පුච්ඡිතබ්බො “සන්තමෙතං, නො”ති එවං වත්ථුං උපපරික්ඛිත්වා භූතෙන වත්ථුනා වොදෙන්වා සාරෙන්වා ඤාත්තිසම්පදාය අනුස්සාවනසම්පදාය තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං. එවම්පි අලජ්ජී නාම “එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථි”ති වදෙය්‍ය, පටිඤ්ඤං න දදෙය්‍ය, අථ කිං කාතබ්බන්ති? එවම්පි අලජ්ජීස්ස පටිඤ්ඤාය එව ආපත්තියා කාරෙතබ්බං යථා තං තිපිටකවූලාභයත්ථෙරෙනාති. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) “එවං ලජ්ජිනා වොදියමානො අලජ්ජී බ්බුසුපි වත්ථුසු උජ්ජන්තෙසු පටිඤ්ඤං න දෙති, සො ‘නෙව සුද්ධො’ති වත්තබ්බො, න ‘අසුද්ධො’ති, ජීවමතකො නාම ආමකපුතිකො නාම වෙස. සචෙ පනස්ස අඤ්ඤම්පි තාදිසං වත්ථු උජ්ජජ්ජති, න විනිච්ඡිතබ්බං, තථා නාසිතකොව භවිස්සති”තිආදි.

235. එවං විනයධරලක්ඛණඤ්ච ඡට්ඨානඔලොකනඤ්ච විදිත්වා ඉදානි...පෙ.... විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. කිමත්ථන්ති ආහ “යා සා...පෙ.... ඡානනත්ථ”න්ති. යා සා පුබ්බෙ වුත්තජ්ජහෙදා වොදනා අත්ථි,

තස්සායෙව සම්පත්තිවිපත්තිජානනත්ථං ආදිමජ්ඣපඤ්ඤාසානාදීනං වසෙන විනිවිජයො වෙදිතබ්බො, න අවුත්තවොදනාපහෙදජානනත්ථන්ති අත්ථො. සෙය්‍යථිදන්ති පුච්ඡනත්ථෙ නිපාතො, සො විනිවිජයො කතමොති අත්ථො.

වොදනාය කති මූලානි, කති වත්ථුනි, කති භූමියොති එත්ථ “කතිභාකාරෙහි”තිපි වත්තබ්බං. වුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ (පරි. 362) වොදනාකණ්ඨෙ “වොදනාය කති මූලානි, කති වත්ථුනි, කති භූමියො, කතිභාකාරෙහි වොදෙති”ති. මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි, නො දොසන්තරොති එතස්සපි පරතො “වොදනාය ඉමා පඤ්ච භූමියො. කතමෙහි ද්විභාකාරෙහි වොදෙති, කායෙන වා වොදෙති, වාචාය වා වොදෙති, ඉමෙහි ද්විභාකාරෙහි වොදෙති”ති වත්තබ්බං. කස්මා? වොදනාකණ්ඨෙ (පරි. 362) තථා විජ්ජමානතොති. පන්තරසසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාතබ්බන්ති පරිසුද්ධකායසමාවාරතා, පරිසුද්ධවච්ඡිසමාවාරතා, මෙත්තචිත්තෙ පච්චුපට්ඨිතතා, බහුස්සුතතා, උභයපාතිමොක්ඛස්වාගතතා, කාලෙන වචනතා, භූතෙන වචනතා, සණ්ඤෙන වචනතා, අත්ථසඤ්ඤිතෙන වචනතා, මෙත්තචිත්තො හුත්වා වචනතා, කාරුඤ්ඤතා, භිතෙසිතා, අනුකම්පතා, ආපත්තිවූට්ඨානතා, විනයපුරෙක්ඛාරතාති. වුත්තඤ්ඤෙතං උපාලිපඤ්චකෙ (පරි. 436) “වොදකෙත්තපාලි භික්ඛුනා පරං වොදෙත්තකාමෙන එවං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. – පරිසුද්ධකායසමාවාරො නු බොමිහි...පෙ.... පරිසුද්ධවච්ඡිසමාවාරො නු බොමිහි...පෙ.... මෙත්තං නු බො මෙ චිත්තං පච්චුපට්ඨිතං සබ්බමචාරිසු...පෙ.... බහුස්සුතො නු බොමිහි සුතධරො සුතසන්තිවයො...පෙ.... උභයානි බො මෙ පාතිමොක්ඛානි චිත්ථාරෙන ස්වාගතාති...පෙ.... කාලෙන වක්ඛාමි, නො අකාලෙන, භූතෙන වක්ඛාමි, නො අභූතෙන, සණ්ඤෙන වක්ඛාමි, නො ඵරුසෙන, අත්ථසඤ්ඤිතෙන වක්ඛාමි, නො අනත්ථසඤ්ඤිතෙන, මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි, නො දොසන්තරො...පෙ.... කාරුඤ්ඤතා, භිතෙසිතා, අනුකම්පතා, ආපත්තිවූට්ඨානතා, විනයපුරෙක්ඛාරතා”ති.

තත්ථ කාරුඤ්ඤතාති කාරුණිකභාවො. ඉමිනා කරුණා ව කරුණාපුබ්බභාගො ව දස්සිතො. භිතෙසිතාති භිතගවෙසනතා. අනුකම්පතාති තෙන භිතෙන සංයොජනතා. ආපත්තිවූට්ඨානතාති ආපත්තිතො වූට්ඨාපෙත්වා සුද්ධන්තෙ පතිට්ඨාපනතා. වත්ථුං වොදෙත්වා සාරෙත්වා පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වා යථාපටිඤ්ඤාය කම්මකරණං විනයපුරෙක්ඛාරතා නාම. අමුලකම්පි සමුලකම්පි “මුල”න්ති ගහෙත්වා වදන්තීති ආහ “ද්වෙ මූලානි”ති. කාලෙන වක්ඛාමිතිආදියු එකො එකං ඕකාසං කාරෙත්වා වොදෙත්තො කාලෙන වදති නාම. සඬ්ඝමජ්ඣෙ ගණමජ්ඣෙ සලාකග්ගයාගුඅග්ගවිතක්කමාලකභික්ඛාචාරමග්ගආසනසාලාදියු, උපට්ඨාකෙහි පරිවාරිතක්ඛණෙ වා වොදෙත්තො අකාලෙන වදති නාම.

තච්ඡෙන වත්ථුනා වොදෙන්තො භූතෙන වදති නාම. තච්ඡෙන වොදෙන්තො අභූතෙන වදති නාම. “අම්හො මහල්ලක පරිසාවචර පංසුකුලික ධම්මකථික පතිරූපං තච ඉද්”න්ති වදන්තො ඵරුසෙන වදති නාම. “හන්තෙ, මහල්ලකා පරිසාවචරා පංසුකුලිකා ධම්මකථිකා පතිරූපං තුම්හාකං ඉද්”න්ති වදන්තො සංඝහෙන වදති නාම. කාරණනිස්සිතං කත්වා වදන්තො අත්ථසඤ්ඡිතෙන වදති නාම. මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි, නො දොසන්තරොති මෙත්තචිත්තං උපට්ඨාපෙත්වා වක්ඛාමි, න උපට්ඨචිත්තො හුත්වා. සච්චෙ ච අකුප්පෙ වාති වච්ඡච්චෙ ච අකුප්පතාය ච. චූදිතකෙන හි සච්චඤ්ච වත්තබ්බං, කොපො ච න කාතබ්බො, අත්තනා ච න කුච්ඡිතබ්බං, පරො ච න සට්ඨෙතබ්බොති අත්ථො.

ඉමස්මිං යානෙ “සඬ්ඝෙන ඔතිණ්ණානොතිණ්ණං ජානිතබ්බං – අනුච්ඡ්ඡකෙන යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන තං අධිකරණං වූපසම්මති, තථා තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං”න්ති වත්තබ්බං. චූදිතකෙන වොදනාකණ්ඩෙ (පරි. 363) “වොදකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බං? චූදිතකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බං? සඬ්ඝෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බං? අනුච්ඡ්ඡකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බං? වොදකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? වොදකෙන පඤ්චස්ස ධම්මෙස්ස පතිට්ඨාය පරො වොදෙතබ්බො. කාලෙන වක්ඛාමි නො අකාලෙන, භූතෙන වක්ඛාමි නො අභූතෙන, සංඝහෙන වක්ඛාමි නො ඵරුසෙන, අත්ථසඤ්ඡිතෙන වක්ඛාමි නො අනත්ථසඤ්ඡිතෙන, මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි නො දොසන්තරොති. වොදකෙන ඵලං පටිපජ්ජිතබ්බං. චූදිතකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? චූදිතකෙන ද්විස්ස ධම්මෙස්ස පතිට්ඨාතබ්බං සච්චෙ ච අකුප්පෙ ච. චූදිතකෙන ඵලං පටිපජ්ජිතබ්බං. සඬ්ඝෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? සඬ්ඝෙන ඔතිණ්ණානොතිණ්ණං ජානිතබ්බං. සඬ්ඝෙන ඵලං පටිපජ්ජිතබ්බං. අනුච්ඡ්ඡකෙන කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? අනුච්ඡ්ඡකෙන යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන තං අධිකරණං වූපසම්මති, තථා තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං. අනුච්ඡ්ඡකෙන ඵලං පටිපජ්ජිතබ්බං”න්ති.

අට්ඨකථායම්පි (පරි. අට්ඨ. 362-363) “වොදනාය කො ආදීතිආදිපුච්ඡානං විස්සජ්ජනෙ සච්චෙ අකුප්පෙ වාති ඵත්ථ සච්චෙ පතිට්ඨාතබ්බං අකුප්පෙ ච, යං කතං වා අකතං වා, තදෙව වත්තබ්බං, න වොදකෙ වා අනුච්ඡ්ඡකෙ වා සඬ්ඝෙ වා කොපො උප්පාදෙතබ්බො. ඔතිණ්ණානොතිණ්ණං ජානිතබ්බන්ති ඔතිණ්ණඤ්ච අනොතිණ්ණඤ්ච වචනං ජානිතබ්බං. තත්ත්වං ජානනවිධි – ඵත්තකා වොදකස්ස පුබ්බකථා, ඵත්තකා පච්ඡිමකථා, ඵත්තකා චූදිතකස්ස පුබ්බකථා, ඵත්තකා පච්ඡිමකථාති ජානිතබ්බො. වොදකස්ස පමාණං ගණ්හිතබ්බං, චූදිතකස්ස පමාණං ගණ්හිතබ්බං, අනුච්ඡ්ඡකස්ස පමාණං ගණ්හිතබ්බං. අනුච්ඡ්ඡකො අප්පමත්තකම්පි අභාපෙන්තො ‘ආවුසො, සමන්තාහරිත්වා උජුං කත්වා ආහරා’ති වත්තබ්බො, සඬ්ඝෙන ඵලං

පටිපජ්ජිතබ්බං. යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන තං අධිකරණං වූපසම්මතීති එත්ථ ධම්මොති භූතං වත්ථු. විනයොති වොදනා වෙව සාරණා ව. සත්ථුසාසනන්ති ඤත්තිසම්පදා වෙව අනුස්සාවනසම්පදා ව. එතෙන හි ධම්මෙන ව විනයෙන ව සත්ථුසාසනෙන ව අධිකරණං වූපසම්මතී, තස්මා අනුවිජ්ජකෙන භූතෙන වත්ථුනා වොදෙත්වා ආපත්තිං සාරෙත්වා ඤත්තිසම්පදාය වෙව අනුස්සාවනසම්පදාය ව තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං, අනුවිජ්ජකෙන එවං පටිපජ්ජිතබ්බං”න්ති ආගතං, තස්මා වත්තබ්බමෙත්තකං ද්වයන්ති.

එවං එකදෙසෙන වොදනාකණ්ඩනයං දස්සෙත්වා ඉදානි එකදෙසෙනෙව මහාසඬගාමනයං දස්සෙත්තො “අනුවිජ්ජකෙන වොදකො පුව්ජිතබ්බො”ති ආදිමාහ. තත්ථ යං බො ත්වං, ආවුසො, ඉමං භික්ඛුං වොදෙසී, කම්මි නං වොදෙසීති වොදනාසාමඤ්ඤතො වුත්තං, පාළියං (මහාව. 237) පන පවාරණට්ඨපනවසෙන වොදනං සන්ධාය “යං බො ත්වං, ආවුසො, ඉමස්ස භික්ඛුනො පවාරණං යපෙසී”ති වුත්තං. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

එවං එකදෙසෙන මහාසඬගාමනයං දස්සෙත්වා ඉදානි එකදෙසෙනෙව වුළුසඬගාමනයං දස්සෙතුං “සඬගාමාවචරෙන භික්ඛුනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ සඬගාමාවචරෙන භික්ඛුනාති සඬගාමො වුව්චති අධිකරණවිනිවිජයත්ථාය සඬසසන්තිපාතො. තත්‍ර හි අත්තපච්චත්ථිකා වෙව සාසනපච්චත්ථිකා ව උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං දීපෙත්තා සමොසරන්ති වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා විය. යො භික්ඛු තෙසං පච්චත්ථිකානං ලද්ධිං මද්දිත්වා සකවාදදීපනත්ථාය තත්ථ අවචරති, අජ්ඣොගාහෙත්වා විනිවිජයං පවත්තෙති, සො සඬගාමාවචරො නාම යසත්ථෙරො විය, තෙන සඬගාමාවචරෙන භික්ඛුනා සඬසං උපසඬකමත්තෙන නීවචිත්තෙන සඬසො උපසඬකමිතබ්බො. නීවචිත්තෙනාති මානද්ධජං නිපාතෙත්වා නිහතමානචිත්තෙන. රජොහරණසමෙතාති පාදපුඤ්ජනසමෙන, යථා රජොහරණස්ස සංකිලිට්ඨෙ වා අසංකිලිට්ඨෙ වා පාදෙ පුඤ්ජියමානෙ නෙව රාගො න දොසො, එවං ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අරජ්ජන්තෙන අදුස්සන්තෙනාති අත්ථො. යථාපතිරූපෙ ආසනෙති යථාපතිරූපං ආසනං ඤත්වා අත්තනො පාපුණනට්ඨානෙ ථෙරානං භික්ඛූනං පිට්ඨිං අදස්සෙත්වා නිසීදිතබ්බං.

අනානාකථීකෙනාති නානාවිධං තං තං අනත්ථකථං අකථෙත්තෙන. අතිරවිජානකථීකෙනාති දිට්ඨසුතමුතම්පි රාජකථාදිකං තිරවිජානකථං අකථෙත්තෙන. සාමං වා ධම්මො භාසිතබ්බොති සඬසසන්තිපාතට්ඨානෙ කප්පියාකප්පියසන්තිස්සිතා වා රූපාරූපපරිච්ඡෙදසමථවාරවිපස්සනාවාරට්ඨානනිසජ්ජවත්තාදිනිස්සිතා වා කථා ධම්මො නාම. එවරූපො ධම්මො සයං වා භාසිතබ්බො, පරො වා

අප්පෙක්ඛිතබ්බො. යො භික්ඛු තථාරූපිං කථං කථෙතුං පහොති, සො වත්තබ්බො “ආවුසො, සඨසමජ්ඣමිහි පඤ්ඤෙ උප්පන්නෙ ත්වං කථෙය්‍යාසී”ති. අරියො වා තුණ්හිභාවො නාතිමඤ්ඤිතබ්බොති අරියා තුණ්හි නිසිදන්තා න බාලපුටුප්පනා විය නිසිදන්ති, අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාච නිසිදන්ති. ඉති කම්මට්ඨානමනසිකාරවසෙන තුණ්හිභාවො අරියො තුණ්හිභාවො නාම, සො නාතිමඤ්ඤිතබ්බො, “කිං කම්මට්ඨානානුයොගෙනා”ති නාවජානිතබ්බො, අත්තනො පතිරූපං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාච නිසිදිතබ්බන්ති අත්ථො.

න උපජ්ඣායො පුච්ඡිතබ්බොති “කො නාම තුය්හං උපජ්ඣායො”ති න පුච්ඡිතබ්බො. එස නයො සබ්බත්ථ. න ජාතීති “ඛත්තියජාතියො ත්වං බ්‍රාහ්මණජාතියො”ති එවං ජාති න පුච්ඡිතබ්බො. න ආගමොති “දීඝභාණකො ත්වං මජ්ඣමභාණකො”ති එවං ආගමො න පුච්ඡිතබ්බො. කුලපදෙසොපි ඛත්තියකුලාදිවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. අනුස්ස පෙමං වා දොසො වාති තත්‍ර පුග්ගලෙ එතෙසං කාරණානං අඤ්ඤතරවසෙන පෙමං වා භවෙය්‍ය දොසො වා.

නො පරිසකප්පිකෙනාති පරිසකප්පකෙන පරිසානුචිධායකෙන න භවිතබ්බං, යං පරිසාය රුච්චති, තදෙව වෙතෙත්වා කප්පෙත්වා න කථෙතබ්බන්ති අත්ථො. න භත්ථමුද්දා දස්සෙතබ්බාති කථෙතබ්බෙ ව අකථෙතබ්බෙ ව සඤ්ඤාජනනත්ථං භත්ථවිකාරො න කාතබ්බො.

අත්ථං අනුචිධියන්තෙනාති විනිච්ඡයපට්ඨෙධමෙව සල්ලක්ඛෙන්තෙන, “ඉදං සුත්තං උපලබ්භති, ඉමස්මිං විනිච්ඡයෙ ඉදං වක්ඛාමී”ති එවං පරිතුලයන්තෙන නිසිදිතබ්බන්ති අත්ථො. න ච ආසනා වුට්ඨාතබ්බන්ති න ආසනා වුට්ඨාය සන්තිපාතමණ්ඩලෙ විචරිතබ්බං. විනයධරෙ හි උට්ඨිතෙ සබ්බො පරිසා වුට්ඨහන්ති, තස්මා න වුට්ඨාතබ්බං. න චිතිහාතබ්බන්ති න විනිච්ඡයො භාපෙතබ්බො. න කුම්මග්ගො සෙවිතබ්බොති න ආපත්ති දීපෙතබ්බො. අසාහසිකෙන භවිතබ්බන්ති න සහසා කාරිතා භවිතබ්බං, න සහසා දුරුත්තවචනං කථෙතබ්බන්ති අත්ථො. වචනක්ඛමෙනාති දුරුත්තවාචං ඛමනසිලෙන. භිතපරිසක්කිනාති භිතෙසිනා භිතගවෙසිනා කරුණා ව කරුණාපුබ්බභාගො ව උපට්ඨාපෙතබ්බොති අයං පදද්වයෙපි අධිප්පායො. අනසුරුත්තෙනාති න අසුරුත්තෙන, අසුරුත්තං වුවචති විග්ගාහිකකථාසඨිධානං අසුන්දරවචනං, තං න කථෙතබ්බන්ති අත්ථො. අත්තා පරිග්ගහෙතබ්බොති “විනිච්ඡිතිතුං වුපසමෙතුං සක්ඛිස්සාමි නු ඛො, නො”ති එවං අත්තා පරිග්ගහෙතබ්බො, අත්තනො පමාණං ජානිතබ්බන්ති අත්ථො. පරො පරිග්ගහෙතබ්බොති “ලජ්ජියා නු ඛො අයං පරිසා සක්කා සඤ්ඤාපෙතුං, උදාහු නො”ති එවං පරො පරිග්ගහෙතබ්බො. වොදකො පරිග්ගහෙතබ්බොති

“ධම්මවොදකො නු බො, නො”ති එවං පරිග්ගහෙනබ්බො. වුදිතකො පරිග්ගහෙනබ්බොති “ධම්මවුදිතකො නු බො, නො”ති එවං පරිග්ගහෙනබ්බො. අධම්මවොදකො පරිග්ගහෙනබ්බොති තස්ස පමාණං ජානිතබ්බං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො.

වුත්තං අභාපෙත්තෙනාති වොදකවුදිතකෙහි වුත්තවචනං අභාපෙත්තෙන. අවුත්තං අපකාසෙත්තෙනාති අනොසටං වත්ථුං අපකාසෙත්තෙන. මන්දො භාසෙතබ්බොති මන්දො මොමුල්ලො පග්ගණ්හිතබ්බො, “නනු ත්වං කුලපුත්තො”ති උත්තෙපෙත්වා අනුයොගවත්තං කථාපෙත්වා තස්ස අනුයොගො ගණ්හිතබ්බො. භීරු අස්සාසෙතබ්බොති යස්ස සඨ්ඨමජ්ඣං වා ගණමජ්ඣං වා අනොසටපුබ්බත්තා සාරජ්ජං උප්පජ්ජති, තාදිසො “මා භාගි, විස්සත්ථො කථයාහි, මයං තෙ උපත්ථම්භා භවිස්සාමා”ති වත්ථාපි අනුයොගවත්තං කථාපෙතබ්බො. වණ්ඨො නිසෙධෙතබ්බොති අපසාරෙතබ්බො තජ්ජෙතබ්බො. අසුචි විභාවෙතබ්බොති අලජ්ජිං පකාසෙත්වා ආපත්තිං දෙසාපෙතබ්බො. උජුමද්දවෙනාති යො හික්ඛු උජු සීලවා කායවඤ්ඤාදිරහිතො, සො මද්දවෙනෙව උපවරිතබ්බො. ධම්මෙසු ව පුග්ගලෙසු වාති එත්ථ යො ධම්මගරුකො හොති, න පුග්ගලගරුකො, අයමෙව ධම්මෙසු ව පුග්ගලෙසු ව මජ්ඣන්තොති වෙදිතබ්බො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

ඉති විනයසඨ්ඨගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

වොදනාදිවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායා නාම

එකතිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

32. ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයකථා

පටිච්ඡන්තපරිවාසකථා

236. එවං වොදනාදිවිනිච්ඡයං කථෙත්වා ඉදානි ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයං කථෙතුං “ගරුකාපත්තිවුට්ඨාන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ගරු අලභුකං පටිකරණං එතිස්සා ආපත්තියාති ගරුකා, ආපජ්ජිතබ්බොති ආපත්ති, ගරුකා ව සා ආපත්ති වාති ගරුකාපත්ති, වුට්ඨහතෙ වුට්ඨානං, ගරුකාපත්තියා වුට්ඨානං ගරුකාපත්ති වුට්ඨානං. කිං තං? සඨ්ඤාදිසෙසාපත්තිතො පරිසුද්ධභාවො. තෙනාහ “පරිවාසමානත්තාදිහි විනයකම්මෙහි ගරුකාපත්තිතො වුට්ඨාන”න්ති. කිඤ්චාපි චතුබ්බිධො පරිවාසො, අප්පටිච්ඡන්තපරිවාසො පන ඉධ නාධිජ්ජෙතොති ආහ “කිව්ධො පරිවාසො”ති. තථා හි වුත්තං සමන්තපාසාදිකායං (වුළුව. අට්ඨ. 75) “තත්ථ චතුබ්බිධො පරිවාසො — අප්පටිච්ඡන්තපරිවාසො පටිච්ඡන්තපරිවාසො

සුද්ධන්තපරිවාසො සමොධානපරිවාසොති. තෙසු ‘යො සො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාපි අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඨිකති පබ්බජ්ජං, ආකඨිකති උපසම්පදං, තස්ස චත්තාරො මාසෙ පරිවාසො දාතබ්බො’ති එවං මහාබන්ධකෙ (මහාව. 86) චුත්තො තිත්ථියපරිවාසො අප්පට්ච්ඡන්තපරිවාසො නාම. තත්ථ යං චත්තබ්බං, තං චුත්තමෙව. අයං පන ඉධ අනධිජ්ජෙතො”ති. ඉතො පරං අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව සුවිඤ්ඤෙයොගාති තස්මා දුබ්බිඤ්ඤොට්ඨානෙයෙව චණ්ණයිස්සාම.

237. එවං යො යො ආපන්නො හොති, තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා කම්මවාචා කාතබ්බාති එතෙන පාළියං සබ්බසාධාරණවසෙන “සුඤ්ඤානු මෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු”ති ච “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො”ති ච ආගතෙපි කම්මවාචාභණනකාලෙ තථා අභණිත්වා “අයං බුද්ධරක්ඛිතො භික්ඛු”ති ච “ඉමස්ස බුද්ධරක්ඛිතස්ස භික්ඛුනො”ති ච එවං සකසකනාමං උද්ධරිත්වා ච කම්මවාචා කාතබ්බාති දස්සෙති.

මාලකසීමායමෙව චත්තං සමාදාතබ්බං, න තතො බහි. කස්මා? “අඤ්ඤත්ථ කම්මවාචා අඤ්ඤත්ථ සමාදාන”න්ති චත්තබ්බදොසජ්ජසඬ්ගතො. අසමාදින්නචත්තස්ස ආරොචනාසම්භවතො, මාලකසීමාය සන්නිපතිතානං භික්ඛුනං එකස්සපි අනාරොචනෙ සති රත්තිච්ඡෙදසම්භවතො ච. පරිවාසං සමාදියාමි, චත්තං සමාදියාමිති ඉමෙසු ද්වීප්පු පදෙසු එකෙකෙන වා උභොහි පදෙහි වා සමාදාතබ්බං. කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? “එකපදෙනපි චෙත්ථ නික්ඛිත්තො හොති පරිවාසො, ද්වීහි පන සුනික්ඛිත්තොයෙව, සමාදානෙපි එසෙව නයො”ති චක්ඛමානත්තා. සමාදියිත්වා තත්ථෙව සඬ්ඝස්ස ආරොචෙතබ්බං, න තත්ථ අනාරොචෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තබ්බං. කස්මා? චුට්ඨිතාය පරිසාය පුන සන්නිපාතෙතුං දුක්කරත්තා, එකස්සපි භික්ඛුනො අනාරොචෙත්වා අරුණුට්ඨාපනෙ සති රත්තිච්ඡෙදකරත්තා.

ආරොචෙත්තෙන එවං ආරොචෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. “අහං භන්තෙ...පෙ.... සඬ්ඝො ධාරෙතු”ති එත්තකමෙව චත්වා යාවනෙ විය “දුතියමිපි තතියමිපි”ති අචුත්තත්තා අවිවායිකකරණෙ සති එකචාරං ආරොචිතෙපි උපපන්නමෙවාති දට්ඨබ්බං. වෙදියාමහං භන්තෙ, වෙදියතීති මං සඬ්ඝො ධාරෙතුති එත්ථ “වෙදියාමිති විත්තෙන සම්පට්ච්ඡිත්වා සුබං අනුභවාමි, න තප්පච්චයා අහං දුක්ඛිතොති අධිජ්ජායො”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.97) චුත්තං. එත්ථ ච “සුබං වෙදෙමි වෙදන”න්තිආදීසු විය පි-සද්දො අනුභවනත්ථො හොති. චජිරබුද්ධිටිකායං (චජිර. ටී. චූළවග්ග 97) පන “වෙදියාමිති ජානෙමි, විත්තෙන සම්පට්ච්ඡිත්වා සුබං අනුභවාමි, න තප්පච්චයා

අහං දුක්ඛිතොති අධිජ්ජායොති ලිඛිත”න්ති චුත්තං. එත්ථ පන “දීපඤ්ඤා ලොකවිදු”තිආදීසු විය ඤාණත්ථො අනුභවනත්ථො ව. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.97) පන “වෙදියාමහන්ති ජානාපෙමහං, ආරොචෙමිති අත්ථො, අනුභවාමිතිස්ස අත්ථං වදන්ති. පුරිමං පන පසංසන්ති ආරොචනවචනත්තා”ති. එත්ථ තු –

“සම්පන්නං සාලිකෙදාරං, සුවා බාදන්ති බ්‍රාහ්මණ;
පටිච්චෙදෙමි තෙ බ්‍රහ්මෙ, න නං වාරෙතූමුස්සහෙ”ති. –

ආදීසු විය ආරොචනත්ථොති දට්ඨබ්බො.

ආරොචෙත්වා...පෙ.... නික්ඛිපිතබ්බන්ති දුක්ඛට්ඨපරිමොචනත්ථං චුත්තං. කෙච්ඡි පන “තදහෙව පුන වත්තං සමාදිශිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතුකාමස්ස රත්තිච්ඡෙදපරිහාරත්ථමිපි”ති වදන්ති. යස්ස මාලකෙ නාරොචිතං, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. යස්ස ආරොචිතං, තස්ස පුන ආරොචනකිච්චං නත්ථි, කෙචලං නික්ඛිපිතබ්බමෙව. “සභාගා භික්ඛු වසන්ති”ති චුත්තත්තා විසභාගානං වසනට්ඨානෙ වත්තං අසමාදිශිත්වා බහි එව කාතුමිපි වට්ටනීති දට්ඨබ්බං. ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතෙ අතික්කමිත්වාති ඉදං විහාරෙ භික්ඛුනං සජ්ඣායාදිසද්දසවනුපචාරවිජහනත්ථං චුත්තං, මහාමග්ගතො ඔක්කමිමාති ඉදං මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛුනං සවනුපචාරාතික්කමනත්ථං, ගුම්බෙන වාතිආදි දස්සනුපචාරවිජහනත්ථං. සොපි කෙනච්ඡි කම්මෙන පුරෙඅරුණෙ එව ගච්ඡන්ති ඉමිනා ආරොචනාය කතාය සබ්බෙසු භික්ඛුසු බහිවිහාරං ගතෙසුපි උනෙගණෙවරණදොසො වා විජ්ජවාසදොසො වා න හොති ආරොචනත්ථත්තා සහවාසස්සාති දස්සෙති. තෙනාහ “අයඤ්ඤා”තිආදි. අනික්ඛිත්තවත්තෙන අන්තොඋපචාරගතානං සබ්බෙසමිපි ආරොචෙතබ්බො. “අයං නික්ඛිත්තවත්තස්ස පරිහාරො”ති චුත්තං, තත්ථ නික්ඛිත්තවත්තස්සාති වත්තං නික්ඛිපිත්වා පරිවසන්තස්සාති අත්ථො. අයං පනෙත්ථ ථෙරස්ස අධිජ්ජායො – වත්තං නික්ඛිපිත්වා පරිවසන්තස්ස උපචාරගතානං සබ්බෙසං ආරොචනකිච්චං නත්ථි, දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙතබ්බං, අදිට්ඨඅසුතානමිපි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බං. ඉදං වත්තං නික්ඛිපිත්වා පරිවසන්තස්ස ලක්ඛණන්ති. ථෙරස්සාති මහාපදුමත්ථෙරස්ස.

238. කුක්කුචවිවිනොදනත්ථායාති ඉමෙසු පටිච්ඡන්තදිවසජ්ජමාණෙන පරිවසිතදිවසෙසු “සියුං නු බො තිව්ධරත්තිච්ඡෙදකාරණයුත්තාති කානිච්චි දිවසානි, එවං සති අපරිපුණ්ණපරිවාසදිවසත්තා න මානත්තාරහො භවෙය්‍ය, අසති ව මානත්තාරහොවෙ මානත්තං දින්නමිපි අදින්නංයෙව භවෙය්‍ය, එවඤ්ඤා සති ආපන්නාපත්තිතො වුට්ඨානං න භවෙය්‍යා”ති ඉමස්ස විනයකුක්කුචවස්ස විනොදනත්ථාය. එකෙන වා ද්විති වා තීති වා දිවසෙහි අධිකතරාති දිවසානි

පරිවසිත්වා නනු වායං පරිවුත්ථපරිවාසො, තස්මානෙන මානත්තමෙව යාවිතබ්බං, අථ කස්මා වත්තං සමාදිසිත්වා මානත්තං යාවිතබ්බන්ති ආහාති වොදනං මනසි කරොන්තෙන වුත්තං “අයඤ්ඨි වත්තෙ සමාදින්නෙ”ති ආදි. හි යස්මා අයං හික්ඛු වත්තෙ සමාදින්නෙ එව මානත්තාරහො හොති, න අසමාදින්නෙ, ඉති තස්මා වත්තං සමාදිසිත්වා මානත්තං යාවිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. නනු ච කම්මවාචායං “සො පරිවුත්ථපරිවාසො සඬ්ඝං මානත්තං යාවති”ඉච්චෙව වුත්තං, න වුත්තං “සමාදින්නවත්තො”ති, අථ කස්මා “වත්තෙ සමාදින්නෙ එව මානත්තාරහො හොති”ති වුත්තන්ති වොදනං සන්ධායාහ “නික්ඛිත්තවත්තෙන පරිවුත්ථත්තා”ති. යස්මා අයං හික්ඛු නික්ඛිත්තවත්තෙන හුත්වා පරිවුත්ථො හොති, නො අනික්ඛිත්තවත්තෙන, තස්මා නික්ඛිත්තවත්තෙන හුත්වා පරිවුත්ථත්තා අයං හික්ඛු වත්තෙ සමාදින්නෙ එව මානත්තාරහො හොති, නො අසමාදින්නෙති යොජනා. තථා හි වුත්තං “අනික්ඛිත්තවත්තස්ස පන පුන සමාදානකිච්චං නත්ථී. සො හි පටිච්ඡන්තදිවසාතික්කමෙනෙව මානත්තාරහො හොති, තස්මා තස්ස මානත්තං දාතබ්බමෙවා”ති.

චතුහි පඤ්චහි වා හික්ඛුහි සද්ධිත්ති උනෙගණෙවරණදොසා විමුච්චනත්ථං. පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතොතිආදි කිඤ්චාපි පාළියං නත්ථී, අථ ඛො අට්ඨකථාවරියානං වචනෙන තථා එව පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ච වුත්තං. “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ද්වාදසහත්ථෙ උපවාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා, අනික්ඛිත්තවත්තානං උපවාරසීමාය ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සහවාසාදිකං වෙදිතබ්බන්ති ච වුත්තං. ‘නික්ඛිපන්තෙන ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං පයොජනං අත්ථී’ති ච වුත්තං, න පන තං පයොජනං දස්සිත”න්ති වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 97) වුත්තං, වත්තහෙදදුක්කටා මුච්චනපයොජනං හොතිති වෙදිතබ්බං.

239. අබ්භානං කාතුං න වට්ඨතීති කතම්පි අකතමෙව හොතීති අත්ථො. “තෙනාපි වත්තං සමාදිසිත්වා ආරොචෙත්වා අබ්භානං යාවිතබ්බ”න්ති වුත්තත්තා අබ්භානායාවනත්ථං මානත්තස්ස සමාදියනකාලෙපි ආරොචෙතබ්බමෙව. පුබ්බෙ මානත්තචාරිතකාලෙ ආරොචිතමෙවාති අනාරොචෙත්වා අබ්භානං න යාවිතබ්බන්ති විඤ්ඤායති. එවං මානත්තයාවනකාලෙපි පරිවාසං සමාදිසිත්වා ආරොචෙතබ්බමෙවාති දට්ඨබ්බං.

240. විණ්ණමානත්තො හික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති විණ්ණමානත්තස්ස ච අබ්භානාරහස්ස ච නින්නානාකරණත්තා වුත්තං. අඤ්ඤා “අබ්භානාරහො අබ්භෙතබ්බො”ති වත්තබ්බං සියා. උක්ඛෙපනීයකම්මකතොපි අත්තතො ලද්ධිග්ගහණවසෙන සභාගහික්ඛුම්හි සති තස්ස අනාරොවාපෙතුං න ලහති.

“අනන්තරායිකස්ස පන අන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදයතො අවිජන්නාවා”ති පාඨො. අවෙරිභාවෙන සභාගො අවෙරිසභාගො. “සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්නිකෙ ආවි කාතුං න වට්ඨති”ති පසඬගතො ඉධෙව පකාසිතං. ලහුකෙසු පටික්ඛෙපො නත්ථි. තත්ථ ඤත්තියා ආවි කත්වා උපොසථං කාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා ලහුකසභාගං ආවි කාතුං වට්ඨති. සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොවනං න වට්ඨති කිර. “තස්ස සන්නිකෙ තං ආපන්නිං පටිකරිස්සති (මහාව. 171) වුත්තත්තා ලහුකස්සෙවායං සමනුඤ්ඤාතා. න හි සක්කා සුද්ධස්ස එකස්ස සන්නිකෙ සඨ්ඨාදිසෙසස්ස පටිකරණං කාතු”න්ති ලිඛිතං. ලහුකෙසුපි සභාගං ආවි කාතුං න වට්ඨති. තස්මා එව හි ඤත්තියා ආවිකරණං අනුඤ්ඤාතං, ඉතරථා තං නිරත්ථකං සියා. අඤ්ඤමඤ්ඤාරොවනස්ස වට්ඨති, තතො න වට්ඨති දීපනත්ථමෙව ඤත්තියා ආවිකරණමනුඤ්ඤාතං, තෙනෙව ඉධ “සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං ආපන්නස්සා”තිආදි වුත්තං, අයමත්ථො “එත්තාවතා තෙ ද්වෙ නිරාපන්නිකා භොන්ති, තෙසං සන්නිකෙ සෙසෙහි සභාගාපන්නියො දෙසෙතඛ්ඛා”ති වචනෙන කඬ්ඛාවිතරණියම්පි (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) පකාසිතොව. සඨ්ඨාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොවෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ඨති. තස්සා ඤත්තියා අයමත්ථො – යදා සුද්ධං භික්ඛුං පස්සිස්සති, තස්ස සන්නිකෙ අඤ්ඤමඤ්ඤාරොවනවසෙන පටිකරිස්සති, එවං පටිකතෙ “න ව, භික්ඛවෙ, සාපන්නිකෙන පාතිමොක්ඛං යොතඛ්ඛං, යො සුඤ්ඤායා, ආපන්නි දුක්ඛටස්සා”ති (වුළුව. 386) වුත්තාපන්නිතො මොක්ඛො භොති, තස්මා “ගරුකං වා භොතු ලහුකං වා, ඤත්තියා ආවි කාතුං වට්ඨති”ති වුත්තං. උභොසු නයෙසු යුත්තතරං ගහෙතඛ්ඛං. “නාමඤ්චෙව ආපන්නි වාති තෙන තෙන චිතික්කමෙනාපන්නාපන්නි ආපන්නි. නාමන්ති තස්සා ආපන්නියා නාම”න්ති ලිඛිතං. ආරොවෙත්වා නික්ඛිපිතඛ්ඛන්ති එත්ථ ආරොවනං වත්තභෙදදුක්ඛටපරිහරණප්පයොජනන්ති වෙදිතඛ්ඛං.

“සතියෙව අන්තරායෙ අන්තරායිකසඤ්ඤී ඡාදෙති, අවිජන්නා භොති. අන්තරායිකස්ස පන අන්තරායිකසඤ්ඤාය වා අනන්තරායිකසඤ්ඤාය වා ඡාදයතො අවිජන්නාවා”තිපි පාඨො. අවෙරීති භිතකාමො. උද්ධස්සෙ අරුණෙති උට්ඨිතෙ අරුණෙ. සුද්ධස්ස සන්නිකෙති සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං අනාපන්නස්ස සන්නිකෙ. වත්ථුන්ති අසුචිමොවනාදිචිතික්කමං. සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිති වත්ථු වෙව ගොත්තඤ්චාති “සුක්කච්ඡිස්සට්ඨි”ති ඉදං අසුචිමොවනලක්ඛණස්ස චිතික්කමස්ස පකාසනතො වත්ථු වෙව භොති, සජාතියසාධාරණවිජාතියවිනිවත්තසභාවාය සුක්කච්ඡිස්සට්ඨියා එව පකාසනතො ගොත්තඤ්ච භොතීති අත්ථො. ගං තායතීති හි ගොත්තං. සඨ්ඨාදිසෙසොති නාමඤ්චෙව ආපන්නි වාති සඨ්ඨාදිසෙසොති තෙන තෙන චිතික්කමෙන

ආපන්නස්ස ආපත්තිනිකායස්ස නාමපකාසනතො නාමඤ්චෙව හොති,
ආපත්තිසභාවතො ආපත්ති ව.

සුද්ධස්සාති සභාගසඤ්ඤාදිසෙසං අනාපන්නස්ස, තතො වුට්ඨිතස්ස වා.
අඤ්ඤස්මිත්ති සුද්ධන්තපරිවාසවසෙන ආපත්තිවුට්ඨානතො අඤ්ඤස්මි.
ආපත්තිවුට්ඨානො. පටිච්ඡාදිශිත්ථාති පටිච්ඡන්තා. කා සා? ආපත්ති. දිවසාදිහි
පටිච්ඡන්දිත්වා වසනං පරිවාසො. කො සො? විනයකම්මකරණං. පටිච්ඡන්තාය
ආපත්තියා පරිවාසො පටිච්ඡන්තපරිවාසො.

පටිච්ඡන්තපරිවාසකථා නිට්ඨිතා.

සුද්ධන්තපරිවාසකථා

242. සුඡ්ඤ්ඤාං සුද්ධො, කො සො? ආපත්තිවිගමො. අමති ඔසානභාවං
ගච්ඡතිති අන්තො, සුද්ධො අන්තො යස්ස පරිවාසස්සාති සුද්ධන්තො,
සුද්ධන්තො ව සො පරිවාසො වාති සුද්ධන්තපරිවාසො, සුද්ධකාලං පරියන්තං
කත්වා අසුද්ධකාලප්පමාණෙන පටිච්ඡන්දිත්වා කතපරිවාසො.

සුද්ධන්තපරිවාසකථා නිට්ඨිතා.

ඔධානසමොධානපරිවාසකථා

243. සමොධියතෙ සමොධානං, නානාකාලිකා නානාවත්ථුකා ආපත්තියො
අග්ඝාදිවසෙන සමොධානං එකීකරණං, සමොධානෙන්වා කතො පරිවාසො
සමොධානපරිවාසොති විග්ගහො. කම්මවාචායං “පටිකස්සිතො සඤ්ඤන
ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු අන්තරා සම්බහුලානං ආපත්තිනං අප්පටිච්ඡන්තානං
මූලායපටිකස්සනා, ඛමති සඤ්ඤස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති
එත්ථ ගත්තත්ථධාතුයා කම්මති ව නයනත්ථධාතුයා කම්මති ව
තදත්ථසම්පදානෙ ව විහත්තිපරිණාමෙ වාති ඉමෙසු චතුසු යානෙසු
ආයාදෙසස්ස චුත්තත්තා, පටිපුබ්බකසධාතුයා ව නයනත්ථත්තා “මූලාය”ති
ඉදං “පටිකස්සිතො”ති එත්ථ කම්මං, තස්මා “පටිකස්සිතො...පෙ.... මූලාය”
ඉති එත්තකමෙව භවිතබ්බං, න “මූලායපටිකස්සනා”ති එවං මඤ්ඤමානා
සද්දවිදුතො “පටිකස්සනා”ති ඉදං අධිකන්ති වා වදෙය්‍යං මක්ඛෙය්‍යං වා, න
පනෙතං වත්තබ්බං. නවපාඨෙසුයෙව අයං පාඨො සද්දලක්ඛණයුත්තො වා
අයුත්තො වාති වින්තෙතබ්බො, න පන පාලියට්ඨකථාදිතො ආගතෙසු
පොරාණපාඨෙසු. තෙසු පන කථං යොජියමානො අයං පාඨො සද්දයුත්තියා ව
අත්ථයුත්තියා ව සමන්තාගතො භවෙය්‍යාති යොජනාකාරොයෙව
වින්තෙතබ්බො. අයඤ්ච පාඨො පොරාණපාලිපාඨොව, තස්මා
“මූලායපටිකස්සනා”ති ඉදං කරණවසෙන විපරිණාමෙන්වා
“මූලායපටිකස්සනාය පටිකස්සිතො”ති යොජෙතබ්බං.

කථං පනෙතස්ස පොරාණපාඨභාවො ජානිතබ්බොති? පකරණෙ ආගතත්තා. චුත්තඤ්ඤි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.102) “පාළියං පටිකස්සිතො සඬ්ඝෙන උදායි භික්ඛු අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා...පෙ.... මූලායපටිකස්සනාති ඉදං කරණවසෙන විපරිණාමෙත්වා මූලායපටිකස්සනාය පටිකස්සිතොති යොජෙතබ්බං”න්ති. අථ වා “මූලාය පටිකස්සනා මූලායපටිකස්සනා”ති අලුත්තසමාසවසෙන උත්තරපදෙන සමාසං කත්වා සඬ්ඝෙන ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු අන්තරා සම්බහුලානං ආපත්තීනං අප්පට්ච්ඡන්තානං හෙතු පටිකස්සිතො. සා මූලායපටිකස්සනා බමති සඬ්ඝස්සාති යොජෙතබ්බං. තථා හි චුත්තං තත්ථෙව (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.102) “අථ වා මූලායපටිකස්සනා බමති සඬ්ඝස්සාති උත්තරපදෙන සහ පච්චත්තවසෙනෙව යොජෙතුම්පි වට්ටති”ති.

තං දෙන්තෙන පයමං මූලාය පටිකස්සිත්වා පච්ඡාපරිවාසො දාතබ්බොති එත්ථ තං ඔධානසමොධානපරිවාසං දෙන්තෙන පයමං තං භික්ඛුං මූලාය පටිකස්සිත්වා මූලදිවසෙ ආකඬ්ඡිත්වා තස්ස අන්තරාපත්තියා සමොධානපරිවාසො දාතබ්බොති අත්ථො. යථා කිං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.102) “උදායිං භික්ඛුං අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා...පෙ.... මූලාය පටිකස්සිත්වාති එත්ථ අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා හෙතුභූතාය උදායිං භික්ඛුං මූලාය පටිකස්සිත්වා මූලදිවසෙ ආකඬ්ඡිත්වා තස්ස අන්තරාපත්තියා සමොධානපරිවාසං දෙතුති යොජනා”ති චුත්තං. මහාසුමත්ථෙරවාදෙ ආච්ඡාරාපෙත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බොති තස්ස අතෙකිච්ඡභාවං තෙනෙව සඬ්ඝස්ස පාකටං කාරෙත්වා ලජ්ජිගණතො වියොජනවසෙන විස්සජ්ජෙතබ්බොති අත්ථො.

ඔධානසමොධානපරිවාසකථා නිට්ඨිතා.

අග්ගසමොධානපරිවාසකථා

244. අග්ගෙහ අග්ගවසෙන අරභවසෙන සමොධානං අග්ගසමොධානං, ආපන්නාසු සම්බහුලාසු ආපත්තීසු යා ආපත්තියො චිරතරප්පට්ච්ඡන්තායො, තාසං අග්ගෙහ සමොධාය තාසං රත්තිපරිච්ඡෙදවසෙන අවසෙසානං උභතතරප්පට්ච්ඡන්තානං ආපත්තීනං පරිවාසො දීයති, අයං චූච්චති අග්ගසමොධානො . සතං ආපත්තියොති කායසංසග්ගාදිවසෙන එකදිවසෙ ආපන්නා සතං ආපත්තියො. දසසතන්ති සහස්සආපත්තියො. රත්තිසතං ඡාදයිත්වානාති යොජෙතබ්බං. “අග්ගසමොධානො නාම සභාගවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො ආපන්නස්ස බහුරත්තිං පට්ච්ඡාදිතාපත්තියං නික්ඛිපිත්වා දාතබ්බො, ඉතරො නානාවත්ථුකානං වසෙනාති අයමෙනෙසං විසෙසො”ති වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 102) චුත්තං.

246. ලිඛිතපරිවත්තනකකථායං යදි කස්සපි භික්ඛුනො ඉත්ථිලිඛිතං පාතු භවෙය්‍යා, කිං තෙන පුන උපජ්ඣා ගහෙතඛ්ඛා, පුන උපසම්පදා කාතඛ්ඛා, කිං භික්ඛුපසම්පදාතො පට්ඨාය වස්සගණනා කාතඛ්ඛා, උදාහු ඉතො පට්ඨායාති පුච්ඡාය සති තං පරිහරිතුමාහ “සචෙ”තිආදි. එවං සන්තෙ සා භික්ඛුනි භික්ඛුනං මජ්ඣෙයෙව වසිතඛ්ඛං භවෙය්‍යාති වොදනං සන්ධායාහ “අප්පතිරුප”න්තිආදි. එවං සන්තෙ භික්ඛුභූතකාලෙ ආපජ්ජිතාපත්තියො කථං කාතඛ්ඛාති වොදනං මනසි කත්වා ආහ “යා දෙසනාගාමිනියො වා”තිආදි. තත්ථ භික්ඛුනං භික්ඛුනිහි සාධාරණාති සඤ්චරිත්තාදයො. අසාධාරණාති සුක්කච්ඡපට්ඨිආදයො. හොතු භගවතො අනුඤ්ඤාතවසෙන ලිඛිතෙ පරිවත්තෙ අසාධාරණාපත්තීහි වුට්ඨිතහාවො, පුන පකතිලිඛිතෙ උප්පත්තෙ පුන ආපත්ති සියාති ආසඬකං පරිහරිතුං “පුන පකතිලිඛිතෙ”තිආදි වුත්තං. ඉදානි තමත්ථං පාළියා සාධෙතුං “වුත්තඤ්චෙත”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො පට්ඨමපාරාජිකවණ්ණනාය ටීකාසු (සාරත්ථ. ටී. 2.69; වජිර. ටී. පාරාජික 69) වුත්තනයෙනෙව දට්ඨඛ්ඛො, ඉධ පන ගරුකාපත්තිවුට්ඨානකථාභූතත්තා සායෙව කථා වුච්චිතෙ.

247. තත්ථ භික්ඛුනිහි සාධාරණාය පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියාති සඤ්චරිත්තාදිආපත්තියා, හෙත්ථත්ථෙ චෙතං කරණවචනං. පරිවසන්තස්සාති අනාදරෙ සාම්චවනං. පක්ඛමානත්තමෙව දාතඛ්ඛං, න පුන පරිවාසො දාතඛ්ඛො භික්ඛුනිහාවෙ අපරිවාසාරහත්තාති අධිප්පායො. මානත්තං වරන්තස්සාති අනාදරෙයෙව සාම්චවනං, ඡාරත්තමානත්තෙ ආචිණ්ණෙයෙව පරිවත්තති, පුන පක්ඛමානත්තමෙව දාතඛ්ඛන්ති. තෙන වක්ඛති “සචෙ විණ්ණමානත්තස්සා”තිආදි. අකුසලවිපාකෙ පරික්ඛිණෙති පුරිසින්ද්‍රියස්ස අන්තරධානං සන්ධාය වුත්තං. ඉත්ථිත්ථියපතිට්ඨානං පන කුසලවිපාකමෙව. වුත්තඤ්චි අට්ඨකථායං “උභයමපි අකුසලෙන අන්තරධායති, කුසලෙන පටිලඛිතී”ති. ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතඛ්ඛං, න පරිවාසො දාතඛ්ඛො, න වා පක්ඛමානත්තං දාතඛ්ඛං.

“අයං පන විසෙසො”ති වත්වා තං විසෙසං දස්සෙතුමාහ “සචෙ”තිආදි. පරිවාසදානං නත්ථි, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතඛ්ඛං. කස්මා? භික්ඛුනිකාලෙ පටිච්ඡන්තත්තා. භික්ඛුකාලෙ ඡන්තායෙව හි ආපත්ති පරිවාසාරහා හොති, නො භික්ඛුනිකාලෙති අයමෙතාසං විසෙසො. පක්ඛමානත්තං වරන්තියාති අනාදරෙ සාම්චවනං, පක්ඛමානත්තෙ ආචිණ්ණෙයෙවාති අත්ථො. තථා හි වක්ඛති “විණ්ණමානත්තායා”තිආදි. ඡාරත්තං මානත්තං වරන්තස්සාතිආදි වුත්තනයමෙව.

පරිවාසවිනිවිජයකථා

ඉදානි සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති යස්මා සාවසෙසගරුකාපත්ති හොති සතෙකිවිජා, තස්මා යථා නාම රොගාතුරො පුග්ගලො කිඤ්චි අත්තනො භිතසුඛකාරණං කාතුං න සක්කොති, තමෙනං කාරුණිකො තිකිවිජකො කරුණාසඤ්චොදිතො තිකිවිජං කත්වා ගෙලඤ්ඤතො වුට්ඨාපෙත්වා භිතසුඛං ජනෙති, එවං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිසමඬ්ඨි පුග්ගලො ආණාචිතික්කමන්තරායිකභාවතො සග්ගමොක්ඛමග්ගං සොධෙතුං න සක්කොති, තමෙනං මහාකාරුණිකො භගවා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො අනෙකෙහි නයෙහි ආපත්තිතො වුට්ඨානං කත්වා සග්ගමොක්ඛසුඛෙ පතිට්ඨපෙති, භගවතො අධිජ්ජායඤ්ඤුනො අට්ඨකථාවරියාපි අනෙකෙහි කාරණෙහි භගවතො වචනස්ස අත්ථං පකාසෙත්වා විසුද්ධකාමානං නයං දෙන්ති, තථා ටීකාවරියාදයොපි. එවං දිත්තෙ පන නයෙ යොනියො මනසි කාතුං සක්කොත්තා පණ්ඩිතා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජන්ති, අසක්කොත්තා අඤ්ඤථා අත්ථං ගහෙත්වා න යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජන්ති, තෙසං දිට්ඨානුගතිං අනුගච්ඡන්තා සිස්සාදයොපි තථෙව කරොන්ති, තස්මා භගවතො වචනඤ්ච පුබ්බෙනාපරං සංසන්දිත්වා අට්ඨකථාටීකාදිවචනඤ්ච සම්මා තුලයිත්වා තථතො භගවතො අධිජ්ජායං ඤත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජන්තෙහි ගරුකාපත්තිතො වුට්ඨහනත්ථං යොගො කරණියො.

තස්මා යදා භික්ඛු ආගච්ඡන්ති විනයධරස්ස සන්තිකං “ගරුකාපත්තිවුට්ඨානං කරිස්සාමා”ති, තදා විනයධරෙන “ත්ථං කතරාපත්තිං ආපන්නො”ති පුච්ඡිතඛිබ්බො. “සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො”ති වුත්තෙ “කතරසඬ්ඝාදිසෙස”න්ති පුච්ඡිත්වා “ඉමං නාමා”ති වුත්තෙ සුක්කචිස්සට්ඨියං මොචෙතුකාමචෙතනා, උපක්කමො, මුච්චනන්ති තීණි අඬ්ගානි. කායසංසග්ගෙ මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, කායසංසග්ගරාගො, තෙන රාගෙන වායාමො, භත්ථග්ගාභාදිසමාපජ්ජනන්ති පඤ්ච අඬ්ගානි. දුට්ඨුල්ලවාචායං මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගො, තෙන රාගෙන ඕභාසනං, තඬ්ඬණවිජානනන්ති පඤ්ච අඬ්ගානි. අත්තකාමෙ මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, අත්තකාමපාරිවරියාය රාගො, තෙන රාගෙන වණ්ණභණ්ණං, තඬ්ඬණවිජානනන්ති පඤ්ච අඬ්ගානි. සඤ්චරිත්තෙ යෙසු සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, තෙසං මනුස්සජාතිකතා, නාලංචචතීයතා, පටිග්ගණ්හනවීමංසනපච්චාහරණානීති පඤ්ච අඬ්ගානි. කුටිකාරෙ උල්ලිත්තාදීනං අඤ්ඤතරතා, හෙට්ඨිමපමාණසම්භවො, අදෙසිතවත්ථුකතා, පමාණාතික්කන්තතා, අත්තුද්දෙසිකතා, වාසාගාරතා, ලෙපසට්ඨානි සත්ත පමාණයුත්තාදීසු ඡධා අඬ්ගානි. විහාරකාරෙ තානියෙව ඡ අඬ්ගානි. දුට්ඨදොසෙ යං චොදෙති, තස්ස උපසම්පන්නොති සඬ්ඛ්‍යුපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිතා, යෙන පාරාජිකෙන චොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමුලකතා, වාචනාධිජ්ජායෙන සම්මුඛාවොදනා, තස්ස තඬ්ඬණවිජානනන්ති පඤ්ච

අඬගානි. අඤ්ඤාභාගියෙ අඤ්ඤාභාගියස්ස අධිකරණස්ස කඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදියනතා, පුරිමානි පඤ්චාති ඡ අඬගානි. සඬ්ඝභෙදෙ භෙදාය පරක්කමනං, ධම්මකම්මෙන සමනුභාසනං, කම්මවාචාපරියොසානං, අප්පට්ඨිස්සප්පනන්ති වත්තාරි අඬගානි. භෙදානුවත්තකෙ අඬගෙසු යථා තත්ථ පරක්කමනං, එවං ඉධ අනුවත්තනන්ති වත්තාරි අඬගානි. දුබ්බවෙ අඬගෙසු යථා තත්ථ පරක්කමනං, එවං ඉධ අවචනියකරණතානි වත්තාරි අඬගානි. කුලදුසකෙ අඬගෙසු යථා තත්ථ පරක්කමනං, එවං ඉධ ඡන්දාදීහි පාපනන්ති වත්තාරි අඬගානි. ඉති ඉමානි අඬගානි සොධෙත්වා සවෙ අඬගපාරිපූරි භොති, “සඬ්ඝාදිසෙසො”ති වත්තබ්බො. නො වෙ, “නායං සඬ්ඝාදිසෙසො, පුල්ලව්වයාදීසු අඤ්ඤතරාපත්ති”ති වත්වා “නායං වුට්ඨානගාමිනී, දෙසනාගාමිනී අයං ආපත්ති, තස්මා පතිරූපස්ස භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ දෙසෙහි”ති වත්වා දෙසාපෙතබ්බො.

අථ පන අනාපත්තිවිජායා පඤ්ඤායති, “අනාපත්ති”ති වත්වා උයොයාපෙතබ්බො. සවෙ පන සඬ්ඝාදිසෙසවිජායා පඤ්ඤායති, “ත්වං ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා ඡාදෙසී, න ඡාදෙසී”ති පුච්ඡිත්වා “න ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ “තෙන හි ත්වං න පරිවාසාරහො, මානත්තාරහොව භොති”ති වත්තබ්බො. “ඡාදෙමී”ති පන වුත්තෙ “දසසු ආකාරෙසු අඤ්ඤතරකාරණෙන ඡාදෙසී, උදාහු අඤ්ඤකාරණෙන”ති පුච්ඡිත්වා “දසසු අඤ්ඤතරකාරණෙන”ති වුත්තෙ “එවම්පි මානත්තාරහො භොති, න පරිවාසාරහො”ති වත්තබ්බො. අථ “අඤ්ඤකාරණෙන”ති වදති, එවං සන්තෙපි “ත්වං ආපත්තිආපන්නභාවං ජානන්තො පටිච්ඡාදෙසී, උදාහු අජානන්තො”ති පුච්ඡිත්වා “අජානන්තො පටිච්ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ ච “ආපත්තිආපන්නභාවං සරන්තො පටිච්ඡාදෙසී, උදාහු විසරිත්වා පටිච්ඡාදෙසී”ති පුච්ඡිත්වා “විසරිත්වා පටිච්ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ ච “ආපත්තිආපන්නභාවෙ වෙමතිකො හුත්වා පටිච්ඡාදෙසී, උදාහු නිබ්බෙමතිකො හුත්වා”ති පුච්ඡිත්වා “වෙමතිකො හුත්වා”ති වුත්තෙ ච “න ත්වං පරිවාසාරහො, මානත්තාරහොව භොති”ති වත්තබ්බො.

අථ “ජානන්තො පටිච්ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ ච “සරන්තො පටිච්ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ ච “නිබ්බෙමතිකො හුත්වා පටිච්ඡාදෙමී”ති වුත්තෙ ච “ත්වං පරිවාසාරහො”ති වත්තබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙනං සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 144) “සො එවං වදති ‘යායං, ආවුසො, ආපත්ති ජානපටිච්ඡන්තා, ධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං, ධම්මත්තා රුහති. යා ච බ්වායං, ආවුසො, ආපත්ති අජානප්පටිච්ඡන්තා, අධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං, අධම්මත්තා න රුහති. එකිස්සා, ආවුසො, ආපත්තියා භික්ඛු මානත්තාරහො’”ති ච, “සො එවං වදති ‘යායං ආපත්ති සරමානපටිච්ඡන්තා, ධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං, ධම්මත්තා රුහති. යා ච බ්වායං ආපත්ති අසරමානපටිච්ඡන්තා, අධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං,

අධම්මත්තා න රුහති. එකිස්සා, ආවුසො, ආපත්තියා භික්ඛු මානත්තාරහො””ති ව, “සො එවං වදති ‘යායං, ආවුසො, ආපත්ති නිබ්බේමතිකපට්ඨිජන්තා, ධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං, ධම්මත්තා රුහති. යා ව ඛවායං, ආවුසො, ආපත්ති වෙමතිකපට්ඨිජන්තා, අධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා පරිවාසදානං, අධම්මත්තා න රුහති. එකිස්සා, ආවුසො, ආපත්තියා භික්ඛුමානත්තාරහො””ති ව.

එවං පරිවාසාරහභාවං පකාසෙත්වා “අයං භික්ඛු පරිවාසාරහො, තීසු පරිවාසෙසු කතරපරිවාසාරහො”ති වින්තෙත්වා “භික්ඛු ත්වං කති ආපත්තියො ඡාදෙසී”ති පුච්ඡිත්වා “එකං ආපත්ති”න්ති වා “ද්වෙ තීණි තතුත්තරි වා ආපත්තියො ඡාදෙමී”ති වා චුත්තෙ “කතීහං ත්වං ආපත්තිං පට්ඨිඡාදෙසී”ති පුච්ඡිත්වා “එකාහමෙවාහං පට්ඨිඡාදෙමී”ති වා “ද්වීහං තීහං තතුත්තරි වා පට්ඨිඡාදෙමී”ති වා චුත්තෙ “යාවතීහං පට්ඨිඡාදෙසී, තාවතීහං ත්වං පට්ඨිසිස්සසී”ති වත්තබ්බො. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා “යාවතීහං ඡානං පට්ඨිඡාදෙති, තාවතීහං තෙන භික්ඛුනා අකාමා පරිවත්ථබ්බ”න්ති. තතො “අයං භික්ඛු ආපත්තිපරියන්තං ඡානාති, තස්මා පට්ඨිජන්තපරිවාසාරහො”ති (පාරා. 442) ඤත්වා තදනුරූපා කම්මවාචා කාතබ්බා.

එත්ථ ව ආපත්තිපරියන්තපුච්ඡනං කම්මවාචාකරණත්ථමෙව හොති, රත්තිපරියන්තපුච්ඡනං පන තදත්ථඤ්ඤෙව සුද්ධන්තපරිවාසස්ස අනනුරූපභාවදස්සනත්ථඤ්ඤෙව හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102) “සො දුට්ඨො චූළසුද්ධන්තො මහාසුද්ධන්තොති, දුට්ඨොපි වෙස රත්තිපරිව්ඡේදං සකලං වා එකච්චං වා අජානන්තස්ස ව අසරන්තස්ස ව තත්ථ වෙමතිකස්ස ව දාතබ්බො. ආපත්තිපරියන්තං පන ‘අහං එත්තකා ආපත්තියො ආපන්නො’ති ඡානාතු වා, මා වා, අකාරණමෙත”න්ති. තතො තස්ස භික්ඛුනො නිසිදනට්ඨානං ඡානිතබ්බං. දුට්ඨඤ්ඤි නිසිදනට්ඨානං අනික්ඛිත්තවත්තෙන නිසිදිතබ්බට්ඨානං, නික්ඛිත්තවත්තෙන නිසිදිතබ්බට්ඨානන්ති.

තත්ථ අප්පභික්ඛුකෙ විහාරෙ සභාගභික්ඛුනං වසනට්ඨානෙ උපචාරසීමාපරිව්ඡින්නො අන්තොවිහාරො අනික්ඛිත්තවත්තෙන නිසිදිතබ්බට්ඨානං හොති. උපචාරසීමං අතික්කම්ම මහාමග්ගතො ඔක්කම්ම ගුම්බවතිපට්ඨිජන්තට්ඨානං නික්ඛිත්තවත්තෙන නිසිදිතබ්බට්ඨානං හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102) “සචෙ අප්පභික්ඛුකො විහාරො හොති, සභාගා භික්ඛු වසන්ති, වත්තං අනික්ඛිපිත්වා විහාරෙයෙව රත්තිපරිග්ගහො කාතබ්බො. අථ න සක්කා සොධෙතුං, චුත්තනයෙනෙව වත්තං නික්ඛිපිත්වා පච්චුසසමයෙ එකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං මානත්තවණ්ණනායං චුත්තනයෙනෙව උපචාරසීමං අතික්කම්මිත්වා මහාමග්ගා ඔක්කම්ම පට්ඨිජන්තට්ඨානෙ නිසිදිත්වා අන්තොඅරුණෙයෙව

චුත්තනායෙනෙව චත්තං සමාදියිත්වා තස්ස භික්ඛුනො පරිවාසො ආරොචෙතබ්බො”ති. “මානත්තවණ්ණනායං චුත්තනායෙනෙව”ති ව “සචෙ අප්පභික්ඛුකො විහාරො හොති, සභාගා භික්ඛු වසන්ති, චත්තං අනික්ඛිපිත්වා අන්තොවිහාරයෙව රත්තියො ගණෙතබ්බො. අථ න සක්කා සොධෙතුං, චුත්තනායෙනෙව චත්තං නික්ඛිපිත්වා පච්චුසසමයෙ චතුභි පඤ්චභි වා භික්ඛුභි සද්ධිං පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අතික්කමිත්වා මහාමග්ගතො ඔක්කමිම ගුම්බෙන වා වතියා වා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නිසිදිතබ්බො”න්ති (වි. සඬග. අට්ඨ. 238) ඉදං වචනං සන්ධාය චුත්තං.

තත්ථ අප්පභික්ඛුකො විහාරො හොතිති ඉදං බහුභික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤෙ භික්ඛු ගච්ඡන්ති, අඤ්ඤෙ භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, තස්මා රත්තිවිජේදවත්තභෙදකාරණානි සොධෙතුං දුක්ඛරත්තා චුත්තං. වක්ඛති භි “අථ න සක්කා සොධෙතු”න්ති. සභාගා භික්ඛු වසන්තිති ඉදං විසභාගානං චෙරිභික්ඛුනං සන්තිකෙ චත්තං ආරොචෙත්තො පකාසෙතුකාමො හොති, තස්මා චුත්තං. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102; වි. සඬග. අට්ඨ. 236) “තස්මා අචෙරිසභාගස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙතබ්බො. යො පන විසභාගො හොති සුත්වා පකාසෙතුකාමො, එවරුපස්ස උපජ්ඣායස්සපි සන්තිකෙ නාරොචෙතබ්බො”ති, තස්මා විසභාගානං වසනට්ඨානෙ චත්තං අසමාදියිත්වා බහියෙව කාතුමිපි වට්ටතිති දට්ඨබ්බං. විහාරයෙවාති අන්තොඋපචාරසීමායමෙව. වක්ඛති භි “අථ න සක්කා...පෙ.... උපචාරසීමං අතික්කමිත්වා”ති. රත්තිපරිග්ගහො කාතබ්බොති රත්තිගණනා කාතබ්බො. චුත්තඤ්ඤි මානත්තවණ්ණනායං “රත්තියො ගණෙතබ්බො”ති. අථ න සක්කා සොධෙතුන්ති බහුභික්ඛුකත්තා වා විහාරස්ස විසභාගානං වසනට්ඨානත්තා වා රත්තිවිජේදවත්තභෙදකාරණානිපි සොධෙතුං න සක්කා. චත්තං නික්ඛිපිත්වාති පරිවාසචත්තං නික්ඛිපිත්වා. පච්චුසසමයෙති පච්ඡිමයාමකාලෙ අරුණොදයතො පුරෙතරමෙව. තථා භි වක්ඛති “අන්තොඅරුණෙයෙව චුත්තනායෙන චත්තං සමාදියිත්වා තස්ස භික්ඛුනො පරිවාසො ආරොචෙතබ්බො”ති. එකෙන භික්ඛුනා සද්ධින්ති විජ්ජවාසරත්තිවිජේදවිමුච්චනත්ථං විනා පකතත්තෙන සභික්ඛුකආවාසඅඤ්ඤකඅනාවාසගමනසඬ්ඛාතවත්තභෙදවිමුච්චනත්ථඤ්ච චුත්තං. තථා භි චුත්තං “න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤත්ත පකතත්තෙන අඤ්ඤත්ත අන්තරායා”ති (චූළව. 76).

මානත්තවණ්ණනායං චුත්තනායෙනාති “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අතික්කමිත්වා”ති චුත්තනායෙන. යදි එවං විසමමිදං නයදස්සනං, පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ එව භි උපචාරසීමා හොති, කස්මා තත්ථ

උපචාරසීමතො ද්වෙලෙඤ්චුපාතාතික්කමො චුත්තො, ඉධ පන උපචාරසීමාතික්කමො එවාති? සච්චං, තථාපි විහාරෙ භික්ඛුනං සජ්ඣායාදිසද්දසවනසබ්භාවතො සුවිදුරාතික්කමො චුත්තො, ඉධ පන උපචාරසීමතො අතික්කමමත්තොපි අතික්කමොයෙවාති කත්වා චුත්තො. බුද්ධමතඤ්ඤුතො හි අට්ඨකථාවරියා. තථා හි චුත්තං වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 97) “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතොතිආදි කිඤ්චාපි පාළියං නත්ථි, අථ ඛො අට්ඨකථාවරියානං වචනෙන තථා එව පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ච චුත්ත”න්ති.

මානත්තවණ්ණනායං චතුහි පඤ්චහි වා භික්ඛුහි සද්ධිත්ති ඉදං පන උභයෙකමෙවරණරත්තිවිෂේදවිමුච්චනත්ථං චුත්තං. ද්වෙ ලෙඤ්චුපාතෙ අතික්කමිත්වාතිආදි අඤ්ඤාසං භික්ඛුනං සවනුපචාරදස්සනුපචාරවිජහනත්ථං චුත්තං. තෙනෙවාහ ටීකාවරියො “ද්වෙ ලෙඤ්චුපාතෙ අතික්කමිත්වාති ඉදං විහාරෙ භික්ඛුනං සජ්ඣායාදිසද්දසවනුපචාරවිජහනත්ථං චුත්තං, ‘මහාමග්ගතො ඔක්කමිමාති ඉදං මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛුනං සවනුපචාරවිජහනත්ථං, ගුම්බෙන වාතිආදි දස්සනුපචාරවිජහනත්ථං’”න්ති. තස්මා යථාචුත්තං දුට්ඨං යානං පරිවසන්තමානත්තවාරිකභික්ඛුහි නිසීදිතබ්බට්ඨානං හොති. තෙසු ච යදි අන්තොවිහාරෙයෙව නිසීදිත්වා පරිවසති, උපචාරසීමගතානං සබ්බෙසං භික්ඛුනං ආරොචෙතබ්බං හොති. අථ බහිඋපචාරසීමායං, දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙතබ්බං. අදිට්ඨඅසුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බමෙව. චුත්තඤ්ඤි වජිරබුද්ධිටීකායං “චත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස උපචාරසීමගතානං සබ්බෙසං ආරොචනකිච්චං නත්ථි, දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙතබ්බං. අදිට්ඨඅසුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බං. ඉදං චත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස ලක්ඛණන්ති චුත්ත”න්ති. ඉදඤ්ච චත්තං අනික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස අන්තොවිහාරෙයෙව රත්තිපරිග්ගහස්ස ච නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස උපචාරසීමං අතික්කමිත්වා චත්තසමාදානස්ස ච අට්ඨකථායං චුත්තත්තා චුත්තං. උපචාරො පන අන්තොසීමාය යිතානං සකලඋපචාරසීමා හොති, බහිඋපචාරසීමාය යිතානං ද්වාදසහත්ථමත්තං. තෙනෙව හි උද්දෙසහත්තාදිසඬ්ඝලාහො යදි අන්තොසීමාය උප්පජ්ජති, සීමට්ඨකසඬ්ඝස්ස හොති. යදි බහිසීමායං, ද්වාදසහත්ථබ්හන්තරෙ පත්තභික්ඛුනං, තස්මා උපචාරවසෙනපි එස අත්ථො විඤ්ඤායති. තථා හි චුත්තං වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 97) “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා අනික්ඛිත්තචත්තානං උපචාරසීමාය ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සභවාසාදිකං වෙදිතබ්බන්ති ච චුත්ත”න්ති.

එවං අනික්ඛිත්තවත්තානං හුත්වා පරිවසන්තානං අන්තොවිහාරෙයෙව වසනස්ස, නික්ඛිත්තවත්තානං හුත්වා පරිවසන්තානං විහාරතො ඛෙති ද්වෙ ලෙඨ්ඨපාතෙ අනික්කමිත්වා වසනස්ස ච අට්ඨකථාදීසු පකරණෙසු ආගතත්තා තථාගතනයො පකරණාගතනයො භොති. ඉදානි පන ආචරියා අනික්ඛිත්තවත්තස්ස ච රත්තිච්ඡෙදවත්තභෙදදොසෙ පරිහරිතුං අනිදුක්කරත්තා, නික්ඛිත්තවත්තස්ස ච දෙවසිකං පච්චුසසමයෙ ඛෙතිසිමගමනස්ස දුක්ඛත්තා, වාළසරීසපාදිපරිසයස්ස ච ආසඬ්ඛිතබ්බභාවතො රත්තිච්ඡෙදවත්තභෙදපරිහරණවසෙන ලක්ඛණපාරිසුරිමෙව මනසි කරොන්තා නික්ඛිත්තවත්තාපි සමානා අන්තොවිහාරෙයෙව පරිවාසවසනඤ්ච මානත්තවරණඤ්ච කරොන්ති.

එකච්චෙ ආචරියා ඛෙතිඋපචාරසීමායං පතිරුපට්ඨානෙ පකතත්තානං භික්ඛූනං වසනසාලං කාරාපෙත්වා පාරිවාසිකභික්ඛූනං නිපජ්ජනමඤ්චං සබ්බතො ඡන්තපරිච්ඡින්නං සද්චාරබන්ධනං සුගුත්තං කාරාපෙත්වා තං පදෙසං වතියා පරික්ඛිපාපෙත්වා සායන්භසමයෙ තත්ථ ගන්ත්වා උපට්ඨාකසාමණෙරාදයො නිවත්තාපෙත්වා පුරිමයාමෙ වා මජ්ඣිමයාමෙ වා සමන්තතො සද්දජ්ජිජනකාලෙ පකතත්තභික්ඛූ සාලායං නිපජ්ජාපෙත්වා පාරිවාසිකභික්ඛූ වත්තං සමාදාපෙත්වා ආරොවාපෙත්වා අත්තතො අත්තතො මඤ්චකෙසු නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡිමයාමකාලෙ උට්ඨාපෙත්වා අරුණෙ උට්ඨිතෙ ආරොවාපෙත්වා වත්තං නික්ඛිපාපෙත්ති. එස නයො පකරණෙසු අනාගතත්තා ආචරියානං මනෙන කතත්තා ආචරියනයො නාම. එස නයොපි යථාරුතතො පකරණෙසු අනාගතොපි පකරණානුලොමවසෙන රත්තිච්ඡෙදවත්තභෙදදොසෙ පරිහරිත්වා ලජ්ජිපෙසලෙහි බහුස්සුතෙහි සික්ඛාකාමෙහි විනයෙ පකතඤ්ඤාහි විචාරිතො සමානො සුන්දරො පසත්ථොව භොති, තස්මා “අනුලොමනයො” තිපි වත්තුං වට්ටති.

නනු ච අනික්ඛිත්තවත්තානංයෙව අන්තොවිහාරෙ වසනං අට්ඨකථායං චුත්තං, අථ කස්මා නික්ඛිත්තවත්තාපි සමානා වසන්තීති? සච්චං, තත්ථ පන අප්පභික්ඛූකත්තා සභාගභික්ඛූනං වසනට්ඨානත්තා ච රත්තිච්ඡෙදවත්තභෙදදොසෙ ච පරිහරිතුං සක්කුණෙයාභාවතො සකලරත්තින්දිවම්පි වත්තං අනික්ඛිපිත්වා වසනං චුත්තං, ඉධ පන තථා අසක්කුණෙයාභාවතො දිවා වත්තං නික්ඛිපිත්වා රත්තියං සමාදියන්තො ආගන්තුකානං අනාගමනකාලභාවතො, සද්දජ්ජිජනකාලභාවතො ච රත්තිච්ඡෙදාදිදොසෙ පරිහරිතුං සක්කුණෙයාත්තා තදනුලොමොයෙව භොතීති මන්ත්වා ආචරියා එවං කරොන්තීති දට්ඨබ්බං.

එවං භොතු, ඛෙතිඋපචාරසීමාය වසන්තානං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නිසිදනමෙව අට්ඨකථායං චුත්තං, න පකතත්තසාලාකරණමඤ්චකරණාදීනි, අථ කස්මා

එතානි කරොන්තිති? සච්චං, තථාපි පකතත්තසාලාකරණං පාරිවාසිකානං භික්ඛුනං පකතත්තෙහි භික්ඛුහි විජ්ජවාසරත්තිවිජේදවත්තහෙදදොසපරිහරණත්ථං, තං “තයො ඛො, උපාලි, පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිජේදා සහවාසො, විජ්ජවාසො, අනාරොචනා”ති චුත්තපායං (චූළව. 83) අනුලොමෙති. මඤ්චකරණං සහවාසරත්තිවිජේදවත්තහෙදදොසපරිහරණත්ථං, තං “න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං”න්ති චුත්තපායඤ්ච (චූළව. 81) යථාචුත්තපායඤ්ච අනුලොමෙති. ආදි-සද්දෙන සායන්හසමයෙ ගමනාදීනි සඬගණ්හානි. තෙසු අට්ඨකථායං පච්චුසසමයෙ ගමනෙ එව චුත්තෙපි සායන්හසමයෙ ගමනං රත්තිගමනස්ස බහුපරිස්සයත්තා පරිස්සයවිනොදනත්ථං, තං “අන්තරායතො පරිමුච්චනත්ථාය ගත්තබ්බමෙවා”ති චුත්තං අට්ඨකථාපායං (චූළව. අට්ඨ. 76) අනුලොමෙති. උපට්ඨාකසාමණෙරාදීනං නිවත්තාපනං අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යසඬකානිවත්තනත්ථං, තං “යො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති චුත්තං මානිකාපායං (පාචි. 49) අනුලොමෙති. පුරිමයාමෙ වා මජ්ඣිමයාමෙ වා සමන්තකො සද්දජ්ජප්පනකාලෙ පකතත්තභික්ඛු සාලායං නිපජ්ජාපෙත්වා පාරිවාසිකභික්ඛුනං වත්තසමාදාපනං අඤ්ඤභික්ඛුනං සද්දසවනවිචජ්ජනත්ථං, තං අනාරොචනරත්තිවිජේදදොසපරිහරණත්ථං, තං යථාචුත්තරත්තිවිජේදපායං අනුලොමෙති.

නනු ච අට්ඨකථායං අන්තොඅරුණෙයෙව වත්තසමාදාපනං චුත්තං, අථ කස්මා “පුරිමයාමමජ්ඣිමයාමෙසු”ති චුත්තන්ති? නායං දොසො, හියෙය්‍යාඅරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය හි යාව අජ්ජඅරුණුග්ගමනා එකො රත්තින්දිවො අජ්ජඅරුණස්ස අන්තො නාම, අජ්ජඅරුණතො පට්ඨාය පච්ඡාකාලො අරුණස්ස බහි නාම, තස්මා පුරිමමජ්ඣිමයාමෙසු කතවත්තසමාදානමිති අරුණොදයතො පුරෙ කතත්තා අන්තොඅරුණෙ කතංයෙව හොති. වත්තං අසමාදිශිත්වා නිපජ්ජනෙ ච සති නිද්දාවසෙන අරුණුග්ගමනකාලං අජානිත්වා වත්තසමාදානං අතික්කන්තං භවෙය්‍ය, තස්මා පුරෙතරමෙව සමාදානං කත්වා නිපජ්ජනං ඤායාගතං හොති, “අන්තොඅරුණෙයෙව චුත්තනයෙනෙව වත්තං සමාදිශිත්වා”ති චුත්තඅට්ඨකථාපායඤ්ච (චූළව. අට්ඨ. 102) අනුලොමෙති.

එවං හොතු, එවං සන්තෙපි කස්මා “ආරොවාපෙත්වා”ති චුත්තං, නනු මාලකසීමායං සමාදින්නකාලෙයෙව වත්තමාරොචිතන්ති? සච්චං ආරොචිතං, අයං පන භික්ඛු දිවා වත්තං නික්ඛිපිත්වා නිසින්නො, ඉදානි සමාදින්නො, තස්මා මාලකසීමාය ආරොචිතමිති පුන ආරොචෙතබ්බං හොති. ඉදමිති

“අත්තොඅරුණෙයෙව චුත්තනයෙනෙව චත්තං සමාදිශිත්වා තස්ස භික්ඛුනො පරිවාසො ආරොචෙතබ්බො”ති පාඨං (චූළව. අට්ඨ. 102) අනුලොමෙති. අථ “අත්තනො අත්තනො මඤ්චකෙසු නිපජ්ජාපෙත්වා”ති කස්මා චුත්තං, නනු අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස මඤ්චෙසු නිපජ්ජමානාපි පකතත්තසාලතො නිබ්බොදකපතනට්ඨානතො ඛහි නිපජ්ජමානා සහවාසරඅආච්ඡෙදදොසතො මුත්තායෙවාති? න පනෙවං දට්ඨබ්බං. න භි පාරිවාසිකො පකතත්තභික්ඛුහෙව එකච්ඡන්තෙ නිපත්තො සහවාසරත්තිච්ඡෙදප්පත්තො හොති, අථ බො අඤ්ඤමඤ්ඤමපි හොතියෙව. චුත්තඤ්චෙතං සමන්තපාසාදිකායං (චූළව. අට්ඨ. 81) “සචෙ භි ද්වෙ පාරිවාසිකා එකතො වසෙය්‍යං, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අජ්ඣාචාරං ඤත්වා අගාරවා වා විජ්ජට්ඨාරිනො වා හුත්වා පාපිට්ඨතරං වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යං විබ්භමෙය්‍යං වා, තස්මා නෙසං සහසෙය්‍යා සබ්බජ්ජකාරෙන පටික්ඛිත්තා”ති. “පච්ඡිමයාමකාලෙ උට්ඨාපෙත්වා අරුණෙ උට්ඨිතෙ ආරොවාපෙත්වා චත්තං නික්ඛිපාපෙත්ති”ති එත්ථ අරුණෙ අනුට්ඨිතෙයෙව චත්තනික්ඛිපනෙ කරියමානෙ රත්තිච්ඡෙදො හොති, සා රත්ති ගණනුපගා න හොති, තස්මා පඨමපරිච්ඡෙදෙ චුත්තං අරුණකථාවිනිච්ඡයං ඔලොකෙත්වා අරුණුග්ගමනභාවො සුට්ඨු ජානිතබ්බො.

“ආරොවාපෙත්වා චත්තං නික්ඛිපාපෙතබ්බො”න්ති චුත්තං. කස්මා ආරොවාපෙති, නනු සමාදිත්තකාලෙයෙව ආරොචිතන්ති? සච්චං, තථාපි පාරිවාසිකචත්තසමාදානකාලෙ ආරොචිතෙසු භික්ඛුසු එකච්චෙ නික්ඛිපනකාලෙ ගච්ඡන්ති, අඤ්ඤෙ ආගච්ඡන්ති, එවං පරිසසඬකමනමිපි සියා, තථා ව සති අභිනවාගතානං සබ්භවා ආරොචෙතබ්බං හොති, අසති පන අභිනවාගතභික්ඛුමිහි ආරොචනකිච්චං නත්ථී. එවං සන්තෙපි ආරොචනෙ දොසාභාවතො පුන ආරොචනං ඤායාගතං හොති, මානත්තවරණකාලෙ පන සමාදානෙ ආරොචිතෙපි නික්ඛිපනෙ අවස්සං ආරොචෙතබ්බමෙව. කස්මා? දිවසන්තරභාවතො. “දෙවසිකං ආරොචෙතබ්බො”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 90) භි චුත්තං. එවං සන්තෙපි සායං සමාදානකාලෙ ආරොචෙස්සති, තස්මා නික්ඛිපනෙ ආරොචනකිච්චං නත්ථීති චෙ? න, සායං සමාදානකාලෙ එතෙ භික්ඛු ආගච්ඡස්සන්තිපි, න ආගච්ඡස්සන්තිපි, අනාගතානං කථං ආරොචෙතුං ලභිස්සති, අනාරොචනෙ ව සති රත්තිච්ඡෙදො සියා, තස්මා තස්මිං දිවසෙ අරුණෙ උට්ඨිතෙ චත්තනික්ඛිපනතො පුරෙයෙව ආරොචෙතබ්බන්ති නො මති, සුට්ඨුතරං උපධාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. එවං පකරණාගතනයෙන වා පකරණානුලොමආවරියනයෙන වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස ආණං පතිට්ඨාපෙත්තෙන විනයකොවිදෙන ඛහස්සුතෙන ලජ්ජීපෙසලභුතෙන විනයධරෙන විසුද්ධිකාමානං පෙසලානං භික්ඛුනං සීලවිසුද්ධත්ථාය සුට්ඨු විචාරෙත්වා පරිවාසචත්තාමානත්තවරණචත්තානි ආචික්ඛිතබ්බානීති.

ඉමස්මිං යානෙ ලජ්ජිහික්ඛුනං පරිවාසාදිකථාය කුසලත්ථං නානාවාදනයො වුවචනෙ - කෙචි හික්ඛු “පකතත්තසාලං කුරුමානෙන තස්සා සාලාය මජ්ඣෙ ඵමහං නිමිත්තං කත්වා තතො ද්වාදසහත්ථමත්තං පදෙසං සල්ලක්ඛෙන්වා යථා පඤ්ඤත්තෙ පාරිවාසිකානං මඤ්ඤෙ නිපන්තස්ස හික්ඛුස්ස ගීවා තස්ස පදෙසස්ස උපරි හොති, තථා පඤ්ඤාපෙතබ්බො. එවං කතෙ සුකතං හොති”ති වදන්ති කරොන්ති ව. එකච්චෙ “මඤ්ඤෙ නිපන්තස්ස හික්ඛුස්ස කථි තස්ස පදෙසස්ස උපරි හොති, යථා පඤ්ඤාපෙතබ්බො, එවං කතෙ සුකතං හොති”ති වදන්ති කරොන්ති ව, තං වචනං නෙව පාළියං, න අට්ඨකථාටීකාදීසු විජ්ජති, කෙවලං තෙසං පරිකප්පමෙව. අයං පන නෙසං අධිප්පායො සියා - “ද්වාදසහත්ථං පන උපචාරං මුඤ්චිත්වා නිසිදිතුං වට්ටති”ති අට්ඨකථායං චුත්තවචනඤ්ච “අථ ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා අජානත්තස්සෙව ගච්ඡති, රත්තිච්ඡෙදො හොති එව, වත්තහෙදො පන නත්ථි”ති අට්ඨකථාවචනඤ්ච (වුළුව. අට්ඨ. 97) “අදිට්ඨඅස්සුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බ”න්ති චුත්තටීකාවචනඤ්ච (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.97) “අදිට්ඨඅස්සුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බං, ‘ඉදං වත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස ලක්ඛණ’න්ති චුත්ත”න්ති චුත්තවජිරඛුද්ධිටීකාවචනඤ්ච (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 97) “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙන්වාති ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ සල්ලක්ඛෙන්වා, අනික්ඛිත්තවත්තානං උපචාරසීමාය ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙන්වා සහවාසාදිකං වෙදිතබ්බ”න්ති චුත්තං වජිරඛුද්ධිටීකාවචනඤ්ච පස්සිත්වා අයොනියො අත්ථං ගහෙන්වා සබ්බත්ථ ද්වාදසහත්ථමෙව පමාණං, තතො උභාමිපි අධිකම්පි න වට්ටති, තස්මා යථාචුත්තනයෙන මජ්ඣෙ ඵමහතො ද්වාදසහත්ථමත්තෙ පදෙසෙ නිපන්තස්ස හික්ඛුස්ස ගීවා වා කථි වා හොතු, එවං සත්තෙ ද්වාදසහත්ථප්පදෙසෙ පාරිවාසිකහික්ඛු හොති, තතො සහවාසතො වා විජ්ජවාසතො වා රත්තිච්ඡෙදවත්තහෙදොදාසා න හොන්තිති.

තත්ත්වං යුත්තායුත්තවිචාරණා කාතබ්බා. යථාචුත්තපායෙසු පඨමපාඨස්ස අයමධිප්පායො - පකතත්තහික්ඛුම්හි ඡමාය නිසින්තෙ යදි පාරිවාසිකහික්ඛු ආසනෙ නිසිදිතුකාමො, පකතත්තස්ස හික්ඛුනො නිසින්තට්ඨානතො ද්වාදසහත්ථං උපචාරං මුඤ්චිත්වා නිසිදිතුං වට්ටති, න ද්වාදසහත්ථබ්හන්තරෙති. එතෙන ද්විසුපි ඡමාය නිසින්තෙසු ද්වාදසහත්ථබ්හන්තරෙපි වට්ටති, ද්වාදසහත්ථප්පදෙසතො ඛහි නිසිදන්තො ආසනෙපි නිසිදිතුං වට්ටතිති දස්සෙති. තෙනාහ “න ඡමාය නිසින්තෙති පකතත්තෙ භූමියං නිසින්තෙ ඉතරෙන අන්තමසො තිණසන්ථරෙපි උච්චතරෙ වාලිකතලෙපි වා න නිසිදිතබ්බං, ද්වාදසහත්ථං පන උපචාරං මුඤ්චිත්වා නිසිදිතුං වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 81). ඉති පකතත්තෙ ඡමාය නිසින්තෙ පාරිවාසිකෙන නිසිදිතබ්බට්ඨානදීපකො අයං පායො, න මඤ්චපඤ්ඤාපනට්ඨානසයනට්ඨානදීපකො, තං පුබ්බාපරපරිපුණ්ණං සකලං

පාඨං අනොලොකෙත්වා එකදෙසමත්තමෙව පස්සිත්වා පරිකප්පවසෙන අයොනියො අධිප්පායං ගණ්හන්ති.

දුතියපාඨස්ස පන අයමධිප්පායො – බහි උපචාරසීමාය පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ වත්තං සමාදිශිත්වා නිසින්තෙ භික්ඛුස්මිං තස්ස නිසින්තට්ඨානතො ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා තස්ස අජානන්තස්සෙව අඤ්ඤො භික්ඛු ගච්ඡති, තස්ස පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිෂෙදො හොති, වත්තහෙදො පන නත්ථි. කස්මා රත්තිවිෂෙදො හොති? උපචාරං ඔක්කමිත්තං. කස්මා න වත්තහෙදො? අජානන්තත්තාති. එතෙන බහිඋපචාරසීමාය උපචාරො ද්වාදසහත්ථප්පමාණො හොති ආරොචනක්ඛේත්තභූතොති දස්සෙති. තෙනාහ “ගුම්බෙන වා වතියා වා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නිසිදිතබ්බං, අන්තොඅරුණෙයෙව චුත්තනයෙන වත්තං සමාදිශිත්වා ආරොචෙතබ්බං. සථෙ අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙන තං යානං ආගච්ඡති, සථෙ එස තං පස්සති, සද්දං වාස්ස සුණාති, ආරොචෙතබ්බං. අනාරොචෙත්තස්ස රත්තිවිෂෙදො වෙව වත්තහෙදො ව. අථ ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා අජානන්තස්සෙව ගච්ඡති, රත්තිවිෂෙදො හොති එව, වත්තහෙදො පන නත්ථි”ති (චූළව. අට්ඨ. 97). ඉති අයමිපි පාඨො ආරොචනක්ඛේත්තදීපකො හොති, න මඤ්චපඤ්ඤාපනාදිදීපකොති දට්ඨබ්බං.

තතියපාඨස්ස පන අයමධිප්පායො – කිං බහිඋපචාරසීමාය වත්තසමාදානට්ඨානං ආගතභික්ඛුනං දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානංයෙව ආරොචෙතබ්බන්ති පුච්ඡාය සති අදිට්ඨඅස්සුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බන්ති විස්සජ්ජෙතබ්බන්ති. එතෙන අදිට්ඨඅස්සුතානං පන අන්තොද්වාදසහත්ථගතානංයෙව ආරොචෙතබ්බං, න බහිද්වාදසහත්ථගතානං, දිට්ඨසුතානං පන අන්තොද්වාදසහත්ථගතානම්පි බහිද්වාදසහත්ථගතානම්පි ආකාසාදිගතානම්පි ආරොචෙතබ්බමෙවාති දස්සෙති. තෙනාහ “අයං පනෙත්ථ ථෙරස්ස අධිප්පායො – වත්තං නික්ඛිපිත්වා පරිවසන්තස්ස උපචාරගතානං සබ්බෙසං ආරොචනකිච්චං නත්ථි, දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙතබ්බං, අදිට්ඨඅස්සුතානම්පි අන්තොද්වාදසහත්ථගතානං ආරොචෙතබ්බං. ඉදං වත්තං නික්ඛිපිත්වා පරිවසන්තස්ස ලක්ඛණ”න්ති (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.97). ඉති අයමිපි පාඨො ආරොචෙතබ්බලක්ඛණදීපකො හොති, න මඤ්චපඤ්ඤාපනාදිදීපකොති. චතුත්ථපාඨස්ස අධිප්පායොපි තතියපාඨස්ස අධිප්පායසදිසොව.

පඤ්චමපාඨස්ස පන අයමධිප්පායො – අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛේත්වාති එත්ථ එතස්මිං අට්ඨකථාවචනෙ නික්ඛිත්තවත්තානං භික්ඛුනං අත්තනො නිසින්තට්ඨානතො ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ අඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛේත්වා අනික්ඛිත්තවත්තානං උපචාරසීමාය අඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං

ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සහවාසාදිකං වෙදිතබ්බං. ආදි-සද්දෙන විජ්ජවාසආනාරොවනඌනෙගණෙවරණානි සඬගණ්හාති. අයඤ්ච යස්මා ගණස්ස ආරොචෙත්වා හික්ඛුනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා වසි, තස්මා නික්ඛිත්තවත්තානං බහිඋපචාරසීමාය සමාදින්නත්තා අත්තනො නිසින්නට්ඨානතො ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ අඤ්ඤෙසං හික්ඛුනං අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා අනික්ඛිත්තවත්තානං අන්තොවිහාරෙ සමාදින්නත්තා උපචාරසීමාය අඤ්ඤෙසං හික්ඛුනං ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සහවාසවිජ්ජවාසආනාරොවනඌනෙගණෙවරණසඬබ්බානානි

වත්තවිජ්ජෙදකාරණානි වෙදිතබ්බානිති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 97) “අයඤ්ච යස්මා ගණස්ස ආරොචෙත්වා හික්ඛුනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා වසි, තෙනස්ස ඌනෙගණෙවරණදොසො වා විජ්ජවාසො වා න භොති”ති. ඉති අයඤ්ච පාඨො පකතත්තහික්ඛුසු ගතෙසුපි වත්තං ආරොචෙත්වා හික්ඛුනං අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා වසිතත්තා දොසාභාවමෙව දීපෙති, න මඤ්චපඤ්ඤාපනාදීනි. ඉති ඉමෙසං පාඨානං අයොනියො අධිජ්ජායං ගහෙත්වා “සබ්බත්ථ ද්වාදසහත්ථමෙව පමාණ”න්ති මඤ්ඤමානා විචාරිංසු, තෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා සිස්සානුසිස්සාදයොපි තථෙව කරොන්ති, තදෙන අජ්ජමාණං.

කථං? යං තත්ථ පකතත්තසාලාය මජ්ඣෙ ථම්මං නිමිත්තං කත්වා ද්වාදසහත්ථං මිනිංසු, තදජ්ජමාණං. න හි ථම්මෙන වා සාලාය වා සහවාසො වා විජ්ජවාසො වා චුත්තො, අථ ඛො පකතත්තහික්ඛුනාව. චුත්තඤ්ඤි සමන්තපාසාදිකායං (චූළව. අට්ඨ. 83) “තත්ථ සහවාසොති ය්වායං පකතත්තෙන හික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙතිආදිනා නයෙන චුත්තො එකතො වාසො. විජ්ජවාසොති එකකස්සෙව වාසො”ති. යඤ්ඤි තතො ද්වාදසහත්ථමත්තට්ඨානෙ හික්ඛුස්ස ගීවාට්ඨපනං වා කට්ට්ඨපනං වා වදන්ති, තදපි අජ්ජමාණං. බහිඋපචාරසීමාය හි පරිවසන්තස්ස හික්ඛුස්ස සකලසරීරං පකතත්තහික්ඛුනං අන්තොද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ යපෙතබ්බං භොති, න එකදෙසමත්තං.

තෙසං පන අයමධිජ්ජායො සියා – ද්වාදසහත්ථජ්ජදෙසතො සකලසරීරස්ස අන්තොකරණෙ සති සහවාසො භවෙය්‍ය, බහිකරණෙ සති විජ්ජවාසො, තෙන උපඬ්ඨං අන්තො උපඬ්ඨං බහි භොතුති, තං මිච්ඡාඤ්ඤාණවසෙන භොති. න හි සහවාසදොසො ද්වාදසහත්ථෙවන කථිතො, අථ ඛො එකච්ඡන්තෙ සයනෙන. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 81) “න, හික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන හික්ඛුනා පකතත්තෙන හික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං”න්ති. අට්ඨකථායමපි (චූළව. අට්ඨ. 81) චුත්තං “එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ”තිආදීසු ආවාසො නාම වසනත්ථාය කතසෙනාසනං.

අනාවාසො නාම චෙතියසරං බොධිසරං සම්මුඤ්ජනිඅට්ටකො දාරුඅට්ටකො පානියමාළො වච්චකුට්ඨි ද්වාරකොට්ඨකොති එවමාදි. තතියපදෙන තද්දහමපි ගහිතං, ‘එතෙසු යත්ථ කත්ථවි එකච්ඡන්තො ඡදනතො උදකපතනට්ඨානපරිච්ඡින්නො ඔකාසෙ උක්ඛිත්තකො වසිතුං න ලහති, පාරිවාසිකො පන අත්තොආවාසෙයෙව න ලහති’ති මහාපච්චරියං වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන ‘අවිසෙසෙන උදකපාතෙන වාරිත’න්ති වුත්තං. කුරුන්දියං ‘එතෙසු එත්තකෙසු පඤ්චවණ්ණඡදනඛද්ධට්ඨානෙසු පාරිවාසිකස්ස ච උක්ඛිත්තකස්ස ච පකතත්තෙන සද්ධිං උදකපාතෙන වාරිත’න්ති වුත්තං, තස්මා නානුපවාරෙපි එකච්ඡන්තො න වට්ටති. සචෙ පනෙත්ථ තද්දහපසම්පන්නෙපි පකතත්තෙ පයමං පවිසිත්වා නිපන්නො සට්ඨිවස්සොපි පාරිවාසිකො පච්ඡා පවිසිත්වා ජානන්තො නිපජ්ජති, රත්තිවිෂෙදො චෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච, අජානන්තස්ස රත්තිවිෂෙදොව, න වත්තහෙදදුක්කටං. සචෙ පන තස්මිං පයමං නිපන්නො පච්ඡා පකතත්තො පවිසිත්වා නිපජ්ජති, පාරිවාසිකො ච ජානාති, රත්තිවිෂෙදො චෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච. නො චෙ ජානාති, රත්තිවිෂෙදොව, න වත්තහෙදදුක්කටන්ති, තස්මා සාලායපි විහාරෙපි ඡදනතො උදකපතනට්ඨානතො මුත්තමත්තෙයෙව සහවාසදොසො න විජ්ජතිති දට්ඨබ්බං.

එකච්චෙ පන මජ්ඣිමත්ථම්හතො ද්වාදසහත්ථායාමෙන දණ්ඩකෙන චක්කං හමිත්වා සමන්තතො බාහිරෙ ලෙබ්බං කරොන්ති, එවං කතෙ සා බාහිරලෙබ්බා ආවට්ටතො ද්වාසත්තතිහත්ථමත්තා හොති, තතො තං පදෙසං ද්වාදසහත්ථෙත දණ්ඩකෙන මිනිත්වා භාජියමානං ඡභාගමෙව හොති, තතො තෙසං ඡභාගානං සීමාය එකෙකස්මිං මඤ්චෙ පඤ්ඤපියමානෙ ඡළෙව මඤ්චට්ඨානාති හොන්ති, තස්මා එකස්මිං වට්ටමණ්ඩලෙ ඡ හික්ඛුයෙව අපුබ්බං අවර්මං වසිතුං ලහන්ති, න තතො උද්ධන්ති වදන්ති. කස්මා පන එවං කරොන්තිති? පුබ්බෙ වුත්තනයෙන “සබ්බත්ථ ද්වාදසහත්ථමත්තමෙව පමාණ”න්ති ගහිතත්තා. එවං කිර තෙසමධිප්පායො – පාරිවාසිකො පකතත්තස්ස හික්ඛුනො ද්වාදසහත්ථබ්හන්තරෙ සයමානො සහවාසො සියා, බාහිරෙ සයමානො විජ්ජවාසො, තථා අඤ්ඤමඤ්ඤස්සපිති. එවං කරොන්තානං පන තෙසං සකඅධිප්පායොපි න සිජ්ඣති, කුතො හගවතො අධිප්පායො.

කථං? පාරිවාසිකො හික්ඛු පකතත්තහික්ඛුනඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ච ද්වාදසහත්ථමත්තෙ පදෙසෙ හොතුති තෙසමධිප්පායො. අථ පන මජ්ඣිමත්ථම්හං නිමිත්තං කත්වා මිනියමානා සමන්තතො බාහිරලෙබ්බා ථම්හතොයෙව ද්වාදසහත්ථමත්තා හොති, න පකතත්තහික්ඛුහි. තෙ හි ථම්හතො බහි එකරතනද්විතිරතනාදිට්ඨානෙ ධීතා, බාහිරතොපි ලෙබ්බායෙව

ඵම්භතො ද්වාදසහත්ථමත්තා හොති, න තස්සුපරි නිපන්නහික්ඛු. සො හි ද්විරතනමත්තෙනපි තිරතනමත්තෙනපි ලොය අන්තොපි හොති බහිපි. අඤ්ඤමඤ්ඤස්සපි ඡහාගසීමායෙව අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථමත්තා හොති, න තස්සුපරි පඤ්ඤත්තමඤ්ඤො වා තත්ථ නිපන්නහික්ඛු වා. මඤ්ඤො හි එකරතනමත්තෙන වා ද්විරතනමත්තෙන වා සීමං අතික්කමිත්වා යිතො, හික්ඛුපි සයමානා න සීමාය උපරියෙව සයන්ති, විදත්ථිමත්තෙන වා රතනමත්තෙන වා සීමං අතික්කමිත්වා වා අප්පත්වා වා සයන්ති, තස්මා තෙ පාරිවාසිකා හික්ඛු පකතත්තහික්ඛුනම්පි අඤ්ඤමඤ්ඤස්සපි ද්වාදසහත්ථමත්තට්ඨායිතො න හොන්ති, තතො උභතාව හොන්ති, තස්මා සකඅධිප්පායොපි න සිජ්ඣති.

භගවතො පන අධිප්පායො - යදි අප්පහික්ඛුකාදිඅභිගසම්පන්නත්තා විහාරස්ස වත්තං අනික්ඛිපිත්වා අන්තොවිහාරෙයෙව පරිවසති, එවං සති පකතත්තෙන හික්ඛුනා න එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වසිතබ්බං. යදි තාදිසආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා ඡදනතො උදකපතනට්ඨානස්ස අන්තො සයෙය්‍යා, සහවාසො නාම, රත්තිවිෂේදො හොතීති අයමත්ථො යථාචුත්ත-පාළියා ච අට්ඨකථාය ච පකාසෙතබ්බො. න එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ ද්විහි වත්ථබ්බං. යදි වසෙය්‍යා, වුඨ්ඨස්ස රත්තිවිෂේදොයෙව, නවකස්ස රත්තිවිෂේදො වෙව වත්තභෙදදුක්කටඤ්ඤො හොති. සමවස්සා වෙ, අජානන්තස්ස රත්තිවිෂේදොයෙව, ජානන්තස්ස උභයමිපිති අයමත්ථො “තයො ඛො, උපාලි, පාරිවාසිකස්ස හික්ඛුනො රත්තිවිෂේදො සහවාසො විජ්ජවාසො අනාරොචනා”ති ච “න, හික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන හික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඨ්ඨතරෙන සද්ධිං න එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වත්ථබ්බං”න්ති (වුළුව. 82) ච “වුඨ්ඨතරෙනාති එත්ථ...පෙ.... සවෙ හි ද්වෙ පාරිවාසිකා එකතො වසෙය්‍යං, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අප්ඣාචාරං ඤත්වා අගාරවා වා විජ්ජට්ඨාරිතො වා හුත්වා පාට්ඨකරං වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යං විබ්භමෙය්‍යං වා, තස්මා තෙසං සහසෙය්‍යා සබ්බජ්ජකාරෙන පටික්ඛිත්තා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 81) ච ඉමෙහි පාළිඅට්ඨකථාපාඨෙහි පකාසෙතබ්බො. විජ්ජවාසෙපි පාරිවාසිකෙන අහික්ඛුකෙ ආවාසෙ න වත්ථබ්බං, පකතත්තෙන විනා අහික්ඛුකො ආවාසො න ගන්තබ්බො, බහිසීමායං හික්ඛුනං වසනට්ඨානතො ද්වාදසහත්ථප්පමාණස්ස උපචාරස්ස අන්තො නිසිදිතබ්බන්ති භගවතො අධිප්පායො.

අයමත්ථො “න, හික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන හික්ඛුනා සහික්ඛුකා ආවාසා අහික්ඛුකො ආවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤත්‍ර පකතත්තෙන අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායා”තිආදි (වුළුව. 76) ච “තයො ඛො, උපාලි...පෙ.... අනාරොචනා”ති ච “වත්තාරො ඛො, උපාලි, මානත්තචාරිකස්ස හික්ඛුනො රත්තිවිෂේදො සහවාසො, විජ්ජවාසො, අනාරොචනා, උභතෙගණෙවරණ”න්ති (වුළුව. 92) ච “විජ්ජවාසොති එකකස්සෙව වාසො”ති ච “අයඤ්ඤො යස්මා

ගණස්ස ආරොචෙත්වා භික්ඛුනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාච වසී, තෙනස්ස උනෙනගණෙවරණදොසො වා විජ්ජවාසො වා න භොති”ති ව “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ද්වාදසහත්ථෙ උපචාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා, අනික්ඛිත්තවත්තානං උපචාරසීමාය ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සහවාසාදිකං වෙදිතබ්බං”න්ති ව ආගතෙහි පාළියට්ඨකථා-වජිරවුද්ධිටිකාපායෙහි පකාසෙතබ්බො, තස්මා විහාරෙ පරිවසන්තස්ස උපචාරසීමාය අබ්භන්තරෙ යත්ථ කත්ථවි වසන්තස්ස නත්ථි විජ්ජවාසො, බහිඋපචාරසීමායං පරිවසන්තස්ස භික්ඛුනං නිසින්තපරියන්තතො ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරෙ වසන්තස්ස ව නත්ථි විජ්ජවාසොති, තඤ්ච පරිවාසකාලෙ “එකෙන භික්ඛුනා සද්ධි”න්ති වචනතො එකස්සපි භික්ඛුනො, මානත්තවරණකාලෙ “වතුහි පඤ්චහි වා භික්ඛුහි සද්ධි”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 102) වචනතො ව වතුන්තං පඤ්චන්තමි භික්ඛුනං හත්ථපාසභූතෙ ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරෙපි වසිතුං ලහති, නත්ථි විජ්ජවාසොති දට්ඨබ්බං.

වත්තං සමාදිශිත්වා තෙසං භික්ඛුනං ආරොචිතකාලතො පන පට්ඨාය කෙනචි කරණියෙන තෙසු භික්ඛුසු ගතෙසුපි යථාචුත්තඅට්ඨකථාපායනයෙන විජ්ජවාසො න භොති. තථා හි චුත්තං විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.97) “සොපි කෙනචි කම්මෙන පුරෙඅරුණෙ එව ගච්ඡති ඉමිනා ආරොචනයා කතාය සබ්බෙසුපි භික්ඛුසු බහිවිහාරං ගතෙසු උනෙනගණෙවරණදොසො වා විජ්ජවාසදොසො වා න භොති ආරොචිතත්තා සහවාසස්සාති දස්සෙති. තෙනාහ ‘අයඤ්චා’තිආදී”ති. අපරෙ පන ආචරියා “බහිසීමාය වත්තසමාදානට්ඨානෙ වතිපරික්ඛෙපොපි පකතත්තභික්ඛුහෙව කාතබ්බො, න කම්මාරහභික්ඛුහි. යථා ලොකෙ බන්ධනාගාරාදි දණ්ඩකාරකෙහි එව කත්තබ්බං, න දණ්ඩාරහෙහි, එවමිධාපී”ති වදන්ති, තමිපි අට්ඨකථාදීසු න දිස්සති. න හි වතිපරික්ඛෙපො දණ්ඩකම්මත්ථාය කාරිතො, අථ ඛො දස්සනුපචාරවිජ්ජනත්ථමෙව. තථා හි චුත්තං සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.97) “ගුම්බෙන වා වතියා වා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙති දස්සනුපචාරවිජ්ජනත්ථ”න්ති. තථා විමතිවිනොදනියමිපි (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.97) “ගුම්බෙන වාතිආදි දස්සනුපචාරවිජ්ජනත්ථ”න්ති. ඉතො පරං අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව පරිවාසදානඤ්ච මානත්තදානඤ්ච වෙදිතබ්බං. යත්ථ පන සංසයිතබ්බං අත්ථි, තත්ථ සංසයවිනොදනත්ථාය කථෙතබ්බං කථයාම.

එකච්චෙ භික්ඛු එවං වදන්ති – පාරිවාසිකො භික්ඛු වුඩ්ඪතරොපි සමානො වත්තෙ සමාදින්නෙ නවකට්ඨානෙ ඨිතො. තථා හි චුත්තං “යත්ථ පන නිසිදාපෙත්වා පරිවිසන්ති, තත්ථ සාමණෙරානං ජෙට්ඨකෙන, භික්ඛුනං සඤ්ඤානවකෙන හුත්වා නිසිදිතබ්බං”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 75) තස්මා ආරොචිතකාලාදීසු “අහං හන්තෙ”ඉච්චෙව වත්තබ්බං, න “අහං ආවුසො”ති.

තත්ත්වං විචාරණා කාතබ්බා — පාරිවාසිකාදයො භික්ඛු සෙය්‍යාපරියන්තආසනපරියන්තභාගිතාය නවකට්ඨානෙ යිතා, න ඵකන්තෙන නවකභූතත්තා. තථා හි චුත්තං භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකානං භික්ඛුනං පඤ්ච යථාචුඨිඨං උපොසථං පචාරණං වස්සිකසාටිකං ඔණොජනං භත්ත”න්ති (චූළව. 75). අට්ඨකථායඤ්ච (චූළව. අට්ඨ. 81) “පකතත්තං භික්ඛුං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං, පකතත්තො භික්ඛු ආසනෙන නිමන්තෙතබ්බො”ති ඵතිස්සා පාළියා සංවණ්ණනාය “වුට්ඨාතබ්බං, නිමන්තෙතබ්බොති තදහුපසම්පන්නම්පි දිස්වා වුට්ඨාතබ්බමෙව, වුට්ඨාය ව ‘අහං ඉමිනා සුඛනිසින්නො වුට්ඨාපිතො’ති පරම්මුඛෙන න ගන්තබ්බං, ‘ඉදං ආචරිය ආසනං, ඵත්ථ නිසිද්ධා’ති ඵචං නිමන්තෙතබ්බොයෙවා”ති ඵත්ථෙව “ආචරියා”ති ආලපනවිසෙසො චුත්තො, න අඤ්ඤත්ථ. යදි වුඨ්ඨිතරොනපි “භන්තෙ”ඉව්වෙව වත්තබ්බො සියා, ඉධාපි “ඉදං, භන්තෙ, ආසන”න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න පන චුත්තං, තස්මා න තෙසං තං වචනං සාරතො පච්චෙතබ්බං. ඉමස්මිං පන විනයසඤ්ඤාපට්ඨකරණෙ (වි. සඤ්ඤ. අට්ඨ. 237) “ආරොචෙත්තෙන සචෙ නවකතරො හොති, ‘ආචුසො’ති වත්තබ්බං. සචෙ වුඨ්ඨිතරො, ‘භන්තෙ’ති වත්තබ්බං”න්ති චුත්තං, ඉදඤ්ච “ඵකෙන භික්ඛුනා සද්ධි”න්ති හෙට්ඨා චුත්තත්තා තං පටිග්ගාභකභූතං පකතත්තං භික්ඛුං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

බහවො පන භික්ඛු පාරිවාසිකං භික්ඛුං සඤ්ඤාමජ්ඣෙ නිසිද්ධාපෙත්වා වත්තං යාචාපෙත්වා කම්මවාචාපරියොසානෙ සමාදාපෙත්වා ආරොචනමකාරෙත්වා සඤ්ඤාමජ්ඣෙතො නික්ඛමාපෙත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසිද්ධාපෙත්වා තත්ථ නිසින්නෙන ආරොචාපෙත්වා වත්තං නික්ඛිපාපෙත්ති, ඵචං කරොන්තානඤ්ච නෙසං අයමධිජ්ජායො — අයං භික්ඛු වත්තෙ අසමාදින්නෙ වුඨ්ඨිට්ඨානියොපි හොති, තස්මා යාවනකාලෙ ච කම්මවාචාසවනකාලෙ ච වත්තසමාදානකාලෙ ච සඤ්ඤාමජ්ඣෙ නිසිද්ධාරහො හොති, වත්තෙ පන සමාදින්නෙ නවකට්ඨානියො, තස්මා න සඤ්ඤාමජ්ඣෙ නිසිද්ධාරහො, ආසනපරියන්තභාගිතාය පරිසපරියන්තෙයෙව නිසිද්ධාරහොති, තදෙනං ඵචං විචාරෙතබ්බං — අයං භික්ඛු සඤ්ඤාමජ්ඣෙ නිසිද්ධානො ආසනං ගහෙත්වා යථාචුඨිඨං නිසින්නො න හොති, අථ ඛො කම්මාරහවානෙ ආසනං අග්ගහෙත්වා අඤ්ඤාපිං පග්ගහෙත්වා උක්කුට්ඨකමෙව නිසින්නො හොති, කම්මාරහො ච නාම සඤ්ඤාමජ්ඣෙයෙව යපෙතබ්බො හොති, නො බහි, තස්මා “සඤ්ඤාමජ්ඣෙ නිසිද්ධාරහො න හොති”ති න සක්කා වත්තුං තස්මිං කාලෙ, නික්ඛමාපිතෙ ච වත්තාරොචනවත්තනික්ඛිපනානං අනිට්ඨිතත්තා අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආහව්ව සුට්ඨු නිසින්නං භික්ඛුසඤ්ඤා පරිහරිතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා, විවරකණ්ණපාදපිට්ඨිආදීහි බාධිතත්තා අගාරවකිරියා විය දිස්සති, ආරොචනකිරියඤ්ච වත්තනික්ඛිපනඤ්ච සඤ්ඤාමජ්ඣෙයෙව කත්තබ්බං පරියන්තෙ නිසිද්ධිවා කරොන්තො

අට්ඨකථාවිරොධො හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 97) “චත්තං සමාදිශිත්වා තත්ථෙව සඨසස්ස ආරොචෙතබ්බං...පෙ.... ආරොචෙත්වා සථෙ නික්ඛිපිතුකාමො, චුත්තනායෙනෙව සඨසමජ්ඣෙ නික්ඛිපිතබ්බං”න්ති. කස්මා? සමාදානට්ඨානෙයෙව ආරොචාපෙත්වා තත්ථෙව නික්ඛිපාපෙත්වා නිට්ඨිතසබ්බකිවචමෙව නික්ඛමාපෙත්වා අත්තනො ආසනෙ නිසිදාපෙත්තො ඤායාගතොති අමහාකං බන්ති.

තථා සායං චත්තාරොචනකාලෙ බහුසු පාරිවාසිකෙසු වුඩ්ඨතරං පයමං සමාදාපෙත්වා ආරොචාපෙත්වා අනුක්කමෙන සබ්බපච්ඡා නවකතරං සමාදාපෙත්ති ආරොචාපෙත්ති, පාතො නික්ඛිපනකාලෙ පන නවකතරං පයමං ආරොචාපෙත්වා නික්ඛිපාපෙත්ති, තතො අනුක්කමෙන වුඩ්ඨතරං සබ්බපච්ඡා ආරොචාපෙත්වා නික්ඛිපාපෙත්ති. තෙසං අයමධිජ්ජායො සියා – යදා දස භික්ඛු පකතත්තා දස භික්ඛු පාරිවාසිකා හොන්ති, තදා වුඩ්ඨතරෙන පයමං සමාදිශිත්වා ආරොචිතෙ තස්ස ආරොචනං අවසෙසා එකුනච්ඡිති භික්ඛු සුභන්ති, දුතියස්ස අට්ඨාරස, තතියස්ස සත්තරසාති අනුක්කමෙන භාගිත්වා සබ්බනවකස්ස ආරොචනං දස පකතත්තා සුභන්ති සෙසානං අපකතත්තභාවතො. තතො නික්ඛිපනකාලෙ සබ්බනවකො පුබ්බෙ අත්තනා ආරොචිතානං දසන්තං භික්ඛුනං ආරොචෙත්වා නික්ඛිපති, තතො පටිලොමෙන දුතියො එකාදසන්තං, තතියො ද්වාදසන්තන්ති අනුක්කමෙන වඩ්ඪිත්වා සබ්බපෙට්ඨකො අත්තනා පුබ්බෙ ආරොචිතානං එකුනච්ඡිතිභික්ඛුනං ආරොචෙත්වා නික්ඛිපති, එවං යථානුක්කමෙන නික්ඛිපනං හොති. සබ්බපෙට්ඨකෙ පන පයමං නික්ඛිත්තෙ සති පුබ්බෙ අත්තනා ආරොචිතානං නවන්තං භික්ඛුනං තදා අපකතත්තභාවතො ආරොචිතානං සන්තිකෙ නික්ඛිපනං න හොති, තථා සෙසානං. තෙසං පන එකච්චානං උභං හොති, එකච්චානං අධිකං, තස්මා යථාචුත්තනායෙන සබ්බනවකතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන නික්ඛිපිතබ්බන්ති.

එවංවාදීනං පන තෙසමායස්මන්තානං වාදෙ පකතත්තායෙව භික්ඛු ආරොචෙතබ්බා හොන්ති, නො අපකතත්තා. පුබ්බෙ ආරොචිතානංයෙව සන්තිකෙ චත්තං නික්ඛිපිතබ්බං හොති, නො අනාරොචිතානං. එවං පන පකතත්තායෙව භික්ඛු ආරොචෙතබ්බා න හොන්ති, අථ බො අපකතත්තාපි “සථෙ ද්වෙ පාරිවාසිකා ගතට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති, උභොහි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙතබ්බං”න්ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා. පුබ්බෙ ආරොචිතානම්පි අනාරොචිතානම්පි සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බමෙව “සථෙ සො භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙන පක්කන්තො හොති, යං අඤ්ඤං සබ්බපයමං පස්සති, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 102) චුත්තත්තා, තස්මා තථා අකරොත්තෙපි සබ්බෙසං ආරොචිතත්තා නත්ථි දොසො. අප්පෙකච්චෙ භික්ඛු

“පකතත්තස්සෙවායං ආරොචනා”ති මඤ්ඤමානා සායං වුඨ්ඨපටිපාටියා වත්තං සමාදිගිත්වා ආරොචෙත්වා අත්තනො සයනං පවිසිත්වා ද්වාරජග්ගනසයනසොධනාදීති කරොන්තා අඤ්ඤෙසං ආරොචිතං න සුඡන්ති. අප්පෙකච්චෙ පාතො සයං ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤෙසං ආරොචනං වා නික්ඛිපනං වා අනාගමෙත්වා භික්ඛාචාරාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්ති, එවං කරොන්තානං තෙසං ආරොචනං එකච්චානං අස්සුතභාවසම්භවතො සාසඬකො හොති පාරිවාසිකානං අඤ්ඤමඤ්ඤාරොචනස්ස පකරණෙසු ආගතත්තා. න කෙවලං සාරත්ථදීපනියංයෙව, අථ ඛො වජිරවුද්ධිට්ඨිකායමපි (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 76) “සචෙ ද්වෙ පාරිවාසිකා ගතට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති, උභොහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙතඛිඛං අවිසෙසෙන ‘ආගන්තුකෙන ආරොචෙතඛිඛං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතඛිඛ’න්ති වුත්තත්තා”ති වුත්තං.

තථා අප්පෙකච්චෙ පකතත්තා භික්ඛු පාරිවාසිකෙසු භික්ඛුසු සායං වත්තසමාදානත්ථං පකතත්තසාලතො නික්ඛමිත්වා අත්තනො අත්තනො සයනසමීපං ගතෙසු අත්තනො සයනපඤ්ඤාපනපඅක්ඛාරය්පනඅඤ්ඤමඤ්ඤආලාපසල්ලාපකරණාදිවසෙන ආලොලෙන්තා පාරිවාසිකානං වත්තාරොචනං න සුඡන්ති, න මනසි කරොන්ති. අප්පෙකච්චෙ පාතො වත්තනික්ඛිපනකාලෙ පාරිවාසිකභික්ඛුසු වත්තාරොචනවත්තනික්ඛිපනානි කරොන්තෙසුපි නිද්දාපසුතා හුත්වා න සුඡන්ති. එවං කරොන්තානමපි තෙසං එකච්චානං අස්සුතසම්භවතො වත්තාරොචනං සාසඬකං හොතිති. හොතු සාසඬකං, සුඡන්තානං අස්සුතසම්භවෙපි ආරොචකානං සම්මාආරොචනෙන වත්තස්ස පරිපුණ්ණත්තා කො දොසොති චෙ? ආරොචකානං සම්මා ආරොචිතත්තා වත්තෙ පරිපුණ්ණෙපි වත්තභෙදදුක්ඛටතොව විමුත්තො සියා, න රත්තිච්ඡෙදතො. වුත්තඤ්ඨි සමන්තපාසාදිකායං (වුළුව. අට්ඨ. 76) “සචෙ වායමන්තොපි සම්පාපුණ්ණං වා සාවෙතුං වා න සක්කොති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තභෙදදුක්ඛට”න්ති.

අථඤ්ඤෙ භික්ඛු වත්තං සමාදිගිත්වා රත්තිං නිපන්නා නිද්දාභාවෙන මනුස්සසද්දමිපි සුඡන්ති, භෙරිආදිසද්දමිපි සුඡන්ති, සකටනාචාදියානසද්දමිපි සුඡන්ති, තෙ තෙන සද්දෙන ආසඬකන්ති “භික්ඛුනං නු ඛො අය”න්ති, තෙ තෙන කාරණෙන රත්තිච්ඡෙදං මඤ්ඤන්ති. කස්මා? “අයඤ්ච තෙසං ඡත්තසද්දං වා උක්කාසිතසද්දං වා ඛිපිතසද්දං වා සුත්වා ආගන්තුකභාවං ඡානාති, ගන්ත්වා ආරොචෙතඛිඛං. ගතකාලෙ ඡානන්තෙනපි අනුබන්ධිත්වා ආරොචෙතඛිඛමෙව. සම්පාපුණ්ණං අසක්කොන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තභෙදදුක්ඛට”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 76) වුත්තත්තාති. තෙ එවං සඤ්ඤාපෙතඛිඛා - මායස්මන්තො එවං මඤ්ඤිත්ථ, නායං පාඨො

බහිසිමටියවසෙන වුත්තො, අථ ඛො උපචාරසිමටියවසෙන වුත්තො. වුත්තඤ්ඤි තත්ථෙව “යෙපි අන්තොවිහාරං අප්පච්ඡිත්වා උපචාරසිමං ඔක්කමිත්වා ගච්ඡන්ති”ති. තත්ථපි ආගන්තුකභාවස්ස ජාතිතත්තා රත්තිච්ඡෙදො හොති, තස්මා දුරෙසද්දසවනමත්තෙන රත්තිච්ඡෙදො නත්ථි, “අයං භික්ඛුනං සද්දො, අයං භික්ඛුහි වාදිතහෙරිසණ්ඨාදිසද්දො, අයං භික්ඛුහි පාඨිතසකටනාවාදිසද්දො”ති නිසින්නට්ඨානතො ජානන්තොයෙව රත්තිච්ඡෙදකරො හොති. තෙනාහ “ආයස්මා කරවිකතිස්සත්ථෙරො ‘සමණො අය’න්ති වචන්ථානමෙව පමාණ”න්ති.

දිවා දුරෙ ගච්ඡන්තං ජනකායං දිස්වාපි “ඉමෙ භික්ඛු නු ඛො”ති පරිකප්පෙන්තා රත්තිච්ඡෙදං මඤ්ඤන්ති, තම්පි අකාරණං. කස්මා? “භික්ඛු”ති වචන්ථානස්ස අභාවා. වුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “නදිආදීසු නාවාය ගච්ඡන්තම්පි පරතීරෙ ධීතම්පි ආකාසෙ ගච්ඡන්තම්පි පබ්බතථලඅරඤ්ඤාදීසු දුරෙ ධීතම්පි භික්ඛුං දිස්වා සථෙව ‘භික්ඛු’ති වචන්ථානං අත්ථි, නාවාදීහි වා ගන්ත්වා මහාසද්දං කත්වා වා වෙගෙන අනුබන්ධිත්වා වා ආරොචෙතබ්බ”න්ති. ඉති භික්ඛුං දිස්වාපි “භික්ඛු”ති වචන්ථානමෙව පමාණං. අභික්ඛුං පන “භික්ඛු”ති වචන්ථානෙ සන්තෙපි වා අසන්තෙපි වා කිං වත්තබ්බං අත්ථි, බහවො පන භික්ඛු ඉදං රූපදස්සනං සද්දසවනඤ්ඤි ආසඬ්ඤාතා “පහාතෙ සති තං ද්වයං භවෙය්‍ය, තස්මා මනුස්සානං ගමනකාලසද්දකරණකාලතො පුබ්බෙයෙව වත්තං නික්ඛිපිතබ්බ”න්ති මඤ්ඤමානා අනුග්ගතෙයෙව අරුණෙ වත්තං නික්ඛිපන්ති, තදයුත්තං රත්තිච්ඡෙදත්තාති.

අථ පන විනයධරෙන “කිත්තකා තෙ ආපත්තියො, ඡාදෙසි, කීවතීහං පටිච්ඡාදෙසි”ති පුට්ඨො සමානො “අහං, භන්තෙ, ආපත්තිපරියන්තං න ජානාමි, රත්තිපරියන්තං න ජානාමි, ආපත්තිපරියන්තං නස්සරාමි, රත්තිපරියන්තං නස්සරාමි, ආපත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො, රත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො”ති වුත්තෙ “අයං භික්ඛු සුද්ධන්තපරිවාසාරහො”ති ඤත්වා තස්සපි දුට්ඨත්තා වුළසුද්ධන්තමහාසුද්ධන්තවසෙන “තෙසු අයං භික්ඛු ඉමස්ස අරහො”ති ඤාපනත්ථං උපසම්පදතො පට්ඨාය අනුලොමක්කමෙන වා ආරොචිතදිවසතො පට්ඨාය පටිලොමක්කමෙන වා “කිත්තකං කාලං ත්වං ආරොචනආචිකරණාදිවසෙන සුද්ධො”ති පුච්ඡිත්වා “ආම භන්තෙ, එත්තකං කාලං අහං සුද්ධොමිහි”ති වුත්තෙ “අයං භික්ඛු එකච්චං රත්තිපරියන්තං ජානාති, තස්මා වුළසුද්ධන්තාරහො”ති ඤත්වා තස්ස සුද්ධකාලං අපනෙත්වා අසුද්ධකාලවසෙන පරියන්තං කත්වා වුළසුද්ධන්තපරිවාසො දාතබ්බො. අයං උද්ධමිපි ආරොහති, අධොපි ඔරොහති. යො පන අනුලොමවසෙන වා පටිලොමවසෙන වා පුච්ඡියමානො “සකලම්පි රත්තිපරියන්තං අහං න ජානාමි නස්සරාමි, වෙමතිකො හොමි”ති වුත්තෙ “අයං භික්ඛු සකලම්පි රත්තිපරියන්තං න ජානාති, තස්මා මහාසුද්ධන්තාරහො”ති ඤත්වා තස්ස

උපසම්පදනො පටියාය යාව චත්තසමාදානා ඵත්තකං කාලං පරියන්තං කත්වා මහාසුද්ධන්තපරිවාසො දාතබ්බො. උද්ධංආරොහනඅධොඔරොහනභාවො පනෙසං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102) චුත්තොයෙව. ඉතො පරමපි විධානං අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව දට්ඨබ්බං.

ඉදානි පන බහවො භික්ඛු “අයං චූළසුද්ධන්තාරහො, අයං මහාසුද්ධන්තාරහො”ති අවිචින්නා අන්තොකම්මවාචායං “ආපත්තිපරියන්තං න ජානාති, රත්තිපරියන්තං න ජානාති, ආපත්තිපරියන්තං නස්සරති, රත්තිපරියන්තං නස්සරති, ආපත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො, රත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො”ති අවිසෙසවචනමෙව මනසි කරොන්තා “ඉමාය කම්මවාචාය දින්තං සුද්ධන්තපරිවාසං ගහෙත්වා පඤ්චාහමත්තං වා දසාහමත්තං වා පරිවසිත්වා අපරියන්තරත්තිපට්ඨිඡාදිතාහි අපරියන්තාහි ආපත්තිහි මොක්ඛො හොති”ති මඤ්ඤන්තා පඤ්චාහමත්තං වා දසාහමත්තං වා පරිවසිත්වා මානත්තං යාවන්ති, එවං කරොන්තා තෙ භික්ඛු සහස්සක්ඛත්තුං පරිවසන්තාපි ආපත්තිතො න මුච්චෙය්‍යුං. කස්මාති වෙ? පාළියා ච අට්ඨකථාය ච විරුජ්ඣන්තො. චුත්තඤ්ඤි පාළියං (පාරා. 442) “යාවතීහං ජානං පට්ඨිඡාදෙති, තාවතීහං තෙන භික්ඛුනා අකාමා පරිවත්ථබ්බං. පරිචුත්ථපරිවාසෙන භික්ඛුනා උත්තරි ඡාරත්තං භික්ඛුමානත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බං. විණ්ණමානත්තො භික්ඛු යත්ථ සියා විසතිගණො භික්ඛුසඬ්ඨො, තත්ථ සො භික්ඛු අබ්භෙතබ්බො”ති, තස්මා පට්ඨිඡන්තදිවසමත්තං අපරිවසිත්වා මානත්තාරහො නාම න හොති, අමානත්තාරහස්ස මානත්තදානං න රුහති, අවිණ්ණමානත්තො අබ්භානාරහො න හොති, අනබ්භානාරහස්ස අබ්භානං න රුහති, අනබ්භිතො භික්ඛු ආපත්තිමුත්තො පකතත්තො න හොතීති අයමෙත්ථ හගවතො අධිප්පායො.

අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102) පන චූළසුද්ධන්තෙ “තං ගහෙත්වා පරිවසන්තෙන යත්තකං කාලං අත්තනො සුද්ධිං ජානාති, තත්තකං අපනෙත්වා අවසෙසං මාසං වා ද්විමාසං වා පරිවසිතබ්බං”න්ති, මහාසුද්ධන්තෙ “තං ගහෙත්වා ගහිතදිවසනො යාව උපසම්පදදිවසො, තාව රත්තියො ගණෙත්වා පරිවසිතබ්බං”න්ති චුත්තං, තස්මා පට්ඨිඡන්තරත්තිප්පමාණං පරිවසන්තොයෙව මානත්තාරහො හොති, න පඤ්චාහදසාහරත්තිප්පමාණමත්තං පරිවසන්තොති අයං අට්ඨකථාවරියානං අධිප්පායො. තෙනෙව ච කාරණෙන දෙසනාආරොචනාදීහි සබ්බකාලං ආපත්තිං සොධෙත්වා වසන්තානං ලජ්ජීපෙසලානං සික්ඛාකාමානං භික්ඛුනං සුද්ධන්තපරිවාසං දාතුං අයුත්තරූපො, දෙසනාආරොචනාදීහි ආපත්තිං අසොධෙත්වා පමාදවසෙන විරකාලං වසන්තානං ජනපදවාසිකාදීනං දාතුං යුත්තරූපොති වෙදිතබ්බං. එත්ථාපි අවසෙසවිනිච්ඡයො අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අථ පන විනයධරෙන “ත්වං, ආවුසො, කතරආපත්තිං ආපන්නො, කති රත්තියො තෙ ඡාදිතා”ති පුටියො “අහං, හන්තෙ, සඬ්ඝාදියෙසං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පක්ඛමත්තං පටිච්ඡාදිතා, තෙනාහං සඬ්ඝං පක්ඛපරිවාසං යාවිත්වා සඬ්ඝෙන දින්නෙ පක්ඛපරිවාසෙ පරිවසිත්වා අනික්ඛිත්තවත්තොව හුත්වා අන්තරා සඬ්ඝාදියෙසාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පඤ්චාහමත්තං ඡාදිතා”ති වුත්තෙ “අයං භික්ඛු සමොධානපරිවාසාරහො, තිස්ස ව සමොධානපරිවාසෙසු ඔධානසමොධානාරහො”ති ඤත්වා “තෙන භි භික්ඛු ත්වං මූලායපටිකස්සනාරහො”ති වත්වා තං මූලාය පටිකස්සිත්වා පරිවුත්ථදිවසෙ අදිවසෙ කත්වා අන්තරා පටිච්ඡන්තෙ පඤ්ච දිවසෙ මූලාපත්තියා පටිච්ඡන්තෙසු දිවසෙසු සමොධානෙන්වා ඔධානසමොධානො දාතඛිබ්බො. ඉතො පරාති ඔධානසමොධානෙ වත්තඛිබ්බවචනාති පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච වුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බාති.

අථ පන විනයධරෙන පුටියො “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා සඬ්ඝාදියෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං, සම්බහුලා ආපත්තියො එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො...පෙ.... සම්බහුලා ආපත්තියො දසාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො”ති වුත්තෙ “අයං භික්ඛු අග්ගසමොධානාරහො”ති ඤත්වා තාසං ආපත්තිනං යා ආපත්තියො විරතරජ්ජපටිච්ඡන්තායො, තාසං අග්ගසෙන සමොධානපරිවාසො දාතඛිබ්බො. තත්තෙවං වදන්ති – “යා ආපත්තියො විරතරජ්ජපටිච්ඡන්තායො, තාසං අග්ගසෙන සමොධානපරිවාසො දාතඛිබ්බො”ති වුත්තො, එවං සන්තෙ පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්තමාසජ්ජපටිච්ඡන්තාදිස්ස කථන්ති? තෙසුපි “යා ආපත්තියො පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්තායො, යා ආපත්තියො මාසජ්ජපටිච්ඡන්තායො”ති වත්තඛිබ්බාති. යදි එවං පාළිවිරොධො ආපජ්ජති. පාළියඤ්චි දසාහජ්ජපටිච්ඡන්තපරියොසානා එව ආපත්ති දස්සිතා, න පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්තමාසජ්ජපටිච්ඡන්තාදියොති? සච්චං, පාළියං තථාදස්සනං පන නයදස්සනමත්තං. තථා හි වුත්තං අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 102) “පඤ්චදස දිවසාති පටිච්ඡන්තාය ‘පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්ත’න්ති වත්වා යොජනා කාතඛිබ්බා...පෙ.... එවං යාව සට්ඨිසංචච්ඡරං, අතිරෙකසට්ඨිසංචච්ඡරජ්ජපටිච්ඡන්තන්ති වා තතො වා භියොයාපි වත්වා යොජනා කාතඛිබ්බා”ති. මහාපදුමත්ථෙරෙනපි වුත්තං “අයං සමුච්චයක්ඛන්ධකො නාම බුද්ධානං ධීතකාලසදියො, ආපත්ති නාම පටිච්ඡන්තා වා හොතු අජ්ජපටිච්ඡන්තා වා සමකලානතරඅතිරෙකජ්ජපටිච්ඡන්තා වා, විනයධරස්ස කම්මවාචං යොජෙතුං සමත්ථභාවොයෙවෙන්ථ පමාණ”න්ති, තස්මා පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්තාදිනං කම්මවාචාකරණෙ කුක්කුච්චං න කාතඛිබ්බන්ති.

හොතු, එවම්පි පක්ඛජ්ජපටිච්ඡන්තං පරියන්තං කත්වා කතාය කම්මවාචාය තතො උද්ධං ආපත්ති නත්ථීති කථං ඡානෙය්‍යාති? ඉදාති සික්ඛාකාමා භික්ඛු දෙවසිකම්පි දෙසනාරොචනාවිකරණාති කරොන්ති එකාහිකද්විහිකාදිවසෙනපි,

කිච්චපසුතා හුත්වා තථා අසක්කොන්තාපි උපොසථදිවසං නාතික්කමන්ති,
ගිලානාදිවසෙන තදතික්කන්තාපි අතික්කන්තභාවං ජානන්ති, තස්මා
තදතික්කන්තභාවෙ සති අතිරෙකපක්ඛප්පට්ච්ඡන්තමාසප්පට්ච්ඡන්තාදිවසෙන
වධිඥේවා කම්මවාචං කරෙය්‍ය, තදතික්කන්තභාවෙ පන අසති
පක්ඛප්පට්ච්ඡන්තපරියන්තා හොති, තස්මා පක්ඛපරියන්තකම්මවාචාකරණං
ඤායාගතං හොතීති දට්ඨබ්බං.

එවං හොතු, තථාපි යදෙනං “සම්බහුලා ආපත්තියො
එකාහප්පට්ච්ඡන්තායො...පෙ.... සම්බහුලා ආපත්තියො
පක්ඛප්පට්ච්ඡන්තායො”ති චුත්තං, තත්ථ ඉමිනායෙව අනුක්කමෙන මයා
පට්ච්ඡාදිතා ආපත්තියො හොන්තීති කථං ජානෙය්‍ය, අජානනෙ ව සති “යා ව
බ්වායං, ආවුසො, ආපත්ති අජානප්පට්ච්ඡන්තා, අධම්මිකං තස්සා ආපත්තියා
පරිවාසදානං, අධම්මත්තා න රුහති”ති ඉදං ආපජ්ජතීති? නාපජ්ජති. තත්ථ හි
ආපත්තියා ආපන්නභාවං අජානන්තො හුත්වා පට්ච්ඡාදෙති, තස්මා “ආපත්ති ව
හොති ආපත්තිසඤ්ඤී වා”ති චුත්තආපත්තිසඤ්ඤිතාභාවා අප්පට්ච්ඡන්තමෙව
හොති, තස්මා අප්පට්ච්ඡන්තාය ආපත්තියා පරිවාසදානං අධම්මිකං හොති. ඉධ
පන “එත්තකා රත්තියො මයා ඡාදිතා”ති ඡන්තකාලමෙව න ජානාති,
තදජානභාවෙ සතිපි පරිවාසදානං රුහති. තෙනෙව ව කාරණෙන
සුද්ධන්තපරිවාසෙ (චූළව. 156-157) “ආපත්තිපරියන්තං න ජානාති,
රත්තිපරියන්තං න ජානාති, ආපත්තිපරියන්තං නස්සරති, රත්තිපරියන්තං
නස්සරති, ආපත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො, රත්තිපරියන්තෙ වෙමතිකො”ති
රත්තිපරියන්තස්ස අජානනඅසරණවෙමතිකභාවෙ සතිපි පරිවාසදානං චුත්තං,
තස්මා ඡාදිතකාලං තථතො අජානන්තොපි “සම්බහුලා ආපත්තියො
එකාහප්පට්ච්ඡන්තායො...පෙ.... සම්බහුලා ආපත්තියො
පක්ඛප්පට්ච්ඡන්තායො”ති එත්ථ අප්පට්ච්ඡාදස්ස අභාවා සම්පජ්ජතියෙවාති
දට්ඨබ්බං.

අථාපි එවං වදෙය්‍යුං — “සම්බහුලා ආපත්තියො
එකාහප්පට්ච්ඡන්තායො...පෙ.... සම්බහුලා ආපත්තියො
පක්ඛප්පට්ච්ඡන්තායො”ති චුත්තෙ තෙසු දිවසෙසු ආපත්තියො අත්ථී
පට්ච්ඡන්තායොපි, අත්ථී අප්පට්ච්ඡන්තායොපි, අත්ථී විරප්පට්ච්ඡන්තායොපි,
අත්ථී අවිරප්පට්ච්ඡන්තායොපි, අත්ථී එකාපි, අත්ථී සම්බහුලාපි, සබ්බා තා
ආපත්තියො එතෙනෙව පදෙන සඬගහිතා සියුන්ති? සඬගහිතා එව. න හෙත්ථ
සංසයො කාතබ්බො. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102)
“අඤ්ඤස්මිං පන ආපත්තිචුට්ඨානෙ ඉදං ලක්ඛණං — යො අප්පට්ච්ඡන්තං
ආපත්තිං ‘පට්ච්ඡන්තා’ති විනයකම්මං කරොති, තස්ස ආපත්ති චුට්ඨාති. යො
පට්ච්ඡන්තං ‘අප්පට්ච්ඡන්තා’ති විනයකම්මං කරොති, තස්ස න චුට්ඨාති.
අවිරප්පට්ච්ඡන්තං ‘විරප්පට්ච්ඡන්තා’ති කරොන්තස්සපි චුට්ඨාති,

විරජ්ජට්ඨිකං. ‘අවිරජ්ජට්ඨිකං’නි කරොන්තස්ස න වුට්ඨාති. එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා ‘සම්බහුලා’නි කරොන්තස්සපි වුට්ඨාති එකං විනා සම්බහුලානං අභාවතො. සම්බහුලා පන ආපජ්ජිත්වා ‘එකං ආපජ්ජි’න්ති කරොන්තස්ස න වුට්ඨාති”නි, තස්මා එතෙහි පදෙහි සබ්බාසං පටිච්ඡන්තාපත්තිනං සඨගහිතත්තා තාහි ආපත්තිහි වුට්ඨානං සම්භවතිති දට්ඨබ්බං.

අථ පන විනයධරෙන පුට්ඨො “අහං, භන්තෙ, සම්බහුලා සඨසාදියෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකං සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං, එකං කායසංසග්ගං, එකං දුට්ඨුල්ලවාචං, එකං අත්තකාමං, එකං සඤ්චරිත්තං, එකං කුටිකාරං, එකං විහාරකාරං, එකං දුට්ඨදොසං, එකං අඤ්ඤාභාගියං, එකං සඨසහෙදං, එකං හෙදානුවත්තකං, එකං දුබ්බවං, එකං කුලද්දසක”න්ති චුත්තෙ “අයං භික්ඛු මිස්සකසමොධානපරිවාසාරහො”ති ඤාත්වා අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 102) ආගතනායෙන පරිවාසො දාතබ්බො. එත්ථාහ – අග්ගසමොධානමිස්සකසමොධානානං කො විසෙසො, කිං නානාකරණන්ති? චුච්චතෙ – අග්ගසමොධානපරිවාසො අවිරජ්ජට්ඨිකං ආපත්තියො විරජ්ජට්ඨිකං ආපත්තියං සමොධානෙන්වා තස්සා විරජ්ජට්ඨිකං ආපත්තියා අග්ගවසෙන දීයති, මිස්සකසමොධානපරිවාසො නානාවත්ථුකා ආපත්තියො සමොධානෙන්වා තාසං මිස්සකවසෙන දීයති, අයමෙතෙසං විසෙසො. අථ වා අග්ගසමොධානො සභාගවත්ථුනං ආපත්තිනං සමොධානවසෙන හොති, ඉතරො විසභාගවත්ථුනන්ති ආචරියා. තෙනෙවාහ ආචරියවජිරවුද්ධිත්ථෙරො (වජිර. ටී. චූළවග්ග 102) “අග්ගසමොධානො නාම සභාගවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො ආපන්නස්ස බහුරත්තිං පටිච්ඡාදිතාපත්තියං නික්ඛිපිත්වා දාතබ්බො, ඉතරො නානාවත්ථුකානං වසෙනාති අයමෙතෙසං විසෙසො”ති.

අථ සීයා “එවං විරජ්ජට්ඨිකං ව අවිරජ්ජට්ඨිකං ව නානාවත්ථුකායො ආපත්තියො ආපජ්ජන්තස්ස කො පරිවාසො දාතබ්බො අග්ගසමොධානො වා මිස්සකසමොධානො වා, අථ තද්දුහයා වා”ති. කිඤ්ඤෙත්ථ – යදි අග්ගසමොධානං දදෙය්‍ය, විරජ්ජට්ඨිකං ව අවිරජ්ජට්ඨිකං ව සභාගවත්ථුකං ආපත්තිහි වුට්ඨිතො භවෙය්‍ය, විරජ්ජට්ඨිකං ව අවිරජ්ජට්ඨිකං ව නො විසභාගවත්ථුකං. යදි ව මිස්සකසමොධානං දදෙය්‍ය, සමානකාලජ්ජට්ඨිකං විසභාගවත්ථුහි ආපත්තිහි වුට්ඨිතො භවෙය්‍ය, නො අසමානකාලජ්ජට්ඨිකං සභාගවත්ථුකං ව, අථ තද්දුහයමිපි දදෙය්‍ය, “එකස්මිං කම්මෙ ද්වෙ පරිවාසා දාතබ්බො”ති නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං චුත්තන්ති? චුච්චතෙ – ඉදඤ්ඤි සබ්බමිපි පරිවාසාදිකං විනයකම්මං වත්ථුවසෙන වා ගොත්තවසෙන වා නාමවසෙන වා ආපත්තිවසෙන වා කාතුං වට්ටතියෙව.

තත්ථ සුක්කච්ඡස්සට්ඨිති වත්ථු වෙව ගොත්තඤ්ඤා. සඬ්ඝාදිසෙසොති නාමඤ්ඤා වෙව ආපත්ති ව. තත්ථ “සුක්කච්ඡස්සට්ඨි. කායසංසග්ග”න්තිආදිවචනෙනාපි “නානාවත්ථුකායො”ති වචනෙනාපි වත්ථු වෙව ගොත්තඤ්ඤා ගහිතං හොති, “සඬ්ඝාදිසෙසො”ති වචනෙනාපි “ආපත්තියො”ති වචනෙනාපි නාමඤ්ඤා වෙව ආපත්ති ව ගහිතා හොති, තස්මා අග්ගසමොධානවසෙන පරිවාසෙ දින්නෙ “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජි”න්තිආදිවචනෙනා වත්ථුස්ස ව ගොත්තස්ස ව නාමස්ස ව ආපත්තියා ව ගහිතත්තා චිරජපට්ඨිජන්තාහි අචිරජපට්ඨිජන්තාහි ව සභාගවත්ථුකාහි ව විසභාගවත්ථුකාහි ව සබ්බාහි ආපත්තීහි වුට්ඨාතීති දට්ඨබ්බං. චුත්තඤ්ඤාතං සමන්තපාසාදිකායං “එත්ථ ව ‘සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජි. නානාවත්ථුකායො’තිපි ‘සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජි’න්තිපි එවං පුබ්බෙ චුත්තනයෙන වත්ථුවසෙනාපි ගොත්තවසෙනාපි නාමවසෙනාපි ආපත්තිවසෙනාපි යොජෙත්වා කම්මවාචං කාතුං වට්ටතියෙවාති අයං මිස්සකසමොධානො”ති, ඉමස්මිඤ්ඤා විනයසඬ්භගජපකරණෙ (වි. සඬ්භ. අට්ඨ. 245) තථෙව වත්ථා “තස්මා න ඉධ විසුං කම්මවාචං යොජෙත්වා දස්සයිස්සාම, පුබ්බෙ සබ්බාපත්තිසාධාරණං කත්වා යොජෙත්වා දස්සිතාය එව කම්මවාචාය නානාවත්ථුකාහිපි ආපත්තීහි වුට්ඨානසම්භවතො සායෙවෙත්ථ කම්මවාචා අල”න්ති.

යදි එවං ආචරියවජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන ද්වින්නං විසෙසො න වත්තබ්බො, අථ කස්මා චුත්තොති? තිස්ස සමොධානපරිවාසෙසු ඔධානසමොධානො මූලායපටිකස්සනාය ඔධුනිතකාලෙයෙව දාතබ්බො, අග්ගසමොධානමිස්සකසමොධානපරිවාසා පන විසුංයෙව දාතබ්බා. “එවං දින්නෙ එතෙසං කො විසෙසො”ති වින්නායං විසෙසසම්භවමත්තදස්සනත්ථං චුත්තො. අට්ඨකථායං පන පරිවාසාදිකම්මස්ස ලක්ඛණං දස්සෙතුං “වත්ථුවසෙන වා”තිආදිමාහ, තස්මා ලක්ඛණවසෙනෙව සභාගවත්ථුකාහිපි ආපත්තීහි වුට්ඨානං සම්භවති. තෙනෙව ව කාරණෙන සාරත්ථදීපනිනාමිකායං විනයටිකායඤ්ඤා විමතිවිනොදනිනාමිකායං විනයටිකායඤ්ඤා න කොචි විසෙසො චුත්තොති දට්ඨබ්බො.

යදි එවං මිස්සකසමොධානකම්මවාචායපි චිරජපට්ඨිජන්තාහි අචිරජපට්ඨිජන්තාහිපි ආපත්තීහි වුට්ඨානං සම්භවෙය්‍යා. තත්ථපි හි “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජි. නානාවත්ථුකායො”තිපි “එකා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි...පෙ.... එකා කුලදුස්සකා”තිපි වත්තබ්බං. එවං සති “සම්බහුලා”තිපි “සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො”තිපි වත්ථුගොත්තනාමාපත්තීහි කිත්තනසම්භවතො චිරජපට්ඨිජන්තාහිපි අචිරජපට්ඨිජන්තාහිපි ආපත්තීහි වුට්ඨානං සම්භවෙය්‍යාති? න පනෙවං දට්ඨබ්බං. වත්ථාදිකිත්තනඤ්ඤා සබ්බාපත්තිනං ගණ්හනත්ථං හොති. එවං

ගණ්හන්තෙපි පටිච්ඡන්තකාලස්ස අකථිතත්තා “එත්තකං නාම කාලං පරිවසිතබ්බ”න්ති න පඤ්ඤායති, තස්මිං අපඤ්ඤායමානෙ තෙන පමාණෙන පරිවාසො න භොති, තස්මිං අසති ආපත්තිතො වුට්ඨානං න සම්භවති, තස්මා මිස්සකසමොධානකම්මවායා චිරජ්ජපටිච්ඡන්තාහිපි අචිරජ්ජපටිච්ඡන්තාහිපි ආපත්තිහි වුට්ඨානං න සම්භවතීති දට්ඨබ්බං.

පරිවාසවිනිවිජයකථා නිට්ඨිතා.

මානත්තවිනිවිජයකථා

මානත්තකථායම්පි මානත්තං නාම අජ්ජපටිච්ඡන්තමානත්තං පටිච්ඡන්තමානත්තං පක්ඛමානත්තං සමොධානමානත්තන්ති චතුබ්බිධං භොති. තත්ථ යො භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා තං දිවසමෙව ආරොවෙති, එකරත්තිමත්තම්පි න පටිච්ඡාදෙති, තස්ස පරිවාසං අදත්ථාව දින්නං මානත්තං අජ්ජපටිච්ඡන්තමානත්තං නාම. යො ආපජ්ජිත්වා දසහි ආකාරෙහි විනා තං දිවසං නාරොවෙති, එකරත්තාදිවසෙන පටිච්ඡාදෙති, තත්ථ යථාපටිච්ඡන්තදිවසං පරිවාසං දත්ථා පරිවුත්ථපරිවාසස්ස දින්නං මානත්තං පටිච්ඡන්තමානත්තං නාම. ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡන්තාය වා අජ්ජපටිච්ඡන්තාය වා භික්ඛුනියා පක්ඛමත්තමෙව දින්නං මානත්තං පක්ඛමානත්තං නාම. භික්ඛු පන පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා පරිවසිත්වා අනික්ඛිත්තවත්තකාලෙයෙව පුන ආපජ්ජිත්වා න පටිච්ඡාදෙති, තස්ස මූලාය පටිකස්සිත්වා පරිවුත්ථදිවසෙ අදිවසෙ කත්ථා අජ්ජපටිච්ඡාදිතත්තා සමොධානපරිවාසං අදත්ථා දින්නං මානත්තං සමොධානමානත්තං නාම. මානත්තාරහකාලෙපි මානත්තවරණකාලෙපි අබ්භානාරහකාලෙපි එසෙව නයො. තෙසු තීණි මානත්තානි අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන සුචිඤ්ඤායාත්තා න වුත්තානි. පක්ඛමානත්තං පච්ඡා ආගමිස්සති.

යානි පන පරිවාසමානත්තානි අනවට්ඨිතත්තා පුපුජ්ජනස්ස ගිහිආදිවසෙන පරිවත්තනෙ සති පුන දාතබ්බාදාතබ්බභාවෙ සඤ්ඤාතබ්බානි, තානි දස්සෙතුං පාළියං අනෙකෙහි පකාරෙහි විත්ථාරතො වුත්තානි. තෙසු භික්ඛුනං සංසයවිනොදනත්ථාය එකදෙසං දස්සෙතුං “සවෙ කොච්ඡි”තිආදිමාහ. තත්ථ විබ්භමතීති විරූපො හුත්ථා භමති, භීනායාවත්තති ගිහී භොතීති අත්ථො. සාමණෙරො භොතීති උපසම්පන්නභාවං ජහිත්වා සාමණෙරභාවං උපගච්ඡති. තත්ථ පාරාජිකජ්ජත්තභාවෙන වා “ගිහීති මං ධාරෙථා”තිආදිනා සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන වා ගිහී භොති. තෙසු පඨමෙන පුන උපසම්පදාය අභබ්බත්තා පුන පරිවාසො න රුහනියෙව, දුතියෙන පන පුන උපසම්පදාය භබ්බත්තා “සො වෙ පුන උපසම්පජ්ජතී”ති වුත්තං. ඉතරො පන පාරාජිකජ්ජත්තභාවෙන සාමණෙරො න භොති. කස්මා? සරණගමනාදීනං විනස්සනතො. වුත්තඤ්ඤි විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.108)

“උපසම්පන්නානම්පි පාරාජිකසමආපත්තියා සරණගමනාදියාමණෙරභාවස්සපි විනයස්සනතො සෙනාසනග්ගාහො ච පටිප්පස්සම්හති, සඬ්ඝලාභම්පි තෙන ලභන්තීති වෙදිතබ්බ”න්ති, ගිහී පන හුත්වා පුන සාමණෙරභාවමත්තං ලද්ධබ්බං හොති. “සාමණෙරොති මං ධාරොථා”තිආදිනා පන සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ කතෙ සියා සාමණෙරභාවො, තතොපි පුන උපසම්පජ්ජිතුකාමත්තාය සති සියා උපසම්පන්නභාවො. “ගිහීති මං ධාරොථා”තිආදිනා සික්ඛාපච්චක්ඛානං කත්වා ගිහිභාවං උපගතෙපි පුන සාමණෙරපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සාමණෙරො හොති. තතො පුන උපසම්පජ්ජිතුං ලද්ධබ්බත්තා “පුන උපසම්පජ්ජති”ති වුත්තො. තෙසං භික්ඛුභාවෙ පරිවාසෙ අනිට්ඨිතෙපි ගිහිසාමණෙරභාවං පත්තත්තා පරිවාසො න රුහති උපසම්පන්නානමෙව පරිවාසස්ස භගවතා පඤ්ඤත්තත්තාති අත්ථො.

එවං සන්නෙ පුන උපසම්පජ්ජන්තස්ස කිං පරිවාසො පුන දාතබ්බොති ආහ “සො වෙ පුන උපසම්පජ්ජති”තිආදි. තස්සත්ථො – සො විබ්භන්තකො සො වා සාමණෙරො පුන උපසම්පන්නභාවං උපගච්ඡති, පුරිමං පුබ්බෙ භික්ඛුභුතකාලෙ දින්නං පරිවාසදානං එව ඉදානි පරිවාසදානං හොති. යො පරිවාසො පුබ්බෙ භික්ඛුභුතකාලෙ දින්නො, සො පරිවාසො සුදින්නො, දුදින්නො න හොති. යො යත්තකො කාලො පරිවුත්ථො, සො තත්තකො කාලො සුපරිවුත්ථොයෙව හොති, න දුපරිවුත්ථො, තස්මා අවසෙසො කාලො පරිවසිතබ්බොති. ඉදං වුත්තං හොති – පුබ්බෙ භික්ඛුකාලෙ පක්ඛස්පට්ච්ඡන්තාය ආපත්තියා පරිවාසං ගහෙත්වා දසදිවසමත්තං පරිවසිත්වා අනිට්ඨිතෙයෙව පරිවාසෙ විබ්භමිත්වා සාමණෙරො වා හුත්වා පුන උපසම්පන්නෙන අවසෙසපඤ්චදිවසෙ පරිවසිත්වා පරිවාසො නිට්ඨාපෙතබ්බොති. මානත්තාරභාදීසුපි එසෙව නයො. උම්මත්තකාදීසුපි තස්මිං කාලෙ අජානන්තත්තා “පරිවාසො න රුහති”ති වුත්තං. තිණ්ණම්පි උක්ඛිත්තකානං කම්මනානාසංවාසකත්තා තෙහි සහසංවාසොයෙව නත්ථිති උක්ඛිත්තකානං පරිවාසො න රුහතීති වුත්තං.

සචෙ පුන ඔසාරියතීති උක්ඛෙපනියකම්මං පටිප්පස්සම්හනවසෙන සමානසංවාසකභාවං පචෙසියති. “සචෙ කස්සපි භික්ඛුනො ඉත්ථිලිඬ්ඨං පාතුභවති”තිආදීසු අට්ඨකථායං වුත්තනායෙනෙව අත්ථො සුවිඤ්ඤෙයො හොති. යං පන වුත්තං “පක්ඛමානත්තං පච්ඡා ආගමිස්සති”ති, තත්ත්වං ජානිතබ්බං – පක්ඛමානත්තන්ති භික්ඛුනියා දාතබ්බමානත්තං. තං පන පටිච්ඡන්තායපි අප්පට්ච්ඡන්තායපි ආපත්තියා අඬ්ඪමාසමත්තමෙව දාතබ්බං. වුත්තඤ්ඤෙන “ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නාය භික්ඛුනියා උභතොසඬ්ඨෙ පක්ඛමානත්තං වරිතබ්බ”න්ති (පාචි. 149; වුළුව. 403; අ. නි. 8.51). තං පන භික්ඛුනීහි අත්තනො සිමං සොධෙත්වා විහාරසීමාය වා විහාරසීමං සොධෙතුං අසක්කොන්තීහි ඛණ්ඩසීමාය වා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතුර්ග්ගගණං සන්නිපාතාපෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ එකා ආපත්ති හොති, එකිස්සා වසෙන,

සචෙ ද්ථෙ වා තිස්සො වා සම්බහුලා වා එකවත්ථුකා වා නානාවත්ථුකා වා, තාසං තාසං වසෙන වත්ථුගොත්තනාමආපත්තිසු යං යං ඉච්ඡති, තං තං ආදාය යොජනා කාතබ්බා.

තත්‍රිදං එකාපත්තිවසෙන මුඛමත්තනිදස්සනං - තාය ආපන්නාය භික්ඛුනියා භික්ඛුනිසඤ්ඤාං උපසඤ්ඤාමිත්වා එකංසං උත්තරාසඤ්ඤාං කරිත්වා වුඩ්ඨානං භික්ඛුනීනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො “අහං, අයො, එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං ගාමන්තරං, සාහං, අයා,එ එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං යාවාමී”ති. එවං තික්ඛත්තුං යාවාපෙත්වා බ්‍යත්තාය භික්ඛුනියා පටිබලාය සඤ්ඤාං ඤාපෙතබ්බො “සුඤ්ඤාං මෙ, අයො, සඤ්ඤා, අයං ඉත්ථන්නාමා භික්ඛුනී එකං ආපත්තිං ආපජ්ජි ගාමන්තරං, සා සඤ්ඤාං එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං යාවති. යදි සඤ්ඤාය පත්තකල්ලං, සඤ්ඤා ඉත්ථන්නාමාය භික්ඛුනියා එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං දදෙයා, එසා ඤත්ති. සුඤ්ඤාං මෙ, අයො, සඤ්ඤා...පෙ.... දුතියමිපි. තතියමිපි එතමත්ථං වදාමි. සුඤ්ඤාං මෙ, අයො, සඤ්ඤා...පෙ.... භාසෙයා. දින්නං සඤ්ඤා ඉත්ථන්නාමාය භික්ඛුනියා එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං, බමති සඤ්ඤාය, තස්මා තුණ්හි, එවමෙතං ධාරයාමී”ති.

කම්මවාචාපරියොසානෙ වත්තං සමාදිසිත්වා භික්ඛුමානත්තකථායං වුත්තනයෙනෙව සඤ්ඤාය ආරොචෙත්වා නික්ඛිත්තවත්තං වසිතුකාමාය තථෙව සඤ්ඤාය මජ්ඣෙකෙ වා පක්කන්තාසු භික්ඛුනීසු එකභික්ඛුනියා වා දුතියකාය වා සන්තිකෙ වුත්තනයෙනෙව නික්ඛිපිතබ්බං. අඤ්ඤාය පන ආගන්තුකාය සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං, නික්ඛිත්තකාලතො පටියාය පකතත්තටියානෙ තිට්ඨති.

පුන සමාදිසිත්වා අරුණං උට්ඨපෙන්නියා පන භික්ඛුනීනංයෙව සන්තිකෙ වසිතුං න ලබ්භති. “උභතොසඤ්ඤා පක්ඛමානත්තං වරිතබ්බ”න්ති හි වුත්තං, තස්මා අස්සා ආචරියුපජ්ඣායාහි විහාරං ගන්ත්වා සඤ්ඤාපක්ඛෙ යිතො එකො මහාපෙරො වා ධම්මකථිකො වා භික්ඛු වත්තබ්බො “එකිස්සා භික්ඛුනියා විනයකම්මං කත්තබ්බමත්ථි, තත්‍ර නො අයා වත්තාරො භික්ඛු පෙසෙථා”ති. සඤ්ඤා අකාතුං න ලබ්භති, “පෙසෙස්සාමා”ති වත්තබ්බං. වතුහි පකතත්තභික්ඛුනීහි මානත්තවාරිති. භික්ඛුනිං ගහෙත්වා අන්තොඅරුණෙයෙව නික්ඛිපිත්වා ගාමුපචාරතො ද්ථෙ ලෙඤ්ඤාපානෙ අතික්කමිත්වා මග්ගා ඔක්කමිම ගුම්බවතිආදීහි පටිච්ඡන්තො යානෙ නිසීදිතබ්බං, විහාරුපචාරතොපි ද්ථෙ ලෙඤ්ඤාපානා අතික්කමිතබ්බො. වතුහි පකතත්තභික්ඛුනීහි තත්ථ ගන්තබ්බං, ගන්ත්වා පන භික්ඛුනීහි සද්ධිං න එකටියානෙ නිසීදිතබ්බං, පටික්කමිත්වා අවිදුරෙ යානෙ නිසීදිතබ්බං.

කුරුන්දීමහාපච්චරීසු පන “භික්ඛුනීහි බ්‍යත්තං එකං වා ද්වෙ වා උපාසිකායො භික්ඛුනීහි එකං වා ද්වෙ වා උපාසකෙ අත්තරක්ඛණත්ථාය ගහෙත්වා ගන්තබ්බං”න්ති වුත්තං. කුරුන්දියංයෙව ච “භික්ඛුනුපස්සයස්ස ච විහාරස්ස ච උපචාරං මුඤ්චිතුං වට්ටති”ති වුත්තං, “ගාමස්සා”ති න වුත්තං.

එවං නිසින්නෙසු පන භික්ඛුනීසු ච භික්ඛුසු ච තාය භික්ඛුනියා “මානත්තං සමාදියාමී, වත්තං සමාදියාමී”ති වත්තං සමාදියිත්වා භික්ඛුනීසඬ්ඝස්ස තාව එවං ආරොචෙතබ්බං “අහං, අය්‍යා, එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං ගාමන්තරං, සාහං සඬ්ඝං එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං යාචිං, තස්සා මෙ සඬ්ඝො එකිස්සා ආපත්තියා ගාමන්තරාය පක්ඛමානත්තං අදාසී, සාහං මානත්තං වරාමී, වෙදියාමහං අය්‍යා, වෙදියතීති මං සඬ්ඝො ධාරෙතු”ති.

තතො භික්ඛුසඬ්ඝස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එවං ආරොචෙතබ්බං “අහං, අය්‍යා, එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං...පෙ.... වෙදියාමහං අය්‍යා, වෙදියතීති මං සඬ්ඝො ධාරෙතු”ති. ඉධාපි යාය කායචි භාසාය ආරොචෙතුං වට්ටති. ආරොචෙත්වා ච භික්ඛුනීසඬ්ඝස්සෙව සන්තිකෙ නිසිදිතබ්බං, ආරොචිතකාලතො පටියාය භික්ඛුනං ගන්තුං වට්ටති. සචෙ සාසඬ්ඝා හොති, භික්ඛුනියො තත්ථෙව යානං පච්චාසිසන්ති, යාතබ්බං. සචෙ අඤ්ඤො භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා තං යානං එති, පස්සන්තියා ආරොචෙතබ්බං. නො චෙ ආරොචෙති, රත්තිච්ඡෙදො චෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච. සචෙ අජානන්තියා එව උපචාරං ඔක්කමිත්වා ගච්ඡති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තහෙදදුක්කටං. සචෙ භික්ඛුනියො උපජ්ඣායාදීනං වත්තකරණත්ථං පගෙව ගන්තුකාමා හොන්ති, රත්තිච්ජපවාසගණඔභීයනගාමන්තරාපත්තිරක්ඛණත්ථං එකං භික්ඛුනිං යථෙත්වා ගන්තබ්බං, තාය අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්සා සන්තිකෙ වත්තං නික්ඛිපිතබ්බං. එතෙනුපායෙන අඛණ්ඩා පඤ්චදස රත්තියො මානත්තං වරිතබ්බං.

අනික්ඛිත්තවත්තාය පන පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙනෙව සම්මා වත්තිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – “ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බං”න්ති එත්ථ යත්තකා පුරෙහත්තං වා පච්ඡාහත්තං වා තං ගාමං භික්ඛු වා භික්ඛුනියො වා ආගච්ඡන්ති, සබ්බෙසං ආරොචෙතබ්බං. අනාරොචෙත්තියා රත්තිච්ඡෙදො චෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච. සචෙපි රත්තිං කොචි භික්ඛු තං ගාමුපචාරං ඔක්කමිත්වා ගච්ඡති, රත්තිච්ඡෙදො හොතියෙව, අජානනපච්චයා පන වත්තහෙදතො මුච්චති. කුරුන්දීආදීසු පන “අනික්ඛිත්තවත්තභික්ඛුනං වුත්තනයෙනෙව කථෙතබ්බං”න්ති වුත්තං, තං පාරිවාසිකවත්තාදීනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තා යුත්තතරං දිස්සති. උපොසථෙ ආරොචෙතබ්බං, පචාරණාය ආරොචෙතබ්බං, චතුත්තං භික්ඛුනාඤ්ච භික්ඛුනීනාඤ්ච දෙවසිකං ආරොචෙතබ්බං. සචෙ භික්ඛුනං තස්මිං ගාමෙ භික්ඛාචාරො සම්පජ්ජති,

තත්ථෙව ගන්තබ්බං. නො වෙ සම්පජ්ජති, අඤ්ඤා චරිත්වාපි තත්‍ර ආගන්ත්වා අත්තානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බං, බහිගාමෙ වා සඤ්ඤාට්ඨානං කාතබ්බං “අසුකස්මිං නාම යානෙ අමහෙ පස්සිස්සති”ති. තාය සඤ්ඤාට්ඨානං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං, සඤ්ඤාට්ඨානෙ අදිස්වා විහාරං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං. විහාරෙ සබ්බභික්ඛූනං ආරොචෙතබ්බං. සචෙ සබ්බෙසං සක්කා න භොති ආරොචෙතං, බහි උපචාරස්මාය යත්වා භික්ඛුනියො පෙසෙතබ්බා, තාහි ආනිතානං චතුත්තං භික්ඛූනං ආරොචෙතබ්බං. සචෙ විහාරො දුරො භොති සාසඤ්ඤා, උපාසකෙ ච උපාසිකායො ච ගහෙත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ පන අයං එකා වසති, රත්තිවිජ්ජවාසං ආපජ්ජති, තස්මාස්සා එකා පකතත්තා භික්ඛුනී සම්මන්තිත්වා දාතබ්බා එකච්ඡන්තෙ වසන්තංය.

එවං අබ්බංධං මානත්තං චරිත්වා විසතිගණෙ භික්ඛුනීසඤ්ඤා චුත්තනයෙනෙව අබ්භානං කාතබ්බං. “සචෙ මානත්තං චරමානා අත්තරාපත්තිං ආපජ්ජති, මූලාය පටිකස්සිත්වා තස්සා ආපත්තියා මානත්තං දාතබ්බං”න්ති කුරුන්දියං චුත්තං, ඉදං පක්ඛමානත්තං නාම. ඉදං පන පක්ඛමානත්තං සමන්තපාසාදිකායං (චූළව. අට්ඨ. 102) පාළිමුත්තවිනයවිනිච්ඡයභාවෙන ආගතම්පි ඉමස්මිං විනයසඤ්ඤාපකරණෙ ආචරියෙන අනුද්ධං. අයං පනාචරියස්ස අධිප්පායො සියා - ඉදං පක්ඛමානත්තං භික්ඛුනියොයෙව සන්ධාය භගවතා විසුං පඤ්ඤත්තං, භික්ඛුනී අසාධාරණං, ඉමස්මිඤ්ඤ ආලෙ භික්ඛුනීසඤ්ඤා නත්ථි, තස්මා ගන්ථස්ස ලභ්‍යභාවත්ථං ඉදම්පි අඤ්ඤම්පි ඊදිසං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බන්ති. අමහෙහි පන භික්ඛුනීසඤ්ඤා අවිජ්ජමානෙහි “භික්ඛුසඤ්ඤා භික්ඛුනීහි සමාදාතබ්බවත්තං ජානිස්සති. ‘දුබ්බලජාතිකා හි භීරුකජාතිකා භික්ඛුනියො භගවතො ආණං පතිට්ඨාපෙත්තියො එවරූපං දුක්කරං දුරභිසම්භවං වත්තං සමාදයිංසු, කිමඤ්ඤං පන මය’න්ති මනසි කරොන්තා භගවතො ආණං පතිට්ඨාපෙත්තා පරිවාසාදිවත්තං සමාදියස්සන්ති”ති මන්ත්වා ආචරියෙන අනුද්ධංමපි ඉමස්මිං විනයාලඤ්ඤාපකරණෙ උද්ධං, තස්මා සමමාසම්බුද්ධෙ සඤ්ජාතසද්ධාපෙමගාරවාදියුත්තෙහි සත්ථුසාසනකරෙහි භික්ඛුනී සමමා සික්ඛිතබ්බං. ඉතො පරානි අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

මානත්තවිනිච්ඡයකථා නිට්ඨිතා.

248. පාරිවාසිකවත්තකථායං නවකතරං පාරිවාසිකන්ති අත්තනා නවකතරං පාරිවාසිකං. පාරිවාසිකස්ස හි අත්තනා නවකතරං පාරිවාසිකං යපෙත්වා අඤ්ඤා මූලායපටිකස්සනාරහ මානත්තාරහ මානත්තචාරික අබ්භානාරහාපි පකතත්තට්ඨානෙයෙව තිට්ඨන්ති. තෙනාහ “අත්තමසො මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පි”ති. අත්තමසො මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පිති ආදි-සද්දෙන මානත්තාරහමානත්තචාරික අබ්භානාරහෙ සඤ්ඤාහි. තෙ හි

පාරිවාසිකානං, පාරිවාසිකා ච තෙසං පකතත්තට්ඨානෙ එව තිට්ඨන්ති. අධොතපාදට්ඨපනකන්ති යත්ථ ධන්වා පාදෙ ධොවන්ති, තාදිසං දාරුඵලකඤ්ඤාදිං. පාදසංසනන්ති සක්ඛරකථලාදිං. පාදෙ සංසන්ති එතෙනාති පාදසංසනං, සක්ඛරකථලාදි. චුත්තඤ්ඤි භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පාදසංසනියො සක්ඛරං කථලං සමුද්දෙවණ”න්ති (චූළව. 269). සද්ධිවිහාරිකානම්පි සාදියන්තස්සාති සද්ධිවිහාරිකානම්පි අභිවාදනාදිං සාදියන්තස්ස. චත්තං කරොන්තිති එත්තකමත්තස්සෙව චුත්තත්තා සද්ධිවිහාරිකාදීහිපි අභිවාදනාදිං කාතුං න වට්ටති. “මා මං ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡා”ති චුත්තෙ අනාපුච්ඡාපි ගාමං පටිසිතුං වට්ටති.

යො යො වුඨ්ඨොති පාරිවාසිකෙසු භික්ඛුසු යො යො වුඨ්ඨො. නවකතරස්ස සාදිතුන්ති පාරිවාසිකනවකතරස්ස අභිවාදනාදිං සාදිතුං. “පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ කරියමානෙ”ති ඉදං පචාරණදිවසෙසු සඬ්ඝෙ පචාරෙත්තෙ අනුපගතජිත්තවස්සාදීහි කරියමානං පාරිසුද්ධිඋපොසථම්පි සන්ධාය චුත්තං. තත්ථෙවති සඬ්ඝනවකට්ඨානෙයෙව. අත්තනො පාළියා පචාරෙතඛ්ඛන්ති අත්තනො වස්සග්ගෙන පත්තපාළියා පචාරෙතඛ්ඛං, න පන සඬ්ඛෙසු පචාරිතෙසුති අත්ථො.

ඔණොජනං නාම විස්සජ්ජනං, තං පන පාරිවාසිකෙන පාපිතස්ස අත්තනා සම්පට්ඨිතස්සෙව පුනදිවසාදිඅත්ථාය විස්සජ්ජනං කාතඛ්ඛං. අසම්පට්ඨිත්වා වෙ විස්සජ්ජෙති, න ලහතීති චුත්තං. යදි පන න ගණ්භාති න විස්සජ්ජෙතීති යදි පුරිමදිවසෙ අත්තනො න ගණ්භාති, ගහෙත්වා ච න විස්සජ්ජෙති.

චතුස්සාලභත්තන්ති භොජනසාලාය පටිපාටියා දියමානං භත්තං. භත්ථපාසෙ ධීතෙනාති දායකස්ස භත්ථපාසෙ ධීතෙන, පටිග්ගහණරුහනට්ඨානෙති අධිප්පායො. මහාපෙළභත්තෙපීති මහත්තෙසු භත්තපච්ඡිආදිභාජනෙසු ධ්වපෙත්වා දියමානභත්තෙසුපි. ඉතො පරම්පි පාරිවාසිකචත්තං පාළියං (චූළව. 75) ආගතනයෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං. තත්ථ පන අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව අත්ථො සුචිඤ්ඤෙයො හොති, තස්මා දුඛිඤ්ඤෙයොට්ඨානෙයෙව කථයිස්සාම.

“න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතඛ්ඛො”ති එත්ථ දුඛිඛ්ඛං සාමණෙරං දස්සෙතුං “අඤ්ඤො”තිආදිමාහ. “න භික්ඛුනියො ඔවදිතඛ්ඛො”ති එත්ථ ලද්ධසම්මුතිකෙන ආණත්තොපි ගරුධම්මෙහි අඤ්ඤෙහි වා ඔවදිතුං න ලහතීති ආහ “පටිබලස්ස වා භික්ඛුස්ස භාරො කාතඛ්ඛො”ති. ආගතා භික්ඛුනියො චත්තඛ්ඛාති සම්බන්ධො. සවචනීයන්ති සදොසං. ඡෙට්ඨකට්ඨානං න කාතඛ්ඛන්ති පධානට්ඨානං න කාතඛ්ඛං. කිං තන්ති ආහ “පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙනා”තිආදි.

රජෙහි හතා උපහතා භූමි එතිස්සාති රජොහතභූමි, රජොකිණ්ණභූමිති අත්ථො. පච්චයන්ති වස්සාවාසිකලාහං සන්ධාය චුත්තං. එකපස්සෙ යත්වාති පාළිං විහාය හික්ඛුනං පච්ඡතො යත්වා. සෙනාසනං න ලහතීති සෙය්‍යපරියන්තභාගිතාය වස්සග්ගෙන ගණ්හිතුං න ලහති. අස්සාති භවෙය්‍යා. “ආගන්තුකෙන ආරොචෙනබ්බං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙනබ්බ”න්ති අවිසෙසෙන චුත්තත්තා සථෙ ද්වෙ පාරිවාසිකා ගතට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති, උභොහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙනබ්බං. යථා බහි දිස්වා ආරොචිතස්ස හික්ඛුනො විහාරං ආගතෙන පුත ආරොචනකිච්චං නත්ථි, එවං අඤ්ඤවිහාරං ගතෙනපි තත්ථ පුබ්බෙ ආරොචිතස්ස පුත ආරොචනකිච්චං නත්ථිති වදන්ති. අවිසෙසෙනාති පාරිවාසිකස්ස ච උක්ඛිත්තකස්ස ච අවිසෙසෙන.

ඔබ්බන්ති පලිබුද්ධං. සහවාසොති චුත්තජ්ජකාරෙ ඡන්තෙ හික්ඛුනා සද්ධිං සයනමෙව අධිජ්ජෙතං, න සෙසඉරියාපට්ඨකජ්ජනං. සෙසමෙත්ථ සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

පාපිට්ඨතරාති පාරාජිකාපත්තීති උක්කංසවසෙන චුත්තං. සඤ්චරිත්තාදිපණ්ණත්තිවජ්ජතො පන සුක්කචිස්සට්ඨාදිකා ලොකවජ්ජාව. තත්ථපි සඬ්ඝහෙදාදිකා පාපිට්ඨතරා එව. කම්මන්ති පාරිවාසිකකම්මවාචාති එතෙන “කම්මභූතා වාචා කම්මවාචා”ති කම්මවාචාසද්දස්ස අත්ථොපි සිද්ධොති වෙදිතබ්බො. සච්චනීයන්ති එත්ථ ස-සද්දො “සන්ති”අත්ථං වදති, අත්තතො වචනෙන අත්තතො පචත්තනකම්මන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො, “මා පක්කමාහි”ති වා “එහි විනයධරානං සම්මුඛිභාව”න්ති වා එවං අත්තතො ආණාය පචත්තනකකම්මං න කාතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. එවඤ්ඤි කෙනවි සච්චනීයෙ කතෙ අනාදරෙන අතික්කමිතුං න වට්ටති, බුද්ධස්ස සඬ්ඝස්ස ආණා අතික්කන්තා නාම හොති. රජොහතභූමිති පණ්ණසාලාවිසෙසනං. පච්චයන්ති වස්සාවාසිකච්චරං. සෙනාසනං න ලහතීති වස්සග්ගෙන න ලහති. අපණ්ණකපට්ඨපදාති අවිරද්ධපට්ඨපදා. සථෙ වායමන්තොපිති එත්ථ අවිසයභාවං ඤත්වා අවායමන්තොපි සඬ්ඝස්සති. අවිසෙසෙනාති පාරිවාසිකුක්ඛිත්තකානං සාමඤ්ඤෙන. පඤ්චවණ්ණජදනබන්ධනට්ඨානෙසුති පඤ්චජ්ජකාරජදනෙහි ඡන්තට්ඨානෙසු. ඔබ්බන්ති උට්ඨානාදිබ්‍යාපාරපට්ඨබ්බං, පිළිතන්ති අත්ථො. මඤ්චෙ වා පියෙ වාති එත්ථ වාසද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන තට්ටිකාවම්මබ්බණ්ඩාදිසු දීඝාසනෙසුපි නිසිදිතුං න වට්ටතීති දීපිතං හොති. න වත්තහෙදදුක්කටන්ති වුඩ්ඪිතරස්ස ජානන්තස්සපි වත්තහෙදෙ දුක්කටං නත්ථිති දස්සෙති. වත්තං නික්ඛිපාපෙත්වාති ඉදම්පි පරිවාසාදිමෙව සන්ධාය චුත්තං, න සෙසකම්මාති.

“සෙනාසනං න ලහති සෙය්‍යපරියන්තභාගිතාය. උද්දෙසාදීනි දාතුමපි න ලහතීති වදන්ති. ‘තද්‍රුපසම්පන්නෙපි පකතත්තෙ’ති වචනතො අනුපසම්පන්නෙහි වසිතුං වට්ටති. සමවස්සාති එතෙන අපච්ඡා අපුරිමං නිපජ්ජනෙ ද්වින්නම්පි වත්තභෙදාපත්තිභාවං දීපෙති. අත්තනො අත්තනො නවකතරන්ති පාරිවාසිකාදිනවකතරං. පයමං සඬ්ඝමජ්ඣෙ පරිවාසං ගහෙත්වා නික්ඛිත්තවත්තෙන පුන එකස්සපි සන්තිකෙ සමාදියිතුං නික්ඛිපිතුඤ්ච වට්ටති, මානත්තෙ පන නික්ඛිපිතුං වට්ටති. ඌතෙනගණෙවරණදොසත්තා න ගහෙතුන්ති එකෙ. පයමං ආදින්නවත්තං එකස්ස සන්තිකෙ යථා නික්ඛිපිතුං වට්ටති, තථා සමාදියිතුමපි වට්ටතීති පොරාණගණධීපදේ”ති වජිරවුද්ධටීකායං (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 76) වුත්තන්ති.

ඉදං එත්ථ යං වත්තං “චතුනවුතිපාරිවාසිකවත්ත”න්ති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකපාළියං (වුළුව. 75) ආගතං, සමන්තපාසාදිකායමපි එත්තකාය පාළියා (වුළුව. අට්ඨ. 75-84) වණ්ණනං වත්වා “පාරිවාසිකවත්තකථා නිට්ඨිතා”ති ආහ. ඉමස්මිං විනයසඬ්ඝහපකරණෙ (වි. සඬ්ඝ. අට්ඨ. 248) පන “න ඡමායං වඬ්කමන්තෙ වඬ්කමෙ වඬ්කමිතඛ්ඛ”න්ති ඉමස්සානන්තරං “පාරිවාසිකචතුත්ථො වෙ, භික්ඛවෙ”තිආදීනි අග්ගහෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සාදිතඛ්ඛ”න්තිආදීනි පයමං පඤ්ඤත්තපදානි ගහෙත්වා තෙසං පදානං සංවණ්ණනං කත්වා “ඉදං පාරිවාසිකවත්ත”න්ති අඤ්ඤථා අනුක්කමො වුත්තො, සො පාළියා ච අට්ඨකථාය ච න සමෙති. ආවරියස්ස පන අයමධිප්පායො සියා – “පාරිවාසිකචතුත්ථො වෙ, භික්ඛවෙ”තිආදීනි පාරිවාසිකභික්ඛුනං සමාදියිතඛ්ඛානි න භොන්ති, අථ ඛො කම්මකාරකානං භික්ඛුනං කත්තඛ්ඛාකත්තඛ්ඛකම්මදස්සනමෙතං, තස්මා පාරිවාසිකවත්තෙ න පවෙසෙතඛ්ඛං. “න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සාදිතඛ්ඛ”න්තිආදීනි පන පාරිවාසිකභික්ඛුනං සම්මාවත්තිතඛ්ඛවත්තානියෙව භොන්ති, තස්මා ඉමානියෙව පාරිවාසිකවත්තෙ පවෙසෙතඛ්ඛානීති. අම්හෙහි පන පාළිඅට්ඨකථාටීකාසු ආගතානුක්කමෙන පයමං පඤ්ඤත්තවත්තානං අත්ථං පයමං දස්සෙත්වා පච්ඡා පඤ්ඤත්තපදානං අත්ථො පච්ඡා වුත්තොති දට්ඨඛ්ඛො.

ඉති විනයසඬ්ඝසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤා

ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤා රාම

ද්වත්තිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

33. කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථා

249. එවං ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයකථං කථෙත්වා ඉදානි කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථං කථෙතුං “කම්මාකම්මන්ති එත්ථ පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන කරියනෙ තන්ති කම්මං, අපලොකනාදිවතුබ්බිධවිනයකම්මං. ඉතරස්මිම්පි එසෙව නයො. අ-කාරො වුද්ධිඅත්ථො, න වුද්ධිප්පත්තං කම්මං අකම්මං. කම්මඤ්ච අකම්මඤ්ච කම්මාකම්මං වජ්ජාවජ්ජං විය, එලාඵලං විය ව. තත්ථ ව කම්මන්ති අපලොකනකම්මඤ්ඤත්තිකම්මද්වයං. අකම්මන්ති ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මඤ්ඤත්තිවතඋත්ථකම්මද්වයං. අථ වා කම්මන්ති වතුසුපි එතෙසු ලභ්භකකම්මං. අකම්මන්ති ගරුකකම්මං. කම්මාකම්මන්ති එත්ථ පන විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. තත්ථ පනාති පක්ඛන්තරත්ථෙ නිපාතො, ගරුකාපත්තිවුට්ඨානවිනිච්ඡයකථාපක්ඛතො අඤ්ඤො කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථාපක්ඛො වෙදිතබ්බොති වා මයා වුච්චතෙති වා අත්ථො.

වත්තාරි කම්මානීති එත්ථ වත්තාරීති පරිච්ඡෙදනිදස්සනං. තෙන විනයකම්මානි නාම වත්තාරි එව භොන්ති, න ඉතො උභාතාධිකානීති දස්සෙති. කම්මානීති පරිච්ඡන්තකම්මනිදස්සනං. අපලොකනකම්මන්තිආදීනි පරිච්ඡන්තකම්මානං උද්දෙසකථනං. තත්ථ අපලොකීයනෙ ආයාචියනෙ අපලොකනං, අපපුබ්බලොකධාතු ආයාචනත්ථෙ, යුපච්චයො භාවත්ථවාචකො. අපලොකනවසෙන කත්තබ්බං කම්මං අපලොකනකම්මං, සීමට්ඨකසඬ්ඝං අපලොකෙත්වා සඬ්ඝානුමතියා කත්තබ්බං කම්මං. ඤාපනා ඤ්ඤත්ති, සඬ්ඝස්ස ජානාපනාති අත්ථො. ඤ්ඤත්තියා කත්තබ්බං කම්මං ඤ්ඤත්තිකම්මං, අනුස්සාවනං අකත්වා සුද්ධඤ්ඤත්තියායෙව කත්තබ්බකම්මං. ද්විත්තං පුරණි දුතියා, ඤ්ඤත්ති දුතියා එතස්ස කම්මස්සාති ඤ්ඤත්තිදුතියං, ඤ්ඤත්තිදුතියඤ්ච තං කම්මඤ්චාති ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මං, එකාය ඤ්ඤත්තියා එකාය අනුස්සාවනාය කත්තබ්බකම්මං. චතුත්තං පුරණි චතුත්ථි, ඤ්ඤත්ති චතුත්ථි එතස්ස කම්මස්සාති ඤ්ඤත්තිචතුත්ථං, ඤ්ඤත්තිචතුත්ථඤ්ච තං කම්මඤ්චාති ඤ්ඤත්තිචතුත්ථකම්මං, එකාය ඤ්ඤත්තියා තීහි අනුස්සාවනාහි කත්තබ්බකම්මං. තෙන වක්ඛති “අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකසඬ්ඝං සොධෙත්වා”තිආදි.

එවං වත්තාරි කම්මානි උද්දිසිත්වා පරිවාරෙ (පරි. 482 ආදයො) කම්මවග්ගෙ ආගතනයෙනෙව තෙසං චතුත්තං කම්මානං විපත්තිකාරණානි පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙතුං “ඉමානි වත්තාරි කම්මානි කතිහාකාරෙහි විපජ්ජන්ති? පඤ්චහාකාරෙහි විපජ්ජන්ති”තිආදිමාහ. තත්ථ වත්ථුතොති විනයකම්මස්ස කාරණභූතවත්ථුතො. ඤ්ඤත්තීතො අනුස්සාවනතොති ද්වෙපි කම්මවාචායමෙව. සීමතොති කම්මකරණට්ඨානභූතබ්බසීමතො. පරිසතොති

කම්මප්පත්තජන්දාරහභූතකාරකසච්ඡතො. තානියෙව හි පඤ්ච සබ්බෙසං විනයකම්මානං විපත්තිකාරණානි භොන්ති.

තතො තං කම්මවිපත්තිකාරණභූතං වත්ථුං පාළිනයෙන විත්ථාරෙතුං “සම්මුඛාකරණියං කම්මං අසම්මුඛා කරොති, වත්ථුවිපන්නං අධම්මකම්ම”න්තියාදිමාහ. තත්ථ සම්මුඛාකරණියං පටිපුච්ඡාකරණියං පටිඤ්ඤායකරණියන්ති ඉමෙසං තිණ්ණං අතථාකරණෙන, සතිවිනයො අමුල්භවිනයො තස්සපාපියසිකා තජ්ජනීයකම්මං නියසකම්මං පබ්බාජනීයකම්මං පටිසාරණීයකම්මං උක්ඛෙපනීයකම්මං පරිවාසො මූලායපටිකස්සනා මානත්තං අබ්භානං උපසම්පදන්ති ඉමෙසං තෙරසකම්මානං අඤ්ඤකම්මාරහස්ස අඤ්ඤකම්මකරණෙන, උපොසථො පචාරණාති ඉමෙසං ද්වින්නං අදිවසෙ කරණෙන, පණ්ඩකො ථෙය්‍යසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො තිරච්ඡානගතො මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො ලොහිතුප්පාදකො සච්ඡගෙදකො හික්ඛුනිදුසකො උභතොඛාඤ්ජනකො උභනවිසතිවස්සො අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්තපුබ්බොති ඉමෙසං තෙරසන්නං පුග්ගලානං උපසම්පදාකම්මකරණෙන ඉති ඉමානි එකතිංස කම්මානි වත්ථුවිපන්නං අධම්මකම්මං භොති. ඤත්තිතො පඤ්ච, අනුස්සාවනතො පඤ්චාති ඉමානි දස කාරණානි අන්තොකම්මවාචායමෙව ලහන්ති, සීමතො එකාදස කාරණානි සීමාසම්මුතිවසෙන ලහන්ති, පරිසතො ද්වාදස කාරණානි චතුර්වග්ගපඤ්චවග්ගදසවග්ගවිසතිවග්ගසච්ඡාතෙසු චතුසු සච්ඡෙසු එකෙකස්මිං කම්මප්පත්තජන්දාරහසම්මුඛභූතසච්ඡාතානං තිණ්ණං තිණ්ණං සච්ඡානං වසෙන ලහන්තිති.

එවං කම්මවිපත්තිකාරණානි දස්සෙත්වා පුන චතුර්වග්ගසච්ඡාදීසු සන්නිසින්නානං හික්ඛුනං විසෙසනාමං දස්සෙතුං “චතුර්වග්ගකරණෙ කම්මෙ”තිආදිමාහ. තං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

250. තතො පරං චතුන්නං කම්මානං යානං සච්චෙපතො දස්සෙතුං “අපලොකනකම්මං කති යානානි ගච්ඡති”තිආදිමාහ. තම්පි සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

251. තතො තානියෙව කම්මානි තෙසු යානෙසු පවත්තානි විත්ථාරතො පකාසෙතුකාමො “අයං තාව පාළිනයො. අයං පනෙත්ථ ආදිතො පටියාය විනිච්ඡයකථා”තිආදිමාහ. තත්ථ තස්සං විනිච්ඡයකථායං චතුසු කම්මෙසු කතමං අපලොකනකම්මං නාමාති පුච්ඡායං තං දස්සෙතුමාහ “අපලොකනකම්මං නාමා”තිආදි. තත්ථ සීමට්ඨකසච්ඡං සොධෙත්වාති අවිජ්ජවාසසච්ඡාතමහාසීමට්ඨකං සච්ඡං සොධෙත්වා. න හි ඛණ්ඩසීමාය සන්නිපතිතෙ සච්ඡෙ සොධෙතබ්බකිව්චං අත්ථි, අවිජ්ජවාසසීමාසච්ඡාතාය

මහාසීමාය පන විත්ථාරත්තා බහුනං භික්ඛුනං වසනට්ඨානත්තා සමග්ගභාවත්ථං සොධෙතබ්බං හොති. ඡන්දාරභානං ඡන්දං ආහරිත්වාති තිස්සං සීමායං චතුරග්ගාදිගණං පුරෙත්වා හත්ථපාසං අවිජ්ජිත්වා යීතෙහි භික්ඛුහි අඤ්ඤාසං හත්ථපාසං අනාගතානං පකතත්තභික්ඛුනං ඡන්දං ආහරිත්වා. චුත්තඤ්ඤි “චතුරග්ගකරණෙ කම්මෙ චත්තාරො භික්ඛු පකතත්තා කම්මජ්ජත්තා, අවසෙසා පකතත්තා ඡන්දාරභා”ති (පරි. 497). සමග්ගස්ස සඤ්ඤාසං අනුමතියාති ඡන්දස්ස ආහරිතත්තා හත්ථපාසං ආගතාපි අනාගතාපි සබ්බෙ භික්ඛු සමග්ගායෙව හොන්ති, තස්මා සමග්ගස්ස සඤ්ඤාසං අනුමතියා. තික්ඛත්තුං සාවෙත්වාති “සුඤ්ඤා මෙ, හත්තෙ, සඤ්ඤා”තිආදිනා කම්මවාටං අභණ්ණත්වා “රුච්චති සඤ්ඤාසං. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි රුච්චති සඤ්ඤාසං”ති තික්ඛත්තුං සාවෙත්වා කත්තබ්බකම්මං අපලොකනකම්මං නාමාති යොජනා. චුත්තනායෙනෙවාති අපලොකනකම්මෙ චුත්තනායෙනෙව. ඉමිනා “සිමට්ඨකසඤ්ඤා සොධෙත්වා, ඡන්දාරභානං ඡන්දං ආහරිත්වා”ති ඉදං ද්වයං අතිදිස්සති. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො.

තත්ථ තෙසු චතුසු කම්මෙසු කිං අඤ්ඤාකම්මං ඉතරකම්මවසෙන කාතබ්බන්ති වොදනං සන්ධායාහ “තත්තු”ඉච්චාදි. එවං හොතු, එවං සන්තෙ අවිසෙසෙන සබ්බමිපි කම්මං අඤ්ඤාවසෙන කත්තබ්බන්ති ආහ “ඤ්ඤාතිදුතියකම්මං පනා”තිආදි. තත්ථ පන-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො, ඤ්ඤාතිදුතියකම්මෙ පන විසෙසො අත්ථිති අත්ථො. ඉතො පරාති සුච්ඤ්ඤායානෙව. පටික්ඛිත්තමෙව අට්ඨකථායන්ති අජ්ඣාභාරසම්බන්ධො. යදි එවං අක්ඛරපරිභිනාදීසු සන්තෙසු කම්මකොපො සියාති වොදනං මනසි කත්වා ආහ “සවෙ පනා”තිආදි. තත්ථ අක්ඛරපරිභිනන්ති “සුඤ්ඤා මෙ”තිආදීසු සු-කාර ඤා-කාර තු-කාරාදීනං භස්සනං. පදපරිභිනන්ති සුඤ්ඤාතිආදීනං විභ්වත්තපදානං භස්සනං. දුරුත්තපදං පන උපරි වක්ඛති.

ඉදාති පුනස්පුනවචනෙ පයොජනං දස්සෙත්තො “ඉදං අකුප්පකම්මෙ දළ්භිකම්මං හොති, කුප්පකම්මෙ කම්මං හුත්වා තිට්ඨති”ති ආහ. තත්ථ ඉදන්ති ඉදං පුනස්පුනං චුත්තකම්මං. අකුප්පකම්මෙති අකුප්පෙ යානාරහෙ පුරෙකතකම්මෙ. දළ්භිකම්මං හොතිති ථීරතරකම්මං හොති එකාය රජ්ජයා බන්ධිතබ්බහාරෙ දුතියතතියාදිරජ්ජහි බන්ධනං විය. කුප්පකම්මෙති අක්ඛරපරිභිනාදිවසෙන කුප්පෙ අට්ඨානාරහෙ පුරෙකතකම්මෙ. කම්මං හුත්වා තිට්ඨතීති පුනස්පුනං චුත්තෙ සති තෙසං අක්ඛරපරිභිනාදීනං සොධිතත්තා පරිසුද්ධකම්මං හුත්වා තිට්ඨති. අකුප්පකම්මෙ කුප්පකම්මෙති වා භාවෙනභාවලක්ඛණත්ථෙ භූමිමච්චනං. පුරෙතරං කතකම්මස්මිං අකුප්පකම්මෙ සති පච්ඡා ඉදං පුනස්පුනං චුත්තකම්මං දළ්භිකම්මං හොති, පුරෙකතකම්මස්මිං කුප්පකම්මෙ සති ඉදං පුනස්පුනං චුත්තකම්මං අකුප්පං

යානාරහං පරිසුද්ධකම්මං භුත්වා තිට්ඨතීති. ඉමං පාඨං නිස්සාය ආචරියවරා එකපුග්ගලම්පි අනෙකක්ඛත්තුං උපසම්පදකම්මං කරොන්ති. කස්මා පන තෙ භික්ඛු ලජ්ජිපෙසලබ්භස්සුතසික්ඛාකාමභූතානං අත්තනො ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ සික්ඛං ගණ්හන්ති? න තෙ අත්තනො ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකා ලද්ධසික්ඛං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං ගණ්හන්ති, අථ ඛො තාය එව සද්ධිං දිගුණනිගුණං කරොන්ති. එවං සන්තෙපි පුරිමසික්ඛාය අසද්දහන්තායෙව කරෙය්‍යං, නො සද්දහන්තාති? නො අසද්දහන්තා, සද්දහන්තාපි තෙ භික්ඛු පුනස්පුනකරණෙ යුත්තිතොපි ආගමතොපි ආදීනවං අපස්සන්තා ආනිසංසමෙව පස්සන්තා කරොන්තිති.

කථං යුත්තිතො ආනිසංසං පස්සන්ති? යථා හි ලොකෙ අභිසිත්තම්පි රාජානං පුනස්පුනාභිසිඤ්චනෙ ආදීනවං න පස්සන්ති, අථ ඛො අභිසෙකානුභාවෙන රාජ්ඨිප්පත්තතාදීහි කාරණෙහි ආනිසංසමෙව පස්සන්ති, යථා ච සාසනෙ චෙතියං චා පටිමං චා නිට්ඨිතසබ්බකිච්චං “අනෙකජාතිසංසාර”න්තිආදීහි භගවතො වචනෙහි අභිසෙකමඬ්ගලං කරොන්තාපි පුනස්පුනකරණෙ ආදීනවං අපස්සන්තා අතිරෙකතරං මහිද්ධිකතාමභානුභාවතාදිආනිසංසමෙව පස්සන්තා පුනස්පුනං කරොන්තියෙව, එවමෙව කතඋපසම්පදකම්මං භික්ඛුං පුනදෙව කම්මවාචාභණනෙ ආදීනවං අපස්සන්තා පුබ්බෙ කතකම්මස්මිං චත්ථුආදීසු පඤ්චසු අඬ්ගෙසු එකස්මිම්පි අඬ්ගෙ අපරිපුණ්ණෙ සති කම්මකොපසම්භවතො ඉදානි කතකම්මෙන පරිපුණ්ණඅඬ්ගෙ සති කම්මසම්පත්තිසම්භවඤ්ච පුබ්බෙව කම්මසම්පත්තිසම්භවෙපි දළ්භිකම්මථීරතරසම්භවඤ්ච ආනිසංසං පස්සන්තා කරොන්ති. කථං ආගමතො ආනිසංසං පස්සන්ති? යථාචුත්තපරිවාරට්ඨකථාපාඨවිනයසඬ්ගහපාඨෙසු දුරුත්තපදස්ස සොධනත්ථං පුනස්පුනං චත්තබ්බභාවස්ස උපලක්ඛණනයෙන වචනතො. සෙසඤ්ඤත්තිදොසඅනුස්සාවනදොසානඤ්ච චත්ථුවිපත්තිසිමවිපත්තිපරිසවිපත්තිදොසානඤ්ච සොධනං දස්සිතං භොති. තෙනෙව ච කාරණෙන අයම්පි පච්ඡිමපාඨො ආචරියෙන චුත්තො. තස්සත්ථො භෙට්ඨා චුත්තොව. ඉති පුබ්බෙ කතකම්මස්ස කොපසම්භවෙපි ඉදානි කතකම්මෙන සම්පජ්ජනසඬ්ඛාතං ආනිසංසං ආගමතො පස්සන්තිති දට්ඨබ්බං.

කෙචි පන ආචරියා ඉමං “පුනස්පුනං චත්තුං වට්ටතීති පාඨං තස්මිංයෙව පඨමකම්මකරණකාලෙ දුරුත්තසොධනත්ථං චත්තබ්බතං සන්ධාය චුත්තං, න විරකාලෙ”ති වදන්ති, තදෙනං වචනං නෙව අට්ඨකථායං ආගතං, න ටිකාදීසු විනිච්ඡිතං, තෙසං මතිමත්තමෙව, තස්මා න ගහෙතබ්බං. අපිච තස්මිං බණ පුනස්පුනං වචනතොපි අපරභාගෙ වචනං මහජ්ඵලං භොති මහානිසංසං. තස්මිඤ්චි කාලෙ පුනස්පුනං භණනෙ ඤ්ඤත්තිදොසඅනුස්සාවනදොසානි පච්ඡිමභණනෙ සුට්ඨ භණන්තො සොධෙතුං සක්කුණෙය්‍ය, න

වත්ථුච්ඡත්තිසීමච්ඡත්තිපරිසච්ඡත්තිදොසානි. තස්මිඤ්ඤි ඛණෙ තමෙව වත්ථු, සා එව සීමා, සා එව පරිසා, තස්මා තානි පුනස්පුනචචනෙන සොධෙතුමසක්කුණෙය්‍යානි හොන්ති. අපරභාගෙ කරොන්තො පන පුබ්බෙ අපරිපුණ්ණච්ඡත්තිවස්සභාවෙන වත්ථුච්ඡත්තිභූතෙපි ඉදානි පරිපුණ්ණච්ඡත්තිවස්සත්තා වත්ථුසම්පත්ති හොති, පුබ්බෙ සීමසඤ්ඤාදිභාවෙන සීමච්ඡත්තිසම්භවෙපි ඉදානි තදභාවත්ථාය සුට්ඨු සොධිතත්තා සීමසම්පත්ති හොති, පුබ්බෙ වග්ගකම්මාදිවසෙන පරිසච්ඡත්තිසම්භවෙපි ඉදානි තදභාවත්ථාය සුට්ඨු සොධිතත්තා පරිසසම්පත්ති හොති, එවං පඤ්ච විපත්තියො සොධෙත්වා පඤ්ච සම්පත්තියො සම්පාදෙත්වා කාතුං සක්කුණෙය්‍යතො පටිමකාලෙ පුනස්පුනං භණ්ණතොපි අපරභාගෙ භණ්ණං මහජ්ඵලං හොති මහානිසංසත්ති වෙදිතබ්බං.

යදි එවං උපසම්පදසික්ඛාය දහරො භවෙය්‍යානි? න භවෙය්‍ය. කස්මා? පොරාණසික්ඛං අප්පච්චික්ඛිත්වා තාය එව පතිට්ඨිතත්තානි. එවං සන්තෙපි පුරෙකතකම්මස්ස සම්පජ්ජනභාවෙන තිට්ඨන්තෙ සති තාය ධීතත්තා අදහරො සියා. පුරිමකම්මස්ස අසම්පජ්ජනභාවෙන ඉදානි කතකම්මෙයෙව උපසම්පදභාවෙන තිට්ඨන්තෙ සති කස්මා දහරො න භවෙය්‍යානි? එවං සන්තෙ දහරො භවෙය්‍ය. එවං දහරො සමානො පුරිමසික්ඛාය වස්සං ගණෙත්වා යථාච්ඡිද්ධං වන්දනාදීනි සම්පට්ඨිතත්තො මහාසාවජ්ජො භවෙය්‍යානි? එවං පුරිමසික්ඛාය අට්ඨිතභාවං පටිමසික්ඛාය එව ලද්ධුපසම්පදභාවං තථතො ජානන්තො එවං කරොන්තො සාවජ්ජො හොති, එවං පන අජානන්තො “පුරිමසික්ඛායමෙව ධීතො”ති මඤ්ඤිත්වා එවං කරොන්තො අනවජ්ජොති වෙදිතබ්බො. කථං විඤ්ඤායතීති වෙ? “අනාපත්ති උඤ්ඤාච්ඡත්තිවස්සං පරිපුණ්ණසඤ්ඤීති එත්ථ කිඤ්ඤාපි උපසම්පාදෙන්තස්ස අනාපත්ති, පුග්ගලො පන අනුපසම්පන්නොව හොති. සචෙ පන සො දසවස්සච්චයෙන අඤ්ඤං උපසම්පාදෙති, තං වෙ මුඤ්ඤිත්වා ගණො පුරති, සුපසම්පන්නො. සොපි ව යාව න ජානාති, තාවස්ස නෙව සග්ගන්තරායො, න මොක්ඛන්තරායො. ඤ්ඤිත්වා පන පුන උපසම්පජ්ජිතබ්බං”න්ති සමන්තපාසාදිකායං (පාටි. අට්ඨ. 406) ආගතත්තා විඤ්ඤායති. එවං වත්ථුච්ඡත්තත්තා කම්මකොපතො අනුපසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස උපජ්ඣායො භවිතුං යුත්තකාලෙ පුන උපසම්පජ්ජනෙන උපසම්පන්නභූතභාවස්ස අට්ඨකථායං ආගතත්තා ඉමිනා නයෙන සීමච්ඡත්තපඅසච්ඡත්තඤ්ඤිතිවිපන්නඅනුස්සාවනවිපන්නභූතත්තා කම්මකොපතො පුබ්බෙ අනුපසම්පන්නභූතං පුග්ගලමිපි අපරභාගෙ වුඩ්ඪිජ්ජත්තිකාලෙපි පඤ්ච විපත්තිදොසානි සොධෙත්වා පුන උපසම්පදකම්මවාචාකරණෙන උපසම්පාදෙතුං වට්ටති. සොපි පුග්ගලො පුබ්බකම්මකාලෙ අනුපසම්පන්නො හුත්වාපි අපරකම්මකාලෙ උපසම්පන්නො හොතීති දට්ඨබ්බො.

එකච්චෙ පන භික්ඛු පොරාණසික්ඛං පච්චක්ඛාය නවසික්ඛමෙව ගණ්හිංසු, තෙ පන භික්ඛු නවසික්ඛාවසෙන දහරාව භවන්ති, එවං කරණඤ්ච අතිවිය ගුණවිසිට්ඨං. අත්තනො නවකතරං භික්ඛුං දිස්වා තස්මිං පුග්ගලෙ පයිරුපාසිතුකාමො තං පුග්ගලං අත්තනා වුඨ්ඨතරං කාතුකාමො අත්තනං දහරං කාතුකාමො හුත්වා ධම්මගාරවෙන කරොන්තො යුත්තො භවෙය්‍ය. අථ පන සික්ඛාසම්පන්නං කත්තුකාමො එවං කරෙය්‍ය, සික්ඛා නාම පඤ්චඨගසමන්තාගතෙ සති සම්පජ්ජති, සීලවිසුද්ධියෙව කාරණං හොති, තස්මා යදි පුරිමසික්ඛා අට්ඨිතා භවෙය්‍ය, පච්චක්ඛානකිච්චං නත්ථි, සයමෙව පතිතා හොති. පුරිමසික්ඛාය ධීතාය සති විබ්භම්තුකාමොයෙව පච්චක්ඛානං කරෙය්‍ය, න භික්ඛුභවිතුකාමො, සො පන චතුපාරිසුද්ධිසීලමෙව පරිසුද්ධං කරෙය්‍ය, තස්මා පොරාණසික්ඛාය පච්චක්ඛානං අයුත්තං විය දිස්සති. තතො පොරාණසික්ඛං පච්චක්ඛාය නවසික්ඛාගහණතො පුනප්පුනං කරණංයෙව යුත්තතරං දිස්සති. කස්මා? පොරාණසික්ඛං පච්චක්ඛාය නවසික්ඛාගහණෙ පුරිමකම්මං අසම්පජ්ජන්වා පච්ඡිමකම්මසම්පජ්ජනෙ සති කිඤ්චාපි පුරිමසික්ඛා නත්ථි, යා පච්චක්ඛාතඛ්ඛා, තථාපි නවසික්ඛාය සම්පජ්ජන්තා දොසො නත්ථි, දහරභාවං පත්තොපි යුත්තරුපොයෙව.

යදි පුරිමකම්මමිපි පච්ඡිමකම්මමිපි සම්පජ්ජනියෙව, එවං සති පුරිමසික්ඛාය පච්චක්ඛානං නිරත්ථකං. පච්ඡිමසික්ඛාය ධීතොපි දහරභාවං පත්තන්තා අයුත්තරුපො. යදි පන පුරිමකම්මමෙව සම්පජ්ජති, න පච්ඡිමකම්මං, එවං සති පුබ්බෙ ධීතපොරාණසික්ඛාපි පච්චක්ඛානෙන පතිතා. පච්ඡිමසික්ඛාපි පච්ඡිමකම්මස්ස පඤ්චන්තං විපත්තීනං අඤ්ඤතරෙන යොගතො න සම්පජ්ජති, තස්මා පුරිමසික්ඛාය ච පතිතන්තා පච්ඡිමසික්ඛාය ච අලද්ධන්තා උභතො භට්ඨන්තා අයුත්තොව හොති. පොරාණසික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය නවසික්ඛාගහණෙ පන සති පුරිමකම්මං සම්පන්නං හුත්වා පච්ඡිමකම්මං අසම්පන්නං හොන්තමිපි පුරිමසික්ඛාය පතිට්ඨිතොයෙව, පුරිමං අසම්පන්නං හුත්වා පච්ඡිමං සම්පන්නමිපි පච්ඡිමසික්ඛාය ධීතො එව. පුරිමපච්ඡිමකම්මද්වයමිපි පඤ්චභඨගෙහි සම්පන්නමිපි දළ්භිකම්මරීරතරභූතාය පුරිමසික්ඛාය ධීතොයෙව සො භික්ඛු හොති, තස්මා පුරිමසික්ඛං පච්චක්ඛාය නවසික්ඛාගහණතො පුරිමසික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය පුනප්පුනං නවසික්ඛාගහණං යුත්තතරං හොතීති දට්ඨබ්බං.

ඉමං පන පුනප්පුනං කරොන්තානං ආවරියානං වාදං අමනසිකරොන්තා අඤ්ඤෙ ආවරියා අනෙකප්පකාරං අනිච්ඡිතකථං කථෙන්නී. කථං? එකච්චෙ ථෙරා එවං වදන්ති “කිං ඉමෙ භික්ඛු එවං කරොන්තා පාරාජිකප්පත්තං භික්ඛුං පුන සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙස්සාමාති මඤ්ඤන්ති”ති. තෙ ථෙරා පුනප්පුනං කම්මවාචං භණන්තෙ භික්ඛු දිස්වා “ඉමෙ භික්ඛු ඉමිනා කාරණෙන එවං කරොන්ති”ති චිත්තෙත්වා එවමාහංසු. එකච්චෙ පන ථෙරා “කස්මා ඉමෙ

භික්ඛු පුනප්පුනං කරොන්ති, යථා නාම අසති එකචාරමෙව පතන්ති සත්තෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙති, එවමෙව භගවතො ආණාභුතා කම්මවාචා එකචාරං භණ්ණානා කම්මං සිජ්ඣාපෙති, න අනෙකචාර”න්ති, තෙපි “කම්මසිජ්ඣනත්ථාය පුනප්පුනං භණන්ති”ති වින්තෙත්වා එවමාහංසු. ඛගවො පන භික්ඛු පුනප්පුනං කරොන්තෙ දිස්වා එවං වදන්ති “ඉමෙ භික්ඛු ආචරියුපජ්ඣායෙහි දින්නසික්ඛං අසද්දහන්තා එවං කරොන්ති, ආචරියුපජ්ඣායගුණාපරාධකා එතෙ සමණා”ති. තෙ “පුබ්බසික්ඛං අසද්දහිත්වා පුනප්පුනං කරොන්ති”ති මඤ්ඤන්තා එවමාහංසු.

අපරෙ පන ථෙරා “පයිමං උපසම්පදකම්මවාචාභණ්ණකාලෙයෙව පුනප්පුනං වත්තබ්බං, න අපරභාගෙ”ති, තත්ථ කාරණං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. අඤ්ඤෙ එවමාහංසු “ඤත්තිදුතියකම්මවාචායමෙව පුනප්පුනං වත්තබ්බන්ති අට්ඨකථායං වුත්තං, න ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ, අථ ව පනිමෙ භික්ඛු ඤත්තිචතුත්ථකම්මභුතාය උපසම්පදකම්මවාචාය පුනප්පුනං කරොන්ති, එතං අට්ඨකථාය න සමෙති”ති, තං නීතත්ථමෙව ගහෙත්වා වදිංසු. නෙය්‍යත්ථතො පන ඉමිනා නයෙන චතුසුපි කම්මෙසු පුනප්පුනං කාතබ්බන්ති දස්සෙති. කම්මසඬකරමෙව හි ඤත්තිදුතියකම්මෙ විසෙසතො වදති, පුනප්පුනං වත්තබ්බභාවො පන සබ්බෙසුති දට්ඨබ්බො. තෙනෙව හි ඤත්තිචතුත්ථකම්මවාචාය උපසම්පන්නට්ඨානෙයෙව පුබ්බෙ අනුපසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස පච්ඡා උපසම්පජ්ජිතබ්බභාවො අට්ඨකථායං වුත්තොති.

පටිපුච්ඡාකරණියාදිසුපිති එත්ථ ආදිසද්දෙන පටිඤ්ඤාය කරණියාදයො සඬගණ්හාති. තත්ථ පටිපුච්ඡාය කරණියං අප්පටිපුච්ඡා කරොතිති පුච්ඡිත්වා වොදෙත්වා සාරෙත්වා කාතබ්බං අපුච්ඡිත්වා අවොදෙත්වා අසාරෙත්වා කරොති. පටිඤ්ඤාය කරණියං අප්පටිඤ්ඤාය කරොතිති පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වා යථාදින්නාය පටිඤ්ඤාය කාතබ්බං අපටිඤ්ඤාය පටිඤ්ඤං අකරොන්තස්ස විලපන්නස්ස බලක්කාරෙන කරොති. සතිවිනයාරහස්සාති දබ්බමල්ලපුත්තත්ථෙරසදිසස්ස ඛිණාසවස්ස. අමුල්භවිනයාරහස්සාති ගග්ගහික්ඛුසදිසස්ස උම්මත්තකස්ස. තස්සපාපියසිකකම්මාරහස්සාති උපවාලහික්ඛුසදිසස්ස උස්සන්නපාපස්ස. තජ්ජනියකම්මාරහස්සාති පණ්ඩකලොහිතකහික්ඛුසදිසස්ස හණ්ඩනකාරකස්ස. නියසකම්මාරහස්සාති සෙය්‍යසකහික්ඛුසදිසස්ස අහිණ්හාපත්තිකස්ස. පබ්බාපනියකම්මාරහස්සාති අස්සජ්ජනබ්බසුකහික්ඛුසදිසස්ස කුලද්දසකස්ස. පටිසාරණියකම්මාරහස්සාති සුධම්මහික්ඛුසඅසස්ස උපාසකෙ ජාතිආදිහි දුසෙන්නස්ස. උක්ඛෙපනියකම්මාරහස්සාති ඡන්නහික්ඛුසදිසස්ස ආපත්තිං අපස්සන්නස්ස ආපත්තිං අදෙසෙන්නස්ස අරිට්ඨහික්ඛුසදිසස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිං අවිස්සජ්ජෙන්නස්ස. පරිවාසාරහස්සාති පටිච්ඡන්නසඬසාදිසෙසාපත්තිකස්ස.

මූලායපටිකස්සනාරහස්සාති අන්තරාපත්තිං ආපන්නස්ස. මානත්තාරහන්ති අප්පට්ඨජන්තසඤ්ඤාදිසෙසාපත්තිකං. අබ්භානාරහන්ති විණ්ණමානත්තං හික්ඛුං. උපසම්පාදෙතීති උපසම්පදකම්මං කරොති.

අනුපොසංථෙ උපොසංථං කරොතීති අනුපොසංථදිවසෙ උපොසංථං කරොති. උපොසංථදිවසො නාම යංපෙත්වා කත්තිකමාසං අවසෙසෙසු එකාදසසු මාසෙසු හින්තස්ස සඤ්ඤාස්ස සාමග්ගිදිවසො ව යථාචුත්තා වාතුද්දසපන්නරසා ව, එතං තිස්සකාරම්පි උපොසංථදිවසං යංපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ උපොසංථං කරොන්නො අනුපොසංථෙ උපොසංථං කරොති නාම. යනු හි පත්තවිවරාදිඅත්ථාය අප්පමත්තකෙන කාරණෙන විවදන්තා උපොසංථං වා පවාරණං වා යංපෙත්ති, තත්ථ තස්මිං අධිකරණෙ විනිච්ඡිතෙ “සමග්ගා ජාතම්භා”ති අන්තරා සාමග්ගිඋපොසංථං කාතුං න ලහන්ති, කරොන්නෙහි අනුපොසංථෙ උපොසංථො කතො නාම භොති.

අප්පවාරණාය පවාරෙතීති අප්පවාරණදිවසෙ පවාරෙති. පවාරණදිවසො නාම එකස්මිං කත්තිකමාසෙ හින්තස්ස සඤ්ඤාස්ස සාමග්ගිදිවසො ව පච්චුක්කඤ්ඤිත්වා යපිතදිවසො ව ද්වෙ ව පුණ්ණමාසියො, එතං චතුඛ්ඛිධං පවාරණදිවසං යංපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ පවාරෙන්නො අප්පවාරණාය පවාරෙති නාම. ඉධාපි අප්පමත්තකස්ස විවාදස්ස වූපසමෙ සාමග්ගිපවාරණං කාතුං න ලහන්ති. කරොන්නෙහි අප්පවාරණාය පවාරණා කතා භොතීති අයං අට්ඨකථාපාදො (පරි. අට්ඨ. 483).

“උමමත්තකස්ස හික්ඛුනො උමමත්තකසම්මුති උමමත්තකෙන යාවිත්වා කතෙ අසම්මුඛාපි දාතුං වට්ටති, තත්ථ නිසින්තෙපි න කුප්පති නියමාභාවතො. අසම්මුඛා කතෙ පන දොසාභාවං දස්සෙතුං ‘අසම්මුඛා කතං සුකතං භොතී’ති චුත්තං. දුතෙන උපසම්පදා පන සම්මුඛා කාතුං න සක්කා කම්මවාචානානත්තසම්භවතො. පත්තනික්කුප්පනාදයො හත්ථපාසතො අපනීතමත්තෙපි කාතුං වට්ටන්ති. සඤ්ඤාසම්මුඛතාතිආදීසු යාවතිකා හික්ඛු කම්මප්පත්තා, තෙ ආගතා භොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහතො භොති, සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති, අයං සඤ්ඤාසම්මුඛතා. යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන සඤ්ඤා කම්මං කරොති, අයං ධම්මසම්මුඛතා විනයසම්මුඛතා. තත්ථ ධම්මොති භූතං වත්ථු. විනයොති වොදනා වෙව සාරණා ව. සත්ථුසාසනං නාම ඤත්තිසම්පදා වෙව අනුස්සාවනසම්පදා ව. යස්ස සඤ්ඤා කම්මං කරොති, තස්ස සම්මුඛාභාවො පුග්ගලසම්මුඛතා. කත්තිකමාසස්ස පවාරණමාසත්තා ‘යංපෙත්වා කත්තිකමාස’න්ති චුත්තං. පච්චුක්කඤ්ඤිත්වා යපිතදිවසො වාති කාලපක්කෙ වාතුද්දසිං පන්නරසිං වා සන්ධාය චුත්තං. ද්වෙ පුණ්ණමාසියොති පයමපච්ඡිමවස්සුපගතානං වසෙන චුත්ත”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.483) ආගතං.

“යපිතඋපොසථපචාරණානං කත්තිකමාසෙ සාමග්ගියා කතාය සාමග්ගීපචාරණං මුඤ්චිත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටතිති ආහ ‘යපෙත්වා කත්තිකමාස’න්ති. සචෙ පන තෙසං නානාසීමාසු මහාපචාරණාය විසුං පචාරිතානං කත්තිකමාසබ්හන්තරෙ සාමග්ගී හොති, සාමග්ගීඋපොසථො එව තෙහි කාතබ්බො, න පචාරණා එකස්මිං වස්සෙ කතපචාරණානං පුන පචාරණාය අවිහිතත්තා. සාමග්ගීදිවසො හොතීති අනුපොසථදිවසෙ සාමග්ගීකරණං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන වාතුද්දසියං පන්තරසියං වා සඬසො සාමග්ගීං කරොති, තදා සාමග්ගීඋපොසථදිවසො න හොති, වාතුද්දසිපන්තරසීඋපොසථොව හොති. උපරි පචාරණායපි එසෙව නයො. පච්චුක්කඬ්ඪිත්වා යපිතදිවසො වාති භණ්ඩනකාරකෙහි උපද්දුතා වා කෙනවිදෙව කරණීයෙන පචාරණසඬගහං වා කත්වා යපිතො කාලපක්ඛවාතුද්දසිදිවසො ව. ද්වෙ ව පුණ්ණමාසියොති පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා වාති ද්වෙ පුණ්ණමාසියො. එතං වතුබ්බිධන්ති පුණ්ණමාසිද්වයෙන සද්ධිං සාමග්ගීපචාරණං වාතුද්දසිපචාරණඤ්ච සම්පිණ්ඩෙත්වා, ඉදඤ්ච පකතිචාරිත්තවසෙන වුත්තං. තථාරූපපච්චයෙ පන සති උභින්නං පුණ්ණමාසිනං පුරිමා ද්වෙ වාතුද්දසියො, කාලපක්ඛවාතුද්දසියා අනන්තරා පන්තරසීපිති ඉමෙපි තයො දිවසා පචාරණාදිවසා එවාති ඉමං සත්තවිධමපි පචාරණාදිවසං යපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ පචාරෙතුං න වට්ටති”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පරිවාර 2.483) ආගතං.

එවං වත්ථුච්චපත්තිවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි ඤත්තිච්චපත්තිවිනිච්ඡයං අනුස්සාවනච්චපත්තිවිනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙත්තො “ඤත්තිතො ච්චපත්තියං පනා”තිආදිමාහ. තත්ථ පඤ්චමඤ්ත්තිච්චපත්තියං “පච්ඡා වා ඤත්තිං යපෙති”ති එතස්ස සංවණ්ණනායං අනුස්සාවනකම්මං කත්වාති පයමං අනුස්සාවනං සාවෙත්වා “එසා ඤත්ති”ති අනුස්සාවනානන්තරමෙව සකලං ඤත්තිං වත්වා, පරියොසානෙ “එසා ඤත්ති”ති වත්වාති අධිප්පායො.

252. වතුත්ථඅනුස්සාවනච්චපත්තිසංවණ්ණනායං “ය්වායන්ති බ්බාසනප්පහෙදො අධිප්පෙතො. දසධා බ්බාසනබ්බාසනා පහෙදොති එත්ථ දසධා දසවිධෙන බ්බාසනානං පහෙදොති යොජෙතබ්බං. කෙනායං පහෙදොති ආහ ‘බ්බාසනබ්බාසන’ති. යථාධිප්පෙතත්ථබ්බාසනතො බ්බාසනසඬබ්බාසනං අක්ඛරානං ජනිකා බ්බාසනබ්බාසන, තාය බ්බාසනබ්බාසන, අක්ඛරසමුට්ඨාපකච්ඡිත්තහෙදෙනෙවාති අත්ථො. යං වා සංයොගපරං කත්වා වුච්චති, ඉදමපි ගරුකත්ති යොජනා”ති විමතිවිනොදනියං වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.485) පන “යානකරණානි සිථිලානි කත්වා උච්චාරෙනබ්බමක්ඛරං සිථිලං, තානියෙව ධනිතානි අසිථිලානි කත්වා උච්චාරෙනබ්බමක්ඛරං ධනිතං. ද්විමත්තකාලං දීපං, එකමත්තකාලං රස්සං. දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පහෙදොති එවං සිථිලාදිවසෙන බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා අක්ඛරුප්පාදකචිත්තස්ස දසස්පකාරෙන පහෙදො. සබ්බානි හි අක්ඛරානි විත්තසමුට්ඨානානි යථාධිප්පෙතත්ථබ්‍යඤ්ජනතො බ්‍යඤ්ජනානි ව. සංයොගො පරො එතස්මාති සංයොගපරො. න සංයොගපරො අසංයොගපරො ‘ආයස්මතො බුද්ධිරක්ඛිතපෙරස්ස යස්ස න බමතී’ති එත්ථ ත-කාර න-කාරසහිතාරො අසංයොගපරො. කරණානීති කණ්ඨාදීනි” ඉති එත්තකං වුත්තං.

පුන විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පරිවාර 2.485) “තත්ථ ආයස්මතොතිආදීසු සරානන්තරිතානි ස-කාර ම-කාරාදිබ්‍යඤ්ජනානි ‘සංයොගො’ති වුච්චන්ති. යො සංයොගො පරො යස්ස අ-කාරාදිනො, සො සංයොගපරො නාම. රස්සන්ති අ-කාරාදිබ්‍යඤ්ජනරහිතං පදං. අසංයොගපරන්ති ‘යස්ස න බමතී’තිආදීසු ස-කාර න-කාරාදිබ්‍යඤ්ජනසහිතං පදං සන්ධාය වුත්තං. ත-කාරස්ස ථ-කාරං අකත්වා ‘සුඤ්ඤා මෙ’තිආදිං අවත්වා වග්ගන්තරෙ සිථිලමෙව කත්වා ‘සුඤ්ඤා මෙ’තිආදිං වදන්තොපි දුරුත්තං කරොතියෙව යපෙත්වා අනුරූපං ආදෙසං. යඤ්චි ‘සච්චිකත්ථපරමත්ථෙතා’ති වත්තබ්බෙ ‘සච්චිකට්ඨපරමට්ඨෙතා’ති ව ‘අත්ථකථා’ති ව වත්තබ්බෙ ‘අට්ඨකථා’ති ව තත්ථ තත්ථ වුච්චති, තාදිසං පාළිඅට්ඨකථාදීසු දිට්ඨපයොගං තදනුරූපඤ්ච වත්තුං වට්ටති, තතො අඤ්ඤං න වට්ටති. තෙනාහ ‘අනුක්කමාගතං පවෙණං අවිනාසෙන්තෙනා’තිආදි. ‘දීපෙ වත්තබ්බෙ රස්ස’න්තිආදීසු ‘හික්ඛුන’න්ති වත්තබ්බෙ ‘හික්ඛුන’න්ති වා ‘බහුසු’ති වත්තබ්බෙ ‘බහුසු’ති වා ‘නක්ඛමතී’ති වත්තබ්බෙ ‘න බමතී’ති වා ‘උපසම්පදාපෙක්ඛො’ති වත්තබ්බෙ ‘උපසම්පදාපෙක්ඛො’ති වා එවං අනුරූපට්ඨානෙසු එව දීඝරස්සාදිරස්සදීඝාදිවසෙන පරිවත්තෙනුං වට්ටති, න පන ‘නාගො’ති වත්තබ්බෙ ‘නාගො’ති වා ‘සඬ්ඝො’ති වත්තබ්බෙ ‘සඬ්ඝො’ති වා ‘තිස්සො’ති වත්තබ්බෙ ‘තිස්සො’ති වා ‘යාවතී’ති වත්තබ්බෙ ‘යාවන්තී’ති වා එවං අනුරූපට්ඨානෙසු වත්තුං. සම්බන්ධං පන වචන්ථානඤ්ච සබ්බථාපි වට්ටතීති ගහෙතබ්බ”න්ති ආගතං. සෙසානි අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව සුට්ඨ සල්ලක්ඛෙතබ්බානි.

253. සිමවිපත්තිවිනිව්ඡයො පන හෙට්ඨා සිමකථායං සබ්බෙන කථිතො, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බො.

පරිසවිපත්තිකථාය වතුචග්ගකරණෙති වතුචග්ගෙන සඬ්ඝෙන කත්තබ්බෙ. අනිස්සාරිතානි උපොසථට්ඨපනාදිනා වා ලද්ධිනානාසංවාසකභාවෙන වා න බහිකතා. අට්ඨකථායඤ්චි “අපකතත්තස්සාති උක්ඛිත්තකස්ස වා යස්ස වා

උපොසථපචාරණා යපිතා භොන්ති”ති (පරි. අට්ඨ. 425) චුත්තත්තා යපිතඋපොසථපචාරණො භික්ඛු අපකතත්තො එවාති ගහෙනබ්බං. පරිසුද්ධසීලාති පාරාජිකං අනාපන්නා අධිජ්ජෙතා. පරිවාසාදිකම්මෙසු පන ගරුකට්ඨාපි අපකතත්තා එවාති ගහෙනබ්බං. අවසෙසා...පෙ.... ඡන්දාරහාව භොන්තිති හත්ථපාසං විජහිත්වා යීතෙ සන්ධාය චුත්තං, අවිජහිත්වා යීතා පන ඡන්දාරහා න භොන්ති, තෙපි චතුර්වග්ගාදිතො අධිකා හත්ථපාසං විජහිත්වා ඡන්දාරහා භොන්ති, තස්මා සඤ්ඤාතො හත්ථපාසං විජහිත්වා යීතෙනෙව ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා දාතබ්බා.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.488) පන “අනුක්ඛිත්තා පාරාජිකං අනාපන්නා ච පකතත්තාති ආහ ‘පකතත්තා අනුක්ඛිත්තා’තිආදි. තත්ථ අනිස්සාරිකාති පුරිමපදස්සෙව වෙවචනං. පරිසුද්ධසීලාති පාරාජිකං අනාපන්නා. න තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා එතීති තීසු ද්වීසු වා නිසින්නෙසු එකස්ස වා ද්වින්තං වා ඡන්දපාරිසුද්ධි ආහටාපි අනාහටාව භොතීති අධිජ්ජායො”ති ආගතො. එවං පාළියඤ්ඤා අට්ඨකථාය ච චතුත්තම්පි කම්මානං සම්පත්ති ච විපත්ති ච ආගතා, ටීකාවරියෙහි ච විනිවිජ්ජා, තස්මා අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව චත්තාරි කම්මානි කත්තබ්බානි, න අචුත්තනයෙන. චුත්තඤ්ඤි සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 1. ගන්ථාරම්භකථා; 2.431) –

“බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච චුත්තො;
යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො;
සො යෙහි තෙසං මතිමච්චජන්තා;
යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

“තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු චුත්තං;
තං වජ්ජයිත්වාන පමාදලෙබ්බං;
සබ්බම්පි සික්ඛාසු සගාරවානං;
යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතාන”න්ති.

ඉමස්මිඤ්ඤි කම්මවග්ගෙ අපලොකනාදීනං චතුත්තං කම්මානං කරණට්ඨානං එකාදසවිපත්තිසීමවිමුත්තං බද්ධසීමභූතංයෙව චුත්තං, “එකාදසහි ආකාරෙහි සීමතො කම්මානි විපජ්ජන්ති”ති (පරි. 486) වචනතො න අබද්ධඋපචාරසීමභූතං. න හි තත්ථ එකාදසවිපත්ති අත්ථි. අට්ඨකථායම්පි (පරි. අට්ඨ. 482) “අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකසඤ්ඤා සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඤ්ඤාසං අනුමතියා තික්ඛත්තුං සාවෙත්වා කත්තබ්බං කම්ම”න්ති අපලොකනකම්මස්සාපි බද්ධසීමායමෙව කත්තබ්බහාවො චුත්තො, න උපචාරසීමායං. න හි තත්ථ සීමට්ඨකසඤ්ඤාසොධනඤ්ඤා ඡන්දාරහානඤ්ඤා අත්ථි, අත්තොසීමං

පට්ටිඨපට්ටියානං සඬ්ඝලාභො දාතඛිබ්බොයෙව භොති, තස්මා “ඤ්ඤාතිකම්මභූතං උපොසථපචාරණාකම්මං අබද්ධසීමිච්චාරොපි කත්තඛිබ්බං”න්ති ගණ්හන්තානං ආචරියානං වාදොපි “ඤ්ඤාතිදුතියකම්මභූතං කම්මදානකම්මං උපචාරසීමායමෙව කත්තඛිබ්බං”න්ති ගණ්හන්තානං ආචරියානං වාදොපි පාළිවිරොධො අට්ඨකථාවිරොධො ච භොතීති වෙදිතඛිබ්බො. යමෙත්ථ චත්තඛිබ්බං, තං උපොසථපචාරණකථාවණ්ණනායඤ්ඤා කම්මකථාවණ්ණනායඤ්ඤා චූත්තං, අත්ථිකෙහි තත්ථ සුට්ඨු ඔලොකෙත්වා සංසයො විනොදෙතඛිබ්බො.

ඉදානි සබ්බෙ භික්ඛූ ලෙඛකාරෙහි පරිවයවසෙන සබ්බගන්ථානං ආදිමිහි ලිඛිතං මහානමක්කාරපාඨං සරණගමනස්ස, කම්මවාචාය ච ආරම්භකාලෙ මහතා උස්සාහෙන භණන්ති, සො පන පාඨො නෙව සරණගමනපරියාපන්තො, න කම්මවාචාපරියාපන්තො, නාපි කම්මවාචාය පුබ්බකරණපරියාපන්තො, තස්මිං අභණිතෙපි න සරණගමනස්ස වා කම්මවාචාය වා භානි අත්ථි, න භණිතෙ වඩ්ඪී, තස්මා පකරණාවරියා සරණගමනාරම්භෙපි කම්මවාචාරම්භෙපි තස්ස මහානමක්කාරපාඨස්ස වණ්ණනං න වදන්ති, වදන්තො පන “භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස” ඉති පදානං අත්ථො විසුද්ධිමග්ගසමන්තපාසාදිකාසාරත්ථදීපනීආදිප්පකරණෙසු “භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො” ඉතිපදානං අත්ථො විය විත්ථාරොන චත්තඛිබ්බො සියා, එවං සන්තෙපි භගවතො යථාභූතගුණදීපනවසෙන පචත්තත්තා සබ්බෙපි ආචරියා සබ්බෙසු ගන්ථාරම්භෙසු තික්ඛත්තුං මඬිගලත්ථං භණන්ති. භණන්තෙහි ච පන න-කාර මො-කාරාදීනං යානකරණාදිසම්පදං අභාපෙන්තෙන සිථිලධනිතදීසරස්සාදිවිසෙසං මනසි කරොන්තෙන සමණසාරුප්පෙන පරිමණ්ඩලෙන පදබ්බාසඤ්ජනෙන භණිතඛිබ්බො භොති, න අතිආයතකෙන ගීතසද්දසදිසෙන සද්දෙන. චූත්තඤ්ඤෙන භගවතා “න, භික්ඛවෙ, ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මො ගායිතඛිබ්බො, යො ගායෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (චූළව. 249).

“එකමත්තො භවෙ රස්සො, ද්විමත්තො දීඝමුච්චතෙ;
තිමත්තො තු ප්ලුතො ඤෙය්‍යො, බ්‍යඤ්ජනඤ්ඤාච්චිසමත්තික”න්ති. -

සද්දප්පකරණාවරියෙහි චූත්තං සද්දලක්ඛණං නිස්සාය න-කාරාදීසු රස්සභූතෙ අසරෙ එකමත්තං, න-බ්‍යඤ්ජනෙ අඬ්චිසමත්තං සම්පිණ්ඩෙත්වා දියඬ්චිසමත්තකාලං පමාණං කත්වා උච්චාරියතෙ. මො-කාරාදීසු දීඝභූතෙ ඔ-කාරාදිසරෙ ද්විමත්තං, ම-කාරාදිබ්බාසඤ්ජනෙ අඬ්චිසමත්තං සම්පිණ්ඩෙත්වා අඬ්චිසමත්තයාමත්තකාලං පමාණං කත්වා උච්චාරියතෙ, න තතො උද්ධන්ති.

නනු “ජලුතො තිමත්තො ඤෙයොයා”ති වුත්තන්ති? සච්චං, සා පන දුරතො අවිභායනාදිසුයෙව ලබ්භති, නාඤ්ඤත්ථ. වුත්තඤ්ඤි කාරිකායං -

“දුරතො අවිභානෙ ගීතෙ, තථෙව රොදනෙපි ව;
ජලුතා තිමත්තිකා වුත්තා, සබ්බෙනෙ නෙත්ථ ගය්හරෙ”ති. -

කිත්තකෙන පන කාලෙන එකමත්තා විඤ්ඤෙයොති?
අක්ඛිනිමිසඋමිමිසමත්තකාලෙනාති ආචරියා. එකෙ පන ආචරියා
“අඬගුලිථොටනකාලජ්ජමාණෙනා”ති වදන්ති. වුත්තඤ්ඤි
ආචරියධම්මසෙනාපතිත්ථෙරෙන -

“පමාණං එකමත්තස්ස, නිමිසුමිමිසතොබුටුං;
අඬගුලිථොටකාලස්ස, පමාණෙනාපි අබුටු”න්ති.

එවං සද්දසත්ථාචරියෙහි වචනතො සුද්ධරස්සසරට්ඨානෙ
එකමත්තාපමාණං, සබ්බඤ්ජනරස්සසරට්ඨානෙ දියඬිඬිමත්තාපමාණං,
සුද්ධදීඝසරට්ඨානෙ ද්විමත්තාපමාණං, සබ්බඤ්ජනදීඝසරට්ඨානෙ
අඬිඬිතෙයාමත්තාපමාණං කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා උච්චාරියතෙ.

ඉදානි පන හික්ඛු මහානමක්කාරභණනෙ බලවඋස්සාහං කත්වා භණන්තා
රස්සට්ඨානෙසු ද්විතිමත්තාකාලං දීඝට්ඨානෙසු චතුපඤ්චමත්තාකාලං සරං
පට්ඨපෙත්වා භණන්ති, තදයුත්තං විය දිස්සති. අපරෙ පට්ඨමචාරෙ භණිත්වා
“සම්මාසම්බුද්ධස්සා”ති පරියොසානපදං පත්වාපි තත්ථ අට්ඨපෙත්වා පුන
“නමො තස්සා”ති භණිත්වා ස-කාරෙ ධපෙත්වා ථොකං විස්සමිත්වා
දුතියවාරෙ “භගවතො”ති ඉදං ආදිං කත්වා යාව පරියොසානං භණිත්වා
ධපෙත්ති. තතියවාරෙ පන ආදිතො පට්ඨාය පරියොසානෙ ධපෙත්ති. එවං
භණන්තඤ්ඤ ඛු පසංසන්ති, එවං පන කාතබ්බන්ති නෙව පාළියං, න
අට්ඨකථායං විජ්ජති. යථා ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ කරියමානෙ තීණි
අනුස්සාවනානි සද්දතො ව අත්ථතො ව අහින්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං
සඬකරවිරහිතානි කත්වා භණිතබ්බානි, එවං මහානමක්කාරපාඨෙ තික්ඛන්තුං
භඤ්ඤමානෙ තයො වාරා සද්දතො ව අත්ථතො ව අහින්තෙ කත්වා
සඬකරවිරහිතෙ කත්වා ආදිතො ආරහින්වා පරියොසානෙ ධපෙතබ්බා
හොන්තිති.

තත්ත්වයමෙකෙඑවං වදන්ති - යථා නාම ජවෙන ගච්ඡන්තස්ස
ධාතබ්බට්ඨානං පත්වාපි සහසා ධාතුං න සක්කොති, එකපාදමත්තං ගන්ත්වා
තිට්ඨති, එවං ආදිතො භණන්තස්ස බලවඋස්සාහත්තා පරියොසානෙ පත්තෙපි
ධපෙතුං න සක්කොති, “නමො තස්සා”ති ද්විපදමත්තං භණිත්වා සක්කොතිති.
එවං සන්තෙ දුතියතතියවාරෙසු කස්මා සක්කොතිති? තදා පන දුතියවාරෙ

ථොකං විස්සමිත්තං ලද්ධස්සාසො භුත්වා සක්කොතිති. එවං තෙ ආයස්මන්තො සයමෙව අත්තානං විසානං පාපෙන්ති. න හි “මහානමක්කාරං භණන්තෙන පයමවාරෙ බලවඋස්සාහෙන භණ්තබ්බො”ති භගවතා පඤ්ඤත්තො, ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහි වා යපිතො අත්ථි. එවං සන්තෙ යථා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්තෙන යත්තකා භික්ඛු පාතිමොක්ඛං සුණන්ති, තෙසං සවනජ්ජමාණෙන යාව පරියොසානා උද්දිසිතුං අත්තතො සරජ්ජමාණං ගහෙන්වා පාතිමොක්ඛො උද්දිසිතබ්බො, එවං කම්මවාචං භණන්තෙනපි සීමමණ්ඩලෙ නිසින්තභික්ඛුනං සවනජ්ජමාණෙන යාව පරියොසානා අත්තතො සරජ්ජමාණං ගහෙන්වා භණ්තබ්බාති.

අපරෙ පන ආචරියා මො-කාරාදීසු ඔ-කාරන්තපදෙසු අඤ්ඤෙසං පදානං අතිරෙකෙන සරෙන ද්වන්තික්ඛන්තුං අනුකරණසද්දං අනුබන්ධාපයමානා භණන්ති, තෙසං ආචරියානං තාදිසං භණනං සුත්වා පරිචයජ්ජත්තා අඤ්ඤෙ භික්ඛු වා ගහට්ඨා වා අඤ්ඤෙසං ආචරියානං කම්මවාචං න ගරුං කරොන්ති, තාය කම්මවාචාය උපසම්පදා අලභිතබ්බා විය මඤ්ඤන්ති, තාදිසං පන භණනං තෙසං ආචරියානං සිස්සානුසිස්සා එව තථා භණන්ති, න අඤ්ඤෙ ආචරියා. තෙ පන පොරාණාචරියානං සරසම්පන්නානං අනුකරණසද්දරහිතමිපි සහිතං විය බායමානං සුණන්තානං අතිමනොරථං සද්දං සුත්වා දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජත්තා එවං කරොන්ති මඤ්ඤෙ. න හි විනයෙ වා සද්දසත්ථෙසු වා තථා භණ්තබ්බන්ති අත්ථි, තස්මා විචාරෙතබ්බමෙතන්ති.

බහු පන භික්ඛු “සිලිලං ධනිතඤ්ච දීසරස්ස”න්තිආදිනා විනයෙ කථිතවිනිච්ඡයඤ්ච “එත්ථ පඤ්චසු වග්ගෙසු”තිආදිනා සද්දසත්ථෙසු කතවිනිච්ඡයඤ්ච අජානන්තා පිටකත්තයකොවිදානං විනයධරබහුස්සුතත්ථෙරානං සන්තිකා අලද්ධොපදෙසා භුත්වා තත්ථ තත්ථ උපසම්පදං කරොන්තානං භික්ඛුනං වචනමෙව ගහෙන්වා හෙය්‍යොපාදෙය්‍යං අජානන්තා පුබ්බෙ පරදෙසතො ආගතානං පුඤ්ඤවන්තානං සරසම්පන්නානං මහාථෙරානං අනොසරෙන භණමානානං සරං සුත්වා තෙසං ථෙරවරානං මතිං අපුච්ඡිත්වා යථාදිට්ඨං යථාසුතං ලිඛිත්වා යපෙන්තා අනුක්කමෙන පණ්ඩිතෙහි භසිතබ්බං අයුත්තං කථං දීපෙන්තා “ඉමස්මිං යානෙ බ්‍යග්ගියා සද්දසදිසං සද්දං කරොන්ති, ඉමස්මිං යානෙ සකුණියා සද්දසදිසං සද්දං කරොන්ති, ඉමස්මිං යානෙ තම්බුලකසට්ඨානං කරොන්ති, ඉමස්මිං යානෙ දක්ඛිණතො නමන්තා භණන්ති, ඉමස්මිං යානෙ වාමතො නමන්තා භණන්ති, ඉමස්මිං යානෙ විලාසං කුරුමානා භණන්ති”තිආදීනි වත්වා තදෙව සද්දහන්තා රුක්ඛමූලඋමඬගලෙණාදීසු නිසිදිත්වා තමෙව වචනං අනුසික්ඛන්තා තදනුරූපං කම්මවාචං භණන්තා “අහං කම්මවාචාකුසලො”ති වත්වා බාලජනෙ සඤ්ඤාපෙත්වා තෙසං තෙසං උපසම්පදාපෙක්ඛානං කම්මවාචං භණන්ති,

ඉමෙ භික්ඛු භගවතො ආණං අතික්කාමෙන්ති, සාසනං ඔසක්කාපෙන්තිති දට්ඨබ්බා.

අථාපරෙපි භික්ඛු ගාමකාවාසාදීසු වසන්තා පණ්ඩිතානං සන්තිකෙ අපයිරුපාසමානා වත්ථුසම්පත්තිමිපි වත්ථුවිපත්තිමිපි ඤාත්තිඅනුස්සාවනසීමපරිසසම්පත්තිමිපි විපත්තිමිපි තථතො අජානන්තා බහවො සිස්සෙ යපෙත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච කරොන්තා පරිසං වඩ්ඨාපෙන්ති, තෙපි භගවතො සාසනං ඔසක්කාපෙන්ති, තස්මා භගවතො ආණං කරොන්තෙහි ලජ්ජීපෙසලෙහි බහුස්සුතෙහි සික්ඛාකාමෙහි සජ්ජුරිසහික්ඛුහි ඵවරුපානං භික්ඛුනං සභායකෙහි උපත්ථම්භකෙහි ඵකසම්භොගසංවාසකරෙහි න භවිතබ්බං. ඉදානි භික්ඛු -

“ව-කාරන්තං ස-කාරන්තං, ත-කාරන්තසමං වදෙ;
ඤ-කාරන්තං ල-කාරන්තං, න-කාරන්තසමං වදෙ”ති. -

ඉමං සිලොකං උපනිස්සාය සරණගමනෙපි “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”ති පාඨං “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”ති පදන්ති. කම්මවාචායමිපි “පදමං උපජ්ඣං ගාභාපෙතබ්බො”තිආදිපාඨං “පදමං උපජ්ඣං ගාභාපෙතබ්බො”තිආදිනා පදන්ති. ඵත්ථ යුත්තිතොපි ආගමතොපි කාරණං වින්තෙතබ්බං.

තත්‍රායං යුත්තිවිත්තා - “ව-කාරන්තං ස-කාරන්තං, ත-කාරන්තසමං වදෙ”ති ඵත්ථ ව-කාරො තාලුපො, ත-කාරො දන්තපො, ඵවමෙතෙ අක්ඛරා යානතොපි අසමානා. ව-කාරො ජීවිභාමජ්ඣකරණො, ත-කාරො ජීවිභග්ගකරණො, ඵවං කරණතොපි අසමානා. ව-කාරො දුතියවග්ගපරියාපන්තො, ත-කාරො චතුත්ථවග්ගපරියාපන්තො, ඵවං වග්ගතොපි අසමානා. සංයොගක්ඛරවසෙන න පුබ්බක්ඛරා සුතිං ලහන්තා සරවිසෙසං පාපුණන්ති, තෙනෙව ව-කාරෙන සද්දසත්ථකාරාවරියා “සංයොගෙ පරෙ රස්සත්ත”න්ති ව “සංයොගපුබ්බා ඵ-කාරො-කාරා රස්සාඉව වත්තබ්බා”ති ව වදන්ති. ඵවං සන්තෙ කථං අසමානට්ඨානිකෙන අසමානකරණෙන අසමානවග්ගෙන සංයොගක්ඛරෙන ලද්ධසුතිකා අක්ඛරා තතො අඤ්ඤෙන අසමානට්ඨානිකෙන අසමානකරණෙන අසමානවග්ගෙන සංයොගක්ඛරෙන ලද්ධසමානසුතිකා භවෙය්‍යං. න කෙවලඤ්ච ඵතෙ අක්ඛරා අසමානට්ඨානිකා අසමානකරණා අසමානවග්ගාව හොන්ති, අථ බො අනාසන්නට්ඨානිකා අනාසන්නකරණා අනාසන්නවග්ගා ව හොන්ති. යථා ව වීණං වාදෙන්තානං දුරෙ තන්තිස්සරෙන තතො දුරෙ තන්තිස්සරො අසමානො හොති, ඵවං දුරට්ඨානිකෙන අක්ඛරෙන දුරකරණෙන තතො දුරට්ඨානිකො දුරකරණො සමානසුතිකො කථං භවෙය්‍යා, වග්ගක්ඛරානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං අසඬකරවසෙන අසමානසුතිවසෙන පවත්තනතො “වග්ගන්තං වා වග්ගෙ”ති

සුත්තෙ නිග්ගහිතස්ස වග්ගන්තකරණෙ සති අක්කද්දවග්ගස්මිං පරෙ අක්කද්දවග්ගන්තං න පාපුණාති, “වග්ගෙ සොසාසොසානං තතියපයමා”ති සුත්තෙන ව අසදිසද්දවෙභාවකරණෙ අක්කද්දවග්ගෙ අක්කද්දවග්ගද්දවෙභාවො න භොති.

යදි ව ව-කාරන්තක්ඛරො ත-කාරන්තක්ඛරෙන සමානසුතිකො සියා, එවං සති කිං ව-කාරන්තක්ඛරලෙඛනෙන සබ්බත්ථ ත-කාරන්තමෙව ලිඛෙය්‍යා, තථා පන අලිඛිත්වා පයොගානුරූපං පයමක්ඛරස්ස සදිසද්දවෙභාවට්ඨානෙ “කච්චො කච්චායනො”ති, අසදිසද්දවෙභාවට්ඨානෙ “වච්ඡො වච්ඡායනො”ති තතියක්ඛරස්ස සදිසද්දවෙභාවට්ඨානෙ “මජ්ජං සම්මජ්ජ”න්ති, අසදිසද්දවෙභාවට්ඨානෙ “උපජ්ඣා උපජ්ඣායො”ති සමානට්ඨානසමානකරණසමානවග්ගක්ඛරානමෙව ද්දවෙභාවො ලිඛියති, නො ඉතරෙසං, තස්මා පයොගානුරූපං ව-කාරන්ත ජ-කාරන්තට්ඨානෙසු සකවග්ගසුතිවසෙනෙව වත්තබ්බං, න අක්කද්දවග්ගසුතිවසෙන. ස-කාරන්තෙ පන ස-කාරස්ස ත-කාරෙන සමානට්ඨානිකත්තා සමානකරණත්තා ව වග්ගඅවග්ගවසෙන හින්තෙපි අවග්ගක්ඛරානං වග්ගක්ඛරෙහි සාධාරණත්තා ව අවග්ගක්ඛරානං වග්ගක්ඛරානං විය විසුං සුතියා අභාවතො ව ස-කාරන්තස්ස ත-කාරන්තභණනං යුත්තං සියා. ස-කාරොපි හි දන්තජො, ත-කාරොපි, ස-කාරොපි ජීවිභග්ගකරණො, ත-කාරොපි, තස්මා සමානට්ඨානිකානං සමානකරණානං අක්ඛරානං සමානසුතිභාවො යුත්තො. ඤ-කාරන්ත ල-කාරන්තානං න-කාරන්තභණනෙපි ඉමිනා නයෙන ඤ-කාරන්ත න-කාරන්තානං අසමානසුතිභාවො ල-කාරන්ත න-කාරන්තානං සමානසුතිභාවො දට්ඨබ්බොති. අයමෙත්ථ යුත්තිවිත්තා.

ආගමවිත්තා පන එවං කාතබ්බා -

“ව-කාරන්තං ස-කාරන්තං, ත-කාරන්තසමං වදෙ;
ඤ-කාරන්තං ල-කාරන්තං, න-කාරන්තසමං වදෙ”ති. -

අයං සිලොකො කුතො පභවො, කත්ථ ආගතො, කෙන කාරිතොති? තත්ථ කුතො පභවොති භගවන්තස්මා වා ධම්මසඤ්ඤාභකත්ථෙරෙහි වා අට්ඨකථාවරියෙහි වා පභවො. කත්ථ ආගතොති විනයෙ වා සුත්තන්තෙ වා අහිධම්මෙ වා පාළියං වා අට්ඨකථාය වා ටිකාදීසු වා ආගතො. කෙන කාරිතොති නෙත්තිනිරුත්තිපෙටකොපදෙසකච්චායනජ්ජකරණකාරකෙන ආයස්මතා මහාකච්චායනත්ථෙරෙන වා මුඛමත්තදීපනිකාරකෙන වජිරවුද්ධාවරියෙන වා පදරූපසිද්ධිකාරකෙන වුද්ධපියාවරියෙන වා සද්දනීතිජ්ජකරණකාරකෙන අග්ගවංසාවරියෙන වා තදක්කද්දසත්ථකාරකෙහි මහාථෙරෙහි වා කාරිතොති එවං ආගමවිත්තායං සති අයං සිලොකො

භගවන්තස්මා පභවො ධම්මසඬගාභකත්ථෙරෙහි වා අට්ඨකථාවරියෙහි වාති න පඤ්ඤායති. “විනයෙ වා සුත්තන්තෙ වා අභිධම්මෙ වා පාළියං වා අට්ඨකථාය වා ටිකාසු වා ආගතො”ති හි න සක්කා වත්තුං. කච්චායනාවරියාදීහි සද්දසත්ථකාරකෙහි ආවරියෙහි කතොතිපි න දිස්සති. එවං සන්තෙ අප්පාටිභිරකතං ඉදං වචනං ආපජ්ජති.

එවං පන මයං වින්තයිමිහා – රාමඤ්ඤදෙසෙ කිර සකභාසායං ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තා න සන්ති, තෙනෙව රාමඤ්ඤදෙසියා හික්ඛු “සච්ච”ඉති ඉමං පාඨං වදන්තා “සත්ච”ඉති වදන්ති, “පඤ්චඩග”ඉති පාඨං වදන්තා “පන්චඩග”ඉති වදන්ති, තස්මා අත්තනො විසයෙ අවිජ්ජමානං ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තං යථාපාඨං වත්තුමසක්කොන්තෙහි තෙහි හික්ඛුහි සකභාසානුරූපතො අයං සිලොකො කාරිතො භවිස්සතීති. එවං සන්තෙපි මරම්මභාසාය ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තපදානං සුතිවිසෙසවසෙන විසුං පඤ්ඤායනතො මරම්මදෙසියා හික්ඛු තං සිලොකං අනුවත්තිත්වා “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”ති වා “පඨමං උපත්ඤ්ඤං ගාභාපෙතඛිබ්බො”ති වා “හෙතුපත්ථයො ආරම්මණපත්ථයො”ති වා වත්තුං න අරභන්ති. රාමඤ්ඤදෙසියාපි සකභාසාය විසුං අවිජ්ජමානම්පි ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තපදං සකභාසාකථනකාලෙයෙව භාසානුරූපං ත-කාරන්ත න-කාරන්තභාවෙන කථෙතඛිබ්බං, මාගධභාසාකථනකාලෙ පන මාගධභාසාය ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තපදානං විසුං පයොගදස්සනතො මාගධභාසානුරූපං ව-කාරන්ත ඤ-කාරන්තපදානං විසුං සුතිවිසෙස යථාපාඨමෙව කථෙතඛිබ්බාතීති නො මති. අයමෙත්ථ ආගමවිත්තා.

ජිනසාසනමාරඛ්භ, කථායං කථිතා මයා;
යුත්තායුත්තං වින්තයන්තු, පණ්ඩිතා ජිනසාවකා.

යුත්තායුත්තං වින්තයිත්වා, යුත්තඤ්ඤෙව ධාරයන්තු තං;
අයුත්තඤ්ඤෙව පජහන්තු, මානදොසවිචජ්ජිතාති.

254. එවං වතුන්තං කම්මානං සම්පත්තිවිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසං කම්මානං යානප්පහෙදං දස්සෙන්නො “අපලොකනකම්මං කතමානි පඤ්ච යානානි ගච්ඡති”තිආදිමාභ. තත්ථ විනිවිජයො අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බො. අනුත්තානපදත්ථමෙව දස්සයිස්සාම. “එතරහි සවෙපි සාමණෙරො”තිආදීසු බුද්ධාදීනං අවණ්ණභාසනම්පි අකප්පියාදිං කප්පියාදිභාවෙන දීපනම්පි දිට්ඨිවිපත්තියංයෙව පවිසති, තෙනෙව වක්ඛති “තං ලද්ධං විස්සජ්ජාපෙතඛිබ්බො”ති. හික්ඛුනම්පි එසෙව නයො. මිච්ඡාදිට්ඨිකොති බුද්ධවචනාධිප්පායං විපරීතතො ගණ්හන්තො, සො එව “අත්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්තාගතො”ති චුත්තො. කෙච්ච පන “සස්සතුච්ඡෙදානං අඤ්ඤතරදිට්ඨියා සමන්තාගතො”ති වදන්ති, තං න යුත්තං.

සස්සතුච්ඡේදගාභස්ස සාමණේරානං ලිඛිගනාසනාය කාරණත්තෙන හෙට්ඨා අට්ඨකථායමෙව චුත්තත්තා ඉධ ච දණ්ඩකම්මනාසනාය එව අධිප්පෙතත්තා. කායසම්භොගසාමග්ගීති සහසෙය්‍යපටිග්ගහණාදි. සොරතොති සුභෙ රතො, සුට්ඨ ඔරතොති වා සොරතො. නිවාතචුත්තීති නිවචුත්තී.

තස්සාපි දාතබ්බොති විජ්ජමානං මුඛරාදිභාවං නිස්සාය අප්පට්ඨච්ඡිත්තවාපි පටිඤ්ඤං අග්ගහෙත්තවාපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්තවාපි දෙසිතායපි ආපත්තියා මුංසනාදිතො අනාරමත්තස්ස දාතබ්බොව. ඔරමත්තස්ස පන බමාපෙත්තස්ස න දාතබ්බො. බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානන්ති බරදණ්ඩස්ස උක්කට්ඨදණ්ඩස්ස දානං. තජ්ජනියාදිකම්මෙ හි කතෙ ඔවාදානුසාසනිජ්ජදානපටික්ඛෙපො නත්ථී, දින්නබ්‍රහ්මදණ්ඩෙ පන තස්මිං සද්ධිං තජ්ජනියකම්මාදිකතෙහි පටික්ඛිත්තමපි කාතුං න වට්ටති “නෙව චත්තබ්බො”ති ආදිනා ආලාපසල්ලාපමත්තස්සපි න-කාරෙන පටික්ඛිත්තත්තා. තඤ්ඤි දිස්වා හික්ඛු ගීවං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකනමත්තමපි න කරොන්ති, එවං විවජ්ජෙතබ්බං නිම්මදනකරණත්ථමෙව තස්ස දණ්ඩස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා. තෙනෙව ඡන්නත්ථෙරොපි උක්ඛෙපනියාදිකම්මකතොපි අභායිත්වා බ්‍රහ්මදණ්ඩෙ දින්නෙ “සඬ්ඝෙනාහං සබ්බථා විවජ්ජිතො”ති මුච්ඡිතො පපති. යො පන බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන සද්ධිං ඤත්වා සංසට්ඨො අවිවජ්ජෙත්වා විහරති, තස්ස දුක්කට්ඨමෙවාති ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤාතා බ්‍රහ්මදණ්ඩවිධානස්ස නිරත්ථකතාපසඬිගතො. තෙනාති බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන. යථා තජ්ජනියාදිකම්මකතෙහි, එවමෙව තතො අධිකම්පි සඬ්ඝං ආරාධෙත්තෙන සම්මා චත්තිතබ්බං, තඤ්ඤව “සොරතො නිවාතචුත්තී”ති ආදිනා සරූපතො දස්සිතමෙව. තෙනාහ “සම්මා චත්තිත්වා බමාපෙත්තස්ස බ්‍රහ්මදණ්ඩො පටිජ්ජස්සම්භෙතබ්බො”ති. පටිසඬ්ඛාති පටිසඬ්ඛාය, ඤාණෙන උපපරික්ඛිත්තවා.

යං තං භගවතා අවන්දියකම්මං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. “තස්ස හික්ඛුතො දණ්ඩකම්මං කාතු”න්ති සාමඤ්ඤතො අනුඤ්ඤාතජ්ජකාරං දස්සෙත්වා පුන විසෙසතො අනුඤ්ඤාතජ්ජකාරං දස්සෙතුං “අථ බො”ති ආදි පාළිඋද්ධටාති වෙදිතබ්බං. ඉමස්ස අපලොකනකම්මස්ස යානං හොතීති අපලොකනකම්මසාමඤ්ඤස්ස පවත්තිට්ඨානං හොති. විසෙසබ්‍යාතිරෙකෙන අවිජ්ජමානමපි තදඤ්ඤත්ථ අප්පවත්ති. දස්සෙතුං විසෙසනිස්සිතං විය වොහරීයති. “කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණ”න්ති ඉමිනා ඔසාරණාදිවසෙන ගහිතාවසෙසානං සබ්බෙසං අපලොකනකම්මසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන ගහිතත්තා “කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණමස්සාති කම්මලක්ඛණ”න්ති නිබ්බවනං දස්සෙති, ඉදඤ්ඤව චුත්තාවසෙසානං කම්මානං නිට්ඨානට්ඨානං සඬ්ඛාරක්ඛන්ධධම්මායතනාදිති විය චුත්තාවසෙසබන්ධායතනානන්ති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව චක්ඛති “අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකොපි

කම්මලක්ඛණවිනිච්ඡයෝ”තිආදි. යථා චෙත්ථ, එවං උපරි ඤාත්තිකම්මාදීසුපි කම්මලක්ඛණං චුත්තන්ති චෙදිතබ්බං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.495-496) පන “කම්මමෙව ලක්ඛණන්ති කම්මලක්ඛණං. ඔසාරණනිස්සාරණභණ්ඩුකම්මාදයො විය කම්මඤ්ච හුත්වා අඤ්ඤඤ්ච නාමං න ලහති, කම්මමෙව හුත්වා උපලක්ඛීයතීති කම්මලක්ඛණන්ති චුච්චති”ති චුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පරිවාර 495-496) පන “ඉමස්ස අපලොකනකම්මස්ස යානං හොතීති එවමපි අපලොකනකම්මං පවත්තතීති අත්ථො. කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණන්ති කම්මලක්ඛණං. ඔසාරණනිස්සාරණභණ්ඩුකම්මාදයො විය කම්මඤ්ච හුත්වා අඤ්ඤඤ්ච නාමං න ලහති, කම්මමෙව හුත්වා උපලක්ඛීයතීති කම්මලක්ඛණං උපනිස්සයො විය. හෙතුපච්චයාදිලක්ඛණවිමුත්තො හි සබ්බො පච්චයවිසෙසො තත්ථ සඬගය්හති”ති චුත්තං. තස්ස කරණන්ති අවන්දියකම්මස්ස කරණවිධානං. න වන්දිතබ්බොති, ඉමිනා වන්දන්තියා දුක්කටන්ති දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං. සඬසෙන කතං කතිකං ඤාත්වා මද්දනං විය හි සඬසසම්මුතිං අනාදරෙන අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති එව හොති.

255. භික්ඛුසඬසස්සපි පනෙතං. ලබ්භතියෙවාති අවන්දියකම්මස්ස උපලක්ඛණමත්තෙන ගහිතත්තා භික්ඛුසඬසස්සපි කම්මලක්ඛණං ලබ්භති එව. සලාකදානට්ඨානං සලාකග්ගං නාම, යාගුහත්තානං භාජනට්ඨානාති යාගග්ගහත්තග්ගාති නාම. එතෙසුපි හි යානෙසු සබ්බො සඬසො උපොසථෙ විය සන්තිපතිතො, කම්මඤ්ච වග්ගකම්මං න හොති, “මයමෙතං න ජානිමිහා”ති පච්ඡා ඛීයන්තාපි න හොන්ති, ඛණ්ඩසීමාය පන කතෙ ඛීයන්ති. සඬසිකපච්චයඤ්ඤි අවජින්නචීවරාදීනං දාතුං අපලොකෙත්තෙහි උපචාරසීමට්ඨානං සබ්බෙසං අනුමතිං ගහෙත්වාච කාතබ්බං. යො පන විසභාගපුග්ගලො ධම්මිකං අපලොකනං පටිබාහති, තං උපායෙන බහිඋපචාරසීමගතං වා කත්වා ඛණ්ඩසීමං වා පවිසිත්වා කාතුං වට්ටති. යං සන්ධාය “අපලොකනකම්මං කරොති”ති සාමඤ්ඤතො දස්සෙති, තං අපලොකනකම්මං සරූපතො දස්සෙතුං ආහ “අවජින්නචීවරං”ඉච්චාදි. යදි අපලොකෙත්වාච චීවරං දාතබ්බං, කිං පන අප්පමත්තකච්ඡස්සජ්ජකසම්මුතියාති ආහ “අප්පමත්තකච්ඡස්සජ්ජකෙන පනා”තිආදි. නාළි වා උපඬඪනාළි වාති දිවසෙ දිවසෙ අපලොකෙත්වා දාතබ්බස්ස පමාණදස්සනං. තෙන යාපනමත්තමෙව අපලොකෙතබ්බං, න අධිකන්ති දස්සෙති. එකදිවසංයෙව වාතිආදි දසවිසතිදිවසානං එකස්මිං දිවසෙයෙව දාතබ්බපරිච්ඡෙදදස්සනං. තෙන “යාවජීව”න්ති වා “යාවරොගා චුට්ඨහති”ති වා එවං අපලොකෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. ඉණපලිබොධන්ති ඉණවත්ථුං දාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. තඤ්ච ඉණායිකෙහි පලිබුද්ධස්ස ලජ්ජීපෙසලස්ස සාසනුපකාරකස්ස පමාණයුත්තමෙව කප්පියභණ්ඩං නියමෙත්වා භික්ඛුහි අපලොකෙත්වා

දාතබ්බං, න පන සහස්සං වා සතසහස්සං වා මහාඉණං. තාදිසඤ්ඤි භික්ඛාවරියවත්තෙන සබ්බෙහි භික්ඛුහි තාදිසස්ස භික්ඛුනො පරියෙසිත්වා දාතබ්බං.

“ඡත්තං වා වෙදිකං වාති එත්ථ වෙදිකාති චෙතියස්ස උපරි චතුරස්සවයො වුවවති. ඡත්තන්ති තතො උද්ධං වලයාති දස්සෙත්වා කතො අග්ගවයො වුවවති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.495-496) වුත්තං. චෙතියස්ස උපනික්ඛෙපතොති චෙතියස්ස පටිජග්ගනත්ථාය වඨ්ඨියා පයොජෙත්වා කප්පියකාරකෙහි යපිතවත්ථුනො. සඨ්ඨිකෙනපිති න කෙවලඤ්ච තනුප්පාදතො පච්චයදායකෙහි චතුපච්චයත්ථාය සඨ්ඨස්ස දින්නවත්ථුනාපිති අත්ථො. සඨ්ඨහත්තං කාතුං න වට්ටතීති මහාදානං දදන්තෙහිපි කරියමානං සඨ්ඨහත්තං විය කාරෙතුං න වට්ටතීති අධිප්පායො. “යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං රුච්චති”ති වුත්තත්තා අත්තනො අත්තනො පරිභොගපභොගකං අප්පං වා බහුං වා ගහෙතබ්බං, අධිකං පන ගහෙතුං න ලහති.

උපොසථදිවසෙති නිදස්සනමත්තං, යස්මිං කිස්මිඤ්චි දිවසෙපි කතං සුකතමෙව හොති. කරොන්තෙන “යං ඉමස්මිං විහාරෙ අන්තොසීමාය සඨ්ඨසන්තකං...පෙ.... යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං මය්හං රුච්චති”ති එවං කතිකා කාතබ්බා. තථා ද්විහි තිහිපි “ආයස්මන්තානං රුච්චති”ති වචනමෙව හෙත්ථ විසෙසො. තෙසමිපිති රුක්ඛානං. සා එව කතිකාති විසුං කතිකා න කාතබ්බාති අත්ථො.

තෙසන්ති රුක්ඛානං, සඨ්ඨෙසා සාමීති සම්බන්ධො. පුරිමවිහාරෙති පුරිමෙ යථාසුඛං පරිභොගත්ථාය කතකතිකෙ විහාරෙ. පරිවෙණානි කත්වා ඡග්ගන්තීති යත්ථ අරක්ඛියමානෙ ඵලාඵලානි රුක්ඛා ව විනස්සන්ති, තාදිසං යානං සන්ධාය වුත්තං, තත්ථ සඨ්ඨස්ස කතිකා න පවත්තතීති අධිප්පායො. යෙහි පන රුක්ඛබ්බිජානි රොපෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය පටිජග්ගිතා, තෙපි දසමහාගං දත්වා රොපකෙහෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බානි. තෙහීති ඡග්ගිතෙහි.

තත්ථාති තස්මිං විහාරෙ. මූලෙතිආදිකාලෙ, පුබ්බෙති අත්ථො. දීඝා කතිකාති අපරිච්ඡින්නකාලා යථාසුඛං පරිභොගත්ථාය කතිකා. නික්කුක්කුච්චෙනාති “අභාජිතමිද්”න්ති කුක්කුච්චං අකත්වාති අත්ථො. බියනමත්තමෙව තන්ති තෙන බියනෙන බහුං බාදන්තානං දොසො නත්ථි අත්තනො පරිභොගප්පමාණස්සෙව ගහිතත්තා, බියන්තෙපි අත්තනො පභොගකං ගහෙත්වා බාදිතබ්බන්ති අධිප්පායො.

ගණ්හථාති න වත්තබ්බාති තථා වුත්තෙ තෙනෙව භික්ඛුනා දින්නං විය මඤ්ඤෙය්සං. තං නිස්සාය මිච්ඡාජීවසම්භවො හොතීති වුත්තං. තෙනාහ

“අනුච්චරිත්වා”තිආදි. උපඨස්ථාගොති එකස්ස භික්ඛුනො පටිච්ඡනො උපඨස්ථාගො, දෙන්තෙන ව “එත්තකං දාතුං සඬ්ඝො අනුඤ්ඤාසී”ති එවං අත්තානං පරිමොචෙන්වා යථා තෙ සඬ්ඝෙ එව පසිදන්ති, එවං චත්වා දාතබ්බං. අපච්චාසීසන්තෙනාති ගිලානගමිකිස්සරාදීනං අනුඤ්ඤානපුග්ගලානම්පි අත්තනො සන්තකං දෙන්තෙන අපච්චාසීසන්තෙනෙව දාතබ්බං. අනනුඤ්ඤානපුග්ගලානං පන අපච්චාසීසන්තෙනපි දාතුං න වට්ටතීති. සඬ්ඝිකමෙව යථාකතිකාය දාපෙතබ්බං. අත්තනො සන්තකම්පි පච්චයදායකාදයො සයමෙව විස්සාසෙන ගණ්හන්ති, න වාරෙතබ්බා, “ලද්ධකප්පිය”න්ති තුණ්හි භවිතබ්බං. පුබ්බෙ චුත්තමෙවාති “කුද්ධො හි සො රුක්ඛෙපි ඡින්දෙය්‍යා”තිආදීනා තුණ්හිභාවෙ කාරණං පුබ්බෙ චුත්තමෙව, තෙහි කතඅනත්ථාභාවෙපි කාරුඤ්ඤෙන තුණ්හි භවිතුං වට්ටති, “ගණ්හථා”තිආදි පන චත්තුං න වට්ටති.

ගරුහණ්ඩත්තා...පෙ.... න දාතබ්බන්ති ජීවරුක්ඛානං ආරාමට්ඨානියත්තා දාරුනඤ්ච ගෙහසම්භාරානුපගතත්තා “සබ්බං ත්වමෙව ගණ්හාති දාතුං න වට්ටති”ති චුත්තං. අකතාවාසං වා කත්වාති පුබ්බෙ අවිජ්ජමානං සෙනාසනං කත්වා. ජග්ගිතකාලෙති එලවාරෙ සම්පත්තෙ. ජග්ගනකාලෙති ජග්ගිතුං ආරද්ධකාලෙ.

256. ඤත්තිකම්මට්ඨානහෙදෙති ඤත්තිකම්මස්ස යානහෙදෙ.

ඉති විනයසඬ්ගහසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඬකාරෙ

කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථාලඬකාරො නාම

තෙත්තිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

34. පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථා

එවං කම්මාකම්මවිනිච්ඡයකථං කථෙත්වා ඉදානි පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථං කථෙතුං “ඉදානි පකිණ්ණකකථා වෙදිතබ්බා”තිආදිමාහ. තත්ථ පකාරෙන කිණ්ණාති පකිණ්ණා, දිවාසෙය්‍යාති කථා විය විසුං විසුං අප්පචත්තිත්වා එකස්මිංයෙව පරිච්ඡෙදෙ කරණවසෙන පචත්තා ගණ්හොජනකථාදයො. පකිණ්ණකා සකත්ථෙ ක-පච්චයවසෙන.

තත්‍රායං පකිණ්ණකමාතිකා –

ගණ්හොජනකථා ව, පරම්පරා ව භොජනා;
අනාපුච්ඡා පංසුකුලං, තතො අවිජින්නවීරං.

පටිභානවිත්තං විජ්ජ-කතභොජනමෙව ව;
උද්දිසන්තුද්දිසාපෙන්නා, තිවස්සන්තරිකා තථා.

දීසාසනං ගිලානුප-ටියානං මරණවණ්ණකං;
අත්තපාතනමජ්ජවච-වෙක්ඛිත්වා නිසින්නං තථා.

දවාය සිලාවිජ්ඣානං, දායාලිමිපනකං තථා;
මිච්ඡාදිට්ඨිකුලාහතං, ගොපකදානමෙව ව.

ධම්මිකායාවතා වෙව, උච්චාරාදීන ඡඩ්ඩනං;
න්භානෙ රුක්ඛසංසනානි, වලිකාදීන ධාරණං.

දීසකෙසා ආදාසාදි, නච්චාදාසභිගවිජෙදාදි ව;
පත්තො සබ්බපංසුකුලං, පරිස්සවන නග්ගියං.

ගන්ධපුජ්ඣං ආසිත්තකං, මලොරිකෙකභාජනං;
වෙලපති පාදසංඝී, ඛිජනී ඡත්තමෙව ව.

නබාලොමා කායබන්ධා, නිවාසනපාරුපනා;
කාජ දන්තකට්ඨඤ්චෙව, රුක්ඛාරොහනකම්පි ව.

ජන්දාරොපා ලොකායතා, ඛිජිතං ලසුණං තථා;
න අක්කමිතබ්බාදීනි, අවන්දියා ව වන්දියා.

වන්දනාකාරකථා ව, ආසන්දාදිකථාපි ව;
උච්චාසනමහාසනං, පාසාදපරිභොගකං.

උපාහනං යානඤ්චෙව, වීවරං ඡින්නවීවරං;
අකජ්ජියවීවරඤ්ච, වීවරස්ස විචාරණා.

දණ්ඩකථිනකඤ්චෙව, ගහපතිවීවරං තථා;
ජවීවරං රජනාදි, අතිරෙකඤ්ච වීවරං.

අට්ඨවරං නිසිදනං, අධම්මකම්මමෙව ව;
ඔකාසො සද්ධාදෙයොසා ව, සන්තරුත්තරකොපි ව.

වීවරනික්ඛෙපො වෙව, සත්ථවත්ථිකම්මං තථා;
නභාපිතො දසභාගො, පාථෙයාං පදෙසොපි ව.

සංසට්ඨං පඤ්චභෙසජ්ජං, දුතියං වසා මූලකං;

පිටියං කසාව පණ්ණඤ්ච, ඵලඤ්ච ජතු ලොණකං.

වුණ්ණං අමනුස්සාබ්බං, අඤ්ජනං නත්ථුමෙව ව;
ධුමනෙත්තං තෙලපාකං, සෙදං ලොහිතමොවනං.

පාදබ්භඤ්ජං ගණ්ඩාබ්බො, විසඤ්ච සරදිත්තකො;
දුට්ඨගහණිකො පණ්ඩු-රොගො ජවිදොසොපි ව.

අභිසන්තදොසකායො, ලොණසුචිරකො තථා;
අත්තොවුත්ථාදිකථා ව, උග්ගහිතපටිග්ගහො.

තතො නිහතකථා ව, පුරෙහත්තපටිග්ගහො;
වනටියං පොක්ඛරටියඤ්ච, තථා අකතකජ්ජනං.

යාගුකථා ගුළකථා, මහාපදෙසමෙව ව;
ආනිසංසකථා වෙති, පකිණ්ණකම්හි ආගතා.

ගණභොජනකථා

1. තත්ථ ගණිතබ්බො සඨ්ඛ්‍යාතබ්බොති ගණො, යො කොච්ඡි සමුහො, ඉධ පන චතුර්ගාදිගණො අධිජ්ජෙතො. භුඤ්ජනෙ භොජනං, බ්‍යවහරණභාවසඨ්ඛාතා භොජනකිරියා, ගණස්ස භොජනං ගණභොජනං, තස්මිං. ගණභොජනෙ පාවිත්තියං භොතීති එත්ථ ජනකහෙතුම්හි භූමිමව්වනං. අඤ්ඤත්‍ර සමයාති ගිලානාදිසත්තවිධං සමයං යජෙත්වා. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස විඤ්ඤත්තිං කත්වා භුඤ්ජනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තත්තා විඤ්ඤත්තිතො ගණභොජනං වත්ථුවසෙනෙව පාකටන්ති තං අවත්වා “ගණභොජනං නාම යත්ථ...පෙ.... නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති”ති නිමන්තනවසෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ගණභොජනං වුත්තං. කිඤ්චි පන සික්ඛාපදං වත්ථුඅනුරූපම්පි සියාති “පදභාජනෙ වුත්තනෙයෙනෙව ගණභොජනං භොතී”ති කෙසඤ්චි ආසඬ්ඛා හවෙය්‍යාති තත්තිවත්තනත්ථං “ගණභොජනං ද්විති ආකාරෙහි පසවති”ති වුත්තං. එකතො ගණ්හන්තීති එත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථං අමුඤ්චිත්වා ඨිතා එකතො ගණ්හන්ති නාමාති ගහෙතබ්බං. “අම්භාකං චතුර්නම්පි හත්තං දෙහි”ති වා විඤ්ඤාපෙය්‍යු”න්ති වචනතො, හෙට්ඨා “ත්ථං එකස්ස භික්ඛුතො හත්තං දෙහි, ත්ථං ද්විත්තන්ති එවං විඤ්ඤාපෙත්වා”ති වචනතො ව අත්තතො අත්ථාය අඤ්ඤො විඤ්ඤත්තම්පි සාදියන්තස්ස ගණභොජනං භොතියෙවාති දට්ඨබ්බං. එවං විඤ්ඤත්තිතො පසවතීති එත්ථ විඤ්ඤත්තියා සති ගණන්තස්ස එකතො හුත්වා ගහණෙ ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති, විසුං ගහණෙ පණිතභොජනසුපොදනවිඤ්ඤත්තිහි ආපත්ති වෙදිතබ්බා.

පඤ්චන්තං භොජනානං නාමං ගහෙත්වාති එත්ථ “භොජනං ගණ්හොති චුත්තෙපි ගණ්හොජනං හොතියෙවා”ති වදන්ති. “හෙට්ඨා අද්ධානගමනවත්ථුස්මිං, නාවාහිරුහනවත්ථුස්මිඤ්ච ‘ඉධෙව, හන්තෙ, භුඤ්ජො’ති චුත්තෙ යස්මා කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හිංසු, තස්මා ‘භුඤ්ජො’ති චුත්තෙපි ගණ්හොජනං හොතියෙවා”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. “පඤ්චන්තං භොජනානං නාමං ගහෙත්වා නිමන්තෙති”ති චුත්තත්තා පන “ඔදනං භුඤ්ජො”ති වා “හත්තං භුඤ්ජො”ති වා භොජනනාමං ගහෙත්වා චුත්තෙ ගණ්හොජනං හොති, න අඤ්ඤො. “ඉධෙව, හන්තෙ, භුඤ්ජො”ති එත්ථාපි “ඔදන”න්ති වා “හත්ත”න්ති වා වත්ථාව තෙ එවං නිමන්තෙසුන්ති ගහෙතඛිං. ගණ්වසෙන වා නිමන්තිත්තා තෙ හික්ඛු අපකතඤ්ඤාය කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හිංසුති අයං අම්භාකං බන්ති, වීමංසිත්වා යුත්තතරං ගහෙතඛිං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.217-218) පන “යෙන කෙනච්චෙවචනෙනාති චුත්තත්තා ‘භොජනං ගණ්හොති’ආදියාමඤ්ඤනාමෙනපි ගණ්හොජනං හොති. යං පන පාළියං අද්ධානගමනාදිවත්ථුසු ‘ඉධෙව භුඤ්ජො’ති චුත්තවචනස්ස කුක්කුච්චායනං, තම්පි ඔදනාදිනාමං ගහෙත්වා චුත්තත්තා එව කතන්ති වෙදිතඛිං”න්ති චුත්තං.

කුරුන්දිවචනෙ විචාරෙති පඤ්චගණ්ඨාදිවසෙන සංවිදහති. සට්ඨෙති අනුචාතං ඡිත්තදිත්වා හත්ථෙත, දණ්ඩකෙන වා සට්ඨෙති. සුත්තං කරොතිති සුත්තං වට්ඨෙති. වලෙකීති දණ්ඩකෙ වා හත්ථෙ වා ආවට්ඨෙති. “අභිනවස්සෙව විවරස්ස කරණං ඉධ විවරකම්මං නාම, පුරාණවිවරෙ සුචිකම්මං විවරකම්මං නාම න හොති”ති වදන්ති. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.217-218) පන “ආගන්තුකපට්ඨන්ති අච්ඡිත්තදිත්වා අන්වාධිං ආරොපෙත්වා කරණවිවරං සන්ධාය චුත්තං. යපෙතීති එකං අන්තං විවරෙ බන්ධනවසෙන යපෙති. පච්චාගතං සිඛිබ්බිති තස්සෙව දුතියඅන්තං පරිවත්තිත්වා ආහතං සිඛිබ්බිති. ආගන්තුකපට්ඨං බන්ධනීති විවරෙන ලග්ගං කරොත්තො පුනස්පුනං තත්ථ තත්ථ සුත්තෙන බන්ධති. සට්ඨෙති පමාණෙන ගහෙත්වා දණ්ඩාදිහි සට්ඨෙති. සුත්තං කරොතිති සුත්තං තිගුණාදිභාවෙන වට්ඨෙති. වලෙකීති අනෙකගුණසුත්තං හත්ථෙත වා චක්කදණ්ඨෙන වා වට්ඨෙති එකත්තං කරොති. පරිවත්තනං කරොතිති පරිවත්තනදණ්ඩයන්තකං කරොති. යස්මිං සුත්තගුලං පවෙසෙත්වා වෙඨනාලිකාදීසු යපෙත්වා පරිබ්භමාපෙත්වා සුත්තකොට්ඨො පට්ඨාය ආකඨස්සන්ති”ති චුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 209-218) න “ආගන්තුකපට්ඨං මොසසුත්තෙන සිඛිබ්බිත්වා යපෙත්ති. තත්ථ අනුචාතෙ යථා එකතලං හොති, තථා හත්ථෙහි සට්ඨෙති. වලෙකීති ආවට්ඨෙති. පරිවත්තනන්ති සුත්තං ගණ්හන්තානං සුඛග්ගහණත්ථං සුත්තපරිවත්තනං කරොති, පට්ඨං

සිබ්බන්තානං සුබ්බසිබ්බන්තං පට්ටපරිවත්තනඤ්ච, නචචීවරකාරකො ඉධාධිජ්ජෙතො, න ඉතරො”ති වුත්තං.

අනිමන්තිතචතුත්ථන්ති අනිමන්තිතො චතුත්ථො යස්ස භික්ඛුචතුක්කස්ස, තං අනිමන්තිතචතුත්ථං. එවං සෙසෙසුපි. තෙනාහ “පඤ්චන්තං චතුක්කාන”න්ති, “චතුත්ථෙ ආගතෙ න යාපෙන්නීති වචනතො සචෙ අඤ්ඤො කොචි ආගච්ඡන්තො නත්ථි, චත්තාරොයෙව ච තත්ථ නිසින්නා යාපෙතුං න සක්කොන්ති, න වට්ටති”ති වදන්ති. ගණභොජනාපත්තිජනකනිමන්තනභාවතො “අකප්පියනිමන්තන”න්ති වුත්තං. සම්පච්චෙසෙත්වාති නිසිදාපෙත්වා. ගණො භිජ්ජතීති ගණො ආපත්තිං න ආපජ්ජතීති අධිජ්ජායො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.220) පන “සම්පච්චෙසෙත්වාති තෙහි යොජෙත්වා. ගණො භිජ්ජතීති නිමන්තිතසඬ්ඨො න භොතීති අත්ථො”ති වුත්තං.

“යත්ථ චත්තාරො භික්ඛු...පෙ.... භුඤ්ජන්ති”ති ඉමාය පාළියා සංසන්දනතො “ඉතරෙසං පන ගණපුරකො භොතී”ති වුත්තං. අවිසෙසෙනාති “ගිලානො වා චීවරකාරකො වා”ති අවිසෙසෙත්වා සබ්බසාධාරණවචනෙන. තස්මාති අවිසෙසිතත්තා.

අධිවාසෙත්වා ගතෙසුති එත්ථ අකප්පියනිමන්තනාධිවාසනක්ඛණෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කට්ඨි නත්ථි, විඤ්ඤත්තිතො පසවනෙ පන විඤ්ඤත්තික්ඛණෙ ඉතරසික්ඛාපදෙහි දුක්කට්ටං භොතීති ගහෙතබ්බං. භුත්වා ගතෙසුති එත්ථ ආගතෙසුපි භොජනකිච්චෙ නිට්ඨිතෙ ගණ්භිතුං වට්ටති. තානි ච තෙහි එකතො න ගහිතානීති යෙහි භොජනෙහි විසඬ්ඨකෙතො නත්ථි, තානි භොජනානි තෙහි භික්ඛුහි එකතො න ගහිතානි එකෙන පච්ඡා ගහිතත්තා. මහාටෙරෙති භික්ඛු සන්ධාය වුත්තං. නිමන්තනං සාදියථාති නිමන්තනහත්තං පටිග්ගණ්භථ. යානීති කුම්මාසාදීනි තෙහි භික්ඛුහි එකෙන පච්ඡා ගහිතත්තා එකතො න ගහිතානි. හත්තුද්දෙසකෙන පණ්ඩිතෙන හවිතබ්බං...පෙ.... මොචෙතබ්බාති එතෙන හත්තුද්දෙසකෙන අකප්පියනිමන්තනෙ සාදිතෙ සබ්බෙසම්පි සාදිතං භොති, එකතො ගණ්භන්තානං ගණභොජනාපත්ති ච භොතීති දස්සෙති. දුතස්ස ද්වාතර ආගන්ත්වා පුන “හත්තං ගණ්භථා”ති වචනභයෙන “ගාමද්වාතර අට්ඨත්වා”ති වුත්තං. තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වාති අන්තරවිථිආදීසු තත්ථ තත්ථ ධිතානං සන්තිකං ගන්ත්වා. භික්ඛුනං අත්ථාය සරද්වාතර යපෙත්වා දියමානෙපි එසෙව නයො. නිවත්තථාති වුත්තෙ පන නිවත්තිතුං වට්ටතීති “නිවත්තථා”ති විච්ඡින්නදිත්වා පච්ඡා “හත්තං ගණ්භථා”ති වුත්තත්තා වට්ටති.

පරම්පරභොජනකථා

2. පරම්පරභොජනකථායං පන පරස්ස පරස්ස භොජනං පරම්පරභොජනං. කිං තං? පයමං නිමන්තිතහත්තං යපෙත්වා අඤ්ඤස්ස භොජනකිරියා. පරම්පරභොජනං ගණභොජනං විය විඤ්ඤත්තීතො ච නිමන්තනතො ච න පසවතීති ආහ “පරම්පරභොජනං පනා”ති ආදි. පන-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො. විකප්පනාවසෙතො ච තං හත්තං අසන්තං නාම භොතීති අනුපඤ්ඤත්තිවසෙන විකප්පනං අට්ඨපෙත්වා යථාපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදමෙව යපිතං. පරිවාරෙ (පරි. 86) පන විකප්පනායං අනුජානනමපි අනුපඤ්ඤත්තිසදිසන්ති කත්වා “චතස්සො අනුපඤ්ඤත්තියො”ති චුත්තං, මහාපච්චරියාදීසු චුත්තනයං පච්ඡා වදන්තො පාළියා සංසන්දනතො පරම්මුඛාවිකප්පනමෙව පතිට්ඨාපෙති. කෙච්ඡි පන “තදා අත්තතො සන්තිකෙ යපෙත්වා හගවන්තං අඤ්ඤස්ස අභාවතො ථෙරො සම්මුඛාවිකප්පනං නාකාසි, හගවතා ච විසුං සම්මුඛාවිකප්පනා න චුත්තා, තථාපි සම්මුඛාවිකප්පනාපි වට්ටති”ති වදන්ති. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායමපි (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “යො භික්ඛු පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස ‘මය්හං හත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී’ති වා ‘විකප්පෙමී’ති වා එවං සම්මුඛා වා ‘ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති වා ‘විකප්පෙමී’ති වා එවං පරම්මුඛා වා පයමනිමන්තනං අවිකප්පෙත්වා පච්ඡා නිමන්තිතකුලෙ ලද්ධභික්ඛතො එකසිත්ථමපි අජ්ඣොහරති, පාචිත්තිය”න්ති චුත්තං.

පඤ්චභි භොජනෙහි නිමන්තිතස්ස යෙන යෙන පයමං නිමන්තිතො, තස්ස තස්ස භොජනතො උප්පට්ඨපාටියා අවිකප්පෙත්වා වා පරස්ස පරස්ස භොජනං පරම්පරභොජනන්ති ආහ “සචෙ පන මූලනිමන්තනං හෙට්ඨා භොති, පච්ඡිමං පච්ඡිමං උපරි, තං උපරිතො පට්ඨාය භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති”ති. හත්ථං අන්තො පචෙසෙත්වා සබ්බහෙට්ඨිමං ගණ්හන්තස්ස මජ්ඣෙ ධීතමපි අන්තොහත්ථගතං භොතීති ආහ “හත්ථං පන...පෙ.... යථා යථා වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති”ති. ඛීරස්ස රසස්ස ච හත්තෙන අමිස්සං හුත්වා උපරි ධීතත්තා “ඛීරං වා රසං වා පිචතො අනාපත්ති”ති චුත්තං.

“මහාඋපාසකොති ගෙහස්සාමිකො. මහාඅට්ඨකථායං ‘ආපත්ති’ති වචනෙන කුරුන්දියං ‘වට්ටති’ති වචනං විරුද්ධං විය දිස්සති. ද්විත්තමපි අධිප්පායො මහාපච්චරියං විභාවිතො”ති මහාගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

සබ්බෙ නිමන්තෙන්තීති අකප්පියනිමන්තනවසෙන නිමන්තෙන්ති. “පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතො, තං යපෙත්වා අඤ්ඤං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරභොජනං නාමා”ති චුත්තත්තා සතිපි

භික්ඛාවරියාය පයමං ලද්ධභාවෙ “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධං හත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති”ති වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.229) පන “ඛිරං වා රසං වාති පඤ්චභොජනාමිස්සං හත්තනො උපරි යීතං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්ඞි අභොජනත්තා උප්පට්ඨායා පිවතොපි අනාපත්ති. තෙනාහ ‘භුඤ්ජන්තෙනා’තිආදී”ති වුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 229) පන “එත්ථ ‘මහාඋපාසකො භික්ඛු නිමන්තෙති...පෙ.... පච්ඡා ලද්ධං හත්තං භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති. පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති’ති අට්ඨකථායං වචනතො, ‘කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජමිහා’ති පාළිතො, ඛන්ධකෙ ‘න ව, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්ව නිමන්තනෙ අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො භුඤ්ජෙය්‍යා, යථාධම්මො කාරොතබ්බො’ති වචනතො ව නිමන්තෙත්වා වා පච්චෙදෙත්ව අනිමන්තෙත්වා වා, පයමගහිතනිමන්තිතස්ස භික්ඛුනො පයමනිමන්තනභොජනතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි පරසන්තකං භොජනං පරම්පරභොජනාපත්තිං කරොති. අත්තනො සන්තකං, සඬ්ඝගණනො ලද්ධං වා අගභට්ඨසන්තකං වට්ටති, නිමන්තනතො පයමං නිබද්ධත්තා පන නිව්චහත්තාදිපරසන්තකම්පි වට්ටති”ති වුත්තං.

අනාපුච්ඡාකථා

3. අනාපුච්ඡාකථායං “පකතිවචනෙනාති එත්ථ යං ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ යීතෙන සොතුං සක්කා හවෙය්‍යා, තං පකතිවචනං නාම. ආපුච්ඡිතබ්බොති ‘අහං ඉත්ථන්තාමස්ස සරං ගච්ඡාමි’ති වා ‘වාරිත්තකං ආපජ්ජාමි’ති වා ඊදිසෙන වචනෙන ආපුච්ඡිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන නිමන්තනසාදියනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා, හත්තියසරතො අඤ්ඤසරප්පවෙසනං, මජ්ඣන්තිකානතික්කමො, සමයස්ස වා ආපදානං වා අභාවොති ඉමානි පනෙත්ථ පඤ්ච අභිගානී”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.298) එත්තකමෙව වුත්තං, විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.298) පන “පරියෙසිත්වා ආරොචනකිච්චං නත්ථිති වුත්තත්තා යො අපරියෙසිතබ්බො උපසඬ්ඤාමිතුං යුත්තට්ඨානෙ දිස්සති, සො සචෙපි පකතිවචනස්ස සචත්තපචාරං අතික්කම්ම යීතො, උපසඬ්ඤාමිත්වා ආපුච්ඡිතබ්බො. තෙනාහ ‘අපිච...පෙ.... යං පස්සති, සො ආපුච්ඡිතබ්බො’තිආදි. අනාපත්තිවාරෙ චෙත්ථ අන්තරාරාමාදීනඤ්ඤෙව වුත්තත්තා විහාරතො ගාමවීථිං අනුඤ්ඤාතකාරණං විනා අතික්කමන්තස්සාපි ආපත්ති භොති, න පන සරුපචාරං අතික්කමන්තස්සෙව. යං පන පාළියං ‘අඤ්ඤස්ස සරුපචාරං ඔක්කමන්තස්ස...පෙ.... පයමපාදං උම්මාරං අතික්කාමෙති’තිආදි වුත්තං, තං ගාමෙ පට්ටියං සන්ධාය වුත්තං, තථාපි අඤ්ඤස්ස සරුපචාරං අනොක්කමිත්වා වීථිමජ්ඣකෙනෙව ගන්ත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතසරද්වාරාහිමුඛෙ යත්වා මනුස්සෙ ඔලොකෙත්වා ගච්ජන්තස්සපි

පාවිත්තියමෙව. තත්ථ කෙවි ‘විටියං අතික්කමන්තස්ස සරුපචාරගණනාය ආපත්තියො’ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘යානි කුලානි උද්දිස්ස ගතො, තෙසං ගණනායා’ති. පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන නිමන්තනසාදියනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡනා, හත්තියසරතො අඤ්ඤසරුපසඨකමනං, මජ්ඣන්තිකානතික්කමො, සමයාපදානං අභාවොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඨගානී’ති. විකාලගාමජපවෙසනෙපි “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො අදින්තාදානෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බො”ති ඉමිනා දුතියලෙඨිචුපාතො ඉධ උපචාරොති දස්සෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡනා, අනුඤ්ඤාතකාරණාභාවො, විකාලෙ ගාමජපවෙසනන්ති ඉමානි පනෙත්ථ තීණි අඨගානි.

පංසුකුලකථා

4. පංසුකුලකථායං අභින්නෙ සරිරෙති අඛිභුණ්හෙ අල්ලසරිරෙ. “අඛිභුණ්හෙ”ති ඉමිනාපි චුත්තමෙව පරියායහෙදමන්තරෙන විභාවෙතුං “අල්ලසරිරෙ”ති චුත්තං.

විසභාගසරිරෙති ඉත්ථිසරිරෙ. විසභාගසරිරත්තා අච්චාසන්නෙන න භවිතඛිබ්බන්ති ආහ “සීසෙ වා”තිආදි. වට්ඨකීති විසභාගසරිරෙපි අත්තනාව චුත්තවිධිං කාතුං සාටකඤ්ච ගහෙතුං වට්ඨති. කෙවි පන “කිඤ්චාපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, ඉත්ථිරූපං පන ආමසන්තස්ස දුක්කට්”න්ති වදන්ති. “යථාකම්මං ගතොති තතො පෙත්තන්තභාවතො මතභාවං දස්සෙති. අඛිභුණ්හෙති ආසන්නමරණතාය සරිරස්ස උණ්හසමඨගිතං දස්සෙති, තෙනෙවාහ ‘අල්ලසරිරෙ’ති. කුණපසභාවං උපගතම්පි භින්නමෙව අල්ලභාවතො භින්නත්තා. විසභාගසරිරෙති ඉත්ථිසරිරෙ. ‘සීසෙ වා’තිආදි අධක්ඛකෙ උඛිභජාණුමණ්ඩලෙ පදෙසෙ විත්තවිකාරජපත්තිං සන්ධාය චුත්තං, යත්ථ කත්ථවි අනාමසන්නෙන කතං සුකතමෙව. මතසරිරම්පි හි යෙන කෙනවි ආකාරෙන සඤ්චිච්ච චුසන්තස්ස අනාමාසදුක්කට්මෙවාති වදන්ති, තං යුත්තමෙව. න හි අපාරාජිකවත්ථුකෙපි විත්තාදිඉත්ථිරූපෙ භවන්තං දුක්කට් පාරාජිකවත්ථුභූතෙ මතිත්ථිසරිරෙ නිවත්තති”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.135) චුත්ත.

ඉමස්මිං යානෙ ආචරියෙන අචුත්තාපි පංසුකුලකථා පංසුකුලසාමඤ්ඤෙන වෙදිතඛිබ්බා. සා හි වීචරක්ඛන්ධකෙ (මභාව. 340) එවං ආගතා “තෙන බො පන සමයෙන යෙ තෙ භික්ඛු ගහපතිවීචරං සාදියන්ති, තෙ කුක්කුච්චායන්තා පංසුකුලං න සාදියන්ති ‘එකංයෙව භගවතා වීචරං අනුඤ්ඤාතං, න ද්වෙ’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගහපතිවීචරං සාදියන්තෙන පංසුකුලම්පි සාදියිතුං, තදුභයෙනපාහං, භික්ඛවෙ, සන්තුට්ඨිං වණ්ණෙමි”ති. තත්ථ “එකංයෙව භගවතා වීචරං අනුඤ්ඤාතං, න ද්වෙති තෙ

‘කිර ඉතරිතරෙන චිවරෙනා’ති එතස්ස ‘ගහපතිකෙන වා පංසුකුලෙන වා’ති එවං අත්ථං සල්ලක්ඛිංසු. තත්ථ පන ඉතරිතරෙනපීති අප්පග්ගෙනපි මහග්ගෙනපි යෙන කෙනවීති අත්ථො’’ති අට්ඨකථායං වුත්තො, තස්මා ධුතඨගං අසමාදිශිත්වා විනයපංසුකුලමත්තසාදියකෙන භික්ඛුනා ගහපතිච්චරමපි සාදිතඛිබ්බං හොති, පංසුකුලධුතඨගධරස්ස පන ගහපතිච්චරං න වට්ටති ‘‘ගහපතිච්චරං පටික්ඛිපාමි, පංසුකුලිකඨගං සමාදියාමි’’ති සමාදානතොති දට්ඨඛිබ්බං.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු කොසලෙසු ජනපදෙසු අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා හොත්ති. එකච්චෙ භික්ඛු සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, එකච්චෙ භික්ඛු නාගමෙසුං. යෙ තෙ භික්ඛු සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, තෙ පංසුකුලානි ලභිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු නාගමෙසුං, තෙ එවමාහංසු ‘‘අම්භාකම්පි, ආවුසො, භාගං දෙථා’’ති. තෙ එවමාහංසු ‘‘න මයං, ආවුසො, තුම්භාකං භාගං දස්සාම, කිස්ස තුම්භෙ නාගමීත්ථා’’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නාගමෙත්තානං නාකාමා භාගං දාතුන්ති. තත්ථ නාගමෙසුන්ති යාව තෙ සුසානතො ආගච්ඡන්ති, තාව තෙ න අච්ඡිංසු, පක්කමිංසුයෙව. නාකාමා භාගං දාතුන්ති න අනිච්ඡාය දාතුං. යදි පන ඉච්ඡන්ති, දාතඛිබ්බො.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු කොසලෙසු ජනපදෙසු අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා හොත්ති. එකච්චෙ භික්ඛු සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, එකච්චෙ භික්ඛු ආගමෙසුං. යෙ තෙ භික්ඛු සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, තෙ පංසුකුලානි ලභිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු ආගමෙසුං, තෙ එවමාහංසු ‘‘අම්භාකම්පි, ආවුසා,එ භාගං දෙථා’’ති. තෙ එවමාහංසු ‘‘න මයං, ආවුසො, තුම්භාකං භාගං දස්සාම, කිස්ස තුම්භෙ න ඔක්කමීත්ථා’’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආගමෙත්තානං අකාමා භාගං දාතුන්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු කොසලෙසු ජනපදෙසු අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා හොත්ති. එකච්චෙ භික්ඛු පඨමං සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, එකච්චෙ භික්ඛු පච්ඡා ඔක්කමිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු පඨමං සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය, තෙ පංසුකුලානි ලභිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු පච්ඡා ඔක්කමිංසු, තෙ න ලභිංසු. තෙ එවමාහංසු ‘‘අම්භාකම්පි, ආවුසො, භාගං දෙථා’’ති. තෙ එවමාහංසු ‘‘න මයං, ආවුසො, තුම්භාකං භාගං දස්සාම, කිස්ස තුම්භෙ පච්ඡා ඔක්කමීත්ථා’’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පච්ඡා ඔක්කත්තානං නාකාමා භාගං දාතුන්ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු කොසලෙසු ජනපදෙසු අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා භොන්ති. තෙ සදිසා සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය. එකච්චෙ භික්ඛු පංසුකුලානි ලහිංසු, එකච්චෙ භික්ඛු න ලහිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු න ලහිංසු, තෙ එවමාහංසු “අම්භාකම්පි, ආචුසො, භාගං දෙථා”ති. තෙ එවමාහංසු “න මයං, ආචුසො, තුම්භාකං භාගං දස්සාම, කිස්ස තුම්භෙ න ලහිත්ථා”ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සදිසානං ඔක්කන්තානං අකාමා භාගං දාතුන්ති.

තත්ථ ආගමෙසුන්ති උපවාසෙ අවිජිංසු. තෙනාහ භගවා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආගමෙන්තානං අකාමා භාගං දාතු”න්ති. උපවාසෙති සුසානස්ස ආසන්නප්පදෙසෙ. යදි පන මනුස්සා “ඉධාගතා එව ගණ්හන්තු”ති දෙන්ති, සඤ්ඤාණං වා කත්වා ගච්ඡන්ති “සම්පත්තා ගණ්හන්තු”ති. සම්පත්තානං සබ්බෙසම්පි පාපුණාති. සචෙ ඡඩ්ඛෙත්වා ගතා, යෙන ගහිතං, සො එව සාමී. සදිසා සුසානං ඔක්කමිංසුති සබ්බෙ සමං ඔක්කමිංසු, එකදිසාය වා ඔක්කමිංසුතිපි අත්ථො.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු කොසලෙසු ජනපදෙසු අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා භොන්ති. තෙ කතිකං කත්වා සුසානං ඔක්කමිංසු පංසුකුලාය. එකච්චෙ භික්ඛු පංසුකුලානි ලහිංසු, එකච්චෙ භික්ඛු න ලහිංසු. යෙ තෙ භික්ඛු න ලහිංසු, තෙ එවමාහංසු “අම්භාකම්පි, ආචුසො, භාගං දෙථා”ති. තෙ එවමාහංසු “න මයං, ආචුසො, තුම්භාකං භාගං දස්සාම, කිස්ස තුම්භෙ න ලහිත්ථා”ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කතිකං කත්වා ඔක්කන්තානං අකාමා භාගං දාතුන්ති. තත්ථ තෙ කතිකං කත්වාති “ලද්ධං පංසුකුලං සබ්බෙ භාජෙත්වා ගණ්හිස්සාමා”ති බහිමෙව කතිකං කත්වා. ඡඩ්ඛෙත්වා ගතාති කිඤ්චි අවත්වායෙව ඡඩ්ඛෙත්වා ගතා. එතෙන “භික්ඛු ගණ්හන්තු”ති ඡඩ්ඛිතෙ එව අකාමා භාගදානං විහිතං, කෙවලං ඡඩ්ඛිතෙ පන කතිකාය අසති එකතො බහුසු පටිට්ඨෙසු යෙන ගහිතං, තෙන අකාමා භාගො න දාතබ්බොති දස්සෙති. සමානා දිසා පුරත්ථිමාදිහෙදා එතෙසන්ති සදිසාති ආහ “එකදිසාය වා ඔක්කමිංසු”ති.

අවිජින්නවීරකථා

5. අවිජින්නවීරකථායං අනුපුබ්බකථාති අනුපුබ්බෙන විනිවිජයකථා. සෙසපරික්ඛාරානං සද්ධිවිහාරිකෙහි ගහිතත්තා නිවාසනපාරුපනමෙව අවසිට්ඨන්ති ආහ “නිවාසනපාරුපනමත්තංයෙව හරිත්ථා”ති. සද්ධිවිහාරිකානං තාව ආගමනස්ස වා අනාගමනස්ස වා අජානනතාය චුත්තං “ථෙරෙහි නෙව තාව...පෙ.... භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති. පරෙසම්පි අත්ථාය ලහන්තිති අත්තතො වීරං දදොනා සයං සාබ්බාහඩ්ගෙන පටිච්ඡාදෙන්තිති තෙසං අත්ථායපි භඤ්ජිතුං ලහන්ති. “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බ”න්ති

වචනතො ඊදිසෙසු භූතගාමපාතබ්‍යතාපි අනුඤ්ඤාතායෙව භොතීති ආහ “නෙව භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාවිත්තියං භොතී”ති. න තෙසං ධාරණෙ දුක්ඛටත්ති තෙසං තිත්ථියධජානං ධාරණෙපි දුක්ඛං නත්ථි.

යානි ච තෙසං චත්ථානි දෙන්තීති සම්බන්ධො. ථෙරානං සයමෙව දිත්තත්තා චුත්තං “අවිජිත්තචීවරට්ඨානෙ යීතත්තා”ති. යදි ලද්ධිං ගණ්හානි, තිත්ථියපක්කන්තකො නාම භොති. තස්මා චුත්තං “ලද්ධිං අග්ගහෙත්වා”ති. “නො වෙ භොති, සඬ්ඝස්ස විහාරචීවරං වා...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති ඉමිනා අත්තරාමග්ගෙ පවිට්ඨවිහාරතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්ථ අත්තනො අභිරුචිතට්ඨානං ගච්ඡන්තස්ස දුක්ඛං චුත්තං, ඉමිනා ච “යං ආවාසං පයමං උපගච්ඡති”ති චුත්තං අත්තරාමග්ගෙ යීතවිහාරමපි සවෙ නග්ගො හුත්වා ගච්ඡති, දුක්ඛටමෙවාති වෙදිතබ්බං. යදි එවං තත්ථ කස්මා න චුත්තන්ති වෙ? අනොකාසත්තා. තත්ථ හි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අවිජිත්තචීවරස්ස වා...පෙ.... චීවරං විඤ්ඤාපෙතු”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධෙන සඬ්ඝිකමපි චීවරං නිවාසෙතුං පාරුපිතුඤ්ඤා අනුජානන්තො “යං ආවාසං පයමං...පෙ.... ගහෙත්වා පාරුපිතු”න්ති ආහ, තස්මා තත්ථ අනොකාසත්තා දුක්ඛං න චුත්තං.

විහාරචීවරන්ති සෙනාසනචීවරං. විමිලිකාහීති පටපිලොතිකාහි. තස්ස උපරීති භූමත්ථරණස්ස උපරි. විදෙසගතෙනාති අඤ්ඤං චීවරං අලහිත්වා විදෙසගතෙන. එකස්මිං...පෙ.... යපෙනබ්බන්ති එත්ථ සෙසෙන ගහෙත්වා ආගතත්තා යපෙන්තෙන ච සඬ්ඝිකපරිභොගවසෙනෙව යපිතත්තා අඤ්ඤස්මිං සෙනාසනෙ නියමිතමපි අඤ්ඤත්ථ යපෙතුං වට්ටතීති වදන්ති. පරිභොගෙනෙවාති අඤ්ඤං චීවරං අලහිත්වා පරිභුඤ්ජනෙන.

පරිභොගජිණ්ණන්ති යථා තෙන චීවරෙන සරීරං පටිච්ඡාදෙතුං න සක්කා, එවං ජිණ්ණං. කප්පියවොහාරෙනාති කයවික්කයාපත්තිතො මොචනත්ථං චුත්තං. “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා”ති ඉමස්සෙව අත්ථං විහාවෙති “වෙනාපෙන්තස්ස පරිවත්තාපෙන්තස්සා”ති. අත්තනො ධනෙන හි විඤ්ඤාපනං නාම පරිවත්තනමෙවාති අධිජ්ජායො. සඬ්ඝවසෙන පචාරිතානං විඤ්ඤාපනෙ චත්තං දස්සෙති “පමාණමෙව වට්ටතී”ති. සඬ්ඝවසෙන හි පචාරිතෙ සබ්බෙසං සාධාරණත්තා අධිකං විඤ්ඤාපෙතුං න වට්ටති. යං යං පචාරෙතීති යං යං චීවරාදිං දස්සාමිති පචාරෙති. විඤ්ඤාපනකිච්චං නත්ථිති විනා විඤ්ඤත්තියා දීයමානත්තා විඤ්ඤාපෙන්වා කිං කරිස්සතීති අධිජ්ජායො. අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථපි “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති ඉදං අනුචත්තතියෙවාති ආහ “අත්තනො ඤාතකපචාරිතෙ”තිආදි. විකප්පනුපගචීවරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඬ්ගානි.

විමතිවිනෝදනියං (වි. වි. ටි. 1.515) පන පාළියං ධම්මනිමන්තනාති සමණෙසු චත්තබ්බාවාරධම්මමන්තවසෙන නිමන්තනා, දාතුකාමතාය කතනිමන්තනා න භොතීති අත්ථො. තෙනෙව “විඤ්ඤාපෙස්සති”ති වුත්තං. අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතතො හි විඤ්ඤත්ති නාම භොති.

“තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බ”න්ති ඉමිනා භූතගාමවිකොපනං අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ “නෙවභූතගාමපාතබ්බතායා”තිආදි. පයමං සුද්ධවිත්තෙන ලිඛිගං ගහෙත්වා පච්ඡා ලද්ධිං ගණ්හන්තොපි තිත්ථියපක්කන්තකො එවාති ආහ “නිවාසෙත්වාපි ලද්ධි න ගහෙතබ්බා”ති.

යං ආවාසං පයමං උපගච්ඡතීති එත්ථපි විහාරවිවරාදිඅත්ථාය පවිසන්තෙනපි තිණාදිහි පටිච්ඡාදෙන්වාග ගන්තබ්බං, “න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤතො දුක්කටස්ස වුත්තන්තා. විමිලිකාහීති පටිප්ලොතිකාහි. පරිභොගෙනෙවාති අඤ්ඤං වීචරං අලහිත්වා පරිභුඤ්ජනෙන. පරිභොගජිණ්ණන්ති යථා තං වීචරං පරිභුඤ්ජියමානං ඔහග්ගවිහග්ගතාය අසාරුජ්ජං භොති, එවං ජිණ්ණං.

අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථපි “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති ඉදං අනුවත්තතෙවාති ආහ “අත්තනො ඤාතකපචාරිතෙ”තිආදි. ඉධ පන අඤ්ඤස්ස අච්ඡින්නනට්ඨවීචරස්ස අත්ථාය අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස නිස්සග්ගියෙන අනාපත්තීති අත්ථො ගහෙතබ්බො, ඉතරථා “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති ඉමිනා විසෙසො න භවෙය්‍ය, තෙනෙව අනන්තරසික්ඛාපදෙ වක්ඛති “අට්ඨකථාසු (පාරා. අට්ඨ. 2.526) පන ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ...පෙ.... පමාණමෙව වට්ටතීති වුත්තං, තං පාළියා න සමෙති”ති ව “යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ ‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’ති න වුත්ත”න්ති ව. විකප්පනුපගච්චරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ව පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අභිගාති.

“තඤ්ථෙව අඤ්ඤාතකො ගහපති වා ගහපතානී වා බහුහි වීචරෙහි අභිහට්ඨං පචාරෙය්‍ය, සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො වීචරං සාදිතබ්බං, තතො වෙ උත්තරි සාදියෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ඉමස්මිං තදුත්තරිසික්ඛාපදෙ (පාරා. 523) අභිහට්ඨන්ති එත්ථ අහීති උපසග්ගො, හරිතුන්ති අත්ථො, ගණ්හිතුන්ති වුත්තං භොති. පචාරෙය්‍යාති ඉච්ඡාපෙය්‍ය, ඉච්ඡං රුචිං උප්පාදෙය්‍ය වදෙය්‍ය නිමන්තෙය්‍යාති අත්ථො. අභිහට්ඨං පචාරෙන්තෙන පන යථා චත්තබ්බං. තං ආකාරං දස්සෙතුං “යාවත්තකං ඉච්ඡසී, තාවත්තකං ගණ්හාහී”ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. අථ වා යථා “නෙක්ඛම්මං දට්ඨු බෙමතො”ති එත්ථ දිස්වාති අත්ථො, එවමිධපි අභිහට්ඨං

පචාරයානි අභිහරිත්වා පචාරයානි අත්ථො. තත්ථ කායාභිහාරො වාචාභිහාරොති දුට්ඨො අභිහාරො. කායෙන වා භි වත්ථාදීනි අභිහරිත්වා පාදමුලෙ යපෙත්වා “යත්තකං ඉච්ඡමි, තත්තකං ගණ්භාහි”ති වදන්තො පචාරයා, වාචාය වා “අම්භාකං දුස්සකොට්ඨාගාරං පරිපුණ්ණං, යත්තකං ඉච්ඡමි, තත්තකං ගණ්භාහි”ති වදන්තො පචාරයා, තදුභයමපි එකජ්ඣං කත්වා “අභිහට්ඨං පචාරයා”ති වුත්තං.

සන්තරුත්තරපරමන්ති සඅන්තරං උත්තරං පරමං අස්ස චීවරස්සාති සන්තරුත්තරපරමං, නිවාසනෙන සද්ධිං පාරුපනං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො අස්සාති වුත්තං හොති. තතො චීවරං සාදිතබ්බන්ති තතො අභිහට්චීවරතො එත්තකං චීවරං ගහෙතබ්බං, න ඉතො පරන්ති අත්ථො. යස්මා පන අච්ඡින්නසබ්බචීවරෙන තෙච්චරිකෙනෙව භික්ඛුනා එවං පටිපජ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤාන අඤ්ඤාපාපි, තස්මා තං විභාගං දස්සෙතුං “සචෙ තීණි නට්ඨාති හොන්ති”තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වුත්තං.

තත්‍රායං චිනිච්ඡයො – යස්ස තීණි නට්ඨාති, තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බාති, එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අඤ්ඤං සභාගට්ඨානතො පරියෙසිස්සති. යස්ස ද්වෙ නට්ඨාති, තෙන එකං සාදිතබ්බං. සචෙ පකතියාව සන්තරුත්තරෙන වරති, ද්වෙ සාදිතබ්බාති, එවං එකං සාදියන්තෙනෙව සමො භවිස්සති. යස්ස තීසු එකං නට්ඨං, න සාදිතබ්බං. යස්ස පන ද්වීසු එකං නට්ඨං, එකං සාදිතබ්බං. යස්ස එකංයෙව හොති, තඤ්ච නට්ඨං, ද්වෙ සාදිතබ්බාති. භික්ඛුනියා පන පඤ්චසුපි නට්ඨෙසු ද්වෙ සාදිතබ්බාති, චතුසු නට්ඨෙසු එකං සාදිතබ්බං, තීසු නට්ඨෙසු කිඤ්චි න සාදිතබ්බං, කො පන වාදො ද්වීසු වා එකස්මිං වා. යෙන කෙනචි භි සන්තරුත්තරපරමතාය යාතබ්බං, තතො උත්තරි න ලබ්භතීති ඉදමෙත්ථ ලක්ඛණං.

සෙසකං ආහරිස්සාමීති ද්වෙ චීවරාති කත්වා සෙසං පුන ආහරිස්සාමීති අත්ථො. න අච්ඡින්නකාරණාති බාහුසච්චාදිගුණවසෙන දෙන්ති. ඤාතකානන්තිආදීසු ඤාතකානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස, පචාරිතානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස, අත්තනො ධනෙන සාදියන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අට්ඨකථාසු පන “ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ පකතියා බහුමපි වට්ටති, අච්ඡින්නකාරණා පමාණමෙව වට්ටතී”ති වුත්තං, තං පාළියා න සමෙති. යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති න වුත්තං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. සමුට්ඨානාදීසු ඉදමපි ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිච්ඡිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සත්තමෙ පාළියං පග්ගාහිකසාලන්ති දුස්සවාණිජකානං ආපණං,
 “පග්ගාහිකසාල”න්තිපි පටන්ති. අහිති උපසග්ගොති තස්ස විසෙසත්ථාභාවං
 දස්සෙති. තෙනාහ “හරිතුන්ති අත්ථො”ති. වරසද්දස්ස ඉච්ඡායං වත්තමානත්තා
 ආහ “ඉච්ඡාපෙය්‍යා”ති. දට්ඨු ඛෙමතොති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන
 අනුනාසිකලොපො දට්ඨබ්බො. සඅන්තරන්ති අන්තරවාසකසහිතං. උත්තරන්ති
 උත්තරාසඬ්ගං. අස්ස විවරස්සාති සාදිතබ්බවිවරස්ස. අච්ඡින්නසබ්බවිවරොනාති
 අච්ඡින්නාති සබ්බාති තිණි විවරාති අස්සාති අච්ඡින්නසබ්බවිවරො, තෙනාති
 අත්ථො. යස්ස හි අච්ඡින්නදනසමයෙ තිණි විවරාති සන්නිහිතාති භොන්ති, තාති
 සබ්බාති අච්ඡින්නාතිති සො “අච්ඡින්නසබ්බවිවරො”ති වුච්චති. තෙනෙව
 “අච්ඡින්නසබ්බවිවරො තෙව්වරිකෙනා”ති වුත්තං. තෙව්වරිකෙනාති හි
 අච්ඡින්නදනසමයෙ තිව්වරස්ස සන්නිහිතභාවං සන්ධාය වුත්තං, න පන විනයෙ
 තෙව්වරිකාභාවං, ධුතඬ්ගතෙව්වරිකභාවං වා සන්ධාය. එවං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති
 “සන්තරුත්තරපරමං තෙන හික්ඛුනා තතො විවරං සාදිතබ්බ”න්ති
 වුත්තවිධිනා පටිපජ්ජිතබ්බං. අඤ්ඤානාති අච්ඡින්නඅසබ්බවිවරොන. යස්ස තිසු
 විවරෙසු එකං වා ද්වෙ වා විවරාති අච්ඡින්නාති භොන්ති, තෙනාති අත්ථො.
 අඤ්ඤාපාපිති “සන්තරුත්තරපරම”න්ති වුත්තවිධානතො අඤ්ඤාපාපි. යස්ස හි
 තිසු ද්වෙ විවරාති අච්ඡින්නාති භොන්ති, එකං සාදිතබ්බං, එකස්මිං අච්ඡින්නො
 න සාදිතබ්බන්ති න තස්ස සන්තරුත්තරපරමසාදියනං සම්භවති. අයමෙව ච
 අත්ථො පදභාජනෙන විභාවිතො. තෙනාහ “තං විභාගං දස්සෙතු”න්ති.

කෙවි පන “තෙව්වරිකෙනාති වුත්තත්තා තිව්වරං පරික්ඛාරවොළවසෙන
 අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජනො තස්මිං නට්ඨෙ ඛහුනිපි ගහෙතුං ලහති”ති වදන්ති,
 තං න ගහෙතබ්බං. පදභාජනස්ස හි අධිජ්ජායං දස්සෙන්නෙන යස්මා පන
 “අච්ඡින්නසබ්බවිවරොන...පෙ.... තං විභාගං දස්සෙතු”න්ති වුත්තං,
 පදභාජනෙ ව න තාදිසො අත්ථො උපලබ්භති, තස්මා තං න ගහෙතබ්බමෙව.
 යම්පි මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං
 “යස්ස අධිට්ඨිතතිව්වරස්ස තිණි නට්ඨානී”ති, තත්ථපි අධිට්ඨිතග්ගහණං
 සරුපකථනමත්තන්ති ගහෙතබ්බං, න පන තිව්වරාධිට්ඨානෙන
 අධිට්ඨිතවිවරස්සෙවාති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච තථා
 අත්ථස්සාසම්භවතො. න හි තිව්වරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතවිවරස්සෙව ඉදං
 සික්ඛාපදං පඤ්ඤාත්තන්ති සක්කා විඤ්ඤාතුං. පුරිමසික්ඛාපදෙන හි
 අච්ඡින්නවිවරස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤාත්තියා අනුඤ්ඤාතත්තා පමාණං
 අජානිත්වා විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං පමාණතො සාදියනං අනුජානන්නෙන
 භගවතා ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාත්තං, තස්මා පරික්ඛාරවොළිකස්ස ඛහුම්පි
 සාදිතුං වට්ටනීති අයමත්ථො නෙව පාළියා සමෙති, න ච භගවතො අධිජ්ජායං
 අනුලොමෙති.

යස්ස තිණි නට්ඨානී, තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බානීති එත්ථ යස්ස තිව්වරතො අධිකම්පි විවරං අඤ්ඤත්ථ ධීතං අත්ථී, තදා තස්ස විවරස්ස අලබ්භනීයභාවතො තෙනපි සාදිතං වට්ටනීති වෙදිතබ්බං. පකනියාව සන්තරුත්තරෙන වරතීති සාසඬකසික්ඛාපදවසෙන වා අවිජ්ජවාසසම්මුතිවසෙන වා තතියස්ස අලාභෙන වා වරති. “ද්වෙ නට්ඨානී”ති අධිකාරත්තා වුත්තං “ද්වෙ සාදිතබ්බානී”ති. එකං සාදියන්තෙනෙව සමො භවිස්සතීති තිණිණං විවරානං ද්විසු නට්ඨෙසු එකං සාදියන්තෙන සමො භවිස්සති උභින්නම්පි සන්තරුත්තරපරමත්තාය අවට්ඨානතො. යස්ස එකංයෙව භොතීති අඤ්ඤෙන කෙනචි කාරණෙන විනට්ඨයෙසවිවරං සන්ධාය වුත්තං.

“සෙසකං තුම්භෙව භොතුති දෙන්ති”ති වුත්තත්තා “පමාණයුත්තං ගණ්හිස්සාම, සෙසකං ආහරිස්සාමා”ති වත්වා ගහෙත්වා ගමනසමයෙපි “සෙසකම්පි තුම්භාකංයෙව භොතු”ති වදන්ති, ලද්ධකප්පියමෙව. පචාරිතානන්ති අවිජ්ජන්තකාලතො පුබ්බෙයෙව පචාරිතානං. පාළියා න සමෙතීති සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරි සාදියනෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථං “අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති වුත්තත්තා න සමෙති. සන්තරුත්තරපරමං සාදියන්තස්ස හි ආපත්තිජ්ජසඬගොයෙව නත්ථී, සති ව සික්ඛාපදෙන ආපත්තිජ්ජසඬගෙ අනාපත්ති යුත්තා දස්සෙතුන්ති අධිජ්ජායො. කෙචි පන “පමාණමෙව වට්ටනීති ඉදං සල්ලෙබ්බස්සනත්ථං වුත්ත”න්ති වදන්ති.

යස්මා පනිදං...පෙ.... න වුත්තන්ති එත්ථායමධිජ්ජායො — “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති වුච්චමානෙ අඤ්ඤෙසං අත්ථාය පමාණං අතික්කම්ත්වාපි ගණ්හිතං වට්ටනීති ආපජ්ජති, තඤ්ච අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තත්තා වත්ථුනා සංසන්දියමානං න සමෙති. න හි යං වත්ථුං නිස්සාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තස්මිංයෙව අනාපත්තිවචනං යුත්තන්ති. ගණ්ඨිපදෙසු පන තිසුපි “ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්තතො සාදියනපට්ඨකාවසෙන පවත්තත්තා ‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’ති වත්තුං ඔකාසොයෙව නත්ථී, තස්මා න වුත්ත”න්ති කථිතං. ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති අවුත්තත්තා අඤ්ඤෙසං අත්ථාය ඤාතකපචාරිතෙසු අධිකං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස ආපත්තීති වෙ? න, තත්ථ පුරිමසික්ඛාපදෙනෙව අනාපත්තිසිද්ධිතො. තතුත්තරිතා, අවිජ්ජන්තාදිකාරණතා, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ව පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ වත්තාරි අඬගානි.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.522-524) පන “පාළියං පග්ගාහිකසාලන්ති දුස්සාපණං. තඤ්චි වාණිජකෙහි දුස්සානි පග්ගහෙත්වා දස්සනට්ඨානත්තාය ‘පග්ගාහිකසාලා’ති වුච්චති. අස්ස විවරස්සානි සාදිතබ්බවිවරස්ස. තෙව්වරිකෙනාති ඉමිනා අවිජ්ජන්තතිවිවරතො අඤ්ඤස්ස විහාරාදිසු නිහිතස්ස

විවරස්ස අභාවං දස්සෙති. යදි භවෙය්‍ය, විඤ්ඤාපෙත්‍රං න වට්ටෙය්‍ය, තාවකාලිකං නිවාසෙත්වා අත්තනො විවරං ගහෙතඛ්ඛං. තාවකාලිකමපි අලහන්තස්ස භූතගාමවිකොපනං කත්වා තිණපණ්ණෙහි ඡදනං විය විඤ්ඤාපනමපි වට්ටති එව. අඤ්ඤානාති අවිජ්ජනාදසඛ්ඛවිවරෙන. ‘ද්වෙ නට්ඨානී’ති අධිකාරතො චුත්තං ‘ද්වෙ සාදිතඛ්ඛානී’ති. පාළියා න සමෙතීති ‘අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතාන’න්ති (පාරා. 526) ඉමාය පාළියා න සමෙති තතුත්තරි විඤ්ඤාපනආපත්තිජපසඬගෙ එව චුත්තත්තා. අඤ්ඤස්සත්ථායාති න චුත්තන්ති ඉදං අඤ්ඤස්සත්ථාය තතුත්තරි විඤ්ඤාපනෙ නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං භොතීති ඉමමත්ථං දීපෙති. තඤ්ච පාවිත්තියං යෙසං අත්ථාය විඤ්ඤාපෙති, තෙසං වා සියා විඤ්ඤාපකස්සෙව වා, න තාව තෙසං, තෙහි අවිඤ්ඤාපිතත්තා, නාපි විඤ්ඤාපකස්ස, අත්තානං උද්දිස්ස අවිඤ්ඤත්තත්තා. තස්මා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්සපි නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං න දිස්සති. පාළියං පන ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්තනො සාදියනපට්ඨද්ධතාවසෙන පවත්තත්තා ‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’ති අනාපත්තිවාගෙ න චුත්තන්ති වදන්ති, තඤ්ච යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතඛ්ඛං. තතුත්තරිවිවරතා, අවිජ්ජනාදිකාරණතා, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ වත්තාරි අඬගානී”ති.

ඉදං තතුත්තරිසික්ඛාපදවිනිච්ඡයං ආවරියෙන අචුත්තමපි අවිජ්ජනවිවරාධිකාරෙයෙව පවත්තත්තා අම්භෙහි ගහිතං, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස සමයෙසු අවිජ්ජනවිවරකාලෙ අඤ්ඤාතකානං විඤ්ඤාපෙතඛ්ඛභාවො භගවතා චුත්තො, තෙහි දින්නවිවරස්ස මත්තසො ගහිතභාවො තතුත්තරිසික්ඛාපදෙන චුත්තො. තස්මා අවිජ්ජනවිවරඅධිකාරොයෙව භොතීති.

විවරඅවිජ්ජනදනවිනිච්ඡයකථා

ඉතො පරං අවිජ්ජනදනසාමඤ්ඤෙන විවරඅවිජ්ජනවිනිච්ඡයං වක්ඛාම – තත්ථ යම්පි ක්‍යාහන්ති යම්පි තෙ අහං. සො කිර “මම පත්තවිවරඋපාහනපච්චත්ථරණානි වහන්තො මයා සද්ධිං චාරිකං පක්කම්ස්සතී”ති අදාසි. තෙනෙවමාහ “මයා සද්ධිං ජනපදචාරිකං පක්කම්ස්සතී”ති. අවිජ්ජනදීති ඛලක්කාරෙන අග්ගභෙසි, සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පනස්ස පාරාජිකං නත්ථි, කිලමෙත්වා ගහිතත්තා ආපත්ති පඤ්ඤත්තා.

සයං අවිජ්ජනදති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති එකං විවරං එකාබද්ධානි ව බහුනි අවිජ්ජනදතො එකා ආපත්ති, එකතො අබද්ධානි විසුං විසුං ධීතානි බහුනි අවිජ්ජනදතො, “සඬසාරිං ආහර, උත්තරාසඬගං ආහරා”ති එවං ආහරාපයතො

ච චත්ථුගණනාය ආපත්තියො. “මයා දින්නානි සබ්බානි ආහරා”ති වදන්තොපි එකච්චනෙනෙව සම්බහුලා ආපත්තියො.

අඤ්ඤං ආණාපෙනි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති “වීවරං ගණ්භා”ති ආණාපෙනි, එකං දුක්කට්ඨං. ආණත්තො බහුනි ගණ්භාති, එකං පාවිත්තියං. “සඬ්ඝාටිං ගණ්භ, උත්තරාසඬ්ඝං ගණ්භා”ති වදන්තො වාචාය වාචාය දුක්කට්ඨං. “මයා දින්නානි සබ්බානි ගණ්භා”ති වදන්තො එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො.

අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති විකප්පනුපගපච්ඡිමං වීවරං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අන්තමසො සුචිම්භි. වෙයෙත්වා යපිතසුචිසුභි චත්ථුගණනාය දුක්කට්ඨානි. සිථිලවෙයීනාසු එවං. ගාල්භං කත්වා බද්ධාසු පන එකමෙව දුක්කට්ඨන්ති මහාපච්චරියං වුත්තං. සුචිසරෙ පක්ඛිත්තාසුභි එසෙව නයො. ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා සිථිලබද්ධගාල්භබද්ධෙසු තිකට්ඨකාදීසු හෙසප්පෙසුභි එසෙව නයො.

සො වා දෙතිති “හන්තෙ, තුම්භාකංයෙව ඉදං සාරුප්ප”න්ති එවං වා දෙති. අථ වා පන “ආවුසො, මයං තුය්භං ‘චත්තපට්ඨන්ති. කරිස්සති, අම්භාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්භිස්සති, ධම්මං පරියාපුණ්ණස්සති”ති වීවරං අදම්භා, සොදානි ත්වං න චත්තං කරොසි, න උපජ්ඣං ගණ්භාසි, න ධම්මං පරියාපුණ්ණාසි”ති එවමාදීහි වුත්තො “හන්තෙ, වීවරත්ථාය මඤ්ඤෙ හණං, ඉදං වො වීවර”න්ති දෙති, එවම්භි සො වා දෙති. දිසාපක්කන්තං වා පන දහරං “නිචත්තෙථ න”න්ති හණති, සො න නිචත්තති. “වීවරං ගහෙත්වා රුන්ධවා”ති එවං චෙ නිචත්තති, සාධු. සචෙ “පත්තවීවරත්ථාය මඤ්ඤෙ තුම්භෙ හණං, ගණ්භං න”න්ති දෙති, එවම්භි සොයෙව දෙති. විබ්භන්තං වා දිස්වා “මයං තුය්භං ‘චත්තං කරිස්සති’ති පත්තවීවරං අදම්භා, සොදානි ත්වං විබ්භමිත්වා චරසි”ති වදති, ඉතරො “ගණ්භං තුම්භාකං පත්තවීවර”න්ති දෙති, එවම්භි සො වා දෙති. “මම සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්භන්තස්සෙව තෙ දෙමි, අඤ්ඤත්ථ ගණ්භන්තස්ස න දෙමි. චත්තං කරොන්තස්සෙව දෙමි, අකරොන්තස්ස න දෙමි. ධම්මං පරියාපුණ්ණන්තස්සෙව දෙමි, අපරියාපුණ්ණන්තස්ස න දෙමි. අවිබ්භමන්තස්සෙව දෙමි, විබ්භමන්තස්ස න දෙමි”ති එවං පන දාතුං න වට්ටති, දදන්තො දුක්කට්ඨං, ආහරාපෙතුං පන වට්ටති. චජිත්වා දින්නං අච්ඡින්නදිත්වා ගණ්භන්තො හණ්ඩග්ගෙහන කාරෙතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. අයං සමන්තපාසාදිකන්තො උද්ධට්ඨිතිච්ඡයො.

යම්භි ත්‍යාගන්ති එත්ථ යන්ති කාරණචචනං, තස්මා එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො – “මයා සද්ධිං ජනපදචාරිකං පක්කමිස්සතිති යං කාරණං නිස්සාය අහං තෙ, ආවුසො, වීවරං අදාසිං, තං න කරොසි”ති කුපිතො

අනත්තමනො අවිජ්ජිති. යන්ති වා චීවරං පරාමසති. තත්ථ “මයා සද්ධිං ජනපදවාටිකං පක්කමිස්සති යම්පි තෙ අහං චීවරං අදාසිං, තං චීවරං ගණ්හිස්සාමි”ති කුපිතො අනත්තමනො අවිජ්ජිති සමබන්ධිතබ්බං.

ආණත්තො බහුති ගණ්හාති, එකං පාවිත්තියන්ති “චීවරං ගණ්හා”ති ආණත්තියා එකචීවරවිසයත්තා එකමෙව පාවිත්තියං. වාචාය වාචාය දුක්කටන්ති එත්ථ අවිජ්ජන්තෙසු වත්ථුගණනාය පාවිත්තියාති. එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියොති ඉදං අවිජ්ජන්තෙසු වත්ථුගණනාය ආපජ්ජිතබ්බං පාවිත්තියාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං, ආණත්තියා ආපජ්ජිතබ්බං පන දුක්කටං එකමෙව.

එවන්ති ඉමිනා “වත්ථුගණනාය දුක්කටාති”ති ඉදං පරාමසති. එසෙව නයොති සිථිලං ගාළුහඤ්ඤා පක්ඛිත්තාසු ආපත්තියා බහුත්තං එකත්තඤ්ඤා අතිදිසති.

ආවුසො මයන්තිආදියු ගණ්හිතුකාමනාය එවං වුත්තෙපි තෙනෙව දින්නත්තා අනාපත්ති. අම්භාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හිස්සති ඉදං සාමණෙරස්සපි දානං දීපෙති, තස්මා කිඤ්චාපි පාළියං “හික්ඛුස්ස සාමං චීවරං දත්වා”ති වුත්තං, තථාපි අනුපසම්පන්නකාලෙ දත්වාපි උපසම්පන්නකාලෙ අවිජ්ජන්දන්තස්ස පාවිත්තියමෙවාති වෙදිතබ්බං. අවිජ්ජන්දනසමයෙ උපසම්පන්නභාවොයෙව හෙත්ථ පමාණං. දෙතීති තුට්ඨො වා කුපිතො වා දෙති. රුද්ධථාති නිවාරෙථ. එවං පන දාතුං න වට්ටතීති එත්ථ එවං දින්නං න තාව “තස්ස සන්තක”න්ති අනධිට්ඨහිත්වාච පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති වෙදිතබ්බං. ආහරාපෙතුං පන වට්ටතීති එවං දින්නං හතිසදිසත්තා ආහරාපෙතුං වට්ටති. වජ්ජිවා දින්නන්ති වුත්තනයෙන අදත්වා අනපෙක්ඛෙන හුත්වා තස්සෙව දින්නං. හණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බොති සකසඤ්ඤාය විනා ගණ්හන්තො හණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. විකප්පනුපගපවිජ්ජමචීවරතා, සාමං දින්නතා, සකසඤ්ඤිතා, උපසම්පන්නතා, කොධවසෙන අවිජ්ජන්දනං වා අවිජ්ජන්දාපනං වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ඤා අධිගාති. අයං සාරත්ථදීපනීපායො (සාරත්ථ. ටී. 2.635).

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.631) පන “යම්පි...පෙ.... අවිජ්ජිති එත්ථ යං තෙ අහං චීවරං අදාසිං, තං ‘මයා සද්ධිං පක්කමිස්සති’ති සඤ්ඤාය අදාසිං, න අඤ්ඤාථාති කුපිතො අවිජ්ජිති එවං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං. එකං දුක්කටන්ති යදි ආණත්තො අවස්සං අවිජ්ජන්දති, ආණත්තික්ඛණෙ එව පාවිත්තියං. යදි න අවිජ්ජන්දති, තදා එව දුක්කටන්ති දට්ඨබ්බං. එකවාචාය සම්බහුලාපත්තියොති යදි ආණත්තො අනත්තරායෙන අවිජ්ජන්දති, ආණත්තික්ඛණෙයෙව වත්ථුගණනාය පාවිත්තියාපත්තියො

පයොගකරණක්ඛණෙයෙව ආපත්තියා ආපජ්ජිතබ්බතො, වීචරං පන අවිජ්ජන්තෙයෙව නිස්සග්ගියං භොති. යදි සො න අවිජ්ජන්දති, ආණත්තික්ඛණෙ එකමෙව දුක්ඛටන්ති දට්ඨබ්බං. එවමඤ්ඤත්ථපි ඊදිසෙසු නයො ඤාතබ්බො. උපජ්ඣං ගණ්හිස්සතීති සාමණෙරස්ස දානං දීපෙති, තෙන ව සාමණෙරකාලෙ දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අවිජ්ජන්දතොපි පාවිත්තියං දීපෙති. “හික්ඛුස්ස සාමං වීචරං දත්වා”ති ඉදං උක්ඛට්ඨවසෙන වුත්තං. ආහරාපෙතුං පන වට්ටතීති කම්මෙ අකතෙ හතිසදිසත්තා වුත්තං. විකජ්ජනුපගපවිජ්ජමවීචරතා, සාමං දින්නතා, සකසඤ්ඤිතා, උපසම්පන්නතා, කොධවසෙන අවිජ්ජන්දනං වා අවිජ්ජන්දාපනං වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඩ්ඨගාතී”ති වුත්තං.

පටිභානවිත්තකථා

6. පටිභානවිත්තකථායං අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව සුචිඤ්ඤෙය්‍යන්ති සාරත්ථදීපනියං න කිඤ්චි වුත්තං, විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.299) පන “කරොහීති වත්තුං න වට්ටතීති ආණත්තියා එව පටික්ඛිත්තත්තා ද්වාරපාලං ‘කිං න කරොසී’තිආදිනා පරියායෙන වත්තුං වට්ටති. ජාතකපකරණන්ති ජාතකපටිසංයුත්තං ඉත්ථිපුරිසාදි යං කිඤ්චි රූපං අධිජ්ජෙතං. ‘පරෙහි කාරාපෙතු’න්ති වුත්තත්තා බුද්ධරූපමිති සයං කාතුං න ලහතී”ති වුත්තං.

විජ්ජකතභොජනකථා

7. විජ්ජකතභොජනකථායමිති සාරත්ථදීපනී විමතිවිනොදනී වජිරබුද්ධිටිකාසු න කිඤ්චි වුත්තං. පට්ඨං කතං පකතං, වි අනිට්ඨිතං පකතං විජ්ජකතං, විජ්ජකතං භොජනං යෙන සො විජ්ජකතභොජනො, පට්ඨං භුඤ්ජිත්වා අනිට්ඨිතභොජනකිච්චො හික්ඛු. වුත්තෙන හික්ඛුනා පවිසිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. රිත්තහත්ථමිති උට්ඨාපෙතුං න වට්ටතීති එත්ථ කාරණමාහ “විජ්ජකතභොජනොයෙව හි සො භොතී”ති, යාගුබජ්ජකාදීසුපි පීතෙසු බාදිතෙසුපි හත්තස්ස අභුත්තත්තා අනිට්ඨිතභොජනකිච්චො භොති. පචාරිතො භොති, තෙන වත්තබ්බොති පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන භුඤ්ජිතුං අලහමානත්තා අත්තනො සන්තිකෙ උදකෙ අසන්තෙ වත්තබ්බොති අත්ථො. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

උද්දිසන්තඋද්දිසාපනකථා

8. උද්දිසන්තඋද්දිසාපනකථායං උද්දිසන්තෙනාති උද්දෙසං දෙන්තෙන, පාළිං වාචෙන්තෙනාති අත්ථො. උද්දිසාපෙන්තෙනාති උද්දෙසං ගණ්හන්තෙන, පාළිං වාචාපෙන්තෙනාති අත්ථො. උච්චතරෙපීති පි-සද්දෙන සමානාසනං සමිපිණ්ඨෙති. නීචතරෙපීති එත්ථාපි එසෙව නයො.

තිවස්සන්තරිකකථා

9. තිවස්සන්තරිකකථායං තිණි වස්සානි තිවස්සං, තිණි වා වස්සානි තිවස්සානි, තිවස්සානං අන්තරං තිවස්සන්තරං, තිවස්සන්තරෙ ධිතොති තිවස්සන්තරො, තෙන තිවස්සන්තරෙන, අන්තර-සද්දො මජ්ඣන්තවාචකො, ණ-පච්චයො ධිතත්තෙ. තෙනාහ වජිරවුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 320) “තිවස්සන්තරොනාති තිණිණං වස්සානං අන්තො ධිතෙනා”ති. අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 320) පන සරූපමෙව දස්සෙන්තො “තිවස්සන්තරො නාමා”තිආදිමාහ. ඉමෙ සබ්බෙති සබ්බෙ තිව්ධා ඉමෙ සමානාසනිකා. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

දීඝාසනකථා

10. දීඝාසනකථායං සංභාරිමං වාති සංහරිතුං යුත්තං කට්ඨසාරකාදි. අසංභාරිමං වාති සංහරිතුං අසක්කුණෙය්‍යං පාසාණාදි ආසනං. තෙනාහ සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.320) “දීඝාසනං නාම මඤ්චපියවිනිමුත්තං යං කිඤ්චි තිණිණන්තං එකතො සුඛං නිසීදිතුං පහොති”ති. කස්මා පන “තිණිණන්තං පහොති”ති වුත්තං, නනු ද්විත්තං පහොනකාසනම්පි දීඝමෙවාති වොදනං සන්ධායාහ “අනුජානාමී...පෙ.... එත්තකං පච්ඡමං දීඝාසනන්ති හි වුත්ත”න්ති. ද්විත්තං පහොනකෙ හි අදීඝාසනෙ සමානාසනිකෙහෙව සහ නිසීදිතුං වට්ටති, තිණිණන්තං පහොනකතො පට්ඨාය ගහිතෙ දීඝාසනෙ පන අසමානාසනිකෙහිපි සහ නිසීදිතුං වට්ටති. යදි එවං පණ්ඩකාදිහිපි සහ නිසීදිතුං වට්ටෙය්‍යාති වොදනං මනසි කත්වා ආහ “අනුජානාමී, හික්ඛවෙ, යපෙත්වා පණ්ඩක”න්තිආදි. තත්ථ අත්ථො සුවිඤ්ඤායොව.

ගිලානුපට්ඨානකථා

11. ගිලානුපට්ඨානකථායං පලිපන්තොති නිමුග්ගො, මක්ඛිතොති අත්ථො. උච්චාරෙත්වාති උක්ඛිපිත්වා. සමානාවරියකොති එත්ථ “සවෙපි එකස්ස ආවරියස්ස එකො අන්තෙවාසිකො හොති, එකො සද්ධිවිහාරිකො, එතෙපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං සමානාවරියකා එවා”ති වදන්ති. හෙසජ්ජං යොජෙතුං අසමත්ථො හොතීති වෙජ්ජෙන “ඉදඤ්චිදඤ්ච හෙසජ්ජං ගහෙත්වා ඉමිනා යොජෙත්වා දාතබ්බ”න්ති වුත්තෙ තථා කාතුං අසමත්ථොති අත්ථො. නිහාතුන්ති නිහරිතුං, ඡඩ්ඛෙතුන්ති අත්ථො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.365-366) පන “භූමියං පරිහණ්ඩං අකාසීති ගිලානෙන නිපන්තභූමියං කිලිට්ඨට්ඨානං ධොවිත්වා හරිතුපලිත්තං කාරෙසීති අත්ථො. හෙසජ්ජං යොජෙතුං අසමත්ථොති පරෙහි වුත්තවිධිම්පි කාතුං අසමත්ථො”ති වුත්තං.

මරණවණ්ණකථා

12. මරණවණ්ණකථායං මරණත්ථිකාව හුත්වාති ඉමස්ස කායස්ස හෙදෙන සග්ගපාපනාධිප්පායත්තා අත්ථතො මරණත්ථිකාව හුත්වා. මරණත්ථිකභාවං අජානන්තාති “එවං අධිප්පායිනො මරණත්ථිකා නාම භොන්ති”ති අත්තනො මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා. න හි තෙ අත්තනො චිත්තජ්ජවත්තිං න ජානන්ති. වොහාරවසෙනාති පුබ්බභාගවොහාරවසෙන, මරණාධිප්පායස්ස සන්තිට්ඨාපකච්ඡෙතනාක්ඛණෙ කරුණාය අභාවතො කාරුඤ්ඤෙන පාසෙ ඛද්ධසුකරමොචනං විය න භොතිති අධිප්පායො. “යථායුතා”ති චුත්තමෙවත්ථං යථානුසන්ධිනාති පරියායන්තරෙන චුත්තං, යථානුසන්ධිනා යථායුපරිච්ඡේදෙනාති චුත්තං භොති. අථ වා යථානුසන්ධිනාති යථානුප්පබන්ධෙන, යාව තස්මිං භවෙ සන්තානස්ස අනුප්පබන්ධො අවිච්ඡින්නපවත්ති භොති, තාව යත්වාති චුත්තං භොති.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.180) “වොහාරවසෙනාති පුබ්බභාගවොහාරවසෙන මරණාධිප්පායස්ස සන්තිට්ඨාපකච්ඡෙතනාක්ඛණෙ කරුණාය අභාවතො, කාරුඤ්ඤෙන පාසෙ ඛද්ධසුකරමොචනං විය න භොතිති අධිප්පායො. ‘යථායුතා’ති චුත්තමෙවත්ථං යථානුසන්ධිනාති පරියායන්තරෙන චුත්ත’න්ති චුත්තං. චජිරබුද්ධිට්ඨිකායං (චජිර. ටී. පාරාජික 180) පන “මරණත්ථිකාව හුත්වාති ඉමස්ස කායස්ස හෙදෙන සග්ගපාපනාධිප්පායත්තා අත්ථතො මරණත්ථිකාව හුත්වා. “එවං අධිප්පායිනො මරණත්ථිකා නාම භොන්ති”ති අත්තනො මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා ආපන්නා පාරාජිකං. න හි තෙ අත්තනො චිත්තජ්ජවත්තිං න ජානන්තිති චුච්චන්ති. වොහාරවසෙනාති පුබ්බභාගෙ වොහාරවසෙන, සන්තිට්ඨානෙ පනෙනං නත්ථි, පාසෙ ඛද්ධසුකරමොචනෙ විය න භොති. යථානුසන්ධිනාති අත්තරා අමරිත්වාති අත්ථො”ති චුත්තං.

අත්තපාතනකථා

13. අත්තපාතනකථායං විහත්තිඛ්‍යත්තයෙනාති විහත්තිවිපරිණාමෙන. විසෙසාධිගමොති සමාධි විපස්සනා ව. අතිවිය පාකටත්තා “හත්ථජ්ජත්තො විය දිස්සති”ති චුත්තං. උපච්ඡින්නදතීති විසෙසාධිගමස්ස වික්ඛේපො මා භොතුති ආහාරං උපච්ඡින්නදති. විසෙසාධිගමන්ති ලොකුත්තරධම්මපටිලාභං. ඛ්‍යාකරිත්වාති ආරොචෙත්වා. උපච්ඡින්නදති, න වට්ටතීති යස්මා සභාගානං ලජ්ජිභික්ඛුනංයෙව අරියා අත්තනා අධිගතවිසෙසං තාදිසෙ කාරණෙ සති ආරොචෙත්ති, තෙ ව භික්ඛු අප්පතිරූපාය අනෙසනාය පච්චයං න පරියෙසන්ති, තස්මා තෙහි පරියෙසිතපච්චයෙ කුක්කුච්චං උප්පාදෙත්වා ආහාරං උපච්ඡින්නදිතං න වට්ටතීති අත්ථො. සභාගානාඤ්ඤි ඛ්‍යාකතත්තා උපච්ඡින්නදිතං න ලභති. තෙ හි කප්පියබ්බත්තං ආරොචෙත්ති. තෙනෙව “සභාගානාඤ්ඤි ලජ්ජිභික්ඛුනං

කපෙතුං වට්ටනීති ඉදං ‘උපච්ඡන්දනී, න වට්ටනී’ති ඉමස්ස කාරණං දස්සෙන්නෙන වුත්ත”න්ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. අප්ඵ වා විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වාති ඉදං විසෙසස්ස අධිගතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, අධිගමන්තරායං ආසඬකන්තෙනෙව ච ආහාරුපච්ඡෙදො කාතබ්බොති අනුඤ්ඤාතත්තා අධිගතෙන න කාතබ්බොති දස්සෙතුං “විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා ආහාරං උපච්ඡන්දනී, න වට්ටනී”ති වුත්තං. කිං පන අරියා අත්තනා අධිගතවිසෙසං අඤ්ඤාසං ආරොචෙත්තීති ඉමිස්සා වොදනාය “සභාගානඤ්ඤි ලජ්ජිහික්ඛුනං කපෙතුං වට්ටනී”ති වුත්තං, අයමෙත්ථ යුත්තතරොති අම්භාකං බන්ති, ගණ්ඨිපදෙපි අයමත්ථො දස්සිතොයෙවාති.

විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. 1.182-183) “විහත්තිබ්‍යත්තයෙනාති විහත්තිවිපරිණාමෙන. විසෙසාධිගමොති සමාධි විපස්සනා ච. විසෙසාධිගමන්ති ලොකුත්තරධම්මපටිලාභං. බ්‍යාකරිත්වාති ආරොචෙත්වා, ඉදඤ්ච විසෙසස්ස අධිගතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. අධිගතවිසෙසා හි දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං ලජ්ජිහික්ඛුනං අවස්සං අධිගමං බ්‍යාකරොත්ති, අධිගතවිසෙසෙන පන අබ්‍යාකරිත්වාපි ආහාරං උපච්ඡන්දිතුං න වට්ටනී, අධිගමන්තරායවිනොදනත්ථමෙව ආහාරුපච්ඡෙදස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තදධිගමෙ සො න කාතබ්බොව. කිං පනාධිගමං ආරොචෙතුං වට්ටනීති ආභ සභාගානඤ්ඤිතිආදී”ති වුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 181-183) “හත්ථජ්ජත්තො විය දිස්සති, ‘තස්ස වික්ඛෙපො මා භොතු’ති උපච්ඡන්දනී, විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා තප්පහවං සක්කාරං ලජ්ජායන්තො ආහාරං උපච්ඡන්දනී සභාගානං බ්‍යාකතත්තා. තෙ හි කප්පියබ්බන්තං ආරොචෙත්තී”ති වුත්තං.

අප්පච්චෙක්ඛිත්වානිසින්නකථා

14. අප්පච්චෙක්ඛිත්වා නිසින්නකථායං අප්පච්චෙක්ඛිත්වාති අනුපපරික්ඛිත්වා. උද්ධං වා අධො වා සඬකමන්තීති පච්ඡා ආගතානං ඔකාසදානත්ථං නිසින්නපාළියා උද්ධං වා අධො වා ගච්ඡන්ති. පට්චෙක්ඛණකිච්චං නත්ථීති පච්ඡා ආගතෙහි උපපරික්ඛණකිච්චං නත්ථී. හෙට්ඨා කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ සාටකං වලිං ගණ්ඨාතීති ආභ “යස්මිං වලි න පඤ්ඤායතී”ති. පට්චෙක්ඛණඤ්ඤෙතං ගිහීනං සන්තකෙයෙවාති දට්ඨබ්බං. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. 1.180) “හෙට්ඨා කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ සාටකං වලිං ගණ්ඨාතීති ආභ ‘යස්මිං වලි න පඤ්ඤායතී’ති. පට්චෙක්ඛණඤ්ඤෙතං ගිහීනං සන්තකෙ ඵවාති දට්ඨබ්බ”න්ති ඵත්තකමෙව වුත්තං, වජිරවුද්ධිටිකායම්පි (වජිර. ටී. පාරාජික 180) “අප්පච්චෙක්ඛිත්වාති අවිචාරෙත්වා. හෙට්ඨිමභාගෙ හි කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ වලි පඤ්ඤායතී”ති ඵත්තකමෙව.

දවායසිලාවිජ්ඣනකථා

15. දවායසිලාවිජ්ඣනකථායං දවාසද්දො භසාධිජ්ජායවාචකො. පටිපුබ්බවිධ-ධාතු පවට්ටනත්ථොති ආහ “භසාධිජ්ජායෙන පාසාණො න පවට්ටෙනබ්බො”ති. සිලාසද්දස්ස පාසාණවාචකත්තා සො එව න පටිවිජ්ඣිතබ්බොති වොදනං සන්ධායාහ “න කෙවලඤ්චා”තිආදි. යදි එවං සබ්බෙසම්පි අත්ථාය න වට්ටෙය්‍යාති ආහ “වෙනියාදීනං අත්ථායා”තිආදි. ධොවනදණ්ඩකන්ති භණ්ඩධොවනදණ්ඩං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.182-183) පන “භණ්ඩකං වා ධොවන්තාති විවරං වා ධොවන්තා. ධොවනදණ්ඩකන්ති විවරධොවනදණ්ඩ”න්ති චුත්තං.

දායාලිම්පනකථා

16. දායාලිම්පනකථායං අල්ල...පෙ.... පාවිත්තියන්ති සුක්ඛට්ඨානෙපි අග්ගිං පාතෙත්වා ඉමිනා අධිජ්ජායෙන ආලිම්පෙන්තස්ස පාවිත්තියමෙව. දුක්ඛට්ඨානෙති සුක්ඛට්ඨානෙ වා සුක්ඛං “අසුක්ඛ”න්ති අවචන්ථපෙත්වා වා අග්ගිං පාතෙන්තස්ස දුක්ඛට්ඨං. කිලාධිජ්ජායෙපි එසෙව නයො, කිලාධිජ්ජායො ව පට්ඨායමානසද්දස්සාදවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. පටිපක්ඛභූතො අග්ගි පටග්ගි. පරිත්තකරණන්ති ආරක්ඛකරණං. සයං වා උට්ඨිතන්ති වාතෙරිතානං වෙළආදීනං අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඨිපට්ටනෙන සමුට්ඨිතං. නිරුපාදානොති ඉන්ධනරහිතො. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.190) පන “බ්බිධාධිජ්ජායෙනපි දුක්ඛට්ඨානෙති සුක්ඛතිණාදීසු අග්ගිකරණං සන්ධාය චුත්තං. අල්ලෙසු පන කිලාධිජ්ජායෙනපි කරොන්තස්ස පාවිත්තියමෙව. පටිපක්ඛභූතො, පටිමුඛං ගච්ඡන්තො වා අග්ගි පටග්ගි, තස්ස අල්ලතිණාදීසුපි දානං අනුඤ්ඤාතං. තං දෙන්තෙන දුරතොව ආගච්ඡන්තං දාවග්ගිං දිස්වා විහාරස්ස සමන්තතො එකක්ඛණෙ අකත්වා එකදෙසතො පට්ඨාය විහාරස්ස සමන්තතො සණ්ඨං ක්කාපෙත්වා යථා මහන්තොපි අග්ගි විහාරං පාපුණිතුං න සක්කොති, එවං විහාරස්ස සමන්තා අබ්භොකාසං කත්වා පටග්ගි දාතබ්බො. සො ධාවග්ගිතො පටිපථං ගන්ත්වා එකතො හුත්වා තෙන සහ නිබ්බාති. පරිත්තකරණන්ති සමන්තා රුක්ඛතිණාදිවිජේදනපරිබාඛණනාදිආරක්ඛකරණං. තෙනාහ ‘තිණකුට්ඨානං සමන්තා භූමිතච්ඡන්තිආදි’ති, වජිරබුද්ධිට්ඨිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 190) පන “පරිත්තන්ති රක්ඛණං, තං දස්සෙතුං ‘සමන්තා භූමිතච්ඡන්තිආදි චුත්ත’”න්ති එත්තකමෙව චුත්තං.

මිච්ඡාදිට්ඨිකුලාභනකථා

17. මිච්ඡාදිට්ඨිකුලාභනකථායං නත්ථි සද්ධා එතෙසුති අස්සද්ධා, මච්ඡරිතො, තෙසු අස්සද්ධෙසු. මිච්ඡාදිට්ඨියා යුත්තාති කුලාති මිච්ඡාදිට්ඨිකුලාති, මජ්ඣෙලොපතනියානප්පුරිසසමාසො, “නත්ථි දින්න”න්තිආදිනයිජ්ජවත්තාය දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා යුත්තකුලාති,

තෙසු. මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙසු ලහිත්වාති සම්බන්ධො. අසක්කච්චකාරිනං තෙසං සක්කච්චකරණෙන, අප්පණ්ණදායිනං තෙසං පණ්ණදානෙන භවිතබ්බමත්ථ කාරණෙනාති කාරණං උපපරික්ඛිත්වා භුඤ්ජිතුං යුත්තන්ති ආහ “අනුපපරික්ඛිත්වා නෙව අත්තනා භුඤ්ජිතබ්බං, න පරෙසං දාතබ්බං”න්ති. යෙන කාරණෙන භවිතබ්බං, තං දස්සෙතුං “විසම්ඝ්ඝමපි භී”තිආදි වුත්තං. න කෙවලං පිණ්ඩපාතමෙවාති ආහ “යමපි”තිආදි. තත්ථ කාරණමාහ “අපිහිතවත්ථුස්මිමපි භී”තිආදි. තතො අඤ්ඤමපි දස්සෙති ගන්ධහලිද්දාදිමක්ඛිතොතිආදිනා. තත්ථපි කාරණං දස්සෙතුමාහ “සරීරෙ රොගට්ඨානානී”තිආදි.

ගොපකදානකථා

18. ගොපකදානකථායං පරෙසං සත්තකං ගොපෙති රක්ඛතීති ගොපකො, තස්ස දානං ගොපකදානං, උය්‍යානපාලකාදීහි භික්ඛූනං දාතබ්බදානං. තත්ථ පණ්ණං ආරොපෙත්වාති “එත්තකෙහෙව රුක්ඛෙහි එත්තකමෙව ගහෙතබ්බං”න්ති පණ්ණං ආරොපෙත්වා, ලිඛිත්වාති වුත්තං හොති. නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වාති සඬකෙතං කත්වා. දාරකාති තෙසං පුත්තනත්තාදයො දාරකා. අඤ්ඤෙපි යෙ කෙවි ගොපකා හොන්ති, තෙ සබ්බෙපි වුත්තා. සබ්බත්ථපි ගිහීනං ගොපකදානෙ යත්තකං ගොපකා දෙන්ති, තත්තකං ගහෙතබ්බං. සඬසිකෙ පන යථාපරිච්ඡෙදමෙව ගහෙතබ්බන්ති දීපිතත්තා “අත්ථතො එක”න්ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියමපි (වි. වි. ටී. 1.156) “පණ්ණං ආරොපෙත්වාති ‘එත්තකෙ රුක්ඛෙ රක්ඛිත්වා තතො එත්තකං ගහෙතබ්බං’න්ති පණ්ණං ආරොපෙත්වා. නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වාති සඬකෙතං කත්වා. දාරකාති තෙසං පුත්තනත්තාදයො යෙ කෙවි ගොපෙත්ති, තෙ සබ්බෙපි ඉධ ‘දාරකා’ති වුත්තා”ති, වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 156) පන “ආරාමරක්ඛකාති විස්සත්ථවසෙන ගහෙතබ්බං. අධිප්පායං ඤත්වාති එත්ථ යස්ස දානං පටිග්ගණ්හන්තං භික්ඛූ, භාගං වා සාමිකා න රක්ඛන්ති න දණ්ඨෙත්ති, තස්ස දානං අප්පට්ච්ඡාදෙන්වා ගහෙතුං වට්ටතීති ඉධ සන්තිට්ඨානං, තමපි ‘න වට්ටති සඬසිකෙ’ති වුත්තං”න්ති වුත්තං.

යත්ථාති යස්මිං ආවාසෙ. අඤ්ඤෙසං අභාවන්ති අඤ්ඤෙසං ආගන්තුකභික්ඛූනං අභාවං. තත්ථාති තාදිසෙ ආවාසෙ. භාජෙත්වා බාදන්තීති ආගන්තුකානමපි සම්පත්තානං භාජෙත්වා බාදන්තීති අධිප්පායො. වතුසු පච්චයෙසු සම්මා උපනෙන්නීති අම්බඵලාදීති වික්කිණිත්වා විවරාදීසු වතුසු පච්චයෙසු සම්මා උපනෙන්නීති. විවරත්ථාය නියමෙත්වා දින්නාති “ඉමෙසං රුක්ඛානං ඵලානි වික්කිණිත්වා විවරෙසුයෙව උපනෙතබ්බානි, න භාජෙත්වා බාදිතබ්බානී”ති එවං නියමෙත්වා දින්නා. තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරාති පච්චයපරිභොගත්ථාය නියමෙත්වා දින්නත්තා භාජෙත්වා බාදිතුං අනිස්සරා. න

තෙසු...පෙ.... යාතබ්බන්ති එත්ථ ආගන්තුකෙහි හෙට්ඨා චුත්තනයෙන භාජෙත්වා බාදිතබ්බන්ති අධිප්පායො. තෙසං කතිකාය යාතබ්බන්ති “භාජෙත්වා න බාදිතබ්බ”න්ති වා “එත්තකෙසු රුක්ඛෙසු ඵලානි ගණ්ඨිස්සාමා”ති වා “එත්තකානි ඵලානි ගණ්ඨිස්සාමා”ති වා “එත්තකානං දිවසානං අබ්භන්තරෙ ගණ්ඨිස්සාමා”ති වා “න කිඤ්චි ගණ්ඨිස්සාමා”ති වා එවං කතාය ආවාසිකානං කතිකාය ආගන්තුකෙහි යාතබ්බං. මහාඅට්ඨකථායං “අනිස්සරා”ති වචනෙන දීපිතොයෙව අත්ථො මහාපච්චරියං “චතුත්තං පච්චයාන”න්තිආදිනා විත්ථාරෙත්වා දස්සිතො. පරිභොගවසෙනෙවාති එත්ථ එව-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො, පරිභොගවසෙන තමෙව භාජෙත්වාති යොජෙතබ්බං. එත්ථ එතස්මිං විහාරෙ, රට්ඨෙවා.

සෙනාසනපච්චයන්ති සෙනාසනඤ්ච තදත්ථාය නියමෙත්වා යපිතඤ්ච. ලාමකකොටියාති ලාමකං ආදිං කත්වා, ලාමකසෙනාසනතො පට්ඨායාති චුත්තං හොති. සෙනාසනෙපි තිණාදීනි ලාමකකොටියාව විස්සජ්ජෙතබ්බාති, සෙනාසනපරික්ඛාරාපි ලාමකකොටියාව විස්සජ්ජෙතබ්බා. මූලවත්ථුව්චෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බන්ති ඉමිනා කිං චුත්තං හොති? තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු තාව ඉදං චුත්තං “සබ්බානි සෙනාසනානි න විස්සජ්ජෙතබ්බානීති චුත්තං හොති”ති. ලාමකකොටියා විස්සජ්ජන්තෙහිපි සෙනාසනභූමියො න විස්සජ්ජෙතබ්බාති අයමත්ථො චුත්තො හොතීති නො ඛන්ති. විමංසිත්වා යං රුච්චති, තං ගහෙතබ්බං.

ධම්මසන්තකෙන බුද්ධපුජං කාතුං, බුද්ධසන්තකෙන වා ධම්මපුජං කාතුං වට්ටති න වට්ටතීති? “තථාගතස්ස ඛො එතං, වාසෙට්ඨ, අධිවචනං ධම්මකායො ඉතිපී”ති ව “යො ඛො, වක්කලී, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සතී”ති (සං. නි. 3.87) ව වචනතො වට්ටතීති වදන්ති. කෙච් පන “එවං සන්තෙ ‘යො, හික්ඛවෙ, මං උපට්ඨගෙය්‍ය, සො ගිලානං උපට්ඨගෙය්‍යා’ති (මහාව. 365) වචනතො බුද්ධසන්තකෙන ගිලානස්සපි හෙසජ්ජං කාතුං යුත්තන්ති ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා න වට්ටතී”ති වදන්ති, තං අකාරණං. න හි “යො, හික්ඛවෙ, මං උපට්ඨගෙය්‍ය, සො ගිලානං උපට්ඨගෙය්‍යා”ති (මහාව. 365) ඉමිනා අත්තතො ව ගිලානස්ස ව එකසදිසතා, තදුපට්ඨානස්ස වා සමඵලතා චුත්තා. අයඤ්ඤත්ථ අත්ථො – “යො මං ඔවාදානුසාසනීකරණෙන උපට්ඨගෙය්‍ය, සො ගිලානං උපට්ඨගෙය්‍ය, මම ඔවාදකාරකෙන ගිලානො උපට්ඨාතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 365). භගවතො ව ගිලානස්ස ව උපට්ඨානං එකසදිසන්ති එවං පනෙත්ථ අත්ථො න ගහෙතබ්බො, තස්මා “යො වො, ආනන්ද, මයා ධම්මො ව විනයො ව දෙසිතො පඤ්ඤත්තො, සො වො මමච්චයෙන සත්ථා”ති (දී. නි. 2.216) වචනතො “අභඤ්ච ඛො පනිදානි එකකොච ඔවදාමි අනුසාසාමි, මයි පරිනිබ්බුතෙ ඉමානි චතුරාසීති බුද්ධසහස්සානි තුම්හෙ ඔවදිස්සන්ති අනුසාසිස්සන්ති”ති (දී. නි. අට්ඨ. 2.216)

චුත්තත්තා ච බහුස්සුතං භික්ඛුං පසංසන්තෙන ච “යො බහුස්සුතො, න සො තුම්භාකං සාවකො නාම, බුද්ධො නාම එස චුත්ථා”ති චුත්තත්තා ධම්මගරුකත්තා ච තථාගතස්ස පුබ්බනායො එව පසත්ථතරොති අම්භාකං බන්ති. විමතිවිනොදනියම්පි “යත්ථාති යස්මිං ආවාසෙ. අඤ්ඤෙසන්ති අඤ්ඤෙසං ආගන්තුකානං. තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරාති සෙනාසනෙ නිරන්තරං වසන්තානං විවරත්ථාය දායකෙහි, භික්ඛුහි වා නියමෙත්වා දින්නත්තා භාජෙත්වා බාදිතුං අනිස්සරා. ආගන්තුකෙහිපි ඉච්ඡන්තෙහි තස්මිං විහාරෙ වස්සානාදීසු පවිසිත්වා විවරත්ථාය ගහෙතබ්බං. තෙසං කතිකාය යාතබ්බන්ති සබ්බාති ඵලාඵලාති අභාජෙත්වා ‘එත්තකෙසු රුක්ඛෙසු ඵලාති භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාම, අඤ්ඤෙසු ඵලාඵලෙහි සෙනාසනාති පටිපග්ගිස්සාමා’ති වා ‘පිණ්ඩපාතාදිපච්චයං සම්පාදෙස්සාමා’ති වා ‘කිඤ්චිපි අභාජෙත්වා චතුපච්චයත්ථායෙව උපනෙමා’ති වා එවං සම්මා උපනෙන්නානං ආවාසිකානං කතිකාය ආගන්තුකෙහි යාතබ්බං. මහාඅට්ඨකථායං ‘අනිස්සරා’ති වචනෙන දීපිතො එව අත්ථො, මහාපච්චරියං ‘චතුත්තං පච්චයාන’න්තිආදිනා විත්ථාරෙත්වා දස්සිතො. පරිභොගවසෙනෙවාති එත්ථ එව-සද්දො අට්ඨානජපයුත්තො, පරිභොගවසෙන තමෙව භාජෙත්වාති යොජෙතබ්බං. එත්ථාති එතස්මිං විහාරෙ, රට්ඨෙ වා. සෙනාසනපච්චයන්ති සෙනාසනඤ්ච තදත්ථාය නියමෙත්වා යපිතඤ්ච. ‘එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනාති යපෙත්වා’ති චුත්තමෙවත්ථං පුන ඛාතිරෙකමුඛෙන දස්සෙතුං ‘මූලවත්ථුවිජෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බ’න්ති චුත්තං, සෙනාසනසබ්බාතවත්ථුනො මූලවිජෙදං කත්වා සබ්බාති සෙනාසනාති න විස්සජ්ජෙතබ්බාතීති අත්ථො. කෙච් පනෙත්ථ ‘එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනාති යපෙත්වා ලාමකතො පට්ඨාය විස්සජ්ජන්තෙහිපි සෙනාසනභූමියො න විස්සජ්ජෙතබ්බාති අයමත්ථො චුත්තො’ති වදන්ති, තම්පි යුත්තමෙව ඉමස්සපි අත්ථස්ස අවස්සං වත්තබ්බතො, ඉතරථා කෙච් සහ වත්ථුනාපි විස්සජ්ජෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යු’න්ති.

වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. පාරාජික 153) “එත්ථ එතස්මිං විහාරෙ පරවක්කාදිහයං ආගතං. මූලවත්ථුවිජෙදන්ති ‘සබ්බසෙනාසනානං එතෙ ඉස්සරා’ති වචනතො ඉතරෙ අනිස්සරාති දීපිතං හොති. අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරොති යත්ථ සො ඉච්ඡති, තත්ථ අත්තඤ්ඤාතහෙතුං ලහතීති කිර අත්ථො, අපි ච ‘දහරො’ති වදන්ති. සවත්ථුකන්ති සහ භූමියාති චුත්තං හොති”ති.

ධම්මිකාරක්ඛයාවනකථා

19. ධම්මිකාරක්ඛයාවනකථායං “භීවායෙවාති ආණන්තියා අභාවතො. තෙසං අනත්ථකාමතායාති ‘වොරො’ති චුත්තං මම වචනං සුත්වා කෙච් දණ්ඩිස්සන්ති, ජීවිතා වොරොපෙස්සන්තිති එවං සඤ්ඤාය. එතෙන කෙචලං භයෙන වා පරික්ඛාරග්ගහණත්ථං වා සහසා ‘වොරො’ති චුත්තෙ දණ්ඩිතෙපි න

දොසොති දස්සෙති. රාජපුරිසානඤ්ඤි ‘වොරො අය’න්ති උද්දිස්සකථනෙ ඵව ගීවා. භික්ඛුනං, පන ආරාමිකාදීනං වා සම්මුඛා ‘අසුකො වොරො ඵවමකාසී’ති කෙනවි චුත්තවචනං. නිස්සාය ආරාමිකාදීසු රාජපුරිසානං වත්වා දණ්ඩාපෙත්තෙසුපි භික්ඛුස්ස න ගීවා රාජපුරිසානං අචුත්තත්තා, යෙසඤ්ච චුත්තං, තෙහි සයං වොරස්ස අදණ්ඩිතත්තාති ගහෙතඛිබ්බං. ‘ත්වං ඵතස්ස සන්තකං අච්ඡන්දා’ති ආණාත්තොපි හි සවෙ අඤ්ඤොන අච්ඡන්දාපෙති, ආණාපකස්ස අනාපත්ති විසඬිකෙතත්තා. අත්තනො වචනකරන්ති ඉදං සාමිච්චසෙන චුත්තං. වචනං අකරොත්තානං රාජපුරිසානම්පි ‘ඉමිනා ගහිතපරික්ඛාරං ආහරාපෙහි, මා වස්ස දණ්ඩං කරොහි’ති උද්දිස්ස වදන්තස්සපි දණ්ඩෙ ගහිතෙපි න ගීවා ඵව දණ්ඩග්ගහණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා ‘අසුකහණ්ඩං අවහරා’ති ආණාපෙත්වා විජ්ජට්ඨාසාරෙ උජ්ජන්තො පුන පටික්ඛිපතො (පාරා. 121) විය. දාසාදීනං සම්පට්ච්ඡනෙ විය තදන්ථාය අඩ්ඨකරණෙ භික්ඛුනම්පි දුක්කටන්ති ආහ ‘කප්පියඅඩ්ඨො නාම, න වට්ටතී’ති. කෙනවි පන භික්ඛුනා ඛෙත්තාදිඅන්ථාය වොහාරිකානං සන්තිකං ගන්ත්වා අඩ්ඨෙ කතෙපි තං ඛෙත්තාදිසම්පට්ච්ඡනෙ විය සඛිබ්බෙසං අකප්පියං න හොති පුඛ්ඛෙ ඵව සඬ්ඝසන්තකත්තා. භික්ඛුස්සෙව පන පයොගවසෙන ආපත්තියො හොන්ති. දාසාදීනම්පි පන අන්ථාය රක්ඛං යාවිතුං වොහාරිකෙන පුට්ඨොන සඬ්ඝස්ස උජ්ජන්තං කප්පියක්කමං වත්තුං ආරාමිකාදීහි ව අඩ්ඨං කාරාපෙතුං වට්ටති ඵව. විහාරවත්ථාදිකප්පියඅඩ්ඨං පන භික්ඛුනා සයම්පි කාතුං වට්ටතී’ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.679) ආගතො.

වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 681) “ගීවාති කෙවලං ගීවා ඵව හොති, න පාරාජිකං. කාරාපෙත්වා දාතඛිබ්බාති ඵත්ථ සවෙ ආවුධහණ්ඩං හොති, තස්ස ධාරා න කාරාපෙතඛිබ්බා, අඤ්ඤොන පන ආකාරෙන සඤ්ඤාපෙතඛිබ්බ’න්ති චුත්තං.

උච්චාරාදිජඩ්ඨනකථා

20. උච්චාරාදිජඩ්ඨනකථායං අට්ඨමෙ උච්චාරාදිජඩ්ඨනෙ “උච්චාරාදිභාවො, අනපලොකනං, වළඤ්ජනට්ඨානං, තිරොකුට්ටපාකාරතා, ජඩ්ඨනං වා ජඩ්ඨාපනං වාති ඉමාති පනෙත්ථ පඤ්ච අඩ්ඨගාති, නවමෙ හරිතුපරි ජඩ්ඨනෙ සඛිබ්බෙසන්ති භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා ව. ඉධ ඛෙත්තපාලකා ආරාමාදිගොපකා ව සාමිකා ඵවා”ති ඵත්තකමෙව සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.830) චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.830) පන “අට්ඨමෙ වළඤ්ජියමානතිරොකුට්ටාදිතා, අනපලොකෙත්වා උච්චාරාදීනං ජඩ්ඨනාදීති ද්වෙ අඩ්ඨගාති. නවමෙ ‘මත්ථකච්ඡන්තනාළිකෙරම්පි’ති චුත්තත්තා හරිතුපරි ජඩ්ඨනමෙව පටික්ඛිත්තං. තෙනාහ ‘අනික්ඛිත්තබ්බිජ්ජු’තිආදි. යත්ථ ව ජඩ්ඨෙතුං වට්ටති, තත්ථ හරිතෙ වච්චාදිං කාතුම්පි වට්ටති ඵව. සඛිබ්බෙසන්ති

භික්ඛුභික්ඛුනීන”න්ති වුත්තං. වජිරවුද්ධටිකායං (වජිර. ටි. පාවිත්තිය 832) පන “සාමිකෙ අපලොකෙත්වාච ඡඩ්ඛෙතීති කත්ථවි පොත්ථකෙ නත්ථි, කත්ථවි අත්ථි, අත්ථිභාවොච සෙය්‍යො කිරියාකිරියත්තා සික්ඛාපදස්ස. ඉධ ඛෙත්තපාලකා ආරාමාදිගොපකා ච සාමිකා එව. ‘සඬ්ඝස්ස ඛෙත්තෙ ආරාමෙ ච තත්ථ කචචරං න ඡඩ්ඛෙතඛිඛන්ති කතිකා චෙ නත්ථි, භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඛෙතුං වට්ඨති සඬ්ඝපරියාපන්නත්තා, න භික්ඛුනීනං. තාසමපි භික්ඛුනිසඬ්ඝසන්නකෙ වුත්තනයෙන වට්ඨති, න තත්ථ භික්ඛුස්ස. එවං සන්නෙපි සාරුජ්ජවසෙනෙව කාතඛිඛන්ති වුත්ත”න්ති වුත්තං.

භික්ඛුවිහඬිගෙ පන සෙඛියවණ්ණනායං (පාවි. අට්ඨ. 651) “අසඤ්චිච්චාති පටිච්ඡන්තට්ඨානං ගච්ඡන්තස්ස සහසා උච්චාරො වා පස්සාවො වා නික්ඛමති, අසඤ්චිච්චකතො නාම, අනාපත්ති. න හරිතෙති එත්ථ යමපි ජීවරුක්ඛස්ස මූලං පථවියං දිස්සමානං ගච්ඡති, සාඛා වා භූමිලග්ගා ගච්ඡති, සඛිං හරිතසඬ්ඛාතමෙව, ඛන්ධෙ නිසිද්ද්වා අජ්ජහරිතට්ඨානෙ පාතෙතුං වට්ඨති. අජ්ජහරිතට්ඨානං ඔලොකෙන්තස්සෙව සහසා නික්ඛමති, ගිලානට්ඨානෙ යීතො හොති, වට්ඨති. අජ්ජහරිතෙ කතොති අජ්ජහරිතං අලහන්නෙන තිණණ්ඩුපකං වා පලාලණ්ඩුපකං වා යපෙත්වා කතොපි පච්ඡා හරිතං ඔත්ථරති, වට්ඨතියෙව. ‘ඛෙළෙන චෙත්ථ සිඬ්ඝාණිකාපි සඬ්ඝහිතා’ති මහාපච්චරියං වුත්තං. න උදකෙති එතං පරිභොගඋදකමෙව සන්ධාය වුත්තං. වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසු පන අපරිභොගෙසු අනාපත්ති. දෙවෙ වස්සන්නෙ සමන්නතො උදකොසො හොති, අනුදකට්ඨානං ඔලොකෙන්තස්සෙව නික්ඛමති, වට්ඨති. මහාපච්චරියං වුත්තං එතාදියෙ කාලෙ අනුදකට්ඨානං අලහන්නෙ කාතුං වට්ඨති”ති වුත්තං. තස්සං වණ්ණනායං විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටි. පාවිත්තිය 2.652) “ඛෙළෙන චෙත්ථ සිඬ්ඝාණිකාපි සඬ්ඝහිතාති එත්ථ උදකගණ්ඩුසකං කත්වා උච්ඡුකච්චරාදිඤ්ච මුඛෙනෙව හරිතුං උදකෙසු ඡඩ්ඛෙතුං වට්ඨතීති දට්ඨබ්බ”න්ති වුත්තං.

ඉමස්මිං යානෙ පණ්ඩිතෙහි විචාරෙතඛිං අත්ථි — “වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසු පන අපරිභොගෙසු අනාපත්ති”ති අට්ඨකථායං වුත්තං, එවං සන්නෙ නදීජාතස්සරාදියු ආපත්ති වා අනාපත්ති වාති. තත්ථ සමුද්දාදීති ආදි-සද්දෙන නදීජාතස්සරාපි සඬ්ඝහිතාව, තස්මා අනාපත්තීති චෙ? න චෙවං දට්ඨබ්බං. යදි හි සමුද්දාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නදීජාතස්සරාපි සඬ්ඝහිතා, එවං සති ටිකාවරියා වදෙය්‍යුං, න පන වදන්ති, අට්ඨකථායඤ්ච “වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසු”ති එත්තකමෙව වදෙය්‍ය, තථා පන අවත්වා “අපරිභොගෙසු”ති හෙතුමත්තවිසෙසනපදමපි ගහිතං. තෙන ඤායති “ආදිසද්දෙන අපරිභොගාති වන්දනිකාදිඋදකාති එව ගහිතාති, න පරිභොගාති නදීජාතස්සරාදිඋදකාති”ති. තෙන ච වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකාති අපරිභොගත්තා අනාපත්තිකරාති හොත්ති, නදීජාතස්සරාදිඋදකාති පන පරිභොගත්තා

ආපත්තිකරානීති. කථං පන “අපරිභොගෙසු”ති ඉමස්ස පදස්ස හෙතුමත්තපදභාවො ජානිතබ්බොති? යුත්තිනො ආගමනො ච. කථං යුත්තිනො? “වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකානි පරිභොගානිපි සන්ති, අපරිභොගානිපි”ති අබ්‍යභිචාරියභාවතො. බ්‍යභිචාරෙ හි සම්භවෙ එව සති විසෙසනං සාත්ථකං සියා. කථං ආගමනො? චුත්තඤ්ඤෙනං ආවරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන විනයවිනිච්ඡයෙ (වි. වි. 1954) “තෙසං අපරිභොගත්තා”ති. තස්මා ආදි-සද්දෙන අපරිභොගානියෙව උදකානි ගහිතානි, න පරිභොගානි. චුත්තඤ්ඤෙනං විනයවිනිච්ඡයටිකායං “වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සබ්බං අපරිභොගජලං සඬගය්හති, තෙනෙව තෙසං අපරිභොගත්තමෙව කාරණමාහා”ති, තස්මා මනුස්සානං පරිභොගෙසු නදීජාතස්සරත්තලාකපොක්ඛරණියාදිඋදකෙසු උච්චාරපස්සාචාදිකරණං න වට්ටතීති ජානිතබ්බමෙනං. “දෙවෙ වස්සන්තෙ සමන්තතො උදකොසො හොති, අනුදකට්ඨානං ඔලොකෙන්තස්සෙව නික්ඛමති, වට්ටති. මහාපච්චරියං චුත්තං එතාදිසෙ කාලෙ අනුදකට්ඨානං අලහන්තෙන කාතුං වට්ටතීති චුත්ත”න්ති අට්ඨකථායං ආගතත්තා මහන්තෙසු නදීජාතස්සරාදීසු නාචාදීහි ගතකාලෙ තාදිසෙ කාරණෙ සති “තීරං උපනෙහී”ති වත්වා “උපනෙතුං අසක්කුණෙය්‍යට්ඨානෙ උදකෙපි කාතුං වට්ටති, අනාපත්ති”ති අට්ඨකථානුලොමනො විඤ්ඤායති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං.

නභානෙරුක්ඛාදිසංසනකථා

21. නභානෙ රුක්ඛාදිසංසනන්ති එත්ථ අට්ඨපදාකාරෙතාති අට්ඨපදඵලකාකාරෙන, ජුතඵලකසදිසන්ති චුත්තං හොති. මල්ලකමූලකසණ්ඨානෙනාති බෙළමල්ලකමූලකසණ්ඨානෙන. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.243) පන “අට්ඨපදාකාරෙතාති ජුතඵලකෙ අට්ඨගබ්භරාජිආකාරෙන. මල්ලකමූලකසණ්ඨානෙනාති බෙළමල්ලකමූලකසණ්ඨානෙන. ඉදඤ්ච වට්ටාධාරකං සන්ධාය චුත්තං. කණ්ටකෙ උට්ඨාපෙත්වා කතවට්ටකපාලස්සෙනං අධිවචනං. පුපුපාණිකන්ති මුට්ඨිං අකත්වා විකසිතහත්ථතලෙහි පිට්ඨිපරිකම්මං වුව්වති. එතමෙව සන්ධාය හත්ථපරිකම්ම”න්ති චුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 244) පන “පුපුපාණිනා කත්තබ්බං කම්මං පුපුපාණිකම්ම”න්ති චුත්තං.

එවං පාළිඅනුසාරෙනෙව නභානෙ කත්තබ්බාකත්තබ්බං දස්සෙත්වා ඉදානි නභානතිත්ථෙ නභායන්තානං භික්ඛුනං නභානවිධිං දස්සෙත්තො “ඉදං පනෙත්ථ නභානවත්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ පස්සන්තානං අප්පසාදාවහනතො, ගිහිපුරිසානං කම්මං වියාති ගරහිතබ්බභාවතො ච චුත්තං “යත්ථ වා තත්ථ වා...පෙ.... න ඔතරිතබ්බ”න්ති. අඤ්ඤෙසු සම්මුඛීභූතෙසු අනුදකසාටකෙන

නභායිතුං දුක්කරත්තා “සබ්බදිසා පන ඔලොකෙත්වා විචිත්තභාවං ඤාත්වා”ති වුත්තං. එවමපි බාණුගුම්බලතාදිහි පටිච්ඡන්තාපි හුත්වා තිට්ඨෙය්‍යුත්ති ආහ “බාණු...පෙ.... උක්කාසිත්වා”ති. උද්ධංමුඛෙන චිවරාපනයනං හරායිතබ්බං සියාති වුත්තං “අවකුප්ප...පෙ.... අපනෙත්වා”ති. තතො කායබන්ධනට්ඨපනවත්තමාහ “කායබන්ධන”න්තයාදිතා. තතො උදකසාටිකාය සති තං නිවාසෙත්වා ඔතරිතබ්බං සියා, තාය අසතියා කිං කාතබ්බන්ති වොදනං සන්ධායාහ “සචෙ”තිආදි. තත්ථ පුබ්බෙ “ධීතකෙනෙව න ඔතරිතබ්බ”න්ති අභිරිකාකාරස්ස පටිසිද්ධත්තා ඉධ භිරිමන්තාකාරං දස්සෙති උදකන්තෙ උක්කුටිකං නිසිදිත්වා නිවාසනං මොචෙත්වාති. උණ්ණට්ඨානෙ, සමට්ඨානෙ වා පසාරිතෙ සති වා තෙන අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍යාති ආහ “සචෙ නින්තට්ඨාන”න්තිආදි.

ඔතරන්තෙන කිං කාතබ්බන්ති පුච්ඡං සන්ධාය “ඔතරන්තෙන සණ්ඨික”න්තයාදි. තත්ථ පුබ්බෙ “වෙගෙන න ඔතරිතබ්බ”න්ති පටිසිද්ධානුරූපමාහ “සණ්ඨික”න්ති. අතිගම්භීරං ගච්ඡන්තො උදකොසතරඨගවාතාදිහි පහරන්තො චලිතකායො සියා, අතිඋත්තානෙ නිසිදන්තො අප්පට්ච්ඡන්තකායො සියාති වුත්තං “නාභිප්පමාණමත්තං ඔතරිත්වා”ති. අත්තනො හත්ථවිකාරාදිහි විචිං උට්ඨාපෙන්නො, සද්දඤ්ච කරොන්නො උද්ධට්ඨපලභාවො සියාති වුත්තං “විචිං අනුට්ඨපෙන්නෙන සද්දං අකරොන්නෙන නිවත්තිත්වා”ති. නිවත්තිත්වා කිං කාතබ්බන්ති ආහ ආගතදිසාහිමුඛෙන නිමුප්පිතබ්බ”න්ති, අහිමුඛෙන හුත්වාති පායසෙසො. ඉදානි තප්ඵලං දස්සෙන්නො “එව”න්තයාදිමාහ. තතො උම්මුප්පන්තෙන කිං කාතබ්බන්ති පුච්ඡායමාහ “උම්මුප්පන්තෙනපි”තිආදි. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව. විචරං පාරුපිත්වා යාතබ්බං, කස්මාති වෙ? න තාව කායනො උදකං ඔතරති, තස්මා ථොකං කාලං උත්තරාසඬගං විචරං උභොහි හත්ථෙහි අන්තෙ ගහෙත්වා පුරතො කත්වා යාතබ්බං. තතො කායස්ස සුක්ඛභාවං ඤාත්වා විචරං පාරුපිත්වා යථාරූපි ගන්තබ්බන්ති.

වලිකාදිකථා

22. වලිකාදිකථායං “මුත්තොලම්බකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන කුණ්ඩලාදිං සඬගණ්භාති. පලම්බකසුත්තන්ති යඤ්ඤොපවිතාකාරෙන ඔලම්බකසුත්ත”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.245). විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.245) පන “මුත්තොලම්බකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන කුණ්ඩලාදිං සඬගණ්භාති. පලම්බකසුත්තන්ති බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤොපවිතසුත්තාදිආකාරං වුවිචති. වලයන්ති හත්ථපාදවලය”න්ති වුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 245) පන “කණ්ණතො

නික්ඛන්තමුත්තොලම්බකාදීනං කුණ්ඩලාදීනන්ති ලිඛිතං. ‘කායුර’න්ති පාළිපායො. ‘කෙයුරාදීනී’ති ආවරියෙනුද්ධං”න්ති වුත්තං.

දීඝකෙසකථා

23. දීඝකෙසකථායං සාරත්ථදීපනියං න කිඤ්චි වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.246) පන “ද්වඩගුලෙති උපයොගබහුවචනං, ද්වඩගුලප්පමාණං අතික්කාමෙතං න වට්ඨතීති අත්ථො. එත්ථ ව දුමාසස්ස වා ද්වඩගුලස්ස වා අතික්කන්තභාවං අජානන්තස්සපි කෙසමස්සුගණනය අවිත්තකාපත්තියො භොන්තීති වදන්ති. කොච්ඡෙනාති උසිරභීරාදීනි බන්ධිත්වා සමකං ඡිත්තදිත්වා ගහිතකොච්ඡෙන. වික්කලෙනාති සිලෙසයුත්තතෙලෙන. උණ්භාහිතත්තරපසිරානම්පිති උණ්භාහිතත්තානං රජොකිණ්ණසිරානං. අද්දහත්ථෙන්නාති අල්ලහත්ථෙන්නා”ති වුත්තං.

උපරි පන පාළියං (වුළුව. 275) “තෙන බො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා හික්ඛු මස්සුං කප්පාපෙන්නි. මස්සුං වඩ්ඪාපෙන්නි. ගොලොමිකං කාරාපෙන්නි. චතුරස්සකං කාරාපෙන්නි. පරිමුඛං කාරාපෙන්නි. අඩ්ඪදුකං කාරාපෙන්නි. දායීකං යපෙන්නි. සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙන්නි. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති ඛියන්ති විපාවෙන්ති ‘සෙය්‍යාපාපි ගිහී කාමභොගිනො’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං – න, හික්ඛවෙ, මස්සු කප්පාපෙතබ්බං. න මස්සු වඩ්ඪාපෙතබ්බං. න ගොලොමිකං කාරාපෙතබ්බං. න චතුරස්සකං කාරාපෙතබ්බං. න පරිමුඛං කාරාපෙතබ්බං. න අඩ්ඪදුකං කාරාපෙතබ්බං. න දායීකා යපෙතබ්බා. න සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙතබ්බං, යො සංහරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති ආගතං. අට්ඨකථායම්පි (වුළුව. අට්ඨ. 275) “මස්සුං කප්පාපෙන්නීති කත්තරියා මස්සුං ඡෙදාපෙන්නි. මස්සුං වඩ්ඪාපෙන්නීති මස්සුං දීඝං කාරෙන්නි. ගොලොමිකන්ති හනුකම්හි දීඝං කත්වා යපිතං ඵලකමස්සු වුවචති. චතුරස්සකන්ති චතුකොණං. පරිමුඛන්ති උදරෙ ලොමසංහරණං. අඩ්ඪදුකන්ති උදරෙ ලොමරාජිට්ඨපනං. ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති මස්සුකප්පාපනාදීසු සබ්බත්ථ ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති වුත්තං.

පුන පාළියං (වුළුව. 275) “තෙන බො පන සමයෙන හික්ඛු සක්ඛරිකායපි මධුසිත්ථකෙනපි නාසිකාලොමං ගාභාපෙන්නි, නාසිකා දුක්ඛා භොන්ති. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, සණ්ඨාසන්ති. තෙන බො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා හික්ඛු පලිතං ගාභාපෙන්නි. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති ඛියන්ති විපාවෙන්ති ‘සෙය්‍යාපාපි ගිහී කාමභොගිනො’ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං – න, හික්ඛවෙ, පලිතං ගාභාපෙතබ්බං, යො ගාභාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති ආගතං. “සක්ඛරාදීහි නාසිකාලොමග්ගාභාපනෙ ආපත්ති නත්ථි, අනුරක්ඛණත්ථං පන සණ්ඨාසො අනුඤ්ඤාතො”ති අට්ඨකථායං වුත්තං. “න,

භික්ඛවෙ, පලිතං ගාභාපෙතඛිබන්ති එත්ථ හමුකාය වා නලාටෙ වා දායිකාය වා උග්ගන්ත්වා බිහව්ඡං යීතං, තාදිසං ලොමං පලිතං වා අපලිතං වා ගාභාපෙතං වට්ඨති”ති ව චුත්තං.

ආදාසාදිකථා

24. ආදාසාදිකථායං ආදාසො නාම මණ්ඩනපකතිකානං මනුස්සානං අත්තනො මුඛවිජායාදස්සනත්ථං කංසලොභාදීහි කතො හණ්ඩවිසෙසො. උදකපත්තො නාම උදකට්ඨපනකො පාතිසරාවාදිකො භාජනවිසෙසො. කංසපත්තාදීනීති ආදාසභාවෙන අකතානි පරිසුද්ධභාවෙන ආලොකකරානි වත්ථුනි. ආදි-සද්දෙන සුවණ්ණරජතජාතිඵලිකාදයො සඬගණ්භාති, කඤ්ජයාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ද්‍රවජාතිකානි තෙලමධුබීරාදීනි. ආබාධපච්චයාති අත්තනො මුඛෙ උප්පන්නවණපච්චයා. තෙනාහ “සඤ්ජවී නු බො මෙ වණො”තිආදි. ආයුං සඬබරොතිති ආයුසඬබාරො. කො සො? අත්තභාවො, තං ආයුසඬබාරං, තං ඔලොකෙන්තො කෙනාකාරෙන ඔලොකෙය්‍යාති පුච්ඡායමාහ “ජිණ්ණො නු බොම්හි නොති එව”න්ති. තස්සත්ථො – මම අත්තභාවො ජිණ්ණො නු බො වා, නො ජිණ්ණො නු බො වාති එවං ඉමිනා මනසිකාරෙන කම්මට්ඨානසීසෙන ඔලොකෙතං වට්ඨති. “සොහති නු බො මෙ අත්තභාවො, නො වා”ති එවං පවත්තෙන අත්තසිනෙහවසෙන ඔලොකෙතං න වට්ඨති.

න මුඛං ආලිම්පිතඛිබන්ති විජ්ජසන්නජවිවණ්ණකරෙහි මුඛලෙපනෙහි න ලිම්පිතඛිබං. න උම්මද්දිතඛිබන්ති නානාඋම්මද්දනෙහි න උම්මද්දිතඛිබං. න චුණ්ණෙතඛිබන්ති මුඛචුණ්ණකෙන න මක්ඛෙතඛිබං. න මනොසිලිකාය මුඛං ලඤ්ජෙතඛිබන්ති මනොසිලාය තිලකාදිලඤ්ජනානි න කාතඛිබානි. න කෙවලං මනොසිලායමෙව, හරිතාලාදීහිපි තානි න වට්ඨන්තියෙව. අඬගරාගාදයො පාකටායෙව.

නච්චාදිකථා

25. නච්චාදිකථායං “සාධුගීතන්ති අනිච්චතාදිපට්ඨසංයුත්තගීතං. චතුරස්සෙන වත්තෙනාති පරිපුණ්ණෙන උච්චාරණවත්තෙන. තරඬගවත්තාදීනං උච්චාරණවිධානානි නට්ඨජ්ජයොගානී”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.248-249) චුත්තං, විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.248-249) “සාධුගීතන්ති අනිච්චතාදිපට්ඨසඤ්ඤත්තං ගීතං. චතුරස්සෙන වත්තෙනාති පරිපුණ්ණෙන උච්චාරණවත්තෙන. තරඬගවත්තාදීනං සබ්බෙසං සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙතං ‘සබ්බෙසං...පෙ.... ලක්ඛණ’න්ති චුත්තං. යත්තකාහි මත්තාහි අක්ඛරං පරිපුණ්ණං හොති, තතොපි අධිකමත්තායුත්තං කත්වා කථනං විකාරකථනං නාම, තථා අකත්වා

කථනමෙව ලක්ඛණන්ති අත්ථො”ති වුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 248-249) පන “සාධුගීතං නාම පරිනිබ්බතට්ඨානෙ ගීතන්ති ලිඛිතං. දන්තගීතං ගායතුකාමානං වාක්කරණීයං. දන්තගීතස්ස විභාවනත්ථං ‘යං ගායස්සාමා’තිආදිමාහ. වතුරස්සවත්තං නාම වතුපාදගාථාවත්තං. ‘තරඬගවත්තාදීනි උච්චාරණවිධානානි නට්ඨස්පයොගානී’ති ලිඛිත”න්ති වුත්තං.

අඬගව්ජෙදාදිකථා

26. අඬගව්ජෙදාදිකථායං “අත්තනො අඬගජාතං ඡින්නන්තස්සෙව පුල්ලව්වයං, තනො අඤ්ඤං ඡින්නන්තස්ස දුක්කට්ඨං, ආබාධපච්චයා ඡින්නන්තස්ස අනාපත්ති”ති අට්ඨකථායං වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.251) පන “අඬගජාතන්ති ඛිජ්ජිරහිතං පුරිසනිමිත්තං. ඛිජ්ජෙ හි ඡින්නෙ ඔපක්කමිකපණ්ඩකො නාම අභබ්බො භොතිති වදන්ති. එකෙ පන ‘ඛිජ්ජස්සපි ඡෙදනක්ඛණෙ දුක්කට්ඨපත්ති එව, කමෙන පුරිසින්ද්‍රියාදිකෙ අන්තරහිතෙ පණ්ඩකො නාම අභබ්බො භොති, තදා ලිඬගනාසනාය නාසෙතබ්බො’ති වදන්ති. තාදිසං වා දුක්ඛං උප්පාදෙන්තස්සාති මුට්ඨිස්පහාරාදීහි අත්තනො දුක්ඛං උප්පාදෙන්තස්සා”ති වුත්තං.

පත්තකථා

28. පත්තකථායං “භූමිආධාරකෙති වලයාධාරකෙ. දාරුආධාරකදණ්ඩාධාරකෙසුති එකදාරුනා කතආධාරකෙ, බහුහි දණ්ඩකෙහි කතආධාරකෙ වාති අත්ථො. තීහි දණ්ඩෙහි කතො පන න වට්ටති. භූමියං පන නික්කුජ්ජිත්වා එකමෙව යපෙතබ්බන්ති එත්ථ ‘ද්වෙ යපෙත්තෙන උපරි යපිතපත්තං එකෙන පස්සෙන භූමියං පුසාපෙත්වා යපෙතුං වට්ටති’ති වදන්ති. ආලින්දකමිඬ්ඪිකාදීනන්ති පමුඛමිඬ්ඪිකාදීනං. පරිවත්තෙත්වා තත්ථෙව පතිට්ඨාතීති එත්ථ ‘පරිවත්තෙත්වා තතියවාරෙ තත්ථෙව මිඬ්ඪියා පතිට්ඨාතී’ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. පරිභණ්ඩන්තෙති එත්ථ පරිභණ්ඩං නාම ගෙහස්ස බහිකුට්ටපාදස්ස ටීරභාවත්ථං කතා තනුකමිඬ්ඪිකා වුවවති. තනුකමිඬ්ඪිකායාති බුද්දකමිඬ්ඪිකාය. මිඬ්ඪිසන්තෙපි ආධාරකෙ යපෙතුං වට්ටති. ‘අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ආධාරක’න්ති හි වචනතො මිඬ්ඪිසාදිසු යත්ථ කත්ථවි ආධාරකං යපෙත්වා තත්ථ පත්තං යපෙතුං වට්ටති ආධාරකෙ යපනොකාසස්ස අනියමිතත්තාති වදන්ති. ‘පත්තමාළො නාම වට්ටෙත්වා පත්තානං අගමනත්ථං වට්ටං වා වතුරස්සං වා ඉට්ඨකාදීහි පරික්ඛිපිත්වා කතො’ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. සට්ඨකන්ති උපරි යොජිතං අග්ගළං. තාවකාලිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති සකිදෙව ගහෙත්වා තෙන ආමිසං පරිභුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඬෙතුං වට්ටතීති අධිස්පායො. සට්ඨකටාහෙති භාජනකපාලෙ. පාළියං අභුං මෙති එත්ථ භවතීති භූ, වඩ්ඪි. න භූති අභූ, අවඩ්ඪි. භයවසෙන පන සා ඉත්ථි ‘අභූ’න්ති ආහ, විනාසො

මය්හන්ති අත්ථො. ඡවසීසස්ස පත්තන්ති ඡවසීසමයං පත්තං. පකතිවිකාරසම්බන්ධෙ චෙතං සාම්චවනං. අහෙදෙපි වා තදුප්චාරවසෙනෙවායං වොහාරො ‘සිලාපුත්තකස්ස සරීර’න්තිආදීසු විය. වබ්බෙන්වාති බාදිත්වා. එකං උදකගණ්ඩුසං ගහෙන්වාති වාමහත්ථෙතෙව පත්තං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙන ගණ්ඩුසං ගහෙන්වා. උච්ඡිට්ඨහත්ථෙතාති සාම්සෙන හත්ථෙත. එත්තාවතාති එකගණ්ඩුසං ගහණමත්තෙන. ලුඤ්චිත්වාති තතො මංසං උද්ධරිත්වා. එතෙසු සබ්බෙසු පණ්ණත්තිං ජානාතු වා, මා වා, ආපත්තියෙවා’ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.253-255) වුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.252) පන “ගිහිවිකටානීති ගිහිසත්තකානි. පාළියං න අවිජ්ජපියන්තීති න චුස්සිතානි හොන්ති. රූපකාකිණ්ණානි ඉත්ථිරූපාදිආකිණ්ණානි. භූමිආධාරකෙති දන්තාදීහි කතෙ වලයාධාරකෙ. එතස්ස වලයාධාරකස්ස අනුවච්ඡවිතාය යපිතා පත්තා න පරිවත්තන්තීති ‘තයො පත්තෙ යපෙතුං වට්ටති’ති වුත්තං. අනුවච්ඡකඤ්චි සන්ධාය අයං ‘භූමිආධාරකො’ති වුත්තො. දාරුආධාරකදණ්ඩාධාරකෙසුති එකදාරුතා කතආධාරකෙ ව බහුහි දණ්ඩකෙහි කතආධාරකෙ ව, එතෙ ව උච්චතරා හොන්ති පත්තෙහි සහ පතනසභාවා, තෙන ‘සුසප්පිතෙසු’ති වුත්තං. හමකොට්ඨසදීපෙනාති යත්ථ ධමකරණාදිං පවෙසෙත්වා ලිඛන්ති, තස්ස හමකස්ස කොට්ඨාසදීපො. තාදිසස්ස දාරුආධාරකස්ස අවිත්ථිණ්ණතාය යපිතොපි පත්තො පතතිති ‘අනොකාසො’ති වුත්තො. ආලින්දකම්ඛිසීකාදීනන්ති පමුඛම්ඛිසීකාදීනං, උච්චවත්ථුකානන්ති අත්ථො. බාහිරපස්සෙති පාසාදාදීනං බහිකුට්ටෙ. තනුකම්ඛිසීකායාති වෙදිකාය. සබ්බත්ථ පන හත්ථප්පමාණතො අබ්හන්තරෙ යපෙතුං වට්ටති, ආධාරකෙ පන තතො බහිපි වට්ටති. අඤ්ඤෙන පන හණ්ඩකෙනාති අඤ්ඤෙන භාරහණ්ඩෙන හණ්ඩකෙන. ‘බන්ධිත්වා ඔලම්බිතු’න්ති ව වුත්තත්තා පත්තත්ථවිකාය අංසබද්ධකො යථා ලග්ගිතට්ඨානතො න පරිගලති, තථා සබ්බථාපි බන්ධිත්වා යපෙතුං වට්ටති. බන්ධිත්වාපි උපරි යපෙතුං න වට්ටතිති ‘උපරි නිසිදන්තා ඔත්ථරිත්වා හින්දන්ති’ති වුත්තං. තත්ථ යපෙතුං වට්ටතිති නිසිදනසඬකාභාවතො වුත්තං. බන්ධිත්වා වාති බන්ධිත්වා යපිතජත්තෙ වා. යො කොච්ඡි හත්තපුරොපි තුවච්ඡපත්තොපි. පරිහරිතුන්ති දිවසෙ දිවසෙ පිණ්ඩාය වරණත්ථාය යපෙතුං. පත්තං අලහන්තෙන පන එකදිවසං පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටති. පණ්ණපුටාදීසුපි එසෙව නයො. ඡවසීසස්ස පත්තොති ඡවසීසමයො පත්තො, පකතිවිකාරසම්බන්ධෙ චෙතං සාම්චවනං. වබ්බෙන්වාති නිට්ඨුහිත්වා. ‘පටිග්ගහං කත්වා’ති වුත්තත්තා උච්ඡිට්ඨහත්ථෙත උදකං ගහෙන්වා පත්තං පරිප්ථොසිත්වා ධොවනසංසනවසෙන හත්ථං ධොවිතුං වට්ටති. එත්තකෙන හි පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථො ධොවිතො නාම න හොති. එකං උදකගණ්ඩුසං

ගහෙත්වාති පත්තං අච්ඡින්නවා තත්ථ උදකමෙව උච්ඡිට්ඨහත්ථෙන උක්ඛිපිත්වා ගණ්ඩුසං කත්වා, වාමහත්ථෙනෙව වා පත්තං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙන ගණ්ඩුසං ගහෙතුම්පි වට්ඨති. ඛනි උදකෙන වික්ඛාලෙන්වාති ද්විසු අභිගුලිසු ආමිසමත්තං වික්ඛාලෙන්වා ඛනි ගහෙතුම්පි වට්ඨති. පටිබාදිතුකාමොති එත්ථ සයං න බාදිතුකාමොපි අඤ්ඤෙසං බාදනාරහං යපෙනුං ලහති. තත්ථෙව කත්වාති පත්තෙයෙව යථායපිතට්ඨානතො අනුද්ධරිත්වා. ලුඤ්චිත්වාති තතො මංසමෙව නිරවසෙසං උප්පට්ඨෙන්වා”ති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. වුළුවග්ග 254) පන “ආලින්දකමිඨිසිකාදීනන්ති පමුඛමිඨිසිකාදීනං. පරිවත්තෙන්වා තත්ථෙව එත්ථ ‘පරිවත්තෙන්වා තතියවාරෙ තත්ථෙව මිඨිසිකාය පතිට්ඨාති’ති ලිඛිතං. පරිහණ්ඩං නාම ගෙහස්ස ඛනිකුට්ඨපාදස්ස ථීරභාවත්ථං කතා තනුකමිඨිසිකා වුවවති, එත්ථ ‘පරිවත්තෙන්වා පත්තො හිජ්ජනීති අධිකරණහෙදාසඨිකාරඅභාවෙ යානෙ යපෙනුං වට්ඨති’ති ලිඛිතං. පත්තමාලො වත්තෙන්වා පත්තානං අපතනත්ථං වට්ඨං වා චතුරස්සං වා ඉට්ඨකාදිහි පරික්ඛිපිත්වා මාලකච්ඡන්තෙන කතො. ‘පත්තමණ්ඩලිකා පත්තපච්ඡිකා කාලපණ්ණාදිහි කතා’ති ව ලිඛිතං. මිඨිසිත්තෙ ආධාරකෙ යපෙනුං වට්ඨති පත්තසන්ධාරණත්ථං වුත්තත්තා. මඤ්ථෙ ආධාරකෙපි න වට්ඨති නිසිදනපච්චයා වාරිතත්තා. ආසන්නභූමිකත්තා ඔලම්බෙතුං වට්ඨති. ‘අංසකුටෙ ලග්ගෙන්වාති (වුළුව. අට්ඨ. 254) වචනතො අග්ගහත්ථෙ ලග්ගෙන්වා අභිකෙ යපෙනුං න වට්ඨති’ති කෙච්චි වදන්ති, න සුන්දරං. න කෙවලං යස්ස පත්තොතිආදි යදි හත්ථෙව ගහිතපත්තෙ හෙදසඤ්ඤා, පගෙව අඤ්ඤෙන සරීරාවයවෙනාති කත්වා වුත්තං. පාළියං පන පචුරවොහාරවසෙන වුත්තං. සට්ඨකපාලමයං සට්ඨකටාහං. ජවසීසස්ස පත්තන්ති ‘සිලාපුත්තකස්ස සරීරං, ඛීරස්ස ධාරා’තිආදිවොහාරවසෙන වුත්තං, මඤ්ථෙ නිසිදිතුං ආගතොති අත්ථො. පිසාවිල්ලිකාති පිසාවදාරකාතිපි වදන්ති. දින්නකමෙව පටිග්ගහිතමෙව. වඛ්ඛෙන්වාති බාදිත්වා. අට්ඨිනි ව කණ්ටකානි ව අට්ඨිකණ්ටකානි. එතෙසු සබ්බෙසු පණ්ණත්තිං ජානාතු වා, මා වා, ආපත්තියෙවාති ලිඛිත”න්ති වුත්තං.

සබ්බපංසුකුලාදිකථා

29. සබ්බපංසුකුලාදිකථායං පංසු විය කුච්ඡිතභාවෙන උලති පවත්තනීති පංසුකුලං, සබ්බං තං එතස්සාති සබ්බපංසුකුලිකො, පත්තචීවරාදිකං සබ්බං සමණපරික්ඛාරං පංසුකුලංයෙව කත්වා ධාරණසිලොති අත්ථො. සමණපරික්ඛාරෙසු කතමං පංසුකුලං කත්වා ධාරෙතුං වට්ඨනීති පුච්ඡං සන්ධායාහ “එත්ථ පන චීවරඤ්ච මඤ්චපීයඤ්ච පංසුකුලං වට්ඨනී”ති. තත්ථ ව චීවරං විනයවසෙන ව ධුතඨිගසමාදානවසෙන ව වට්ඨති, මඤ්චපීයං

විනයවසෙනෙව. කතමං පංසුකුලං න වට්ටනීති ආහ “අජ්ඣොභරණියං පන දිත්තමෙව ගහෙතඛ්ඛ”න්ති, න අදිත්තං, තස්මා පංසුකුලං න වට්ටනීති අධිජ්ජායො. එත්ථ ව “අජ්ඣොභරණිය”න්ති වචනෙන පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයහෙසජ්ජපඤ්ඤාචරවසෙන උභොපි පච්චයෙ දස්සෙති.

පරිස්සාවනකථා

30. පරිස්සාවනකථායං අද්ධානමග්ගො නාම සබ්බන්තිමපරිච්ඡේදෙන අඩ්ඨයොජනජ්ජමාණො, තත්තකං මග්ගං පරිස්සාවනං අග්ගහෙත්වා ගච්ඡන්තොපි අඤ්ඤාන අපරිස්සාවනකෙන භික්ඛුනා යාවියමානො හුත්වා අදෙන්තොපි න වට්ටනී, ආපත්තියෙව. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරිස්සාවන”න්ති අනුජානිත්වා “වොළකං නජ්ජහොති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කට්ඨජුපරිස්සාවන”න්ති (වුළව. 258) චුත්තත්තා පකතිපරිස්සාවනතො කට්ඨජුපරිස්සාවනං බුද්දකන්ති විඤ්ඤායති. පකතිපරිස්සාවනස්ස විධානං අට්ඨකථායං න චුත්තං, කට්ඨජුපරිස්සාවනස්ස පන විධානං “කට්ඨජුපරිස්සාවනං නාම තීසු දණ්ඩකෙසු විනන්ධිත්වා කත”න්ති (වුළව. අට්ඨ. 258) චුත්තං. කට්ඨජුපරිස්සාවනං වත්වා පුන “වොළකං නජ්ජහොති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ධමකරණ”න්ති (වුළව. 258) චුත්තත්තා කට්ඨජුපරිස්සාවනතොපි ධමකරණො බුද්දකතරොති විඤ්ඤායති. ධමකරණස්ස විධානං හෙට්ඨා පරික්ඛාරකථායං චුත්තමෙව. “භික්ඛු නවකම්මං කරොන්ති, පරිස්සාවනං න සම්මති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දණ්ඩපරිස්සාවන”න්ති (වුළව. 259) චුත්තත්තා පකතිපරිස්සාවනතොපි දණ්ඩපරිස්සාවනං මහන්තතරන්ති විඤ්ඤායති. “දණ්ඩපරිස්සාවනං න සම්මති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔත්ථරක”න්ති (වුළව. 259) වචනතො දණ්ඩපරිස්සාවනතොපි ඔත්ථරකං මහන්තතරන්ති විඤ්ඤායති. තෙසං පන ද්විත්තමපි පරිස්සාවනානං විධානං අට්ඨකථායං (වුළව. අට්ඨ. 259) ආගතමෙව.

නග්ගකථා

31. නග්ගකථායං න නග්ගෙන නග්ගො අභිවාදෙනඛ්ඛොති නග්ගෙන නවකතරෙන භික්ඛුනා නග්ගො වුඩ්ඨතරො භික්ඛු න අභිවාදෙනඛ්ඛො න වන්දිතඛ්ඛො. කස්මා? “න, භික්ඛවෙ, නග්ගෙන නග්ගො අභිවාදෙනඛ්ඛො, යො අභිවාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළව. 261) භගවතා වචනතො න අභිවාදෙනඛ්ඛොති යොජනා. එත්ථ පන වදි අභිවාදනථුතීසුති ධාතුස්ස වුරාදිගණත්තා ණ-පච්චයො හොති, න හෙත්ථත්ථත්තා.

“අකම්මකෙහි ධාතුහි, භාවෙ කිච්චා භවන්ති තෙ;
සකම්මකෙහි කම්මත්ථෙ, අරහසක්කත්ථදීපකා”ති. –

වචනතො කම්මත්ථෙ තබ්බ-පච්චයොති දට්ඨබ්බො. න නග්ගෙන අභිවාදෙනබ්බන්ති එත්ථ තු නග්ගෙන භික්ඛුනා න අභිවාදෙනබ්බන්ති එත්තකමෙව යොජනා. නනු ව හො -

“කිච්චා ධාතුභ්‍යකම්මෙහි, භාවෙයෙව නපුංසකෙ;
තදන්තා පායතො කම්මෙ, සකම්මෙහි තිලිඬිගිකා”ති. -

වචනතො, ඉමිස්සා ව ධාතුයා සකම්මත්තා කම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං, කම්මානුරූපඤ්ච ලිඬිගං යපෙතබ්බං, අථ කස්මා එත්තකමෙව යොජනා කතාති? කම්මවචනිච්ඡාභාවතො. වුත්තඤ්ඤි -

“කම්මස්සාවචනිච්ඡායං, සකම්මාබ්‍යාතපච්චයා;
භාවෙපි තං යථා ගෙහෙ, දෙවදත්තෙන පච්චතෙ”ති.

යථා ආබ්‍යාතපච්චයසඬ්ඛාතා විහත්තියො සකම්මකධාතුතො භවත්තාපි කම්මවචනිච්ඡාය අසති කම්මං අවත්වා භාවත්ථමෙව වදන්ති, එවං කිච්චපච්චයාපි සකම්මකධාතුතො භවත්තාපි කම්මවචනිච්ඡායාභාවතො කම්මං අවත්වා භාවත්ථමෙව වදන්ති, තස්මා කම්මඤ්ච අනජ්ඣාහරිතං, කම්මානුරූපඤ්ච ලිඬිගං න යපිතං, භාවත්ථානුරූපමෙව යපිතන්ති දට්ඨබ්බං. එත්ථ හි “අයං නාම පුග්ගලො අභිවාදෙනබ්බො”ති අවිත්තෙන්වා සාමඤ්ඤතො කත්තාරමෙව ගහෙන්වා යපිතොති වෙදිතබ්බො.

න නග්ගෙන නග්ගො අභිවාදාපෙතබ්බොති එත්ථ පන නග්ගෙන වුඬ්ඨිසතරෙන භික්ඛුනා නග්ගො නවකතරො භික්ඛු න අභිවාදාපෙතබ්බො, න වන්දාපෙතබ්බොති යොජනා. එත්ථ හි සකාරිතස්ස කිච්චපච්චයස්ස දිට්ඨත්තා, ධාතුයා ව සකම්මකත්තා නවකතරො භික්ඛු ධාතුකත්තා හොති, වුඬ්ඨිසතරො භික්ඛු ධාතුකම්මං, පුන කාරිතසම්බන්ධෙ වුඬ්ඨිසතරො භික්ඛු කාරිතකත්තා හොති, නවකතරො භික්ඛු කාරිතකම්මං. වුත්තඤ්ඤි -

“හෙතුක්‍රියාය සම්බන්ධි-භාවා කම්මන්ති මත්තතෙ;
හෙතුක්‍රියාපධානත්තා, අඤ්ඤථානුපපත්තිතො”ති.

න නග්ගෙන අභිවාදාපෙතබ්බන්ති එත්ථ තු නග්ගෙන වුඬ්ඨිසතරෙන භික්ඛුනා න අභිවාදාපෙතබ්බං, න වන්දාපෙතබ්බන්ති යොජනා, එත්ථාපි කම්මවචනිච්ඡායාභාවතො වුත්තනයෙන භාවෙයෙව කිච්චපච්චයො හොතීති දට්ඨබ්බො. නනු වන්දාපකෙ සති වන්දාපෙතබ්බො ලබ්භතියෙව, අථ “කස්මා කම්මවචනිච්ඡායාභාවතො”ති වුත්තන්ති? “වත්තිච්ඡානුපුබ්බිකා සද්දපට්ඨත්ති”ති වචනතො වත්තිච්ඡාභාවතො න වුත්තන්ති. වුත්තඤ්ඤෙනං පුබ්බාවරියෙහි -

“වත්තිච්ඡා න භවෙ සන්ත-මප්පසන්තම්පි සා භවෙ;
තං යථානුදරා කඤ්ඤා, සමුද්දො කුණ්ඩකාති වා”ති.

ඉතරෙසුපි සුවිඤ්ඤායාමෙව. පටිච්ඡාදෙන්ති අභිගමභිගාති එතාහීති පටිච්ඡාදියො.

ගන්ධපුප්ඵකථා

32. ගන්ධපුප්ඵකථායං “ගන්ධගන්ධං පන ගහෙත්වා කවාටෙ පඤ්චඩ්ගුලිං දාතුං වට්ටති”ති වචනතො ගන්ධෙ දින්නෙ පටිග්ගහිතුං වට්ටති, නො ලිම්පිතුන්ති සිද්ධං. ඉදානි පන මනුස්සා භික්ඛු භොජෙත්වා හත්ථධොවනාවසානෙ හත්ථවාසත්ථාය ගන්ධවිලෙපනං දෙන්ති, තං භික්ඛු පටිග්ගහෙත්වා එකච්චෙ හත්ථමෙව ලිම්පෙන්නි, එකච්චෙ කායම්පි මුඛම්පි ආලිම්පෙන්නි, “සුගන්ධො වතා”තිආදීනි වත්වා හට්ඨපහට්ඨාකාරං කරොන්ති, තං වට්ටති, න වට්ටතීති? “කවාටෙ පඤ්චඩ්ගුලිකං දාතුං වට්ටති”ති විහාරෙ කවාට්ඨපනමත්තස්සෙව චුත්තත්තා කායට්ඨපනස්ස අචුත්තත්තා, “මාලාගන්ධවිලෙපනධාරණමණ්ඩනවිභුසනට්ඨානා වෙරමණි”ති වචනස්සානුලොමතො ව න වට්ටතීති දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතඛිබ්බං. “පුප්ඵං ගහෙත්වා විහාරෙ එකමත්තං නික්ඛිපිතු”න්ති වචනතො පුප්ඵෙ දින්නෙ ගහෙතුං වට්ටති, න පිළන්ධනාදීනි කාතුන්ති සිද්ධං. ඉදානි පන භික්ඛුසු ගන්ධපුප්ඵෙසු ලද්ධෙසු “සුරහිගන්ධං වතිදං පුප්ඵ”න්තිආදීනි වත්වා පහට්ඨාකාරං කත්වා සිඬ්ඝන්ති, තං වට්ටති, න වට්ටතීති? තම්පි විහාරෙයෙව එකමත්තං යපනස්ස චුත්තත්තා සිඬ්ඝිතඛිබ්බාදිභාවස්ස අචුත්තත්තා, මාලාගන්ධාදිපාඨස්ස අනුලොමතො ව න වට්ටතීති දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතඛිබ්බං. “එකමත්තං නික්ඛිපිතු”න්ති වචනස්ස පන සාමන්ථියතො චෙතියපටිමාපුප්ඵනාදීනි ව කාතුං වට්ටතීති විඤ්ඤායති.

ආසිත්තකුප්පධානකථා

33. ආසිත්තකුප්පධානකථායං මනුස්සානං හරණසීලනං සන්ධාය “තම්බලොගෙන වා රජතෙන වා”ති චුත්තං, විකප්පනත්ථෙත පන වා-සද්දෙන භිරඤ්ඤෙන වා සුවණ්ණෙන වාතිආදිං සභිගණ්භාති. පටික්ඛිත්තත්තා පනාති හගවතා පන ආසිත්තකුප්පධානස්ස සාමඤ්ඤවසෙන පටික්ඛිත්තත්තා. න කෙවලං රතනපෙළා එව න වට්ටති, අථ බො දාරුමයාපීති. එත්ථ පි-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, තං න විලිවමයතාලපණ්ණමයචෙත්තමයාදිකං සම්පිණ්ඩෙති.

මළොරිකකථා

34. මළොරිකකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මළොරික”න්ති ගිලානො භික්ඛු භුඤ්ජමානො න සක්කොති හත්ථෙන පත්තං සන්ධාරෙතුං, තස්මා අනුඤ්ඤාතං. පුබ්බෙ පත්තසංඛගොපනත්ථං ආධාරකො අනුඤ්ඤාතො, ඉදානි භුඤ්ජනත්ථං. දණ්ඩාධාරකො වුව්චතීති දණ්ඩාධාරකො පධානතො මළොරිකොති වුව්චති. යට්ඨි...පෙ.... පියාදිනිපි ආධාරකසාමඤ්ඤෙන එත්ථෙව පවිට්ඨානීති සම්බන්ධො. ආධාරකං නාම ඡිද්දං විද්ධම්පි අත්ථි, අවිද්ධම්පි අත්ථි, තෙසු කතමං වට්ඨතීති ආහ “ආධාරසංඛලෙපගමනතො හි...පෙ.... වට්ඨතියෙවා”ති.

එකභාජනාදිකථා

35. එකභාජනාදිකථායං එකතොභුඤ්ජනං නාම එකභාජනස්මිං එකක්ඛණෙයෙව සහභුඤ්ජනං, න නානාභාජනෙ. එකභාජනස්මිම්පි න නානාක්ඛණෙති ආහ “සචෙ පනා”තිආදි. තස්මිං අපගතෙ තස්ස අපගතත්තා ඉතරස්ස සෙසකං භුඤ්ජිතුං වට්ඨති. ඉමිනා එකක්ඛණෙ අභුඤ්ජනභාවං දස්සෙති. ඉතරස්සපීතිආදියු ඉතරස්සපීති ඉතරීතරකථනං, සෙසභුඤ්ජකඉතරතො ඉතරස්සාති අත්ථො. තෙන පඨමං ගහෙත්වා ගතභික්ඛුමෙවාහ. තස්මිං ඛිණෙ තස්ස ඛණත්තා පඨමං ගතිතවත්ථුස්ස ඛිණත්තා පුන ගහෙතුං වට්ඨති. ඉමිනා සහඅභුඤ්ජනභාවං දස්සෙති.

න එකමඤ්චෙ නිපජ්ජිතබ්බං සතිපි නානාඅත්ථරණෙ “න එකමඤ්චෙ තුවට්ඨිතබ්බං, යො තුවට්ඨෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 264) වචනතො. න එකත්ථරණෙ නිපජ්ජිතබ්බං සතිපි නානාමඤ්චෙ “න එකත්ථරණා තුවට්ඨිතබ්බ”න්ති (වුළුව. 264) වචනතො, පථෙව උභින්නං එකත්තෙති අත්ථො. යදි එවං නානාමඤ්චනානාඅත්ථරණෙසු අසන්තෙසු කථං අනාපත්ති සියාති වින්තායමාහ “වචත්ථානං පනා”තිආදි. එකත්ථරණපාචුරණෙහිති එත්ථ පන අයං එකත්ථරණපාචුරණසද්දො න වත්ථසමාසො හොති, අථ ඛො ඛාහිරත්ථසමාසොති ආහ “එකං අත්ථරණඤ්චෙව පාචුරණඤ්ච එතෙසන්ති එකත්ථරණපාචුරණා”ති, තිපදතුල්‍යාධිකරණඛාහිරත්ථසමාසොයං. කෙසමෙතමධිවචනන්තාහ “එකං අත්තං අත්ථරිත්වා එකං පාරුපිත්වා නිපජ්ජන්තානමෙතං අධිවචන”න්ති, එවං නිපජ්ජන්තානං භික්ඛූනං එතං එකත්ථරණපාචුරණපදං අධිවචනං හොතීති අධිජ්ජායො. කෙසං පන අන්තන්ති ආහ “සංභාරිමාන”න්තිආදි.

චෙලපටිකකථා

36. චෙලපටිකකථායං චෙලපටිකන්ති චෙලසන්ථරං. කිං පන භගවතො සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනෙ කාරණන්ති? “බොධිරාජකුමාරො කිර ‘සචෙ අහං

පුත්තං ලච්ඡාමි, අක්කමිස්සති මෙ භගවා වෙලපටික’න්ති ඉමිනා අජ්ඣාසයෙන සන්ථරි, අභබ්බො වෙස පුත්තලාභාය, තස්මා භගවා න අක්කමි. යදි අක්කමෙය්‍ය, පච්ඡා පුත්තං අලහන්තො ‘නායං සබ්බඤ්ඤ’ති දිට්ඨිං ගණ්හෙය්‍ය, ඉදං තාව භගවතො අනක්කමනෙ කාරණං. යස්මා පන භික්ඛුපි යෙ අජානන්තා අක්කමෙය්‍යං, තෙ ගිහීනං පරිභූතා භවෙය්‍යං, තස්මා භික්ඛු පරිභවතො මොවෙතුං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි, ඉදං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනෙ කාරණ’න්ති අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 268) වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.268) පන “භගවා තුණ්හි අහොසීති ‘කිස්ස නු බො අත්ථාය රාජකුමාරෙන අයං මහාසක්කාරො කතො’ති ආවජ්ජෙත්තො පුත්තපත්ථනාය කතභාවං අඤ්ඤාසි. සො හි රාජපුත්තො අපුත්තකො, සුතඤ්චානෙන අහොසි ‘බුද්ධානං කිර අධිකාරං කත්වා මනසා ඉච්ඡිතං ලහන්ති’ති, සො ‘සවාහං පුත්තං ලභිස්සාමි, සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං වෙලපටිකං අක්කමිස්සති. නො වෙ ලභිස්සාමි, න අක්කමිස්සති’ති පත්ථනං කත්වා සන්ථරාපෙසි. අථ භගවා ‘නිබ්බන්තිස්සති නු බො එතස්ස පුත්තො’ති ආවජ්ජෙත්වා ‘න නිබ්බන්තිස්සති’ති අද්දස. පුබ්බෙ කිර සො එකස්මිං දීපෙ වසමානො භරියාය සමානච්ඡන්දො අනෙකසකුණපොතකෙ බාදි. ‘සවස්ස මාතුගාමො පුඤ්ඤවා භවෙය්‍ය, පුත්තං ලභෙය්‍ය, උහොහි පන සමානච්ඡන්දෙහි හුත්වා පාපකම්මං කතං, තෙනස්ස පුත්තො න නිබ්බන්තිස්සතිති අඤ්ඤාසි. දුස්සෙ පන අක්කන්තෙ ‘බුද්ධානං අධිකාරං කත්වා පත්ථිතං ලහන්තිති ලොකෙ අනුස්සවො, මයා ච මහාඅධිකාරො කතො, න ච පුත්තං ලභාමි, තුච්ඡං ඉදං වචන’න්ති මිච්ඡාගාහං ගණ්හෙය්‍ය. තිත්ථියාපි ‘නත්ථි සමණානං අකත්තබ්බං නාම, වෙලපටිකම්පි මද්දන්තා ආභිණ්ඩන්ති’ති උජ්ඣායෙය්‍යං, එතරහි ච අක්කමන්තෙසු බහු භික්ඛු පරචිත්තවිදුනො, තෙ භබ්බන්තං ජානිත්වා අක්කමිස්සන්ති. අභබ්බන්තං ජානිත්වා න අක්කමිස්සන්ති. අනාගතෙ පන උපනිස්සයො මන්දො භවිස්සති, අනාගතං න ජානිස්සන්ති. තෙසු අක්කමන්තෙසු සවෙ පත්ථිතං සම්ප්ඤ්ඤාසිති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ ඉප්පිස්සති, ‘පුබ්බෙ භික්ඛුසඤ්ඤාසි අධිකාරං කත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතං ලහන්ති, ඉදානි න ලහන්ති, තෙයෙව මඤ්ඤෙ භික්ඛු පටිපත්තිපුරකා අහෙසුං, ඉමෙ පන පටිපත්තිං පුරෙතුං න සක්කොන්ති’ති මනුස්සා විප්පට්ඨාරිතො භවිස්සන්තිති ඉමෙහි තීහි කාරණෙහි භගවා අක්කමිතුං අනිච්ඡන්තො තුණ්හි අහොසි. පච්ඡිමං ජනතං තථාගතො අනුකම්පතීති ඉදං පන ථෙරො වුත්තෙසු කාරණෙසු තතියකාරණං සන්ධායාහා’ති වුත්තං.

පාළියං (වුළුව. 268) “යාවියමානෙන වෙලපටිකං අක්කමිතු”න්ති වචනතො යාවියමානෙන එව අක්කමිතබ්බං, නො අයාවියමානෙනාති සිද්ධං, තත්ථපි “මඬගලත්ථායා”ති (වුළුව. 268) වචනතො මඬගලත්ථාය යාවියමානෙන අක්කමිතබ්බං, න සිරිසොභග්ගාදිඅත්ථාය යාවියමානෙනාති ව,

තත්ථපි “ගිහීන”න්ති (වුළුව. 268) වචනතො ගිහීනං එව චෙලසන්ථරං අක්කමිතබ්බං, න පබ්බජිතානන්ති ව. අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 268) “යා කාචි ඉත්ථි අපගතගබ්භා වා හොතු, ගරුගබ්භා වා”ති අනියමවාචකෙන වා-සද්දෙන වචනතො න කෙවලං ඉමා ද්වෙයෙව ගහෙතබ්බා, අථ බො “පතිට්ඨිතගබ්භා වා විජාතිපුත්තා වා”තිආදිනා යා කාචි මඬගලිකායො ඉත්ථියොපි පුරිසාපි ගහෙතබ්බා. “එවරුපෙසු යානෙසු”ති චුත්තත්තා න කෙවලං යථාචුත්තට්ඨානෙසුයෙව, අථ බො තංසදිසෙසු යෙසු කෙසුචි මඬගලට්ඨානෙසු යෙසං කෙසඤ්චි ගිහීනං මඬගලත්ථාය යාවියමානානං චෙලසන්ථරං අක්කමිතුං වට්ටතීති සිජ්ඤති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. පාළියං (වුළුව. 268) “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ධොතපාදකං අක්කමිතු”න්ති සාමඤ්ඤවසෙන වචනතො, අට්ඨකථායඤ්ච (වුළුව. අට්ඨ. 268) “තං අක්කමිතුං වට්ටතී”ති අවිසෙසෙන චුත්තත්තා ධොතපාදකං අයාවියමානෙනපි භික්ඛුනා අක්කමිතබ්බන්ති සිද්ධං, “ධොතෙහි පාදෙහි අක්කමනත්ථායා”ති පන චුත්තත්තා අධොතෙහි අක්කමිතුං න වට්ටතීති ව, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

පාදසංසතියකථා

37. පාදසංසතියකථායං පඨමං තාව අකප්පියපාදසංසනිං දස්සෙතුං “කතකං න වට්ටතී”ති ආහ. කතකං නාම කිදිසන්ති පුච්ඡාය සති චුත්තං “කතකං නාම පදුමකණ්ණිකාකාර”න්තිආදි. කස්මා පටික්ඛිත්තන්ති චුත්තං “බාහුලිකානුයොගත්තා”ති. තතො කප්පියපාදසංසනියො දස්සෙතුමාහ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පාදසංසනියො”තිආදි. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

බීජනිකථා

38. බීජනිකථායං පඨමං තාව අකප්පියබීජනිං දස්සෙතුං “වමරිවාලෙහි කතබීජනී න වට්ටතී”ති ආහ. තතො කප්පියජබීජනියො දස්සෙතුං “මකසබීජනීආදි වට්ටතී”ති ආහ. තත්ථ කප්පියජබීජනියො නාම මකසබීජනී, වාකමයබීජනී, උසිරමයබීජනී, මොරපිඤ්ජමයබීජනී, විදුපනං, තාලවණ්ටඤ්චාති. තාසං විසෙසං දස්සෙතුං “විදුපනන්ති බීජනී චුචචති”තිආදිමාහ. උසිරමයං මොරපිඤ්ජමයඤ්ච සුච්ඤ්ඤෙය්‍යත්තා න චුත්තං. “බීජනීන්ති චතුරස්සබීජනිං. තාලවණ්ටන්ති තාලපත්තාදීහි කතං මණ්ඩලිකබීජනී”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.269) චුත්තං.

ජත්තකථා

39. ජත්තකථායං ජත්තං නාම තිණි ජත්තානි සෙනච්ඡත්තං, කිලඤ්ජච්ඡත්තං, පණ්ණච්ඡත්තන්ති. තත්ථ සෙනච්ඡත්තන්ති වත්ථපලිගුණධීතං පණ්ඩරච්ඡත්තං. කිලඤ්ජච්ඡත්තන්ති විලිච්ඡත්තං.

පණ්ණවිජත්තන්ති තාලපණ්ණාදීහි යෙහි කෙහිවි කතං. මණ්ඩලබද්ධං සලාකබද්ධන්ති ඉදං පන තිණ්ණමපි ඡත්තානං පඤ්ජරදස්සනත්ථං වුත්තං. තානි හි මණ්ඩලබද්ධානි වෙව හොන්ති සලාකබද්ධානි ව. යමපි තත්ථජාතකදණ්ඩෙන කතං ඵකපණ්ණවිජත්තං හොති, තමපි ඡත්තමෙව. “විලිවවිජත්තන්ති වෙණුවිලිවෙහි කතං ඡත්තං. තත්ථජාතකදණ්ඩකෙන කතන්ති තාලපණ්ණං සහ දණ්ඩකෙන ඡන්දිත්වා තමෙව ඡත්තදණ්ඩං කරොන්ති ගොපාලකාදයො විය, තං සන්ධායෙනං වුත්ත”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.634) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.634) පන “විලිවවිජත්තන්ති වෙණුවෙසිකාහි කතං. මණ්ඩලබද්ධානීති දීඝසලාකාසු තිරියං වලයාකාරෙන සලාකං යපෙත්වා සුත්තෙහි බද්ධානි දීඝඤ්ච තිරියඤ්ච උජ්ජකමෙව සලාකායො යපෙත්වා දළ්භබද්ධානි වෙව තිරියං යපෙත්වා දීඝදණ්ඩකෙහෙව සඬකොචාරහං කත්වා සුත්තෙහෙව තිරියං බද්ධානි. තත්ථජාතකදණ්ඩකෙන කතන්ති සහ දණ්ඩකෙන ඡන්තතාලපණ්ණාදීහි කත”න්ති වුත්තං. ඉධ පන ඡත්තධාරකපුග්ගලවසෙන වුත්තං, තස්මා අගිලානස්ස භික්ඛුනො ඡත්තං ධාරෙතුං න වට්ටති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

නබ්බකථා

40. නබ්බකථායං දීඝනබ්බාරණපච්චයා උජ්ජන්තෙ වත්ථුස්මි. “න, භික්ඛවෙ, දීඝා නබ්බා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (වුළුව. 274) වචනතො ධාරෙත්තස්ස ආපත්ති. “නබ්බෙනපි නබ්බං ඡන්දන්ති, මුබ්බෙනපි නබ්බං ඡන්දන්ති, කුට්ටෙපි සංසන්ති, අඬගුලියො දුක්ඛා හොන්ති. භගවතො ඵතමත්ථං ආරොවෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නබ්බච්ඡෙදන”න්ති (වුළුව. 274) වචනතො නබ්බච්ඡෙදනස්ත්ථකං ධාරෙතුං වට්ටති. හෙට්ඨා ව “නබ්බච්ඡෙදනං වලිතකංයෙව කරොන්ති, තස්මා තං වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.85) වුත්තං. “වලිතකන්ති නබ්බච්ඡෙදනකාලෙ දළ්භග්ගහණත්ථං වලිහි යුත්තමෙව කරොන්ති, තස්මා තං වට්ටති”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.85) වුත්තං. මංසජ්ජමාණෙනාති අඬගුලග්ගමංසජ්ජමාණෙන. වීසතිමට්ඨන්ති වීසතිපි භත්ථපාදනබ්බෙ ලිඛිතමට්ඨෙය්‍ය කරොන්ති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

ලොමකථා

ලොමකථායං “සම්බාධෙලොමං සංහරාපෙත්ති. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති ඛියන්ති විපාවෙන්ති සෙය්‍යථාපි ගිහී කාමභොගිනො”ති වත්ථුස්මි. උජ්ජන්තෙ “න, භික්ඛවෙ...පෙ.... දුක්ඛටස්සා”ති (වුළුව. 275) වචනතො සංහරාපෙත්තස්ස ආපත්ති. අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො සම්බාධෙ වණො හොති, හෙසජ්ජං න තිට්ඨතීති ඉමිස්සා අට්ඨුජ්ජන්තියා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙතු”න්ති (වුළුව. 275) වචනතො

ආබාධපච්චයා භෙසජ්ජපතිට්ඨාපනත්ථාය සම්බාධෙ ලොමං හරාපෙත්තස්ස අනාපත්ති. “සෙය්‍යථාපි පිසාවිල්ලිකා”ති මනුස්සානං උජ්ඣායනපච්චයා “න, භික්ඛවෙ, දීඝං නාසිකාලොමං ධාරෙතබ්බං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (චූළව. 275) වචනතො ධාරණපච්චයා ආපත්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සණ්ඨාස”න්ති අනුරක්ඛණත්ථාය සණ්ඨාසො අනුඤ්ඤාතො, තස්මා නාසිකාලොමං සණ්ඨාසෙන හරාපෙතුං වට්ටති. පලිතන්ති පණ්ඩරකෙසං. ගාහෙතුං න වට්ටති “මා මෙ ජරාභාවො භොතු”ති මනසි කතත්තා. බීහව්ඡං හුත්වාති විරූපං හුත්වා. පලිතං වා අපලිතං වාති පණ්ඩරං වා අපණ්ඩරං වා. ගාහාපෙතුං වට්ටති අප්පසාදාවහත්තාති.

කායබන්ධනකථා

41. කායබන්ධනකථායං අකායබන්ධනෙනාති අබන්ධිතකායබන්ධනෙන. භික්ඛුනාති සෙසො. අථ වා අකායබන්ධනෙනාති අබන්ධිතකායබන්ධනො හුත්වාති ඉත්ථම්භුතත්ථෙ කරණවචනං යථා “භින්තෙන සීසෙන පග්ගරන්තෙන ලොභිතෙන පටිවිසකෙ උජ්ඣාපෙසි”ති. තෙනාහ “අබන්ධිත්වා නික්ඛමන්තෙන යත්ථ සරති, තත්ථ බන්ධිතබ්බ”න්ති. කායබන්ධනං නාම ඡ කායබන්ධනාති කලාබ්බකං, දෙඬුභ්බකං, මුරජං, මද්දවීණං, පට්ටිකං, සුකරන්තකන්ති. තත්ථ කලාබ්බකං නාම බහුරජ්ජුකං. දෙඬුභ්බකං නාම උදකසප්පසිසසදිසං. මුරජං නාම මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙයෙත්වා කතං. මද්දවීණං නාම පාමඬගසණ්ඨානං. ඊදිසඤ්චි එකමිපි න වට්ටති, පගෙව බහුනි. තස්මා පටික්ඛිත්තාති අකප්පියකායබන්ධනාති නාම චත්තාරි භොන්ති, පට්ටිකං, සුකරන්තකන්ති ඉමානි ද්වෙ කායබන්ධනාති භගවතා අනුඤ්ඤාතාති කප්පියකායබන්ධනාති නාම, තස්ස පකතිච්ඡා වා මච්ඡකණ්ටකවාසිමා වා පට්ටිකා වට්ටති, සෙසා කුඤ්ජරච්ඡිකාදිභෙදා න වට්ටති. සුකරන්තකං නාම කුඤ්චිකකොසකසණ්ඨානං භොති, එකරජ්ජුකං, පන මුද්දිකකායබන්ධනඤ්ච සුකරන්තකං අනුලොමෙති. ඉමෙහි පන ද්විහි සද්ධිං අට්ඨ කායබන්ධනාති භොන්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුරජං මද්දවීණ”න්ති ඉදං දසාසුයෙව අනුඤ්ඤාතන්ති පාමඬගදසා වෙත්ථ චතුත්තං උපරි න වට්ටති. සොභකං නාම වෙයෙත්වා මුඛවට්ටිසිබ්බනං. ගුණකං නාම මුදිඬගසණ්ඨානෙන සිබ්බනං. එවං සිබ්බිතා හි අන්තො ටීරා භොන්තිති වුවචති. පවනන්තොති පාසන්තො වුවචති. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 277-278) පන “මුද්දිකකායබන්ධනං නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං. පාමඬගදසා චතුරස්සා. මුදිඬගසණ්ඨානෙනාති සඬ්ඝාටියා මුදිඬගසිබ්බනාකාරෙන වරකසිසාකාරෙන. පවනන්තොති පාසන්තො, ‘දසාමුල’න්ති ච ලිබ්බිතං. අකායබන්ධනෙන සඤ්චිච්ච වා අසඤ්චිච්ච වා ගාමජ්ජවෙසනෙ ආපත්ති. සරිතට්ඨානතො බන්ධිත්වා පටිසිතබ්බං, නිවත්තිතබ්බං වාති ලිබ්බිත”න්ති වුත්තං.

නිවාසනපාරුපනකථා

42. නිවාසනපාරුපනකථායං හත්ථිසොණ්ඩාදිවසෙන ගිහිනිවත්ථං න නිවාසෙනබ්බන්ති එත්ථ හත්ථිසොණ්ඩකං (චූළව. අට්ඨ. 280; කඬබා. අට්ඨ. පරිමණ්ඩලසික්ඛාපදවණ්ණනා) නාම නාහිමූලතො හත්ථිසොණ්ඩසණ්ඨානං ඔලම්බකං කත්වා නිවත්ථං චොළිකඉත්ථිනං නිවාසනං විය. මච්ඡවාළකං නාම එකතො දසන්තං එකතො පාසන්තං ඔලම්බිත්වා නිවත්ථං. චතුකණ්ණකං නාම උපරිතො ද්වෙ, හෙට්ඨතො ද්වෙති එවං චත්තාරො කණ්ණෙ දස්සෙත්වා නිවත්ථං. තාලවණ්ටකං නාම තාලවණ්ටාකාරෙන සාටකං ඔලම්බිත්වා නිවාසනං. සතවලිකං නාම දීඝසාටකං අනෙකක්ඛන්තුං ඔභුජිත්වා ඔවට්ටිකං කරොන්තෙන නිවත්ථං, වාමදක්ඛිණපස්සෙසු වා නිරන්තරං වලියො දස්සෙත්වා නිවත්ථං. සවෙ පන ජාණුතො පට්ඨාය එකං වා ද්වෙ වා වලියො පඤ්ඤායන්ති, වට්ටති. සංවෙල්ලියං නිවාසෙන්නීති මල්ලකම්මකාරාදයො විය කච්ඡං බන්ධිත්වා නිවාසෙන්නි, එවං නිවාසෙතුං ගිලානස්සපි මග්ගජ්ජපිපන්නස්සපි න වට්ටති. සෙනපටපාරුතාදිවසෙන න ගිහිපාරුතං පාරුපිතබ්බන්ති එත්ථ යං කිඤ්චි සෙනපටපාරුතං පරිබ්බාජකපාරුතං එකසාටකපාරුතං සොණ්ඩපාරුතං අන්තෙපුරිකපාරුතං මහාජෙට්ඨකපාරුතං කුට්ඨවෙසකපාරුතං බ්‍රාහ්මණපාරුතං පාළිකාරකපාරුතන්ති එවමාදි පරිමණ්ඩලලක්ඛණතො අඤ්ඤා පාරුතං සබ්බමෙන ගිහිපාරුතං නාම, තස්මා යථා සෙනපටා අඬ්ඬපාලකනිගණ්ඨා පාරුපන්ති, යථා ච එකච්චෙ පරිබ්බාජකා උරං විවරිත්වා ද්විසු අංසකුටෙසු පාචුරණං යපෙන්නි, යථා ච එකසාටකා මනුස්සා නිවත්ථසාටකස්ස එකෙන අන්තෙන පිට්ඨිං පාරුපිත්වා උහො කණ්ණෙ උහොසු අංසකුටෙසු යපෙන්නි, යථා ච සුරාසොණ්ඩාදයො සාටකෙන ගීවං පරික්ඛිපිත්වා උහො අන්තෙ උරෙ වා ඔලම්බෙන්නි, පිට්ඨියං වා බිපෙන්නි, යථා ච අන්තෙපුරිකායො අක්ඛිතාරකමත්තං දස්සෙත්වා ඔගුණ්ඨිකං පාරුපන්ති, යථා ච මහාජෙට්ඨා දීඝසාටකං නිවාසෙත්වා තස්සෙව එකෙන අන්තෙන සකලසරීරං පාරුපන්ති, යථා ච කස්සකා ඛෙත්තකුටිං පවිසන්තා සාටකං පලිවෙයෙත්වා උපකච්ඡකෙ පක්ඛිපිත්වා තස්සෙව එකෙන අන්තෙන සරීරං පාරුපන්ති, යථා ච බ්‍රාහ්මණා උහින්තං උපකච්ඡකානං අන්තරෙ සාටකං පවෙසෙත්වා අංසකුටෙසු පාරුපන්ති, යථා ච පාළිකාරකො හික්ඛු එකංසපාරුපනෙන පාරුතං වාමබාහුං විවරිත්වා වීවරං අංසකුටෙ ආරොපෙති. එවං අපාරුපිත්වා සබ්බෙපි එතෙ අඤ්ඤෙ ච එවරුපෙ පාරුපනදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිබ්බිකාරං පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බං. තථා අපාරුපිත්වා ආරාමෙ වා අන්තරසරෙ වා අනාදරෙන යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තස්ස දුක්කටං.

කාජකථා

43. කාජකථායං මුණ්ඩවෙට්ඨි යථා රඤ්ඤො කුහිඤ්චි ගච්ඡන්තො පරික්ඛාරභණ්ඩග්ගහණමනුස්සාති අධිජ්ජායො. උභතොකාජන්ති එකස්මිංයෙව

කාපේ පුරතො ච පච්ඡතො ච උභොසු භාගෙසු ලග්ගෙත්වා වහිතබ්බහාරං.
එකතොකාජන්ති එකතො පච්ඡතොයෙව ලග්ගෙත්වා වහිතබ්බහාරං.
අන්තරාකාජන්ති මජ්ඣෙ ලග්ගෙත්වා ද්විතී වහිතබ්බහාරං. සීසභාරාදයො
සීසාදීහි වහිතබ්බහාරාදයො එව. ඔලම්බකන්ති හත්ථෙන ඔලම්බිත්වා
වහිතබ්බහාරං. එතෙසු උභතොකාජමෙව න වට්ටති, සෙසා වට්ටන්ති.

දන්තකට්ඨකථා

44. දන්තකට්ඨකථායං දන්තකට්ඨස්ස අබාදනෙ පඤ්ච දොසෙ, බාදනෙ
පඤ්චානිසංසෙ ච දස්සෙත්වා භගවතා භික්ඛූනං දන්තකට්ඨං අනුඤ්ඤාතං.
තත්ථ පඤ්ච දොසා නාම අවක්ඛුස්සං, මුඛං දුග්ගන්ධං, රසභරණියො න
විසුජ්ඣන්ති, පිත්තං සෙම්භං හත්තං පරියොනන්ධති, හත්තමස්ස නච්ඡාදෙතිති.
තත්ථ අවක්ඛුස්සන්ති චක්ඛූනං භිතං න භොති, පරිභානිං ජනෙති. නච්ඡාදෙතිති
න රුච්චති. පඤ්චානිසංසා චුත්තපට්ඨකතො වෙදිතබ්බා. තතො
දීඝදන්තකට්ඨබාදනෙ ච අනිමදාහකදන්තකට්ඨබාදනෙ ච දුක්කට්ඨං
පඤ්ඤපෙත්වා අට්ඨඨගුලපරමං චතුරඨගුලපච්ඡිමං දන්තකට්ඨං අනුඤ්ඤාතං.
තත්ථ අට්ඨඨගුලං පරමං එතස්ස දන්තකට්ඨස්සාති අට්ඨඨගුලපරමං.
චතුරඨගුලං පච්ඡිමං පමාණං එතස්ස දන්තකට්ඨස්සාති චතුරඨගුලපච්ඡිමං.
අනිමදාහකන්ති අතිවුද්දකං. අට්ඨඨගුලං මහාදන්තකට්ඨං නාම, චතුරඨගුලං
වුද්දකදන්තකට්ඨං නාම, පඤ්චස්සත්තඨගුලං මජ්ඣමදන්තකට්ඨං නාම. තෙන
චුත්තං “දුට්ඨෙත උදකෙන තිට්ඨෙත දන්තකට්ඨෙතා”ති.
“අට්ඨඨගුලපරමන්ති මනුස්සානං පමාණඨගුලෙන අට්ඨඨගුලපරම”න්ති
අට්ඨකථාය (චූළව. අට්ඨ. 282) මාහ.

එත්ථ ච පමාණඨගුලෙනාති ඉදං පකතිඅඨගුලෙනාති ගහෙත්වා මනුස්සානං
පකතිඅඨගුලෙන අට්ඨඨගුලෙනා අධිකප්පමාණං දන්තකට්ඨං න වට්ටතීති
වදන්ති. තත්තකමෙව ච කත්වා බාදන්ති. අට්ඨකථායං පන “මනුස්සානං
පමාණඨගුලෙන” ඉව්චෙව චුත්තං, න “පකතිඅඨගුලෙනා”ති. තස්මා යං
වඩ්ඪකිහත්ථතො අඨගුලං පමාණං කත්වා මනුස්සා ගෙහාදීනි මිනන්ති, තෙන
මනුස්සානං පමාණඨගුලභූතෙන වඩ්ඪකිඅඨගුලෙන අට්ඨඨගුලපරමන්ති
අත්ථො ගහෙතබ්බො. චුත්තඤ්ඤි සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග
3.280-282) “පමාණඨගුලෙනාති වඩ්ඪකිඅඨගුලං සන්ධාය චුත්ත”න්ති.
විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.282) “පමාණඨගුලෙනාති
වඩ්ඪකිඅඨගුලෙන, කෙච්චි පන ‘පකතිඅඨගුලෙනා’ති වදන්ති, තං
චතුරඨගුලපච්ඡිමවචනෙන සමෙති. න හි පකතිඅඨගුලෙන චතුරඨගුලප්පමාණං
දන්තකට්ඨං කණ්ඨෙ අවිලග්ගං බාදිතුං සක්කා”ති.

රුක්ඛරොහනකථා

45. රුක්ඛරොහනකථායං පුරිසො පමාණො යස්ස රුක්ඛස්සාති පොරිසො, උද්ධං උක්ඛිපිතහත්ථෙන සද්ධිං මනුස්සකායප්පමාණො පඤ්චහත්ථමත්තඋච්චො රුක්ඛපදෙසො, තං පොරිසං රුක්ඛං, අවයවෙ සමුදායවොහාරො යථා “සමුද්දො දිට්ඨො”ති, ආභුසො පදන්ති ගච්ඡන්ති පවත්තන්ති ආපදා, පරිස්සයා. යාව අත්ථො අත්ථි එතස්මිං රුක්ඛෙති යාවදත්ථො, රුක්ඛො, අත්ථ-සද්දො පයොජනවාචකො. යාව තස්මිං රුක්ඛෙ භික්ඛුස්ස අත්ථො පයොජනං අත්ථි, තාව අභිරුහිතඛිබ්බොති අධිප්පායො. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ජන්දාරොපනකථා

46. ජන්දාරොපනකථායං ජන්දෙසාති සක්කටභාසාය. න ආරොපෙනඛ්ඛන්ති වාචනාමග්ගං න ආරොපෙනඛ්ඛං. සකාය නිරුත්තියාති මාගධභාසාය. තත්ථ සන්තෙහි කතාති සක්කටා, අට්ඨකවාමකාදීහි සම්මතපාපෙහි ඉසීහි කතාති අත්ථො. අථ වා සක්කරිතඛ්ඛා පූජිතඛ්ඛාති සක්කටා මනුස්සානං භිතසුඛාවහනතො, තදත්ථිකෙහි මනුස්සෙහි පූජිතඛ්ඛාති අත්ථො. භාසීයතෙති භාසා, සක්කටා ච සා භාසා වාති සක්කටභාසා. වෙදත්තයගතා නිරුත්ති, සස්ස එසාති සකා, හගවතො වචනත්තාත්ථො. මගධෙ ජාතා මාගධිකා, ආදිකප්පකාලෙ මගධරට්ඨෙ ජාතාති අත්ථො. උච්චතෙති උත්ති, නිහරිත්වා උත්ති නිරුත්ති, පිටකත්තයතො නිහරිත්වා කථීයතෙත්තාත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙතං පොරාණෙහි -

“සා මාගධී මූලභාසා;
නරා යායාදිකප්පිකා;
බ්‍රහ්මානො වාස්සුතාලාපා;
සම්බුද්ධා වාපි භාසරෙ”ති.

සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ලොකායතකථා

47. ලොකායතකථායං ලොකීයන්ති පතිට්ඨහන්ති පුඤ්ඤාපුඤ්ඤාති තඛ්ඛිපාකො වාති ලොකො, සත්තලොකො. ආභුසො යතන්ති වීරියං කරොන්ති එත්ථාති ආයතං, ලොකස්ස ආයතං ලොකායතං, සත්තානං භුසො වීරියකරණට්ඨානත්තාත්ථො. කිං තං? තිත්ථීයසත්ථං. සඛ්ඛං උච්ඡිට්ඨං, කස්මා? සකුණාදීහි පරිභුත්තපුඛ්ඛත්තා. සඛ්ඛං අනුච්ඡිට්ඨං ඉමස්ස අවසෙසභොජනස්ස කෙනචි අපරිභුත්තපුඛ්ඛත්තා. සෙතො කාකො අට්ඨස්ස සෙතත්තා, කාලො ඛකො පාදස්ස කාලත්තාති. නත්ථි අත්ථො එත්ථාති

නිරතථකං, නිරතථකමෙව කාරණං නිරතථකකාරණං. තෙන පටිසංයුත්තං නිරතථකකාරණපටිසංයුත්තං. තරන්ති එත්ථාති තිත්ථං, පට්ටනං. තිත්ථං වියාති තිත්ථං, ලද්ධි, තං එතෙසං අත්ථිති තිත්ථියා, විපරිතදස්සනා. සාසන්ති අත්තතො සාවකෙ එත්ථාති සත්ථං, තිත්ථියානං සත්ථං තිත්ථියසත්ථං. න තිරච්ඡානවිජ්ජා පරියාපුණ්ණිකඛ්ඛාති එත්ථ තිරච්ඡානවිජ්ජා නාම යා කාචි ඛාහිරකා අනත්ථසඤ්ඡිතා. න පරියාපුණ්ණිකඛ්ඛාති අත්තතා න පරියාපුණ්ණිකඛ්ඛා. න වාචෙතඛ්ඛාති පරෙසං න වාචෙතඛ්ඛා. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව.

බ්විතකථා

48. බ්විතකථායං බ්විතියත්ථාති බ්විතො. බ්වි අඛ්‍යාත්තසද්දෙති ධාතු. භාවෙනභාවලක්ඛණත්තා තස්මිං බ්විතෙති විභත්‍යන්තං. “යස්මිං කිස්මිඤ්චි පුග්ගලෙ”ති ලක්ඛණවත්තකත්තා අජ්ඣාහරිතඛ්ඛො. ජීවාති ජීව පාණධාරණෙති ධාතු, විභත්තිලොපො. යස්මිං කිස්මිඤ්චි පුග්ගලෙ බ්විතෙ භික්ඛුනා “ජීවා”ති වචනං න වත්තඛ්ඛං, භික්ඛුස්මිං බ්විතෙ ගිහිනා “ජීවථ හන්තෙ”ති වුව්චමානෙ සති “චිරං ජීවා”ති භික්ඛුනා වත්තුං වට්ටතීති යොජනා. “වුව්චමානෙ”ති එත්ථ පන ලක්ඛණස්ස කම්මවාචකත්තා තෙන සමානාධිකරණං කම්මභූතං. “භික්ඛුස්මි”න්ති ලක්ඛණවත්තකම්මං අජ්ඣාහරිතඛ්ඛං යථා කිං “ගොසු දුස්භමානාසු පුරිසො ආගතො”ති. අපරෙ පන ආවරියා ඊදිසෙසු යානෙසු “සන්තෙසු”ති පදං අජ්ඣාහරිත්වා ඉදමෙව ලක්ඛණපදං, “ගොසු දුස්භමානාසු”ති පදද්වයං පන “සන්තෙසු”ති එත්ථ පකතිවිකතිවසෙන කත්තා එවාති වදන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතඛ්ඛං.

ලසුණකථා

49. ලසුණකථායං “ලසුණං නාම මාගධක”න්ති (පාවි. 795) පාළියං ආගතං. අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 795) පන “මාගධකන්ති මගධෙසු ජාතං. මගධරට්ඨෙ ජාතලසුණමෙව හි ඉධ ලසුණන්ති අධිජපෙතං, තම්පි හණ්ඨිකලසුණමෙව, න එකද්විතිමිඤ්ජකං. කුරුන්දියං පන ‘ජාතිදෙසං අවත්වා ‘මාගධකං නාම හණ්ඨිකලසුණ’න්ති චුත්ත’න්ති චුත්තං. සචෙ ද්වෙ තයො හණ්ඨිකෙ එකතොයෙව සඬ්ඛරිත්වා අජ්ඣාහරති, එකං පාවිත්තියං. හින්දිත්වා එකෙකං මිඤ්ජං බාදන්තියා පන පයොගගණනාය පාවිත්තියාති, ඉදං භික්ඛුනීනං වසෙන පාවිත්තියං, භික්ඛුස්ස පන දුක්කටං.

පලණ්ඩුකාදීනං වණ්ණෙන වා මිඤ්ජාය වා නානත්තං වෙදිතඛ්ඛං. වණ්ණෙන තාව පලණ්ඩුකො නාම පණ්ඩුවණ්ණො හොති. හඤ්ජනකො ලොහිතවණ්ණො, හරිතකො හරිතවණ්ණො, මිඤ්ජාය පන පලණ්ඩුකස්ස එකා මිඤ්ජා හොති, හඤ්ජනකස්ස ද්වෙ, හරිතකස්ස තිස්සො, වාපලසුණො අමිඤ්ජකො. අඬ්ඤාමත්තමෙව හි තස්ස හොති. මහාපච්චරියාදීසු පන

“පලණ්ඩුකස්ස තිණි මිඤ්ජානි, භඤ්ජනකස්ස ද්වෙ, හරිතකස්ස එක”න්ති වුත්තං. එතෙ පලණ්ඩුකාදයො සභාවෙනෙව වට්ඨන්ති, සුපසම්පාකාදීසු පන මාගධකම්පි වට්ඨති. තඤ්ඤි පච්චමානෙසු මුග්ගසුපාදීසු වා මච්ඡමංසවිකතියා වා තෙලාදීසු වා බදරසාලවාදීසු වා අමබ්ලපාකාදීසු වා උත්තරිහඬගෙ වා යත්ථ කත්ථවි අන්තමසො යාගුපත්තෙපි පක්ඛිපිතුං වට්ඨන්ති වුත්තං. “සභාවෙනෙවාති සුපසම්පාකාදිං විනාව. බදරසාලවං නාම බදරඵලාති සුක්ඛාපෙත්වා වුණ්ණෙත්වා කත්තබ්බා බාදනියවිකති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.793-797) වුත්තං.

නඅක්කම්මබ්බාදිකථා

50. නඅක්කම්මබ්බාදිකථායං “පරිභණ්ඩකතභූමි නාම සණ්භමත්තිකාහි කතා කාලවණ්ණාදිභූමි. සෙනාසනං මඤ්චපියාදිකායෙව. තථෙව වළඤ්ජෙතුං වට්ඨන්ති අඤ්ඤෙහි ආවාසිකෙහි හික්ඛුහි පරිභුත්තනීභාරෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති. ‘නෙවාසිකා පකතියා අනත්ථතාය භූමියා යපෙන්නි වෙ, තෙසම්පි අනාපත්තියෙවා’ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. ‘ද්වාරම්පි’තිආදිනා වුත්තද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බා. ලොමෙසුති ලොමෙසු ඵුසන්තෙසු”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.324) වුත්තං. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.324) “පරිභණ්ඩකතභූමි වාති කාලවණ්ණාදිකතසණ්භභූමි වා. සෙනාසනං වාති මඤ්චපියාදි වා. තථෙව වළඤ්ජෙතුං වට්ඨන්ති ඉමිනා නෙවාසිකෙහි ධොතපාදාදිහි වළඤ්ජනට්ඨානෙ සඤ්චිච්ච අධොතපාදාදිහි වළඤ්ජන්තස්සෙව ආපත්ති පඤ්ඤත්තාති දස්සෙති, ‘ද්වාරම්පි’තිආදිනා සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බා. අජානිත්වා අපස්සයන්තස්සපි ඉධ ලොමගණනාය ආපත්ති”ති වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 323-324) “නෙවාසිකා පකතියා අනත්ථතාය භූමියා යපෙන්නි වෙ, තෙසම්පි අනාපත්තියෙවාති ලිබ්බං, ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බාති ලිබ්බ”න්ති වුත්තං.

අවන්දියවන්දියකථා

51. අවන්දියවන්දියකථායං ඉධ පකරණාවරියෙන සෙනාසනක්ඛන්ධකපාළිවසෙන දස අවන්දියා, තයො වන්දියා ව වුත්තා, අට්ඨකථාටිකාසු ව න කිඤ්චි වුත්තා, තස්මා ඉධ ආගතනයෙනෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. පරිවාරපාළියං (පරි. 467 ආදයො) පන උපාලිපඤ්චකෙ පඤ්චපඤ්චකවසෙන පඤ්චවිසති අවන්දියා, පඤ්ච වන්දියා ව වුත්තා. කථං? “කති නු ඛො, හන්තෙ, අවන්දියාති? පඤ්චිමෙ, උපාලි, අවන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? අන්තරසරං පට්ටියො අවන්දියො, රච්ඡගතො අවන්දියො, ඔතමසිකො අවන්දියො, අසමන්තාභරන්තො අවන්දියො, සුත්තො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො,

උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. අපරෙපි, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? යාගුපානෙ අවන්දියො, හත්තග්ගෙ අවන්දියො, එකාවත්තො අවන්දියො, අඤ්ඤවිහිතො අවන්දියො, නග්ගො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. අපරෙපි, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? බාදන්තො අවන්දියො, භුඤ්ජන්තො අවන්දියො, උච්චාරං කරොන්තො අවන්දියො, පස්සාවං කරොන්තො අවන්දියො, උක්ඛිත්තකො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. අපරෙපි, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? පුරෙඋපසම්පන්නෙ පච්ඡාඋපසම්පන්නො අවන්දියො, අනුපසම්පන්නො අවන්දියො, නානාසංවාසකො වුඬ්ඨතරො අධම්මවාදී අවන්දියො, මාතුගාමො අවන්දියො, පණ්ඩකො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. අපරෙපි, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? පාරිවාසිකො අවන්දියො, මූලායපටිකස්සනාරහො අවන්දියො, මානත්තාරහො අවන්දියො, මානත්තවාරිකො අවන්දියො, අබ්භානාරහො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො, උපාලි, පඤ්ච අවන්දියා''ති.

“කති නු ඛො, හත්තෙ, වන්දියාති? පඤ්චිමෙ, උපාලි, වන්දියා. කතමෙ පඤ්ච? පච්ඡාඋපසම්පන්නෙ පුරෙඋපසම්පන්නො වන්දියො, නානාසංවාසකො වුඬ්ඨතරො ධම්මවාදී වන්දියො, ආචරියො වන්දියො, උපජ්ඣායො වන්දියො, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සමුභ්මකෙ සස්සමණුච්ඡාන්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො වන්දියො. ඉමෙ ඛො, උපාලි, පඤ්ච වන්දියා''ති.

අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 467) “ඔතමසිතොති අන්ධකාරගතො. තඤ්ඤි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදීසුපි නලාටං පටිහඤ්ඤෙය්‍ය. අසමන්තාහරන්තොති කිච්චප්පසුතත්තා වන්දනං අසමන්තාහරන්තො. සුත්තොති නිද්දං ඔක්කන්තො. එකාවත්තොති එකතො ආවත්තො සපත්තපක්ඛෙ යීතො චෙරී විසභාගපුග්ගලො වුච්චති, අයං අවන්දියො. අයඤ්ඤි වන්දියමානො පාදෙනපි පහරෙය්‍ය. අඤ්ඤවිහිතොති අඤ්ඤං චිත්තයමානො. බාදන්තොති පිට්ඨඛජ්ජකාදීනි බාදන්තො. උච්චාරඤ්ච පස්සාවඤ්ච කරොන්තො අනොකාසගතත්තා අවන්දියො. උක්ඛිත්තකොති තිව්ධෙනපි උක්ඛෙපනීයකම්මෙන උක්ඛිත්තකො අවන්දියො, තජ්ජනීයාදිකම්මකතා පන වත්තාරො වන්දිතඛිබ්බා, උපොසථපචාරණාපි තෙහි සද්ධිං ලබ්භන්ති. ආදිතො පට්ඨාය ව චුත්තෙසු අවන්දියෙසු නග්ගඤ්ච උක්ඛිත්තකඤ්ච වන්දන්තස්සෙව හොති ආපත්ති, ඉතරෙසං පන අසාරුජ්ජපට්ඨෙන ව අන්තරා චුත්තකාරණෙන ව වන්දනා පටික්ඛිත්තා. ඉතො පරං පච්ඡාඋපසම්පන්නාදෙයො දසපි ආපත්තිවත්ථුභාවෙනෙව අවන්දියා. තෙ වන්දන්තස්ස හි නියමෙනෙව ආපත්ති. ඉති ඉමෙසු පඤ්චසු පඤ්චකෙසු තෙරස ජනෙ වන්දන්තස්ස අනාපත්ති, ද්වාදසන්තං වන්දනාය ආපත්ති. ආචරියො වන්දියොති පබ්බජ්ජාචරියො

උපසම්පදාවරියො නිස්සයාවරියො උද්දෙසාවරියො ඔවාදාවරියොති අයං පඤ්චවිධොපි ආවරියො වන්දියො”ති ආගතො.

“අන්තරා වුත්තකාරණෙනාති තඤ්ඤි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදීසු නලාටං පටිභඤ්ඤෙය්‍යාතිආදිනා වුත්තකාරණෙනා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.467) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. පරිවාර 2.467) පන “මඤ්චපාදාදීසු නලාටං පටිභඤ්ඤෙය්‍යාති අන්ධකාරෙ වම්මබ්බේඛං පඤ්ඤපෙත්වා වන්දිතුං ඔනමන්තස්ස නලාටං වා අක්ඛි වා මඤ්චාදීසු පටිභඤ්ඤති. එතෙන වන්දනොපි ආපත්තිඅභාවං වත්වා වන්දනාය සබ්බථා පටික්ඛෙපාභාවඤ්ච දීපෙති. එවං සබ්බත්ථ සුත්තන්තරෙහි අප්පටික්ඛිත්තෙසු. නග්ගාදීසු පන වන්දිතුං න වට්ටතිති. එකතො ආවත්තොති එකස්මිං දොසාගතිපක්ඛෙ පරිවත්තො, පවිට්ඨොති අත්ථො. තෙනාහ ‘සපත්තපක්ඛෙ ධීතො’ති. වන්දියමානොති ඔනමිත්වා වන්දියමානො. වන්දිතබ්බෙසු උද්දෙසාවරියො නිස්සයාවරියො ව යස්මා නවකාපි භොන්ති, තස්මා ‘තෙ වුඨ්ඨා එව වන්දියා’ති වන්දිතබ්බා”ති ආගතං. වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. පරිවාර 467) “එකාවත්තොතිපි පඨන්ති, තස්ස කුද්ධො කොධාභිභූතොති කිර අත්ථො. එකවත්ථොතිපි කෙවි, උත්තරාසඬගං අපනෙත්වා ධීතොති කිර අත්ථො. තං සබ්බං අට්ඨකථායං උද්ධටපාළියා විරුජ්ඣති. එකාවත්තොති හි උද්ධටං, තස්මා න ගහෙතබ්බං. අන්තරා වුත්තකාරණෙනාති කිව්වප්පසුත්තා අසමන්තාහරන්තො ‘නලාටං පටිභඤ්ඤෙය්‍යා’තිආදිවුත්තකාරණෙනා”ති ආගතං.

දුතියගාථාසඬගණිකට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 477) “දස පුග්ගලා නාභිවාදෙතබ්බාති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ වුත්තා දස ජනා. අඤ්ජලිසාමීචෙන වාති සාමීචිකම්මෙන සද්ධිං අඤ්ජලි ව තෙසං න කාතබ්බො. නෙව පානීයපුච්ඡනතාලවණ්ටග්ගහණාදි ඛන්ධකවත්තං තෙසං දස්සෙතබ්බං, න අඤ්ජලි පග්ගණ්හිතබ්බොති අත්ථො. දසන්තං දුක්ඛටන්ති තෙසංයෙව දසන්තං එවං කරොන්තස්ස දුක්ඛටං භොති”ති ආගතං, තස්මා අඤ්ජලිකම්මමත්තම්පි තෙසං න කත්තබ්බන්ති.

“නවකතරෙන, හන්තෙ, භික්ඛුනා වුඨ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො පාදෙ වන්දන්තෙන කති ධම්මෙ අජ්ඣන්තං උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බාති? නවකතරෙනුපාලි, භික්ඛුනා වුඨ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො පාදෙ වන්දන්තෙන පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣන්තං උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා. කතමෙ පඤ්ච? නවකතරෙනුපාලි, භික්ඛුනා වුඨ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො පාදෙ වන්දන්තෙන එකංසං උත්තරාසඬගං කත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා උභොහි පාණිතලෙහි පාදානි පරිසම්බාහන්තෙන පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා. නවකතරෙනුපාලි, භික්ඛුනා වුඨ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො පාදෙ

වන්දන්තෙන ඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣන්තං උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා”ති (පරි. 469) ඉමස්මිං යානෙ සම්මාසම්බුද්ධෙන ආයස්මතො උපාලිස්ස වන්දනානයොව ආචික්ඛිතො.

පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වාති එත්ථ පඤ්චසරුපඤ්ච කථිතං. කථං? වුඩ්ඨිතරස්ස පාදෙ වන්දන්තෙන උභො අංසෙ විවරිත්වා වන්දිතබ්බා, න ච උභො අංසෙ පාරුපිත්වා වන්දිතබ්බා, අථ ඛො එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා වන්දිතබ්බාති. එතෙන සඬසාටි පන එකංසං කතාපි අකතාපි නත්ථි දොසොති පකාසිතො භොති. “දසනඛසමොධානසමුප්පලං කරපුට්ඨබ්බාතං අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාව වන්දිතබ්බා, න හත්ථතලපකාසනමත්තෙන වා න හත්ථමුට්ඨිපකාසනාදිනා වා වන්දිතබ්බා”ති ච “න එකෙන හත්ථෙන විවරකණ්ණජුපනාදිමත්තෙන වන්දිතබ්බා, අථ ඛො උභොහි පාණිතලෙහි පාදානි පරිසම්බාහන්තෙන වන්දිතබ්බා”ති ච “එවං වන්දන්තෙහි න දුට්ඨවිත්තඤ්ච අනාදරඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වා වන්දිතබ්බා, අථ ඛො පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා”ති ච එවං වන්දනානයො ආචික්ඛිතො භොති.

කථං පඤ්චපතිට්ඨිතසරුපං කථිතං? ඉධ එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වාති එකං, අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාති එකං, උභොහි පාණිතලෙහි පාදානි පරිසම්බාහන්තෙනාති එකං, පෙමඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වාති එකං, ගාරවඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වාති එකං, එවං පඤ්චපතිට්ඨිතසරුපං කථිතං භොති. තෙනාහ “පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣන්තං උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා”ති. එවං සකලලොකස්ස භික්ඛුකාරකෙන ධම්මස්සාමිනා කායපණාමමනොපණාමවසෙන මහතො භික්ඛුස්ස පවත්තනත්ථං ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස ආචික්ඛිතෙන වන්දනානයෙන වන්දිතුං වට්ටති.

ඉදානි පන ආවරියා අභිනවආගතානං දහරානඤ්ච සාමණෙරානඤ්ච වන්දනානයං සික්ඛන්තා න ඉමං ආභව්වහාසිතං පාළිං ගහෙත්වා සික්ඛන්ති, අථ ඛො පච්චේදාගතනයංයෙව ගහෙත්වා සික්ඛන්ති. කථං? යදි යත්වා වන්දථ, ද්වෙ පාදතලානි සමං භූමියං පතිට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ හත්ථතලානි සමං ඵ්ඨසාපෙත්වා නලාටෙ පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිතබ්බාහිමුඛං ඔනමිත්වා වන්දථාති, අයං නයො “එවං මහාසත්තො සුවණ්ණකදලි විය බාරාණසිනගරාහිමුඛං ඔනමිත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා”ති ඉමං ජාතකට්ඨකථාවචනඤ්ච “දසනඛසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං පග්ගස්හ සිරස්මිං පතිට්ඨාපෙත්වා”තිආදිඅට්ඨකථාවචනඤ්ච අනුලොමෙති. ඉධ පන ද්වෙ පාදතලානි, ද්වෙ හත්ථතලානි, නලාටඤ්චාති පඤ්චසු පතිට්ඨිතානිති සරුපං වදන්ති. යදි නිසිදිත්වා වන්දථ, පයමං ද්වෙ පාදතලානි භූමියං සමං පතිට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ ජාණුමණ්ඩලානි සමං උස්සාපෙත්වා ද්වෙ කප්පරානි

ද්විත්තං ජාණුනං උපරි සමං යපෙත්වා ද්වෙ හත්ථකලානි සමං චුසිතානි කත්වා අඤ්ජලිසඬ්ඛාතං කරපුටං සිරසඬ්ඛාතෙ නලාටෙ පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දට්. තතො ඔනමිත්වා ද්වෙ ජාණුමණ්ඩලානි ච ද්වෙ කප්පරානි ච භූමියං සමං පතිට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ හත්ථකලානි පසාරෙත්වා සමං භූමියං යපෙත්වා සීසං උභිත්තං හත්ථපිට්ඨිතං උපරි කත්වා භූමියං පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දට්. එත්ථ තු ද්වෙ පාදකලානි එකං කත්වා, තථා ද්වෙ ජාණුමණ්ඩලානි එකං, ද්වෙ කප්පරානි එකං, ද්වෙ හත්ථකලානි එකං, සීසං එකං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතසරූපං කට්ඨන්ති. එස නයො පාළිඅට්ඨකථාටීකාසු න දිට්ඨො.

සමීපං ගන්ත්වා පාදානං වන්දනකාලෙ පන එකච්චෙ පයමං අත්තනො සීසං හත්ථෙන පරාමසිත්වා තෙන හත්ථද්වයෙන ථෙරානං ජාණුමණ්ඩලං විවරස්ස උපරියෙව සම්බාහන්ති. එකච්චෙ පයමං ථෙරානං ජාණුමණ්ඩලං සවිවරංයෙව පරාමසිත්වා තෙනෙව හත්ථද්වයෙන අත්තනො සීසං පරාමසන්ති. එකච්චෙ ඡුපනමත්තමෙව කරොන්ති. එසපි නයො න කිස්මිඤ්චි දිට්ඨො. රාමඤ්ඤදෙසියා පන හික්ඛු එවං සමීපං ගන්ත්වා වන්දනකාලෙ ථෙරානං පාදග්ගං අපස්සන්තාපි පරියෙසිත්වා විවරතො නීහරිත්වා පාදග්ගමෙව පුනස්පුනං හත්ථෙන සම්බාහිත්වා සීසෙන පවට්ඨෙත්වා චුම්ඛිත්වා ලෙහිත්වා විරජ්ජවාසාගතපියමනාපඋපජ්ඣායං වා ආවරියං වා පස්සන්තා විය කත්වා වන්දන්ති. තං කිරියං පරිවාරපාළියං “උභොහි පාණිකලෙහි පාදානි පරිසම්බාහන්තෙන පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වා පාදා වන්දිතබ්බා”ති ආගතපාළියා සංසන්දති විය දිස්සති. තෙපි න සබ්බෙ පාළිං පස්සන්ති, පච්චේද්වයෙනෙව කරොන්ති, තස්මා සබ්බෙසං හිතත්ථං පාළිනයො අමිහෙහි උද්ධට්ඨො. පච්චේද්වයෙනෙව හි පාළිනයො බලවතරො, තස්මා භගවතො ආණං ගරුං කරොන්තෙහි සප්පුරිසෙහි පාළිනයො සමාසෙවිතබ්බොති අමහාකං බන්ති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

ආසන්දාදිකථා

55. ආසන්දාදිකථායං චතුරස්සපීඨන්ති සමචතුරස්සං. අට්ඨකථාපාදං වට්ඨන්ති අට්ඨකථාපාදකමෙව වට්ඨති. පමාණානික්කන්තොපි වට්ඨන්ති සමචතුරස්සමෙව සන්ධාය චුත්තං. ආයතචතුරස්සා පන සත්තඬ්ඛපඤ්චඩ්ඛාපි උච්චපාදා න වට්ඨන්ති. චෙත්තෙහෙව චතුරස්සාදිආකාරෙන කතං හද්දපීඨන්ති ආහ “චෙත්තමයපීඨ”න්ති. දාරුපට්ඨිකාය උපරීති අට්ඨකථාපාදානං ධීතදාරුපට්ඨස්ස හෙට්ඨා. උද්ධං පාදං කත්වා පච්චේද්වයෙනෙව සන්ධාය “උපරි”ති චුත්තං. එළකස්ස පච්චේද්වයෙනෙව විය වඩ්ඛාකාරෙන ධීතත්තා පනෙතං “එළකපාදපීඨ”න්ති (වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.297) චුත්තං.

උච්චාසයනමහාසයනකථා

56. උච්චාසයනමහාසයනකථායං “වාළරුපානීති ආහරිමානි වාළරුපානි, ‘අකප්පියරුපාකුලො අකප්පියමඤ්චො පල්ලඬකො’ති සාරසමාසෙ වුත්තං. දීඝලොමකො මහාකොප්චොති චතුරඬගුලාධිකලොමො කාළකොප්චො. ‘චතුරඬගුලාධිකානි කිර තස්ස ලොමානී’ති වචනතො චතුරඬගුලතො හෙට්ඨා වට්ඨති වදන්ති. වානච්ඡො උණ්ණාමයත්ථරණොති හින්තිව්ජෙදාදිවසෙන විච්ඡො උණ්ණාමයත්ථරණො. සනපුප්ඵකො උණ්ණාමයත්ථරණොති උණ්ණාමයලොහිතත්ථරණො. පකතිතුලිකානි රුක්ඛතුලලතාතුලපොටකීතුලසඬබාතානං තිණ්ණං තුලානං අඤ්ඤතරපුණ්ණා තුලිකා. ‘උද්දලොමීති උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණ’න්ති දීඝනිකායට්ඨකථායං වුත්තං. සාරසමාසෙ පන ‘උද්දලොමීති එකතොඋග්ගතපුප්ඵං. එකන්තලොමීති උභතොඋග්ගතපුප්ඵ’න්ති වුත්තං. ‘කොසෙය්‍යකට්ඨස්සමයන්ති කොසෙය්‍යකසට්ඨමය’න්ති ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන වුත්තං. සුද්ධකොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිඛ්ඛනරහිතං. දීඝනිකායට්ඨකථායං පනෙත්ථ ‘යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිඛ්ඛිතානි න වට්ඨන්ති’ති වුත්තං. තත්ථ ‘යපෙත්වා තුලික’න්ති එතෙන රතනපරිසිඛ්ඛනරහිතාපි තුලිකා න වට්ඨති දීපෙති. ‘රතනපරිසිඛ්ඛිතානි න වට්ඨන්ති’ති ඉමිනා පන යානි රතනපරිසිඛ්ඛිතානි, තානි භූමත්ථරණවසෙන යථානුරූපං මඤ්චාදීසු ව උපනෙතුං වට්ඨති දීපිතන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ව විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බත්තා ඉධ වුත්තනෙයෙනෙවෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සුත්තන්තිකදෙසනාය පන ගහට්ඨානම්පි වසෙන වුත්තත්තා තෙසං සඬගණ්හනත්ථං ‘යපෙත්වා තුලිකං...පෙ.... වට්ඨති’ති වුත්තන්ති අපරෙ.

අජිනවම්මෙහීති අජිනම්ගවම්මෙහි. තානි කිර වම්මානි සුබ්බමතරානි, තස්මා දූපට්ඨතිපට්ඨානි කත්වා සිඛ්ඛන්ති. තෙන වුත්තං ‘අජිනප්පවෙණී’ති. උත්තරං උපරිභාගං ඡාදෙතීති උත්තරච්ඡදො, විතානං, තඤ්ච ලොහිතවිතානං ඉධාධිප්පෙතන්ති ආහ ‘උපරිඛද්ධෙන රත්තවිතානෙනා’ති, ‘රත්තවිතානෙසු ව කාසාවං වට්ඨති, කුසුම්භාදිරත්තමෙව න වට්ඨති’ති ගණ්ඨීපදෙසු වුත්තං. මහාඋපධානන්ති පමාණාතික්කන්තං උපධානං. එත්ථ ව කිඤ්චාපි දීඝනිකායට්ඨකථායං ‘අලොහිතකානි ද්වෙපි වට්ඨන්තියෙව, තතො උත්තරි ලහිත්වා අඤ්ඤෙසං දාතබ්බානි. දාතුමසක්කොන්තො මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා උපරිපච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි ලහතී’ති අවිසෙසෙන වුත්තං, සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (වුළුව. අට්ඨ. 297) පන ‘අගිලානස්ස සීසුපධානඤ්ච පාදුපධානඤ්චානි ද්වයමෙව වට්ඨති. ගිලානස්ස බිම්බොහනානි සන්ථරිත්වා උපරි ව පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි වට්ඨති’ති වුත්තත්තා

ගිලානොයෙව මඤ්ඤෙව තිරියං අත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටනීති වෙදිතබ්බං. අභිනිස්සාය නිසිදිතුන්ති අපස්සාය නිසිදිතු”න්ති එත්තකො විනිච්ඡයො සාරත්ථදීපනියං ආගතො.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.254) – පන වාළුරුපානීති ආහරිමානි වාළුරුපානි. චතුරච්ඡලාධිකානීති උද්දලොමීඵකන්තලොමීහි විසෙසදස්සනං. චතුරච්ඡලනො හි උභානානි කිර උද්දලොමීආදීසු පවිසන්ති. වානචිත්‍රො උණ්ණාමයත්ථරණොති නානාවණ්ණොති උණ්ණාමයසුත්තෙනහි හිත්තිවිෂේදාදිවසෙන වායිත්වා කතවිත්තත්ථරණො. සනපුප්ඵකොති බහලරාගො. පකතිතුලිකානි තුලපුණ්ණා හිසි. විකතිකානි සිහරුපාදිවසෙන වානචිත්‍රාව ගය්හති. “උද්දලොමීති උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. ඵකන්තලොමීති ඵකන්තදසං උණ්ණාමයත්ථරණ”න්ති දීඝනිකායට්ඨකථායං චුත්තං. කොසෙය්‍යකට්ඨස්සමයන්ති කොසියසුත්තානං අන්තරා සුවණ්ණමයසුත්තානි පවෙසෙත්වා චිතං, සුවණ්ණසුත්තං කිර කට්ඨස්සං කසටන්ති ච චුච්චති. තෙනෙව “කොසෙය්‍යකසට්ඨමය”න්ති ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන චුත්තන්ති වදන්ති. රතනපරිසිඛිඛිතන්ති සුවණ්ණලිත්තං. සුද්ධකොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිඛිඛිතරහිතං.

අජිනමිගවම්මානං අතිසුබ්බමත්තා දුපට්ටනිපට්ටානි කත්වා සිඛිබන්තීති චුත්තං “අජිනප්පවෙණි”ති. රත්තවිතානෙනානානි සබ්බරත්තෙන විතානෙන. යං පන නානාවණ්ණං වානචිත්තං වා ලෙපවිත්තං වා, තං වට්ටති. උභතොලොහිතකූපධානෙපි ඵසෙව නයො. චිත්‍රං වානි ඉදං පන සබ්බථා කප්පියත්තා චුත්තං, න පන උභතොඋපධානෙසු අකප්පියත්තා. න හි ලොහිතකසද්දො විත්තෙ වට්ටති. පටලිග්ගහණෙනෙව විත්තකස්සපි අත්ථරණස්ස සඬිගහෙනබ්බප්පසඬිගතො. කාසාවං පන ලොහිතඬිගවොහාරං න ගච්ඡති, තස්මා විතානෙපි උභතොඋපධානෙපි වට්ටති. සචෙ පමාණසුත්තන්තිආදි අඤ්ඤස්ස පමාණානික්කන්තස්ස බිම්බොහනස්ස පටික්ඛිත්තභාවදස්සනත්ථං චුත්තං, න පන උච්චාසයනමහාසයනභාවදස්සනත්ථං තථා අචුත්තත්තා, තං පන උපධානං උපොසථිකානං ගහට්ඨානං වට්ටති. උච්චාසයනමහාසයනමෙව හි තදා තෙසං න වට්ටති. දීඝනිකායට්ඨකථාදීසු කිඤ්චාපි “යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිඛිඛිතානි න වට්ටන්ති”ති චුත්තං, විනයට්ඨකථා ඵව පන කප්පියාකප්පියභාවෙ පමාණන්ති ගහෙනබ්බං. අභිනිස්සායානි අපස්සායානි චුත්තං.

පාසාදපරිභොගකථා

පාසාදපරිභොගකථායං සාරත්ථදීපනියං වජිරබුද්ධිටිකායඤ්ච න කිඤ්චි වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. වුළුවග්ග 2.320) පන “සුවණ්ණරජතාදිවිච්ඡානීති සඬ්ඝිකසෙනාසනං සන්ධාය වුත්තං. පුග්ගලිකං පන සුවණ්ණාදිවිච්ඡං භික්ඛුස්ස සම්පට්ඨිකුමෙව න වට්ටති ‘න කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජනං සාදිතබ්බ’න්ති (මහාව. 299) වුත්තත්තා. තෙනතෙවත්ථ අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 320) ‘සඬ්ඝිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වා’ති වුත්තං. ගොතකාදිඅකජ්ජියභණ්ඩවිසයෙ එව වුත්තං එකභික්ඛුස්සපි තෙසං ගහණෙ දොසාභාවා”ති වුත්තං.

උපාහනකථා

උපාහනකථායං “අද්දාරිට්ඨකවණ්ණාති අභිනවාරිට්ඨඵලවණ්ණා, උදකෙන තිත්තකාකපත්තවණ්ණාතිපි වදන්ති. උණ්ණාහි කතපාදුකාති උණ්ණාලොමමයකම්බලෙහි, උණ්ණාලොමෙහි එව වා කතපාදුකා. කාළසීහොති කාළමුඛවානරජාති. සෙසමෙත්ථ පාළිතො ව අට්ඨකථාතො ව සුවිඤ්ඤායාමෙවා”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.246) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.246) පන “අද්දාරිට්ඨකවණ්ණාති අල්ලාරිට්ඨඵලවණ්ණා, තිත්තකාකපක්ඛවණ්ණාතිපි වදන්ති. රජනන්ති උපරිලිත්තනීලාදිවණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ ‘වොළකෙන පුඤ්ජිත්වා’ති. තඤ්චි තථා පුඤ්ජිතෙ විගච්ජති. යං පන වම්මස්ස දුග්ගන්ධාපනයනත්ථං කාළරත්තාදිරජනෙහි රඤ්ජිතත්තා කාළරත්තාදිවණ්ණං හොති, තං වොළාදීහි අපනෙතුං න සක්කා වම්මගතිකමෙව, තස්මා තං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. බල්ලකන්ති සබ්බපණ්හිපිධානවම්මං අපරිගළනත්ථං පණ්හියා උපරිභාගෙ අපිධාය ආරොපනබන්ධනමත්තං වට්ටති. විචිත්‍රාති සණ්ඨානතො විචිත්‍රපට්ඨා අධිජ්ජෙනා, න වණ්ණතො සබ්බසො අපනෙතබ්බෙසු බල්ලකාදීසු පට්ටියත්තා. බිළාලසදිසමුඛත්තා මහාඋලුකා පක්ඛිබිළාලාති වුවිචන්ති, තෙසං වම්මං නාම පක්ඛලොමමෙව. උණ්ණාහි කතපාදුකාති එත්ථ උණ්ණාමයකම්බලෙහි කතපාදුකා සඬ්ඝය්හන්ති. කාළසීහොති කාළමුඛවානරජාති. වම්මං න වට්ටතීති නිසිදනත්ථරණං කාතුං න වට්ටති, භූමත්ථරණාදිවසෙන පරිභොගො වට්ටතෙවා”ති වුත්තං.

වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 259) පන “මිගමාතුකොති තස්ස නාමං, වාතමිගොති ච තස්ස නාමං. ‘කාළසීහො කාළමුඛො කපි’ති ලිඛිතං. වම්මං න වට්ටතීති යෙන පරියායෙන වම්මං වට්ටිස්සති, සො පරතො ආවිභවිස්සති. ‘අත්තතො පුග්ගලිකවසෙන පච්චාභාරො පටික්ඛිත්තො’ති වුත්තං. ‘න, භික්ඛවෙ, කිඤ්චි වම්මං ධාරෙතබ්බ’න්ති එත්තාවතා සිද්ධෙ ‘න, භික්ඛවෙ, ගොවම්ම’න්ති ඉදං පරතො ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,

සබ්බපච්චන්තිමෙසු ඡන්දපදෙසු වම්මානි අත්ථරණානි'ති (මහාව. 259) එත්ථ අනුමතිජපසඨගහයා චුත්තන්ති වෙදිතබ්බ''න්ති චුත්තං.

යානකථා

යානකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පුරිසයුත්තං හත්ථවට්ඨක''න්ති (මහාව. 253) එත්ථ අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පුරිසයුත්තං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, හත්ථවට්ඨකන්ති එවං පච්චෙකං වාක්‍යපරිසමාපනං අධිජපෙනන්ති ආහ “පුරිසයුත්තං ඉත්ථිසාරථි වා...පෙ.... පුරිසා වා, වට්ඨකියෙවා''ති. “පීඨකසිච්ඡන්ති පීඨකයානං. පාටඨකීන්ති අන්දොලිකායෙනං අධිවචන''න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.253) චුත්තං, “පීඨකසිච්ඡන්ති එලකාදිනා කතං පීඨකයානං. පට්ඨෙතලිකං අන්දොලිකා. සබ්බමිපි යානං උපාහනෙනපි ගන්තුං අසමත්ථස්ස ගිලානස්ස අනුඤ්ඤාත''න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.253).

වීචරකථා

57. වීචරකථායං “අහතකජපානන්ති එකචාරධොතානං. උතුද්ධටානන්ති උතුතො දීඝකාලතො උද්ධටානං හතචත්ථකානං, පිලොතිකානන්ති චුත්තං හොති. පාපණිකෙති අන්තරාපණතො පතිතපිලොතිකච්චරෙ. උස්සාහො කරණියොති පරියෙසනා කාතබ්බා. පරිච්ඡෙදො පනෙත්ථ නත්ථි, පට්ඨසතමිපි වට්ඨති. සබ්බමිදං සාදියන්තස්ස භික්ඛුතො වසෙන චුත්තං. අග්ගළං තුන්නන්ති එත්ථ උද්ධරිත්වා අල්ලියාපනඛණ්ඩං අග්ගළං, සුත්තෙන සංසිඛ්ඛිතං තුන්නං, වට්ඨෙත්වා කරණං ඔවට්ඨිකං. කණ්ඩුපකං චුච්චති මුද්දිකා. දළිකම්මන්ති අනුද්ධරිත්වා උපස්සයං කත්වා අල්ලියාපනකං වත්ථඛණ්ඩ''න්ති අට්ඨකථායං ආගතං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.348) පන “අච්ඡුපෙය්‍යන්ති පතිට්ඨපෙය්‍යං. හතචත්ථකානන්ති කාලාතීතචත්ථානං. උද්ධරිත්වා අල්ලියාපනඛණ්ඩන්ති දුබ්බලට්ඨානං අපනෙත්වා අල්ලියාපනචත්ථඛණ්ඩ''න්ති චුත්තං. දිගුණං සඬ්ඝාටීන්ති දුපට්ඨං සඬ්ඝාටිං. එකච්චියන්ති එකපට්ඨං අග්ගපට්ඨං. අග්ගළං අජ්ඣාපෙස්සන්ති ජිණ්ණට්ඨානෙ පිලොතිකඛණ්ඩං ලග්ගාපෙය්‍යං.

ජින්නවීචරකථා

ජින්නවීචරකථායං තීසු පන වීචරෙසු ද්වෙ වා එකං වා ජින්නදිත්වා කාතබ්බන්ති එත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ජින්නකං සඬ්ඝාටිං ජින්නකං උත්තරාසඨගං ජින්නකං අන්තරවාසක''න්ති (මහාව. 345) වචනතො පඤ්චඛණ්ඩසත්තඛණ්ඩාදිවසෙන ජින්නදිත්වා කාතබ්බං, න අච්ඡින්නදිත්වාති අත්ථො. සථෙ නජපහොති, ආගන්තුකපට්ඨං දාතබ්බන්ති එත්ථ යදි ජින්නදිත්වා කතෙ තිණ්ණමිපි වීචරානං අත්ථාය සාටකො නජපහොති, ද්වෙ වීචරානි

ඡන්තකානි කාතබ්බානි, එකං වීවරං අවිඡන්තකං කත්තබ්බං. ද්විසු වීවරෙසු ඡන්දිත්වා කතෙසු සාටකො නප්පහොති, ද්වෙ වීවරානි අවිඡන්තකානි, එකං වීවරං ඡන්තකං කාතබ්බං. එකස්මිම්පි වීවරෙ ඡන්දිත්වා කතෙ සාටකො නප්පහොති, එවං සති අවිඡන්දිත්වා ආගන්තුකපට්ටං දාතබ්බන්ති අත්ථො. තමත්ථං පාළියා සාධෙතුං “චුත්තඤ්ඤාන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුන්ති එවං අප්පහොන්තෙ සති ආගන්තුකපට්ටම්පි ආරොපෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො.

අකප්පියවීවරකථා

අකප්පියවීවරකථායං “නග්ගියං කුසචීරං ඵලකචීරං කෙසකම්බලං වාලකම්බලං උලුකපක්ඛිකං අජිනක්ඛිප”න්ති ඉමානි තිත්ථියසමාදානත්තා පුල්ලව්වයවත්ථුනීති භගවතා පටික්ඛිත්තානි. තත්ථ නග්ගියන්ති නග්ගහාවො අවෙලකහාවො. කුසචීරන්ති කුසෙන ගන්ථෙත්වා කතචීරං. වාකචීරන්ති තාපසානං වක්කලං. ඵලකචීරන්ති ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතචීරං. කෙසකම්බලන්ති කෙසෙහි තන්තෙ වායිත්වා කතකම්බලං. වාලකම්බලන්ති වාමරීවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලං. උලුකපක්ඛිකන්ති උලුකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබ්බරං අජිනමිගවම්මං. තානි තිත්ථියද්ධජභූතානි අවීවරහාවෙන පාකටානීති ආවරියෙන ඉධ න චුත්තානි. පොත්ථකො පන අපාකටොති තං වත්වා සබ්බනීලකාදීනි දුක්කටවත්ථුකානි චුත්තානි. “තිපට්ටවීවරස්ස වා මජ්ඣෙ දාතබ්බානී”ති චුත්තත්තා තිපට්ටවීවරං ධාරෙතුං වට්ටනීති සිද්ධං. තිපට්ටාදීනඤ්ච බහුපට්ටවීවරානං අන්තරෙ ඊදිසානි අසාරුප්පවණ්ණානි පට්ටිලොතිකානි කාතබ්බානීති දස්සෙති. කඤ්චුකං නාම සීසතො පට්ටුඤ්චිත්වා කාසාරුල්භවත්ථං. තෙනාහ “ථාලෙත්වා රජිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති. වෙයනන්ති සීසවෙයනං. තිරිටන්ති මකුටං. තස්ස විසෙසං දස්සෙතුං “තිරිටකං පනා”තිආදිමාහ.

වීවරවිවාරණකථා

වීවරවිවාරණකථායං “පණ්ඩිතො, හික්ඛවෙ, ආනන්දො, මහාපඤ්ඤො, හික්ඛවෙ, ආනන්දො. යත්‍ර හි නාම මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානිස්සති, කුසිම්පි නාම කරිස්සති, අඛිඨකුසිම්පි නාම කරිස්සති, මණ්ඩලම්පි නාම කරිස්සති, අඛිඨමණ්ඩලම්පි නාම කරිස්සති, විවට්ටම්පි නාම කරිස්සති, අනුවිවට්ටම්පි නාම කරිස්සති, ගීවෙයාකම්පි නාම කරිස්සති, ජඩ්ඝෙයාකම්පි නාම කරිස්සති, බාහන්තම්පි නාම කරිස්සති, ඡන්තකං භවිස්සති, සත්ථලුඛං සමණසාරුප්පං පව්චත්ථිකානඤ්ච අනභිච්ඡිත”න්ති (මහාව. 345) වචනතො “පස්සසි ත්වං, ආනන්ද, මගධබෙත්තං අවිඡිඤ්ඤං පාළිඤ්ඤං මරියාදඤ්ඤං සිඬ්ඝාටකඤ්ඤං”න්ති භගවතො සංඛිත්තෙන

චුත්තවචනං සුත්වා ආයස්මා ආනන්දො භගවතො අජ්ඣාසයානුරූපං සම්බුද්ධානං භික්ඛූනං වීචරං සංවිදහි. තථා ඉදානිපි එවරූපං වීචරං සංවිදහිතබ්බං.

තත්ථ “අවිජ්ඣද්ධන්ති චතුරස්සකෙදාරබද්ධං. පාළිබද්ධන්ති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච දීඝමරියාදබද්ධං. මරියාදබද්ධන්ති අන්තරන්තරා රස්සමරියාදබද්ධං. සිඬ්ඝාටකබද්ධන්ති මරියාදාය මරියාදං විනිවිජ්ඣන්තිවා ගතට්ඨානෙ සිඬ්ඝාටකබද්ධං, චතුක්කසංඝායානන්ති අත්ථො. යනු හි නාමාති යො නාම. කුසිම්පි නාමාතිආදීසු කුසිති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච අනුචාතාදීනං දීඝපට්ඨානමෙතං අධිවචනං. අඬ්ඬකුසිති අන්තරන්තරාරස්සපට්ඨානං නාමං. මණ්ඩලන්ති පඤ්චබණ්ඩකස්ස වීචරස්ස එකෙකස්මිං බණ්ඩෙ මහාමණ්ඩලං. අඬ්ඬමණ්ඩලන්ති බුද්දකමණ්ඩලං. වීචට්ටන්ති මණ්ඩලඤ්ච අඬ්ඬමණ්ඩලඤ්ච එකතො කත්වා සිබ්බිතං මජ්ඣිමබණ්ඩං. අනුවීචට්ටන්ති තස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ බණ්ඩානි. ථීවෙය්‍යකන්ති ථීවාචෙය්‍යනට්ඨානෙ දළ්භිකරණත්ථං අඤ්ඤසුත්තසංසිබ්බිතං ආගන්තුකපට්ටං. ජඬ්ඝෙය්‍යකන්ති ජඬ්ඝපාපුණනට්ඨානෙ තථෙව සංසිබ්බිතං පට්ටං. ථීවාට්ඨානෙ ච ජඬ්ඝට්ඨානෙ ච පට්ඨානමෙතං නාමන්ති. බාහන්තන්ති අනුවීචට්ටානං බහි එකෙකං බණ්ඩං. ඉති පඤ්චබණ්ඩකවීචරෙතෙනං විචාරිතන්ති. අථ චා අනුවීචට්ටන්ති වීචට්ටස්ස එකපස්සතො ද්වින්තං එකපස්සතො ද්වින්තන්ති චතුත්තම්පි බණ්ඩානමෙතං නාමං. බාහන්තන්ති සුප්පමාණං වීචරං පාරුපන්තෙන සංහරිත්වා බාහාය උපරි යපිතා උභො අන්තා බහිමුඛා තිට්ඨන්ති, තෙසං එතං නාමං. අයමෙව හි නයො මහාඅට්ඨකථායං චුත්තො”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 345) ආගතො.

වීචරසිබ්බනකථා

දණ්ඩකථිතෙනවීචරසිබ්බනකථායං — තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛූ තත්ථ තත්ථ බීලං නික්ඛන්තිවා සම්බන්ධිත්වා වීචරං සිබ්බෙත්ති, වීචරං විකණ්ණං හොති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං — අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කථිනං කථිනරජ්ජුං, තත්ථ තත්ථ ඔබන්ධිත්වා වීචරං සිබ්බෙතුන්ති. විසමෙ කථිනං පත්ථරන්ති, කථිනං පරිහිජ්ජති...පෙ.... න, භික්ඛවෙ, විසමෙ කථිනං පත්ථරිතබ්බං, යො පත්ථරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සාති.

ජමාය කථිනං පත්ථරන්ති, කථිනං පංසුකිතං හොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණසන්ථාරකන්ති. කථිනස්ස අන්තො ජීරති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අනුචාතං පරිහණ්ඩං ආරොපෙතුන්ති. කථිනං නප්පහොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දණ්ඩකථිනං බිදලකං සලාකං විනන්ධනරජ්ජුං විනන්ධනසුත්තකං විනන්ධිත්වා වීචරං සිබ්බෙතුන්ති. සුත්තන්තරිකායො විසමා හොන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,

කළිමිහකන්ති. සුත්තා වඨිකා හොන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,
මොසසුත්තකන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු අධොතෙහි පාදෙහි කටීනං අක්කමන්ති,
කටීනං දුස්සති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - න, භික්ඛවෙ, අධොතෙහි
පාදෙහි කටීනං අක්කමිතබ්බං, යො අක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු අල්ලෙහි පාදෙහි කටීනං අක්කමන්ති,
කටීනං දුස්සති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - න, භික්ඛවෙ, අල්ලෙහි
පාදෙහි කටීනං අක්කමිතබ්බං, යො අක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු සඋපාහනා කටීනං අක්කමන්ති, කටීනං
දුස්සති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - න, භික්ඛවෙ, සඋපාහනෙන
කටීනං අක්කමිතබ්බං. යො අක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු වීචරං සිබ්බන්තා අඬුලියා
පටිග්ගණ්හන්ති, අඬුලියො දුක්ඛා හොන්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං
- අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු උච්චාවචෙ පටිග්ගහෙ
ධාරෙන්ති සුවණ්ණමයං රුපියමයං. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති බියන්ති
විපාවෙන්ති “සෙය්‍යථාපි ගිහී කාමහොගිනො”ති. භගවතො එතමත්ථං
ආරොචෙසුං - න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා පටිග්ගහා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය,
ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨිමයං...පෙ....
සඬ්ඛනාභිමයන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන සුවියොපි සත්ථකාපි පටිග්ගහාපි නස්සන්ති.
භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,
ආවෙසනවිත්ථකන්ති. ආවෙසනවිත්ථකෙ සමාකුලා හොන්ති. භගවතො
එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහථවිකන්ති.
අංසබ්ද්ධකො න හොති...පෙ.... අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අංසබ්ද්ධකං
බන්ධනසුත්තකන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු අබ්භොකාසෙ වීචරං සිබ්බන්තා සිතෙනපි
උණ්හෙනපි කිලමන්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි,
භික්ඛවෙ, කටීනසාලං කටීනමණ්ඩපන්ති. කටීනසාලා නිවචත්ථුකා හොති,
උදකෙන ඔත්ථරියති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි,
භික්ඛවෙ, උච්චවත්ථුකං කාතුන්ති. වයො පරිපතති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,
චිනිතුං තයො වයෙ ඉට්ඨකවයං, සිලාවයං, දාරුවයන්ති. ආරොහන්තා

විහඤ්ඤානි. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තයො සොපානෙ ඉට්ඨකසොපානං, සිලාසොපානං, දාරුසොපානන්ති. ආරොහන්තා පරිපතන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආලම්බනබාහන්ති. කථිනසාලාය තිණචුණ්ණං පරිපතති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔගුම්ඵෙත්වා උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතුං සෙතවණ්ණං කාළවණ්ණං ගෙරුකපරිකම්මං මාලාකම්මං ලතාකම්මං මකරදන්තකං පඤ්චපටිකං වීචරරජ්ජුන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු වීචරං සිබ්බෙන්වා තථෙව කථිනං උජ්ඣන්තවා පක්කමන්ති, උන්දුරෙහිපි උපවිකාහිපි බජ්ජති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කථිනං සඛිසරිතුන්ති. කථිනං පරිභිජ්ජති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගොසංසිකාය කථිනං සඛිසරිතුන්ති. කථිනං විනිවෙධීයති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, බන්ධනරජ්ජුන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු කුට්ටෙපි ථම්මෙහෙපි කථිනං උස්සාපෙන්වා පක්කමන්ති, පරිපතීත්වා කථිනං භිජ්ජති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භිත්තිබ්බිලෙ වා නාගදන්තෙ වා ලග්ගෙතුන්ති. අයං බුද්දකචත්ථුබන්ධකෙ ආගතො පාළිපාඨො.

“කථිනන්ති නිස්සෙණිමිපි, තත්ථ අත්ථරිතබ්බකටසාරකකිලඤ්ඤානං අඤ්ඤතරම්පි. කථිනරජ්ජුන්ති යාය දුපට්ටවීචරං සිබ්බෙන්තා කථිනෙ වීචරං විබන්ධන්ති. කථිනං නජ්ජහොතිති දීඝස්ස භික්ඛුනො පමාණෙන කතං කථිනං ඉත්තරස්ස භික්ඛුනො වීචරං පත්ථරියමානං නජ්ජහොති, අන්තොයෙව හොති, දණ්ඩකෙ න පාපුණාතිති අත්ථො. දණ්ඩකථිනන්ති තස්ස මජ්ඣෙ ඉත්තරස්ස භික්ඛුනො පමාණෙන අඤ්ඤං නිස්සෙණිං බන්ධිතුං අනුජානාමිති අත්ථො. බිදලකන්ති දණ්ඩකථිනජ්ජහොණෙන කටසාරකස්ස පරියන්තෙ පටිසංහරිත්වා දුගුණකරණං. සලාකන්ති දුපට්ටවීචරස්ස අන්තරෙ පචෙසනසලාකං. විනන්ධනරජ්ජුන්ති මහානිස්සෙණියා සද්ධිං බුද්දකනිස්සෙණිං විනන්ධිතුං රජ්ජුං. විනන්ධනසුත්තකන්ති බුද්දකනිස්සෙණියා වීචරං විනන්ධිතුං සුත්තකං. විනන්ධිත්වා වීචරං සිබ්බිතුන්ති තෙන සුත්තකෙන තත්ථ වීචරං විනන්ධිත්වා සිබ්බෙතුං. විසමා හොන්තිති කාචි බුද්දකා හොන්ති, කාචි මහන්තා. කළිම්භකන්ති පමාණසඤ්ඤාකරණං යං කිඤ්චි තාලපණ්ණාදිං. මොසසුත්තකන්ති වඩ්ඪකීනං දාරුසු කාළසුත්තෙන විය හලිද්දිසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණං. අභිගුලියා පටිග්ගණ්හන්ති සුවිමුඛං අභිගුලියා පටිච්ඡන්ති. පටිග්ගහන්ති අභිගුලිකොසකං. ආචෙසනවිත්ථකං නාම යං කිඤ්චි පාතිවඩ්ඪකොටකාදි. උච්චවත්ථුකන්ති පංසුං ආකිරිත්වා උච්චවත්ථුකං කාතුං අනුජානාමිති අත්ථො. ඔගුම්ඵෙත්වා උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතුන්ති ඡදනං ඔධුනිත්වා සනදණ්ඩකං කත්වා අන්තො චෙව බහි ව මත්තිකාය ලිම්පිතුන්ති අත්ථො. ගොසංසිකායාති චෙථං වා රුක්ඛදණ්ඩකං වා අන්තො කත්වා තෙන

සද්ධිං සංහරිතුන්ති අත්ථො. ඛන්ධනරජ්ජුන්ති තථා සංහරිතස්ස ඛන්ධනරජ්ජු”න්ති අයං අට්ඨකථාපාඨො (චූළව. අට්ඨ. 256).

“අනුචාතං පරිභණ්ඩන්ති කිලඤ්ජාදීසු කරොතිති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. බිදලකන්ති දුගුණකරණසඬ්ඛාතස්ස කිරියාවිසෙසස්ස අධිවචනං. කස්ස දුගුණකරණං? යෙන කිලඤ්ජාදිනා මහන්තං කථිතං අත්ථතං, තස්ස. තඤ්ඞි දණ්ඩකථිනස්පමාණෙන පරියන්තෙ සංහරිත්වා දුගුණං කාතබ්බං. පටිග්ගහන්ති අඬ්ඞලිකඤ්චුකං. පාති නාම පටිග්ගහසණ්ඨානෙන කතො භාජනවිසෙසො. න සම්මතීති නස්පහොති. නිවචන්ථුකං විනිතුන්ති බහිකුට්ඨස්ස සමන්තතො නිවචන්ථුකං කත්වා විනිතු”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.260-262).

“නිස්සෙණිමිති චතුභි දණ්ඩෙහි විවරස්පමාණෙන ආයතචතුරස්සං කත්වා බද්ධපටලමිපි. එත්ථ හි විවරකොට්ඨො සමකං ඛන්ධිත්වා විවරං යථාසුඛං සිබ්බන්ති. තත්ථ අත්ථරිතබ්බන්ති තස්සා නිස්සෙණියා උපරි විවරස්ස උපත්ථමහන්තථාය අත්ථරිතබ්බං. කථිතසඬ්ඛාතාය නිස්සෙණියා විවරස්ස ඛන්ධනකරජ්ජු කථිනරජ්ජුති මජ්ඣිමපදලොපි සමාසොති ආහ “යායා”තිආදි. තත්ථ යස්මා ද්විත්තං පටලානං එකස්මිං අධිකෙ ජාතෙ තත්ථ වලියො හොන්ති, තස්මා දුපට්ඨවිවරස්ස පටලද්වයමිපි සමකං කත්වා ඛන්ධනකරජ්ජු කථිනරජ්ජුති වෙදිතබ්බං. පාළියං (චූළව. 256) කථිතස්ස අත්තො ජීරතීති කථිතෙ බද්ධස්ස විවරස්ස පරියන්තො ජීරතී”ති විමතිවිනොදනියං චුත්තං.

“බිදලකං නාම දිගුණකරණසඬ්ඛාතස්ස කිරියාවිසෙසස්ස අධිවචනං. කස්ස දිගුණකරණං? යෙන කිලඤ්ජාදිනා මහන්තං කථිතං අත්ථතං, තස්ස. තඤ්ඞි දණ්ඩකථිනස්පමාණෙන පරියන්තෙ සංහරිත්වා දිගුණං කාතබ්බං, අඤ්ඤථා බුද්දකවිවරස්ස අනුචාතපරිභණ්ඩාදිවිධානකරණෙ හත්ථස්ස ඔකාසො න හොති. සලාකාය සති ද්විත්තං විවරානං අඤ්ඤතරං ඤත්වා සිබ්බිතාසිබ්බිතං සුඛං පඤ්ඤායති. දණ්ඩකථිනෙ කතෙ න බහුභි සභායෙහි පයොජනං. ‘අසංකුට්ඨවා විවරං සමං හොති, කොණාපි සමා හොන්ති’ති ලිබ්බිතං, ‘හලිද්දිසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණ’න්ති චුත්තත්තා ‘හලිද්දිසුත්තෙන විවරං සිබ්බෙතුමිපි වට්ඨති’ති සිද්ධං. තත්ථ හි කෙච් අකස්සියසඤ්ඤිතො. පටිග්ගහො නාම අඬ්ඞලිකොසො. පාතීති පටිග්ගහසණ්ඨානං. පටිග්ගහථවිකන්ති අඬ්ඞලිකොසථවික”න්ති වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. චූළවග්ග 256) ආගතං.

ගහපතිවිවරාදිකථා

ගහපතිවිවරාදිකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගහපතිවිවරං, යො ඉච්ඡති, පංසුකුලිකො හොතු, යො ඉච්ඡති, ගහපතිවිවරං සාදියතු, ඉතරිතරෙනපාහං, භික්ඛවෙ, සන්තුට්ඨිං වණ්ණෙමි”ති (මහාව. 337) වචනතො

අසමාදින්නධුතඨගො යො භික්ඛු පංසුකුලං ධාරෙතං ඉච්ඡති, තෙන පංසුකුලිකෙන භවිතබ්බං. යො පන ගිහිහි දින්නං ගහපතිවීරං සාදියිතං ඉච්ඡති, තෙන ගහපතිවීරසාදියකෙන භවිතබ්බං. සමාදින්නධුතඨගො පන භික්ඛු “ගහපතිවීරං පටික්ඛිපාමි, පංසුකුලිකඨගං සමාදියාමි”ති අධිට්ඨහනතො ගහපතිවීරං සාදියිතං න වට්ටති. ගහපතිවීරන්ති ගහපතිහි දින්නං වීරං. ඉතරිතරෙනපිති අප්පග්ගෙනපි මහග්ගෙනපි යෙන කෙනච්ඡි අත්ථො.

“ඉතරිතරෙනාති ඉතරෙන ඉතරෙන. ඉතර-සද්දො පන අනියමවචනො ද්වික්ඛත්තං චුච්චමානො යංකිඤ්චි-සද්දෙහි සමානත්ථො භොතිති චුත්තං අප්පග්ගෙනපි මහග්ගෙනපි යෙන කෙනච්”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.337), “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාචාරං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කොසෙය්‍යපාචාරං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කොජව”න්ති (මහාව. 337) වචනතො පාචාරාදීනිපි සම්පට්ඨිත්තං වට්ටති. තත්ථ පාචාරොති සලොමකො කප්පාසාදිහෙදො. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කොජවන්ති එත්ථ පකතිකොජවමෙව වට්ටති, මහාපිට්ඨියකොජවං න වට්ටති. කොජවන්ති උණ්ණාමයො පාචාරසදිසො. “මහාපිට්ඨී කොජවන්ති හත්ථිපිට්ඨිසු අත්ථරිතබ්බතාය ‘මහාපිට්ඨිය’න්ති ලද්ධසමඤ්ඤං චතුරඨගුලපුජ්ථං කොජව”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.337) චුත්තං. විමතිවිනොදනියමිපි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.337) “මහාපිට්ඨියකොජවන්ති හත්ථිපිට්ඨියං අත්ථරිතබ්බතාය ‘මහාපිට්ඨිය’න්ති ලද්ධසමඤ්ඤං උණ්ණාමයත්ථරණ”න්ති චුත්තං. වජිරවුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 337) පන “මහාපිට්ඨියකොජවං නාම අතිරෙකචතුරඨගුලපුජ්ථං කිරා”ති චුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කම්බල”න්ති (මහාව. 338) වචනතො අඨ්ඨකාසියාදීනි මහග්ගානිපි කම්බලානි වට්ටන්ති. අඨ්ඨකාසියන්ති එත්ථ කාසීති සහස්සං චුච්චති, තංග්ගෙනකො කාසියො. අයං පන පඤ්ච සතානි අග්ගති, තස්මා අඨ්ඨකාසියොති චුත්තො.

ජවීරකථා

ජවීරකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡ වීරානි බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඨග”න්ති (මහාව. 339) වචනතො බොමාදීනි ඡ වීරානි දුකුලාදීනි ඡ අනුලොමවීරානි ව වට්ටන්ති. තත්ථ “බොමන්ති බොමසුත්තෙහි වායිතං බොමපට්ටවීරං. කප්පාසිකන්ති කප්පාසතො නිබ්බත්තසුත්තෙහි වායිතං. කොසෙය්‍යන්ති කොසකාරකපාණකෙහි නිබ්බත්තසුත්තෙහි වායිතං. කම්බලන්ති උණ්ණාමයවීරං. සාණන්ති සාණසුත්තෙහි කතවීරං. භඨගන්ති බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි, එකච්චානි වා මිස්සෙත්වා කතවීරං. භඨගමිපි වාකමයමෙවාති කෙච්. දුකුලං පට්ටුණ්ණං

සොමාරපටං චිතපටං ඉද්ධිජං දෙවදිත්තන්ති ඉමානි පන ඡ වීචරානි එතෙසංයෙව අනුලොමානීති විසුං න චුත්තානි. දුක්ඛඤ්ඤි සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පට්ටුණ්ණදෙසෙ සඤ්ජාතවත්ථං පට්ටුණ්ණං. ‘පට්ටුණ්ණකොසෙයාවිසෙසො’ති හි අභිධානකොසෙ චුත්තං. සොමාරදෙසෙ චිතදෙසෙ ව ජාතවත්ථානි සොමාරචිතපටානි. පට්ටුණ්ණාදීනි තීණි කොසෙයාස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. ඉද්ධිජං එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තවීචරං, තං බොමාදීනං අඤ්ඤතරං හොතීති තෙසං එව අනුලොමං. දෙවතාහි දිත්තං වීචරං දෙවදිත්තං. කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං ජාලිනියා දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දිත්තවත්ථසදිසං, තම්පි බොමාදීනංයෙව අනුලොමං හොති තෙසු අඤ්ඤතරභාවතො’ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.462-463) චුත්තං.

විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.463) පන “බොමන්ති බොමසුත්තෙහි වායිතං බොමපට්ඨවරං, තං වාකමයන්ති වදන්ති. කප්පාසසුත්තෙහි වායිතං කප්පාසිකං. එවං සෙසානිපි. කම්බලන්ති එළකාදීනං ලොමමයසුත්තෙන වායිතං පටං. භඩ්ගන්ති බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි, එකච්චානි වා මිස්සෙත්වා වායිතං වීචරං, භඩ්ගම්පි වාකමයමෙවාති කෙවි. දුක්ඛං පට්ටුණ්ණං සොමාරපටං චිතපටං ඉද්ධිජං දෙවදිත්තන්ති ඉමානි ඡ වීචරානි එතෙසඤ්ඤෙව අනුලොමානීති විසුං න චුත්තානි. දුක්ඛඤ්ඤි සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. ‘පට්ටුණ්ණං කොසෙයාවිසෙසො’ති අභිධානකොසෙ චුත්තං. සොමාරදෙසෙ චිතදෙසෙ ව ජාතවත්ථානි සොමාරචිතපටානි. පට්ටුණ්ණාදීනි තීණි කොසෙයාස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. ඉද්ධිජන්ති එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තවීචරං, කප්පරුක්ඛෙහි නිබ්බත්තං, දෙවදිත්තඤ්ඤෙව බොමාදීනං අඤ්ඤතරං හොතීති තෙසං සබ්බෙසං අනුලොමානී”ති චුත්තං.

රජනාදිකථා

රජනාදිකථායං “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඡ රජනානි මූලරජනං බන්ධරජනං තවරජනං පත්තරජනං පුප්ඵරජනං ඵලරජනං”න්ති වචනතො ඉමෙසු ඡසු රජනෙසු එකකෙන වීචරං රජිතබ්බං, න ඡකණෙන වා පණ්ඩුමත්තිකාය වා රජිතබ්බං. තාය රජිතවීචරං දුබ්බණ්ණං හොති. ඡරජනානං සරූපං හෙට්ඨා පරික්ඛාරකථායං චුත්තමෙව. තත්ථ ඡකණෙනාති ගොමයෙන. පණ්ඩුමත්තිකායාති තම්බමත්තිකාය. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, රජනං පචිතුං චුල්ලං රජනකුම්භි”න්ති (මහාව. 344) වචනතො සීතුදකාය වීචරං න රජිතබ්බං. තාය හි රජිතවීචරං දුග්ගන්ධං හොති. තත්ථ සීතුදකාති අපක්කරජනං චුච්චති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, උත්තරාළම්පං බන්ධිතුං”න්ති වචනතො උත්තරාළම්පං බන්ධිතුං වට්ඨති. තත්ථ උත්තරාළම්පන්ති වට්ඨාධාරකං,

රජනකුම්භියා මජ්ඣේකෙ යපෙත්වා තං ආධාරකං පරික්ඛිපිත්වා රජනං පක්ඛිපිතුං අනුජානාමිති අත්ථො. එවඤ්ඤි කතෙ රජනං න උත්තරති. තත්ථ “රජනකුම්භියා මජ්ඣේකෙ යපෙත්වාති අන්තොරජනකුම්භියා මජ්ඣේකෙ යපෙත්වා. එවං වට්ඨාධාරකෙ අන්තොරජනකුම්භියා පක්ඛිත්තෙ මජ්ඣේකෙ උදකං තිට්ඨති, වට්ඨාධාරකතො ඛෙති සමන්තා අන්තොකුම්භියං රජනච්ඡල්ලි. පක්ඛිපිතුන්ති රජනච්ඡල්ලිං පක්ඛිපිතු”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.344) වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.344) පන “එවඤ්ඤි කතෙති වට්ඨාධාරස්ස අන්තො රජනොදකං, ඛෙති ඡල්ලිකඤ්ඤිව කත්වා වියොජනෙ කතෙ. න උත්තරතීති කෙවලං උදකතො ඵෙණ්ණට්ඨානාභාවා න උත්තරතී”ති වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 344) පන “ගොමයෙ ආපත්ති නත්ථි, විරූපත්තා වාරිතං. කුච්ඡුමපුප්ඵං න වට්ටතීති වදන්ති”ති වුත්තං.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උදකෙ වා නඛපිට්ඨිකාය වා ථෙවකං දාතු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො තථා කත්වා රජනස්ස පක්කාපක්කභාවො ජානිතබ්බො. තත්ථ උදකෙ වා නඛපිට්ඨිකාය වාති සවෙ පරිපක්කං හොති, උදකපාතියා දින්නො ථෙවො සහසා න විසරති, නඛපිට්ඨියමිපි අවිසරන්නො තිට්ඨති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රජනුච්ඡිකං දණ්ඩකථාලක”න්ති (මහාව. 344) වචනතො රජනස්ස ඔලොකනකාලෙ කුම්භියා රක්ඛණත්ථං උච්ඡිකදණ්ඩකථාලිකානි ඉච්ඡිතබ්බානි. තත්ථ රජනුච්ඡිකන්ති රජනඋච්ඡිකං. දණ්ඩකථාලකන්ති දණ්ඩමෙව දණ්ඩකං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රජනකොලමිබං රජනසං”න්ති (මහාව. 344) වචනතො තානිපි ඉච්ඡිතබ්බානි. තත්ථ රජනකොලමිබන්ති රජනකුණ්ඩං. තත්ථ රජනකුණ්ඩන්ති පක්කරජනට්ඨපනකං මහාසං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රජනදොණික”න්ති (මහාව. 344) වචනතො පාතියමිපි පත්තෙ විවරෙ මද්දන්තෙ විවරස්ස පරිභිජ්ජනතො විවරරක්ඛණත්ථං රජනදොණිකා ඉච්ඡිතබ්බා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණසන්ථරක”න්ති (මහාව. 344) වචනතො ඡමාය විවරෙ පත්ථරියමානෙ විවරස්ස පංසුකිත්තා තතො රක්ඛණත්ථං තිණසන්ථරං කාතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විවරවංසං විවරරජ්ජු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො තිණසන්ථාරකෙ උපවිකාදීහි ඛජ්ජමානෙ විවරවංසෙ වා විවරරජ්ජුයා වා විවරං පත්ථරිතබ්බං මජ්ඣේකන විවරෙ ලග්ගිතෙ රජනස්ස උභතො ගලිතත්තා.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණෙ ඛන්ධිතු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො කණ්ණෙ ඛන්ධිතබ්බං විවරස්ස කණ්ණෙ ඛන්ධියමානෙ කණ්ණස්ස ජිණ්ණත්තා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක”න්ති (මහාව. 344) වචනතො කණ්ණසුත්තකෙන ඛන්ධිතබ්බං එවං ඛන්ධන්තෙ රජනස්ස එකතො ගලිතත්තා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං රජෙතුං, න ච අච්ඡින්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො තථා

රජිතබ්බං. යාව රජනබ්බන්දු ගලිතං න ඡිජ්ජති, තාව න අඤ්ඤත්තං ගන්තබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උදකෙ ඔසාරෙතු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො පත්ථින්නං වීවරං උදකෙ ඔසාරෙතබ්බං. තත්ථ පත්ථින්නන්ති අතිරජිතත්තා ථද්ධං. උදකෙ ඔසාරෙතුන්ති උදකෙ පක්ඛිපිත්වා යපෙතුං. රජනෙ පන නික්ඛන්තෙ තං උදකං ඡඩ්ඛෙත්වා වීවරං මද්දිතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාණිනා ආකොටෙතු”න්ති (මහාව. 344) වචනතො ඵරුසං වීවරං පාණිනා ආකොටෙතබ්බං. “න, භික්ඛවෙ, අවිජින්නකානි වීවරානි ධාරෙතබ්බානි, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 344) වචනතො අවිජින්නකානි වීවරානි දන්තකාසාවානි න ධාරෙතබ්බානි. තත්ථ දන්තකාසාවානීති එකං වා ද්වෙ වා වාගෙ රජිත්වා දන්තවණ්ණානි ධාරෙත්ති.

අතිරෙකවීවරකථා

අතිරෙකවීවරකථායං “න, භික්ඛවෙ, අතිරෙකවීවරං ධාරෙතබ්බං, යො ධාරෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 347) වචනතො නිට්ඨිතවීවරස්මිං උබ්භතස්මිං කථිතෙ දසාහතො පරං අතිරෙකවීවරං ධාරෙත්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකවීවරං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 347) වචනතො උබ්භතෙපි කථිතෙ දසාහබ්භන්තරෙ ධාරෙත්තස්ස අත්ථකථිනානං අනුබ්භතෙපි කථිතෙ පඤ්චමාසබ්භන්තරෙ තතො පරමපි දසාහබ්භන්තරෙ අනත්ථකථිනානම්පි දසාහබ්භන්තරෙ අතිරෙකවීවරං අනාපත්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අතිරෙකවීවරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 347) වචනතො දසාහතො පරං විකප්පෙත්වා අතිරෙකවීවරං ධාරෙතුං වට්ටති. කිත්තකං පන වීවරං විකප්පෙතබ්බන්ති? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඨගුලං සුගතඨගුලෙන චතුරඨගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං වීවරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) වචනතො සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන සුගතඨගුලෙන අට්ඨඨගුලායාමං චතුරඨගුලවිත්ථාරං වීවරං විකප්පෙතුං වට්ටති. තත්ථ සුගතඨගුලං නාම මජ්ඣිමපුරිසඨගුලසඬ්ඛාතෙන වඩ්ඪකීඅඨගුලෙන තිවඨගුලං හොති, මනුස්සානං පකතිඅඨගුලෙන අඩ්ඪපඤ්චකඨගුලං, තස්මා දීඝතො වඩ්ඪකීහත්ථෙන එකහත්ථං පකතිහත්ථෙන දියඬ්ඪහත්ථං විත්ථාරතො වඩ්ඪකීහත්ථෙන විදත්ථිප්පමාණං පකතිහත්ථෙන ඡළඨගුලාධිකවිදත්ථිප්පමාණං පච්ඡිමං වීවරං විකප්පෙතුං වට්ටති, තතො ඌනප්පමාණං න වට්ටති, අධිකප්පමාණං පන වට්ටතීති දට්ඨබ්බං.

අට්ඨවරකථා

අට්ඨවරකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සිකසාටිකං ආගන්තුකහත්තං ගමිකහත්තං ගිලානහත්තං ගිලානුපට්ඨාකහත්තං ගිලානහෙසජ්ජං ධුවයාගුං භික්ඛුනිසඬ්ඪස්ස උදකසාටික”න්ති වචනතො ඉමානි අට්ඨ දානානි

සම්පට්ඨිතං වට්ටති. තත්ථ නික්ඛිත්තවිවරා හුත්වා කායං ඔවස්සන්තානං භික්ඛූනං නග්ගියං අසුචි ජෙගුවිජං පටිකුලං හොති, තස්මා වස්සිකසාටිකා අනුඤ්ඤාතා. ආගන්තුකො භික්ඛු න විජිකුසලො හොති, න ගොවරකුසලො, කිලන්තො පිණ්ඩාය වරති, තස්මා ආගන්තුකහත්තං අනුඤ්ඤාතං, ගමිකො භික්ඛු අත්තනො හත්තං පරියෙසමානො සත්ථා වා විහායිස්සති, යත්ථ වා වාසං ගන්තුකාමො භවිස්සති, තත්ථ විකාලෙන උපගච්ඡිස්සති, කිලන්තො අද්ධානං ගමිස්සති, තස්මා ගමිකහත්තං. ගිලානස්ස භික්ඛූනො සප්පායානි භොජනානි අලහන්තස්ස ආබාධො වා අභිවඤ්ඡිස්සති, කාලකිරියා වා භවිස්සති, තස්මා ගිලානහත්තං. ගිලානුපට්ඨාකො භික්ඛු අත්තනො හත්තං පරියෙසමානො ගිලානස්ස උස්සුරෙ හත්තං නිහරිස්සති, තස්මා ගිලානුපට්ඨාකහත්තං. ගිලානස්ස භික්ඛූනො සප්පායානි භෙසජ්ජානි අලහන්තස්ස ආබාධො වා අභිවඤ්ඡිස්සති, කාලකිරියා වා භවිස්සති, තස්මා ගිලානභෙසජ්ජං. යස්මා භගවතා අත්ඨකචින්දෙ දසානිසංසෙ සම්පස්සමානෙන යාගු අනුඤ්ඤාතා, තස්මා ධූවයාගු. යස්මා මාතුගාමස්ස නග්ගියං අසුචි ජෙගුවිජං පටිකුලං හොති, තස්මා භික්ඛුනිසඤ්ඤා උදකසාටිකා අනුඤ්ඤාතා.

නිසීදනාදිකථා

නිසීදනාදිකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කායගුත්තියා විවරගුත්තියා සෙනාසනගුත්තියා නිසීදන”න්ති (මහාව. 353) වචනතො කායාදීනං අසුචිමුච්චනාදිතො ගොපනත්ථාය නිසීදනං ධාරෙතං වට්ටති. තස්ස විධානං හෙට්ඨා චුත්තමෙව. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාවමහත්තං පච්චත්ථරණං ආකඨබ්බති, තාවමහත්තං පච්චත්ථරණං කාතු”න්ති වචනතො අතිබුද්දකෙන නිසීදනෙන සෙනාසනස්ස අගොපනත්තා මහන්තම්පි පච්චත්ථරණං කාතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යස්ස කණ්ඩු වා පිළකා වා අස්සාවො වා ථුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො, කණ්ඩුපට්ඨිජාදි”න්ති වචනතො ඊදිසෙසු ආබාධෙසු සන්තෙසු විවරාදිගුත්තත්ථාය කණ්ඩුපට්ඨිජාදි වට්ටති. තත්ථ පමාණං හෙට්ඨා චුත්තමෙව. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුඛපුඤ්ජනවොළ”න්ති (මහාව. 355) වචනතො මුඛසොධනත්ථාය මුඛපුඤ්ජනවොළං වට්ටති. තම්පි හෙට්ඨා චුත්තමෙව. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළක”න්ති වචනතො තිච්චරෙ පරිපුණ්ණෙ පරිස්සාවනථිකාදීහි අත්ථෙ සති පරික්ඛාරවොළං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං, වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතුං, නිසීදනං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං, පච්චත්ථරණං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං, කණ්ඩුපට්ඨිජාදිං යාව ආබාධා අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතුං, මුඛපුඤ්ජනවොළං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං, පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) වචනතො චුත්තනයෙන අධිට්ඨානඤ්ච විකප්පනා ච කාතබ්බා. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරො පන හෙට්ඨා චුත්තොව.

අධම්මකම්මකථා

58. අධම්මකම්මකථායං න, භික්ඛවෙ...පෙ.... දුක්ඛට්ඨයාති ඉදං “තෙන ඛො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු සඤ්ඤාමජ්ඣෙ අධම්මකම්මං කරොන්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – න, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මං කාතබ්බං, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (මහාව. 154) ඉමං උපොසථක්ඛන්ධකො ආගතපායං සන්ධාය චුත්තං. අනුජානාමි...පෙ.... පටික්කොසිතුන්ති තථෙව ආගතං “භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මෙ කයිරමානෙ පටික්කොසිතු”න්ති ඉමං. තත්ථ කරොන්තියෙවාති පඤ්ඤත්තමපි සික්ඛාපදං මද්දිත්වා අධම්මකම්මං කරොන්තියෙවාති අත්ථො. “අනුජානාමි...පෙ.... පටික්කොසිතු”න්ති එවං අධම්මකම්මෙ කයිරමානෙ සති “පෙසලෙහි භික්ඛුහි තං අධම්මකම්මං අකතං, කම්මං දුක්ඛට්ඨං පුන කාතබ්බං”න්ති එවං පටික්කොසිතබ්බං, න තුණ්හිභාවෙන ඛම්මබ්බන්ති අත්ථො. ඉති වචනතොති ඉදං පන පුබ්බපායං ගහෙත්වා ඉති වචනතො. අධම්මකම්මං න කාතබ්බන්ති අපරපායං ගහෙත්වා ඉති වචනතො කයිරමානඤ්ච අධම්මකම්මං භික්ඛුහි නිවාරෙතබ්බන්ති ද්විධා යොජනා කාතබ්බා.

නිවාරෙත්තෙහි වාතිආදි පන “තෙන ඛො පන සමයෙන පෙසලා භික්ඛු ඡබ්බග්ගියෙහි භික්ඛුහි අධම්මකම්මෙ කයිරමානෙ පටික්කොසන්ති, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු ලහන්ති ආසාතං, ලහන්ති අප්පච්චයං, වධෙන තජ්ජෙත්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දිට්ඨිමපි ආවිකාතු”න්ති (මහාව. 154) පායඤ්ච “තෙසංයෙව සන්තිකෙ දිට්ඨිං ආවිකරොන්ති, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු ලහන්ති ආසාතං, ලහන්ති අප්පච්චයං, වධෙන තජ්ජෙත්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුහි පඤ්චහි පටික්කොසිතුං, ද්විහි තීහි දිට්ඨිං ආවිකාතුං, එකෙන අධිට්ඨාතුං න මෙතං ඛමති”ති ඉමෙ පායෙ සන්ධාය චුත්තං. වචනතොති ඉදං පන පාළියං තීණි සම්පදානානි ගහෙත්වා තීහි කිරියාපදෙහි විසුං විසුං යොජෙතබ්බං. සබ්බඤ්චෙනං අනුපද්දවත්ථාය චුත්තං, න ආපත්තිසබ්භාවතොති යොජනා. කථං අනුපද්දවසම්භවොති? නිග්ගහකම්මං කාතුං අසක්කුණෙය්‍යභාවතො, අඤ්ඤස්ස උපද්දවස්ස ච නිවාරණතො. තෙන චුත්තං වජිරබ්බද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 154) “තෙසං අනුපද්දවත්ථායාති සඤ්ඤා සඤ්ඤාස්ස කම්මං න කරොති, අඤ්ඤාපි උපද්දවො බහුතං හොති, තස්මා චුත්ත”න්ති.

ඔකාසකතකථා

59. ඔකාසකතකථායං න, භික්ඛවෙ, අනොකාසකතොතිආදි “තෙන ඛො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අනොකාසකතං භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙත්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං – න, භික්ඛවෙ,

අනොකාසකතො භික්ඛු ආපත්තියා වොදෙනබ්බො, යො වොදෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔකාසං කාරාපෙත්වා ආපත්තියා වොදෙතුං, කරොතු ආයස්මා ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති (මහාව. 153) ඉදං පාඨං සන්ධාය වුත්තං. අධිප්පායෙසු වාවනාධිප්පායොති, සාසනතො වාවෙතුකාමො. අක්කොසාධිප්පායොති පරං අක්කොසිතුකාමො පරිභාසිතුකාමො. කම්මාධිප්පායොති තප්පතියාදිකම්මං කර්තුකාමො. වුට්ඨානාධිප්පායොති ආපත්තිතො වුට්ඨාපෙතුකාමො. උපොසඨප්පවාරණට්ඨපනාධිප්පායොති උපොසඨං, පවාරණං වා යිපෙතුකාමො. අනුවිජ්ජනාධිප්පායොති උපපරික්ඛිතුකාමො. ධම්මකථාධිප්පායොති ධම්මං දෙසෙතුකාමො. ඉති පරං වොදෙන්තානං භික්ඛුනං අධිප්පායහෙදො අනෙකවිධො භොතීති අත්ථො. පුරිමෙසු වතුසු අධිප්පායෙසුති වාවනාධිප්පායඅක්කොසාධිප්පායකම්මාධිප්පායවුට්ඨානාධිප්පායෙසු ඔකාසං අකාරාපෙත්තස්ස දුක්ඛටං. කාරාපෙත්වාපි සම්මුඛා වොදෙන්තස්ස යථානුරූපං සඬ්ඝාදිසෙසපාවිත්තියදුක්ඛටාති, අසම්මුඛා පන දුක්ඛටමෙවාති අයමෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

“යිපනක්ඛෙත්තං පන ජානිතබ්බ”න්ති වත්වා තං දස්සෙත්තො “සුඤ්ඤාමෙ”තිආදිමාහ. අනුවිජ්ජකස්ස අනුවිජ්ජනාධිප්පායෙන වදන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථීති යොජනා. ධම්මකථිකස්ස අනොදිස්ස කම්මං කට්ඨන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථී. සවෙ පන ඔදිස්ස කට්ඨති, ආපත්ති, තස්මා තං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බන්ති යොජෙතබ්බං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනකථා

60. සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනකථායං “මාතෘපිතරොති බො, භික්ඛවෙ, වදමානෙ කිං වදෙය්‍යාම. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මාතෘපිතුනං දාතුං, න ව, භික්ඛවෙ, සද්ධාදෙය්‍යං විනිපාතෙතබ්බං, යො විනිපාතෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 361) වචනතො දායකෙහි සද්ධාය භික්ඛුස්ස දින්නං විනිපාතෙත්වා ගිහීනං දාතුං න වට්ටති. “න ව, භික්ඛවෙ, සද්ධාදෙය්‍යන්ති එත්ථ සෙසඤ්ඤාතීනං දෙන්තො විනිපාතෙතියෙව. මාතෘපිතරො පන සවෙ රජ්ජෙ ධීතෘපි පත්ථයන්ති, දාතබ්බ”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 361) වුත්තත්තා භාතුහගිනීආදීනං ඤාතකානම්පි දාතුං න වට්ටති. වුත්තඤ්ඤි ආවරියධම්මසිරිත්ථෙරෙන බුද්දසික්ඛායං -

“න ලබ්භං විනිපාතෙතුං, සද්ධාදෙය්‍යඤ්ච වීචරං;
ලබ්භං පිතුනං සෙසානං, ඤාතීනම්පි න ලබ්භතී”ති.

කයවික්කයසමාපත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනායම්පි “මාතරං පන පිතරං වා ‘ඉමං දෙහී’ති වදනො විඤ්ඤත්ති න භොති, ‘ඉමං ගණ්භාහී’ති වදනො

සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං න භොති. අඤ්ඤාතකං ‘ඉමං දෙහී’ති වදනො විඤ්ඤත්ති භොති, ‘ඉමං ගණ්භාහී’ති වදනො සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං භොති. ‘ඉමිනා ඉමං දෙහී’ති කයවික්කයං ආපජ්ජතො නිස්සග්ගියං භොති”ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.595) චුත්තං. තත්ථ “සෙසඤ්ඤාතකෙසු සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතසම්භවතො තදභාවට්ඨානම්පි දස්සෙතුං ‘මාතරං පන පිතරං වා’ති චුත්ත”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. 1.593-595) චුත්තං.

සන්තරුත්තරකථා

61. සන්තරුත්තරකථායං අන්තර-සද්දො මජ්ඣිමානුසංගමො. වසති සිලෙනාති වාසකො, “අන්තරෙ වාසකො අන්තරවාසකො”ති වත්තබ්බෙ “රූපභවො රූප”න්තිආදීසු විය උත්තරපදලොපිසමාසවසෙන “අන්තරො”ති චුත්තො. උත්තරසද්දො උපරිවාචකො, ආභූසො සජ්ජතීති ආසඬගො, “උත්තරෙ ආසඬගො උත්තරාසඬගො”ති වත්තබ්බෙ චුත්තනයෙන “උත්තරො”ති චුත්තො, අන්තරො ව උත්තරො ව අන්තරුත්තරො, සහ අන්තරුත්තරෙහි යො වත්තතීති සන්තරුත්තරො, සහසුඛපදනින්නාධිකරණද්විපදබ්බුඛිඛිසමාසො. අථ වා සහ අන්තරෙන ව උත්තරෙන ව යො වත්තතීති සන්තරුත්තරො, තිපදබ්බුඛිඛිසමාසො. සඬ්ඝාටිං. යපෙත්වා අන්තරවාසකඋත්තරාසඬගමත්තධරො හුත්වා ගාමො න පටිසිතබ්බොති අත්ථො. “පරිබ්බාජකමදක්ඛි තිදණ්ඩකෙනා”තිආදීසු විය ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ වෙතං කරණවචනං, තස්මා අන්තරවාසකං තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සඬ්ඝාටිඤ්ඤා උත්තරාසඬගඤ්ඤා දිගුණං කත්වා පාරුපිත්වා ගාමො පටිසිතබ්බො.

විවරනික්ඛෙපකථා

62. විවරනික්ඛෙපකථායං සංභරියතෙති සඬ්ඝාටි, තස්සා සඬ්ඝාටියා, භාවයොගෙ කම්මත්ථෙ ඡට්ඨී. නික්ඛෙපායාති යපනාය, සඬ්ඝාටිං අග්ගභෙත්වා විහාරෙ යපෙත්වා ගමනාය පඤ්ච කාරණානි භොන්තීති අත්ථො. ගිලානො වා භොතීති ගභෙත්වා ගන්තුං අසමත්ථො ගිලානො වා භොති. වස්සිකසඬකෙතං වා භොතීති “වස්සිකකාලො අය”න්ති සඬකෙතං වා කතං භොති. නදීපාරගතං වා භොතීති නදියා පාරං ගන්ත්වා භූඤ්ජිතබ්බං භොති. අග්ගලගුත්තිවිහාරො වා භොතීති අග්ගලං දත්වාපි දාතබ්බො සුගුත්තිවිහාරො වා භොති. අත්ථකකථිනං වා භොතීති තස්මිං විහාරෙ කථිනං අත්ථනං වා භොති අත්ථකකථිනානං අසමාදානවාරසම්භවතො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව. ආරඤ්ඤිකස්ස පන විහාරො න සුගුත්තො භොතීති අප්පහික්ඛුකත්තා වොරාදිනං ගමනට්ඨානතො ව. භණ්ඩුක්ඛලිකායාති විවරාදිට්ඨපනභණ්ඩුක්ඛලිකාය. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාං.

සත්ථකම්මවත්ථිකම්මකථා

63. සත්ථකම්මවත්ථිකම්මකථායං සත්ථකම්මං වා වත්ථිකම්මං වාති එත්ථ යෙන කෙනචි සත්ථාදිනා ඡිත්ඤ්ඤාදි සත්ථකම්මං නාම භොති. යෙන කෙනචි වම්මාදිනා වත්ථිපිළනං වත්ථිකම්මං නාම. “සම්බාධෙ දහනකම්මං පටික්ඛෙපාභාවා වට්ඨති”ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.279). විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.279) පන “වත්ථිපිළනන්ති යථා වත්ථිගතතෙලාදි අත්තොසරීරෙ ආරොහන්ති, එවං හත්ථෙත වත්ථිමද්දන”න්ති වුත්තං.

වජිරවුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 279) පන “සම්බාධෙති වච්චමග්ගෙ, භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා ච පස්සාවමග්ගෙපි අනුලොමතො දහනං පටික්ඛෙපාභාවා වට්ඨති. සත්ථවත්ථිකම්මානුලොමතො න වට්ඨතිති චෙ? න, පටික්ඛිත්තපටික්ඛෙපා, පටික්ඛිපිතබ්බස්ස තස්පරමතාදීපනතො. කිං වුත්තං භොති? පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තමිපි සත්ථකම්මං සම්පිණ්ඩෙත්වා පච්ඡා ‘න, භික්ඛවෙ...පෙ.... පුල්ලවචයස්සා’ති ද්විත්විකං සත්ථකම්මස්ස පරික්ඛෙපො කතො. තෙන සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්විචගුලං පටික්ඛිපිතබ්බං නාම සත්ථවත්ථිකම්මතො උද්ධං නත්ථිති දස්සෙති. කිඤ්ච භියොයා – පුබ්බෙ සම්බාධෙයෙව සත්ථකම්මං පටික්ඛිත්තං, පච්ඡා සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්විචගුලමිපි පටික්ඛිත්තං, තස්මා තස්සෙව පටික්ඛෙපො, නෙතරස්සාති සිද්ධං. එත්ථ ‘සත්ථං නාම සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා’ති ආදීසු (පාරා. 167) විය යෙන ඡිත්ඤ්ඤා, තං සබ්බං. තෙන වුත්තං ‘කණ්ටකෙන වා’ති ආදි. බාරුදානං පනෙත්ථ භික්ඛුනීවිහඬගෙ පසාබ්බෙ පමුබ්බෙ අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං, එකෙ පන ‘සත්ථකම්මං වා’ති පාඨං විකප්පෙත්වා වත්ථිකම්මං කරොන්ති. වත්ථිති කිං? අග්ගිකා වුච්චති, තාය ඡිත්ඤ්ඤා වත්ථිකම්මං නාමාති ච අත්ථං වණ්ණයන්ති, තෙ ‘සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා’ති ඉමස්ස පදභාජනියං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. අණ්ඩවුද්ධිති වාතණ්ඩකා, ආදානවත්තීති අනාහවත්තී’ති වුත්තං. සෙසං අට්ඨකථායං වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

නභාපිතපුබ්බකථා

64. නභාපිතපුබ්බකථායං නභාපිතො පුබ්බෙති නභාපිතපුබ්බො, පුබ්බෙ නභාපිතො හුත්වා ඉදානි භික්ඛුභූතොති අත්ථො. තෙන නභාපිතපුබ්බෙන භික්ඛුනා. බුරහණ්ඩන්ති බුරාදිනභාපිතහණ්ඩං, “ලද්ධාතපත්තො රාජකුමාරො”ති ආදීසු විය උපලක්ඛණනායොයං. “න, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියං සමාදපෙතබ්බං, යො සමාදපෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. න ච, භික්ඛවෙ, නභාපිතපුබ්බෙන බුරහණ්ඩං පරිහරිතබ්බං, යො පරිහරෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (මහාව. 303) ච ද්විධා පඤ්ඤන්ති, තස්මා නභාපිතපුබ්බෙන වා අනභාපිතපුබ්බෙන වා පබ්බජිතෙන නාම

අකප්පියසමාදපනං න කාතබ්බං. නභාපිතපුබ්බෙන පන භික්ඛුනා බුරෙන අභිලක්ඛිතං බුරහණ්ඩං, බුරහණ්ඩබුරකොසනිසිතපාසාණබුරථවිකාදයො න පරිහරිතබ්බා එව. සෙසං අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 300) පන “න, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියෙ සමාදපෙතබ්බන්ති චුත්තත්තා අනුපසම්පන්නස්සපි න කෙවලං දසසු එව සික්ඛාපදෙසු, අථ බො යං භික්ඛුස්ස න කප්පති, තස්මිම්පිති අධිප්පායො”ති චුත්තං.

දසභාගකථා

65. දසභාගකථායං සඬ්ඝිකානීති සඬ්ඝසන්නකානි බීජානි. පුග්ගලිකායාති පුග්ගලස්ස සන්නකාය භූමියා. භාගං දත්වාති මූලභාගසඬ්ඛාතං දසමභාගං භූමිසාමිකානං දත්වා. පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති තෙසං බීජානං ඵලානි රොපකෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති අත්ථො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව. ඉදං කිර ජම්බුදීපෙ පොරාණකචාරිත්තන්ති ආදිකප්පකාලෙ පට්මකප්පිකා මනුස්සා බොධිසත්තං මහාසම්මතං නාම රාජානං කත්වා සබ්බෙපි අත්තනො අත්තනො තණ්ඩුලඵලසාලිබෙත්තනො පවත්තතණ්ඩුලඵලානි දස කොට්ඨාසෙ කත්වා එකං කොට්ඨාසං භූමිසාමිකභූතස්ස මහාසම්මතරාජිනො දත්වා පරිභුඤ්ජිංසු. තනො පට්ඨාය ජම්බුදීපිකානං මනුස්සානං චාරිතත්තා චුත්තං. තෙනෙව සාරත්ථදීපනීනාමිකායම්පි විනයටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 304) “දසභාගං දත්වාති දසමභාගං දත්වා. තෙනෙවාහ ‘දස කොට්ඨාසෙ කත්වා එකො කොට්ඨාසො භූමිසාමිකානං දාතබ්බො’ති” චුත්තං.

පාටෙය්‍යකථා

66. පාටෙය්‍යකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ”තිආදි හද්දියනගරෙ අමිතපරිභොගභූතෙන මෙණ්ඩකසෙට්ඨිනා අභියාචිතො හුත්වා අනුඤ්ඤාතං, ඉධ පන පට්මං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්ච ගොරසෙ බීරං දධිං තක්කං නවනීතං සප්පි”න්ති (මහාව. 299) පඤ්ච ගොරසා අනුඤ්ඤාතා. තනො පරං සෙට්ඨිනො අභියාචනානුරූපං වත්වා අනුජානිතුං “සන්ති, භික්ඛවෙ, මග්ගා කන්තාරා”තිආදිමාහ. සෙසං අට්ඨකථායං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තථා අලහන්නෙන අඤ්ඤාතකප්පචාරිතට්ඨානතො යාවිත්වාපි ගහෙතබ්බන්ති එතෙන එවරූපෙසු කාලෙසු විඤ්ඤත්තිපච්චයා දොසො නත්ථිති දස්සෙති. “එකදිවසෙන ගමනීයෙ මග්ගෙ එකභත්තත්ථාය පරියෙසිතබ්බ”න්ති චුත්තත්තා පන තනො උපරි යාවනං න වට්ටතීති දස්සිතං. “දීසෙ අද්ධානෙ”තිආදිනා සවෙ මාසගමනීයෙ මග්ගෙ සත්තාහගමනීයො එව කන්තාරො හොති, තත්ථ සත්තාහයාපනීයමත්තමෙව පාටෙය්‍යං පරියෙසිතබ්බං, තනො පරං පිණ්ඩචාරිකාදිවසෙන සුභික්ඛසුලභපිණ්ඩමග්ගත්තා න පරියෙසිතබ්බන්ති.

මහාපදෙසකථා

67. මහාපදෙසකථායං මහාපදෙසා නාම අප්පටික්ඛිත්තා ද්වෙ, අනනුඤ්ඤාතා ද්වෙති චත්තාරොති දස්සෙත්තො “යං භික්ඛවෙ”තිආදිමාහ. තෙසු අප්පටික්ඛිත්තෙපි අකප්පියානුලොමකප්පියානුලොමවසෙන ද්වෙ, තථා අනනුඤ්ඤාතෙපිති.

තත්ථ “පරිමද්දන්තාති උපපරික්ඛන්තා. පට්ටණ්ණදෙසෙ සඤ්ජාතචත්ථං පට්ටණ්ණං. ‘පට්ටණ්ණං කොසෙය්‍යාවසෙසො’ති හි අභිධානකොසෙ චුත්තං. චීනදෙසෙ සොමාරදෙසෙ ච සඤ්ජාතචත්ථාති චීනසොමාරපටාති. පට්ටණ්ණාදීති තිණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමාති පාණකෙහි කතස්සත්තමයත්තා. ඉද්ධිමයං එහිභික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තචීවරං, තං බොමාදීනං අඤ්ඤතරං භොතීති තෙසංයෙව අනුලොමං. දෙවතාහි දින්නචීවරං දෙවදත්තියං, තං කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං ජාලිනියා දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දින්නචත්ථසදිසං, තම්පි බොමාදීනංයෙව අනුලොමං භොති තෙසු අඤ්ඤතරභාවතො. ද්වෙ පටාති දෙසනාමෙන චුත්තාතීති තෙසං සරුපදස්සනමත්තමෙනං, නාඤ්ඤතිචත්තනපදං පට්ටණ්ණපට්ටස්සපි දෙසනාමෙනෙව චුත්තත්තා. තුම්බාති තිණි භාජනාති. එලකතුම්බො ලාබුආදි. උදකතුම්බො උදකුක්ඛිපනකුටකො. කිලඤ්ජචජත්තත්ති වෙච්චිලීවෙහි වායිත්වා කතජත්ත”න්ති සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.305) චුත්තං.

“යාවකාලිකපක්කානන්ති පක්කෙ සන්ධාය චුත්තං. ආමාති පන අනුපසම්පන්නෙහි සීතුදකෙ මද්දිත්වා පරිස්සාවෙත්වා දින්නපානං පච්ජාහත්තම්පි කප්පති එව. අයඤ්ච අත්ථො මහාඅට්ඨකථායං සරුපතො අචුත්තොති ආහ ‘කුරුන්දියං පනා’තිආදි. උච්ඡුරසො නිකසටොති ඉදං පාතබ්බතාසාමඤ්ඤෙන යාමකාලිකකථායං චුත්තං, තං පන සත්තාහකාලිකමෙවාති ගහෙතබ්බං. ඉමෙ චත්තාරො රසාති එලපත්තපුප්ඵලච්ඡුරසා චත්තාරො”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.300) චුත්තං. “ද්වෙ පටා දෙසනාමෙනෙවාති චීනපටසොමාරපටාති. තිණිති පට්ටණ්ණෙන සහ තිණි. ඉද්ධිමයං එහිභික්ඛුනං නිබ්බත්තං. දෙවදත්තියං අනුරුද්ධත්ථෙරෙන ලද්ධ”න්ති වජිරචුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 305).

සංසට්ඨකථා

සංසට්ඨකථායං තදහුපටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පතීතිආදි සබ්බං සම්භින්නරසං සන්ධාය චුත්තං. සවෙ හි ඡල්ලිම්පි අපනෙත්වා සකලෙනෙව නාළිකෙරඵලෙන සද්ධිං පානකං පටිග්ගහිතං භොති, නාළිකෙරං අපනෙත්වා තං විකාලෙපි කප්පති. උපරි සප්පිපිණ්ඩං යපෙත්වා සිතලපායාසං දෙන්ති, යං පායාසෙන

අසංසට්ඨං සප්පි, තං අපනෙත්වා සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. බද්ධමධුචාණිකාදීසුපි එසෙව නයො. තක්කොලජාතිඵලාදීහි අලඬකරිත්වා පිණ්ඩපාතං දෙන්නි, තානි උද්ධරිත්වා ධොවිත්වා යාවජීවං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි, යාගුයං පක්ඛිපිත්වා දින්නසිඬ්ඨිවෙරාදීසුපි, තෙලාදීසු පක්ඛිපිත්වා දින්නලට්ඨිමධුකාදීසුපි එසෙව නයො. එවං යං යං අසම්භින්නරසං හොති, තං තං එකතො පටිග්ගහිතම්පි යථා සුද්ධං හොති, තථා ධොවිත්වා වා තච්ඡෙත්වා වා තස්ස තස්ස කාලස්ස වසෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

සචෙ පන සම්භින්නරසං හොති සංසට්ඨං, න වට්ටති. යාවකාලිකඤ්ඤි අත්තනා සද්ධිං සම්භින්නරසානි තීණිපි යාමකාලිකාදීනි අත්තනො සභාවං උපනෙති. යාමකාලිකං ද්වෙපි සත්තාහකාලිකාදීනි අත්තනො සභාවං උපනෙති. සත්තාහකාලිකං අත්තනා සද්ධිං සංසට්ඨං යාවජීවිකං අත්තනො සභාවඤ්ඤෙව උපනෙති, තස්මා තෙන තද්වුපටිග්ගහිතෙන සද්ධිං තද්වුපටිග්ගහිතං වා පුරෙපටිග්ගහිතං වා යාවජීවිකං සත්තාහං කප්පති, ද්විහපටිග්ගහිතෙන ඡාහං...පෙ.... සත්තාහපටිග්ගහිතෙන තද්වෙව කප්පතීති වෙදිතබ්බං. තස්මායෙව හි “සත්තාහකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං තද්වුපටිග්ගහිත”න්ති අවත්වා “පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පතී”ති වුත්තං.

කාලයාමසත්තාහාතික්කමෙසු වෙන්ථ
විකාලභොජනසන්නිධිහෙසජ්ජසික්ඛාපදානං වසෙන ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. ඉමෙසු ච පන වතුසු කාලිකෙසු යාවකාලිකං යාමකාලිකන්ති ඉදමෙව ද්වයං අත්තොවුත්ථකඤ්ඤෙව සන්නිධිකාරකඤ්ඤෙව හොති, සත්තාහකාලිකඤ්ඤෙව යාවජීවිකඤ්ඤෙව අකප්පියකුටියං නික්ඛිපිතුම්පි වට්ටති, සන්නිධිම්පි න ජනෙතීති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

පඤ්චහෙසජ්ජකථා

පඤ්චහෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච හෙසජ්ජානි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 261) වචනතො සාරදිකෙන ආබාධෙන ථුට්ඨානං භික්ඛුනං යාගුපි පිතා උග්ගච්ඡති, හත්තම්පි භුත්තං උග්ගච්ඡති, තෙ තෙන කිසා හොන්ති ලුබා දුබ්බණ්ණා උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතා ධමනිසන්ථතගත්තා. තෙසං යං හෙසජ්ජඤ්ඤෙව අස්ස හෙසජ්ජසම්මතඤ්ඤෙව, ලොකස්ස ආහාරත්ථඤ්ඤෙව ඵරෙය්‍ය, න ච ඔළාරිකො ආහාරො පඤ්ඤායෙය්‍ය. තත්ත්මානි පඤ්ච හෙසජ්ජානි. සෙය්‍යථිදං – සප්පි නවතීතං තෙලං මධු චාණිතං, තානි හෙසජ්ජානි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තත්ථ “සාරදිකෙන ආබාධෙනාති සරදකාලෙ උප්පන්නෙන පිත්තාබාධෙන. තස්මිඤ්ඤි කාලෙ වස්සොදකෙනපි තෙමෙත්ති, කද්දමම්පි මද්දන්ති, අත්තරත්තරා ආබාධොපි බරො හොති, තෙන තෙසං පිත්තං කොට්ඨබ්භන්තරගතං හොති. ආහාරත්ථඤ්ඤෙව ඵරෙය්‍යාති ආහාරත්ථං

සාධෙය්‍යා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 260) චුත්තං. විමතිවිනෝදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.260) “පිත්තං කොට්ඨබ්භන්තරගතං හොතිති බහිසරීරෙ ඛ්‍යාපෙත්වා යීතං අබද්ධපිත්තං කොට්ඨබ්භන්තරගතං හොති, තෙන පිත්තං කුපිතං හොතිති අධිප්පායො”ති චුත්තං.

වජිරවුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 260) “යං භෙසජ්ජඤ්ඤෙව අස්සාති පරතො ‘තදුභයෙන භියොයාසොමත්තාය කිසා හොත්ති’ති ආදිනා විරොධදස්සනතො නිදානානපෙක්ඛං යථාලාභවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යථානිදානං කස්මා න චුත්තන්ති වෙ? තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිප්පායතො. සබ්බවුද්ධකාලෙපි භි සජ්ජිආදිනං සත්තාහකාලිකභාවාපෙක්ඛොති. තථා වචනෙන හගවතො අධිප්පායො. තෙනෙව ‘ආහාරත්ථඤ්ඤෙව ඵරෙය්‍ය, න ච ඔළාරිකො ආහාරො පඤ්ඤායෙය්‍යා’ති චුත්තං. තථා භි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතුන්ති ඵත්ථ ච කාලපරිච්ඡේදො න කතො, කුතොයෙව පන ලබ්භා තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිප්පායො හගවතා මූලභෙසජ්ජාදිති තාති පටිග්ගහෙත්වා යාවජ්චන්ති කාලපරිච්ඡේදො. යං පන ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තාති භෙසජ්ජාති කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතු’න්ති (මහාව. 260) වචනං, තං ‘සන්තිධිං කත්වා අපරාපරස්මිං දිවසෙ කාලෙ ඵව පරිභුඤ්ජිතුං අනුජානාමි’ති අධිප්පායතො චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤථා අතිසයත්තා හගවතො ‘යං භෙසජ්ජඤ්ඤෙව අස්සා’ති ආදිවිතක්කුප්පාදො න සම්භවති. පණ්ණිකභොජනානුමතියා පසිද්ධත්තා ආබාධානුරූපසජ්ජායාපෙක්ඛාය චුත්තානිති වෙ? තඤ්ඤෙව න, ‘භියොයාසොමත්තායා’ති කිසාදිභාවාපත්තිදස්සනතො. යථා උච්ඡුරසං උපාදාය ථාණිකන්ති චුත්තං, තථා නවනීතං උපාදාය සජ්ජිති වත්තබ්බතො නවනීතං විසුං න වත්තබ්බන්ති වෙ? න විසෙසදස්සනාධිප්පායතො. යථා ථාණිකග්ගහණෙන සිද්ධෙපි පරතො උච්ඡුරසො විසුං අනුඤ්ඤාතො උච්ඡුසාමඤ්ඤතො ගුලොදකට්ඨානෙ යපනාධිප්පායතො, තථා නවනීතෙ විසෙසවිධිදස්සනාධිප්පායතො නවනීතං විසුං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. විසෙසවිධි පනස්ස භෙසජ්ජසික්ඛාපදට්ඨකථාවසෙන (පාරා. අට්ඨ. 2.619-621) වෙදිතබ්බො. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ ‘පචිත්වා සජ්ජිං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමෙන අධොතමිපි පචිතුං වට්ටති’ති. තත්ථ සජ්ජි පක්කාව හොති, නාපක්කා, තථා ථාණිකමිපි. නවනීතං අපක්කමෙවා”ති ආදි.

දුතියභෙසජ්ජකථා

දුතියභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තාති පඤ්ඤෙව භෙසජ්ජාති පටිග්ගහෙත්වා කාලෙපි විකාලෙපි පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 261) වචනතො “තාති පඤ්ඤෙව භෙසජ්ජාති කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිත්තානං තෙසං භික්ඛුනං යානිපි තාති පාකතිකාති ලුබ්භාති භොජනාති, තාති නච්ඡාදෙන්ති, පගෙව සෙනෙසිතාති. තෙ තෙන වෙව සාරදිකෙන ආබාධෙන

ඵ්ට්ඨා ඉමිනා ච භත්තාව්ඡාදකෙන තදුභයෙන භියොයාසොමත්තාය කිසා භොන්ති”ති ඉමස්මිං චත්ථස්මිං කාලෙපි විකාලෙපිති අනුඤ්ඤාතත්තා විකාලෙපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තත්ථ “නව්ඡාදෙන්තීති න ජීරන්ති, න වාතරොගං පටිප්පස්සම්භෙතුං සක්කොන්ති. සෙනෙසිතානීති සිනිද්ධානි. භත්තාව්ඡාදකෙනාති භත්තං අරොච්ඡෙතා”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 261) චුත්තං, ටිකාසු (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.261; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.261-262) පන “නව්ඡාදෙන්තීති රූපිං න උප්පාදෙන්තී”ති එත්තකමෙව චුත්තං, මහාවිභඩ්ඛෙ (පාරා. 622) පන “යානි ඛො පන තානි ගිලානානං භික්ඛුනං පටිසායනීයානි භෙසජ්ජානි. සෙය්‍යථිදං – සජ්ජි නවතීතං තෙලං මධු එාණිතං, තානි පටිග්ගභෙත්වා සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි, තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති වචනතො ඉමෙසං පඤ්චභෙසජ්ජානං සත්තාහකාලිකභාවො වෙදිතබ්බො, ඉධ පන අට්ඨුප්පත්තිවසෙන චුත්තොති.

වසාභෙසජ්ජකථා

වසාභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානි අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගදුභවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං. විකාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්විත්තං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, අනාපත්ති”ති (මහාව. 262). තත්ථ “කාලෙ පටිග්ගහිතන්තිආදීසු මජ්ඣන්තිකෙ අවිතිවත්තෙ පටිග්ගභෙත්වා පවිත්වා පරිස්සාවෙත්වා වානි අත්ථො. තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුන්ති සත්තාහකාලිකතෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 262) චුත්තං, ටිකාසු (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.262; වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.261-262) පන “සුසුකානි සමුද්දෙ භවා එකා මච්ඡජානි, කුම්භිලාතිපි වදන්ති. සංසට්ඨන්ති පරිස්සාවිතං. තෙලපරිභොගෙනාති සත්තාහකාලිකපරිභොගං සන්ධාය චුත්ත”න්ති චුත්තං. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන භෙට්ඨා චතුකාලිකකථායං චුත්තොයෙව.

මූලභෙසජ්ජකථා

මූලභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මූලානි භෙසජ්ජානි, හලිද්දිං සිඬ්ඛිවෙරං වචං වචත්තං අතිවිසං කටුකරොහිණිං උසිරං හද්දමුත්තකං, යානි

වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි මූලානි භෙසජ්ජානි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති, න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං. අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති. තත්ථ චචත්තන්ති සෙතචචං. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තමෙව.

පිටියභෙසජ්ජකථා

පිටියභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නිසදං නිසදපොතක”න්ති (මහාව. 263) චචනතො පිසිතෙහි චුණ්ණකතෙහි මූලභෙසජ්ජෙහි අත්ථෙ සති නිසදඤ්ච නිසදපොතකඤ්ච පරිහරිතුං චට්ඨති. තත්ථ නිසදං නිසදපොතකන්ති පිසනසිලා ච පිසනපොතො ච. නිසදන්ති පිසන්ති චුණ්ණච්චුණ්ණං කරොන්ති මූලභෙසජ්ජාදයො ඵත්ථානි නිසදං, පිසනසිලා. නිසදන්ති පිසන්ති චුණ්ණච්චුණ්ණං කරොන්ති මූලභෙසජ්ජාදයො ඵතෙනානි නිසදං, පොසෙතබ්බොති පොතො, දාරකො. බුද්දකප්පමාණතාය පොතො වියාති පොතො, නිසදඤ්ච තං පොතො වාති නිසදපොතො, තං නිසදපොතකං. නිපුබ්බසද චුණ්ණකරණෙති ධාතු.

කසාවභෙසජ්ජකථා

කසාවභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කසාවානි භෙසජ්ජානි නිම්බකසාවං කුට්ඨකසාවං පටොලකසාවං ඵග්ගචකසාවං නත්තමාලකසාවං, යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි කසාවානි භෙසජ්ජානි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති, න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (මහාව. 263) චචනතො තානිපි කසාවභෙසජ්ජානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං චට්ඨති. තත්ථ ඵග්ගචන්ති ලතාජානි. නත්තමාලන්ති කරඤ්ජං. “කසාවෙහිති තවාදීනි උදකෙ තාපෙත්වා ගහිතඌසරෙහි”ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.263) චුත්තං.

පණ්ණභෙසජ්ජකථා

පණ්ණභෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පණ්ණානි භෙසජ්ජානි නිම්බපණ්ණං කුට්ඨපණ්ණං පටොලපණ්ණං නත්තමාලපණ්ණං ඵග්ගචපණ්ණං සුලසිපණ්ණං කප්පාසපණ්ණං, යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි පණ්ණානි භෙසජ්ජානි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති, න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (මහාව. 263) චචනතො බාදනීයභොජනීයත්ථං අඵරන්තානි තානිපි පණ්ණානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං චට්ඨති.

අවිජ්ජාසන්තිආදීසු නිස්සංගිගිවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 2.623)
චුත්තනායෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. මූලභෙසජ්ජාදිවිනිච්ඡයොපි
බුද්දකවණ්ණනායං චුත්තොයෙව, තස්මා ඉධ යං යං පුබ්බෙ අචුත්තං, තං
තදෙව වණ්ණයිස්සාම.

ඵලභෙසජ්ජකථා

ඵලභෙසජ්ජකථායං ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඵලානි භෙසජ්ජානි බිලුඬගං
පිජ්ජලිං මර්වං හරිතකං විහිතකං ආමලකං ගොට්ඨඵලං, යානි වා පනඤ්ඤානිපි
අත්ථි ඵලානි භෙසජ්ජානි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති, න භොජනීයෙ
භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ
පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’’ති (මහාව.
263) වචනතො බාදනීයභොජනීයත්ථං අඵරන්තානි තානි ඵලානි
පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති.

ජතුභෙසජ්ජකථා

ජතුභෙසජ්ජකථායං ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ජතුනි භෙසජ්ජානි හිඩ්ගුං
හිඩ්ගුජතුං හිඩ්ගුසිපාටිකං තකං තකපත්තිං තකපණ්ණිං සජ්ජුලසං, යානි වා
පනඤ්ඤානිපි අත්ථි ජතුනි භෙසජ්ජානි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති,
න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං
පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති
දුක්ඛට්ඨස්සා’’ති (මහාව. 263) වචනතො තානි ජතුනි භෙසජ්ජානි
පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තත්ථ
හිඩ්ගුහිඩ්ගුජතුහිඩ්ගුසිපාටිකා හිඩ්ගුජානියොයෙව. තකතකපත්තිතකපණ්ණියො
ලාබාජානියො.

වජිරබුද්ධිටීකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 263) පන ‘‘හිඩ්ගුජතු නාම
හිඩ්ගුරුක්ඛස්ස දණ්ඩපල්ලවපවාලපාකනිජ්ජන්තා. හිඩ්ගුසිපාටිකා නාම තස්ස
මූලසාබ්භාකනිජ්ජන්තා. තකං නාම තස්ස රුක්ඛස්ස තවපාකොදකං.
තකපත්තිති තස්ස පත්තපාකොදකං. තකපණ්ණිති තස්ස ඵලපාකොදකං. අථ
වා ‘තකං නාම ලාබා. තකපත්තිති කිත්තිමලොභසාබා. තකපණ්ණිති
පක්කලාබා’ති ලිබිතං. සති පච්චයෙති එත්ථ සතිපච්චයතා
ගිලානාගිලානවසෙන ද්විධා වෙදිතබ්බො. විකාලභොජනසික්ඛාපදස්ස හි
අනාපත්තිවාරෙ යාමකාලිකාදීනං තිණ්ණම්පි අවිසෙසෙන සතිපච්චයතා චුත්තා.
ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං අගිලානස්ස
ගුළොදකං. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ලොණසොචිරකං, අගිලානස්ස
උදකසම්භින්ත’න්ති (මහාව. 273) චුත්තං, තස්මා සිද්ධං ‘සතිපච්චයතා
ගිලානාගිලානවසෙන ද්විධා’ති, අඤ්ඤා ආසති පච්චයෙ ගුළොදකාදි ආපජ්ජති,

තතො ච පාළිවිරොධො. ආහාරත්ථන්ති ආහාරපයොජනං,
ආහාරකිච්චයාපනන්ති අත්ථොති ච. තෙලපරිභොගෙනාති
සත්තාහකාලිකපරිභොගෙන. පිටියෙහිති පිසිතතෙලෙහි. කොට්ඨඵලන්ති
කොට්ඨරුක්ඛස්ස ඵලං, මදනඵලං වාති ච ලිඛිත”න්ති වුත්තං.

ලොභානෙසජ්ජකථා

ලොභානෙසජ්ජකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොභානි හෙසජ්ජානි
සාමුද්දිකං කාළලොභං සින්ධවං උඛිහිදං බිලං, යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි
ලොභානි හෙසජ්ජානි නෙව බාදනියෙ බාදනියත්ථං ඵරන්ති, න භොජනියෙ
භොජනියත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ
පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව.
263) වචනතො තානි ලොභානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිහරිතුං, සති
පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තත්ථ සාමුද්දන්ති සමුද්දන්තරො වාලුකං විය
සන්තිට්ඨති. කාළලොභන්ති පකතිලොභං. සින්ධවන්ති සෙතවණ්ණං
පබ්බතෙ උට්ඨහති. උඛිහිදන්ති භූමිතො අඬුකුරං විය උට්ඨහති. බිලන්ති
දබ්බසම්භාරෙහි සද්ධිං පවිතං, තං රත්තවණ්ණං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී.
මහාවග්ග 3.263) පන “උඛිහිදං නාම ඌසරපංසුමය”න්ති වුත්තං.
විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.263) පන “උඛිහිදන්ති ඌසරපංසුමයං
ලොභං. බිලන්ති ලොභාවිසෙසො”ති වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායම්පි තථෙව
වුත්තං.

වුණ්ණකථා

වුණ්ණකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යස්ස කණ්ඩු වා පිළකා වා
අස්සාවො වා පුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො කායො වා දුග්ගන්ධො වුණ්ණානි
හෙසජ්ජානි, අගිලානස්ස ඡකණං මත්තිකං රජනනිජ්ජක්කං. අනුජානාමි,
භික්ඛවෙ, උදුක්ඛලං මුසල”න්ති (මහාව. 264). “කායො වා දුග්ගන්ධොති
කස්සපි අස්සාදිනං විය කායගන්ධො හොති, තස්සපි
සිරිසකොසුම්බාදිවුණ්ණානි වා ගන්ධවුණ්ණානි වා සබ්බානි වට්ටන්ති.
ඡකණන්ති ගොමයං. රජනනිජ්ජක්කන්ති රජනකසට්ඨං, පාකතිකවුණ්ණම්පි
කොට්ටෙත්වා උදකෙන තෙමෙත්වා න්භායිතුං වට්ටති, එතම්පි
රජනනිජ්ජක්කසඬ්ඛමෙව ගච්ඡති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 264) වුත්තං.
සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.264) පන “ඡකණන්ති ගොමයං.
පාකතිකවුණ්ණං නාම අපක්කකසාවුණ්ණං. තෙන යපෙත්වා ගන්ධවුණ්ණං
සබ්බං වට්ටතිති වදන්ති”ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග
2.264-265) “ඡකණන්ති ගොමයං. පාකතිකවුණ්ණන්ති
අපක්කකසාවුණ්ණං, ගන්ධවුණ්ණං පන න වට්ටති”ති වුත්තං.
වජිරබුද්ධිටිකායම්පි (වජිර. ටී. මහාවග්ග 264) “ඡකණන්ති ගොමයං.

පාකතිකවුණ්ණං නාම අපක්කකසාවුණ්ණං. තෙන යපෙත්වා ගන්ධවුණ්ණං සබ්බං වට්ටතිති වදන්ති”ති වුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වුණ්ණවාලිති”න්ති (මහාව. 264) වචනතො ගිලානානං භික්ඛුනං වුණ්ණෙහි හෙසජ්ජෙහි වාලිතෙහි අත්ථෙ සති වුණ්ණවාලිති වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දුස්සවාලිති”න්ති (මහාව. 264) වචනතො සණ්ඨෙහි වුණ්ණෙහි අත්ථෙ සති දුස්සවාලිති වට්ටති. “වුණ්ණවාලිතින්ති උදුක්ඛලෙ කොට්ඨිතවුණ්ණපරිස්සාවනි”න්ති විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.264-265) වුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායමිපි (වජිර. ටී. මහාවග්ග 264) “වාලිතෙහිති පරිස්සාවිතෙහි”ති වුත්තං.

අමනුස්සිකාබාධකථා

අමනුස්සිකාබාධකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංසං ආමකමංසලොහිත”න්ති (මහාව. 264) වචනතො යස්ස භික්ඛුනො ආමකමංසං බාදිතස්ස ආමකලොහිතං පිටිතස්ස සො අමනුස්සාබාධො පටිප්පස්සමිහති, තස්ස අනාපත්ති. තත්ථ ආමකමංසඤ්ච බාදි, ආමකලොහිතඤ්ච පිටිති න තං භික්ඛු බාදි, න පිටි, අමනුස්සො බාදිත්වා ච පිටිත්වා ච පක්කන්තො. තෙන වුත්තං “තස්ස සො අමනුස්සිකාබාධො පටිප්පස්සමිහි”ති.

අඤ්ජනකථා

අඤ්ජනකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අඤ්ජනං කාළඤ්ජනං රසඤ්ජනං සොතඤ්ජනං ගෙරුකං කපල්ල”න්ති (මහාව. 265) වචනතො භික්ඛුනං වක්ඛුරොගෙ සති අඤ්ජනාදිති වට්ටන්ති. තත්ථ “අඤ්ජනන්ති සබ්බසංඛාරානිකවචනමෙතං. කාළඤ්ජනන්ති එකා අඤ්ජනජාති. රසඤ්ජනන්ති නානාසම්භාරෙහි කතං. සොතඤ්ජනන්ති නදීසොතාදීසු උප්පජ්ජනකඅඤ්ජනං. ගෙරුකො නාම සුවණ්ණගෙරුකො. කපල්ලන්ති දීපසිඛතො ගහිතමසී”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 264) වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.265) “සුවණ්ණගෙරුකොති සුවණ්ණතුත්ථාදි”ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියමිපි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.264-265) තථෙව වුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වන්දනං තගරං කාළානුසාරියං තාලිසං හද්දමුත්තක”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනුපපිසනෙහි අත්ථෙ සති ඉමානි වන්දනාදිති වට්ටන්ති. තත්ථ “වන්දනන්ති ලොහිතවන්දනාදිකං යං කිඤ්චි වන්දනං. තගරාදිති පාකටානි. අඤ්ඤානිපි නිලුප්පලාදිති වට්ටන්තියෙව. අඤ්ජනුපපිසනෙහිති අඤ්ජනෙහි සද්ධිං එකතො පිසිතබ්බෙහි. න හි කිඤ්චි අඤ්ජනුපපිසනං න වට්ටති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 264) ටිකායං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.265) පන “අඤ්ජනුපපිසනන්ති අඤ්ජනත්ථාය උපපිසිතබ්බං යං කිඤ්චි වුණ්ණජාති”ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී.

මහාවග්ග 2.264-265) පන “පාළියං අඤ්ජනුපපිසනන්ති අඤ්ජනෙ උපනෙතුං පිසිතබ්බෙසජ්ජ”න්ති චුත්තං.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අඤ්ජනී”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනඨපනට්ඨානං වට්ටති. “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා අඤ්ජනී ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨිමයං දන්තමයං විසාණමයං නළමයං වෙළුමයං කට්ඨමයං ජතුමයං ලොහමයං සඬබ්බනාභිමය”න්ති (මහාව. 265) වචනතො එතානි කප්පියානි. තත්ථ අට්ඨිමයන්ති මනුස්සට්ඨිං යපෙත්වා අවසෙසඅට්ඨිමයං. දන්තමයන්ති හත්ථිදන්තාදිසබ්බදන්තමයං. විසාණමයෙපි අකප්පියං නාම නත්ථි. නළමයාදියො එකන්තකප්පියායෙව.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අපිධාන”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනීඅපිධානම්පි වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සුත්තකෙන බන්ධිත්වා අඤ්ජනියා බන්ධිතු”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අපිධානං සුත්තකෙන බන්ධිත්වා අඤ්ජනියා බන්ධිතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සුත්තකෙන සිබ්බෙතු”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අපතනත්ථාය අඤ්ජනීසුත්තකෙන සිබ්බෙතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අඤ්ජනීසලාක”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනීසලාකම්පි වට්ටති. “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා අඤ්ජනීසලාකා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨිමයං...පෙ.... සඬබ්බනාභිමය”න්ති (මහාව. 265) වචනතො එතායෙව අඤ්ජනීසලාකා වට්ටන්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සලාකට්ඨානිය”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනීසලාකට්ඨානියම්පි වට්ටති. තත්ථ සලාකට්ඨානියන්ති යත්ථ සලාකං ඔදහන්ති, තං සුසිරදණ්ඩකං වා ට්ඨිකං වා අනුජානාමිති අත්ථො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අඤ්ජනීත්ථවික”න්ති (මහාව. 265) වචනතො ට්ඨිකම්පි වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අංසබ්ද්ධකං බන්ධනසුත්තක”න්ති (මහාව. 265) වචනතො අඤ්ජනීත්ථවිකාය අංසෙ ලග්ගනත්ථාය අංසබ්ද්ධකම්පි බන්ධනසුත්තකම්පි වට්ටති.

නත්ථුකථා

නත්ථුකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුද්ධනි තෙලක”න්ති (මහාව. 266) වචනතො සීසාභිතාපස්ස භික්ඛුනො මුද්ධනි තෙලං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නත්ථුකම්ම”න්ති (මහාව. 266) වචනතො නක්ඛමනීයෙ සති නත්ථුකම්මං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නත්ථුකරණී”න්ති (මහාව. 266) වචනතො නත්ථුයා අගළනත්ථං නත්ථුකරණී වට්ටති. “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා නත්ථුකරණී ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨිමයං...පෙ.... සඬබ්බනාභිමය”න්ති (මහාව. 266)

වචනතො එතායෙව නත්ථුකරණියො වට්ටන්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යමකනත්ථුකරණි”න්ති (මහාව. 266) වචනතො නත්ථු විසමං ආසිඤ්චයන්ති වෙ, යමකනත්ථුකරණිං ධාරෙතඛ්ඛං. තත්ථ යමකනත්ථුකරණින්ති සමසො තාහි ද්විති පනාලිකාහි එකං නත්ථුකරණිං.

ධුමනෙත්තකථා

ධුමනෙත්තකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ධුමං පාතු”න්ති (මහාව. 266) වචනතො යමකනත්ථුකරණියා නක්ඛමනියෙ සති ධුමං පාතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ධුමනෙත්ත”න්ති (මහාව. 266) වචනතො තමෙව වට්ටිං ආලිම්බෙන්වා පිවනපච්චයා කණ්ඨෙ දහන්තෙන ධුමනෙත්තධුමො පිවිතඛ්ඛො. “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචානි ධුමනෙත්තානි ධාරෙතඛ්ඛානි, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨිමයං...පෙ.... සඬ්ඛනාහිමය”න්ති (මහාව. 266) වචනතො එතානි එව ධුමනෙත්තානි ධාරෙතඛ්ඛානි. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අපිධාන”න්ති (මහාව. 266) වචනතො පාණකාදිඅප්පච්චිසනත්ථං ධුමනෙත්තත්ථවිකම්පි වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යමකත්ථවික”න්ති (මහාව. 266) වචනතො එකතො සංසියමානෙ සති යමකත්ථවිකං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අංසඛද්ධකං ඛන්ධනසුත්තක”න්ති (මහාව. 266) වචනතො ධුමනෙත්තත්ථවිකස්ස අංසඛද්ධඛන්ධනසුත්තං වට්ටති.

තෙලපාකකථා

තෙලපාකකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙලපාක”න්ති (මහාව. 267) වචනතො වාතාබාධෙ සති තෙලපාකො වට්ටති. තත්ථ අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තෙලපාකන්ති යං කිඤ්චි හෙසජ්ජපක්ඛිත්තං සඛ්ඛං අනුඤ්ඤාතමෙව හොති. “න, භික්ඛවෙ, අතිපක්ඛිත්තමජ්ජං තෙලං පාතඛ්ඛං, යො පිවෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරෙතඛ්ඛො. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යස්මිං තෙලපාකෙ මජ්ජස්ස න වණ්ණො න ගන්ධො න රසො පඤ්ඤායති, එවරූපං මජ්ජපක්ඛිත්තං තෙලං පාතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො යස්මිං තෙලපාකෙ පක්ඛිත්තස්ස මජ්ජස්ස වණ්ණො වා ගන්ධො වා රසො වා න පඤ්ඤායති, තාදිසං තෙලං පිවිතඛ්ඛං. තත්ථ අතිපක්ඛිත්තමජ්ජානීති අතිවිය ඛිත්තමජ්ජානි, ඛණ්ඩං මජ්ජං පක්ඛිපිත්වා යොජ්ජානීති අත්ථො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අඛිභඤ්ජනං අධිට්ඨාතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො අතිපක්ඛිත්තමජ්ජන්තා අපිවිතඛ්ඛෙ තෙලෙ සති අඛිභඤ්ජනං අධිට්ඨාතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තීණි තුම්බානි ලොහතුම්බං කට්ඨතුම්බං ඵලතුම්බ”න්ති (මහාව. 267) වචනතො තෙලපක්කභාජනානි ඉමානි තීණි තුම්බානි වට්ටන්ති.

සෙදකම්මකථා

සෙදකම්මකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සෙදකම්ම”න්ති (මහාව. 267) වචනතො අභිගවානෙ සති සෙදකම්මං කාතුං වට්ටති. තත්ථ අභිගවානොති භත්ථපාදෙ වානො. නක්ඛමනීයො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සම්භාරසෙද”න්ති (මහාව. 267) වචනතො සෙදකම්මෙන නක්ඛමනීයෙ සති සම්භාරසෙදං කාතුං වට්ටති. තත්ථ සම්භාරසෙදන්ති නානාවිධපණ්ණසම්භාරසෙදං. නක්ඛමනීයො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මහාසෙද”න්ති (මහාව. 267) වචනතො සම්භාරසෙදනක්ඛමනීයෙ සති මහාසෙදං කාතුං වට්ටති. තත්ථ මහාසෙදන්ති මහන්තං සෙදං, පොරිසප්පමාණං ආවාටං අභිගාරානං පුරෙත්වා පංසුවාලිකාදීහි පිදහිත්වා තත්ථ නානාවිධානි වාතහරණපණ්ණානි සන්ථරිත්වා තෙලමක්ඛිතෙන ගත්තෙන තත්ථ නිපජ්ජිත්වා සම්පරිවත්තන්තෙන සරිරං සෙදෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො. නක්ඛමනීයො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භඩ්ගොදක”න්ති (මහාව. 267) වචනතො මහාසෙදෙන නක්ඛමනීයෙ සති භඩ්ගොදකං කාතුං වට්ටති. තත්ථ භඩ්ගොදකන්ති නානාපණ්ණභඩ්ගකුටීතං උදකං, තෙහි පණ්ණෙහි ව උදකෙන ව සිඤ්චිත්වා සිඤ්චිත්වා සෙදෙතඛිබ්බො. නක්ඛමනීයො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උදකකොට්ඨක”න්ති (මහාව. 267) වචනතො භඩ්ගොදකෙන නක්ඛමනීයෙ සති උදකකොට්ඨකං කාතුං වට්ටති. තත්ථ උදකකොට්ඨකන්ති උදකකොට්ඨෙය වාටිං වා දොණිං වා උණ්හොදකස්ස පුරෙත්වා තත්ථ පටිසිත්වා සෙදකම්මකරණං අනුජානාමිති අත්ථො.

ලොහිතමොවනකථා

ලොහිතමොවනකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොහිතං මොවෙතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො පඛිබ්බානෙ සති ලොහිතං මොවෙතුං වට්ටති. තත්ථ පඛිබ්බානො හොතීති පඛිබ්බෙ පඛිබ්බෙ වානො විජ්ඣති. ලොහිතං මොවෙතුන්ති සත්ථකෙන ලොහිතං මොවෙතුං. නක්ඛමනීයො හොති, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොහිතං මොවෙත්වා විසාණෙන ගාහෙතුන්ති (මහාව. 267).

පාදබ්භඤ්ජනකථා

පාදබ්භඤ්ජනකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාදබ්භඤ්ජන”න්ති (මහාව. 267) වචනතො පාදෙසු ඵලිතෙසු පාදබ්භඤ්ජනං පටිත්ඛිබ්බං. නක්ඛමනීයො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පජ්ජං අභිසංඛරිතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො පාදබ්භඤ්ජනතෙලෙන නක්ඛමනීයෙ සති පජ්ජං අභිසංඛරිත්ඛිබ්බං. තත්ථ පජ්ජං අභිසංඛරිතුන්ති යෙන ඵලිතපාදා පාකතිකා හොන්ති, තං නාලිකෙරාදියු නානාහෙසජ්ජානි පක්ඛිපිත්වා පජ්ජං අභිසංඛරිතුං, පාදානං සප්පායහෙසජ්ජං පටිතුන්ති අත්ථො.

ගණ්ඩාබාධකථා

ගණ්ඩාබාධකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්ථකම්ම”න්ති (මහාව. 267) වචනතො ගණ්ඩාබාධෙ සති සත්ථකම්මං කාතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කසාචොදක”න්ති (මහාව. 267) වචනතො කසාචොදකෙන අත්ථෙ සති කසාචොදකං දාතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිලකක්ක”න්ති (මහාව. 267) වචනතො තිලකක්කෙන අත්ථෙ සති තිලකක්කං දාතබ්බං. තිලකක්කෙන අත්ථොති පිටියෙහි තිලෙහි අත්ථො. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ කබ්බික”න්ති (මහාව. 267) වචනතො කබ්බිකාය අත්ථෙ සති කබ්බිකා දාතබ්බා. තත්ථ කබ්බිකන්ති වණ්ණුමෙ සත්තුපිණ්ඩං පක්ඛිපිතුං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වණ්ණන්ධනවොළ”න්ති (මහාව. 267) වචනතො වණ්ණන්ධනවොළෙන අත්ථෙ සති වණ්ණන්ධනවොළං දාතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාසපකුට්ටෙන චොසිතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො සචෙ වණො කුණ්ඩවතී, සාසපකුට්ටෙන චොසිතබ්බං. තත්ථ සාසපකුට්ටෙනාති සාසපපිටියෙන.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ධූමං කාතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො යදි වණො කිලිප්පිත්ථ, ධූමං කාතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොණසක්ඛරිකාය ඡන්දිතු”න්ති (මහාව. 267) වචනතො යදි වඩ්ඪමංසං වුට්ඨාති, ඡන්දිතබ්බං. තත්ථ වඩ්ඪමංසන්ති අධිකමංසං ආණී විය උට්ඨහති. ලොණසක්ඛරිකාය ඡන්දිතුන්ති බාරෙන ඡන්දිතුං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වණ්ණතෙල”න්ති (මහාව. 267) වචනතො යදි වණො න රුහති, වණරුහනතෙලං පචිතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විකාසිකං සබ්බං වණ්ණපට්ඨකම්ම”න්ති (මහාව. 267) වචනතො යදි තෙලං ගළුති, විකාසිකං දාතබ්බං, සබ්බං වණ්ණපට්ඨකම්මං කාතබ්බං. තත්ථ විකාසිකන්ති තෙලරුන්ධනපිලොතිකං. සබ්බං වණ්ණපට්ඨකම්මන්ති යං කිඤ්චි වණ්ණපට්ඨකම්මං නාම අත්ථී, සබ්බං අනුජානාමීති අත්ථො. මහාවිකට්ඨකථා පුබ්බෙ වුත්තාව.

සාමං ගහෙත්වාති ඉදං න කෙවලං සප්පදට්ඨස්සෙව, අඤ්ඤස්මිම්පි දට්ඨවිසෙ සති සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤෙසු පන කාරණෙසු පටිග්ගහිතමෙව වට්ටති.

විසපිනකථා

විසපිනකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගුලං පායෙතු”න්ති (මහාව. 268) වචනතො පිතවිසං භික්ඛුං ගුලං පායෙතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං කරොන්තො පටිග්ගණ්හාති, ස්වෙව පටිග්ගහො කතො, න පුන පටිග්ගහෙතබ්බො”ති (මහාව. 268) වචනතො තදෙව වට්ටති. අට්ඨකථායං

(මහාව. අට්ඨ. 268) පන න පුන පටිග්ගහෙතඛ්ඛොති සචෙ භූමිප්පත්තො, පටිග්ගහාපෙතඛ්ඛො, අප්පත්තං පන ගහෙතුං වට්ඨති.

සරදින්නකාබාධකථා

සරදින්නකාබාධකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීතාලොළිං පායෙතු”න්ති (මහාව. 269) වචනතො සරදින්නකාබාධස්ස භික්ඛුනො සීතාලොළිං පායෙතුං වට්ඨති. තත්ථ සරදින්නකාබාධොති වසිකරණපාණකසමුට්ඨිතරොගො. ටීකායං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.269) පන “සරදින්නකාබාධො නාම වසිකරණත්ථාය සරණියා දින්නහෙසප්පසමුට්ඨිතො ආබාධො. තෙනාහ ‘වසිකරණපාණකසමුට්ඨිතරොගො’ති. සර-සද්දො චෙත්ථ අහෙදෙන සරණියා වත්තමානො අධිප්පෙතො”ති වුත්තං. විමතිවිනොදනියම්පි (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.267-269) “සරදින්නකාබාධො නාම සරණියා දින්නවසිකරණහෙසප්පසමුට්ඨිතො ආබාධො”ති වුත්තං. සීතාලොළිත්ති නඬගලෙන කසන්තස්ස ථාලෙ ලග්ගමත්තිකං උදකෙන ආලොළෙත්ථා පායෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො.

දුට්ඨගහණිකකථා

දුට්ඨගහණිකකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආමිසබාරං පායෙතු”න්ති (මහාව. 269) වචනතො දුට්ඨගහණිකස්ස භික්ඛුනො ආමිසබාරං පායෙතුං වට්ඨති. තත්ථ දුට්ඨගහණිකොති විපන්නගහණිකො, කිච්ඡෙන උච්චාරො නික්ඛමතීති අත්ථො. ආමිසබාරන්ති සුක්ඛොදනං කුමාපෙත්ථා තාය ඡාරිකාය පග්ගරිතං බාරොදකං. විමතිවිනොදනියං (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.267-269) පන “තාය ඡාරිකාය පග්ගරිතං බාරොදකන්ති පරිස්සාවනෙ තං ඡාරිකං පක්ඛිපිත්ථා උදකෙ අභිසිඤ්චිතෙ තතො ඡාරිකතො හෙට්ඨා පග්ගරිතං බාරොදක”න්ති වුත්තං.

පණ්ඩුරොගාබාධකථා

පණ්ඩුරොගාබාධකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුත්තහරිතකං පායෙතු”න්ති (මහාව. 269) වචනතො පණ්ඩුරොගාබාධස්ස භික්ඛුනො මුත්තහරිතකං පායෙතුං වට්ඨති. තත්ථ මුත්තහරිතකන්ති ගොමුත්තපරිභාවිතං හරිතකං.

ජවිදොසාබාධකථා

ජවිදොසාබාධකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගන්ධාලෙපං කාතු”න්ති (මහාව. 269) වචනතො ජවිදොසාබාධස්ස භික්ඛුනො ගන්ධාලෙපං කාතුං වට්ඨති.

අභිසන්තකායකථා

අභිසන්තකායකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විරෙවනං පාතු”න්ති (මහාව. 269) වචනතො අභිසන්තකායස්ස භික්ඛුනො විරෙවනං පාතුං වට්ටති. තත්ථ අභිසන්තකායොති උස්සන්තදොසකායො. අවිජකඤ්ජියා අත්ථො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අවිජකඤ්ජිය”න්ති (මහාව. 269) වචනතො අවිජකඤ්ජියං පාතුං වට්ටති. තත්ථ අවිජකඤ්ජියන්ති තණ්ඩුලොදකමණ්ඩො. අකටයුසෙන අත්ථො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අකටයුස”න්ති (මහාව. 269) වචනතො අකටයුසං පාතුං වට්ටති. තත්ථ අකටයුසන්ති අසිනිද්ධො මුග්ගපචිතපාතියො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.269) පන විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.267-269) “අකටයුසෙනාති අනභිසඬ්ඛෙන මුග්ගයුසෙනා”ති චුත්තං. කටාකටෙන අත්ථො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කටාකට”න්ති (මහාව. 269) වචනතො කටාකටං පායෙතුං වට්ටති. තත්ථ කටාකටන්ති සොව ධොතසිනිද්ධො. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.269) විමතිවිනොදනියඤ්ච (වි. වි. ටී. මහාවග්ග 2.267-269) “කටාකටෙනාති මුග්ගෙ පචිත්වා අවාලෙත්වා පරිස්සාවිතෙන මුග්ගයුසෙනා”ති චුත්තං. පට්ච්ඡාදනියෙන අත්ථො හොති, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පට්ච්ඡාදනිය”න්ති (මහාව. 269) වචනතො පට්ච්ඡාදනියං පාතුං වට්ටති. තත්ථ පට්ච්ඡාදනියෙනාති මංසරසෙන.

ලොණසොවීරකකථා

ලොණසොවීරකකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ලොණසොවීරකං, අගිලානස්ස උදකසම්භින්නං පානපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 273) වචනතො ගිලානෙන භික්ඛුනො ලොණසොවීරකං පාතබ්බං, අගිලානෙන උදකසම්භින්නං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, තඤ්ච “පානපරිභොගෙනා”ති වචනතො විකාලෙපි වට්ටති.

තත්ථ ලොණසොවීරකං නාම සබ්බරසාභිසඬ්ඛනං එකං භෙසජ්ජං, තං කීර කරොන්තො භරිතකාමලකවිහිතකකසාවෙ සබ්බධඤ්ඤාති සබ්බඅපරණ්ණාති සත්තන්තම්පි ධඤ්ඤානං ඔදනං කදලිඵලාදීනි සබ්බඵලානි චෙත්තකෙතකඛජ්ජුරිකලීරාදයො සබ්බකලීරෙ මච්ඡමංසඛණ්ඩාති අනෙකාති ච මධුඵාණිතසිත්ඨවලොණතිකටුකාදීනි භෙසජ්ජාති පක්ඛිපිත්වා කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා එකං ද්වෙ තීණි සංවච්ඡරාති යපෙන්නි, තං පරිපච්චිත්වා ජම්බුරසවණ්ණං හොති, වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුභගණ්ඩලාදීනං සිනිද්ධභොජනභුත්තානඤ්ච උත්තරපානං භත්තජීරණකභෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථී, තං පනෙතං භික්ඛුනං පච්ඡාභත්තම්පි වට්ටති, ගිලානානං පාකතිකමෙව. අගිලානානං පන උදකසම්භින්නං පානපරිභොගෙනාති.

සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.191-192) පන “පානපරිභොගෙනාති චුත්තත්තා ලොණසොවිරකං යාමකාලික”න්ති චුත්තං. විමතිවිනොදනියං (වි. ටී. ටී. 1.192) පන “පානපරිභොගෙන වට්ටනීති සම්බන්ධො. එවං පන චුත්තත්තා ලොණසොවිරකං යාමකාලිකන්ති කෙච්චි වදන්ති, කෙච්චි පන ‘ගිලානානං පාකතිකමෙව, අගිලානානං පන උදකසම්භින්න’න්ති චුත්තත්තා ගුළං විය සත්තාහකාලික”න්ති චුත්තං. වජිරබුද්ධිටිකායං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 263) පන “අවිසෙසෙන සතිපච්චයනා චුත්තා. ඉමස්මිං බන්ධකෙ ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං, අගිලානස්ස ගුළොදකං, ගිලානස්ස ලොණසොවිරකං, අගිලානස්ස උදකසම්භින්න’න්ති (මහාව. 284) චුත්තං, තස්මා සිද්ධං ‘සතිපච්චයනා ගිලානාගිලානවසෙන දුට්ඨා’ති” චුත්තං.

අත්තොචුත්ථාදිකථා

අත්තොචුත්ථාදිකථායං “තෙන ඛො පන සමයෙන භගවතො උදරවාතාබාධො හොති, අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො ‘පුබ්බෙපි භගවතො උදරවාතාබාධො තෙකටුලයාගුයා ඵාසු හොති’ති සාමං තිලමපි තණ්ඩුලමපි මුග්ගමපි විඤ්ඤාපෙත්වා අත්තො වාසෙත්වා අත්තො සාමං පචින්වා භගවතො උපනාමෙසි ‘පිචතු භගවා තෙකටුලයාගු’න්ති. ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති, කාලං විදින්වා පුච්ඡන්ති, කාලං විදින්වා න පුච්ඡන්ති, අත්ථසඤ්ඡිතං තථාගතා පුච්ඡන්ති, නො අනත්ථසඤ්ඡිතං, අනත්ථසඤ්ඡිතෙ සෙතුසාතො තථාගතානං. ද්විති ආකාරෙහි බුද්ධා භගවත්තො භික්ඛු පටිපුච්ඡන්ති ‘ධම්මං වා දෙසෙස්සාම, සාවකානං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමා’ති.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි ‘කුතායං, ආනන්ද, යාගු’ති. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. විගරහි බුද්ධො භගවා අනනුච්ඡවිකං, ආනන්ද, අනනුලොමිකං අප්පතිරූපං අස්සමණකං අකප්පියං අකරණියං, කථඤ්ඡි නාම ත්වං, ආනන්ද, එවරූපාය බාහුල්ලාය වෙනෙස්සසි, යදපි, ආනන්ද, අත්තො චුත්ථං, තදපි අකප්පියං. යදපි අත්තො පක්කං, තදපි අකප්පියං. යදපි සාමං පක්කං, තදපි අකප්පියං. නෙතං, ආනන්ද, අප්පසන්නානං වා පසාදාය...පෙ.... විගරහින්වා ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසි – න, භික්ඛවෙ, අත්තො චුත්ථං අත්තො පක්කං සාමං පක්කං පරිභුඤ්ජිතබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අත්තො වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං අත්තො පක්කං සාමං පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කටානං. අත්තො වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං අත්තො පක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්තං දුක්කටානං. අත්තො වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං බහි පක්කං සාමං පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්තං දුක්කටානං. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං අත්තො පක්කං සාමං පක්කං, තඤ්චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්තං.

දුක්කටානං. අන්තො වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං බහි පක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං අන්තො පක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං බහි පක්කං සාමං පක්කං, තඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. බහි වෙ, භික්ඛවෙ, චුත්ථං බහි පක්කං අඤ්ඤෙහි පක්කං, තඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, අනාපත්ති”ති (මහාව. 274) වචනතො සහසෙය්‍යප්පහොනකෙ යානෙ චුත්ථතා, තත්ථ පක්කතා, උපසම්පන්නෙන සාමං පක්කතාති ඉමෙසං තිණ්ණං අඬගානං සම්භවෙ සති තිස්සො ආපත්තියො, ද්විත්තං සම්භවෙ ද්වෙ ආපත්තියො, එකස්ස අඬගස්ස සම්භවෙ එකා ආපත්තීති වෙදිතබ්බං.

අන්තො චුත්ථන්ති අකප්පියකුටියං චුත්ථං. සාමං පක්කන්ති එත්ථ යං කිඤ්චි ආමිසං භික්ඛුනො පචිතුං න වට්ටති. සචෙපිස්ස උණ්භයාගුයා සුලසිපණ්ණාති වා සිඬගිවෙරං වා ලොණං වා පක්ඛිපන්ති, තම්පි වාලෙතුං න වට්ටති. “යාගුං නිබ්බාපෙමී”ති පන වාලෙතුං වට්ටති. උත්තණ්ඩුහත්තං ලහිත්වාපි පිදහිතුං න වට්ටති. සචෙ පන මනුස්සා පිදහිත්වාච දෙනති, වට්ටති. “හත්තං වා මා නිබ්බායතු”ති පිදහිතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පුන පාකං පචිතු”න්ති (මහාව. 274) වචනතො පුබ්බෙ අනුපසම්පන්නෙහි පක්කං පුන පචිතුං වට්ටති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 274) “බීරතක්කාදීසු පන සකිං කුටීතෙසු අග්ගිං දාතුං වට්ටති පුනපාකස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා”ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්තො වාසෙතු”න්ති (මහාව. 274) වචනතො දුබ්භික්ඛසමයෙ තණ්ඩුලාදීති අන්තො වාසෙතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්තො පචිතු”න්ති (මහාව. 274) වචනතො දුබ්භික්ඛසමයෙ අන්තො පචිතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාමං පචිතු”න්ති (මහාව. 274) වචනතො දුබ්භික්ඛසමයෙ සාමම්පි පචිතුං වට්ටති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්තො චුත්ථං අන්තො පක්කං සාමං පක්ක”න්ති (මහාව. 274) වචනතො දුබ්භික්ඛසමයෙ තිණ්ණි වට්ටන්ති.

උග්ගහිතපටිග්ගහිතකථා

උග්ගහිතපටිග්ගහිතකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යත්ථ ඵලබාදතීයං පස්සති, කප්පියකාරකො ව න හොති, සාමං ගහෙත්වා හරිත්වා කප්පියකාරකෙ පස්සිත්වා භූමියං නික්ඛිපිත්වා පටිග්ගහාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උග්ගහිතං පටිග්ගහිතු”න්ති (මහාව. 275) වචනතො තථා කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, ආපත්ති න හොතීති.

තතොනීහටකථා

තතො නීහටකථායං “පටිග්ගණ්හථ, භික්ඛවෙ, පරිභුඤ්ජථ. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තතො නීහටං භුත්තාවිනා පචාරිතෙන අනතිරිත්තං පරිභුඤ්ජිතු”න්ති

(මහාව. 276) වචනතො යස්මිං දානෙ නිමන්තිතා හුත්වා භික්ඛු භුඤ්ජන්ති, තතො දානතො නීහං භොජනං පචාරිතෙන භික්ඛුනා භුඤ්ජිතබ්බං, න පචාරිතසික්ඛාපදෙන ආපත්ති හොති. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 276) “තතො නීහංති යත්ථ නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති, තතො නීහං”න්ති.

පුරෙහත්තපටිග්ගහිතකථා

පුරෙහත්තපටිග්ගහිතකථායං “පටිග්ගණ්හං, භික්ඛවෙ, පරිභුඤ්ජථ, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං භුත්තාවිනා පචාරිතෙන අනතිරිත්තං පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 277) වචනතො පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙත්වා නික්ඛිපිතං පචාරිතෙන භික්ඛුනා අතිරිත්තං අකත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ඨති, පචාරිතසික්ඛාපදෙන ආපත්ති න හොති.

වනට්ඨපොක්ඛරට්ඨකථා

වනට්ඨපොක්ඛරට්ඨකථායං “තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස කායධාමාබ්බාධො හොති. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඬකම්, උපසඬකමිත්වා ආයස්මත්තං සාරිපුත්තං එතදවොච ‘පුබ්බෙ තෙ, ආචුසො සාරිපුත්ත, කායධාමාබ්බාධො කෙන ඵාසු හොති’ති. භිසෙහි ච මෙ, ආචුසො, මුළාලිකාහි වාති...පෙ.... අථ ඛො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භිසෙ ච මුළාලිකායො ච පරිභුත්තස්ස කායධාමාබ්බාධො පටිප්පස්සමිහි...පෙ.... පටිග්ගණ්හං, භික්ඛවෙ, පරිභුඤ්ජථ. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වනට්ඨං පොක්ඛරට්ඨං භුත්තාවිනා පචාරිතෙන අනතිරිත්තං පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 278) වචනතො වනට්ඨං පොක්ඛරට්ඨං පචාරිතෙන භික්ඛුනා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති, පචාරිතසික්ඛාපදෙන ආපත්ති න හොති. තත්ථ වනට්ඨං පොක්ඛරට්ඨන්ති වනෙ වෙච පදුමිනිගච්ඡෙ ච ජාතං.

අකතකප්පකථා

අකතකප්පකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අබ්ඡං නිබ්බට්ඨබ්ඡං අකතකප්පං ඵලං පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 278) වචනතො අබ්ඡඤ්ච නිබ්බට්ඨබ්ඡඤ්ච ඵලං අග්ගිසත්ථනබ්බෙහි සමණකප්පං අකත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති. තත්ථ අබ්ඡන්ති තරුණඵලං, යස්ස බ්ඡං අඩකුරං න ජනෙති. නිබ්බට්ඨබ්ඡන්ති බ්ඡං නිබ්බට්ඨෙත්වා අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බකං අමබ්පනසාදි, තානි ඵලානි කප්පියකාරකෙ අසති කප්පං අකත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති.

යාගුකථා

යාගුකථායං “දසයිමෙ, බ්‍රාහ්මණ, ආනිසංසා යාගුයා. කතමෙ දස, යාගුං දෙන්තො ආයුං දෙති, වණ්ණං දෙති, සුඛං දෙති, බලං දෙති, පටිභානං දෙති,

යාගුපිතා බුදුං පටිභනති, පිපාසං විනෙති, වාතං අනුලොමෙති, වත්ථිං සොධෙති,
ආමාවසෙසං පාවෙති. ඉමෙ බො, බ්‍රාහ්මණ, දසානිසංසා යාගුයාති.

‘යො සඤ්ඤානානං පරදත්තභොජිනං;
කාලෙන සක්කච්ච දදාති යාගුං;
දසස්ස යානානි අනුප්පවෙච්ඡති;
ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච.

‘පටිභානමස්ස උපජායතෙ තතො;
බුද්දං පිපාසඤ්ච ඛාපනෙති වාතං;
සොධෙති වත්ථිං පරිණාමෙති භත්තං;
භෙසජ්ජමෙතං සුගතෙන වණ්ණිතං.

‘තස්මා හි යාගුං අලමෙව දාතුං;
නිච්චං මනුස්සෙන සුඛත්ථිකෙන;
දිබ්බානි වා පත්ථයතා සුඛානි;
මානුස්සසොභග්‍යතම්ච්ඡතා වා’ති.

අථ බො භගවා තං බ්‍රාහ්මණං ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අථ බො භගවා එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසි - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාගුඤ්ච මධුගොළකඤ්චා”ති (මහාව. 282) වචනතො යාගුඤ්ච මධුගොළකඤ්ච සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති. අනුමොදනාගාථාය “පත්ථයතං ඉච්ඡත”ත්ති පදානං “අලමෙව දාතු”ත්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. සචෙ පන “පත්ථයතා ඉච්ඡතා”ති පාඨො අත්ථි, සොයෙව ගහෙතබ්බො. “න, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤානු නිමන්තිතෙන අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො පරිභුඤ්ජෙයා, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වචනතො තථා භුඤ්ජන්තස්ස පරම්පරභොජනසික්ඛාපදෙන ආපත්ති භොති. භොජ්ජයාගුති යා පචාරණං ජනෙති. යථාධම්මො කාරෙතබ්බොති පරම්පරභොජනෙන කාරෙතබ්බො.

ගුළකථා

ගුළකථායං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං, අගිලානස්ස ගුළොදක”ත්ති (මහාව. 284) වචනතො ගිලානො භික්ඛු ගුළපිණ්ඩං විකාලෙපි බාදිතුං වට්ටති. අගිලානො පන උදකසම්භින්නං කත්වා ගුළොදකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. “ගිලානස්ස ගුළන්ති තථාරූපෙන බ්‍යාධිනා ගිලානස්ස පච්ඡාභත්තං ගුළං අනුජානාමිති අත්ථො”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 284) චුත්තං. “තථාරූපෙන බ්‍යාධිනා”ති චුත්තත්තා යථාරූපෙන බ්‍යාධිනා

ගිලානස්ස ගුලො පරිභුඤ්ජිතබ්බො භොති, තථාරූපෙන එව බ්‍යාධිනා ගිලානස්සාති චුත්තං විය දිස්සති, විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

එත්තකාසු කථාසු යා යා සංවණ්ණෙතබ්බප්පකරණෙ න දිස්සති, සා සා අම්මෙහි පෙසලානං භික්ඛුනං කොසල්ලත්ථං පාළිතො ව අට්ඨකථාතො ව ගහෙත්වා ටීකාවරියානං වචනෙහි අලඤ්ඤාත්ථා යපිතා, තස්මා නික්කඩ්ඛා භුත්වා පණ්ඩිතා උපධාරෙත්තු.

චතුමහාපදෙසකථා

67. යං භික්ඛවෙතිආදි මහාපදෙසකථා නාම. තත්ථ මහන්තෙ අත්ථෙ උපදිස්සති එතෙහිති මහාපදෙසා, මහන්තා වා අත්ථා පදිස්සන්ති පඤ්ඤායන්ති එත්ථාති මහාපදෙසා, මහන්තානං වා අත්ථානං පදෙසො පවත්තිදෙසොති මහාපදෙසා. කෙ තෙ? ඉමෙයෙව චත්තාරො පාඨා, අත්ථා වා. තෙන චුත්තං “ඉමෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙ”තිආදි. තත්ථ ධම්මසඩ්ධාහකත්ථෙරාති මහාකස්සපාදයො. සුත්තං ගහෙත්වාති “යපෙත්වා ධඤ්ඤඵලරස්”න්තිආදිකං සුත්තං ගහෙත්වා උපධාරෙත්තො. සත්ත ධඤ්ඤානීති -

“සාලි වීභි ව කුදුසො, ගොඬුමො වරකො යවො;
කඩ්ඳුති සත්ත ධඤ්ඤානී, නිවාරාදී තු තබ්භිදා”ති -.

චුත්තානි සත්ත ධඤ්ඤානී. සබ්බං අපරණ්ණන්ති මුග්ගමාසාදයො. අට්ඨ පානානීති අම්බපානං ජම්බුපානං වොවපානං මොවපානං සාලුකපානං මුද්දිකපානං මධුකපානං ථාරුසකපානඤ්ච.

ඉමිනා නයෙනාති සුත්තානුලොමනයෙන. චුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං “සුත්තානුලොමං නාම චත්තාරො මහාපදෙසා”ති. පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච අනපෙක්ඛිත්වාති පාළියං නීතත්ථතො ආගතමෙව අග්ගහෙත්වා. අඤ්ඤානීති තතො අඤ්ඤානීති. එතෙන මහාපදෙසා නාම න කෙවලං යථාචුත්තා එව, අථ බො අනෙකානි නානප්පකාරානි විනයධරස්ස ඤාණානුභාවප්පකාසිතානීති දස්සෙති.

ආනිසංසකථා

68. ආනිසංසකථායං විනයං ධාරෙතීති විනයධරො, සික්ඛනවාචනමනසිකාරවිනිවිජයනතදනුලොමකරණාදිනා විනයපරියත්තිකුසලො භික්ඛු. විනයපරියත්තිමූලං එතෙසන්ති විනයපරියත්තිමූලකා. කෙ තෙ? පඤ්චානිසංසා. විනයපරියත්තියෙව මූලං කාරණං කත්ථා ලභිතබ්බආනිසංසා, න අඤ්ඤපරියත්තිං වා පටිපත්තිආදයො වා මූලං කත්ථාති අත්ථො. අථ වා පරියාපුණනං පරියත්ති, විනයස්ස පරියත්ති

විනයපරියත්ති, සා මූලං එතෙසන්ති විනයපරියත්තිමූලකා,
විනයපරියාපුණනභෙතුහවා ආනිසංසාති අත්ථො. “කතමෙ”තිආදිනා තෙසං
පඤ්චානිසංසාදිනං සරූපං පුච්ඡන්වා “අත්තනො”තිආදිනා විස්සජ්ජෙත්වා තං
වචනං පාළියා සමත්ථෙතුං “චුත්තඤ්ඤෙත”න්තිආදිමාහ.

එවං පඤ්චානිසංසානං සරූපං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙයෙව විත්ථාරතො
දස්සෙතුං “කථමස්සා”තිආදිනා පුච්ඡන්වා “ඉධෙකච්චො”තිආදිනා
විස්සජ්ජෙති. තත්ථ අත්තනො සීලක්ඛන්ධසුගුත්තභාවො නාම
ආපත්තිඅනාපජ්ජනභාවෙනෙව හොති, නො අඤ්ඤාථාති
ආපත්තිආපජ්ජනකාරණං දස්සෙත්වා තදභාවෙන අනාපජ්ජනං දස්සෙතුං
“ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො ජහාකාරෙහි ආපජ්ජති”තිආදිමාහ. තත්ථ –

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගූහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
එදිසො චුච්චති අලජ්ජීපුග්ගලො”ති. (පරි. 359) –

චුත්තෙන අලජ්ජීලක්ඛණෙන න ලජ්ජති න හිරියතීති අලජ්ජී, තස්ස භාවො
අලජ්ජිනා. නත්ථි ඤාණං එතස්සාති අඤ්ඤාණං, තස්ස භාවො අඤ්ඤාණකා.
කුකතස්ස භාවො කුක්කුච්චං, තෙන පකතො කුක්කුච්චපකතො, තස්ස භාවො
කුක්කුච්චපකතකා. කප්පතීති කප්පියං, න කප්පියං අකප්පියං, තස්මිං
අකප්පියෙ, කප්පියං ඉති සඤ්ඤා යස්ස සො කප්පියසඤ්ඤී, තස්ස භාවො
කප්පියසඤ්ඤිකා. ඉතරං තප්පට්ඨකත්තො කාතබ්බං, ඉමෙසු පඤ්චසු පදෙසු
යකාරලොපො, තස්මා “අලජ්ජිනාය ආපත්තිං ආපජ්ජති”තිආදිනා
යොජෙතබ්බානි. හෙත්ථත්ථෙ චෙතං නිස්සක්කවචනං. සරතීති සති, සමුස්සනං
සම්මොසො. සතියා සම්මොසො සතිසම්මොසො, තස්මා සතිසම්මොසා.
හෙත්ථත්ථෙ චෙතං කරණවචනං. ඉදානි තානි කාරණානි විත්ථාරතො
දස්සෙතුං “කථ”න්තියාදිමාහ. තං නයානුයොගෙන විඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අරිට්ඨො ඉති හික්ඛු අරිට්ඨහික්ඛු, කණ්ටකො ඉති සාමණෙරො
කණ්ටකසාමණෙරො, වෙසාලියා ජාතා වෙසාලිකා, වජ්ජීනං පුත්තා
වජ්ජීපුත්තා, වෙසාලිකා ච තෙ වජ්ජීපුත්තා වාති වෙසාලිකවජ්ජීපුත්තා,
අරිට්ඨහික්ඛු ච කණ්ටකසාමණෙරො ච වෙසාලිකවජ්ජීපුත්තා ච
අරිට්ඨහික්ඛුකණ්ටකසාමණෙරවෙසාලිකවජ්ජීපුත්තකා. පරූපභාරො ච
අඤ්ඤාණඤ්ච කඬ්ඛාවිතරණඤ්ච පරූපභාරඅඤ්ඤාණකඬ්ඛාවිතරණා. කෙ
තෙ? වාදා. තෙ ආදි යෙසං තෙති පරූපභාරඅඤ්ඤාණකඬ්ඛාවිතරණාදයො.
වදන්ති එතෙහිති වාදා, පරූපභාරඅඤ්ඤාණකඬ්ඛාවිතරණාදයො වාදා
එතෙසන්ති පරූ...පෙ.... වාදා. කෙ තෙ? මිච්ඡාවාදිනො. අරිට්ඨ...පෙ....

පුත්තා ච පරුපහාර...පෙ.... වාදා ච මහාසඤ්ඤාදයො ච සාසනපච්චත්ටීකා
නාමාති සමුච්චයද්වන්දවසෙන යොජනා කාතබ්බා. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව.

ආනිසංසකථා නිට්ඨිතා.

ඉති විනයසඤ්ඤාසංවණ්ණනාභූතෙ විනයාලඤ්ඤායෙ

පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථාලඤ්ඤායො නාම

චතුත්තිංසතිමො පරිච්ඡෙදො.

නිගමනකථාවණ්ණනා

නිගමගාථාසු පයමගාථායං සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන සාසනුප්පොතකාරිනා
පරක්කමබාහුනා නරින්දෙන අජ්ඣෙසිතො සො අහං විනයසඤ්ඤා අකාසිත්ති
යොජනා.

දුතියතතියගාථායං තෙනෙව පරක්කමබාහුනරින්දෙනෙව කාරිතෙ රම්මෙ
රමණියෙ පාසාදසතමණ්ඩිතෙ පාසාදානං සතෙන පටිමණ්ඩිතෙ
නානාදුමගණාකිණ්ණෙ භාවනාභිරතාලයෙ භාවනාය අභිරතානං හික්ඛුනං
ආලයභූතෙ සීතලුදකසම්පන්නෙ ජෙනවනෙ ජෙනවනනාමකෙ විහාරෙ වසං
වසන්තො හුත්වා, අථ වා වසං වසන්තො සොහං සො අහං යොගීනං හිතං
හිතභූතං සාරං සාරවත්තං ඉමං ඊදිසං විනයසඤ්ඤා අකාසිත්ති යොජනා.

සෙසගාථාසු ඉමිනා ගන්ථකරණෙන යං පුඤ්ඤං මය්හං සිද්ධං, අඤ්ඤං
ඉතො ගන්ථකරණතො අඤ්ඤභූතං යං පුඤ්ඤං මයා පසුතං හොති, එතෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දුතියෙ අත්තසම්භවෙ තාවතිංසෙ පමොදෙන්තො
සීලාචාරගුණෙ රතො පඤ්චකාමෙසු අලග්ගො දෙවපුත්තො හුත්වා පයමං
පයමභූතං ඵලං සොනාපත්තිඵලං පත්වාන අත්තිමෙ අත්තභාවම්භි
ලොකග්ගපුග්ගලං නාථං නාථභූතං සබ්බසත්තහිතෙ රතං මෙත්තෙයාං
මෙත්තෙයානාමකං මුනිපුඤ්ඤං මුනිසෙට්ඨං දිස්වාන තස්ස ධීරස්ස
සද්ධම්මදෙසනං සුත්වා අග්ගං ඵලං අරහත්තඵලං අධිගන්ත්වා ලහිත්වා
ජිනසාසනං සොහෙයාං සොභාපෙයාන්ති අයං පාකටයොජනා.

එතිස්සාය පන යොජනාය සති ආවරියවරස්ස වචනං න සම්පට්ච්ඡන්ති
පණ්ඩිතා. කථං? එත්ථ හි ඉතො දුතියභවෙ තාවතිංසභවනෙ දෙවපුත්තො
හුත්වා සොනාපත්තිඵලං පත්වා අත්තිමභවෙ මෙත්තෙයාස්ස භගවතො
ධම්මදෙසනං සුත්වා අරහත්තඵලං ලභෙයාන්ති ආවරියස්ස පත්ථනා, සා
අයුත්තරූපා හොති. සොනාපන්නස්ස හි සත්තභවතො උද්ධං පටිසන්ධි නත්ථි,

තාවතිංසානඤ්ච දෙව්‍යානං භවසතෙනපි භවසහස්සෙනපි භවසතසහස්සෙනපි මෙත්තෙයාස්ස භගවතො උප්පජ්ජනකාලො අප්පත්තබ්බො භොති. අථාපි වදෙයා “අන්තරා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා මෙත්තෙයාස්ස භගවතො කාලෙ මනුස්සො භවෙය්‍යා”ති, එවම්පි න යුජ්ජති. න හි බ්‍රහ්මලොකගතානං අරියානං පුන කාමහවුපපත්ති අත්ථි. චුත්තඤ්චි අභිධම්මෙ යමකප්පකරණෙ (යම. 2.අනුසයයමක. 312) “රූපධාතුයා චුත්තස්ස කාමධාතුං උපපජ්ජන්තස්ස සත්තෙව අනුසයා අනුසෙන්නී”ති. අථාපි වදෙයා “බ්‍රහ්මලොකෙයෙව යත්වා අග්ගඵලං ලභෙය්‍යා”ති, තථා ව ආවරියස්ස වචනෙ න දිස්සති, “සොභෙය්‍යං ජිනසාසන”න්ති චුත්තත්තා භික්ඛුභුත්තමෙව දිස්සති. න හි භික්ඛුභුතො සාසනං සොභාපෙතුං සක්කොති. අභිධම්මත්ථවිභාවනියඤ්ච –

“ජොතයන්තං තදා තස්ස, සාසනං සුද්ධමානසං;
පස්සෙය්‍යං සක්කරෙය්‍යඤ්ච, ගරුං මෙ සාරිසම්භව”න්ති. –

භික්ඛුභුත්තමෙව චුත්තං. අථාපි වදෙයා “අන්තරා දීඝායුකො භුම්මදෙවො භුත්වා තදා මනුස්සො භවෙය්‍යා”ති, එවම්පි එකස්ස බුද්ධස්ස සාවකභුතො අරියපුග්ගලො පුන අඤ්ඤස්ස බුද්ධස්ස සාවකො න භවෙය්‍යාති, ආවරියො පන සබ්බපරියත්තිධරො අනෙකගන්ථකාරකො අනෙකෙසං ගන්ථකාරකානං ථෙරානං ආවරියපාවරියභුතො, තෙන න කෙවලං ඉධෙව ඉමා ගාථායො යපිතා, අථ බො සාරත්ථදීපනීනාමිකාය විනයටීකාය අවසානෙ ව යපිතා, තස්මා භවිතබ්බමෙත්ථ කාරණෙනාති වීමංසිතබ්බමෙතං.

අථ වා ඉමිතා...පෙ.... දෙවපුත්තො භුත්වා පයමං තාව ඵලං යථාචුත්තං තාවතිංසෙ පමොදනසීලාචාරගුණෙ රතං පඤ්චකාමෙසු අලග්ගභාවසඬ්ඛාතං ආනිසංසං පත්වාන අන්තිමෙ අත්තභාවම්හි...පෙ.... සොභෙය්‍යන්ති යොජනා. අථ වා ඉමිතා...පෙ.... පඤ්චකාමෙසු අලග්ගො භුත්වා අන්තිමෙ අත්තභාවම්හි...පෙ.... සද්ධම්මදෙසනං සුත්වා පයමං ඵලං සොතාපත්තිඵලං පත්වා තතො පරං අග්ගඵලං අරහත්තඵලං අධිගන්ත්වා ජිනසාසනං සොභෙය්‍යන්ති යොජනා. යථා අම්භාකං භගවතො ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තධම්මදෙසනං සුත්වා අඤ්ඤාතකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො සොතාපත්තිඵලං පත්වා පච්ඡා අරහත්තඵලං අධිගන්ත්වා ජිනසාසනං සොභෙසි, එවන්ති අත්ථො. ඉතො අඤ්ඤානිපි නයාති යථා ථෙරස්ස වචනානුකූලානි, තානි පණ්ඩිතෙහි වින්තෙතබ්බාති.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

1.

ජම්බුදීපතලෙ රම්මෙ, මරම්මවිසයෙ සුතෙ;
තම්බදීපරටියෙ ඨිතං, පුරං රතනනාමකං.

2.

ජීනසාසනපජ්ජොතං, අනෙකරතනාකරං;
සාධුජ්ජනානමාවාසං, සොණ්ණපාසාදලච්ඡකතං.

3.

තස්මිං රතනපුරමිහි, රාජානෙකරට්ඨිස්සරො;
සිරිසුඛමමරාජාති, මහාඅධිපතීති ව.

4.

ඵවංනාමො මහාතෙජො, රජ්ජං කාරෙසි ධම්මතො;
කාරාපෙසි රාජා මණ්ඩුලං මහත්තවෙනියං.

5.

තස්ස කාලෙ බ්‍රහාරඤ්ඤෙ, තිරියො නාම පබ්බතො;
පුබ්බකාරඤ්ඤවාසීනං, නිවාසො භාවනාරහො.

6.

අට්ඨාරසහි දොසෙහි, මුත්තො පඤ්චඛිගුපාගතො;
අරඤ්ඤලක්ඛණං පත්තො, බද්ධසීමායලච්ඡකතො.

7.

තස්මිං පබ්බතෙ වසන්තො, මහාථෙරො සුපාකටො;
තිපෙටකාලච්ඡාකාරොති, ද්විත්වත්තුං ලද්ධලඤ්ජනො.

8.

තෙහාතුකනරින්දානං, ගරුභූතො සුපෙසලො;
කුසලො පරියත්තිමිහි, පටිපත්තිමිහි කාරකො.

9.

සොහං ලජ්ජීපෙසලෙහි, හික්ඛුහි අභියාවිතො;
සාසනස්සොපකාරාය, අකාසිං සිලවඬ්ඨනං.

10.

විනයාලච්ඡාරං නාම, ලජ්ජීනං උපකාරකං;
සුට්ඨු විනයසඬ්ඨගහ-වණ්ණනං සාධුසෙවිතං.

11.

රූපජිද්දනාසකණ්ණේ, සම්පත්තෙ ජිනසාසනේ;
ජිද්දසුඤ්ඤසුඤ්ඤරූපේ, කලියුගමිහි ආගතේ.

12.

නිට්ඨාපිතා අයං ටීකා, මයා සාසනකාරණා;
ද්විසු සොණ්ණවිහාරෙසු, ද්වික්ඛත්තුං ලද්ධකෙතුනා.

13.

ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මෙන, අඤ්ඤෙන කුසලෙන ව;
ඉතො වුතාහං දුතියෙ, අත්තභාවමිහි ආගතේ.

14.

හිමවන්තපදෙසමිහි, පබ්බතෙ ගන්ධමාදනේ;
ආසන්නෙ මණ්ඩුගාය, මඤ්ජුසකදුමස්ස ව.

15.

තස්මිං හෙස්සං භූමිමදෙවො, අතිදීඝායුකො වරො;
පඤ්ඤාචිරියසම්පන්නො, බුද්ධසාසනමාමකො.

16.

යාව තිට්ඨති සාසනං, තාව චෙතියවන්දනං;
බොධිපූජං සඨ්ඨපූජං, කරෙය්‍යං තුට්ඨමානසො.

17.

හික්ඛුනං පටිපන්නානං, වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍යහං;
පරියත්තාහියුත්තානං, කඨ්ඛාවිනොදයෙය්‍යහං.

18.

සාසනං පග්ගණ්හන්තානං, රාජුනං සභායො අස්සං;
සාසනං නිග්ගණ්හන්තානං, වාරෙතුං සමත්ථො අස්සං.

19.

සාසනන්තරධානෙ තු, මඤ්ජුසං රුක්ඛමුත්තමං;
නන්දමූලඤ්ච පබ්භාරං, නිච්චං පූජං කරෙය්‍යහං.

20.

යදා තු පච්චෙකබුද්ධා, උප්පජ්ජන්ති මහායසා;
තදා තෙසං නිච්චකජ්ජං, උපට්ඨානං කරෙය්‍යහං.

21.

තෙනෙව අත්තභාවෙන, යාව බුද්ධුප්පාදා අහං;
තිට්ඨන්තො බුද්ධුප්පාදමිහි, මනුස්සෙසු භවාමහං.

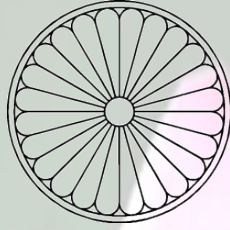
22.

මෙත්තෙයාස්ස භගවතො, පබ්බජිත්වාන සාසනෙ;
තොසයිත්වාන ජීනං තං, ලභෙ ඛ්‍යාකරණුත්තමං.

23.

ඛ්‍යාකරණං ලභිත්වාන, පුරෙත්වා සබ්බපාරමී;
අනාගතමිහි අද්ධානෙ, බුද්ධො භෙස්සං සදෙවකෙති.

විනයාලච්ඡාස-විකා සමත්තා.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයෝ සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමෝ ධම්මරතෝ - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මෝ පතොසො සුගතාප්පසන්ථෝ,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමෝ නිලොකෙ.

මහාගඳො මච්චුපරා පතානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තාමනී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුභාවි ධාරෙච්ච වරාවි ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උතය පිණිසයි.....